

પુસ્તકાલય

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦ : વાર્ષિક સવાજમ : પંદરેશ રૂ. ૫-૦-૦ છૂટક નકલ રૂ. ૦-૬-૦

: વ્યવસ્થાપક : : તંત્રી :
 વાઘજીભાઈ નારણભાઈ અમીન (બી. ઈ.એ) મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ
 મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

પુસ્તક ૧૭ મું

જુલાઈ ૧૯૪૨

અંક ૭ મો

દરેક લાયકેરીમાં હોવું જોઈએ

ગુણગુરુદેવ

શ્રીહિતોપદેશ

શ્રી હિતોપદેશ શ્રી. કા.
પરંતુ માટે (સિ. ૧૦)

તમારી લાયકેરીમાં
આવે છે? તમારું
હાય તો બજેટમાં
દાખલ કરો

આસ સ્ત્રી તંત્રીની બતી દેખરેખ નીચે પૂરું વર્ણવી
શ્રી હિતોપદેશ વિષયો રજુ કરતું અનુદેશ મુનિક પત્ર
વ્યવસ્થાપક "ગણસં"

વાર્ષિક આલેખ
કોટ પુસ્તક

વિના મૂલ્યે
આપવામાં આવે છે
આમિત્ર ગ્રેસ. વહે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો સામે
ઇતિહાસ એજરાતીમાં રચ્ય કરણ
કેમળેશ પુસ્તક
હિંદી રાષ્ટ્રીય
મહાસભાનો ઇતિહાસ

[દરેક મહાસભાના પ્રેક્ષકના ફોટા સહિત]

ભાગ ૧-૨-૩

મૂલ્ય રૂ. ૧૧-૦-૦

શ્રી સયાજી બાલગાનમાળાનું પુષ્પ ૧૦૬

પુણ્ય ભગવાનની
વાર્તાઓ

લેખકો :

અ. પ્રસાદ મ. બેદર

તથા

ડી. એન. મૂર્તિ

મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦

લાયબ્રેરીને ઉપયોગી

‘દેશ-સેવા’ વગેરેનું

છાપદોમાં કેરાવવા માટે

ભણીવું ગ્રંથ

લુહાણાચિત્ર ગ્રંથ

શવપુરા-વડોદરા

આથી ‘પુસ્તકાલય’ માસિક છે

ભારતીય મહિલા વિદ્યાપીઠમાં

‘યુક્તિ આમમાં’ (G. A.)ની

પદવી માટે સમાજશાસ્ત્રના અભ્યાસમાં

ટેકસ્ટ બુક તરીકે આપુ છે.

ભારતીય સમાજશાસ્ત્ર

ટેક્સ્ટબુક તરીકે મંજૂર કરવામાં
આવેલી છે.

લેખક: ચીમનલાલ મગનલાલ દેસાઈ

મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

ટેક્સ્ટ વર્ગોથી નિયમિત બહાર પડે છે

સાહિત્યપ્રદિનું એક

અમૂલ્ય પુસ્તક

૧. સંગ્રહે સંહિતા

નું ગુજરાતી ભાષાંતર

ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫

અનુ. રા. મોતીલાલ ર. દોડા,
બા. એ. એલ. એલ. બી.

મૂલ્ય રૂ. ૧૦-૪-૦

:: આ પુસ્તકો તંમે વસાવ્યા છે ? ન વસાવ્યા હોય તે

આણંદ-ચંદ્રાવતીની અસલ ઐતિ-
હાસીક વીર શૃંગાર અને કર્ણવ્રતથી
ખરપુર નવલકથા

રાજયોગી

અને

પરમાર ધારાવર્ષાદેવ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૮-૦-૦

શિરોહીના ઇતિહાસના સાચા હૃદય-
બેદક બનાવો રજુ કરતી પ્રેમ-શૌર્યથી
ખરપુર નવલકથા

બલહક બંકાદેવડા

યાને

મહારાય સૂરતાણુ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૬-૮-૦

લાયબ્રેરીનાં બુનાં તેમજ નવાં

પુસ્તકોનું બાઈન્ડીંગ

પાકા પૂર્ણું સુંદર અને મજબૂત
કીફાયત લાવથી કરી આપીયું

એક વખત હામ રોંબી
ખાત્રી કરેા.

લુહાણામિત્ર પ્રેસ,

રાવપુરા-વડોદરા

ધણા વખતથી તમેા ભેતી
રાહ ભેતા હતા તેની
નવી આશ્વતિ

વિશ્વભારતી

[બીજી આશ્વતિ]

લેખક
કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

ખાળકોને રસ પડે તેવી
ખાત્રોનો સુંદર સંગ્રહ

પંચતંત્રની વાતો

ભાગ ૧-૨

લેખક

ચંદ્રસેન મ. બટ

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

આને જ લખો:—લુહાણામિત્ર પ્રેસ, રાવપુરા, વડોદરા :

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

બારોબાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિના કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : છ થી આઠ વર્ષનાં બાલકો માટે.

૧ હાથીનું નાક ૨ સંગીતચાસી ૩ ચિત્રલેખા ૪ ત્રણ દીકરા

બાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૫ રતનીયો ૬ મોતીયો ૭ મણિયો ૮ ચતુરો ૯ લંછદેસ ૧૦ શુરિયો ૧૧-બાંધિયો ૧૨ મરધાસાહ
૧૩ પંદિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫-મંજારામ ૧૬ જિંધજૂરી ૧૭ કાલધિવાં ૧૮ ભગો ૧૯ લાલિયો
૨૦ દેમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ ચતુર ૨૩ ગુંદરિયો ૨૪ રાવલ ૨૫ બાલવિનોદિની ૨૬ સોણલિયો
૨૭ કાળિયો ૨૮ નાગકુમાર ૨૯ મુખાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ જલવાળો ૩૩ કામચંદ્રી
૩૪ ધરતીમાતા ૩૫ ગોરિયો ૩૬ રેડિયો ૩૭ બાપનાં વેણુ ૩૮ ફુલારી ૩૯ સોનાનાં પમણાં
૪૦ ગરમી ગુજરાત ૪૧ પદ્મેતિયો ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનૈયો ૪૪ રાજદંડ ૪૫ મનિયો
૪૬ બદમેગરો.

ગુરૂ કૃ બાલપુસ્તક માલા : દશથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૪૭ મહારાષ્ટ્રનો મહારથી ૪૮ ત્રણ વર્ષનાં ૪૯ ચોની વાતો ૫૦-સા માટે ૧ ૫૧-કેશુનાં પર
રૂપીના બાજમાં ૫૩ : ૫૪ કુલદત્ત જે ખંડ ૫૫ મુદ્રારાક્ષસ ૫૬ થી ૫૮ રંભાણું રસોઇધર : ત્રણ
ખંડ ૫૯ આપણાં મિત્રો ૬૦ ગંભીર મીતો ૬૧ અવજનચંદ્રો ૬૨ અખિત અમલકાર ૬૩ અર્જુન
દુનિયા ૬૪ સુદેશપુરી ૬૫ લોણી સુંબદા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિદ્યાર ચંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
મોટી વાતો જે ખંડ ૭૩ બાલકોનું સ્વર્ગ ૭૪. બાલપોઠો ૭૫ નરવીર નેપોલિયન ૭૬ શામળીતો
૭૭ ચંદ્રસાગર ૭૮ રાત્રી બોજ ૭૯ ચિત્તાનો ચિકાર ૮૦ મહનિયો ૮૧ સમ્રાટ સિકંદર ૮૨
ફૂલમજરી ૮૩ કાજળના કિમિયા. ૮૪ મીરાંબાઈ ૮૫ દગબાજ ફુરમન ૮૬ સુંદર સંવાદો
૮૭ હેમરાજ ૮૮ રાણા પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાર્તાઓ-છ ખંડ ૯૫ ગણુડિયાં ૯૬ પત્ર-
પેડી ૯૭ લેનિન ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મહાસભા જે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વડવાકથો
જે ખંડ ૧૦૩ : ૪ છેલ્લાની નજર જે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ હારથવરેજ ચાર ખંડ ૧૦૯ તીર્થની
નેધિયોથી ૧૧૦ પ્રવાસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણુ, કેમ શું? જે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાકથો
જે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રલેખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોખ્ખાની દુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૯ નરસેયો ૧૨૦ સાગરની
સાક્ષી ૧૨૧ નગીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ કબ ૧૨૩ લાલાનો ભેજ ૧૨૪ ગંજો ગાંધી ૧૨૫ હીમકળી.

નં: ૧ ના બાર આના. નં: ૨૫, ૪૬, ૭૨, ૮૯ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦,
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં: ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં દરેકના ત્રણ આના.

બાલવિનોદ કાર્યાલય : મલાડ [મુખાઈ]

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

ચૌલાદેવી	૨-૮-૦
રાજસ ન્યાસી	૩-૦-૦
પ્રદીપ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૦-૦
રજઢણ	૧-૮-૦
તણખા મહળ ૧-૨-૩	૪-૮-૦
તણખા મહળ ચોથું	૨-૮-૦
પહાવા-નાટકો	૦-૬-૦

જુગતરામ દવે કૃત :

ખેડૂતનો શિકારી ૦-૪-૦

પ્રો. જૅકસ કૃત : ગોપાલદાસ પટેલ

સર્વો યની જીવનકળા ૨-૦-૦
(રચનાત્મક નાગરિક ધર્મ)

સં. મગનભાઈ દેસાઈ કૃત :

સુદામાચરિત ૦-૧૦-૦

Gandhiji

Non-Violence in
Peace & War 1-0-0

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત

અડવે રસ્તે ૩-૦-૦

શ્રી ચુનીલાલ વ શાહ કૃત

વિલોચના ૩-૦-૦

અન નિનાથ ૨-૦-૦

કર્મચોળી ગજેશ્વર ૨-૦-૦

રાજહંત્યા ૨-૦-૦

શ્રી નગસિંહભાઈ ઇ પટેલ કૃત

ધૃતિરત્નો ક્રન્દન (નવી આવૃત્તિ) ૧-૮-૦

ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

શ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત

નવી આવૃત્તિઓ

રસધાર-ભાગ ૨-૪-૫ ૬-૦-૦

કંકાવટી-ભાગ પહેલો ૦-૧૦-૦

રઠિયાળી રાત-ભાગ ૧-૨ ૨-૮-૦

રઠિયાળી રાત-ભાગ ચોથો ૧-૮-૦

(પહેલીજ વાર મદ્રાસ પડે છે)

રાણો પ્રતાપ ૧-૮-૦

સોરઠી બહારવટિયા ભા ૧-૨ ના ૩-૦-૦

નિરંજન-નવનવથા ૨-૦-૦

સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી ૨-૮-૦

જેલઆંદુસની બારી ૧-૮-૦

ગોરઠી સતો (નવી આવૃત્તિ) ૧-૧૦-૦

હાવરહાં ૦-૮-૦

પ્રતિભાઓ ૧-૧૨-૦

શ્રી રમણીકલાલ દલાલ કૃત

સુવર્ણ ૨-૦-૦

પરિમવ (અભ્યમચક્ર) ૨-૦-૦

મુક્તિદાર ૧-૪-૦

શ્રી મનુભાઈ જોધાણી કૃત

શૌર્યનાં તેજ ૧-૮-૦

કાળિયાર અને બીજા પ્રાચીનકથાઓ ૧-૮-૦

જનપદ ભાગ ૧-૨-૩ ૨-૪-૦

ખાટીમીઠી બાળવાતો ૦-૧૨-૦

શ્રી તારાચંદ્ર પો અકાલજનકૃત

ખાડાના ખેલ (સચિત્ર) ૩-૦-૦

ચા-છગ મા ૧-૨ ધૂમકેતુ વગેરે ૨-૮-૦

ભારતના મહાન વૈજ્ઞાનિકો ૩-૦-૦

જનનપ્રનાહ ૧-૮-૦

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ સાબાઓમાં ઇનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય-ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ ઇલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક સ્કૂલોના વિદ્યાર્થીઓની લાયબ્રેરીઓ માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રમ (પરચીસ) નકલો વડોદરાનાં પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગ્નીચાર) નકલો અમદાવાદની શુજરાત વનકીયુલર સોસાયટીએ હસ્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગ માટે શુજ-માં સરાંચિલ 'કચ્છ હુન્નરકલોચ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી શુજરાત પુસ્તકાલય પરિવેદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણ્યા છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામ-મિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

ધરણેમાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુન્નરશી ધરમશી સંપદે લખેલા

“ આમુખ ” સાથે

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ ભદોસાપાત્ર હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ૬૫૯ નકલો એટલે કે કાગળ, સાચીય શુદ્ધ સુદર છપાઈ અને આકર્ષક-ગ્રેટ અર્થ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. સી. ટપાલખર્ચ ૧૩ આના બહુ)

મંગાવવા માટે લખો:-

સંચાલક : શ્રી. લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બજાર,

પોસ્ટ સિતુમર (અંબાર-કચ્છ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોડાંક અભિપ્રાયો

દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક દોડુંજ નેહએ એટલુંજ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય એવી પેસી મંત્રીઓએ કરી નેહએ... 'પુસ્તકાલય' માસિક (વડોદરા)

...ધરમશુ હુન્નરનાં આ નવનાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણાં બહાર પડ્યાં છે, અને હજીયે મને તેવી નહોતીનાં ચોડાંક સાથે બહાર પડે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલાં પ્રયોગોજ માત્ર નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલાં લેખોને સંમીલિત આ પુસ્તકને વિવિધતાબધુ બનાવવામાં આણ્યું છે તે છે... 'રવિવાર' સાર્વજનિક (મુંબઈ)

...ચોડા ખર્ચે જે કોઈ માણને આજીવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક નેહ જવા નેહુ છે...કારણકે એાણી મૂલીએ નતમહેનત કરીને પૈસા કમાઈ શકાય છે... 'શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ).

...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પરંતુ મેળવી શકે-એવા પ્રકારના નુસ્ખા આ ગ્રંથમાં બનાવવામાં આપ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક વ્યવહાર અને બીજાં પુસ્તકોમાં બાળ્યે મળે તેવી ઉપયોગી હકીકતો મોંઘી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરમ વાંચવા નેહુ છે; તેમાંથી સૌ સૌની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મનુષ્ય વગર રહેશે નહીં. 'શુજરાત સાહિત્ય સંવાદી ઠાંપવાલી' (અમદાવાદ)

...આવાં પ્રભ ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને લોકોના પ્રચાર માટે હસી ચયેલી સંસ્થાઓએ હસ્તેજન આપી, મામતલોગને સજીવન કરવામાં સાથ અને સહકાર આપેલો નેહએ. 'આમજીવન' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની યત્રિકા મફત મંગાવો.

મહારાષ્ટ્રના હાસ્યસમ્રાટ જી.રાય
નામેની અનુપમ વિનોદ કૃતિ
હસારસ, ગેરસમજૂતી અને ગોટાળાની
પ્રેમકથા

- અનુવાદક

બિપિન ઝવેરી કાન્તિ ખરોડિયા
બી. એ. (ગોનર્સ) બી. કોમ.

એક યુગલ પરણે છે, પણ પ્રેમ કરતું નથી;
બીજું યુગલ પ્રેમ કરે છે, પણ પરણતું નથી;
ત્રીજું પ્રેમ પણ કરે છે, ધોડાળાછ પણ કરે છે.
ચોથું પરણવા ઇચ્છે છે છતાં પરણી શકતો નથી

જેની મરાઠીમાં હજારો મનોરંજક
નકલો ઉપડી ૦.૪૯ મૂલ્ય રૂ. ૭

શ્રી. ધનમુખલાલ મહેતાકૃત

‘અમે બધાં’ ઉપગ્રી રસાયણ રમુજની
રંગત જમાવતું નવી હમતું નાટક
સૂરતની પાછળી પેઢી નગર મામે ઇવતી
થાય છે, ચોણીસો વર્ષના ઘણાછ હાપરે
ચઢી પત ગ ચગાવે છે; હંમના વ-ધોડાનું
ભજકભયું વાંતાવચ્ચ જામે છે, વેગાંઓ
વચ્ચેનો લાતુણિક વાઈગિવાદ મંભળાય છે,
એક-૨ પર માર માર માર કન્યાઓના
એકસામટાં ઢંકેણુ આવે છે છતાં એકેય
પમદ પડતી નથી એવા હજારડાં, હસારસ
અને દર્દભર્યા આગેહળ પ્રમગચિનો.

ઉઠાવનાર રપરગ : સવા રૂપિયા.

રસોણનું રસાયણ કહેવત છે કે ‘કાશીનું ગુણુ અને સુરતનું જમણુ’ એ સૂરતના
મંરકાગી નાગર બહેન શ્રી. વન્દિતાગૌરી દેસાઈએ સ્વાનુભવ
ઉપરથી લખેલું, જાતલાનનાં જાવતાં ભોગનો બનાવતા સીખપણું, આદાર અને આગેગ્ય વિષેની
અનેક ઉપયોગી માહિતીથી ભરપૂર, બહેનોને લગન-સેટ કે લઢાણીમાં આપવા લાયક સુંદર
પુસ્તક. ડૉ. કાન્તિનાન પંડ્યાના અભ્યાસપૂર્ણ પ્રવેશક તથા ખાનપાની, વરતુઓના શુભદાય
ખતાવતી ૮૩ પાનાની માહિતીપૂર્ણ પૂજ્યણી માથે આકર્ષક જેકેટ ૪૧૦ પાના રૂ. ૩૯૦ ત્રણ
એન. એસ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની: બુકસેલર્સ પાણીપત્ર સુબંધ રે
પ્રિન્સેસ રોડ.

....વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓએ વસાવવા જેવાં....

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે
પુરાણની ગ્રેરક અને સરક
શૈલીમાં નાની પુસ્તકાલયો

સીતા ૦-૧-૬ શ્રીરામ ૦-૩-૦
હનુમાન ૦-૧-૬ શ્રીકૃષ્ણ ૦-૪-૦

.. ..

ફોરમ

આપણા મહાપુરુષોના ગ્રેરક પ્રસંગો ને
નિરાસી જગવે એવી એકસો ચરિત્રકથા

હૂડી બાર લહેરી ૨-૫-૦
પાકી બાર સાથે ૨-૧૨-૦

.. ..

અમર મહાજનો

દેશ દેશના મહાપુરુષોનાં ગ્રેરક
મંપૂર્ણ સચિત્ર છવનચરિત્રો

કમાલ આતા તુકે ૦-૫-૬
મુસોલિની ૦-૨-૬
વર્તમાન યુગના વિધાયકો ૦-૧૪-૦

વિવેચન લે. પ્રો. મોહનલાલ દવે ૧-૮-૦

કાવ્યકળા " " ૧-૮-૦

સાહિત્યકળા " " ૧-૦-૦

પ્રો. દવેનાં પુસ્તકો આ વિષયનાં મળી
શકતા પુસ્તકોમાં સરતાં છતાં તત્ત્વરથી
વિકાસ સાથે રસિક શૈલીમાં લખાયેલાં છે.

સંવાદો પ્રો. બ્યોમેશચંદ્ર પાઠકજી ૧-૦-૦

પરાંગ " " ૧-૦-૦

અવંતી વૃત્તિયત્ર " " ૧-૦-૦

વહેરી " " ૦-૮-૦

સ્વ. પ્રો. પાઠકજીનાં આ મૌલિક પુસ્તકોમાં
વિનોદ, મર્મ અને અભ્યાસ સાથે
જાતી કલા સ્વાભાવિક છે.

તેજ છાયા નવયત્રમોરી પાઠકજી ૧-૪-૦

આકાશનાં ફૂલ બ્યોરના શુક્લ ૦-૧૨-૦

શુભિતા રાસ " " ૦-૪-૦

પ્રતિષ્ઠિત કાવ્યશ્રેણિકાના આ સંગ્રહોમાં
ઓહદ્ય સાથે જાતી કવિતા દેખાય છે.

નવયુગની સ્ત્રી ચારદાપ્રસાદ વર્મા ૦-૧૨-૦

વનવનની વેલી " " ૦-૧૨-૦

ગીતાની વ્યાખ્યા શ્રી. અંરવિદ્યાપં ૦-૪-૦

આ પુસ્તકોની સતત માગણી એ જ એની
લોકપ્રિયતા દર્શાવે છે.

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા - સુરત

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો, લાયબ્રેરીઓ માટે નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

જીવરાતનો નાથ (ક. મા. મુનશી) ૩-૦-૦	વાકવિનાની (માહિલવિતામી) ૨-૦-૦
રામધિરાજ " ૩-૮-૦	અણ્ણીલવાડનો સુવરાજ
કેનો વાક ? (પરિચીતિ) ૨-૮-૦	લા ૧-૨ (સાહિત્યવિલાસી) ૪-૦-૦
નસેયો " ૧-૮-૦	દિનના ડખ (અમૃતવાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦
નવલિકાઓ " ૨-૦-૦	રમભૂતિઓ (૨ ગ્રેડ) ૧-૪-૦
થોડાક રસદર્શનો " ૨-૦-૦	આવતી કાલના ધર્મો (જ. દેમાઈ) ૨-૦-૦
લોપામુદ્ર ૧ થી ૪ " ૪-૮-૦	સુવામચર (શરદનાથ) ૨-૮-૦
કલાપીનો કેકાવ (કલાપી) ૫-૦-૦	વૃંદાવન " ૨-૦-૦
કલાપીની પત્રધારા " ૩-૦-૦	ગિદ્દ " ૦-૮-૦
હૃદયત્રિપુની , ૧-૧૨-૦	ગદ્યાગણી " ૦-૮-૦
આમભાતા " ૦-૧૩-૦	જીવનની આખી (કે. દેમાઈ) ૨-૦-૦
કલાપીઆદ્યમ " ૪-૦-૦	વાનરસેનાની વાતો " ૧-૦-૦
હાસ્યમદિર (અમણભાઈ નીલકંઠ) ૨-૦-૦	માળ બહુક " ૦-૮-૦
રાધનો પર્વત , (નવી આવૃત્તિ) ૨-૦-૦	સોનકી યુગની કૃતિકથાઓ (મિત્રી) ૨-૦-૦
બદ્રબદ્ર " ૩-૮-૦	દિનેશ (દિ. સુ. શાહ) ૨-૦-૦
ત રાજમાતા (લિજા રાય ઓઝા) ૩-૮-૦	ગરિમ (ઈનામી નવન) ૨-૦-૦
ધની વણકર " ૨-૦-૦	વિભૂતિમદિર (અશોક દર્પ) ૨-૦-૦
રશિયા લા ૧-૨ " ૩-૦-૦	લઢગણી વિખા (દાગોર) ૨-૮-૦
સ્વતંત્ર જર્મની " ૧-૮-૦	ચોખેરવાલી , ૨-૮-૦
કાલિયાવાડી રાજરમત " ૨-૦-૦	શિક્ષાનો આદર્શ " ૧-૦-૦
સમ્રાટ વિક્રમ (જોહાનન ત્રિવેદી) ૨-૮-૦	સુખધારા " ૦-૮-૦
સુરેખા " ૨-૮-૦	નગ નદમી " ૨-૮-૦
રેલા " ૧-૮-૦	જાવાનટ (અમણતાન દેમાઈ) ૨-૮-૦
કમાન (અમણીકવાન રજાન) ૩-૮-૦	મસૂરી " ૨-૮-૦
જીગીજાન " ૨-૦-૦	શિંગી " ૨-૮-૦
સુનથો " ૨-૦-૦	વ્યોત અને જવાળા સુ વ શાહ ૨-૮-૦
પરિમત , ૨-૦-૦	ઐતિહાસિક કથામજરી ૨-૮-૦
સદ્વચની રોધમા (મામાભાઈ) ૧-૮-૦	દિ ની અરુદિત અને અદિસા ૨-૦-૦
ધલા (માહિલવિલાસી) ૧-૮-૦	શ્રી કોસખી

લાયબ્રેરીઓને સારું કમિશન આપવામાં આવે છે.

જાઓ-- **જીવનલાલ ઍન્ડ સન્સ**

લગ્નપતરાય રોડ, વીલાપારલા.

- પીરમશા રોડ, અમદાવાદ

ધી મહાગુજરાત પબ્લિશિંગ કંપની લિમિટેડ.

* બોર્ડ ઓફ ડાયરેક્ટર્સ *

શ્રી. પ્રભાશંકર રામચંદ્ર ભટ્ટ જે. પી. (ચેરમેન)

શ્રી. હંસાબેન મહેતા

શ્રી. યુસુફભાઈ એ. દાઝલભાઈ (મેનેજીંગ ડિરેક્ટર, નેશનલ સ્ટુડીયો લિ.)

શ્રી. મંગલભાઈ રાંકરભાઈ પટેલ (મેયર વડોદરા)

શ્રી. જોગીલાલ એન. ચૌકસી

શ્રી. ચંદુલાલ નેમલાલ પરીખ

શ્રી. સારાભાઈ ચૌકસી (મેનેજીંગ ડિરેક્ટર)

અમારાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પ્રકાશનો

- પાસિક્કિક (શ્રી. ભાસ્કરરાવ વિદ્યાસ) ૦-૧૨-૦
- ગીતાંજલિ અને બીનાં કાવ્યો. (શ્રી. નંગીનદાસ પારેખ) ૧-૪-૦
- દ્વિરેકની વાતો ભાગ ત્રીજો (શ્રી. સમનારાયણ પાઠક) ૧-૧૨-૦
- તીર્થસલિલ-શ્રી. અરવિંદ ઘોષ, મહાત્મા ગાંધી, રામા દાલાં, ટાગોર અને બર્ટ્રાન્ડ રસેલ સાથેના સુંદર વાર્તાલાપ. મહાગુરુધાના ફોટા સાથે ૨-૮-૦

ટુંક સમયમાં પ્રસિદ્ધ થનાર પ્રકાશનો

- ભગ્વત ગ્રીન (શ્રી. ઉત્સવ પરીખ)
- જાપાન (શ્રી. ડુંગરશી ધરમશી સંપટ)
- સંસ્કૃતિના સંગમ (ટાગોર દ્વિત)

આ ઉપરાંત અમે બે વર્ષના રૂા. ૨૦-૦-૦ ના લવાજમથી ગ્રાહકો જનાવવાની યોજના પણ હાથ ધરી છે. આ સર્વે પુસ્તકો બજારમાં લગભગ રૂા. ૩૨-૦-૦ માં મળશે. પણ ગ્રાહકોને તે પુસ્તકો ઘેર બેઠાં મળશે. વધુ માહિતી માટે લખો—

સર દિરોજશાહ મહેતા રોડ, બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્સ્ટિ. બિલ્ડિંગ

સુખ ૧

❀ બે સુંદર માસિકો ❀

પુસ્તકો

૧૬ વર્ષથી ચાલતું **પ્રસ્થાન**

લગનવિષયક

લગનપ્રપંચ	૧-૪-૦૦
લગનસુખ	૧-૪-૦૦
લગન કે પ્રપંચ	૦-૮-૦૦
પ્રેમનો દંબ	૧-૪-૦૦
સ્ત્રી અને પુરુષ	૧-૦-૦૦
નવો અવતાર	૫-૪-૦૦
(વજ્ર ભાગ)	

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર કૃત	
ધરે-આહિરે	૨-૦-૦૦
ચતુરંગ	૧-૪-૦૦
નોકા રૂબી	૨-૮-૦૦

રશિયન સાહિત્ય

ક્રાન્તિકારની	
આત્મકથા	૨-૮-૦૦
રશિયાનું ધડતર	૨-૦-૦૦
જૂખમરનો ઉપાય	૨-૦-૦૦
ક્રાન્તિ	૦-૬-૦૦
ક્રાન્તિકારી લગન	૦-૪-૦૦
રશિયામાં ડોક્ટ્રિ	૦-૮-૦૦
બોલ્શેવિકમ	૦-૬-૦૦
સામ્યવાદ-સર્વોદય	૦-૬-૦૦

વૈદક

ધરમથુ વૈદક	૨-૦-૦૦
દિનચયો	૧-૮-૦૦
આપણો આહાર	૦-૬-૦૦

(સૂચિત્ર મંગાવો)
આખો સેટ વસાવો

બે દૂકી વાર્તા
રાજકારણના લેખો
જીવનચરિત્રો
યુરોપના બનાવો
ભૂદી ભૂદી લેખમાળાઓ
૬૨ મહિને આપે છે.

દરેક પુસ્તકાલયમાં હોવાનું જોઈએ

વાળમઃ કર્ણા પુસ્તકાલય ૫-૦૦-૦, આમપુસ્તકાલય ૪-૮-૦

XX

કિશોર

જીવનના અણખમાં
જીવનઘાતરની દૃષ્ટિએ
અનુપમ માસિક છે.

વિદ્યાર્થીઓ
મટેનું
સચિત્ર માસિક

કિશોર

લવાળમઃ
કર્ણા પુસ્તકાલય ૪-૦-૦ પ્રોદશિક્ષણ પ્રચારકાઈ
આમ પુસ્તકાલય ૩-૨-૦ અંગે ઉપયોગી માસિક છે.

કિશોર માસિક અને ખૂબ જમી મળું છે. એટલું બધું જમું
છે કે વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોનું બજેટ મંજૂર કરવાની
મને તક મળ્યા હોત તો રાજ્યનાં બધાં પુસ્તકાલયોમાં
કિશોર લખાઈ ઠરી દીધું હોત. —સ્વ. મોતીભાઈ અમીન.

પ્રસ્થાન કાર્યાલય રાયખડ અમદાવાદ ૬

જ ર ઠ સ ભુ ર ।

ફેરવો. તમારે માટે લાયજેરીઓમાં સારાં સારાં પુસ્તકો રાખે છે.
કે માટે જે કંઈ સહેલાઈથી મળી શકે એમ છે તે તો રાખે.

વાંચવાની મજા કિં. ૦-૨૨-૦

કાનો સેટ. કહો આરકે પછી તરત અનુક્રમે એક એક ચોપડી બાળકને
આપી જુઓ. એટલી મજા પડશે કે બાળક બેલાવશે તો પશુ નહિ આવે.

શિશુ વાચનમાળા કિં. ૧-૦-૦

ઉપરના જેવાજ કે પુસ્તકોનો સેટ વાચનની શરૂઆત કરતાં બાળકો માટે ખૂબ ઉપયોગી.

લક્તનાં બાલગીતો

ગાઇ ગાઇને બાળકો નાયવા માંડશે. કિં. ૦-૪-૦

ગુંજન કિં. ૦-૫-૦

સોમામામ બાલસારનાં સ્તંભરાયલાં બાલગીતોનો મનોરમ સંગ્રહ.

ચોખવટથી વાત કરજો

શ્રી. દિનેશ હાકોરકૃત માણનાં પરાક્રમેનો બંડાર તમને પેટ કપડીને જરૂર હસાવશે. કિં. ૦-૪-

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

બાલસાહિત્ય ગ્રંથમાળા : મોઢાસા

આ નવી પ્રકાશનસ્થાન બાલસાહિત્ય દ્રઢ સમયમાં લોકપ્રિય નીવડ્યું છે.
વાર્તાઓનો સરળ અને ચાસ્વિદ્ય, આવડો ચીકો છોડી વિદ્યાનિત બાલસાહિત્ય પીરસવાનો
સંચાલકો ઇચ્છતા રાખે છે. આ રજા તેનાં પ્રકાશનો.

પૈડું

કિં. ૦-૫-૦

પંચયુગના વિકાસમાં પૈડાનું સ્થાન
બાબોચિત શિક્ષણ.

લોકનાયકો

કિં. ૦-૫-૦

દિંદો લોકનાયકોના પ્રેરણાત્મક જીવનપ્રસંગો.

ઉંદરમામા

કિં. ૦-૫-૦

શ્રી. મસ્તકશીર, બાળકો માટે હાસ્યરસન
જમાવટ કરે છે.

ચોપડની હુસાફરી

કિં. ૦-૫-૦

પેટે ચાલતાં પ્રાણીઓ બાળકોને જોમ માહિત
રજૂ કરે છે.

ચાંદા મામા

કિં. ૦-૬-૦

ખગોળ જેવા વિષયને નાગરદાસ પટેલ પોતાનો સરળ શૈલી
રજૂ કરે છે. આ પ્રકાશનો તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવ
માટે કામની બકામણ્યુની જરૂર નથી, આનેજી અંગે

બાલ સાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

પુસ્તકાલય માટે બાળકોનું પત્ર પસંદ કરતી વેળા
પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ નીચેની વિગતો લક્ષમાં રાખે

- (૧) ગુજરાતી ભાષાનું ૨૨ વર્ષથી પ્રકટ થતું સૌથી પ્રથમ ૬ થી ૧૬ વર્ષ લગીનાં બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓનું સુંદર દળદાર અને ઉપયોગી માસિક છે.
- (૨) બાળકો રંગ અને ચિત્રોનાં ખૂબ શોખીન હોય છે. માસિકનાં સંખ્યાબંધ પાનાં દ્વિરંગી ચુદણથી માત્ર 'બાલચલન' ન શોભાવી શકે છે. મોંઘી કિંમતનાં આદે પડેલા ઉપર છાપેલાં એકરંગી અને પૂર્ણરંગી આખાં પાનાંનાં ચિત્રો માત્ર 'બાલચલન' ન આપી શકે છે.
- (૩) ૧૨ અંકોમાં મળી આવશે ૬૦૦ પાનાંનું નક્કર અને ચિત્રપુક્ત વાચન આપે છે; એટલે 'બાલચલન' બાળકોના બોલ કોઈપણ પત્ર કરતાં સુંદર, ઉપયોગી અને લોકપ્રિય હોવા ઉપરાંત સૌથી વધારે સસ્તું છે.
- (૪) ૧૨ અંકોમાં ૧ દિવાળી અંક, ૧ બાળક અંક અને એક બીજો ખાસ અંક મળી ૩ અંકો ખાસ અંકો તરીકે વિશેષ પાનાં ને ચિત્રો સહિત અપાય છે.
- (૫) અને એ બધા ઉપરાંત આશરે ૧૬૦ પાનાંની અસંખ્ય ચિત્રોવાળી દળદાર સુંદર લેટચોપડી ટપાલખર્ચ પછી લીધા સિવાય ૬૨ વર્ષે લેટ અપાય છે.
- (૬) 'બાલચલન'નું લવાનમ રૂ. ૩ છે. પણ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર રૂ. ૨.૫૦ છે એમાં રૂ. ૧ ની કિંમતની લેટ ચોપડી મફત મળે તે બાદ કશે તો માત્ર રૂ. ૧.૫૦ માં તમને જે વાચનસામગ્રી મળે છે તે અંગેડ છે.

માટે જ

'બાલચલન' ગુજરાતી ભાષાના કોઈપણ
બાળકોના પત્ર કરતાં વધારે ફેલાવો પામેલું છે

બાલચલન કાર્યાલય - વડોદરા

નમૂનાનો અંક મંગાવો. પુસ્તકાલયોને વિના મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

દેશપરદેશમાં ઠોકરા
અને ઠોકરીઓમાં સારા
વાચનનો શોખ ઉત્પન્ન
કરીને પોષી રહ્યું છે.
યુવાન પણ અવાજ અ-
વગેરે - વચિનો શોખના
લલચાવી ચક્ર્યું છે.
મુજરાતનાં દબરો
ઓઝો અને બાળકોમાં
સાદિત્ત, સંગીત અને
કળાના સંસ્કારોના બીજ
વાવી રહ્યું છે.

ત્રિરંગી મુંદર ચિત્રો, ગીતો, વાર્તા, સંવાદ, વિનોદ, પ્રવાસ અને સાદસનાં વર્ણનોથી
શરપૂર ૨૨ મહિને નિયમિત રીતે બહાર પડે

—બાલમિત્ર માસિક—

હજી તમારા કુટુંબમાં નથી આવતું ?

પ્રતિદિન માદકોની સંખ્યા વધતી જાય છે એ જ ખતાવે છે કે જે બાળક 'બાલમિત્ર'
વાંચે છે તે માદક જનતા વડીલોને વિનવે છે. આજે જ તમારા બાળકનું નામ માદક તરીકે
નેધાવે. ઔચરટ માયથી 'બાલમિત્ર' મું ૨૧મું વર્ષ શરૂ થયું છે. ઔચરટથી કે જનનુચારી-
થી માદક થઈ શકાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૪) = પરદેશ માટે વાર્ષિક શિલિંગ ૮
લખો:—વ્યવસ્થાપક, 'બાલમિત્ર' કાર્યાલય-અરોતાર એન્ડુકેટન સોસાયટી, આણંદ

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગંભીર જાણ તેવાં સાદાં ને સરસ વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો
આપીને બાળકે બાલકુનિયામાં પોતાનું રક્ષાન ક્યારનું થે મેળવ્યું છે]

બાળક

તંત્રી: લીખાસાર્થ વ્યાસ

લવાજમ: રૂપિયા બે

પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

સુદક્ષિણ હોવા છતાં તેના કંઠ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સસ્તામાં
સસ્તા પણ તરીકે હજી પણ પ્રકટ થતું રહ્યું છે: વીસ વરસ પૂરાં થવાની ખુશાલીમાં
આવતી દિવાળી-ઉપર તેના ખાસ "દિવાળી અંક" પ્રગટ થનાર છે.

બાળકોને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં 'બાળક'ને અવશ્ય સ્થાન આપશો

'બાળક' કાર્યાલય: રાવપુરા: વડોદરા.

ખહાર પડી ચૂક્યું છે :—

અર્થશાસ્ત્રના અર્થ મહત્વના અંગ નાણાવટાના વિષય
ઉપર મૂળરાત્રી ભાષામાં પહેલું જ પ્રકાશન

હિંદનું નાણાવટું

લેખક : જયન્તીલાલ હ. મહેતા, (બી. કોમ.)

અર્થશાસ્ત્ર તથા નાણાવટાના મહદનીય અધ્યાપક

આ પુસ્તકમાં યશસ્વી, સહકારી પ્રવૃત્તિ, વ્યાપારી, ઔદ્યોગિક તથા
હૂંડિયામણની બેંકો, રિઝર્વ બેંક તથા હિંદી નાણાબજાર અંગેના

પ્રશ્નોની અભ્યાસપૂર્ણ છણાવટ કરવામાં આવી છે.

આમુખ લેખક : શ્રી. ડૉ. જયોતીન્દ્ર મહેતા, વિશ્વાધિકારી વડોદરા રાજ્ય.

પરિચયકાર : શેઠ શ્રી. પ્રાણલાલ દેવકરજી નાનલ.

પૃષ્ઠસંખ્યા : ૩૩૪

સોલ એજન્ટસ :

મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

મુકુંદલાલ એચ. મહેતાની કં.

(પાકું પૂકું)

રાવપુરા, વડોદરા.

પુસ્તકો ક્યાં બંધાવશો ?

આજના મોલવારીના વખતમાં ફાટી ગયેલાં નવાં પુસ્તકો વસાવવાં મુશ્કેલ છે.

એટલે

જૂનાં પણ ચલાવી શકાય તેવા પુસ્તકો ફરી બંધાવી પુસ્તકાલયના વૉચકોમાં ચાલુ રાખો.

એ માટે

કિંદાયત લાવે બાંધવાતું અમદાવાદનું વર્ષો જૂનું ને જાણીતું મથક

યશવંત બુક બાઇન્ડિંગ વર્ક્સ

લાલગરવાડ, અમદાવાદ.

બાવતાલ માટે આજેજ પ્રુછાવો :

સસ્તું સાહિત્ય કાર્યાલયનાં તમામ પુસ્તકો અમારે ત્યાં બંધાય છે, એ
અમારી કામ કરવાની પ્રવીણતા અને ખાતરી માટેનો અચૂક પુરાવો છે.

વડોદરા રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયો માટે તથા ધનાઓ માટે મંજૂર થયેલું

— ગુજરાતી સાહિત્યનું એક અનોખું અંગ —

કાગળ

[લેખક : શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

કાગળ શેમથી બને છે, ઢેરી રીતે બને છે, કેટલી જાતનો બને છે તે તથા કાગળની જૂદી જૂદી જાતોની સમજ આપતું ગુજરાતી બાણતુ સૌથી પ્રથમ અને અગ્રેષ્ઠ સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત એક રૂપિયા.

દરેક પુસ્તકાલય વસાવવાનું ન ચૂકે.

મુદ્રણકલાના એક મદત્તના અંગ કમ્પોઝીંગની આકૃતિઓ

સાથે ઝીણવટભરી સમજ આપતું પ્રથમ ગુજરાતી સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત બાર આના.

કોમ્પોઝીટર

[લે. : જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

મહાગુજરાતનાં વર્તમાનપત્રો તથા સાહિત્યકારો તરફથી આ બંને પ્રકાશનોને સારો આવકાર મળેલો હોય

દરેકે દરેક પુસ્તકાલયોએ રાખવા જાયક છે.

મળવાનું છેલ્લું :—શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક શેઠેરી, બાજવાડા, વડોદરા.

ન વ સૌ રા ધૂ નો સે ટ

બળવાખોર પિતાની તસ્વીર

કિં. ૨-૮-૦

આઠરીસ રવાતંગના ઇતિહાસનું એક બોરવંતુ પ્રકરણ શ્રી. હંફુલાલ યાજ્ઞિકની પ્રેરણા સાથે.

લયલાના પત્રો

કિં. ૨-૦-૦

એક લોકપ્રિય લઘુ સાહિત્યકારની સફળ કૃતિનો સફળ અનુવાદ. શ્રી. રમેશુલાલ વ. દેસાઈની પ્રશંસાત્મક પ્રસ્તાવના સાથે.

વિરાટ જાગે છે ત્યારે

કિં. ૧-૮-૦

શ્રી. યુજીવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી અને નોખીલી શૈલીમાં આલેખિત રસભરી નવલકથા.

દરેક પુસ્તકાલય રાખે છે. તમારે ત્યાં ન હોય તો આજે જ ઓર્ડર મૂકો.

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર—નડિયાદ.

શ્રી. રમણલાલ પી. સોની

અનુવાદિત એ નવાં છેલ્લાં પુસ્તકો

શરદ્બાળુ

નું છેલ્લું નવું પુસ્તક

શરદ વંદના

૩૧ રા. અઢી

કવિવર ટાગોર

નું છેલ્લું નવું પુસ્તક

નગરલક્ષ્મી

૩૧ રા. અઢી

૫

શરદ્બાળુ સંપાદિત

રૂપમાધુરી

એ ન. એ મ. ઠં છં ર ની ઠં પ ની

બુક્સેલર્સ અને પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨.

શ્રીવર્ણન ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક:—લેખક, સંગ્રાહક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જડાણંકર ત્રિવેદી.

જેમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, સગર્ભાવસ્થામાં પાળવાના નિયમો, સગર્ભા-વસ્થામાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભાણુનાં માવજત, દાયણુનું ઠંતવ્ય, પ્રસવનાં અવસ્થાઓ, પ્રસૂતાને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિશેની સૂચનાઓ, બાળકોને અને માવજત, બાળકની પીડનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકનાં દરદો અને તેના ઉપાયો વિ. વિષયો રૂઢ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકનાં જ્ઞાનથી પ્રસૂતાને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને શરીર નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકદ્વપતરુ” માસિકના શાહકોને લેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ લેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિક કાર્મસી

ગાધીરાડ-અમદાવાદ.

કાવળાદેવી-મુંબઈ.

ચોટાપુલ-સુરત.

દુનિયાભરના દેશોની હરોળમાં ઉત્તમ અસ્તકે
ઊભતો પૂર્વનો એકજ દેશ : જાપાન !!

એણે એનું અત્યારનું સ્થાન શી રીતે પ્રાપ્ત કર્યું તે જાણવા
માટે એની કેળવણીનો પૂરો પરિચય
જેળવણી જરૂર છે.

જાપાનમાં અપાતી સર્વાંગી કેળવણીની માહિતી વિષે એક
ખાહોશ અને સારગ્રાહક પ્રવાસીએ આપેલી
વિગતોથી ભરપૂર પુસ્તક

“ જાપાનની કેળવણી ”

મૂળલેખક : શ્રી. મણિલાલ ખાલાંભાઈ નાણાવટીલા અંગ્રેજી ઉપરથી
આ પુસ્તકમાં પ્રાથમિક કેળવણી, ઉચ્ચ કેળવણી, શિક્ષકો માટેની તાલીમ-
સંસ્થાઓ; જાપાનની સામાજિક કેળવણી, કળા અને વિજ્ઞાનવિષયક
કેળવણી તેમ જ પ્રજાના વિચારોના નિરીક્ષણ અને માર્ગદર્શન માટે
ત્યાં શી શી વ્યવસ્થા છે એ બધું આ પુસ્તકમાં આપેલું છે.

દેશોન્નતિ ઇચ્છનાર હરેક જણે આ પુસ્તક વધુમાં વધુ પાંચણું જોઈએ.
એન્ટિક કાગળ પર છાપેલાં લગભગ સોએક પૃષ્ઠ અને આટલેપર પર
છપાયેલ ૧૬ ફોટો પ્લેટ છતાં

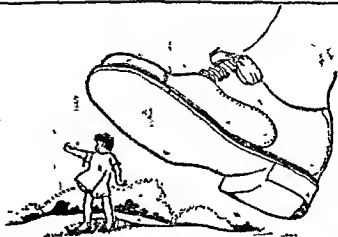
મૂલ્ય માત્ર ૦-૮-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પો. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

બાળકોને
કચડી નાખો
નહિ.

❀

બજેટ ઘઠતાં, બાળકોના માસિક માટે ર-૪ આના, થોડાં પાન કે ‘ચાદ્યુ’ આવે છે હવે !’ એવા વિચારથી દોરાઈ જાયો નહિ. બાળક કચડાય નહિ તે સૌથી પહેલું જુઓ.

‘બાલસખા’ ના પસંદગી આપને ચોખ્ખું કરાવશે, એવા અમારી નમ્ર હાલો છે. બધી રીતે એ આપને સંતોષ આપશે. વટોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે વાર્ષિક લવાજમ કેવળ રૂ. ૨-૧૩-૦ છે.

એક વરસ ‘બાલસખા’ ને પુસ્તકાલયમાં સ્થાન આપી જુઓ. કોઈએ નથી કરી એવી પ્રગતિ એણે ખાંચ વરસમાં કરી છે.

તમારાં બાળકોને ગમી જાય તેવું સાહિત્ય

બાલરાક્તિ ગ્રંથમાળા

શિંરીષ ગ્રંથમાળા

બારથી સોળ વરસના બાળકોએ માટે પ્રણવાન તથા જીજ્ઞાસા પ્રેરક બાલસાહિત્ય. લેટ પુસ્તક સહિત પુસ્તકો સાત

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા બે.

છ થી દસ વર્ષના બાળકો માટે જ્ઞાન આથે ગમ્મત આપે તેવું રસીલું સુંદર અને સચિત્ર બાલસાહિત્ય. લેટ પુસ્તક સહિત પુસ્તકો છ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા એક.

આ ઉપરાંત અમારી માસિક બાલપત્રિકા ‘બાલદર્શન’ ના પશુ આહલક ધવાનું રજે ચૂકતા. વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા એક. ભરપૂર ચિત્રો અને અખૂટ માહિતીઓથી ભરેલું સાહિત્ય. દરમાસની પંદરમી તારીખે નિયમિત પ્રકટ થાય છે.

આજે જ આહલક થાય.

વધુ વિગત માટે લખો—

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર,

મોડાંસા
(એ. પી. ફેવે)

વાચનાલયના
ખજેટમાં

મોખરે મૂકવા
જેવું

સર્વોગસુન્દર
સચિત્ર માસિક

નવચેતન

વાચનાલયમાં આવનાર
એકે એક વાચકને,
સંતોષે છે

ક્ર

આ લોકપ્રિય માસિક હમણાં
કલકત્તાથી વડોદરા આંચું છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬૦
હિંદ બહાર રૂ. ૮૫

ક્ર

‘નવચેતન’ કાર્યાલય
કોહી પાસે, વડોદરા.

સાહિત્ય
રાજકારણ
અર્થતંત્ર
જેવા જીવતા વિષયોમાં નવદષ્ટિ ફેળવવા

રેખા

વાંચવું જ
વસાવવું જ
રહું.

વિવિધતા
અનુભવતા
અનામર

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં તે માસનું
ઉત્તમ વાંચન સમ્રાથું છે.

[વાર્તાઓ, નાટિકાઓ, કટાક્ષચિત્રો,
રાજકીય નોંધ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,
માસની કિતાબ અને નવું વાચન,
માનસશાસ્ત્ર અને જાતપદ
આવું વૈવિધ્ય, સાદી બાનીમાં રજૂ થતું
બીજે કયાંય નહિ મળે.

અને સાથે

ચૂંચરાતના સમયે વ્યંગચિત્રકાર
ચર્ચોરનાં

વ્યંગ ચિત્રો

આટલું છતાં

રેખા

ચૂંચરાતનું સરતામાં સરતું માસિક છે.
દરમાસે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાચન

વાર્ષિક લવાજમ	પરદેશમાં વર્ષના	દરકે નકલ
૨-૮-૦	૩-૮-૦	૦-૪-૦

આપના પ્રામ પુસ્તકાલયમાં

રેખા વસાવી દુનિયા
સાથે રંગ માંડા.

પુસ્તક ૧૭ મું

જુલાઈ-૧૯૪૨

અંક ૭ મા

બજેટ માટે મહત્વના મુદ્દા

—તંત્રીસ્થાનેથી

જુલાઈ માસમાં વ. રા. નાં પુસ્તકાલયો માટે આગામી વર્ષનું બજેટ અને ગત વર્ષનું વાર્ષિક નિવેદન તૈયાર કરવાનું હોય છે. એ પ્રસંગે પુસ્તકાલયના મંત્રી-અથવાલે ધ્યાનમાં રાખવા જેવા મુદ્દાઓ પરત્વે અમે ગયા વર્ષના “પુસ્તકાલય” માસિકના જુલાઈ અંકમાં તંત્રીસ્થાનેથી વિગતવાર સમજૂતી આપી હતી. આ તથા વર્ષે પણ એ મુદ્દાઓ લક્ષ્યમાં લેવા જેવા હોવાથી આ નીચે ફરીથી છાપ્યા છે. —તંત્રી

જુલાઈ માસ આવે છે અને રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોના જાગ્રત મંત્રી-અથવાલે નવા વર્ષ માટે પત્રો-માસિકો ને પુસ્તકોની પસંદગીમાં લાગી જાય છે. એ પસંદગી કરતા પહેલાં તેઓ ટોકમદદ કેટલી મળશે વા મળી ગઈ તેની ચોક્કસાઈ કરી લે છે અને તેના પ્રમાણમાં ખાતાએ નક્કી કરેલા ટકાવારીના ધોરણે પત્રો-માસિકો કે પુસ્તકોની પસંદગી કરવામાં લાગી જાય છે.

પત્રો-માસિકોની પસંદગી

પત્રો-માસિકો પસંદ કરતી વખતે કેટલાક મંત્રી વા અથવાલે પોતાની જ પસંદગીનાં પત્રો-માસિકો માગે છે, અને પાછળથી એક યા ળીન કારણે તે નહિ પણ ળીન જ પત્રો-માસિકોની માગણી કરતા જણાય છે. આવે વખતે બજેટમાં એક પત્ર માગ્યું હોય, તે માગણીને ખાતાએ મંજૂર કરી હોય અને પાછળથી તેમાં ફેરફાર કરાવવા આવે છે. કેટલીક વાર ટકાવારીના ધોરણની મર્યાદાને વટાવી જઈને પણ કેટલાક પત્રો-સામયિકોની માગણી કરતા હોય છે. આવે વખતે ખાતુ તેમાં ફેરફાર કરે છે અને પાછળથી પત્રવ્યવહાર ચાલતાં વખત લંબાય છે અને વખતસર પત્રો ચાલુ થઈ શકતાં નથી. આવી પરિસ્થિતિ જીલી ન થાય તે માટે સરળ રસ્તો એક જ છે અને તે એ કે, કોઈપણ મંત્રી વા અથવાલે પોતાની પસંદગીનાં સામયિકો ન મૂંઝતાં વ્યવસ્થાપક મંડળની સંમતિપૂર્વકની પસંદગીનાં ખાતાની સૂચવેલી

ટકાવારીની હદમાં રહીને જ માગવાં વધુ ઇષ્ટ છે, કે જેથી પાછળથી ફેરફાર કરવા માટે ખાતા સાથે વ્યર્થ પત્રવ્યવહારમાં ઊતરવું ન પડે અને નિયમિત વખતસર પત્રો મળવાં ચાલુ થાય.

વળી આવાં પત્રો-માસિકો પસંદ કરતી વેળા કેટલીક વાર આગલા વર્ષે પસંદ કરાયાં હોય તેનાં તે જ સામયિકો-ખાસ કરીને માસિકો-ની પસંદગી થાય છે તે પદ્ધતિ બરાબર નથી. ગયા વર્ષે મંગાવેલાં માસિકોમાં વાચકોએ ક્યાં વાંચવામાં વધુ રસ લીધો અને જનતાને ક્યાં વધુ ઉપકારક નીવડ્યાં તે પણ વિચારવું જોઈએ. ખાસ કરીને બાલમાસિકો અથવા સ્ત્રીમાસિકોમાં આ બાબત ખાસ તપાસવી જોઈએ. એવું કોઈ માસિક સસ્તુ હોય છતાં તેમાં આવતું વાચન બાળકો કે સ્ત્રીઓને રુચિકર અથવા વાંચવામાં રસ ઉત્પન્ન કરે કે જ્ઞાનદાયક ન હોય તો નવે વર્ષે તેમાં ફેરફાર કરી શકાય. અથવા ગયે વર્ષે અમુક બાલમાસિક કે સ્ત્રીમાસિક મંગાવ્યું હોય તો નવે વર્ષે બીજું નવું મંગાવી બાળકોને તે કેટલું વધુ રુચિકર નીવડે તેમ છે તે પણ જોવું જોઈએ. આ સિવાય એ બાબતમાં સરળ ઉપાય એ છે કે, આવાં માસિકોના નમુનાના અંક મંગાવી જોવા, બાળકોમાં ફરતા કરવા અને બાળકની વાચનવૃત્તિ ક્યાં પર ઊતરે છે તે અજમાવીને તે માસિક મંગાવવું વધુ ઠીક થઈ પડશે. અને આવાં માસિકોના અંકોના નમુનાનો અંક મોકલવા સાથે જ ના પાડશે; અરે, કેટલાક તો નમુનાનો અંક મફત પણ મોકલી આપે છે. અન્ય માસિકોની પસંદગીમાં પણ આ અખતરો અજમાવશે તો તેમાંથી પણ તમોને કયું માસિક પસંદ કરવું તે વધુ સુગમ અને ધરણ થઈ પડશે.

દૈનિક વા અઠવાડીક પત્રોની બાબત પણ કેટલોક વિચાર માગી લે છે. નાની રકમનું બજેટ હોય છતાં ભારે કિંમતનું દૈનિક વર્તમાનપત્ર માગવામાં આવે તો તે ન સ્વીકારાય એ સ્વાભાવિક છે. એટલે પોતાની બજેટની રકમ લક્ષ્યમાં રાખીને પુસ્તકાલયને પરવડે તેવું દૈનિક મંગાવવું વધુ ઇષ્ટ છે. અને દૈનિક પત્ર માટે રકમની બેગવાઈ ન થઈ શકે તેમ હોય તો અર્ધસાપ્તાહિકથી અથવા અઠવાડીકથી સતોપ માનવો જોઈએ અને છેક નાની રકમના બજેટવાળાં પુસ્તકાલયોએ તો સત્યમાંથી પ્રકટ થતાં અઠવાડીકોથી જ સતોપ માનવો રહ્યો.

પુસ્તકપસંદગી

પુસ્તકો પસંદ કરતી વખતે કેટલેક સ્થળે ખુસ્સેલરો તરફથી મળેલાં સૂચિ-પત્રોમાં છપાતાં પુસ્તકોનાં નામોના આધારે પસંદગી કરવામાં આવે છે અથવા મંત્રી કે ગ્રંથપાલ અથવા ગામમાં વધુ લાગવગ ધરાવનાર વ્યક્તિની માગણીનાં પુસ્તકો પણ માગવામાં આવે છે. પુસ્તકપસંદગીની બાબતમાં આ નીતિ બરાબર નથી. પુસ્તકો પસંદ કરતી વખતે વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોની સલાહ લો. તમારે ત્યાં આવતાં વાચકોને અવારનવાર પૂછતા રહો અને “પુસ્તકાલય” માસિકમાં

વા અન્ય માસિકો કે સામયિકોમાં આવતાં અવલોકનો કે પુસ્તકપરિચયો-થી વખતોવખત વાકેફગાર થતા જાઓ. એટલે કયું બહાર પડેલું પુસ્તક ખરીદવા જેવું છે તેનો કંઈક ખ્યાલ તમને મળશે. અને એ રીતે પુસ્તકપસંદગીનો તમારો માર્ગ સરળ બની જશે. પરંતુ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જેવી વાત એ છે કે, અશિષ્ટ કે અનિષ્ટ પુસ્તકો તમારા પુસ્તકાલયમાં ન પેસી જાય તેની પણ ખાસ તકેદારી રાખજો.

બાળકો અને પ્રૌઢો માટે

વળી પુસ્તકાલયમાં વધુ વાચકો તો ગામના ઉછરતા બાળકો અને જુવાનો હશે, તેમ જ પ્રૌઢશિક્ષણપ્રવૃત્તિના પરિણામે નવા વાંચતાં શીખેલા પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોનો પણ તમારે વિચાર કરવાનો છે. આ બાબતમાં બાળકો અને પ્રૌઢો સરળતાથી વાંચી સમજી શકે તેવી નાની નાની સરળ ભાષામાં અને મોટા અક્ષરે જ્ઞાન આપે એવી જે પુસ્તિકાઓ પ્રકટ થઈ હોય તે પણ લક્ષ્યમાં લેતા જાઓ અને એમને માટેનાં પુસ્તકો પણ વસાવવાનું રજા ચૂકતા.

અંથમાળાઓ શા માટે ?

એક વધુ લાલ ધત્તી અહીં ધરવી અસ્થાને નહિ લેખાય. અને તે અંથમાળાઓને લગતી. આપણે ત્યાં હમણાં હમણાં જુદા જુદા પ્રકારની અને જુદી જુદી લાલચો બતાવતી સંખ્યાબંધ અંથમાળાઓ અગાઉથી લવાજમ લઈ બહાર પાડવાની બહેરાતો થાય છે અને પાછળથી તેનું પરિણામ કેટલીક વાર લવાજમનાં નાણાં શુભાવવામાં આવે છે. આર્થ ન થાય તે માટે ખાસ તકેદારી રાખવી જરૂરી છે. એટલે અગાઉથી લવાજમ માગતી અંથમાળાઓના ગ્રાહકો થઈ ગમે તેવાં-કદી કદી અણુ-ગમેતાં પુસ્તકો વહોરી લઈ પાછળથી પસ્તાવા વખત ન આવે તે માટે પ્રતિષ્ઠિત અંથમાળાઓ સિવાયની અંથમાળાના ગ્રાહક થવાનું હમેશ માટે માંડી વાળજો. રજા એવી અંથમાળાઓના ગ્રાહક થતા.

હવે છેલ્લી પણ અગત્યની લક્ષ્યમાં રાખવા જેવી એક બાબત છે. કેટલાક અંથપાલો બજેટમાં પુસ્તકોની યાદી જ લખતા નથી, જ્યારે કેટલાકો ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલવા જણાવે છે. આ રીત બરાબર નથી. ખાતુ ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલે તેમાં કોઈ એવાં પણ હોય જે અગાઉ પુસ્તકાલયમાં આવી પણ ગયાં હોય; સ્વાભાવિક છે કે, ખાતાને આ વિષેનો ખ્યાલ ન પણ હોય.

વળી પોતે મોકલેલી યાદીમાં ખાસ જરૂરી પુસ્તકો કયાં છે તે અવશ્ય જણાવવું કે જેથી તે મોકલવા પુ. સ. સ. મંડળ ખાસ તજવીજ કરી શકે.

બજેટ બનાવતી વખતે પુસ્તકાલયના મંત્રી-અંથપાલો આંટલી બાબત ધ્યાન પર રાખશે તો તેમનો પત્રો-માસિકો તેમ જ પુસ્તકપસંદગીનો માર્ગ સરળ બની જશે અને ક્યારેય પત્રવ્યવહારમાં નહિ બિતરણું પડે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

તેલુગુ સાપ્તાહિક 'રાયલ સીમા'ના તંત્રી શ્રી. કે. નરસૈયાએ ૧૮ મી મેના રાજ્ય તિરૂપતી ખાતે 'હરિજન'ની તેલુગુ આવૃત્તિ પ્રકટ કરી છે. તેમ કરવાની તેમણે મહાત્માજીની પરવાનગી મેળવી છે. તેના તંત્રી તરીકે શ્રી. જી. સંબાશિવરાવ છે. 'રાયલ સીમા'ની ઐદિસમાં મીજમાનોને એનો પહેલો અંક વહેંચવામાં આવ્યો હતો.

x

x

x

શીઓરા કુલી, હુગલીના મહાપાત્રા સાહિત્ય મંદિરે સાહિત્યની અમુક હરિશ્ચંદ્ર ગોઠવી તેને માટે બે ચંદ્રકો આપવાનું નક્કી કર્યું છે: વિદ્વાનને માટે 'નૃપેન્દ્ર રમારક ચંદ્રક' તથા હાર્યવસિક પદ્ય માટે 'સંજીવકુમાર રમારક ચંદ્રક.'

x

x

x

ધારવાડના કાનડા પ્રધાન યુનિયને 'કર્ણાટક સંસ્કૃતિ મહોત્સવ' માટે એક સરળ કાર્યક્રમ નક્કી કર્યો હતો. અને તે કાર્યક્રમ સ્થાનિક સાહિત્ય તથા સંસ્કૃતિની સંસ્થાઓના સહકાર વડે. વીર શૈવ યુવક મંડળે પાર પાડ્યો હતો. આ કાર્યક્રમ ૧ એપ્રિલથી ૧૬ એપ્રિલ સુધી ચાલ્યો હતો. આ કાર્યક્રમમાં કર્ણાટક વિશ્વવિદ્યાલયદિન, કર્ણાટક સંગઠન દિન, કર્ણાટક સાહિત્ય મહોત્સવ, કાનડા ભાષાના વિદ્વાન દેવ, ચન્નાપા ઉત્તંગી અભિનંદન દિન વગેરેનો સમાવેશ થતો હતો.

x

x

x

બેંગલોરમાં વાર્ષિક વસંત સાહિત્ય મહોત્સવ ૩ એપ્રિલથી ૬ એપ્રિલ સુધી ઉજવવામાં આવ્યો હતો. કાનડા સાહિત્ય પરિષદ તરફથી આ મહોત્સવ પ્રતિવર્ષ ઉજવવામાં આવે છે. આ કાર્યક્રમમાં કાનડો લિપિની સુધારણા, સ્ત્રીપરિષદ, ભાષણો, નાટકો તથા કવિઓના લેખોમાંથી વાચન થયાં હતાં.

x

x

x

મરાઠી માસિક 'મનોહર'ના એપ્રિલ માસના અંકની તંત્રીનોંધ લેખકોને સમયની પ્રગતિ સાથે રહેવા સમજાવતાં જણાવે છે કે, આપણા દૈનિક જીવન પર યુદ્ધની અસર-જેવી કે અધારપછેડો, ભાવોનો ઉછાળો, શહેર ખાલી કરી જતા લોકોનો ધસારો, ભાવિ જીવન નિર્ચાલ માટેની અચોક્કસતા-ઠાણપણુ લેખકને મનુષ્યજીવનના નાટક માટે સામગ્રી પૂરી પાડે છે. નફાખોર વેપારી, અફવાઓમાં આનંદ માનનાર, યુદ્ધ શું છે અથવા તે કેવી રીતે થયું તેની ગતાગમ પછુ ન હોય તેવા કહેવાતા રાજદ્વારીઓએ આરામખુરશીમાં સૂતાં સૂતાં કરેલ યુદ્ધચર્ચા, યુદ્ધને મોખરેથી પાછા ફરતા સૈનિકો પોતાના જીવસંટોસટના બચાવની કહેલ વાતો-આ બધા માટે સાહિત્યમાં ઉદ્ભવરધાન છે.

x

x

x

મુંબઈની રામનારાયણ રૂઠિયા કોલેજના પ્રો. ડી. કે. કેળકરને આશુ વર્ધનું રાવજડાકુર ૪૨૬]

દાદોબા પાંડુરંગ તરખડુ (૨૫૦) રૂ. નું ઇનામ મળ્યું છે. તેમના પુસ્તક 'સંસ્કૃતિ સંગમ'ને મુંબઈ યુનિવર્સિટીએ વર્ષનું શ્રેષ્ઠ મરાઠી પુસ્તક ગણ્યું છે. ડૉ. કેલકર બીજું નાણીતું પુસ્તક 'કાવ્યસ્રોત' પણ લખ્યું છે.

મદ્રાસ યુનિવર્સિટી ચોટે પ્રસંદ કરેલ વિષય પર ડૉ. રાવિંદ્રીયન ભાષાઓમાં લખાયેલ શ્રેષ્ઠ પુસ્તકો માટે દર વર્ષે પારિતોષિક આપે છે. આ વખતનું એ પારિતોષિક શ્રી. પી. એન. અપ્પુસ્વામી આપર તથા શ્રી. જી. પી. મનીકમને તામિલ ભાષામાં લખાયેલ પુસ્તક 'ક્ષ-કિરણો' માટે અપાયેલ છે. આ ઇનામ ૫૦૦ રૂ. નું છે. ખાસ નોંધપાત્ર હકીકત તો એ છે કે આગલા બે પ્રસંગોએ શ્રી. અપ્પુસ્વામી ઇનામ લઈ ગયા છે. 'વીળી' અને 'રેડિયો' ઉપરનાં તામિલ પુસ્તકો માટે આ ઇનામો તેને મળ્યાં છે. છેલ્લા પુસ્તકમાં તેને પ્રોફેસર મતિકલનો સહકાર મળ્યો છે.

તેલુગુ લેખક વિદ્યાવિનોદી આન્દ્રતન ગોપુલપતિ વીર સેલિંગમ પંતુલુને આપવામાં આવેલ ઉપહારમંથમાં શ્રી. પંતુલુએ રોકસ્પીઅરનાં નાટકો 'હેન્ડેટ', 'કોંગ લીઅર' 'ઓથેસો' અને 'મેકથેય'નાં કરેલ ભાષાંતરો માટે આભાર માનવામાં આવેલ છે. 'મેકથેય'નું ભાષાંતર ચાલુ વર્ષમાં આઠ આનાની કિંમતે પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે. આ ઉપહારમંથ શ્રી. પંતુલુને સાઠ વર્ષ પૂરાં થતાં અર્પણ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તેનું નામ 'ષષ્ઠિ પૂર્તિ' મહોત્સવ અને પછી 'યોગ્ય જ હતું'.

નાત્રી અત્યાચારનો છેલ્લો ભોગ બલ્ગોરિયા બન્યું છે. ત્યાં બલ્ગોરિયાના પ્રધાન મંડળની આજ્ઞાથી 'પી. ઇ. એન.' કેન્દ્ર, રોટરી ક્લબ તથા સોશિયા ક્લબ 'ને બંધ કરી દેવામાં આવ્યાં છે.

છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

હૃદય પ્રવેશ

તપશ્વર્યા વગર કોઈના હૃદયમાં દાખલ થઈ શકાતું નથી; કેમ પણ પ્રકારની હતાવળ, છીછરા-પણું, ઉપેક્ષાવૃત્તિ, એ હૃદયમંદિરમાં દાખલ થવાને માટે માણસને નાલાયક કરાવે છે.

પરમ સંતના આશ્રમમાં જતા હો એટલી ધવિત્ર શીતલ ભાવનાઓથી ભરેલી; પુષ્પશ્લોક રાજવીના મહેલના અંતર્ભાગમાં જતા હો એટલા આદર અને ગાંભીર્યથી ભરેલી; મિત્રની મૃત્યુશય્યા સમીપ જતા હો એટલા શાંત અને નીરવ પગલે ભરેલી, નવપરિણીત મુગ્ધા પાંરો પહેલી જ વાર જતા હો, એટલા ઉદ્વેગસમય પ્રેમથી ભરેલી; નહિતર એ દ્વાર તમારી આગળ ઉઘડશે નહિ...અને બહાર આંધા મારી મારીને તમારે ળહીએ મહોંએ પાંખા ફરવું પડશે.

નવા વર્ષે

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં રસ લેનાર અંથપાલ, મંત્રી અને વ્યવસ્થાપકો સમક્ષ તેમના આવતા વર્ષનો કાર્યક્રમ આંકવાનો સમય આવી પહોંચે છે તે સમયે સહાયભૂત થાય એ દૃષ્ટિથી આ લેખ અહીં રજૂ કર્યો છે.—ઉ. મો. પટેલ.

આપણાં મક્ત સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો એ નીચેના ખાસ બે ઉદ્દેશોથી સ્થપાયલાં છે:

(૧) ગ્રામજનતા પ્રાથમિક જ્ઞાન મેળવ્યા બાદ તે પુનઃ

આપણાં પુસ્તકાલયોનો ભૂલી ન જાય એટલું જ નહિ પણ તેમનું જ્ઞાન વિસ્તૃત થાય;

ઉદ્દેશ

(૨) વર્તમાન પરિસ્થિતિથી વાકેફ રહી પોતાની ફરજો

ખરાબર અદા કરવાની શક્તિ કેળવે.

આ બે ઉદ્દેશો કળીભૂત થવા માટે આપણે પુસ્તકાલયમાં થોડાં ટૂંકાપત્રો, સામયિકો, પુસ્તકો વગેરે વસાવીએ છીએ.

એ ઉદ્દેશ પૂરો પાડવા

જેમણે સાહિત્ય

વસાવીએ.

વર્ષના અંતે આપણે વિચાર કરવાનો છે કે આપણે આપણા

અંથમંડારમાં ગ્રામજનતાના મોટા ભાગને રૂચે તેવું સાહિત્ય

વસાવવા કેટલી લોકમદદ ઊભી કરી, નવું સાહિત્ય કેટલું ઊમેરું,

લોકોને તે કેટલી હદ સુધી પહોંચી વળ્યું, અને હવે પછી

આપણે શું શું કરવા જેવું છે. આ બધી બાબતોનો આપણે એક પછી એક વિચાર કરીએ.

આપણાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાં લોકમદદ ખાસ કરીને નીચેની યોજનાઓથી ઊભી થાય છે:—

(૧) ગામની સામયિક રકમમાંથી અમુક રકમ.

સાહિત્ય માટે લોકમદદ

(૨) આગેવાન તરફથી અને શિક્ષિત બાહ્યો તરફથી

ઊભી કરવા બાબત મળતી મદદ;

(૩) પુણ્ય તિથિએ અગર શુભ પ્રસંગે મળતી મદદ.

આ રકમો કોઈ વ્યક્તિના એકતાના જ ઉપયોગ માટે મળતી નથી; પણ ગામની આ લોકમદદ પ્રતિ વધારેમાં વધારે લોકપ્રિય થાય એ હેતુએ ઊભી કરવાની હોય છે. ગામ-પરગામથી આવનાર ઇસ્કોનો શુભ પ્રસંગોએ જે મદદ આપે છે તે પણ એ હેતુથી કે આ એક સર્વ લોકોને ઉપયોગી પ્રતિ વધારે વિકાસ પામે.

વ્યવસ્થાપકોએ પોતે જે રીતે રૂચતા દિતો વિચાર કરી સામાન્ય લોકોમાં જ્ઞાન સંચાર કરવા પ્રયાસ કર્યો હશે તે પ્રમાણે આ રકમ મળશે એટલે લોકમદદ એ બીજી કેટલીક બાબતો ઉપરાંત પુસ્તકાલયની પ્રગતિ અતાવનાર એક તત્વ છે.

આપણા રાજ્યમાં જેટલી લોકમદદ ઊભી થાય તેના નીચે રકમ અનામતનિધિમાં લઈ ગયા પછી બાકીની રકમ ઉપર સવડ પ્રમાણે સરકારપંચાયત મદદ મળે છે. એટલે એ તો નિશ્ચિત છે કે જે સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પોતાના પુસ્તકાલયના વિકાસ માટે જેમ વધુ લોકમદદ ઊભી કરી વધુ ખર્ચવાની શક્તિ કેળવશે, તેમ તેમ એ વધારે પ્રગતિપાનશે અને વધુ ને વધુ વાચકોને સાધનો પૂરાં પાડશે.

લોકમદદ વધુ ઊભી કરવા માટે મારી માન્યતા પ્રમાણે સંચાલકોએ તીચેની બાબતોનો ખાસ આવશ્યક વિચાર કરવો ઘટે છે.

(૧) બને તેમ થોડી થોડી પણ ઘણા માણસો પાસેથી મદદ મેળવવી.

(૨) મદદ આપનારને લાગણું જોઈએ કે તેણે ગામના પુસ્તકાલય દ્વારા વધારે માનસિક અને નૈતિક આનંદ મેળવ્યો છે.

(૩) મદદ આપનારને લાગણું જોઈએ કે જેમ સદામત અનેક જુગ્મ્યાં હૈયાં ઠારે છે તેમ અનેક મદદ નહિ આપી શકનાર શિક્ષિત ભાઈઓને પુસ્તકાલયે પુસ્તકવાચનનો લાભ આપ્યો છે.

સરકાર અને પ્રાંત પંચાયતોની મદદ ઉપરાંત ગામ કે શહેરની પંચાયત કે સુધરાઈએ

પણ સંરચાને મદદ આપવા પ્રેરાય તેવા પ્રયાસ થવા જોઈએ.

શહેર સુધરાઈ કે ગામ ગામના એ કારભારીઓને લાગણું જોઈએ કે તેમની જવાબ-

પંચાયતોની વધારાની દારીઓ પ્રજાને જરાબર સમજાય તે માટે પ્રજામાં જ્ઞાનના

મદદ બહેળા ફેલાવાની જરૂર છે. અને આવા પ્રસંગે સુધરાઈ કે

ગામ પંચાયત તરફથી લોકોમાં સામાન્ય કેળવણી ફેલાય તેવા

જે પ્રયાસો સૂચવાય તે પુસ્તકાલય સમિતિઓએ ઉપાડી લેવા જોઈએ. કારણ, સમય જતાં

સરકાર કે પંચાયત આ સંરચાઓને મદદ આપવી ઓછી કરે ત્યારે જ્યાં સુધરાઈ કે ગામ-

પંચાયત પોતાના સ્થળની જરૂરિયાત પ્રમાણે આવી લોકભદ્ર પ્રવૃત્તિ ઉપાડી લેવા તેની તાકાત

કેળવી શકે. આશા છે કે પુસ્તકાલયના સભ્યો શહેર સુધરાઈ અને ગામ પંચાયતના સભ્યોની

વધુમાં વધુ નિકટ આવી આ પ્રવૃત્તિનો વિકાસ કરવામાં મદદ કરે.

લોકમદદ, સરકારમદદ, પંચાયત મદદ અને શહેર સુધરાઈ કે ગામ પંચાયતની મદદો

મેળવ્યા કે મેળવવાની બાંહેધરી મળ્યા પછી આવેલા ઉત્પન્નનો

અર્થની યોજના અર્થ કેમ કરવો એ પણ બહુ મહત્વની બાબત છે. અંદાજ-

પત્ર બનાવતી વખતે વ્યવસ્થાપકો એમ માને કે અમારી અંગત

લાગવગથી જ અમે પુસ્તકાલયને મદદ આપી છે માટે સમાજની જવાબદારીઓ બાજુ પર

મૂંઝી પોતાની ધન્યતા મુજબ અંદાજપત્ર રજૂ કરે તો જરૂર મેં અગાઉ જણાવ્યું તેમ, એ

સંરચા એક કે બે વર્ષે પોતાનું ઉત્પન્ન ઘટાડી દેશે. કેટલાંય પુસ્તકાલયોની લોકમદદ આજે

અસ્થિર સ્થિતિમાં છે. તેનું મૂળ કારણ તો એ જ જણાય છે કે તે હજી જોઈએ તેટલી

આમની સમગ્ર જનતામાં અતર્ગત થઈ નથી. આપ જોશો કે મોટાં રાષ્ટ્રોના કારભારીઓની

વ્યવસ્થામાં પણ તેના કારભારીઓ જે રીતે અંદાજ રજૂ કરી યોજનાઓ ઘડે છે તે

પર જ તેમની ભવિષ્યની સ્થિતિનો આધાર રહે છે.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનો ઉદ્દેશ આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ પ્રથમ તો સામાન્ય પ્રાથમિક જ્ઞાન મેળવતી પ્રજા નિરક્ષરતામાં ડૂબી ન મરે તે ખાસ છે. અર્ને બીજો વર્તમાન સ્થિતિમાં પોતાની જવાબદારીઓ દરેક ભણેલી બક્તિ જરાબર બજવી શકે તે છે. એટલે પુસ્તકાલયના એ મોટા ભાગે પડે છે કે એક પુસ્તક વિભાગ અને બીજો સામયિક વિભાગ,

પુસ્તકાલયોએ જે ખાસ મહત્વની ખાળત સહુમાં રાખવાની છે તે એ છે કે પોતાના પુસ્તકાલયમાં પુસ્તક વિભાગ બરાબર છે કે કેમ ? જ્યારે આ પુસ્તક વિભાગ ખાળત રખૂ કરે છું ત્યારે ખાસ કરીને મહત્ સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલયોનો હું ખ્યાલ કરું છું. પુસ્તકાલયોના કેટલાક પ્રકાર છે;

તે પૈકી મહત્ સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલય એક છે. આવાં પુસ્તકાલયોનાં સમાજના માણસોને શોધના જરૂર પડે તેવા સંદર્ભથી ઉપરાંત જે બાબતો એ પુસ્તકાલય હોય તે બાબતો પુસ્તકો પૈકી પોતાના ગામ કે શહેરની પ્રગતિ વાચનમાં જે પ્રમાણમાં રસ લાગ્યો હોય અને તેના વિકાસની દૃષ્ટિએ જેવા પ્રકારનું સાહિત્ય આવતું જોઈએ તેવાં જ પુસ્તકોનો એક પસંદ કરેલા નાનકડો સંગ્રહ ગણું છું. આ પુસ્તકાલયોનાં પુસ્તકો દર વર્ષે બરનિગળ થવાં જોઈએ. લોકોમાં જે વાચન માટે મંદતા આવી છે, જે પુસ્તકો ધણાં વંચાઈ નિષ્પ્રયોગી થયાં છે, તે દર વર્ષે ખસી જવાં જોઈએ; અને તે સ્થળે નવીન કાલ તેમ જ એક વખત ખરીદાયેલાં પુસ્તકો પૈકી લોકરુચિ પ્રમાણેનાં નવાં પુસ્તકો ખરીદવાં જોઈએ. આ પુસ્તકાલયોમાં જે સ્વતંત્ર બાલ પુસ્તકાલયો ન હોય તો બાળકો માટેનાં પુસ્તકો, મિત્રપોથીઓ વગેરે માટે પણ પૂરવું રચાન હોવું જોઈએ.

સાંસ્કૃતિક પુસ્તકાલયોની મુલાકાત લેતાં જણાવું છે કે કેટલાંક પુસ્તકો જીવું ચર્ચાળય છે, બીજાં લાગે છે; કેટલાંક અપહીન હોય છે અને આમ કાળને વાંચવાનું ગમે તેવું હોતું નથી છતાં તે પુસ્તકો ક્યારેકમાંથી બહાર નીકળી જતાં નથી. પરિણામે નવાં પુસ્તકોનો ઉમેરો જોઈએ થતો જાય છે અને સમિતિ મને છે કે અમારા પુસ્તકાલયમાં ધણાં પુસ્તકો છે પણ કોઈ તેનો ઉપયોગ કરવું નથી. હું સંચાલક મિત્રોને પુસ્તક વિભાગની વધારે કાળજી લેવા વિનવું છું અને તેને અદ્યતન રાખવા, વાચકની સંસ્કારક ઝુમ્મિને પોષે તેવું સાહિત્ય વસાવવા તે પોતાના પુસ્તકાલયમાં ખાસ સવડ રાખે. જે નવીન પુસ્તકોનો કાલ ટ્રોટો અને બાળકોને માટે પુસ્તકાલયમાં આવતો રહેશે તો મારી તો ખાતરી છે કે એ પુસ્તકસંગ્રહ બનને બહુ પ્રિય થઈ પડશે. આ સંગ્રહ અદ્યતન રાખવામાં નાનાં ગામડાંને માર્ગદર્શન નહીં મેલું પુસ્તકાલય કે કસ્ટો પુસ્તકાલય તો જરૂર આપી શકે. 'પુસ્તકાલય' માસિકના પરિચય વિભાગો, તેમ જ નજીકના મુખ્ય પુસ્તકાલયના સંગ્રહો જોઈ એકબીજામાં સહકાર સાધી નાનાં નાનાં પુસ્તકાલયો પોતાના પુસ્તકાલયના સંગ્રહો ધણા આકર્ષક અને વાચકને પોષક બનાવે એ નિઃશંક છે.

ઉપરમાં મારી વિનંતિ છે કે પ્રાંત, કસ્ટો કે આમ પુસ્તકાલયો પોતાના પુસ્તકાલયમાં જે કચરો ભરાયો હોય તે તમામ દૂર કરવા તેવાં પુસ્તકો કાઢી કાઢે અને નવીન સારાં પુસ્તકોથી સંગ્રહ તાજો રાખે. આ સંગ્રહ તાજો રાખવાનો પુસ્તકાલયોનો એ ઉદ્દેશ લેવો જોઈએ કે તે પોતાના ગામ કે શહેરની થોડું બજેટી તેમ જ વધુ બજેટી તમામ પ્રજા માટે પૂરતો પોષક માનસિક ખોરાક પૂરો પાડે અને તે માટે નિદાન પોતાના ઉત્પાદનના આલીસ રકમ જેટલી રકમ ખર્ચે.

પુસ્તકાલયોની બીજી ઉદ્દેશ દેશ પરદેશના સમાચારો તથા વર્તમાન પરિસ્થિતિથી ગામ કે શહેરની પ્રગતિ વધારે રાખવી. વર્તમાનપત્રોના આ મોંઘવારીના સમયમાં 'કરકસર કરો' એ સૂત્ર પ્રચુરરધાને રાખી પોતાના પુસ્તકાલયોની વ્યવસ્થા કરવા 'દુ' આગદબરી વિનંતિ

વાચનાલય વિભાગ

કરે છું. આમાં મારે વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોને સંબોધી કહેવાનું કે વડોદરાનાં કેટલાંય પુસ્તકાલયો આ બાબતમાં હડાહિ ખર્ચ કરે છે, અને તેથી પોતાના રચર્ચસીમાની સામાન્ય રીયતનાં અને બીજાં જાહેર નાણાંનો દુરુપયોગ કરી રહ્યાં છે. આવે સમયે તો હું તેમને કંરકસર કરવા ખાસ વિનવું છું. વડોદરા રાજ્ય એ બ્રિટિશ રાજ્યની સાથે સાથે છે. ત્યાં કેટલાંક સુધરાધ્યોની મદદ અને લોકમદદથી ચાલતાં કર્યા પુસ્તકાલયો છે, વળી કેટલાંક એકલી લોક-મદદથી જ નહીં છે. આ પુસ્તકાલયોમાં આ વિભાગ પાછળ શું ખર્ચ થાય છે તે જાણવા જવો છે. આણંદ, કપડવાં, ડાકોર વગેરે શહેરોમાં જે પુસ્તકાલયો છે તેમાં કેટલાંક દૈનિક પત્રો તો તેના કાર્યકરો ગામ કે શહેરમાં બીજા પાસેથી ભેટ મેળવે છે. અને જરૂરી પત્રો અને સામયિકો પાછળ જ ખર્ચ કરે છે. તેમનો પુસ્તકો પાછળનો ખર્ચ વર્તમાનપત્રો પાછળ થતા ખર્ચ જેટલો જ હોય છે. વડોદરા રાજ્યમાં આ સ્થિતિ નથી એ બહુ શોચનીય છે. ત્યારે જાહેર સંસ્થાઓમાં બ્રિટિશ પ્રાંતો કરતાં અહીંયાં શ્રીમંત સરકાર તથા પ્રાંત પંચાયતો વધારે મદદ આપે છે ત્યારે તેમની કાર્યક્ષમતા વધવી જોઈએ. વર્તમાનપત્રો વ્યવસ્થિત રહેવાં જોઈએ, તે જરૂર કરતાં વિશેષ હોવાં ન જોઈએ. વ્યક્તિગત સભ્યોને પૂરાં પાડવા ખાતર તે ખરીદાવાં જોઈએ નહિ, પણ વાચનાલય ખંડમાં જેટલાં મૂકી શકાય અને વાચકો જે પ્રમાણમાં પુસ્તકાલયમાં બેસી લાભ લેતા હોય તે પ્રમાણમાં જ તે ખરીદાવાં જોઈએ. મને લાગે છે કે આપણાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો નાનાં નાનાં હોય તો ત્રીસથી પાંત્રીસ ટકા સુધી અને કર્યા પુસ્તકાલયો વીસ ટકાથી વધારે ઉત્પન્ન આ વિભાગના સામયિકો અને વૃત્તપત્રો પાછળ ખર્ચ શકે નહિ. મતલબ કે કર્યા પુસ્તકાલયો અંદાજમાં તે વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવી અને પત્રો નક્કી કરે અને એકબીજાં કર્યા સાથે વધારે મોંઘાં પરદેશી પત્રો માટે સહકાર કરે તો થણુ સારું સાહિત્ય થોડા ખર્ચમાં વસાવી શકે. આશા છે કે પુસ્તકાલયના સંચાલકો મારી આ વિનંતિને પણ લક્ષમાં લઈ પોતાના વાચકોને વધુમાં વધુ મદદ આપશે.

પોતાના પુસ્તકાલય કે વાચનાલયમાં દિવસે દિવસે વધારે પ્રગતિ થઈ વાચકની સંખ્યા વધે તેવા પ્રયાસો ચાલુ એ જરૂરી છે. જે અંદાજના બે મહત્ત્વના વાચકો વધારવા જોઈએ વિભાગો પર પુસ્તકાલયના સંચાલકોનું ધ્યાન હોયું છે. વાચકો વધવા એ પુસ્તકાલયની લોકપ્રિયતા વધવા સંબંધેનો પુરાવો છે એટલે પ્રત્યેક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયે પોતાના પુસ્તકાલયમાં વાચકોની નોંધ રાખવી જોઈએ અને દર વર્ષે વાચકો વધતા રહે તે તરફ હમેશાં લક્ષ રહેવું જોઈએ.

શાળામાં બહુતા વિદ્યાર્થીઓ, અને જાહેરના વાચનની અનુકૂળતા મળે તેવા પ્રયાસ થવા જોઈએ અને ત્યાં સ્વતંત્ર મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલયો છે ત્યાં બાળકોને વાચન તરફ રસ જાગે તેવી ચિત્રપોથીઓ, રમતો અને બીજાં સાહિત્યો વસાવવા તજવીજ સંચાલકોએ કરવી જરૂરી છે.

વાચકો વધારવામાં અંધપાલની વાચકની માગણી ઝડપથી પહોંચી વળવાની શક્તિ પણ મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે. કર્યા પુસ્તકાલયના અંધપાલો વધારે ઝડપથી કામ કરનારા અને મળતાવડા સ્વભાવના હોવા જોઈએ. પુસ્તકાલયોના સંચાલકો અત્યંત નવીન વર્ષે પોતાના પુસ્તકાલયમાં વાચકોની સંખ્યા વધારવા ઉપરની વાતો લક્ષમાં રાખશે તો પોતાના પુસ્તકાલયની સારી સેવા બજાવી શકશે.

ઉમેદભાઈ મો. પટેલ

સંસ્થાઓમાં વધારે નહિ તોય જોઇએ તેટલી મિશ્રિત છે; જ્યારે આ નવી સંસ્થા પાસે સ્થાયી આવકની મિશ્રિત નથી. એટલે આપણે જેને જમાડવાનો વિચાર કર્યો હોય તે જાહેર હોય અને ખીજો જૂએ મરતો હોય તો એને જમાડવામાં શો વાંધો ?

મોતીકાકા જરા વિચાર કરી બોલ્યા : ‘ એ તો બધું જ સમજું છું; પણ એથી સંકલ્પને તો કંઈ વાંધો નહિ ને ? ’

ઉમેદબાદ—‘ ધરાયેલાને ધરાવવો એના કરતાં આ શું ખોટું છે ? ’

મેં કહ્યું : ‘ આ કંઈ ઓછો સંકલ્પ કરી ન આપવાની વાત છે. ફક્ત સારા ઉદ્દેશ માટે અન્નદાનને બદલે વિદ્યાદાનમાં આપવાની વાત છે. ’

જૂના દેખાતા એ ખોળિયામાં આ નવો વિચાર પ્રવેશ્યો હોય તેમ એમણે કબૂલ થતાં કહ્યું : ‘ એવું હોય તો મને કંઈ એમાં આપવામાં વાંધો નથી. ’

ને ખીજા પાંચ છ માસ એ વાત દબાઈ રહ્યા બાદ મેં પૂછ્યું : ‘ મોતીકાકા ! પેલી વાતનું શું થયું ? ’

‘ કંઈ વાતનું ? ’

‘ પેલી જમીનનું ? ’

‘ એમાં મને શું પૂછો છો ? ’

‘ કેમ ? ’

‘ તમારી આજસ છે કે મારી ? ’

‘ ભોને, કહેતા હો તો સોમવારે જાણે. ’

‘ સોમવારે સોમવારે કુંત સમજું. જે દિવસે જવું હોય તેની આગલી સાંજે કહેજો. ’

અને એ જ સોમવારે તા. ૧-૬-૪૨ ના રોજ એમણે રૂ. ૧૦૦૦ની કિંમતની ૩૧ વીધાં જમીનનો પુસ્તકાલયને બક્ષીસરૂપ કરી આપ્યો. *

ઈશ્વર પેટલીકર

શું કરવા હોજાદોડી કરે છે અને દારૂજો દારૂજો થાય છે ? મોગ્ય ક્રમમાં કામ કર્યું હતું. તારાં કામ જ તારી બઢની માટે બજામણચિઠ્ઠી લખશે.

*

પારકા દોષો ન જોવા, જોવાય તો તે તરફ ઉદારતાથી જોવું. આત્મદોષ જોવા અને તે દૂર કરવા સદાય જાગૃત રહેવું.

* આ વાર્તા જામને ગયા (જુન) અંકમાં લેવા માટે મળેલી, પરંતુ તે વખતે એ અંક તૈયાર થઈ ગયેલો ત્યારે આ અંક બાકી છે. પરંતુ તે પહેલાં તે બાદ પેટલીકરે તેને “વાલીદાર” માં પ્રસિદ્ધ કરાવી દીધી છે. આ અંકે આ વાર્તા લેવાનું એટલા માટે બંધાયેલું હતું કે ત્રણ માસ એ પુસ્તકાલયનો બજાર માસ દોષને તે વખતે એ વધુ પ્રેરક નીવડવા સંભવ હતો—તેથી.

ખેડાજિલ્લા લોકશિક્ષણ તાલીમવર્ગ

ગયા મે માસમાં ગુજરાતના કેટલાક જિલ્લાઓમાં લોકશિક્ષણ તાલીમવર્ગો ઉઘડયા હતા. આને જ્યારે સૌ જાહેર સેવકોનું જ્ઞાન ગામડાંઓ તરફ ફેલાયું છે. એને અનુલક્ષીને આવા વર્ગો ભરાય છે. તેમાં લોકસેવા કરનારાઓને જુદા જુદા વિષયો પર નવી નવી લોકજીવનને લગતી વાતો જાણવા મળે છે. આવા તાલીમ વર્ગના હેવાસોમાંથી ગામડે વસતા ગ્રામશિક્ષકોને વિવિધ પ્રેરણા પ્રાપ્ત થાય તેમ હોવાથી અહીં એવા બે તાલીમવર્ગો તો હેવાસો આપ્યા છે. (૧) ખેડા જિલ્લા લોકશિક્ષણ તાલીમવર્ગ; (૨) અધ્યામા સ્ત્રીકાર્યકર્તાઓનો તાલીમવર્ગ. બીજા વર્ગમાં તો આપણા પુસ્તકાલય ખાતાના મે. રા. રા. વ્યવસ્થાપક સાહેબે ગામડામાં પુસ્તકાલય દેવી અસરની નીચળની શકે તેને લગતું ઉત્તમ વ્યવહારુ માર્ગદર્શન આપ્યું હતું તે પણ આ પછીનાં પૃષ્ઠોમાં આપ્યું છે.

તા. ૧૫ મી મેથી ૨૧ મે સુધી કરમસદ ગામે ઉપર્યુક્ત વર્ગ ઉઘાડવામાં આવેલો. આ વર્ગનું નામ મારે મન નવું હતું. કારણ આજ સુધી ગ્રીષ્મ વ્યાયામ વર્ગ, લોકસેના વર્ગ વગેરે નામ સાંભળેલાં. તા. ૧૪ મીએ સાંજે ધણુંખરા ભાઈજિહેનો આવી ગયાં હતાં. વર્ગમાં ૫૦ વિદ્યાર્થીઓની યત્તા રાખી હતી, જ્યારે સંખ્યા ૫૦ ની યજ્ઞ હતી. આ વર્ગની દોરવણી આપનાર થામણા રાષ્ટ્રીય ગ્રામશાળાના ગ્રામસેવક શ્રી. બજસભાઈ અને વિદ્યુત કન્યા વિદ્યાલયના અધ્યાપક શ્રી. ગોવિંદરાવ ભાગવત હતા.

તા. ૧૫ મીએ સવારે દશ વાગે ગુજરાત વિદ્યાપીઠના મહામાત્ર શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈએ વર્ગનું ઉદ્ઘાટન કર્યું. વર્ગનો ઉદ્દેશ અને વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી રખાતી અપેક્ષા જણાવી “આવા વર્ગો, આજની અપાતી પાંગળી કેળવણીને જૂંસવા માટે હોય છે. આ વર્ગ પ્રૌઢશિક્ષણનો નથી, પણ લોકશિક્ષણનો છે. ચાલુ શિક્ષણમાં જરૂરી શિક્ષણ અપાતું નહિ હોવાથી આવા વર્ગોની હાલ જરૂર પડી છે. વર્ગમાં દેશની સ્થિતિ અને તે સુધારવા માટેની કેળવણી અપાશે.”

પહેલે દિવસે બપોરના વિદ્યુત કન્યા વિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી. દેસાઈભાઈ પટેલનું વ્યાખ્યાન થયું. સાદી ભાષામાં આજની સ્થિતિ સમજાવતાં તેમણે કહ્યું: “વિદ્યાર્થીઓ આજે જે ધનુષ તકલી ચલાવે છે એને ત્યાગ બનાવવાની છે. રાષ્ટ્રસંઘ જ્યારે થશે ત્યારે જ લડાઈ બંધ થશે. આપણી પાસે હાલમાં અનાજનો જથ્થો પૂરતો રહ્યો નથી. આ લોકશિક્ષણ વર્ગ હાલની યુદ્ધની આવી પહોંચેલી સ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે રાખેલો છે. આજની કેળવણીએ આપણને હતાશ કરી દીધા છે. અમે વિદ્યાલયમાં હવે નવી આજની કેળવણી (College Course) દાખલ કરવાના છીએ તેમાં ચાર વર્ષ રાખ્યાં છે. ખાદી વિદ્યા, લોકસેવા, ગૃહવિદ્યા અને અધ્યાપન વિદ્યા, એમ ચાર વર્ષ રાખ્યાં છે.”

તે જ દિવસે તા. ૧૫મીના રાત્ર વસ્ત્રજન વિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી. શિંવાભાઈ પટેલનું

ત્રીજું વ્યાખ્યાન થયું. તેમણે જણાવ્યું: “ હું જ્યાં કામ કરું છું એ કાકા સાહેબની કંપનીનું વિદ્યાલય છે. આ વિદ્યાલયમાં વિદ્યાર્થી પાસ થાય એટલે એ માણસ થાય. હાલમાં જે શહેર એ એકમ છે એ મટીને ગામડાં એકમ થવાં જોઈશે. દરેકને પાંચ વસ્તુની આવશ્યકતા છે: કપડાં, ખોરાક, હવા, પાણી અને રહેવાનું સ્થળ. હવાપાણી એ કુદરતી રીતે મળી શકશે; કપડાં અને ખોરાક આપણે દરેકે જનાવી લેવા પડશે; રહેવાના સ્થળની ચિંતા ખડુ ભારે નથી. આજનો વિદ્યાર્થીવર્ગ વાતોડિયો છે. વાતોડિયા એટલે નિરુદ્ધમી.

“ નિશાળોમાં, ઇતિહાસભૂગોળમાં ૩૫ ટકા માર્ક આવે એટલે પાસ થયો જાહેર થાય. અંગ્રેજી માટે ૪૦ ટકા માર્ક મેળવવા જોઈએ. પુસ્તકો એ કાંઈ મુખ્ય વસ્તુ નથી. ઇતિહાસ શીખવાડનાર શિક્ષકની આવડત ઉપર એનો આધાર હોય છે. આજનો ઇતિહાસ જુદી રીતે શીખવાડવામાં આવે છે. ‘ હિંદુસ્તાનની પ્રજાને રાજ્ય ભોગવતાં આવડતું નથી ’ એવો પ્રચાર હમેશાં કરવામાં આવે છે. બ્રિટિશ જશે એટલે જાપાન આવશે એમ સૌ કોઈ જોલી ઉઠશે. પણ બ્રિટિશ જશે તો આપણે રાજ્ય કરીશું એમ કોઈ કહી શકતા નથી. કારણ ગળયુધીમાં શીખવાડમાં આવે છે: ‘ હિંદુસ્તાનના માણસોને રાજ્ય કરતાં આવડતું નથી. આપણી હારનો ઇતિહાસ શીખવાડાય છે; આપણી જિતનો ઇતિહાસ કોઈ ઠેકાણે શીખવાડાતો નથી. ૫૦૦૦ વર્ષમાં એક હજાર વર્ષ હાર્યા એટલે ૪૦૦૦ વર્ષ રાજ્ય કયું ’ એ આપણને ક્યાંય શીખવાડમાં આવડતું નથી. આપણું ઘડતર નિરાશાથી ભરી દેવામાં આવે છે.

*

રમતો જેવી નાની વ્યાજ્ઞતોમાં પણ આપણી હાંસી ! દેશી રમતો ક્યાંય રમતી નથી. M. C. મેચ હિંદુસ્તાનમાં રમવા આવેલી, પેશાવરથી મદ્રાસ સુધીમાં ફક્ત ત્રણ ઠેકાણે હારેલી. ક્રીકેટ મેચ એ એમની રમત એટલે સહેજે જતી જાય. વળી રમવાનું તો એમને માટે Profession ૩૫ હતું. આપણે માટે જાહેર થયું: ‘ હિંદીઓને રમત! પણ આવડતું નથી.’

હાલમાં તો દરેક જુવાન નિરાશાથી જીવનમાં પગ ચૂકે છે. દુનિયામાં કોઈ ઠેકાણે Matricની પરીક્ષા આટલી અઘરી હોતી નથી. સમાજના મગજમાં એવું ઠસાવ્યું: Matric ભણ્યો એટલે કંઈક કિંમત અને નાપાસ થયેલો એટલે કરી કિંમત વગરનો. જાણે Matric એજ જીવનનું પગથિયું ન હોય ! જેટલા ટકા નપાસ જાહેર થાય એ નાશાયક છે, એમ ઠરાવવામાં આવે છે. આજના ઇતિહાસે શીખવ્યું: ‘ આપણે હાથો, હવે પછી હારવાના. ’ પહેલા ધોરણથી જ Alexander the Great નો પાઠ શીખવાડાય છે. આપણો તે Aryan Period શીખવાડવામાં આવતો નથી. હિંદુસ્તાનની સંજ્ઞા એ કાંઈ બળ નથી. આત્મશ્રદ્ધા એ જ બળ છે. એકાદ હજાર વર્ષ આપણી હારમાં ગયા એટલે એનો અર્થ એ નથી કે આપણો હારવાનો સ્વભાવ છે. સિકંદરની હિંદુસ્તાન પરની યજ્ઞ એ અમદાવાદમાં મહિનગરની લૂંટ બરાબર છે. મહિનગર લૂંટાયું એટલે અમદાવાદ લૂંટાયું એમ ન કહેવાય. તેરી રીતે જેટલું અને સિનાખના પ્રદેશ જત્યા એટલે હિંદુસ્તાન જત્યા એમ ન કહી શકાય; પરંતુ આપણને તો છાતી દોડાને કહેવામાં આવે છે કે ‘ હિંદુસ્તાનને સિકંદરે હરાવ્યું. ’ સિકંદર તાક્ષતવાન હતો તો મગધદેશ ઉપર કેમ યજ્ઞ ન કરી ? સિકંદરની યજ્ઞનાં પાનાં ઇતિહાસમાં ૩૦ હશે, ત્યારે સેલ્યુકસ માટે ફક્ત એક પાનમાં એક પેરદા ! મોહન જોડારાધો ૧૦૦૦ વર્ષ સુધીનો

વખત આપણી જિતવાળો હતો. એ ગૌરવનો ઇતિહાસ ક્યાં શીખવાડાય છે ? જાણે પરદેશી-એને ચડાઈ કરવાની ટેવ ન પડી ગઈ હોય.

આપણે ઇતિહાસ સંગ્રહનના બળથી તૈયાર કરવો પડશે. શારીરિક બળતું કાંઈ મહત્ત્વ રહ્યું નથી. હિંદુ ઇતિહાસ ન લખાયો પરંતુ પુરાણો રચાયાં. મુસલમાન વખતથી ઇતિહાસ લખાવા માંડ્યો. આપણે ઇશ્વરનો પણ દુરુપયોગ કર્યો છે. જે હનુમાનની ભક્તિ શક્તિ ન આપે એ હનુમાન શા કામના ? બળ આપે એવા હોય એ જ ઇશ્વર.

*

તા. ૧૭ મીએ દાંતવાળાનું વ્યાખ્યાન હતું. હું તો એમના નામથી એમને પારસી બોલતો હતો. આને એઓ ગ્રેફિસર રહ્યા નથી. વ્યાપારી કોલેજમાંથી સત્યાગ્રહ વખતે રાજનામું આપી છુટા થયેલા. આને અમદાવાદ પ્રાંતિક સમિતિની કચેરીમાં કામ કરે છે. તેમણે 'ગાંધીવાદ અને સમાજવાદનો તુલનાનો વિષય પસંદ કરેલો.

'પરદેશમાં હવે ધર્મ માટે ભાગલા નથી. યુરોપ ધર્મ માટે પર છે. હિંદુસ્થાનમાં હજી હિંદુસ્થાનની સંસ્કૃતિમાં ધર્મે પ્રધાન બળ જમાવ્યું છે. બધા ધર્મોના સાર વડે હિંદુધર્મ સમૃદ્ધ થયેલો છે. ઇ. સ. ૭૧૨ માં મુસલમાનોએ સિંધ પર સ્વારી કરી. મુસલમાનો આક્રમણ કરીને જ આવ્યા એમ નથી. પહેલાં વહેપારી સંબંધો હતા જ. વસ્તુ એમ છે કે મુસ્લીમ ધર્મમાં બાહ્ય અંગોની ભિન્નતા રહ્યા જ કરી છે. નવમી શતાબ્દી પછી વિકૃત સ્વરૂપ એવા મળ્યું. પહેલાં મસ્જિદ આગળ વાગ' વાગે તો મુસલમાનોને વાંધો ન હતો. ૧૮૫૭ ના બળવામાં હિંદુ-મુસલમાન ખભેખભા મિલાવી લડેલા. નિષ્ફળ ગયો માટે બળવો કર્યો, સફળ થયો હોત તો એ સ્વતંત્રતામાં ખપત. સૈયદ અહમદખાનને લાગ્યું કે કૌંગ્રેસમાં ભાગ ન લેવો, સ્થિતિશરોને મદદ કરવી અને અંગ્રેજ કેળવણી લઈ સરકારી નોકરીઓ મેળવી લેવી. ઇ. સ. ૧૯૦૮ માં મીન્ટો સુધારા બહાર પડ્યા. તેમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું: 'હિંદુ મુસલમાન બંને જુદી જુદી કોમ છે.'

*

શ્રી. બળલાભાઈએ પોતાની સાદી ભાષામાં જણાવ્યું:

આપણે ગામમાં ભૂલ્યા છીએ એથી આફત વહોરી છે. આપણે ગાંધીજીની સલાહ માનતા નથી. અંગ્રેજોએ જોયું કે હિંદુસ્તાનની કેળવણી હાથમાં લઈશું તો જ આપણું ધાર્યું કરી શકીશું. કેળવણી એટલે પ્રાણ. આયર્ષોમાંથી પહેલાં પહેલી તકે ભાષા જૂંટવી લીધી. કચેરીમાં જઈ આપણે જે કહ્યું હોય તે સારી રીતે કહી શકીએ એમ છીએ; પરંતુ ચોકડાં એવાં ગોઠવ્યાં છે કે, વકીલો મારફત અંગ્રેજ ભાષામાં જ કથન ન્યાયાધીશને કહેવાય. આપણે પરદેશનું શાહીચૂસની જેમ અનુકરણ કર્યું છે. કાગળ ઉપર લખેલો શાહીનો અક્ષર અરપટ (ખેંટાટીંગ) શાહીચૂસ ઉપર પડે એવી આપણી રિયતિ છે. પરદેશીમાંથી પરદેશીઓ પસંદથી ગુણ ન લઈ શક્યા; મોજશોખ લીધા. ખોટું અનુકરણ કરનારા એ સમાજમાં પ્રતિષ્ઠિત અને આદર્શવાદી ગણાવા દ્વાર્યા. માસરા ગામની પાંચ પૈસા દિવસની આવક ! જે વેપારી વાણીઓ હાથપગ લઈને ત્યાં આવેલો એ આને કેટલાંય વીધાનો માલિક થઈ

બેઠો છે ! બારિયા લોકો આવડો ખાય છે. તે ન મળે તો ડેરી કે રાયથુઆ ખાઈ જાય. છેવટે ટેટા પણ ખાય. એ પણ ન મળે ત્યારે ચોરી કરે. આ બારિયો બદારવડીઓ થાય એમાં કોનો વાંક ?

રથયાત્રાનો મેળો હતો. સૌ બારિયા ડોકોર ગયા. વરસાદ વરસતો હતો એટલે સૌ દાકુરામના મંદિરમાં ગયા. હું પણ ત્યાં ગયોઃ આ ટોળામાં માસરાના વાણીયાનો દીકરો હતો. તેણે ગજવામાંથી ઘોળી બીડી કાઢી અને પેટ્રોલથી સળગતી એક બતીથી તે સળગાવી. બારિયા એ નેહનું છક થયા. બારિયાના મનમાં થાયઃ આ વસ્તુ હું ક્યારે મેળવું ? પોતાની પાસે પૈસો ન હોય તો પણ ચોરી કરીને પણ એ વસ્તુ એ મેળવવાનો. મારે જ હું કહું છું. આજે શહેરો ગામડામાં વર્યાં છે.

બારિયાના મનમાં હંમેશાં કોડ રહે કે ક્યારે ખાદી ખમીસ ચૂડી પહેરું ? કારણ એને ડરાવનાર પેલા ખાદી ડગલાવાળા હોય છે. એવા થવા ખાતર એ કોડ સેવે છે.

આજે તો દરેક ખેડૂતને શહેરમાં જવાનું મન થઈ ગયું છે. એક ૪૦-૫૦ વીંધાનો ખેડૂતને મન થયું. આ સાલખી કરતાં શહેરમાં ખૂબ મજા પડશે. પોતાની જમીન પડતી મૂકી એક શેડીઆને ત્યાં દિવાનખાનામાં પંખો હલાવવાની એણે નોકરી મેળવીઃ આમ ગામડામાં વિશ્વાસ રહ્યો નથી. ”

“ ઇતિહાસ એ લાંબી કથા છે. રાષ્ટ્રને જાળખીએ તો પ્રશ્ન ઉપરિચિત નહિ થાય. રાષ્ટ્રની પિઠાન મેળવવા પ્રયાસ કરવો નેહજી. આપણા જેવા સાધુનીયા લોક ૨૦ લાખ છે. આપણે આપણા સ્વભાવને પણ પિઠાનતા નથી. જપાનમાં નાનપણથી માતા રાષ્ટ્રભક્તિની પ્રેરણા આપે છે. ‘ આપણા પૂર્વજો મારે, આપણા રાજ્ય મારે આપણે મરવું નેહજી ’ એવો યુગ્મંત્ર શીખવાડવામાં આવે છે. જપાને બ્યારે લડાઈ જાહેર કરી સારે એક ધાર્મિક રથળ ઉપર જઈ રાજ્યને જાહેર કયું છે પૂર્વજો ! અમે અમેરિકા અને ઇંગ્લંડ સાથે યુદ્ધ જાહેર કયું છેઃ મદદ કરશો ? જપાનમાં પતિભક્તિ શીખવાડવાની કોલેજો છે, પટાવાળાની પણ કોલેજો છે, જમતી વખતે પીરસવું કેમ તેની પણ કોલેજો છે. જપાન શીખવાડે છેઃ- ‘ સ્ત્રી દુગ્રાચારી હોય તો વાંધો નહિ, પરંતુ તેનામાં રાજ્યભક્તિ હોવી નેહજી. ’ યુરોપમાં નાનપણથી શીખવાડવામાં આવે છેઃ ‘ સ્વાતંત્ર્ય મારે મરવું ’ દેશની ખાતર શિયળ વેચતાં સ્ત્રીઓ શરમાતી નથી. રાજકોટના રેસીડન્ટ Rise of Christian Powerમાં આવા શિયળ વેચનારા અનેક દાખલા છે. અયોધ્યાની બેગમોનું રાજ્ય ખાત્રસા કથનો ઇતિહાસ વાંચવા જેવો છે. પરદેશમાં સ્વાતંત્ર્ય આગળ પાવિચ્ચની દૃષ્ટિ રખાતી નથી. આપણા દેશની ખાસિયત પવિત્રતા છે. પશ્ચિમીનો ઇતિહાસ તો આપણી પાસે દગ્ગુ જાયતો છે. Oxford અને Cambridge Filologyમાં જીવ્યાવેદ ખાસિયતો ખરી નથી. Fielding Hall એણે જીવ્યાવેદી ખાસિયત એવી છે કે હિંદીઓ પોતાની જરૂરીઆત બધું જોઈ રાખે છે. ઇ. સ. ૧૮૩૩ માં ઇસ્ટ ઇન્ડીયા કં. ના પદામાં કલમ ઉમેરવામાં આવી કે આ દેશના લોકોની જરૂરીઆતો વધારે મેમોરેન્સ જાણવું કે હિંદીઓની સામગ્રી બદલી શકાશે નહિ. પરંતુ જીવણી એવી આપવી કે આગળ જતાં આપણને ઉપયોગી થઈ પડે, આપણું હિંદુસ્તાનનું Culture

એટલે અપરિગ્રહ, જવાહરલાલને શા માટે પૂછે છે ? એમનામાં એવું શું છે ? ત્યાગ છે માટે જ સૌ નમે છે. કાકા સાહેબ કહે છે: “આજનો ભણેલ વર્ગ પતિત છે; દુર્બળ છે.”

*

હિંદ-મુસ્લીમ એક્યનો પ્રશ્ન શહેરનો છે અને એ પરદેશીઓએ ઊભો કરેલો છે. યુક્ત પ્રાંતના ગવર્નરે કાશીના શાસ્ત્રીજીને બોલાવ્યા અને સમગ્રવ્યુ: કે ‘મુસલમાનો ઊર્દુ ભાષા આખા હિંદુસ્તાનની કરવા માગે છે.’ પછી મુસ્લીમોને બોલાવ્યા અને સમગ્રવ્યુ: ‘આ હિંદુઓ તેમની ભાષા દાખલ કરવા માગે છે. અહીં જેતાં ઊર્દુ ભાષા એટલે Camp language છે. સૌની ભાષા હોય એ Camp language ગણાય. તારા સિવાય નહિ જાઉં. આ વાક્યમાં સિવાય શબ્દ ફારસી છે. આપણી ભાષા એટલે સૌ મોઈ સમજી શકે એ ભાષા. બાબરે હુમાયુને કહેલું: “તું અહીંનો થઈને રહેજે.” ૧૦ કરોડ ઊર્દુ (Camp language) બોલી શકે છે, ૨૦ કરોડ સમજી શકે છે. કાશીના શાસ્ત્રીએ ગવર્નરના કહેવાથી નાગરી પ્રચારિણી સભા સ્થાપી. તેમણે આ ‘સિવાય’ના ઢેકાણે ‘વિના’ દાખલ કર્યું. આપણા જીવનમાં હિંદુમુસલમાન વસ્તુ વણાઈ ગઈ છે. આપણે પહેરેલું પહેરેલું કાટ સાફે એ મુસલમાની પહેરવેશ છે. હિંદુઓનો પહેરવેશ એટલે ધોતિયું અને ઉપરણું.

મોઈ પણ પરદેશી એ દેશની ખાસિયત જોવા સિવાય આવે તો તે ફાવી ન શકે. નાસિક જ્વેલમાં ટેલકાક સાથીઓ આવેલા. તેમણે, પ્રશ્ન પૂછતાં જવાબ આપેલા: ‘સ્વરાજ લેવા જ્વેલમાં આવ્યા છીએ.’ આતું નામ વૈશ્યરવભાવ. વણિકો જ્ઞાન દંડમાંએ પૈસા આપતા અને Congress માં પણ પૈસા આપતા. રામાય સ્વસ્તિ-અને રાજાણાય સ્વસ્તિ. વૈશ્ય વર્ગના સમયમાં અંગ્રેજો આવ્યા. કંપની સરકાર આવી તે વખતમાં દત્ત નામના કુટુંબની સાવંત્રિક પેઢીઓ હતી. ફિરંગીઓ વેપાર કરવા આવેલા; નહિ કે રાજ્ય કરવા. કુખેએ જોયું: હિંદુસ્તાનમાં Water is thicker than blood’ એવી સ્થિતિ છે. દેશદ્રોહ જેવું મોઈ હિંદીમાં જણાતું નથી. વેપાર કરવા હોય તો માણસનો પણ વેપાર થઈ શકે છે. ઇસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીએ સૈન્ય રાખવા માંડ્યું. વરરાજાના પોશાક જેમ બાડે આપતા, તેમ બન્ને પહેને સૈન્ય બાડે આપતા. આજે પણ તેમ ચાલે છે.

ઔરંગઝેબના વખતમાં કાપડ એટલું ઝીણું વણાતું કે બહાર સૂકવેલું ખારીક કપડું ગાય ખાઈ ગઈ. Marquis of Hastings એણે સુધારા કરી આપણા ઉદ્યોગો તોડ્યા. ઇંગ્લંડમાં એવો ધારો દાખલ કર્યો: ‘હિંદુસ્તાનનું કાપડ વેચે એનો ૫૦ પાઉન્ડ દંડ; પહેરે એનો ૫૦ પાઉન્ડ દંડ; જે ચાડી કરી કપડું પહેરનાર જોણા લાવે તેને ૫૦ પાઉન્ડ દંડનામ.’ આપણી ઉત્પત્તિની શી વાતો કરવી ? પહેલાં દૂધ અને કપાસ વેચાતો નહિ. સૌને જરૂર પડતો માંઢોમાંઢે મેળવી લેવાનો. એ વખતમાં કપાસ વેચવો એ પાપ ગણાતું. ગોપાલજી કાકાનો એક દાખલો સમજવા જેવો છે. તે વખતમાં એવો નિયમ કે પોતાને ત્યાં કાંતવા પૂરતો કપાસ રાખી વાડીનો વેચી દેવો પડતો. એક રાતમાં એમણે થોડો કપાસ કાંતી લીધો; બીજે સંતાડી લીધો. પોલિસના માણસોએ બાલા ગતાવ્યા અને તેમ કરી કપાસ મેળવી લીધો. આવી તે વખતની તરફીઓ હતી.

એકા છલ્લા સમિતિના પ્રમુખ, 'ગાંધીજીની સાધના' પુસ્તકના લેખક. શ્રી. રાવજીભાઈએ ગાંધીજીની મિત્રતા કેવા સંનેગોમાં થઈ એ સમજાવી કહ્યું:

“આફ્રિકાના લોકો ખૂબ ગરીબ. એક વખત હું દુકાને ઘેરેલો. ગ્રાહક આવ્યો. તેણે છીંટ માગી. તે કાચા રંગની હતી. મેં એની છ આના કિંમત કહી. પાકી બતાવી એની નવ આના કિંમત કહી. ગ્રાહકે પેલી નવ આનાવાળી છ આનામાં છીંટ માગી. એને પાકો રંગ નોંધતો હતો. ગ્રાહક પાછો ગયો. કાકા ગુરસે થયા. વેપાર માટે મારી નાલાયકી જાહેર થઈ. મેં ગ્રાહક જોયો, એ કાકાને ખૂબ સાલ્યું. સાચું જૂઠું કરીને પણ મારે ગ્રાહક જોવો નહોતો નોંધતો, એમ એમનું કહેવું હતું. મારા મનમાં મૂંઝવણ ચલી, આ અપ્રમાણિક ધંધો કેમ થશે ? એ ચરસામાં કાકા હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા.

આફ્રિકામાં પટેલને 'પીટાલ' કહેતા. 'અરે પીટાલ ! મારી છોકરી સાસરે મોકલવાની છે, કપડાં આપ.' સાડાસાત શિલિંગનાં કપડાં આપ્યાં. એણે દશ શિલિંગ ગળવામાંથી કાઢી નાખ્યા અને કહ્યું: 'હવે ખીજ ન માગીશ. મારી પાસે હવે એક પૈસો નથી.' આવી જેની ચાનશકિત: સાડાસાત શિલિંગ વધારે કે દશ તેની પછી તેમને સૂઝ નહિ. કપડા આપી બાકીના અઢી શિલિંગ પાછા આપવા માંડ્યા એટલે બળડ્યો, 'તું તો હુમ્મો છે. મિઠાઈનું પડીકું કેમ આપતો નથી ?' ત્યાં એવો રિવાજ હતો કે વરતુ પાછળ અમુક મિઠાઈનું પડીકું અપાતું. મેં મિઠાઈ પણ આપી. એણે અઢી શિલિંગ લેવા ના પાડી. મેં તેને સમજાવ્યો ત્યારે એણે અઢી શિલિંગ પરત લીધા. આવી અજાનતાનો લાજ ઉઠાવી પાડીદારો પૈસાદાર થયા છે. મને તેમ થવું ગમતું નહોતું.

આફ્રિકામાં સ્પ્રિંગબોર્ન ખરીદવા જાય. છોકરાઓ રખડેલ. પાંચ પાંચ માઈલથી રમવા આવતા. એક કુટુંબની સાત છોકરીઓ. એકીસાથે કાપડ ખરીદવા આવી. દશ શિલિંગનું કાપડ ખરીદ્યું અને એક પાઉન્ડની નોટ આપી. એ આ પાઉન્ડની નોટને દશ શિલિંગ બજાવી હતી. મેં દશ શિલિંગ પાછા આપ્યા: તેણે ન લીધા. મેં ખૂબ સમજાવી અને કહ્યું: “તું તારા બાપાજીને પૂછજે અને એ કહે તો લેવા પાછી આવજે. પંદર માઈલ આધું એનું ગામ હતું. ઘેર ગઈ. બાપાજીએ છોકરીને પૂછ્યું: “કેટલી કિંમતનાં કપડાં લાવી ?” “તમારા ગળવામાં, તમે જે કહેતા હતા એ દશ શિલિંગનાં.” ગળવામાં તો પાઉન્ડનો પણ નોટ હતો અને તે તું લઈ ગઈ છે ? દશ શિલિંગ તો ગળવામાં છે.”

છોકરીએ કહ્યું: ‘પેલો પટેલ મને દશ શિલિંગ પાછો આપતો હતો, પણ મેં ન લીધા.’ બાપે કહ્યું: “હવે એ પકાણું શાનો આપશે ?” આફ્રિકામાં પટેલને પકાણું પણ કહેતા. પંદર દિવસ પછી પેલી છોકરી દુકાને આવી. દીનસ્વરે મારી ખજાર પૂછી. હું બહાર આવ્યો અને મેં તેની સામી ખજાર પૂછી. દશ શિલિંગ પાછા આપ્યા. છોકરી તો દશ શિલિંગ લઈ, આકાશ તરફ જોઈ ભગવાનને કહેવા લાગી: હે ભગવાન, ‘આતું’ કલ્યાણ કરજે. હજુ મને એ દરય સાંભરે છે. ત્યારપછી કાકાની પેદીમાંથી રાજનામું આપી ગાંધીજી સાથે શ્રીનીકસમાં દાખલ થયો.”

* *

તા. ૨૧ મીએ સવારે પૂણીદુતિને દિવસે પૂ. રવિશંકર મદારાજે વ્યાખ્યાન આપ્યું.

“જે કાંઈ કામ નિર્વિધે પાર પડે ત્યારે પૂણીદુતિનો આનંદ મજે છે. આજના વર્ગની તાક્ષીમ તમેને આછી અપાઈ છે. તમારો તાક્ષીમર્ગ એક માસનો હોવો નોંધ્યો. આચાર

પાડવાની ટેવ પાડજો. તમારો તાલીમવર્ગ હજુ પૂરો થયો નથી. તમારે હજુ અહીંથી જઈ તાલીમ લીધા જ કરવાની છે. ઘેર જાઓ તો સોનાનાં નળીયાં થાય તે પહેલાં ઉઠી જાઓ. તમારી દિનચર્યા બરચક કાર્યક્રમથી રાખજો. કોષપણ પ્રકારનું વ્યસન રાખશો નહિ. ખાવાનું વ્યસન રાખો તો તે ફક્ત પેટ ભરવા પૂરતું રાખજો. મેં અહીં વર્ગમાં જોયું તો સૌને હજુ જમતાં આવડતું નથી. કેટલું ખાઈ શકારો તેની મર્યાદાની જમનારને હજુ ખબર નથી. તેમ અહીંના લોકોને ખવડાવતાં આવડતું નથી. બે શાક, રોટલી, આવી વિવિધતા ન જોઈએ. આખી દુનિયામાં આપણી પ્રતિષ્ઠા નથી. આપણે ગંદા ગણાઈએ છીએ. જીવાનો દિવસે દિવસે સ્વચ્છંદી થતા જાય છે. અમે તો માથાં મારતા તમારા કામમાં ભરાઈએ છીએ. આંખલાના વર્ગમાં શ્રી. નાનાભાઈ ભટ્ટ કહેતા: 'વર્ગમાં કેટલાક શિકારીઓ ઘૂસી જાય છે તે માટે સાવચેત રહેવું પડશે.' કરકસર તો જાણે શીખ્યા જ નથી. એક યુવાનો હું પહેરેલો લેધો પગ નીચે લખડતો જોઈ છું ત્યારે ખૂબ અકળામણ આવે છે. શી આપણી મનોદશા? તમને ઊંડા ઉતારવા ખાતર આ બધી વાતો કઈ છું—એક વાત વારંવાર કઈ છે. આ તો તમને Underline Most Imp. તમારી નિશાળમાં જેમ કરાવે છે તેમ કરાવું છું. આ બધી લાલ બતીઓ છે. કરકસરને મરકરી ન માનશો. કરકસર વગર માણસ લાંબો વખત જીવી શકતો નથી. કરકસર એટલે રૂપિયા ઠેકાણે બાર આના વાપર્યો હોય એ સવા રૂપિયા ખર્ચ્યા બરાબર જણાય.

‘સૌ જોઈ લેવાશે’ એ શબ્દ કદાપિ વાપરશો નહિ, વિચારશો નહિ. કરકસર પાછળ જ્ઞાન અને ગણિત હોય છે. ગાંધીજીનો દાખલો મારી નજર આગળ હંમેશાં આવી રહે છે. તેમની પાસે એક નાની પીયદાની અને નાની લોટી છે. એ લોટીનું પાણી દાતણ કરી મોઢું ધોવામાં ઉપયોગમાં લે છે. પાણીનું એક ટીપું પીયદાની બહાર પડતું નથી. થોડા પાણી વડે બધું મોઢું સ્વચ્છ કરી શકે છે. આપણે તો ઉપયોગમાં લઈએ તે કરતાં હનરગણું પાણી ઢોળી નાખીએ છીએ. એક ગામડાની સ્ત્રી માટીના ઘડા વડે કુવામાંથી પાણી કાઢતી જુઓ. ઉપર આવશે ત્યારે ખૂબ જળવીને ઘડો લઈ લેશે. તાંબાના ઘડા વડે કે ડોલ વડે પાણી કાઢતાં પાણી કેવી રીતે નીકળે છે તે જુઓ. પરજની ડોલ વડે કુવામાંથી પાણી કાઢે તે જુઓ. ઉપર ડોલ આવતાં લાલ મારી ડોલ પાસે લાવી પાણી લઈ લે છે: નેડમાંથી મારા સાથીદાર છૂટતા ત્યારે તેમણે પહેરેલી ચૂંટી ચીરી નાખી બહાર આવતા. તેજ દયક્તેન મુંજીયા એ તો જાણે શીખ્યા જ નથી. જ્યાં અપરિચિત હશે ત્યાં જુખમરો હશે નહિ. શ્રમ-જીવી થાઓ. તમારું આજનું શિક્ષણ તમને મહેનતમાંથી કેમ કરી છટકી જવું એ શીખવાડે છે. છાપ પાડવા પુરુષાર્થ કરવો પડશે. મેસરમાં એક વખત આરોપ મુકાયો કે ‘હિંદુસ્તાનના લોક જૂઠા છે.’ મહાત્માજી આ માટે લડેલા. તમે એવું ગૌરવ કેળવશો? હવે વધુ તમને કહેતો નથી. કહેલું અને વર્ગમાંથી મેળવેલું એ જાનું સમજૂતીક અધ્યયન કરી તમારો આગળનો તાલીમવર્ગ ચાલુ રાખજો.

શ્રી. દરબાર સાહેબનું પણ યુવાનોને ઉદ્દેશી બ્રાહ્મ્યાન થયેલું. મૂળ ઉદ્દેશ રચનાત્મક કાર્યક્રમને આગળ ધપાવવા અંગેનો હતો.

વિનાયક

૨-અખ્યામા તાલીમ ધાવણી

અખ્યામાના અગ્રગણ નાગરિક શ્રી. ઈશ્વરભાઈ દેસાઈના આંખાવાડીઆમાં અખિત્ર હિંદ મહિલા પરિષદ તરફની તાલીમી ધાવણી જોનારું તરત જ ધ્યાન ખેંચે એવી હતી. ધાવણીનું ઉદ્ઘાટન શ્રી. હંસાગહેન મહેતાના હસ્તે તા. ૨૦ મી માર્ચે થયું. ધાવણી ત્યારથી શરૂ થઈ. પણ એ પહેલાં તો ક્યારનુંએ ત્યાં કામ શરૂ થઈ ગયું હતું. એ હતું ત્યાં સૌને માટે સગવડનું અને ઝૂંપડાં બાંધવાનું કામ. આ કામની બંધી મહેનત શ્રી. મીરાગહેને કરી હતી. દીર્ઘદૃષ્ટિથી આશુએ બાંધકામ નાદ-પા થોવાની સગવડ, પાપખાના તથા સ્વચ્છતાની દૃષ્ટિએ બીજી બંધી જ સગવડ કરવામાં આવી હતી. એમનું એ કામ જોનાર તરફથી પ્રશંસા ભાગી લેતું હતું. એમની માણસો પાસેથી કામ કરાવવાની આવડત તથા સાથોસાથ રહેવાની સહાયતા અને ઈશ્વરભાઈની મદદ કાર્યની સફળતાના આધારરૂપ હતાં.

આ (કેમ્પ) ધાવણી એક નવો અખતરો હતો. અને અખતરની દૃષ્ટિએ એ ઘણે અંશે સફળ થયો છે; જો કે એ સફળતાનો આધાર શ્રી. કમલાદેવીએ જાતે સ્વીકારેલી જવાબદારી અને શ્રી. મુદુલાગહેને લીધેલી મહેનતને આભારી હતી, એમ તો કહેવું જ જોઈએ. આવી ધાવણીઓ અનેકાનેક ઠેકાણે ખોલી સ્ત્રીઓમાં જાગૃતિ અને પ્રાણુ રેડવામાં આવે તો હિંદની સ્ત્રી પણ બીજા દેશો સાથે ટક્કર ઝીલી શકે એવું કામ કરે એમાં શંકા નથી.

ધાવણીમાં ૫૦ ની સંખ્યામાં બહેનો હતી. જુદા જુદા પ્રાંતોની બહેનોનો આ સમૂહ ત્રણ મહિનામાં ખૂબ આનંદદાયક વાતાવરણ ખડું કરી ગયો. હૈદરાબાદ-મદ્રાસ, મૈસૂર-ગિદાર-મદ્રાસાઈ અને ગુજરાત આમ જુદા જુદા પ્રાંતોની બહેનો-જુદી જુદી ભાષાઓ છતાં જાણે એક થઈને રહેતી લાગતી. આ ધાવણીની એક નવીનતા તો એ હતી કે હિંદુ, મુસલમાન, પારસી એમ જુદી જુદી ઢાંચો હોવા છતાં સૌ ખૂબ સંપર્ચી રહેતાં. બહારથી આવનારનું ઘૂર્ણ જ ધ્યાન ખેંચે એવો ઉત્સાહ એમના પર નજર પડતાં જ દેખાતો હતો. ૧૮ વર્ષથી માંડી ૪૦ વર્ષની ઉંમરની બહેનો એક સાથે દવાપત, રમત-ગમત અને એકેએક કાર્યક્રમમાં ઉત્સાહથી ભાગ લેતી. એ ઉત્સાહ અને આનંદ સાથે જુદા જુદા ક્ષિપ્રોદુર્-નિષ્ફળિતો દ્વારા સજ્જત જાત જાણે પ્રમુદ પ્રાણુ સૌંદર્ય પર પ્રસારાનું હતું. કદાચ એ જ્ઞાન અને એમાંથી જાગતી બાવના અને તમન્ના જ એ ઉત્સાહના કારણરૂપ હશે. અત્યારની દુ.ખ અને નેારાયમાં રીજાતી પ્રવૃત્તિ સાચું જ્ઞાન મળે તો દેશનો મતો પ્રાણુ મળે. સત્ય વસ્તુનું જ્ઞાન યતાં જ અસત્યને ક્ષમાવવા સૌ તૈયાર અને.

સવારે ૫-૩૦ વાગ્યાથી પંદારવ શરૂ થયો અને ધાવણીનું વાતાવરણ સળવળવા માંડ્યું. ૬-૧૫ વાગે રામ પી સૌ તૈયાર થઈ જતાં અને પંદર યતાં તરત જ કવાપત માટે યોગાનમાં આવી જતાં. કવાપત માટે પંજાબી પોપાક રાખવામાં આવ્યો હતો. એટલે સવારના જાગતા સૂઈના પ્રકારમાં એઆ રંગના પોપાકમાં રાજી થયેલી બહેનો હિંદની આઝાદીનો પડકાર કરતી મુક્તિ દેહનું નેત્રી ત્રાગતી. દોઢ કલાકની કવાપત બાદ સૌને ચાહ દૂધ મળતાં. અને ફરી પંદારવ યતાં સૌ નદાવા થોવાની તૈયારીમાં પડતાં. ધાવણીની બહેનોના ને વિચારમ પડતા-એક ડોચેજમાં અભ્યાસ કરતી અને ક્યો હોપ તેવી અને બીજી કદા હિંદની અભ્યાસ ક્યો હોવ ૨૪૨]

તેવી. આવા બે વિભાગ પડતાં એક વિભાગ-ઉદ્યોગમાં જતો, બીજો નહાવા જતો. ઉદ્યોગમાં કાંતણુ-પીંજણુ, નકામી વસ્તુઓમાંથી રમકડાં બનાવવાં. જુદી જુદી વસ્તુઓનાં રમકડાં બનાવવાં, મકાઈના છાલામાંથી ખારકેટ તથા બીજી એવી ઉપયોગી ચીજો બનાવવી, શણ તથા ઘાસની બનાવટો, બાગકામ, મુરબ્બા-શરબતો તથા ચટણીઓ અને શાકભાજી સાચવવાની રીતો, જાતજાતનાં કપડાંની ધોલાઈ, વગેરે વારાફરતી વિધિવિધ ઉદ્યોગ રાખવામાં આવ્યા હતાં.

આમ ઉદ્યોગ પૂરો થતાં જુદા જુદા વિષયોના નિજ્જાતો પોતાના વિષયો રજૂ કરતાં. આવા વિષયોના વર્ગો આખા દિવસમાં પાંચ નેટલા લેવાતા. સવારે અગીઆર વાગ્યા સુધી વર્ગો લેવાતા. અગીઆરથી બાર સુધી જમવાનું ચાલતું અને ત્યાર પછી એક કલાકના આરામ પછી લાયબ્રેરીનું વાચન અને હિન્દી જીર્ણુ ઇંગ્લિશના ખાસ વર્ગો લેવાતા. તેમાં જેને જે વર્ગમાં જવું હોય તેમાં જઈ શકતાં. ત્યાર પછી પાછા વર્ગો ચાલતા. આમ સાંજના સાડાપાંચ સુધી વર્ગો પછી પાછી ૧ કલાકની ક્વાયત થતી. ક્વાયત બાદ જમણુ પૂરું થતાં સાંજે આઠથી નવ સમૂહસંગીતનો વર્ગ ખુલ્લા આકાશ નીચે ચમકતા તારાના પ્રકાશમાં નવીન પ્રાણ પૂરતો લાગતો. આ વર્ગ પૂરો થતાં ધાવણી અંગેની સૂચનાઓ અથવા બહારના મહેમાનની વાતચીત ચાલતી. સાડાનવ વાગે સૂવાની તૈયારીનો ધંડ વાગતો અને દસનો ધંડ પડતાં ધાવણીમાં શાંતિ હવાતી.

આ ધાવણીનો ઉદ્દેશ સમાજના એકેએક પ્રત્યેક છણી શકે, સમજી શકે અને તેનો અમલ સમાજની પુનર્રચના કરવામાં કરી શકે એવી તાલીમ ઉચ્ચ ઈજવણી લીધેલી બહેનોને આપવી એ હતો, અને એથી જ અનેક વિષયો આજના આપણા પ્રત્યેકની દૃષ્ટિએ રાખવામાં આવ્યા હતા.

માનસશાસ્ત્ર (Psychology), સમાજશાસ્ત્ર, (Sociology), અર્થશાસ્ત્ર (Economics), રાજ્યકારણ (Politics), શિક્ષણ (Education) તથા આ ઉપરાંત સમાજના ચાલુ પ્રત્યેક-અત્યારની હિંદની પરિસ્થિતિ એનો કરવા જોઈતા કામની વિચારણા તથા માહિતી બીજા દેશોના કામ સાથે સરખાવી આપવામાં આવી હતી. દરેક સામાજિક કાર્યકર્તાએ કોઈ પણ પ્રત્યેક હાથ ધરતાં એને ઝીણવટથી અને શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી જોઈ વસ્તુના મૂળમાં જવાની ટેવ પાડવી જોઈએ. એ ઉપરાંત સમાજસેવા કરીએ છીએ કરી યોગડા મારવાનું કામ ન કરતાં ત્યાંથી સડવું હોય ત્યાંથી કાપી નવી રચાપના વિશાળ દષ્ટિ-કોણથી સમજ અને શક્તિ આવે એ તરફનું માર્ગદર્શન પણ કરવાનો પ્રયત્ન એમાં હતો. આ ઉપરાંત દરેક વક્તાના પોતાના કાર્યના તથા વ્યક્તિગત સમૃદ્ધ અનુભવો પણ જોઈ આવકારદાયક નહોતા. ગામડાઓમાં ઘેર ઘેર જઈ સામાજિક અને આર્થિક તપાસ કરવી એ પણ એક વિષય તરીકે રાખી ધાવણીના કાર્યને વ્યવહાર બનાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. આ બધા ઉપરાંત કાર્યાકર્તાઓમાં જોઈતા ખાસ ગુણો અને આવડત તથા લોકો સાથે કામ કરવામાં એણે કેવી તૈયારી પોતા પૂરતી કરવી જોઈએ એના પર પણ ખાસ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો. એ રીતે Leadership થું છે અને કેવી હોવી જોઈએ તેનો ખ્યાલ હતો.

છેલ્લે હિંદથી માંડી ચીન, જાપાન, આફ્રિકા-અમેરિકા અને યુરોપના જુદા જુદા દેશો ઇંગ્લાંડ, જર્મની, ઇટલી અને રશિયાની પ્રદિક્ષણ કરતો અને ગાંધીજીથી માંડી ચર્ચીલ, હીટલર, મુસોલિની, રૂઝવેલ્ટ, સ્ટેલિન, કમલ પોશી અને સેનિનને આંખરી સેતો કેમ તા. ૧૫મી જુને બંધ થયો.

કેમ્પમાં ઝુટિઓ હશે. કેટલીક ધારેલી વસ્તુઓ આત્મ સંનિગેને કારણે પૂરી પાર પાડી શકાઈ નહિ હશે છતાં એની ઉપયોગિતા ઓછી નથી સંતી. ઝુટિઓ હોય તો સાધીને પણ આવા કેમ્પ ઠેર ઠેર ખોલવાની જરૂર છે. કારણ કે આ રીતે આવા કેમ્પ દ્વારા જ-સમૃદ્ધિવનની ખ્યાલ શારીરિક, માનસિક અને બૌદ્ધિક તાલીમનો એકસાથ સુમેળ થઈ શકે. એને માટે પૂર્વતૈયારી-કેમ્પ શરૂ કરતાં પહેલાં કરવી જ જોઈએ, અને છેલ્લે સુધી એનો રસ અને આનંદ ટકી રહે એમ કરવું જ જોઈએ. તો જ આવી છાવણી સફળ બને.

નિર્મળા વકીલ

આમંત્રણ

[રાસ]

ઉઠી આવો ઓ હંસ, (૨)

ઉઠી આવો ઓ હંસ રે,

શારદા સરોવરને કાંઠે.—ટેક૦

ચરે માતીકાં હંસ, (૨)

ખરે દેવોનો અંશ રે—શારદા૦

રાજહંસોનાં ગાન, (૨)

શુદ્ધ અમૃતનાં પાન રે—શારદા૦

જુઓ સ્હામે દેખાય, (૨)

એ જ સુકિતનું ધામ રે—શારદા૦

જ્ઞાન સાચાં દેવાય (૨)

મૂલ્ય મેઘિરાં થાય રે—શારદા૦

મીઠાં ખય કેરાં પાન (૨)

શુદ્ધ હંસોથી શાય રે—શારદા૦

જુઓ કેવા લલચાય (૨)

કાગ કાઢવમાં ના'ય રે—શારદા૦

સંત વીરોનાં ધામ (૨)

લીડો મેઘિરી હામ રે—શારદા૦

કરો અમૃતનાં પાન (૨)

જીવન અમર થઈ જાય રે—શારદા૦

નાશાયણું ન. ઠાકર

અપ્રામા તાલીમવર્ગમાં પુસ્તકાલયવિજ્ઞાન

આપના આમંત્રણનો મેં અવિવેકબર્યો ઉતાવળિયો સ્વીકાર કર્યો છે, પરંતુ તેમ કરવામાં બે કારણો હતાં: (૧) અંગત અને (૨) સંસ્થાને લગતું. અંગત રીતે આમંત્રણ સ્વીકારવાથી મને તથા મારાં પત્નીને, હિંદમાં ચાલતા એક આશાવાદી અખતરારનું અવલોકન કરવાની તક સાંપડી. આમજીવનની સુધારણા અર્થે આજ મુખી કોઇ સંસ્થા વા મંડળે આવા પ્રયત્નો કર્યા મારા જીજ્ઞાસામાં આગ્યા નથી. સામાજિક સેવા માટે મુંબઈમાં રચાયેલી ટાટાની “રૂઝ ઓફ સોશિયલ વર્ક” એ સંસ્થાએ પણ ગામડાંના આ કાર્યને અપનાવી જણાઇ નથી. એટલે સ્ત્રીઓની આ સંસ્થાને તેણે આ દિશામાં કરેલી પહેલ માટે અભિનંદન ઘટે છે. આ વર્ગમાંથી તમે કંઈક પણ નવીન ઉપયોગી વિચારો લઇ જશો એવી આશા રાખું છું. અને મારી પોતાની વાત કહું તો, હું તો લઇને જ જઈશ.

સંસ્થાની દૃષ્ટિએ, આ વર્ગના સંચાલકોએ, તાલીમના કાર્યક્રમમાંથી પુસ્તકાલય શિક્ષણને બકાત નથી રાખ્યું તેથી હું હર્ષ પામી ગૌરવ અનુભવું છું. વડોદરામાં પ્રાથમિક શિક્ષકો માટેના તાલીમ વર્ગોમાં પણ પુસ્તકાલયને લગતો એક પેપર રાખવામાં આવે છે. પુસ્તકાલયસેવાની પ્રશસ્તિ અંગેની આપની બાવનાથી, પુસ્તકાલયોએ ગામડાંમાં ફેટલું સાધ્ય ક્યું છે અને શું સાધ્ય કરી શકે તેને લગતી થોડી બાબત અહીં રજૂ કરવા માટે હું ખૂબ ખુશ થયો છું. આ પ્રકારની સેવામાં વડોદરા એક જ છે. અને એ રાજ્યના પુસ્તકાલયના વ્યવસ્થાપક તરીકે મને લાગે છે કે, તમારે અમારી યોજનાઓ, તેનાં પરિણામો અને મહત્વાકાંક્ષાઓ વિષે કંઈક જણવું નેહએ.

આમ પુનર્ધટના સંખે હિંદમાં ચાર કેન્દ્રો હોવા વિષે આપણે સાંભળીએ છીએ. અને તે ચાર કેન્દ્રો આ પ્રમાણે છે: (૧) વર્ધો, (૨) વડોદરા, (૩) માર્તન્ડમ અને (૪) ગુરગાંવ. આ દરેક કેન્દ્રે આમહિતકારી પ્રવૃત્તિઓમાં ખાસ ફાળો નોંધાયો છે. વર્ધોએ પાયાના ઉદ્યોગો-જેવા કે, કાંતણ, વણાટ, હાહારી, તેમ જ સુધારી ઉદ્યોગોને સજીવન કર્યા છે અને તેને બાળકના પ્રાથમિક શિક્ષણની નવીન પદ્ધતિના પાયારૂપ ખેડૂત જીવનમાં તાદશ એતપ્રેત કરી દીધા છે.

માર્તન્ડમે ખેતી વિષયમાં સહાયજૂત ચક્ર પડે તેવા ઉદ્યોગોને ઉપર આપ્યા છે-જેવા કે, મધમાખીનો ઉછેર, મરઘાંઉછેર તેમ જ સહકારી ધોરણે ખેતીના માલની ખરીદ-વેચ માટેનાં કેન્દ્રો ચલાવે છે; જ્યારે ગુરગાંવને આપણે અંગત તેમ જ સામાજિક સ્વચ્છતાના આદર્શ પ્રચાર માટે પ્રખ્યાત માનીએ છીએ. અને વડોદરાએ એની ફરજિયાત પ્રાથમિક કેળવણી અને વિસ્તૃત પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની ઊપ આપણા પર અંકિત કરેલી છે.

આ વિવિધ પ્રવૃત્તિઓની મહત્તાનું મૂલ્યાંકન કરવાનો પ્રયત્ન અસ્થાને નહિ લેખાય. આ સઘળી પ્રવૃત્તિઓના એકીકરણથી આપણા “રામગોવિંદ”ના ઉચ્ચાર કરતાં પણ વહેલું વીર-જગત સર્જાશે, પરંતુ નાણાંના અભાવે અથવા કામ કરનારાઓની નામરજી હશે તો આપણે આદર્શ તરીકે એક કામ ઉપાડી લઇ પસંદગી કરવી નેહએ. આ તબક્કે હું તમારી ધ્યાન

પર વડોદરાની એક સંયુક્ત યોજના રજૂ કરે છે. ફરજિયાત પ્રાથમિક કેળવણી અને પુસ્તકાલયો એક રથળે જળીતા સમાજસેવક કાકા કાલેલકરે રજૂ કરેલ રૂપકને મારી પ્રશંસાના સમર્થનમાં રજૂ કરીશ તો અરથાને નહિ લેખાય. ધારો કે એક આંધળો માણસ છે. તમે એને એક ઓરડામાં દોરી જાડ તેના હાથે એક ખુણા પરનાં ખુરશી, ટેબલનો રૂપાર્થ કરાવી ખીજ ખૂણે પુસ્તકોની અમરાઈ, ત્રીજા ખૂણે લૂગડાંની વળગણી અને એ પ્રમાણે જુદી જુદી વસ્તુઓનો રૂપાર્થ કરાવો છો.

આ રીતે તમે એને ધરમાંની સઘળા ચીજોથી વાકેફ કરશો. પરંતુ દરેક જુદી જુદી વસ્તુઓથી એને વાકેફ કરવાને બદલે જે તમે એને આંખો આપો—એને દેખતો કરો તો જે કામ માટે તમારે ધરમાં વારાફરતી ફરવું પડ્યું હતું તેમ ન કરતાં એક જ તડાકે તમે એને એ બધું બતાવી શકશો અને એથી પણ વધુ સાફ પરિણામ મેળવી શકશો. એમ કરીને તમે માત્ર એને માટે એકાદ ઓરડી બોલતા નથી, પણ તેની આગળ આખી દુનિયા ખડી કરી છો છો. એ જ રીતે પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ પણ નેત્રદાનનું કામ કરે છે. અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓ આંધળાને જુદી જુદી વસ્તુઓ બતાવવા જેવું છે. જે આ દાખલો અક્ષરશઃ બંધનસતો ન હોત તો તે હું અહીં રજૂ કરત નહિ. હવે એ ઠેવી રીતે ખરું છે તે આપણે જોઈએ.

પુસ્તકાલયમાં શાનો વ્યાપાર છે ? પુસ્તકો એ શું છે ? જનતાની પેઠી દર પેઠીએ મેળવેલા અનુભવોનું એ નિદર્શન છે. કોઈ જન્મથી જ ગાંધું હોઈ નથી; પરંતુ જેમ જેમ માણસ ઉંમરે વધે છે તે પછી જ અનુભવ મેળવતાં મેળવતાં તે ગાંધો બને છે. પુસ્તકાલયનો અંધપાત્ર અનંતકાળના અનુભવોનો આ ભંડાર માણસ માટે ખુલ્લો મૂકે છે. ગત પેઠીઓના એકા ધવેલા અનુભવોને જુલ્લવા મૂકતાં પુસ્તકાલયો ઓઝા અને પુરુષોને ગાંધો બનાવે છે અથવા આપણી કહેવત મુજબ કહીએ તો તેમની આંખો ખોલી આપે છે. એટલે જ હું ફરીવાર કહું છું કે, દેશમાં આપણી નજરે પડતાં ગામડાંની ગંદી ગરીબાઈ અને અજ્ઞાનતા દૂર કરવામાં પુસ્તકાલયો અગત્યનું અને પ્રાથમિક મદદરૂપ ધરાવે છે.

તમે મને સાદરિક પ્રશ્ન કરશો કે, પુસ્તકાલય જે આવાં વિરમયકારક પરિણામો નીપજાવી શકે છે અને વડોદરા રાજ્યમાં હેઠલાં પાંત્રીસ વર્ષ થયાં પ્રાથમિક શાળાઓની સાથે સાથે ત્રીસ વર્ષથી પુસ્તકાલયોનું અસ્તિત્વ છે તો કંઈ ખાસ પરિણામ વડોદરા બતાવી શકશે ? ખરી વાત એ છે કે, જે વર્ષ અગાઉ ત્યારે મિ. એસ. આર. ભાગવત વડોદરા પધારેલા ત્યારે તેમણે પણ આલે જ પ્રશ્ન—ત્રીસપાંત્રીસ વર્ષની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ અને ફરજિયાત પ્રાથમિક કેળવણીનાં શાં નક્કર પરિણામો મેળવી શક્યાં છે તે—પૂછ્યો હતો. હું કહી જ દઉં કે, અમે તેમને સતોપકારક જવાબ આપી શક્યા નહોતા. આંકડાશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ દિંદની કોઈપણ પ્રાંત કરતાં અમારે ત્યાંના શિક્ષણના આંકડા આગળ પડતા હતા અને અખિલ દિંદની સરપ્રામણીમાં ત્રીજો નંબર હતા; આ સિવાય વધુ અમે કંઈ બતાવી શક્યા ન હતા. પરંતુ આપ સ્વીકારશો કે, અચૂક પરિણામ પરથી તે કાંઈની નક્કરતા માપી શકાતી નથી એ અસંત વિચાર દોષને તેને સ્મરણનું પડે છે. ગમે તેટલું સંપૂર્ણ વાનિત્ય હોવા છતાં તેનો વમાનનાર જે કલાવિદ નહિ હોય તો શું તે બચ્ચે સર નહિ કાટે ?

રાજ્યની આ. પુ. પ્રવૃત્તિ

સંપૂર્ણ રાગાત્મક સંગીતવાળા વાર્નિત્રની પાત્રતા માફક વડોદરાની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું પણ છે. હવે હું અમારી આમ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિષે કંઈક કહીશ.

વડોદરા રાજ્યમાં લગભગ ૩૦૦૦ ગ્રામડાંઓ છે. તેમાંનાં અધીઅર્ધ તેા એવાં છૂટાં છવાયાં વસેલાં છે કે લગભગ ૧૫ ટકા જ વસતી તેમાં વસે છે. આ છૂટાંછવાયાં ગામડાં સિવાય બાકીનાં ધણાખરાંમાં પ્રાથમિક શાળા અને પુસ્તકાલય હોય છે. આ બંને સંસ્થાઓ એકસાથેજ ચલાવવામાં આવે છે. અમારે ત્યાં ૧૯-૬ માં આખા વડોદરા રાજ્યમાં ફરજિયાત પ્રાથમિક કેળવણીનું ધોરણ દાખલ થયું. લગભગ એ જ અરસામાં રથાનિક આમ પુસ્તકાલયો તેમ જ ફરતાં પુસ્તકાલયોની પણ યોજના વિચારાઈ. પ્રાથમિક શિક્ષણને ઉદ્દેશ બાળકોને લખતાં-વાંચતાં શીખવવાનો હતો. તેમનું આ શાળાજીવન ચાર વરસ ચાલતું. ત્યાર પછીનો વખત પડતર રહેતો. આથી બાળકોના લેખન વાચનને એમના સ્વભાવમાં વણાઈ જવાને. અવકાશ રહેતો નહિ. તેમના ફરજિયાત શિક્ષણના દિવસો દરમિયાન તેઓ જે ભણ્યા હતા તે પાછળથી ભૂંસાઈ જતું હતું. આથી તેમને મળેલો એ અનુભવ વ્યર્થ જતો. આ વ્યર્થતાને મીટાવવા તેમ જ એ ભણેલાઓનું લેખન-વાચન તેમના જીવનમાં ઊંડાં દંઠ મૂળ નાખે તે માટે પુસ્તકાલયોની યોજના ઉપયોગી નીવડશે એમ જણાયું. અહીં તેમણે, શાળામાં ભણેલાને અનુસરવાનું હતું. આથી નિશાળેથી ઊઠી ગયેલાં બાળકોની તપાસ કરવામાં આવતી અને તેમને પુસ્તકાલયોના લાભ લેવા આવવા માટે સમજવવામાં આવતાં. આ પુસ્તકાલયો શાળાશિક્ષકોને હસ્તક સોંપાતાં, કે જેથી તેઓ ઊઠી ગયેલા વિદ્યાર્થીઓની યાદીઓ જોઈ જઈ એઓ પુસ્તકાલયની સગવડોના લાભ લે છે કે કેમ તેની તકેદારી રાખી શકે.

પુસ્તકાલયમાં કશું ફરજિયાત નથી.

આ રીતે પ્રાથમિક શાળા અને આમ પુસ્તકાલયો દ્વારા આ કાર્ય પાર પાડવાનો ધરાદો રખાયેલો. પરંતુ ચરૂઆતમાં એની કાર્યપદ્ધતિના ધ્રુવ જુદા હતા. ત્યારે શાળાજીવનમાં કંટાળો ઉપજાવે એવા ફરજિયાત ધોરણના કાર્યક્રમો, દંડ, શિક્ષા તેમ જ પરીક્ષાઓની ભર-માર હતી; ન્યારે ખીજી બાજુએ, પુસ્તકાલયોમાં, તેમને પસંદ પડે તે વાંચવા-કરવાની છૂટ હતી, એમાં કંઈજ ફરજિયાતનું ધોરણ ન હતું. અહીં તેા વિદ્યાર્થીઓને આવકાર આપવામાં આવતો, તેમને ખેસવાને સગવડભરી બેઠકો તેમ જ વાંચવા માટે આકર્ષક સાધનો-જેમકે, વાર્તાનાં પુસ્તકો, જુદીજુદી ખાસિયતોને લગતાં પુસ્તકો, ચિત્રપોથીઓ, નાનાં જુલકાંઓ માટે કાપડપોથીઓ તેમજ તેમને પોતાને માટે રમતગમતનાં સાધનો હોય છે. આ બધાં સાધનો તેમને હસતે મુખે અને માનભરી રીતે ગેલ કરાવતાં આપવામાં આવે છે. આથી તેમની વિચાર-શક્તિ ખીલીને તેમની કદપનાશક્તિને ઉત્તેજન મળે છે. પરિણામે તેમણે પૂર્વે નહિ અનુ-ભવેલું એવું ઘણું તેમને જાણવા મળે છે. અંચપાલો જાણે છે કે, પુસ્તકાલયને આકર્ષક બનાવવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી તેનું સંચાલન સરળ નહિ બને. શાળામાં હાજરી માટે ફરજ પાડવામાં આવે, પરંતુ પુસ્તકાલયો જો એવી સખ્તાઈ કરે તો તેા તેઓ તેમના ધરાદો ગુમાવે જ. અને બાળકોમાં એના પ્રત્યે અણમો જ ઉપજે.

અંધપાલનું કપરું કામ

હવે તમે સમજ્યાં હશે કે અંધપાલનું કામ કેટલું કપરું છે. એણે કેટલી બધી ધીરજ

ધરનાની હોય છે ! વળી એણે બાળકોની ટેવો-આસિયતોનું પણ જ્ઞાન ધરાવવાનું હોય છે; અને એ માટે એ બાલપુસ્તકાલયના અંથપાલે હાસ્ય-વિનોદનો ખગનો પણ સંગ્રહવાનો હોય છે. હું તમારે મોઢે વડોદરાની ખુશામત નહિ કરું; પરંતુ જણાવીશ કે, જે વડોદરામાં આ કાર્ય માટે સ્ત્રીઅંથપાલે હોત તો અમે જે પરિણામ પ્રાપ્ત કર્યું છે તે કરતાં વધુ સારું પરિણામ મેળવી શકાયું હોત. આ સત્ય હકીકત છે. અમારા વડોદરામાં બાલપુસ્તકાલયની અંથપાલિકા તરીકે એક બહેન છે. એ જગા પર તેઓ છેલ્લાં ત્રીસ વર્ષથી કામ કરે છે. એ બાલ પુસ્તકાલયની મુલાકાત લેનાર અનેક મહેમાનો, એ બહેન-શ્રી. આનંદીબાઈ પ્રજી દેસાઈ-ની કાર્યદક્ષતા-બાળકોને રમત ગમતમાં મદદ આપતાં, વાર્તાવિનોદનો આનંદ પમાડતો તેમ જ તેમની સાથે હસતાં-રમતાં બેઠાં તેમનાં મુક્તકંઠે વખાણ કરે છે.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય

આ પુસ્તકાલયોને લોકપ્રિય બનાવવા માટે અમે આ બાલપુસ્તકાલયોનો કેવો ઉપયોગ કરીએ છીએ તે વિષે હવે પછી જ જણાવીશ. હું ભારપૂર્વક જણાવીશ કે, અમારે ત્યાં શાળા અને પુસ્તકાલય બન્ને એકસાથે ચલાવવામાં આવે છે, પરંતુ શાળાશિક્ષક એ બન્ને કાર્યો કેવી રીતે પાર પાડે છે તેનો મહાન ફેરફાર જણવા જેવો છે. મેં અગાઉ જણાવ્યું તેમ, શાળા-શિક્ષકે બહેનકાઓને આકર્ષવા પુસ્તકાલયને રસપ્રદ બને તેમ કરવાનું હોય છે. પરંતુ એટલેથી કંઈ બસ થતું નથી. સરકાર કંઈ ઈજવણીવિષયક બન્ને સરંચાઓનો ભાર ઉપાડી શકે નહિ. આથી જનતાને પણ તેમાં રસ લેતી કરી તેને આ કાર્યમાં આર્થિક મદદ આપતી કરવાની હોય છે. એટલે અમે આ પુસ્તકાલયોને સરકારી દબલગીરી સિવાયનાં સ્વતંત્ર સાર્વજનિક સંસ્થા તરીકે જાહેર કર્યાં છે. અમે ગ્રામજનને જણાવ્યું કે, પુસ્તકાલયોનું સંચાલન તમે જાતે કરો. તેની વ્યવસ્થા માટે તેનું બંધારણ ધડો, એની સંચાલન સમિતિમાં કોને નીમવા લે તમે જ નક્કી કરો, તેમ જ તેની પાછળ કેટલો ખર્ચ કેવી રીતે કરવો તેનો પણ નિર્ણય તમારે કરવો. આ બધી બાબતોમાં તમને પુસ્તકાલય ખાતુ સલાહ-સૂચના અને દોરવણી આપશે. ઉપરાંત, તમારા વાર્ષિક ખર્ચમાં કે આર્થિક ક્ષણે આપશે. તમારી સરંચાત માટે નાની સરખી રપ) રૂપિયાની રકમમાં પુસ્તકાલય ખાતુ તમને સો રૂપિયાનાં પુસ્તકો આપશે. પુસ્તકાલય માટે મકાન બાંધવા વિચારશો તો એ મકાનના ખર્ચનો હું હિસો પણ તમને મળશે. આવાં વચનોને પરિણામે ધારેલી અસર ઉપજતી શકાઈ અને સ્થાનિક પ્રજાની તેના પ્રત્યે સહાનુભૂતિ મેળવવા માંડી. મકાન-મદદ અને વાર્ષિક ખર્ચમાં હું ક્ષણે મળે તેમ જ આવી સરંચાનો સ્વતંત્ર વહીવટ પણ પોતાના હાથમાં આવે, એવી લાલચની સામે ભાગ્યે જ કોઈ થઈ શકે; ત્યારે આ ઉપયોગી કાર્ય પાર પાડવા માટે ખરી રીતે સરકારને તો હું ખર્ચ ભોગવવાનો હતો. કારણ કે પ્રજાને હું ખર્ચના અપાયેલા વચન પૈકી હું તો પુસ્તકાલય ખાતામાં પ્રાંત પંચાયતમાંથી આવે છે.

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો વિકાસ

પુસ્તકાલયોની આ કાર્યપદ્ધતિ અને ગ્રામ પુસ્તકાલયોને મદદનું ધોરણ, ૧૯૧૦ માં સરકારે બોલાવેલા એક અમેરિકન અંથપાલે અમેરિકાના આદર્શ અનુસાર ધડેલાં. અભ્યાસનાં ગ્રામ તેમ જ કસ્ટા પુસ્તકાલયોની ઉપરની યોજના ૧૯૧૦ માં અમલમાં મૂકવામાં આવેલી. ત્યારે પુસ્તકાલયોની સંખ્યા ૨૪૭ ની હતી. આજે ૩૨ વર્ષ બાદ એ સંખ્યા વધીને એક

હજાર ઉપરાંતની થઈ છે. એટલે દર આઠ ચોરસ માઇલના વિસ્તારમાં પ્રજાના દર સેંકડે ૮૭ ટકાને એક પુસ્તકાલયનો લાભ મળે છે. આમ છતાં આ ખાતા પાછળ સરકારના ખર્ચમાં તે પ્રમાણમાં વધારો થયો નથી. ૧૯૧૧ માં રૂ. ૨૬૦૦૦ ખર્ચ હતો, જ્યારે ૧૯૪૧-૪૨ માં એ ખર્ચ રૂ. ૮૬૦૦૦ થયો છે. સરકારે એવું ઠરાવ્યું છે કે, જેમ જેમ નવાં પુસ્તકાલયો સ્થપાય તેમ તેમ જૂનાં પુસ્તકાલયોની મદદ ઘટાડતા જવી. આવાં જૂનાં પુસ્તકાલયોની સરકાર તેમ જ પ્રાંત પંચાયત મદદ ઘટતાં તેમણે તેમનાં કાયમ ફંડની યોજનાનો અમલ કરવા માંડ્યો છે. આ ભંડોળને પુસ્તકાલયોનાં ગતિચક્રો (Fly-wheel) ની ઉપમા આપવામાં આવે છે.

અમારે ત્યાં મુખ્યત્વે બે પ્રકારનાં પુસ્તકાલયો છે: (૧) સ્થાનિક ગ્રામ પુસ્તકાલયો જેમના ઉદ્દેશ્ય અને સંચાલન વિષે ઉપર કહી ગયા તે અને (૨) ફરતાં પુસ્તકાલયો, જેમના વિષે જાણવાની તમારામાં જિજ્ઞાસા જાગી હશે. અરેબિયન નાઇટસમાં જેવું વર્ણન આવે છે એવા ફરતા પર્વતો, સંગીત ગાતાં વૃક્ષો અને પક્ષીઓની વાતો વિષે આપણે સાંભળીએ છીએ ત્યારે આપણામાં તેના વિષે જાણવાની જિજ્ઞાસા જાગે છે. પુસ્તકાલય એટલે પુસ્તકોનો સંગ્રહ; અને આ માન્યતા આપણા મગજમાં લગભગ ઘર કરી ગયેલી છે. અને આપણે ફરતા પુસ્તકાલયની વાત કરતાં તો આપણી જિજ્ઞાસા વળી વધુ ઉત્તેજિત થાય છે.

ફરતું પુસ્તકાલય

‘ ફરતું પુસ્તકાલય ’ એટલે વાચકોની સગવડ માટે પૈડાં પર ફરતાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ. એનાથી બે અર્થ સરે છે: જે સ્થળે પુસ્તકાલયો નથી હોતાં ત્યાં એ પુસ્તકાલયની ગરજ સારે છે અને જ્યાં પુસ્તકાલયો હોય છે ત્યાં તે પુસ્તકાલયની ‘પૂરવણીનું’ કામ બજાવે છે. વડોદરામાં જ્યારે સ્થાનિક પુસ્તકાલયોની સંખ્યા અદ્ય હતી ત્યારે આ ફરતાં પુસ્તકાલયોએ સારી સેવા બજાવી હતી. આજે જ્યારે દર આઠ ચોરસમાઇલે પુસ્તકાલયો સ્થપાઇ ગયાં છે ત્યારે આ ફરતાં પુસ્તકાલયોને પૂર્વભૂમિકાએ કામ કરવાનું રહેલું નથી. આજે એ પુસ્તકાલયો ગરીબ ગામડાંનાં નાનાં પુસ્તકાલયોનાં પૂરક તરીકે કામ કરે છે. વડોદરાના મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં આશરે ૬૦૦ આવી પુસ્તકપેટીઓ છે. અને જ્યાંથી પણ તેની માગણી કરવામાં આવે છે ત્યાં-રાજ્યભરમાં-સરકારના ખર્ચે મોકલવામાં આવે છે. સ્થાનિક ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાં મુખ્યત્વે ગુજરાતી પુસ્તકો હોય છે. ત્યાં બધી વાર અંગ્રેજી મરાઠી તેમ જ હિંદી વાચકો પણ હોય. આ રીતે સ્થાનિક પુસ્તકાલયોનું, ફરતું પુસ્તકાલય એ પૂરક છે.

મમતવની લાવના

સ્થાનિક પુસ્તકાલયો અને ફરતાં પુસ્તકાલયોના સંબંધ વિષેની ચર્ચા કરીને હું અહીં તમને કંટાળો નહિ ઉપજાવું. યુરોપ-અમેરિકામાં લોકો સ્થાનિક પુસ્તકાલયો કરતાં ફરતાં પુસ્તકાલયોની સેવાને વધુ પસંદ કરે છે. પરંતુ અમારે ત્યાં વડોદરામાં, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં રસ ઉત્પન્ન કરવા માટે મકાન સાથેનું પુસ્તકાલય લોકો વધુ પસંદ કરે છે. જેમાં પોતાનાપણાનું-મમતવનું-ગૌરવ ન હોય તેવી બાબત લોકો પસંદ કરતા નથી. ખીણ એક વિવાદાસ્પદ બાબત વિષે હું તમને અજાણ નહિ રાખું. અને તે એ છે કે આ ગ્રામ પુસ્તકાલયોનો વહિવટ જાહેર પ્રજાએ ચલાવવાની નીતિનું તમારે અનુકરણ કરવા યોગ્ય છે અથવા તો તેના વહિવટ સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થાઓ-પંચાયત, મુધરાષ્ટ્ર-વગેરેએ ઉપાડવો જોઈએ ? બંધારણીય

સંસ્થાની તરફેણમાં દલીલ એવી છે કે, એ સંસ્થાઓ એકધારે કામ આપી શકે, જે માટે વ્યક્તિગત ઉત્સાહ પર આધાર રાખવો ન પડે. માણસો તો આવે ને જાય, પણ સંસ્થાઓ તો નદીના પહેણીની માફક એકધારી ચાલ્યા જ કરે છે. તેમની વિરુદ્ધની દલીલ એવી છે કે, તો પછી પુસ્તકાલયો લક્ષડયાહી અને આપખુદ બની જશે; અને તેના પરિણામે પ્રગ્નની ખાસિયતોને ટેકો આપવાને બદલે તેનામાં સ્થિતિસ્થાપકતાનો અભાવ થઈ આવશે. આ સાતત્ય સામે વડોદરાએ વ્યવહાર જવાબ રજૂ કર્યો છે. લોકપ્રિયતાના આશરના અભાવે કોઈ પુસ્તકાલયને નીચું ઊતરવું પડ્યું નથી.

આ ફરતા પુસ્તકાલય અને સ્થાનિક પુસ્તકાલયના તેમ જ બંધારણીય સંસ્થાઓના પ્રશ્નો ખરી રીતે બીનઅગત્યના છે. એટલે ખરી મહત્ત્વની બાબત તો એ છે કે, કંઈક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની સેવાની સ્થાપના થવી જોઈએ અને તેનું સફળ સંચાલન કરવું જોઈએ. એટલે હવે પુસ્તકાલયોને લોકપ્રિય કેમ બનાવવાં તે વિશે જણાવીશ.

પુસ્તકાલયોને લોકપ્રિય કેમ બનાવશો ?

આપણા દેશના કેળવણીકારો સમક્ષ પહેલો પ્રશ્ન અભણોને બણાવવાનો છે. આથીજ બાળપુસ્તકાલયો અને બાળકોનાં કામો પ્રીટો માટેની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિમાં કેન્દ્રધારી રાખવામાં આવે છે. અમારા રાજ્યમાં અમારાં પુસ્તકાલયોમાં પહેલેથી જ આ પ્રકારનું વલણ રાખવામાં આવ્યું છે. અમે બાળકોને રમકડાં, રમતો અને બિલ્ડિંગની રમતો જેવી કે મોબોક્સ સેટ, ઓબલ એનજીન અને રીમ એનજીનના નમૂના આપીને આકર્ષીએ છીએ. વળી તેમને શુદ્ધ લગતાં બનાવટી મશીનગન, વિમાનવિરોધી તોપ, મોટી રીમર, સખમરીન, એરોપ્લેન વગેરેના બનાવટી નમૂના પણ આપીને આકર્ષીએ છીએ. ત્યાં તેમના આકર્ષણ માટે આ બધાં સાધનો વસાવેલાં છે. પુસ્તકો અને સચિત્ર વિશ્વકોષો આપીને પણ તેમને આકર્ષવામાં આવે છે. પ્રીટો માર્ટીના સાધન કરતાં બાલમાસિકો અને બાલોપયોગી પુસ્તકોને અગ્રસ્થાન આપવામાં આવે છે. નાનામાં નાનું આમ પુસ્તકાલય જે માત્ર વાર્ષિક ત્રીસેક રૂપિયા નેટલો જ ખર્ચ કરે છે તેમાં પણ બાલમાસિકો-નેવાં કે “બાલજીવન” અને “બાલસખા” હોય છે. આ બધાં રાષ્ટ્રીય ભંડારનો એટલે કે બાળકોનો વિકાસ કરનાર સાધનો છે. આ સિવાય પુસ્તકાલયમાં દર અઠવાડિયે એક દિવસ બાળકો માટે મુકરર કરવામાં આવે છે. આ એરડાઓમાં બાળકોને વાર્તા કહેવામાં આવે છે, પરંતુ રેડિયોના ઉદ્ભવ બાદ એનું સ્થાન ઊતરતું જાય છે. ખાસ કરીને આ કામ ‘બીઓનું’ છે અને ખરેખર વિશ્વાસ છે કે, આ પદ્ધતિનો પુનરોદ્ધાર કરવામાં આવશે અને એનાં સુદૃઢો મેળવવા પ્રયત્ન થશે. વાર્તા-કથનની આ કળા આપણે શુભાવવી ન જોઈએ. મારા એક-એ મિત્રો વાર્તાકથનમાં એવા પાત્રરધા છે કે તેઓ વાર્તા કહેતા હોય ત્યારે જાણે એ વાર્તા આપણી નજર સમક્ષ તાદસ બની રહી હોય તેમ જ અનુભવીએ. વાસ્તવિક અથવા કાલ્પનિક વાર્તા જે સરસ રીતે કહેવામાં આવે તો તેની બારે અસર જિપજે છે.

મહિલા પુસ્તકાલયો

બાલ પુસ્તકાલયો પછી આપણું લક્ષ્ય મહિલા પુસ્તકાલયો પ્રતિ દોરાય છે: આપણા દેશના કિંમતી ભંડાર-બાળકો-નાં એ સર્ગક છે. વડોદરામાં મહિલા પુસ્તકાલયો બહુ જૂનાં

નથી: વીસ વર્ષ પૂર્વેના રાષ્ટ્રીય ઉત્થાનકાળે ગુજરાતમાં એનો ઉદ્ભવ થયો. એ હું એવા નિર્ણય પર આવું અને કહું કે, ગાંધીવાદે રાજકીય બાબતોમાં શું સાધ્ય કયું છે? પરંતુ મારા આધાર પર મક્કમપણે વળગી રહીને કહું છું કે, એણે સ્ત્રીઓને હિંમતવાન બનાવી છે—હિંમતપૂર્વક શુરપો હઠાવીને, એક સિનેમા ફિલ્મમાં દર્શાવાયું હતું તેમ. તેણે ચરખો હાથ ધર્યો છે. મહિલા પુસ્તકાલયો આ જાગ્રત સામાજિક સેવાને રજૂ કરે છે. પુસ્તકાલયો એ કંઈ માત્ર પુસ્તકો આપવા-લેવાનું સ્થાન જ નથી, પરંતુ સ્ત્રીઓની સઘળી સામાજિક સેવાઓનું એ કેન્દ્ર છે. આ સ્થળે તો ગૃહકલા અને શીષણ—ભરત જેવા ગૃહઉદ્યોગો શીખવવાનું તેમ જ હિંદી અંગ્રેજી ભાષા સરખા બૌદ્ધિક વિષયો શીખવાનું પણ સ્થળ છે. આથી પુસ્તકપ્રવૃત્તિ પર સારી અસર થાય છે. ગમે તેમ પણ, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું ધ્યેય, નર-નારીઓને વધુ સાફ અને સંપૂર્ણ જીવન જીવતાં શીખવવાનું, માત્ર પુસ્તકો માટે આવવાના સ્થાન કરતાં વિશેષ અગત્યનું સ્થાન છે. અમરેલી, નવસારી અને પાટણ આવી વિસ્તૃત પ્રવૃત્તિઓના કેટલાક દાખલા છે. બાલ પુસ્તકાલયોની માફક મહિલા પુસ્તકાલયોની બાબતમાં પણ વડોદરા સરકારે ખાસ ફાળો નોંધાવ્યો છે. સામાન્ય રીતે એક જ જાહેર પુસ્તકાલયને સરકારમદદ મળી શકે; પરંતુ બીજાનું કે ત્રીજાનું બાલ પુસ્તકાલય હોય તો સરકાર તેની પ્રવૃત્તિ અને પરિસ્થિતિ પારખી અપવાદ દાખલ ખાસ મદદ આપે છે.

પ્રૌઢ વસ્તી પ્રત્યે જાણે કુલંકષ કરાયું હોય તેમ તમને લાગશે. અને એ વિષે સાચું કહેવામાં આવે તો, તેઓ તો ખરા અર્થઘાતઓ (Pay-Masters) હોય છે. એમને અમે સાફ સાફ કહીએ છીએ કે, પુસ્તકાલયમાં પ્રથમ સ્થાન બાળકો અને સ્ત્રીઓને હશે; અને પછી તેમના હિતાર્થે બાકીની રકમ ખર્ચાશે. મને જણાવતાં ખુશી ઉપજે છે કે, ઉપર જણાવ્યા મુજબ સ્ત્રીઓ-બાળકોને અગ્રસ્થાન આપવા સામે તેમણે કદી વાંધો ઉઠાવ્યો નથી. પ્રૌઢો માટે પુસ્તકાલયમાં મુખ્ય આકર્ષણ તરીકે એની પસંદગીનું દૈનિક અથવા અઠવાડીક વર્તમાનપત્ર હોય છે. આમાં કેટલાક એવા હોય છે કે જેઓ એ સામયિકને એક છેડેથી ખીજા છેડા સુધી અક્ષરશઃ વાંચી જાય છે, પરંતુ આની અસર તો ધોધમધ વહી જતા પ્રવાહની નરમ જમીન પર જે અસર થાય તેવી અસર નીપજે છે. દૈનિકમાં આવતા સમાચારોમાંથી સાફ પરિણામ મેળવવા માટે ઇતિહાસ તેમ જ ભૂગોળનું જ્ઞાન અદશ્ય થઈ જાય છે. અગ્રલેખોમાં આવી ખામીઓ કવચિત હોય છે; પરંતુ મારે દિલગીરીપૂર્વક જણાવવું પડે છે કે, ગામડે વંચતાં કેટલાંક ગુજરાતી પત્રો મેળવાઈદાર હોય છે. અને તેથી તેઓ કંઈક સારી અસર ઉપજાવવાને બદલે નુકસાન જ નીપજાવે છે. પાશ્ચિમાત્ય દેશોમાં, સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો ૨૫% કરતાં વધુ ખર્ચ કરતાં નથી; જ્યારે આપણે ત્યાં આવા ક્ષણિક સાહિત્ય માટે ૫૦% જાણે ઓછા હોય તેમ લાગે છે. એક જવાબદાર દૈનિકના અભ્યાસ કરતાં બીજા સાફ કદાચ કશું નહિ હોય. લૉડ મોર્ફે કહેતા કે, દૈનિક “ટાઇમ્સ” વાંચવા માટે તેને નકશાપોથી વિશ્વકોષ તેમ જ શબ્દકોષનો ઉપયોગ કરવો પડતો. આવું બુદ્ધિશાળી વાચન અને ચાલાક સંપદન આપણા દેશમાં ભાણે જ મળી આવશે. એક અંચપાલ નક્કર વાચન તારવી કાઢી શકે. ગમે તેમ પણ, પુસ્તકો એ પુસ્તકાલયની સિદ્ધિ માટેનાં મુખ્ય વાગ્ગિત્રો છે.

સામયિકો કરતાં પુસ્તકો વધુ પસંદગીપાત્ર છે.

સામયિકો કરતાં પુસ્તકો વધુ પસંદ કરવા યોગ્ય છે; કારણ કે એમાં આપેલા

વિચારો પાકટ હોય છે. દૈનિકો, માસિકો અને પાક્ષિકોમાં પણ, એની અસલ વાસ્તવિકતાને બદલે એના સમયની નિયમિતતાને વધુ મહત્ત્વ આપવામાં આવે છે; જ્યારે પુસ્તકોમાં એની ચિરંજીવતા પર ખાસ ધ્યાન અપાય છે. વિદ્યાર્થીની માટે કંઈ અંધપાત્રને કંઈ પુસ્તકોની ગુણવત્તા વિશે કહેવાનું હોતું નથી. આ બાબતમાં તેઓ ન્યૂનતા દાખવતા નથી. આપણે ત્યાં કહેવત છે કે “ તલવાર કરતાં કલમ વધુ બળવાન છે ” અને કાંઈ પણ બાબતને વિશ્વસ્તીકાર ન મળે ત્યાં સુધી એને યોગ્ય સ્થાન મળતું નથી. પુસ્તકોની તકેદારી (Censorship) નો ઇતિહાસ એ છપાતા શબ્દની શક્તિનું પ્રમાણ છે. ગવા યુદ્ધ કરતાં આગના યુદ્ધમાં, યુદ્ધભોરચા કરતાં ઘરના ભોરચાને વધુ મહત્ત્વ આપવામાં આવે છે. યુદ્ધભોરચાના બંગાળી સર્વનાથ થતો નથી. આપણી ભગવદ્ ગીતા કહે છે તેમ, અજિત મન રાજ્ય કરશે. શાન્તિકાળે પુસ્તકો જ સાચાં ઉપયોગી છે. મનુષ્યે અત્યાર સુધીમાં નોંધાવેલી તમામ શોધો જૂનાં દ્વંતરોના અભ્યાસમાંથી જ પ્રાપ્ત થયેલ છે. મનુષ્ય પોતાની પ્રગતિ માટેની ઉત્તેજના સાહિત્યમાંથી મેળવે છે અને એ જ પ્રમાણે સાહિત્ય પણ મનુષ્યનાં વીરત્વભર્યાં કાર્યોમાંથી જ સર્ગાય છે. આખું ચક્ર આ પ્રમાણે ચાલે છે. અમેરિકાના એક તત્ત્વવેત્તા સંતાપનાના જણાવ્યા મુજબ, કાર્યોને વિચારોમાં મૂર્ત કરવાનું કામ સાહિત્યનું છે અને એને ઉમદા કાર્યોમાં પરિણત કરવાનું કામ વ્યવહાર રાજદારીઓનું છે. અમે અંધપાત્રો એક બાજુ પુસ્તકો અને લેખકો અને બીજી બાજુ વાચકો અને કાર્યકર્તાઓ વચ્ચેના પૂલ જેવા છીએ. પ્રાસંગિક પુસ્તકોને લગતાં પુસ્તકમંડળો, અભ્યાસવર્ણિકા, ચર્ચા પરિપદો ચલાવીને તેમ જ જનતા સમક્ષ મગજને તર કરે તેવું સિનેમા કે રેડિયો સરખું, સાહિત્ય રચી કરીને, અમે અંધપાત્રો પુસ્તકોના અભ્યાસને ઉત્તેજ શકીએ.

પુસ્તકોનું આ મૂલ્ય સમજીને જ ઇંગ્લેન્ડમાં ત્યાંના કેળવણીમંડળે સાંવર્જનિક પુસ્તકાલયો પર એક પરિપત્ર પાઠવી તેમને પુસ્તકો પાછળ નાણું ખર્ચવામાં પાછા ન પડવા જણાવ્યું હતું. મિ. ચર્ચીસે જણાવ્યું છે: “ આપણી પાસે મોટી સંખ્યામાં તોપો અને એરોફેનો છે. એથી કરીને આપણે આ કસોટીમાંથી પાર પડીશું એમ નથી, પરંતુ પુસ્તકોમાંથી મળતી ધીરજ અને શાન્ત વિચારસરણીમાંથી મળતા ઉચ્ચતમ વિચારો અને હૃદિમતા આપણી પાસે હશે તેના વડે જ આપણે પાર પડીશું. ” વોશિંગ્ટનના કોંગ્રેસ પુસ્તકાલયનાં કવિ અંધપાત્ર અને પ્રમુખ રૂઝવેલ્ટના એક અંગત મિત્રે જણાવ્યું હતું કે “ પુસ્તકાલયો એ ભોક્ષાહીનો જળધર દારૂગોળો છે. અંધપાત્રો આ કિલ્લાઓના સેનાપતિઓ છે. અરે, આપણો સંયુક્ત દુરમન પણ એના પુસ્તક વડે જ આ યુદ્ધ જીતવા પ્રયત્ન કરે છે. આ રીતે આપણે પુસ્તકો વડે લડવાનું હોય તો “ મેક્સન ફેમ્ ” અથવા બીજા ગમે તે “ ફેમ્ ”ને કાઢી મૂકવા માટે, લેખકસ્વરૂપે પુરુષ અને વાચકસ્વરૂપે પ્રકૃતિનું જોડાણ કરવા માટે સુજનતા શક્તિનો પાઠ આપણે ભજવવો પડશે. *

ચં. દિ. વાકનીસ

• અથામા ખાતે ગયા એ માસમાં બરાચેલા સ્ત્રીતાલોભવર્ગમાં અંગ્રેજીમાં આવેલા ભાષણ પરથી અનુવાદક: મલિલાલ મ. વ્યાસ

ક્યું સામયિક ?

[પુસ્તકાલયના બ્યવસ્થાપક મંડળની સભા મળી છે. બ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યો, પ્રમુખ તથા મંત્રી સૌ અર્ધશાબ્દિકરે પુસ્તકાલયના મધ્યખંડમાં બેઠા છેઃ બન્નેટ બનાવવાની વિચારણા ચાલે છેઃ એમાં સામયિકોની પસંદગીને પ્રશ્ન આવતાં સભામાં મતભેદ બહો યાચ છે અને અહીં એ વિષે ચર્ચા નરે છે.]

મંત્રી—જીઓ બાઇઓ ! આ વર્તમાનપત્રો-સામયિકોની આખી યાદી હું લઇ આવ્યો છું. એમાં ગુજરાતી સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ યતાં સઘળાં સામયિકો આવી જાય છે. એમાંથી આપણે પસંદગી કરવાની છે.

૧ હો સભ્ય—જીઓ મિ. સેક્રેટરી ! આપણે ત્યાં એક દૈનિક વર્તમાનપત્ર તો આપણું જ નોંધ્યે. એ માટે મુખ્યત્વે “ જનમજૂમિ ” અને “ વદેમાતરમ્ ” લખો.

મંત્રી—ટકાવારીના ધોરણે બન્નેટ બનાવવાનું હોવાથી અને રકમની યત્તા જોતાં આપણે એક જ દૈનિક વર્તમાનપત્ર મંગાવી શકીશું.

૨ જો સભ્ય—તો પછી, હું તો કહું છું કે એ એવ દૈનિકોને બદલે એકસરખું ઉપયોગી એવું “ મુખ્ય સમાચાર ” મૂકો.

પ્રમુખ—પણ બાઇઓ ! તમે વિચાર તો કરો કે, આપણી પાસે આવાં મોંઘી કિંમતનાં વર્તમાનપત્રો ખરીદવા માટે પૂરતાં નાણાં ક્યાં છે ! આપણે માત્ર એક દૈનિક પેપર મંગાવવાનું છે એવું તો છે જ ક્યાં ? એકાદ રાજ્યનું અઠવાડીક કે અર્ધસાપ્તાહિક પણ આપણને જોઇશે જ, વળી માસિકોમાં શિષ્ટ રાચક સાહિત્ય આપતાં તેમ જ ખાસ કરીને બાળકો માટેનાં બાલમાસિકો તથા એકાદ સ્ત્રીમાસિક પણ આપણે લેવું જ નોંધ્યે. એટલે બહુ મોંઘી કિંમતનું નહિ પણ એાછી કિંમતે આપણે રાજના સમાચાર મળે તેવું પત્ર પસંદ કરો.

૩ જો સભ્ય—જીઓ પ્રમુખ સાહેબ ! હું તો કહું છું કે, એવાં સસ્તી કિંમતનાં છતાં છેવટના સમાચારો આપે એવાં દૈનિકો તો આપણે ત્યાં ગણ્યાં ગાંઠ્યાં જ છે. એટલે અમદાવાદથી પ્રકટ થતું દૈનિક “ સંદેશ ” અથવા “ ગુજરાત સમાચાર ” જે છેલ્લામાં છેલ્લા તાજા સમાચારો આપે છે તેમાંનું એકાદ પસંદ કરીએ તો એાછી કિંમતે છેલ્લા સમાચારો સાથેનું દૈનિક આપણને મળશે.

૪ થો સભ્ય—બરાબર છે; એમનું કહેવું સાચું છે. “ સંદેશ ” પેપર જ રાખો ને ! કેમકે, સાંભળવા પ્રમાણે ગયા વર્ષે તેણે સર્વસામાન્ય લવાજમમાંથી પુસ્તકાલયો પાસેથી થોડુંક એાછું લવાજમ લીધું હતું.

૫ મો સભાસદ—અરે બાઇ ! એકલા સમાચારોથી આપણું શું વળવાનું ! એની સાથે સાથે વિવિધ વિષય ચર્ચતા લેખો પણ હોય તેવું દૈનિક હોવું જોઇએ. “ સંદેશ ” કે “ ગુજરાત સમાચાર ” અથવા સૂરતના “ પ્રતાપ ” કે “ ગુજરાત ”થી આપણને એ બધું નહિ મળી શકે.

૧ લો સભ્ય પણ એટલા જ માટે હું કહું છું કે, “ વહેમાતરમ્ ” કે “ જન્મ-ભૂમિ ” પસંદ કરો.

પ્રમુખ—એવા લેખોનું વાચન તો આપણને માસિકોમાંથી મળવાનું જ છે. પછી શા માટે એ મોંઘાં પત્રોની તમે બલામણુ કરો છો?

૩ જો સભ્ય—સાહેબ ! એટલા જ માટે હું ‘ સંદેશ ’ કે ‘ ગુજરાત સમાચાર ’ અથવા સુરતના ‘ પ્રતાપ ’ કે ‘ ગુજરાત ’ ની પસંદગી કરવાનું કહું છું.

મંત્રી—ખરાબર છે ! તો હવે નક્કી કરો, કે આ સસ્તાં દૈનિકોમાંથી કયું પસંદ કરવું?

પ્રમુખ—મને લાગે છે કે, હમણાં હમણાં છેલ્લામાં છેલ્લા સમાચારો આપણું અને લવાજમમાં પણ રાહત આપણું ‘ સંદેશ ’ આપણે પસંદ કરો.

[સૌ પ્રમુખના મત સાથે સંમત થાય છે. અને દૈનિક પત્ર ‘ સંદેશ ’ મંગાવવાનું મંત્વર થાય છે. પછીથી અર્ધસાપ્તાહિક કે સાપ્તાહિક કયું મંગાવવું તે વિષે વિવાદ શરૂ થાય છે.]

પ્રમુખ—જુઓ, હવે આપણે સાપ્તાહિક કે અર્ધસાપ્તાહિક કયું પસંદ કરવું તેની વિચારણા ચલાવીએ.

૧ લો સભ્ય—અર્ધસાપ્તાહિક ‘ સયાજીવિજય ’ પસંદ કરો. આપણે ત્યાં ફેરણીમાં આવતા તમામ અમલદારો એ પેપર ખાસ માગે છે. અને રાજ્યના તાજા સમાચારો પણ એમાં હોય છે.

૨ જો સભ્ય—ના, બાઈ ! એક દૈનિક ઉપરાંત એટલું બધું ૧) રૂપિયા જેટલું લવાજમ આપણા પુસ્તકાલયને ક્યાં પોવાય તેમ છે ! મારો મત તો રાજ્યનું એકાદ સરહદ સાપ્તાહિક ‘ નવગુજરાત ’ કે ‘ ભારત ’ માટેનો છે.

૩ જો સભ્ય—હું તો કહું છું કે, બધું જ નવા દઇને ‘ પ્રજામંડળ ’ પત્રિકા જ મંગાવેને ! કારણ કે જુઓને, એમાં રાજ્યભરના સમાચારો પણ આવે છે, જનતાની ગર્હાત અને સેવાકાર્ય સંબંધે લેખો પણ હોય છે. અને રાજ્યમાં શું શું કરવા જેવું છે અને ક્યાં કેમ ચાલે છે તેને લગતી વિગતો પણ હોય છે. એટલે હું તો કહું છું કે, ‘ પ્રજામંડળ ’ પત્રિકા જ મંગાવો. વળી પુસ્તકાલયો માટે એનું લવાજમ પણ ઓછું છે.

ચોથો સભ્ય—અરે બાઈ ! નવા દો ને ! ‘ પ્રજામંડળ ’ મંગાવીને વળી અમલદારોની ખફગી શું કામ વહેરો છો ? એ તો ‘ સયાજીવિજય ’ જ સારું. અથવા નહિ તો ‘ નવગુજરાત ’ કે ‘ ભારત ’ મંગાવો; પણ એ તો નહિ જ.

ત્રીજો સભ્ય—ના બાઈ ! આપણે તો કહીએ છીએ કે ‘ પ્રજામંડળ ’ પત્રિકા જ મંગાવો. આપણો મત તો એ બાબતમાં નહિ જ ફેરે.

[ત્રીજો સભ્ય ગામનો સેવાકારી કાર્યકર્તા હતો. પુસ્તકાલયને અવારનવાર આર્થિક મદદ પણ આપતો તેમ જ રાષ્ટ્રીય સેવાકાર્યમાં પણ મારો ફાળો નોંધાવતો. વળી ગામને સહતનાં કામોમાં પણ સારી સહાય આપતો. આથી કંઈ નહિ તો છેલ્લે એને ખુશ કરવા પણ ‘ પ્રજામંડળ ’ પત્રિકા પર સૌની પસંદગી હતી.]

પ્રમુખ—જુઓ, આપણે સામયિકોની પસંદગીમાં દૈનિક-અઠવાડીકનો તો નિર્ણય કરી લીધો. હવે બાકીમાસિકોમાં કયું પસંદ કરવું તેનો નિર્ણય કરવાનો છે.

૧ લો સહ્ય—બાલભાસિકોમાં વળી પસંદગી શું કરવાની!! કેમ વળી, દર વર્ષે “બાળક” આવે છે તેવું તે ચાલુ રાખો.

મંત્રી—જુઓ, બાપુઓ! આ બાળત નિર્ણય કરતા પહેલાં મેં ગુજરાતીમાં પ્રકટ થતાં સઘળાં બાલભાસિકોના છેલ્લા અંકો નમૂના માટે આપ સૌ સમક્ષ રજૂ કરવા મંગાવી રાખ્યા છે.

[મંત્રી સઘળાં બાલભાસિકો સલાસમક્ષ રજૂ કરે છે.]

૨ જો સહ્ય—સાહેબ! ગાંધી સાલ આવતું હતું માટે આ સાલ પણ એવું એ જ મંગાવવું, એમ શા માટે? હું તો કહું છું, કે આ વખતે કોઈ નવા બાલભાસિકની પસંદગી કરો.

ત્રીજો સહ્ય—સાહેબ! જુઓ, “ગાંડીવ” દર અંકે સરસ-બાળકોને જાણવા જેવી માહિતી બાલભાગ્ય બાપામાં આપે છે. વળી એમાં આવતી “બકોર પટેલની વાતો” વાંચવા તો, મારા ઘરનાં બાળકો અને દર મહિનાની પહેલી તારીખ પાદ કરાવે છે, કે આજે પહેલી તારીખ થઈ! આ તો મારો મારાં બાળકોનો અનુભવ કહું છું. હું મારે ત્યાં મારાં બાળકો માટે “ગાંડીવ” મંગાવું છું.

મંત્રી—એ “ગાંડીવ” જેવું જ સારું એક “બાલસખા” માસિક પણ સરસ આવે છે. દિવસે દિવસે એમાં કંઈ ને કંઈ નવીનતા ઉમેરાતી જ જાય છે! એ બાલભાસિક પણ ખરેખર, પસંદ કરવા જેવું છે.

[આખરે “ગાંડીવ” અને “બાલસખા” બાલભાસિકોમાં લેવાનું સૌ સ્વીકારે છે.]

પ્રમુખ—હવે ચોથું કામ માસિકો પસંદ કરવાનું છે. આપણે ત્યાં માસિકોના તો રાફડો ફાટ્યો છે કે કચું પસંદ કરવું અને કચું ન કરવું એના માટે ખૂબ વિચાર કરવો પડ્યો. પણ હા, આ અંચપાલ એ બધાંથી વાકેફ છે એટલે એ બાળતમાં એમની દોરવણી આપણને ઠીક ચર્ચ પડશે.

અંચપાલ—પ્રમુખ સાહેબ કહે છે તે સાચું છે. જુઓને, માસિકોની પસંદગી માટે કલકત્તાથી પ્રકટ થતું પણ હવે આપણા રાજ્યના પાટનગર-વડોદરા-માંથી નીકળતા “નવચેતન” ને ખાસ પસંદગી આપવા જેવી છે. આપણે ત્યાં વર્ષો પહેલાં આવતા “વીસમી સદી”ની ગરજ એ પૂરી પાડે છે. અને લોકસાહિત્યના રસિયાઓ માટે “સારદા” પસંદ કરવા

સાહિત્ય અને સૌનું

દરેક લેખક પોતે જ પોતાની કૃતિનો મુદ્રક તેમ જ પ્રકાશક થાય એવો આગ્રહ રખાવો જોઈએ. એટલે જેની પાસે સાચી પ્રતિભા છે અને બોલ્યા વિના જેનાથી રહી શકાઈ નથી—છવ્વું વસમું લાગે છે, એવો પુરુંવારો માણસ જ આવી આકરી કસોટીમાંથી પાર બેતરશે. તેને બોલામાં બોલા રાખેલાં વધારેમાં વધારે અર્થ બરવા પડશે. અને એમ યાચ ત્યારે ચારડાનું રાચરચાઈ, પાત્રોનો પહેરવેશ, તેમના શરીરનું સૈદ્ય અને ઢાંચભાવ, તેમની વાગડાવરવાની ચક્ષુઓ તથા પ્રેમકિરણોનું વર્ણન કરી, બાવનાનું છેલ્લું ટીપું નિગોળી દેતી અને ક્યાંય પણ જેનો છેડો આવતો નથી એવી નવલકથાઓ આપણે નહિ વાંચવી પડે.

x x x

સૌ વરસની અંદર કાગળ બતાવવા માટેનાં જંગલો કપાઈને ખત્તાસ થશે, અને જાહ જ કીમતી વિચારો સિવાય બીજા કરા માટે કાગળ વાપરી શકારો નહિ. આપણે ફરી પાછા સાહિત્યમાં સુવર્ણચલણની પદ્ધતિ ઉપર આવીશું; અને યોગદર્શનકાર બચવાનું પતંજલિ વિદ્યાપીઠમાં સીધી આદરણીય તત્ત્વ જણાશે; અને જેમાં અર્થ અને બાવનાનાં ઉત્કટતા અને ગાંભીર્ય હશે એવું જ સાહિત્ય પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

એ. ધ. (ન્યોન રસેલ)

જેવું છે. બિગતા જીવાનો મારે “કુમાર” અને “કિશોર”, વિદ્વાન વિચારકો માટે “પ્રસ્થાન” અને “જીનનવિકાસ” તેમ જ સાહિત્ય સમાચારો જાણવા માગનાર માટે માત્ર નામના મધ્યે પ્રકટ થતી “યુજ્જ્ઞાતી સાહિત્ય પત્રિકા” છે. વળી જાણુયા જેવા વિચારસ્પીધ લેખો માટે “ચિત્રમય જગત” છે; અને એ બધામાં પણ ખાસ અગત્યનું—નવો વિચાર, નવી શૈલી અને પ્રાસંગિક વિનોદવ્યંગચિત્રો આપતું માસિક “રેખા” તો, હું કહું છું કે, ખાસ મંગાવો. કેમકે એનું લવાજમ પણ ઓછું છે. માત્ર અઢી રૂપિયા!! અને એમાં આવતું વાચન ઠાપણ માસિકમાં આવતા વાચનથી પણ આગળ વધી જાય તેવું માર્મિક હોય છે. હું તો કહું છું કે, એ માસિક તો ખાસ વસાવો. વળી જીવાનોને વ્યાયામશોખના વિકાસ માટે “યુવક” છે. આમ છતાં સંગીત અને નક્કર સાહિત્ય આપતું એવું “શિક્ષણ અને સાહિત્ય” તો બૂલશો જ નહિ. એમાં આપણા ગ્રામ પ્રજાની છણાવટ કરતા લેખો ઉપરાંત શિક્ષકોને પણ ઘણા જ ઉપયોગી નીવડે તેવા લેખો આવે છે. વળી સાહિત્યની ઉપયોગી હકીકતો પણ હોય છે અને આપણા ઔદ્યોગ માટે એકાદ લેખ તો હોય જ છે. જીએને, આપણા “પુસ્તકાલય” માસિકમાંના “સામયિક દોહન” વિભાગમાં દર માસે એમાંથી એકાદ પણ લેખ હોય જ છે.

[પુસ્તકાલયના મંત્રીએ ખારસી એવી સુનંદાં માસિકોની એક ઢારમાળા રત્નકરી અને એમાંથી સીને લાગ્યું કે, બધાં જ પસંદ કરવા જેવાં છે. પણ એમાંથી કયું લેવું ને કયું રહેવા દેવું એની સીને વિમાસણ યદ્યપી, શેા વિચારમાં પડી ગયા.)

પ્રમુખ—જીએ! એમાં વિચાર કરવા જેવું છે ખરું. પણ એને માટે આપણે એક કમિટિ નીમો કે જે માસિકોની પસંદગી કરે. અને હા, કેમ જૂલો છો, સહકારી બજેટની યોજના પ્રમાણે એ કમિટિ આપણી પાસેનાં એ ગામોનાં પુસ્તકાલયો સાથે સહકાર સાધી એ યાદી તૈયાર કરે.

૧ લો સભ્ય—હા, પ્રમુખ સાહેબ જરાગર કહે છે, એમ જ કરો. આપણાં નજીકનાં ગામોનાં પુસ્તકાલયોનો એમાં સહકાર લઈ કામ કરો.

[આખરે નજીકનાં ગામો સાથે સહકારની યોજનાએ માસિકોની પસંદગી કરવાનું નક્કી થયું.]

પ્રમુખ—જીએ, આપણે જાણું જ કયું. પણ સ્ત્રીઓનાં માસિકોની પસંદગી તો કરી જ નહિ. કહેા, મંત્રી! એ બાબત તમારા શું મત છે?

મંત્રી—સાહેબ! સ્ત્રીમાસિકોમાં આપણે ત્યાં માત્ર ગવ્યાંગાંકયાં ત્રણ માસિકો છે. એ સહકારી બજેટની યોજના પ્રમાણે ત્રણેય ગામવાળા એકેક મંગાવે. આપણે મંગાવે “શુણ્ણુસુન્દરી”, આ પાસેના ગામવાળા મંગાવે “સ્ત્રીધોધ” અને પેલા ગામવાળા મંગાવે “સ્ત્રીજીવન”; સમજવાને, આ તો સરળતાપૂર્વક ઉકલી જાય તેવો ઠાપડો છે.

૧ લો સભ્ય—જરાગર છે, સાહેબ! મંજૂર.

[સૌ સભ્યો બોલી ઉઠ્યા: મંજૂર]

[અને આમ સામયિકોની પસંદગીનું કામ પૂરું થયું. અને સભા વિસર્જન યદ્ય.]

સૌ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ આ પ્રમાણે વ્યવસ્થાપક મંડળની સભા બોલાવી સામયિકોની પસંદગી કરે તો પછી પુસ્તકાલયનાં સામયિકોની પસંદગી અંગે કોઈ ઝઘડાને કારણ જ રહે નહિ!

૧. હુમ્લેટ—અનુવાદક: શ્રી. હંસા મહેતા; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની મુંબઈ. કિંમત એ રૂપિયા.

પરસાદિત્યના અનુવાદો તો આપણા સાહિત્યમાં ઘણા થયા છે પરંતુ તેમાંના ખરેખર સફળ કહી શકાય એવા ઘણા ઓછા. શ્રીમતી હંસા મહેતાનો આ પ્રયત્ન આ રીતે જોતાં ઘણો સ્તુત્ય અને આવકારદાયક ગણાવો જોઈએ. કારણ, શેક્સપિયરનું ભાષાંતર કરવું એ અતિ દુર્લભ કાર્ય છે. ભાષાંતર જોતાં જ ખાતરી થાય છે કે તેમણે મૂળના રસને ખૂબ રસ-પૂર્વક ગુજરાતી ભાષામાં ઉતાર્યો છે. અનુવાદ માટે નિર્બંધ અનુષ્ટુપ જેવો હંદ યોગ્ય તેમણે પ્રયત્નની સફળતા તો સાધી જ છે, પણ એ ઉપરાંત મૂળના ભાવોને ઉતારવા ત્યાં એ હંદ પ્રતિકૂળ લાગ્યો છે ત્યાં ઉપગતિ, વસંતતિલકા અને ખંડ હરિગીત જેવી તેમની ઉપયુક્ત યોગ્યતાથી અનુષ્ટુપની એકતાનતામાંથી યુક્તિ પણ અનુભવાય છે. શેક્સપિયરની કટુણાન્તિકાઓમાં જે એક ઘેરું અતિ ઘેરું વાતાવરણ આપણને આદિથી અંત સુધી આવરી લે છે તેવું જ વાતાવરણ અહીં પણ અનુભવાય છે અને એને જ આ અનુવાદની સિદ્ધિ ગણાવી શકાય.

આપણે આશા રાખીએ કે શ્રીમતી હંસામહેતા તરફથી શેક્સપિયરની બધી જ કૃત્યુ-ન્તિકાઓના ગુજરાતી અનુવાદો આપણને મળે.

૨. અંગો (એક અધ્યયન)—સં. શ્રી. ઉમાશંકર જી. જોષી, પ્રકાશક: ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી, અમદાવાદ; મૂલ્ય રૂ. ૨.

વેદાંતી કવિ અખાની કવિતા પર અત્યાર સુધીમાં જે કાંઈ લખાયું છે તેમાં આ સંગ્રાહનઅંચ એક નવી જ ભાત પાડે છે, અને આપણા જૂના કવિઓ વિશે વિચારણા કરવાનું એક અભિનવ દૃષ્ટિબિંદુ રજૂ કરી વિવેચનની પણ એક સુંદર પરિપાટી સ્વીકારે છે. સમગ્ર અંચમાં રસનિષ્ઠ પાંડિત્યદર્શન, પૂર્વગ્રહયુક્ત સ્વચ્છ દૃષ્ટિ, કવિહૃદયને સમભાવપૂર્વક સમજવાની ઉત્સુક મનોદશા, સાહિત્યના મહાગ્રંથોની કરેલી છણાવટ, વિષયનું તત્ત્વપર્યો જ્ઞાન, ઔચિત્યલક્ષી ચિત્તેદૃષ્ટિ, ભાષાની પ્રોઠ અને કર્તોની વિષયના અભિનિવેશ માટેની યોગ્યતાનાં દર્શન થાય છે. અખાના અભ્યારીઓ માટે જુદી જુદી હસ્તપ્રતોની વાચનાને અંતે લેખકે કરેલા ચર્ચાર્પક મુદ્દાઓ અંગોનાં વિધાનો અખાને તો ખરાં જ પણ લેખકને પોતાને પણ કીર્તિકર થઈ પડ્યાં છે, એમ જણાવતાં આનંદ થાય છે. કવિહૃદયના એક સાચા ચિકિત્સક પાસેથી આવેા સુંદર અંચ અપાવવા માટે ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી અભિમાન લાઈ શકે છે.

• હાંએ આ અંચ પાઠ્ય ત્રણ વર્ષ જેટલા લાંબો સમય લીધો છે એ જોતાં, તેમાં [૩૫૭

કરેલી શાસ્ત્રીય ચર્ચા ઉપરાંત એક વધારાનું પ્રકરણ અખાની મુખ્ય કૃતિઓ લઈ તેમાં સમાયેલી દ્વિત્વશીની ચર્ચા માટે ચોક્કસ હોત તો વિદ્વાનો ઉપરાંત અખા વિષે ઓછું જાણનાર વર્ગ પણ તેના ઉપયોગ કરી શકત. અહીં તો અખાનું તત્ત્વદર્શન વાચકોને સ્પષ્ટ છે જ, એમ માની લઈ ચર્ચા કરવામાં આવેલી હોઈ તેટલે અંશે અખાવિષયક રસ જાગ્રત કરવામાં એનો ફાળો કાંઈક ઓછો પણ ગણાય.

અંચના પૃ. ૧૭૭ ઉપર કર્તાએ અખાની મૂળ હસ્તપ્રતો વગેરે જોઈ બધી જ કૃતિઓ અખાની છે અને તે વિષે શંકાનું કારણ રહેતું નથી એવો નિર્ણય કર્યો છે. છતાં ય એટલું કહેવાનું અહીં પ્રાપ્ત થાય છે કે “ અખાની અપ્રસિદ્ધ અક્ષયવાણી ”માંનાં કેટલાંક પદોની શૈલી એની મૂળ શૈલીથી એટલી વિભિન્ન છે કે શંકાનું કારણ રહે છે જ. વેદાન્તમતના સ્વીકાર પૂર્વે અખાએ ભલે એક વૈષ્ણવ તરીકે પદો રચ્યાં હોય, પરંતુ તેમાં એની શૈલીનું પોતાપણ ક્યાં છે ?

સમસ્થા સ્થાન સમજે સદુ સુંદરી, સમરના મુખને સી સહરાયે;
કુસુમના કુંજમાં કેલિ કરતો અખા, નિરખીઓ જોડને નિગમ ગાયે.

તથા

લલિતા લાલની લલકા તે શું કહું ? (હલા !) પણ જોતાં અલખ લલ્ય જાગે !
લલિત, ત્રિલંગી લલુકાધની પ્રીછતાં, અલખ લખતાં જાગે જ વાગે !

જેવી કડીઓ બ્રહ્મસાક્ષાત્કારનું નિરૂપણ અદ્વૈત કલાપૂર્વક કરે છે; પરંતુ અખા જેવો માખાઓમાં કવિ જેને મમ્મમ્ સાથે જ સેવા દેવા છે, તે ટપ્ટપ પાછળ આટલી જહેમત લાવે એ જરા ન સમજાય તેવું છે. આ પંક્તિઓમાં અખા પછી ચંદ્ર ગયેલા દ્વારામની હાલક શૈલીનાં દર્શન થાય છે. સાંપ્રદાયિક અસ્મિતાને બહલાવવાના ઉત્સાહના આવેશમાં કોઈ વિભક્તે ‘ અખાજી ’ના વ્યક્તિત્વને વધુ તેજસ્વી રીતે રજૂ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હોય અને તેની દ્વિત્વશીને રજૂ કરતી આ અભિનવ કવિતાસામગ્રી સ્વી તેને નામે ચઢાવી હોય એ અસંભવિત નથી. એટલે કર્તાની આપેલી ખાતરી પછી પણ અખાની કૃતિઓ ‘ પ્રશ્નિષ્ઠ ’ ભાગેથી મુક્ત હશે એમ માની શકાતું નથી.

આ બધું હોવા છતાં અખાનો આ અભ્યાસ ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ અસાર સુધીના પ્રસિદ્ધ ચયેલા સાહિત્યપ્રથેમાં સૌથી વધારે ઉત્તમ છે, એ વિષે બે મત. નથી અને તે માટે તેના વિદ્વાન લેખક માનના અધિકારી જાન્યા છે.

આવા અંચમાં સંદર્ભાંચોની યાદી ખાસ આવશ્યક ગણાવી જોઈતી હતી.

—કે.

૩. વીરપૂજા—લેખક: મોહનલાલ પાર્વતીશંકર દવે, સૂરત; પ્રકાશક: પોતે; પ્રાપ્તિ-સ્થાન, ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર, સૂરત; ૧૯૪૧; કાઉન ૧૬ પેજ પૃ. ૬+૨૩૪; પાકું પૂઠું કિં. ૧૧.

પ્રસ્લામ, પ્રસાદ, બૌદ્ધ અને હિંદુ (સ્વાર્થસમાજ) જગતના એ ચાર મહાન ધર્મોના પ્રતિનિધિઓ (૧) હજરત મહમદ પેગંબર, (૨) માર્ટીન લ્યુથર, (૩) અંશેશક અને (૪) મહર્ષિ

દયાનંદ સરસ્વતીનાં અભ્યાસાત્મક ચરિત્રો આ ગ્રંથમાં રજૂ થયેલાં હોય જિજ્ઞાસુઓએ ખાસ વાંચવા જેવાં છે.

આ ચરિત્રો ઉપરાંત 'પુસ્તકનું' નામ જેના પરથી પડ્યું છે તે કાલીદાસને આધારે લખાયેલો તે પુસ્તકના આરંભમાં મુકાયેલો 'વીરપૂજા'નો લેખ પણ વાંચવા જેવો છે.

જીવનચરિત્રના વાચકો માટે પુસ્તક વસાવવા જેવું.

૪. ભારતદર્શન—લેખક: સારાભાઈ બોગીલાલ ચોકસી; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કું. મુંબાઈ; ઇ. સ. ૧૯૪૧; ૧૬ પેજ પૃ. ૧૪૬+૧૮; પાકું પૂઠું; કિં. ૧-૧૨-૦; સચિત્ર.

પ્રવાસવર્ણનના આ પુસ્તકમાં લેખકે પોતે ઉત્તર હિંદુસ્તાનનાં વિવિધ સ્થળોને પ્રવાસ નણુ મિત્રો સાથે કરેલો તેનું વિવિધ માહિતીથી ભરપૂર રસમય વ્યાખ્યાન રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકના છેવટનાં પૃષ્ઠોમાં આપવામાં આવેલ " હિંદમાં ભરાતા મેળાના દિવસોની " તથા " જેવાલાયક સ્થળોની " નોંધથી પુસ્તકની ઉપયોગિતામાં ખાસ વધારો થયો છે.

કાકા સાહેબ કામેલકર, પૂ. ઠક્કર બાપા તથા રવામી આનંદનાં આશીર્વાદાત્મક લખાણો પુસ્તકના આરંભમાં છે તેમાં લેખકની વર્ણનશૈલીને વખાણવામાં આવી છે. પ્રવાસશોખીને માર્ગદર્શક થઈ પડે એવી વસ્તુસામગ્રીવાળું આ પુસ્તક પુસ્તકાલયોએ ખાસ વસાવવા જેવું.

૫. રણુળંકા—લેખક: મગનલાલ બાપુજી બ્રહ્મભટ્ટ, ઢહેગામ; પ્રકાશક: યુનીલાલ વિઠ્ઠલદાસ છુટાલા, પ્રાંતીજ; સોલએમ્ન્ટ: ગૂ. ગ્રં. રત્ન કાચી. અમદાવાદ; ૧૯૪૧; ૧૬ પેજ પૃ. ૧૦+૨૧૦; પૂઠું કાર્ડ બોર્ડ પટ્ટીનું; સચિત્ર; કિં. ૨-૦-૦

શ્રીમુત મેઘાણીના લોકસાહિત્યના વાચનથી પ્રેરણા પામીને લેખકભાઈએ પ્રથમ ' શર-વીરની વાતો ' અને તે પછી આ ' રણુળંકા 'માં યુગરાતની શૌર્યકથાઓ રજૂ કરી છે.

પ્રસ્તુત ' રણુળંકા 'માં (૧) જગતસિંહ પરમાર (૨) કુલાંગાર (૩) કાનજી સોલંકી (૪) રાહોડ બચ્ચો, (૫) તલોજી મુણસોરીઓ, (૬) ધીરજી, (૭) આસો બહારવટિયો, (૮) મહીકાંતો મહારથી, (૯) મેઘોજી ચૌંહાણ, (૧૦) વીરો બારૈયો, (૧૧) શૂપતસિંહ, અને (૧૨) સત્તાનો શોખ-નામની ૧૨ કથાઓ છે, જે લોકસાહિત્યના શોખીન વાચકોને ગમે તેવી છે.

યુગરાત પ્રાંતનું આવું વધુ લોકસાહિત્ય ભાઈ મગનલાલની કલમે બહાર પડે એમ ઇચ્છીએ છીએ. જોગણી તેમજ પ્રદવાચન તરફ જરા વધારે લક્ષ આપતા રહેવાની લેખક ભાઈને ભલામણ.

૬. પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ—લેખક: ચંદ્રભાઈ કા. ભટ્ટ; પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ, અમદાવાદ; ૧ લી આવૃત્તિ ૧૯૪૨; ૧૬ પેજ પૃ. ૧૯૦; પાકું પૂઠું; કિંમત ૧-૧૨-૦

આ પુસ્તક ચરિત્રગ્રંથનું હોય તેમાં (૧) ગેલીલીઓ, (૨) બાઈએક ન્યૂટન, (૩) લેવાઈઝીર, (૪) કેવેન્ડીશ પ્રીસ્ટલી, (૫) લામાર્ક, (૬) માઈકલ ફેરેડે, (૭) ડાર્વિન, (૮) પેસ્ટર, (૯) હીનરીમહર્ડ, (૧૦) માહાત્મા ગાંધી, (૧૧) એડીસન, (૧૨) મેડમ ક્યૂરી, (૧૩) માર્કોની અને (૧૪) જગદીશચંદ્ર બોઝ-જગતના એ-મહાન વિજ્ઞાનવીરોની

વિજ્ઞાનની વિવિધ શોધોના ઇતિહાસ સાથે તેમનાં સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્રોની ગૂંચણી થયેલી છે.

વિજ્ઞાનના તેમ જ જીવનચરિત્રોના અભ્યાસીઓએ પુસ્તક ખાસ વાંચવા જેવું છે.

ના. નં. ચોકસી

૭. એને પરણવું નહોતું અને બીજી વાતો—લેખક, શ્રી. વિનોદરાય હરજીવન ભટ્ટ (આનંદેશ); પ્રકાશક, સિંધ ન્યુસપેપર્સ, કરાંચી; ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ પૃષ્ઠ ૧૮૦; સચિત્ર બોર્ડ પટ્ટીનું પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

કરાંચીમાંથી પ્રગટ થતું ‘ મહાગુજરાત ’ સાપ્તાહિકનું આ પ્રથમ સચિત્ર ભેટ પુસ્તક છે. આ પુસ્તકમાં કુલ નવ વાર્તાઓ અપાઈ છે. અને તે આ પહેલાં ‘ મહાગુજરાત ’ સાપ્તાહિકમાં પ્રસિદ્ધ પણ થઈ ગયેલી છે. ‘ એને પરણવું નહોતું ’ એ આ પુસ્તકની પહેલી વાર્તા છે અને તે સાચી ઘટના છે, એમ લેખક જણાવે છે. આ વાર્તાની નાંધિકા દક્ષા, પરણવું નહોતું છતાં સમાજની રૂઢિના બળે પરણવાનું સ્વીકારી, લગ્નના છેલ્લા જ મુહૂર્તે દરિયામાં ઝંપલાવે છે, એ આ વાર્તાનું રહસ્ય છે. આ સિવાય ‘ એકલતાના ડામ ’; ‘ નિર્મળ કોનો ? ’; ‘ અન્નજળની વાતો ’; ‘ આડો આંક ’; ‘ અભિલાષા ’ એ તમામ વાતો પણ સમાજ-જીવનના કેટલાક પ્રશ્નો ચર્ચે છે. ‘ એક સુખદ અકસ્માત ’ અને ‘ ડાહ્યાગજરા ’ એ વાતો હાસ્યરસ ઉપજાવે છે. ‘ એની અમર કૃતિ ’ એ વાત અત્યારના લેખકોની સ્થિતિનું આશ્રુ-ખ્યાન આપે છે. વાતો બધી જ સામાન્ય છે. એમાં બોધ કે પ્રેરણા જેવું ખાસ કંઈ નથી; છતાં વાર્તાશીખીને વાંચવી ગમે તેવી તો છે જ.

૮. જળસમાધિ—લેખક: શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્ય; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કું. કેશવખાગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ; ૧૯૩૯; કાઉન ૧૬ પેજ, પૃષ્ઠ ૨૬૭+૨૦; ૨ંગીન આચ્છાદન સહિત સચિત્ર પાકું પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦.

દરિયામાં રહીને ચાંચીઆતું જીવન ગાળનારાઓની શૌર્ય અને વીરરસભરી આ એક વાર્તા છે. એ વાર્તાની પાછળ એક રહસ્યમય ઇતિહાસ પણ સમાયેલો છે. અને તે એ કે, હિંદની શોધ માટે નીકળેલો પોર્ટુગીઝો સરદાર વાર્કો ડી ગામા હિંદ કોની મદદથી આવે છે તે ક્ષણ સ્થિતિમાં પાછો જાય છે તે.

આ આખીય વાર્તા ઇતિહાસ, દંતકથા અને કલ્પના, એ ત્રણનો સુમેળ સાધી રચવામાં આવી છે. કાનજી માલમ નામનો હિન્દી મહાસાગરનો ખલાસી, ચાંચીઆઓનો મુખી-સક્કરખાર અને છે. સક્કરખાર પોતાના પાછલા જીવનમાં એકથો પડતાં અને વાર્કો ડી ગામાનો કોટો થતાં, તેને મલખાર પ્રદેશના કાલીકટ બંદરે તેડી લાવે છે. વાર્કો ડી ગામા કાલીકટમાં લૂંટફાટ ચલાવી આગ લગાડે છે, ઓંઓનાં શિયળ લૂંટે છે અને દેવમંદિરોને બખટ કરે છે. કાનજીથી ગામાનું આ કૃત્ય સહન ન થતાં, તેની સામે યાય છે અને તેને હરાવીને નસાડી મૂકે છે. તે પછી કાનજીને પોતાના જીવનનું સલ સમજતાં તથા પોર્ટુગીઝોને કાલીકટ તેડી લાવવા બદલનો પશ્ચાત્તાપ થતાં તેના પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે એ અને એને ચાહતી વીજળી નામની સ્ત્રી દરિયામાં જળસમાધિ લે. છે.

આ વાર્તા, વાચકને ચાંચિયાઓના જીવનનો તથા તેમની દરિયાઈ લૂંટનો સુંદર ખ્યાલ

આપે છે. ચાંચિયાઓમાંની વીળળી એ એક સુંદર સ્ત્રીપાત્ર છે. એનો આદર્શ પણ ઊંચો છે. કાનજી એના આદર્શ જન્મ્યાકર્પીષ્ઠ એની સાથે જળસમાધિ લે છે. આ વાર્તાની ભાષાશૈલી અને પાત્રલેખન પણ એટલાં સરસ છે કે, વાચકને તે પૂરેપૂરી વાંચવાનું મન થાય જ. પુસ્તકાલયો. આ પુસ્તક જરૂર ખરીદો.

‘ અન્ન-દ્રષ્ટા ’

૯. મન્નૂપા—લેખક તથા પ્રકાશક—મોહનલાલ દલસુખરામ ભટ્ટ; પૃષ્ઠસંખ્યા—૧૬૬; પૃષ્ઠ—કાંઈપોઈનું; સોલ એજન્ટ: આર. આર. શેઠની કંપની, મુંબઈ. કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

લેખક ‘ મોહિનીચંદ્ર ’ના તખલ્લુસથી જુદાં જુદાં સામયિકોમાં લખેલી કવિતાઓનો આ પુસ્તકમાં સંગ્રહ કર્યો છે. આમાંની કેાઈ કેાઈ કવિતાઓ અમને સારી લાગી છે; બાકીની કવિતાઓ અમને તદ્દન સામાન્ય લાગી છે. આ કવિતાઓમાં પ્રસાદ જેવું બહુ ઓછું છે. એક ભાવ કે પ્રસંગ સચોટ રીતે વાચકના સમક્ષ ખડો થાય તેવી રીતની લખાવટ આમાં નથી. આમાં તો ભાવ કે પ્રસંગની છાપ જીટે તે પહેલાં અલંકારોની કિલ્બટતા તથા ભાષાની દુર્બોધતા વચ્ચે આવીને જીભી રહે છે. આવી ભારે મોંઘવારીના વખતમાં પણ લેખક આવો સંગ્રહ શામટિ પ્રસિદ્ધ કરતા હશે તે અમને સમજાતું નથી. અગ્રે આધુનિક અનેક કવિતા-સંગ્રહો જેવા પદ્મી અમારી માન્યતા બધાતી જાય છે કે આધુનિક કવિઓ એમની તદ્દન સામાન્ય કેટિની કવિતાઓના સંગ્રહો પ્રસિદ્ધ કરવાનો મોહ છોડી દે તો તેમને તથા જનતાને લાભ થાય.

શ. સો. પટેલ

૧૦. એનું નામ નરેન્દ્રકુમાર—લેખક: શ્રી. લાલુખડેન મહેતા; પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ-મુંબઈ અને અમદાવાદ; પૃષ્ઠ ૭૪; પૃષ્ઠ કાગળનું; કિં. ૦-૪-૦

૧૧. પંચગનીના પત્રો—લેખક: રવ. અમનલાલ વૈષ્ણવ; પૃ. ૪૬; પૃષ્ઠ કાગળનું; કિં. ૦-૪-૦; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે.

આ બંને ગોપ્ય ટાઇપમાં છપાયેલ સુંદર પુસ્તિકાઓ છે. ‘ એનું નામ નરેન્દ્રકુમાર ’ એ ‘ અરુણ પુસ્તકમાળા ’નું ૨૦ મું અને ભારતી પ્રકાશનનું ૧૦૭ મું પ્રકાશન છે.

વાર્તા બાળકોને ગમી જાય તેવી છે, છતાં આરંભનાં પ્રકરણોમાં ચોરી કરતો નરેન્દ્ર બતાવ્યો છે, એ સંસ્કારની દૃષ્ટિએ સહેજ ખૂંચે છે. લેખિકાએ ફેરફાર કરવા ધાર્યો હોત, તો કરી શકત. બીજી આશ્ચિત્તિ વખતે થોડો સુધારો થાય એ ઇચ્છવાયોગ્ય છે.

‘ પૃ. ૧૬ નિશાળમાં મોટા સાહેબ ને મડમ આવેલાં છે. એનું કામ કરવા નહિ જવા બદલ મોતડીને સિપાઈ મારે છે. ’ આ પ્રસંગ બરાબર બંધાયેલો આવતો નથી. બિચારા શાળા ખાતાના સાહેબનો આટલો બધો જૂલમ હોય, એમ અત્યાર સુધીમાં સાંભળ્યું નથી.

હા, કદાચ એકદમ મુલકી-ફોજદારી ખાતાની કેાઈ અમલદારનો દમામ બતાવ્યો હોત તો વ્યવહારની રીતે બંધાયેલું આવત.

‘ પંચગનીના પત્રો ’ અરુણમાળાનું ૧૯ મું અને ભારતી પ્રકાશન ૧૦૬ મું પ્રકાશન છે. ભાઈ ચમનભાઈની અનોખી શૈલી અચાનક વાહવાહ બોલાવી દે છે. પંચગની સંબંધી ગ્રંથોમાં ગ્રંથો માહિતી સુંદર રીતે પીરસાઈ છે. વાંચતાં જ પંચગનીના પ્રવાસે જવાની તમન્ના જાગે છે. પુસ્તક પહેલી તકે ખરીદ્યા જેવું છે.

૧૨. ત્રણ દીકરા—સંપાદક: નાગરદાસ ઇ. પટેલ, ચિત્રકાર જગમોહન મિસ્ત્રી પ. ૪૨, પૂઠું જડા કાગળનું. કિં. ૦-૨-૦

બાલવિનોદ અંથાવલિનું આ ચોથું પુસ્તક છે, બાલવિનોદ કાર્યોલયે એનું આકર્ષક પ્રકાશન કર્યું છે. પૃષ્ઠે પૃષ્ઠે ચિત્રો દોરાયાં છે. એક વાતમાં વીજળીની વરસગાંઠમાં ચાંદો, સૂરજ ને પવન જાય છે વગેરે કલ્પનાતીત ચિત્ર છે.

બીજી વાતમાં ‘ લગાઈતી નોખત ને મથાળે હંદર, અને બીજાં પ્રાણીઓનું ચિત્ર ખેંચ્યું છે. પૃષ્ઠ ૨૦ ઉપર ‘ કુતરો ’ જોડણી રહેવા પામી છે. એકંદરે આ પુસ્તકનું આકર્ષક પ્રકાશન સૌ કોઈનું ધ્યાન ખેંચશે. ‘ દ્રષ્ટા ’

૧૩. મુહુર્રમદી દર્પણ દ્વારા ઇસ્લામી શિક્ષણ—અનુવાદક: અ. જબ્બાર રસી. અમીન; પ્રકાશક: બ્રહ્મે ઇકબાલ, ટકોર; પ. ૧૭૨; રંગિત પેપરનું પૂઠું, કિં. ૦-૧૨-૦

આ “ બ્રહ્મે ઇકબાલ અંથમાળા ”નું વર્ષ બીજાનું પ્રથમ પુસ્તક છે. ઊર્દુમાં મવલાના અહમદ સાઈ સાહેબે ‘ તકરીરે સીરત ’ લખેલું તેનો આ અનુવાદ છે. ગૂજરાતી ભાષામાં ઇસ્લામનું શિક્ષણ સરળ રીતે મળે, એ ધ્યેય ધ્યાનમાં રાખીને સંચાલકોએ પ્રકાશન કર્યું છે. સાહિત્યપ્રેમીઓ અને ગૂજરાતી મુસ્લિમ પ્રજા અને અભ્યાસકોની નજર ખેંચે એવું છે.

૧૪. ઇબ્ને સિરાજ—ઉતારનાર: સાલીહ બકીલી; પ્રકાશક: બ્રહ્મે ઇકબાલ; પ. ૭૪ કિં. ૦-૬-૦.

બ્રહ્મે ઇકબાલ અંથમાળાનું બીજા વરસનું બીજું પુસ્તક છે. એ M. Chateaubriant નામક મશહુર ફ્રેન્ચ લેખકની ઊર્દુમાં ઉતારેલી ચોપડીનો અનુવાદ છે.

એમાં રબેન દેશના ઇતિહાસની રસપ્રદ બાની પીરસાઈ છે. એ વાચકને આનંદ સાથે નવીન માહિતી પૂરી પાડે તેમ છે.

૧૫. સરી જતું સૂરત—લેખક: શ્રી. ધનસુખલાલ કૃ. મહેતા; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠીની કં. પ્રિન્સેસ રફીટ, મુંબઈ ૨. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૬+૧૦૩, દ્વિરંગી સચિત્ર કવર આસ્વાદન સહિત બોર્ડપટ્ટીનું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. સવા; ૧૯૪૨

આપણા હાસ્યરસિક લેખકોમાં શ્રી. ધનસુખલાલનું પણ ખાસ સ્થાન છે. એ મર્મોળું હાસ્ય આપતા લેખકે રચેલું “ અમે બધાં ” તો આ અગાઉ અનોકોનો આદર પામી ચૂક્યું છે. એના પરથી લેખકે સાત દશ્યોમાં આ નાટક સર્જ્યું છે.

નાટકના નાયક વિપિનના જન્મકાળની પૂર્વભૂમિકાથી માંડી તેના સંસારપ્રવેશ સુધીનાં કેટલાંક મર્મહાસ્યયુક્ત ચિત્રો આ પુસ્તકમાં રજૂ કર્યાં છે. પહેલા પ્રવેશમાં, વિપિનના જન્મકાળે કષ્ટાતી એની માતા મંગળાના પ્રસવપ્રસંગે આજીવાણુના બરાં ને

જાતનું વાતારણ જન્માવે છે તેનું દૃષ્ટિ ચિત્ર રજૂ કર્યું છે; બીજા પ્રવેશ-ચિત્રમાં સૂરતમાં પતંજ પેય માટે કેવા પ્રગ્નરસ જામે છે તે, ત્રીજામાં મેટીકની પરીક્ષાના પરિણામની ઇતેજરી, ચોથામાં ચાર ચિતા-વિવાહ માટે ચાર કન્યાનાં ભાગાં-નો, પાંચમામાં વેવાઈઓનાં પરરપરનાં સગાંનો વેવાઈયાળો વાર્તાલાપ, છઠ્ઠામાં વર-વધૂનાં મિલનપ્રસંગ અને સાતમામાં તેમના છાનાછપના વાર્તાલાપ-એ બધું એવાં દૃષ્ટિ રીતે રજૂ કરે છે કે જાણે, એ ચિત્રો નજર સામે સર્જાઈ ગયાં હોય તેમ લાગે છે. દેખકની મમીજા શૈલી અને એ ચિત્રની રજૂઆત વાચકને એકધારું આકર્ષણ જમાવી રાખે છે.

સૂરતી જીવનનાં સરી જતાં એ દરિયોને શ્રી. ધુણધાઈએ અહીં આ રીતે પૃષ્ઠબદ્ધ કરવા બદલ અભિનંદન.

૧૬. રસોઈનું રસાયણ—લેખિકા: શ્રી. વન્દિતાગૌરી દેસાઈ; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૨+૩૮૪, સચિત્ર દ્વિરંગી ચિત્રયુક્ત કવર આગ્રહાદને સહિત પાકું પૃષ્ઠ; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦; ૧૯૪૨.

આપણે ત્યાં પાકશાસ્ત્રને લગતાં માત્ર આંગણાને વેઠે ગણાય તેટલાં જ પુસ્તકો છે. તેમાં આ એક ઉમેરાય છે. પુસ્તકના આમુખમાં શ્રી. હંસાબહેન કહે છે તેમ, રસોઈ-પાક-નું જેમ શાસ્ત્ર છે તેમ એ તૈયાર કરવાની કળા પણ છે. અને એની ક્રિયા-કળા જાણવી એ પણ એના કલાવિદ્ધ યવું એમ કહી શકાય. એ કલા-રસોઈ-પાક કરવાની કલા-ક્રિયા જાણવા માટેનું આ પુસ્તક પણ એક અમૂલ્ય સાધન પૂરું પાડે છે. એમાં, આપણા શાકાહારી બોજનની લગભગ તમામ વાનીઓ બનાવવાની રીતો આવી જાય છે. બોજનરસ માણવા છત્તનાર સૌને એમાંથી પોતાને લાવતા બોજનની બનાવટવિધિઓ આમાંથી મળી આવે તેમ છે. તેમાં પણ કક્કાવારી પ્રમાણે વાનીઓના પૃષ્ઠાંક અપાયાથી તે વાની શોધવાની તકલીફ પણ તે મેળવવા માગનારને નહિ ઉઠાવવી પડે. પુસ્તકના પ્રવેશકમાં શ્રી. કાન્તિલાલ પંડ્યાએ પાકશાસ્ત્રને લગતી ઠીક માહિતી આપી છે.

પુસ્તકાલયો ખુશીથી પોતાને ત્યાં આ પુસ્તક વસાવે.

૧૭. સ્ત્રીઓનું આરોગ્ય—લેખક: શ્રી. કુંગરસી ધરમસી સંપટ, પ્રકાશક: ભારતી સાહિત્ય સંઘ, પો. બો. નં. ૭૭, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૮+૧૨૨, બોર્ડપટીનું પૃષ્ઠ; મૂલ્ય રૂ. એક. ૧૯૪૨.

શ્રી. સંપટ આજે આપણા સાહિત્યમાં લગભગ સળંગ વિષયોને સ્પર્શતા તેઓ અવારનવાર માસિકોમાં આપે છે. આ પુસ્તકમાં એમણે સ્ત્રીઓના આરોગ્યનો પ્રશ્ન ચર્ચ્યો છે. એમાં શરીરચર્યાથી લઈને આપણા સંસારમાં સ્ત્રીનું સ્થાન, તેમ જ સંતાનોત્પત્તિ,

સુવાવડ, ઋતુધર્મ અને એવા જ બીજા સ્ત્રીઓના આરોગ્યને લગતા પ્રશ્નો અને રોગો તેમ જ તેના ઉપાયો વગેરે આપ્યાં છે. આરોગ્ય બાબત બેદરકાર રહેનાર સ્ત્રીઓએ આ પુસ્તક અવશ્ય વાંચી જવા જોવું હોય તેમાંના રોગો પરની સારવાર વગેરે જાણવાનું છે.

૧૮. વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકા, ૧૯. ગેરીલા લડાઈ, ૨૦. ચીનનો નવો અવતાર, ૨૧. વર્તમાનયુદ્ધનું સ્વરૂપ—સંપાદકો: શ્રી. રવિશંકર મહેતા, અને ધનવંત ઓઝા; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે. પહેલાં બેનાં ૫૪ કાઠિન કદનાં ૨૮ તથા છેલ્લાં ૨ નાં ૨૪, દરેકનું સાદું સચિત્ર પૂરું; મૂલ્ય ૦-૨-૦; ૧૯૪૨.

ભારતી સાહિત્ય સંઘ તરફથી દર અઠવાડિયે વર્તમાન યુદ્ધને લગતી નાની બે આનાની કિંમતની પુસ્તિકાઓ પ્રકટ કરવાની યોજના થયેલી. તદનુસાર જુન માસમાં તા. ૪, ૧૧, ૧૮ તથા ૨૫ ના રોજ અનુક્રમે ઉપર્યુક્ત પુસ્તિકાઓ પ્રકટ કરવામાં આવી છે. પહેલીમાં વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકાએ કયા સંનેગોમાં ઝંપલાવ્યું તે તેમ જ તેને લગતી સઘળા વિગતો, બીજામાં યુદ્ધવ્યૂહમાં ગેરીલા લડાઈ શું છે તેની સમજૂતી, ત્રીજામાં ચીન જાપાન વિગ્રહના મંડાણથી માંડી આજ સુધીની ચીની ઇતિહાસગાથા અને તેના વીરવતું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. જ્યારે ચોથી પુસ્તિકામાં આજના રોજ પથટાતા યુદ્ધ વિષે એના બે લેખકોએ બે જુદાં જુદાં દષ્ટિબિંદુ રજૂ કર્યો છે. “ આ યુદ્ધ જનતાનું યુદ્ધ છે ” અને “ આ યુદ્ધ જનતાનું યુદ્ધ નથી ” આ રીતે યુદ્ધ પરત્વે બે વિચારસરણી રજૂ થતાં વાચક તેમાંથી ઊલનાત્મક તારતમ્ય શોધી શકે.

બીજી આને બહાર પડતી આ યુદ્ધવિષયક પુસ્તિકાઓ યુદ્ધવાચનમાં રસ લેનારાઓને કેટલીક જાણવાનું મહિતી પૂરી પાડે તેમ છે.

૨૨. રઢિયાળી રાત લા. ૧ લો—(પાંચમી આવૃત્તિ) સંપાદક: શ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણી, પ્રકાશક: ગૂર્જર ટ્રાંસલેશન કોર્પોરેશન, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ; કાઠિન કદનાં ૫૪ ૨૮+૧૩૬, પાકું પૂરું, મૂલ્ય રૂ. સવા.

આપણા લોકસાહિત્યમાં રઢિયાળી રાતે જનતાનો કેટલો આદર પ્રાપ્ત કર્યો છે તે એની આ ૮૦૦૦ પ્રતો પૂરી કરાતી પાંચમી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થાય છે તે પરથી સહેજે જણાઈ આવે છે. અને સંપાદકના મંતવ્ય પ્રમાણે, સાચે જ, આપણા સાહિત્યકારોએ પણ એને, જ્યાં વિવેચનધોરણની પારાશીયોએ માનતાં પણ તે એ કસોટીમાંથી પાર જીતેલ છે—એ રીતે પણ આ ગીતોની સરસતા સિદ્ધ થઈ ચૂકેલ છે. જે પણ પુસ્તકાલયમાં એ ન હોય વાં નવું વસાવવા જોવું હોય તેઓ વસાવી લે. એમાંનાં લોકગીતો તેમ જ વિદ્વાતાપૂર્ણ પરિચયક્ષેપ વિષે આજે હવે લખવાનું હોય જ નહિ.

૨૩. રઢિયાળી રાત લા. ૪ લો—(પહેલી આવૃત્તિ) સંપાદક, પ્રકાશક અને કદ—૫ દાં ઉપર પ્રમાણે. ૫૪ ૪૪+૧૫૮, મૂલ્ય રૂ. દોઢ; ૧૯૪૨.

સંપાદકે આ નવા જ તૈયાર કરેલા ચોથા ભાગમાં કુલ ૧૨૨ ગીતો સંગ્રહ્યાં છે. પુસ્તકના પ્રારંભમાં મરાઠી-રાજસ્થાની લોકસાહિત્ય પણ આપણા સાહિત્યની લગોલગ નજીક નજીકનાં હોવાનું દાખલા-દલીલો સાથે દર્શાવ્યું છે. આ ભાગના સંપાદનમાં સંપાદકે, પોતાના પાછલા મંતવ્યમાં ફેર કરી, અનૈતિક ગણાતી કેટલાંક ગીતો જે તેમણે બીજા ભાગમાંથી દૂર દૂરેલાં તેને આ ભાગમાં સંગ્રહી લીધાં છે. સંશોધનનું અસલ પરિણામ જોવું હોય તો

જેમનાં તેમ વરખ ચડાવ્યા સિવાયનાં મળી આવે તેનાં તે જ રજૂ કરવાં: આ સૂત્ર એમની ઉપલી વિચારસરણીના આધારમાં એમણે ટાંક્યાં છે. એટલે, હવે આ પુસ્તક માત્ર લોક-સાહિત્યના અભ્યાસીને જ કદાચ ઉપયોગી થઈ પડશે. કેમકે જ્યાં નીતિ-અનીતિનાં ધોરણોનું ચૂસ્તપણે પાલન થતું હશે ત્યાં કદાચ આ પુસ્તકનાં ગીતો પ્રતિબંધને પાત્ર બને.

એકંદરે લોકસાહિત્યના સંશોધક અભ્યાસકર્તા એ અતિ ઉપયોગી નીવડે તેમ છે.

૨૪. અમર યાત્રાધામો—લેખક: શ્રી. રમણલાલ નાનાલાલ શાહ, પ્રકાશક: કદ ઉપર પ્રમાણે. સાદું પૂઠું, પૃષ્ઠ ૧૫૬, મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦; ૧૯૪૨.

યુગ્મર બાલમંથાવલિ-ત્રીજી શ્રેણીનું આ બેટપુસ્તક છે. એમાં લેખકે, એક યાત્રા સ્પેશિયલ ટ્રેનમાં કરેલા સ્થળ સ્થળના પ્રવાસનું વર્ણન છે. એ પ્રવાસવર્ણનમાં અવન્ટિકા-ઉત્તરેન, મથુરા, જંદાવન, કામવન, પુષ્કર, પંદરપુર વગેરે વગેરે સ્થળોનું બાલમોગ્ય શૈલીએ ત્યાંનાં જોવા જણવાજોગ સ્થળોનું માહિતીભર્યું વર્ણન આપ્યું છે. બાળકોને પ્રવાસવર્ણન વાંચવામાં રસ ઉપજાવે તેવું આ પુસ્તક છે. પુસ્તકાલયો જરૂર વસાવે. એમાં કેટલાંક સ્થળનાં જોવાલાયક ચિત્રો પણ આપ્યાં છે.

૨૫. હિન્દનું નાણાવટું—લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. જયનંતિલાલ હ. મહેતા, મુખ્ય વિકેતા: મુકુન્દલાલ એચ. મહેતાની કું. રાવપુરા, વડોદરા. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૨૦+૩૧૪, બોર્ડ પટીનું કવર આગ્રહાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦; ૧૯૪૨.

આપણે ત્યાં અનેક અર્થશાસ્ત્રીઓ છતાં અર્થશાસ્ત્રને સ્પર્શતાં ગણ્યાં ગાંઠ્યાં જ મૌલિક પુસ્તકો છે. લેખક વડોદરા કલામવનના બ્યાપારી શાખામાં અર્થશાસ્ત્ર તથા નાણા-વટાના અધ્યાપક હોઈને તેમણે આધુનિક અર્થશાસ્ત્ર-આપણે ત્યાં નાણાવટાની પ્રચલિત પદ્ધતિ એના અંગભૂત ખેડૂતોની આર્થિક સ્થિતિ, આપણા શાહુકારો-શરદેશ, સહકારી અને સેન્ડમેર્ટ-જેજી બેંકો, તેમ જ શેડયુલ્ડ બેંકો વગેરે અર્થતંત્રવાદક સંસ્થાઓને લગતી સરળ ભાષામાં ભરપૂર માહિતી આપી છે. આપણા દેશમાં ચાલતા અર્થતંત્રને સમજવામાં આ પુસ્તક સારું માર્ગદર્શક નીવડે તેવું છે. પુસ્તકાલયોમાં આવતા વાચકોને આપણું અર્થતંત્ર સરળ રીતે સમજાવવામાં કીક મદદરૂપ થઈ પડશે.

૨૬. ખેડ અને ઓળર—લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. જગન્નાથ રણછોડલાલ પાઠક; કૃષિ શિક્ષક: એમીકેમ્પરલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ, વડોદરા. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૨+૬૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૧૦-૦; ૧૯૪૧.

લેખક વડોદરાના સરકારી ફાર્મ પરના એક કૃષિશિક્ષક હોઈને ખેતીવાડીના વિદ્યાર્થી-ઓને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી ખેતીવિષયક વ્યવહાર માહિતી તેમ જ તેને લગતાં દેશી-પરદેશી ઓળરોને લગતી હકીકત તેમણે આ પુસ્તકમાં આપી છે. ખેતીવાડીના વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત ખેતીકામ કરનારને પણ ખેતીમાં શાસ્ત્રીયતા શી હોઈ શકે તે બાજુના મુલમ થાય તેવી વિગતો લેખકે આપી છે. ગ્રામ પુસ્તકાલયો ખેડૂત વાચકો માટે આ પુસ્તક લઈ ખુશીથી વસાવે.

મણિલાલ પ્ર. બ્યાસ

સામયિકો

ગાંડીવ પાક્ષિક—તંત્રી: શ્રી. નટવરલાલ વીમાવાળા; હવાડિયો ચરતો; સરત. વાર્ષિક લવાજમ. રૂ. ૫-૭-૦

છેલ્લાં સોળ વર્ષો થયાં બાળકોનું એકમાત્ર આકર્ષણ જમાવી રહેલા “ ગાંડીવે ”

૨૦ આપણા કવિઓ-ખંડ ૧ લો—(નરસિંહ યુગ પહેલાં) લેખક: શ્રી. કેશવરામ કા. શાસ્ત્રી; મૂલ્ય ૩૧. એક.

૨૧ પ્રાચીન ગુ. સાહિત્યમાં વૃત્તરચના—લેખક: શ્રી. ભોગીલાલ જયવંદ સાહેબરા; મૂલ્ય ૦-૧-૦

૨૨ ગુજરાતી સ્ત્રીઓની શારીરિક સંપત્તિ—લેખક: શ્રી. રમણિકલાલ મણિલાલ દેસાઈ; મૂલ્ય ૦-૩-૦

૫ ભારતી સાહિત્ય સંઘ-અમદાવાદનાં પ્રકાશનો

૨૩ ચીનનો નવો અવતાર—લેખક: ધનવંત ઓઝા; મૂલ્ય ૦-૨-૦.

૨૪ ગરીલા લડાઈ—લેખક: શ્રી. “સર્જન”; મૂલ્ય ૦-૨-૦

૨૫ વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકા—લેખક: શ્રી. દિલીપ કેહારી; મૂલ્ય ૦-૨-૦

૨૬ વર્તમાન યુદ્ધનું સ્વરૂપ—લેખક: ધનવંત ઓઝા, અને મોહનલાલ મહેતા. મૂલ્ય ૦-૨-૦

૬ અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પ્રકાશનો

૨૭ હિંદવું નાણાપત્ર—લેખક: શ્રી. જયન્તિલાલ દ. મહેતા; સોલ એન્ટરપ્રાઇઝીઝ મુંબઈના કું. રાવપુરા, વડોદરા. મૂલ્ય રૂ. ૩-૮-૦

૨૮ આપણું રાજ્ય—લેખક: શ્રી. ડાહ્યાભાઈ મ. પટેલ; પ્રકાશક: આમસર્જન સાહિત્ય કાર્યાલય, ભદ્ર, અમદાવાદ. મૂલ્ય ૦-૫-૦

૨૯ મંજૂષા—લેખક: શ્રી. મોહિનીચંદ્ર, પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કંપની, મુંબઈ. મૂલ્ય રૂ. બે.

૩૦ શંખેશ્વર મહાતીર્થ—લેખક: મુનિરાજ શ્રી. જયંતવિજયજી; પ્રકાશક: વિજયધર્મસૂરી જૈન ગ્રંથમાળા, ઉજ્જૈન (માલવા); મૂલ્ય ૦-૪-૦

૩૧ શ્રી અરવિંદનું યોગદર્શન—અનુવાદક: નાથાલાલ દવે; પ્રકાશક: અરવિંદ કાર્યાલય, આણંદ. મૂલ્ય ૦-૪-૦

“નવચેતન”ના તંત્રીને કલકત્તામાં વિદાયમાન

રવિવાર તા. ૭-૧-૪૨ ને રાજ ગુજરાતી સાહિત્ય મંડળ, કલકત્તા, તરફથી શ્રી. ચાંપશીભાઈ વી. ઉદેશી-નવચેતનના અધિપતી-ના વિદાયના માનમાં એક મેળાવડો ધનુઆ કોરી હાઉસમાં યોજવામાં આવ્યો હતો. લડાઈને લીધે ગુજરાતી કમ્પોઝીટરો કલકત્તામાં નહિ મળવાથી “નવચેતન” માસિક છાપવામાં પડતી અડચણને લીધે શ્રી. ચાંપશીભાઈને “નવચેતન” માસિક વડોદરા-લઈ જવું પડે છે. ૪૬ વર્ષના લાંબા ગાળા પછી શ્રી. ચાંપશીભાઈનું કલકત્તા છોડી જવું એ એમના મિત્ર તથા પ્રશંસકોના જહેબના સમુદાય માટે હૃદયસ્પર્શી પ્રસંગ હતો. ચાહ પાણી તથા નાસ્તાને ઇન્સાફ આપ્યા પછી મંડળના સભ્યોએ શ્રી. ચાંપશીભાઈને ફરેહ ઇચ્છી હતી અને “નવચેતન” ફરીથી જલદી કલકત્તા આવે એવી ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી હતી, આ પ્રસંગે કલકત્તાનાં જાણીતાં ગુજરાતી અગ્રગણ્ય શહેરીઓએ ખાસ હાજરી આપી હતી.

માસિકો મળ્યા તારીખ

નામ	પુસ્તક	અંક	માસ	તારીખ
કિશોર	૭	૩-૪	માર્ચ-એપ્રિલ	૧-૭-૪૨
કુમાર	૧૯	૧	જુન	૧૭-૧-૪૨
ખેતીવાડીવિજ્ઞાન	૩૦	૮	જુલાઈ	૨-૭-૪૨
ગુણસુન્દરી	૩૮	૫	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
આમજીવન	૧૨	૯	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
ધરણાળા	૨	૯	જુલાઈ	૧૧-૭-૪૨
ચરોતર	૧૨	૬	જુન	૧૬-૬-૪૨
ચિત્રમય જગત	૨૮	૫	જુલાઈ	૩-૭-૪૨
નવચેતન	૩૮	૩	જુન	૩-૬-૪૨
નવરચના અને ભૂમિ	૭	૨	મે	૨૭-૫-૪૨
નૂતન શિક્ષણ	૭	૧૨	જુલાઈ	૨-૭-૪૨
પાઠીદાર	૧૯	૭	જ્યેષ્ઠ	૨૬-૫-૪૨
પ્રરયાન	૧૭	૧	વૈશાખ	૨-૭-૪૨
બાલજગત	૪	૭	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
બાલજીવન	૨૨	૭	જુલાઈ	૮-૭-૪૨
બાલમિત્ર	૨૧	૧૨	જુલાઈ	૨-૭-૪૨
બાલસખા	૬	૨	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
બાળક	૨૦	૫	જુન-જુલાઈ	૧-૭-૪૨
બુદ્ધિપ્રકાશ ત્રિમાસિક	૮૮	૪	જાન્યુ.-માર્ચ	૩૦-૩-૪૨
યુવક	૧૨	૬	જુલાઈ	૬-૬-૪૨
રેખા	૩	૧૨	જુલાઈ	૩૦-૫-૪૨
વૈદકસ્પતરુ	૪૭	૭	જુલાઈ	૬-૭-૪૨
વ્યાયામ	૨૭	૬	જુન	૧૫-૬-૪૨
ચારદા	૩૭	૩	જુન	૧૫-૬-૪૨
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	૩	૧૦	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
સુવાસ	૫	૨	જુલાઈ	૫-૭-૪૨
સૌરાષ્ટ્રશિક્ષક	૧૫	૨	નવે. ડિસેં. જાન્યુ.	૧૦-૧-૪૨
ઓજીવન	૩	૯	જુલાઈ	૧૨-૭-૪૨
ભીખેધ	૮૬	૭	જુલાઈ	૩-૭-૪૨
રંગરૂપી	૧૧	૧,	જુન	૧૫-૬-૪૨

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુગારદાર પ્રાંત પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત લઈ ત્યાંની પુસ્તકાલય વા વાંચનાંલયની સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દક્ષતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે, તેમ જ પુસ્તકોના વર્ગીકરણ, વગેરેની કામગીરી ખુલ્લવી, તત્સંબંધી જરૂરી સૂચના સમજૂત આપી છે; અને પુસ્તકાલય વિનાનાં શાળાવાળાં ગામોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કયું છે:—

૧ વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ—માહે જીન માસમાં પલસાણા મહાલનાં (૧) જોળવા, (૨) દસ્તાન, (૩) ગંગાધરા, (૪) ગાંગપુર, (૫) ખારસડી, (૬) હિમરાખ, (૭) બાબેન, (૮) ધામડોદ્ધુભા, (૯) અસ્તાન, (૧૦) ખરવાસાં, (૧૧) વણીસાપીસાદ, (૧૨) ધામડોદ એના, (૧૩) એના, (૧૪) હુંડી, (૧૫) સોષાણી, (૧૬) વડદલા, (૧૭) એરયાણ, (૧૮) લીંગડ, (૧૯) હરિપુરા, (૨૦) અંત્રોલી, (૨૧) નિયોળ, (૨૨) ખગમરા, (૨૩) છટારવા, (૨૪) પોપડા તા. નવસારી.

૨ મહેસાણા—અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર ડી. ઠાકર—માહે જીન માસમાં ધારી મહાલનાં (૧) અમૃતપુર (વા.), (૨) ખીયા, (૩) સરસિયા, (૪) હુંડી, (૫) કમી (વા.), (૬) કેરાળા, (૭) દીતલા, (૮) નાગધરા, (૯) હુડલી (વા.), (૧૦) ગરંભલી, (૧૧) પાણીયા (વા.), (૧૨) ચલાલા સા. પુ., (૧૩) ચલાલા બા. પુ., ખાંભા મહાલનાં (૧૪) રૂનાયપુર (વા.) (૧૫) ઝીંકયાળી (વા.), (૧૬) સમઢિયાળા; અમરેલી મહાલમાં (૧૭) નેસંગપુરા, (૧૮) માંગવાપાળ, (૧૯) અમરપુર વડી (વા.) (૨૦) નાના ભંડારીઆ, (૨૧) પીપળલગ (વા.), (૨૨) દહીગા, (૨૩) માલવણ (વા.) (૨૪) મોટા ચાંકડીઆ, (૨૫) મોટા માચીઆળા.

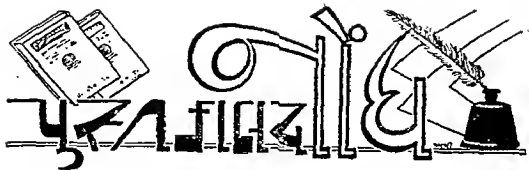
૩ સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. સોમાભાઈ ગરબદલાઈ—માહે જે માસમાં (૧) લાલાવાવ, (૨) હુલસીગામ, (૩) કડાચલા (વા.), (૪) વચ્છેસર, (૫) શારદાપુર.

૪ દામનગર મહાલ માનદ પ્રચારક રા. નંદલાલ પુરુષોત્તમ ત્રિવેદી તથા મહાલ મંડળના મંત્રી શ્રી. પ્રાણજીવન ભવાનીશંકર જોષી માહે જીનમાં:— (૧) નારણગદ (૨) કાંચરડી (૩) કુકણિયા (૪) કાંસા (૫) રાખડા.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારકોએ જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા તથા જે સૂચના-સમજૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રી બાઈએને ખાસ બલામણ.

ના. નં. ચોક્સી

પુણ્યચરણનો ધમંડ એ પાપાચરણ કરતાં પણ વધારે પાપમય છે. પાપીની સાથે પોતાનું પુણ્ય દેખાડવું એ ગરીબ સાથીને ઘડીઘડી પોતાનો ખજાનો બતાવી ચીકવનાર ધનવાનના જેવું જ હલકું અને નીચ કામ છે.

૧૦ રાં પુસ્તકાલય મંડળ

દુઃખદ અવસાન—(૧) સા. પુ. કઠોરના માનદ મંત્રી શ્રી. બાપાલાલ નારાયણ ગુપ્તેનું તા. ૧૩-૬-૪૨ ના રોજ અવસાન થયું છે. તેઓથી છેલ્લાં ચૌદ વર્ષથી સદર પુસ્તકાલયના માનદ મંત્રીપદે હતા.

(૨) ચાણુરમા સા. પુસ્તકાલયના માજી મંથપાલ રામી નરસિંહભાઈ ગુલામચંદનું અવસાન થયું છે. સ્વર્ગસ્થ સારા સેવાભાવી હતા. ગામતોષના પણ પ્રીતિપાત્ર હોઇ ગામમાં એક આગેવાન વ્યક્તિ હતા. પ્રભુ સ્વર્ગસ્થના આત્માને શાંતિ બક્ષે.

પુસ્તકાલયોને મળેલી મદદ

સા. પુ. પેટલીને શ. ૧૦૦૦) ની ૩ વીમાં જમીન પટેલ મોતીભાઈ અબ્દુભાઈએ બક્ષીસ આપી છે. ૨૫) ઉંટેલાના પટેલ લક્ષ્મીભાઈ શંકરભાઈ તરફથી, ૧૦) પટેલ ભાઈલાલભાઈ કાશીભાઈ-ઉટેલા, ૧૦) પટેલ જશભાઈ હાથીભાઈ-વડતાલ, ૧૦) પટેલ મોહનભાઈ ખોડાભાઈ તરફથી.

સા. પુ. હરિપુરા (તા. પલસાણા) ને ૫) શ્રી. ગુલામભાઈ દક્ષપતભાઈ-નિયોળ, ૭) શ્રી. કસનજી કુલ્લભભાઈ-સોનવાડી, ૫) શ્રી. ભિખા ખુશાલ-ઝોલીઆણ, ૨) શ્રી. ભિખાભાઈ કુલ્લભભાઈ-કતારગામવાળા તરફથી.

સા. પુ. મોકાસણ (તા. કડી) ને ૫) પૂનભાઈ મોહનદાસ-કરણ, ૪) ચંકરદાસ બેચરદાસ-વીડજ, ૪) ત્રિભુવન નેશંગદાસ-રંગપુરડા, ૨) પટેલ ચંકરદાસ ત્રિભુવનદાસ-કાવડા, ૨) શ્રી. નર્મદાશંકર ચુનીલાલ પંડ્યા-પીલવાઈ, ૨) શ્રી. શિવશંકર મગનલાલ રાવળ-વડરમા, ૨) પટેલ મોતીદાસ હંસરાજ, ૨) શ્રી. મોતીદાસ પ્રાણુદાસ-હરિપુરા તરફથી.

સા. પુ. ઝોંદલા (તા. પાટણ) ૨) દયાવાડના જોરાભાઈ કરણચંદ દેસાઈ તરફથી. ૫) પા. ચેલદાસ કામરાજદાસ-મોઢેરા, ૫) પા. નયુદાસ રામદાસ-મોઢેરા, ૫) પા. મણિલાલ વીરદાસ-ગીદા ધરવા, ૨) પા. જોષ્ઠતારામ ગંગારામ-જસલપુર, ૨) પા. હીરદાસ ગંગારામ-જસલપુર, ૨) પા. હરિદાસ માધવદાસ-મોઢેરા, ૨) પા. ચણુરદાસ શંભુદાસ-ગણેશપુરા, ૨) પા. શીવીદાસ શાંતિદાસ-મણિયારી, ૨) પા. મંગળદાસ મોહનદાસ-મોઢેરા, ૨) પા. ધનજીદાસ જોષ્ઠતિનદાસ વડાવલી, ૨) પા. ચેલદાસ ધનજીદાસ-વડાવલી, ૨) પા. નયુરામ વીરચંદ-રણજ.

સા. પુ. સોમજીપુરા (તા. પાટરા) ના નવીન પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટનક્રિયા

× આ અંદમાં અ.યત્ર ઉપાયેલ વાર્તા લખવાની પ્રેરણા તેના લેખકને આ દાન પરથી થઈ છે

વહુના શ્રેષ્ઠ મણિલાલ લક્ષ્મીચંદના હરતે તા. ૧૮-૬-૪૨ ના રોજ થઇ હતી. પ્રમુખશ્રીએ શ. ૧૦) પુસ્તકાલયને ભેટ આપ્યા.

સા. પુ. દાસજ (તા. સિદ્ધપુર)ને ૮) પા. વિરચંદદાસ રેવીદાસ-રણછોડપુરા, ૪) પા. ભગભાઈ રણછોડ-દાસજ, ૨) પા. રતનદાસ લવજીદાસ-રાજપુર, ૨) શિવરામ નાનચંદ દાસજ, ૨) પા. શિવરામ કરસન-ખીલીઆ, ૨) પા. ભગવાન સેંધીદાસ-દાસજ, ૨) રાત બપા ભગવાન-વાલમ, ૨) રાત શિવા હરિભાઈ-ઉનાવા, ૨) રાત હરગોવિંદ બેચર-ઉંઝા, ૨) પા. ભયુભાઈ વેલા-દાસજ, ૨) ધર્મચરભાઈ જોષ્ઠતારામ-લીહોડા, ૩) ધાંચી પ્રદલાદજી કરશન-રમુલપુર, ૨) ધાંચી ત્રિભુવન લલ્લુ-લાલપુર, ૨) પા. માધવદાસ હરિ-ખીલિયા, ૨) પા. ગણેશભાઈ નારાયણ-ખીલિયા તરફથી.

સા. પુ. પોઘચા (તા. સાવલી)ને ૧૨) ગામ બોચાસજીના પટેલ મહીજીભાઈ હાથેશભાઈ તરફથી.

સા. પુ. ઝૈઠાર (તા. સિદ્ધપુર)ને ૮) પા. કચરદાજી બાજીદાસ-ઉંડાવ, ૭) પા. રેવાભાઈ નાથાભાઈ-દેણુપ, ૩) પા. કરશન માનસંગ-રણજ, ૨) પા. તળજી અમીચંદ-મહેરવાડા, ૨) પા. ધર્મચર બહેચર-ઉંડાવ, ૨) પા. ધર્મચર કુંગર-કંબોઈ, ૨) પા. નાનજીદાસ-ડેર, ૨) પા. વાલજી પ્રમુદાસ-કંબોઈ, ૨) ભાઈચંદ ચેલા-તુંગોર, ૨) પા. જગન જીગેદ તરફથી. રાજ્ય બહાર ।

જુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીને ઉદાર સખાવત—સ્વ. ડૉ. આનંદશંકર કુવના પુત્રો તરફથી એમનો અમૂલ્ય પુસ્તકસંગ્રહ શ્ર. વ. સો. ને ભેટ મળેલ છે. પુસ્તકોની કિંમત બોહામાં બોહી રૂપિયા પચાસ હજારની છે. ધણીખરાં પુસ્તકોમાં આચાર્યશ્રીની પોતાની નોંધો છે. અતુરનાતક વર્ગોના અભ્યાસીઓને, વિદ્વાનોને અને આગળના અભ્યાસને માટે આથી ઉપયોગી સાધન મશે.

સોસાયટીના હાલના વિશાળ ખંડને ‘આનંદશંકર દોસ’ એવું નામ આપવાનો સોસાયટીએ ઠરાવ કર્યો છે અને સ્વર્ગસ્થિત રમરણ કાયમ રાખવા એક ઉપસમિતિ પણ નીમવામાં આવી છે. થોડાક વખતમાં આ ગ્રંથભંડાર ખુલ્લો મૂકવાની જાહેર ક્રિયા કરવામાં આવશે.

પરદેશ

ચીને વૉશિંગ્ટન મોકલી આપેલાં ત્રણ હજાર કિંમતી પુસ્તકો—‘ન્યુયોર્ક ટાઇમ્સ’ જણાવે છે કે યુદ્ધના સમય દરમ્યાન સહીસલામત રહે એ માટે ૪૦૦૦ ચીની પુસ્તકો, ચીની સરકારે વૉશિંગ્ટન મોકલી આપ્યાં છે અને વૉશિંગ્ટન ખાતેના ચીની એમ્બેસીની પરવાનગી લઈને ડેવિસના વાચનાલય માટે આ પુસ્તકોની ફિલ્મ ઉતારવામાં આવશે.

આ ત્રણ હજાર ચીની પુસ્તકો પેકીંગની નેશનલ લાયબ્રેરીની માલિકીનાં છે. અને યુદ્ધ પૂરું થયા પછી એ એને પાછાં સુગ્રત કરી દેવામાં આવશે. આ પુસ્તકોમાંનાં કેટલાંક પુસ્તકો તો, યુરોપમાં છાપવાની પદ્ધતિની શોધ થઈ તે પહેલાંના સમયમાં છપાયેલાં છે. અને તે એનસાયક્લોપીડીઆ, રચાનિક ઇતિહાસો, પ્રસિદ્ધ ન થયેલા હસ્તલિખિત કાગળો અને ૧૩૬૮ થી ૧૬૪૪ ની સાથ સુધી મૉંગ શહેનશાહના સમયનો સત્તાવાર હેવાલ રજૂ કરતાં પુસ્તકો છે. વધુમાં આ પુસ્તકોમાં એક એવું મહત્વ પુસ્તક છે, - કે જે ઇ. સ. પૂર્વે ૧૦૩૪ પહેલાંના સમયમાં છપાયેલું છે અને તેમાં કવિતાઓ લખેલી છે.

સન ૧૯૪૧-૪૨ ના પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગો

ચાલુ સન ૧૯૪૧-૪૨ ની સાથે મહેસાણા તથા વડોદરા પ્રાંતોના શિક્ષણવર્ગો અગાઉ જાહેર થયા પ્રમાણે, મે માસમાં ભરાઈ ગયા. મહેસાણા પ્રાંતનો વર્ગ દહેગામ કચ્છામાં તા. ૪-૫-૬ ના દિવસોએ અને વડોદરા પ્રાંતનો વર્ગ શિનોર મહાલતા ખરકાલ ગામે તા. ૧૮-૧૯-૨૦ ના દિવસોએ ભરાયા હોય તે દરેકમાં પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનો ઇતિહાસ, વડોદરા રાજ્યની પુ. પ્રવૃત્તિની યોજના, તેના ધારાધોરણ અને વહિવટ, તથા દફતરી કામ, બજેટ-નિવેદન, પુસ્તકપસંદગી, પુસ્તકોનો વિધિ ને વર્ગીકરણ, પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિપોષક વિવિધ યોજનાઓ વગેરે આવશ્યક બાબતોની મૌખિક સમગૃહ ઉપરાંત વર્ગીકરણ કામનું ક્રિયાત્મક શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું.

વર્ગસંચાલનની કામગીરી રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના સહમંત્રી રા. ચોકસી, રાજ્ય પુ. પ્રચારક રા. વલ્લભભાઈ તથા મદદનીશ વ્યવસ્થાપક રા. રા. ઉમેદભાઈ સાહેબે બજાવી હતી.

શિક્ષણવર્ગો અંગે શક્ય હોય છે ત્યાં પ્રાચીન સ્થાપત્ય કે જોવાલાયક સ્થળોના પ્રવાસ જોડવાય છે તે મુજબ ખરકાલના વર્ગમાં આવેલા બધા ઉમેદવારોને પનાઈ પ્રવાસ, અધિક માસ નિમિત્ત નર્મદાસ્નાન, તથા વ્યાસ અને શુકદેવજીની યાત્રાનો લાભ મળ્યો હતો. પાછા વળતી વખતે કેટલાક ઉમેદવારોને અનમ્સ્યા, સૌભાગ્ય સુંદરી ને શિનોરનાં તીર્થસ્થળોના દર્શનનો પણ લાભ મળ્યો હતો.

મહેસાણા પ્રાંતનો વર્ગ આ વખતે સ્થાનિક કાર્યકરોની ગેરસમજ તેમ જ લગ્નસરાની અસાધારણ તેજને કારણે બહુધા ચુંચાઈ જવા પામ્યો હતો; છતાં રાજ્ય વ પ્રાંત પ્રચારકોની સમયસરની હાજરી તથા કુનેહને લઈને એ વર્ગ ચશસ્વી રીતે પાર પાડી શકાયો હતો, અને ૨૩ ભાઈઓએ એ વર્ગનો લાભ લીધો હતો. સંખ્યાની દૃષ્ટિએ ખરકાલનો વર્ગ ભરપૂર ગણાય તેમ હતો.

સદરહુ બન્ને વર્ગોનો લાભ લેનાર મંત્રી, પ્રંચપાલ વ ઇતર ભાઈઓનાં નામ કામ નીચે પ્રમાણે છે:—

મહેસાણા પ્રાંત ૨૩

આતરસુખા મહાલ—૧ શ્રી. હીરાલાલ ગણપતરામ—કાણિયલ, ૨ શ્રી. અંબાલાલ મયુરદાસ શાહ—ધડિયા, ૩ શ્રી. નટવરલાલ કેશવલાલ ભાવસાર—વડાલી, ૪ શ્રી. કાન્તિલાલ ગોવિંદલાલ દેસાઈ—હીક્તોલ, ૫ શ્રી. નાયાલાલ દાજીરામ જાની—શિડોરા, ૬ શ્રી. અંબાલાલ હરગોવિંદ શાહ—આતરસુખા.

દહેગામ મહાલ—૧ શ્રી. દલપતરામ ત્રિલોકાસ મિસ્ત્રી—ભાવડા, ૨ શ્રી. કેશવલાલ મરઘાભાઈ—ધણુષ, ૩ શ્રી. પુરુષોત્તમ ઈશ્વરભાઈ પટેલ—ચંદ્રાળા, ૪ શ્રી. અંબાલાલ હરિલાલ પટેલ—ધમીજ ૫ શ્રી. કાલાલાલ જગન્નાથ શાહ—કેદણ, ૬ શ્રી. પ્રતાપભાઈ રમૂલભાઈ મીર—કેડદરા, ૭ શ્રી. ઈશ્વરલાલ મયારામ વ્યાસ હાલા, ૮ શ્રી. પૂર્ણલાલ મણિલાલ—બહિયલ, ૯ શ્રી. અંબાલાલ કેશવલાલ મોદી—કરોલી, ૧૦ શ્રી. હરગોવિંદ રેવાશંકર ઠાકોર—ધાતીસણા, ૧૧ શ્રી. લક્ષ્મણરાવ માધવરાવ રાવળ—નાંદોલ, ૧૨ શ્રી. ત્રિશ્વનાથ નરમેરામ વ્રાસ—સાંપા, ૧૩ શ્રી. રણછોડભાઈ હરિભાઈ અમીન—દહેગામ.

હલોલ મહાલ—૧ થી. રામભાઈ રણછોડાસ પટેલ-વડસર, ૨ થી. શંકરલાલ મોહનદાસ પટેલ-સોરથા.

સિદ્ધપુર મહાલ—૧ થી. વેલ્લભાઈ જ્ઞાભાઈ પટેલ-દાસન.

૪૬૨ સ્ટેટ—૧ થી. રમણલાલ સાંકળ્યંદ મહેતા-૫૩૨

વડોદરા પ્રાંત ૫૪

સાવલી મહાલ—૧ થી. સોમાભાઈ રણછોડાભાઈ પટેલ-અંજસર, ૨ થી. ડાહ્યાભાઈ પુરુષોત્તમ પાઠક-ગોધ્યા.

હલોઈ મહાલ—૧ થી. શંકરલાલ હનનલાલ શાહ-વઢવાણ, ૨ હિંમતલાલ ગિરધરભાઈ ખત્રી-અમરેશ્વર.

પાદરા મહાલ—૧ થી. રામભાઈ જીવાભાઈ પટેલ-સાંગમા, ૨ થી. માઈલાલ ખુશાલભાઈ અમીન-સેમકુવા.

વડોદરા મહાલ—૧ થી. લલ્લુભાઈ રાઈજીભાઈ પટેલ-સમિયાલા, ૨ થી. નટવરલાલ નાનાલાલ શાહ-આમલીઆરા, ૩ થી. ઉમિયારાંકર બાણજી જોશી-દયરથ, ૪ થી. ડાહ્યાભાઈ વેરીભાઈ પટેલ-બીડ, ૫ થી. કાન્તિલાલ રણછોડાભાઈ પટેલ-હરણી, ૬ થી. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ-વડોદરા, ૭ થી. મૂળસાંકર ભવાનીસાંકર-વડસર.

શિનોર મહાલ—૧ થી. મૂળજીભાઈ બહેચરભાઈ પટેલ-સાઢલી, ૨ થી. વિઠ્ઠલભાઈ ઝવેરભાઈ પટેલ-સાઢલી, ૩ થી. શંભુલાલ શંકરભાઈ પટેલ-આવળીઆ, ૪ થી. વિઠ્ઠલભાઈ નરભેશંકર પાઠક-માંજોરાળ, ૫ થી. મગનભાઈ રાઈજીભાઈ પ્રજાપત-આનંદી, ૬ થી. મગનલાલ મૂળજીભાઈ દવે-ઉતરાળ, ૭ થી. જ્ઞેસંગભાઈ નાગજીભાઈ પટેલ-ઉતરાળ, ૮ થી. મગનલાલ ગરબજીભાઈ-નાના કરાળી, ૯ થી. ચુનીભાઈ જ્ઞેસંગભાઈ પટેલ-વણિયાદ, ૧૦ થી. અંબાલાલ હીરાલાલ પટેલ-ટીંગસોદ, ૧૧ થી. ઠેગુરભાઈ જીભાઈ-માલપુર, ૧૨ થી. બહેચર-ગીર મોતીગીર ગોસાંઈ-મીઢાળ, ૧૩ થી. સાકરલાલ દોલતરામ ભટ્ટ-વરખડ, ૧૪ થી. નારણભાઈ કિશોરભાઈ પટેલ-વરખડ, ૧૫ થી. અંબાલાલ નાગેશ્વર જોશી-ઝાંઝડ, ૧૬ થી. નટવરલાલ નવલરામ જાની-કુકસ, ૧૭ થી. ઇશ્વરભાઈ રણછોડાભાઈ-આનંદી, ૧૮ થી. દરભાઈ હોટાભાઈ-ટીંગરવા, ૧૯ થી. કૃષ્ણચંકર હરિવલ્લભ-દીવેર, ૨૦ થી. માઈલાલ વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ-ટીંગરવા, ૨૧ થી. શંકરભાઈ બહેચરભાઈ પટેલ-ગોટા ફોદળીઆ, ૨૨ થી. શાંતિલાલ જીભાઈ ભટ્ટ-અંબાલી, ૨૩ થી. ધુળાભાઈ હાંસજીભાઈ પટેલ-કણજેઠા, ૨૪ થી. શાંતિલાલ ત્રિભોવનદાસ દવે-માંડવા, ૨૫ થી. તોલાચંકર હોટાલાલ દવે-દામાપુર, ૨૬ થી. હરજીભાઈ મીઢાભાઈ પટેલ-ચિરોળા, ૨૭ થી. ફોગટલાલ નાગેશ્વર જાની-કરનાળી, ૨૮ થી. હિંમતસિંગ મૂળજીભાઈ ચૌહાણ-સતીસણા, ૨૯ થી. સેવકલાલ રણછોડાભાઈ જોશી-સુરાશામળ, ૩૦ થી. મંગળભાઈ ગોપાળભાઈ પટેલ-મોઘેયા, ૩૧ થી. શંકરપ્રસાદ ભોળાચંકર વૈદ-અમીસરા, ૩૨ થી. દેવજીભાઈ ગોવિંદભાઈ પટેલ-અરકાળ, ૩૩ થી. નરહરિચંકર હિંમતરામ ઝોઝા-અરકાળ, ૩૪ થી. મણિલાલ પ્રાણ્યંકર ત્રિવેદી-અરકાળ, ૩૫ થી. શાન્તિલાલ મોતીલાલ-સેગવા, ૩૬ થી. સૌરાભાઈ ઝવેરભાઈ-સાંધા, ૩૭ થી. દલમુખલાલ હરિલાલ-ભેખડા, ૩૮ થી. મોતીલાલ નાગેશ્વર દવે-સીમળી.

કરજણ મહાલ— શ્રી. શંકરભાઈ ગિરધરભાઈ પટેલ-કંડારી, ૨ શ્રી. ધર્માગીર લક્ષ્મણગીર ગોસાંઈ-આમણગામ, ૩ શ્રી. નાથાલાલ જેઠાભાઈ પટેલ-મરયાણા.

આ પ્રમાણે બે પ્રાંતોમાં થઈ કુલ ૭૭ જણને ચાલુ સાલે પુસ્તકાલય વિષયની તાલીમ અપાઈ છે. આશા રાખવામાં આવે છે કે આ બધા ભાઈઓ પોતાપોતાના આજીવ્યાકુલી પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિને સુવ્યવસ્થિત ને સંગીન બનાવવામાં સક્રિય ભાગ ભજવી શિક્ષણવર્ગમાં મેળવેલી તાલીમ અને પ્રેરણા ને સાર્થક કરી દેખાડશે.

વડોદરા }
તા. ૨૪-૬-૪૨ }

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી
વ. રા. પુ. મંડળ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ જાહેરાત નં. ૫ / '૪૧-૪૨

વિષય:—પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા

પુસ્તકાલયના કામકાજની તાલીમ પામ્યા બદલ પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટેની પરીક્ષા આયોજિત વર્ષમાં બે વાર લેવાની યોજના રખાઈ છે: એક ઑક્ટોબરમાં ને બીજી એપ્રિલમાં. તે માટેની ચોક્કસ તારીખો જે તે સમયે વખતસર જાહેર કરવામાં આવશે.

આ યોજના મુજબ આગામી પરીક્ષા ચાલુ સન ૧૯૪૨ ના ઑક્ટોબરની તા. ૨૪-૨૫ મીને વાર શનિ-રવિએ જે તે મહાલના વા પ્રાંતના અનુકૂળ પડતા કેન્દ્રે લેવાશે. ધ્રુષ્ટિક ઉમેદવારોને મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ શ્રી. ઉમેદભાઈ મો. પટેલ સંપાદિત 'સાવર્જનિક પુ. પ્રવૃત્તિ' એકીકરણ' નામના પુસ્તકનો સાદાંત અભ્યાસ કરવાની અને તેમના વર્ગીકરણ વિષયની સંપૂર્ણ સમજણ મેળવી હયોટી પાડવાની ખાસ બલામણુ છે.

મજબૂત અભ્યાસ કરતાં કોઈ વિષય આ બાબતમાં મુશ્કેલી જણાય વા વિશેષ સમજૂતીની અપેક્ષા રહેતી લાગે તો નીચે સહી કરનારને તે વિગતવાર લખી જણાવ્યેથી જે તે બાબતનો વિગતવાર ખુલાસો દરકોઈ ઉમેદવાર મેળવી શકશે.

ઉપર નિર્દિષ્ટ પુસ્તકના અભ્યાસ વખતે નીચેનાં પુસ્તકો સાથે રાખી જરૂર જોગાં નગર તળે કાઢી જવાથી અભ્યાસમાં સારી સુગમતા સાંપડશે:—

(૧) સે. લા. ખાતાના સૂચના સરકારોનાં એકીકરણ બા. ૧ થી ૩

(૨) પુ. પુસ્તકો માટે વર્ગીકરણની પદ્ધતિ

(૩) , , કતીઓની નામાવલિ

(૪) ૮૦૦૦ તથા ૪૦૦૦ વર્ગીકૃત પુસ્તકોની નામાવલિઓ

આ પુસ્તકોની પ્રતો રાજ્યનાં કર્યા પુસ્તકાલયોમાંથી તેમ જ દાયકા જૂનાં ઘણાંખરાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાંથી મળી શકશે.

ધ્રુષ્ટિક ઉમેદવારોએ પોતાનાં નામ કામ ઉંમર ને ધંધા સાથે તા. ૧૦ મી ઑક્ટો-બર સુધીમાં પોતાની ઉમેદવારી નીચે સહી કરનાર તરફ નોંધાવી દેવી.

૦/૦ સે-ટ્રલ લાઇબ્રેરી }
'વડોદરા' }
તા. ૭-૬-૪૨ }

ના. નં. ચોકસી
સહમંત્રી
વ. રા. પુ. મંડળ

વિષય:—જૂથ પુસ્તકાલય મંડળોએ વાર્ષિક સભા ભરવા બાબત .

૧. પુસ્તકાલય ખાતાના વટહુકમ નં. ૧૪ તા. ૮-૭-૩૦ થી રાજ્યનાં દરેક જૂથ પુ. મંડળની વાર્ષિક સભા દર વર્ષે ઓગસ્ટના પહેલા રવિવારે ભરવાનું હયું છે. તે મુજબ સન ૧૯૪૨-૪૩ ની તૂતન સાલની વાર્ષિક સભા, ઓગસ્ટ '૪૨ ના પહેલા રવિવારે તા. ૨-૮-૪૨ ના રોજે ભરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલાં કામો કરવાનું, રાજ્યના દરેક જૂથ-પુ. મંડળના મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

આ સભામાં, જૂથમાં આવેલાં તમામ પુસ્તકાલયો વાચનાલયોના મંત્રીઓએ આવવાનું હોય, જૂથ મંત્રીએ સભાની તારીખના આર પાંચ દિવસ અગાઉ, પોતાના જૂથના જે તે પુસ્તકાલય-વાચનાલયના મંત્રીઓને સદર તારીખે સભામાં આવવાનું આમંત્રણ મોકલી આપવું. જૂથમાં આવેલાં તમામ પુસ્તકાલયોનાં પૂરી થયેલી સાક્ષનાં વાર્ષિક નિવેદન તથા નવીન સાક્ષનું બજેટ તમામ મંત્રી ભાષ્યોએ એકઠા થઈને આ બે સભામાં ભરવાનાં હોવાથી તેને લગતા સાધનિક કાગળો તથા બીજી જરૂરી હકીકત પણ સાથે લેતા આવવાનું રહેને ખાસ જણાવવું.

આ સભાઓ નીચેનાં કામો ખાસ કરવા ભલામણ છે:—

૧. જૂથના દરેક પુસ્તકાલયનું વાર્ષિક નિવેદન, પોતાનાં પત્રો ઉપરથી તૈયાર કરવું.
૨. ગત વર્ષના જુલાઈ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ પુસ્તકાલય ખાતાની સૂચના નં. ૨૮ માં જણાવ્યા પ્રમાણે તથા જુલાઈ ૩૦ ના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી “સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવાની યોજના” પ્રમાણે દરેક પોતાના પુસ્તકાલયનાં બજેટ બનાવવાં.
૩. મહાલ પુસ્તકાલય મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળ માટે જે પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી. મહાલ પુ. મંડળને તે નામોની ખબર આપવી.
૪. આ સિવાય (૧) જૂથમાં આવેલાં પુસ્તકાલય વિનાનાં શાળાવાળાં ગામોએ પુસ્તકાલયની લોકાપયોગી સંસ્થા ઉઘાડવા, (૨) જૂથમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરવા, તથા (૩) મહાલ અને રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી યોજાતી શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા લેવડાવવા વગેરે બાબતોના પ્રશ્નો પણ વિચારવા.

આ સભાના અહેવાલની હાજર રહેલા મંત્રી ભાષ્યોનાં નામ ગામ સાથેની એકેક નકલ મહાલ પુ. મંડળ, પ્રાંત પુ. મંડળ અને રાજ્ય પુ. મંડળ એ દરેક તરફ સભા ભરાઈ ગયા પછી દિન ૮ માં દરેક જૂથ મંડળના મંત્રીએ ખાસ મોકલી આપવી.

વસો,
તા. ૧-૭-૪૨

રામલાલ કા. પટેલ
મંત્રી,
વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

વિષય:—મહાલ પુ. મંડળોએ વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા ભરવા ખાખત

પુસ્તકાલય ખાતાના વટકુકમ નં. ૧૪ / તા. ૮-૭-૨૦ થી રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મંડળની વ્યવસ્થાપક સભા દર વર્ષે ઓગસ્ટના ત્રીજા રવિવારે ભરવાનું હયું છે. તે મુજબ સન ૧૯૪૧-૪૨ ના નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભા ઓગસ્ટ '૪૨ ના ત્રીજા રવિવારે તા. ૧૬-૮-૪૨ ના રોજ, પોતપોતાના મહાલના અનુકૂળ પડતા સ્થળે ભરવાનું અને તેમાં નીચે જણાવેલાં કામે કરવાનું, રાજ્યના દરેક મહાલ પુ. મંડળના મંત્રીઓને ખાસ સૂચવવામાં આવે છે.

જે તે મહાલનું મહાલ વ્યવસ્થાપક મંડળ, જે તે મહાલનાં જૂથમંડળોએ પોતાની નૂતન વર્ષની વાર્ષિક સભામાં ચૂંટેલા અબ્બે પ્રતિનિધિઓનું અને જે જૂથ મંડળ તરફથી નવા વર્ષના પ્રતિનિધિઓનાં નામ-ગામ આવ્યાં હોય તે પ્રતિનિધિઓને, સજાની તારીખના એક અઠવાડિયા અગાઉ, સભાનાં તારીખ, સ્થળ, ટાઇમ તથા કરવાનાં કામેની યાદી સહિત એક આમંત્રણપત્રિકા મહાલ મંડળના મંત્રીએ મોકલવી. જે જૂથ મંડળ તરફથી પ્રતિનિધિઓનાં નામ-ગામ આવ્યાં ન હોય ત્યાં તે જૂથ મંડળના મંત્રી તરફ આમંત્રણ મોકલવું અને એમાં બે પ્રતિનિધિઓને ચૂંટીને મોકલવા જણાવવું.

આ સભામાં દરેક મહાલ મંડળે નીચેનાં કામે ખાસ કરવાનાં છે:

- ૧ મહાલ મંત્રીએ રજૂ કરેલાં પૂરી થયેલી સાક્ષનાં નિવેદન તથા હિસાબ મંજૂર કરવાં.
- ૨ મહાલ વ્યવસ્થાપક મંડળ માટેના પ્રતિનિધિઓમાંથી એક પ્રમુખ અને મંત્રીની ચૂંટણી કરવી.
- ૩ પ્રાંત પુ. મંડળ માટે કર્યા પુસ્તકાલયોમાંથી એક અને આમ પુસ્તકાલય તરફથી એક એમ પ્રતિનિધિઓની ચૂંટણી કરવી. અને તે નામ પ્રાંત મંડળ તરફથી સમયસર મોકલી આપવાની મંત્રીને સત્તા આપવી.
- ૪ નવા વર્ષમાં મહાલે કરવાજોગાં કામેની વિચારણા કરી કાર્યક્રમ ગોઠવવો તથા તે માટેનું અંદાજ બજેટ મંજૂર કરવું.

ટીપ્—નવા વર્ષના કાર્યક્રમમાં નીચેના પ્રશ્નો ખાસ વિચારવા:—

૧ પ્રાંત પરિષદને નોતરવાની શક્યતા વિચારવી; ૨ મહાલ પૂર્વો રી. વા. ની પરિક્ષા લેવા ખાખત; ૩ શાળાવાળાં બાળી રહેલાં કામેએ પુસ્તકાલયો ઉઘાટવાની તજવીજ કરવા ખાખત; ૪ મહાલનું દરેક પુસ્તકાલય નવીન વર્ષનું અંદાજ બનાવે તથા પૂરી થયેલી સાક્ષનાં નિવેદન દરેલી મુદતમાં મોકલી આપે તેવી તજવીજ રાખવા ખાખત; ૬ મહાલ માટે માનદ પ્રચારક વા પ્રચારકા નીમવા ખાખત; ૭ મહાલનાં તમામ પુસ્તકાલયોએ પોતપોતાનાં જૂથમાં આવેલાં પુસ્તકાલયોની અરસપરસ સદકાર સાધી સદકારના ધોરણે અંદાજપત્રો બનાવવા ખાખત; તથા ૮ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી યોજાતી પરીક્ષાને તેમ જ સિદ્ધાન્તોની લાભ લેવા લેવશવવા ખાખત વગેરે વગેરે.

આ સજાના કામેદારના અહેવાલની સજામાં હાજર રહેલાઓનાં નામ સાથેની તથા હિસાબ સાથેની વાર્ષિક નિવેદનની એક નકલ પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ તરફ અને એક નકલ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફ સભા ભરાઈ ગયા પછી દિન ૮ માં દરેક મંડળે ખાસ મોકલી આપવી.

વસો,
તા. ૨-૭-૪૨ }

રામભાઈ કા. પટેલ
મંત્રી

વ. રા. પુ. મંડળ

પુસ્તકો મોકલ્યાની માહિતી

માહે જીન ૧૪૨ ની યાદી નં. ૫ ૫૨૮ + ૨૧૭ = ૭૪૫ કુલ

પેટલાદ—ગાડા, બાંટવા, મધરાણ, ખણસોલ, છુટેલી, રણ, પચરાણીઆ (ધિરપુરા). સંજયા, કણીઆ, રામોલ, મેઘલપુર, કોઠાવી, કલોદી, જલભેરડી, નવાગામ, બાતીટા, સિંહોલ, મલાતજ, આંધણી, અરડી, બાટીએલ, ત્રિભાવાડ, શેખડી, ગંગાપુર, રણજ, વિરોલ, ડાશી, વટાવ, જોળ કાસર, સાંસેદ, દંતાલી, સીમરડા, માણજ, લીખાલી, અગાસ, સુંદરણા, મોરડ, વિશ્રામપુરા, રામપુર, દેવા, બાકરોલ, મોગરી, ડેમોલ, પલાણા, મહિલા પુ. મોછત્રા, ચાંગા, માનપુરા, મહિલા પુ. પેટલાદ, મહિલા પુ. વસો.

લાદરણ—અમારા, જહાજ, દીબા, જલુધ, બામણગામ, ચુવા, કોસિદા, રહેલ, સીરવા, પીપળી, મોટી શેરડી, અરોળા, કીખલોડ, જલસણ, વટાદરા.

વડોદરા—છાણી, અટલાદરા, અંપાડ, પોર, કાશીપુરા, વેમાલી, વડસર, અંધાડીઆ, મોંજલપુર, કરચીઆ, દામાપુરા, તતારપુરા, તરસાલી, ગોરવા, પાતલવેણી, વડલા, આસોજ, મોતીઆપુરા, સીરવા, વાસણા મેતરીઆ, લાલજીપુરા, માણજ, કલાલી, મકરપુરા, સોખડા, ચાપડ, કલનપુર, આગેડ, સોનારકુછ, વરણામા, દયરથ, છટાલા, સમસાબાદ, સમીઆળા, પદમલા, ગોકળપુરા, વડસાલા, મેઘાકુછ, કાજલપુર (પોર), હરણી, ખાનપુર, ધનીઆવી, બાગવા, કુમાડ, સમા, સાંકરદા, સરાર, બાવલી.

પાદરા—દુંશેપુર આતરસુઆ—કનીપુર. કલોલ—સેરયા, ભોયણ રાડોડ.

વિજાપુર—મહિલા પુ. વિજાપુર. * વિસનગર—ખંડારણ.

મહેસાણા—પાલોદર. સિંધપુર—મહિલા પુ. ઉંઝા, અમદ.

પાટણ—મહિલા પુ. પાટણ. નવસારી—વેરમા.

ગણદેવી—ધનોરી, નાંદરખા, ખખવાડા, માણેકપુર, બાઠા.

પલસાણા—કડોદરા, સોયાણી, એના, દરણ, તાંતીચેયા, ચલયાણ, જામરા, કણાવ.

કામરેજ—દીબા, કોસમાડી, સીમાડી, આસ્તા, નેત્રંગ, લાડવી, જોખા, કડોદરા, ખોલવડ, બાદા, મેમવા, શેખપુર, નગોડ, જોદેશ્વર, પાલી, ખાનપુર, દેલાડ, ચીખલી, માકણા, વિલાણ, વલણ, વાવ, ધોરણપારડી, મોરવાણ, પરજ, નનસાડ, દેમોદ, અખામા, કામરેજ, ઉંબેલ, યામપુરા, ધાવા, દીગસ, દલધર.

મહુવા—અમરોલી, આમચક, આરતાડ, ધોળોકુછ, ખરવાણ, એરવાવરા, કુરેલ, દરચેલીઆ, અનાવલ, વડેવલ, ગીલખડી, ગુણસવેલ, વડીઆ, ઘડોઈ. મહુવરીઆ, કુંગરી, બામણીઆ, ઝોડચ, કોસ, લસણપોર, વાંસકુછ, અંધાત્રી.

માંગરોલ—નંદાવ, ગીનરમ, લીમોદરા, પીપોદરા, કુંવારદા, સરદા, મોસાલી, કંટવા, મહુવેજ, વાકળ, કોસારી, લીખાડા, દયોડા.

બ્યારા—કપૂરા, રૂપવાડા, બેઝીત, ડોલવાન, કલકવા, કેળકુછ, બેઝવાદર, વડકુછ, કાંજળ, ધાણી, વાંસકુછ, ઉમરવાવ દર.

સામાયિક દોહન

ફરિયાદભરી ચૂંદડી

દીવમાં શીરંગીઓનું રાજ્ય હતું ને શીરંગીઓના મુલક પોર્ટુગલમાં ધર્માંધ પાદરીઓનું રાજ્ય હતું. એ પાદરીઓ સર્વસત્તાધીશ હતા અને દયાળુ જીસસ કાધરના નામ ઉપર ખ્રિસ્તી ધર્મનો પ્રચાર કરવા માટે ગમે તેવા અત્યાચારો કરવામાં પાછું વાળી જોતા નહિ. મૃત્યુ પછીના નરકમાંથી માનવીઓને જીવતા નરકાગારમાં પૂરી રાખવામાં એમને એમનો ધર્મપંથ લાગતો. માનવીઓના આત્માને બચાવવા માટે એમના શરીરના ટુકડાઓ કરવામાં એમને રજ પણ સંકોચ થયો જાણ્યો નથી.

એમની પ્રવૃત્તિ પોર્ટુગલમાં જ હતી. પણ કદાચ આપણે શીરંગીઓના તાબાનાં સંસ્થાનો ઉપર પણ નજર દોડાવીએ. દૂર દરિયાપારનાં સંસ્થાનો સુધી એમના હાથો તો જાણે પહોંચે એમ ન હતું, પરંતુ એમની કક્ષમ તો પહોંચી શકતી હતી. ને એમના ખ્રિસ્તી ધર્મના અનુયાયીઓ ન હોય એવા મૂળ વતનીઓ માટે 'ચિત્રવિચિત્ર કાવદાઓ' કર્યાં.

સુખાઓ એ કાવદાઓનો મનસ્વી અર્થ કરતા. દાદ ફરિયાદનું તો કાંઈ સાધન ન હતું. તાર-ટપાલના કાંઈ વહેવાર ન હતા. પાસવાનોની જાણે પિંજાન વગર રાખને મળી શકાતું નહિ. વહાણમાં સફર થઈ શકતી ન હતી. શીરંગી સંસ્થાઓ એક વિશાળ નજરકેદની ઊવણી સમા હતા ને એ ઊવણીઓમાં સુખો કહે એ કાવદો ચાલતો હતો.

પોર્ટુગલમાં રાજ ફર્ડિનાન્ડ અને રાણી ઇસાબેલાનાં શાસન ચાલતાં હતાં ત્યારે દીવમાં એક જુલમગાર સુખાની હકુમત હતી. એ સુખાના રાજ્યમાં ખ્રિસ્તી ધર્મની બહાર મરનાર માણસની મિલકત ખાલસા થતી હતી. ખ્રિસ્તી ધર્મની બહાર મરનાર માણસનાં લગ્ન ગેરકાયદે લેખાતાં. સ્વભાષાનો ઉપયોગ રાજકોઈ મનાતો. નિજ સંસ્કારની તાલીમની મનાઈ હતી. નિજ દેવપૂજાની પણ મનાઈ હતી. ખ્રિસ્તી ધર્મની બહારના માણસને સુખાની મનસ્વી મુનસરી સિવાય કાવદાનું સંરક્ષણ ન હતું.

જુલમગાર સુખાના હાથમાંની આવી જાતની રાજ્યપદ્ધતિ બારે કલેશ, બારે હેરાનગતિ, અને પારાવારની સતામણી પેદા કરતી.

દીવની વસતીના દુઃખનો કોઈ પાર ન હતો. વડુ-દીકરીઓ સજામત નહોતી. આખર-ધર્મગત સજામત નહોતાં, ગાલ-મિલકત સજામત નહોતી, ને એની સામે કાંઈ ઇન્સાફ ન હતો, દાદ ન હતી, ફરિયાદ પણ ન હતી. કેવળ સરકારી વહાણો જ દીવ અને પોર્ટુગલ વચ્ચે આવતાં જતાં ને એમાં સફર કરવાને માટે મૂળ વતનીને સુખાની ખાસ પરવાનગી જોઈતી હતી. એટલે પોર્ટુગાલના રાખને તો કરાં શું કેમ ચાલી રહ્યું છે એનો જરા સરખો પે ખ્યાલ પણ ન હતો.

એવા દીવમાં, એવાં સુખાના શાસનમાં એવી રીતે સતાવાતી દીવની પ્રગ્નની વચમાં જેઠીબાઇ નામે એક ખત્રીની જુવાન છોકરી વસતી હતી. એનો બાપ ખત્રીનો ધધો કરતો ને જેઠીબાઇ પણ લૂગડાં રંગવાનું કામકામ કરતી. જેઠીબાઇનું રંગકામ બહુ વખણાયું.

જેઠીબાઇ પ્રયાસે શીરંગી બાપા શીખી હતી. એને લીધે શીરંગી અમલદારોની ઝારતોમાં પણ એનો અવરજવર હતો.

એક દિવસે સુખાની ઝારતે જેઠીબાઇને બોલાવીને કહ્યું : ' અમારા દેશનાં અમારાં રાણી સાહેબનો શુભ જન્મદિન આવે છે ને એ દિવસની ભેટસોગાદ તરીકે અમારે દીવના રંગકામના નમૂના મોકલાવવા છે. માટે તમે અમને થોડા નમૂના જલદી તૈયાર કરી આપો. '

વરખી પ્રમાણે જેઠીબાઇએ મનતે ગમે એવું કામ કરી આપ્યું. તે ઉપર આંખને હરે એવા વાદળી રંગની એક ચૂંદડી પણ રાખી : ' બાઇ સાહેબ ! હુમે રાણી સાહેબની રાંક પણ ફેગત છું. આપની લાખેણી સોગાદોની સાથે મારી આ રાંક ભેટ પણ મોકલાવજો ને ! '

રાણી ધસાબેઝ એટલે રાજ કાર્ડિનાન્ડની કેવળ મહારાણી જ નહિ, પણ દિલખીર માથુક પણ હતી. રાજ કેવળ એનો પતિ ન હતો, આશક પણ હતો. ને રૂપચૂંદરીના જન્મદિને રાજ રિયાસતનો બારે દળદબો ચલે. દેશદેશાવરથી ભેટસોગાદો લાઇને વધાર્યો આવતાં ને પાટનગરમાં જાણે મેળાનો જમ્મેલો રહેતો.

દીવથી સુખાએ રાણીના કદમમાં ધરેલી સોગાદોમાં વાદળી રંગની ચૂંદડીએ એકદમ રાણીનું ધ્યાન ખેંચ્યું : દરગાહમાં પોતાના અંગ ઉપર ઉપરણા તરીકે વાપરવાને એણે એ ચૂંદડી પસંદ કરી.

દરગાહને હજી જરા વાર છે ને રાણી ધસાબેઝ સન્નેલાં વસ્ત્રો સાથે દર્ખણમાં પોતાનું મુખ નીરંજે છે, ને એના ગાલ ઉપર વાદળી રંગની ઝાંચ ચોંટેલી એને દેખાય છે. અરે ! આ મનહર રંગની ચૂંદડીનો રંગ તો કાચો છે, ને એ રંગની ઝીણી ઝણુ બીડીને ચહેરાના જોળનવંતા રૂપને ઝાંખું કરે છે.

રાણીએ ચૂંદડી ઉતારીને પોતાની દારીતે ભેટ આપી દીધી. દારીને થયું કે બરદર-ગારમાં જે પોતે રાણી સાહેબની આપેલી ભેટ ઓઢીને જશે તો પોતાનો મરતબો એકદમ વધી જશે. રાણી સાહેબ તો અમીર માયુસ કહેવાય. જરાક ધોધ નાખીએ તો વધારાના રંગની ઝણુ ધોવાઇ જાય.

દારી ઉતાવળે રંગ ધોવા ગઇ. એણે રંગ ધોયો ને એની આંખો ચમટી ગઇ. ઉપરનો વાદળી રંગ આંખો ઊતરી ગયો ને વાદળી રંગને બદલે મેઘધનુષના રંગકમનો ત્રીજો રંગ સુઝાળી રંગ ખીલી નીકળ્યો.

દારી દોડી ને એણે રાણી સાહેબને ચૂંદડીના રંગપરિવર્તનની કોતુહલયા કહી. રાણીએ ચૂંદડી હાથમાં લીધી. ખરે જ, સુઝાળી રંગ બહુ મનોહર હતો. પણ એવ જરા હાથે ચોંટતો તો હતો.

દાસી ફરીને ધોવા ગઇ, તે ચૂંદડી ઉપરથી ગુલાબી રંગ ઊતરી ગયો. ને મેઘધનુષના રંગક્રમનો ચોથો રંગ ખીલતો લીલો રંગ નીકળ્યો.

આ અઝળ રંગક્રમતથી રાણીને નવાઇ લાગી. એણે ચૂંદડી ફરીને ધોવરાની ને લીલો રંગ નીતરી જતાં ચૂંદડી ઉપર પાંચમો રંગ પીળો રંગ નીકળ્યો.

ફરીને ચૂંદડી ધોવાઇ, ને ધનુષના રંગક્રમનો છઠ્ઠો રંગ કેસરી રંગ નીકળ્યો. છઠ્ઠી વાર ચૂંદડી ધોવાઇ ને રંગક્રમનો છેલ્લો રંગ લાલ રંગ આવ્યો. ને સાતમી વાર ન્યારે ચૂંદડી ધોવાઇ ત્યારે લાલ નીતરી ગયો ને ચૂંદડીનું પાન અસલ હતું તેવું સફેદ રંગનું બન્યું.

તદ્વન અસલ જેવું પણ નહિ, કેમકે સફેદ પાનની વચમાં આછા ડાળા રંગની ખાત હતી.

રાણીએ એ ખાત જોઇ. એ ખાત નહોતી, પણ અક્ષરો હતા: શીરંગી ભાપામાં રાણી સાહેબને અરજ હતી.

એ અરજમાં જેડીબાઇએ રાણી સાહેબના રંક પ્રગ્નજનને દાવે રાણી સાહેબના કદમમાં દીવના પ્રગ્નજનોની હાડમારીની વીતક આલેખી હતી. અંતમાં જેડીબાઇએ લખ્યું હતું:

‘ આ શુભ દિવસે બધા જ આપને ભેટ આપતા હશે. પણ હું દર રિયાપાર વસેલી આપની ગરીબ રૈયત આપની પાસે આ જ ભેટ માયું છું. મારા દેશનાં બાદશાહેનોને ન્યાય આપો ! અમને ન્યાય આપવામાં આપનો ઇશ્વર નારાજ નહિ થાય. ’

અરજની સાદી ભાષા, અરજ કરનારનું ચાતુર્ય, અરજ કરનારે પોતાની હિંમત ઉપર પાથરેલો પોતાની અઝળ કારીગરીનો ખુરખો...રાણીનું દિલ દ્રવી ઉઠ્યું.

ને દરબારમાં ન્યારે રાત્રએ એને મહામૂલ્ય ઝવેરાન બક્ષીસ આપ્યાં ત્યારે એણે એ બક્ષીસ નકારીને કહ્યું: ‘ સ્વામી ! મહારાજ ! આજે મને રીઝવવી જ હોય તો માત્ર એક જ બક્ષીસ આપો ! દરિયાપાર વસતી મારી હિન્દની પ્રગ્નને ન્યાય આપો ! ’

તામ્બુડોળ શીરંગીઓના પાટનગરથી ફરમાન છૂટ્યું. એ શાહી ફરમાનનું નામ ‘ પાનરે જેડી ’ જેડીબાઇની ચૂંદડી. એ ફરમાન પ્રમાણે પોર્ટુગલની હિન્દી પ્રગ્ન માત્રને ધર્મ કે કામના ભેદભાવ સિવાય સર્વ કોઇ વાતમાં શીરંગી પ્રગ્નજન જેટલા જ સમાન અધિકારો આપવામાં આવ્યા.

તે બીજી રીતે પણ રાજરાણીએ જેડીબાઇનું બહુમાન કયું.

પરદેશી ચડાઇખોરાની વસાહતોમાં મૂળ વતનીઓને પણ ચડાઇખોરો જેટલા જ સમાન પ્રગ્ન-અધિકારોની વાત, ‘ પાનરે જેડી ’ના પ્રસંગ પછી સર્વસ્વીકૃત બની. શીરંગી પછીના સર્વ પરદેશી ચડાઇખોરાએ એ સિદ્ધાન્તને સ્વીકાર્યો છે. એ સ્વીકારના મૂળમાં સમગ્ર પ્રગ્નના પ્રગ્નબળ કરતાં એક જુવાન ખત્રીની હોકરીની કારીગરીની કરામત ઊભી છે એનો ખ્યાલ ઘણાને નહિ હોય. *

નારીની સાધના

૫૫૫ દાદુ દયાળને નાનીઆઈ અને માતાઆઈ નામે એ કન્યાઓ હતી. ત્યારે તેઓ પરણવા લાયક ઉમ્મરની થઈ ત્યારે માતાપિતા તેમનાં લગ્નનો વિચાર કરવા લાગ્યાં. આને પણ છોકરી મોટી થાય છે ત્યારે માળાપને ચિંતા થવા માંડે છે, તો તે પ્રાચીન જમાનામાં તો પૂછવું જ શું ? પણ આ સંસારી સાધુની બંને દીકરીઓએ તો કુંવારી રહેવાનો નિશ્ચય કરેલો હતો. આને પણ છોકરીઓને કુંવારી રાખવાની માળાપોની હિંમત ચાલતી નથી, તો તે જમાનામાં તો ક્યાંથી ચાલે ? વળી કુંવારી રહેવામાં છોકરીઓમાં પણ આજના કરતાં તે જમાનામાં વધારે હિંમત જોઈતી જ હશે તો.

આ બંને બહેનોને લગ્ન કરવાનું સમજાવવાના અનેક પ્રયત્નો થયા. પહેલાં તો એમના પિતાએ જ એમને કહ્યું : ' બેટા, હવે તમે મોટી થઈ છો. તમારે હવે લગ્નનો વિચાર કરવો જોઈએ. ' ત્યારે આ પુત્રીઓએ જવાબ આપ્યો : ' પિતાશ, તમારી સાધનાધારા અને વંશધારા બંને સાચવવાં અમારે માટે શક્ય નથી. ગમે તે એક જ અમારાથી સચવાય એમ છે. તો બેમાં કયું શ્રેષ્ઠ ? અમે તો તમારી વંશધારા આગળ ચલાવવાને બદલે સાધનાધારા જ આગળ ચલાવીશું. '

પછી પિતા શું બોલે ?

આ પછી માતાએ એમને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને કહ્યું : ' બેટા, આપણે સ્ત્રીઓને વળી સાધના શી ? એ તો પુરુષોને શોભે. આપણે તો આપણો સંસાર બસો; તમે હવે ઝંટ સંસાર માંડો. '

પુત્રીઓએ જવાબ દીધો, ' માતા, સંસાર જો માંડવો હોય તો સંસારમાં મન જોઈએ. અમારું મન તો તપસ્યામાં-સાધનામાં છે. મન વિનાનો વિવાહ એ તો બ્યભિચાર જ કહેવાય. '

માતા પણ પાછી પડી. આ બંને બહેનો ઉપર એમના ભાઈની ખૂબ અસર હતી; તેના ગ્રેહસાદનથી જ બંને સાધનાને માર્ગે ચડી હતી. માતાપિતાએ એ ભાઈને પણ ઠપકો આપ્યો કે, હે હવે, બહુ ચક્ષુની મૂંઝી છે તે જો. ભાઈને પણ થયું કે, લાગે છે કે પ્રયત્ન કરી જોઈ.

તેણે જાહેર બંને બહેનોને કહ્યું : ' બહેન, તમે સાધનામય જીવન ગાળવા માગો છો એમાં તો કંઈ ખોટું નથી, પણ મારે માત્ર એક જ વસ્તુ વિષે તમને પૂછવું છે. માણસની દેહની ખૂબ કંઈ જેવી તેવી નથી હોતી. એ કુધા ખૂબ પ્રયત્ન હોય છે અને એને જીતવી એ અતિ મુશ્કેલ વાત છે. માણસનો સ્વભાવ જ અધોગામી છે. તો એ અધોગામી સ્વભાવને જીતશે શી રીતે ? '

ત્યારે આ બહેનોએ જવાબ આપ્યો : ' ભાઈ, તું અમને એમ પૂછે છે કે અમારામાં રહેલા શિવ (દેવી અંશ) અમારા જીવ (પાતળી અંશ)ને શી રીતે જીતી શકશે ?-માનવની સ્વાભાવિક ગતિ જ્ઞે-અધોગામી છે તેને અમે ઝર્ષગામી શી રીતે કરીશું ? એ તો ખૂબ સંકેત છે. ' દીપ લગાય તેજ જસ ચડિ દે ' તેજની સ્વાભાવિક ગતિ અધોગામી જ છે. ઠાપ પણ પ્રવાહી નીચે જ વહેવાનું; પણ ત્યાં દીવેટને મોટો દીવો પેટાવ્યો કે તરત જ તેજની

ગતિ બિલ્લરી થઇ જવાની-જીવન ગતિ થઇ જવાની. તે નીચે જવાને બદલે ઉચે ચડવા માંડવાનું. એમાં મુશ્કેલી શી ? ”

ભાઇ શેા જવાખ આપે ?

આમ ભાઇ પણ સમજતી ન શક્યો, એટલે પછી સખીઓને માથે એ કામ આવી પડ્યું. તેમણે જઇને કહ્યું: ‘ બહેન, સ્ત્રીઓએ તે કદી સાધના કરી છે ? આપણાથી તે વળી સાધના થતી હશે ? માટે તમે એ વાત પડતી મૂકો અને પરણી જાઓ. ’

બહેનોએ જવાખ દીધો: ‘ બહેન ! સ્ત્રીઓને મારનાર સ્ત્રીઓ જ હોય છે. ‘ સ્ત્રીથી કશું થાય નહિ, ’ સ્ત્રી તો નમાલી, એવું કહેતાં તમને શરમ નથી આવતી ? અને તો પૂછીએ છીએ કે જગતે સ્ત્રી પાસે માગ્યું છે ક્યારે ? જગતે ક્યારે સ્ત્રી પાસે ઉચ્ચ વસ્તુનો દાવો કર્યો છે કે સ્ત્રી તે આપે ? સ્ત્રી પાસે એવી માગણી થઇ હોય અને છતાં તેણે તે પૂરી ન કરી હોય તો ખરું કે સ્ત્રીથી કશું થતું નથી અને થવાનું નથી. પણ એમ ને એમ શા માટે સ્ત્રીને વગોવો છો ? ‘ નાર સે કછુ હોત નહીં; અસ દાવા કછુ આહી ? ’ એ તો જેમ ગોરખે જઇને મત્સ્યેન્દ્ર પાસે માગણી કરી તો મત્સ્યેન્દ્રને આપવું પડ્યું. ’

પ્રસંગ એવો છે કે મત્સ્યેન્દ્રનાથ એ ભારતવર્ષના અતિ પ્રસિદ્ધ યોગી હતા, ખૂબ ઉચ્ચ ભૂમિકાએ ચડેલા હતા. એમને ગોરખનાથ નામે એક શિષ્ય હતા. મત્સ્યેન્દ્રનાથ ફરતા ફરતા કામરૂ દેશમાં જઇ ચડ્યા. ત્યાં તો સ્ત્રીઓનું જ રાજ્ય. ત્યાં ગયા પછી અસાવધતા આવતાં મત્સ્યેન્દ્ર ખૂબ ભોગવિલાસમાં રૂપી ગયા: તેમની ખૂબ અધોગતિ થઇ; આખો વખત સ્ત્રીઓમાં જ પડી રહેવા લાગ્યા. ન્યારે ગોરખનાથને કાને આ વાત આવી ત્યારે તેને પારાવાર દુઃખ થયું. તેણે નિશ્ચય કર્યો કે મારે મારા શુરને પાછા ઉપર લાવવા. તે તરત જ કામરૂ દેશ જવા ઉપડ્યો. ત્યાં પહોંચી તેણે મત્સ્યેન્દ્રને મળ્યા પ્રયત્ન કર્યો, પણ એને કાઢીને અંદર જવા દીધો નહિ. આખરે એણે દેવડીએ પડેલા નગારા ઉપર ચોખ્ખા મલાગ્યા અને તે અવાજ સાંભળી મત્સ્યેન્દ્ર એકદમ બહાર આવ્યા.

‘ કાણુ છે ? ’

‘ જાગ મછેન્દર, ગોરખ આયા. ’

પોતાના શિષ્યને આટલા દૂરના પ્રદેશમાં આવેશે જોઇ શુરનું વતસલ હૃદય જરા પલખ્યું. પૂછ્યું: ‘ શું છે ? કેમ આવ્યો છે ? ’

‘ મારે તમારી પાસે ઉપદેશ જોઇએ છે. ’

મત્સ્યેન્દ્રે નિખાલસતાથી અને ઉઠા દર્દથી કહ્યું: ‘ બેટા, તમે આ કંઈ પહેલાંનો મત્સ્યેન્દ્ર રહ્યો નથી: હું તને ઉપદેશ નહિ આપી શકું. ’

‘ તે ન ચાહે, આપવો જ પડશે. હું તમારો શિષ્ય છું, તમે મારા શુર છો. ગોરખ માગે અને મછેન્દર ના પાડે એ જાને જ નહિ. ’

જાસ, મછેન્દર જાગી ગયો. તેનું ભોગચ્ચવન કાણુમાં સાગતી કાંચળીની જેમ બિલ્લરી ગયું. બાળકનો જેમ થયા પછી તેની નાડી માતાની નાડીથી સ્વતંત્ર થઈ જાય છે, માતૃ-નાડીનો સંબંધ જેમ બંધ થઈ જાય છે, તેમ પુત્રકમાં મછેન્દર પાછો પૂર્વજવનો મછેન્દર થઇ ગયો અને ગોરખની સાથે ચાલી નીકળ્યો. અહીં જેમ શિષ્યે દાવો કર્યો તો શુરે

પાત્રતા મેળવી તેને સંતોષવો પડ્યો, તેમ સ્ત્રી પાસે જો માગણી કરવામાં આવે તો તે પણ જરૂર સંતોષે. માણસ પોતા પાસે પણ નેટલી માગણી કરે તેટલું જ એને મળે. ”

હવે સખીઓને પણ કશું કહેવાનું રહ્યું નહિ.

દાદુ દયાળના એક ભક્ત રામ ભગવંતદાસ કરીને હતા. તેમણે આ બહેનોને સગવળવાનો પ્રયત્ન કરી જોયો. તેમણે કહ્યું: “ સ્ત્રી જાતે કામળ છે; એનાથી કઠોર સાધના ન થઈ શકે, માટે તમે છૂદ છોડી દો. ”

ત્યારે બહેનોએ જવાબ વાળ્યો: “ અંકુર કામળ હોય છે, ફૂંપળ કામળ હોય છે, પણ એ જ કામળ ફૂંપળ ‘ પાખણકો માખણ કરે ગાંઠ ગાંઠ લહરાઈ ’—પર્યંત જેવી કહ્યું ડાળીઓને બેદીને તેની ગાંઠગાંઠને નવપદ્મવધી મર્મરિત કરી મૂકે છે, અને એ જ કામળ અંકુર ધરતીના પડને ચીરીને ઉપર આવે છે. એટલે સ્ત્રીઓ કામળ છે, એમ કહીને સ્ત્રીઓ નિર્જળ છે એવું સાબિત કરવા મથશે નહિ. ”

‘ પણ આ રામ એમ હારે એવા નહોતા. એ છુદ્દાએ નવો પ્રશ્ન પૂછ્યો: ‘ બહે, પણ તમે હજી નાની છોકરી છો, તમારી તે શક્તિ કેટલી ? સાધના કેટલી ? ગચ્છું કેટલું ? ’

બહેનોએ કહ્યું: “ મહારાજ, બીજા કેટલું નાનું હોય છે ! અગ્નિનો તણખો કેટલો નાનો હોય છે ! અને છતાં એ બીજા જ ધરતી નીચે દબાયું હોય છે ત્યાંથી એ બાધાને વટાવીને, પોતાનો માર્ગ કરીને સૂર્ય સામે પોતાનો ગાદુ વિસ્તારે છે; એ અગ્નિનો તણખો જ પ્રગળ જ્વાળા પ્રગટાવે છે—લાકડાનો ખડકોનો નકતો હોય છે. બાધાને છૂતવી એનું નામ જ પ્રાણ—’ બાધાનિત તિત પ્રાણ. ’ ”

આટલાથી પણ રામ ધરાયા નહિ. એમણે વળી પ્રશ્ન કર્યો: ‘ પણ તમારી સાધનાની રીત તો જરા બતાવો. ’

ત્યારે આ બહેનોએ કહ્યું: “ સાધનાની વળી રીત શી ? સાધના એ તો સ્વાભાવિક વસ્તુ છે—સદજ વસ્તુ છે. એ કંઈ મારી બાંધીને બળજબરીથી પાળવાની વસ્તુ નથી. શિશિર ઋતુમાં વૃક્ષોમાંથી નવપદ્મવ કુટાડવા માટે કોઈ લાખો દ્રુહાડી ચલાવે, પણ ડાળી બેદીને એક પણ ફૂંપળ ન કાઢી શકે. પણ ન્યાં વસંતનો મઝવસમીર વાવા મોંડે કે લાગલી જ કામળ ફૂંપણ એ ડાળીઓને બેદી બેદીને ડોકિયાં કરે છે. ”

‘ હારે લાખ દ્રુહાડી તૈંદ છતે મઝવસમીર ’—એમ અમારી સાધના પણ મઝવસમીર જેવી સદજ જ હશે. ”

કશું જ ન ચાલ્યું ત્યારે રામએ એક છેલ્લો પ્રશ્ન પૂછ્યો: ‘ સારું. પણ તમારી સાધનાનો ક્રમ—Plan—ચોગના શી છે તે તો મને કહો. ’

ત્યારે એ બહેનોએ કહ્યું: ‘ આગળથી તૈયાર કરેલા નકશા પ્રમાણે તો મકાનો જ ચણી શકાય; જાડ તો પોતાની—સ્વેદ સદજ—રીતે જ જીવે. તેમ સાધના અને જીવનનો પણ નકશો તૈયાર ન હોય; એ તો જીવંત વસ્તુ રહી એટલે એ તો જીવે—પોતાની સદજ ગતિએ વધે અને વિહસે. ’

રામની અને સૌની ખાતરી થઈ ગઈ કે, આ બહેનોને પોતાના નિશ્ચયમાંથી ચળાવરી એ અશક્ય પણ છે અને અનાવશ્યક પણ છે. =

બાપુ ક્ષિતિમોહન સેન

સ્થાનિક સ્વરાજ

સ્વરાજ શબ્દ તમે ખૂબ વાર સાંભળ્યો ને વાંચ્યો તથા બોલ્યા હશે. સ્વરાજ એટલે આપણું પોતાનું રાજ. આપણા દેશનો રાજકારભાર આપણે પોતે આપણા પ્રતિનિધિઓ ચૂંટીને અને આપણને હિતકર લાગે એ રીતે ચલાવીએ તે સ્વરાજ. આણું જ ચલાવવાની શરૂઆત આપણા પોતાના સ્થાનથી કે ગામથી શરૂ થાય છે. આખા દેશનું કારભારું કરવાની સાથોસાથ દરેક ગામને પોતાને લગતાં અનેક જાતનાં નાનાંમોટાં કામો હોય છે; જેવાં કે, ગામની સ્વચ્છતા, ગામની સુખાકારી, લોકોની તંદુરસ્તી, અવરજવરનાં સાધનો અને રસ્તા, બાળકોની કેળવણી માંદાની દવા તથા બરદાસ ચાકરી, સુવાવડ, વગેરે. આ બધાં કામો દરેક સ્થાનને અંગે કરવાનાં હોય છે. તેમને માટે નાણાંની જોગવાઈ કરવી, સાધનસામગ્રી મેળવવી અને તેને બરોબર જોગવવી તથા વાપરવી, વગેરે કરવું જોઈએ. આ બધું તે તે સ્થાનના લોકો જોગા મળીને સહકારથી કરે તો જ સરસ થાય. એ કામો પણ લોકો પોતાની ખુશી પ્રમાણે કરે તો તે મારફત તેમને સ્વરાજ ચલાવવાની તાલીમ પણ મળે અને ગામનું કામ ચાલે. તેથી કરીને આ જાતના સ્થાનિક કામને પણ સ્વરાજ કહેવામાં આવે છે, અને દેશના સ્વરાજથી તેને જુદું પાડવા માટે તેને સ્થાનિક સ્વરાજ કહેવામાં આવે છે.

બધા પ્રાચીન કાળથી આપણા દેશમાં આવી જાતની વ્યવસ્થા ચાલતી હતી, એમ ઇતિહાસ પરથી જણાય છે. આપણે એ વ્યવસ્થાને ગ્રામ પંચાયત કહીએ છીએ. ગામની સુખસગવડ અને બધી તરેહની સુખાકારી સાધવા મથવાની સાથે ગ્રામપંચાયત મારફત કામ પણ કરતી. આથી કરીને ન્યાય ચૂકવવાનું કામ આજ જેમ ખૂબ મોંઘું અને લોકબંધ વધી પડ્યું છે, તેવું ત્યારે નહોતું. ગામના પંચ મારફતે જ કનિયા ચૂકવાતા, તેથી તે ઝટ પતતા અને ગ્રમન્સ આવે ત્યારે લોકોને તાણકે આવે-જા કરવાની ખટપટ પણ નહિ પડતી. ગામના પ્રત્નો બાબત મોટે ભાગે ગ્રામપંચાયત જ બધું જોઈ લેતી.

તમે પૂછશો કે, આપણા દેશમાં આજે જિલ્લામાં લોકલ બોર્ડ તથા શહેરોમાં મ્યુનિસિપાલિટીઓ કામ કરે છે તે બધી સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થાઓ ન કહેવાય? બરોબર છે; તે સંસ્થાઓ સ્થાનિક સ્વરાજનું જ કામ કરે છે. અમુક મતાધિકાર ધરાવતા લોકો પોતાના પ્રતિનિધિઓ ચૂંટી છે; તેઓનું લોકલ બોર્ડ કે મ્યુનિસિપાલિટી અને છે. તેમનું કામ શું, કામ કરવાને માટે નાણાં ક્યાંથી મળે, કઈ મર્યાદામાં તેમણે કામ કરવું જોઈએ, એ બધી બાબતો નક્કી કરવાને માટે સ્થાનિક સ્વરાજનો કાયદો સરકારે કર્યો છે. તે મુજબ આ સંસ્થાઓના સભ્યોને લોકો ચૂંટી છે; તેઓ પછી લોકોનાં સ્થાનિક કામો કરવાને માટે ગોઠવણ કરે છે.

પરંતુ આમાં આખા જિલ્લાનું એક મંડળ હોય છે. દરેક ગામનું ગ્રામપંચાયત જેવું મંડળ એમાં નથી હોતું. હવે સરકારે એને સારુ પણ કાયદો કર્યો છે અને ૨૦૦૦ ઉપર વરતીનાં ગામોમાં ગ્રામપંચાયતો નીમવી એમ ઠરાવ્યું છે. આથી કરીને ગામલોકને સ્વરાજની તાલીમ મળી શકશે. જો તેઓ સહકારથી અને સમ્યાધથી કામ કરે, તો ગામને અને તેની પ્રગતિને ખૂબ લાભ મળે. પણ તેની શરત એ છે કે, લોકોમાં સંપ, ગ્રામીણિક જીવિ અને સેવાભાવ તથા ન્યાયજીવિ હોવાં જોઈએ. એ જ ગુણો દ્વારા દેશનું સ્વરાજ પણ ચલાવી શકાય. આ ગુણો કેળવવા માટે સ્થાનિક સ્વરાજ સારી નિશાન ગણાય. *

મં

માનસશાસ્ત્રના કેટલાક રસપ્રદ પ્રયોગો

આજે જગતમાં અનેક શાસ્ત્રોની પ્રગતિ થઈ રહી છે. તેમની સાથે માનસશાસ્ત્ર પણ ખૂબ પ્રગતિ કરી રહ્યું છે અને એ શાસ્ત્ર સાથે પોતાને હંમેશાં સંબંધ રહેતો હોય તેનાં કેટલાંક રચૂળ તત્ત્વો જાણી લેવાં આવશ્યક છે, એમ લગભગ પ્રત્યેક વ્યક્તિને લાગવા માંડ્યું છે. વિશેષતઃ અમેરિકામાં સેંકડો સંસ્થાઓ માનસશાસ્ત્ર સંબંધી આર્થિક વિચાર-ચલાવીને જુદી જુદી શોધો કરી રહેલ છે. કારણ, એ શાસ્ત્ર આજે એટલું બધું ઉપયોગી થઈ પડ્યું છે કે જે કોઈ વ્યક્તિને સમાજમાં રહેવું હોય અને પોતાની પ્રગતિ કરવાની ઈચ્છા હોય તેણે માનસશાસ્ત્રનાં રચૂળ તત્ત્વો જાણી લેવાં એ ઐયરકર છે. રાજ્યશાસ્ત્રજ્ઞો, મુત્સદ્દીઓ, તખ્તીઓ, તત્ત્વજ્ઞો અને એવા લોકોને માનવીજીવન સાથે કેટલા બધો સંબંધ રાખવો પડે છે? આમ હોય, તેમણે માનસશાસ્ત્રની સૂક્ષ્મ માહિતી મેળવવી જ જોઈએ. વેપારી, શિક્ષક, દલાલ, કારખાનાદાર અને નટ સુદ્ધાને આ શાસ્ત્રની મદદની જરૂર જણાવા માંડી છે. અમેરિકામાં જુદા જુદા ધંધાઓમાં પડેલા લોકોને તેમના ધંધામાં આવશ્યક એવા પ્રકારનું શિક્ષણ આપવા કેટલીય સંસ્થાઓ હયાતીમાં આવી છે.

તાજેતરમાં ભરાયેલી એક અમેરિકન માનસશાસ્ત્ર સંસ્થાની વાર્ષિક બેઠકમાં રમુજ ઉપજનવનારા પ્રયોગો કરવામાં આવ્યા હતા. ડૉ. હેન્રી લિંક અને ડૉ. ક્રીયર્ગે લોકોના આભિપ્રાય ખરા હોવા વિષે પડકાર ફેંક્યો હતો. તેમના મત મુજબ પોતાનો અભિપ્રાય આપતી વખતે કેટલાક લોકોને પોતાના મનની બિલકુલ માહિતી હોતી નથી. એટલે લોકો જે વસ્તુ સંબંધી અભિપ્રાય આપે તે વિષે નિશ્ચિત સિદ્ધાંત બાંધવો એ ભૂલ છે. ઉદાહરણ તરીકે તમારી મોટરમાં ક્યાં ટાપર વાપરે છે, એવો પ્રશ્ન ૫૦૦ જણને પૂછવામાં આવ્યો હતો. તેમના ઉત્તર પછી એ લોકોની મોટરોનાં ટાપર જોયાં તો જણાયું કે કેટલાય માણસોએ ઉત્તર આપવામાં ભૂલ કરી હતી.

x

x

x

લોકમત જાણવાની યુક્તિ

બીજાં કેટલાંક ટેકાણે સર્વસાધારણ લોકમત અજમાવી જોવા આ પ્રમાણે પ્રશ્ન પૂછ્યોઃ “ સરકારે ચીન્નેના બાવ વધે નહિ એ માટે ખજરદારી રાખવી જોઈએ એમ તમને લાગે છે? ” આ પ્રશ્નનો ઉત્તર ૮૫ ટકા લોકોએ “ હા ” કહીને આપ્યો હતો; પણ તે પછીનો બીજો જ પ્રશ્ન આ પ્રમાણે હતોઃ “ લોકોના પગારોમાં અને મજૂરીના દરોમાં વધારો થાય એમ દરવા સરકારે કંઈ કરવું જોઈએ કે? ” આ પ્રશ્નનો પણ ૨૭ ટકા લોકોએ હકારમાં ઉત્તર આપ્યો હતો. ડૉ. લિંકના મતે આવા પ્રકારના પ્રયોગથી આપણને લોકમતનો ખ્યાલ આવશે. માત્ર પહેલો જ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હોત તો એક જ તરેહનો મત દેખાઈ આવત, પણ બીજો પ્રશ્ન પરથી એ જ લોકોનો કેવો વિરોધ મત હોય છે તેનું દિગ્દર્શન થાય છે. વસ્તુતઃ ઉપરના બન્ને પ્રશ્નોને એકબીજા સાથે સંબંધ નહોતો. નિશ્ચિત સિદ્ધાંત કાઢવા માટે એક વધુ પ્રશ્નની જરૂર હતીઃ “ લોકોના પગાર અને મજૂરીના દર દરાર્યા સિવાય જો ચીન્નેના બાવ દરારી રાખતા ન હોય તો ચીન્નેની કિંમત સરકાર દરારી દે એ વાત તમને અનુકૂળ આવે છે? ”

મત આપવાના આગલા દિવસે પણ આવતી કાલે પ્રત્યક્ષ મત કેવો પડશે એ નિશ્ચિત-પણે કહી શકાતું નથી. કારણ કે પ્રત્યક્ષ નિમણૂક થવાના આગલે દિવસે કરેલી પ્રાયોગિક મતગણતરી અને પ્રત્યક્ષ મતદાન એ બે વચ્ચે મહત્વનું અંતર હોવાનું દેખાઇ આવ્યું હતું.

૫૦૬૬ જોડિયું પ્રગતિને શિયાળો અતુલ્ય નીવડે છે ?

ડૉ. હેરોલ્ડ જોન્સે શાળામાં જવા શોધ વયનાં સુમારે ૭૦૦ બાળકોને ચકાસી જોયાં હતાં અને એમ જણાઇ આવ્યું હતું કે ચોમાસામાં અને શિયાળામાં સાધારણતઃ બાળકોની જોડિયું પ્રગતિ ૪-૫ નેટલી વધી હતી. એથી ઊલટી રીતે વસંતઋતુમાં અને ઉનાળામાં માત્ર ૨ હતી.

સર્વસાધારણપણે મનુષ્યની જીવિતી તીવ્રતા ૩૫ થી ૪૦ ની વય દરમિયાન પ્રકટ થાય છે, એમ ઓહીઓ વિશ્વવિદ્યાલયના માનસશાસ્ત્રના પ્રાધ્યાપક ડૉ. હાર્વે લેહમેનનો મત છે. છેલ્લાં ૫૦૦ વર્ષમાંના જુદા જુદા ક્ષેત્રોમાંની અધિકારી એવી વ્યક્તિઓનો અભ્યાસ કરીને જ તેઓ એ મત પર આવ્યા છે. ૪૦ વર્ષ પછી મનુષ્યના હાથે કદાચ ખૂબ કામ થાય અથવા એ પુષ્કળ અંચસંપત્તિનું સર્જન પણ કરે, પણ તેની જીવિતતાનો પ્રકર્ષ તો તેની તરુણાવસ્થામાં એટલે ૪૦ વર્ષ સુધીમાં જ દેખાય છે.

રસાયનશાસ્ત્રી, શારીરશાસ્ત્રી, શોધક, એમના આયુષ્યમાં ૩૦ થી ૩૪ વર્ષ તનાં વર્ષો મહત્વનાં જણાય છે. ગણિતશાસ્ત્રી, પ્રાણીશાસ્ત્રી અને ઔષધો અંગેનું સંશોધન કરનારાઓના સંબંધમાં એમ માલમ પડે છે કે ૩૫ થી ૩૬ ની ઉંમર દરમિયાન તેમણે મોટી શોધો કરેલી છે.

લેખકનાં કિંમતી વર્ષો

લેખકો પૈકી પ્રથમ પંક્તિની લઘુકથાઓ દિવા લઘુકથાઓ તે તે લેખકની ૨૦ થી ૨૬ વર્ષની વય દરમિયાન લખાયાં છે. શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરનારાં પુસ્તકો ધીરગંજીર પુસ્તકો, ધાર્મિક સાહિત્ય, ઉચ્ચ વિનોદી વાડગમય, એ ત્રીસ વર્ષની અંદરના તરુણ્યે લખેલાં છે. શાસ્ત્રીય, રાજકીય, શોકાન્ત વાડગમય અને પ્રથમ દરજ્જાનું ઉપયોગી સાહિત્ય સામાન્યતઃ ૪૦ વર્ષની વયનાં માણસોએ લખેલાં દેખાય છે. ઇતિહાસ અને વિવેચન, એ પર પચાસની આસપાસના લોકોએ ઉત્કૃષ્ટ લેખન કર્યાનું જણાય છે. ચરિત્રો, ખાસ કરીને આત્મચરિત્રો સાહીની આસપાસનાએ લખેલાં છે, એમ દેખાઇ આવશે.

ઉત્કૃષ્ટ નટી ૨૫ થી ૨૬ વર્ષ ત અને નટ ૩૦ થી ૩૪ ની વય પર્વત નિર્માણ થાય છે એવું ડૉ. હેરોલ્ડ જોન્સનું કહેવું છે.

મધ્યમ વર્ગના જીવિતોની ખાણ

સારી જીવિતતા ધરાવતા છોકરાઓ સમાજના બધા યથોચો મળી આવે છે. પરંતુ તેમનું વધુ પ્રમાણ મધ્યમ વર્ગમાંથી મળી રહે છે. ડૉ. લેવીએ ૫૦ હજાર વિદ્યાર્થીઓમાંથી ફક્ત ૫૦ પ્રથમ દરજ્જાના છોકરાઓ શોધી કાઢ્યા. બધાયનું જોડિયું ઉચ્ચ બિંદુ (ઇન્ટેલી-જન્સ કોએસન્ટ) ૧૪૫ સુધી હતું. આ બધાં છોકરાઓને જુદા જુદા વિષયોની માહિતી હતી. આ છોકરાઓ અંગેની વ્યક્તિગત માહિતી મેળવતાં જણાયું કે તેઓ સમાજના દરેક યથોચો આવેલા હતા. કોઇ છોકરાનો પિતા શાળાનો મુખ્ય અધ્યાપક હતો, કોકનો પિતા સૈન્યનો અધિકારી હતો અને કોકનો પિતા વેપારી હતો; એટલું જ નહિ પરંતુ, કેટલાક

છોકરાઓના પાલક મોટર કાર્ડર અને મિલમાં મજૂર હતા. પરંતુ આશ્ચર્યની વાત એ છે કે આ છોકરાંઓ પૈકી પ્રત્યેક પાંચ છોકરાંઓમાં ૧ અને પ્રત્યેક પાંચ છોકરીઓ પૈકી માત્ર ૨, એટલાંને શિક્ષકોએ ઉત્તમ અને ચાલક એવો શેરો આપ્યો હતો. બે છોકરાંઓને તો 'દ' શેરો મળ્યા હતા. આ પરથી શિક્ષણપદ્ધતિમાં કેવા દોષ છે એના વાચકોને ખ્યાલ આવશે. વૉશિંગ્ટન વિશ્વવિદ્યાલયના એક પ્રખ્યાત ડૉ. થિયોડોર લેન્ટઝના મત પ્રમાણે દાર-વાજ માણસોમાં Self-Consciousness ખૂબ હોય છે. ૧૦૦ દારવાજ માણસો અને ૧૦૦ દાર ન પીનારા માણસો એ બન્નેની ચકાસણી કરતાં એમ માલમ પડ્યું હતું કે દાર એ સિગારેટની માફક મનુષ્યના સ્વત્વના બાન (Self-Consciousness) પર વધુ અસર કરે છે. દાર નહિ પીનારાઓ વધુ સુખી અને આશાવાદી હોય છે, એવો પણ અનુભવ થયો હતો. (" પ્રબંધ " ના એક અંકમાંથી)

કંટાળો ત્યારે શું કરો ?

" કંઈ અમલ નથી. " " મળ પડતી નથી, " મન સાવ મુસ્ત થઈ ગયું છે એ જાતની લાગણી ગમે તેવા આનંદી, ઉત્સાહી, આશાવાદી અને સચકત માણસને ઠાંધ ઠાંધ વખતે થઈ જ આવે છે. અચાનક આવી પડતી એવી માનસિક અસ્વસ્થતાને ટાળવા માટે તમે શું ઉપાય લો છો ? " એ પ્રકારનો સવાલ અમેરિકાની કેટલીક આગેવાન વ્યક્તિઓને પૂછવામાં આવ્યો હતો.

નવી દૃષ્ટિ સાંપડે

એના ઉત્તરમાં ડોનાલ્ડ પીટી નામના લેખક પ્રતિવિદ્યાવિશારદે જણાવ્યું હતું કે " મારી જાતથી અને ખીજ માણસોથી ન્યારે હું ત્રાસી ગઈ છું ત્યારે હું મારી પત્નીને લઈને ઘૂમવા નીકળી પડું છું અને શેરીના ખૂલે દેખાડવામાં આવતું દુરખીન જોવા કે ઉધડનો પુડો નીર-ખવા કે દરિયાકિનારા પરનાં પંખીઓને નિહાળવામાં ગુંથાઉં છું. હંમેશાં, મનુષ્ય સાથે સંબંધ ધરાવતી ઠાંધ પણ પ્રતિષ્ઠા કે કાર્યની બહારનાં ક્ષેત્રોમાં ફૂલપટ્ટી મારું છું. ત્યાં મને ખ્યાલ આવે છે કે જે કુનિયાની ચિંતા માનવી કરતો નથી તે કુનિયા-કુદરતની કુનિયા કેટલી મજેથી ચાલી રહી છે ! એ રીતે મને મારું દૃષ્ટિજિન્દુ સાંપડે છે. માનવજાતને હું સૃષ્ટિના અથવા કુદરતના એક ભાગ તરીકે જ જોઉં છું અને સૃષ્ટિને અથવા કુદરતને, અનિવાર્યપણે સફળ બનતા પ્રયોગ તરીકે નીરખું છું. "

બહારગામ જાઉં છું !

લેખક, વેપારી અને રાજપુરુષ તરીકે જાણીતા જુસ બાર્ટને જણાવ્યું કે " દામ દરતાં, અધવચમાં જ જો મગજ ખાલી થઈ જાય તો ટોપી પહેરી સીધો બહાર નીકળું છું અને જોડાને ' પાલીય ' કરાવું છું. બહારની તાજી હવા અને જોડા નીચેના પગનાં આંગળાંને પોલીસવાળાના અડને લીધે થતા દળવા ' માલીયો ' ના મિશ્રણથી લોહી પાહું મગજ તરફ રહેવા લાગે છે. સાંખા વખત સુધી કંટાળો અને ખાલીપણ લામતું હોય તો સરસ ઉપાય એ છે કે મિત્રોને, સંબંધીઓને અને ઔદિસમાં પણ જાહેર કરવું કે ' હું બહારગામ જાઉં છું, અને પછી જવું નહિ. મોઝા ઉઠવું, ' પચારીમાં જ ચાનારતો કરવાં, ઔદિસે ન જવું "

અને શહેરનાં વિશાળ તથા ખુલ્લાં સ્થળોમાં એકલા ધૂમવા નીકળી પડ્યું; મંદિરો, દેવાલયો, મ્યુઝિયમો, અદાલતો, રમતગમતનાં મેદાનો, રેળાઓ વગેરે સ્થળોમાં મોજથી ફર્યું. માનવ-પ્રવૃત્તિ અને આનંદનાં અનેકવિધ ક્ષેત્રોમાંથી ક્યાંકથી તો તમને નવીન અને ઉત્તેજક દૃષ્ટિબિન્દુ સાંપડશે. ”

સ્રી જુહુ જ કહે છે !

વિદ્વાન અને પ્રખ્યાત પત્રકાર ફ્રેન્કલીન એડમ્સે કહ્યું કે “ કંટાળાના જાતને હઠાવવા માટે મારી પાસે અનેક ધ્વિાંને છે. જેને લીધે કંટાળો આવ્યો હોય એમ લાગે તેનાથી તદ્દન બિન્ન એવી કોઇ યીજ્ઞમાં મથયુલ થવું જોઇએ. ટેનિસ, પોકર અને પૂલ—આ ત્રણ રમતોમાં હું, ખરેખર, મારી જાતને જીલી જ જાઉં છું; અને પછી એવડા ઉત્સાહથી હું મારે કામે વળ્યું છું. પણ જ્યારે હું એકત્રો હોઉં છું ત્યારે તાજે થવા માટે હું શેક્સપીઅર વાંચું છું. એવું કોઇપણ નાટક વાંચવા લાગું છું. આ તો મારું કથન છે. મારી પત્ની એમ કહે છે કે એવું કંઈ હું કરતો નથી. મારી નજીકમાં જે માણસ હોય તેના ઉપર મીઠી ઝડીઓ વરસાવું છું. ટેટલું જુહુ ! ”

રસોડાની જાદુઈ અસર

શ્રીઓના સામયિક પત્રની તંત્રી અને લેખિકા ડેલી લ્યુટ્ટેસે આ ઇલાજ સૂચવ્યા: “ ટેબલ પરના વધુ પડતા ચાહુ કામના કંટાળાની અસર કાઢવા માટે હું રસોડાની પ્રવૃત્તિમાં શુંથાઉં છું. રોડી શેકવી એ એક અદ્ભુત કામ છે. જ્યારે માણસ રોડી શેકે છે ત્યારે જીવનની મૂળભૂત, પાયારૂપ ક્રિયા તે કરતો હોય છે અને શેકાએલ રોડીની સુવાસ એ વસ્તુ પૂરવાર કરે છે. રોડી શેકવાના અથવા તો ખીજ કોઈ પણ રસોડાના કામમાં મોટે માટે એવી શક્તિ પડેલી છે કે જેને પરિણામે તાજી થઇને હું મારા લેખનકાર્યમાં ઉત્સાહથી મંડી પડું છું. ”

અમેરિકાના આજના નૌકામંત્રી ફ્રેન્ક નૉક્સે સૌથી જુદો જ જવાબ આપ્યો. એમણે કહ્યું: “ કંટાળા માટે મારી પાસે કોઈ ઇલાજ જ નથી, કારણ કે કંટાળો શું છે એની મને ખબર જ નથી, જાદુગીને જોશપૂર્વક જીવનાર માટે જાદુગી અખૂટ રસથી બરેલી છે. ”

[તા. ૧૧-૭-૪૨ ના “ જન્મભૂમિ ” માંથી.]

પ્રભુની ભેટ

આખા દેશમાં ખ્યાતિ ફેલાઇ ગઇ છે કે ભક્ત કબીર સિદ્ધ પુરુષ છે. લાખો નરનારી આવીને તેમની કુટિરને ઘેરી જોમાં રહે છે. કોઇ કહે છે: “ મંત્ર બાણી મારો રોગ મટાડી દો. ” કોઇ વંધ્યા રમણી સંતાન માટે વિલાપ કરે છે. કોઇ કહે છે: “ તમારી દિવ્ય શક્તિ મને નજરે બતાવો. ” કોઇ કહે છે: “ સંસારમાં વિધાતા છે, એ વાત પ્રમાણ આપી સમજાવો. ”

બ્યાકુલ કબીર જાને હાથ જોડી ભગવાનને કહે છે: “ હે હરિ ! તે મારા પર વ્યા કરી મને નીચ યવનને ઘેર જન્મ આપ્યો છે. મને હવે કે તારી અપાર કૃપાને લીધે કોઇ મારી પાસે નહિ આવે સહુની દૃષ્ટિ જહાર હું અને ઘું બે જ રહીશું. પણ, હે માયાવી ! આ શી રમત રમે છે ! મને છેતરે છે શા માટે ? વિશ્વના લોહિને મારે ઘેર બોલાવી લાવીને તારે નાસી જવું છે કે શું ? ”

નગરમાં જોડલા બ્રાહ્મણો હતા તેમને ખૂબ ક્રોધ ચડ્યો છે: “ યવન વણુકરની ચરણ-
રજ લેવા લોકો દોડદોડ કરે છે; પાપનો ભાર વધી પડ્યો છે; પૂરો કળિયુગ આવ્યો છે;
આનો પ્રતિકાર નહિ કરીએ તો ધરતી રસાતલ જશે. ” બ્રાહ્મણોએ એક બ્રથા સ્ત્રી સાથે
યુક્તિ કરી. દુષ્ટી રીતે તેની સાથે વાત કરી એ સ્ત્રીના હાથમાં સુવર્ણ આપ્યું.

એક દિવસ બજારમાં કપીર વસ્ત્ર વેચવા જતા હતા. સહસ્રા સહુની સમક્ષ રડતાં
રડતાં તે સ્ત્રીએ કપીરને પકડી રાખ્યા. તે કહેવા લાગી: “ રે શઠ ! નિષ્કૂર ! કપટી ! હું
આ વાત કાઢને નથી કહેતી એટલે તું એક અળખા નારીને છેતરી જાય છે ! કંઈ જ
અપરાધ વિના મને તજીને આ સાધુનો વેશ તો ઠીક સંભ્યો છે ! અન્નવસ્ત્ર વગર મારો તો
વર્ણ કાળો યથ ગયો. ” પાસે જે બ્રાહ્મણો બેઠા હતા તેમણે કપટી ક્રોધ કરીને કહ્યું:
“ ભક્ત-તપસ્વી ! ધર્મને નામે જ ધર્મનો લોપ કરો છો ! નિરાંતે બેસીને સરલ લોકોની
આંખમાં ધૂળ નાખો છો ! અને આ જિયારી અળખા રહેતે અન્ન વગરની રજી છે ! ”

કપીરે કહ્યું: “ હું અપરાધી છું. હે સ્ત્રી ! ધરે આતો. મારી પાસે અન્ન હોય ત્યાં
સુધી તું શા માટે ઉપવાસી રહે ? ”

દુષ્ટ સ્ત્રીને ઘેર લાવી વિનય અને આદરથી કપીરે કહ્યું: “ પ્રભુએ તને ગરીબને ઘેર
મેઠકલી છે. ” શરમ, ભય અને પશ્ચાત્તાપથી રડીને તે રમણી ત્યારે કહેવા લાગી: “ લોભમાં
પડીને મેં પાપ ક્યું છે. સાધુના શાપથી હું મરી જઈશ. ” કપીર કહે: “ ભય ન રાખ,
માતા ! તારો કરો અપરાધ હું માનીશ નહિ, તું મારા મસ્તક પર જે અપમાન અને
અપવાદ લઈ આવી તે તો મારું ભૂષણ છે. ” ભક્તે તે સ્ત્રીના મનના વિકાર શમાવી દીધા,
તેને ચેતનાતું દાન દીધું. તેના મધુર કંઠમાં હરિનામ અને પ્રભુનાં શુશ્રુગાન સોંપી દીધાં.
દેશમાં વાત ચાલી—“ કપીર કપટી છે, એની સાધુતા સાચી નથી. ” સાંભળીને કપીર
શિર નમાવી કહે છે: “ હું સહુથી નીચે છું. જે સામે કિનારે પહોંચો જાઉં તો હોડીનો
મારે ગર્વ નથી રાખવો. હે પ્રભુ ! તમે જે મારી ઉપર રહો, તો હું સર્વથી નીચે રહીશ. ”

સાધુની વાત સાંભળી રાજના મનમાં કૌતુક થયું. દૂતે આવીને સાદ પાડ્યો ત્યારે
સાધુએ મસ્તક ધૂણાવ્યું. તેમણે કહ્યું: “ સહુથી દૂર મારી હિતતામાં રહ્યો છું. મારા જેવો
માણસ રાજની સભામાં શોભે નહિ. ” દૂતે કહ્યું: “ તમે નહિ આવો તો તેમાં અમારો
પ્રમાદ ગણાયો. તમારી કીર્તિ સાંભળી રાજને દર્શન કરવાની ઇચ્છા થઈ છે. ”

રાજ સભામાં બેઠા છે. સભાસદો ગોઠવાઈ ગયા છે. ત્યાં કપીર દાખલ થયા. તેમની
પાછળ તે સ્ત્રી હતી. રાજને થયું: “ આ કેટલો બેશરમ છે ! સ્ત્રીને સાથે લઈને ફરે છે ! ”
તેણે નિશાની કરી. દારપાળે સાધુને સભામાંથી બહાર કાઢ્યા. વિનયપૂર્વક કપીર તે સ્ત્રીની
સાથે કુટિર તરફ ચાલી નીકળ્યા.

રસ્તામાં બ્રાહ્મણો બેઠા છે. કૌતુકથી તેઓ હસે છે. તેઓ કઠિન ભાષા વાપરે છે.
સાધુને વિશ્વ વાણી સંભળાવે છે. ત્યારે તે સ્ત્રી રડતી રડતી સાધુના ચરણમાં પડી બોલી:
“ પાપના પંકમાંથી શા માટે તમે મને લીધી ? મારા જેવી અધમને ધરમાં રથાન આપી
શા માટે અપમાન સહન કર્યું કરો છો ? ”

કપીરે કહ્યું: “ મા ! તું તો મારા પ્રભુની બેઠ છો. ”

[“ કિશોર ”ના માર્ચ-એપ્રિલ અંકમાંથી.]

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ વાર્ષિક નિવેદનો ઑગસ્ટના પહેલા અઠવાડીયામાં તૈયાર કરી તમારા જૂથ મારફત ખાતા તરફ તુર્ત મોકલી આપો.
- ૨ કાયમનિધિનું ઓછું વ્યાજ મળતું હોય તે પુસ્તકાલયોએ આ માસિકમાં સૂચના નં. ૨૭ માં જણાવ્યા પ્રમાણે ઠરાવ કરી તુર્ત મોકલવો.
- ૩ કાયમનિધિ અગર દોષધિણ પ્રકારનું ઇતર ભંડોળ ખાનગી ઇસમ પાસે નહિ રાખતાં ખાતાએ જણાવેલી સંસ્થામાં જમા મૂકો.
- ૪ ઑગસ્ટના પહેલા અઠવાડિયામાં નવા વર્ષના અંદાજ માટે વાર્ષિક સલા બોલાવી તેમાં નવા વર્ષનું અંદાજપત્રક ખાતાના ધારાધોરણને અનુસરી ખનાવો તથા નવા વર્ષનું વ્યવસ્થાપક મંડળ ચૂંટો.
- ૫ અંદાજપત્રોમાં વર્તમાનપત્રો, પુસ્તકો, સામયિકો, લાકડીસામાન, રમતો, ઇતર સાહિત્યની યાદીઓ જરૂર સામેલ રાખો.
- ૬ અંદાજપત્રો જૂથની સલામાં ચર્ચી સહકારના ધોરણે શક્ય તે ફેરફાર કરી ઑગસ્ટ આખર સુધીમાં ખાતા તરફ મોકલવો.
- ૭ બુલાઈ આપરે તમામ દફતરો, શિલકી સામાન, પુસ્તકો વગેરે વ્યવસ્થિત કરો. શિલકી સામાન, તથા પુસ્તકોની મેળવણી બદલ જે તે રજીસ્ટરો પર શેરા કરી પ્રમુખ-મંત્રીની સહીઓ કરાવો.
- ૮ રોજમેળ ને ખાતાવહીઓ ઉપરથી સંસ્થાની મિલકતની તારીજ કાઢી નવા વર્ષે તેની ખાતાવહીમાં નોંધ લેવી.
- ૯ અંદાજપત્રો તથા નિવેદનોની બે પ્રતો આ માસિકના છેવટના ભાગમાં બેડીને રાખ્યતાં તમામ મદદ મેળવતાં અગર મદદ નહિ લેનારાં પુસ્તકાલયોને મોકલી છે તેમાં હકીકત ભરી મોકલવી.

સૂચના નં. ૨૭ સને ૧૪૧-૪૨

વિષય

કાયમનિધિનું ઉત્પન્ન વધારવા બાબત યોજના

વડોદરા રાજ્યનાં મદદ મેળવતાં અગર મદદથી રચાયેલાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો બંધવિધમાં પોતે પોતાની આવક પર નબી શકે તેવા સ્વરૂપ કાયમનિધિનો ઉદ્દેશ હેતુથી છેલ્લાં કેટલાંય વર્ષોથી કાયમનિધિની રકમ પ્રતિવર્ષ જુદી રાખવાની યોજના સ્વીકારાઈ છે, આ રકમો પુસ્તકાલય ખાતાએ માન્ય રાખેલી સંસ્થાઓમાં રોકવાની હોય છે.

ગયા વર્ષે પુસ્તકાલયોની કાયમનિધિની તમામ હદીકત એકત્રિત કરી પુસ્તકાલયવાર આપણે પ્રસિદ્ધ કરી છે. એ ઉપરથી જણાવું છે કે પુસ્તકાલયોની રકમો કયાં મુકાય છે રકમોનું મોટે ભાગે રોકાણ નીચેની સંસ્થાઓમાં વિશેષ છે:

(૧) પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ, (૨) સહકારી પેટીઓ અને મંડળીઓ, (૩) લેન્ડ મોર્ટગેજ બેંકો, (૪) બેંક અને એ બેંકની શાખાઓ, (૫) રાજ્યની અને પોસ્ટની ખાત પેટીઓ તથા પોસ્ટલ સર્ટિફિકેટસ. (૬) મ્યુનિસિપલ ડિપેચન્સ અને ગવર્નમેન્ટ સિક્યુરીટીઓ, (૭) જમીન અગર દુકાનોની સ્વતંત્ર મિલકત અગર કબજાગીરો.

આ ઉપરાંત કેટલેક રથએ ઊતરતા દરજ્જાની સહકારી મંડળીઓ અને ખાનગી ઇસમો પાસે હજી જૂજ રકમો જણાઈ આવે છે. પુસ્તકાલયોની નૈતિક ઊતરતા દરજ્જાની સહકારી મંડળી અને ખાનગી ઇસમો પાસે રકમો મૂકવી જોઈએ નહિ. અને મુકાયેલી હોય તે કાયદેસર પગલાં લઈ વસૂલ લેવી જોઈએ. કેટલાંક પુસ્તકાલયોએ વધારે વ્યાજ લેવાની આશાએ ઊતરતા પ્રકારની સહકારી મંડળી અગર ખાનગી ઇસમોને ત્યાં રોકેલાં નાણાં પરત નહિ આવવાથી તેમ જ દેણદારની પરિસ્થિતિ નાદાર-જેવી થવાથી બહુ જૂજ રકમો લઈ નિકાલ કરવાની દરજ પછી છે. આ રીતે જોતાં એ તો ચોક્કસ છે કે ખાનગી ઇસમો કે ઊતરતા દરજ્જાની મંડળીમાં બહાર સંસ્થાનાં નાણાં રોકવાં કોઈ રીતે ન્યાયપુરઃસર નથી.

કાયમનિધિની રકમોનાં મુખ્ય રોકાણો ઉપર જણાવેલી સંસ્થાઓમાં થયેલાં છે, તેમના તરફથી આવતું ઉત્પન્ન જોતાં કેટલાંક ડિપેચન્સ, શેર, સિક્યુરિટી તથા ઝૂ વર્ગની સહકારી મંડળીઓમાંથી અગર જમીનના ઉત્પન્નમાંથી લગભગ સાઠપચીસ ટકા સુધી સરસરી ઉત્પન્ન આવે છે. જમીન કે દુકાનનું ઉત્પન્ન સાત મેળવતું એ સંસ્થાના કાર્યકરો પર બહુ આધાર

રાખે છે. બાદરણ મહાલ પરિપટે જમીન પર નાણાં રોકવાની હિમાયત કરી હતી, પણ ખાતાના અનુભવમાં જાણીયું છે કે પુસ્તકાલયના વહીવટદારો આથી ઠાં તે એકદમ સત્તા જમાવી પૂરવું ઉત્પન્ન બિંબું કરી શકતા નથી અગર સમિતિના સભ્યોમાં મંદતા આવી જતાં તેની દરકાર રહેતી નથી. જમીન સંપાદન કરવી એ બહેર સંસ્થા અને તેમાં પુસ્તકાલયો જેવી સંસ્થાને હાલ તો અનુકૂળ નથી એમ અમને લાગે છે. એટલે હવે જે બેંક કે બચત પેઢીમાં નાણાં રોકાય છે તેનું ઉત્પન્ન પૂરવું આવવું નથી અને માત્ર ટકા દોઢ ટકાનું નહિવતું ઉત્પન્ન આવે છે. સમગ્ર આવી રીતે રોકાયેલી રકમનું ઉત્પન્ન વધારવાની ખાસ જરૂર છે.

કાયમનિધિનું વાર્ષિક ઉત્પન્ન વધે તો જે તે પુસ્તકાલયને પોતાને દર વર્ષે ખર્ચવાની રકમમાં ઉમેરો થાય એ સ્વાભાવિક છે. પેટલાદ મહાલ પરિ-
ઉત્પન્ન વધારવાનો હેતુ પદે આ બાબત વિચાર કરી ઉત્પન્ન વધારવા યોજના કરવા ખાતાને વિનંતિ પણ કરી છે.

મે. રા. રા. રાજ્ય કોપાધિકારી સાહેબે એવું સ્પષ્ટ કર્યું છે કે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની છૂટક છૂટક રકમો નાની હોય તેનું કોઈ ખાસ વધારે ઉત્પન્ન મળી શકે નહિ, પરંતુ જે બધી રકમ ભેગી કરવામાં આવે અને એક આંકડે રકમ દર વર્ષે હિસાબી ખાતાની સત્તાદ પ્રમાણે રોકવામાં આવે તો લગભગ ત્રણથી સાડાવણ ટકા જેટલું ઉત્પન્ન આવી શકે એમ છે. આ પ્રમાણે ઉત્પન્ન વધે તો પ્રત્યેક પુસ્તકાલયને દર વર્ષે થોડો વધુ લાભ મળે એ ચોક્કસ છે.

ઉપર પ્રમાણે સલાહ વાળ્યા હોવાથી તમામ પુસ્તકાલયોની રકમ એક સ્થળે એક-ત્રિત કરી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ દ્વારા મે. રા. રા. રાજ્ય કોપાધિકારી સા. મારફત વધારે ઉત્પન્ન માટે નાણાં રોકવાની અનુકૂળતા છે.

આ રકમો બાંધી મુદત માટે રોકવાની હોવાથી પ્રત્યેક પુસ્તકાલયથી ગમે તેવી રીતે રકમ ઉપાડી શકાય નહિ. આને પણ પુસ્તકાલય ખાતાની કાયમનિધિની રકમ પરવાનગીથી જ કાયમનિધિનાં નાણાં એક સ્થળેથી બીજે સ્થળે ઉપાડવા બાબત અગર કોઈ બીજા હેતુસર ઉપાડવાનાં હોય છે. અનાવૃષ્ટિ, અતિવૃષ્ટિ, દુકાળ કે એવી કુદરતી આફતોમાં લોકમદદ બિભી ન થઈ શકે તો કાયમનિધિની રકમમાંથી પોતાને જરૂર પૂરતી રકમ ઉપાડવાનો હરકોઈ પુસ્તકાલયને હક છે. એટલે બાંધી મુદતની થાપણ બધારે રોકવાનું નહીં કરવામાં આવશે ત્યારે એ બાબતનો ચોક્કસ વિચાર કરી પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ કુલ કાયમનિધિની રકમના દશ ટકા સુધીની રકમ ચાલુ ખાતે રાખશે એટલે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની સામાન્ય જરૂરીયાતને તે જરૂર પહોંચી વળશે, એટલે આથી તો ઉત્પન્ન વધારવામાં આવશે એટલું જ નહિ પણ પોતાને જોઈતી પ્રસંગોપાત રકમ પણ અનાગત રાખેલી રકમના પ્રમાણમાં મળશે.

ઉપર પ્રમાણે સંપૂર્ણ સમજ મળ્યા પછી આશા છે કે તમામ ગ્રામ, કસ્ટા અને ગ્રાંત પુસ્તકાલયો પોતાની રકમો જે આજે દરે રોકાઈ હોય તે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો- પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ દ્વારા મે. રા. રા. રાજ્ય એ ઠરાવ કરી ચોક્કસવા કોપાધિકારી સાહેબ મારફત વધારે ઉત્પન્ન માટે રોકવા બાબતની સમિતિને ફાવ કરી જે તે સંસ્થા તા. ૧૫ ઓગસ્ટ ૧૯૪૨

બાબત

સુધીમાં ખાતામાં મોકલી આપવા વ્યવસ્થા કરે. સદર ઠરાવની નકલ જૂથવાર એકત્રિત કરી વાર્ષિક નિવેદન સાથે મોકલવા તજવીજ કરવાની છે.

ઠરાવનો સુસદો સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોની જાણ માટે આ નીચે આપ્યો છે:—

માર્ગદર્શક ઠરાવ

સુસદો

મોજો.....ગામના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયની કાયમનિધિ અને ઇતર બંડોળ મળી કુલ રૂ. .... છે તે પૈકી રૂ. .... તથા ટકાથી ઓછા વ્યાજ છે તે રકમ પુસ્તકાલય ખાતાની યોજના અનુસાર પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળને મે. રા. રા. રાજ્યકોષાધિકારી સાહેબ મારફત વધુ ઉત્પન્ન આવે તેવી રીતે રોકવા ઠરાવે છે. સદરજુ બાબતની આગળની તજવીજ મંત્રીએ કરવી.

સચ્ચોની સહી.

વકોદરા,
તા. ૨-૭-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ,
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૨૮ સને ૧૯૪૧-૪૨

વિષય

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં અંદાજપત્રો મંજૂર કરતી વખતે લક્ષમાં લેવાનારી બાબતો.

રાજ્યનાં મદદ મેળવનારાં તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રીએને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે પોતાના પુસ્તકાલયના ૧૯૪૨-૪૩ ના ઓગસ્ટ ૧૯૪૨ આખર અંદાજપત્રો “ પુસ્તકાલય ” માસિકના જુલાઈ ૧૯૪૨ ના અંકમાં છાપેલા નમૂના પ્રમાણે બે પ્રતો તૈયાર કરી પુસ્તકાલય ખાતા તરફ ઓગસ્ટ માસની આખર તારીખ સુધીમાં મોકલી આપવા તેઓ મહેરબાનીથી તજવીજ કરશે.

પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે કોઈ પત્ર કે સામયિક કાઠી નાખવામાં આવે છે ત્યારે એમ માનવામાં આવે છે કે આ બાબતમાં ખાતાએ મનસ્વી તજવીજ કરી છે. ખર્ચ જેતાં આમ થતું નથી. અંદાજો મંજૂર કરતાં અગાઉ કેટલીક ગદરવાની બાબતો તરફ દર વર્ષે વ્યવસ્થાપકોનું ધ્યાન દોરવામાં આવે છે, અને એવી કોઈ બાબત તેમના તરફથી વિચારાઈ ન હોય અને તેમ કરવું. પુસ્તકાલય પ્રગતિની દૃષ્ટિએ ક્ષિતિ લાગે તો અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે

ઘટિત ફેરફાર થાય છે. મંજૂર કરેલું અંદાજપત્ર પુસ્તકાલય તરફ પહોંચ્યા બાદ નિયમને અનુસરીને ખીજી વધવટ કરવી હોય તો તે પણ કરાવી શકે છે. સગળ આ ગેરસમજૂત દૂર થાય તે માટે આ સૂચના પુસ્તકાલયના બહાર કાર્યકરો માટે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે પુસ્તકાલય ખાતુ નીચેની બાબતોનો વિચાર કરી અંદાજ મંજૂર કરેલી અંદાજ મંજૂર કરે છે. તો આશા છે કે પુસ્તકાલયના સંચાલન વખતે લક્ષમાં લેવાનારી લોકો અંદાજને બનાવતી વખતે ખાસ તે બાબતો લક્ષમાં લેશે. બાબતો

(૧) સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો સ્થાપવાના નિયમોની કલમ ૧૮, ૧૯ તથા ખાતાના અંગે થયેલી સૂચના નં. ૪૮ સને ૧૯૩૯-૪૦ “ પુસ્તકાલય ” માસિકના જુલાઈ ૧૯૪૦ ના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયા પ્રમાણે બનતા સુધી જે તે પુસ્તકાલયે અંદાજ ગોઠવતી વખતે ખર્ચની રકમો માટે ટકાવારી બજાવવી જોઈએ.

(૨) પુસ્તકાલયની સ્થળસ્થિતિ, વાચકોનું પ્રમાણ, પુસ્તકાલયની નિવેદનો મોકલવાની નિયમિતતા, બૂથ મંડળ કે મહાલમંડળની કરેલી કામગીરી, અંદાજની સહકારના ધોરણે કરેલી ગોઠવણી, તપાસણી અધિકારી તરફથી લેવાયેલા વાંધાના નિકાલ વગેરે વ્યવસ્થાની બાબતોનો ઘટિત વિચાર કરી અંદાજને મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(૩) વર્તમાનપત્ર અને સામયિક વિભાગમાં બાળકો માટે એકાદ માસિક ટકાવારીની પત્તામાં રહીને પુસ્તકાલયોએ વસાવવું જ જોઈએ. કારણ, મોટા ભાગે આપણી શાળાઓમાં જ આ પુસ્તકાલયો છે અને બાળકો તેનો બહોળો ઉપયોગ કરે છે.

(૪) પુસ્તકોમાં પણ બાળકો, બહેનો, સામાન્ય શેડુ બજેલા માણસો સમજી શકે તેવા બાળોપયોગી, સ્ત્રીઉપયોગી અને સામાન્ય પ્રૌઢોને ઉપયોગી સાહિત્ય અવશ્ય શેડુ ઘણું દર વર્ષે વસાવવું જોઈએ.

(૫) છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં સરકારપંચાયતની મદદ જે મળી હશે તેની સરેરાશમાં જ ચાલુ સાલે પણ મદદ મળશે. વધારે માગણી હશે તો તે નફ્ટકે કાપવી પડશે અને તે પ્રમાણે ખર્ચની બાબતમાં પણ જુદે જુદે સ્થળે કંપાત કરી પુસ્તકો, માસિકો કે છતર સાહિત્ય કમી કરવું પડશે.

(૬) કાયમનિધિની રકમ ખાતાએ માન્ય કરેલે સ્થળે મુકાયેલી હોવી જોઈએ. અગર તેથી કાંઈ વિરુદ્ધ હકીકત હોય તો દર્શાવવી જોઈએ. અને મંજૂરી મળી હોય તો મંજૂરીની નકલ પણ સામેલ રાખવી જોઈએ.

(૭) લોકમદદની નીમે રકમ કાયમનિધિ ખાતે દર વર્ષે મૂકવી જોઈએ. ઉપરની બાબતોને અનુલક્ષીને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં સને ૧૯૪૨-૪૩ નાં અંદાજને મંજૂર થશે તો આશા છે કે પુસ્તકાલયો પોતાનાં અંદાજને વ્યવસ્થિત રીતે બનાવી મોકલી આપશે.

સૂચના નં. ૨૯ સને ૧૯૪૧-૪૨

વિધય

વાર્ષિક નિવેદનો મોકલવા બાબત

સને ૧૯૪૧-૪૨ ની સાલનાં વાર્ષિક નિવેદનો વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો સને ૧૯૪૧-૪૨નાં વાર્ષિક લયો વેળાસર મોકલે તેમ જ હકીકત મોકલવામાં અનુકૂળતા નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા થાય એ હેતુથી તેનાં ફોર્મો ચાલુ માસના પુસ્તકાલયના અંકમાં તરફ મોકલવા બાબત છેવટના ભાગમાં સાંધેલાં છે તે ફાડી લઈ તેનો ઉપયોગ કરવો. આ અંક રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયોને (મદદ મેળવતાં અને ન મેળવતાં) મોકલવા " પુસ્તકાલય " માસિકના વ્યવસ્થાપકોએ ઉદારતા ખતાવી છે.

આશા છે કે આ નિવેદનો જે તે પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ તૈયાર કરી એક પ્રત પોતાને ત્યાં રાખી બીજી પ્રત પુસ્તકાલય ખાતા તરફ પોતાના જૂથ નિવેદનો તૈયાર કરવા મારફત ઓગસ્ટ માસની તારીખ પંદર પહેલાં મોકલી આપવા બાબત ચૂકશે નહિ.

રાજ્યનાં જુદાં જુદાં મહાલ અને જૂથ પુસ્તકાલય મંડળો, તેમ જ રા. મહાલ મહાલ મંડળ અને રા. શાળાધિકારી સા. પણ આ બાબતમાં પોતાની સ્થળ-સીમામાં મહાલ શાળાધિકારી આવેલાં પુસ્તકાલયોને ધૃતિ સૂચના આપી સૌને જાણત રાખી સાહેબોએ સહકાર ઉપર જણાવેલી તારીખ સુધીમાં નિવેદનો પુસ્તકાલય ખાતા આપવા બાબત તરફ ખીનચૂક મોકલી આપવામાં જરૂરી સહકાર આપશે.

વડોદરા, } ઉ. મો. પટેલ
તા. ૩-૭-૪૨ } મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

જાહેરાત નં. ૧૧ સને ૧૯૪૧-૪૨

ગતીકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૮ માંનો ઇસમ પટેલ હરજોવિંદ માધવદાસનો પત્તો તેા નથી મળ્યો, પણ જુદી જુદી સંસ્થાઓમાંથી એણે બાંધવા આજેલાં પુસ્તકોનો પત્તો લાગ્યો છે. સિદ્ધપુર ઠંન્યાશાળાના શિક્ષક ચ. માણેકલાલ ગિરગજાંકર ત્રિવેદીનું સિદ્ધપુરમાં બિંદુ સરોવરના રસ્તા પર આવેલું મકાન સદર ઇસમે બાંડે રાખેલું ને તેલું બાંડું લાંબી મુદતનું ચઢાવી તે નાસી ગયો છે. એટલે જાહેરાત નં. ૮ પ્રસિદ્ધ થતાં મકાનમાલિક ભાઈ માણેકલાલે ઇસમ મજકુરની ઓરડી કચળે લેતાં તેમાંથી જથ્થાબંધ પુસ્તકો અસ્તવ્યસ્ત હાલતમાં મળી આવ્યાં છે.

તેા આથી લાગતી વળગતી પુસ્તકાલય સંસ્થાઓના કાર્યકર્તાઓને ખબર આપવામાં આવે છે કે જુલાઈ વેકેશન દરમ્યાન ભાઈ માણેકલાલ પોતે ઘર આગળ રહેવાના છે તે દરમ્યાન લાગતા વળગતા મંત્રી ભાઈએ પોતાની સંસ્થાનાં પુસ્તકો રીતસર પાવતી આપીને ભાઈ માણેકલાલ પાસેથી મેળવી લેવાની તજવીજ કરવી. આ બાબતમાં વિશેષ તજવીજ અત્રેથી કંઈ કરવાની રહેતી નથી; એટલે હવે આ બાબતમાં પુસ્તકાલયના મંત્રીઓએ મે. થી આ તરફ લખાપડી કરવી નહિ.

વડોદરા, }
તા. ૧-૭-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

વિષય

સને ૧૯૪૧-૪૨ માં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો

૧૯૪૧-૪૨ ની સાલમાં ગુજરાતી સાહિત્યમાં પ્રકટ થયેલાં પુસ્તકોની ઝોક યાદી આ નીચે આપી છે. આ યાદી પુસ્તકાલય ખાતામાં આવતાં બલામણુ માટેનાં પુસ્તકો તથા “ પુસ્તકાલય ” માસિક પર અવલોકનોર્થે આવતાં પુસ્તકોની યાદી પરથી તૈયાર કરનામાં આવી છે. અને તેમાં નવી આવૃત્તિનાં પુસ્તકોનો પશુ સમાવેશ કરવામાં આવે છે. આ યાદી તૈયાર કરવાનું મોટે ભાગે તમામ કાર્ય “ પુસ્તકાલય ” માસિકના તંત્રી શ્રી. મણિલાલ વ્યાસે ક્યું છે. તે જાલ તેમનો ખાસ આભાર માનવામાં આવે છે.

પુસ્તકાલયો આમગમાં કોષ તેમની પાસે પુસ્તક પસંદ કરવા માટે પુસ્તકાલય માસિક સિવાય બીજી મહિતી બહુ જૂઝ હોય છે. ખાતા તરફથી બલામણુ થયેલાં પુસ્તકો તેમ જ પુસ્તક પરિચયમાં આપેલી પુસ્તકોનો ધો પરથી આ યાદી તૈયાર થઈ હોવાથી નવીન અંદાજપત્ર બનાવતી વખતે તે ખાસ ઉપયોગી થઈ પડે અને નવીન પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો વસાવવા વ્યવસ્થાપકોને પૂરતી સરળતા થાય તે માટે આ નીચે વિષયનાર પુસ્તકોની યાદી આપી છે. જૂથ પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ પોતાની સભામાં આ યાદી તરફ તમામ પુસ્તકાલયોનું ધ્યાન ખેંચશે એવી આશા છે.

આશા છે કે પુસ્તકની કિંમત ને અંદાજનાં આપી હોય તેથી એવડી રકમનાં પુસ્તકોની યાદી અંદાજનાં હવે મૂકવામાં આવશે. અને જુદા જુદા વિષયોમાંથી વાચકોને અનુકૂળ થાય તેવી રીતે સહકારના ધોરણે પુસ્તકાલયો પુસ્તકો પસંદ કરી શકશે.

આ યાદી ઉપરાંત પોતાના પુસ્તકાલયમાં ને પુસ્તકો નિરુપયોગી થયાં હોય અને વાચકોની ખાસ માગણી હોય તે પશુ નવીન વર્ગે ખરીદાય તેવી કાળજી મંત્રી અને વ્યવસ્થાપક બાદઓ રાખશે એવી આશા છે.

વિષયદર્શન ખિરસાકોય	સર્વસાધારણ ભારતી સાહિત્ય સંઘ, અમદાવાદ નવજીવન પ્ર. મંદિર પુસ્તકાલય સંબંધી	મૂલ્ય ૫-૦-૦ ૦-૮-૦	ક્રોતોપનિષદ જીવનવિકાસ પરમાત્મદર્શન બા. ૧-૪ યોગાચૂત બા. ૧-૪ પ્રભુનો આદેશ	ધાર્મિક, નૈતિક ક્ર. વ. સો. અમદાવાદ જીવિત્યતરમ આચાર્ય “ “ “ “ “ “	
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય- પ્રવૃત્તિનું એકાકરણ કુ. પ્રિ. ગ્રેસ, વડોદરા		૩-૮-૦			૦-૮-૦ ૦-૭-૦ ૪-૮-૦ ૪-૦-૦ ૦-૬-૦

તત્ત્વબોધ	રસાયણિક મહેતા	૦-૬-૦૦
મનુસ્મૃતિ	સ. સા. વ. કા. અમદાવાદ	૨-૪-૦૦
કનકતારા	રવિશંકર ના. પાઠક, વડોદરા	૦-૨-૦૦
સદ્બોધ શતકમ	નવચંદન પ્ર. મં. અમદાવાદ	૦-૧૨-૦૦
તત્ત્વજ્ઞાન		
શુભવર્યો ક્રિષ્કાર	નરસિંહભાઈ પટેલ	૧-૮-૦૦
તત્ત્વચિંતન	જેમ્સ ઝોલન	૧-૪-૦૦
ટાલ્ફરસાય અને શિક્ષણ	શિક્ષણ	
(નવી આચરિત) પાંડુરંગ વળાએ		૦-૮-૦૦
પ્રોહશિક્ષણ	ઉદેન્દ્ર શર્મા ત્રિવેદી	૧-૦-૦૦
	ચૈદકે	
શ્રીઓનું આરોગ્ય	કુંગરસી ધ. સંપદ	૧-૦-૦૦
દંતરત્ન	ડૉ. કેપ્પુશ્ચક જીલા	
શુદ્ધકંદ	ડૉ. મોહનલાલ પાઠક	૦-૬-૦૦
ચરીરચર્યાનાનું સ્વસ્થ	ધનવંત ઝોલા	૧-૪-૦૦
ઉપવાસ કેમ અને ક્યારે ?	હરજીવન સોમૈયા	૧-૪-૦૦
વેદકવિજ્ઞાન પ્રકાશ	ડૉ. ઉમર મનજી ચૌહાણ	૫-૮-૦૦
આયુર્વેદ નિબંધમાળા		
	બા. ૧-૨ સરણ સાહિત્ય વ. કા.	૩-૮-૦૦
જીવવિજ્ઞાન	વિજ્ઞાન	
અક્ષરેણું કિસ્મત	ગુ. વ. સો. અમદાવાદ	૧-૦-૦૦
રેડીઓ અને ટેલીવિઝન	કેશભાઈ મહેતા, વડોદરા	૨-૦-૦૦
	હુલાળા ગ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા	૦-૮-૦૦

ઉપયુક્ત કળા

વ્યાયામ સ્નાનક્રીયા	દ, વિ. મુલુખદાર, વડોદરા	૭-૦-૦૦
રાગમંજૂષા	કે. મંગળસિંહજી	૫-૦-૦૦
ચિત્રસાધના (ચિત્રસંપુટ)	રસિકલાલ પરીખ	૩-૦-૦૦
સંઘવ્યાયામ	મણિભાઈ પટેલ	૧-૨-૦૦
રમતોના નિયમો	ગુ. વ્યા. પ્ર. મંડળ, કરાડી	૦-૪-૦૦
સાદી રમતો અને રમત સંચાલન	" "	૧-૦-૦૦
આસન	" "	૦-૪-૦૦
મહાનમ	" "	૦-૨-૦૦
મંગળળ	" "	૦-૩-૦૦
દંડ અને બેઠક	" "	૦-૧-૬
ભાલા-લાડી	" "	૦-૪-૦૦
બનેટ અને ફરશુ	" "	૦-૧-૬
જમૈયા, પટા અને તલવાર	" "	૦-૨-૬
લેઝીમ	" "	૦-૨-૦૦
રસોણું રસાયણ	વન્દિતાગૌરી દેસાઈ	૩-૮-૦૦
ખેડ અને ઝીબર	જગન્નાથ ર. પાઠક, વડોદરા	૦-૧૦-૦૦
કંવાયત	ગુ. વ્યા. પ્ર. મંડળ	૦-૮-૦૦
સમાજશાસ્ત્ર, રાજનીતિ, આત્મશુદ્ધિ વગેરે		
આપણું રાત્ર્ય	ગણાભાઈ મ. પટેલ	૦-૫-૦૦
હિન્દુ નાથ્યાવદ્	જયન્તિલાલ મહેતા	૩-૮-૦૦
વ. રા. પ્રજ્ઞમંડળ રત્નઅંક	પ્રાણલાલ મુન્દરી	૦-૧૩-૦૦
ગામગામું રવરાજ	મનુલાલ યાત્રિક	૦-૪-૦૦
સ્વનાત્મક કાર્યક્રમ	ગાંધીજી	૦-૧-૬

रचनात्मक कार्यक्रम	रङ्गलीक स्यनाम्ना रान्द्रग्याण्ड	०-२-०	सुद्धिप्रकाशलेख्य संग्रह	यु. व. सो. अमदावाद	१-०-०
महाराष्ट्रान्तेनी युद्धशक्ति	डुंगरसी धरमसी संपट	२-०-०	कटाक्षकाव्यो	देवकृष्ण पीताम्बर न्देशी	२-०-०
देशी रान्द्रयोना प्रश्न	गोधील	१-८-०	कृष्णप्रतीक्षा (संगीत)	श्री. नमकुंवर	०-६-०
भारु गामडु (नवी आवृत्ति)	जलद्वारा महेता	०-१-०	मंजुषा	श्री. मोहिनीयद्र	२-०-०
मधुकर	विमोक्षा भावे	२-०-०	सहाभायरित	कवि प्रेमानंद ने नरसिंह	०-१-०
वैमानिक समान्वाह	धनवंत ओजा	२-०-०	रटियाणा रात भा. १, २, ४	अवेरयंद मेवाणी	१-८-०
सो दका स्पेदेशी	गोधील अने जीज्या	१-४-०	गीतांजलि अने जीज्या काव्यो	टागोर	१-४-०
आजीम	रामराय मुनशी	३-०-०	दांपत्यगीता	नमिसतराम आचार्य	०-४-०
पासिद्धिक	महाशुनरात पल्दरीशिंग डू.	१-८-०	देसडो अने सेनेरु	हरिश्चंद्र भट	१-०-०
निर्भायता	न. प्र. मं., अमदावाद	०-२-०	परिमल	रमणीकलाव न. दलाव	२-०-०
रखुमश्व छंद	साहित्य	०-४-०	रवाति	डालक	१-८-०
रसपान	भौ. व्युत्पन्नर नदरी	१-८-०	प्रतीक्षा	रमणीक अरावलाणा	१-८-०
प्राचीन साहित्यमां वृत्तरचना	मोहनलाल पा. दवे	०-६-०	संगीत पादावलि	त्रिपुराशंकर त्रिपाठी	०-१-०
तरंग	" "	१-८-०	ऐतिहासिक संशोधन	कृतिहास	५-०-०
अणो-ओक अध्ययन	उभाशंकर न्देशी	२-०-०	सुधव रान्द्रवलीवट	यु. व. सो. अमदावाद	०-८-०
हैमसारस्वत सन	यु. सा. परिषद	३-०-०	लोकमाता (नवी आवृत्ति)	भूगोण	०-६-०
यु. सा. परिषद १३ सु. समेलन	" "	४-०-०	दक्षिणायन	प्रवासवर्धुन	१-१३-०
परिषदप्रमुषोनां भाषणो	" "	४-०-०	अगर यात्रा धर्मो	सुन्दरग	१-०-०
साहित्यद्वाने	शं. गं. शास्त्री	१-१२-०	संकेत म्हातीर्थ	रमणुलाव ना. शाह	१-४-०
नवी विवेयोना	नवलराम त्रिवेदी	२-४-०	दिगावयोना प्रवास (नवी आवृत्ति)	मुनिरान् नयंतविजयल	१-६-०
शरद'दत्ता	यो. न. ओम. ६५२, डू. मुं. भाष	२-८-०	आखु भा. २ न्ते	कामा कवेककर	२-८-०

ટુંકી વાર્તા-નવલકથા-નોંધક

પ્રતિભાઓ	૧-૧૨-૦૦
કેંક્રમ	૨-૮-૦૦
સખની બેઠી	૨-૦-૦૦
ગોઠ	૧-૦-૦૦
છાયાનટ	૨-૮-૦૦
રૂપમાધુરી	૩-૦-૦૦
કેરોટ	૨-૦-૦૦
સરી નર્મ્મ સરત	૧-૦-૦૦
રસાખંધન	૧-૦-૦૦
શશીનાથ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦૦
જેલ ચોક્કિસની બારી	૧-૮-૦૦
સૌરાષ્ટ્રની રસધાર ભા. ૫-૫	
(નવી આવૃત્તિ)	
હિંદીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ	૨-૮-૦૦
જળસર્પાધિ	૩-૦-૦૦
ગ્રીટેવી	૩-૦-૦૦
આનંદરાનિ અને બીજી વાર્તા	
(નવી આવૃત્તિ)	
કુંઠાવટી (નવી આવૃત્તિ)	૦-૩-૦૦
વિશેષના	૦-૧૨-૦૦
કુલવતી	૩-૦-૦૦
રામકદાથી	૨-૦-૦૦
પ્રીતિ	૩-૮-૦૦
વીરંગનાની વાર્તા ભા. ૨ ને	૨-૦-૦૦
(નવી આવૃત્તિ) તા. ચો. આગાધન	૩-૮-૦૦

સ્વગૌરવ દોહન

પ્રતિમા	૧-૮-૦૦
નગરલક્ષ્મી	૨-૦-૦૦
હાસ્યાંકુર	૨-૮-૦૦
ધરની વહુ	૦-૧૦-૦૦
નજી પગલાં	૧-૮-૦૦
શ્રાવણ	૨-૮-૦૦
પ્રભાતો બાહ	૨-૮-૦૦
ચાપર ભા. ૨ ને	૩-૦-૦૦
સુવર્ણ	૧-૮-૦૦
ખાંડના ખેલ	૨-૮-૦૦
વિવાહિતા	૩-૦-૦૦
કથાખંડ	૩-૦-૦૦
પાનદાની	૧-૮-૦૦
રાધિકા	૧-૮-૦૦
પ્રકૃષ્ઠ	૦-૧૨-૦૦
ગામધણી	૨-૦-૦૦
હાસ્યવિલાસ	૩-૦-૦૦
મુક્તપંખી	૨-૮-૦૦
મમતા	૨-૮-૦૦
જ્યથી	૩-૦-૦૦
દેવદાસી	૧-૮-૦૦

* આ પુસ્તક “ આનંદી ” નામથી ચેસલ’ જીન. એમ. ઠક્કરની કું. તરફથી બહાર પડેલું છે.
+ આ પુસ્તક “ ચાંદિખ ” નામથી લખરના પ્રકાશક તરફથી પ્રસિદ્ધ થયું છે.

માનવતાનાં મૂલ્ય ૩-૦-૦-૦
ખાંડાની ધાર " ૨-૮-૦-૦
અ. સો. વિધવા " ૨-૮-૦-૦
રાણી પ્રતાપ ૧-૮-૦-૦
શિલ્પિનિ (હિતરાધ) ૨-૮-૦-૦
ચાંદચુખ ૨-૮-૦-૦
સ્થામલી ૧-૪-૦-૦
માધવી ૧-૪-૦-૦
એતે ચરણે ૦-૧-૦-૦

બાલોપયોગી

અક્ષરયોગી (નવી આવૃત્તિ) નાગરદાસ પ્ર. પટેલ. ૦-૧-૦-૦
એડું નામ નરેન્દ્રકમાર લાણબહેન મહેતા ૦-૪-૦-૦
પંચમનીના પત્ની સ્વ. ચિત્રનલાલ વૈષ્ણવ ૦-૪-૦-૦
સુદર વાંતા (નવી આવૃત્તિ) સ્વ. ગિજુભાઈ ૦-૧-૦-૦
ક્યારે સમજીશું ? " સ્વ. ગિજુભાઈ ૦-૩-૦-૦
વેર " " અને જુગતરામ ૦-૬-૦-૦
અલીબાબા " સો. વિવાલબેન ૦-૧-૦-૦
ખાટી ચીડી વાંતા " મનુભાઈ ભોધાણી ૦-૧-૨-૦
જનપદ ભા. ૧-૨ " ૧-૮-૦-૦
હાલરાઈ " " ૦-૮-૦-૦
ચાંદા મારા " અવેરગંદ મેધાણી ૦-૬-૦-૦
દહીવંશ " દિ'મતલાલ મયંક ૦-૧-૦-૦
પંચતંત્રની વાર્તાઓ ભા. ૧-૨ હુણાણિત્ર ગ્રેસ-વડોદરા ૧-૦-૦-૦
બેકોર પટેલ ભા. ૧૬ સો હરિપ્રસાદ બાસ ૦-૩-૦-૦
ધનિયો-કેસો-રાજકંઈસ તામરદાસ પ્ર. પટેલ દરેકની ૦-૩-૦-૦

વડોદરા,
તા. ૬-૭-૪૨ }

બાવલાનાં પરાક્રમો સો. હંસાબહેન મહેતા ૧-૬-૦-૦
પન્નાકુમારી રમણલાલ ના. શાહ ૦-૬-૦-૦
અમયકુમારની વાંતા ભા. રત્ને અમયકુમાર ૦-૧-૦-૦
ચેકું કીરતન લટકારો ૦-૫-૦-૦
છવનચરિત્રો ૧-૦-૦-૦
ગિરાદર રૉય શ્રી. દર નડિયાદ ૧-૦-૦-૦
આપણા કવિઓ ખંડ ૧ લો યુ. વ. સો અમદાવાદ. ૧-૦-૦-૦
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ ચંદ્રભાઈ કા. બદે ૧-૧-૨-૦
અર્ધે રસ્તે કર્મણલાલ ચા. સુનશી ૩-૦-૦-૦
બે પુદાણ ખીકમતમાર મહાદેવ ઠ. દેસાઈ ૦-૧-૦-૦
સોરઠી સતો અવેરગંદ મેધાણી ૧-૦-૦-૦

સોરઠી બહારવટિયા ભા. રત્ને નવી આવૃત્તિ

મોતીભાઈ અમીન : ૨-૦-૦-૦
સ્વ. મણિભાઈ દવે ૨-૮-૦-૦
સ્વામીશ્રી બ્રહ્માનંદ અને શિવાનંદજી ૧-૬-૦-૦
સ્વામી દેવકૃષ્ણનંદ ચરિત્રમ તુળનરામ ખંચાલ ૧-૪-૦-૦
બાળકોના વિકાસનંદ રામકૃષ્ણ સેવા સ. અમદાવાદ ૦-૨-૦-૦
વીરપૂર્વ મોહનલાલ પા. દવે ૧-૮-૦-૦
બચારા ગુરૂદેવ શ્રી. સુશીલ ૦-૧-૨-૦
બાપુ ધનસ્થામદાસ બીરલા ૨-૦-૦-૦
વિજ્યભંદિર અશોક હર્ષ ૨-૮-૦-૦
મહાત્માની કથા ધીરજલાલ શાહ ૨-૦-૦-૦
વિદ્યાર્થી વાચનમાળા કુબરશી ધ. સંપદ ૨-૮-૦-૦
પ્રતાપી પૂર્વજો ઉ. મો. પટેલ

મદદનીશ વાવસ્થાપક.

છવનચરિત્રો

કવિવર રવિન્દ્રનાથ ઠાકુર	૨-૮-૦
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ	૧-૧૨-૦
આરોગ્ય	
ઉપવાસ : કેમ અને ક્યારે ?	૧-૪-૦
શરીરચત્રાતુ રહસ્ય	૧-૪-૦
નવીય રોગો	૧-૪-૦
શ્રીઓતું આરોગ્ય	૧-૦-૦
હઠીલાં દર્દોમાં કુદરતી ઉપચાર	૧-૮-૦

ચિંતન

લબ્ધ-એક સમસ્યા [બીજી આવૃત્તિ]	૧-૪-૦
વિશ્વદર્શન [૧૯૪૧-૪૨]	૫-૦-૦
મહારાષ્ટ્રની યુદ્ધશક્તિ	૨-૦-૦
જ્ઞાનિક સમાજવાદ	૨-૦-૦
નતાતું યુદ્ધ	૦-૧-૦
શિવિયેશનિર્માણ	૦-૧૨-૦

નવલકથા

પ્રાચીન પહેલો પુત્ર	૨-૮-૦
રત્ન પદ્મ	૧-૮-૦
ભા	૧-૮-૦

વાર્તા

પ્રભુ પાવતી	૨-૮-૦
દિલીની અંધ વાર્તાઓ	૨-૮-૦

બાલસાહિત્ય

ચીની વાતો ભા. ૧-૨	૦-૧૦-૦
જંગલમાં મંગલ ભા. ૧-૨	૦-૧૧-૦
ચંદ્રચંદ્ર [બાલગીતસંગ્રહ]	૦-૫-૦
કેસડાં [વાર્તાસંગ્રહ]	૦-૬-૦
તલસીનાં પાન [વાર્તાસંગ્રહ]	૦-૫-૦
નંદીની કાળે [સાદસંકથા]	૦-૮-૦
પંચમનીના પત્રો	૦-૪-૦
એતું નામ નરેન્દ્રકુમાર	૦-૪-૦
કેમ અને ક્યારે ? ભાગ. ૧-વિમાન	૦-૫-૦

યુદ્ધપુસ્તિકા

વર્તમાન યુદ્ધની સળગતા રણભેદના	
વિષે પ્રપૂર્ણ માહિતી આપતી આ નીચેની	
પુસ્તિકાઓ આપે વાંચી ?	
હિંદો બચાવ [સંજય]	
હિંદુસ્તાન વસંત-આકાશ [ધનવંત ઓઝા]	
સાહીવાદી નંપાન [સંજય]	
વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકા [વિલીયમ ડેમોરી]	
ગેરીલા લડાઈ [સંજય]	
ચીનનો નવો અવતાર [ધનવંત ઓઝા]	
વર્તમાન યુદ્ધનું સ્વરૂપ [મોહનલાલ મહેતા ધનવંત ઓઝા]	
વિશ્વયુદ્ધની નિર્ણાયક રણભૂમિ [સંજય]	

[આવી પુસ્તિકાદર ગુરુવારે પ્રગટ થાય છે. ટ. ખ.]	
[સાથે આવી ફરક પુસ્તિકાની કિં. ૦-૩-૦ છે.]	

આમજનતાનું નવસંસ્કારિત માસિક

ઊર્મિ અને નવચરના

તંત્રી : મોહનલાલ મહેતા (રોપાન)

ગુજરાતભરમાં આ માસિકની તોલે આવે એવું એક જ માસિક નથી. કુટુંબપ્રેમની ન્યાય સજ્જત રાજે અને ધરના પ્રત્યેક માનુસને એમાંથી નવી માનના, નવા વિચારો, મતંબ્ય પ્રત્યેની નવી યજ્ઞ નરૂપે એવું પ્રેરક વાચન દર મહિને આ માસિક દ્વારા અપાય છે.

[૨૦૦ પાનાંના ભે. પુ. સાથે વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૩-૦-૦ : પરદેશમાં રૂ. ૪-૮-૦]

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

અમદાવાદ - સુબધ

જીવનચરિત્રો

- ૧ મુસ્તફા કમાલ [કાન્તિનાલ સાહ્ય] ૧-૮-૦ ૨ વૈજ્ઞાનિક જગત [ચંદ્રમાઈ બટ્ટ] ૧-૪-૦
૩ મહાન મુસાફરો [મુજસ કર બટ્ટ] ૧-૮-૦

અરેબીય

[સમુદાય એનિર્નિયર લિખિત]

- ૧ દર્દો, દવાઓ અને દાકતરો ૧-૪-૦ ૧૦ કસરત, મહેનત અને રમત ૦-૪-૦
૨ અપચાના સહેલા ઉપાયો ૦-૪-૦ ૧૩ નિસર્ગોપચાર-જલોપચાર ભા. ૨ ૦-૫-૦
૩ શરદી અને સળેખમ ૦-૬-૦ ૧૪ કલેમના રોગો ૦-૮-૦
૪ વળન શી રીતે વધારવું ? ૦-૪-૦ ૧૫ વૅકસિનેશન કે સેનિટીશન ? ૦-૬-૦
૫ કબજિયાત ૦-૪-૦ ૧૬ લાંબુ ચાલો અને લાંબુ જીવો ૦ ૬-૦
૬ આંખોનું આરોગ્ય ૦-૪-૦ ૧૭ નિસર્ગોપચાર ભા. ૨ ૨-૪-૦
૭ નિસર્ગોપચાર ભા. ૧ ૧-૦-૦ ૧૮ નિસર્ગોપચાર અને ઉચ્ચ રોગો ૧-૦-૦
૮ આદર્શ ખોરાક કેને કહેવો ? ૦-૪-૦ ૧૯ મીઠું : તેનો સદુપયોગ અને દુરુપયોગ }
૯ નિસર્ગોપચાર-જલોપચાર ભા. ૧ ૦-૪-૦ ૨૦ દાંતના દર્દો } ૧-૦-૦
૧૦ પહેલું સુખ ૦-૪-૦ ૨૧ હવા, પ્રકાશ અને વાતાવરણ }
૧૧ ખોરાકની પસંદગી ૦-૪-૦ ૨૨ એકાદશીનો ઉપવાસ [ટો સાતવળેકર] ૦-૫-૦

ચિંતાન

- ૧ શુદ્ધામીની શૃંખલા [ધનવત ઓશ] ૨-૮-૦ ૩ સો વર્ષ જીવનની કળા [ડૉ. નાન્દી] ૧-૮-૦
૨ સાહિત્ય અને પ્રગતિ ૨-૮-૦ ૪ રાજકોટ-સત્યાગ્રહ [રા ના. પાઠક] ૦-૮-૦

નવલકથાઓ

- ૧ સંજીવની (સોપાન) ૨-૦-૦ ૧૦ બંધન અને મુક્તિ (દર્શન) ૨-૦-૦
૨ પચાસ વર્ષ પછી (રા ના પાઠક) ૧-૪-૦ ૧૧ જગતનો તાત (રા ના પાઠક) ૨-૦-૦
૩ પ્રાયશ્ચિત્ત ભા. ૧ (સોપાન) ૨-૦-૦ ૧૨ જગતના રંગો ભા. ૧ (સોપાન) ૨-૦-૦
૪ " ભા. ૨ (") ૨-૦-૦ ૧૩ " ભા. ૨ (") ૧-૮-૦
૫ એ પાત્રી કોની ? (ચંદ્રેશ શુક્લ) ૨-૦-૦ ૧૪ પંચર પાયાલી (વિ. બ દોપાધ્યાય) ૨-૦-૦
૬ આવલીકાવ (રા. ના. પાઠક) ૨-૮-૦ ૧૫ જીવનનું ઝેર (હરજીવન સોમૈયા) ૨-૦-૦
૭ મંજવમૃતિ (સોપાન) ૨-૦-૦ ૧૬ પતન અને પ્રાયશ્ચિત્ત (વિ. મ બટ્ટ) ૨-૮-૦
૮ હોન ધ્રુવ (વિ. સ. ખડિર) ૨-૦-૦ ૧૭ અહંકાર (હરજીવન સોમૈયા) ૧-૮-૦
૯ ધરતી (નિરુ દેસાઈ) ૧-૮-૦ ૧૮ પશ્ચિમના સમરાંગણે (હ. સોમૈયા) ૧-૮-૦

૧૯ ધરમણી (ઉદ્ધ વસાવડા) ૧-૮-૦

વાર્તાઓ

- ૧ મૂવદાની (વિનોદ બટ્ટ) ૧-૪-૦ ૪ અંતરની વ્યથા (સોપાન) ૧-૮-૦
૨ પ્રદક્ષિણા (") ૧-૮-૦ ૫ અજવાની જળ (") ૧-૪-૦
૩ પશ્ચિમની કવાકૃતિઓ (રા. શુક્લ) ૧-૪-૦ ૬ અખંડ ન્યોન (") ૧-૮-૦

૭ જીવનચરિત્ર ૧-૪-૦

બાલસાહિત્ય

- ૧ દરિયાના મામલા [વાહરત] ૦-૪-૦ ૬ હજીવ મને સામરે છે [ગિજુભાઈ] ૦-૩-૦
૨ રાંકરાચાઈ [હરજીવન સોમૈયા] ૦-૨-૬ ૭ કલગી [સોમાભાઈ ભાવસાર] ૦-૫-૦
૩ રંગરમ વાહનિર્ધા [સુદંરમ] ૦ ૨-૦ ૮ છીપવા [મોહન રૂબર] ૦-૪-૦
૪ નાના છોકરા [વાહરત] ૦-૧-૬ ૯ શરદરિયે [હરજીવન સોમૈયા] ૦-૮-૦
૫ પ્રનાસપત્રો [રામનાથ પ્રાહક] ૦-૪-૦ ૧૦ આપણા વાહુઓ [હેમુભાઈ] ૦-૮-૦

તૈયાર છે !

— ખરીદ કરો —

તૈયાર છે !

વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી

(રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ, કચેરીઓ અને પંચાયતોએ ખરીદ કરવા મંજૂર થયેલું)

નેક નામદાર હીવાન સાહેબના આમુખ સાથે રાજ્યમાં પહેલવહેલું તમામ પ્રકારની માહિતીથી ભરપૂર એલું આ મોડું સચિત્ર પુસ્તક બહાર પડેલું છે. તેમાં રાજકર્તાઓ, રાજ્યપદના-કારોબાર તમામ ખાતાઓની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ, રાજ્યના નાના મોટા વેપારીઓ, વેપાર-રાજગારો, લોકચળન, પ્રાંતમાંથી માંડી નામરાંઓની જાણવા જેવી હકીકત, રાજ્યની અનેક સંસ્થાઓ, ગૃહસ્થો અને સ્થળોનો પરિચય, પ્રાચીન અને હાલના રાજકુટુંબના ફોટાઓ ઉપરાંત બીજા અનેક નિત્રો, પોસ્ટ, દેવને, કાયદા-નિબંધોની સમજ, ખંડણી રાજ્યો અને બીજા વિવિધ પ્રકારની ઉપયોગી માહિતી તેમાં આપેલી છે. વડોદરા રાજ્યનો ખરેખર ચિત્તાર આ ડિરેક્ટરી આપી રાકે છે.

વડોદરા રાજ્યના આ સર્વશાહી લોભિયાની ઉપયોગિતા મટિ રાજ્યની તમામ કચેરીઓએ, લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોએ તે ખરીદ કરવા રાજ્ય તરફથી ચોખ્ખું હુકમો થયેલા છે. દરેક બક્તિ, વેપારી કે ગમે તે સંસ્થાને તે એક અતિ ઉપયોગી (Ready Reference તરીકે) સાધન છે. જો ડીરેક્ટરી ખરીદ કરે અને તેમાંથી અવશ્ય લાભ મેળવે. આટલો ઉપયોગી ને મોટો ફળદાર સચિત્ર પાકા પૂંકાનો ત્રણ હોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ છે.

— લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોને ઓછા દરે મળે છે —

મળવાનું સ્થળ : પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., વડોદરા.

અગર લખો : વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી પબ્લીશીંગ કંપની, વડોદરા.

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

ટૂંક વખતમાં રાફ થશે

વિગત માટે આવૃત્તો અંક જોતા રહો

પુસ્તકાલય સં સં મંડળ લિ.

પો. ઓ. નં. ૧૦, રાવપુરા-વડોદરા

અમારે ત્યાંથી મળી શકતાં પુસ્તકોમાંથી ખાસ ચૂંટી કાઢેલાં ઉત્તમ નવાં પુસ્તકોની યાદી.

સન ૧૯૪૧-૪૨ માં પ્રસિદ્ધ થયેલાં

પુસ્તકનું નામ	કર્તા વા પ્રકાશક	કિંમત	પુસ્તકનું નામ	કર્તા વા પ્રકાશક	કિંમત
રંમતોના નિયમો	યુ. વ્યા. પ્ર. મં.	૧-૦-૦	દેવદાસી	રામભાઈ પટેલ	૧-૮-૦
સાદી રંમતો	ચિનુભાઈ પુ.	૧-૦-૦	માનવતાનાં મૂલ્ય	રામનાથજી ત્રા. પાઠક	૩-૦-૦
ગોખલદર્શી વાતો કરતો દિનેશ કાકોર		૦-૪-૦	ખાંડાની ધાર	"	૨-૮-૦
મનુસ્મૃતિ	સ. સા. વ. કા.	૨-૦-૦	રસિયો છવ	પન્નાલાલ પટેલ	૩-૮-૦
એને ચરણે	કપિલા કાકોર	૦-૧૦-૦	અ. સૌ. વિધવા	જડુભાઈ મહેતા	૨-૮-૦
અક્ષરોનું કિસ્મત	કેટીભાઈ મહેતા	૨-૦-૦	વિભૂતિમંદિર	અશોક હર્ષ	૨-૦-૦
રામચંદ્રપા	કુમાર મંગલસિંહ	૫-૦-૦	આયુર્વેદ નિબંધ	સ. સા. વ.	
કપીર ભજનાવલી	ખાસકદાસજી	૦-૪-૦	માળા ભા. ૧-૨	કાપીસય	૩-૦-૦
સાતકપીર શબ્દાવલી	"	૧-૪-૦	મધુકર	વિનોબા ભાવે	૨-૦-૦
સો ટકા સ્વદેશી	ગાંધીજી	૧-૪-૦	Practicle		
મહાવીરની કથા	નવજીવન કા.	૨-૮-૦	Non-violence	મણિલાલ	૦-૧-૦
દ્વિતિજ ઉત્ત.	ર. વ. દેસાઈ	૨-૮-૦	A Discipline for		
બાવલાનાં પરાક્રમ	હંસા મહેતા	૧-૮-૦	Non-violence	ગ્રેગ	૦-૧-૦
ચાંદુખ (મમતા)	શરદ્દાસ	૨-૮-૦	ચાપર ભા. ૧-૨	ગુર્જરમંથ કા.	૨-૧૨-૦
સ્વામત્રી	નિરૂપમાદેવી	૩-૦-૦	સુવર્ણ	રમણીકલાલ દ.	૨-૮-૦
માધવી	કવિવર ટાગોર	૧-૪-૦	ખાંડાના ખેત	તારાચંદ અ.	૩-૦-૦
પ્રતાપી પૂર્વજો	કુંગરશી સંપટ	૨-૮-૦	વિવાહિતા	શરદ્દાસ	૩-૦-૦
૧૬૬	કિરતન લટકારી	૦-૫-૦	કયામંગલ	રમણલાલ સોની	૧-૪-૦
ચિત્રસાધના	રસિકલાલ પરીખ	૩-૦-૦	ગ્રામીક્રમ	રામરાય મુન્શી	૩-૦-૦
સંગીત પાઠાવલી ત્રિપુરાશંકર ત્રિપા.		૦-૧૨-૦	રાધિકા	સ્મિતા	૧-૮-૦
ગામધણી	ચિ. મૂ. હુદાર	૨-૦-૦	વેળુંનાદ	ગોવિંદભાઈ હા.	૦-૧૪-૦
હાસ્યવિલાસ	મરતકકીર	૩-૦-૦	પ્રકંપ	હરિકૃષ્ણ બ્યાસ	૦-૧૨-૦
વિકાસ	સુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦-૦	૫૬ માસમેં હિંદી	હરિકૃષ્ણ બ્યાસ	૨-૮-૦
કુંકમ	કિ. ચાહ	૩-૦-૦	અમારા ગુરુદેવ	સુશીલ	૧-૭-૦
૩૫૨૫	ધસાડોરા ડકેન	૩-૦-૦	વીરપૂર્ણ	મો. પા. દવે	૧-૮-૦
નૃપત્રી	શરદ્દાસ અને		એક ધર્મપુદ્	મહાદેવ દેસાઈ	૦-૧-૦
	ખીન્ન	૩-૦-૦	ખાંધીજી	જીગતરામ દવે	૦-૪-૦
બાપુ	ધનસ્વામીપીરવા	૦-૧૩-૦	સંઘવ્યાખ્યામ	મણિભાઈ પટેલ	૧-૨-૦

દિલ્હી રાજ્યનાનો	રાવતભાઈ ખુ.	૦-૭-૦	શ્રીદેવી	બંકિમચંદ્ર	૩-૮-૦
કનસ્તારા	રવિચંદ્ર પાંદક	૦-૨-૦	કુમકુમ	દિ. ચાવડા	૨-૮-૦
દેશી રાજ્યનાનો પ્રશ્ન ગાંધીજી		૧-૮-૦	મુંદર વાતો	ગિજુભાઈ	૦-૬-૦
લોકમાતા	કાશિચંદ્ર	૦-૬-૦	બેર	"	૦-૬-૦
મદ્યવીચ શત્રુકમ	"	૦-૧૨-૦	અલીબાબા	વિદ્યાબહેન	૦-૬-૦
રોસ્ટ્રાઈ અને શિક્ષણ પાંદરંગ નળામે		૦-૮-૦	છાપાનટ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
રચનાત્મક કાર્યક્રમ ગાંધીજી		૦-૨-૦	દક્ષિણાયન	મુંદર	૧-૧૩-૦
Economics of			રૂપમાધુરી	શરદ્. સંપાદિત	૩-૦-૦
Khadi	"	૪-૮-૦	હેમ્પેટ	સી. લંડા મહેતા	૨-૮-૦
શરદ્વંદના	શરદ્વંદ	૨-૮-૦	સરી જલું સરત	ધ. કૃ. મહેતા	૧-૦-૦
નગરલક્ષ્મી	ટાગોર	૨-૮-૦	રવામીથી જ્ઞાનનંદજી અને		
વ્યાયામજ્ઞાનકેશ	વ્યાયામ કાપા.	૮-૦-૦	રવામી શિવાનંદજી ત્રં. મા.	શુક્લ	૧-૬-૦
બાળકોના વિવેકાનંદ રામકૃષ્ણ સં.		૦-૨-૦	પાસીરીક	ભારતરાવ વિદ્યાસં	૦-૧૨-૦
જનપદ ભા. ૨ બે બેધાણી		૦-૧૨-૦	ગીતાંજલિ	અનુ. ન. પારેખ	૧-૪-૦
આનંદરાત્રિ	ધૂમકેતુ	૦-૨-૦	ગામડાનું રવરાજ	ઈન્દુલાલ યાત્રિક	૦-૪-૦
વિશ્વેશના	ચુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦-૦	રક્ષાબંધન	ચં. કુ. શાહ	૧-૦-૦
ઈંદરનો ઇન્કાર	ન. ઇ. પટેલ	૧-૮-૦	મુદાભાચરિત	નવજીવન કા.	૦-૧૦-૦
પરિમલ	રમણીકલાલ દ.	૨-૦-૦	બે પુદાઈ ખીદમતગાર	"	૦-૧૦-૦
કુલવતી	શરદ્બાણુ	૨-૦-૦	સોરઠી સંતો	બેધાણી	૧-૦-૦
રચનાત્મક કાર્યક્રમ	રાજેન્દ્રબાણુ	૦-૩-૦	સ્વ. ગણિભાઈ દવે	નદુભાઈ રાવળ	૧-૪-૦
રામકલાણી	શુભવંતરાય આ.	૩-૦-૦	બોધક પત્ર	બ્યા. પ્ર. મંડળ	૦-૪-૦
વીરાંગનાની વાતો	તા. પે. અડાલજી	૩-૮-૦	ક્રવાયત	"	૦-૮-૦
સ્વર્ગોનું દોહન	વ. રા. પુ. મં.	૧-૮-૦	જોદ	સીયારામચરણ	૧-૮-૦
સર્વોદય	ગાંધીજી	૦-૧-૬	સ્ત્રીઓનું આંદોલન	હં. ધ. સંપદ	૧-૮-૦
નિર્ભયતા	મશરૂખાળા	૦-૧-૬	પુણ્યાર્થની પ્રતિભાઓ	ચં. કા. બટ	૧-૧૨-૦
અડધે રસ્તે	ક. મા. મુન્ડી	૩-૦-૦	વૈજ્ઞાનિક સમાજવાદ	ધનવંત ઓઝા	૨-૦-૦
બેલઓદિસની યારી	બેધાણી	૧-૦-૦	લગનની બેડી	આંચાર્ય અગ્રે	૨-૦-૦
હાસરડાં	"	૦-૮-૦	કૃષ્ણપ્રતીક્ષા	શ્રી ઉબયકુંવર	૦-૬-૦
રાત્રસંન્યાસી	ધૂમકેતુ	૩-૦-૦	કથાદારય	હરિપ્રસાદ વ્યાસ	૨-૮-૦
જનપદ ભા ૩ બે બેધાણી		૦-૨-૦	આપણું રાજ્ય	ડાહ્યાભાઈ મ. પટેલ	૦-૫-૦
ખાદીમીની યાળ-			મંજુલા	મોદિનીચંદ	૨-૦-૦
વાર્તાઓ	"	૦-૧૨-૦	બોધકપત્ર	શુ. બ્યા. પ્ર. મં.	૦-૪-૦
મદારાજ્યોની			ક્રવાયન	"	૦-૮-૦
મુદ્દશક્તિ	કું. ધ. સંપદ	૨-૦-૦	રસોહનું રસાયણ	વંદિતાગોરી દે.	૩-૮-૦
દિલીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ	ઈન્દુ વસાવડા	૨-૮-૦	હિંદુ નાણાવટું	બ. દ. મહેતા	૩-૮-૦
ઈન્દુની ખુશી	અકેશ	૨-૮-૦	પ્રતિભાઓ	બેધાણી	૧-૧૨-૦

અમર યાત્રાધામ	૨. ના. શાહ	૧-૦-૦
તરંગ	મો. પા. દવે	૧-૮-૦
રસપાન	"	૧-૮-૦
પ્રેમલીલા બા. રાજે રાયચુરા		૩-૮-૦
નકાકારક હુન્નરો		
બા. ૪ જો		૩-૦-૦
શ્રી ભજનસાગર		
બા. ૧ લો સ. સા. વ. કા.		૨-૦-૦
વિશલખા	ધી. કે. બટ	૨-૦-૦
જીવન અને કવન ટાગોર		૨-૮-૦
અધુરું સ્વપ્ન બા. ૧-૨ ખચુભાઈ શુક્લ		૬-૮-૦

ગાંધીજીનાં પુસ્તકો

દેશી રાજ્યોનો પ્રશ્ન		૧-૮-૦
આત્મકથા		૧-૦-૦
સો ટકા સ્વદેશી		૧-૪-૦
ધર્મમંથન		૦-૧૨-૦
આપક ધર્મભાવના		૦-૧૪-૦
ખરી ડેળવણી		૦-૧૨-૦
ડેળવણીનો ઠાપડો		૧-૦-૦
અહિંસા		૦-૮-૦
વંશુલ્યવસ્થા		૦-૬-૦
ગોસેવા		૦-૫-૦
નીતિનાશને માર્ગે		૦-૪-૦
રચનાત્મક કાર્યક્રમ		૦-૨-૦
લાગમૂર્તિ		૦-૧૨-૦
અનાસક્તિયોગ		૦-૨-૦
ગીતાપદાર્થકોશ		૦-૪-૦
ગીતાબોધ		૦-૧-૬
મંગળ પ્રભાત		૦-૧-૦
આશ્રમવાસી પ્રત્યે		૦-૨-૦
હિંદ સ્વરાજ		૦-૪-૦
ગામગામી વહારે		૦-૧-૦
સંપૂર્ણ દાર્શનિક		૦-૮-૦
સત્યવીરની કથા		૦-૧-૦
સર્વોદય		૦-૧-૬

કાકા કાલેલકરનાં પુસ્તકો

સદ્વ્યોધ શતકમ		૦-૧૨-૦
લોકમાતા		૦-૬-૦
સ્મરણયાત્રા		૧-૮-૦
અભિદેશનો પ્રવાસ		૦-૨-૦
હિમાલયનો પ્રવાસ		૧-૦-૦
જીવતા તહેવારો		૦-૧૨-૦
ઓતરાતી દિવાળી		૦-૬-૦
જીવનનો આનંદ		૧-૮-૦
જીવન ગારતી		૨-૮-૦
જીવન સંસ્કૃતિ		૨-૮-૦

કિશોરલાલ મંશરવાણાનાં પુસ્તકો

જીવનશોધન		૧-૪-૦
વિદ્યાય વેળાએ		૦-૮-૦
ગાંધી વિચારદોહન		૦-૮-૦
નામાનાં તરવો		૨-૮-૦
ડેળવણીના પાયા		૧-૦-૦
ઉપધર્મ, જીવન		૦-૧૦-૦
ગીતામંથન		૧-૪-૦
સત્યમય જીવન		૦-૧૦-૦
સહઅનંદ સ્વામી		૦-૧૦-૦
વાલ્મીકિનો જય		૦-૬-૦
ગીતાખનિ		૦-૧-૬
રામ અને કૃષ્ણ		૦-૮-૦
શુદ્ધ અને મહાવીર		૦-૬-૦
પ્રજા શ્રિષ્ટ		૦-૬-૦
નિર્મયતા		૦-૧-૬

રમણલાલ વ. દેસાઈનાં પુસ્તકો

ન્યાત		૨-૦-૦
શિરીષ		૨-૮-૦
ઠાકિલા		૨-૮-૦
હૃદયનાથ		૨-૮-૦
સ્નેહયર્ત		૨-૮-૦
દિવ્યચક્ર		૨-૮-૦

પૃષ્ઠિમા	૨-૮-૦	ગુજરાતની અસ્મિતા	૧-૫-૦
બારેશો અગ્નિ	૩-૦-૦	Gujrat and its Literature	૬-૦-૦
મામલકમી બા. ૧ થી ૪	૧૦-૮-૦	ધૂમકેતુનાં પુસ્તકો	
અંસરી	૨-૮-૦	તણખાં ગાંડળ ૧ થી ૪	૭-૦-૦
પત્રલાલસા	૨-૮-૦	રાજમુગટ	૨-૦-૦
હમ	૨-૮-૦	મલિકા	૨-૮-૦
હૃદયવિભૂતિ	૨-૮-૦	અગ્નિતા	૨-૮-૦
છાયાનટ	૨-૮-૦	પરાજય	૨-૮-૦
ઝાંઝળ	૨-૮-૦	અવશેષ	૧-૪-૦
પંકજ	૨-૮-૦	પ્રદીપ	૧-૮-૦
શંકિત હૃદય અને સંયુક્તા	૨-૮-૦	ત્રિભેદો	૧-૮-૦
નિહારિકા	૨-૦-૦	રજકણુ	૧-૪-૦
છવન અને સાહિત્ય બા. ૧-૨	૫-૦-૦	વલખિંદુ	૧-૮-૦
સુવર્ણરજ	૮-૦-૦	છવનચક્ર	૧-૪-૦
પરી અને રાજકુમાર	૧-૮-૦	સર્જન અને ચિંતન	૧-૮-૦
ક્ષિતિજ (પ. ઉ.)	૫-૦-૦	ચીલાદેવી	૨-૮-૦
અંજની	૨-૦-૦	રાજસંન્યાસી	૩-૦-૦
શોભના	૨-૮-૦	પગડંડી	૧-૮-૦
આમોન્નતિ	૨-૮-૦	હેમચંદ્રાચાર્ય	૧-૮-૦
નાના ફડનવીસ, પાવાગઢ, પ્રતાપ	૧-૦-૦	પાનગોષ્ઠી	૧-૮-૦
માઝં છવન અને કાર્યક્ષેત્ર	૧-૧૨-૦	ઇતિહાસદર્શન	૦-૮-૦
કનૈયાલાલ મુન્શીનાં પુસ્તકો		ગોવિંદનું ખેતર અને બીજા વાતો	૦-૨-૦
અડધે રસ્તે	૩-૦-૦	લખમી અને બીજા વાતો	૦-૨-૦
પાટણની પ્રભુતા	૨-૮-૦	રજપૂતાણી અને બીજા વાતો	૦-૨-૦
ગુજરાતનો નાય	૩-૦-૦	નરકેસરી નેપોલીઅન	૦-૨-૦
રાગધિરોજ	૩-૮-૦	આનંદરાત્રિ	૦-૨-૦
જય સોમનાથ	૩-૦-૦	પરદુરામ	૦-૨-૦
પૃત્વીવદસભ	૧ ૧૨-૦	પ્રૌઢશિક્ષણની ચાર પોથીઓ	૦-૫-૬
વેરની વસુલાત	૩-૦-૦	સોપાનનાં પુસ્તકો	
કોનો વાંક	૨-૮-૦	સંજવની	૨-૦-૦
સ્વપ્નપ્રજ્ઞા	૨-૮-૦	પ્રાયશ્ચિત્ત ભાગ ૧-૨	૫-૦-૦
નર્મદ	૧-૪-૦	અંતરની વ્યથા	૧-૪-૦
નવલિહાઓ	૨-૦-૦	મંગલમૂર્તિ	૨-૦-૦
થોડાંક રસદર્શનો	૨-૦-૦	અખંડ વ્યોત	૧-૮-૦
સોપાનુદ્રા બા. ૧ થી ૪	૪-૮-૦	લગ્ન-એકે સમસ્થા	૧-૪-૦
નરસિંયો બક્ષત હરિનો	૧-૮-૦	અંજનાનાં જળ	૧-૪-૦

મંગલો રે'જો ભા. ૧-૨	૩-૮-૦	અદરાજ	૧-૮-૦
મથુ પગલાં	૨-૮-૦	મહીપાળદેવ	૨-૮-૦
અવેરચંદ મેઘાણીનાં પુસ્તકો		સોરઠરાણી	૧-૮-૦
વેવિશાળ	૧-૪-૦	નગાધિરાજ	૧-૮-૦
વસુંધરાનાં વહાલાં દવલાં	૧-૮-૦	કુળદીપક	૧-૮-૦
સમરાંગણ	૧-૮-૦	સોરઠપતિ	૧-૮-૦
પ્રતિમાઓ	૧-૧૨-૦	સોમનાથની સખાતે	૧-૮-૦
જેલ ઓફિસની ખારી	૧-૨-૦	નવવપ્ત સોરઠ	૧-૮-૦
રા' ગંગાજળીઓ	૧-૮-૦	કુહાની રમઝંટ	૧-૮-૦
ગુજરાતનો જય ભા. ૧-૨	૩-૮-૦	લખેશ્વરી	૨-૮-૦
ધરતીનું ધાવણુ	૨-૦-૦	રતેહપૂણી	૩-૦-૦
પુરાતન વ્યોત	૧-૮-૦	પ્રેમલીલા ભા. ૧-૨	૩-૧૨-૦
તુલસી ક્યારો	૨-૮-૦	રાયચુરાની રસકથાઓ	૧-૮-૦
યુગવંદના	૨-૦-૦	માંધીયુગની વાતો	૦-૧૨-૦
સોરાષ્ટ્રની રસધાર ભા. ૧ થી ૫	૮-૦-૦	દાસચીવડાની ૧૦ વાતો	૧-૮-૦
સોરઠી બહારવટીઓ ભા. ૧-૨-૩	૪-૮-૦	દાસચીવડાનો ડાખરો	૧-૮-૦
રઠીઆળી રાત ભા. ૧-૨-૩-૪	૫-૦-૦	રાયચુરાની રસમસ્તી	૨-૮-૦
ચુંદડી ભા. ૧-૨	૧-૬-૦	દાસચીવડાનું હાસ્યદ્વિતર	૧-૮-૦
નિરંજન	૨-૦-૦	રાસ મંદિર	૧-૦-૦
અપરાધી	૨-૮-૦	કૂચગીતો	૦-૧૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૨-૮-૦	રસિયાંના રાસ	૧-૦-૦
કંકવટી પુ. ૧-૨	૧-૧૨-૦	સંગીતલહરિ	૦-૮-૦
રાણો અંતાપ	૧-૪-૦	પારેવાં	૦ ૧-૦-૦
સત્યની શોધમાં	૧-૦-૦	બંદિમખાણનાં પુસ્તકો	
સોરઠી સતો	૧-૮-૦	રાધારાણી	૦-૮-૦
સોરઠી ગીતકથાઓ	૧-૦-૦	કપાલકુંડલા	૧-૮-૦
કુરમાનીની કથાઓ	૦-૬-૦	કૃષ્ણકાન્તનું ત્રીજ	૨-૮-૦
ડોશીમાની વાતો	૦-૮-૦	દુર્ગેશનંદિની	૨-૦-૦
દાદાજીની વાતો	૮-૮-૦	મનોરમા	૨-૦-૦
જિંદગી દાર	૨-૦-૦	રાજમોહન	૧-૮-૦
એકતારો	૧-૦-૦	રાજકુમારી	૨-૮-૦
ગોકુળદાસ રાયચુરાનાં પુસ્તકો		અલેન	૨-૮-૦
સોરઠી વીરાંગનાની વાતો	૨-૦-૦	શરદચંદ ચઢોપાધ્યાયનાં પુસ્તકો	
સોરઠી શોકવાર્તાઓ	૧-૧૨-૦	પરિણિતા	૦-૮-૦
કાદિઆવાડની શોકવાર્તાઓ ભા. ૧-૨	૨-૮-૦	પદ્મીસમાજ	૧-૪-૦
વ્યાસજીની વાતો	૧-૮-૦	છગી	૧-૦-૦

ચંદ્રનાથ	૦-૧૪-૦	સ્વીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં પુસ્તકો	
સ્વામી	૧-૪-૦	સ્વદેશી સમાજ	૦-૮-૦
કાશીનાથ	૧-૧૨-૦	ચાર અધ્યાય-અને માણવ	૧-૧૨-૦
દેવદાસ	૧-૦-૦	આનંદી	૨-૮-૦
જીવનધાત્રી	૧-૪-૦	લાવણ્ય	૧-૧૨-૦
સાવકી મા	૨-૮-૦	માધવી	૧-૪-૦
ખિંદુ	૦-૮-૦	ભાભી	૨-૮-૦
બડી દોદી	૧-૧૨-૦	ભાષ્યમહેન	૨-૮-૦
દુર્ગા	૨-૮-૦	વિભાવરી	૨-૮-૦
કુલવતી	૨-૮-૦	પૂર્ણશિષ્ટી	૦-૧૨-૦
વિવાહિતા	૪-૦-૦	તૌકા દૂષી	૨-૮-૦
ચાંદ્રમુખ	૨-૮-૦	રવિકિરણો	૩-૦-૦
વિપ્રદાસ*	૩-૦-૦	ચતુરંગ	૧-૪-૦
દર્તા	૨-૦-૦	ધંરેખાહિરે	૨-૦-૦
શુભદા	૨-૦-૬	કુમુદિની	૩-૦-૦
અનુરાધા	૩-૦-૦	નગરલક્ષ્મી	૨-૬-૦
શેષપ્રમ્ન+	૩-૦-૦		
શરદ્દ્યાજ્ઞની બાળવાતો	૧-૮-૦	અન્ય લેખકોનાં પુસ્તકો	
શ્રીકાંત ભા. ૧ થી ૪	૭-૦-૦	રાત્રિ ૩૫ ભા. ૧-૨-૩ બદ્ધ ચંદ્રભાષ	૨-૮-૦
ગૃહદાહ	૩-૦-૦	બાળકોનો બાગ પટેલ સો. કિ.	૦-૬-૦
ચરિત્રહીન	૩-૮-૦	ભારતમાં અંગ્રેજી રાજ્ય	
પથેરદાખીડું	૪-૮-૦	ભા. ૧-૨ સુદરલાલજી	૧૦-૦-૦
વિરાજવજુ	૦-૧૦-૦	શિકાર ચાવડા કિ.	૧-૮-૦
ત્રણ વાર્તાઓ	૦-૧૨-૦	મુસ્તક કમાલ શાહ કાંતિલાલ	૧-૮-૦
નવવિધાન	૦-૬-૦	ધરતી દેસાઈ નીરભાઈ	૧-૮-૦
હેમા બહેન	૦-૫-૦	કલ્યાણચંદ્ર દલેકે	૧-૮-૦
અરક્ષણીઆ	૦-૬-૦	ગાંધીજીની સાધના નવજીવન પ્ર. મં.	૧-૪-૦
રેણુની માં	૩-૮-૦	સ્મૃતિ અને દર્શન ત્રિવેદી રતિલાલ	૨-૮-૦
અલકા†	૨-૦-૦	પારિજાત પૂર્ણલાલ	૨-૦-૦
શરદ્વંદના	૨-૮-૦	લોકપોથી નવજીવન પ્ર. મં.	૦-૧-૦
		સાહિત્યકળા દલે મો. પા.	૧-૦-૦
		જુદ્ધચરિત્ર દોશી	૦-૧૦-૦
		માલવિકાગ્નિમિત્ર નાટક	૧-૮-૦
		વનવનની વેલી સુગાંતર કાર્યાલય	૦-૧૨-૦
		પાંખડી ત્રિવેદી જોડાલાલ	૦-૮-૦
		અક્ષયના ઇન્દરદાર ખેકાર	૧-૮-૦
		રાજચંદ્રજીવનકળા પ્રદયાન કાર્યાલય	૧-૮-૦

* સુવાસચંદ્ર નામે ફરીવાર બહાર પડ્યું છે.

† નવીના નામે ફરીથી પ્રકટ થયું છે.

‡ આ પુસ્તક અપૂર્વ 'આરતી' નામે પણ પ્રકટ થયું છે.

* નવી વહુ નામે ફરીથી બહાર પડ્યું છે.

† હૈરવી નામે ફરીથી બહાર પડ્યું છે.

રંમુલું દુચકા સાહ ધી. ડો.	૦-૮-૦	મારી વ્યાપક કેળવણી નવજીવન કા.	૧-૪-૦
પથિકનાં પુષ્પો ગુ. ૧થી૩ અરવિંદશ્યામ	૧-૦-૦	અવંતિપતિ જેઠાલાલ ત્રિવેદી	૨-૮-૦
પથિકના પત્રો શુચી ૧,૨,૩, ,	૧-૬-૦	ઇલા છ. અ. મહેતા	૧-૮-૦
સૂર્યનમસ્કાર મનોહર કૃષ્ણ હરિ	૦-૮-૦	પિવાસી સુંદરમ	૨-૮-૦
વાલેલાતું ગુજરાત સાહેસરા	૦-૬-૦	પુત્રજન્મ ગુ. આચાર્ય	૨-૮-૦
માયાખાજી અને ખીજી વાતો મોંઘીબહેન	૦-૮-૦	બાલભગવાનવસિ થં. હા. પરીખ	૦-૩-૦
ડૉન કવીકઝેડ , ,	૦-૮-૦	બાલકુંજના પાડો પુ. સ. સ. મં. સિ.	૦-૪-૦
ગોદાન (પૂ. ઉ.) પ્રેમચંદ	૫-૦-૦	સારી રીતભાત , ,	૦-૪-૦
શયતાન ટોલરેન્સ	૧-૦-૦	એત્રીક ઈંગ્લિશ હરિકૃષ્ણ વ્યાસ	૫-૮-૦
રમતારામ બેકાર	૨-૦-૦	સોર્યનાં તેજ મ. જોધાણી	૧-૮-૦
રાષ્ટ્રિકા ખખરદાર	૨-૮-૦	બ્રહ્મચર્યમીમાંસા નટાશંકર નાન્દી	૩-૮-૦
આપવીતી ધર્મોત્તંદ કોસખી	૧-૪-૦	૮૦ દિવસમાં પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા મ. મો. ભટ્ટ	૦-૮-૦
આમ ભજનમંડળી નવજીવન કા.	૦-૨-૦	જારી બહાર પ્રહ્લાદ પારખ	૧-૪-૦
મામ પંચાયતનો કાયદો નરહરિ પરીખ	૦-૪-૦	કલાતું સ્વાન એન. એમ. ત્રિપાઠી	૨-૮-૦
મોહિની મો. ર દિવેદીઆ	૩-૦-૦	વસુંધરા અને ખીજી વાતો ગુ. બોકર	૨-૩-૦
દર્શનિકા ખખરદાર	૩-૦-૦	રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગો મુદ્રક	૧-૮-૦
રંગલીલા કસમ મંડળ	૦-૧૪-૦	સંતનાં સ્મરણો મિસિસ પોલાક	૧-૪-૦
મંગાનાં નીર ઇદ્ર વસાવડાં	૨-૮-૦	બચુકડો ઉદર વીમળા મેતસવાડ	૨-૬-૦
જીવનતું ઝેર ભારતી સા. સંધ	૨-૦-૦	નાનકડો કવુ , ,	૦-૩-૦
પદ્મવ દુર્ગેશ શુક્લ	૦-૧૨-૦	બહાદુર હંસા , ,	૦-૩-૦
યંત્રની મર્યાદાઓ નરહરિ પરીખ	૦-૧૪-૦	કમલિની ચાર ખંગાળી લેખકો	૩-૦-૦
પાપ પુણ્ય અને સંયમ નવજીવન કા.	૦-૧૨-૦	રંભા જેઠાલાલ ત્રિવેદી	૧-૪-૦
ખિરસા કોશ , ,	૦-૬-૦	પશુમાંથી દેવ મોહનલાલ ગાંધી	૦-૧૨-૦
મહાસભાનાં ગીતો , ,	૦-૧-૬	ધની વણકર અને ખીજી વાતો ઉ. કે. ઓઝા	૧-૪-૦
મગવે ધૂમતો શબ્દકોશ ત્રિપાઠી અને વોરા	૧-૪-૦	રાસમંદ્રિકા ખખરદાર	૧-૪-૦
રાજ્ય અને રાજકારણ હરશંત શુક્લ	૬-૮-૦	રત્નવરતું ખૂન દિવ્યાનંદ	૨-૪-૦
સોરઠી સોમનાથ દયાશંકર કવિ	૧-૧૨-૦	રંગતરંગ ભા. ૧થી૪ ન્યોતિદ્ર દવે	૫-૦-૦
નાંત્રીરાજ ચં. કા. ભટ્ટ	૧-૧૨-૦	ગામગોષ્ઠી ચિકિત્સકાંસ કોહારી	૦-૬-૦
યુક્તિદાર મુર્તિગાંધી કાપો.	૧-૪-૦	ગુજરાત વિદ્યાપીઠ પુ. ૧-૨-૫-૬-૭ નવજીવન કાપો.	૧-૭-૦
વાંકવિનાયી ચં. છ. મહેતા	૨-૦-૦	દિમાલયવરવર સી. હંસા મહેતા.	૧-૦-૦
સો વર્ષ જીવવાની કળા જ. નાન્દી	૧-૮-૦	શુશ્રુષાશ્રી ગોપાભરામ મહારાજ	૧-૪-૦
જીવનનાં વહેણ રં. જો. પરીખ	૨-૮-૦	ગ્રીકી નંદરે ધનગુપ્ત મહેતા	૨-૦-૦
અંબુમાખના પત્રો અ. પુરાણી	૦-૧૨-૦	રાનેવર્સ ગાર્ડિ	૩-૮-૦
વર્તમાન યુગના વિધાયકો ચારદામસાદ વર્મા	૦-૧૦-૦		

સુંબહુ:ખનાં સાથી	પનાલાલ પટેલ	૨-૦-૦
પતિપત્ની	નિરૂપમાદેવી	૨-૦-૦
આચાર્ય કૃપલાનીના લેખો		
	આચાર્ય કૃપલાની	૨-૦-૦
કથાકલગી	ગાંધીવ સા. મં.	૨-૮-૦
કથામણિ	"	૨-૮-૦
કથાપરી	"	૨-૮-૦
હાસ્ય કથા	"	૨-૮-૦
નિર્મળા	ત્રેમયંદણ	૧-૪-૦
જીવનનિર્માણ	નવચેતન સા.મં.	૨-૦-૦
રેડિયમ	અમીન ગો. રા.	૧-૦-૦
અંધન અને મુક્તિ	દર્શક	૨-૦-૦
સહચરીની શોધમાં	મામાસાહેબ મુ.	૧-૮-૦
માનવદેહમંદિર	પટેલ દેસાઈબાઈ	૧-૪-૦
જગતનો આવતી		
કાકતો પુરુષ	રાધાકૃષ્ણન	૦-૧૨-૦
જીવ અને કેતકી	વૈદ્ય વિજયરાય	૨-૮-૦
શુભામીની શૃંખલા	ઓઝા ધનવંત	૨-૮-૦
ગાંધીજી	દેવ જીગતરામ	૦-૪-૦
આંધળાનું ગાકું	નવજીવન પ્ર.મં.	૦-૧-૦
ગામડાની વહારે	"	૦-૧-૦
શ્રીતાદરણ	શુક્લ ચંદ્રશંકર	૦-૧૨-૦
ચાલો ગામડામાં	ભાવસાર સો.	૦-૫-૦
પ્રભાતકિરણો	પ્રભાતકુમાર મુ.	૨-૮-૦
સાવિત્રી	શા.ર. મજમુદાર	૦-૮-૦
ભારતીય કવાયત	ગ્રો. માણિકરાવ	૦-૧૨-૦
નિસરણી બા. ૧થી ૬ શાહ જ્યેષ્ઠ ત.		૧-૨-૦
તુકારામ ગાથા	સ. સા. વ. કા.	૨-૦-૦
ભારતનો ટંકાર	ખજારદાર	૧-૦-૦
લેડી વિદ્યાગૌરી મણિમહોત્સવ અંક		૧-૮-૦
જીવનશિક્ષણ	મણિલાલ દિવેદી	૧-૮-૦
જીવનસંભારણ	સારદા મહેતા	૨-૮-૦
શોભા	વસાવજા ઇ. હ.	૨-૧૨-૦
નિરાંત કાવ્ય	નિરાંત મહારાજ	૧-૪-૦
મારાં મારીખા	વિનોદ	૨-૮-૦
મંજુરાં	મહેતા વસુભતિ	૦-૩-૬

હું રાગ હોઈં તે	બેકાર	૨-૦-૦
શેરયાની આર્થિક		
	તપાસ મૂ. વિદ્યાપીઠ	૦-૪-૦
ખાદીવિદ્યાપ્રવેશિકા	નવજીવન પ્ર.મં.	૦-૧૨-૦
રમૂતિકુંજ	શાહ મૂળજીભાઈ	૦-૫-૦
રાસકોકિલા	એન.એમ.હકીર	૦-૬-૦
અમારાં ગીત	"	૦-૫-૦
ચાલો ગાઈએ	"	૦-૬-૦
મો. ન. અમીન	ચ. એ. સોસા.	૦-૨-૦
કેતકીનાં પુષ્પો	ત્રિવેદી નવલરામ	૧-૮-૦
યામા	જેશી માણિકલાલ	૪-૦-૦
કોલેજીઅન	દિવેદીઆ ભો.ર.	૨-૮-૦
આવતી આપત્તિમાંથી અચવાના ઉપાય		૦-૪-૦
અધંકાર	સોમિયા હરજીવન	૧-૮-૦
રજો વહેમાતા	વૈદ્ય જગદેવજી ન.	૨-૦-૦
નંદકારક હુન્નરો બા. ૧-૨ ચાવડા મૂ.કા.		૪-૦-૦
સંસ્કૃતિનાં વહેણ	ભારતી પ્ર. મં.	૧-૧૨-૦
શાહબાજીની વાડી	પટેલ સો. કિ.	૧-૦-૦
મુશીલાનો દેવ	જેશી વા.મહાર	૨-૪-૦
ગુજરાતમાં સંગીતનું		
	પુનરજીવન નવજીવન પ્ર.મં.	૧-૮-૦
મારું ગામડું	મહેતા બળભાઈ	૦-૧૦-૦
સમીસાંજનો ઉપદેશ પટેલ ગો.		૦-૧૨-૦
સાંધ્યગીતો	કોલક	૧-૪-૦
નીતિતરંગિણી	મહાસુખભાઈ શેઠ	૦-૮-૦
પ્રેરક વ્યાખ્યાનમાળા ગુજરાત વ્યા.મં.		૦-૭-૦
નિત્યસદેશ	ઉપેન્દ્રાચાર્ય	૧-૩-૦
કક્કરી	રાધાકૃષ્ણન	૦-૧૦-૦
રાષ્ટ્રભાષાપરિચય		
	બા. ૧ લો જેશી જેઠાલાલ	૦-૧૦-૦
કાવ્યપરિચય બા. ૧-૨ પાઠક રા. વિ.		૧-૮-૦
સુરેખા	ત્રિવેદી જે. ના.	૨-૮-૦
સ્વાધ્યાય ૧-૨	કામદાર કે. હિં.	૫-૦-૦
"	ડૉ. હરિપ્રસાદ	૨-૦-૦
ધન્વનુ	ખોટાઈ સુ. ગો.	૨-૦-૦
આરાધના	ઝવેરી મ.	૨-૮-૦

જીવન અને વિજ્ઞાન ત્રિવેદી અને દોહારી ૧-૩-૦
કાલિઆવાડની

રાજરમણ ઓઝા ઉ. કે. ૨-૦-૦

ભારતસેવક ગોખલે દવે જીગતરામ ૧-૮-૦

દંભી દુનિયા અડાલજી તા.પો. ૩-૦-૦

મુલે પેલાંડ જોશી ઉમાશંકર ૧-૦-૦

હૃદયત્રિપુટી ત્રિવેદી નવલરામ ૨-૧૨-૦

ગ્રામમાતા " ૦-૧૩-૦

મૌલાના આઝાદ દેસાઈ જગન્નાથ ૦-૪-૦

અન્નપૂર્ણાનું મંદિર નિરૂપમાદેવી ૨-૦-૦

મંછા જીત શાહ મૂળજીભાઈ ૦-૮-૦

સુમનસૌરભ વોરા રમણભાઈ ૦-૫-૦

કિશોર ચરિત્રમાળા

ગુરુ ૩ જી. ચ. એ. રોસા. ૧-૮-૦

ખમા ખાપુ મહેતા ચંદ્રવદન ૨-૮-૦

કલ્યાણના માર્ગે દલાલ ર. જી. ૧-૧૨-૦

માનવીનું આરોગ્ય પટેલ દે. ના. ૧-૦-૦

ચિત્રકેશી વકીલ ર. ન. ૧-૪-૦

સફરનું સાખ્ય કુમાર કાર્યાલય ૧-૦-૦

સાહિત્ય અને પ્રગતિ બા. સા. સંધ ૧-૪-૦

જીવનસરિતા " ૧-૪-૦

જગતનો તાત પાઠક રા. ના. ૨-૮-૦

પથેર પાંચાલી ભારતી સા. સંધ ૨-૦-૦

ગૃહત્યાગ નવયુગ પ્ર. બ. ૨-૦-૦

એમ્પીસીનીઆ પર

ઓધાર ભટ્ટ ચંદ્રભાઈ ૧-૮-૦

રાજરાણી અકિમચંદ ૨-૦-૦

છેલ્લો શાલ મહેતા ધનમુખલાલ ૩-૨-૦

રાજકોટ સત્યાગ્રહ ભારતી સા. સંધ ૦-૮-૦

નિર્દાશ સુન્દરમ ૨-૦-૦

શોભા વસોવડા ઉદ ૨-૧૨-૦

ગોઝાર લોખંડી ૦-૩-૦

ગાંધીજીની આત્મકથા

(અંગ્રેજી) ગાંધીજી ૪-૦-૦

આશ્રમ ભજનાનસિ નવજીવન પ્ર. મં. ૦-૩-૦

રામકૃષ્ણ પરમહંસનું જીવનચરિત્ર મ. ૧-૮-૦

આપણો આર્થિક પ્રશ્ન જોશી જીમનલાલ ૧-૦-૦

જનતા મજૂરી કરનારાઓને ટોલરેન્સ ૦-૩-૦

આબાદ હિંદુસ્તાન ડિપ્પી ૧-૦-૦

હિંદુસ્તાનની ગરીબાઈ દાદાભાઈ ૦-૧૪-૦

વિજ્ઞાનના દ્રષ્ટાંતો

ભા. ૧-૨ મોંઘીબહેન ૦-૧૮-૦

વધી સિદ્ધાંત યોજના ઝાકીરહુસેન સ. ૦-૧૦-૦

માયાપોતે બધેકા ૦-૧૦-૦

આત્મકથા નહેરુ જવાહરલાલ ૩-૦-૦

અપંગની પ્રતિભા કેવન હેવન ૦-૧૨-૦

જુકર ટી. ચૌશિંટન ૧-૧૨-૦

સત્તાવન પારિખ નગીનદાસ ૧-૮-૦

દેશ દેશના લોકો ધાટે ૧-૪-૦

જેકીલ અને હાઇડ સ્ટ્રીવન્સન ૦-૬-૦

નોકા ડૂબી કવિવર ટાગોર ૨-૮-૦

ધેરતાં વાદળ ચુલુવંતરાય આચાર્ય ૧-૦-૦

વહેતી ગંગા " ૨-૦-૦

દરિદ્રનારાયણ પૂ. ઉ. " ૫-૮-૦

પ્રેમાશ્રમ ભા. ૧-૨ પ્રેમચંદ ૪-૮-૦

ગોદાન (પૂ. ઉ.) " ૪-૮-૦

કાવ્યમંગલા સુન્દરમ ૧-૮-૦

હીરાકણી " ૧-૮-૦

ગંગોત્રી ઉમાશંકર જોશી ૧-૮-૦

સાવનો ભારા " ૧-૮-૦

શ્રાવણી મેળા " ૧-૮-૦

તણુ અણુ એ " ૧-૮-૦

વસુધા સુન્દરમ ૨-૦-૦

રતન ચંદ્રવદન મહેતા ૦-૧૨-૦

આગગાડી " ૧-૪-૦

પ્રેમનું મોતી " ૨-૦-૦

મૂળી ચી " ૦-૧૨-૦

સંતાકુકડી " ૦-૧૨-૦

નાગા પાયા " ૧-૦-૦

રમકડાંની દુકાન " ૧-૦-૦

નદી નગરીઓ ઓડીઆ જોશી ૨-૮-૦

સરસ્વતીચંદ્ર ભા. ૧ થી ૪ ૧૩-૪-૦

ચંદ્રકાંત બા. ૧ થી ૩	૧૩-૦-૦	રાસરજની	૧-૧૨-૩
અમર ચરિત્ર બા. ૧ થી ૫	૧૮-૦-૦	કૃષ્ણજાળ	૨-૧-૦
શ્રીશક્તિ અંબાબાનાં ૭૪		વીર દયાળદાસ ન્યાયિ કા.	૧-૮-૦
પુસ્તકોનો સેટ	૩૭-૧૦-૦	પચાસ વર્ષ પછી રા. ના. પાઠક	૧-૪-૦
અહાંડોના બેઠા બા. ૧ થી ૪	૧૦-૦-૦	આવતી કાલ	૨-૮-૦
વિજ્ઞાનપોષાગ અરવિંદ ધોષ	૨-૮-૦	મહાન સુસાદરો મૂ. મો. બટ	૧-૮-૦
યોગિક સાધન	૦-૮-૦	દોન કુવ ખાંડેકર	૨-૦-૦
દર્ષણના દુકડા અંબાલાલ પુરાણી	૧-૦-૦	ધરતી નીર દેસાઈ	૨-૦-૦
મદન મંદિર મશવંત પંડ્યા	૦-૧૦-૦	જાંધન અને મુક્તિ દર્શક	૨-૦-૦
અ. સૌ. કુમારી	૧-૨-૦	કમનસીગ કુમારિકા મહાસુખબાઈ	૦-૫-૦
ગોપાળકાવ્ય અને ભક્તિ		કલ્યાણપાત્રા દર્શક	૧-૮-૦
રસામૃત	૧-૪-૦	આપણા દેશની સ્થિતિ ચીપલૂણકર	૦-૧૦-૦
દિવ્ય ગિરમૃત	૧-૦-૦	અંકલ ટૉમ્સ કેપીન	૩-૦-૦
રંગદેવનો કુર્મ બા. ૧-૨	૫-૦-૦	સોરઠી ગાથા મધુર	૨-૮-૦
મહાસભાના પ્રમુખો	૧-૦-૦	રૂપજીવની શ્રીકાન્ત દલાલ	૨-૮-૦
સોળ સતી	૧-૪-૦	પ્રેમમાત્રા ગૌતમ	૨-૮-૦
શકિનાં કલંક	૨-૮-૦	અખળપતિ	૨-૮-૦
શેષનાં કાવ્યો રા. વિ. પાઠક	૨-૦-૦	નારીહૃદય કલાપી	૧-૮-૦
સ્વૈરવિહાર બા. ૧-૨	૨-૧૨-૦	સાખીઅંચ કપીરધર્મ વ. કા.	૩-૦-૦
દ્વિરેકની વાતો ભાગ ૧-૨	૨-૧૨-૦	અહનિરૂપણ	૩-૦-૦
નીતિશાસ્ત્રપ્રવેશ વા. મ. જોષી	૩-૮-૦	મુસ્તક કમાલ	૧-૮-૦
આધર બા. ૧-૨	૨-૮-૦	સત્ય કપીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦
ગુજરાતજી દાકર્પીરટ	૧-૪-૦	સત્ય કપીર શબ્દામૃત	૧-૮-૦
અને પિંગરનાં પંખી નવી દુનિયા કા.	૧-૪-૦	લતાં અને શ્રીજી વાતો	૧-૮-૦
અરુમા	૨-૦-૦	જીવનસંભારણાં શારદા મહેતા	૨-૮-૦
રહીદી	૧-૪-૦	અગત્યાગી રાત કુમાર કાપાલક	૨-૦-૦
સોવિયેટ સમાજ	૨-૦-૦	દિનેશ (આમસેવક)	૨-૦-૦
એક હતો છોકરો	૦-૬-૦	હાસ્ય નેવેલ અગ્નિકુમાર	૧-૮-૦
કોઈયું	૦-૧૦-૦	ગોવાલણી મલયાનીલ	૨-૦-૦
ક્રાંતિને કિનારે	૨-૦-૦	દરિયાકાલ ગુણવંતરાય આચાર્ય	૨-૦-૦
ખેડૂતોની સમસ્યા	૧-૪-૦	અવંતીનાથ શાહ સુ. પ.	૨-૦-૦
સમાજવાદ શા માટે ?	૧-૦-૦	આમદેવતા મહીજબાઈ	૧-૮-૦
તદ્વશિલાની રાજમાતા	૬-૮-૦	છત્રપતિ શિવાજી વામન મુકાદમ	૫-૮-૦
નગીજખાન	૨-૦-૦	મિત્રાનસૃષ્ટિ સોમપુરા	૧-૪-૦
શરદ્દેવેન્દ્ર	૨-૮-૦	વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પ્રગતિ	
અરેબિયન નાઈટ્સ રામાનંદ ચેટરજી	૪-૦-૦	બાપણો ને લેખો બા. ૧ થી	૧-૮-૦

નાતિતરંગિણી	મહાસુખભાષ	૦-૮-૦
અમૃતચરિતા ભા. ૧-૨	"	૩-૦-૦
સચિત્ર કાવ્યચરિતા	"	૪-૦-૦
વીરની વાતો ભા. ૧ થી ૪	અડાલજ	૧૦-૦-૦
વીર જંગદેવ	"	૧-૮-૦
નરખંડો	"	૨-૮-૦
રાસકુંજ	બરણીવાળા	૧-૮-૦
રાજપદ્ય	મૂળજીભાષ શાહ	૧-૦-૦
રાસપાંખડી	વિવિત્ત	૦-૮-૦
સ્ત્રીપુરુષમર્થોદ્ધ	મશરવાળા	૦-૫-૦
કન્યાને પત્રો	નરેહરિભાષ	૦-૬-૦
જાપાનની કેળવણી પુ. સ. સ. મંડળ	"	૦-૮-૦
જૂખમરાનો ઉપાય	પ્રચ્યાન કા.	૨-૦-૦
કાઠીઆંવાડથી કન્યાકુમારી	"	૧-૦-૦
આંખરી ફેંસણો	"	"
ભા. ૧ થી ૪ ગાંધીજી	"	૬-૪-૦
લુકર ડી. વૉશિંગ્ટન પુ. સ. સ. મં. લિ.	"	૧-૧૨-૦
વીર ગાદોલ	"	૧-૮-૦
લગ્નપ્રથમ	નરસિંહભાષ પટેલ	૩-૮-૦
પંડ્યાજીને રમરણાંગલિ નવ. પ્ર. મં.	"	૦-૮-૦
મહાસક્ષાનો ઇતિહાસ ભા. ૧-૨-૩	"	૧૦-૦-૦
રક્ષિઆનું ઘડતર	પ્રચ્યાન કા.	૨-૦-૦
ઈન્સાફ મીટા ફુગા દ. મૂ. પ્ર. મં.	"	૦-૬-૦
મસ્ત ફરીરતુ મુક્ત હારય	"	૩-૦-૦
ફળ્યા કાઠી	જગીરદાર	૧-૮-૦
હારયરસિક	"	૨-૦-૦
જગીરદારનો હાસ્યમંડાર	"	૨-૦-૦
અકબર બીરખલની વિનોદી વાર્તાઓ	"	૨-૪-૦
રાજરત્ન બીરખલનો હારયમંડાર	"	૨-૮-૦
સંગીત લહરી	"	૦-૮-૦
ધરવૈદ્ય	"	૬-૦-૦
ધરવૈદ્ય વૈદક	"	૨-૦-૦
દિનચર્ચા	"	૧-૮-૦
વગર દોડડાનો પેલ	"	૨-૦-૦
યોગિનીકુમારી ભા. ૧-૨	"	૫-૧૨-૦
બામિની બૂખણ ભા. ૧ થી ૫	"	૮-૦-૦

મેલીના પડદા સંગ્રહ		૩-૦-૦
રંગોળી		૧-૦-૦
વહુને શિખામણ		૧-૦-૦
પકવાનપોથી		૩-૦-૦
વેણીનાં ફૂલ		૦-૮-૦
સવાસો વર્ષતું પંચાંગ		૨-૦-૦
કુમારી હેલન		૦-૨-૦
ચિત્રસંગ્રહ		
કલાકલાપ		૧-૦-૦
રાગમંજુષા	કુમાર મંગલસિંહ	૫-૦-૦
રંગજલદરિ	કંતુ દેસાઈ	૧-૮-૦
વલચિત્રાવલી	"	૧-૪-૦
જીવનમંગલ	"	૧-૪-૦
મંગલાષ્ટક	"	૧-૪-૦
ગાયત્રી	"	૦-૮-૦
કલાકલાપ	"	૧-૮-૦
ભારત પુણ્યપ્રવાસ	"	૧-૦-૦
દાંડીકૃત્ય	"	૮-૮-૦
સત્તર છાયાચિત્રો	"	૨-૦-૦
વોટરકલ્સ	"	૩-૦-૦
મહાત્મા ગાંધી	"	૩-૦-૦
લગ્નોત્સવ	"	૧-૪-૦
નૃસરેખા	"	૧-૮-૦
રંગરેખા	સોમાલાલ શાહ	૨-૮-૦
ચિત્રસાધના	રસીકલાલ પરીખ	૩-૦-૦
અજન્તાના કલામંડપો	"	૧-૮-૦
ફિશાર તથા બાલોપયોગી પુસ્તકો		
સાહસિકોની સૃષ્ટિ	મૂ. મો. બંદ	૧-૪-૦
સાગર સમ્રાટ	"	૦-૧૨-૦
પાતાળપ્રવેશ	"	૦-૧૪-૦
ખગ્ગાનો શોધમાં	"	૦-૧૨-૦
ગાંધિ આજસાદિલનાં ૮૦ પુસ્તકો		
મોનો સેટ	"	૨૪-૧૩-૦
ગાંધિ કુમાર આજનાનાં ૩૫ પુસ્તકો		
મોનો સેટ	"	૧૨-૧૨-૦
જીકાર પટેલ ભાગ ૧ થી ૨૦	"	૫-૧૦-૦
ચાલો બજનીએ ભાગ ૧ થી ૧૨	"	૭-૮-૦

દ. મૂ. બાલ સાહિત્યમાળાનાં ૮૦	રાગસિંહ રાઠોડ	ચ. મ. બંદ.	૦-૬-૦	
પુસ્તકોનો સેટ	૬-૦-૦	કીરોદોદર કોલંબસ	૦-૬-૦	
બાલ સાહિત્ય ગુચ્છ ૨૫ પુસ્તકો	૩-૦-૦	પચાસ ગ્રેરફ પ્રસંગો	૦-૬-૦	
બાલ સાહિત્ય વાટિકાના ૩૫ પુસ્તકો		કુમાર વીરસેન બા. ૧-૨-૩	૧-૧-૦	
દરેકના	૦-૬-૦	બાલવિદ્યાન બા. ૩૦૦ વિમળા સેતલવાડ	૧-૮-૦	
રામાયણનાં પાત્રો ૫ પુસ્તકો	૧-૧૩-૦	અનુવાણી રાત	૨-૦-૦	
મહાભારતનાં પાત્રો ૧૩ પુસ્તકો	૫-૮-૦	અરેબીઅન નાષટસ	૪-૦-૦	
કિશોરકથાઓ બા. ૧-૨	૧-૦-૦	બાવલાનાં પરાક્રમ	૧-૮-૦	
બાલવાર્તા બા. ૧ થી ૫	૨-૮-૦	અરણ્યનું અદ્યુત સ્વપ્ન હંસા મહેતા	૧-૮-૦	
અરુણ અંધમાળાનાં ૮ પુસ્તકો	૨-૬-૦	ગોળાબારની મુસાફરી	૧-૮-૦	
શિશુ વાચનમાળાનાં ૫૦ પુસ્તકોનો સેટ ૮-૧૧-૬		બંધુકો હેદર વિમળા સેતલવાડ	૦-૨-૬	
શિશુકથાઓ ૨મણલાલ સો.	૦-૧૨-૦	નાનો કનું	૦-૩-૦	
ગૂર્જર બાલ અંધાવલિ શ્રેણી ૧-૨-૩	૧૨-૮-૬	બહાદુર હંસા	૦-૩-૦	
બાલવિનોદમાળા શ્રેણી ૧ થી ૨૧		વિદુમાઇ ને કલાબહેન	૦-૩-૦	
પુસ્તકો	૪-૨-૦	ચાસો લખીએ ૧ થી ૭	૧-૭-૦	
બાલ વિનોદમાળા શ્રેણી ૨ ૭		ચાસો રંગ પૂરીએ ૧-૨-૩	૦-૮-૦	
૧૭ પુસ્તકો દરેકના	૦-૩-૦	ચાસો કાતરીએ ૧ થી ૫	૦-૧૨-૦	
અશોક બાલઅંધમાળા શ્રેણી ૧ થી ૬		સ્વયંલેખન ૧ થી ૪	૦-૮-૦	
દરેકના	૨-૮-૦	સચિત્ર બાળલેખન ૧ થી ૪	૦-૧૨-૦	
નવયુગ બાલપોથી	૦-૨-૦	વાંચો અને લખો ૧ થી ૪	૦-૮-૦	
નૂતન બાલપોથી	૦-૩-૬	પગલાં ૧ થી ૪	૧-૪-૦	
બાલવાચનમાળાનાં ૬ પુસ્તક	૦-૧૧-૬	નવાં ગીતો ૧-૨	ત્રિભુવન વ્યાસ	૦-૧૪-૦
ફોરમ બા. ૧ થી ૧૨ (પાકુ)	૨-૧૨-૦	ગુલાબ અને શિવલી	પ્રહલાદ પારેખ	૦-૧૦-૦
બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ બા. ૧-૨	૨-૨-૦	શિશુકથાઓ	૨મણલાલ સોની	૦-૧૨-૦
બાલકકથાઓ	૦-૧૦-૦	કલમની પીછોથી		૦-૪-૦
પરિમલ	૦-૫-૦	કાસમ ચાહિસ		૦-૪-૦
કિશોર આગ્નિમાળા બા. ૧-૨-૩		હરતાં કરતાં		૦-૪-૦
દરેકના	૧-૮-૦	ગાંધીજી	ગુગલરાગ દવે	૦-૪-૦
		લોકપોથી		૦-૧-૦
		ગામગોષ્ઠી		૦-૧-૦

આ ઉપરાંત સસ્તું સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યાલય, ગુજરાતી પ્રેસ, નવજીવન કાર્યાલય, ગાંધીય સાહિત્ય મંદિર, ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી, પ્રસ્થાન કાર્યાલય, સ્ત્રી શક્તિ કાર્યાલય, ભારતી સાહિત્ય સંઘ, ગુર્જર અંધ કા, આર. આર. રોહની કું. વગેરે પ્રકાશકોનાં પુસ્તકો તથા અન્ય જાણીતાં પ્રકાશકોનાં પુસ્તકો પણ અમારે ત્યાંથી મળી શકશે.

લખો:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ.

પો. બા. નં. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

સામયિકોની યાદી

નીચેનાં વર્તમાનપત્રોનાં લવાજમ મંડળ મારફત લેખવાથી સાચો ફાયદો થાય છે, લવાજમના દરોમાં લઘાઈના અંગે વધવટ થઈ શકે છે.

દૈનિક પત્રો

વહેમાતરમુ	મુંબઈ	૩૮-૦-૦
મુંબઈ સમાચાર	"	૪૩-૦-૦
જનમજૂમિ	"	૩૮-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને		
ગુજરાત દર્પણ	સુરત	૧૫-૦-૦
ગુજરાત સમાચાર	અમદાવાદ	૩૧-૦-૦
સંદેશ	"	૩૧-૦-૦
સેવક	"	૧૫-૦-૦
ગુજરાત	સુરત	૨૪-૦-૦
પ્રતાપ	"	૨૪-૦-૦

અર્ધસાપ્તાહિક સમાચારપત્રો

સંપાદિ વિજય	વડોદરા	૫-૧૪-૦
-------------	--------	--------

સાપ્તાહિક સમાચારપત્રો

નવગુજરાત	વડોદરા	૩-૧૨-૦
ભારત	"	૩-૮-૦
મુંબઈ સમાચાર	મુંબઈ	૧૦-૦-૦
પ્રજામિત્ર કેસરી	"	૬-૨-૦
પ્રવાસી	"	૫-૦-૦
ગુજરાતી	"	૬-૦-૦
ગુજરાતી પંચ	અમદાવાદ	૪-૪-૦
પ્રજામંદુ	"	૪-૩-૦
દરિજનમંદુ	"	૫-૦-૦
પ્રતાપ	સુરત	૪-૮-૦
દાંડીઓ	"	૩-૦-૦
સ્ત્રીશક્તિ	"	૫-૦-૦
ગુજરાતમિત્ર અને		
ગુજરાત દર્પણ	"	૫-૮-૦
ખેડા વર્તમાન	"	૩-૦-૦
નવસૌરાષ્ટ્ર	અમદાવાદ	૫-૦-૦
ફૂલગાંધી	રાણપુર	૭-૨-૦

પાસિક

ગાંડીવ	સુરત	૫-૦-૦
ન્યોતિધર	અમદાવાદ	૨-૦-૦

માસિકો અને ત્રિમાસિકો

પ્રજ્ઞાન (કરબા પુ. મોરે)	અમદાવાદ	૫-૦-૦
" (આ પુ. મોરે)	"	૪-૮-૦
માનસી (ત્રિમાસિક)	ભાવનગર	૫-૦-૦
કવિતા	મુંબઈ	૧-૮-૦
નવચેતન	વડોદરા	૬-૬-૦
શરદા	વડોદરા	૬-૧૧-૦
નવચેતના	અમદાવાદ	૩-૦-૦
ચિત્રમય જગત	પુના	૨-૧૨-૦
સ્વાસ	વડોદરા	૩-૪-૦
સર્વોદય	વધી	૩-૦-૦
જ્ઞાતી જગત	"	૩-૦-૦
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	અમદાવાદ	૨-૦-૦
શિક્ષણપત્રિકા	મુંબઈ	૧-૦-૦
નવનશિક્ષણ	સુરત	૨-૮-૦
સૌરાષ્ટ્રશિક્ષક (ત્રિમાસિક)	રાજકોટ	૧-૮-૦
ધરણા	ભાવનગર	૧-૮-૦
ગ્રામસેવાવૃત્ત (મરાઠી)	નાંલવાહી	૧-૮-૦

ત્રિમાસિકો

ગુણમુન્દરી	વડોદરા	૪-૬-૦
સ્ત્રીઓ	અમદાવાદ	૩-૪-૦
સ્ત્રીજન	"	૩-૧-૦
સ્ત્રીશક્તિ (સાપ્તાહિક)	"	૫-૦-૦

બાલમાસિકો

બાલમિત્ર	આણંદ	૩-૮-૦
બાલજગત	અમદાવાદ	૩-૦-૦
બાલજનન	વડોદરા	૨-૧૨-૦
બાળક	વડોદરા	૨-૧-૦

બાલસખા	અમદાવાદ	૩-૦-૦	ખેતીવાડી વિજ્ઞાન લિંગી	૧-૮-૦
ગાંડીવ (માસિક)	સુરત	૩-૦-૦	આગળવન વડોદરા	૧-૮-૦
કિશોર (આ. પુ. માટે) અમદાવાદ		૩-૧૨-૦	ધાર્મિક	
,, (કરબા પુ. માટે) ,,		૪-૪-૦	ગીતાધર્મ (શુદ્ધરાત્રી	
કુમાર	,,	૬-૦-૦	વિભાગ સાથે) બનારસ	૩-૦-૦
વ્યાયામ	વડોદરા	૨-૮-૦	કલ્યાણ કવળ હિન્દી) ગોરખપુર	૫-૩-૦
સ્કાઉટવીર	ભરૂચ	૨-૦-૦	બાલસખા (હિન્દી) અમદાવાદ	૨-૮-૦
યુવક	અમદાવાદ	૩-૦-૦	વૈદ્યકલ્પતરુ (વૈદ્યકલ્પ) અમદાવાદ	૩-૦-૦
ખેતીવિષયક			કમર (વિપારને લગતું) માસિક, સુરત	૩-૦-૦
ખેતીનિકાસ	ભાવનગર	૧-૮-૦		

અમારી સોલ એજન્સીનાં પુસ્તકો

સોરઠી વીરાંગનાની વાર્તા	શ્રી. રામચુરા	૨-૦-૦	કુદાની રમઝ	શ્રી. રામચુરા	૧-૮-૦
સોરઠી લોકતાંઓ.	,,	૧-૧૨-૦	લખેશરી	,,	૨-૮-૦
કાઠીઆવાડની લોકવાર્તાઓ ભા. ૨જો	,,	૧-૮-૦	કૃત્યગીતો	,,	૭-૧૨-૦
સોરઠરાણી	,,	૧-૮-૦	પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો સાથે	,,	૧-૦-૦
નવલ્લખ સોરઠ	,,	૧-૮-૦	શુદ્ધરાત્રી ટાઇપીસ્ટ	,,	૧-૪-૦
નગાધિરાજ	,,	૧-૮-૦	જાપાનની ડેજવણી	,,	૦-૮-૦
કલદીપક	,,	૧-૮-૦	જાતકકથાઓ	ચ. મ. ભટ્ટ	૦-૧૦-૦
સોરઠપતિ	,,	૧-૮-૦	રામસિંહ રોહિડ	,,	૦-૬-૦
સોમનાથની સખાતે	,,	૧-૮-૦	ક્રિસ્ટોફર કોલંબસ	,,	૦-૨-૦
પ્રેમલીલા ભા. ૧ લો	,,	૧-૪-૦	પચાસ પ્રેરક પ્રસંગો	,,	૦-૬-૦
રામચુરાની રસકથાઓ	,,	૧-૮-૦	કુમાર વીરસેન ભા. ૩ જો	,,	૦-૬-૦
ગાંધીયુગની વાર્તાઓ	,,	૦-૧૨-૦	વિજ્ઞાનસૃષ્ટિ	રેવાશંકર સોમપુરા	૧-૮-૦
દાલચીવડાની દસ વાર્તા	,,	૧-૮-૦	યોગિક સાધન અરવિંદ ધોષ	,,	૦-૮-૦
દાલચીવડાનો ડાયરો	,,	૧-૮-૦	Mother America S. Bose	,,	૫-૦-૦
દાલચીવડાનું હાસ્યદક્ષતર	,,	૧-૮-૦	કબીરસાહેબનું બીજક ભા. ૧-૨	,,	૩-૦-૦
રાસમંદિર	,,	૧-૦-૦	જીવન અને વિજ્ઞાન (ડૉ. ત્રિવેદી, કોહારી)	,,	૧-૩-૦
રસિયાના રાસ	,,	૧-૦-૦	કથામણિ	,,	૨-૮-૦
			જીવનસંભારણું શારદા મહેતા	,,	૨-૮-૦

લખો:-

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

ચા. બા. નં. ૧૦, રાવપુરા-વડોદરા.

ફાર્મ્સની યાદી

નમુનો નંબર

(૧) કચ્છા રજીસ્ટર (ગુજરાતી)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૨) " " (અંગ્રેજી)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૩) નામવારી (કચ્છાવારી) રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૪) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૫) કર્તાવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૬) ઇસ્તુ બુક અડધા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૭) ઇસ્તુ બુક પા કાગળની	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૫-૦
(૮) વર્તમાનપત્રો અને માસિકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૯) વંચાયલાં પુસ્તકોની વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક. (કચ્છા પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૦) શિક્ષકી સામાનનું પત્રક	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૧) હાજરી. પત્રક	૨૦ પાનનું એક પત્રક રૂ. ૦-૮-૦
(૧૨) સૂચના ચોપડી	નંગ ૧ (૨૦ પાન)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૧૩) ભેટ ચોપડી	નંગ ૧ (૨૦ પાન)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૧૪) ખાસનીદી	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૧૫) સમાના કામની નોંધ બુક	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૧૬) પાવતી બુક	નંગ ૧ (૧૦૦ પાન)ના રૂ. ૦-૬-૦
(૧૭) અરજ અને જમીનગીરીના ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંગ)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૧૮) પાવતીના ફોર્મ	ધા. ૧ (૬૬ નંગ)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૧૯) ઇસ્તુ નંબર અને તારીખ નોંધવાની પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંગના રૂ. ૧-૮-૦
(૨૦) પુસ્તકોનું રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૨૧) વાચકોની ખાતાવહી	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૨૨) વાચકોનું રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૪૮ નંગ)ના રૂ. ૦-૮-૦
(૨૩) પુસ્તકની ડાબી બાજુએ અંદર ચોટવાની શ્રીમંત મહારાજ સા. ના ફોટાવાળી પટ્ટીઓ	૧૦૦૦ નંગના રૂ. ૧-૮-૦
(૨૪) પુસ્તક ઉધરાણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંગના રૂ. ૦-૨-૬
(૨૫) પુસ્તકની માગણીનાં કાર્ડ	૨૫ નંગના રૂ. ૦-૨-૦
(૨૬) વંચાયલાં પુસ્તકોનું વિષયવાર નોંધ રાખવાનું પત્રક (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૨૭) નામવારી રજીસ્ટર (આમ પુસ્તકાલયો માટે)	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૨૮) વિષયવારી રજીસ્ટર	ધા. ૧ (૨૪ નંગ)ના રૂ. ૦-૧૦-૦
(૨૯) પુસ્તકની પૂઠે ચોટવાની નંબર લખવાની પટ્ટીઓ	૬ પાનના રૂ. ૦-૧-૬

લખો:-પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં.

ચો. યો. નં. ૧૦, રાવપુરા-વડોદરા.

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માત્ર જૂજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત
રૂ. આ.		રૂ. આ.	રૂ. આ.		રૂ. આ.
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકો-૫-૪ ની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૧ લો	૫-૪	૧-૮	વીર ગાર્ફિલ્ડ	૧-૦
			૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દષ્ટિએ શિક્ષણ	૦-૭
૫-૦	૪૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૨ નો	૩-૧૨	૧-૫	રોગ અને આરોગ્ય	૦-૧૦
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧-૮	૦-૧૩	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૦-૬
૦-૧૪	કસરત અને આરોગ્ય	૦-૭	૦-૧૧	શક્ષણનો શાસ્ત્રીય	૦-૫
૧-૧	પ્રગતિને પંથે	૦-૮	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની વાતો	૦-૬
૦-૧૧	ભૂરચના	૦-૫	૦-૮	હાડપિંજર	૦-૪
૧-૧	વિદ્યાશાળા	૦-૮	૦-૫	પરિમલ	૦-૩
૦-૬	સિંહ	૦-૩	૨-૦	ફૂલછાળ	૦-૧૦
૦-૧૪	આદ્યારશાસ્ત્ર	૦-૭	૧-૦	અ. સૌ. કુમારી	૦-૧૦
૦-૧૩	ખાળકેળવણી	૦-૭	૦-૧૦	મદનમંદિર	૦-૬
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર	૦-૬	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયમાળા	૦-૧૨
૦-૬	રામાયણ રહસ્ય	૦-૩	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મા	૦-૮
૦-૬	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર ભા. ૨ નો	૦-૩	૦-૫	આર્યોની જોળખાણ	૦-૨
૦-૧૧	મધુમક્ષિકા અને બ્રમર	૦-૫	૧-૧૨	શુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧-૦
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૦-૭	૧-૮	ખાલવિજ્ઞાન ભાગ ૩ નો	૧-૪
૦-૧૩	કેટલાક રંગો-ભા. ૨ નો	૦-૬	૨-૦	અર્વાચીન-સાવજનિક પુસ્તકાલયો	૧-૦
			૧-૮	Flowers of Life	૧-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ-લિ. રાવપુરા, વડોદરા

૩૧ મૌલિક ગ્રંથો

સાશ્રર શ્રી૦ રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ કૃત અત્યાર
સુધીમાં ૩૧ મૌલિક ગ્રંથો બહાર પડી ગયા છે.

૧	જયંત	(નવલકથા)	૨-૦-૦
૨	ચિત્રીય	"	૨-૮-૦
૩	કોકિલા	"	૨-૮-૦
૪	હૃદયનાથ	"	૨-૮-૦
૫	સ્નેહયજ્ઞ	"	૨-૮-૦
૬	દિવ્યચક્ર	"	૨-૮-૦
૭	પૂર્ણિમા	"	૨-૮-૦
૮	ભારતો આગ્રિ	"	૩-૦-૦
૯	આમલક્ષ્મી ભા. : ૧	"	૨-૮-૦
૧૦	આમલક્ષ્મી , : ૨	"	૨-૮-૦
૧૧	આમલક્ષ્મી , : ૩	"	૨-૮-૦
૧૨	આમલક્ષ્મી , : ૪	"	૩-૦-૦
૧૩	બંસરી	"	૨-૮-૦
૧૪	પત્તલાલસા	"	૨-૮-૦
૧૫	કમ	"	૨-૮-૦
૧૬	ક્ષિતિજ પૂર્વાર્ધ	"	૨-૮-૦
૧૭	ક્ષિતિજ ઉત્તરાર્ધ	"	૨-૮-૦
૧૮	શોભના	"	૨-૮-૦
૧૯	હૃદયવિભૂતિ	"	૨-૮-૦
૨૦	છાયાનંદ	"	૨-૮-૦
૨૧	ઝાંકળ	(નવલિકાસંગ્રહ)	૨-૮-૦
૨૨	પકંજ	"	૨-૮-૦
૨૩	શક્તિહૃદય અને સંયુક્તા	(નાટકો)	૨-૮-૦
૨૪	નિહારિકા	(કાવ્યસંગ્રહ)	૨-૦-૦
૨૫	જીવન અને સાહિત્ય ભા. : ૧	(સાહિત્ય વિષયક લેખો)	૨-૮-૦
૨૬	જીવન અને સાહિત્ય ભા. : ૨	"	૨-૮-૦
૨૭	સુવર્ણ-રજ	(શ્રી. રમણલાલ દેસાઈનું વિચારમંથન સંગ્રહક-શ્રીમતી બાળા મજમુદાર)	૩-૦-૦
૨૮	પૂરી અને રાજકુમાર	(સામાજિક ૭ નાટકો)	૧-૮-૦
૨૯	અંજની	(નાટક)	૨-૦-૦
૩૦	આમોનનતિ	(આમજીવનની ઉત્તતિ સંબંધી વિવેચન)	૨-૦-૦
૩૧	તેજચિત્રો	(રિખાચિત્રો)	૨-૮-૦

મળવાનું
મણીવં રથળ : આર. આર. શેઠની કંપની પ્રિન્સેસ રોડ
મુંબઈ-૨

દુનિયાભરના સિદ્ધહસ્ત લેખકોના ૪ પુસ્તકો આપતી

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિ.

ને ૧૯૩૫ થી ૧૯૩૬ સુધીનાં પાંચ વર્ષમાં નીચેનાં ૨૦ પુસ્તકો અંપાયાં છે તે ઉપરથી આપ જોઈ શકશો કે ઉત્તમ લેખકોનાં ૪ પુસ્તકો આ ગ્રંથાવલિમાં અપાયાં છે.

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિના પ્રકાશનો.

- ૧ ભારેલો અગ્નિ ૨ વ. હેસાઈ ૩-૮-૦૦
- ૨ ભૈરવી શરદાબાણ ૨-૮-૦૦
- ૩ કુંભુદિની ટાગોર ૩-૦-૦૦
- ૪ પંકજ ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૫ સાવટી મા શરદાબાણ ૨-૮-૦૦
- ૬ પ્રેમાશ્રમ-૧ પ્રેમચંદણ ૩-૦-૦૦
- ૭ પ્રેમાશ્રમ-૨ પ્રેમચંદણ ૨-૮-૦૦
- ૮ વિપ્રદાસ શરદાબાણ ૩-૦-૦૦
- ૯ ઠગ (આવેશ) ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૧૦ અનુરાધા બીદીદી શરદાબાણ ૩-૦-૦૦
દેશાણી નેહાણી અને નારીનું મુદ્દય
- ૧૧ ચરિત્રહીન શરદાબાણ ૩-૮-૦૦
- ૧૨ શુભદા શરદાબાણ ૨-૦-૦૦
- ૧૩ પ્રભાત કિરણ પ્રભાતકુમાર
મુખોપાધ્યાય ૨-૮-૦૦
- ૧૪ નવીના (શિવપ્રશ્ન) પૂ. ડિ. સાથે શરદાબાણ ૩-૦-૦૦
- ૧૫ ક્ષિતિજ (પૂર્વાર્ધ) ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૧૬ દંભી દુનિયા અડાલત ૩-૦-૦૦
- ૧૭ હરિદ્રનારાયણ ૧ આચાર્ય ૨-૮-૦૦
- ૧૮ હરિદ્રનારાયણ-૨ આચાર્ય ૩-૦-૦૦
- ૧૯ બિડેલાં દ્વાર મેઘાણી ૨-૦-૦૦
- ૨૦ શોભના ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૨૧ થી ૩૦ પુસ્તકો માટે બીજા પાના ઉપર જુઓ

વિરાટ ગ્રંથાવલિ

આ ગ્રંથાવલિ મરજિયાત છે. તેના પુસ્તકોમાંથી અમારી સંસ્કાર ગ્રંથાવલિના આદક યનારને કોઈ પણ મનપસંદ પુસ્તક પોણી કિંમતે મળે છે.

૧૯૩૫ થી ૧૯૩૬ સુધીનાં પાંચ વર્ષમાં ૨૫ પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે.

- ૧ સ્વર્ગ અને પૃથ્વી રત્નેશ્વરિમ ૨-૦-૦૦
- ૨ જીવનયાત્રા શરદાબાણ ૧-૪-૦૦
- ૩ રવિરિણો ટાગોર ૩-૦-૦૦
- ૪ લગ્ન બંધન દિવેદીઆ ૨-૦-૦૦
- ૫ જીવન અને સાહિત્ય-૧ ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૬ સુવર્ણરત્ન ૨. વ. હેસાઈ ૩-૦-૦૦
- ૭ ધેરાતાં વાદળ આચાર્ય ૨-૦-૦૦
- ૮ પુરાતન ન્યાત મેઘાણી ૧-૮-૦૦
- ૯ વહેતી ગંગા આચાર્ય ૨-૦-૦૦
- ૧૦ હાંધા ચરમા લ. ચુ. ગાંધી ૨-૮-૦૦
- ૧૧ દત્તા શરદાબાણ ૨-૦-૦૦
- ૧૨ નારી દૃઢ્ય કલાપી ૧-૮-૦૦
- ૧૩ અખજપતિ રમાકાંત ગોતમ ૨-૮-૦૦
- ૧૪ લતા અને બીજા વાતો યુ. શોક્ષર ૧-૮-૦૦
- ૧૫ જીવન અને સાહિત્ય-૨ ૨. વ. હેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૧૬ પરી અને રાજકુમાર ૨. વ. હેસાઈ ૧-૮-૦૦
(સામાજિક છ નાટકો)
- ૧૭ સોરઠી ગાથા મયૂર ૨-૦-૦૦
- ૧૮ રૂપજીવિની શ્રીકાંત દલાલ ૨-૮-૦૦
- ૧૯ પ્રેમયાત્રા રમાકાંત ગોતમ ૨-૮-૦૦
- ૨૦ જળસમાધિ આચાર્ય ૩-૦-૦૦
- ૨૧ અંજની ૨. વ. હેસાઈ ૨-૦-૦૦
- ૨૨ અપૂર્વ-ભારતી શરદાબાણ ૩-૮-૦૦
(પરિવેશી ૧-૨)
- ૨૩ કોલેજિઅન દિવેદીઆ ૨-૦-૦૦
- ૨૪ ફોર્ગેશન-દીની બંદિગ બાણ ૨-૦-૦૦
- ૨૫ કપાલકુંડલા બંદિગ બાણ ૧-૮-૦૦
- ૨૬ થી ૪૦ પુસ્તકો માટે જુઓ બીજા પાના

આ બધા ૪ પુસ્તકો સસ્તે ભાવે મળવા માટે સંસ્કાર ગ્રંથાવલિના આદક બનો.

આજેજ આર. આર. શેઠની કંપની લુન્સેલર્સ ૦ પ્રિન્સેસ રોડ
મુખ્ય- મુખ્ય-૨

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિનાં નવાં પ્રકાશનો

૨૧ જય સોમનાથ.	કનૈયાલાલ મુનશી	૩-૦-૦
૨૨ પિયારી	સુંદરમ	૨-૮-૦
૨૩ તુલસી કથારો	અવેરચંદ મેવાણી	૨-૮-૦
૨૪ હુલ્લ વિભૂતિ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૨૫ ક્ષિતિજ ઉત્તરાધર્	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૨૬ રામ કહાણી	ગુણવંતરાય આચાર્ય	૩-૦-૦
૨૭ અધુરું સ્વપ્ન પૂર્વાધર્	બસુભાઈ શુક્લ	૩-૮-૦
૨૮ અધુરું સ્વપ્ન ઉત્તરાધર્	બસુભાઈ શુક્લ	૩-૦-૦
૨૯ છાયાનટ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૩૦ રખારણુ	રમાકાંત ગૌતમ	૨-૮-૦

વિરાટ ગ્રંથાવલિનાં નવાં પ્રકાશનો

૨૧ લાવણ્ય	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	૧-૧૨-૦
૨૭ સ્વાધ્યાય ખંડ ૧	પ્રો. કામદાર	૨-૦-૦
૨૮ નવી વહુ	શરદ્ચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય	૩-૮-૦
૨૯ ખમા બાપુ	ચંદ્રવદન મહેતા	૨-૮-૦
૩૦ આરોગ્યનતિ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૦-૦
૩૧ ચાર અધ્યાય અને માલંચ	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	૧-૧૨-૦
૩૨ ગોહીની	ભોમોન્દરાવ દિવેદિયા	૩-૦-૦
૩૩ મનોરમા	બંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય	૨-૦-૦
૩૪ કૃષ્ણકાંતર્તુ વીલ	બંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય	૨-૦-૦
૩૫ તેજ ચિત્રો	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૩૬ દુર્ગા	શરદ્ચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય	૨-૮-૦
૩૭ સ્વાધ્યાય ખંડ ૨	પ્રો. કામદાર	૩-૦-૦
૩૮ વહુરાણી વિલા	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	૨-૮-૦
૩૯ રાજર્ષિ	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	૨-૮-૦
૪૦ કમલા	શરદ્ચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય વિ. આર લેખકો	૨-૮-૦

મળવાનું : આર આર. શેઠની કંપની પ્રિન્સેસ રોડ
મુખ્ય સ્થળ : મુંબઈ ૨

દરેક લાયખેરીઓએ વસાવવા લાયક

પ્રવાસવર્ણનનું એક અદ્વિતિય પુસ્તક

શ્રી. મુન્દરમે લખેલો દક્ષિણહિંદના પ્રવાસ

દક્ષિણાયન

પૃષ્ઠ : ૨૬૮ છતાં મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૩-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત નવાં પુસ્તકો

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ પહેલો ધૂપછાયા અને બીજી ૨-૮-૦
નવી વાર્તાઓ

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ બીજો આપણા ઉંબરમાં, ચિતાના ૨-૮-૦
અંગારા ભા. ૧-૨ અને
બીજી નવી વાર્તાઓ

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ ત્રીજો તદ્દન નવી વાર્તાઓ છપાય છે
યુગવંદના નવી આવૃત્તિ ૨-૮-૦

શ્રી. કનયાલાલ મુનશી કૃત નવી આવૃત્તિઓ

પૌરાણિક નાટકો બીજી આવૃત્તિ ૨-૮-૦

શિશુ અને સ્ત્રી બીજી આવૃત્તિ ૨-૦-૦

નર્મદ : અર્વાચીનોમાં આદ્ય પહેલી આવૃત્તિ ૧-૪-૦

: : મળવાનું મુખ્ય સ્થળ : :

આર. આર. શેઠની કંપની ઇં શુક્રસેલર્સ ઇં પ્રિન્સેસ રીટ
પબ્લિશર્સ ઇં મુંબઈ ૨

૨૭	પત્રો	
૨૮	પુસ્તકો તથા ફોટો	
૨૯	શિલાઈ સામાન	
૩૦	રાજ્ય પ્ર. મંડળનું લવાજમ	
૩૧	પુસ્તક બંધામણી	
૩૨	મકાનફરતી	
૩૩	તોફરખર્ચ તથા મકાનભાડ	
૩૪	પરિવહ તથા શિક્ષણખર્ચ	
૩૫	ચાલુ સાલે કાયમ ફંડ ખાતે મુકયા તે	
૩૬	કરકાજ	
૩૭	ફલ ખર્ચ (ખાતા ૨૭ થી ૩૬ નું)	
૩૮	વર્ષ આખરે શિલક (શિક્ષક-મદદમાંથી તથા અંદાજમાંથી ખર્ચવાની બાકી રહેલી તે)	
૩૯	ફલ (ખાતા ૩૭-૩૮ નું)	
૪૦	કાયમ ફંડની રકમ સાલ આખરે ફેરવી રહી અને	

ટીપ :- ૧ પુસ્તકોની સંખ્યાનાં ખાતાં ૨ થી ૬ ભરતા પહેલાં, પુસ્તકોના જન પ્રમાણે તારીખ કાઢવી જોઈએ અને તે પછી સદર ખાતાં ભરવાં જોઈએ
 ૨ વર્ષાપલાં પુસ્તકોની સંખ્યાનો કુલ આંકડો તા. ૩૧-૧૨-૪૧ સુધીમાં પુ પછી ૧૨ થી ૧૫ ના ખાતાની સંખ્યા નોંધવહીમાંથી જુદી જુદી તારીખે
 ૩ આખા વર્ષમાં જુદા જુદા જેટલા ધસમોએ પુસ્તકોના લાભ લીધો તે તે પલ્લ એક જ વાચક ગણાય.
 ૪ જે વિદ્યાર્થી શાળા છોડી ઉઠી જાય તેને ખાંચ વર્ષ સુધી ઉઠી ગયેલા
 ૫ પુસ્તકોની મેળવણી કરતાં ખૂટતાં પુસ્તકોની યાદી કિંમતસહ આ નિવેદન
 ૬ ભણેલાની સંખ્યા, શાળાના મહેતાજીઓ જુલાઈ આખરે જે સંખ્યા શિક્ષકો પાસેથી મેળવી લેવે.

પ્રથમ ફંડ, સ્થાવર અને જંગમ મિલકત

કયાં મેડી છે			
૪૨	મકાનની કિંમત તથા કમ સાલ બંધાવ્યું		
૪૩	પુસ્તકોની કિંમત		
૪૪	લાકડી સામાન સ્ટોરીઓમાં કાઢેલ વસ્ત્રોની કિંમત		
૪૫	પતર સામાનની કિંમત		
૪૬	ફેલ (ખાનાં ૪૦ થી ૪૪ નું)		
૪૭	પુસ્તકો આપવા સેવાતો વખત		
૪૮	પેપરો વાંચવાતો વખત		
૪૯	મંત્રી શાળાના શિક્ષક ઉદ્ધર ખાનગી વ્યક્તિ ?	૪૯	શેરા

રજીસ્ટરમાં દર વર્ષે આખરે, પુસ્તકોની સંખ્યાનાં ખાનાં ૨ થી ૬ માં જણાવ્યા.

તા આપ-સે નોંધવહીમાં જે છેલ્લો નંબર હોય તે ૧૬ માં ખાનામાં લખવો. અને તે લખવી.

તે સંખ્યા વાયક તરીકે ગણવી. એક જ વાયકે વર્ષમાં ધણું પુસ્તકો વાંચ્યાં હોય

દાર્થી તરીકે ગણુવે.

સાથે જ મોઢલવી.

માસિકપત્રકમાં બતાવે છે તે આ નિવેદનમાં લખવી. ખાનગી મંત્રીઓએ આ આંકડો

પવસ્થાપક સાહેબ તરફ તા.

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય,

गाम्

८८.

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું

અંદાજપત્ર

(૧૯૪૨-૪૩)

મહત્વની સૂચનાઓ

- ૧ અંદાજપત્રો માગણી પ્રમાણે પૂરેપૂરાં મંજૂર થઈ શકે તે માટે અંદાજપત્રની બંને મોપડીઓ ભરીને મોડામાં મોડી સપ્ટેમ્બર આખર સુધીમાં પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મંજૂર થવા મોકલી આપવી.
- ૨ સરકાર તથા પંચાયતમંદદ મેળવવા માટે લોકમંદદના ખાનામાં જેટલી રકમ મૂકી હોય તેટલી જ રકમ કાયમ નિધિના ખાતામાં મૂકવાની છે.
- ૩ અંદાજપત્રમાં મંજૂર થયેલી રકમનાં પત્રો, માસિકો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન તથા ફોર્મો વગેરે વેળાસર મળે તે માટે પેટાની યાદીઓમાં માગણીઓ મોકલવા ચૂકવું નહિ.
- ૪ ખાસ કારણ સિવાય વર્તમાનપત્રો-માસિકો અને પુસ્તકોની મંજૂર થયેલી યાદીઓમાં ફેરફાર થઈ શકશે નહિ. (કર્યા પુસ્તકાલયે કયા પત્ર, માસિકની કેટલી પ્રતો લેવી છે તે પણ રપષ્ટ જણાવવું અને જરૂર પડે સાથે વધારાના કાગળો જોડી મોકલવું.)
- ૫ જેમના તરફથી અંદાજપત્રની સાથે પુસ્તકોની યાદી નહિ આવે તેમને છવટે પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવાની તજવીજ થશે. (કર્યા પુસ્તકાલયોએ પણ આ યાદીઓ પ્રથમ મોકલવાની છે.)
- ૬ નવીન અંદાજપત્ર મંજૂર કરતી વખતે, પાછલી સાલના અંદાજપત્રના મંજૂર થયેલા આંકડા જાણવાની જરૂર હોવાથી તે આંકડા પણ અંદાજપત્રમાં જણાવવા. અને છેલ્લા વર્ષમાં કંઈ કંઈ બાબતની કેટલી ખચત છે તે લાલ શાહીથી બતાવવી.
- ૭ ખાતા તરફથી અંદાજપત્ર મંજૂર થઈ આવે ત્યાર પછી અંદાજપત્રનાં ખાનાં ૧૫ થી ૨૦ સુધીની રકમ જે તે પુસ્તકાલયે, પોતે ખર્ચવાની હોવાથી તેટલી રકમ પુ. સ. સ. મંડળ તરફ મોકલવાની લોકમંદદ તથા કાયમનિધિની રકમમાંથી કાપી બાકીની રકમ મોકલી આપવી. કર્યા પુસ્તકાલયોને આ કલમ લાગુ નથી; કારણ ધણેખારા ખર્ચ તેમને પોતાને કરવાનો છે.
- ૮ તાલીમ પામેલા અંધપાલ કર્યા પુસ્તકાલયોએ રોકવા પડશે.
- ૯ કર્યા પુસ્તકાલયોએ નિવેદન છપાવવું પડશે, અને વિધવિધ પ્રવૃત્તિઓ તથા નવીન પુસ્તકોની માહિતી આપવી પડશે. તથા મામ પુસ્તકાલયોને જરૂર પડે ફરતા પુસ્તકાલયોની પેટીઓ પૂરી પાડવી પડશે.

સાલ	ગયા જુલાઈ આખર સુધીની કાયમ નિધિની રકમ ક્યાં ફેટલી અને ફેટલા વ્યાજથી મૂકેલી છે.	ગયા જુલાઈ માસ સુધીની મકાન દુરસ્તી નિધિની રકમ ક્યાં ફેટલી અને ફેટલા દરથી મૂકેલી છે.	નવીન વર્ષ માટે કાયમ નિધિની મુકાયેલી વા મૂકવાની રકમ.	ઉત્કૃષ્ટ					અર્થ		
				લોકમદદ	સરકારમદદ	ગ્રાંત પંચાયત મદદ	ગ્રામ પંચાયત મદદ	કુલ	પત્રો	પુસ્તકો તથા ફોટો	સિલકા સામગ્રી
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧૯૪૦-૪૧											
૧૯૪૧-૪૨											
૧૯૪૨-૪૩											

કાયમ ફંડની વિગત

(૪) પુ. સ. સ. મંડળ, બરોડા બેંક અ વર્ગની સહકારી મંડળી, પોસ્ટ ઓફિસ વગેરેમાં મુકાયેલી રકમની વિગત.

( ) કુલ

અ. સન ૪૦-૪૧ આખરનું ર.

ચ. સન ૪૧-૪૨માં મૂકેલું તે ર.

કુલ ર.

(૫) ખાનગી હસમને ત્યાં હોય તો ફેટલી રકમ ક્યારથી કોને ત્યાં કોની મંજૂરીથી મૂકેલી છે તેની વિગત.

(૨) રથાવર મિલકત પર રોકેલી રકમની વિગત બાબતવાર

(૧) પાછલા વર્ષના અંદાજમાં જે તે ખાતે અર્ચવામાં બાકી રહેલી રકમની વિગત.

(૩) શેરામાં રોકેલી રકમની વિગત

(૧) પુસ્તકાલયની દફતર તપાસણી કોણે ક્યારે કરી ?

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલનું અંદાજ.

		ઉપયોગી માહિતી									
૧૭	રા. પુ. મંડળનું લવાજમ										
૧૮	પુસ્તક બંધામણી										
૧૯	મકાન ફરેસ્ટી										
૨૦	નોકરખર્ચ										
૨૧	પરિષદ ખર્ચ અને પુ. શિ. ખર્ચ										
૨૨	કિરોગળ ખર્ચ										
૨૩	ફેલ										
૨૪	પુસ્તકાલયની સ્થાપન સાલ										
૨૫	સહકારી ધોરણે બ્લેટ બનાવ્યું છે કે નહિ ?										
૨૬	દિસાવ મંજૂરીનો ફાવ નંબર અને તારીખ										
૨૭	વસ્તી										
૨૮	બહેલાંઓની સંખ્યા										
૨૯	પુસ્તકાલય કયાં રાખવામાં આવ્યું છે ?										
૩૦	પત્રવ્યવહાર માટે પૂરેપૂરું શિરનામું, દપાલ, રેલ્વે મથક સાથે										
૩૧	શેરા										

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોની યાદી

પ્રમુખ

મંત્રી

વ્ય. મં. ના સભાસદો

૧

૨

૩

૪

૫

રવાના મે. રા. રા. પુસ્તકાલય ખાતાના
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ તરફ.
તા.

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય

મેળે : તાલુકે : પ્રાંત : ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલય માટે જોઈતાં વર્તમાનપત્રો તથા

માસિકોની યાદી

સન ૧૯૪૧-૪૩

મોજે ————— તાલુકે ————— પ્રાંત ————— ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલય માટે જોઈતાં પુસ્તકો તથા ફોર્મોની યાદી

સન ૧૯૪૨-૪૩

(૧) અંદાજમાં જોટલી રકમનાં પુસ્તકોની માગણી હોય તેનાથી વ્યભચી રકમનાં પુસ્તકોની યાદી આ નીચે લખવી. માદી અંદાજ સાથે નહિ આવે તો પુસ્તકો ખાતાની પસંદગીનાં જ મળશે.

(૨) પુસ્તકોનું પાર્સલ જો, કોઈ પુસ્તકાલય યા વ્યક્તિ મારફત મોકલવાનું હોય તો તેનું પૂરેપૂરું સરનામું જણાવવું.

(માત્ર ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે)

ગ્રામ સાથે બંધાવેલાં પુસ્તકોની યાદી, (સામાન્ય નોંધવહીના નંબર અને કિંમત સાથે)	ચાલુ સાથે બંધાવવાનાં પુસ્તકોની યાદી (સામાન્ય નોંધવહીના નંબર અને કિંમત સાથે)
--	---

ટીપ્સ:—(૧) એક વખત બંધાવેલાં પુસ્તકોને બીજી વખત બંધાવવાનાં હશે તો પુનઃ ખાતાની પરવાનગી મેળવેલી હોવી જોઈએ. (૨) પુસ્તકો બંધાવવા ચોગ્ય જામીનગીરી લઈને જ કામ સોંપવું.

ઉપર પ્રમાણેની હકીકત સામાન્ય નોંધવહી પ્રમાણે બરાબર છે. તારીખ

x

૧ પત્રો ખાતે	....	....	....રૂ.
૨ પુસ્તકો તથા ફોર્મો	....	....	....રૂ.
૩ શિક્ષકી સામાન ખાતે	....	....	....રૂ.
૪ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના લવાજમ ખાતે....રૂ.			
૫ પુસ્તક બંધામણી ખાતે	....	....	....રૂ.
૬ મકાનફરસ્તી ખાતે	....	....	....રૂ.
૭ નોકરખર્ચ ખાતે	....	....	....રૂ.
૮ પરિપદખર્ચ અને પુ. શિ. વર્ગ	....	....	....રૂ.
૯ ફિરકોળ ખર્ચ ખાતે	....	....	....રૂ.
			કુલ.....રૂ.

વડોદરા : તા. : ૧૯૪

મહાનગીરા વ્યવસ્થાપક
મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય ખાતે
(સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા)

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું

અંદાજપત્ર

(૧૯૪૨-૪૩)

મહત્વની સૂચનાઓ

- ૧ અંદાજપત્રો માગણી પ્રમાણે પૂરેપૂરાં મંજૂર થઈ શકે તે માટે અંદાજપત્રની ખર્ચે ચોપડીઓ ભરીને મોડામાં મોડી સપ્ટેમ્બર આખર સુધીમાં પુસ્તકાલય ખાતા તરફ મંજૂર થવા મોકલી આપવી.
- ૨ સરકાર તથા પંચાયતમદદ મેળવવા માટે લોકમદદના ખાતામાં જેટલી રકમ મૂકી હોય તેટલી જ રકમ કાયમ નિધિના ખાતામાં મૂકવાની છે.
- ૩ અંદાજપત્રમાં મંજૂર થયેલી રકમનાં પત્રો, માસિકો, પુસ્તકો, લાકડી સામાન તથા ફાર્મો કોરે વેળાસર મળે તે માટે પેટાની યાદીઓમાં માગણીઓ મોકલવા ચૂકવું નહિ.
- ૪ ખાસ કારણ સિવાય વર્તમાનપત્રો-માસિકો અને પુસ્તકોની મંજૂર થયેલી યાદીઓમાં ફેરફાર થઈ શકશે નહિ. (કર્યા પુસ્તકાલયે ક્યા પત્ર, માસિકની કેટલી પ્રતો લેવી છે તે પણ સ્પષ્ટ જણાવવું અને જરૂર પડે સાથે વધારાના કામગીરી ભેડી મોકલવું.)
- ૫ જેમના તરફથી અંદાજપત્રની સાથે પુસ્તકોની યાદી નહિ આવે તેમને છેવટે પુસ્તકાલય ખાતાની પસંદગીનાં પુસ્તકો મોકલી આપવાની તજવીજ થશે. (કર્યા પુસ્તકાલયોએ પણ આ યાદીઓ પ્રથમ મોકલવાની છે.)
- ૬ નવીન અંદાજપત્ર મંજૂર કરતી વખતે, પાછલી સાલના અંદાજપત્રના મંજૂર થયેલા આંકડા જાણવાની જરૂર હોવાથી તે આંકડા પણ અંદાજપત્રમાં જણાવવા. અને છેલ્લા વર્ષમાં કઈ કઈ ખાખતની કેટલી ખર્ચ છે તે લાલ શાહીથી ખતાવવી.
- ૭ ખાતા તરફથી અંદાજપત્ર મંજૂર થઈ આવે ત્યાર પછી અંદાજપત્રનાં ખાતાં ૧૫ થી ૨૦ સુધીની રકમ જે તે પુસ્તકાલયે, પોતે ખર્ચવાની હોવાથી તેટલી રકમ પુ. સ. સ. મંડળ તરફ મોકલવાની લોકમદદ તથા કાયમનિધિની રકમમાંથી કાપી બાકીની રકમ મોકલી આપવી. કર્યા પુસ્તકાલયોને આ કલમ લાગુ નથી; કારણ ધણીખરો ખર્ચ તેમને પોતાને કરવાનો છે.
- ૮ તાત્કાલિક ખામેશા અંતર્યાય કર્યા પુસ્તકાલયોએ રોકવા પડશે.
- ૯ કર્યા પુસ્તકાલયોએ નિવેદન છૂપાવવું પડશે, અને વિધિવિધ પ્રવૃત્તિઓ તથા નવીન પુસ્તકોની માહિતી આપવી પડશે. તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોને જરૂર પડે ફરતા પુસ્તકાલયોની પેટીઓ પૂરી પાડવી પડશે.

સાલ	ગયા જીલાઈ આખર સુધીની કાયમ-નિધિની રકમ ક્યાં ફેટલી અને ફેટલા વ્યાજથી મૂકેલી છે.	ગયા જીલાઈ માસ સુધીની મકાન દુસ્તી નિધિની રકમ ક્યાં ફેટલી અને ફેટલા દરથી મૂકેલી છે.	નવીન વર્ષ માટે કાયમ નિધિની મુકાયેલી વા મૂકવાની રકમ.	હિસાબ					ખર્ચ		
				લોકમદદ	સરકારમદદ	ગ્રાંત પંચાયત મદદ	ગ્રામ પંચાયત મદદ	કુલ	પત્રા	પુસ્તકો તથા ફોટો	સિલકા સામાન
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૧૯૪૦-૪૧											
૧૯૪૧-૪૨											
૧૯૪૨-૪૩											

કાયમ ફંડની વિગત

(૧) કુલ

અ. સન ૪૦-૪૧ આખરનું રૂ.

બ. સન ૪૧-૪૨માં મૂકેલું તે રૂ.

કુલ રૂ.

(૪) પુ. સ. સ. મંડળ, ખરોડા બેંક. આ વર્ગની સહકારી મંડળી, પોસ્ટ ઓફિસ વગેરેમાં મુકાયેલી રકમની વિગત.

(૫) ખાનગી ઇસમને ત્યાં હોય તેા ફેટલી રકમ ક્યારથી કોને ત્યાં કોની મંજૂરીથી મૂકેલી છે તેની વિગત.

(૨) સ્થાવર મિલકત પર રોકેલી રકમની વિગત
ખાખતવાર

(૧) પાછલા વર્ષના અંદાજમાં જે તે ખાતે ખર્ચવામાં આપી રહેલી રકમની વિગત.

(૩) શેરોમાં રોકેલી રકમની વિગત

(૧) પુસ્તકાલયની દફતર તપાસણી કોણે કરી ?

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનું સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલનું અંદાજ.

		ઉપયોગી માહિતી									
૧૭	રા. પુ. મંડળનું લવાજમ										
૧૮	પુસ્તક બંધામણી										
૧૫	મકાન ફરેલી										
૧૬	નોકરખર્ચ										
૧૭	પરિપદ ખર્ચ અને પુ. શિ. ખર્ચ										
૧૮	કિરોડાળ ખર્ચ										
૧૯	કુલ										
૨૦	પુસ્તકાલયની સ્થાપન સાલ										
૨૧	સહકારી ધોરણે બજેટ બનાવ્યું છે કે નહિ ?										
૨૨	હિસાબ મંજૂરીનો દરખાસ નંબર અને તારીખ										
૨૩	વસ્તી										
૨૪	ભણેલાંઓની સંખ્યા										
૨૫	પુસ્તકાલય ક્યાં રાખવામાં આવ્યું છે ?										
૨૬	પત્રવ્યવહાર માટે પૂરેપૂરું શિરનામું, ટપાલ, રેલવે મથક સાથે										
૨૭											શેરા

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોની યાદી

પ્રમુખ

મંત્રી

વ્ય. મં. ના સભાસદો

રવાના મે. રા. રા. પુસ્તકાલય ખાતાના
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સાહેબ તરફ.
વા.

મંત્રી, સા. પુસ્તકાલય

૧

૨

૩

૪

૫

મેળે ————— તાલુકે ————— ગ્રાંત ————— ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલય માટે જોઈતાં વર્તમાનપત્રો તથા

માસિકોની યાદી

સન ૧૯૪૨-૪૩

મોજે ————— તાલુકે ————— પ્રાંત ————— ના સાર્વજનિક

પુસ્તકાલય માટે જોઈતાં પુસ્તકો તથા ફોર્મોની યાદી

સન ૧૯૪૨-૪૩

(૧) અંદાજમાં જોડેલી રકમનાં પુસ્તકોની માગણી હોય તેનાથી જમણી રકમનાં પુસ્તકોની યાદી આ નીચે લખવી. થાદી અંદાજ સાથે નહિ આવે તો પુસ્તકો ખાતાની પસંદગીનાં જ મળશે.

(૨) પુસ્તકોનું પાસંસ જો, કોઈ પુસ્તકાલય યા વ્યક્તિ મારફત મોકલવાનું હોય તો તેનું પૂરેપૂરું સરનામું જણાવવું.

(માત્ર ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે)

ગ્રામ સાથે બંધાવેલાં પુસ્તકોની યાદી, (સામાન્ય નોંધવહીના નંબર અને કિંમત સાથે)

ગ્રામ સાથે બંધાવવાનાં પુસ્તકોની યાદી (સામાન્ય નોંધવહીના નંબર અને કિંમત સાથે)

ટીપ્સ:—(૧) એક વખત બંધાવેલાં પુસ્તકોને બીજી વખત બંધાવવાનાં હશે તો પુનઃ ખાતાની પરવાનગી મેળવેલી હોવી જોઈએ. (૨) પુસ્તકો બંધાવવા ચોગ્ય જામીનગીરી લઈને જ કામ સોંપવું.

ઉપર પ્રમાણેની હકીકત સામાન્ય નોંધવહી પ્રમાણે બરાબર છે. તારીખ

x

૧ પત્રો ખાતે	....	....	....રૂ.
૨ પુસ્તકો તથા ફોટો	....	....	....રૂ.
૩ શિલ્પી સામાન ખાતે	....	....	....રૂ.
૪ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના લવાજમ ખાતે....રૂ.			
૫ પુસ્તક બંધામણી ખાતે	....	....	....રૂ.
૬ મકાનફરસ્તી ખાતે	....	....	....રૂ.
૭ નોકરખર્ચ ખાતે	....	....	....રૂ.
૮ પરિષદખર્ચ અને યુ. શિ. વર્ગ	....	....	....રૂ.
૯ કિરકોળ ખર્ચ ખાતે	....	....	....રૂ.
			કુલ.....રૂ.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે

શ્રી. રમણલાલ દેસાઈ, કવિનર - ટાગોર, શરદ્યાજી, નરુપમાદેવી
ખંડિમયાજી વિ. લોકપ્રિય લેખકોનાં

છેલ્લાં નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ

(૧) નાના કુઠનવીસ ૧-૦-૦
(શ્રી. દેસાઈનું નવું પુસ્તક)

(૨) મારું જીવન ને કાર્યક્ષેત્ર ૧-૧૨-૦
શ્રી. દેસાઈ અનુવાદિત દેવી
દેસાઈનું જીવનચરિત્ર

શરદ્યાજી

(૧) કૃષ્ણવતી ૨-૦-૦
(શરદ્યાજીની તદ્દન નવી સર્જન
નવલકથા)

(૨) શરદવંદના ૨-૮-૦
(અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ સોની)

(૩) ત્રિવાલિતા ૩-૦-૦
(શરદ્યાજી સંપાદિત)

(૪) ચાંદમુખ ૨-૮-૦
(શ્રી. રમણલાલ સોની અનુવાદિત
છેલ્લી નવી સર્જન નવલકથા)

(૫) કમલિની ૩-૦-૦
(શરદ્યાજી સાથે બાર ખંડોમાં
સાક્ષરોએ લખેલી સર્જન નવલકથા)

(૬) જયશ્રી ૩-૦-૦
(શરદ્યાજી સાથે બીજા લોકપ્રિય
લેખકોએ લખેલ સર્જન નવલકથા)

ખંડિમયાંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય કૃત

શ્રીદેવી ૩ ૮-૦

(ખંડિમયાજીની સર્જન નવી નવલકથા)

કવિનર ટાગોર

(૧) નગરલક્ષ્મી ૨-૮-૦

(૨) માધવી ૧-૪-૦

(૩) આનંદી ૨-૮-૦

(૪) વિભાવરી ૨-૮-૦

(૫) બાલી ૨-૮-૦

(૬) ભાઈબહેન ૨-૮-૦

નરુપમાદેવી

(૧) શ્યામલી ૩-૦-૦

(શ્રી. ભોળીલાલ માંધી અનુવાદિત
સર્જન નવલકથા)

(૨) પતિપત્ની ૨ ૦-૦

(શ્રી. રમણલાલ માંધી અનુવાદિત
હૃદયભેદક વાતો)

(૩) બહેન ૩-૦-૦

(નરુપમાદેવીની રમણલાલ
અનુવાદિત નવલકથા)

(૪) ગાનપૂર્ણાનું મંદિર ૨-૦-૦

(જે સર્જન નવલકથા દ્વારા મુજરાતે
નરુપમાદેવીને પિછાન્યું છે)

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુકસેલર્સ અને પ્રિન્ટીસ
૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

મોટાં બાળકો માટે—

બાળકો જરૂર મોટાં થાય-ચૌદ પંદરનાં થાય, એટલે તેમને શુભાસન અને પરાક્રમનાં પુસ્તકો વાંચવાની તાલિયેલી લાગશે. તેમને માટે બાંધેલ તેવું વાચન તૈયાર જ રાખ્યું છે.

શિકાર

પ્રવાસ

ક્રિકેટ

સ્કાઉટીંગ

પરાક્રમ

સાહસ

બહારવટું

ક્રિકેટ
મા
ર
મા
બા

૧ ગોરીલાનો ગ્રેમ	૦૧
૨ પૃષ્ઠકિયાના પ્રદેશમાં	૦૧
૩ શિકારિકા-૧	૦૧
૪ ગેળી સુદિ-૧ } લેખ	૨
૫ " " -૨ }	
૬ શિકારિકા-૨	૦૧
૭ ચાંદા પર ચઢાઈ	૦૧
૮ આક્રમે મર્દા	૧
૯ મોતના ધંભા	૦૧
૧૦ ચીંચુગારો	૦૧
૧૧ લક્ષુ	૦૧
૧૨ સંકેતની શોધમા	૧૦
૧૩ ભેટીઓ મરદાર	૧૧
૧૪ માયાની ડેશ	૧૧
૧૫ ટોમી અને બીજા વાતો	૦૧
૧૬ શિકારિકા-૩	૦૧

આખા સેટના પોશ્પાતેર રૂપિયા
રસમરી આપડીકા : : પાકાં પૂઠાં : : માફક કિમત

ગાંડીવ બાળમાસિક ૩-૦-૦ ગાંડીવ બાળપખવાટિક ૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ જ્યોતાર્દ્ર દલેક્ષ્ત રંગતરંગ ચાર ભાગ ૫-૦-૦

બાલોદ્યાનમાળા (૮૬ પુ.) ૨૭-૨-૦ ચાલો લાજવીએ (૧૨ પુ.) ૭-૮-૦

બકોર પટેલ (૨૦ પુ.) ૫-૧૦-૦

જર્જ હીલ

પરતાડાલિયા

૨ વાર્ષિક લઘુલભ :
 દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦   પરદેશ રૂ. ૪-૦-૦   છુટકે નકલ રૂ. ૦-૬-૦

ઃ વ્યવસ્થાપક :   : તંત્રી :
 વાલજીભાઈ નારણભાઈ અમીન (બી. કમ)   મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ
 મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ વિ.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો સમ્યો
ઈતિહાસ ગુજરાતીમાં રજુ કરતું
અન્યોડ પુસ્તક

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ

[દરેક મહાસભાના પ્રમુખના હોદ્દા સહિત]

ભાગ ૧-૨-૩

મૂલ્ય રૂ. ૧૨-૦-૦

શ્રી સપાટ બાસગાનમાળાનું પુષ્પ ૧૦૬

પુરૂ ભગવાંનની વાર્તાઓ

લેખક :

ચંદ્રશંકર મ. ભટ્ટ

તથા

ડી. એન. મૂર્તિ

મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦

લાયબ્રેરીને ઉપયોગી

ફોર્મ-રીપોર્ટ વગેરેનું

છાપકામ કરાવવા માટે

જાણીતું પ્રેસ

લુહાણામિત્ર પ્રેસ

રાવપુરા-વડોદરા

જ્યાંથી 'પુસ્તકાલય' માસિક છેડાં

છેડ્યાં વર્ષોથી નિયમિત બહાર પડે છે

લાંબીય મહિલા વિદ્યાર્થીકામાં

'શૃંગીતઆગમ' (G. A.)ની

૫૬મી માટે સમાજશાસ્ત્રના અભ્યાસમાં

ટેકસ્ટ બુક તરીકે ચાલુ છે.

ભારતીય સમાજશાસ્ત્ર

ટેકસ્ટબુક તરીકે મંગુર કરવામાં
આવેલી છે.

લેખક: શ્રીમનજાજ મગનલાલ ડોહરડ

મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

સાહિત્યસંદિનું એક

અમૂલ્ય પુસ્તક

મંગવેદ સંહિતા

નું ગુજરાતી ભાષાંતર

ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫

અનુ. રા. મોતીલાલ ર. ઘોડા,
બી. એ. એલ. એલ. બી.

મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૪-૦

∴ આ પુસ્તકો તમે વસાવ્યા છે ? ન વસાવ્યા હોય તો

આશુમદ-ચંદ્રાવતીની અસલ ઐતિ-
હાસીક વીર યુગાર અને કર્ણશ્રમથી
ભરપુર નવલકથા

રાજયોગી

અને

પરમાર ધારાવર્ષાદેવ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૮-૦-૦

શિરોહીના ઇતિહાસના સાચા હૃદય-
બેદક બનાવો રજુ કરતી પ્રેમ-શોધથી
ભરપુર નવલકથા

બલાહક બંકોદેવડા

યાને

મહારાય સૂરતાણુ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૬-૮-૦

લાયબ્રેરીનાં બુનાં તેમજ નવાં

પુસ્તકોનું બાઈન્ડીંગ

પાકાં પૂર્ણાં સુ-દર અને અનુભવ

કીદાયત ભાવથી કરી આપીશું

એક વખત કામ સોંપી

ખાતી કરો.

લુહાણામિત્ર પ્રેસ,

રાવપુરા-વડોદરા

ધંજી વખતથી તમે જેની
શાદ જોતા હતા તેની
નવી આગતિ

વિશ્વભારતી

[બીજી આગતિ]

લેખક:

કવિવર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

બાળકોને રસ પડે તેવી
વાતોનો સુંદર સંગ્રહ

પંચતંત્રની વાતો

ભાગ ૧-૨

લેખક:

અંબિકાદેવ મ. બાટ

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

આંજો જ લખો:—લુહાણામિત્ર પ્રેસ, રાવપુરા, વડોદરા ::

દરેક લાયબ્રેરીમાં ખાસ વસાવવા લાયક ઉપયોગી પુસ્તકો

૧ હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ ભા. ૧-૨-૩ ૧૧-૦-૦	૨૩ મનુષ્ય ક્ષમણ ૦-૧૨-૦
૨ રાજ્યોગી યાને પરમાર ધારા વર્ષાદેવ ભા. ૧-૨ ૮-૦-૦	૨૪ પ્રાચીન પૂર્વ ૦-૧૨-૦
૩ બલહર બંકા દેવડા ભા. ૧-૨ ૧-૮-૦	૨૫ હિંદુસ્થાનમાં જુદાં જુદાં શક ૦-૧૨-૦
૪ મહાત્મા ગાંધીજીનું જીવન ૪-૦-૦	૨૬ નરસિંહ મહેતા ૦-૧૧-૦
૫ વિશ્વભારતી ૧-૦-૦	૨૭ સાંખ્યિક સમરૂપતા ૦-૧૧-૦
૫ કૃષ્ણવાડી ૦-૪-૦	૨૮ નીકામળ ૦-૧૧-૦
શ્રી સયાજી સાહિત્યમાળા	
૧ ઋગ્વેદ સહિતા ભા. ૧ થી ૫ ૧૦-૪-૦	૨૯ હિંદની સફર નીકળેલા વહાણવદીઓ ૦-૧૧-૦
૨ વેપારની ચાવી ૧-૧૨-૦	૩૦ પરિવર્તનવાદ ૦-૧૦-૦
૩ વિષ્ણુત ૧-૧૨-૦	૩૧ હિંદુસ્તાનના લોકો ૦-૧૦-૦
૪ વિજ્ઞાનના વિધાયકો ૧-૧૨-૦	૩૨ પ્રાણીઓનાં શબ્દાશુભ લક્ષણો તથા વય વિજ્ઞાન ૦-૧૦-૦
૫ માર્ગ જીવન અને કાર્ય ક્ષેત્ર ૧-૧૨-૦	૩૩ રધાનીક સ્વરાજ્યની સંરધાઓ ૦-૬-૦
૬ ઇતિહાસના સમયનું હિંદ ૧-૧૦-૦	૩૪ નગતની રાજનીતી અને હિંદ ૦-૮-૦
૭ જુવાનીની ચાવી ૧-૮-૦	૩૫ મેગેસ્ટીનીસના સમયનું હિંદ ૦-૮-૦
૮ ક્રેનેડાનું જ્વાળાદાર રાજતંત્ર ૧-૮-૦	૩૬ રેડીઓ અને ટેલીવીઝન ૦-૮-૦
૯ જીવવધી ૧-૮-૦	૩૭ કળા વિષે પ્રવચન ૦-૭-૦
૧૦ ભારતીય સમાજસાહિત્ય ૧-૬-૦	૩૮ તરવાની કળા ૦-૭-૦
૧૧ આપણું પ્રાચીન રાજતંત્ર ૧-૪-૦	શ્રી સયાજી બાલજ્ઞાન માળા
૧૨ હિંદીઓની ઉત્કૃષ્ટિ ૧-૪-૦	૧ યંત્રતંત્ર વાતો ભા. ૧-૨ ૧-૦-૦
૧૩ કળા આડનો ખગોળો ૧-૨-૦	૨ સૂર્ય નમસ્કાર ૦-૮-૦
૧૪ ભાષા વિજ્ઞાન પ્રવેશિકા ૧-૧-૬	૩ સીતા ૦-૬-૦
૧૫ મહાપતરાત્ર ૧-૧-૦	૪ જુદાં ભગવાનની વાતો ૦-૬-૦
૧૬ નેક્સનનું જીવન ચરિત્ર ૧-૦-૦	૫ મહાદેવ ભેરોડો ૦-૬-૦
૧૭ વસ્ત્ર ૧-૦-૦	૬ વાધેલાઓનું શબ્દરાત્ર ૦-૬-૦
૧૮ છત્રાંક અને હિંદુસ્તાન ૦-૧૫-૦	૭ આયોનું આદિ નિવાસ સ્થાન ૦-૬-૦
૧૯ ખેતીના ઉપદ્રવો ૦-૧૪-૦	૮ કરોળાઓનાં કાવ્યાં ૦-૬-૦
૨૦ સરોવરના જીવો ૦-૧૩-૦	૯ મીલની શુભાકાંત ૦-૬-૦
૨૧ ગર્ભ વિદ્યા ૦-૧૨-૦	૧૦ પચાસ પ્રેરક પ્રસંગો ૦-૬-૦
૨૨ સૂર્ય ૦-૧૨-૦	૧૧ છોડવાનું જીવન ૦-૬-૦

|| ભેજ લખો :— ન્યવસ્થાપક : હુહાણામિત્ર પ્રેસ, રાંધણ-વડોદરા

ચાતુર્માસનું ધાર્મિક વાચન

સહગત સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ નીમેલા ટ્રેસ્ટીમંડળની દોરવણી નીચે સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની પ્રવૃત્તિ ચાલુ ન છે. અત્યારની બેઠક મોંઘવારી છતાં પુસ્તકોનું મૂલ્ય વધારવામાં આવ્યું નથી; એટલું જ નહિ પણ નવાં પ્રકાશનો પણ હજી અગાઉના ધોરણે જ પ્રસિદ્ધ થાય છે. ચાતુર્માસમાં મનન કરવા યોગ્ય ધણાં પુસ્તકો મળે છે. તેમાંનાં કેટલાંકની યાદી નીચે આપી છે.

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	કદમૂલ્ય	મૂલ્ય
મહાભારતનું આદિ-સભાપર્વ—આવૃત્તિ ૩ જી ...	૮૦૦.....	૭૧૫×૧૦.....	૬)
,, વન ને વિરાટપર્વ—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૭૨૦.....	,,	.....૫૧
,, શાંતિપર્વ—આવૃત્તિ ૬ થી ...	૮૫૬.....	,,	.....૬)
શ્રીમદ્ભાગવત—બે અંથમાં, ૨૭ ચિત્રો ...	૧૩૪૪.....	,,	.....૬)
શ્રીમદ્ ભગવતી ભાગવત—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૯૨૮.....	,,	.....૫)
તુલસીકૃત રામાયણ—બે અંથમાં ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૩૨.....	,,	.....૬)
શ્રીમાનંસ રામાયણ—બે અંથમાં, ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૦૦.....	૬૧૧×૧૦.....	૫૧
શ્રીવાલ્મીકિ રામાયણ—બે અંથમાં ૩૫ ચિત્રો... ..	૧૫૨૮.....	,,	.....૬)
શ્રીકૃષ્ણનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા—આવૃત્તિ ૭ મી ...	૮૮૮.....	૫×૬	.....૩)
શ્રી મનુસ્મૃતિ—મૂળ શ્લોકો તથા ભાષાંતર સહિત... ..	૬૪૦.....	૫×૭૧.....	૨૧
તુલકાશમ ગાથા—બે અંથમાં-સરળ ભાષાંતર ...	૧૮૪૦.....	,,	.....૫૧૧
શ્રીકૃષ્ણબોધ—(રાગદાસ સ્વામીકૃત) આવૃત્તિ ૩ જી... ..	૬૪૮.....	૫×૬	.....૨)
શ્રીપ્રીતમદાસની વાણી—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૫૬૦.....	૫×૭૧.....	૧૧
શ્રીકલ્પનસાગર—ભાગ ૧ લો-૯૩૧ બજનો ...	૬૮૮.....	,,	.....૨)
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ભાષાંતરવાળી ૧૪ મી આવૃત્તિ... ..	૪૮૦.....	૭૧૧×૫૧૧	.....૧૦૧
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ગુજરાતી ભાષાંતર (શ્લોક વિનાની)૨૮૮.....	,,	.....	૦)ના
શ્રીમદ્ પંચરત્ન ગીતા—ગુજરાતી (મોટા અક્ષર)... ..	૬૦૦.....	૫×૬	.....૦૧૧

આ ઉપરાંત કુલ ૦ પ્રતિષ્ઠાકૃત સ્વર્ગનાં ૧૦ પુસ્તકો, સંત મહાત્માઓનાં તથા અન્ય ઐતિહાસિક ચરિત્રો, સ્વામી રામતીર્થ તથા વિવેકાનંદનાં સદુપદેશો, આગળ ધસે જેવા ઉત્સાહ અને ચેતનાપ્રેરક ગ્રંથો, આર્યસિપદ્, વૈદ્યકસંજ્ઞાધી વિચારો, આયુર્વેદ નિર્ણયમાળા ભાગ ૧-૨, દૂંડી વાર્તાઓ, ભારતનાં સ્ત્રીરત્નો, અને બાળોપયોગી પુસ્તકો, ઇત્યાદિ ગણશે. વધુ (વગત માટે સૂચીપત્ર મંગાવો.

સૂચના:—(૧) કિંમત ઉપરાંત ટપાલખર્ચ દરેકનું જુદું લાગે છે. (૨) જે પત્રમાં બહેરખર્ચ વર્ગીયો મંગાવો તે પત્રનું નામ અવશ્ય લખવું. (૩) એકસાથે રૂપિયા ૨૫) નાં પુસ્તકો લેનારને હજી ટકા વળતર મળશે.

સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

અમદાવાદ-લદ્ર પાસે; સુખ-૨ કાલ્યાણદેવી રોડ, હાથા બિલ્ડિંગ.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

ભારેભાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિના કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : છ થી આઠ વર્ષનાં બાલકો માટે.

૧ હાથીનું નાક ૨ સંગીતયાત્રી ૩ ચિત્રલેખા ૪ ત્રણ દીકરા

બાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૫ રતનીયો ૬ મોતીયો ૭ મણિયો ૮ ચતુરો ૯ ઈંદોદેય ૧૦ કુરિયો ૧૧ સાહિયો ૧૨ મર્યામાધ
૧૩ પંડિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫ ગંગારામ ૧૬ બેઘણશી ૧૭ કાલપિસા ૧૮ ભગો ૧૯ લોલિયો
૨૦ હેમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ સપુર ૨૩ ગુંદરિયો ૨૪ રાવજી ૨૫ બાલવિનોદિની ૨૬ સોણલિયો
૨૭ કાળિયો ૨૮ નાગકુમાર ૨૯ મુંબાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ બેલવાળો ૩૩ કાગમંત્રી
૩૪ ધરતીમાતા ૩૫ ગોરિયો ૩૬ રેડિયો ૩૭ આપનાં વેણુ ૩૮ દુસારી ૩૯ સોનાનાં પગલાં
૪૦ ગરબી ગુજરાત ૪૧ વહેંતિયો ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનૈયો ૪૪ રાજદંડ ૪૫ ધનિયો
૪૬ બટમોચરો.

અશોક બાલપુસ્તકમાલા : દશથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૪૭ મહારાષ્ટ્રનો મહારાથી ૪૮ ત્રણ તપેલાં ૪૯ ચોની વાતો ૫૦ શા માટે ? ૫૧ કેટલાં પર
રૂપીના બાગમાં ૫૩ : ૫૪ કુતુહલ બે ખંડ ૫૫ મુદ્રારાક્ષસ ૫૬ થી ૫૮ રંભાનું રસોઈધર : ત્રણ
ખંડ ૫૯ આપણાં મિત્રો ૬૦ ગંભત ગીતો ૬૧ અવળચડો ૬૨ ગણિત ચમત્કાર ૬૩ અજબ
દુનિયા ૬૪ સુદરપુરી ૬૫ ભોળા મુલદ્રા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિહાર પાંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
મોટી વાતો બે ખંડ ૭૩ બાલકોનું રવર્ગ ૭૪ બાલપાઠો ૭૫ નરનીર-નેપોલિયન ૭૬ આમગીતો
૭૭ ચંદ્રસાગર ૭૮ રાજ ભોજ ૭૯ ચિત્તાનો સિકાર ૮૦ મકનિયો ૮૧ સમ્રાટ સિંહદર ૮૨
ફેલજનરી ૮૩ કાગળના કિમિયા ૮૪ મીરાંબાઈ ૮૫ દંબાબાજ દુરમન ૮૬ સુદર સંપાદો
૮૭ હેમરાજ ૮૮ રાણા પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાર્તાઓ-છ ખંડ ૯૫ ગણુડિયાં ૯૬ પત્ર-
પેટી ૯૭ લેનિન ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મહાસભા બે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વડવાઈઓ
બે ખંડ ૧૦૩ : ૪ ઉત્તરાતી નજર બે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ હાસ્યતરંગ ચાર ખંડ ૧૦૬ નીરૂની
નોંધપોથી ૧૧૦ પ્રવાસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણ, કેમ છું? બે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાઈઓ
બે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રલેખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોપગાંની દુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૬ નરસેયો ૧૨૦ સાગરની
રાણી ૧૨૧ નગીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ ઠપ ૧૨૩ લાલાનો ભોજ ૧૨૪ ગળો ગાંધી ૧૨૫ હીરકલ્પી.

નં: ૧ ના બાર આના. નં: ૨૫, ૪૬, ૭૩, ૮૯ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦,
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં: ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં હરેકના ત્રણ આના.

બાલવિનોદ કાર્યાલય : મલાડ [મુંબાઈ]

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

ચૌલાદેવી	૨- ૮-૦
રાજસંન્યાસી	૩- ૦-૦
પ્રદીપ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦
રજકણુ	૧- ૮-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩	૪- ૮-૦
તણખા મંડળ ચોથું	૨- ૮-૦
પડધા-નાંટકો	૦- ૬-૦

જુગતરામ દવે કૃત :

ખેડૂતનો શિકારી	૦- ૪-૦
----------------	--------

પ્રો. જેકસ કૃત : ગોપાલદાસ પટેલ

સર્વોચ્ચની જીવનકળા	૨- ૦-૦
(રચનાત્મક નાગરિક ધર્મ)	

સં. મગનભાઈ દેસાઈ કૃત :

મુદ્રાભચરિત	૦-૧૦-૦
-------------	--------

Gandhiji :

Non-Violence in Peace & War	4- 0-0
--------------------------------	--------

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત :

અડધે રસ્તે	૩- ૦-૦
------------	--------

શ્રી. સુનીલાલ વઃ શાહ કૃત :

વિલોચના	૩- ૦-૦
અવંતિનાથ	૨- ૦-૦
કર્મધોગી રાજેશ્વર	૨- ૦-૦
રાજહૃત્યા	૨- ૦-૦

શ્રી. નરસિંહભાઈ ઇ. પટેલ કૃત :

ઈશ્વરનો ઈન્કાર (નવી આવૃત્તિ)	૧- ૮-૦
------------------------------	--------

શ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :

નવી આવૃત્તિઓ

રસધાર-ભાગ ૩-૪-૫	૬- ૦-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો	૦-૧૨-૦
રઠિયાળી રાત-ભાગ ૧-૨	૨- ૮-૦
રઠિયાળી રાત-ભાગ ચોથો	૧- ૮-૦
(પહેલીજ વાર બહાર પડે છે)	
રાણો પ્રતાપ	૧- ૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨ ના	૩-૦-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨- ૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૨- ૮-૦
જેલઆંકિસની ખારી	૧- ૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આવૃત્તિ)	૧- ૦-૦
હાકરણ	૦- ૮-૦
પ્રતિભાઓ	૧-૧૨-૦

શ્રી. રમણીકલાલ દલાલ કૃત :

સુવર્ણ	૨- ૦-૦
પરિમલ (કાવ્યસંગ્રહ)	૨- ૦-૦
મુક્તિદાર	૧- ૪-૦

શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૧- ૮-૦
કાળિયાર અને ખીચ પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભાગ ૧-૨-૩	૨- ૪-૦
ખાદીમીડી બાળવાતો	૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ્ર પો. અહાલજી કૃત :

ખાંડાના ખેલ (સચિત્ર)	૩- ૦-૦
ચા-ચર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, વગેરે	૨- ૮-૦
ભારતના મહાન વૈજ્ઞાનિકો	૩- ૦-૦
જીવનપ્રવાહ	૧- ૦-૦

ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ રાજાઓમાં ધનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય-ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુંબઈ હાલાકાત સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શૈક્ષણિક વિદ્યાર્થીઓની લાયબ્રેરીઓ માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રમ (પચીસ) નકલો વડોદરાનાં પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગ માટે ભુજ-માં સરતિએ 'કચ્છ હુન્નરલોગ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણ્યા છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોક્કસ અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવું જોઈએ એટલું જ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય એવી પેરવી મંત્રીઓએ કરવી જોઈએ...

...ધરમચુ હુન્નરનાં આ ભતનાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણાં બધાં પડ્યાં છે, અને હજીયે ગમે તેવી ભદેશતોનાં ચોક્કાં ચારે બધાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલા પ્રયોગો માત્ર નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતાશયુક્ત બનાવવામાં આણ્યું છે તે છે...

...થોડા ખર્ચે જો કોઈ ભાઈને આછવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક જોઈ જવા જેવું છે...કાણેકે જોઈ મૂકીને ભતમહેનત કરીને પૈસા કમાઈ યકાય છે...

...શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ).

...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી શકે-એવા પ્રકારના નુરખા આ ગ્રંથમાં બતાવવામાં આપ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકે આમાં કેટલીક વ્યવહાર અને બીજાં પુસ્તકોમાં બાંધે મળે તેવી ઉપયોગી દ્રશ્યક્રોતો તેમાં પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરમ વાંચવા જેવું છે; તેમાંથી સૌ સૌની મુલિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

'ગુજરાત સાહિત્ય સંસ્થાની કાર્યવાહી' (અમદાવાદ)

...આવાં પ્રભુ ઉપયોગી પુસ્તકને રાત્રી અને ઉઘોગોના પ્રચાર માટે ઉભી થયેલી, સંસ્થાઓએ ઉત્તેજન આપી, મામકલોગને સજ્જન કરવામાં સાથ અને સહકાર આપવો જોઈએ.

'આમજીવન' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવો.

ઘેરજોડાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. કુંગરશી ધૂમશી સપટે લખેલા

"આમુખ" સાથે

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ લેખોસાધન હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા ભડા એટિક કાગળ, સાચીય

શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેટ અપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(બી. પી. પી. ટપાલખર્ચ ૧૩ આના જુદું-)

મંગાવવા માટે લખો:-

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બનર,

પોસ્ટ સિંગુમરા (અંગર-કચ્છ).

મહારાષ્ટ્રના હારથસત્રાટ આચાર્ય
ચાત્રેની અનુપમ વિનોદ કૃતિ
હસાહસ, ગેરસમજૂતી અને ગોટાળાની
પ્રેમકથા

: અનુવાદક :

ખિપિન જવેરી કાન્તિ બરોડિયા
બી. એ. (ગ્રેજુએટ) બી. કોમ.

એક યુગલ પરણે છે, પણ પ્રેમ કરતું નથી;
બીજું યુગલ પ્રેમ કરે છે, પણ પરણતું નથી;
ત્રીજું પ્રેમ પણ કરે છે, ધોક્કાબાજી પણ કરે છે.
ચોથો પરણવાં જાય છે છતાં પરણી શકતો નથી.

જેની મરાઠીમાં હજારો મનોહર જોડ
નકલો ઉપડી ગઇ છે મૂલ્ય રૂ. ૧૦

શ્રી: ધનમુખલાલ મહેતાકૃત

‘અમે બધાં’ ઉપરથી રચાયેલું રમુજની
રંગત, જમાવતું નવી દળતું નાટક
સૂરતની પાછલી પેઢી નજર સાંમે જવતી
યાવ છે; પોણેસો વર્ષના ઘઘાછી બાપરે
ચડી પતંગ ચગાવે છે; લગ્નના વરધોડાતું
બમકમથું વાતાવરણ ગમે છે; વેવાઇઓ
વચ્ચેનો લાક્ષણિક વાદવિવાદ સંભળાય છે;
એકજ વર ચારે ચાર ચાર કન્યાઓનાં
એકસામટાં કંઠેણ આવે છે છતાં એકેય
પસંદ પડતી નથી. એવા જામરડા, દસાદસ
અને -દર્દીઓ’ આબેહૂબ પ્રસંગચિત્રો.

ઉદાવહાર રૂપરંગ :: સવા રૂપિયા.

રસોઇનું રસાયણ કહેવત છે કે ‘કાશીનું મરણ’ અને સૂરતનું જન્મણ’ એ સૂરતના
સંસ્કારી નાગર બહેન શ્રી. વન્દિતાગોરી દેસાઇએ સ્વાનુભવ
ઉપરથી લખેલું, ભાતભાતનાં ભાવતાં ભોળતો બનાવતાં સીખવડું, આહાર અને આરોગ્ય વિષેની
અનેક ઉપયોગી માહિતીથી ભરપૂર, બહેનેને લગ્ન-બેટ કે લદાણીમાં આપવા લાયક સુંદર
પુસ્તક. ડૉ. કાન્તિલાલ પંડ્યાના અભ્યાસપૂર્ણ પ્રવેશક તથા ખાનપાનની વસ્તુઓના ગુણદોષ
બતાવતી ૪૩ પાનાની માહિતીપૂર્ણ પૂરવણી સાથે આકર્ષક જોડેટ : ૪૧૦ પાનાં : રૂ. ત્રણ
એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની: શુકસેલસ પબ્લીશર્સ મુંબઈ ૨
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ :

લાયબ્રેરી શાલાવે એવાં આ સુંદર પ્રકાશના

આ જે જ વ સા વી ઉ છુ પ પૂ રી ક રા

મહાત્મા ગાંધીજી અને
કાકા કાલેલકરનાં હાર્દિક
શુભાશીર્વાદ સાથે સોનામાં
સુગંધની ગરજ સારણું અને ખુ
અને અદિતીય એવું આ
પહેલું જ પુસ્તક

ઉર્દુ લિપિ પરિચય

:: નેનાથી ::

એકજ મહિનામાં ઘણી જ
સહેલાઈથી ઘેર બેઠાં ઉર્દુ
શીખી શકાય છે.

— એક કાગળ-સચિત્ર —

મૂલ્ય : આઠ આના

= તમારી મુસાફરીને =

સહેલી-સગવડભરી ને મોટીથી
ખનાવવી હોય તો !

ટ્રાવેલર્સ ગાઇડ

ની

એક નકલ તમારી પાસે રાખો.

... એમાં ...

જોવા ને જાણવા લાયક સ્થળો-
નાં નામ, વર્ણન, તેમ જ
ઠ્યાંથી ને કેવી રીતે જવાય છે
એ તમામ માહિતી વિગતવાર
તૈયાર અપાયેલી છે.

સંખ્યાબંધ ચિત્રો
૬૦૦ ગ્લેઝ પાનાં
દળદાર પાકા પૃષ્ઠ
પુસ્તક

મૂલ્ય રૂ. ત્રણ

ખ ડ ખ ડ ટ હ સો !

ગમગીની દૂર બાથ-શેતી
સૂરત હસતી યાય એવાં
રમુછ

જ્ઞાન સાથે ગમ્મતના ખળના
શ્રી. બેદારનાં નવાં આકર્ષણો

અક્કલના ખાં

રૂ. ૨-૮-૦

સનમની શોધમાં

રૂ. ૨-૮-૦

હું રાજ હોઉં તો !

રૂ. ૨-૮-૦

રમતા રામ

રૂ. ૨-૦-૦

કલમ આબુક

રૂ. ૧-૪-૦

નિરાસમાં આરામનાં અમૃત સિંચે !
દુઃખને દિલ્લાસનાં દાન દે !
રડીયલને ધડીબરમાં રસયેતા કરે !
એવાં વિનોદી વાચનનો

એક સર

હરેક હાસ્યરસિકની
લાયબ્રેરીમાં હોવો જ
જોઈએ.

રાજવાંખા હિન્દી

— શીખવા મારે ::—
ગમે તેવાં પુસ્તકો પાછળ
પેસા બગાડવા કરતાં આ
એકજ પુસ્તક ખરીદી નાખો.

હિંદુસ્તાની પ્રારંભ

— હરેક બાણીતા પત્રકારે
— હરેક હિંદી બાણીકારે
એને મુકતકે વખાણી છે.
— એકજ વર્ષમાં —

એની બીજી આવૃત્તિ છપાઈ છે,
એજ એની સુંદરતા ને ઉપ-
યોગિતાનું સાચું સર્દીશીકે છે.

— ૧૨૬ પાનાં —
કિંમત : આઠ આના

આણ જમાનામાં

હરેકને હરેક પ્રકારનું વ્યવહાર
જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે જ !
એને મારેનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

જનરલ

ઈન્ફરમેશન ગાઇડ

રૂ. ૦-૮-૦

વિમાનો નવો કાયદો

રૂ. ૧-૮-૦

અમદાવાદ ગાઇડ

રૂ. ૨-૦-૦

નવે પુસ્તકો સાથે ખરીદનારને
ફક્ત રૂ. ૩૫૫માં

બુક સેલર્સ એન્ડ પ્રાઇલી શર્સ

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત

❀ બે સુંદર માસિકો ❀

પુસ્તકો

૧૬ વર્ષથી ચાલતું **પ્રસ્થાન**

પ્રસ્થાન

બે દૂધી વાતાં

રાજકારણના લેખો

પ્રસ્થાન

જીવનચરિત્રો

પ્રસ્થાન

યુરોપના બનાવો

જુદી જુદી લેખમાળાઓ

દર મહિને આવે છે.

દરેક પુસ્તકાલયમાં હોવું જોઈએ

સલાહમઃ કર્મણા પુસ્તકાલય ૫-૦-૦; આમપુસ્તકાલય ૪-૮-૦

કિશોર

વિદ્યાર્થીઓ

માટેનું

સચિત્ર માસિક

જીવનના અરૂણમાં
જીવનઘડતરની દૃષ્ટિએ
અતુલ્ય માસિક છે.

કિશોર

સલાહમઃ

કર્મણા પુસ્તકાલય ૪-૦-૦

પ્રૌઢશિક્ષણ પ્રચારકાલ્ય

આમ પુસ્તકાલય ૩-૧૨-૦

અંગે ઉપયોગી માસિક છે.

કિશોર માસિક અને ખૂબ ગમી ગયું છે. એટલું જણી ગયું છે કે વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોનું બજેટ મંજૂર કરવાની અને તક મળી હોત તો રાજ્યનાં બધાં પુસ્તકાલયોમાં કિશોર લખાત કરી દીધું હોત. —સ્વ. મોતીભાઈ અગીન.

પ્રસ્થાન કાર્યાલય અમદાવાદ

લગ્નવિષયક

લગ્નપ્રપંચ ૩-૮-૦

લગ્નસુખ ૧-૪-૦

લગ્ન કે પ્રપંચ ૦-૮-૦

પ્રેમનો દંભ ૧-૪-૦

સ્રી અને પુરુષ ૧-૦-૦

નંદો આવતાર ૫-૪-૦

(તથા ભાગ)

રવીન્દ્રનાથ ટાગોર કૃત

ધરે-આંહિરે ૨-૦-૦

ચતુર્દશ ૧-૪-૦

નોકા ફૂખી ૨-૮-૦

રશિયન સાહિત્ય

કાન્તિકારની

આત્મકથા ૨-૮-૦

રશિયાનું ઘડતર ૨-૦-૦

ભૂખંભરાનો ઉપાય ૨-૦-૦

કાન્તિ ૦-૬-૦

કાન્તિકારી લગ્ન ૦-૩-૦

નવન રશિયામાં ડોકિયું ૦-૮-૦

બોલશેવિકમ ૦-૬-૦

સામ્યવાદ-સર્વોદય ૦-૬-૦

વૈદક

ધરમથુ વૈદક ૨-૦-૦

દિનચર્ચા ૧-૮-૦

આપણો આદાર ૦-૬-૦

(સૂચિપત્ર મંગાવો)

આખો સેટ વસાવો

દેશપરદેશમાં છોકરા
અને છોકરીઓમાં સારા
વાચનનો શોખ ઉત્પન્ન
કરીને પોષી રહ્યું છે.
યુવાન પણ અક્ષય સ્ત્રી-
વર્ગને વાંચતા શીખવા
સલાહથી શક્યું છે.
ગુજરાતના દુર્ગત
સ્ત્રીઓ અને બાળકોમાં
સાહિત્ય, સંગીત અને
કળાના સંસ્કારોની ખીજ
વાવી રહ્યું છે.

ત્રિંગી સુંદર ચિત્રો, ગીતો, વાર્તા, સંવાદ, વિશેષ, પ્રવાસ અને સાદસનાં વર્ણનોથી
ભરપૂર દર મંદિને નિયમિત રીતે બહાર પડતું

—બાલમિત્ર માસિક—

હું તમારા કુટુંબમાં નથી આવતું ?

પ્રતિદિન આંકડોની સંખ્યા વધતી જાય છે એ જ ખતાવે છે કે જે બાળક 'બાલમિત્ર'
વાંચે છે તે આંકડો બનવા વડીલોને વિનવે છે. આજે જ તમારા બાળકનું નામ આંકડો તરીકે
નોંધાવો. ઓગસ્ટ માસથી 'બાલમિત્ર' ૬૦ રૂપૈયા ૨૧ મુ' વર્ષ શરૂ થયું છે. ઓગસ્ટથી કે જન-પ્રચારી-
થી આંકડો યથા સમય છે.

વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૪) = પરદેશ માટે વાર્ષિક શિલિંગ ૮
લખે—વ્યવસ્થાપક, 'બાલમિત્ર' કાર્યાલય—ચરોતર એન્ડકર્સન સોસાયટી, આણંદ

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગમી જાય તેવાં સાદાં ને સરસ વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો
આપીને બાળકે બાલકનિયામાં પોતાનું સ્થાન ક્યારેય 'યે મેળેવ્યું' છે]

બાળક

તંત્રી : લીખાભાઈ વ્યાસ
લવાજમ : રૂપિયા બે
પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

યુદ્ધકાળ હોવા છતાં તેના કદ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સસ્તામાં
સસ્તા પણ તરીકે હું પણ પ્રકટ થતું રહ્યું છે. વીસ વરસ પૂરાં થવાની ખુશાલીમાં
આવતી દિવાળી ઉપર તેનો ખાસ "દિવાળી અંક" પ્રગટ થનાર છે.

બાળકને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં 'બાળક'ને અવશ્ય સ્થાન આપશે

'બાળક' કાર્યાલય : રાવપુરા : વડોદરા

ખહાર પડી ચૂક્યું છે:—

અર્થશાસ્ત્રના અતિ મહત્વના અંગ નાણાવટાના વિષય ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં પહેલું જ પ્રકાશન

હિંદનું નાણાવટું

લેખક : જયન્તીકીશ હ. મહેતા, (બી. કેમ.)

અર્થશાસ્ત્ર તથા નાણાવટાના મહદનીશ અધ્યાપક

આ પુસ્તકમાં શરાફી, સહકારી પ્રવૃત્તિ, વ્યાપારી, ઔદ્યોગિક તથા હુકિયામણની બેંકો, રિઝર્વ બેંક તથા હિંદી નાણાખાતર અંગેના પ્રશ્નોની અભ્યાસપૂર્ણ છણાવટ કરવામાં આવી છે.

આમુખ લેખક : શ્રી. ડૉ. જયોતીન્દ્ર મહેતા, વિદ્યાધિકારી વડોદરા રાજ્ય.

પરિચયકાર : શેઠ શ્રી. પ્રાણલાલ દેવકરજી નાનજી.

પૃષ્ઠસંખ્યા : ૩૩૪

સોલ એજન્ટસ :

મૂલ્ય રૂ. ૭-૮-૦

મુકુન્દલાલ એચ. મહેતાની કં.

રાવપુરા, વડોદરા.

(પાકું પૂકું)

પુસ્તકો ક્યાં ખંધાવશો ?

આજનો મોંઘવારીના વખતમાં કાટી ગયેલાં નવાં પુસ્તકો વસાવવાં મુશ્કેલ છે.

એટલે

અંનાં પછી ચલાવી શકાય તેવાં પુસ્તકો ફરી ખંધાવી પુસ્તકાલયના વાચકોમાં ચાલુ રાખો.

એ માટે

કિફાયત ભાવે ખાંધવાનું અમદાવાદનું વર્ષોજૂનું ને જાણીતું મથક

યશવંત જુક ખાંધનિંગ વર્કસ

પાનકોર નાકા, ઢાલગરવાડ, અમદાવાદ.

ભાવતાલ માટે આજેજ પુછાવો :

સરતુ સાહિત્ય કાર્યાલયનાં તમામ પુસ્તકો અમારે ત્યાં ખંધાય છે, એ અમારી કામ કરવાની પ્રવીણતા અને ખાતરી માટેનો અચૂક પુરાવો છે.

વડોદરા રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયો માટે તથા ધનાઢો માટે મંજૂર થએલું

— ગુજરાતી સાહિત્યનું એક અનોખું અંગ —

કાગળ

[લેખક : શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

કાગળ શેમાંથી બને છે, કેવી રીતે બને છે, કેટલી જાતનો બને છે તે તથા કાગળની જૂદી જૂદી જાતોની સંમજ આપતું ગુજરાતી બાપણું સૌથી અથમ અને અજોડ સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત એક રૂપિયો.

દરેક પુસ્તકાલય વસાવવાનું ન ચૂકે.

મુદ્રણકલાના એક મહત્વના, અંગ કમ્પોઝીંગની આકૃતિઓ

સાથે ઝીણવટભરી સમજ આપતું અથમ ગુજરાતી સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત બાર આના.

કોમ્પોઝીટર

[લે. : જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

મહાગુજરાતનાં વર્તમાનપત્રો તથા સાહિત્યકારો તરફથી આ બન્ને પ્રકાશનોને સારો આવકાર મળેલો હોઈ

દરેકે દરેક પુસ્તકાલયોએ રાખવા લાયક છે.

મળવાનું ઠેકાણું : — શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક શેઠશેરી, બાજવાડા, વડોદરા.

ન વ સૌ રા પૂ નો સે ટ

બળવાખોર પિતાની તસ્વીર

કિં. ૨-૮-૦

આખરીશ સ્વાતંત્ર્યના પ્રતિદાસનું એક ઔરવર્ણ્ય પ્રકરણ શ્રી. ઇંદુલાલ યાજ્ઞિકની પ્રેરણા સાથે.

લયલાના પત્રો

કિં. ૨-૦-૦

એક લોકપ્રિય બિડું સાહિત્યકારની સારા કૃતિનો સારા અનુવાદ. શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈની પ્રશંસાત્મક પ્રસ્તાવના સાથે.

વિરાટ જાગે છે ત્યારે

કિં. ૧-૮-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી અને જોષીલી શૈલીમાં આલેખેલ રસભરી નવલકથા.

દરેક પુસ્તકાલય રાખે છે. તમારે ત્યાં ન હોય તો આજે જ ઓર્ડર મૂકો.

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય બંડાર-નડિયાદ.

શ્રી. રમણલાલ પી. સોની

અનુવાદિત એ નવાં છેલ્લાં પુસ્તકો

શરદ્દ્યાયુ કવિવર ટાગોર
તું છેલ્લું નવું પુસ્તક તું છેલ્લું નવું પુસ્તક
શરદ વંદના નગરલક્ષ્મી

શ. રા. અઢી

શ. રા. અઢી

શરદ્દ્યાયુ સંપાદિત

રૂપમાધુરી (શ. ત્રણ)

એ. ન. એ. મ. ઠાકરની કંપની

બુકસેલર્સ અને પબ્લીશર્સ
૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨.

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંપ્રાદક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જટારાંકર ત્રિવેદી.

જેમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, સગર્ભાવસ્થામાં પાળવાના નિયમો, સગર્ભા-વસ્થામાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની માવજત, દાયણત્વ કર્તવ્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતાને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિષેની સૂચનાઓ, બાળકોને અને માવજત, બાળકની ખીણનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકોનાં દરદો અને તેનાં ઉપાયો વિ. વિષયો ૨૯ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકના જ્ઞાનથી પ્રસૂતાને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને સારી નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકદ્વયતરુ” માસિકના ગ્રાહકોને ભેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ ભેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિક કાર્મસી

મીંધીરાડ-અમદાવાદ.

દાંધ્યાદેવી-મુંબઈ.

ચોટાપુલ-મુરત.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો અને હાઇસ્કૂલો માટે
મંજૂર થયેલું રમણીક અમદાવાદનાં પ્રાણવાન પ્રકાશન

પ્રતીક્ષા

વડોદરા રાજ્યના પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરે જેની ત્રીસ નકલો ઉત્તેજનાર્થે ખરીદી છે તે અગેય અને મુગેય કાવ્યો, જિભિંગીતો ને સાનેટાથી સમૃદ્ધ કાવ્યસંગ્રહ—
કવિશ્રી ઉમાશંકર જોષીના પ્રવેશક તથા ટિપ્પણ સહિત, ઠનુ દેસાઈ ચિત્રિત અત્યંત મનોહર સુખચિત્ર, કુમાર પ્રિન્ટરીની આકર્ષક છપાઈ, જિંચા એન્ટીક કાગળ, ૧૫૨.૫૪, છતાં મૂલ્ય રૂપીઓ દોઢ, તથા મંગાવતાં પોસ્ટેજ માફ.

ચોકસી પ્રધર્મ, ખાલા હનુમાન, અમદાવાદ

દરેક પુસ્તકાલયે અવશ્ય વસાવવા હાયક.

પ્રો. શંકરલાલ શાસ્ત્રીનાં ^{વિદ્યાનાયક} ^{વખાણેલાં} જે પ્રાણવાન પ્રકાશનો :

(૧) પાનદાની : મૌલિક અને મનોહર નવલિકાઓનો મુંદર સંગ્રહ. રસિક કલાવિધાન, વાસ્તવદર્શન અને જીવંત પાત્રોથી આકર્ષક નીવડતી આ નવલિકાઓ તેમના નિર્દેશ કટાક્ષથી તમને ય જે ઘડી હસાવશે, પચ્ય અને રોગ્યક સાહિત્ય 'પુસ્તકાલય' કહે છે કે 'પાનદાની' પુસ્તકાલયો ખુશીથી વસાવે. દિવંગી ચિત્ર : મુંદર જેટલ : ઉત્તમ છપાઈ : પાકું પૂકું : કિંમત રૂ. ૧૧

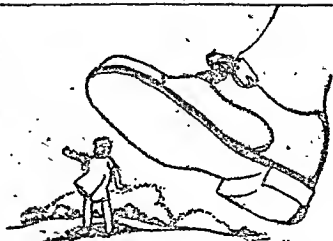
(૨) સાહિત્યદ્રષ્ટાને : સંસ્કારી, પ્રાસાદિક અને રમતિયાળ શૈલીમાં સાહિત્યનાં વિવિધ સ્વરૂપો વિશે વિશદ વિવેચનો, તેમ જ સાહિત્યકોનાં રસપ્રદ રેખાચિત્રો. મૌલિક તેમજ તલસ્પર્શી, વિશિષ્ટ તેમજ વિદ્વાપૂર્ણ પત્રલેખોનો આ સંગ્રહ સાહિત્યજ્ઞોને નવી જ ભાત પાડે છે. 'પુસ્તકાલય' કહે છે કે સાહિત્યના અભ્યાસીઓને તથા વિદ્યાર્થીઓને આ પુસ્તક ખાસ ઉપયોગી છે.

દિવંગી ભાવવાદી ચિત્ર : મુંદર જેટલ : આકર્ષક છપાઈ : પાકું પૂકું : કિં. રૂ. ૧૧
પ્રાપ્તિસ્થળ (૧) પ્રો. શંકરલાલ જી. શાસ્ત્રી, ૪૦ કિન્ગ્સ રોડ, જૂનાગઢ

(૨) પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., ૪. રાવપુરા, વડોદરા

બાળકોને
કચડીનાખો
નહિ.

❀

બા
લ
સ
ખા

બજેટ ઘટતાં, બાળકોના માસિક માટે રૂ. ૨-૪ આના, ચોક્કા પાન કે
'ચાલ્યું' આવે છે હવે !' એવા વિચારથી દોરાઈ બાળો નહિ.
બાળક કચડાય નહિ તે સૌથી પહેલું જીવો.

'બાલસખા'ના પત્રકમાં આપને શાંત્ય ઠરાવશે, એવા અમારા
નમ્ર હાલો છે. બધી રીતે એ આપને સંતોષ આપશે. વડોદરા રાજ્યમાં
પુસ્તકાલયો, મારે વાર્ષિક લવાજમ કેવળ રૂ. ૨-૧૩-૦ છે.

એક વરસ 'બાલસખા'ને પુસ્તકાલયમાં સ્થાન આપી જીવો.
હાથએ નથી કરી એવી પ્રતિ એલો, પાંચ વરસમાં કરી છે.

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

સંપાદિત્ર : સી. વિદ્યુલતા

ટૂંક વખતમાં શરૂ થશે

વાર્ષિક લવાજમ : પાંચ રૂપીઆ.

કાર્યાલય : રાયપુર, અમદાવાદ

વાચનાલયના
બજેટમાં

સાબરે મૂકવા
જેવું

સર્વાંગસુન્દર

સચિત્ર માસિક

નવચેતન

વાચનાલયમાં આવનાર

એકે એક વાચકને

સંતોષે છે.

ક

આ લોકપ્રિય માસિક ઉમણા

કલકત્તાથી વડોદરા આવ્યું છે.

વાર્ષિક લવજમ રૂ. ૬૧=

હિંદ બહાર રૂ. ૮૧

ક

‘નવચેતન’ કાર્યાલય

કોલી પાસે, વડોદરા.

સાહિત્ય

રાજકોશ

અર્થતંત્ર

જેવા છવતા વિષયોમાં નવદશિ દેખવા

રેખા

વિવિધતા

અનુભવતા

અનાંબર

વાંચવું જ

વસાવવું જ

રહું.

□

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં તે માલદુ

ઉત્તમ વાંચન સમાયું છે.

□

[વાર્તાઓ, નારિકાઓ, કટાક્ષચિત્રો.

[રાજકીય નોંધ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,

[માસની કિંવાળ અને નવું વાચન,

[માનસશાસ્ત્ર અને જોલપદ

આવું વૈવિધ્ય, સાદી ભાષીમાં રજૂ થવું

બીજે કયાંય નહિ મળે.

□

અને સાથે

ગૂંચાતના સમર્થ વ્યંગચિત્રકાર

ચક્રોરના

વ્યંગ ચિત્રો

□

આટલું છતાં

રેખા

ગુજરાતનું સરતામાં સરતું માસિક છે.

દરમામે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાચન

વાર્ષિક પદોષમાં ફરક

લવજમ વર્ષના નકલ

૨-૮-૦ ૩-૮-૦ ૦-૪-૦

આપના આમ પ્રસ્તાવલયમાં

રેખા વસાવી દુનિયા

આગામી બજેટ અને પુસ્તકપસંદગી

—તંત્રીસ્થાનેથી

પુસ્તકાલયોના ઉત્સાહી મંત્રી-ગ્રંથપાલો જુલાઈની પંદરમી તારીખ આવતાં નવા વર્ષના બજેટની રાહ જ ભેઈ રહ્યા હોય છે, અને તે માટે સઘળી પૂર્વતૈયારી કરી જ રાખે છે. પરંતુ યધા જ એ બાબતમાં એકસરખો ઉત્સાહ ધરાવતા-હોય તો તો ભેઈએ પણ શું ?

આ ઓગસ્ટ માસમા ઘણાંજરાં પુસ્તકાલયોના મંત્રી-ગ્રંથપાલો આ કામની શરૂઆત કરશે. બંધારણસર કામ કરનારાઓ તો આ બાબત પોતાના વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યોએ પસંદ કરેલાં હોય તો તે, અથવા મંત્રી કે ગ્રંથપાલે અગાઉથી તૈયાર કરી રાખેલ હોય તે પુસ્તકોની યાદી વ્ય. મં. સમક્ષ રજૂ કરશે અને તેમાંથી સર્વાનુમતે સ્વીકારાય તેવાં તેમ જ નવાં બલામણુ થયેલાં પુસ્તકો પસંદ કરશે અને નવા વર્ષના બજેટમાં એ પુસ્તકો માગશે.

પરંતુ આ પ્રમાણે બંધારણસર કામ કરવાને હજી પણ નહિ ટેવાયેલા મંત્રી-ગ્રંથપાલો પોતાની મરજી મુજબનાં પુસ્તકો માગશે.

આ બાબત અમો વખતોવખત 'પુસ્તકાલયોના સૌ કાર્યકર્તાઓતું' ધ્યાન ખેંચીએ છીએ અને આજે ફરી વાર પણ, ન્યારે બજેટ બનાવવાનો વખત થયો છે ત્યારે, યાદ આપીએ છીએ કે, આ પુસ્તકોની પસંદગીમાં, જેમાં સમસ્ત ગામનું હિત સમાયેલું છે—જે ગામમાં જુદી જુદી કક્ષાનાં વાચકો વસે છે તે વાચકોના બરતું સાહિત્ય વસાવાય એ જ હિતાવહ છે. નાના સરખા ગામમાં ન્યાં ભણેલો વર્ગ ખડું જૂજ છે તેવા ગામના પુસ્તકાલયમાં યોગવાસિષ્ઠ સરખાં અથવા અધ્યાત્મવાદને લગતાં પુસ્તકો માત્ર ગણ્યાંગાંઠ્યા એકાદબે જણના સંતોષ ખાતર વસાવેલાં એ વાજબી નથી. એવા ગામે તો એ વાચકોની કક્ષા વિચારીને તેઓ વાંચી પચાવી શકે તેવું જ સાહિત્ય વસાવવું જોઈએ,

અશિષ્ટ સાહિત્ય

ધરમાં પણ જે ભાષા સદન ન કરી શકાય એવી ભાષામાં આજે પુષ્કળ સાહિત્ય પ્રગટ થઈ રહ્યું છે અને પોતાને સારા સાહિત્યના ધર્મરદાર કહેવડાવતા પ્રકાશકો એનો પ્રચાર કરી રહ્યા છે. એક વખત તેઓ જ આવા સાહિત્યનો સ્પર્શ કરતાં અચકાતા હતા.

આજે તેઓ ઠાવકે મોટે કહે છે કે ‘ભાઈ, હવે જમાનો બદલાયો છે. એને અનુરૂપ સાહિત્ય અમારે આપવું રહ્યું ને!’ સાચી વાત એ છે કે તેઓ બહાર પ્રગળે બાજુ છે અને તેની રુચિ (કે કુરુચિ) ને સંતોષવા ગમે તે સાહિત્ય પૂરું પાડ્યા તત્પર બને છે.

આવાં પ્રકાશનો પર પ્રતિગ્રાહ મૂકવા ભૂલભર્યો છે. પ્રજાની લંપટતા કે વિદ્વાસિનાને ઉત્તેજનારા સાહિત્ય પ્રકાશન ઉપર હુમલો કરવામાં હંમેશા ભૂલ જ થાય છે. એને નુકસાન પહોંચાડનાર સૌથી સરસ પગલું મૌનનું છે. જે આવા સાહિત્ય વિશે વાતચીત ન થાય તો તે વંચાશે નહિ. અને વંચાશે નહિ તો તે વેચાશે નહિ.

[‘નન્મબૂમિ’ ગાંધી.]

આ જાળતમાં કેટલીક વાર મંત્રી કે અંધ-પાલ અગત્યનો લાગ લગવે છે. તેવે સ્થળે તો તે ભાઈઓ પોતાની જ માત્ર વાચનભૂખ સંતોષાય તેવાં પુસ્તકો મંગાવે છે તે વાળખી નથી. કેમકે અનેકોના લોગે જ તેઓની એ ભૂખ સંતોષાતી હોય છે. વળી આમ કરવા જતાં, કદી કદી એવાં જ પુસ્તકોમાં મોટી રકમ ખર્ચાઈ જવાના કારણે જાળકો, સ્ત્રીઓ તેમ જ નવા શીળેલા પ્રૌઢો માટેનાં પુસ્તકોને પછી લાગ્યે જ અવકાશ રહે છે.

અને જાળકોના સાહિત્ય વિના તો કોઈ પણ પુસ્તકાલય સતેજ રહેશે નહિ. કેમકે આપણાં આગ પુસ્તકાલયોનો વધુ લાભ તો જાળકો લે છે. તેઓ જ પુસ્તકાલયના વિશેષ વાચકો હોય છે. કેમકે તેમની નવું નવું બાજુ-વાની અને એ માટે એમનામાં વાંચવાની જિજ્ઞાસા વધુ પ્રમાણમાં હોય છે. વળી તેઓ પુસ્તકાલયના ભવિષ્યના કાર્યકર્તાઓ થવાના છે.

એટલે આ જાળી જાળતનો વિચાર કરીને પુસ્તકાલય માટેનાં પુસ્તકો પસંદ કરતી વખતે, પસંદ કરનારે કોઈની અંગત લાગવગનો, કોઈના પણ દબાણનો, અથવા શરમાશરમી કોઈ ઓળખીતા પારખીતાના નબળા પુસ્તકને પુસ્તકાલયમાંના હક સ્થાન ન મળે એ ખાસ જાણવું જ જોઈએ. આવા સામુદાયિક કાર્યમાં અંગત

સ્વાર્થ કે લાગવગનો હરગીજ ઉપયોગ ન થાય તે માટે ખાસ તકેદારી રાખવી જોઈએ. પુસ્તકો પસંદ કરવા માટે સાધન તો તમારી પાસે છે જ.

“પુસ્તકાલય” માસિકના તેમ જ અન્ય સામયિકોમાં આવતા પુસ્તક પરિચય વિભાગો તમને એમાં સારા માર્ગદર્શક થઈ પડશે. એ સામયિકોના અંકોના પુસ્તક-પરિચયો જોઈ જઈ યોગ્ય લાગે તે જ પુસ્તકો આપના પુસ્તકાલયમાં વસાવો.

જ્ઞાનને પ્રગમમાં વહેંચવાનું કાર્ય આપણાં પુસ્તકાલયો કરે છે. એ પ્રગળે સીધી રીતે સ્પર્શે છે. પુસ્તકાલય એટલે કેળવણીનું ક્ષેત્ર. શાળા-પાઠશાળાઓમાં અપાતી કેળવણીને સાચવી રાખવાનું કુર્ષટ કાર્ય તે કરે છે.

—રમણલાલ દેસાઈ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોનાં ખજેટ વિશાળ માનવસંખ્યા ને ગુજરાતી સાહિત્યપ્રવૃત્તિ ઉપર અસરકર્તા હોવાથી, ખજેટ ઘડતાં કેટલું ઊંચું થયેય રાખવું જરૂરનું છે ને કેટલી કાળજી રાખવી ઘટે છે તે 'ખાલસખા'ના તંત્રી શ્રી. હિંમતલાલ શાહ તેમની વિચારણા અને અનુભવ ઉપરથી અહીં રજૂ કરે છે. આશા છે કે તમામ પુસ્તકાલયો તેનો લાભ ઉઠાવશે.—તંત્રી.

જેમ ઘરમાં ટંગેલી હબિઓ માણસના સંસ્કાર માટે બોલી બેઠે છે, તેમ કોઈ પણ પુસ્તકાલયનું ખજેટ અને પસંદ થયેલાં પત્રો કે પુસ્તકો એ ગામ કે ખજેટ બનાવનારનાં સંસ્કાર, શક્તિ અને અભિસાધાઓ માટે બોલી બેઠે છે. ખજેટની અસર ગામપૂરતી જ નથી હોતી, પણ એ ઓછામાં ઓછું પ્રાંત સુધી તો અસર લાંબાવી શકે છે. વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોનું ખજેટ વધુ જોખમદાર બની ગય છે. ખજેટ બનાવનારાઓ પૂરતો વિચાર ન કરે તો ગુજરાતની સાહિત્યપ્રવૃત્તિને ને એ રીતે સમસ્ત ગુજરાતની સંસ્કારિતાને ભારે અસર પહોંચે છે.

આમ હોવાથી ખજેટ બનાવતાં અનેક દૃષ્ટિએ વિચાર કરવાનો છે. આ માટે તો સૌથી પ્રથમ વિશુદ્ધ સાહિત્ય ઉપર ધ્યાન આપવું જોઈએ; અદ્યતન નાણાં સામે જોવું જ જોઈએ. આર્થિક સમ્પત્તિ નગર સામે રાખી ચતુર્કામ બને નાનું હોય પણ તેમાં ખજેટ બનાવનારનું પૂરતું ડહાપણ આરોપી રાકાય છે. ખજેટ બનાવનારે કદી જૂસવું ન જોઈએ કે પુસ્તકાલયની પ્રવૃત્તિ જનતાનું જ્ઞાન વધારવા ને સંસ્કાર સિંચવા માટે છે. ખજેટ બનાવતાં ઘણી વખત લાગવગ, આગસ, વ્યક્તિનો મોહ અને સ્થળનું મિથ્યાભિમાન ભાગ ભજવી ગય છે. આને પરિણામે કેવળ રસદાયક અને અસરકારિતાવર્ધક કાગળોનો મોટો થોડો જ મેળવાય છે. દુઃખની વાત તો એ છે કે એમાં ગૌરવ ધરાવવામાં આવે છે. ગૌરવ કાગળોના ને પત્રોના જથ્થામાં નથી, પણ પ્રગતિમાન લખાણોમાં છે. આ વસ્તુ ગરાગર ધ્યાનમાં રખાય તો પૈસાના લોભે કોઈ નજીક પત્ર પસંદ ન જ કરે ને ન કરવું જોઈએ.

ખજેટ ઘડતાં

- સર્વોત્તમ સાહિત્ય મેળવવાનો જ સંકલ્પ કરો.
- પત્રોની સંખ્યાનો મોહ ન રાખો.
- પુસ્તકાલયની કિંમત આવતાં પત્રોની સંખ્યા ઉપરથી ન આંકો, પણ આવડું સાહિત્ય કેટલી ઉચ્ચ કક્ષાનું છે તે ઉપરથી આંકો.
- નિર્બંધતા કે આગસને કારણે જ ચાલુ પત્રને ચાલુ ન રાખો. ચાલુ હોય તેના કરતાં સાડું મેળવી શકતા હો તો તે માટે તત્પર રહો.
- લાગવગ, ઓળખાણ-પીછાન, પાનાંની સંખ્યા, લવાજમ વચ્ચેનો નાનો ફરક અને લોભાવનાર તત્વોના મોહમાં ન ફસાતાં 'સર્વોત્તમ સાહિત્ય' એ સમને જ અનુસરો.
- હલકું સાહિત્ય બને તેટલું રસિક હોય પણ એને પુસ્તકાલયમાં પેસવા જ ન દો.
- પત્ર ખરીદતા પહેલાં તેની જાતનાં જીન પત્રો તપાસો. પૂરા જ્ઞાન ને ડહાપણ પછી જ સાડું ઠરે તેને સ્થાન આપો.
- ખાળકોનું પત્ર પસંદ કરવામાં બેકાળજી ન રાખો. સૌથી વધુ વિચાર એનો કરો.

આ હોકાયત્ર નજર સામે રાખવા છતાં બજેટ બનાવતાં ઘણું વિચારવાનું રહે છે. બજેટ બનાવનાર આખી સાહિત્યપ્રવૃત્તિનો બળબુકાર તો હોવો જ નોંધ્યો. પોતે બળબુકાર ન હોય તો બજેટ, વખતે પૂછીમાછીને પણ સાચું જ્ઞાન મેળવી લેવા નેટલો. કાર્યપ્રવૃત્તિ થવો નોંધ્યો. એ જ્ઞાન કુદૃષ્ટિ રસવૃત્તિ કે પ્રચારકાર્યમાંથી જન્મેલું ન હોય તે માટે તેણે સાવચેત રહેવું નોંધ્યો. કેટલીક વખત એવું બને છે કે પ્રચારકાર્ય વધુ હોય, વાચકની લાગણીઓને ઉત્તરેવું હોય કે ઘણા વખતથી નીકળવું હોય તે જ પત્ર સારું ગણવા જેવી ભૂલ થઈ બળ છે. કદાચ સારાં પત્રો લાંબી જાહેરખબરો કે ગ્રાહકો મેળવવાના લક્ષ્યાવનારા હોય ત્યાં નથી લેતાં. એ તો જનતાની કદરદાની ઉપર વિશ્વાસ રાખી પોતાના જ કર્તવ્યને નજર સામે રાખી આગળ વધે છે. બજેટ બનાવનાર આ પ્રશસ્ત બાવનાની કદર ન કરે તો તેઓ પોતાની કદર ચૂકે છે, એટલું જ નહિ, જેની જરૂર છે એવી પ્રવૃત્તિને તોડી પાડવાનું પાપ પણ જાણેઅજાણે કરે છે. આવું જ હોય તો સારાં પત્રોની આશા રાખવા અધિકાર નથી. સ્વાભાવિક રીતે આવા પત્રની કિંમત થોડી વધુ હોય છે. આ વધુકી કિંમત ઉપર જ નજર ન હોવી નોંધ્યો. એ રીતે થોડાં નાણાં બચાવી એકાદ વધુ પત્રનો મોહ પણ ન હોવો નોંધ્યો. વધુકું એકાદ છીછરું પત્ર મેળવવાના લેભે આખી પ્રવૃત્તિ છીછરી-નબળી થઈ જાય છે, એ ડહાપણવાળો માણસ પસંદ ન જ કરે. એમાં કરકસર નથી. કંજુસાઈ છે, જે ગુસ્સાનકારક છે.

પૈસાના બચાવના આ બ્રામ્હ મોહ પછી પત્ર કેટલું જૂનું છે તે જોવાની ટેવ ગેર-રસતે દોરનાર બીજું પ્રતોભન છે. અલ્પજ્ઞ, પત્રનું લાંબુ આયુષ્ય તેને માટે વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરી શકે છે; પણ ૧૦૦ વરસનું પત્ર સૌથી સારું હોય ને ૭ વરસનું સારું ન આખી શકે તેવું નથી. બિલકુલ, એવું બનવાનો પે સંભવ છે કે જૂનું પત્ર એક વર્તુળ બંધાઈ જવાને કારણે એપરવા બની ગમે તેમ ચાલે, ગ્રાહકને કેમ ખેંચવા તેનું અનુભવેલું જ્ઞાન વાપરે. એવું પણ બને કે નવાં પત્રો પોતાનું સ્થાન જમાવવા સર્વોચ્ચ બગીચ પ્રયત્ન કરે. જૂનું પત્ર હોય એટલે જનતાનો ઘણો મોટો ભાગ એનાથી બળબુકાર હોય ને હાથ ઉપર એ નામ રમી રહેલું હોય એટલે એકબીજાને લજામણ પણ કરે. આમ છતાં ચતુરબજેટ બનાવનાર સત્ય તારવી કાઢી સારું પત્ર જ પસંદ કરે. એમ કરતાં એ પોતે તો સારું પત્ર મેળવે જ છે, પણ સાથે સાથે ગુજરાતી સાહિત્યને ઉજ્જવળ આપે છે.

આ પછી ત્રીજું મયરયાન છે: ચાલ્યું આવતું પત્ર લાયકાત જોયા સિવાય ચાલુ રાખવાનું. આ જરૂરની વસ્તુ તો છે જ. એ સાહિત્યપ્રવૃત્તિને પોગે છે, ચિરંજીવી બનાવે છે ને વાચકનો પ્રેમ જીતે છે; પરંતુ અહીં પૂરતા ડહાપણની જરૂર છે. ચાલુ પત્રથી સારું પત્ર મેળવી શકાય તેમ હોય તો એ પત્રને ચાલુ રાખ્યા કરવામાં બજેટ બનાવનારનાં પ્રમાદને અજ્ઞાન જ છે. બજેટ બનાવનાર એટલો જાગ્રત ને ચક્રોર હોવો નોંધ્યો કે સારામાં સારા સાહિત્યને પહેલી તકે ઝડપી લેવા યતનગતી રહેવો નોંધ્યો. એમ ન થાય તો નવાં પત્રોને મુરકેલીઓ નહે. માછ અને ખાગ્ગ વચ્ચેના બેદને ધ્યાન ઉપર લેવામાં ન આવે તો ખાગ્ગ નહિ પણ બાછ જ મેળવવાનું રહે ને તે પછી બાછ મજે તે માટે બૂમો પાડીએ તેનો દંષ્ઠ અર્થ નથી. આથી ટેકાને પાત્ર નવાં પત્રોને પસંદગી આપવાની ખાસ જરૂર રહે છે. એમ ન થાય તો સાહિત્યની દુનિયામાં નવાં સાદમો ન થાય ને એમાં સદન કરવાનું જનતાને જ છે.

આ પછી ચોથી ભૂલ થાય છે પાનાંની સંખ્યા ઉપર પસંદગી ઉતારવાની—પત્રની નડાઇ ઉપર નજર રાખવાની. આ ભૂલનો ભોગ બનનાર પોતાની જાતને માટે નળજો મત બિભો કરે છે, પણ ઘણો મોટો ભાગ આમાં ફસાય છે. આ બધું જોવું જરૂરનું તો છે, પણ એમાં ઘણી ઝીણવટની, ડહાપણની ને જ્ઞાનની જરૂર છે. ધારો કે બે પત્રો ૮૦ પાન આપે છે. એક પાતળા મોંઘા કાગળ ઉપર છપાય છે, બીજું નડા સોંઘા કાગળ ઉપર છપાય છે. પહેલું પાતળું દેખાવાનું જ. એક ૮૦ પાન આપી કે બીજું દેખાઇ જાહેરખગરો કે એવામાં પાનાં રોકે છે; બીજું જે જાહેરખગરો નથી આપતું તે પાતળું દેખાવાનું જ. ગ્રાહકોને લેવાદેવાં નહિ હોવા છતાં આવી ભૂલભૂલામણીમાં સપડાઈ એને હાથે અન્યાય થઇ જાય છે. બે પત્રો સરખાં પાન આપતાં હોય તો પણ એમાં ઝીણવટથી જોવાની જરૂર છે. એક પત્ર જે લખાણ માટે આખું પાન રોકતું હોય તેને માટે બીજું પત્ર ખૂણે જ ખાલી કરી આપતું હોય. આમ હોય તો પછી પાનાંની સંખ્યા ગણવા બેઠે શો કાયદો ? એકંદરે આ વસ્તુ છાપકામ ને પત્રકારિત્વનું ધણું જ્ઞાન માગે છે. અન્યાય ન કરવા છત્તનાર સૌને માટે તે મેળવવું શક્ય નથી. સૌથી ઘણું સાકું તો એ છે કે પાનાં ને નડાઇ તરફ જોયા સિવાય તેના સાહિત્ય ઉપર નજર રાખવી જોઈએ. પત્રકારોને પોતાના રચના ઉપર બિભો રહેવાનું હોવાથી તેઓ કિંમત માટે પૂરો વિચાર કરે જ છે, પોતાના વિષયનાં બંને પત્રોની દક્ષામાં લવાજમ માટે તો રહેવા યત્ન કરે જ છે. કંઈક ફરક રહે પણ તે બહુ નહીં જ હોય છે. આ ઝીણવટ સાથે સચિત્ર પત્રોમાં ને ખાસ કરીને માસિકો, બાળકોનાં પત્રોમાં બીજું વધુકું વિચારવાનું રહે છે. ચિત્રો આપતાં તે પત્રનું ખર્ચાળ અંગ છે. આથી સચિત્ર પત્રોનું લવાજમ કંઈક વધુ હોય છે. આમાં જે પદ્ધતિઓ અખત્યાર કરવામાં આવે છે તે વિચારવા જેવી હોય છે. કેટલાંક પત્રો એક જ ચિત્ર વારંવાર છાપે છે, કેટલાંક બિલકુલ ખર્ચ વિના માગીતાગીને સચિત્ર બનાવે છે ને કેટલાંક એ મોટા પુષ્કળ ખર્ચ કરે છે, એકનું એક ચિત્ર વારંવાર છપાય તેમાં ચિત્રની ઉપયોગિતા કરતાં રૂપાળા દેખાવાના ને સચિત્ર કહેવરાવવાના મોહ રિવાય બીજું કંઈ હોતું નથી.

બહાર પડેલાં પુસ્તકોમાંના બેઠકો માગી લાવી, છાપી પોતાને સચિત્ર કહેવરાવનારાં પત્રો પણ છે. બજેટ બનાવનારે આ બધું સમજવું જોઈએ ને સાહિત્યની પવિત્ર સૃષ્ટિમાં ચાલતા આવા વ્યાપારી કાવાદાવામાં ફસાતાં પોતાની જાતને અટકાવવી જોઈએ. એવી ચાલબાલ સાથે સંબંધ પૂરો કરવા સિવાય બીજું કંઈ આ આગતમાં તે કરી શકે તેમ નથી.

બેટપુસ્તકનો મોહ પણ ઘણી જગ્યાએ જોવાય છે. જાણવું જોઈએ કે ભેટપુસ્તક જુદું હોવા છતાં ખર્ચ કરનાર કોયળી તો એક જ છે. બેટપુસ્તકનું ખર્ચ નકામાંના ભાગ તરીકે ભાગ્યે જ હોય છે. એના ખર્ચ જેટલું પત્રમાંથી કોઈ ને કોઈ પ્રકારે ખેંચવાનું જ હોય છે.

આ બધાં પ્રયોજનો ઉપર સમજદાર અને પોતાના કાર્યની જવાબદારી સમજનાર બજેટ ધડનાર પૂરતો વિચાર કરે છે ને ડહાપણ વાપરી સર્વોત્તમ પસંદગી કરી, અણબધ

અને આગસ્ટ એટલા જ રૂપિયામાં જે મેળવી શકે તેથી વધુ મેળવી શકે છે. એ વસ્તુ બારે ઓછું મેળવતો હોય, પણ જેને માટે સાદિત્ય છે તે ઉદ્દેશસાધક સામગ્રી વધુ મેળવે જ છે.

બજેટ જનાવવામાં બીજી ટેટલીક મુશ્કેલીઓ પણ હોય છે. એમાંની ટેટલીક દૂર કરવાની શક્તિ એક સૂચકી બંધાયેલાં પુસ્તકાલયો પાસે ન પણ હોઈ શકે. ગુજરાતમાં આમાં પુસ્તકાલયો માટે ૪-૫ આશુ પ્રપત્નો નેતાં અહીં એ વિશે થોડુંક લખવું જરૂરું છે. ટેટલાક આખા ગુજરાતી સાદિત્યની મોટી વાતો કરતાં પોતાના પક્ષનું જ સાદિત્ય પુસ્તકાલયોમાં ધુસારી દેવા માગે છે. આમ કરતાં તેમની પાસેથી તટસ્થતાની ભાગ્યે જ આશા રાખી શકાય. બીજી એક પ્રવૃત્તિમાં તો એવું દેખાયું છે કે પુસ્તકાલયોની મોટી સંખ્યાની વ્યવસ્થા તેના દાયમાં હોવાથી તે પોતાનાં જ પત્રોને ધુસારી દે છે. ભોક્ષિત અને રોવાની મોટી વાત કરવા છતાં એ ભોક્ષ-માનસને કચડે છે. પોતાને શું વાંચવું ને પોતાના પૈસાનો કેવો ઉપયોગ કરવો તેનો પણ હલ્લ થોડોક લાભ આપી ખૂંટી લે છે. આવી આવી તો ઘણી નિવૃત્તિઓ છે. એ બધાથી બજેટ ઘડનારે સાવધાન રહેવું જોઈએ ને પોતાના હક્કનું સિદ્ધાંત યત્ન જોઈએ ને જોઈએ.

બાળકોનાં પત્રો પસંદ કરતાં તીક્ષ્ણ નજરની જરૂર છે. દૈનિક, અઠવાડિક એવું વાચન છે જે અસ્પષ્ટથી ને મોટાં માટે છે. મોટાંઓ માટેનાં પત્રોમાં (માસિકો સુદાં) સંસ્કારિતામાં અખતરા ચડાવી લાઇ શકાય; ધારણ કે મોટાંઓ મગજનું સમતોલપણ વધુ વખત જાળવી શકે છે ને એક વખત વાંચેલું ભાગ્યે બીજી વખત વાંચે છે. બાળકો એક વખત વાંચવા છતાં એ જ વસ્તુ ઘણી વખત વાંચે છે.* આમ હોવાથી સંસ્કરણ પણ અસં-સ્કારિતા દેખાય તે બાળક આગળ મૂકવું ન જોઈએ. વળી બાળકોનું વાચન તેમના ધક્કર માટે છે તે કદી બૂઝવું ન જોઈએ. ટેટલાક બાળસાદિત્યની કિંમત બાળક વાંચે તેના ઉપરથી કરે છે, ટેટલાક વાર્તાઓને બાળસાદિત્ય ગણે છે ને ટેટલાક કથાનો વિચાર કયાં સિવાય નામ મૂકી દે છે. ભાવિ પ્રજા આમાંથી બની ચતાર હોવાથી બાળકોના વાચન માટે બજેટ જનાવનાર ઉપર બેવડી જવાબદારી છે. મોટાંનાં પત્રો માટે તો ફીક પણ બાળકોનાં પત્રો માટે તેજે ખૂબ કાળજી રાખવી જોઈએ, ને બાળકના સર્વાંગીય વિકાસને સાધે તેવા પત્રની જ પસંદગી કરવી જોઈએ. બાળકોને જ્ઞાનની જરૂર છે ને તે ધજવી બાળામાં હોય છે. ઓછું બજેટમાં મોટરોને પણ આપું જ જોઈએ છે એટલે બાળકોના પત્રની પસંદગી વખતે દોષિપાર બજેટ જનાવનાર જ્ઞાનમય બાલપત્રની પસંદગી કરે તો તેમાં તે ડહાપણ જ બતાવે છે. મોઢ સોંધામાં સોંધું હોવાનો દાવો કરે, મોઢ મોઢના અભિપ્રાય ટાંકે, મોઢ સર્વોત્તમ સાદિત્ય આપવાનો દાવો કરે, મોઢ ભોજાયવાની મુક્તિઓ કરે—એ બધું ટેટલું પોટળ દોય છે કે સાચું હોય છે તે વિવેકશક્તિથી સમજવું જ જોઈએ.

આશા રાખું છું કે વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો આ સાવચેતીઓ નજર સામે રાખી નવાં બજેટ કાળજીપૂર્વક તૈયાર કરશે.

દિનંદનસાલ મુ. શાહ

* આ દિશ્યે બાળકોનાં પત્રો માટે કુપ સિસ્ટમ ચલાવવાનું જ નહીં. અમુક વિષયમાં અમુક વસ્તુઓ જોઈએ અને બાળકોને અમુક વાચનથી વંચિત રાખવાં ને વાંચનારાં બાળકોને જનક વાચન તરફ એવી જવાં બેરોજ વાવ.—એમ્.કે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

‘ ટાઇમ્સ ટ્રિટરરી સપ્લીમેન્ટ ’ના ૧૪ ફેબ્રુઆરીના અંકમાં જણાવ્યા મુજબ ઇંગ્લંડની નેશનલ બુક કાઉન્સિલે દિવ્દ અને જર્મીના સાહિત્યની સૃષ્ટિ પ્રગટ કરી છે. આ વિષયની તે કાઉન્સિલે પ્રગટ કરેલી બીજી આવૃત્તિની આ પૂરવણી છે. ૧૯૩૫ માં પ્રગટ થયેલ પહેલી પૂરવણી અત્યારે અપ્રાપ્ય છે. દુસ્મનના હુમલાને અંગે કાઉન્સિલની ૩૦,૦૦૦ યાદીઓ નાશ પામી હતી તેના પરિણામે પણ આમ બન્યું હોય. આ નવી યાદીમાં વિવિધ વિષયોનો સમાવેશ થાય છે. ૧૯૩૫ પછી પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકો જ નહિ પણ આગલી યાદીનાં ઐતિહાસિક તથા સામાન્ય ઉપયોગી પુસ્તકોની યાદી પણ આમાં આપવામાં આવેલ છે. હિંદમાં પ્રગટ થયેલ પણ ઇંગ્લંડમાં સામાન્યતઃ ન મળી શકતાં તથા ટેકનિકલ વિષયનાં પુસ્તકોનો આ યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલ નથી.

આહાર સંબંધી પ્રમાણભૂત ગણાતા ડૉ. રોબર્ટ મેકકેરિસનના પુસ્તક “Our Food” (અવર ફૂડ)નું ઉર્દૂ ભાષાંતર ‘ હમારી ઘીઝા ’ નામથી પ્રગટ થયું છે.

એક જાણીતી પ્રકાશન સંસ્થાએ એતવણી આપી છે કે શેકરપીઅરની નકલો સત્વર અપ્રાપ્ય થશે. પાંદડ પુસ્તકોની અછતનો ભય પણ માથે ઝંખૂની રહ્યો છે. ઇંગ્લંડની પી. ઇ. એન. ક્લબે પ્રકાશકોને ખાસ લાભ આપવા અપીલ કરી છે. બીજી સંસ્થાઓએ પણ તેમાં સાથ પુરાવ્યો છે.

ગ્રીસ વર્ષની નીચેની હંમરના અને બ્રિટિશ સામ્રાજ્યના શહેરીઓ માટે, કમિટિનાં અભિપ્રાય પ્રમાણે જે નવલકથા નાટક કે કાવ્ય શ્રેષ્ઠ ગણાય તેને માટે ‘ જહોન સેવેલિન પ્રાઇઝ ’ પારિતોષિકની જાહેરાત થઇ છે. આ પારિતોષિક ૧૯૪૦ ના આગસ્ટમાં યુદ્ધમાં મૃત્યુ પામેલ એક વિમાની તથા નવલકથાલેખકના રમરણાર્થે છે. યુવાન લેખકોને ઉત્તેજન આપવા માટે તેની વિધવાએ, તેને મળતી ‘ રૉયલ્ટી ’ તથા ‘ એચ્યુઇટી ’માંથી આ ઇનામ આપવાનું નક્કી કરેલ છે.

હિંદના લેખકો તથા અંચકારાના મંડળનો ૧૯૪૧ નો રિપોર્ટ હમણાં જ પ્રગટ થયો છે. આ મંડળને ‘ કોપીરાઇટ ’ના ક્ષેત્રમાં વિશાળ કાર્ય કરવાનું છે. આપણા દેશમાં અપહરણની બહુ કડક ખગર લેવાતી નથી. એક લેખકે બીજી બાપાના પુસ્તકમાં ડોકિયું કરતાં જણાવ્યું કે તે તો પોતાના જ પુસ્તકનું માર્ગાંતર હતું ! તેમાં મૂળલેખકનો ઝણસવીકાર કરવામાં આવેલ ન હતો, આવી જાતના અનુભવ આપણા દેશમાં અસામાન્ય નથી.

જંગાળી વર્તમાનપત્રોના ૧૮૪૦-૧૮૪૦ સંધીના ઉતારાના બીજા ભાગની સુધારેલ વધારેલ આવૃત્તિ ‘ સંવાદપત્ર સેકાદેર કથા ’ તાજેતરમાં બહાર પડી છે. યોગણીસમી સદીના જંગાળના જીવન તથા સંસ્કૃતિ પર આ પુસ્તક સારો પ્રકાશ પાડે છે. ૯૦૦ પાનાંના આ પુસ્તકની કિંમત રૂ. ૬) છે.

ગ્રામ જનતા માટે સારી, સરળ ભાષામાં પુસ્તકો લખવા પર ગાંધીજીએ ખૂબ ભાર મૂક્યો છે. આ કાર્ય કંઈક અંશે વિશ્વભારતીની 'લોકશિક્ષા સંસદે' ઉપાડી લીધું છે. લોકશિક્ષા અંશમાળામાં પ્રૌઢ અશિક્ષિતતાને ટાળવા માટેનાં પુસ્તકો પ્રગટ થવા લાગ્યાં છે. પહેલું પુસ્તક રવ. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરની 'સુરેષપાત્રા' તથા બીજું પુસ્તક શ્રી. પ્રમથ ગોપ-રિનો 'પ્રાચીન હિંદનો ઇતિહાસ' છે.

x

x

x

મરાઠી માસિક 'મનોહરે' મે માસના અંકમાં સામાન્ય વાચકવર્ગ માટે માહિતી-પૂર્ણ પુસ્તકોની એક અંશમાળા પ્રગટ કરવાની જાહેરાત કરી છે. 'મૂડીવાદ' 'સમાજવાદ' 'ગાંધીવાદ' વગેરે વિષયો પર તેર પુસ્તકો ટૂંક વખતમાં પ્રગટ થવાનાં છે. આ યોજનામાં પ્રસિદ્ધ લેખકોનો સહકાર મળ્યો છે.

x

x

x

'મરાઠી પત્રકારિત્વની એક સદી' નામક લેખમાં જણાવવા મુજબ, પહેલું મરાઠી સાપ્તાહિક વાલશાસ્ત્રી જાંભેરતુ 'દર્પણ' હતું. તે ૧૮૭૧ માં પ્રગટ થયું હતું. બીજું તેવું માસિક 'દિગ્દર્શન' હતું. પહેલું મરાઠી દૈનિક 'મુંબઈ દિનપત્ર' ૧૮૪૯ માં મુંબઈથી નીકળ્યું હતું. બીજું દૈનિક પૂતાલુ 'જ્ઞાનપ્રકાશ' તે હતું પ્રગટ થાય છે. રાષ્ટ્રીય અસ્મિતા જાગ્રત કરવામાં મરાઠી પત્રોએ ખાસ કરીને 'કેસરી' તથા મરાઠાએ આગેવાનીભર્યો ભાગ લીધો છે.

x

x

x

આજ સદીનાં છેલ્લાં પચીસ વર્ષોમાં મરાઠી પત્રોની સંખ્યામાં સારો વધારો થયો છે. પરંતુ મૃત્યુપ્રમાણુ પણ ઓછું નથી. મુંબઈનાં પત્રોમાં 'લોકમાન્ય' 'નવાકાળ' તથા 'પ્રજ્ઞાત'નો પ્રભાવ સારો પડે છે. મહારાષ્ટ્રના પ્રાંતોમાં તથા નાનાં દેશી રાજ્યોમાં થઈ સારી રીતે ચલાવાતાં પત્રો છે. પણ તેમનો પ્રદેશ રચાનિક પ્રશ્નોનો હોય છે.

x

x

x

કેશવ ઓરિયા સાહિત્ય પરિષદની પહેલી બેઠક, ઇસ્ટર્ન સ્ટેડ્સ એજન્સીના પટણા રાજ્યમાં બેલગંજીર ખાતે ૨૮, ૨૯, ૩૦ એપ્રિલે બરવામાં આવી હતી. મહારાજાએ પરિષદની ઉદ્ઘાટનક્રિયા કરી હતી. આ અણીના સમયે રાષ્ટ્રીય સંસ્કૃતિને ગયાવી લેવા મહારાજાએ વિચારકોને તથા સાહિત્યપ્રિય સભ્યોને આમંત્રણ આપ્યું હતું. હિંદમાં અને આખા જગતમાં ઓરિયાની પ્રતિષ્ઠા વધે તેવા પ્રાણવંત સાહિત્યનું સર્જન કરવાની તેમણે ઉત્કર્ષના વિદ્વાનોને અપીલ કરી હતી.

x

x

x

કેશવજી બાપાના ઉત્તમ પુસ્તક પર કાળની અસર થતી નથી, અને કવિ કાલિદાસનું અમર પુસ્તક તેનો અપવાદ ન હોઈ શકે. તા. ૬ ફી મેએ પટણા ખાતે ડૉ. હડી દસને 'શકુન્તલ'ના પોતાના અંગ્રેજી ભાષાંતરથી ત્રેલેકોને મુગ્ધ કર્યાનું આપણે વાંચીએ તેમાં આપણને નવાઈ લાગતી નથી.

x

x

x

વર્તમાનપત્રોની સંખ્યા તથા રિપોર્ટિંગની શ્રેષ્ઠતાથી નક્કી થઈ શકતું હોય તો યુના-

૬૮૩ રટેન્સના લોકો આખા જગતમાં સૌથી વધારે માહિતીવાળા લોકો છે. ૧૯૪૨ ની આયરની સર્વેમાં જાણ્યા મુજબ દૈનિક તથા બીજાં પત્રોની સંખ્યા ૧૪,૦૦૦ ની છે. આ સંખ્યા બીજા કોષ્ટ પશુ રાષ્ટ્રોનાં પત્રોની સંખ્યા કરતાં વિશેષ છે.

વર્તમાનપત્રોનો કુલ દૈનિક ફેલાવો ચાર કરોડ વીસ લાખનો છે. આ ઉપરાંત ૨૧૦૦૦ ની સંખ્યા તો જુદી છે.

x

x

x

‘ ટાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા ’ના મદદનીસ તંત્રી મિ. જેકુ લડાઇ દાટી નીચળા પછી રક્ષણ ખાતામાં જોડાયા હતા. તેમને લેફ્ટ-કર્નલનો હોદ્દો આપવામાં આવ્યો હતો. સર કલોડ ઓશિન્સેક તથા સર આર્ટીબાલ્ડ વેવલ સાથે તેણે કેટલાંક રણસૂત્રોની મુલાકાત લીધી હતી અને હવે તે બ્રિજેડિયર બન્યા છે.

x

x

x

ફિલિપાઇનના ચાર વર્તમાનપત્રોના પ્રકાશક કાલો રામ્યુલોને પુલિટ્ઝર પારિતોષિક આપવામાં આવ્યું છે. હોંગકોંગથી બેરોવિયા સુધીના યુદ્ધના કેન્દ્રોની મુસાફરી કરતી વખતે દૂરપૂર્વના બનાવો સંબંધીના તેમના નિરીક્ષણ તથા આગાહી માટે આ ધનામ આપવામાં આવેલ છે.

x

x

x

મહાત્માજીના ‘ હરિજન ’ની નીચેની ભાષાઓમાં આવૃત્તિ પ્રગટ થાય છે:—

(૧) અંગ્રેજી, (૨) ગુજરાતી, (૩) હિંદી, (૪) ઉર્દૂ—એ સ્થળોએથી, (૫) તામિલ, (૬) તેલુગુ—એ સ્થળોએથી, (૭) હિંચા, (૮) મરાઠી, (૯) કાનડી—એ સ્થળોએથી. બંગાળી આવૃત્તિ સરકારી પરવાનગી મળતાં જ પ્રગટ થશે આસામ, કેરાલા તથા સિંધમાંથી તે પ્રગટ કરવાની માગણીઓ આવે છે. એ સિવાય બીજી બધી ભાષાઓની આવૃત્તિનો ફેલાવો બીજાં સાપ્તાહિકોના ફેલાવાના પ્રમાણમાં ખૂબ મોટો છે.

x

x

x

બ્રિટિશ અને ફોરેન બાઇબલ સોસાયટીના પુસ્તકાલયનું એક અમૂલ્ય પુસ્તક ‘ માલાગસી (Malagasy) બાઇબલ ’ છે. માડાગાસ્કરમાં દટાયેલાં બાઇબલો પૈકીનું તે એક છે. ન્યારે સો વર્ષ પહેલાં માડાગાસ્કરમાં ખ્રિસ્તીઓ ઉપર જુલમ શરૂ થયો અને બધાં બાઇબલોનો નાશ કરવાનો દુક્રમ નીકળ્યો ત્યારે ઘણાં પવિત્ર પુસ્તકોને દાટી દેવામાં આવ્યાં હતાં. એમ ધારવામાં આવે છે કે આ પુસ્તકોની સંખ્યા લગભગ સિત્તેરની હતી.

આ નકલ એક ગુફામાં સંતાડી દેવામાં આવી હતી. આ ગુફાનો લોકો ‘ શીતળાની ઇસ્પિતાલ ’ તરીકે ઉપયોગ કરતા હતા. ન્યારે સૈનિકો બાઇબલની શોધ કરતા હતાં ત્યારે તેઓ આ ગુફા પાસે આવી પહોંચ્યા. તેઓ અંદર પ્રવેશ કરવાની તૈયારી કરતા હતા એટલામાં કોઈએ કહ્યું કે ‘ આ તો શીતળાની ઇસ્પિતાલ છે તે તમે જાણો છો ? ’ એ સાંભળીને આ માણસો સત્વર ચાલ્યા ગયા.

ન્યારે જુલમ પૂરો થયો ત્યારે બાઇબલ ત્યાં સહીસલામત પડ્યું હતું. ત્યારબાદ બ્રિટિશ અને ફોરેન બાઇબલ સોસાયટીના મથક, લંડનના બાઇબલ હાઉસમાં તે મૂકવામાં આવ્યું. આન્ડ્રે-જર્મન ઓર્થોડોક્સ બચાવવા માટે તેને ફરીથી દાટી દેવામાં આવ્યું છે !!

• છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

આગામી વર્ષમાં આટલું વિચારશો ?

- (૧) વાચનાલયમાં આવતાં પત્રો-સામયિકો વગેરે મેજ પર ગોઠવીને મૂકવાં અને વાચકો વાંચી પાછાં તેની જગ્યાએ જ મૂકે તેની તેમને વિનંતિ કરવી.
વાચકોએ વાચનાલયમાં કેમ વર્તવું તેને અંગે એક મૂલ્યાંકનક (Notice Board) રાખવું અને તેમાં આ બાબતનો ખાસ નિર્દેશ કરવો.
- (૨) નકામાં, જૂનાં (Out of date) ને તદ્દન ફાટી ગયેલાં સામયિકો મેજ પરથી દૂર કરવાં.
- (૩) નવાં સામયિકો જલદીથી ફાટી ન જાય તથા ઉપરનું સુંદર પૃંદુ પણ ન બગડે તેટલા સારૂ દરેક સામયિકને યોગ્ય એવાં ફાઇલો જેવાં, બડા કાર્ડ પેપરનાં સુંદર કવરો બનાવવાં કે બનાવરાવવાં અને ઉપર કોષ્ટ વિચારી પાસે ભાવવાહી અમર તો સંજોગમક નાનું ચિત્ર દોરાવી સુંદર અક્ષરે સામયિકનું નામ લખાવવું, જેથી સામયિકો તરફ વાચકોનું આકર્ષણ પણ વધશે.
- સ્વચ્છતા ને વ્યવસ્થાનો અભાવ એ આપણા ગ્રામજીવનની ખામી છે. ગામડાના વાચનાલયમાંથી તે ખામી પ્રથમ પગે દૂર થાય એ જરૂરી છે.
- (૪) વાચનાલયમાં આવતાં પત્રો-સામયિકોની યાદી વાચનાલયના ખંડમાં જ સહુની દ્રષ્ટિએ પડે તેમ મૂકવી. જો પત્રો બદલાય તો યાદી નવી બનાવવી. તેમ ન થાય તો યાદી મૂકવાનો કરો અર્થ નથી.
- (૫) વાચનાલયમાં કોષ્ટ ગરબડ કરે નહિ તથા જીંથે નહિ તેની ખાસ સાવચેતી રાખવી. કારણ, તેમ થતાં તે જ્ઞાનપિપાસુઓનો જ્ઞાનવાપી મરી જાય, નવરાઓને ગામગણાટા હાંકવાનું સ્થળ બની જાય છે.
- (૬) વાચનાલયમાં કોષ્ટ પણ વ્યક્તિ આ તથા બીડી પીએ નહિ તેની ખાસ સાવચેતી રાખવી. આ નિયમનું પાલન શરમ મૂકીને પણ કરાવવું જોઈએ. વાચનાલયમાં બેસીને વ્યવસ્થાપક સમિતિનો કોષ્ટ સભ્ય બીડી પીવાનો અવિવેક તો ન જ કરે.
- (૭) ગામના કોષ્ટ શિક્ષક કે સદ્ગૃહસ્થ કોષ્ટ સારૂ પત્ર-સામયિક મંગાવતા હોય તો તેમની પાસેથી ઉછીનાં માગી વાચકોને વધુ લાભ આપવા બનતો પ્રયત્ન કરવો.
- (૮) વ્યવસ્થાપક સમિતિમાં એ કાર્યમાં રસ લેતી વ્યક્તિઓની જ નિમણૂક કરવી. તેની કાર્યવાહી સ્વદેશીય અને પ્રાણુવાન બનાવવાને માટે વ્યવસ્થાપક સભા દર વર્ષે બદલાય એ યોગ્ય છે.
- (૯) પત્રો મંગાવતાં પહેલાં વાચકોની પસંદગી માગી પછી તે નક્કી કરવાં.
- (૧૦) યોગ્ય લવાજમ રાખી, બીજા દિવસે સુગંધે વખતસર પાછાં વળવાની ચરતે સાંજે દૈનિક તથા અઠવાડિક વાંચવા આપી શકાય. જૂનાં માસિકો પણ યોગ્ય થતા રાખી આપી શકાય.
- (૧૧) ગ્રામ વાચનાલયોમાં એક દિવસ અમાટેનું દૈનિક મેજ પર રાખવું, જેથી વાચકોને સગવડ થશે અને નવા દૈનિક ઉપરની તડામારી પણ આપી શકે.
- (૧૨) સામયિકોના વાંચવા લાયક લેખોનો નિર્દેશ એક ભીતપત્ર રાખી તેમાં કરી શકાય.
- (૧૪) ન્યાં સચિત્ર સામયિકો ("કુમાર" જેવાં) આવતાં હોય ત્યાં ચિત્રસંપ્રદ બનાવી શકાય

[અનુષ્ઠાન સામેના પ. ૪૦૧ને ઠેક]

એ જ્ઞાનને મુક્ત રાખો.

પંડિતોની રેશમી કપડે બાંધેલી પોથીઓ અને તાડપત્રોબધા બંડારોમાંથી. સરસ્વતી આજની શાળાઓ અને પુસ્તકાલયોમાં આવી વિરાજમાન થઇ છે. સરસ્વતી કુમારિકા છે, સ્વતંત્ર છે, અધનમુક્ત છે, એને પડકાર-ધુખી ન હોય, એ જનનાખ્યાનામાં ન હોય, એની માલિકી ન હોય. આપણા પૂર્વપંડિતોએ એને સ્વતંત્ર વિહરવા દીધી તો એ જગતભર ધુમી આવી. આપણા બ્રિજમુખે અને કુનિઓએ તેને રમવા દીધી તો એણે હિંદ. સિયામ હિપરસંત ચીન, જાપાન; મધ્ય એશિયા, મલાયા અને આઝીસ સુધી એક વખત પગલાં પાડ્યાં. મલાયા અને સુમાત્રા, જાવા, બાલીમાં મહાભારત સમાયણું. વંચાતાં હતાં એમ ત્યાંનાં દેવાલયો બોલે છે. આઝીસનાં સૂર્યમંદિરો આપણી ગાયત્રીના પડકાર પાડતાં હોય એમ પુરાતત્ત્વવિદો કહે છે. ગોળીના રણમાંથી અને પશ્ચિમ એશિયાનાં ખંડેરોમાંથી સંસ્કૃત પુસ્તકો મળી આવ્યાં છે એ હવે બધાંય જાણતાં હશે. ચીન, જાપાન, તિબેટ, ખમ્બો એ બધાં હજી હિંદની સંસ્કૃતિના ઉછેર છે.

પરંતુ આપણા પંડિતોએ પોથીઓ સફેલી, તેમને રેશમી કપડે બાંધી મિલકત બનાવી, તેમને પટારાઓમાં બંધ કરી ખંભાતી તાળાં મારી દીધાં. આપણાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને મઠ, મંદિર, વિહાર અને દેરાસરનાં ભોંયરાંમાં ખડકમાં અને તેમને ભોગળો વાસી. સરસ્વતીને તાળામાં કેમ પુરાય ? સરસ્વતી મંદિર ભોગળ શી ? એ મહાદેવી તો પોથીઓ અને પટારા. એ પુસ્તકબંડાર અને ખજાનાઓને હસતી તેમને નિરર્થક બનાવતી બહાર ચાલી આવી. સરસ્વતીને સંતાડનારા એ કંજૂમેને કાષ્ટ. આજ ઓળખવું નથી અને એ જ સરસ્વતી આજ હજાર અને લાખગણે વિસ્તાર પામી જગતભરમાં રમી રહી છે. જેટલી આપણે તેને બાંધી એટલું આપણે બોધું, અને સાક્ષાત્ સરસ્વતીને મૂકી આપણે તેની પથ્થરમૂર્તિ સાથે માથું દોડાડું. ખદ્દો-શો મળ્યો એ આપણે બોધ્યો છીએ. સરસ્વતીની મૂર્તિ પૂજનારા, દિવાળીને દિવસે શારદાપૂજન કરી ચોપડા ઉપર કંકુચોખા છાંટનારા, અંધને સાહેબ કહી ઈશ્વર-ગુણ માનનારા આપણા હિંદુસ્તાનની પાંત્રીસ કરોડની વસતિમાંથી સત્તાવીસ કરોડ માણસો તો પોતાની સહી પણ કરી ચક્રતા નથી ! છેલ્લી વસતિજણતરીના આંકડા આપણી ચાનહીન દશાને સચોટ પુરાવો છે. સદજ સહી કરી ચક્રે એટલું જ બણેલા કેવા હોય છે તે ગૂંચ-રાતને અબળધુ નથી. એવા ન બણ્યા સરખા કહેવાતા બણેલાઓ બાદ કરીએ તો હિંદમાં સો માણસે ફક્ત ચાર માણસો જ બણેલા નીકળે. સોએ છન્ન માણસો તો હજી બણાવવા બાકી છે, હતાં બણેલાઓની સંખ્યા બેઠ આપણે ગમરાઇ તપ્પએ છીએ ! !

—રમણલાલ વ. દેસાઈ

[૫. ૪૦૦નું અનુસંધાન]

જળા આથી કાષ્ટ ચિત્તે ફાડી લઇ જઇ ચક્રે નહિ. આવા ચિત્તસંગ્રહો વાચકોને સારી રીતે આકર્ષે છે.

(૧૫) મંથપાસે તથા મંત્રીઓએ વાચકો સાથે નમ્રતાથી તથા મીઠાશથી વર્તવું બોધ્યું.

વાચનાલયની પ્રગતિ માટે એ અતિ અગત્યનો નિયમ છે. બાળકોની પણ અવગણના ન થાય એ ઇષ્ટ છે.

રિખવદાસ જે. શાહ

રશિયાનાં સામયિકો

એક પત્રકાર તાજેતરમાં રશિયા જઈ આવ્યા છે. તેણે ત્યાંનાં પત્રોનો અમોઘ ચિતાર આપ્યો છે.

દેશનાં ત્રણ મુખ્ય વર્તમાનપત્રો મોસ્કોમાંથી પ્રગટ થાય છે. આ પત્રોએ દેશનાં આઠ હજાર પત્રોનું ધોરણ નક્કી કર્યું છે. આ ત્રણ પત્રો, કોમ્યુનિસ્ટ પક્ષની સેન્ટ્રલ કમિટીનું મુખ્યપત્ર 'પ્રવડા'; કારીગરો તથા ખેડૂતોનું પત્ર 'ઇઝવેસ્ટિયા', અને 'પિપલ્સ ડેમોક્રેસી' એક ડિફેન્સ નું મુખ્યપત્ર 'રેડ સ્ટાર.'

આ ત્રણે પત્રો દેખાવમાં એકબીજાને એવાં મળતાં આવે છે કે, જે તમે તેના મુખ્યપૃષ્ઠ પરનું પત્રનું નામ લઈ લો, તો એકબીજા પત્રને ઓળખવાનું કાર્ય મુશ્કેલ પડે.

બધાં પત્રોમાં ૧૬૪૨૪ ઇંચનાં ચાર ખીચોખીચ છાપેલાં પાનાં હોય છે. મથાળાના અક્ષરો મોટા હોતા નથી. કોઈપણ બાબતને ગરમાગરમ બળિયાં તરીકે છાપવાનો યત્ન થતો નથી. દરેક પત્રના પહેલા પાનામાં શુદ્ધતા જાહેરતો, રશિયન શુદ્ધતા બીજા ખજર તથા અગ્રસેખો હોય છે.

અંદરના પાનામાં વિદ્વાતબધો તથા ટેકનિકલ લેખો હોય છે. આવા લેખો જાતબજારનાં પત્રોમાં મળી આવતા નથી. "ઇઝવેસ્ટિયા"માં એક લખાણો. ૨,૦૦૦ શબ્દોનો એક લેખ છપાયો હતો.

પાછલા પાનામાં પરદેશના ખજરો છાપવામાં આવે છે. સોવિયેટ પત્રોની વિશિષ્ટતા એ છે કે, પરદેશનો બનાવ મને તેટલી અગત્યનો હોય તો પણ તે કદી આમળના પાના પર છાપવામાં આવતો નથી. દાખલા તરીકે 'સ્કિઆપુરનું પતન' પાછલા પાનાની વચ્ચે નાના મથાળાથી જે લીટીમાં જ છાપવામાં આવ્યું હતું. અગ્રસેખમાં તે વિષે કંઈ પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો નહોતો.

પાછલા પાનામાં રાષ્ટ્રમતોની તથા પુસ્તકોની પણ ખજર આપવામાં આવે છે. બીજા કોઈ પણ પ્રકારની જાહેરખજર હોતી નથી.

ખરી હકીકત એ છે કે સોવિયેટ પત્રોનો અર્પગ્રેસ, અિટિય તથા અમેરિકન પત્રોના કાર્યગ્રેસથી તદ્દન ભિન્ન છે. રશિયન પત્રોમાં કેળવણીવિષયક તત્ત્વ વધારે હોય છે અને તે પત્રો યજાવતી સંસ્થાઓનાં તે મુખ્યપત્ર હોય છે.

પશ્ચિમના દેશોનાં વર્તમાનપત્રોની માફક તે પત્રોમાં આનંદ પ્રમોદના વિભાગો હોતા નથી. તે પત્રોમાં સિનેમા પાત્ર, ઓઝોન પાત્ર, રમુજના કુચકા કે અપાં હોતાં નથી. પરંતુ દૃષ્ટિએ આ પત્રો શુદ્ધ તથા અંબીર લાગે છે, પણ બીજા દેશોના પત્રમાં નથી હોતું તેમ આ પત્રો રાષ્ટ્રની કુરુક્ષેત્રી ટેવાનું ચિત્ર નહિ પણ રાષ્ટ્રની આકાંક્ષાઓ તથા યત્નોનું ચિત્ર દોરે છે.

છાકાલાલ માનસિંગ દામદાર

રેડિયો વર્તમાનનું વાચન

આજે વર્તમાનપત્રો માટે જ્યાં લાં પડાપડી થાય છે. અને એટલા કરખાઓ તથા શહેરોમાં સમાચાર સાંભળવાના સમયે જાહેર રેડિયો યંત્રની સામે માનવીઓનું ટોણું તાલ સમાચાર સાંભળવાને ઇતેન્નર બેઠેલું હોય છે.

આ રેડિયો પર જે માણસ સમાચાર વાંચે છે તેને કેવી રીતે કામ કરવાનું હોય છે, તેણે તેને માટે કેવી પૂર્વતેયારી પણ કરી રાખવાની હોય છે અને તેના મદદનીશો તેને માટે સમાચારસંગ્રહ આપવામાં કેવા સદાચરણ થાય છે તેને લગતી બહુવાનગમ ઉદ્ધીકત તેમ જ સામ્રાજ્યના B. B. C. અને ઇ. અમેરિકન રેડિયોના સંવાદદાતાઓ જેઓનો અવાજ સંખ્યાબંધ રેડિયોસમાચાર સાંભળનારાઓને પરિચિત છે તેમને અત્યંત પરિચય પણ આ લેખમાં આપ્યો છે.

સમાચારપત્રોનાં ચોકાવનારાં રેડિયો આપતા પત્રકારો અને આ રેડિયો સંવાદદાતા વચ્ચેનો ફરક વાચકને આમાંથી બહુવા મળશે.

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં અને ઉત્તરઅમેરિકાનાં દર ચોવીસ કલાકે બાર સમાચાર બુસેટિનો બહાર પડે છે. ત્યાંનાં રેડિયોપરના સમાચારવાચકો-પેટ બંટલર, રાબર્ટ હેરીસ, ડેરેક ગ્રેન્ડીસ, નોર્મન કયેરીજ અને બોબ બિટ્ટી જેઓ એમાં નિષ્ણુત ગણાય છે તેમના અવાજો એ રેડિયો સાંભળનારાઓને ખૂબ જ પરિચિત છે. પરંતુ એ સૌ સાંભળનારાઓમાંના બાજે જ થોડા લોકો બહુતા હશે કે, એ સમાચાર સાંભળવા કરતાં એ જે સમાચારપત્રમાં છપાય છે તે સમાચારપત્ર વાંચવું એ અત્યંત કપરું કામ છે.

B. B. C. તેમ જ ઉત્તર અમેરિકાના એ સમાચારવાચક કંઈ ઘડિયાળના ટકટકની માફક વારંવાર વાંચતો નથી, અથવા થોડુંક ઢીલો પાછો ઠંડો પડી જાય છે એમ પણ નથી. પરંતુ એ રેડિયો પર સમાચાર કહેવાને આવે છે તે પહેલાં પોણા પોણા કલાક સુધી એને એનું 'એનું કસવું' પડે છે. એ પોતે એ વિષયનો તજજ છે. એને એ વિષયની ઉત્તમ તાલીમ મળેલી હોય છે. એ એના અવાજ ઉપરાંત બીજી પણ ખાસ વિશિષ્ટતાઓ ધરાવતો હોય છે. લગભગ ૧૯૪૦ ના મે માસથી કાર્યક્રમોનો સામાન્ય જાહેરાત કરનારને બદલે એ વિષયના તત્ત્વજની નિમજૂંક કરવામાં આવી ત્યારથી એ સમાચારવાચન કરનારે દુનિયાના વાતાવરણથી તેમ જ ભૌગોલિક જ્ઞાનથી વખતોવખત પરિચિત રહેવાનું હોય છે. ઉપરાંત એક પત્રકારની માફક તેણે તેની ઉત્તમ રીતે રજુઆત પણ કરવાની હોય છે. આ સિવાય, એક રેડિયો પરના જાનારની માફક એણે શોર્ટ-વેવ્સ પર બોલવાનો મહાવરો પણ મેળવવાનો હોય છે.

એ સમાચાર જાહેર કરનાર એના માધકેદોન પર બોલવામાં નેટલો વખત લે છે તે કરતાં ટૂંકોય વધારે વખત એના સમાચાર-આરડામાં એને શુભાવલો પડે છે. એના વખતોવખત જનતા જનાવોથી-છેક, છેવટના જનાવોથી માહિતગાર રહેવાને લીધે જ તે આ સમાચારો આપવામાં કુશળતા વાપરી શકે છે. દરેક સમાચારો આપવા આવતા પહેલાં, જ્યારે સમાચાર તૈયાર કરનારાઓએ એને માટે સમાચારો ગોઠવી તૈયાર રાખ્યા હોય છે ત્યારે, એ

અનુપ આવી હાજર થાય છે. સમાચાર જાહેર કરવાનો સમય જેમ જેમ નજીક આવતો જાય છે તેમ તેમ નવી નવી વાતો એની સામે આવી ખડી થાય છે. તે પૈકી જે એ જોઈ ગયો હોય છે તેને એ જાણુ પર મૂકી દે છે. કારણ કે તેમાં પણ એને કંઈક નવું ઉમેરવાનું આવે છે, ન્યારે કેટલીક વાર છેક છેલ્લી ધડીએ એને કંઈક બિલકુલ તાજા જ-છેલ્લી મિનિટે આવેલા સમાચાર પણ આપવાના મળી આવે છે. સમાચાર તૈયાર કરનારા માણસો સાથે સંમત થઈને એ એમને એ સમાચારોમાંનાં કેટલાંક વાક્યો હુંદાણમાં નવેસર તૈયાર કરવાનું કહે છે, કે જેથી કરીને તે સદાષ્ટપૂર્વક નેના સ્પષ્ટ ઉચ્ચારો કરી શકે અને સાંભળનારાઓને તે કિલ્લ લાગે નહિ. વળી સમાચાર તૈયાર કરનારાઓ જેમને એ સમાચારો કાન મારે, નહિ કે આંખો મારે, તૈયાર કરવાના હોય છે તેમાં તેમને આ સમાચાર કહેનાર ખૂબ જ મદદગાર થઈ પડે છે.

એની મગજમારી

પછી આવે છે એની ખરી મગજમારી. ન્યારે આટલા બધા મોખરાઓ પર મુઠ્ઠા ચાલે છે ત્યારે, કંઈક રચણા અને લોકોનાં વિચિત્ર નામો તેની સામે આવી ખડાં થાય છે. એ નામોના ઉચ્ચારમાં જે સહેજ પણ ભૂલ થઈ જાય તો તેની ભયંકર અસર ઉપજે છે. આથી એણે, દરેક અજબગજા શબ્દના ઉચ્ચાર વખતે એ ઉચ્ચાર સામે છે કે કેમ તેની પૂરેપૂરી ખબરદારી રાખવી પડે છે. આ રેડિયોધર પર એના મૂળ રચણ પર વપરાતા ઉચ્ચારની માફક જ બરાબર બોલાવો જોઈએ એવું કંઈ નથી હોતું. વળી એમ પણ નથી હોતું કે સત્તાવાર બાયાત્મકજ એનો ઉચ્ચાર હોવો જોઈએ; પરંતુ એનો સાંભળનાર બરાબર સમજ શકે તેવો એણે ઉચ્ચાર આપવાનો હોય છે.

રાત્રે મોડા સમાચારો આવ્યા પછી તેમજ આખા દિવસ દરમિયાન, કેટલીક વાર આ સમાચાર આપનાર મુંઝાણ જાય છે. કેટલીક વાર છેલ્લી ધડીએ અકસ્માત એવું વિચિત્ર નામ આવી પડે છે કે ન્યારે એતે લગતી માહિતી ન પણ મળે. આવે વખતે એણે ખૂબ સાવધાનતા સાચવવાની હોય છે. આવે વખતે એ અક્ષરે અક્ષરની જોડણી કરી જતાવે. છે. આ સંજોગોમાં, એ બાબતના જાણકાર એવા સાંભળનારાઓ આ સંવાદદાતા પર ખૂબ જ જોગાઈ પડે છે. પરંતુ આમ કેમ કરવામાં આવતું દશે તેનો જે તેઓ સહેજ પણ વિચાર કરે તો તેમને ચીકાવાનું કારણ જોણું જ રહે છે.

કેટલીક વાર આ સંવાદદાતા ન્યારે સમાચાર વાંચતો હોય છે ત્યારે અજાણના થઈ આવતાં એ અજાણ જાય છે. એટલામાં તો તેને કહેવામાં આવે છે કે " આ હમણાં જ નવા સમાચાર આવ્યા છે. " આવા વખતે હજારો માઈલ દૂર માઈક્રોફોન સામે બેસીને બોલતા માણસનો વિચાર કરો. આવે વખતે એ જે સમાચાર વાંચે છે તે મશીનમાંથી કાપી કાઢેલા કાગળના ટુકડા પર હોય છે, જેમાં પ્રદતિસર બાયા-લખાયેલી હોતી નથી તેને પણ એણે પહેલી જ નજરે જોઈતીને બોલવું પડે છે. એના મેજ પર આવી પડતી એ કામગીરી પરીનો નમૂનો આ રહ્યો:—

T RAF CARRIED OUT FIGHTER SWEEP OVR N
FRANCE TODAY MCH DAMAGE TO ENMY AIRFIELDS
STOP FIFTEEN ENMY FIGHTERS DESTROYED STOP
MGE ENDS.

આવા સમાચારોથી તો એ ટેવાઈ જ ગયેલા હોય છે; આમાં બોમ્બતી વખતે એણે ક્યાં શબ્દો પર કેવો ભાર મૂકવાનો હોય છે તે પણ એણે સાચી લેવાનું હોય છે.

B. B. C. રેડિયો પર જાહેરાત કરનાર માણ વડા પેટ્રીક બટલરે માઇક્રોફોન આગળનાં એનાં બે દુઃખદ સંસ્મરણો નોંધ્યાં છે. એક વાર તો એ સમાચાર વાંચતો હતો. તે દરમિયાન એના નાકમાંથી લોહીની ધારા વહેવા માંડેલી; અને આમ છતાં એણે એ સમાચારો પૂર્વવત્ આપવા ચાલુ જ રાખેલા. બીજી એક વખતે એ “ રેડીઓ ન્યૂસ-રીલ ”ને લગતો વાર્તાલાપ કરતો હતો ત્યારે, છેક છેલ્લી ધડીએ રેડિયોધરના કામ કરનારે એનો વાર્તાલાપ કાપી નાખ્યાની એને ખબર પડી. આમ અચાનક વાર્તાલાપ કાપી નાખવામાં આવતાં અને થોડી વાર પછી પાછો ચાલુ કરતાં એનો વરેસો વાર્તાલાપ સાંધતાં એણે ‘મગજને ભારે કરાવું પડેલું’.

શોર્ટવેવ બ્રોડકાસ્ટિંગમાં જ્યાં વખતો-વખત મુશ્કેલ પરિસ્થિતિ હોય છે ત્યાંના અનુભવ એવો છે કે, રેડીઓ પરના સમાચારવાચન માટે લગભગ દર મિનિટે દોઢસો અથવા તેથી વધુ શબ્દો બોલવા એ અત્યંત ઝડપી લેખાય છે. એટલે સમાચાર વાંચનારે ધીમી ગતિએ બોલવું પડે છે—અર્થાત્ દર મિનિટે ૧૨૦ શબ્દોની અકુદરતી ઝડપે બોલવું પડે છે. આથી સરળ અવાજ આવી શકે. આમ છતાં ગતિદર્શક કાંટાવાળા ધડિયાળની મદદ લઇને તમે તમારા અવાજને રસપ્રદ બનાવવા જતાં પણ તમને ભારે મુશ્કેલી અનુભવવી પડશે. આ તમકો, તમે તમારો અવાજ બંધ કરવા છેલ્લું વાક્ય ઉચ્ચારો છો, છતાં છેવટે પણ તમારો અવાજ સાંભળી શકવાનો નહિ. વધુમાં વધુ તમારો આ બંધ થતો અવાજ સાંભળનારને ઝોઝાં લાવે તેવો નીકળે છે. ફરી વાર જ્યારે તમે દિવસના પાંચ સમાચારો સાંભળાવો જેમાં કેટલીક વારો તમને તે જ વખતે યાદ આવી જાય ત્યારે, તમારે સમાચારવાચન શુદ્ધ બની જાય છે.

સમાચારવાચનની તાલીમ વખતે બંધ પારણે બોલતાં તેના અવાજનો પડો પડે છે. આથી એને આઘાત લાગે છે; કારણ કે બીજા માણસો સાંભળી શકે તેમ એ પોતાનો અવાજ સાંભળી શકતો નથી; ત્યાંથી ઉત્પન્ન થતો અવાજ, બોલનારના અવાજ કરતાં વધુ વ્યાપક બની જાય છે. આના સિકાર ગની જનારે, પોતે શોકકારક કરવા જાય તે પહેલાં તેની બૂરી ટેવાને એણે ત્યજવી પડે છે.

આપણા સાક્ષરનું જીવનરહસ્ય

(ધી. ર. વ. દેસાઈ)

“ મમે-તેવા મિતભાષી છતાંજે, વ્યાસપીઠે પરથી તો રમણમાથ ક્યાં બોલું બોલે છે ? એમણે કયાઓ લખી છે, નવલિકાઓ લખી છે, કાવ્યો રચ્યાં છે અને નાટકો તો લખ્યાં છે અને બજારમાં પણ છે. એમણે અનેક પુસ્તકોની પ્રસ્તાવના લખી છે, નિબંધો પણ લખ્યા છે અને ભારતી પ્રચાર પણ કર્યો છે. એમનાં સાહિત્યમાંથી કે એમની અખાડાથી માંડી યુનિવર્સિટી સુધીની વ્યાખ્યાનમાળાઓમાંથી એમનું જીવન-રહસ્ય તમને નહિ મળે.

સૌમ્ય, શાંત, નિરભિમાની, સૌને સહારવા, સૌને સહાયે સહાય આપવા તબર રમણમાથના જીવનનું રહસ્ય છે—એમની અદ્ભુત ભાવવતા. ”

—શ્રીકાન્ત દલાલ

જાણીતા વ્યવસાય

આ રેડિયોધરના દરિયાપારના સાંભળનારાઓને પરિચિત એવું મુખ્ય વ્યવસાય પેટ બટલર, ડેરેક પ્રિન્ટિસ, અને નોરમન કહેરીજના હોય છે. લંડન તેમ જ ન્યુયોર્કના જાણીતા નટ રાબર્ટ હેરોસે “ રેડિયો સમાચાર આપનાર ” તરીકેની તાલીમ લીધી છે. દક્ષિણઆફ્રિકામાં કેળવણી પામેલા ડેરેક પ્રિન્ટિસ બી. બી. સી. રેડીઓ પર નટધર અને કારખાનામાં સહને આવેલા છે. એ એક અગ્રણી બાપાબાઈ હોઈને રેડીઓ પર સમાચાર આપનાર એક બહુમૂલ્ય મિલકત જેવા છે. નોર્મન કહેરીજ પણ એક નટ જ છે. અઢાર વર્ષની ઉંમરે એ રંગભૂમિ પર આવેલા અને ત્યારથી એ ત્યાં જ છે. ૧૯૪૦ માં એ ક્રાન્સમાંના થિટિથ લસ્કરીઓ સમક્ષ પાંદ જાનવતો અને ત્યાંથી પાછો આવીને એ B. B. C. ની રિપોર્ટિંગ કંપનીમાં જોડાયેલા. ત્યારપછી ૧૯૪૧ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં એ B. B. C. અને ઉત્તરઅમેરિકન સર્વિસમાં રેડીઓ જાહેરાત કરનાર તરીકે જોડાયેલા. પેટ્રીક બટલર કોઈ દિવસ નકારમાં જવાબ આપતો જ નથી. એણે રેડીઓ જાહેરાત કરનાર તરીકેની નોકરી સ્વીકારી ત્યારે B. B. C. ની પહેલી કસોટીમાં એ નિષ્ફળ નીવડ્યો હતો. પરંતુ તે પછી એણે એવી ખંતપૂર્વક તાલીમ લેવા માંડી કે એક જ વર્ષ બાદ એ અનેક રંગે દીપી નીકળ્યો. વિશાળ શ્રોતાસમુદાયથી અદસ્ય રહીને સમાચારો સંભળાવવા એ ખરેખર, એ જોલનાર માટે હિતજનક અને પ્રેરણાપ્રદ છે. ઉપસ્થિત થતા અનેક પ્રશ્નો એને માટે વ્યવહાર માર્ગદર્શક હોય છે. આમ છતાં હજારો માણસો પરના તેમના શ્રોતાઓ સાથેના સંબંધની ભાવના ખરેખર, અત્યંત કિંમતી છે. *

એ કાણ હશે ?

એ કહે છે:—

આશા મારી આંખો છે; જે વડે હું દૂર દૂરનો અધિકારભર્યો પ્રદેશ પણ જોઈ શકું છું.
કંઈપના મારી પાંખો છે; તે વડે હું દૂર દૂરના અપરિચિત અને વણકદિપત પ્રદેશમાં પણ ઉડીપન કરી શકું છું.

અજ્ઞા મારી કુળદેવી છે; જેની કૃપાથી હું મારા માર્ગમાં દિમાચલ સમ અડગ રહી આગળ ધપી શકું છું.

અવિરત અને સાચી કાર્યશીલતા એ મારું પ્યારું શસ્ત્ર છે; જેનાથી હું મારો કંટક ભર્યો માર્ગ સાફ કરી શકું છું.

હિતસાહ મારો સાથી છે; જેની મદદથી હું આગળ અને આગળ ધપી શકું છું.

બાળકો મારું સાચું ધન છે; તે ધનથી હું સાચી આનવતા રજૂ કરે તેવા સાંસ્કૃતિક સંસ્થા ઉપર જીભી રહેલી સત્તાનત રચના મારું છું.

પ્રેમ એ મારો પ્રાણ છે. પ્રેમ એ મારો વિચારમંત્ર છે. સઘળી સમષ્ટિ પ્રેમવર્ધાથી આવહાદિત બની રહે એવું ઇચ્છું છું. અને એટલા માટે જ હું છું છું.

ખોસો એ કાણ હશે ?

[એ એક સાચો શિક્ષક છે.]

—રવિ+

પ્રશ્નોત્તરી

(૧) વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં અંદાજપત્રોમાં મુકાતાં વર્તમાન-પત્રોમાં ખાતાની દરમ્યાનગીરી કેમ થાય છે ?

આ પ્રશ્ન અને આવા બીજા પ્રશ્નોનો ઉકેલ “પુસ્તકાલય” માસિકમાં એકથી વધુ વખત પ્રસિદ્ધ થઈ ચૂક્યો છે. આજે પુનઃ જણાવવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલય ખાતું કોઈ વર્તમાન-પત્ર કે સામયિક સેવા કે ન સેવા સંબંધે પ્રતિબંધ કે ફરજ (પુસ્તકાલય માસિક સિવાય) પાડતું નથી; માત્ર તે દોરવણી આપે છે. પરંતુ અંદાજ બનાવતી વખતે પુસ્તકાલયમાં બાળકો કે બહેનો માટે કોઈ વાચન ન હોય તો તે આપવા વ્યવસ્થાપક સમિતિને સૂચવે છે. ખાસ આગ્રહ તો પુસ્તકાલયનાં વર્તમાનપત્રો પાછળ થતો અનહદ ખર્ચ અટકાવવા માટે હોય છે. સામાન્ય પુસ્તકાલયની ખર્ચની યકિત માત્ર સાપ્તાહિક કે અર્ધસાપ્તાહિક ખર્ચો શકે તેવી હોવા છતાં દૈનિક પેપરોની માગણી કરે છે. તેઓ પુસ્તકાલયોની નથી સ્વચ્છતા જાળવતા; કચારો, તેનાં માસિકો મૂકવાનાં સાધનો, રમતો, પુસ્તકો વગેરે માટે જે બાબતોમાં વિશેષ ખર્ચ કરવાનો હોય છે તેને ગૌણ મહેલે છે અને એ રીતે એ પુસ્તકાલય સાચું પુસ્તકાલય મટી માત્ર વાચનાલય થાય છે; એટલે પુસ્તકાલય ખાતું પોતે અંદાજે મંજૂર કરતી વખતે શું શું જોઈશે-તેની અગત્યથી મંત્રી બાધાઓને સમજ આપે છે. પુસ્તકાલયો એ કેવળ પોતાની રચણસીમામાં સ્વતંત્ર કામ કરતી સંસ્થાઓ છે, પણ તેણે શિક્ષકોને પહેંચી વળવાની પ્રમાણિકતા દાખવવી જ જોઈએ અને બહેલું બૂલી ન જાય તે માટે જે કંઈ વર્તમાનપત્ર, સામયિક કે પુસ્તકો હોય તે યોગ્ય બહેલાં સમજી શકે તેવાં વધુ પ્રમાણમાં હોવાં જોઈએ; કારણકે ગ્રામજાતી મોટી વસ્તી ચારથી પાંચ જ ચોપડી યુજારતી બહેલી હોય છે. મોટાં મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો તેમ જ કરખા પુસ્તકાલયોએ વર્ષ આખર કમી કરવાનાં, બંધાવવા જેવાં કે નવીન ખરીદવા જેવાં પુસ્તકો માટે પૂરતી રકમ રાખવી જોઈએ. તે ઉપરાંત ગ્રામમાં પુસ્તકાલય દ્વારા બીજા સંસ્કાર ફેલાવનારી પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડી (જેવી કે ગ્રીહ શિક્ષણ, વાર્તાલાપ, ભજનગીતન, ગૃહરમતો, ગૃહઉલ્લોચો) તે દ્વારા સંસ્થાને વધુ લોકપ્રિય બનાવવા પોતાના વધુ પ્રયાસો કરી ખર્ચની યથાર્થતા બતાવવી જોઈએ. પુસ્તકાલય એ સામાન્ય જનતા માટેનું કેન્દ્ર હોઈ ગ્રામ-પુસ્તકાલયોએ પ્રગમમાં જ્ઞાનપિપાસા જાગ્રત કરવાના પ્રયાસ થાય તેવું અંદાજ મંડવું જોઈએ. એ પ્રમાણે થતું હોય તો તેને કદીએ પુસ્તકાલય ખાતાનો અંતરામ નહતો નથી.

(૨) વાંચવા ગયેલાં પુસ્તકો પરત ન આવે તો સાર્વજનિક-પુસ્તકાલયોએ શું કરવું ?

આ પ્રશ્નનો ઉકેલ પ્રમાણિકતાની દૃષ્ટિએ જેતાં વિચારવા જેવો છે. ગ્રામ પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકો મેળવતાં ખૂટવાના બે પ્રસંગો હોય છે: એક તો નોંધવહીમાં ચઢેલાં પણ પરત નહિ આવનારાં; અને બીજા, નોંધમાં ચઢ્યા સિવાય ખૂટતાં. આપણે બન્ને બાબતોનો એક પછી એક વિચાર કરીશું.

આવાં પુસ્તકો આપ-સે નોંધમાં ચઢાવી સહી કરી થેર વાંચવા લઈ જઈ પુસ્તક

પરત ન આવે તો સુદત થયે અંથપાલે તેવા ઇસમોની યાદી મંત્રીને દર માસે રજૂ કરવી જોઈએ. અંથપાલે પોતાનું દક્ષતર પુસ્તકાલય ખાતાના ધારાધોરણ તથા પોતાના પુસ્તકાલયના સ્થાનિક નિયમો પ્રમાણે બરાબર વ્યવસ્થિત રાખેલું હોવું જોઈએ. આ પ્રમાણે રાખેલા દક્ષતર પરથી સમિતિને ખાતરી થાય કે વાચકે ઇરાદાપૂર્વક પુસ્તક દબાવ્યું છે, ઉધરાણી કરવા છતાં પુસ્તક આપતો નથી અથવા પુસ્તક ગુમ થવા છતાં તે ઇરાદાપૂર્વક તેની કિંમત વસૂલ આપતો નથી તો તેની સામે કાયદાની રૂબરૂ પગલાં ભરી શકાય છે. કેટલાક મંત્રીઓ તો પુસ્તકાલય ખાતામાં આવા ગેરકાયદેસર ઇસમો પાસેથી રકમ વસૂલ કરાવી આપવા લખાણ કરે છે, પણ પુસ્તકાલય એ ખાનગી લોકોપકારક સંસ્થા હોવાથી તે રકમ સુલકી રાહે વસૂલ થઈ શકતી નથી, પણ દિવાની રાહે વસૂલ થઈ શકે છે. આ પુસ્તકાલયની સમિતિએ સંપૂર્ણ વિચાર કરી દિવાની રાહે જવું જોઈએ. બાળકોમાં પુસ્તકો ગુમ કરવાનું કામ વધતું જ હોય તો મને તો લાગે છે કે પુસ્તકાલય સમિતિએ દાખલો બેસાડવો ઘટે.

ગામમાંનાં પુસ્તકાલયોએ ખનતા સુધી લાગવગ લગાડી પુસ્તકો પરત મેળવવાં જોઈએ. પણ દર વર્ષે પોતે જોવું જોઈએ કે આવી રીતે પુસ્તકો ગુમ કરનાર ઇસમો ઘટે છે કે નહિ.

આવા ઇસમોને પુનઃ પુસ્તક ન આપવાનો નિર્ધાર વ્યવસ્થાપક સમિતિ કરી શકે છે. પુસ્તકાલય એ સાર્વજનિક લોકોપકારક સંસ્થા છે અને જાહેર પ્રજાની પ્રમાણિકતા પર તેના સુવ્યવહારનો આધાર છે. ગામમાં ઠાઠ ચઢાડે માણસ હોય, ગામના આગેવાનો કે સમિતિના સભ્યો તેને અટકાવી શકતા ન હોય અને કામ ગાડરિયું ચાલ્યા કરતું હોય તો હહેશત છે કે પુસ્તકાલય પોતાની ખ્યાતિ સમય જતાં ગુમાવી બેસે. તેવે સ્થળે પુસ્તકાલયના મંત્રીની ફરજ છે કે સ્થાનિક અધિકારી સાહેબની સમિતિ મેળવી તેવા ઇસમોને ડિપોઝીટ મૂક્યા સિવાય કે તે બાબતની જામીનગીરી લીધા સિવાય સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તક વાંચવા ન આપે.

પુસ્તકાલયમાં પ્રીતિ સંપાદન કરવા માટે બાળકો અને બહેનો તરફ જે અંથપાલો પોતાના પ્રયામો વધારે તે જલ્દી જીવિખ્યમાં તેઓ વધારે પ્રમાણિક બાળકો મેળવી શકશે, એ નિઃશંક છે. આ માટે સેવાભાવી યુવાનોનું પુસ્તક પ્રચાર મંડળ પણ પોતાની મદદ માટે તે બુલું કરી શકે.

ઉપર બતાવેલા પ્રયાસો દ્વારા વાચકની પ્રમાણિકતા સુધારતી અને અપ્રમાણિક માણસો મળે તો કાંઈદાની મદદથી પણ સાર્વજનિક સંસ્થાનાં નાણાં મેળવવા સમિતિઓએ ઘટતા પ્રયાસ કરના જોઈએ.

હવે બીજો પ્રસંગ લઈએ. તેમાં પુસ્તકો મેળવણી કરતાં આપ-લે નોંધવહીમાં ચઢ્યાં ન હોય છતાં ખૂટે તો આ માટે ખરે જ અંથપાલે જવાબદાર છે. આપણે ત્યાં સુકતદાર પદ્ધતિથી પુસ્તકો અપાય છે એ વાત સાચી છે, પણ વાચકોનું પ્રમાણ જોતાં દરરોજ ગ્રામ-પુસ્તકાલયમાં સરેરાશ પાંચથી દશ હોય છે એટલે એક અંથપાલ ધણી જ સહેલાઈથી પુસ્તકની કાળજી લઈ શકે. શાળાના શિક્ષકોના સહયોગમાં રહેતા કેટલાક આગેવાનો અમર કેટલાક

શિક્ષકો પાસેથી ખૂટતાં કમી થયેલાં પુસ્તકો તેમનાં ઘરોમાંથી સારી રીતિમાં મળી આવ્યાના દાખલા પ્રાંત પ્રચારકો પશુ'વે છે ત્યારે અમને આવા જાણ્યો માટે ત્યાં આવે છે. તેમને માટે વ્યવસ્થાપક સમિતિએ તેમ જ રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબે જે તે સરકારી નોકર હોય તે કડક પગલાં લેવાં જોઈએ અને ઇતર ઇસમ હોય તે તેને ફરીથી પુસ્તક ન આપવાની નીતિ અપનાવ કરી તેવી હકીકત પ્રજાના ધ્યાન પર બહારમાં લાવવી જોઈએ. પુસ્તકાલય એ એક ન્યાસ છે. તેનો વહીવટ સારો અને સરળતાથી વહીવટદારોએ ચલાવવો જોઈએ. આશા છે કે ગ્રંથપાલો વાર્ષિક અકો, ભેટ પુસ્તકો, તેમ જ સારાં ધાર્મિક કે વાર્તાનાં પુસ્તકોના અલ્પશ્ચવી પ્રતોબનમાંથી છૂટે.

હવેની બધી કાળજી લેવા છતાં કવચિત્ પુસ્તકો ખૂટવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે વ્યવસ્થાપક મંડળે પોતે બધી કાળજી લઈ ખાતરી કરી તેની સંપૂર્ણ નોંધ દરાવમાં લઈ તેવાં ખૂટતાં પુસ્તકો કમી કરવા રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબને બલામણુ દરવી.

આશા છે કે વાચકો અને ગ્રંથપાલો પુસ્તકોનો બહોળો પ્રચાર કરશે અને પ્રમાણિકપણે ખૂટતાં તથા ફાડી ગયેલાં કે છૂટાં થઈ ગયેલાં પુસ્તકો કમી કરાવશે.

(૩) સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મંત્રીને ફરજિયાત બહારગામ જવાનું થાય તો જે તે સરકારી નોકર હોય તો તેની હાજરી ગણાય ? અને તેને નિયમ પ્રમાણે ભથ્થુ લાડું મળે ?

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો ખાનગી સંસ્થાઓ છે, એટલે હાજરી ગણી શકાય જ નહિ. તેમ જ સમિતિના ઠરાવ સિવાય તેને ભથ્થુભાડું પુસ્તકાલયમાંથી મળી શકે નહિ. અને પુસ્તકાલય સમિતિ માત્ર વાસ્તવિક ખર્ચ જ આપી શકે. મંત્રીને વધારે વખત બહારગામ પુસ્તકાલયના કામે જવું પડે એવો સંભવ કવચિત્ જો હોય તો તે બદલ બહારની કામગીરી માટે ઠરાવથી વ્યવસ્થાપક મંડળ ખીજા ઇસમને બહારગામ મોકલી શકશે.

નાણાં મૂકવા કે લેવા માટે જે પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રીને બહારગામ જવું પડતું હોય અને તેથી વ્યાજ દરતાં ખર્ચો બાર માસે વધતો હોય તો નાણાં પુસ્તકાલય સદાયક સહકારી મંડળમાં જમા મૂકવાં કે ન્યાયી પુસ્તકાલય ખાતા મારફત ઠરાવ મોકલવાથી નાણાં જમા થઈ શકશે અને હિપાડી પણ શકાશે; માત્ર જરૂર પૂરતો સતીઓઈર ખર્ચ જ થશે.

કોઈ ખીજા ઇતર કામે અનિવાર્ય કારણે કોઈ શિક્ષક બાકને જવું જ પડે તો તેમણે રજા જ લેવી પડે.

મદાલ મંડળો અને પ્રાંત મંડળોની સમાઓમાં હાજરી આપવા માટે વિશેષ દિવસો થાય તો તે પણ મારા મતે હાજરીના ગણી શકાય નહિ. કાં તો શિક્ષકે પોતાની થોડી રજાનો ભોગ આપવો જોઈએ અથવા વ્યવસ્થાપક મંડળના ખીજા ખીનસરકારી માણસો કે કસ્ટા પુસ્તકાલયના ગ્રંથપાલની મારફત એ કામ લેવું પડે. આશા છે કે રજાને હાજરીમાં ફેરવવાની માગણી કોઈ જૂજ શિક્ષક જ કરતા હશે.

અધિવેશનમાં પસાર થયેલા ઠરાવો

ગાંધી તા. ૧૨, ૧૩-૪-'૪૨ના રોજ ધીલોજ સુકામે મળેલી પાંચમી મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદનો હેવાલ અમે "પુસ્તકાલય" માસિકના એપ્રિલ અંકમાં આપી ગયા છીએ. રચણસંકેત્ય વગેરેને કારણે એ પરિષદમાં પસાર થયેલા ઠરાવો આપી શકાય નહોતા તે આ નીચે આપ્યા છે:—

પસાર થયેલા ઠરાવો

ઠરાવ ૧—પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને આ સંલેગોમાં પણ ચાલુ રાખવા બદલ શ્રીમંત મહારાજ સા. ના આભારનો હોધને ઠરાવ ૨—સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજી, સાક્ષરશ્રી આનંદ-શંકર મુનુ, શ્રી. અંબાલાલ બુ. ભની તેમ જ શ્રી. મણિલાલ માધવજી દ્વેના અવસાન બદલ શોકપ્રદર્શક પસાર થયા હતા.

ઠરાવ ૩—પુસ્તકાલયનું મકાન બાંધવાની મંજૂરી મળી હોય તે અંગેની ત્રણ પ્રકારની રકમ પ્રાંત પંચાયતમાં જમા થઈ શકે હોય તે મકાનને કોન્ટ્રાક્ટ અપાતાં સુધી મકાન મારિની પડી રહેલી રકમનું થોડું બ્યાજ સંરચાને આપવાને પ્રબંધ થાય તે તે સંરચાને મકાનભરાડાના અર્થમાં મદદરૂપ થાય એવી સવડ પ્રાંત પંચાયતે કરી આપવા આ સજા ઠરાવે છે.
દ. મુ. ખીમજીભાઈ જે. ઠાકર અનુ. મફતલાલ દવે

ઠરાવ ૪—પુસ્તકાલયો તરફથી મોકલાતાં બજેટમાં સરકાર અને પંચાયત મદદની માગણી પર કાપ મૂકવાની ને નીતિ પુસ્તકાલય ખાતાએ હેક્સાં બે વર્ષથી ધારણ કરી છે તે પ્રત્યે આ પરિષદ દિલ્હીની નહેરુ કરે છે અને ખાતાના અધિકારી સાહેબોને વિનંતિ છે કે પુસ્તકાલયો નેટલી લોકમદદ મેળવે તેટલી જ સરકાર અને પંચાયત મદદ આપવી.
દ. મુ. લાલજીભાઈ અનુ. સુરજભાઈ

ઠરાવ ૫—હાલ ઉપરિષત થયેલી વાહનવ્યવહારની મુશ્કેલીઓને વિચાર કરતાં આ પરિષદને સમજાય છે કે ચાલુ સાલનાં ને તે મહાલનાં મામ પુસ્તકાલયોનાં પુસ્તક પાસલો મહાલનાં સુખ્ય રથજે એક્સલ મોકલી આપવાની તથા તેની બહેરાત "પુસ્તકાલય" માસિકમાં પ્રસિદ્ધ કરવાની નીતિ પુ. સં. સં. મંડળ સ્વીકારશે તે તે પુસ્તકાલયોનાં દિત્તી દિશિએ ખાસ ધ્યાનનાં લેમ. થઈ પડશે.
દ. મુ. અંબાલાલ ઉમીયાશંકર અનુ. શિવજી સાલુજી

ઠરાવ ૬—સિદ્ધ વાચનની લેવાતી પરીક્ષાને કામ વિશેષ પ્રમાણમાં લેવાય એમ આ પરિષદ ધ્યાન છે અને તે માટે યથારૂઝ પ્રયત્નો કરવા પ્રતિનિધિ લાઇઓને બલમ્મજી કરે છે. વળી પરિણામપત્રમાં ગુણ પ્રસિદ્ધ કરવાની ને નીતિ હાલ છે તેને બંધ કરી પરીક્ષામાં લાઇ લેનારાઓના નામની યાદી પ્રસિદ્ધ કરવાની નીતિ ને અખત્યાર થશે તેમ જ પરીક્ષાઓનાં પુસ્તકો જોજામાં જોઈ ત્રણ વર્ષ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પેંજીનાં વર્ષની સરઘાતમાં જ નહેરુ કરવાની નીતિ સ્વીકારશે તે પરીક્ષાને લાઇ લેનારાઓની સંખ્યામાં પણ ધ્યાનનાં લેમ વધારે થઈ શકશે એમ આ પરિષદ માને છે.
દ. મુ. શંકરજીભાઈ રાજસંમ અનુ. ગણપતરામ વદલકારામ

ઠરાવ ૭—મહેસાણા પ્રાંતમાં ચાણુપ્રેમા, હારીજ, સિદ્ધપુર, વિસનગર, કડી, ચાંદણ સિંચાયાના કેટલાક મહાલોમાં રાણા હોવા છતાં પુસ્તકાલયો નથી, એથી તેવાં જાઓ માટે પુસ્તકાલયો શરૂ કરવા માટે ને તે મહાલ મંડળો પ્રયત્ન કરે છે છતાં વધુ પ્રયત્ન થાય તેમ આ પરિષદ માને છે. અને તે બદલ ને તે મહાલમાં મહાલ મંડળો આ પ્રયત્ન કરતાં ન હોય તેવાં મહાલ મંડળોને ખાસ પ્રયત્ન કરવા પરિષદ ભારપૂર્વક વિનંતિ કરે છે.
દ. મુ. અંબાલાલ શિવલાલ વંદીલ અનુ. ખીમજીભાઈ ડી. ઠાકર

ઠરાવ ૮—અહિલા તથા બાજ પુસ્તકાલયોનાં બજેટ કરવામાં પણ મામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટનાં નાનાં હોય છે. તેણે ઉત્પત્તિ પણ નેટલું જ હોય છે. તે સંરચાઓ મામ પુસ્તકાલયના

ધોરણે જ ચાલે છે, છતાં પ્રાંત પંચાયત તેને કસબા પુસ્તકાલયમાં ગણી મદદ ગ્રામ પુસ્તકાલયના નેટલી નદિ પણ ઘણી ઓછી આપે છે. આથી આ લિખતી સંસ્થા પૂરતા પ્રમાણમાં નિકતી સક્તી નથી. તેા કરબાની બાળ, મદિદા એ સંસ્થાને ગ્રામપુસ્તકાલયના ધોરણે પ્રાંત પંચાયત મદદ આપે એમ આ સભા ઠરાવે છે.

દ. મ. નાનાભાઈ નથુભાઈ

અનુ. અમૃતલાલ આચાર્ય

ઠરાવ ૯—રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે યોજાવી ગ્રામ વાચક મંડળની યોજનાને આ પરિષદ આવકારે છે. અને દરેક ગામે “ ગ્રામ વાચક મંડળ ” સ્થપાય તેવી તાત્કાલિક કરવા પ્રાંતના દરેક મંત્રી ભાઈઓને આ પરિષદ ભલામણ કરે છે.

દ. મ. નાનાભાઈ ને. પટેલ

અનુ. કૃષ્ણલાલ ભીખાભાઈ

ઠરાવ ૧૦—સ્વ. મોતીભાઈ અમીન સમારક અંચાળાની યોજનામાં આઢક તરીકે અગાઉથી નોંધાવવા માટે ર. રેતી જીવેગીટ મૂકવાની જે આંદ રખાઈ છે તે પુસ્તકાલય પૂરતી દૂર કરવા સદરજુ માળાના યોજકો તથા વલીવટ કરનારાઓને આ પરિષદ આગ્રહજરી નિર્નતિ કરે છે; તેમ જ અંચાળાનું જે તે વર્ષનું પુસ્તક પુસ્તકાલયના બજેટ ખાતે ખર્ચ પાડીને અંચાળાના આઢકની કિંમતે જે તે વર્ષનાં પુસ્તકોના પારસત ભેગું મોકલવી આપવાની વ્યવસ્થા થવાની લાગતા વળગતાઓને નિર્નતિ કરે છે.

દ. મ. કેવળભાઈ અનુરભાઈ

અનુ. સાંકળેશ્વર જી. બ્યાસ

ઠરાવ ૧૧—પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના પરમ સેવક શ્રી. મોતીભાઈ અમીન સા. ના માનમાં સાર થયેલી અંચાળાના પ્રથમ પુસ્તક તરીકે પ્રમટ થયેલ સ્વર્ગોનું દોહન, તેઓશ્રીનું મોહન જીવન ચરિત્ર તથા પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિના સંચાલન માટે ખાસ ઉપયોગી થઈ પડે તેવી ધારા-ધોરણ વર્ષીકરણ વજેરેની કિંમતી સામગ્રી ધરાવનાર પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિનું બેજીકરણ એ પુસ્તક પ્રાંતના દરેક પુસ્તકાલયને મોકલી અપાવવાની પુ.પ્રાંતાને નિર્નતિ કરે છે. પાઠશાળા મૂક સેવક સ્વ. મણિભાઈ ડવેનું ચરિત્ર પણ શિક્ષકવર્ગને પ્રેરક અને બોધક હોઈ. તેને પણ રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો અપનાવે એ ખાસ જરૂરી છે, એમ આ પરિષદ માને છે.

દ. મ. એતાભાઈ દેશવલાલ

અનુ. મગનલાલ અંબારામ

ત્યારબાદ ઠરાવ નં. ૧૨ પ્રમુખશ્રીના આભારદર્શનનેા યથને ઠરાવ નં. ૧૩ જોજા ગામના નાણાશિકોનેા પરિષદને આમંત્રણ આપવા બંદલ ધન્યવાદનેા થયેા હતો.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ ન. અમીન સમારક ફંડ

(સન '૪૦-૪૧ માં બંધાયેલી રકમો)

જુલાઈ '૪૧-૪૨ આખરેનો સરવાળો ર. ૪૨૬૧-૬-૦

૧૦૮૬ સા. પુ. રાંડેફ (તા. દરેજણ) ૫-૦-૦	૧૦૯૩ સા. પુ. સાવત્રી ૧૦-૦-૦
૧૦૮૭ „ ઓરણા (તા. કામરેજ) ૫-૦-૦	૧૦૯૪ „ વિભાપુર ૫૧-૦-૦
૧૦૮૮ „ દોમસ (તા. કામરેજ) ૫-૦-૦	૧૦૯૫ „ સંખેડા ૨૫-૦-૦
૧૦૮૯ „ ધુટેલી (તા. પેટલાદ) ૫-૦-૦	૧૦૯૬ „ ચાણુરમા ૫-૦-૦
૧૦૯૦ „ ડોસિંદ્રા (તા. સંખેડા) ૪-૦-૦	૧૦૯૭ „ વડોદરાપુર ૨૭-૦-૦
૧૦૯૧ „ દારકો ૨૫-૦-૦	૧૦૯૮ „ સોખડા (તા. વિભાપુર) ૧-૦-૦
૧૦૯૨ „ પાટણ ૫-૦-૦	૧૦૯૯ „ મહેરવાડા (તા. સિદ્ધપુર) ૧-૦-૦

૧ વીરાંગનાની વાતો (ભાગ ૨જો)—લેખક: શ્રી. તારાચંદ્ર પોપટલાલ અડાલજી; પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કંપની કેશવજીય પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબાઈ; સં. ૧૯૬૭; કાઉન ૧૬ પેજ પૃષ્ઠ ૩૪૪ + ૧૨; ત્રિરંગી સચિત્ર આરંભાદન સહિત પાકું પૃષ્ઠ; મૂલ્ય રૂ. ૪-૮-૦

આર. આર. શેઠની કં. તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી આનંદ અંધાવલિનું આ સાતમું પુસ્તક છે. લેખકે આ પહેલાં પણ ગુજરાત-કાશિયાવાડની વીર વ્યક્તિઓની મરદાનગી દર્શાવતાં “વીરની વાતો” તથા “વીરાંગનાની વાતો”નાં બે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે તે વાંચવામાં જેટલો આનંદ અને રસ ઉપજે છે અને તેની સાથે સાચો મરદાનગીનો જે બોધ મળે છે તેવું જ આ પુસ્તક પણ છે. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાં સ્ત્રીઓની વીંગતા અને ખાનદાનીતું પ્રદર્શન કરતી જે વાતો આપાઈ છે તેવી જ ઢગની વાતો આ પુસ્તકમાં પણ છે. આ પુસ્તકમાં કૃષ્ણ દશ વાર્તાઓ પ્રસિદ્ધ કરાઈ છે. અને તેના પ્રસંગો ગુજરાત-કાશિયાવાડના ઇતિહાસમાંથી, લોકસાહિત્યમાંથી અને બાહ્યારણે પામેથી મેળવાયા છે. જેઠ-જેઠાણીને લુટારુઓથી બચાવવા માટે પોતાનું શૈય દર્શાવતી “મોતી”, પોતાના વડાલા વતનના બચાવ માટે જીવ સારે દુશ્મનો સામે લઢતી “વીરાંગના વાઙ”, પતિને અપીણી બદો હોડાવી, શૈયનો પાનો ચઢાવતી “ધન્ય વીંગંગના”, ચિયળના સંરક્ષણ માટે પ્રાણ અર્પતી બડાદુર “ખાણ્યા”, માલિકને પોતાનો ગરાસ મેળવી આપવા માટે પ્રાણ અર્પતી ખવાસણ “જણખાણ”, પરધર્મીઓને પોતાનો દેહ નહિ સોંપવા માટે યવનો સામે યુદ્ધ ખેડતી “સોનખા” એ બધી વાતો ખાસ વાંચવા જેવી છે. વાતો સચિત્ર અને લેખનશૈલી પણ સરળ હોઈ, સામાન્ય વાચકોને પણ તે વાંચવાને ખાસ આકર્ષણ કરે તેવી છે. સ્ત્રીઓના જ વીરરસની આ વાતો સ્ત્રીઓએ તો ખાસ વાંચવા-વંચાવવા જેવી છે.

૨ અધુરું સ્વપ્ન (ભા. ૧-૨) સંપાદક શ્રી. બચુભાઈ શુક્લ; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે. ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ પહેલા ભાગનાં ૩૬૩+૩૨ અને બીજા ભાગનાં ૨૮૭+૮, બંને ભાગનાં સચિત્ર આરંભાદન સહિત પાકું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય અનુક્રમે રૂ. ૩-૮-૦ અને રૂ. ૩-૦-૦

‘સંસ્કાર અંધાવલિ’ ના ૨૭ અને ૨૮મા પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ થતી આ એક સુંદર નવલકથા છે. ‘અધુરા સ્વપ્ન વિરે અધૂરી વાતો’ ના મથાળા નીચે સંવાદરૂપે પ્રસિદ્ધ થયેલી લાંબી રસમય પ્રસ્તાવના વાંચતાં આ નવલકથાના સર્જક શ્રી. બચુભાઈ શુક્લ જ જણાય છે. પુસ્તકમાં તો લેખક તરફે પહેલા ભાગમાં ‘ધીરજલાલ દવે’ અને બીજા ભાગમાં ‘સુલેખા દવે’ નાં નામ જે મૂક્યાં છે તે તો આ વાર્તાનાં મુખ્ય પાત્રો છે. ૪૧૨]

આ પાત્રો પોતાના દોષના નિવારણ માટે સમાજ સમક્ષ પોતાનું જીવન જાહેર કરવાનું નક્કી કરે છે અને એ રીતે તેઓને જે તે ભાગના લેખક તરીકે ઓળખાવ્યાં છે.

આ વાર્તાનાં મુખ્ય પાત્રો સુશીલ, અને શોભી, ધીરમાઈ અને લેખા છે. સુશીલ વિદ્યાના દ્વારા દેશને સુખી કરવાના કોડ સેવે છે. પણ એના પ્રયોગોમાં જ તે અને તેને સાહતી શોભી ભસ્મીભૂત થાય છે. અને આ રીતે સુશીલે સેવેલું સ્વમ અધૂરું રહે છે. ધીરમાઈ પણ એક મીઠામાલિકના સેક્રેટરીમાંથી મીઠામાલિક બને છે અને તે પણ સુશીલના વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગોને સફળ બનાવી પોતાની મહત્તા વધારવાના વિચારો સેવે છે, પણ તેણે સુશીલના મરણથી અધૂરા રહે છે. સુશીલ અને ધીરના આ આદર્શોમાં સમાજના અનેક પ્રશ્નો ચર્ચાય છે. તેમાં મૂડીવાદ અને સમાજવાદ પણ દેખા દે છે. તેમાં ક્રાન્તિવાદીઓ અને વિશ્વવવાદીઓનાં પણ દર્શન થાય છે. લગ્નવૃદ્ધિના પ્રશ્નો પણ ચર્ચાય છે. અને એકબીજાના પ્રેમમાં તરફડતાં હૃદય પણ દેખાય છે. આ સિવાય મજૂરોની હડતાળ, મજૂરોને પ્રેમથી જીતવાના મૂડીદારોનાં સંતાનોના અગ્નિ અને ઔદાર્યબંધાં પ્રવત્નો, ખૂન, બળાત્કાર અને સ્ત્રીશક્તિ વગેરે વગેરે ધણા પ્રસંગો રાચક છે.

‘અ-દ્રષ્ટા’

૩. દિવેદની વાતો ભાગ ૩ બ્લે—લેખક: શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક; પ્રકાશક: ધ મહાગુજરાત પબ્લિકશિંગ કં. લિ., મુંબાઈ નં. ૧; કાઉન ૧૬ પેજ પૂ. ૧૬ + ૧૮૪; પાકું પૂઠું: કિં. ૧-૧૨-૦.

આ વાર્તાસંગ્રહમાં ગતીય ધનિષ્ઠતા, ભતીય આકર્ષણ, માનવસુલભ ઈર્ષાળુતા, ધાર્મિક દરબળને ઐહિક ‘મહત્ત્વ’ સાધત બનાવતાં નીપજતો ચિનાશ કોધાવેશ અને મેક્ષી વિદ્વાનાં દુષ્પરિણામ ઈત્યાદિ જગતનાં અનિષ્ટ તત્ત્વોને વાર્તાનું વસ્તુ બનાવી તે પરથી સીધા કે આડકતરો બોધ મળે તેવી રીતે ગુંથાયેલી ૧૩ વાર્તા સંઘરીત છે, જેમાંની ૪ વાર્તા આ સંગ્રહમાં પહેલવહેલી જ પ્રસિદ્ધ થાય છે. દરેક વાર્તાનું લાંબું લેખકે પોતે પ્રસ્તાવનામાં સમજાવેલું હોય વાર્તા વાંચતાં પહેલાં તેમ વાંચી ગયા પછી પ્રસ્તાવના વાંચી જવાની વાચકોને બજામણ છે.

આ પહેલાં પ્રગટ થયેલા પ્રસ્તુત પુસ્તકના ૨ ભાગોની વાર્તા રસથી વચાળ છે ને લોકપ્રિય બની છે; તેવીજ રીતે, આ ત્રીજો ભાગ પણ વાચકજનતાનો આદર મેળવશે એમાં શંકા નથી.

૪. લગ્નની બેઠી—મૂળ ચરમકી લેખક: પ્રફુલ્લ દેશક અન્ને; ભાવતંત્રકાર: અપિત જવેરી અને કાન્તિ જયોડિયા; પ્રકાશક: એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કં. મુંબાઈ; કાઉન ૧૬ પેજ ૬. ૧૬+૧૭૬; પૂઠું કાડું થોડું પટીલું; કિં. રૂ. ૨-૦-૦.

આચાર્ય શ્રી. અન્ને મરાઠી સાહિત્યના એક વખણાયેલા લેખક છે નાટકો, લઘુકથાઓ તેમ જ દિશ્મકથાઓની વિવિધ કૃતિઓથી મરાઠી વાચક તેમ પ્રેક્ષક આલમનો સારો મોહ તેઓ મેળવી રાકયા છે. ‘ધરબળાઈ’ ‘લપ્તઅવ’ વગેરે ચિત્રપટો દ્વારા ગુજરાતી આલમને પણ તેઓ પરિચિત બનેલા છે; એવા એ સુપ્રસિદ્ધ મરાઠી લેખકની એક વખણાયેલી નાટ્ય-કૃતિનો આ ગુજરાતી અનુવાદ છે. આ ત્રિઅંકી પ્રદસન દ્વારા લેખકે આપણી લગ્નપદ્ધતિમાંના

ઠેટલાક દોષોનું નિરૂપણ કરી 'પુરુષોની ભોગવાસના અને મોહ અનિવાર્ય હોય એમને લગનનું બંધન આવશ્યક છે' તેમ જ 'પતિનું મન પ્રસન્ન રાખવા માટે સ્ત્રીઓએ પોતાના શૃંગારિક આકર્ષણની સંભાળ રાખવી જરૂરી છે' એમ બતાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. પ્રહસન તરીકે કૃતિ સારી છે, પરંતુ નાટકનાં પરણેલાં તેમ નહિ પરણેલાં સ્ત્રીપુરુષોનાં પાત્રો એકબીજાને જોતાંવારમાં લટુ બની જઈ એકબીજાની પાછળ જો રીતે બમતાં ને પોતાના પર્ણિષ્ઠિત જીવનના ભાગીદારને બેવફા થતાં ચિંતરવામાં આવ્યાં છે, તેમાં અતિશયોક્તિ તથા અવાસ્તવ્યતાનો ભાસ થયા વગર રહેતો નથી.

આ કૃતિ રૂપેરી પડદાને દેદાય વધારે બંધન બેસતી સર્પ પડે ખરી.

૫. રક્ષાબંધન—અનુવાદક: ચંદ્રકાંત કૃષ્ણદેવ શાહ; પ્રકાશક: સરસ્વતી બુક ડેપો, મુરત; ૧૬ પેજ

પૃ. ૧૧+૧૨૪; પૂઠું કાગ્ગે બેલું પટ્ટીનું; કિ. ૧-૦-૦.

મૂળલેખક હરિકૃષ્ણ 'પ્રેમી'ની કલમે લખાયેલ આ હિંદી નાટકની મૂંઝણી ચિતોડના રાણા સંગની રાણી કર્મવતીએ હુમાયુ બાદશાહને રાખેલી મોહકી ચિતોડના રક્ષણાર્થે બહાદુર-શાહની સામે લડવાને તેડાવેલો એ ઐતિહાસિક પ્રસંગ પર થયેલો છે પણ તે દ્વારા લેખકે હિંદુ-મુસ્લીમ એકતા તથા ભ્રાતૃભાવની લાગણી ખીલવવાની જે ખૂબી વાપરી છે તે ખાસ વખાણ માગી લે છે. કૃતિ ખાસ પ્રચારપાત્ર છે.

ના. નં.

૬. કીર્તિસ્તંભ ભા. ૩ જે—લખનાર: શ્રી સામરાવ આગરકર; પ્રકાશક: ગાંડીવ બાલોદાનમાળા-સુરત. પૃષ્ઠ ૭૬. પૂઠું ગ્લેઝ કાગળનું સચિત્ર, કિ. ૦-૫-૦

ગાંડીવ બાલોદાનમાળાની ચોથી માળાનું આ ૧૨ મું અને સળંગ ૭૨ મું પુસ્તક છે. આમાં મરાઠાવીરોની ૧૨ વાતો સંગ્રહાલ છે. સિવાજ મહારાજ, મોરો પંત, મહારાવ હોલકર, બાજીરાવ રેદરેકર, રામદાસ સ્વામી, જવાજ પંત, રામજી મહાદેવ, હીરામણી, વેસાજ કંક, બાજીરાવ પેશ્વા વગેરે મહાનુભાવોની રસદાયક પ્રેરણાપ્રેરક વાતો છે. મરાઠા યુગનો ઇતિહાસ શીખતાં-શીખવતાં સૌ કોઈને મદદરૂપ થઈ પડે તેવું આ પુસ્તક છે. ગાંડીવ કાયોલમે ઇતિહાસની હુનિયામાં આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરીને બાળકોની અનેરી સેવા બજાવી છે.

૭. હીરાકણી—લખનાર: ભાનુચંદ્ર જોષી, પ્રકાશક: હિપર પ્રભાલે. પૃષ્ઠ ૫૦, પૂઠું ગ્લેઝ કાગળનું, કિ. ૦-૪-૦, આવૃત્તિ ૧લી સચિત્ર.

ગાંડીવ બાલોદાનમાળાની ચોથી માળાનું ૧૦ મું અને સળંગ ૭૦ મું પુસ્તક છે. આમાં અંજલને વિકસાવે, હઠાપણને બહેલાવે અને શિખામણને સોદાવે એવી ત્રણ મુંદર વાર્તાઓ છે. એમાંની વાર્તાઓના ટૂંક, સાર આ રહ્યા:—

(૧) ઉતાવળા સો બાવરા—એક રાગ હતો. એણે પોપટ પાળેલો. પોપટ જીવતું બેખમ વહોરીને ‘અમર ફળ’ લઈ આવ્યો. રાગએ એ ફળ વવરાવ્યું. તેને ફળ થયાં. એક ફળને એરી નાગે કોરેલું. એ ફળ માળી તોડી લાવ્યો. દરબારમાં ફૂતરાંએ એને ખાધું. ખાતાં જ એ મરી ગયો. રાગનો મિત્રજ ગયો. એણે પોપટને મારી નાખાવ્યો. એક ચોતરો ચણી લખાવ્યું: ‘નિમકહરામ દગાખેર પોપટ.’ ત્રણેક વરસ વીતી ગયાં. એક ડોસા-ડોસીને તકરાર થઈ. ડોસી મૃત્યુને શોધવા નીકળી. એણે પેલા ફળની વાત સાંભળેલી. મરવા માટે ફળ ખાતાં એ તો જીવન યુવતી બની ગઈ. ગામમાં વાત ફેલાઈ ગઈ. રાગએ તમામ રૂથતને એ ફળ ખવરાવ્યાં, પોતે પસ્તાવો કરીને અમર રહેવાનું મુનાસખ ન ગણ્યું. ચોતરો ચણાવી લખાવ્યું: ‘ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર.’

(૨) અગમ છુદ્ધિ વાણીઆમાં—હેમચંદ ને ચતુરચંદ એ વાણિયા હતા. હેમચંદ પૈસાદાર અને ચતુરચંદ ગરીબ હતો. એક વખત ચતુરચંદે ‘લક્ષ્મી’ મેળવવાં લક્ષ્મીજીની પૂજા આદરી, લક્ષ્મીજી પ્રસન્ન થયાં. તેમણે પોતે ચતુરચંદને ઘેર વાસ કરવાનું વચન આપ્યું. ચતુરચંદે લક્ષ્મીજી પોતાને ઘેર જ રહે એવો પ્રયત્ન કર્યો... પોતે લક્ષ્મીજીને પોતાને ત્યાં રાહ બેઠાં બેસાડ્યાં... પુત્રો સુખી થાય માટે પોતે ઘેર જ ન આવ્યો. કુવામાં પડી આપઘાત કર્યો. ત્યારથી કહેવત નીકળી: ‘અગમ છુદ્ધિ વાણીઆ.’

(૩) પુણ્યનાં મૂળ પાતાળમાં—એક કઠિયારો હતો. ખૂબ દયાળુ હતો. એને ત્યાંથી ઢાંચ જ ખાધાપીધા વિના પાછું ફરવું નહિ. એક વખત એણે એ મુસાફરને ખવરાવ્યું. પોતે બૂખ્યો સૂઈ રહ્યો. બીજે દિવસે એને એક કંદ મળ્યો. મહેરોનું ઝાડ મળ્યું. ધીમે ધીમે એ પૈસાદાર થયો. રાગને કાને એ વાત પહોંચી. રાગએ કઠિયારાના ઝાડને ખોદવા પ્રયત્ન કર્યો પણ ને ખોદાયું નહિ, ત્યારથી કહેવત પડી કે ‘પુણ્યનાં મૂળ પાતાળમાં.’

ગાંડીવનાં ૧૯૪૧ ના પ્રકાશનમાં ‘હીરાકણી’ એક છે.

૮ પંચામૃત—લખનાર: બાનુશંકર જોશી, પ્રકાશક અને કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃ. ૭૦, પૃકું ગ્રેક કાગળનું, કિં. ૦-૭-૦, આદિતિ ૧લી, સચિત્ર.

‘પંચામૃત’ નામ પ્રમાણે એમાં પાંચ બાજતો પીરસાઈ છે: કવિતા, વાર્તા, જીવન-ચરિત્ર, રમત, સાચો ફિરસો. આ લખાણો ‘ગાંડીવ’માં પ્રકાશિત થયાં હોય તેનું પુસ્તક આકારે આ ચોથી માળાના ૧૪ મા અને સળંગ ૭૫ મા પુસ્તક તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામે છે. સોણલદાં સચિત્ર કવિતા છે. વાર્તા: મોટાઈની તકરાર. નૃત્તી, સરજ, ચાંદો, વાયુ, વરસાદ, દરિયો સૌમાં મોટું મોટું એની રસમય ચર્ચા કરવામાં આવી છે. જીવનચરિત્ર: ગણદેવીના કાનજી રખનાથ ભરવાડ, બી. એ. એમનું સુંદર જોળખાણ અપાયું છે. જ્ઞાનરમત: દિશા. ખૂણા વગેરેની રમતવાતી છે. એક સાચો રમુજી ફિરસો: મોતીદા રાજ્યના કેદીની શિક્ષાનો સરસ ફિરસો છે.

‘પુસ્તકનું’ નામ ‘પંચામૃત’ આપ્યું છે. ૨૨. ગિજુભાઈની એક ચોપડીનું નામ પણ ‘પંચામૃત’ છે. નામ પ્રમાણે શુભ ધરાવતી આ નાનકડી ચોપડી ખરેખર સૌ બાળકોનું ધ્યાન ખેંચે એવી છે.

૯. અમીઝરણાં—અખનાર: કસનજી મણિભાઈ દેસાઈ; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે.
પૃ. ૩૬; પૂઠું ઝેઝઝ ઠાગળતું; કિં. ૦-૨-૦ આવૃત્તિ ૧લી.

ગાંડીવ આસોદાન માળાની ચોથી માળાનું ૧૮મું અને કુલ પુસ્તકોમાંનું ૭૮મું એ પુસ્તક છે. આમાં મહાન પુરુષોના જીવનના નાના નાના બનાવો લઈ તેની મહત્તા સાબીત કરી છે. પુસ્તકમાં કુલ ૧૨ પ્રસંગો છે. (આપુ) મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી, નિમાઈ, અંબાલાલ સાકરલાલ દેસાઈ, શંકર પાંડુરંગ પંડિત, અહમદશાહ બાદશાહ, રામશાસ્ત્રી પ્રજાણે માહુલીકર, જમશેદ મહેતા, દાદાજી કાંડેલે, ગોપાળ કૃષ્ણ ગોખલે, પ્રયાગ નારાયણ, રંગનાથ શાસ્ત્રી.

આ 'અમીઝરણાં'નું પાન સૌ કોઈને જ્ઞાનપ્રદ નીવડે તેમ છે.

ભાઈ નટવરભાઈ એકલી પરીકથાઓ પીરસવા પાછળ જ માત્ર શક્તિ ખર્ચતા નથી, એ આ પુસ્તક વાંચ્યા પછી વિદિત થાય છે. આનો ખૂબ પ્રચાર કરવા જેવો છે. મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો જેઓ વિદ્યાર્થીઓની પરીક્ષા લે છે ત્યાં આ પુસ્તક પરીક્ષાપુસ્તક તરીકે રખાય તો સારું છે.

૧૦. ગુજરાતના ઇતિહાસની આરસી—અખનાર : ખંડેરાવ માનાજી પવાર, પ્રકાશક: તથા ૬૬ ઉપર પ્રમાણે. પૃ. ૪૦, પૂઠું ઝેઝઝ ઠાગળતું; કિં. ૦-૪-૦.

આ ગાંડીવ આસોદાનમાળાનું ચોથી શ્રેણીનું ૧૬ મું અને સળંગ ૭૬ મું પુસ્તક છે.

આમાં ગુજરાતના ઇતિહાસના ૧૫ પ્રસંગો લઈને તે કાવ્યરૂપે ઉતાર્યા છે. કાકુને કપડો, વનરાજ, શીઠેલી, ચોગરાજ, સામંતસિંહની ઘોડી, દારૂડિયો સામંતસિંહ, મૂળરાજ, મીનળદેવી, સિદ્ધરાજનો ન્યાય, કુમારપાળ, વસ્તુપાળ, કરજી.

કવિતાના છંદો સરળ અને સમજાય એવા હોઈને બાળકોને વાંચવા ગમે તેવા છે.

૧૧. નીલમ બા. ૨—પ્રયોજક: 'અનંત', પ્રકાશક: તથા ૬૬ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૫૨, પૂઠું જડા ઠાગળતું, સચિત્ર કિં. ૦-૪-૦.

આ ગાંડીવ આસોદાનમાળાનું ત્રીજી માળાનું ૧૨ મું પુસ્તક અને કુલ પુસ્તકોમાં ૬૨ મું પુસ્તક છે. એમાં 'કાન્નજરેખા' અને 'રાણીનો મુગટ' જે વાર્તાઓ આપાઈ છે.

પહેલી વાર્તા કંઈક આવી છે—હીરાધર અને ચંદ્રધર નામે જે સોદાગર હતા. હીરાધરને રત્નેશ્વર નામે પુત્ર અને ચંદ્રધરને કાન્નજરેખા નામે પુત્રી હતી. એક સાધુ આવ્યો, સાધુ કહે 'છોકરો ૧૨ વરસ જીવશે; ને કાન્નજરેખા પરણતાં જ રાંડશે.' અને છોકરાને જંગમમાં મૂકી આવ્યા. કેટલાંય દુઃખો પડ્યા પછી જાને છોકરાં ઘેર આવ્યાં. ત્યાં એમનાં લગ્ન થયાં.

અને (૨) 'રાણીનો મુગટ' માં—એક રાજા હતો. તેણે દરબાર ભર્યો. દરબારમાં એક ખંડિયો ગભગભનો રાજા ગેરદાનર રહેતો. એની રાણી મુગટલક્ષ્મીનું ઘટ ઢિંચતી હતી. રાજાને એ ન ગમ્યું. એણે 'મુગટલક્ષ્મીનું ઘટ' તોડાવવા પ્રયત્ન કર્યો. તત તોડાવવા જતાં રાજા અને તેનું કુટુંબ કેવું દુઃખી થાય છે તેનું સુંદર વર્ણન કર્યું છે. 'નીલમ' ખરેખર બાળકોને ગમે એવી સુંદર પુસ્તિકા છે.

૧૨. બકુલ ભા. ૨—પ્રયોજક: ‘અનંત’ પ્રકાશક ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૫૬. પૃ. ૬ નાકા કાગળનું સચિત્ર. કિં. ૦ ૩-૦, આટલિ ૧લી.

આ ગાંડીવ બાલોદાન માળાનું ત્રીજી માળાનું ૬ મું પુસ્તક છે. આમાં બે સુંદર ચાતીઓ અપાઇ છે: (૧) પરીકન્યા (૨) રૂપાં મારી.

પરીકન્યા—એક રાજા હતો. રાજા વૃદ્ધ થયો. એણે પોતાના પુત્રને ધનભંડાર સોંપી દીધો. ભંડાર ખોલતાં જ એક હાથીદાંતની પટ્ટી ઉપર સોનાના તાર વડે આંકેલું એક છોકરીનું ચિત્ર જોયું. છોકરો ચિત્રવાળી છોકરીને મેળવવા આતુર થયો. એને મેળવવા એણે જે જે પ્રયત્નો કર્યા તેનું સુંદર કલ્પનાલયુક્ત આમાં વર્ણન છે.

રૂપાં મારી—એક રાજા હતો. એને છોકરાં નહિ. મહાપ્રયત્ને નાની રાણીને છોકરી યઇ. ખીજી રાણીએ છોકરીને ઠેકાણે બિલાડીનું બચ્ચું મૂકી દીધું. છોકરીને પિત્તળના હાંડમાં પૂરી નદીમાં તરતી મૂકી દીધી. નદીકાંઠે એક ઝાડ ઉપર રહે એક સમડી. એનું નામ રૂપાં મારી. રૂપાં મારીના રક્ષણ હેઠળ છોકરી મોટી થાય છે. છેવટે રાજકન્યારૂપે રાજમહેલમાં પહોંચે છે. વગેરે ખીના રસિક રીતે સમજાવી છે. ‘બકુલ’ બાળકોને ગમશે. પણ ‘પરીકન્યા’નું સામાન્ય વધુ ન જામે એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

૧૩. ગાંડીવ બાલોદાનમાળા—પુસ્તક, ૫૬, ૬૨, ૬૫, ૭૦, ૭૨, ૭૪, ૭૫, ૭૮, ૭૯.

ઉપરનાં નવેય પુસ્તકોના કાગળો, છાપકામ અને બાંધણી નમૂનેદાર છે. કિંમત જોતાં સસ્તાં પણ છે. બાળકો માટે પીરસાતાં પુસ્તકોમાં ‘ગાંડીવ’નાં પ્રકાશનો બ્યાન ખેંચે એવા હોય છે. છતાં એમાંથી પરીકન્યા, કલ્પનાના ઘોડાની વાદો બોલી યઇ ‘અખીઝરણાં’ કે ‘આસી’ જેવાં સાહિત્ય વધુ પીરસાય એ ઇચ્છવા યોગ્ય છે.

૧૪. એક હતો રાજા ભાગ ૧—અખનાર, ‘પારમજ’; પ્રકાશક, તથા કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃ. ૬૫ ચોથી માળાનું પુ ૫ ૧. ૪૨, પૃ. ૬. એક કાગળનું. કિં. ૦-૩-૦.

એક વાદી હતો. તે બિલાડીનો એક કરતવો હતો. બિલાડીની ચાલાકીની વાત રાજનયરના રાજા પાસે ગઇ. રાજાને કૃતરા કાગડાના ખેત્ર ખૂબ ગમે. રાજાએ બિલાડીના ખેત્ર જોયો. તે બિલાડી ઉપર મોહી પડ્યો. એણે બિલાડી માગી. વાદીએ જો પરાણે આપી. કોઇથી બિલાડી કહેવાય નહિ. ‘મીની રાણી’ કહેવું પડે. રાણી ન કહે તેને જોડમાં જવું પડે. મીની રાણીની તનિયત બગડી, રાજા ગાંડોતર યઇ ગયો. મોટા મોટા ડાકટર લેકો બોલાવ્યા. મીનીરાણી માટે વિમાનમાં ચિકિત્સાથી ડૉક્ટરને બોલાવવાવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ વિમાન ઉપડતાં પહેલાં જ મીની રાણી મૃત્યુ પામ્યાં. એને માટે સોનાની ઠાડી બંધાવી તેમાં મયૂર પથરાવી રાજાએ નનામી જાતે ઉપાડી. ચંદનની ચેદ બાંધી. પોડાશનો રાજા જ્યસિંહ ફરતો ફરતો ત્યાં આવ્યો. ‘કોસ’ ફરતા હતા ત્યાં ગયો; તો જાણ્યું કે સાત દિવસની હડતા છે. કારણ પૂછતાં જણાવ્યું કે ‘મીની રાણી’ મૃત્યુ પામ્યાં છે. છાપામાં છપાયું ‘જ. મીની રાણીનું મૃત્યુ.’ રાજા મહારાજા અને પ્રુદ્ધ વાઇસરોયે પણ શોકદર્શક ‘તાર’

ક્યો. રાગ સાથે વાત કરવાની હજુ પણ વિચિત્ર. જે વાત કરવી હોય તે સંગીત ગાંધને કહેવી પડે. એક વખત ઘાસના તબેલામાં આગ લાગી. તે વાત કહેવા ગાદીવાને અનેક આલાપ મારી આ...ગ...લા...ગી... એમ બહાર કહ્યું. વખત જવાથી ભારે નુકસાન થયું.

એક વખત લડાઈમાં પણ એવીજ રીતે સંગીત ગાતાં ગાતાં લડાઈ કરવાથી—ગધેડાની પેઠે આલાપતાં માર ખાવો પડ્યો. વગેરે હાસ્યજનક વસ્તુ સંગ્રહાયું છે.

૧૫. એક હતો રાજા ભા. ૨—પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે. ૫. ૩૬, પૂઠું બડા કાગળનું, કિં. ૦-૨-૦, આવૃત્તિ ૧ લી.

ગાંડીવ આશોલાન માળાનું ચોથી માળાનું ૧૪ યુ' અને સળંગ ૭૪ યુ' પુસ્તક છે. આમાં બે વાર્તાઓ છે. જાને ' ગાંડીવ ' પખવાડિકમાં પ્રગટ થઈ ચૂકેલી છે: (૧) એક રાજા હતો. એક વખત બધા દરબારીઓ મૂગા મૂગા બેઠા હતા. તે વારે રાજાએ બૂમ મારી ' વજર ! ' વજરે બૂમ મારી ' દરવાન ! ' દરવાને તળાવમાંથી એક કાણુ માછલી આણી રાજાને વાંસે વળગાડી. વજરે રાજાને વાંસે ખંજવાળવા માંડ્યું. થોડી વારે ખંજવાળવાનું બંધ કરી દરવાન માછલી લઈ પાછો ફર્યો. માછલી તળાવમાં મૂકી આવ્યો. રાજાનો પિત્તો ખસ્યો. એણે વજરને ગરદન મારવાની શિક્ષા ફરમાવી. પછી ગરદન કેમ મારવાનો છે તેનું કારણ રાજાએ વજરને પૂછ્યું. વજરે કંઈ જ જવાબ દીધો નહિ. એણે કહ્યું: કોરણ જાણવાનું કામ કોટવાળનું છે. કોટવાળ કંઈ સમજ્યો નહિ. ' કારણ ' શોધવા ધનિષ્ઠ કહેાયું.

એક છોકરાએ રાજાના ' કારણ 'નો ઉકેલ આપ્યો. વગેરે.....કદપનામિશ્રિત રાગજીની વાર્તા જોડી છે, બાળકોને રસપૂર્વક વાંચવી ગમશે.

બીજી વાર્તામાં પણ એવા જ એક રાજાની વાત છે. એ રાજા ઉપર બીજો રાજા ચઢાઈ કરવા આવે છે. પ્રધાન રાજાને પૂછે છે શું કર્યું ? રાજા જવાબ વાળે છે ' રિવાજ પ્રમાણે કરો. '... . રાજા વેશપલટો કરી પ્રજાની સ્થિતિ જોવા નગરચર્યાએ નીકળે છે. રાજા કોશીના મૂંપડામાં રહે છે. પ્રજાને રાજકારભાર સોંપી દે છે.

પહેલી કરતાં બીજી વાર્તાનું વસ્તુ સંસ્કારપૂરક જણાય છે.

ગમ્મત સાથે જ્ઞાન આપે એવી જાને વાર્તાઓ છે.

‘ દ્રષ્ટા ’

૧૬. મુઘલ રાજ્યવહીવટ—અનુવાદક: શ્રી. રામલાલ યુનીલાલ મોદી, પ્રકાશક: યુનરસત વર્નાક્યુલર સોસાયટી; અમદાવાદ. કાઉન કદનાં ૫૫૪ ૧૦+૧૦૯, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૮-૮-૦ ૧૯૪૨.

આજે જ્યારે હિંદુસ્તાનમાં રાજદારી હિલચાલ એ આમજનતાના પણ પ્રશ્નરૂપ થઈ પડી છે તેવે વખતે રાજદારી પ્રવૃત્તિઓમાં રસ લેનાર માટે મુઘલ-કાળના રાજ્યધારણને લગતું આ પુસ્તક આવકારદાયક ચર્ચા પડશે. તેમાં પણ પ્રો. જહુનાથ સરકાર સરખા ઇતિહાસકાર અને સંશોધનકારની કલમે તૈયાર થયેલ આ પુસ્તક તત્કાલીન રાજ્યવહીવટ કેવો હતો તેનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવા માટે સરસ સાધનરૂપ છે.

મુદ્રાણ રાજ્યધારણમાં કયા કયા ખાતાના હોદ્દાધારીની શી પદવીઓ હતી અને આજે આપણે ત્યાં પ્રચલિત કેટલાંક એવાં નામે શામાંથી ઊતરી આવ્યાં છે તે, તથા રાજ્યધારણ અંગેના કરવેરાઓ, લાગાઓ, તેમ જ સામાજિક કાયદાઓ વગેરે આ પુસ્તકમાં આપવામાં આવ્યું છે. છેલ્લે લેખકે મુદ્રાણના પતનનાં મૂળભૂત કારણો આપ્યાં છે. તેમાં ઔરંગઝેબની ધર્મોપદેશ અપરચાને હોવાનું જણાઈ આવે છે. ઇતિહાસ અને રાજ્યધારણના જિજ્ઞાસુઓને આ પુસ્તક કીક ઉપયોગી થઈ પડે તેવું છે.

૧૭. ગુજરાતી સ્ત્રીઓની શારીરિક સંપત્તિ—લેખક: શ્રી. રમણીકલાલ મણિલાલ દેસાઈ, પ્રકાશક—કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૫૧, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૮-૨-૦.

ગુ. વ. સોસાઈટીને શ્રી. પ્રાગજી દયાજી દરિયાણી તરફથી મળેલા દૂરદેશી આવકમાંથી દર વર્ષે સ્ત્રીઓના પ્રશ્નોને લગતા વિષયો ચર્ચાતા નિબંધો મંગાવી તેમાંના શ્રેષ્ઠને પસંદ કરી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. તદનુસાર આ વર્ષે “ ગુજરાતી સ્ત્રીઓની શારીરિક સંપત્તિ ” એ વિષયનો આ નિબંધ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. લેખકે, હિંદના ઇતર પ્રાંતોની સ્ત્રીઓની શારીરિક સ્થિતિનો ખ્યાલ આપી તેની સાથે ગુજરાતની સ્ત્રીની શારીરિક સ્થિતિની તુલના રજૂ કરી છે. સાથે સાથે પરદેશની સ્ત્રીઓની સ્થિતિ પણ જણાવી ગુજરાતી સ્ત્રીઓના ત્રણ વિભાગ ધનવાન, મધ્યમ અને ગરીબ વર્ગની સ્ત્રીઓના શારીરિક સ્વાસ્થ્યનો ખ્યાલ આપ્યો છે. વળી સ્ત્રીઓની દુર્બળતાનાં કારણો પણ આપી તેમની તંદુરસ્તી સુધારવાના કેટલાક ઉપાયો પણ આ પુસ્તિકામાં સૂચવ્યા છે.

૧૮. કેનોપનિષદ—અનુવાદક: મણિલાલ હાજારામ ભટ્ટ, પ્રકાશક અને કદ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૭૪, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૮-૦.

સ્વામીશ્રી વિક્રતાનંદ ગોવિંદજી ગ્રંથમાળાના ત્રીજા પુસ્તક તરીકે આ કેનોપનિષદ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. આ અગાઉ એ ગ્રંથમાળામાં હિંદુ તત્ત્વજ્ઞાનવિષયક આર ઉપનિષદો પૈકી મુંડકોપનિષદ અને પ્રશ્નોપનિષદ પ્રસિદ્ધ થઈ ગયાં છે. ઉપનિષદજ્ઞાનના જિજ્ઞાસુઓને સમજવો સુલભ થાય તેવો આ વિવેચનાત્મક અનુવાદ છે. માત્ર અધ્યાત્મજ્ઞાનના ઉપાસકોને જ એ ઉપયોગી થઈ પડશે એટલે કર્યા પુસ્તકાલયો આ પુસ્તક વસાવે એ વધુ ઇચ્છે.

૧૯. ખેડૂતનો શિકારી અને મધ્યમસરની ચાલ—લેખક: શ્રી. જુગતરામ દવે, પ્રકાશક: નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૫૬, સાદું ભાવવાહી સચિત્ર પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૪-૦.

નવજીવન પ્રકાશન મંદિરે તરફથી આપણા સાહિત્યમાં જે ઉત્કૃષ્ટ ફાળો આપણને મળી રહ્યો છે તેમાં ગ્રામોપયોગી સાહિત્ય ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. લેખકે એ મહાનિબંધ નાટકો ગામડામાં પ્રચલિત એ બીનો હાથે ચિતાર આપતાં આ પુસ્તકમાં રજૂ કર્યાં છે. ગામડાનો આશુ મહેલ આદમી પણ સમજી શકે, તેવી સરળ મુગમ્મ શૈલીમાં લખાયેલાં આ નાટકો શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓ બંજવી ગ્રામજનતાની આ બીનો દૂર કરવામાં સદાયકુંપ થઈ પડે તેવાં છે. સર—અવસરે બજવાતા સંવાદોમાં શાળાશિક્ષકો આ નાટકોને જરૂર રચાન આપી શકે. પુસ્તકાલયો અચૂક આ પુસ્તક વસાવી લે.

૨૦ મુદ્રામાળના કેદારા—સંપાદક: શ્રી. મનભાઈ પ્રભુદાસ દેસાઈ; પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે. કુલ્લેખ સોળપેજી કદનાં, પૃષ્ઠ ૨૦, સાદુ પૃષ્ઠ, મૂલ્ય દોઢ આનો.

માધ્યમિક શાળામાં ગુજરાતીના અભ્યાસક્રમમાં ઉપયોગી થઈ પડે તેવું ગ્રેમાનંદરચિત મુદ્રામાચરિત ગુજરાત વિદ્યાપીઠ તરફથી સંશોધનપૂર્વક આ અગ્રહ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલું. તે સાથે, નરસિંહ મહેતાનું રચેલું મુદ્રામાચરિત પણ કાવ્યદોહન પરથી આવવામાં આવેલું. પરંતુ તે પછી સંપાદકને ઇતર ચાર હાથપ્રતો મળી આવતાં તેના પરથી નવેસર સંશોધનપૂર્વક આ નવસિંદ્રુત મુદ્રામાચરિત-મુદ્રામાળના કેદારા-પ્રકટ થયું છે. માધ્યમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતીના અભ્યાસક્રમમાં એ કીટ હાથ લાગે તેવું-અભ્યાસની તુલનાત્મક દૃષ્ટિ આપે તેવું છે.

૨૧. વડોદરાનો રાજ્યવહીવટ—લેખક: શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ; પ્રકાશક: શ્રી સયાજી ગ્રામવિકાસમાળા-વડોદરા. કાલિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧+૧૧, આર્ટ પેપરનું સચિત્ર પૃષ્ઠ, મૂલ્ય ૦-૪-૧

શ્રીમંત સરકાર તરફથી રાજ્યના ગ્રામજીવનના પ્રશ્નો સમજાવતી સાદી ભાષામાં પુસ્તિકાઓ પ્રકટ કરવા માટે ક્ષીરક નિધિમાંથી દર વર્ષે રૂ. ૧૦૦૦ ખર્ચવા મંજૂર કરેલા તેના દ્વારા શ્રી સયાજી ગ્રામવિકાસમાળા શરૂ કરવામાં આવી છે તેના પ્રથમ પુષ્પ તરીકે આ પુસ્તિક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તિકના લેખક શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ રાજ્યના રાજ્યબંધારણના અચ્છા નળજીદાર દોષ તેમણે ગ્રામપ્રજા સમજી શકે તેવી સરળ ભાષામાં, નળજી ઘરમાં બેઠાં બેઠાં વાતચીતરૂપે આપ્યા રાજ્યનું બંધારણ સમજાવ્યું છે. વડોદરા રાજ્યનું બંધારણ ગ્રામપ્રજાને સમજાવું સુલભ થાય તેવું આ પુસ્તિક છે. છતાં એને વાંચી સમજવા માટે ડેટલુકે અનિવાર્ય ગાન તો આવશ્યક છે જ. પુસ્તિક સાથે આપેલું જરૂરિયક રાજ્યનંવનના મોટામાં મોટા અમલદાર, ખુદ શ્રીમંતથી શરૂ થતા કારોબારથી લઈને રાજ્યના નાનામાં નાના નોકરો કયા ખાતામાં કયા પદ પર હોય છે તે સમજાવી વધુ સ્પષ્ટતા કરે છે.

૨૨. પણ સરકારે લોકો માટે શું કર્યું ?—લેખક: શ્રી. રમેશનાથ રંમનાથ જીતમ, પ્રકાશક કદ પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય ૦-૨-૬.

આ પુસ્તિકમાં લેખકે શ્રીમંત સરકારે રાજ્યની પ્રજાના કિનસાધન અર્થે શાં શાં પગલાં લીધાં છે તેનું ગામડે વસતી જનતાને ગાન કરાવવા વાતોરૂપ માફિતી આપી છે. પુસ્તિકમાં મુખ્યત્વે ડેળવણી, લોકહિતકારી કાયદા-કાનૂનો, તેમ જ સરકારે બેહૂતો અને ગામડાંના દિતાર્ય પણ શું શું કર્યું છે તેનો ખ્યાલ આપેલ છે.

૨૩. કેવાદાર બેહૂત—લેખક: શ્રી. મણિલાલ દિરાલાલ સાહ; પ્રકાશક, કદ, પૃષ્ઠ ઉપર પ્રમાણે. પૃષ્ઠ ૮૮, મૂલ્ય ૦-૩-૦.

આ પુસ્તિકમાં પણ ઉપર જણાવેલી ચોખ્ખા મુખ્ય અને સરળ ભાષાશૈલીમાં સંવાદાત્મક રીતે બેહૂતોનાં કેસોના પ્રશ્નની હજીવટ કરી છે. રાજાનાં ગામડાંના આર્થિક પ્રશ્નો

સમજવામાં એ ગામડે વસતી પ્રળ આ પુસ્તકમાં આપેલી વિગતો સમજ દેવાનો વિચાર કરે એ જરૂરી છે.

શ્રીમંત સરકારે ગ્રામજનતાના પ્રશ્નોની હથાવટ કરતું 'આવું' સાહિત્ય પ્રકટ કરવાની જે યોજના પડી છે તેને અમે આવકારીએ છીએ અને સલાહ સાહિત્યમાળા અને બાલ-જ્ઞાનમાળાની માફક આ સલાહ ગ્રામ વિકાસમાળા રાજ્યનાં ગામડાંના પ્રશ્નોની હથાવટ કરી એમની ઉન્નતિસાધક નીવડે એમ ઇચ્છીએ છીએ.

મહિલાલ પ્ર. વ્યાસ

સામયિકો

નવચેતન-જુલાઈ-ઓગસ્ટ '૪૨-તંત્રી: શ્રી. ચાંપલી વિહારદાસ ઉદેશી; ઠાકી પાસે, વડોદરા. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬-૬-૦.

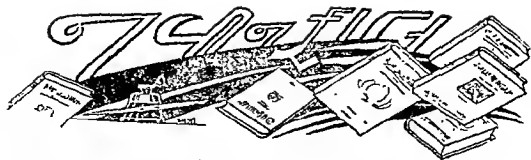
છેલ્લાં એકવીસ વર્ષ થયાં 'નવચેતન' માસિક આપણાં ગુજરાતી માસિકોમાં હમેશાં મોખરે રહ્યું છે. એમાં આવતા સાહિત્ય અને કલાના ક્ષેત્રો તેમ જ કલાત્મક ચિત્રો ગુજરાતી સાહિત્યમાં રસ લેતી તમામ પ્રજાનું એકધારું આકર્ષણ બની રહેલ છે.

આ અંકથી 'નવચેતન' ગુજરાતમાંથી-વડોદરાથી-પ્રસિદ્ધ થાય છે, એ આનંદનો વિષય બને છે ત્યારે, આજ અંકમાં તંત્રી એની આર્થિક વિટંબણાઓ પહેલા જ પાને રજૂ કરે છે. આવા સારા માસિકને નિત્યવિકસિત રાખવા માટે કેટલા જરૂર અને જહેમતનો વ્યય થતો હશે એ સામાન્ય વાચકને ન પણ સમજાય. છતાં એ અનેક આર્થિક આંધીઓમાંથી પસાર થતું 'નવચેતન' ત જ રહ્યા ક્યું છે, એ ગુજરાતી સાહિત્યપ્રસિક્ક જનતાનું સદ્-ભાગ્ય જ છે. આ અંકે તંત્રી એને નિત્યવિકસિત અને ઉત્તરોત્તર સાહિત્યકલાસમૃદ્ધ રાખવા માટે બીજી કંઈ નહિ તો નવા ગ્રાહકો માટે માગણી કરે છે. પુસ્તકાલયો, બીજી કચરા જેવું સાહિત્ય પોતાને ત્યાં આવડું અટકાવી આવા સુચારુ સાહિત્યિક માસિકને જરૂર અપનાવે. અને એના ગ્રાહક નોંધાઈ જાય. દૂર પડેલા આપણા આ માન્ય મહેમાનની આપણે આંગણેની આટલી અભિપ્રસા 'નવચેતન'ના ગ્રાહક થઈને જરૂર પૂરી પાડે.

આ અંકમાં આપેલા ક્ષેત્રોમાં કાન્તિલાલ જગનલાલ પંડ્યાનો રસોઈનાં મૂળતત્ત્વો-વાળો લેખ આપણા પાઠ્યાસ્ત્રની શાસ્ત્રીયતા પર ઠીક પ્રકાશ પાડે છે, ત્યારે 'આર્થિક જાપાને' વાળા લેખમાં શ્રી. સંપતનો જાપાનની આર્થિક પરિસ્થિતિનો આપણને ઠીકઠીક ખ્યાલ આપે છે. વિરલકાવ્યોને લગતો વિવેચનાત્મક લેખ અને પ્રાચીન દિંદમાં ચિત્રપ્રિયતા એ બધા લેખો ખાસ વાંચી જવા જેવા છે.

રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો પોતાની રિયલિયનુસાર એ માસિકના ગ્રાહક થઈ સાહિત્ય-કલાજ્ઞાનનો સારો લાભ પ્રાપ્ત કરે.

મ. પ્ર. વ્યાસ

૧ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧ સર્વોદયની જીવનકળા—અનુ : શ્રી. ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ, મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

૨ હિંદુ જીવનદર્શન—ભૂજલેખક : સર રાધાકૃષ્ણન. અનુવાદક : શ્રી. ચંદ્રશંકર પ્રા. શુક્લ, મૂલ્ય રૂ. ૮-૧૦-૦.

૩ સ્વરાજ્યશાસ્ત્ર—લેખક : શ્રી. વિનોબા ભાવે, મૂલ્ય ૦-૬-૦

૪ ઉર્દૂ લિપિશિક્ષિકા—લેખક : શ્રી. દંસરાજ જૈન અને શ્રી. ગિરિરાજ કિશોર, મૂલ્ય રૂ. ૮-૭-૦.

૫ સુદામાજીના કેદારા—સંપાદક : શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. ૦-૧-૬

૬ ખેડૂતનો શિકારી અને મધ્યમસરની ચાલ—લેખક : શ્રી. જુગતરામ દવે, મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૬.

૨ શ્રી સયાજી ગ્રામ વિકાસ માળા-વડોદરાનાં પુસ્તકો

૭ વડોદરાનો રાજ્યવહીવટ—લેખક : શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ, મૂલ્ય રૂ. ૦-૪-૧.

૮ સરકારે લોકો માટે શું કયું ?—લેખક : શ્રી. રમેશનાથ રંગનાથ ગૌતમ, મૂલ્ય રૂ. ૦-૨-૬.

૯ દેવાદાર ખેડૂત—લેખક : શ્રી. મણિલાલ દિરાલાલ શાહ, મૂલ્ય રૂ. ૦-૩-૦.

૩ જીવનલાલ એન્ડ સન્સ-અમદાવાદ તરફનાં પુસ્તકો

૧૦ કોનો વાંક ? (પાંચમી આવૃત્તિ)—લેખક : શ્રી. કનૈયાલાલ માણેકલાલ યુનશી, મૂલ્ય રૂ. અઢી.

૧૧ અણુહીલવાદનો ચુવરાજ-ભા.૧, ૨—લેખક : શ્રી. ભગવાનદાસ સાહિત્યવિભાગી, મૂલ્ય બન્ને ભાગના રૂ. ૪-૮-૦.

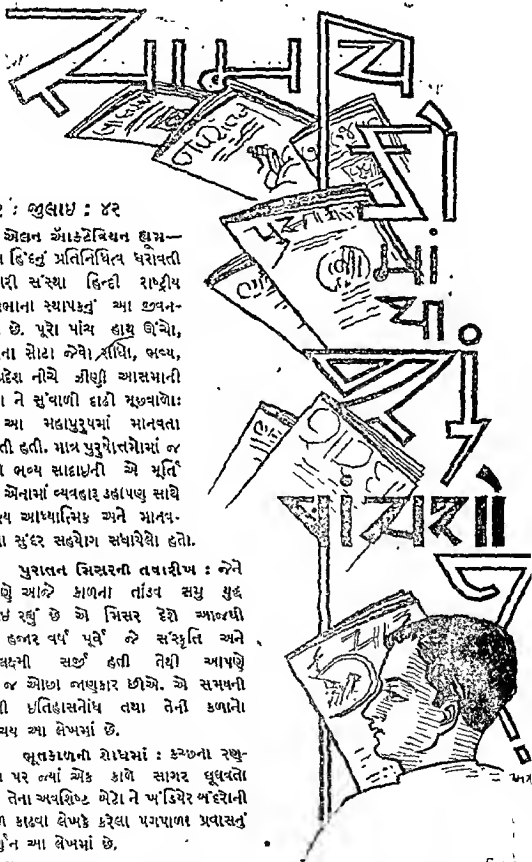
૪ અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૨ સમાજનાં મૂળ—લેખક : શ્રી જ્યોતેશચંદ્ર પાટકજી, પ્રકાશક : યુગાન્તર કાર્યોચ્ચ, ગોપીપુરા, સુરત; મૂલ્ય રૂ. ૧-૧-૦.

૧૩ બાળકોની તંદુરસ્તી—લેખક અને પ્રકાશક : શ્રી. મગનલાલ બાઈચંકર યાત્રી, પેટલાદ મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

૧૪ યોગાનુભવ સુખસાગર—લેખક : શ્રી. આચાર્ય ઋદ્ધિસાગર મુરિ, પ્રકાશક : જૈન જ્ઞાન મંદિર, વિળાપુર. મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦.

૧૫ વડોદરા રાજ્યની વસતિગણતરી—સન ૧૯૪૧ સંપાદક : શ્રી. સત્યજીત મુકરજી, પ્રકાશક : પ્રકાશન અમલદાર, વડોદરા રાજ્ય. મૂલ્ય રૂ. ૧ ૬-૦.

કુમાર : જીલાઈ : ૪૨

એલન ઍક્ટેવિયન હામ—
સમસ્ત હિંદુ પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતી
રાજદારી સંસ્થા હિન્દી રાષ્ટ્રીય
મહાસભાના સ્થાપકત્વ આ જીવન-
ચરિત્ર છે. પૂરા પાંચ હાથ જીવો,
સાગરના સોટા જેવો સંધિ, ભવ્ય,
બાહ્યપ્રદેશ નીચે ઝીણી આસમાની
આંખો ને સુવાળી દાઢી મૂઠવાળો:
એવા આ મહાપુરુષમાં માનવતા
નીતરતી હતી. માત્ર પુરુષોત્તમોમાં જ
મળતી ભવ્ય સાદાઈની એ મૂર્તિ
હતા. એનામાં વ્યવહાર કહાવણુ સાથે
પૌર્વોત્તર આધ્યાત્મિક અને માનવ-
પ્રેમનો સુંદર સહયોગ સંધાયેલો હતો.

પુરાતન મિસરની તવારીખ : જેને
આંગણે આજે કાળના તાંડવ સમુ મુદ્દ
ખેલાઈ રહ્યું છે એ મિસર દેશે આજઘી
પાંચ હજાર વર્ષ પૂર્વે જે સંસ્કૃતિ અને
કળાવ્યક્તી સર્જી હતી તેથી આપણે
બહુ જ ઓછા બાણકાર છીએ. એ સમયની
હિંદી ઇતિહાસનોંધ તથા તેની કળાનો
પરિચય આ લેખમાં છે.

ભૂતકાળની શોધમાં : કચ્છના રણ-
પ્રદેશ પર જ્યાં એક કાળે સાગર ધૂધવતો
હતો તેના અવશિષ્ટ ખેટો ને ખંડિયેર બંદરોની
બાળ કાઢવા લેખકે કરેલા પગપાળા પ્રવાસનું
વર્ણન આ લેખમાં છે.

ઊર્મિ અને નવરચના : જુલાઈ : ૪૨

પ્રકાશને પામનાર : દિલ્હીમાં દોઢ ફૂટ " ધી સોલ ઑફ એ પીપલ "નું બીજું પ્રકરણ આ લેખમાં રજૂ કર્યું છે. એમાં બગવાન છુદ્દની જીવનઝરમર આપવામાં આવી છે. લેખકે આ, જીવન પુસ્તકો પરથી તારીખે નહિ પણ જીવન વર્તમાનકાળની વાસ્તવિકતા-ઓમાંથી લીધેલું છે.

સંત જોગિંદ્રસિંહ : સૈકાઓ પહેલાં એ એક ગામડાના પાદરીને ત્યાં જન્મ્યો હતો. તેનો પિતા એને પણ એક પાદરી બનાવવા ઇચ્છતો હતો. એણે માનવગતને બરખા જનારાં યુદ્ધો સામે આખર સુધી ઝૂકી શાંતિના ફૂલનું બિરદાવ પ્રાપ્ત કર્યું હતું.

ગુણસુન્દરી : ઑગસ્ટ : ૪૨

શ્રી. શારદાબહેન મહેતા : ગણીતાં લોકસેવિકા અને ઓએ મારેની ઉચ્ચ કળવણીનાં હિમાયતી શ્રી. શારદાબહેન જેઓ કવે વિદ્યાપીઠનાં વાઇસ ચેન્સેલર નિમાયાં છે તેમની આ લેખમાં સંક્ષિપ્ત સેવારેખાઓ આપવામાં આવી છે. જીવનીકાર કહે છે:—

" તેમની અધ્યાય કાર્યશક્તિ વડે જ નહિ પરંતુ તેમના ઉમંગી સ્વભાવ વડે આજે તેમણે અનેકને આકર્ષ્યાં છે. સ્વાભાવિક નિરાદરતા અને નિખાવસ હૃદય વડે એ સૌમ્ય ભૂતિએ અનેકને જીત્યાં છે. વિચારના ગમે તેવા મતભેદ હોય છતાં તેમણે કોઈ દિવસ ઉંચા અવાજે અક્ષર કાઢ્યો નથી. જલદી પોતાનું દરિયું નમ્રતાથી મૂળીને સામા પશુવાળાને દસતાં દસતાં ઠરાવવાની કળા તેમણે દસ્તાવજ કરી છે. "

સંતાનોત્પત્તિ અને બાળકોએ વિષે આપણી મનોદશા : આ લેખમાં ઉપર્યુક્ત વિષયનો બીજો હાલો આગળ ચાલે છે, જેમાં બાળકોના શીતળા, તેના દાંત આવવા, બાળકોને આપવામાં આવતી દૂધની પ્રયા વગેરે બાળકને ધોડિયામાં સુવાડવાની પ્રયાનો વિશેષ દર્શાવ્યો છે.

ચિત્રમય જગત : ઑગસ્ટ : ૪૨

અંશય : જાણવા જેવી જુદાં જુદાં સામયિકોમાં આવેલી અતિઉપયોગી એવી ઢાળ-કતો આ લેખમાં છે. આ અંકના સામયિક દોઢન વિભાગમાં આપેલો લેખ " વિલાસિતા-એક ભયંકર રોગ " પણ એમાં છે. નવું નવું જાણવાની જિજ્ઞાસાવાળાઓ એ લેખ ખાસ વાંચવા જેવો છે.

ભારતીય રાજ્યકાંતિનો અંતિમ ઇતિહાસ : દિલ્હીમાં ગાંધીજીએ ઉપાડેલી વિશાળ પાયા પરની રાજકીય દિશાસના હાલના સંજોગો અને રાજદારી પરિસ્થિતિની વચ્ચેના આપતા આ લેખમાં, મહાસત્તાના અંતિમ પગલાનું વિદગાવલોકન છે.

ફૂલછાખ : આ લેખમાં પણ સંચયવાળા લેખની જેમ જુદી જુદી જાણવા જેમ હકીકતો આપી છે.

જાપાને મહાયા કેપી રીતે લીધું ? જાપાનીઓએ મહાયા પ્રદેશ કેવી રીતે સર કર્યો તેને કમળી જાણવા જેમ માહિતી આ લેખમાં છે.

યુવક : ઑગસ્ટ : ૧૯૪૨

વિચારરત્નો અને ન્યાયિતાઓ : શ્રી. અરવિંદનાં વિચારરત્નો અને અધ્યાત્મ-દર્શનનાં સૂત્રાત્મક સૂચનો આ લેખમાં છે.

માખણ અને ધી : શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટે, બુદ્ધિના વિકાસ માટે, દીર્ઘાયુષની પ્રાપ્તિ માટે ધી માખણ-આ બે ખાદ્યપદાર્થો આપણા દેશ માટે (કારણ કે આપણે માંસાહારી પ્રજા નથી) અમૂલ્ય છે. આપણા દીર્ઘદષ્ટિ પૂર્વજોએ આ વાત બરાબર પિછાની છે. “ ઘૃતં વૈ આયુઃ ” ધી એ જ આયુષ્ય છે. “ આયુર્મૂલમ્ દ્વિધિઃ ” (જઠરાગ્નિને ‘જઠરાગ્નિઃ’ થી સંબોધવામાં આવ્યું છે) ધી એ જ આયુષ્ય છે. ‘ઘૃતહીનં કુમ્ભોજનમ્’ ધી વગરનું ભોજન કુમ્ભોજન છે.

રેખા : ઑગસ્ટ : ૧૪૨

ધરતીનાં છોડુ : શ્રી. પ્રભુભાઈ પટેલ લિખિત નાટકનો વધુ હપ્તો આમાં છે.
મેંઘવારી : મેંઘવારીને લગતી હજારો માર્મિક કટાક્ષયુક્ત નિબંધિકા આ લેખમાં છે.
ચાક્યા ભવ : ગાંધીજીએ હાલના રાજદારી વાતાવરણમાં ઉપાડેલા સૂત્ર “ ચાક્યા ભવ ”ની રાજકીય વૃક્ષનાત્મક તોંધ આ લેખમાંથી મળશે.

મેંઘવારી : ઉપર જણાવેલા મેંઘવારીના લેખ પછી ફરી આવતા એ જ નામના લેખમાં મેંઘવારીને લગતું અર્થશાસ્ત્ર સમજાવવામાં આવ્યું છે.

જીવનનું ક્ષેત્ર શું ? આ લેખ “ શિક્ષણ અને સાહિત્ય ”ના પાઠશાળા અંકમાં આવી ગયેલો છે. તેમાં જ્ઞાની લોકસેવકની, કર્મોને યોગથી કરવા તથા શોધવાની મર્યાદા શી ? શું એણે સંસારાસક્ત મનુષ્યની જેમ પોતાની બુદ્ધિને વેગ આપી નવાં નવાં કર્મો ખોળતા અને હાથમાંનાં કામોને વધારતા રહેવું ? કે જાણી જોઈને કામ ખોળ્યા વિના જેટલાં કામ અનાયાસે-પ્રવાહપતિત રીતે-આવી પડે તેટલામાંથી ઉચિત કાર્યોને સારી રીતે કરી સંતોષ રાખવો ? આવો પ્રશ્ન શ્રી. કિશોરલાલભાઈએ પૂ. નાયજીને પૂછ્યો હતો, તે ઉપરથી તેમણે ચર્ચા કરતા પત્ર લખેલો તે આ લેખમાં છે.

સારદા : જુલાઈ : ૧૪૨

લોકસાહિત્યમાં અશ્વવર્જન : આ ચારણી કાવ્યમાં ઘોડાની પરીક્ષા માટે તપાસવાં જોઈતાં શ્રેષ્ઠ ઘોડાનાં લક્ષણો આપ્યાં છે.

એક મારવાડી કવિના આદર્શો : કેવા કેવા માણસો મરવાને લાયક છે-જીવવાને લાયક નથી-તેનું મારવાડી ભાષામાં રચાયેલું આ લોકગીત છે.

આ ઉપરાંત આખો અંક લોકસાહિત્યથી જ ભરપૂર હોઈને લોકસાહિત્યનાં રસિયાંઓએ આખો જ વાંચી જવા જેવો છે.

શિક્ષણ અને સાહિત્ય :

રચનાકાર્ય : રચનાત્મક કાર્યક્રમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એ છે અને હોવો જોઈએ કે, તેનાં

વિવિધ અંગે દ્વારા આખા હિન્દુસ્તાનની જનતામાં આપણે એક નક્કર ધનિષ્ઠતા રચાવી શકીએ. હજારો વરસ પહેલાં વેદના પ્રાચીન ઋષિએ મનુષ્યને સંગઠનના મહાન મંત્રનો ઉપદેશ આપ્યો—સંગચ્છદ્યં સંવદ્યં સં વી મનાંસિ જાયતામ્ । દેવા ભાગં યથા પૂર્વે સંજાનાનાં ઉપાસતે ॥

(ઋગ્વેદ અં ૮, મં ૧૮)

થામણામાં અભ્યાસગૃહ : છેલ્લા છએક માસથી સ્થપાયેલા આ અભ્યાસગૃહનો પરિચય આપી ત્યાંનું સમયપત્રક તથા એના દ્વારા કરવામાં આવતાં વિવિધ કામોનો ઉલ્લેખ છે.

પ્રાથમિક શિક્ષક મંડળ માટે કાર્યક્રમ : નો આ બીજો હપ્તો છે. તેમાં પ્રાથમિક શિક્ષકો અને શિક્ષણને લગતા મહત્વના મુદ્દાની ચર્ચા કરતું શ્રી. સ્નેહરશ્મિનું વ્યાખ્યાન આપ્યું છે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુનારદ્વાર પ્રાંત ૫ માનદ મહાલ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત લઈ લાંબી પુસ્તકાલય ૫૧ વાચનાલયની સંરચાઓ તપાસી છે અને દરેતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે, તેમ જ પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી બખવી, તત્સંબંધી જરૂરી મુશ્કેલી-સમસ્યાઓ આપી છે; અને પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કાર્ય છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનલાલ મથુરલાલ પટેલ-માહે જુલાઈ માસમાં-ફોલોઈ મહાલનાં—(૧) કરમાલ (૨) પારીખા (૩) નાના ફેફળિયા (૪) પુનિપાદ (૫) કારવણ (૬) લોંગરચળા (૭) બાણજ (૮) મંડાળા (૯) મોટા અભીપુરા (૧૦) વઢવાણ (૧૧) વ્યારા (૧૨) અંગુણ (૧૩) કુટેલા; કરજણ મહાલનાં (૧૪) માંગલેજ (૧૫) બામણગામ; પાદરા મહાલનાં (૧૬) લતીપુરા (૧૭) ડાહાસા (૧૮) ઉમરાયા (૧૯) હુણા-કામગીરી દિન: ૨૬.

૨. વિસનગર મહાલ માનદ પ્રચારક રા. ઉમિયાશંકર લ. દવે-માહે ફેબ્રુઆરી, માર્ચ, મે અને જુનમાં—(૧) નેતવવાસણા (૨) શાંકુ (૩) ગોહવા (૪) સાવણા (૫) વિસનગર.

૩. દામનગર મહાલ મંડળના મંત્રી શ્રી. પ્રાણજીવન ભવાનીશંકર જોશી-માહે જુલાઈમાં—(૧) દહીયરા (૨) છલાડિયા.

૪. સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. છગનલાલ સોમેશ્વર જોશી-જુલાઈ માસમાં—(૧) લામણપુરા.

તા. નં. ચાકસી.

માસિકો મળ્યા તારીખ

નામ	પુસ્તક	અંક	માસ	તારીખ
કિશોર	૭	૩-૪	માર્ચ-એપ્રિલ	૬-૭-૪૨
કુમાર	૧૯	૭	જુલાઈ	૨૦-૭-૪૨
ખેતીવાડીવિજ્ઞાન	૩૦	૮	ઓગસ્ટ	૨-૮-૪૨
ગુણસુન્દરી	૩૮	૬	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
ગ્રામજીવન	૧૨	૧૦	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
ધરશાળા	૨	૯	જુલાઈ	૧૧-૭-૪૨
ચરોતર	૧૨	૭	જુલાઈ	૧૬-૭-૪૨
ચિત્રમય જગત	૨૮	૬	ઓગસ્ટ	૩-૮-૪૨
નવચેતન	૩૮	૪	જુલાઈ-ઓગસ્ટ	૩-૮-૪૨
નવરચના અને જીર્મિ	૭	૪	જુલાઈ	૨૭-૮-૪૨
નૂતન શિક્ષણ	૮	૧	જુલાઈ	૨-૮-૪૨
પાટીદાર	૨૦	૮	શ્રાવણ	૨૬-૭-૪૨
પ્રસ્થાન	૧૭	૧	વૈશાખ	૨-૭-૪૨
બાલજગત	૪	૮	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
બાલજીવન	૨૨	૮	ઓગસ્ટ	૯-૮-૪૨
બાલમિત્ર	૨૨	૧	ઓગસ્ટ	૨-૮-૪૨
બાલસખા	૬	૨	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
બાળક	૨૦	૭	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
બુદ્ધિપ્રકાશ ત્રિમાસિક	૮૮	૪	એપ્રિલ-જુન	૩૦-૭-૪૨
યુવક	૧૨	૭	ઓગસ્ટ	૬-૮-૪૨
રેખા	૪	૧	ઓગસ્ટ	૩૦-૭-૪૨
વૈદ્યકલ્પતરુ	૪૭	૮	ઓગસ્ટ	૬-૮-૪૨
વ્યાયામ	૨૭	૭	જુલાઈ	૧૫-૭-૪૨
શારદા	૩૭	૪	જુલાઈ	૧૫-૭-૪૨
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	૩	૧૧	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
સુવાસ	૫	૨	જુલાઈ	૫-૭-૪૨
સૌરાષ્ટ્રશિક્ષક	૧૫	૨	જન્યુ.-માર્ચ	૩-૬-૪૨
સીજીવન	૩	૧૦	ઓગસ્ટ	૧૦-૮-૪૨
સીખોધ	૮૬	૮	ઓગસ્ટ	૯-૮-૪૨
સ્કાઉટવીર	૧૧	૧	જુન	૧૫-૬-૪૨

૧-સસ્તુ સાહિત્ય વ. કા. નું સલાહકાર મંડળ

સસ્તુ સાહિત્યવર્ષક કાર્યાલયની સંસ્થાથી આપણા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોનાં સંચાલકો ભાગ્યે જ કોઈ અસાત હશે. કે. સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ આપણાં પુસ્તકાલયોમાં આપેલાં એ કાળો અંગેડ છે.

એમણે, એમની હયાતીમાં એક ટ્રસ્ટીમંડળ નીમેલું. સ્વામીજીએ પોતા સરખો સંસ્થાના કાર્ય પરત્વે સતત ચિંતનશીલ અને કાર્યપરાયણ માનવી મળવો મુશ્કેલ લાગવાથી એને આટોપવાં નિર્ણય કરેલો. પરંતુ પાછળથી ભાવનગરના એક લોકસેવક શ્રી. છોટાલાલ શાહ તેમજ તે પછી શ્રી. મનુ સુબેદાર સરખા સંજ્ઞાઓએ તેમને જનહિતનું આ કાર્ય ચાલુ રાખવા સમગ્રવવાથી અને તે સમગ્રવટમાં તેઓ સફળ થવાથી તેઓશ્રીએ તેમની હયાતીમાં સંસ્થાનું ટ્રસ્ટ કરી ટ્રસ્ટીઓને તેનો બાર પોતાની હયાતી બાદ સોંપવાના નિર્ણય પર આવેલા. તદનુસાર હાલ તેઓશ્રીએ નીમેલા એ ટ્રસ્ટીઓ એનો વહીવટ ચલાવે છે.

પરંતુ ટ્રસ્ટી મંડળના પ્રમુખે બહાર પાડેલા પરિપત્ર પરથી જાણવા મળે છે કે, સાહિત્યના સંચાલન માટે એ ટ્રસ્ટીઓએ એક સલાહકાર મંડળ નીમ્યું છે, જેમની સલાહ સંસ્થાનાં સઘળાં કાર્યોમાં લેવામાં આવશે.

જો આ સલાહકારોની સલાહ અનુસાર જ ટ્રસ્ટીઓને સંસ્થાનાં સઘળાં કાર્યો કરવાનાં હોય તો પછી જેમનામાં કે. સ્વામીજીએ સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકી આ ટ્રસ્ટ તેમને સોંપ્યું તેમણે જ એ બધી જવાબદારી ઉઠાવી લેવી જોઈએ. કેમકે જે માણસ સંસ્થાને આટોપવાના નિર્ણય પરથી તેમના વિશ્વાસથી પ્રેરાઈ તેમને એ સોંપણી કરી તેનો અમારા નમ્ર મત મુજબ તો દ્રોહ કયાં સરખું થશે.

એ ટ્રસ્ટ, આ ટ્રસ્ટીઓને સોંપતી વખતે સ્વામીજીને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ હશે કે આ ટ્રસ્ટીઓ જાતે આ કાર્ય ચલાવશે: તેવા વિશ્વાસપૂર્વક તેમને સોંપેલું.

આ જે સલાહકારો ટ્રસ્ટી મંડળે નીમ્યા છે તેઓ પણ, આ ટ્રસ્ટ કરતી વખતે હયાત હતા. તેમને પણ ટ્રસ્ટીઓની સાથે સાથે સ્વામીજી સલાહકાર તરીકે નીમી શકે તેમ હતા. છેવટ સુધી તેઓ કાર્યસ્ત રહેતા હતા એટલે એમની એ જીવિશક્તિ એ બાળત કાર્ય કરી શકે તેમ હતી. પરંતુ તેમણે તો ટ્રસ્ટીઓમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખી-કે તેઓ જ સંસ્થાનું સંચાલન કરશે-સંસ્થાનું સંકલન તેમને સોંપેલું હશે.

આજે આ ટ્રસ્ટીમંડળ કદાચ પોતા પરનો બોળો હળવો કરવા અથવા અન્ય કોઈ

કારણે આ પગલું લેવા પ્રેરાયા હશે. પરંતુ એમ કરીને તેઓ કે. સ્વામીજીના વિશ્વાસનો ભંગ કરે છે એમ સહેજે કહી શકાય.

વળી આવાં સલાહકાર મંડળોથી ક્યારેય કામ સારાં થયાં જાણ્યાં નથી. અલખત, કોષ્ટક બાબતમાં કંઈક ગૂંચ હોય, કોષ્ટક નવીન પુસ્તક બાબત કોષ્ટકને કંઈક પૂછવાપણું હોય તો તે બાબત અવારનવાર એ વ્યવસાયના જાણકારોની સલાહ લેવી જોઈએ. પરંતુ અમુકજ સલાહકારો નીમવા જોઈએ, દરેક બાબતમાં તેમની સલાહ પૂછવી જોઈએ, તેમના નિર્ણયો આવતા સુધી એ કામો અટકવાં જોઈએ—આ બધી બાબતમાં ટ્રસ્ટીઓએ સ્વયંનિર્ણય કરવો જરૂરી હોય છે. કેમકે દરેક બાબતમાં સલાહકારોની સલાહ લેવા દોડી, જવાબ નહિ, હરવખત સલાહકારો તેમના માટે ચોક્કસ વખત ફાળવ પાડી ન પણ શકે અને અગત્યનાં કામો ખોરબે પણ પડે એ પણ બનવા જોઈ છે.

એ બાબતમાં તો, ખાસ કરીને પ્રકાશનોની બાબતમાં ટ્રસ્ટીઓએ એક સાર્વદેશિક એવા સાહિત્ય વ્યવસાયી માણસની નિમણૂક કરવી જોઈએ, જેને પુસ્તકપસંદગી તેમજ પ્રકાશન વિભાગના કામો સોંપવામાં આવે.

આફી તો પેલી પ્રચલિત કહેવત મુજબ કહીએ તો ચાલે કે “ જાઝા મળ્યા અને ખાવા ટળ્યા ” જેવું જ થાય.

વળી નિમાયેલા ટ્રસ્ટીઓ પૈકી હાલ તો ટેટલાક જેલમહેલના મહેમાન બની ચૂક્યા હશે એવવા બનશે. એવે સમયે શું સંસ્થાનું કામ એ સલાહકારોની સલાહ સિવાય અટકવું જ રહી જશે ?

આસા રાખીએ, ટ્રસ્ટીઓ આ બાબત ફરી વિચારણા કરી કોષ્ટક યોગ્ય અનુભવી અને કે. સ્વામીજીની કાર્યપદ્ધતિ પ્રમાણે સાહિત્યવિષયક કામો ઉપાડી લે તેવાની નિમણૂક કરી તેને તે આખો સમય આપે તેવી રીતે સ્વતંત્ર કામ સોંપશે અને ટ્રસ્ટીઓ તરીકેની પોતાની જવાબદારી જેમાં સ્વામીજીએ પૂર્ણ વિશ્વાસ મૂક્યો છે તેને સંપૂર્ણ વફાદાર રહેશે.

૨—“ નવચેતન ” મંગલમહોત્સવ

અમદાવાદના ટેટલાક સાહિત્ય રસિક મિત્રો એ એકઠા મળી આવતી શરદ ઋતુમાં “ નવચેતન ” માસિકના મંગલ મહોત્સવ ઉજવવા નિર્ણય કર્યો છે તેને લગતો પરિપત્ર અમને મળ્યો છે. અમે એ મિત્રોની સદર યોજનાને આપકારીએ છીએ અને “ નવચેતન ” સરખા માસિકની જે પણ કદર જનતા બૂઝે તેટલી ઓછી છે. પુસ્તકાલયો આર્થિક ક્ષણો નહિ તો પોતપોતાની સ્થિતિનુસાર એ માસિકના ગ્રાહક થઈને પણ એ મંગલ મહોત્સવમાં સાથ આપે એમ જરૂર ઇચ્છીએ.

* *

૧૦ રાં પુસ્તકાલય મંડળ

પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટનક્રિયા—મહુવડ (તા. પાદરો) સા. પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટનક્રિયા તા. ૨૪-૭-૪૨ ના રોજ શેઠ રણછોડદાસ ગુલ્શનજીના પ્રમુખપદ હેઠળ થઈ હતી,

એ પ્રસંગે પ્રમુખશ્રીએ પુસ્તકાલયને રૂ. ૨૫) તથા મુજપુરના પ્રાંત પંચાયતના સભ્ય શ્રી. ત્રિભોવનદાસ શાહે રૂ. ૪) તથા શાળાના મુખ્ય શિક્ષક શ્રી. અતાપસિંહે રૂ. ૨) બેટ આપ્યા હતા. પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિપ્રેરક પ્રાસંગિક વ્યાખ્યાનો થયાં હતાં.

પુસ્તકાલયોને મળેલી મદદ

સા. પુ. ચીખલી (તા. કામરેજ)ને હિમરાખનાં શ્રી. શાન્તાબહેન હગનલાલે કબાટ નં. ૨ રૂ. ૬૨-૪-૦ ની કિંમતનાં બેટ આપ્યાં છે.

પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા—ગતાંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૫ નો મજકુર ધ્યાનમાં લઈ ઓક્ટોબરની તા. ૨૪-૨૫ મીએ થનારી પરીક્ષા માટે ઉમેદવારી નોંધાવી દેવાની કર્યા પુસ્તકાલયોના અંચાલ ભાઈઓને તેમજ ખીજ ઇન્ડિયન ઉમેદવારોને ખાસ બલામણુ !

જાગતાં જૂથ મંડળો—જે જૂથ મંડળો તરફથી વાર્ષિક સભા ભરાયાના સમાચાર મ. પુ. મંડળ તરફ અત્યાર સુધીમાં આવ્યા છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

(૧) નવસારી. (૨) વાલમ.

બારે વરસાદને કારણે જીભી થયેલી ટપાકવ્યવહારની અગવડને કારણે કેટલાકના અહેવાલ હજી અમને ન પહોંચ્યા પામ્યા હોય એ બનવાભેગ છે. જેમણે સભા ભરી હોય તે અહેવાલ ન રવાના કર્યા હોય તેમને તરત જ તેમ કરી દેવાની, તથા કેઈ પણ કારણસર જૂથ મંડળની સભા ઠરેલી તારીખે ન ભરી શકાઈ હોય તેમણે હવે પણ વહેલામાં વહેલી તકે ભરી દહને અહેવાલ-હિસાબ મોકલી આપવાની ખાસ બલામણુ કરવામાં આવે છે. મજકુર સભામાં કરવાભેગાં કામો માટે જુઓ જુલાઈ અંકમાં જાહેરાત નં. ૬ ફી.

મહાલ મંડળની સભાઓ—ગતાંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૭ માં સૂચવ્યા પ્રમાણે તા. ૧૬ મીના રોજ મહાલ મંડળની સભાઓ ભરી દહને તેના અહેવાલ તથા હિસાબ પ્રાંત પુસ્તકાલય તેમ જ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળો તરફ તરત જ મોકલી આપવાની મહાલ પુ. મંડળોના મંત્રી ભાઈઓને ખાસ વિનંતિ.

પ્રાંત મંડળોની સભાઓ—સાલાનુબાદ આ વર્ષની પ્રાંત પુ. મંડળોની વાર્ષિક સભાઓમાં પણ મ. પુ. મંડળ તરફનો એક પ્રતિનિધિ તેમ જ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબ હાજર રહેવાના હોવાથી જુદા જુદા પ્રાંતોની વાર્ષિક સભાઓ માટે નીચે પ્રમાણેની તારીખો નક્કર કરી પ્રાંત મંડળોને જણાવવામાં આવ્યું છે:—

(૧) નવસારી પ્રાંત માટે તા. ૬-૯-૪૨ (૨) મહેસાણા પ્રાંત માટે તા. ૧૩-૯-૪૨

(૩) અમરેલી પ્રાંત માટે ૨૦-૯-૪૨ અને વડોદરા પ્રાંત માટે તા. ૨૭-૯-૪૨.

આ સંબંધમાં જરૂરી પરિપત્ર જે તે પ્રાંત મંડળ તરફથી લાગતા વળગતા સર્વ કોષને મળશે જ. એવો પરિપત્ર મળ્યેથી ઠરેલી તારીખે ધ્યાનમાં રાખી પ્રાંત મંડળોના સભા-સદા પોતપોતાની પ્રાંત સભામાં બેલટબેર હાજર રહે એ ખાસ ઇચ્છવા યોગ્ય.

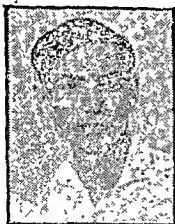
રજે જુલતા !—ચાલુ સાલની પુસ્તક-પસંદગી કરતી વેળા ચાલુ અંકમાં છપાયેલ જાહેરાત નં. ૧ માં સૂચવેલાં પુસ્તકોને બજેટ-સ્થાન આપવાનું રજે જુલતા ! શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓના ઉમેદવારોની અનુકૂળતા પ્રાતર એમ કરવું જરૂરી છે.

સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વહેણ

ગુજરાત સાહિત્ય સભા તરફથી જાણીતા હાસ્યલેખક શ્રી. જ્યોતીન્દ્ર દવેને સન ૧૯૪૧ નો રણજિતરામ સુવર્ણચંદ્રક અર્પણ કરવાનો વિધિ ગઈ તા. ૩-૮-૪૨ના રોજ અમદાવાદ ખાતે થયો હતો. એ વખતે શ્રી દવેએ ગંભીર અને અગંભીર રીતે હાસ્યરસનો છુદ્ધ અને વૃત્તિ સાથેનો સંબંધ, હાસ્યરસ શામાંથી ઉદ્ભવે છે, ગુજરાતીમાં હાસ્યરસનું સાહિત્ય કેવું અને કેટલું છે વગેરે પ્રશ્નો ચર્ચા કર્યા હતા.

*
મુંબઈના રેડિયો મથકે તા, ૧૪ તથા ૧૭ મી સપ્ટેમ્બરે “ નવચેતન ” માસિકના તંત્રી શ્રી. ચાંપશી વિ. ઉદેશી “ ગંગાજની રંજનભૂમિ ” અને “ બુદ્ધ ગુજરાતમાં ગુજરાતી સાહિત્ય ” એ વિષે વાર્તાલાપ કરશે, કહે છે.

*
જાણીતા જુવાન લેખક શ્રી હરજીવન સૌમીયાનું તારીખ ૧૬-૭-૪૨ ની રાત્રે ૧૦-૧૫ કલાકે અકાળે અવસાન નીપજ્યું છે.

સહ. ગુજરાતના એક ઉછરતા આશાવાદી યુવાન લેખક હતા.

*
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ મંડળે હવે પુસ્તકપ્રકાશનનું કામ હાથ ધર્યું છે. પરિષદ દ્વારા હવે વિવિધ પ્રકારનાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થશે અને તે પ્રકાશનો ભારતી સાહિત્ય સંઘ દ્વારા વેચાશે.

*
સંસ્કૃત સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયના, ડૉ. સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ નીચેલા દરેકી-ઓએ સંસ્થાની બધી પ્રવૃત્તિ સંબંધે

સલાહ માટે એક સલાહકાર મંડળ નીમ્યું છે. તેમાં (૧) શ્રી. કૃષ્ણલાલ મો. ઝવેરી પ્રમુખ હોઇને (૨) શ્રી. નરહરિ દારકાદાસ પરીખ, (૩) શ્રી. કિશોરલાલ મશાવાળા, (૪) શ્રી. રામનારાયણ વિ. પાઠક, (૫) શ્રી. નટવરલાલ વીમાવાળા, (૬) ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ, (૭) શ્રી. મગનભાઈ પ્ર. દેસાઈ, (૮) શ્રી. રસિકલાલ પરીખ (૯) રમણલાલ વ. દેસાઈને એ સલાહકાર મંડળના સભ્ય નીમ્યા છે.

*
વરોહરા સાહિત્ય ગ્રંથાલય તરફથી સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈના વનપ્રવેશ ઉત્સવ ગઈ તા. ૨-૮-૪૨ ના રોજ ઉજવાયો હતો, જે પ્રસંગે શ્રી. રામચુરા અને પ્રે. મોહનલાલ દવેએ પ્રાસંગિક વિવેચનો કર્યાં હતાં.

*
આવૃત્તી શરદઋતુમાં અમદાવાદ ખાતે “ નવચેતન મંગલમહોત્સવ ” ઉજવવાનો ત્યાંના કેટલાક સાહિત્યકારોએ નિર્ણય કરી એના તંત્રીને આશરે ૧૫૦૦ રૂપિયાની ચેમી અર્પણ કરવાનો નિર્ધાર કર્યો છે.

*
“ સ્ત્રીબોધ ” માસિકનાં વર્ષો જૂતાં તંત્રી શ્રી. પૂતળીબાઈ કાળરાજનું મુંબઈ ખાતે અવસાન થયું છે.

*
ગણિતશાસ્ત્રના જાણીતા પ્રાધ્યાપક સ્વ. સ્વામીનારાયણની યાદગીરી કાયમ કરવા એક સમારક યોજના બહાર પડી છે. એ સમારક દ્વારા (૧) ગણિતમાં જિયે નંબરે આવનાર વિદ્યાર્થીઓને પારિતોષિક આપવાનું, (૨) “ એવરીમેન્ટ લાયબ્રેરી ” (સર્વજન પુસ્તકાલય) સ્થાપવાનું તથા “ વર્લ્ડ ક્લાસિકસ ” (વિશ્વસાહિત્ય) જેવી ગ્રંથાગળા પ્રકટ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. આ માટે એક વગદાર સમિતિ પણ નીચેનામાં આવી છે.

પુસ્તકો મોકલ્યાની માહિતી

માહે જુલાઈ ૪૨ ની યાદી નં. ૬, ૭૪૫+૨૫૬=૨૦૦૨ કુલ

ચેટલાદ—આવ પુ. વસો, જુરાઠાઈ.

ભાદરણ—શીશુવ, મહિલા પુ. ભાદરણ, કલ્પજટ, રણેલી, આ. પુ. ભાદરણ, મહિલા ધર્મજ.

વડોદરા—અકોટા, ખાનપુર, ઉડેરા, બીજ, મહાપુરા, ગોત્રી, સેવદ વાસણા, રાયપુરા, સેવાસી.

પાદરા—ગણપતપુરા, પીંડાપા, મુવાલ, મનતણ, રણેલી, સીડેર, મોટણા, સાંપલા, સાંગમા, સાદરા, વણજરા, લોલા, લુણા, લતીપુરા, ગેકાદ, બેજ, પીપળી, નરસીપુરા, તિયોર, તાગપુર, દરાપુરા, સરસવણી, ડભાસા, ડગરા, જલાલપુર, મોઢારી, ચિત્તાલ, ધાવજ, ગોરીઆદ, ગામેકા, કલ્યાણકુઈ, કુરાલ, કાંદા, કરણાકુવા, કલ્પજટ, ઉમરાયા, આંતી, અંબાડા, અમેળ, સોખડાજુઈ, રણ. વડુ, ચિત્રામપુરા, ગવાસદ, સેળકુવા, વડદા, બઢારી, બાણપુર, મુજપુર, માસર, સોખડા રાધુ, સાધી, દરખડી.

કરજણ—ધાવટ, આમણગામ, રારોદ, ખાનપુર, સારંગ, હલદરા, ખચાર, વેમારડી, નવી જયરડી, અટાલી, કારેલી, નિયાળીઆ, ઝોજ, દેથાણ, જૂની જયરડી, ગંધારી, માંગલેજ, આલમપુર, છંછવા, માછીઆપુરા, માત્રોજ, લાકોદરા, કાસમપુર, લીલેડ, બેડકા, અજુખી, મોલીઆદ, સાદરણા, ગણપતપુરા, સણીઆદ, રતેપુર, સંબોઈ, કંચારીઆ, મીયાગામ, ધામણ, રાપા, ખાંધા, કરીડી, બર્યાણા, કોણા, તેગવા, મેસરાડ, પંચગવાડા, મોડીઆ, રીમળી, મેયો, પુરા, બરયાડી, વેમાર, માંગરોલ.

શિનોર—તરવા, મુરાયામળ, સાદલી, બેખડા, બીયલી, સાંધા, આણંદી, જાંઝડ, દિવેર, સેગવા, વરખડ, અરકાલ, મોટા કરાળા, મીડોળ, કલ્પજેકા, અંબાલી, માંગરોલ, દીંગલેડ, રીમળી, માંડવા, ટોંગરવા, વણીઆદ, મામેથા, દોરળીઆ.

કોલોઈ—કરનીકુઈ નડા, કારવણ, બાણજ, જડેરામપુરા, રીતપુર, રાજડી, પીસાઈ, માવડી, મોઢોદ, લંગરચળી, ભોરનાદ, હડધરા, અકોટી, છત્રાલ, ગામડી, મોટા હળીપુરા, નઢારીઆ પારીખા.

સખેડા—ચિખોદા, લોદ, ટોંગા કોસિદા, કાંકેટ, ખુનવાડ, ગોલાગામડી, માલપુર, તાંજળન, જાળ, વાસણા, વાધેયા, દરેશ્વર, પીંડા, અરડા પાજોજ, અરીકા, પાટણા, માકણી, જંદવણ, સરડીઆ, ડોળમાળ. અલાદપુર, સોનગીર (મંદ્રાડ), પરવટા, કાગિલા, માકુ, સરંગી, દેસણ, વડેલી, દોડોદ, લાગરસ, કાટા, કમળીઆ.

સાવલી—પોર્ખ્યા, રાણીઆ, રતનપુરા, ધનલેજ, દુંગવ, અંજેસર, કુનવાડ, મંજુસર, પીંડાલ, મોટી માડોલ, નાની ગાડોલ. રાણીપુરા, ગરધીઆ, વરસડા, ડેસર, બાકરોલ, વેજપુર, ખાખરીઆ, ગોડા, નખીસરા, ચાંતિપુરા, મુટેયા, ધર્મપુર, વેમાર, રીમળાણ એચન. તુલસીપુરા, લીમડાપુરા, છંદાડ, માંગરીઆ.

વાગોડીઆ—રવાલ, લીમડા, કામરોલ. સાકરીઆ, સાંગરોલ, માડોધર, રમલાગાદ.

દલેગામ—મોટા હસનપુર.

કડી—ખોરજના દોડા.

કલોલ—પાનચર.

આણરમા—લખવા, વીરતા.

પાટણ—મીડીવાવડો, ખાનપુર.

શિવપુર—મહિલા પુ.

ખેરાળ—અંબપુર મોખાસળ.

નવચારી—સીસોદરા. નવચારી રોચન વા., માંગરોલ.

ગણદેવી—માસા. મહિલા બીલીગોરા.

કામલેજ—ઝોળા.

મહુવા—વેલખપુર, કાન્દી, મહુવા.

માંગરોલ—માંગરોલ.

વ્યારા—મહિલા આવ. પુ. ઘાડી-જર.

મોખામંડળ—અગા.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

[શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા ૨૨ મીં તા. ૨૬-૭-૪૨]

દીપ:-

- (૧) જવાબો માટે કાગળોની નોંઠ બાંધવી અથવા ફૂટા હોય તો તે શીવી લેવા.
- (૨) દરેક ઉમેદવારે પોતાની કતરવહીના પૃષ્ઠ પર નામ, કામ સાથે ઉમ્મર અભ્યાસ અને ધર્મી અવશ્ય જણાવવાં.
- (૩) જવાબ સુવાચ્ય અક્ષરે શાહીથી લખવા: બન્ને બાજુએ લખી સકારો.
- (૪) જવાબ લખતી વખતે પુસ્તકની વા બીજી કોઈ રીતની મદદ લેવી નહિ: પ્રામાણિકપણું પૂરેપૂરું જળવડું.
- (૫) ચોપડીની ભાષામાં નહિ પણ પોતાની ભાષામાં લખાયલા જવાબ વધારે પસંદગીપાત્ર લેખારો.

પ્રશ્નપત્ર

‘સ્વર્ગો’નું દોહન

[સૂચનક:-મને તે આઠ સવાલ હોડવા. સધળા પ્રશ્નના સરખા ગુણ : ૪ મુલ્ય સ્વચ્છતાના.]

૧. નવા યુગની નવી ભક્તિ વિષે પઢિયારજીના વિચારો દર્શાવો.

અથવા

પ્રભુને રાજી કરવાના મનુષ્યોના પ્રયત્નો વર્ણવી પ્રભુને રીઝવવાની સાચી રીત શી છે તે સમજાવો.

૨. ‘ભગવાન જે કરે છે તે ભલા વાસ્તે જ કરે છે’ એ કથન પૂરવાર કરનાર દર્શાવો.

૩. ‘પરમાર્થનાં કામો ધર્મિયર સામે જોઈને જ કર્યાં કરવાં’ એ વિષે એક સાધુએ આપેલી શિખામણ સમજાવો.

૪. પૂનરીઓ ઉપર મહાજનની સત્તાની આવશ્યકતા વિષે પઢિયારજી શું કહે છે ?

૫. અરણ્યોની તકરારનેા પ્રસંગ વર્ણવી તે પરથી એક મહાત્મા હરિજનોને કેવો ઉપદેશ આપતા હતા તે લખો.

૬. ‘ શેઠ શેઠાણીનાં બજાર્યાં ‘વાણુ’ દર્શાવે લખી તે પરથી શા બોધ મળે છે તે સમજાવો.

૭. નિયમપાલનના ફાયદા વિષે જાણતા હો તે લખો.

૮. મિતાહાર એટલે શું ? માકું ખાધું કે થોડું ખાધું એનો નિર્ણય કેવી રીતે કરાય ?

૯. ધણીધણિયાણીના ધર્મોની ચર્ચા કરો.

૧૦. ‘ અંતર સાફ થયા વિના માત્ર આંકબર રાખ્યાથી દંધ પાપ બાંધ નહિ ’-એ શિષ્ટ-વચન દર્શાવતી સામિત કરો.

અથવા

‘ દુઃખની અંદર પણ કાંઈક સુખ મળેલું જ હોય છે ’ એ કથનનું સહસ્ત્ર દાખલાઓ આપી સમજાવો.

૧૧. મહાત્માપણું એટલે શું તે સમગ્રવી સંત મહાત્માઓ સૌની ઉપર પ્રેમ થાયો રાખી શકે છે તે સમગ્રવો.
૧૨. મનની એકાગ્રતા સાધવાનું કાર્ય કેવું કરવું છે તે દૃષ્ટાંત સાથે સમગ્રવો.
૧૩. નીચે પૈકી હરકોઇ બે પ્રસંગો વિષે જાણતા હો તે લખો:—
(૧) કડીઓ નદીની વચમાં બળી મુઓ; (૨) આવતી કાલની શિકર ન કરવી; (૩) રોગ મટાડવાના અકસીર ઈલાજ; (૪) સાચા બકતોની કસોટી.
૧૪. આબડ્ડેટ સંબંધમાં પદિયારજીના વિચારો દર્શાવી તેની ઘટિત ચર્ચા કરો.

અથવા

- અંત્યજ્ઞે પ્રત્યેનો પદિયારજીનો સમભાવ દ્રૂંકમાં સમગ્રવી સવર્ણુ દિંદુ સમાજની બહી લાગણી જન્યત કરવા તેમણે કરેલી કાશ્ચુદીનો ખ્યાલ આપો.
૧૫. આપણા લોકો વધારે કષ્ટાક કામ કરે છે અને છતાં ઝાઝી ખરકત નથી પામતા તે શાથી ?
૧૬. કરજ કરીને યોગજોખ ન કરવા વિષે પદિયારજી શું કહે છે ?
૧૭. હોળી-દિવાળીના તહેવારો હાલ કેવી રીતે ઉજવાય છે ને તેમાં કેવો ફેરફાર થવાની જરૂર છે એ વિષે પદિયારજીના વિચારો સંક્ષેપમાં વર્ણવો.
૧૮. ગરીબોના પ્રકાર ગણાવી તેમને યોગજવાનાં લક્ષણો દ્રૂંકમાં સમગ્રવો.

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ

જાહેરાત નં. ૧ / સન ૧૯૪૨-૪૩

શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા માટેનાં પુસ્તકો

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી યોગ્યતા શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા ઈચ્છતા ઉમેદવારોને પરીક્ષા માટે દરેક પુસ્તક પૂર્ણ પાડવું એ જ તે રજાની પુસ્તકાલય સંરચાની પરમ ફરજ છે. પુસ્તકના અભાવે ધણા ઈચ્છુક ઉમેદવારો પરીક્ષાનો લાભ નથી લઈ શકતા એવી ફરિયાદ કેટલેક રજાળી સંખ્યામાં છે. એ ફરિયાદને દૂર કરવા ચાલુ તેમ જ આગામી એ બે સાલોમાં લેવાવાની ૨૩, ૨૪, ૨૫ તથા ૨૬મી પરીક્ષાઓ માટે નીચેનાં પુસ્તકો નજીદ કરી તેની જાહેરાત કરવાનું હાવવામાં આવ્યું છે:—

ક્રમ સાલ	કેટલામી પરીક્ષા	કયું પુસ્તક	કર્તા	કિંમત
૧૯૪૨-૪૩	૨૩ મી	ત્યાગમૂર્તિ અને જીવન લેખો	મ. અંધીજી	૮-૧૨-૦
	૨૪ મી	ઉધમનું જીવન	કે. ધ. મથરવાળા	૦-૧૦-૦
૧૯૪૩-૪૪	૨૫ મી	દક્ષિણાચન	સુન્દરમ	૧-૧૩-૦
	૨૬ મી	મદાન મુસાદરો	મુજીશંકર મો. બટ	૧-૮-૦

આથા રાખવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત પુસ્તકોને ચાલુ સાલની પુસ્તકપસંદગીની યાદીમાં ધ્યાન આપી શિષ્ટવાચન પ્રચારની યોજનાના વિકાસમાં ૨૬ પુ. મંડળને સાથ આપશે. દરેક બધાં જ પુસ્તકો નહિ તોયે ખાસ વાંચવા ને વંચાવવા જેવાં છે.

ના. નં. યાકરી

સહમંત્રી.

સામાયિક દોહન

ગામડાનું પોતાનું રાજ્ય

ગામ સ્વરાજનો મારો ખ્યાલ એવો છે કે દરેક ગામ એક સંપૂર્ણ પ્રજાસત્તાક હોવું જોઈએ. પોતાના છવનની અત્યંત મહત્વની જરૂરિયાતો માટે એ પ્રજાસત્તાક પોતાના પાડોશી-ઓથી સ્વતંત્ર હશે, પરંતુ જે બાબતોમાં સહકાર અનિવાર્ય હશે તે બધાં કાર્યોમાં પડોશીઓ સાથે પરસ્પર સહાયથી કાર્ય કરશે. એ મુજબ પોતાની જરૂરિયાત જોટલું ધાન્ય અને પોતાના કાપડ માટેના કપાસ ઉગાડવાની તેની પહેલી દરજ્જા ગણાશે. પોતાનાં ટોરને ચરવાને માટે તેમ જ બાળકોની રમતગમતો અને મોટરોંઓના આગોદપ્રમોદને સારુ તે જમીન અલગ રાખશે. તે પછી જો ગામ પાસે જમીન ફાળવ રહેશે તો તેમાં ઉપયોગી, અનુરમાં વેચી શકાય એવા પાકો સેવાશે. (ઉપયોગી એટલે કે તેમાં માંગે, તમાકુ, અપીણ વગેરે જેવા પાકો નહિ આવે.) દરેક ગામ પોતાનું એક નાટકઘર, પોતાની નિરાણ અને સમાગૃહ નભાવશે. ગામની દરેક વ્યક્તિને સ્વચ્છ પાણી મળે એવી નેગવાઈ કરવામાં આવશે. પૂરતી દેખરેખ નીચે નભાવવામાં આવતા કૂવાઓ અથવા તળાવોથી આ કાર્ય પાર પાડી શકાશે. પાવાની કેળવણીના છેવટના ધોરણ સુધીની કેળવણી ફરજિયાત હશે. બની શકે ત્યાં સુધી દરેકે દરેક પ્રવૃત્તિ સહકારી પદ્ધતિના સિદ્ધાન્તો પ્રમાણે ચાલશે. આજે છે તેવી અસ્પૃશ્યતાની ચઢતી-ઊતરતી શ્રેણીઓવાળી જ્ઞાતિવ્યવસ્થા ત્યાં નહિ હોય. દરેક ગ્રામસમાજની સત્તા પાછળનું સાધન અથવા બળ સત્યાગ્રહ અથવા અસહકારની પદ્ધતિવાળી અદિસા હશે. ગામે રાખવામાં આવતી યાદીમાંથી ગામની ફરજિયાત યોજી માટે વારા પ્રમાણે યોજિયાતો પસંદ કરવામાં આવશે. નિયમ પ્રમાણેની નહીં કરવામાં આવેલી યોજામાં યોજી યોજક સલાયકાતવાળાં ગામનાં પુખ્ત ઉમરનાં સર્વ સ્ત્રી અને પુરુષો દર વર્ષે પાંચ જણની એક પંચાયત ચૂંટી શકશે અને તે ગામની સરકાર તરીકે ગામનાં બધાં જાહેર કાર્યો કરશે. આ પંચાયતને જરૂરની બધી સત્તા અને અધિકાર આપવામાં આવશે. હાલના માન્ય અર્થમાં શિક્ષાની કોઈ પદ્ધતિના અમલ નહિ હોય, એટલે આ પંચાયત પોતાના અમલના એક વર્ષને માટે ગામની ધારાસભા, ન્યાયાધીશી અને કાર્યવાહક મંડળ બનશે. કોઈ પણ ગામ આજે જ આવું પ્રજાસત્તાક બની શકે અને તેમાં હાલની સરકાર-જેનો ગામ સાથેનો એકમાત્ર સક્રિય સંબંધ જમીનની મહેસૂલ ઉધરાવીને ખેંચી જવા પૂરતો જ છે-પણ બહુ અંતરાય નહિ નાખે.

પડોશનાં ગામો સાથેના અને જે હોય તે કેન્દ્ર સાથેના સંબંધોનો વિચાર મેં અહીં નથી કર્યો. મારા હેતુ તો ગામ સ્વરાજ અથવા ગામ સરકારની રૂપરેખા રજૂ કરવાનો જ છે. દરેક વ્યક્તિની સ્વતંત્રતાના પાંચા ઉપર રચાયેલી આ વ્યવસ્થામાં સંપૂર્ણ શોકશાહી રહેલી છે. એમાં પ્રત્યેક વ્યક્તિને હાથે પોતાની સરકારનું ઘડતર થાય છે. તે અને તેની સરકાર અદિસાના નિયમને વશ છે. તે અને તેનું ગામ આખી દુનિયાના બળનો સામનો કરી શકે છે, કેમકે પોતાના ગામના અને તેની આજ્ઞાના રક્ષણને સારુ દરેક ગ્રામવાસી મરણને બેટવા તૈયાર હોય એ નિયમથી બધાં ગ્રામવાસીઓ બંધાયેલાં હશે.

—ગાંધીજી

પ્રજનો રાજરોગ : વિલાસિતા

કોઈ રાષ્ટ્ર વિશે બાબેલી બનિષ્વણી બાબે જ સાચી પડે. પરંતુ એક દુઃખદ બાવિકથન ખૂબ જ સત્ય સાચીત થયું છે એનો ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ.

આજથી પચાસ વર્ષ પહેલાં સુપ્રસિદ્ધ કવિ અને લેખક મેથ્યુ આર્નોલ્ડે ક્રાંસના પતનની વાત કહેલી. તેમણે જણાવેલું કે ક્રાંસ ભયંકર અને ઠંડાચ પ્રાણુધાતક રોગથી પીડાઈ રહેલું છે.

ક્રાંસનો રોગ

આ રજા એ રાખોઃ ‘ જો આ રોગ ચાલુ રહે અને વધે તો ક્રાંસની સ્થિતિ વધુ ને વધુ બદલત રહી જશે. આ રાષ્ટ્રમાંથી શક્તિ અને આત્મા ઊડી જશે અને એની સર્જનાત્મક શુદ્ધિશક્તિ તદ્દન ક્ષીણ થઈ જશે, એટલું જ નહિ પણ સજાહકાર તરીકેની એની કુશળતા, દુરમન તરીકેની એની અજ્ઞેયતા અને મિત્ર તરીકેની એની કિંમત પણ કુપ્ત થઈ જશે. ’

રાષ્ટ્રના જુરસાને અને આત્માને કોરી ખાનાર આ રોગનાં લક્ષણો મેથ્યુ આર્નોલ્ડે શામાં જોયાં ? એ જંગુઓ ક્રાંસના સાહિત્યમાં હતાં. લોકપ્રિય નવલકથાઓના પાત્રાલેખનમાં, નાટકના પ્રિય નાપકમાં અને સામયિકોની લેખનસામગ્રીમાં આ પ્રાણુધાતક જંગુઓની અસર સાદું દેખાઈ આવતી હતી.

સાહિત્યમાં જંગુ

મેથ્યુ આર્નોલ્ડે કહ્યું કે એ જંગુઓનો ચેપ નવલકથાના રૂસિયાઓને, સામયિકોના વાચકોને અને નાટકોના દ્રશ્યોક્તિ ઝડપરે લાગી રહ્યો હતો. આ ચેપી અસરને કારણે પ્રજામાં વિલાસિતા, સુવાળમ અને લંપટતા વ્યાપક બન્યે જતાં હતાં અને એ કારણે આખા રાષ્ટ્રનું ખમીર નીચોવાઈ રહ્યું હતું.

આર્નોલ્ડે કહેલું કે લંપટતાની આરાધનામાં માણસ જલદી લપસી પડે છે. સામાન્ય રીતે એના ઉપર કાચુ મુકાનો જોઈએ. પરંતુ અહીં તો એને ઉત્તેજન મળ્યા કરે છે. એટલું જ નહિ પણ ક્રાંસના લોકપ્રિય સાહિત્યમાં અને કળાદોષલ્પમાં પણ એનું સામાન્ય પ્રવર્તે છે. લંપટતાનું આવું પ્રાધાન્ય અને એની આવી પૂર્ણ માણસને અને રાષ્ટ્રને વિનાશના મર્તમાં ધકેલ્યા વગર રહેશે નહિ.

વિલાસિતાનો કીડો

આર્નોલ્ડે કહેલું કે પંધાગીને વધારવામાં આવેલી આવી લંપટતા અને વિલાસિતા ખાનવીના શુદ્ધિજનોના કળને લઈ જશે અને એના હૃદયનું સત્યાનાય કાઢી નાખે છે. વિલાસિતાનો કીડો એક વાર પ્રજામાં છૂંચે પછી નીકળતો મુશ્કેલ છે. એ કીડો માણસની બધી જ શક્તિઓને ખતમ કરી નાખે છે. સંપૂર્ણ અધઃપતન પછી જ આ કીડો દૂર થાય છે.

મેથ્યુ આર્નોલ્ડે પોતાનો અભિપ્રાય સ્પષ્ટ કરતા ક્રાંસની લોકસ્થિતિનું યશગર પૃથક્કરણ કરેલું અને છેવટે પ્રજાની અગ્રમતિની બનિષ્વણી બાબેલી. છેલ્લા ૨૦-૨૫ વર્ષથી જોમને

ક્રાંસના ઇતિહાસ સાથે સંપર્ક છે તેઓ જોઈ શકશે કે જે પતનની આનોંદે આગાહી કરેલી તે સંપૂર્ણ રીતે આપણને જોવા મળી છે.

જીવનમાં અપ્રમાણિકતા

જર્મની સાથેની ૧૯૧૮ ની સંધિ પછી ક્રાંસના પ્રગળનો તિરસ્કૃત અને ખૂબ સખત જીવન વિતાવવા જેવી સ્થિતિમાં મુકાયા. આથી કેટલાક ફ્રેંચોએ કંઈક મેળવવાની લાલચમાં નાઝીઓને ઉપયોગી થાય એવી માહિતીઓ વેચવા માંડી.

આવી જ સડેલી સ્થિતિ ત્યાંના રાજકારણની હતી. વર્તમાનપત્રોનો સડો નામચીન હતો. રાજકારણમાં પડેલા કેટલાક માણસો પ્રમાણિક હતા, છતાં રાજકારણમાં પ્રમાણિકતા હોવાની વાતને હસી કાઢવામાં આવતી.

‘ધુતારાઓનું’ છેલ્લું આશયરૂપી દેશપ્રેમ અને રાજકારણ જેવી પ્રચલિત કહેવતના નમૂના ક્રાંસમાં જોવા મળતા. આગેવાનો માત્ર લામણીની આગળ પાળ કરવામાં પડેલા અને બીજા આતુર પ્રજાની કામરૂતિ વધારનારા સંયોગો ભિન્ના થતા ગયા. પ્રજાને વિનાશમાં ધસડી જનારાં પ્રકાશનો વધતાં

ગયાં અને બધું જ સાહિત્ય જીવનનાં વિવિધ અંગોને ભૂલી જઈ માત્ર કામરૂતિની આસપાસ ગુંથાવા લાગ્યું. જીવન હોકરા ભીંગતી વયમાં જ પોતાનું ધૂર ગુમાવતા ગયા અને પ્રજા વિલાસમાં

“ સામાજિકોમાંથી જે દોહન આવે છે તે સંખ્યાથી મેં એક વખત વાત કરી છે. મને તે બહુ ગમે છે. છેલ્લા કેટલાક વખતથી તે હું નિયમિત વાંચતો થયો છું. અને આવાં બધાં દોહનો પુસ્તકરૂપે તૈયાર થઈ શકે તો સારું એમ મને લાગે છે. ”
રામભાઈ કા. પટેલ
(મંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ)

હૂબી નડુંસકતાની રિયલિટી પહોંચવા લાગી.

લંપટતાનો વારસો

આનોંદ તો માત્ર સાહિત્યકાર જ હતો. એણે જે રાગનાં દર્શન કરેલાં તે તરફ રાજકીય મુસદ્દાઓનું, પત્રકારોનું, ઇતિહાસકારોનું કે

સામાજિક કાર્યકરોનું ધ્યાન જ ગયું ન હતું. આખી પ્રજા રાગનો ભોગ બની હતી ત્યારે થોડાક મુઠ્ઠીબર માણસો દુનિયાની નજરમાં ક્રાંસનું અસ્તિત્વ સાચવતા હતા. આમાં અમુક પ્રકારની રાજકીય નીતિ કારણ કરનાર રાજકીય માણસો અને સાહિત્ય, કળા કે કારીગરીમાં આગળ આવેલી થોડીક વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થતો હતો. પરંતુ પ્રજાસમૂહને એ સાથે નિરખત નહોતી. તે પોતાને માર્ગે જ આગળ ધપતી હતી. પોતાનો લંપટતાનો વારસો પોતાનાં બાળકોને પ્રજા આપતી હતી.

આ રીતે આખી પ્રજાની શક્તિના ટુકડા થઈ ગયા. સૌથી પ્રથમ પ્રજાને વિલાસી વિચારો મળ્યા. એ વિચારોએ મનનો કળને લઈ, વ્યક્તિ ઉપર આધિપત્ય જમાવ્યું. એ પછી વ્યક્તિની નીતિનો નાશ થયો. લંપટતા જ એનું ધ્યેય બન્યું. સાચી વસ્તુરિયતિને ઓળખવાની કે સંયોગો ઉપર કાણુ રાખવાની શક્તિ પ્રજામાંથી ચાલી ગઈ. અને આખરે એ પ્રજાનું પતન થયું, એની સ્વાધીનતા ઝૂંટવાઈ ગઈ. ક્રાંસના પતનનું અને એના રાષ્ટ્રીય દેવાળાનું મુખ્ય કારણ વધુ પડતી લંપટતા અને રામસેવા જ હતી.

ચિંતનને લાલ પતી

આવા જ ભય સામે ચિંતનની પ્રગળે સાવચેત રહેવું બેધએ, એવી ચેતવણી એક અંગ્રેજ લેખકે આપી છે. ચિંતનમાં પણ છેલ્લાં વીસ વરસથી વિલાસિતા વધતી જવાના પુરાવા મળે છે. અગાઉ જે નવલકથાઓ માણસ વાંચી ન શકે એવી ગણાતી અને કોષ પ્રકાશક એને પ્રગટ કરવા તૈયાર ન થાય એ નવલકથાઓ અત્યારે પ્રસિદ્ધિ પામે છે અને એમાં કામુકતા ભરેલી પડી છે. ઉપરાંત નાટ્ય મંડપમાં પણ સુરુચિની મર્યાદાને ઓળંગીને આગળ વધવામાં આવે છે. જેમાં ધણી હલકા પ્રકારના આનંદ હોય છે એમાં જ લોકોને વધુ આકર્ષણ હોય છે. થોડાંક વર્ષ પહેલાં વિશુદ્ધ રહેલી રંગભૂમિ આજે કલુષિત થવા માંડી છે. એની સામે વિરોધની સામાન્ય લાગણી છે છતાં એ વિરોધ અસરકારક બની શકતો નથી. એક નાનકડી લઘુમતિનું એના પર વર્ચસ્વ છે. આમ શા માટે બની રહ્યું છે ?

દારણ કે લોકસમુદાય ગાડરીઓ પ્રવાહ છે. તેમને જ્યાં પ્રવળ દોરવણી મળે એ ત્યાં તેઓ આગળ વધે છે. તેમને અભિપ્રાય જેવી વસ્તુ હોતી નથી. તેમના પર જે અસર વધુ મજબૂત થાય છે તે તરફ એ દબે છે. જ્યારે થોડાંક સુધ્ધ માણસો કોષ અનિષ્ટ પ્રવૃત્તિ તરફ દબે છે ત્યારે આર્થસમુદાય એની પાછળ ધસડાય છે. વિલાસિતાના પ્રચારકોનો આજે ઇંગ્લેન્ડમાં પવન વાય છે: પ્રજા એમાં સપડાયેલી છે.

અશિક્ષ સાહિત્ય

ધરમાં પણ જે ભાષા સદન ન કરી શકાય એવી ભાષામાં આજે પુષ્કળ સાહિત્ય 18 થઈ રહ્યું છે અને પોતાને સારા સાહિત્યના ધ્વજધાર કહેવડાવતા પ્રકાશકો એનો પ્રચાર રચ્યા છે. એક વખત તેઓ જ આવા સાહિત્યનો સ્પર્શ કરતાં અચકાતા હતા.

આજે તેઓ દાવકે મોટે પુકે છે કે ' ભાઈ, હવે જમાનો બદલાયો છે. એને અનુરૂપ હિત્ય અમારે આપવું રહ્યું ને ! ' સાચી વાત તો એ છે કે તેઓ જાહેર પ્રગળે જાય છે અને 11 રુચિ (કે કુરુચિ) ને સંતોષવા ગમે તે સાહિત્ય પૂરું પાડવા તત્પર બને છે. .

આવાં પ્રકાશનો પર પ્રતિબંધ મૂકવો જૂલભયો છે. પ્રગળની લ'પટતા કે વિલાસિતાને જગનારા સાહિત્યપ્રકાશન ઉપર લુભકો કરવામાં હંમેશાં ખૂલ જ થાય છે. એને નુકસાન ઝાંચાડનાર સૌથી સરસ પગલું મોનવું છે. જે આવા સાહિત્ય વિષે વાતચીત ન થાય તો વંચાશે નહિ અને વંચાશે નહિ તો તે વેચાશે નહિ.

ડનની નવલકથાઓ

આમ થશે તો પ્રકાશકો એને પ્રગટ કરવા તરફ ઓછા લગ્નચાશે. એથી લેખકો પણ પોતાની આ પ્રકારની લેખનપ્રવૃત્તિ ઘટાડી દેશે. પરિણામે આવું સાહિત્ય ટ્રેસ સુધી તો નહિ જ પહોંચે પણ એના પડનો લુભકો એને વધુ પ્રસિદ્ધિ આપવાનો.

થોડા વખત પહેલાં ડેન્ડનના એક અખબારમાં એવી ટીકા પ્રગટ થયેલી કે લગાઈએ ચિંતનના લેખકોમાં બહો મોટો ફેરફાર કરી નાખ્યો છે. થોડાં વર્ષ પહેલાં જે નવલકથાઓને પ્રેમ દાચ ન આડાવું એ નવલકથાઓ આજે પ્રગટ થઈ રહી છે. જે નવલકથાઓ સામે ઉગ્ર અસંતોષ હોતો એ આજે પ્રજામાં ગચાર પામી રહી છે.

આવી નવલકથાઓનાં પૂંઠાં આકર્ષક અને કામચોટુપ દરયાનાં હોય છે. આવી એકાદ નવલકથાનું વેચાણ ૨ લાખ નકલ નેટલું થવા જાય છે. આ વેચાણને સહન જ કરવામાં નથી આવતું પણ હિતેજવામાં આવે છે.

ઉપરની હકીકત એક ગંભીર ચિન્હ છે. જે માણસોને તક મળે તો વિલાસિતાના એવા ધણા ભક્તો હોય છે કે જે શિર નમાવીને એની પૂજા શરૂ કરી દે છે. પરંતુ આવી પૂજનાં પરિણામ કેવાં આવે છે એનો વિચાર કરવો જોઈએ. 'ફ્રાન્સને યાદ કરો' એ એક જ મુત્ર તે સૌને આને સંભાળવા જેવું છે.*

સોંધું માનવ

[પ્રતિકાવ્ય]

(' જૂનું તો થયું' રે, જ્વજ જૂનું તો થયું')

જૂનું તો થયું' રે ભાઈ ! જૂનું તો થયું,
પેલું માનવદયાનું ગાણું જૂનું તો થયું !

આજે પૃથ્વી તો ભાઈ ! ડાલવાને લાગી રે,
શોષીતસાગરમાં જગ તો ડૂબ્યું-ડૂબ્યું રે:
પેલું માનવદયાનું ગાણું જૂનું તો થયું !

આજે અવનીમાં ભાઈ ! નંવતર લીલા મેં ભાળી,
રુંધિરની પ્યાસે જગ તો પેલું જાણ્યું રે:
પેલું માનવદયાનું ગાણું જૂનું તો થયું !

મોંધું મોંધું રે આજે જગમાં સૌ કે' છે મોંધું !
માનવ ગિચારું સૌમાં સોંધું ભાળ્યું રે !
પેલું માનવદયાનું ગાણું જૂનું તો થયું !

પ્રલયનું પૂર આવ્યું, માનવ જીવનું સિઝાયું,
લાખે કરોડે ગણતાં હૈયું દાઝ્યું રે:
પેલું માનવદયાનું ગાણું જૂનું તો થયું !*

જ્યોત્સના શુક્લ

* " જન્મમૃતિ "ના એક અંકમાંથી.

* " રશ્મિક રવરાજ્ય " માસિકના 'હેલ્થ' અંકમાંથી.

નારાયણ કે નરોત્તમ ?

રામજી—પાયલાગણ, મદારાજ ! આજ એક પ્રમ્ન પૂછવા છું; આજા હોય તો પૂછું.

ફકીર—ખુશીથી પૂછ, બેટા.

રામજી—શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે મનુષ્ય જ ઈશ્વર થઈ જાય છે. મને એમ થાય છે કે તે કેમ થઈ શકે ? કેટલા દોષોથી છું ? બધાં પડેલા છું ! છું શી રીતે આશા કરું કે હું ક્યારેય ઈશ્વર થઈ શકીશ ?

ફકીર—ક્યા શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે મનુષ્ય ઈશ્વર થઈ જાય છે ?

રામજી—શું આપે આ કહેવત નથી સાંભળી કે, ' નર કરણી જો કરે, નરકા નારાયણ હો જાય ! '

ફકીર—હા, એ કહેવત તો મેં સાંભળી છે. પણ કહેવત કાંઈ શાસ્ત્ર ન કહેવાય.

રામજી—તો શું એ કહેવત શાસ્ત્ર પ્રમાણે નથી ?

ફકીર—એનો તો વિચાર કરવો જોઈશે. નારાયણ થવું એટલે શું થવું ?

રામજી—ઈશ્વર, ભગવાન, ખુદા, અલ્લાહ બની જવું ! ભગવાનમાં અને પોતામાં કશો ભેદ ન રહેવો !

ફકીર—ભગવાન, ખુદા, અલ્લાહ એટલે કાણ ?

રામજી—કાણ કેમ ? તે જ જેણે આ સર્વ દુનિયા રચી છે !

ફકીર—હીક ત્યારે જો, કાંઈ નરનો નારાયણ થઈ જાય, એટલે તે પણ શું દુનિયા રચવા લાગી જાય છે ? એ જગતનું સર્જન, પાલન અને સંદાર કરવાની શક્તિ પામે છે ?

રામજી—એ...મ તો.....નથી લાગતું. પણ આત્મા અને ભગવાન અમ્મલમાં એક જ છે, એ વાત શું સાચી નથી ?

ફકીર—જો અસલમાં જ'ને એક જ છે, તો પછી કરણી કરીને થવા ન થવાની વાત નથી રહેતી ! તું તો કરણી કરીને નારાયણ બનવાની ત્રાત કરે છે. આથી જ પૂછું છું કે નારાયણ થવું છે એટલે શું બનવા છ'છા છે ?

રામજી—તો આપણે ક્યા ખ્યેયથી પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ ?

ફકીર—આત્મા અને ભગવાન વચ્ચે નિશ્ચિત કેવો સંબંધ છે તેનો નિર્ણય કરવાની બાંજગડમાં જ ન પડે. તમે આ વખતે મનુષ્ય છો એટલો તો નિશ્ચિત અનુભવ કરો છો ને ?

રામજી—હા, હા.

ફકીર—હીક તો હવે ઉત્તમ મનુષ્ય કેને કહેવાય, એ વિષે તમારો શો મત છે ?

રામજી—ખુદ, મદારીર, રાખ, ફૂણ, ઇશુ જેવા મદાપુરુષોને હું ઉત્તમ મનુષ્યના નમૂના સમજું છું.

ફકીર—અને સિકંદર, નેપોલિયન હિટલર જેવાને કેવા સમજો છો ?

રામજી—એ ધણા બદાકુર અને પરાક્રમી તો કહેવાય, પણ મને આદર્શ નથી લાગતા.

ફકીર—કેમ ? આદર્શમાં તમે કેવા ગુણ આવરણ માની છો ?

રામજી—પવિત્ર હૃદય, સંયમ, પરદુઃખબંજન, નિર્બંધતા, જ્ઞાન તથા શ્રીમદ્ આદિત્યને હોયે યગવતારા શુંદર.

ફકીર—અને પરાક્રમ, સાહસ, વીરતા, નીકરતા વગેરેને જરૂરી નથી માનતા ?

રામજી—હા, એ પણ જોઈએ. પણ તે સાથે કૂરતા, સ્વાર્થ, લોભ, દેષ વગેરે ન હોવાં જોઈએ.

ફકીર—એટલે કે તમે કૂરતા, લોભ, સ્વાર્થ, દેષ વગેરેને ઉત્તમ મનુષ્ય બનવામાં દોષરૂપ અને પવિત્રતા, સંયમ, પરદુઃખમંજન, નિર્મલતા, જ્ઞાન, ઉચ્ચ ચારિત્ર વગેરેને યોગ્ય સમજો છો ? અને, તેથી સિકંદર વગેરે પરાક્રમી હોવા છતાં તમને મનુષ્યના આદર્શથી દૂર થયેલા લાગે છે ?

રામજી—જી હા.

ફકીર—હવે નરના નારાયણ થવું, અને નરના નરોત્તમ થવું એટલે મનુષ્યનું મનુષ્યત્વ વધારવું, એ બેમાંથી કયું ખ્યેષ તમે સહેલાઈથી સમજી શકો છો, અને ધીમે ધીમે કે ઉતાવળે પ્રાપ્ત કરવાની આશા કરી શકો છો ?

રામજી—મનુષ્યત્વ વધારવાનું.

ફકીર—પરાયર છે. તો નારાયણ બનવાની ચિંતા છોડી દો, અને નારાયણની કૃપાથી ઉત્તમ નર બનવાની જ છન્ટા અને પુરુષાર્થ કરો. †

દિ. ધ. મશરૂવાળા

લોકશાસન એટલે ?

લોકશાસન એક ભાવના છે, જીવનવ્યવહારનો એક પ્રકાર છે અને એ ભાવના કેળવાય અને વિકસે એ આપણું સફળું લક્ષ્ય હોવું ઘટે. મારે ભાગે ધણું વર્ષો સુધી રાજ્ય-અધ્યક્ષોનો અભ્યાસ કરવાનું આવેલું છે, અને અમલદારી કારકિર્દીના સંજોગોને લીધે હિંદનાં બીજાં રજોમાં આવેલી લોકશાસન સંસ્થાઓના સંચાલનનો તટસ્થ દષ્ટિએ અભ્યાસ કરવાના પ્રસંગો પણ મને પ્રાપ્ત થયા છે. એ અતુલ્ય ઉપરથી, લોકશાસિત કહેવાતી સંસ્થાઓના સફળ સંચાલન માટે જે તરવો મને મૂળરૂપ લાગ્યાં છે તે હું આપને દર્શાવું ? હું કહું છું તેમાં નહીં કશું નથી. પરંતુ સુપરિચિત સત્યોના પુનરુચ્ચારણમાં પણ લાભ રહેલો છે, એ સંબંધમાં ત્રણ મુદ્દાઓ ઉપર હું બાર મૂકું છું.

પ્રથમ તો, લોકજીવનનાં બધાં પાસાં એકબીજા સાથે સંકલિત છે. એને નોખાં પાડી શકાય નહિ. લોકજીવનના સામાજિક, આર્થિક અને રાજકારણી પાસાંને આપણે એકબીજાથી અલગ કરી શકીએ નહિ આ બધાં પાસાંનો સુસંગત વિકાસ થવો જોઈએ. મધ્યયુગના જમાનાને લાવકની સામાજિક ભાવનાઓ સાથે આપણે અર્વાચીન દળના રાજ્યઅધ્યક્ષોનો મેળ ન જ મેળવી શકીએ. એક અનિષ્ટનો આપણે દાખલો લઈએ-જેને “ અસ્પૃશ્યતા ” કહેવામાં આવે છે તે. “ દલિત વર્ગો ”—જે શબ્દપ્રયોગનો તો નાશ થવો જોઈએ—તેનું પ્રતિનિધિત્વ ધારણ કરતા સભાસદો એ હકીકત તરફ ધ્યાન ખેંચ્યું છે કે એ વર્ગોના પ્રાથમિકમાં પ્રાથમિક મૂળભૂત હકોનો પણ ઇન્કાર કરવામાં આવે છે. લોકશાસનના મૂળભૂત ખ્યાલને આ પ્રકારની સ્થિતિ પ્રતિકૂળ છે, તે જ પ્રમાણે આપણા ગ્રામ-પ્રદેશમાં પ્રવર્તે છે તેવી આત્મતિક મરીબી અર્વાચીન દળની લોકશાસન સંસ્થાની રચના માટે સલામત પાયો પૂરો ન જ પાડી શકે. બીજા મુદ્દા ઉપર હું બાર મૂકવા છાઉં છું તે, શ્રીમંત મહારાજ સાહેબના દંદેરાના સંપ્રદામાં કહીએ તો રાજકર્તા અને રાજ્યના પ્રજાજનો વચ્ચે તથા પ્રજાના બધા વર્ગો વચ્ચે હિતસંબંધોની રહેલી એકરૂપતાનો છે. રાજ્યઅધ્યક્ષ વિષેના

લેખકોએ આ સિદ્ધાન્તની રજૂઆત જુદી જુદી રીતે કરેલી છે, દષ્ટાંત તરીકે નીચેની એક દર્શને પણ આ સિદ્ધાન્ત રજૂ થાય છે.

રાષ્ટ્રહવનની મુખ્ય મૂળભૂત બાબતોમાં લોકોના બધા વર્ગોમાં એક સમજ દેવી, એ લોકશાસનની સફળતા માટે ખાસ જરૂરી વસ્તુ છે. ચર્ચા દરમિયાન ગ્રામદિતો અને શહેરી દિતોનો, જુદા જુદા વર્ગો અગર કોમોનાં તેમ જ રાજ્યના જુદા જુદા વિભાગોના દિત સંબંધોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ખ્યાલ પૂર્ણપણે વાસ્તવિક નથી. રાજ્યના બધા ભાગો અને બધા વર્ગો એકબીજા સાથે સંકળાયેલા છે, અને તેમાં બેદ કે સંઘર્ષ છે જ નહિ. આપણે "લઘુમતિ કોમો"નો નિર્દેશ થમેશે સાંભળ્યો. આ શબ્દ મને નથી ગમતો. દાખલા તરીકે ઇંગ્લેંડમાં "સરકાર" અને "વિરોધ બાજુ" હોય છે. દરેક વિરોધના નેતા માટે રીતસર પગાર બાંધેલા હોય છે તે ઉપરથી સમજી શકાય કે ત્યાં વિરોધ કહેવાની બાજુની સ્થિતિ કેમ પ્રકારની હોય છે. હું જે સુદાની રજૂઆત કરવા છત્તું છું તે આ દષ્ટિકોણમાં પ્રત્યક્ષ થાય છે.

લોકશાસન એટલે વધુમત વડે જ રાજ્યતંત્રનું સંચાલન, એવો અર્થ કરવાનો નથી. લોકશાસન એટલું પરસ્પરની સગવડનાં મૂળ, બાંધકોટ, સદિષ્ટતા અને સમજદારી. વધુમતે પ્રથમ દશાની હિતમ વસ્તુ મેળવ્યા કરતાં સર્વસંમતિથી બીજી દશાની હિતમ વસ્તુનો પણ સ્વીકાર કરવા આપણે તૈયાર રહેવું જોઈએ. એ વસ્તુની બાહ્ય ને બાવના રહેલી કે તેની જ કિંમત છે. લોકશાસનનાં ધણાં સ્વરૂપ હોય છે, અને પ્રત્યેક રાજ્યે અગર વહીવટી એકો પોતપોતાને વધારેમાં વધારે અનુકૂળ થઈ પડે તેવું સ્વરૂપ ધરી લેવું જોઈએ. ગયા પુર્વ પછી તરત જ લોકશાસિત રાજ્યતંત્રોના સંચાલનના શાસ્ત્રીય અભ્યાસમાંથી તારવેલા સારનો સરવાળો લોડ બ્રાઉસે "બોર્ડન ડિમોક્રસીઝ" નામના પોતાના પુસ્તકમાં આપેલા છે. એમણે લખ્યું છે કે પ્રગ્નકીય રાજ્યતંત્રો મેળવવાની મહેનત કરવામાં આવે છે અને મેળવવામાં પણ આવે છે, તેવું કારણ એ નથી કે એ જાતનાં તંત્ર સ્વતઃ સાદાં જ હોય છે. પરંતુ એમાં સદી લેવાતી મુશ્કેલીઓ અને એમાંથી મળવાના સંભવિત લાભને વિચારે જ એ તંત્રો મેળવાય છે, એવાં પ્રગ્નકીય રાજ્યતંત્રમાંથી કારેલા લાભ મળી શકે નહિ, તો રાષ્ટ્રો "રાજ્યતંત્રની નવી પદ્ધતિ" પણ સ્વીકારી કે, એ ખનવા જોગ છે. નાઝીવાદ, કારીરટવાદ છં નો ઉદ્ભવ થયા પહેલાં લખાયેલા આ શબ્દો ભવિષ્યવાણી સમા નીવડ્યા દેખાય છે ! લોકશાસન એ રાજ્યતંત્રના વિકટમાં વિકટ પ્રકારોમાંનો એક છે. લોકોનાં દિત સાધીને જ એ રાજ્યતંત્ર પોતાની આવરપરતા પૂરવાર કરવાની મહે છે, અને આજે તેની બાવના, પરસ્પરની સમજદારી તથા બાંધકોટની જતિને આપણામાં આપણે ખનાવી, પોષી તેને સજીવ રાખવી પડે છે.

આ રાજ્યતંત્રોમાં આપનાર આપણા શ્રીમંત મદારાગત સારોજની અને તેમની સરકારની એવી તીવ્ર ઈર્ષ્યા છે કે એ જંધારણ સારી રીતે કાબંદમ નીચડે ત્યાં રાજ્યની પ્રગ્નને સુખદર ધમ પડે, તેનો મોઝય શરૂ વિકાસ થાય એ નિદાગવા તેઓ ઈન્નેગર છે. એ કાંજીથી જ આજે જે આ સામાન્ય સિદ્ધાન્તોનું વિવેચન ક્યું છે.

● વરોડા રાજ્ય ખાસગજાની મઠ બન્નેત નોડાના ઉપમંદારપ્રમને નં. તા. દીપાવ આરેલે આવેલા બાપજીમાંથી.

ગુજરાતનું એક ગામડું

૧. ગામડાનો પરિચય

વડોદરા રાજ્યની મ્હારી લાંબી નોકરી દરમિયાન ગામડાની કામગીરીને અંગે તેની આંતરિક તપાસ કરવાના પ્રસંગો મને ઘણા મળ્યા હતા. ગામડાની અને ખેડૂતોની સામાન્ય સ્થિતિનું મને ઠીક જ્ઞાન હતું. સને ૧૯૧૧-૧૨ માં ખેડૂતોની કરજઅરત સ્થિતિની તપાસ કરવામાં મને સારી માહિતી મળી હતી. તે પછી તરત જ સહકારી ખાતું મને સોંપવામાં આવ્યું હતું. તે અંગે પણ મારી મુસાફરીનો ઘણોખરો સમય ગામડામાં રહેવાનો અને ફરવાનો થતો હતો. તે પછી અધિકારી, સુબા તથા સરસ્થાના હોદ્દાને લીધે ઘણી વાર ગામડામાં જવાનું થતું હતું. અને પ્રસંગોપાત સામાન્ય ખેડૂતોની રહેણીકરણી અને તેમની આર્થિક સ્થિતિ જોવાના ઘણા જ પ્રસંગો આવતા હતા. ગામડાની સ્થિતિના મેં ઘણા આંકડા ભેગા કર્યા હતા એટલે નવા ભેગા કરવાનો બિલકુલ ઇરાદો ન હતો. છતાં પણ મનમાં એમ જ લાગતું હતું કે મારે માત્ર બહારની તપાસ કરી બેસી ન રહેતાં ગામડાની સ્થિતિ સુધારવામાં શું મુશ્કેલીઓ આવે છે તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ લેવો. આ ઇરાદાથી ૧૯૩૩ ના જાન્યુઆરીના અંતમાં એક દિવસ હું ઘેરથી નીકળ્યો અને વડોદરાથી પાદરા રોડ ઉપર જતા રસ્તામાં એક ગામ આવ્યું ત્યાં ઊતર્યો. ગામમાં બધું શનકાર દેખાતું હતું. આગલે વર્ષે હીમ પડવાથી પાકનો નાશ થયો હતો. આ વર્ષે પણ એવી જ સ્થિતિ ઉત્પન્ન થઈ હતી. કપાસ જે ગામનો મુખ્ય પાક હતો તે ઉભો પાક ઘણોખરો બળા ગયો હતો. તે દિવસે જે થોડા ખેડૂતો મળ્યા તે ઉપરથી માલમ પડ્યું કે તેમની સ્થિતિ ઘણી લાચાર થઈ પડી હતી. મહેનત અને ખર્ચ કરીને પકવેલો માલ તૈયાર થઈ લણી લેવા જવો થાય અને તે બધો માત્ર એક રાતમાં નાશ થાય એથી ગરીબ લોકોની કેવી સ્થિતિ થાય તે તો જ્યારે પ્રત્યક્ષ જોઈએ ત્યારે જ ખ્યાલ આવે. સ્વાભાવિક રીતે લોકોને પૂછ્યું કે હવે શું કરશો? તો કંઈ સંતોષકારક જવાબ મળ્યો નહિ. સરકારી અમલદારને સાધારણ રીતે ખરી હપ્તીકત ન કહેવાય, કારણ કે જે રાહત સામાન્ય રીતે મળવાની હોય તે મળે નહિ એવી જાન્યતા લોકોમાં ધર કરીને રહેલી હતી. એ સાંજે તો સીમમાં ફરી પાકની સ્થિતિ જોઈ. સાધારણ વાતો કરી, ગામમાંથી જરૂરી-આતના થોડી માહિતી મેળવી અને પાછો ઘેર આવ્યો. લોકોની સ્થિતિ બિલકુલ સારી લાગી નહિ. સરકાર રાહત આપે અને કદાચ પૂરો વેરો ગાદ કરે તો પણ, તેથી વરસ નીકળે નહિ. ધરધંધા ખીજા હતા નહિ. વડોદરા શહેર નજીક છે તો ત્યાં જતને મજૂરી કરવી એ સિવાય ખીજો તાત્કાલિક ઉપાય દેખાયો નહિ. અને મજૂરી બધા માટે મેળવવી એ પણ સહેલું કામ ન હતું. ગામના લોકો પુષ્કળ દેવાદાર હતા એટલે તેમને ટાક નવું ધીરાણ કરે એવું પણ લાગ્યું નહિ. સાથે સાથે ગામલોકોએ જે જરૂરીઆતો બતાવી તેનો પણ વિચાર કરવાનો હતો. લોકો ગામમાં અને ગામમાં રહી કામ કરે અને સાથે ગ્રામસુધારણાનું કામ થાય એવો રસ્તો લેવાનો એક જ ઉપાય દેખાયો. મને પણ કામમાં રસ લાગ્યો અને લગભગ દરરોજ સાંજે તે ગામ જવા લાગ્યો. મારે મારા પોતાના વિચારો દાખલ કરવાને બદલે જે વિચારો લોકોમાં હોય તેને જ વેગ આપવો અને લોકોને પોતાની મેળે કામ કરતાં શીખવવું એ પદ્ધતિ સામાન્ય રીતે દાખલ કરવા નિશ્ચય કર્યો.

૨. પ્રથમના એક માસમાં નીચે પ્રમાણે કાર્યક્રમ ગોઠવેલો : પ્રાથમિક કાર્યક્રમ

ક. ગામનું તળાવ પુરાઈ ગયું હતું તેથી તેમાં પાણી ખારે માસ રહેતું ન હતું અને ઢોરને તથા માણસને પાણીની મુશ્કેલી પડતી હતી. તે દર 'કરવા માટે ગામ પંચાયતમાં ઘણું વસોયો લોકલ ફંડમાંથી એ પાઈ લેખે મળનારી રકમ ભેગી થઈ રૂ. ૭,૦૦-૮૦૦ ગામ ખાતે જમા થવા દત્તા. લોઢાની ધારણા પ્રમાણે કામ રૂપિયા ૧૦૦૦ થી ૧૨૦૦ નું હતું. તેટલા રૂપિયા ભેગા ના થાય ત્યાંસુધી તેમાંથી ખર્ચ કરવાનો ધરાદો ન હતો. એ સૂચના એવી કરી કે સામાન્ય મજૂરીનો દર હોય તેથી અર્ધો દરે દરેક કુટુંબે ચોક્કડીઓ કરી આપવી; એટલે હાલ જે નાણાં છે તેટલામાં તેથી ધાર્યા કરતાં વધારે કામ થઈ શકશે. લોઢાને તે પસંદ પડ્યું તેથી પ્રાંત પંચાયતના ઓવરસીઅરને જોવાની કામની વિગત અને ખર્ચનો અડસદો કઢાવ્યો અને જરૂરના ડરાવ કરાવી દોઢેક મહિનામાં કામ શરૂ થયું. તે સાથે ગામની ભાગો-ભામાં પાણી ભરાવાથી લોઢાને ચોમાસા પછી ત્રણ ચાર મહિના જે અડચણ પડતી હતી તે માટે બીજા ગામની સીમમાં જતી નેળ સુધારી પાણીનો રસ્તો સરળ કરાવ્યો. આ પ્રમાણે ચોમાસું ખેસતા પહેલાં બધું કામ થઈ ગયું.

ખ. તે સાથે દાણા વગેરેની જરૂરીઆતોની ખાલ ખોરાકની વસ્તુઓ જથાબંધ ભાવે મળે એ ધરાવાથી એક નાની વખાર ઉધારી અને રાકડેથી માલ વેચવાનું શરૂઆત. જૂન પ્રસંગે તળાવની ચોક્કડીઓમાંથી અગર દૂધના વેચાણમાંથી આવનાર રકમ સામે ઉધાર આપવામાં આવતું.

ગ. ખેતીના ઉત્પન્ન સિવાય લોઢાને દૂધની પેદાશ સાધારણ સારી થતી હતી. મામનું દૂધ એક વેપારીને ઘણા ઓછા દરથી સવા રૂપિયા મળ્યું વેચવામાં આવતું હતું. પણ તેમાં લોઢા ખુલ્લી રીતે પાણી રેડતા હતા. સામસામી છેતરપિંડીનો વહેવાર ચાલતો હતો. આ બંધ કરી લોઢાની એક સદકારી મંડળી (વગર નોંધાયેલી) મારફતે વડોદરા રહેરના લોઢાને ભેજ-સેજ વગરનું દૂધ રૂપિયા અઢીથી ત્રણના દરે વેચવાનું થયું અને લોઢાના ઉત્પન્નમાં ફેર પડ્યો; વેચાણ નાણાં વખતસર આવવા માંડ્યાં.

ઘ. દૂધની પેદાશમાં વધારો થાય અને તેની જાત સુધરે તે માટે આખા કપાસીઆને બદલે કપાસીઆનો મીંજ અને દાળની બૂટ્ટી આપવાની ગોઠવણ કરી. આથી દૂધની પેદાશ સાથે કસમાં સુધારો થયો અને પરિણામે પંદરથી વીસ ટકા ઉત્પન્નમાં વધારો થવા માંડ્યો.

ઙ. દૂધનો ધંધો ખેરાનો એટલે તેમને સ્વચ્છતા વગેરે સારી રીતે શીખવવાને માટે એક અધ્યક્ષની નિમણૂક કરાવી. તે બાદ સવારસાંજ બાઈઓને ત્યાં જાય અને તેમનાં વાસણ કેમ ધોવાં અને સ્વચ્છ કેમ રાખવાં એ બતાવે. ઘણાં વર્ગો સુધી દૂધની સદકારી મંડળીઓ કાઢવામાં મને અનેક મુશ્કેલીઓ પડેલી. દૂધની પેદાશ ઓછોના દાયમાં હોય છે. પણ દૂધનો ધંધો ગામના આગેવાનો કરે છે. પોતાને થતો નફો જતો કરી ગામના લોઢાના દાદા માટે સદકારી મંડળીઓ કાઢવાનું તેમને ડુચ્છું ન હતું. એ માટે ઓછો સાથે

તેમ પરિચયમાં આવ્યા સિવાય બીજાને માર્ગ ન હતો. તે સંસર્ગ માટે અધિકારક્ષતોની ખાસ જરૂર ધણાં વર્ગોથી લાગેલી, પણ લાગક દાયક્ષતા નહિ મળવાથી આ કામ પડ્યું નૂત્તામાં આવેલું હતું તે બંને ફરીથી આવ્યું.

જ. ચોમાસું બેસતાં પહેલાં આવતી મોસમ માટે સારું કપાસીઆનું બી વડોદરા કામ ઉપરથી લાવવા ગોઠવણ કરી અને તેને માટે બેઠતાં નાણાં એક નવીન સહકારી મંડળી કક્ષાની વડોદરા સેન્ટ્રલ સહકારી બેંકમાંથી ધીરાણ લઈ આપ્યાં. ગામમાં એક જૂની મંડળી હતી, પણ તે કામ કરતી ન હતી અને તેણે બેંકમાંથી લીધેલાં નાણાં પરત આપ્યાં ન હતાં. એટલે નવાં નાણાં લાવવા મુશ્કેલી પડી. પણ નવીન મંડળીમાં દાખલ થનાર સભાસદો કંઈક સારા હતા અને આવતી મોસમનો પાક સામટો વેચી નાણાં અંત કરવાનું ઠરાવેલું એટલે બેંકને કંઈક ભરોસો પડ્યો.

જ. આ ગામના લોકોમાં દારૂનું વ્યસન ઘણું જ હતું. ગેરકાયદેસર દારૂ ખાળવો અને દારૂ પી રાતના તોફાન કરવાનો તેમનો રિવાજ હોય એમ લાગ્યું. સાંજના હું ગામમાં આવતો હોવાથી કદાચ દારૂ પીવાનું મોડું રાખ્યું હશે. પણ મારા ગામમાં આવવા માંડ્યા પછી પંદરેક દિવસે મને જાણવા લોકોએ આપસઆપસમાં વાત કરવા માંડી કે હવે ગામ-લોકોએ ઠરાવ કર્યો છે કે કોઈએ દારૂ પીવો નહિ અને પીશે તો દંડ કરશે, અને ખૂબ આપનારને ધનામ મળશે. પંદર દિવસ પછી આખકારી ખાતાના માણસોએ ગામેગામ ઝડતી કરી અને ૭ ઘરો પૈકી છમાંથી ગેરકાયદેસર ગાળેલો દારૂ મળી આવ્યો. બીજા દિવસે સવારમાં પોસના ઘરમાં પણ મલકાનો કાચળો કોઈ નાખી ગયું. ઝડતી લીધેલા ૭ પૈકી બે આગેવાનો હતા. તેમના બધા ઉપર કામ ચાલી ભારે રકમનો દંડ થયો. તે પછી દારૂનું વ્યસન લોકો વખત સુધી જોવામાં આવ્યું ન હતું. પરંતુ લગભગ બીજા વર્ષે, દંડાએલા આગેવાનો ઠોળીના પ્રસંગે પીધેલા જોવામાં આવ્યા હતા.

જ. લોકોને એક બે બીજા સાર્વજનિક મુશીબતો હતી. તેમની સ્ત્રીમાંથી જતી રહેવું નાણું માંડડું હોવાથી ચોમાસામાં પાણી ભરાઈ રહેતું અને તેથી પાસેના ખેતરોના પાકને તુક્કાન થતું. બીજા એવી જ એક બે મુશ્કેલીઓ હતી તે રહેવે ખાતાને મળી દૂર કરાવવામાં આવી. આ બધી મુશ્કેલીઓ કોઈપણ રીતે સહેલાઈથી દૂર થઈ શકી ન હતી. દરેકમાં એક વા બીજા રીતે મુશ્કેલીઓ નડતી. એક બાજુ લોકોમાં સંપ નહિ, અને બીજા બાજુ મહાત્મ અને પંચાયત સારે કામ લેવામાં મુશ્કેલી પડતી. પંચાયતમાં નાણાં મહાત્મમાંથી લાવવામાં દરેક વખતે કંઈક રકમ ખરચવી પડતી એમ પાછળથી જાણ્યું. આ રકમ આગેવાને લોકોમાંથી જ વસૂલ કરવાની એટલે તેનો હિસાબ લખાય નહિ. તેથી ચોક્કસીઓના મહેનતાણામાંથી કાપી લેવાનું અંદરખાનેથી કરાવ્યું હોય એમ લાગ્યું; પણ બધા લોકોને તેની સમજ પડે નહિ તેથી ઘણી ગેરસમજ અને તકરારો ચલી. પ્રથમ પણ બીજા બાજુમાં ગરમ થતી હશે એમ ભાસ થતો હતો. પણ ન્યાં સુધી આગેવાનો ઉપર પૂરા ભરાનો મુકાબ નહિ ત્યાં સુધી આ મુશીબતો વેડી લેવાની રહી.

આવી રીતે ચાલુ વર્ષે તો કાઠડું અને લોકો પણ સારી રીતે નબી શક્યા. વૈશાખ મહિનામાં એક દિવસ ગામના પંદરેક મને જાણ્યાનું કે 'સાહેબ, મને અને મારા ગામને સુધારી શકશો તો તમે આખી દુનિયાને સુધારી શકશો.' જે જાણ્યાનું કે 'પટેલ, હવે મારું કામ પૂરું થયું છે, તમેને તમારી ખાખીઓની જગ્યા ખાતરી થઈ છે ત્યારે આખા ઉપર સુધારાનું કામ તો આખરે તમારું જ છે; હવે પછીનો રસ્તો સીધો જ છે અને તમારે

“ ૬૨ માણસોને પાંદુ રોગ લાગુ પડ્યો હતો કે જે આંકડીઆ કૃમિને લીધે થઈ તેમ અનુમાન થાય છે. વળી જે બીજવાડાના તમામ માણસો આંકડીઆ કૃમિને માટે તપાસવામાં આવે તો હીક ૫૩૨ જેમ મારે માનવું હતું. દારણુ વત્તાઓના પ્રમાણમાં આ લોકોમાં શીકણ લગભગ બધામાં જણાઈ હતી. ૩૬ માણસોની બરોજ મોટી હતી. અને ૪૮ માણસોને ટાઢીઓ તાવ આવતો હતો. કાપના દર્દીઓમાં પાંચ જણા હતા તેમાંથી બે વધુ આમળ વધેલા માણસ પડ્યા હતા. ચામડીનાં દર્દીમાં મુખ્યત્વે ખસનો આગર વિરોધ જણાયો હતો. ખસના દર્દી ૨૧ ને ક્ષત ચામડીના દર્દીઓ ૧૭ જણાયા હતા. આંખનાં દર્દો જેવાં કેવીક, મોતિયા વગેરે જણાયા હતા. પાંચ વર્ષની અંદર બધાં ધરોમાં થઈને મરણની સંખ્યા ૨૫૨ ની જણાતી હતી. તેમાં છેલ્લા બે વર્ષમાં ૯ મરણ થયાં હતાં. ”

ઉપરનું જતાંત મળ્યા પછી જે દર્દીઓને હોરિપટલમાં સારવાર કરવાની જરૂર હતી તેમને ત્યાં મોકલવામાં આવ્યા. બાકીનાને હોરિપટલમાંથી દવા લાવવાની મુયના આપવામાં આવી હતી. તે ઉપરાંત લોકોને ગામમાં જ ધરગથ્ય જવાઓ મળે એ માટે એક ઔરધા-લય રાજ્ય અને ગામની મદદથી ઉધાડ્યું. અને તેની બવરથા સાળાના માસ્તરને સોંપી. આવેલી દવાઓ થોડાક વખતમાં ખપી મઇ અને તેથી નવીન સારી આપવામાં આવી મોટાની સારીરિક સંપત્તિ ધણી જ દલકા પ્રકારની હતી તેના કારણમાં ડૉક્ટર નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું :

“ સાધારણ રીતે લોકો ત્રણ વખત ખોરાક લે છે. ૧૬૦૦ ચોરણ તત્વોના પંજાબરો અત્યવ દોષ છે. દૂધ, ઘી, સાક, ફળો વગેરેનો વપરાશ આદિક તંગીને લીધે એકો ઘરો દોષ એમ જણાય છે. ”

છ. ચામડીનાં દર્દોનું એક કારણ નદાવાની અને ઘોવાની પૂરતી સમગ્ર નદિ દોવાથી દોષ એમ જણાયું. ગામના કૂવામાં પાણી સારું અને પુષ્કળ હતું, પણ નદાવાની સારી સમગ્ર ધરોમાં ધણી જ ઓછી જોવામાં આવી. ધરમાં નદાવાની સમગ્ર દોની નથી, પણ વાડામાં દોષ છે. તે વાડા ખુલ્લા દોષ છે અને તેથી બેરોને તો કપડાં પહેરીને જ નાહતું પડે. વાડા ન દોષ તેમને તો એથી પણ વધારે મુશ્કેલી. આ અગવડ ટાળવાને પ્રાંત પંચાલને મુયના આપી કૂવા પાસે બે ઓરડીઓ, એક સ્ત્રી અને બીજી પુરુષ માટે ફગાવી આપી. જેથી પાણી પૂરતા પ્રમાણમાં મળ્યાં જોઈ મગાવે રાખી સારી રીતે નાહી શકે. આ બોલીએ મારા વડોદરા છાંડ્યા પછી તૈયાર થઈ હતી, પણ દમણ તપાસ કરતાં એમ માણસ પાંચ છે કે તેનો બિલકુલ ઉપયોગ થતો નથી તેનું દારણુ એ હતું કે ઓઝો મામ બદાર નાથ તે પુરોનાને રચતું ન હતું. પુરુષ અને સ્ત્રીઓની બોલીએ નજીક હતી તે પણ કોઠાને મજા નહિ. બન્ને બોલીએ સ્ત્રીઓને માટે જ રાખી દેતા તો આવી સહન, પણ ઉપર જણાવેલા અબુલિખાસને લીધે તેનો ઉપયોગ થયો નહિ. પંચાલને અર્ચેલા પૈસા બચાવ મળ્યા હતા પણ તે માટે ખાસ પ્રયત્ન કરવાથી તેનો ઉપયોગ થાય એમાં મને સંશય લાગતો નથી.

જ. કોઠાનાં ધરોની અંધણી તથા રિયતિ તંદુરસ્તી જળવાય એવી ન હતી. ગામમાં પાંચ વર થોડાં હતાં. પાંચ સાત પાટીદારનાં, એક જાણવું. જે પણ કુળાણીનાં તે સિવાય બાકીના પારાણા, કોઠા અને દરિયાનોનાં પર કાલિયા માડીનાં હતા. અંતરિયાં રેતાં પર કોઈક સાગં હતાં. અંગીનાં તેથી બનતાં પણ પડ્યાં જ ગીમ હતાં. જે રીતે કોઠાનાં, આ

સારાં અને નવી બાંધણીનાં હતાં. આ ગામમાં મુખ્ય વસ્તી બારીઆઓની હતી. એમના ધરમાં ઢોર અને માણસ સાથે જ રહે. તેમનું આખું કુટુંબ સામાન્ય રીતે એક જ ખેતીમાં રહે. ફાડીઓનો આંતરો રાખી રાંધણી પણ ત્યાં જ હોય. ઢોહપણ ધરમાં પાછળના ભાગમાં બારીઓ રાખવાનો રિવાજ ન હતો. આગની બીકથી અને ઢોરને પવન લાગે એ કારણથી બારી ન રાખવી એવી લોકોની દૃઢ માન્યતા હતી. આખું કુટુંબ પછી ભલે તેમાં પરણેલા છોકરા છોકરીઓ હોય તો પણ સાથે મુક રહે. આથી મલાજો અને સ્વચ્છતા ના સચવાય એ દેખીતું જ હતું. ધણી ધરમાં દિવસે દીવો કરે ત્યારે જ ધરની અંદરની વસ્તુઓ જોઈ શકાય. ધરોમાં મોટા ફેરફાર કરાવવાની સગવડ ન હતી એટલે આજે ગોઠવણમાં થોડા ફેરફારો મુલવવામાં આવ્યા, પણ તે લોકોના મનમાં ઊતર્યો નહિ. થોડાં ધરોમાં જાતે જમ સારી સગવડ થાય એ રીતે ફરીથી ગોઠવણ કરી આખી કે જેથી આખું કુટુંબ જુદી જુદી ખેતીમાં વહેંચાઈ જમ મુક રહે, અને રાંધણીની ધૂણી આખા ધરમાં ન ફેલાય. લગભગ ૫૦ ધરમાં નવી બારીઓ બાંધવામાં દાખલ કરાવી કે જેથી દવા અજવાળું સારા પ્રમાણમાં આવી શકે, પણ આ સુધારો લોકોને બહુ પસંદ પડ્યો હોય એવું લાગ્યું નહિ.

૩. આગલે વર્ષે બેંસોને અપાતા ખોરાકમાં કપાસીઆની મિજ અને દાળની ચૂની આપવાથી વધારે અને સાફ દૂધ પેદા થયું હતું. શરૂઆતમાં આ ફાયદો લોકોએ મને જણાવ્યો ન હતો. તેનું કારણ એ હતું કે બેંસ વધારે દૂધ દે છે એમ જણાવવામાં આવે તો 'ટાકાય' એટલા માટે એ વાત છાની રાખતા. પછીથી બ્યારે વાત જાણીતી થઈ ત્યારે લોકોને નવો ખોરાક પસંદ પડ્યો. પ્રથમના બે દોઢ પૂરા યથા પછી ત્રીજો મંગાવવાની વાત આવી ત્યારે આગેવાનો તરફથી આનાકાની બતાવવામાં આવી તેનાં બે કારણો માલુમ પડ્યાં: જે વેપારી ગ્રામ્યું દૂધ લેતો હતો તેને આવી રીતે સદકારથી દૂધ વેચવા દેવું પાલવવું ન હતું. એણે ટેકાક આગેવાનને ફોડી આ બધી પ્રવૃત્તિઓ તોડી પાડવા પેંતરો રચ્યો હતો. આથી આગેવાનોએ જણાવ્યું કે શરૂઆતમાં ફાયદો થયો એ વાત ખરી, પણ હવે એ ફાયદો રહ્યો નથી. ટેકાક તરફથી બીજો પણ વધો બતાવવામાં આવ્યો કે આથી ઢોર ચૂસાઈ જમ છે માટે આવો તાત્કાલિક ફાયદો અમારે જોઈતો નથી. એના દાખલારૂપે તેમણે જણાવ્યું કે મુંબઈના ઢોરવાળા સખત ખોરાક આપી એક વેતરમાં થયું દૂધ કાઢી ઢોરને નકામું કરી મૂકે છે. આથી એ ઢોહપણ રીતે અમને ફાયદાકારક નથી. એ વખતે કપાસિયાનું મિજ નવસારીથી મંગાવવામાં પણ ટેકાકી મુશ્કેલીઓ નહી. એટલે નાજલાને ઢોરના ખોરાકમાં બદલી કરવાનું પશુ મૂકવામાં આવ્યું. આગેવાનો પણ આ વ્યવસ્થા કરવામાં કંઈક આગ્રહ જણાયા. આ જ વખતમાં ગામનાં ઢોરોમાં રોગચાળો શરૂ થયો. પ્રથમ બે બેંસો મરી ગઈ. એની મને ખબર પડી એટલે પશુરોમચિલિસકને રસી લઈ ગામે મોકલ્યા. પણ લોકોએ રસી મૂકવા દીધી નહિ. આ વખતે આરાધી કંઈક કારણસર ગામ જઈ શકાયું ન હતું. એટલે બીજા મુદ્દરને મોકલી પરમને સમજાવી તેમના ઢોરને રસી મુકાવી. બીજા થોડાએ પણ તેનો લાભ લીધો પણ મામના ધણી લોકોએ તો સાર ના પાડી. કારણ તપાસતાં માલુમ પડ્યું કે એમણે ટેકાક માણસોને જાણના ગામે માતા દતા ત્યાં ઢોરો કરાવવા મોકલ્યા હતા અને ઢોરો એકાદ બે દિવસમાં આવે, તેવા વખતે ઢોરને રસી મુકાવવામાં આવે તો માતાને કૂડ પડે અને તેથી વધારે નુકસાન થાય. આવી સ્થિતિમાં જખરદસ્તીથી ફરજ પાડવી એ વાસ્તવ

વિક ન હતું. છતાં જે સમજી લોકો હતા તે બધાએ રસી મુકાવી. રોગ ૧-૧૫ દિવસ ચાલ્યો અને તેમાં વીસેક બેસો મરી ગઇ. તેમાંથી એક વિધવા બાઇની હતી, જેને પોતાની એકની એક બેસમાંથી પોતાનો અને નાના છોકરાનો નિર્વાહ થતો હતો. બેસના મરણથી તે લગભગ નિરાધાર સ્થિતિમાં આવી ગઇ. આવા અનેક વહેમો લોકોમાં ચાલુ હતા. આ ગામના વહેમ સાથે બાળુના ગામમાં તેની જુદી જ અસર થઇ. આ ગામમાં રોગચાળો શરૂ થયો છે તે બાળુના ગામમાં પ્રસરશે જ, એમ ગામના પટેલને લાગવાથી ડૉક્ટરને બોલાવી ગામના ૩૦૦ ઢોરોને રસી મુકાવી અને તેમને રોગમાંથી બચાવ્યા.

૮. સ્ત્રીપ્રચારકની નિમજ્જક કાર્ય પધ્ધતિ ગામની સ્ત્રીઓમાં કંઈક જાગૃતિ જોવામાં આવી. પ્રથમ તો ઢોરની માવજતમાં અને દોહવાની રીતમાં કંઈક ફેરફાર થયો. વાસણ સ્વચ્છ રાખવામાં આવ્યાં. દૂધમાં પાણી નાખવાનો રિવાજ હતો તે પણ ધીમે ધીમે ઓછો થતો ગયો. ઢોરને કેવી રીતે સાચવવાં જોઈએ તે બતાવવા માટે ગામની લગભગ બધી જ સ્ત્રીઓને રાજ્યની મકરપુરા ડેરી ક્ષામ ઉપર જોવા લઇ ગયા. ત્યાં દૂધ દોહવાની રીત પહેલેથી તે છેલ્લે મુધી બતાવી. એક મિત્રે જે મોટી લોરીએ વગરલવાજમે ચાણી આપી. તેમાં બેસાડી બાઇઓને મોકલાવી. સાથે સાથે શહેરમાં આવેલું સરકારી સ્ત્રીપ્રસતિશૃલ પણ બતાવ્યું કે જેમની મરજી હોય તે ત્યાં ખુશીથી જઈ શકે. આ બાઇઓની માન્યતા એવી હતી કે એ બધાં દવાખાનાં મોટા શહેરના પૈસાદાર લોકો માટે જ છે, મરીબને માટે નથી. તે ઉપરાંત લેડી ડૉક્ટરને બોલાવી બાળઉછેરની સ્લાઇડો મેજીક લેન્ટર્ન વડે બતાવી. પ્રચારક બાઇએ દરેક ઘરમાં જઈ શું શું સુધારા કરવા તેની માહિતી આપી. જે વરસને અંતે કંઈક ફેરફાર જોવા. ગામમાં સ્ત્રી બચત મંડળી કાઢી. તેમાં જે ત્રણ વરસમાં રૂપિયા ૧૫૦ જમા કરાવ્યા હતા. એક કોમની સ્ત્રીએ બીજી કોમની સ્ત્રી સાથે મળતી ન હતી તે ગરબા જેવા પ્રસંગો યોજવાથી સાથે મળતી થઇ. કપડાં અને ઘરની સ્વચ્છતામાં કંઈક સુધારો જોવામાં આવ્યો પણ આ પ્રવૃત્તિઓ લાંબો વખત ચાલી નહિ. સહકાર્યથી દૂધના વેચાણમાં ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતાં બાઇઓએ પાછળથી દૂધમાં પાણી મેડવાનું શરૂ કર્યું અને તે કારણે દિવસે દિવસે ઘરડો બંધ થતો ગયો અને છેવટે મંડળી બંધ કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો. આ બચતમાં ગામના આગેવાનોનો પુરો સહકાર મળ્યો નહિ.

૯. ગામની ખેતી સુધારવા માટે થોડા ઘણા પ્રયત્નો આદર્યા. ઘણી વખત આગેવાનોને વડોદરાના મૅગ્સલ ક્ષામ ઉપર મોકલવામાં આવતા અને જે પ્રયોગો થતા તેની માહિતી આપવામાં આવતી. ક્ષામના મેનેજરને પણ ખેતીમાં થતા રોગ કે કપાસમાં લાગતા મુકારાની તપાસ માટે બોલાવતા. ઝાડની કલમો પણ ત્યાંથી ગામને મળતી. રાસાયણિક ખાતરોનો ઉપયોગ કેમ કરવો તેના અખતરો પણ કરાવવામાં આવતા.

૧૦. ગામની સ્વચ્છતામાં ગામનેફરોથી જૂન કામ થઈ હતું. બધા જ વાળનારા વડોદરામાં બાગ ખાતામાં નોકર હતા, એટલે અલ્લાડિયામાં એકાદ વખત ગામનો થોડો ભાગ સાફ કરે. ગામમાંથી મળતો ટૂંકો પગાર અને જૂન જમીન આપેલી તેથી આખા દિવસનું કામ તેમનાથી લઇ શકાય તેમ ન હતું. થોડાને કમી કરી એક જે સારા માણસોને પૂરતો પગાર આપી રાખવામાં આવે તો જ કામ સારું થાય; પણ આ સવાલ રાજ્યની આ સંબંધી નીતિનો રહ્યો. છતાં પણ ગામનેફરો કંઈક સુધારે સારું કામ આપે એ માટે

રાજ્ય તરફથી વડોદરાની આસપાસનાં પંચ આગે માટે મિલીટરીના એક નિવૃત્ત થયેલા સુબેદાર મેજરને મદારાગતના હીરકમહોત્સવના પ્રસંગે ગામડાની સ્વચ્છતા સુધારવા માટે રાખવામાં આવ્યા હતા. તેમની સારી દોરવણીથી ગામમાં સારો સુધારો થયો હતો.

એવો જ પ્રકાર ગામના રખા-વરતણીઆનો હતો. કપાસની મોસમમાં ગામને રૂ. ૧૦૦૦ થી ૧૫૦૦ પહાણુ અગર એવી જાતના બીજ લોકોને સીમ સાચવવાના કામ માટે આપવામાં આવતા હતા. આ રકમ ગામના પ્રમાણમાં ભારે ગણાય. ગામના રખાઓ આ કામના ઉપયોગી ન હતા. રકમનો વિનિમય કરવામાં ગામના આગેવાનોમાં ઘણી જ તકરારો જોવામાં આવતી. અંદર અંદર કુસંપને અને ખોટી સ્પર્ધાને લીધે ગામને ઘણું ભોગવવું પડતું હતું.

રખા વરતણીઆની ફરજો વધારે સારી રીતે ગોઠવાય અને તેમનો લાભ ગામને પૂરતો મેળે એ ધરાવાથી આ સવાલ પણ ગામનોકરના પ્રશ્ન સાથે જુદો રાખ્યો. એનો નિકાલ એકાદ ગામ માટે સહેલાઈથી લઈ શકાય એમ ન હતું. ગામઆગેવાનોને સમજાવી ઓછા ખર્ચે કામ ચાલ અને આ ખર્ચનો હિસાબ ચોખ્ખો રહે એવી તબવીજ કરી. ગામનોકર ગામની નોકરી જેવી જોઈએ તેવી કરતા નથી એવી ખાતરી ધઈ. ગમે તેટલી સખ્તાઈ કરવામાં આવે તો પણ તેમની પાસે ઓછામાં ઓછું જરૂરનું કામ લેવું એ સુરેક્ષીતું હતું. ગામ નોકરમાં પટેલ પછી તલાટી મુખ્ય ગણાય છે. પણ તલાટીનું મોં પણ ગામમાં ભાગ્યેજ જોવામાં આવતું. તલાટીને સજ્જતા ગામમાં રહેવાનું ફરજિયાત હતું છતાં તે ત્યાં રહેતો ન હતો. એ કારણે એકને ખરતરફ કરવામાં આવ્યો અને બીજાને લાવવામાં આવ્યો તે ગામમાં હાજર રહેતો, પણ કામમાં બિચકુલ ઉત્સાહ અગર રસ લેતો ન હતો. એટલે બહુ ઉપયોગી થતો ન હતો. એનો આખો નોકરીનો આશય જ જુદા પ્રકારનો હતો. બીજા મુલકી ખાતાના નોકરોની પણ પૂરતી સહાયુક્તી ન હતી. ફરજ પાડવાથી ઓછામાં ઓછું કામ ચાલ પણ તેમાં લાગણી ન હતી.

દ. ગામ વિશ્વામિત્રી નદીને કિનારે આવ્યું હતું. આથી તેના કિનારા ધણે ઠેકાણે ધોવાઈ જઈ તેમાં કોતરો પડી ગયા હતાં. આવી ખાઈઓમાં વાંસનો સારો ઉછેર થઈ શકે છે, અને ધોવાણુ અટકે છે એ બીજા ઠેકાણે જોયું હતું. વિશેષમાં વાંસ એ ઉપયોગી ઝાડ છે અને સહેલાઈથી રોપી શકાય છે તેથી વાંસની આંબોના રોય જંગલ ખાતામાંથી, એક મિત્ર મારફતે રત્નાગિરિ તરફથી અને બીજા એક બે ઠેકાણેથી મંગાવી ગામની સીમમાં અને લોકોના વાડામાં રોપાવ્યા. તેમાંથી કેટલા ઉગી નીકળ્યા હતા તે મેં હમણાં જ જોયા હતા. ગામ અને સીમની પડતર જમીનમાં ઝાડ ઉછેરવાનો સવાલ અતિમહત્વનો છે અને તે તરફ ખાસ લક્ષ આપવાની જરૂર છે.

જ. પ્રચારક બાઈ તરફથી અનેક જાતના સામાજિક પ્રશ્નો લાવવામાં આવતા. ગામની બાઈઓ આ બાઈને પોતાના સુખદુઃખની વાતો ઘણી સારી રીતે કરી શકતી, છુપી મદદ કરવા માટે કેટલીક માહિતી લાવતી. આગેવાનોની સીઓ પણ તેમના ધણીના વર્તન સામે

નોંધ:—આ અમલદારનું નામ સુબેદાર મેજર અબ્દુલ્લા હતું. તેઓએ નવસારીમાં એલે-રીઆનો ઉપદ્રવ અટકાવવામાં, ૧૯૨૬ના જળપ્રલય વખતે અને વડોદરા શહેરની સ્વચ્છતા સંબંધમાં માલિની આપવામાં ઘણી જ સારી કામગીરી કરી હતી. આ વર્તન માણસોનો દેશમાં જેવા થવો જોઈએ તેવા ઉપયોગ થતો નથી. રાજાઓમાં કચરત કરાવવામાં અને ગામડા અને શહેરમાં સ્વચ્છતા માટે સારી કામગીરી તેઓ આપી શકે છે.

ફરીઆદ કરતો. બાકના પ્રચારને અંતે કેટલાંક ઘરોમાં સંપ વલેો હતો. ગામડાનું જીવન નેટલું ધારીએ છીએ એટલું સુખી અને સંતોષી ન હતું. ગામની સ્ત્રીઓની ઉન્નતિને સવાસ ધણો જ મુશ્કેલ છે અને તે માટે સ્ત્રીશક્તીની અવરણ જરૂર છે.

ત. ગામમાં નવીન ઉદ્યોગ દાખલ કરવાને થોડી મહેનત કરી. વેપાર ઉદ્યોગ ખાતામાંથી વણાટશિક્ષકને લાવી ત્યાં વણાટનો અને કાંતવાનો વર્ગ ઉઘાડ્યો અને લગભગ એક વર્ષ ચાલુ રાખ્યો. લોકોના ઘરની સ્થિતિ જોતાં ખેડૂતો વણવાનું કામ કરે એ અસંભવ જ હતું; કાંતવાનું અને પાટી વણવાનું કામ થઈ શકે એમ હતું. ગામના છોકરાઓએ તેનો થોડો લાભ લીધો અને શાળામાં પાટી વણવાનું થોડો વખત રાખ્યું. પણ મારી ખાતરી હતી કે ત્યાં પૈસા પેદા કરવાનો ઉદ્દેશ છે ત્યાં જ ધંધામાંથી ખેડૂતો પેદાશ લે છે તેમાંજ પ્રથમ સારા સુધારા કરવા અને તેમાં જ તેમને ખાંતીલા કરવા. મારા અભિપ્રાય પ્રમાણે ખેતી તેમ જ દોરની ઓલાદ સુધારની એ ગ્રામસુધારણામાં પહેલું પગથીઉ છે. સારાં જીવ અપાવવાં, ખાતર સારી રીતે તૈયાર કરાવવું અને જરૂર હોય ત્યાં નવીન સાવવું, ત્યાંથી રાક્ષાત ધરી જોઈએ અને તે દિશામાં મેં બનતી મદદ કરી. આ વખતે એલેક્ઝાન્ડર કંપનીને ઘડોદરામાં પેત્રારાઈઝમ મશીનરી મૂકી દૂધ સુંઘાઈ મોકલવાનો વિચાર હતો. તેમની સાથે મળી આ ગામથી બે વખત દૂધ સુંઘાઈ મોકલાવ્યું અને એ ધંધામાં શરૂઆત આપતાં ગામ લોકોને પણ તેમાં કંઈક ઉત્સાહ આવ્યો. થોડો દોર વધારે રાખી દૂધની પેદાશ વધારવા ખાસ આગ્રહ જણાવ્યો. તેને માટે પાણીનો સારો જથ્થો જોઈએ. ગામની સીમમાં કૂવાઓ ઘણા હતા. વરસો પડેલાં ગામમાં શેરડીનું વાવેતર શરૂ હતું, માટે ફરીથી ગામના કૂવાની તપાસ કરાવી. એક ભાગોળના કૂવાઓમાં ચોપડુ પાણી નિકળ્યું ત્યારે બીજા ભાગમાં સારું પાણી મળ્યું. આ કૂવાઓ ઉપર વિજળી લાવી આપવામાં આવે તો પંપ મૂકી દોરોને ચારો ઉત્પન્ન કરી વધારે ભેંસો રાખવાનો નિશ્ચય તથા ચાર આગેવાનોએ ક્યો. અને કૂવામાં ભોરીંગ કરાવવા માટે સરકારમાં અરજીઓ કરી. આ ધરાદાયી વિજળી ખાતા સાથે મળી વિજળીના તાર ગામની સીમ સુધી નંખાવ્યા હમણાં તપાસ કરતાં મળ્યું પડ્યું કે ત્રણ કૂવાઓ ઉપર વિજળીથી ચાલતા પંપ મૂકવામાં અત્યા હતા. એમાં રાજ્યે સારી મદદ આપી હતી. તાર કૂવા સુધી સરકારખરચે લઈ ગયા અને મેસ્ટર અને પંપ સરકારે જૂઝ ઓરેથી અત્યા અને વિજળી બળતો દરે આજે રાખ્યો. ત્રણ કૂવાઓ પૈકી એક કૂવા તકામો નીકળ્યો એટલે તેનું સાંચાકામ બીજા કૂવાવાળાને આપ્યું. ત્રણ કૂવાઓ પૈકી એક જ કૂવાવાળો આ સાધનોથી સારા ફાયદો લે છે એમ મને જણાવવામાં આવ્યું છે. પણ મેં જે ઉદ્દેશથી આ કામ હાથમાં લીધું હતું કે દૂધનો ધંધો ખીલવવો એ માર પડ્યું તથો આના કામમાં સતત દોરવણીની જરૂર હોય છે. આની દિવસે દિવસે ખાતરી હતી જાય છે કે ખેતી સિવાય, ઉદ્યોગમાં દોર ઉછેર અને દૂધનો ધંધો ચુગરના માટે સારામાં સારો ગણાય અને તેને નેટલું મહત્તર આપીએ તેટલું આપું.

૪. ગામ સાથેના સંસર્ગથી છોટા પડ્યો એટલે મળેલો અનુભવ.

મારો ગામ સાથેનો સંસર્ગ ૧૯૨૬ ના ડિસેમ્બરમાં ત્યારે મારે વડોદરા છોડ્યું પડ્યું ત્યારે મૂરો થયો. ધાર્યા પ્રમાણે પરિણામ આવ્યું ન હતું, તેથી મનમાં કંઈક અસંતોષ તો હતો જ, પણ મ્હારો મુખ્ય ધરાદો ગામની સ્થિતિ સમજાવવાનો હતો, અને કામ કરવામાં શી મુશીબતો પડે છે તે જણાવવાનો હતો. આથી પરિણામ શું આવે તેની જાડ અપેક્ષા ન હતી. છતાં કામ અશુદ્ધ રહ્યું છે એમ તો જાણતું હતું. કદાચ સત્તાનો ઉપયોગ ક્યો થતો તો

વધારે તાકાલિક પરિણામ લાવી શકાત; પણ મારે તેવો ઉપયોગ કરવો ન હતો. લોકોને પોતાનું કામ પોતાની રેવેન્જાએ જ કરવાનું હતું એટલે ઉતાવળથી કામ લેવાની ઇચ્છા ન હતી. પછાત વર્ગના લોકો જે વ્યસનથી પૂરેપૂરા ઘેરાએલા છે તેમને સીધે રસ્તે દોરવવા એ સહેલું કામ ન હતું, એ હું શરૂઆતથી જ સમજતો હતો. એટલે નાસીપાસ થવાનું ખાસ કારણ ન હતું.

મારા ગયા પછી આદરેશું કામ ન્યાય રહે એવી વ્યવસ્થા કરી, પણ તે પાર પડી શકી નહિ. છતાં પણ અવારનવાર મને પેટલ અને સ્ત્રીપ્રચારક ગામની માહિતી આપ્યા કરતા હતા. પણ જૂજ પ્રમાણમાં પાછલી પ્રવૃત્તિ માત્ર રાખેલી માલમ પડી. આવા કામમાં સતત પ્રેરણાની જરૂર હોય છે.

આ ગામની આર્થિક તેમ જ સામાજિક સુધારણાના ઉપરોક્ત પ્રયાસોના પરિણામે ગામના લોકોની મનોવૃત્તિમાં કંઈક અંશે ફેર પડ્યો છે એમાં શંકા નથી. પુરુષ, સ્ત્રી તેમ જ બાળવર્ગ પણ એમ સમજવા લાગ્યાં છે કે આપણા ગામની ઉન્નતિ થતી નોંધએ. એ ઉન્નતિના પ્રયાસોમાં તેમનાથી કોઈ અંતરાયરૂપ કાર્ય થઈ જાય તેની તેમને શરમ આવે છે, એ વાત પણ ચોક્કસ છે. લાંબા વખતથી જડ ધાલી બેઠેલી વૃત્તિઓના સ્વામિત્વમાંથી બચવા માટે તેમને દોરવનાર-તેમને તેમની ફરજોનું વખતોવખત ભાન કરાવનાર-તેમની પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપનાર-તેમની ઉદારસીનતા દૂર કરનાર-તેમની ત્રુટિઓ તેમની ધ્યાન-ઉપર લાવી સહનુભૂતિ દર્શાવનાર અને નિરાશામય જીવનમાંથી આશાસ્પદ જીવનનો ખનિ જામત રાખનાર આગેવાનની હિજીવ છે. આ ગામની વસ્તીમાં એવો પુરુષ હાલ ઉપલબ્ધ નથી. તેમ છતાંયે આ ગામની સર્વોચ્ચ મનોવૃત્તિમાં થએલા ફેરફારનો લાભ ગામને સતત મળ્યા કરશે જ એમાં શંકા નથી.

આ ગામમાં હું ચાલે છે તે આયુષ્યાયુના ગામના લોકો જોયા કરતા હતા. બીજા વર્ગની શરૂઆતમાં બે ત્રણ ગામના લોકો મારી પામે આગ્યા અને જણાવ્યું કે આ ગામના લોકો તમને કડીપણ યથા નહિ આપે અને એ લોકોની વૃત્તિઓ ખિલકુલ સારી નથી, તેથી જો તમે અમારે ગામે આવી સલાહ આપશો તો ધારેશું તમામ કામ પૂરા સફળરથી ઉપાડી લેશો. પેંણ મારાથી બીજા ગામે લેવાય એવી સ્થિતિ ન હતી. એટલે મ્હારે તેમને ના પાડવી પડી, પણ જણાવ્યું કે કંઈક ખાસ કામ હોય તો મને જણાવવું કે તેમાં હું તમને મદદ કરું. એક બે ગામના ગામડાણ વધારવામાં, કાંસ સુધારવાનાં કામોમાં મદદ પણ કર્યો. મારી લોકોને જો જ સુચન હતી કે જે કામ ગામમાં ચાલે છે તેમાં તમોને રસ હોય તો તમારે તમારી જ મેળે તે ઉપાડી લેવું નોંધએ. આ ગામની અને બીજાં વીસ ગામે કે જે શ્રી. મહારાજ સયાજીરાવે એમના હીરક મહેસવને અંગે મામસુધારણાના માટે હાથ લીધેલાં તેમાં જે કામ ચલું તે જોતાં મારી ખતરી દર્જ છે કે લોકોને સારો દોરવણીની જરૂર છે. તેઓ સારી રીતે પોતાનું હિત સમજે છે પણ ગામની નાના નાના કનિયા, આગેવાનોની સ્ત્રી-વૃત્તિ અને સરકારી કચેરીઓમાં લાગણી વમરનું અચ્ચાગ અને ઘણા વિલંબથી ચલું કામ, એથી સાધારણ ગામનાં માણસ દટાળી લાવે છે અને ગમે તેવો ઉત્સાહ હોય તો પણ તે પાછો-પડે છે.

માટે પ્રથમ કામ તો રોકવું ગામે લોક સચિ સંજ્ઞામં આવનાર સચિત્તવને સુધારવાનું છે. તે થાય તો જ રાજ્યની અનેકવિધ પ્રગતિની પ્રવૃત્તિનો લાભ પૂરો લેવાય.

મણિલાલ બાલાભાઈ નાણાવટી

ભગવાન આપી રહેશે.

ભણીતા અમેરિકન હાસ્યલેખક માર્કટવેનની છવન-કથામાંથી એક પ્રસંગ આ રહ્યો: આ વાત એ સમયની છે જ્યારે હું અને વિલિયમ સ્વીન્ટન સામાન્ય ખાતમીદાર તરીકે કામ કરતા હતા. પૈસાની બારે લાંબી હતી. તે જ દિવસે અમારે ત્રણ ડૉલર બરવાના હતા. સ્વીન્ટને શ્રદ્ધાપૂર્વક કહ્યું કે ‘એ તો ભગવાન ક્યાંથી આપી રહેશે.’ હું હોટેલની લાખીમાં પૈસા કેવી રીતે મેળવવા એનો વિચાર કરતો કરતો કરતો હતો. એટલામાં એક મરસ કુતરો આવ્યો ને મારા હાથે પર જડ્યું. ટેકવીને ભેગો રહ્યો. જનરલ માઇલસ ત્યાં યઇને નીકળ્યો ને તેણે કુતરાને પાંખાવ્યો.

‘અજબ કુતરો છે ! તમારે વેચવો છે ?’

સ્વીન્ટનનું ભવિષ્ય વિચિત્ર રીતે ખરું પડી ગયું એવો મોઝો આવ્યો હતો. મેં તરત જ કહ્યું: ‘હા, એની કિંમત ત્રણ ડૉલર છે.’

જનરલને નવાઇ લાગી. ‘અસ, ત્રણ ડૉલર ? હું તો એને સો ડૉલર માટે પણ ન ફરી એક વાર વિચાર કરી જુઓ.’

‘ના, ફક્ત ત્રણ ડૉલર.’ મેં મક્કમ અવાજે જવાબ આપ્યો.

જનરલ કુતરાને લઇ ગયા.

થોડી વાર પછી એક માણસ ઉદાસ ચહેરે આવ્યો. તે ચારેકાર ચિતાવુર નજરે જોતો. ‘મેં તેને પૂછ્યું: ‘તમે કુતરાને શોધો છો કે ?’

એના ચહેરા પર આનંદ માતો ન હતો. ‘હા, તમે એને જોયો છે કે ?’

‘હા. મને લાગે છે કે હું એને શોધી કાઢીશ.’

પછી મેં કહ્યું કે કુતરાને શોધી કાઢવા માટે તમારે મને ત્રણ ડૉલર આપવા પડશે.

‘ત્રણ જ ડૉલર ? એમાં તે શું ? હું તમને શાંખુચીથી દસ ડૉલર આપીશ.’

મેં કહ્યું: ‘ના, ના. ત્રણ જ ડૉલર.’

આટલું કહીને હું ઉપડ્યો. સ્વીન્ટને કહ્યું હતું કે ભગવાન ત્રણ ડૉલર આપી રહેશે; તા કરતાં વધારે માંગવા એ પાપ હતું. હું જનરલના આરણમાં ગયો ને બધી પરિસ્થિતિ જાણી. ‘હું દિલગીર છું કે મારે કુતરાને પાછો લઇ જવો પડશે. કુતરાને મેં માત્ર વડને ખાતર વેચ્યો હતો.’ એટલું કહીને મેં તેમને ત્રણ ડૉલર પાછા આપી દીધા ને શે એના માલીકને સોંપ્યો.

માલીકની પાસેથી ત્રણ ડૉલર લઇને હું ચાલ્યો ગયો. મારા દિલમાં સંતોષ હતો. હું શુદ્ધિતા જાળવી રાખ્યો હતો. કુતરાને વેચીને મેળવેલા ત્રણ ડૉલર મારાથી કદીપણ વાપરી શકા ન હોત; કેમકે એ કુતરો મારો ન હતો. એટલે એને વેચવાનો અને અધિકાર ન હતો. પણ કુતરો પાછો મેળવી આપવા માટે લીધેલા ત્રણ ડૉલર વાપરવાને ફરી દરકત ન હતી. કેમકે હું ન હોત તો એના માલીકને એ કુતરો કદી પણ પાછો મળત નહિ. *

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ વાર્ષિક નિવેદનો ખાતા તરફ મોકલવા માટે ઘટિત તજવીજ કરો. વર્ષ આખરે કેટલાંક પુસ્તકાલયોનાં પુસ્તકો આવ્યાં ન હોય તો તે માટે રાખેલી રકમ લાલ શાદીથી ખર્ચમાં ખતાવવી.
- ૨ આવતો માસ હિન્દુઓનાં પવિત્ર પર્વોથી ભરપૂર છે તો ધાર્મિક અને નૈતિક વાચન એ વર્ગનાં લાઇબ્રેરીમાં વધુ થાય તેવા પ્રયાસ કરવા.
- ૩ અંદાજપત્રો તૈયાર કરો; કરકસર કરો; પુસ્તકો માટે સહકારી ધોરણે અંદાજો બંનાવો; વર્તમાનપત્રો પાછળ વધુ પડતાં નિરર્થક નાણાં ના વેડફો.
- ૪ થોડું લેણેલાંમાં લેણું ભૂલી ન જાય માટે તેમની કક્ષાનાં પુસ્તકો વસાવો અને તેવા અર્ધશિક્ષિતોની ચાલીઓ પુસ્તકાલયમાં રાખો.
- ૫ કમી કરવા પાત્ર જીર્ણ પુસ્તકો કમી કરાવવા અત્રેથી વખતોવખત થયેલી સૂચના પ્રમાણે તજવીજ કરો.
- ૬ પુસ્તકાલયોમાં બાળવિભાગ તમે આકર્ષક બનાવ્યો છે ? તે માટે જોઈતી રમતો, ચિત્રપોથીઓ વગેરે સાહિત્ય વસાવી તેનો ઉપયોગ કરાવ્યો ?
- ૭ મહિલા અને બાળ પુસ્તકાલયોએ વર્તમાનપત્રો પાછળનો નિરર્થક ખર્ચ અટકાવી, બહેનો અને બાળકોને આકર્ષણ કરે તેવી યોજનાઓ અને પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે ગૃહરમતો, ગૃહઉદ્યોગો, વાર્તાલાપ, સંવાદો, પુસ્તકમાંથી વાચન વગેરે-યોજાવું વધુ બહેનો અને બાળકોને આકર્ષવા પ્રયાસ કરો.
- ૮ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીનાં પુસ્તકો મંગાવવા માટે રજીસ્ટર્ડ પુસ્તકાલયો તજવીજ કરે.

વડોદરા,
તા. ૫-૮-૪૨ }

ઉ: મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૧ સને ૧૪૨-૪૩

વિધય

પુસ્તકાલયના મકાનને ફરતા પાકા કે તારના કંપાઉન્ડ બાબત

આથી તમામ મકાનવાળાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોને જણાવવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલયોનાં મંજૂર કરેલા પ્લાનમાં મકાન કંપાઉન્ડ સાથે મંજૂર થયેલાં નથી. અને મકાન કંપાઉન્ડની સવડ નથી. બંધાયા પછી કંપાઉન્ડો માટે ઘણી માગણીઓ આવે છે.

ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં મકાનોની વ્યવસ્થા જીવાન કાર્યકરોની હોય છે. તેમણે હંમેશાં પુસ્તકાલયમાં અવરજવર કરવાની હોય છે. ગામડામાં મેંદી કે મેંદી કે ચોરનું કંપાઉન્ડ દેશી ચોરની વાડ સહેલાઈથી બની શકે તેમ છે. રાજ્યમાં ફરી લેવા બાબત ઘણે રથે પુસ્તકાલયોનાં મકાનો બાંધવાની હજી જરૂર છે. તેથી જોઈતી પંચાયતમદદ મળી શકતી નથી તો કંપાઉન્ડ માટે વધુ ખર્ચ કરવો ઇષ્ટ નથી.

સળખ જણાવવામાં આવે છે કે તમામ મકાનવાળાં ગ્રામ પુસ્તકાલયોએ પોતાના મકાનને તાર કે પાકું કંપાઉન્ડ કરવું હશે તો તે માટે એકસી તાર કે પાકું કંપાઉન્ડ લોકમદદથી કરી શકશે, પણ તે ઉપર સરકાર કે પંચાયત મદદ લોકમદદથી કરવા બાબત મળી શકશે નહિ. તેમ જ મંજૂર થયેલાં કંપાઉન્ડોનાં કામો જો મંજૂર થયેલી રકમોમાં નહિ થઈ શકે તો વધારાની તમામ રકમ જો તે પુસ્તકાલય સમિતિએ ઊભી કરવી જોઈશે.

કંપાઉન્ડમાં જોઈતા ચોર કે મજૂરી અગર તે પાછળ દર વર્ષે જોઈતો ખર્ચ અંદાજપત્રમાં સંધાતી મકાનદુરસ્તીની રકમમાંથી તેમ જ પરતીના વેચાણની કાચા ચોરના કે મેંદીના રકમમાંથી થઈ શકશે. માત્ર આવો તમામ ખર્ચ વ્યવસ્થાપક કંપાઉન્ડનો ખર્ચ મંડળ તરફથી પ્રથમ મંજૂર કરાવી લેવો જોઈશે.

વડોદરા,
તા. ૬-૮-૪૨

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૨ સને ૧૪૨-૪૩

મકાનો માટે લોકમદદ પ્રથમ પુસ્તકાલય ખાતામાં જમા કરાવવા બાબત

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો માટે મકાનો બાંધવાનો ફાત્ત કરવાનું, મદદ આપવાનું, તેમ જ પ્રાંત પંચાયતો પાસેથી મદદ મેળવવાનું કાર્ય, પુસ્તકાલય ખાતું કરે છે. કેટલીક વખત ગામડાના લોકો પોતાના પુસ્તકાલયનું મકાન બાંધવા માટે લોકમદદની રકમ પરજાણી પ્રાંત પંચાયતમાં જમા કરાવે છે. તેથી મદદ આપવામાં ગૂંચવાડો ઊભો થાય છે.

હવે તમામ રકમ પ્રથમ પુસ્તકાલય ખાતામાં અનામત જમા કરાવવા દરાવ્યું છે, જેથી લાગતી વળગતી સંસ્થાઓ કે વ્યક્તિઓને તે નાણાં પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક સાહેબ તરફ મોકલી આપવા સર્વની ગળણ માટે આ વટહુકમ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

વડોદરા,
તા. ૫-૮-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મહદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧ સને ૪૨-૪૩

વિષય

અંદાજપત્રો અને નિવેદનો સંબંધે કેટલાંક સૂચનો

૧. હવે આમ પુસ્તકાલયો અંદાજપત્રો બનાવવા લાગ્યાં હશે. તેમણે ગયા વર્ષે કરેલા અંદાજ પ્રમાણે પૂરતો ખર્ચ કર્યો હશે. ચાલુ વર્ષે શુદ્ધપરિચિત્તિ હોય નાણાં વધુ ઊભાં થઈ શકે તેમ ન હોય તો ખર્ચ કરકસર કરીને કરવા વિનંતિ છે. આવા સમયમાં લાગણીપ્રધાન પત્રો કે સામયિકોના વાચન કરતાં ગહેર પ્રગતી શાન્તિ અને સાચી દોરવણી તથા આમ-જનતામાં સ્વરક્ષણ અને સંપ વધે તેવી જાતના ચોપક સાદિત્વની અંશપાશોને વધુ જરૂર જણાશે. તો તેવું વાચન ખરીદવા તરફ તેઓ પોતાનું લક્ષ રાખશે એવી આશા છે.

૨. રૂપિયા ૭૫ થી ઓછા ખર્ચવાળા આમ પુસ્તકાલયો હવે મોંઘાં દૈનિક પાછળ ન ધૂમતાં પોતાની શક્તિ અનુસાર અદ્વરડીકો અને માસિકોમાંથી મળતું વાચન મેળવી સંતોષ માની નાણાંનો દુર્વ્યય ન કરે એ ઇચ્છવા જોગ છે. આશા છે કે અંશપાલ અને મંત્રીઓ પોતાથી જનતા બધા પ્રયાસો કરી આ જાગતમાં ધટવું કરી છૂટશે.

૩. વાર્ષિક નિવેદનો અને અંદાજમાં પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાંથી જે સાધનસામગ્રી આવવાની બાકી હોય અને પોતાને ખર્ચ કરવાની રકમ પણ બાકી રહી હોય તે તમામ હકીકત લાલ શાહીથી આંકડા પૂરી શેરાનાં આસનોમાં લખી જણાવવું.

૪. કાયમનિધિની રકમો પુસ્તકાલયના અંશપાલો પાછળથી મૂકવાની જણાવી અંદાજ મંજૂર થયા પછી મૂકતા નથી; તેમજ તે જાગતનો રીતસર દરાવ કરી મંજૂરી મેળવતા નથી તો તે કસુર મંત્રીની ગણાશે અને તેમને નાણાં જમા આપવાં પડશે. કારણ, મંજૂર કરેલી રકમ કાયમનિધિ ખાતે રાખવાની છે એવી સમજ પર તેમનાં અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૫. આમ પંચાયતની મહદ મળ્યા સિવાય અગર અધ્યક્ષ તરફથી તે મંજૂર થયોની લેખી ખતર આવ્યા સિવાય અંદાજમાં તે મૂકવી નહિ. અંદાજ મંજૂર થયા પછી મળે તો તે રકમ બીજા વર્ષે ખર્ચવા નીધ લેવી અગર તેનાં પુસ્તકો ખાતા મારફત વાલી મોકલી નંગાવનાં.

૬. વાર્ષિક નિવેદનોના આંકડાઓમાં જૂલ ન થાય તે જોવા સૌ કાર્યકરોને વિનંતિ છે. અને તે આગરુટ આખર સુધીમાં અગ્રે આવી જવાં જ જોઈએ.

વડોદરા,
તા. ૫-૮-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૨ સને '૪૨-૪૩

વિષય

શુ. વ. સો. નાં પુસ્તકો વ્યાખત

આથી વડોદરા રાજ્યનાં શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીમાં નોંધાયેલાં તમામ પુસ્તકાલયોને જણાવવામાં આવે છે કે તેમને પોતાના પુસ્તકાલયનાં બેટનાં પુસ્તકો શુ. વ. સો. તરફથી મળવા માટે વ. હુ. નં. ૨૭ તા. ૭-૮-૪૫ માં જણાવ્યા પ્રમાણે (જુઓ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકીકરણ પાન ૩૨૨) નમૂનામાં હકીકત લખી પોતાના જૂથ મારફત મહાલ પુસ્તકાલય મંડળ મારફત કે કર્યા પુસ્તકાલય મારફત પોતાનાં પુસ્તકો મંગાવવા તજવીજ કરવી.

આમ પુસ્તકાલયોની જાણ માટે જૂથ મારફત મહાલ મંડળ કે કર્યા પુસ્તકાલયમાં મોકલવાનો નમૂનો નીચે પ્રમાણે છે:

નમૂનો

મે. શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીના મંત્રીજી, અમદાવાદ.

બિ. વિ. અમારું પુસ્તકાલય શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીમાં નોંધાયું છે તો તેનાં સને.....નાં વર્ષનાં બેટનાં પુસ્તકો અમારા જૂથના મુખ્ય ગામ.....નાં પુસ્તકાલય મારફતે મોકલી આપવા મે. થશે.

મંત્રી, સાર્વજનિક પુસ્તકાલય

શુ.....તા.....

ઉપર પ્રમાણે બધી માગણીઓ સાથે સામેલ રાખી મહાલ મંડળ કે મહાલ પુસ્તકાલયે શુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીમાંથી પુસ્તકો મંગાવવા ખાસ તજવીજ કરવી.

આશા છે કે ઉત્સાહી અંશપાત્રો પોતાનું આ કાર્ય ઉત્સાહથી જળવી પોતાનાં પુસ્તકો મંગાવી લેશે.

વડોદરા,
તા. ૬-૮-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

જાહેરાત અંક ૧ સને ૧૯૪૨-૪૩

સરકારમદદ લેનાર ગ્રામ વાચનાલયોની યાદી ૧૯૪૧-૪૨

કલોલ મહાલ			૨૧ કાકડવા			૪૪ સોનારકુઇ		
૧ તારાપુર	૬-૮-૦		૨૨ મગરકુઇ	૫-૮-૦		૪૪ છટિયા મેઢાદ	૩-૮-૦	
૨ નાદરી	૫-૦-૦		૨૩ ઉમરવાવદર	૧૦-૦-૦		તા. વાઘોડિયા		
૩ ભોયણ રોઢાડ	૬-૮-૦		૨૪ કટાસવાણુ	૫-૮-૦		૪૫ છટોલી	૫-૮-૦	
હલિંગામ મહાલ			૨૫ ધાણી	૫-૮-૦		૪૬ આજવા		
૪ આલમપુર	૫-૮-૦		૨૬ બેડકુવાદર	૬-૮-૦		કુમ્પાઉ-૩	૧૨-૦-૦	
૫ કડાદરા	૭-૮-૦		અમરેલી મહાલ			૪૭ જાફરપુરા	૪-૮-૦	
૬ જળીઆનો મઠ	૫-૮-૦		૨૭ અમરપુર	૧૦-૦-૦		૪૮ અડીરણુ	૫-૮-૦	
૭ વાસણા ચોધરી	૮-૦-૦		૨૮ ટીખલા	૬-૮-૦		તા. સંખેડા		
૮ સલાટપુર	૫-૮-૦		૨૯ તરવડા	૫-૮-૦		૪૯ વડદલા	૫-૮-૦	
મહેસાણા મહાલ			૩૦ પીપળલમ	૩-૮-૦		૫૦ દેરાણુ	૧૦-૦-૦	
૯ દેદીઆસણુ	૫-૮-૦		૩૧ માલવણુ	૫-૮-૦		૫૧ હરેશ્વર	૧૨-૦-૦	
૧૦ ધનપુરા	૧૦-૦-૦		૩૨ મેડી	૫-૮-૦		૫૨ ઝરવણુ	૫-૮-૦	
વિજાપુર મહાલ			૩૩ નાના ગોખરવા	૫-૮-૦		૫૩ સુરિયા	૫-૮-૦	
૧૧ ઇમરામપુરા	૮-૮-૦		કોડીનાર મહાલ			તા. શિનોર		
વિસનગર મહાલ			૩૪ દેવલપુર	૫-૮-૦		૫૪ ગરાડી	૬-૮-૦	
૧૨ પુદગામ	૫-૮-૦		૩૫ પીપળા	૭-૮-૦		૫૫ દરિયાપુર	૬-૮-૦	
પલસાણા મહાલ			૩૬ માલસરમ	૭-૮-૦		તા. સાવલી		
૧૩ કથાવ	૫-૮-૦		ખાંસા મહાલ			૫૬ ધંડીઆલ	૫-૮-૦	
મહુવા મહાલ			૩૭ તાલડા	૫-૮-૦		૫૭ કુતપાડ	૫-૮-૦	
૧૪ અધાત્રી	૫-૮-૦		ધારી મહાલ			૫૮ કડાચલા	૫-૮-૦	
૧૫ લસણપોર	૫-૮-૦		૩૮ કમી	૬-૮-૦		૫૯ ઉત્તમનગર	૫-૮-૦	
૧૬ વડીઆ	૫-૮-૦		૩૯ પાણીવા	૪-૮-૦		૬૦ વેમાર	૫-૮-૦	
૧૭ વાંસકુઇ	૫-૮-૦		તા. પાદરા			૬૧ સાંતિપુરા	૧૦-૦-૦	
૧૮ હળદવા	૬-૮-૦		૪૦ મોભા રોડ	૨૦-૦-૦		કુસ્થા વાચનાલયો		
બ્યારા મહાલ			તા. વડોદરા			૬૨ વડોદરા મેલ		
૧૯ બહેરામપુરા	૫-૮-૦		૪૧ મોતિવાપુરા	૫-૮-૦		ટ્રેનિંગ કોલેજ		
૨૦ વડકુઇ	૫-૮-૦		૪૨ અંપાડ	૫-૮-૦		સુનિયત	૫૦-૦-૦	
						૬૩ પાટણ ટાંકવાડા	૩૦-૦-૦	

વડોદરા }
તા. ૫-૮-૪૨

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

જાહેરાત અંક ૨ સને ૧૯૪૨-૪૩

સને ૧૯૪૨-૪૩માં મકાનો ખાતે અપાયેલી સરકાર-પંચાયત મદદની વિગત

અનુ. નં.	ગામનું નામ	લોકમદદ	સરકારમદદ	પંચાયતમદદ	ગેરો
૧	પક્ષીપડ તા. ક્યોલ	૦-૮-૦	૧૬૪-૮-૮	૦-૦-૦	૩. ૧૬૬-૬-૪ સરકાર મદદના સને ૧૯૪૧-૪૨માં આપવામાં આવ્યા હતા. આગ્રીનો રકમ રૂ. ૬૬૮-૦-૦ ઊંઝા મદિના પુસ્તકો લખની અનામત સરકાર મદદમાંથી વર્ગફર કરી આપ્યા છે. જે નવા વર્ષે ઊંઝાનું કામ થાયે આપવામાં આવશે.
૨	ઇસંડ તા. ક્યોલ	૦-૧-૦	૬૦૦-૦-૦	૦-૦-૦	ખીછ મદદ સને ૧૯૪૦-૪૧ માં આપી છે.
૩	સોખડા તા. વડોદરા	૨૬-૧૨-	૮-૩-૪	૦-૮-	
૪	મેથી તા. કરગળ	૦-૦-૦	૨૬-૩-૦	૦-૧-૮	
૫	કુંડાવ તા. સિદ્ધપુર	૧૦૦૦-૮-૦	૮-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦	પંચાયત મદદ જાણ લખા ખર્ચ કરવા લખી મોકલ્યું છે.
૬	શામપુરા તા. કામરેજ	૧૦૦૦-૦-૦	૦-૦-૦	૦-૮-૦	પંચાયત મદદ જાણ લખા ખર્ચ કરવા લખી મોકલ્યું છે. પરંતુ દેસાઈની લોકમદદ પ્રાંત પ્રચાપને પરમાણ રતી.
૭	દેસાઈ તા. "	૭૫૦-૦-૦	૦-૫-૦	૮-૦-૦	કારી લખાવડી મળી દેસાઈને રૂ. ૭૫૦-૦-૦ અને શામપુરને રૂ. ૨૫૦-૦-૦ માં શામ આપવા લખાવડી.
૮	વેમાર તા. કરગળ	૧૦૦૧-૦-૦	૦-૦-૦	૧૦૦૧-૦-૦	
૯	મંજુસર તા. સાવલી	૧૦૦૦-૦-૦	૦-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦	

૧૦	ચોરંગા તા. કરગણ	૧૦૦૧-૦-૦	૦-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦	
૧૧	સંગમયા તા. પેટલાદ	૧૦૦૦-૦-૦	૦-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦	
૧૨	દીવેર તા. શીતોર	૧૦૦૦-૦-૦	૦-૦-૦	૧૦૦૦-૦-૦	હજી સોકમદદ જમા થઈ નથી. લખવામાં આવ્યું છે.
	કુલ એકંદર રૂ.	૬૦૨૮-૧૨-૮	૮૦૦-૦-૦	૭૦૦૦-૦-૦	

વડોદરા }
તા. ૫-૮-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

જાહેરાત અંક ૩ સને ૧૯૪૨-૪૩

સને ૧૯૪૦-૪૧માં જોલવામાં આવેલા નવીન ૩૦ ગ્રામ પુસ્તકાલયોની યાદી

		વસ્તી			વસ્તી
૧ ધનોરા	તા. વડોદરા	૬૩૪	૧૭ કારોલી	તા. કસોલ	૪૫૭
૨ મહાપુરા	" "	૪૪૪	૧૮ ધાંધુસણ	તા. મહેસાણા	૭૧૯
૩ કરાલી	" "	૩૭૨	૧૯ ખદલપુર	તા. "	૮૫૭
૪ આમલીઆરા	" "	૫૩૨	૨૦ ગણેશપુરા	તા. વિગપુર	૪૩૩
૫ અલ્હાદપુરા	" "	૪૬૪	૨૧ શેવાણ	તા. વિસનગર	૧૨૩૦
૬ વિરોદ	" "	૭૬૨	૨૨ પીપલાણ	તા. હારીજ	૮૮૨
૭ એકલઆરા	તા. પાદરા	૬૯૪	૨૩ પારી	તા. ગણદેવી	૫૪૨
૮ સાંઠા	" "	૭૮૩	૨૪ આંકડોદ	તા. મોંગરાળ	૬૭૭
૯ સોમજીપુરા	" "	૫૮૧	૨૫ લુવારા	તા. "	૭૪૦
૧૦ મહુવડ	" "	૫૧૦	૨૬ બોદખડી	તા. વ્યારા	૧૬૭૪
૧૧ ગોમલી	તા. હોમી	૪૬૮	૨૭ રામચંદ્રલી	તા. અમરેલી	૫૭૧
૧૨ ખલુયા	તા. સાવલી	૫૦૨	૨૮ આંપાથળ	તા. "	૫૦૫
૧૩ શુભવપુર	તા. વાઘોડીયા	૨૬૬	૨૯ નાગધરા	તા. ધારી	૫૬૮
૧૪ બરોલી	તા. તિલકવાડા	૭૯૧	૩૦ કુમડા	તા. "	૭૦૫
૧૫ વાઘેયા	તા. સંખેડા	૪૨૧			
૧૬ પોચાઆ	તા. તિલકવાડા	૪૧૭			

કુલ વસ્તી ૧૯૨૧૧

વડોદરા }
તા. ૫-૮-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની

અનુક્રમ નંબર	મહાલનું નામ	ગામોની સંખ્યા	મહાલવાર શાળાવાળાં ગામ	કસ્યા પુસ્તકાલયોની વિગત	
				કસ્યા પુસ્તકાલયની સંખ્યા	અપાયેલી મદદ
૧	૨	૩	૪	૫	૬
	વડોદરા પ્રાંત				
૧	પેટલાદ	૭૩	૭૨	૭	૧૭૪૫-૦-૦
૨	ભાંદરજી	૩૧	૨૭	૧	૩૦૦-૦-૦
૩	વડોદરા	૧૧૯	૭૮	૧	૫૦૦-૦-૦
૪	પાદરા	૮૨	૭૨	૧	૨૭૦-૦-૦
૫	કરજી	૯૮	૭૮	૧	૨૬૩-૦-૦
૬	ડોભાઇ	૯૭	૪૮	૧	૦-૦-૦
૭	શિનોર	૪૫	૩૯	૧	૨૦૦-૦-૦
૮	સાવલી	૭૨	૩૪	૧	૨૧૦-૦-૦
૯	વાઘોડીઆ	૭૧	૨૮	૧	૨૩૦-૦-૦
૧૦	સંખેડા	૧૩૦	૪૯	૨	૪૫૦-૦-૦
૧૧	તિલકવાડા	૩૪	૮	૧	૧૦૦-૦-૦
	કુલ	૮૫૨	૫૩૩	૧૮	૪૨૬૮-૦-૦
	મહેસાણા પ્રાંત				
૧૨	દહેગામ	૯૬	૪૧	૧	૨૦૦-૦-૦
૧૩	આતરસુળા	૪૦	૧૮	૧	૧૨૫-૦-૦
૧૪	કડી	૧૨૧	૫૪	૧	૨૩૫-૦-૦
૧૫	કલોલ	૯૧	૫૧	૧	૨૫૦-૦-૦
૧૬	વિજાપુર	૮૭	૬૪	૨	૩૮૮-૦-૦
૧૭	વિસનગર	૫૬	૪૦	૧	૨૭૦-૦-૦
૧૮	મહેસાણા	૮૪	૫૭	૧	૪૫૦-૦-૦
૧૯	સિદ્ધપુર	૮૧	૪૪	૨	૪૦૫-૦-૦
૨૦	ખેરાળુ	૯૧	૪૪	૨	૪૨૦-૦-૦
૨૧	પાટણ	૧૪૦	૪૩	૧	૧૮૫-૦-૦
૨૨	ચાણુરમા	૧૧૩	૫૪	૨	૪૦૫-૦-૦
૨૩	દારીજ	૩૮	૭	૦	૦-૦-૦
	કુલ	૧૦૩૮	૫૧૭	૧૫	૩૩૨૫-૦-૦

સને ૧૯૪૨-૪૩

મહાલવાર સંખ્યા અને તેમને અપાયેલી મદદ સને ૧૯૪૧-૪૨

ગ્રામ પુસ્ત- કાલયોની સંખ્યા	પૈકી મદદ લેનારાઓની સંખ્યા	પેટીવાળાં ગ્રામ વાચ- નાલયોની સંખ્યા	મદદ લેનારાં વાચનાલયો- ની સંખ્યા	કર્યા વાચનાલય + મ. પુ. તથા બા. પુ.	અપાયેલી મદદ
૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
૬૫	૬૦	૦	૦	૦+૪+૨	૧૭૨૮-૮-૦
૨૭	૨૬	૦	૦	૦+૧+૧	૯૮૫-૮-૦
૭૧	૬૫	૯	૪	૧+૦+૦	૧૫૨૧-૦-૦
૭૧	૬૭	૦	૧	૦+૦+૦	૧૧૨૪-૮-૦
૮૦	૬૯	૦	૦	૦+૦+૦	૧૩૧૫-૦-૦
૫૦	૪૭	૦	૦	૦+૧+૧	૭૩૬-૮-૦
૪૨	૪૨	૦	૨	૦+૧+૦	૮૨૩-૮-૦
૩૨	૨૯	૫	૬	૦+૦+૧	૬૪૫-૮-૦
૨૩	૨૦	૭	૪	૦+૦+૦	૪૦૪-૦-૦
૪૫	૩૮	૩	૩	૦+૦+૦	૫૭૮-૦-૦
૫	૫	૨	૦	૦+૦+૦	૧૫૮-૮-૦
૫૧૧	૪૬૮	૨૬	૨૦	૧+૭+૫	૧૦૦૭૦-૮-૦
૨૭	૨૪	૧૩	૫	૦+૦+૦	૩૭૭-૦-૦
૧૧	૧૧	૬	૦	૦+૦+૦	૧૨૯-૦-૦
૫૪	૫૦	૦	૦	૦+૦+૦	૫૯૯-૮-૦
૪૬	૪૩	૪	૩	૦+૧+૦	૮૯૩-૦-૦
૬૨	૬૧	૧	૧	૦+૧+૦	૧૩૬૬-૦-૦
૪૦	૪૦	૦	૨	૦+૨+૦	૮૩૪-૮-૦
૪૪	૪૦	૧૨	૨	૦+૦+૦	૭૬૧-૮-૦
૪૩	૩૯	૦	૦	૦+૨+૧	૮૫૩-૮-૦
૩૬	૩૨	૬	૦	૦+૧+૧	૬૪૧-૮-૦
૩૯	૩૫	૧	૦	૧+૧+૧	૭૬૩-૦-૦
૫૪	૫૧	૦	૦	૦+૦+૦	૭૩૦-૮-૦
૭	૫	૦	૦	૦+૦+૦	૮૩-૮-૦
૪૬૩	૪૩૧	૪૩	૧૩	૧+૮+૩	૮૦૬૭-૮-૦

નવસારી પ્રાંત					
૨૪	નવસારી	૬૧	૪૩	૧	૪૫૦-૦-૦
૨૫	ગણદેવી	૩૦	૨૩	૨	૪૮૦-૦-૦
૨૬	પલસાણા	૫૨	૩૦	૧	૨૨૦-૦-૦
૨૭	કામરેજ	૭૨	૪૨	૧	૨૦૦-૦-૦
૨૮	મહુવા	૬૬	૪૦	૦	૦-૦-૦
૨૯	મગિરાણ	૧૩૨	૨૦	૦	૦-૦-૦
૩૦	સોનગઢ	૨૨૧	૯	૧	૧૩૫-૦-૦
૩૧	વ્યારા	૧૫૨	૩૪	૧	૧૮૦-૦-૦
કુલ		૭૮૯	૨૪૧	૭	૧૬૬૫-૦-૦
અમરેલી પ્રાંત					
૩૨	અમરેલી	૫૯	૪૯	૧	૫૦૦-૦-૦
૩૩	દામનગર	૨૬	૨૦	૧	૨૨૫-૦-૦
૩૪	ધારી	૫૭	૨૨	૧	૧૮૦-૦-૦
૩૫	ખાંભા	૩૧	૮	૦	૦-૦-૦
૩૬	કોડીનાર	૬૪	૨૫	૧	૧૮૫-૦-૦
૩૭	રતનપુર	૮	૬	૦	૦-૦-૦
૩૮	ભીમકંઠા	૧	૧	૦	૦-૦-૦
૩૯	આખામંડળ	૧૪	૧૨	૨	૫૦૦-૦-૦
કુલ		૨૬૦	૧૪૩	૬	૧૫૬૦-૦-૦
કુલ એકંદર		૨૯૬૯	૧૪૩૪	૧૩	૧૦૮૪૮-૦-૦

તારીજ—કુલ ગામ ૨૯૬૯, શાળાવાળાં ગામ ૧૪૩૪, પુસ્તકાલયવાળાં ગામ ૧૩૪૭, પેટી-વાળાં ગામ વાયનાલય ૧૨૯, મદદ લેનાર ગામ વાયનાલયો ૬૦, પ્રાંત પુસ્તકાલયો ૪, કસ્ટો પુસ્તકાલય ૪૨, મહિલા પુસ્તકાલય ૨૧, બાલ પુસ્તકાલય ૧૨, ગ્રામ પુસ્તકાલય ૧૩૦૧, કસ્ટો વાયનાલય ૨, સ્વતંત્ર મકાનવાળાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યા ૧૮. ૩ મહિલા + ૧૪ ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં મકાનો બંધાવાનાં છે. સાત ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં મકાનો પંચાયતમંદયથી બંધાવાનો ઠરાવ કર્યો છે.

ટીપ્સ—મધ્યવર્તી પુસ્તકાલય અને તેના અંગેના મહિલા પુસ્તકાલય તેમ જ બાલ પુસ્તકાલયની ગણતરી આ સંખ્યામાં ગણવામાં આવી નથી. જયસિંહરાવ પુસ્તકાલયને પ્રાંત પુસ્તકાલયમાં ગણ્યું છે. શાળાવાળાં ગામ સને ૧૯૩૮-૩૯ ની જુલાઈ આખર સુધીનાં લેવામાં આવેલાં છે,

૪૪	૪૨	૦	૦	૦+૧+૧	૯૯૩-૮-૦
૨૪	૨૪	૦	૦	૦+૧+૦	૪૯૧-૦-૦
૩૦	૨૫	૦	૧	૦+૦+૦	૪૮૦-૦-૦
૪૩	૪૨	૦	૦	૦+૦+૦	૯૬૧-૦-૦
૨૭	૨૪	૧૪	૫	૦+૦+૦	૪૭-૦-૦
૨૩	૨૦	૦	૦	૦+૦+૦	૬૨૧-૦-૦
૨	૧	૫	૦	૦+૦+૦	૫-૮-૦
૧૪	૧૦	૨૦	૮	૦+૧+૦	૨૩૫-૮-૦
૨૦૭	૧૮૭	૪૧	૧૪	૦+૩+૧	૪૨૬૫-૮-૦
૪૧	૪૧	૭	૭	૦+૧+૧	૭૮૫-૦-૦
૧૯	૧૯	૦	૦	૦+૦+૦	૧૯૫-૮-૦
૧૮	૧૬	૩	૨	૦+૦+૧	૩૩૫-૮-૦
૬	૫	૨	૧	૦+૦+૦	૮૬-૦-૦
૧૮	૧૬	૬	૩	૦+૦+૦	૨૨૭-૦-૦
૭	૭	૦	૦	૦+૦+૦	૯૦-૦-૦
૧	૧	૦	૦	૦+૦+૦	૧૫-૦-૦
૯	૮	૧	૦	૦+૨+૧	૩૨૦-૦-૦
૧૨૦	૧૧૩	૧૯	૧૩	૦+૩+૩	૨૦૫૪-૦-૦
૧૩૦૧	૧૧૯૯	૧૨૮	૬૦	૨+૨૧+૧૨	૨૪૪૫૭-૮-૦

ટીપ:-લોકમદદની હકીકત:-

- (૧) કસ્ટા પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે વ્યંદાજમાં જતાવેલી રકમ રૂ. ૧૭૪૨૫-૦-૦
- (૨) ગ્રામ પુસ્તકાલયો, મહિલા પુસ્તકાલયો, બાલ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો માટે રૂ. ૨૫૨૯૬-૮-૦
- (૩) ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં મકાનો માટે રૂ. ૬૦૦૨-૦-૦
- (૪) નવીન ૩૦ ગ્રામ પુસ્તકાલયોએ સરકારમદદનાં પુસ્તકો મેળવવા માટે લોકમદદના બિભા કર્યા તે. રૂ. ૭૫૦-૦-૦
- કુલ રૂ. ૪૯૪૭૩-૮-૦

વડોદરા
તા ૫-૮-૪૨

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક
પુસ્તકાલય ખાતુ, વડોદરા રાજ્ય

સને ૧૯૪૧-૪૨ માં અપાયેલી સરકારમદદની પ્રાંતવાર વિગત

અર્થ- ક્રમ નંબર	ખાત	વડોદરા પ્રાંત	મહેસાણા પ્રાંત	નવસારી પ્રાંત	અમરેલી પ્રાંત	કુલ
૧	કરળા પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૪૨૬૮-૦-૦	૩૩૨૫-૦-૦	૧૬૬૫-૦-૦	૧૫૮૦-૦-૦	૧૦૮૪૮-૦-૦
૨	ગ્રામ પુસ્તકાલયો, વાયનાલયો, મહિલા તથા બાલ પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૯૧૭૬-૦-૦	૭૯૧૭-૮-૦	૪૧૬૫-૮-૦	૧૬૫૪-૦-૦	૨૩૭૧૩-૦-૦
૩	નવીન ઉપારેલાં પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૩૯૪-૦-૦	૧૫૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૭૪૪-૮-૦
૪	નવીન ઉપારેલાં પુસ્તકાલયોને પુસ્તકો ખાતે મદદ	૧૨૦૦-૦-૦	૪૫૦-૦-૦	૩૦૦-૦-૦	૨૯૯-૧૨-૮	૨૨૪૬-૧૨-૮
૫	પુસ્તકાલયોને મકાન મદદ	૩૫-૬-૪	૭૬૪-૯-૮	—	—	૮૦૦-૦-૦
૬	વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	—	—	—	—	૧૦૦૦-૦-૦
	કુલ એકંદર	૧૫૫૭૩-૬-૪	૧૨૬૦૯-૧-૮	૬૨૩૦-૮-૦	૩૯૪૩-૧૨-૮	૩૯૩૫૫-૪-૮

અંકે ઓગણત્રીસ હજાર ત્રણસો પંચાવન રૂપિયા ચાર આના આઠ માસ સદર પૈકી રૂ. ૫૬૬ અંકે પાંચસો છાસફોનો ખર્ચ
પગલા તબવીજ ચાલુ છે.

વડોદરા
તા. ૫-૮-૪૨

કે. એ. શાહ

ઉ. એ. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સને ૧૯૪૧-૪૨ માં અપાયેલી પંચાયતમહદની પ્રાંતવાર વિગત

અનુ-ક્રમ નંબર	ખામત	વડોદરા પ્રાંત	મહેસાણા પ્રાંત	નવસારી પ્રાંત	અમરેલી પ્રાંત	કુલ
૧	કચ્છા પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૨૬૩૮-૦-૦	૧૩૨૦-૦-૦	૩૦૦-૦-૦	૬૮૭-૦-૦	૪૯૪૫-૦-૦
૨	ગ્રામ પુસ્તકાલયો, વાચનલયો, મહિલા તથા બાલ પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૬૫૧-૦-૦	૭૪૩૨-૮-૦	૩૮૦૦-૮-૦	૧૫૬૩-૮-૦	૨૨૩૩૬-૮-૦
૩	સને ૧૯૪૧-૪૨ માં ઉઘાડેલાં નવીન પુસ્તકાલયોના નિભાવ માટે	૪૦૦-૦-૦	૧૫૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૭૫૦-૦-૦
૪	પુસ્તકાલયોને મકાનમદદ	૫૦૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	૧૦૦-૦-૦	—	૭૦૦-૦-૦
૫	વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ	૪૫૨-૦-૦	૪૩૩-૦-૦	૧૬૦-૦-૦	૧૨૫-૦-૦	૧૨૦૦-૦-૦
	કુલ એકંદર	૧૮૦૦-૦-૦	૧૦૩૩૫-૮-૦	૫૩૬૦-૮-૦	૨૫૦૫-૦-૦	૩૬૨૩૧-૮-૦

૪૩

અંક છઠ્ઠીસમંદર યસો એકત્રીસ રૂપિયા આઠ આના સુન પાછ. પૈકી નવસારી અને મહેસાણા પ્રાંત પંચાયતોએ મકાનમદદની જગ્યા ખર્ચ કરી લખી ચોકલુ નથી તબ્બીજ ચાલુ છે.

વડોદરા

}

તા. ૫-૮-૪૨

કે. એ. રાહ

ઉ. એ. પટેલ

મહદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૩ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ભલામણ કરવામાં આવેલાં સામયિકો

અ.નં.	નામ	પ્રકાર	વાર્ષિક લવા- જમ રૂપિયા	સ્થળ
૧	વીજળીની દુનિયા	માસિક	૧-૮-૦	“ વીજળીની દુનિયા ” કાર્યો- લય, ૨૦૦૭ મોઢ ચાંપાનેર, સોસાઈટી વાડેજ રોડ-અમ- દાવાદ નં. ૫
૨	આયુધ્ય	માસિક	૧-૦-૦	“ આયુધ્ય ” કાર્યોલય. શ્રી: જીવાનસિંહજી આયુર્વેદિક સંગ્રહસ્થાન જામનગર (કાર્ડિ- યાવાડ)
૩	મંગલ	માસિક (દિલી)	૨-૦-૦	તંત્રી “ મંગલા ” આંબલી ફલ્લિયું, નાગરવાઢા-ઘડોદા;
૪	કર્મભૂમિ	સાપ્તાહિક	૪-૦-૦ ફક્ત લાય- બ્રેરીઓ માટે ૩-૦-૦	તંત્રી “ કર્મભૂમિ ” સ્ટેશન રોડ નડિયાદ (ગુજરાત)
૫	સ્વતંત્ર ભારત	સાપ્તાહિક	૪-૦-૦	મેનેજર “ સ્વતંત્ર ભારત ” ગોળ લીમડા, આસ્ટોડીઆરોડ અમદાવાદ. એ. આર. પી. નો ખાસ અંક દરેક પુસ્તકાલયે ખરીદવા ખાસ ભલામણ છે.
૬	સાધના	સાપ્તાહિક	૬-૦-૦	તંત્રી, “ સાધના ” રશ્મિ મુદ્રણાલય-રાજકોટ
૭	નવચેતન	માસિક	૬-૮-૦	તંત્રી, “ નવચેતન ” ઢાંડી પાસે, વડોદરા
૮	ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકા	માસિક	૨-૦-૦	અધેરી, મુંબાઈ

વડોદરા
તા. ૫-૮-૪૨ }

એ. મા. પટેલ

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

વડોદરા રાજ્યનાં સાવજનક પુસ્તકાલયનાં માટ લલામણનાં યાદા નં. ૧ સન ૧૯૪૨-૪૩

અ.નં.	વર્ગ	પુસ્તકનું નામ	પ્રકાશક વા ક્તી	કિંમત
૧	મ	પુનરુદ્ધાર	દલાલ રાજેન્દ્રરાવ સોમનારાયણ	૧-૦-૦
૨	ર	Victory	Dalal R. S.	1- 0-0
૩	ય	દ્વિરેફની વાતો બાગ ૩ ને	પાઠક રામનારાયણ વિ.	૧-૧૨-૦
૪	ર	ત્રીયું સંવિલ	પારેખ નગીનદાસ	૨- ૮-૦
૫	ન. જ	સાક્ષીહોતરાશ્ચ યાને અશ્વપરીક્ષા	પ્રકાશક: દેસાઈ મગનલાલ ગુલાબભાઈ (પાલજીપુર)	૧- ૦-૦
૬	નં. દ	બ્યાથામ યોનકેશ ખંડ ૧ લો	સુબુદ્ધાર દત્તાત્રય ચિંતામણી	૭- ૦-૦
૭	ત	ખેડ અને કોબર	પાઠક ભંગનનાથ રણછોડલાલ	૦-૧૦-૦
૮	છ	રેડિયો અને ટેલિવીઝન	સયાજી બાલસાનભાણા પુણ ૧૭૦	૦- ૮-૦
૯	જા	ગુર નાનક	" પુણ ૧૭૧	૦- ૮-૦
૧૦	જા	રણુજી ભાંસલે (મરાઠી)	સયાસી બાલજ્ઞાનમાલા પુણ ૧૭૨	૦- ૮-૦
૧૧	જા	ગુરુ ગોવિંદસિંહ	સયાજી બાલસાનભાણા પુણ ૧૭૩	૦- ૮-૦
૧૨	નં. ટ	હિન્દુ નાથાચરુ	મહેતા નથતિલાક હ., વડોદરા	૨- ૦-૦
૧૩	ટ	દક્ષતરની માહિતી	ગોવિંદરામ લક્ષ્મીરામ માંત્રોજવાળા	૦- ૮-૦

વડોદરા

તા. ૫-૮-૪૨

અ. મા. પટેલ

ઉ. મો. પટેલ

મહેદનિશ વ્યવસ્થાપક

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં મકાનો

અનુ-ક્રમ નંબર	પુસ્તકાલયનું નામ	મકાન મટિ બદલ આપનારનું નામ અને ટ્રેકાણું	લોકમદદની એકત્ર કરેલી રકમ રૂપિયા	પ્રાંત	
				દેશીબ્રીતી	
				રકમ	તારીખ
૧	૨	૩	૪	૫	૬

વડોદરા

૧	કાણીયા તા. બાદરજી	મામચોકો	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૧-૧-૩૮
૨	જોશીકુતા તા. બાદરજી	"	૧૦૦૦	૬૬૬ ૨૦૦ ૧૩૪	૨-૬-૩૯ ૬-૧૨-૩૯ ૨૩-૮-૪૧
૩	રણાપુર તા. કરજી	"	૬૦૧	૬૦૧	૧૩-૭-૩૯
૪	પેટલાદ મહિલા	"	૨૦૦૦	૩૦૦૦	૨૪-૭-૩૯
૫	ડેમોલ તા. પેટલાદ	"	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૨૨-૨-૪૦
૬	દસરજ તા. વડોદરા	"	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૨૨-૨-૪૦

આ સિવાય વેમાર અને ચોરદા તા. કરજી, મંજુસર તા. સાવલી, દીવેર તા. શિનોર સરકાર મદદની સવડ ન હોવાથી વડોદરા પ્રાંત પંચાયત મદદ ૧૯૪૧-૪૨ ની તસલ આખરે આવી નથી.

સને ૪૨-૪૩

ખાંધવાના બાકી છે તેમની વિગત

પંચાયતમાં રકમો જમા કરાવ્યાની હકીકત				શેરા
સરકાર મદદ		પંચાયત મદદ		
રકમ	તારીખ	રકમ	તારીખ	
૭	૮	૯	૧૦	૧૧

પ્રાંત

૧૦૦૦	૧-૪-૩૮	૧૦૦૦	૧૪-૬-૩૮	આ કામે ટેન્ડરો માંગેલાં છે, પણ હાલના સંજોગોમાં ટેન્ડરો આવતાં નથી એવું પ્રાંત પંચાયત તરફથી લખાઈ આવેલું છે. એટલે કામ લોકોને સોંપવા તબવીજ ચાલે છે.
૬૬૬	૨૩-૩-૩૯	૬૬૬	૧૪-૧૦-૩૯	પંચાયત મદદ રૂ. ૭૩૪ ચાલુ સાલે મળે કામ શરૂ થવા વકી.
૬૦૦	૧-૬-૩૯	૬૦૦	—	ગામ લોકો કામ રાખવા ખુશી કરે તેા તેમને સોંપવા તબવીજ થવા લખાઈ ચાલે છે
૨૦૦૦ ૧૦૦૦	૫-૭-૩૫ ૨૪-૬-૩૬	૫૧-૩-૧૧ ૩૫-૫-૦ ૨૦૦૦-૦-૦	૫-૭-૩૫ ૨૭-૭-૩૫ ૩૦-૭-૩૬	જમીન પંચાયતને કબજે મળી ગઈ છે એટલે એ કામ શરૂ થશે.
૧૦૦૦	૨૨-૪-૪૦	—	—	જમીન પંચાયતને કબજે મળી ગઈ છે. નવેસર અંદાજ બનાવવાની તબવીજ ચાલે છે.
૧૦૦૦	"	—	—	આ કામનાં ટેન્ડરો માંગવામાં આવતાં નવા ટેન્ડરો આવે કામ શરૂ થશે.

અને સંજોગ તા. પેટલાદ એ પાંચ ગામે ખુસ્તકાલયોનાં મકાનો માટે ગામમદદ આવવાથી મંજૂર કરવામાં આવી છે. એટલે જમીન પસંદગી વગેરેની તબવીજ ચાલુ સાલે કરવામાં

મહેસાણા

૧	ઝોઝા મહિલા તા. સિદ્ધપુર	મુંબાઈના શેઠ જગમોહનદાસ	૨૦૦૦	૨૦૦૦	૧૫-૧૨-૩૭
૨	સિદ્ધપુર મહિલા	સિદ્ધપુરના રા. રા. શેઠ મગનલાલ પ્રભુદાસ	૨૦૦૦	૨૦૦૦	૬-૮-૩૮
૩	પક્ષીચંડ તા. કલોલ	ગામમદદ	૧૦૦૧	૧૦૦૧	૧૮-૭-૪૧
૪	કાંસડ તા. કલોલ	"	૬૦૧	૬૦૧	૧૮-૭-૪૧

આ સિવાય દુડંગ તા. સિદ્ધપુર માં પુસ્તકાલયના મકાન માટે અષ્ટ સાલ આખરે

નવસારી

આ પ્રાંતમાં ચામપુરા અને દેસોદ તા. કામરેજ ગામોએ પુસ્તકાલયોનાં મકાનો માટે

વડોદરા }
તા. ૮-૮-૪૨ }

પ્રાંત

૨૦૦૦	૧૫-૧૨-૩૭	૨૦૦૦	૧૫-૧૨-૩૭	જમીન તા. ૧૪-૨-૪૨ ના સમિતિ માં પસંદ થયેલી છે તે કબજો મળવા મહાલે લખ્યું છે.
૨૦૦૦	૧-૮-૩૮	૨૦૦૦	૧૨-૫-૩૯	ખીજી જમીન પસંદ થયેલ કબજો મળે કામ શરૂ થશે.
૧૬૬-૬-૪ ૧૬૪-૯-૮ ૬૬૯-૮-૦	૧૧-૮-૪૧ ૯-૫-૪૨ —	૧૦૦૦	૧૫-૨-૪૧	જિંજા મહિલા પુસ્તકાલયના મકાન માટે સરકાર મદદ રા. ૨૦૦૦) મંજૂર કરેલા પરંતુ કામ શરૂ થયેલું ન હોવાથી તે રકમમાંથી રા. ૬૬૯ વર્ગફેરફારી પ્રતિષ્ઠાના મકાનમાં વાપરવા ઠરાવ નં. ૬ તા. ૨૭-૨-૪૨ નો કરેલો છે તે આધારે મહેસાણા પ્રાંત પંચાયતે રકમ વર્ગફેર કરી છે.
૧૦૦૦-૦-૦				
૬૦૦	૯-૫-૪૨	૬૦૦	૧૫-૨-૪૧	—

ગામમદદ રૂ. ૧૦૦૦) આવેલા હોવાથી ચાલુ સાથે આગળની તળવીજ થવાની છે.

પ્રાંત

લોક મદદ ગઈ સાથ આખરે આવેલી હોવાથી આગળની તળવીજ ચાલુ સાથે થવાની છે.

વિષય

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ અને સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના હિસાબો

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના હિસાબો મોટે ભાગે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળના હિસાબો પર આધાર રાખે છે. એટલે વાર્ષિક નિવેદનો મોકલવામાં ખર્ચનાં આસનોમાં થું લખવું તે બાબત કેટલાક પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ તરફથી અત્રે તેમજ પુસ્તકાલય મંડળમાં પ્રશ્નો પૂછવામાં આવે છે; જેથી તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને નીચે પ્રમાણે સૂચના કરવામાં આવે છે કે:—

- (૧) પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળને સરકાર પંચાયત મદદ જેમ જેમ મળે તેમ તેમ પ્રાંતવાર પુસ્તકાલયોને તે પુસ્તકો પૂરાં પાડે છે; બાકી વર્તમાનપત્રો તો લોકમદદ આવતાં બનેવારીથી જ શરૂ કરે છે જેથી તે ખર્ચ થઈ ગયો હોય છે જ.
- (૨) સરકાર તરફથી નાણાં મળે એટલે ત્રણ માસમાં પુસ્તકો દરેકને - મોકલવાનાં હોય છે. સને ૧૯૪૧-૪૨માં ઘણાંખરાં પુસ્તકાલયોની સરકાર પંચાયત મદદ એપ્રિલ અને મેમાં આદા થઈ છે એટલે તેમને પુસ્તકો ઓગસ્ટ આખર સુધીમાં મળે. પરંતુ ઓગસ્ટમાં હિસાબ મેળવણીનું કાર્ય ચાલતું હોવાથી સપ્ટેમ્બર આખર સુધીમાં મોકલવા તજવીજ થયે. એટલે તે રકમ ખર્ચમાં પુસ્તકોના સરે લાલ શાહીથી બતાવવી.
- (૩) જે પુસ્તકાલયોનાં હિસાબો મળ્યા નથી તેમણે અંદાજમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ખર્ચ બતાવવો અને શેરામાં લખવું કે ચાલુ સારનો હિસાબ આવ્યો નથી.
- (૪) કાયમનિધિ મંડળમાં જમા હોય તેમણે પાસ છુટો જુલાઈ ઓગસ્ટમાં મોકલવી નહિ પરંતુ વ્યાજ ચઢાવવા માટે સપ્ટેમ્બર પછી જ મોકલવી જોઈએ. આ પહેલાં આવેલી ચોપડીઓ સપ્ટેમ્બર પછી જ પાછી મોકલાશે. તેના અભાવે ખાતાવહી ઉપરથી તેમજ પુસ્તકાલય મંડળની કાયમનિધિની રકમ મંડળના ૧૯૪૦-૪૧ના વાર્ષિક નિવેદન જે સપ્ટેમ્બર માસમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે તે ઉપરથી લઈ તેમાં સને ૧૯૪૧-૪૨માં જમા કરાવેલી રકમ ઊમેરી ખાતાવહી પરથી આંકડો તારવી ચૂકવે. માત્ર સને ૧૯૪૧-૪૨નું વ્યાજ તેમાં જણાવવાનું નથી. દરેક પુસ્તકાલયે ખાતાવહી રાખવી અને કાયમનિધિના ખાતામાં જે તે સંસ્થામાં બેંકની રકમ થતી હોય તેટલી બતાવવી.
- (૫) પુસ્તકાલય મંડળની પાસ છુટો દર વર્ષે ઓક્ટોબરથી માર્ચ સુધીમાં મોકલી નિકાલ કરાવેલા તે પહેલાં મોકલેલી પાસછુટો પડી રહી બીજા વર્ષે હિસાબ નકકી થયા પછી જ મંડળ મોકલી શકશે.

આશા છે કે વાર્ષિક નિવેદનો દ્વે વેળાસર ભરાઈ ખાતામાં પડેલી તકે મોકલવામાં આવશે.

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માત્ર જૂજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત
રૂ. આ.		રૂ. આ.	રૂ. આ.		રૂ. આ.
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકો- ૫-૪		૧-૮	વીર ગાર્દીદેહ	૧-૦
	ની વર્ગીકૃત નામાવલી		૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ	
	ભા. ૧ લો			શિક્ષણ	૦-૭
૫-૦	૪૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી		૧-૫	રોગ અને આરોગ્ય	૦-૧૦
	ભા. ૨ નો	૩-૧૨	૦-૧૩	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૦-૬
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧-૮	૮-૧૧	શિક્ષણનો શાસ્ત્રીય	૦-૫
૦-૧૪	કસરત અને આરોગ્ય	૦-૭	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની વાતો	૦-૬
૧-૧	પ્રગતિને પંથે	૦-૮	૦-૮	હાડપિંજર	૦-૪
૦-૧૧	ભૂરચના	૦-૫	૦-૫	પરિભલ	૦-૩
૧-૧	વિદ્યાશાળા	૦-૮	૨-૦	કૃલછાળ	૦-૧૦
૦-૬	સિંહ	૦-૩	૧-૦	અ. સૌ. કુમારી	૦-૧૦
૦-૧૪	આહારશાસ્ત્ર	૦-૭	૦-૧૦	મદનમંદિર	૦-૬
૦-૧૩	બાળકેળવણી	૦-૭	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયમાળા	૦-૧૨
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર	૦-૬	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મા	૦-૯
૦-૬	રામાયણ સહસ્રય	૦-૩	૦-૫	આર્યોની ઓળખાણ	૦-૨
૦-૬	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર ભા. ૨ નો	૦-૩	૧-૧૨	જુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧-૦
૦-૧૧	મધુમક્ષિકા અને જ્વર	૦-૫	૧-૮	બાલવિજ્ઞાન ભાગ ૩ નો	૧-૪
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૦-૭	૨-૦	અર્વાચીન સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો	૧-૦
૦-૧૩	કેટલાક રોગો—ભા. ૨ નો	૦-૬	૧-૮	Flowers of Life	૧-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

(સહકારી મંડળોએ સંબંધી નિર્બંધ અન્વયે વડોદરામાં નોંધાયેલું.)

રજીસ્ટ્રેશની ચાદી

૧૯૪૨

આવૃત્તી
નાણિયેરી પૂનોમ
જન્માષ્ટમી
ઝોફિલાષ્ટમી
ગણેશ ચતુર્થી
શ્રી ગણપતિવિસર્જન સ્વાશે
વિજયાદશમી
દિવાળી

... ૨૫ મી ઓગસ્ટ
... ૨૬ મી " "
... ૨ જી સપ્ટેમ્બર
... ૩ જી " "
... ૧૪ મી " "
... ૨૩ મી " "
... ૧૯ મી ઓક્ટોબર
... ૭ મી નવેમ્બર
... ૯ મી " "
... ૧૦ મી " "
... ૧૧ મી " "
... ૧૨ મી " "
... ૧૩ મી " "
... ૧૪ મી " "
... ૧૯ મી " "

મંગળવાર
સુધવાર
સુધવાર
ગુરુવાર
સોમવાર
સુધવાર
સોમવાર
શનિવાર
સોમવાર
મંગળવાર
સુધવાર
ગુરુવાર
શુક્રવાર
શનિવાર
સુધવાર

... ૨
... ૧
... ૧
... ૧
... ૧
... ૧
... ૧
... ૭
... ૧

અગ્રેાધિની એકાદશી

વા. ના. અમીન

મંત્રી

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.

મોક્ષમાર્ગના જિજ્ઞાસુઓ માટે અતિઉપયોગી જ્ઞાન અને ભક્તિરસથી ભરપૂર

ભજનોનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

ગુજરાત અને કાઠીઆવાડમાં બાણીતા અને માનીતા શ્રી નિરાંત મહારાજ કે જેઓએ સંસ્કૃત ભાષાથી અજ્ઞાત એવા પ્રાકૃત મુમુક્ષુઓ માટે સરળ લોકભાષામાં જ્ઞાનની ગંગા વહાવી છે એ શ્રી નિરાંત મહારાજનાં ભજનોનો સંગ્રહ આજેજ ખરીદો.

શ્રી નિરાંત કાવ્ય મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી નિરાંત મહારાજે, વહોવેલી જ્ઞાનગંગાના પ્રવાહને સુરક્ષિત બાળવી રાખનાર મહારાજશ્રીના શિષ્યો અને અનુશિષ્યોનાં જ્ઞાન અને ભક્તિયુક્ત અપ્રસિદ્ધ ભજનોનાં સંગ્રહનું તફત તાજું જ પ્રકાશન.

શ્રી ગુરુમુખવાણી કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

વેદાન્તના વિષયોને સ્ત્રીઓ પંથુ સારી રીતે સમજી શકે એવી રીતે પ્રદરશનામાં રંગૂ કરતું પુસ્તક

શ્રી દિવ્ય ગિરામૃત મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦ ઘડાડેલી કિં. રૂ. ૦-૧૨-૦

શુરુભક્તિની હિમાયત કરતું પદ્યાત્મક પુસ્તક

શ્રી ગોપાલ કાવ્ય કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

શુરુભક્તિ વડે યતા લાલોનું વિવરણ કરતી સ્વાનુભવયુક્ત ભજનોની

‘શ્રી ગોપાલ કાવ્ય’ના અનુસંધાનરૂપ પુસ્તિકા

શ્રી ભક્તિરસામૃત કિંમત રૂ. ૦-૬-૦

તા. ક. :—ગોપાલકાવ્ય પુસ્તક ખરીદનારને ‘શ્રી ભક્તિરસામૃત’ પુસ્તિકા ભેટ આપવામાં આવશે.

લખો:—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા વડોદરા

છવનચરિત્રો

કવિવર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ

૨-૮-૦

૧-૧૨-૦

આરોગ્ય

ઉપવાસ : કેમ અને ક્યારે ?

૧-૪-૦

રાશીરચનાનું રહસ્ય

૧-૪-૦

નતીય રાગો

૧-૪-૦

સ્ત્રીઓનું આરોગ્ય

૧-૦-૦

હઠીલાં દર્દોમાં કુદરતી ઉપચાર

૧-૮-૦

ચિંતન

લગ્ન-એક સમરથા [ખીછ આવૃત્તિ]

૧-૪-૦

વિશ્વદર્શન [૧૯૪૧-૪૨]

૫-૦-૦

મહારાજાઓની યુદ્ધશક્તિ

૨-૦-૦

વૈજ્ઞાનિક સમાજવાદ

૨-૦-૦

જનતાનું યુદ્ધ

૦-૧-૦

સોવિયેટશક્તિમાં

૦-૧૨-૦

નવલકથા

પૂર્વની પહેલો પુત્ર

૨-૮-૦

ધરની વહુ

૧-૮-૦

ગાદ

૧-૮-૦

વાર્તા

નશુ પગલાં

૨-૮-૦

હિંદીની એક વાર્તાઓ

૨-૮-૦

બાલસાહિત્ય

સીની વાતો ભા. ૧-૨

૦-૧૦-૦

જન્મલમાં મંગલ ભા. ૧-૨

૦-૧૧-૦

ચુંદરવ [બાલગીતસંગ્રહ]

૦-૫-૦

કેસડાં [વાર્તાસંગ્રહ]

૦-૬-૦

હલસીનાં પાન [વાર્તાસંગ્રહ]

૦-૫-૦

ભૂખની ટાળે [સાહસકથા]

૦-૮-૦

પંચમનીના પત્રો

૦-૪-૦

એલું નામ નરેન્દ્રકુમાર

૦-૪-૦

કેમ અને ક્યારે ? ભાગ ૧-વિમાન

૦-૫-૦

યુદ્ધપુસ્તિકા

વર્તમાન યુદ્ધની સળંગતા રણનીરચના

વિષે સંપૂર્ણ માહિતી આપતી આ નીચેની

પુસ્તિકાઓ આપે વાંચી ?

હિંદો બચાવ [સંજય]

હિંદુસ્તાન વસંત-આક્રમણ [ધનવંત ઓશ]

સાહીવાદી ભપાન [સંજય]

વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકા [દ્વિપ કોઠારી]

ગેરીલા લડાઈ [સંજય]

ચીનનો નવો અવતાર [ધનવંત ઓશ]

વર્તમાન યુદ્ધનું સ્વરૂપ [મોહનલાલ મહેતા

ધનવંત ઓશ]

વિશ્વયુદ્ધની નિર્ણાયક રણબિમિ [સંજય]

[આવી પુસ્તિકા દરશુવારે પ્રગટ થાય છે. ટ. ખ.]

[સાથે આવી દરેક પુસ્તિકાની કિં. ૦-૩-૦ છે.]

આમજનતાનું નવસંસ્કારિત માસિક

ભિમિ અને નવરચના

તંત્રી : મોહનલાલ મહેતા (સોપાન)

જીવસાત્તમરમાં આ માસિકની તોલે આવે એવું એકેય માસિક નથી. કુટુંબપ્રેમની ન્યોત સજીવ રાખે અને ધરના પ્રત્યેક માણસને એમાંથી નવી બાવના, નવા વિચારો, ક્લેવ્ય પ્રત્યેની નવી શક્તિ જાગરે એવું પ્રેરક વાચન દર મહિને આ માસિક દ્વારા અપાય છે.

[૨૦૦ પાનાંના ભે. પુ. સાથે વાર્ષિક લગભગ દેશમાં રૂ. ૩-૦-૦ : પરદેશમાં રૂ. ૪-૮-૦]

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

અમદાવાદ - સુબધ

છવતચરિત્રો

- ૧ મુલતદા કમાલ [કાન્તિલાલ શાહ] ૧-૮-૦ ૨ વૈજ્ઞાનિક જગત [ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ] ૧-૪-૦
૩ મહાન મુસાફરો [મળશંકર ભટ્ટ] ૧-૮-૦

આરોગ્ય

[૨મણભાઈ એન્જિનિયર લિખિત]

૧ દર્દો, દવાઓ અને દાકતરો	૧-૪-૦	૧૨ કસરત, મહેનત અને રમત	૦-૪-૦
૨ અપચાના સહેલા ઉપાયો	૦-૪-૦	૧૩ નિસર્ગોપચાર-જલોપચાર ભા. ૨	૦-૫-૦
૩ શરદી અને સળેખમ	૦-૬-૦	૧૪ કલેમના રોગો	૦-૮-૦
૪ વળન શી રીતે વધારું ?	૦-૪-૦	૧૫ વેકસિનેશન કે સેનિટાશન ?	૦-૬-૦
૫ કબજિયાત	૦-૪-૦	૧૬ લાંબુ ચાલો અને લાંબુ છવો	૦-૬-૦
૬ આંખોનું આરોગ્ય	૦-૪-૦	૧૭ નિસર્ગોપચાર ભા. ૨	૨-૪-૦
૭ નિસર્ગોપચાર ભા. ૧	૧-૦-૦	૧૮ નિસર્ગોપચાર અને હમ રોગો	૧-૦-૦
૮ આદર્શ ખોરાક કેને કહેવો ?	૦-૪-૦	૧૯ મીઠું : તેનો સદુપયોગ અને દુરુપયોગ	} ૧-૦-૦
૯ નિસર્ગોપચાર-જલોપચાર ભા. ૧	૦-૪-૦	૨૦ દાંતનાં દર્દો	
૧૦ પંઢેહું સુખ	૦-૪-૦	૨૧ હવા, પ્રકાર અને વાતાવરણ	} ૦-૫-૦
૧૧ ખોરાકની પસંદગી	૦-૪-૦	૨૨ એકાદશીનો ઉપવાસ [ડૉ. સાતવજેકર]	

ચિંતન

- ૧ શુભામીની શૃંગખા [મનવંત ઓઝા] ૨-૮-૦ ૩ સો વર્ષ છવવાની કળા [ડૉ. નાન્દી] ૧-૮-૦
૨ સાહિત્ય અને પ્રગતિ ૨-૮-૦ ૪ રાનકોટ-સત્યામદ્ધ [રા. ના. પાઠક] ૦-૮-૦

નવલંકથાઓ

૧ સંજીવની (સોપાન)	૨-૦-૦	૧૦ બંધન અને મુક્તિ (દર્શક)	૨-૦-૦
૨ ખ્યાસ વંધ પછી (રા. ના. પાઠક)	૧-૪-૦	૧૧ જગતનો તાત (રા. ના. પાઠક)	૨-૦-૦
૩ પ્રાયશ્ચિત ભા. ૧ (સોપાન)	૨-૦-૦	૧૨ જગત રેલે ભા. ૧ (સોપાન)	૨-૦-૦
૪ " ભા. ૨ (")	૨-૦-૦	૧૩ " ભા. ૨ (")	૧-૮-૦
૫ એ પત્ની કોની ? (વલ્લેશ શુક્લ)	૨-૦-૦	૧૪ પથેર પાંચાલી (વિ. બંદોપાધ્યાય)	૨-૦-૦
૬ આવતી કાલ (રા. ના. પાઠક)	૨-૮-૦	૧૫ છવનનું ઘેર (હરછવન સોમૈયા)	૨-૦-૦
૭ મંગલમૂર્તિ (સોપાન)	૨-૦-૦	૧૬ પતન અને પ્રાયશ્ચિત (વિ. મ. ભટ્ટ)	૨-૮-૦
૮ દોનું મુવ (વિ. સ. ખડકર)	૨-૦-૦	૧૭ અહંકાર (હરછવન સોમૈયા)	૧-૮-૦
૯ ધરતી (નિરુ દેસાઈ)	૧-૮-૦	૧૮ પશ્ચિમના સમરાંજી (હ. સોમૈયા)	૧-૮-૦

૧૯ ધર ભણી (ઈદ્ર વસાવડા) ૧-૮-૦

વાર્તાઓ

૧ ધપદાની (વિનોદ ભટ્ટ)	૧-૪-૦	૪ અંતરની અથા (સોપાન)	૧-૪-૦
૨ પ્રદક્ષિણા (")	૧-૮-૦	૫ ઝાંઝવાનો જળ (")	૧-૪-૦
૩ પશ્ચિમની કલાકૃતિઓ (રા. શુક્લ)	૧-૪-૦	૬ અખંડ ન્યોત (")	૧-૮-૦

છવનચરિત્રા

૧-૪-૦

ખાલસાહિત્ય

૧ દરિયાના મામલા [વાહદત્ત]	૦-૪-૦	૬ હાથ અને સાંધરે છે [ચિત્રભાઈ]	૦-૩-૦
૨ શુંકરાચાર્ય [હરછવન સોમૈયા]	૦-૨-૬	૭ કલગી સોમાલાઈ બાવસાર	૦-૫-૦
૩ રંગરંગ વાદળો [સુન્દરમ]	૦-૨-૦	૮ છીપલાં મોહન કકર	૦-૪-૦
૪ નાનાં છોકરાં [વાહદત્ત]	૦-૧-૬	૯ ભરદરિયે [હરછવન સોમૈયા]	૦-૮-૦
૫ પ્રવાસપત્રો [રામભાઈ પાઠક]	૦-૪-૦	૧૦ આપણું ભડિઓ [હિમુભાઈ]	૦-૮-૦

સ્ત્રીશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સટ ૧ લો:-વધ્યા ા, કાકી ગુજ, કાયદામાં સ્ત્રીનું સ્થાન ગુજ, અર્ધોગના ા. શૃદ્ધવ્યક્તરયાની વાતો ાત્ર, ખાંચણી ાત્ર, બલિદાન ાત્ર, બવાટવી ા, મા ા, જ્યાના પત્નો ાત્ર.

આખો સેટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૨ જો:-પતિની પસંદગી ા, લીલીની આત્મકથા ગુજ, ફાઇ ા, મારસી વાનીઓ ાત્ર, વિધવા ાત્ર, કોને પરણું ? ૧૧, સુધડતા ને સુંદરતા ા, હાસ્ય કુવારો ા, ભૂતના બડકા ૧૧, વિપવૃક્ષ ૧૧.

આખો સેટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૩ જો:-હાસ્ય કલાપ ૧૧, દેવી ચૌધરાણી ૧૧, વીર રોઝા ૧૧, હાસ્ય ઝરણાં ૧૧, "નરો મ્હા મૂકજો" ૧૧, રાસરજની ૧૧, જીવન પલટો ા, સુખી ધર ગુજ, બરત શું થયું ા, ચોરોસીનું ચક્રર ાત્ર.

આખો સટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૪ થો:-રઝિયા બેગમ ગુજ, શૃદ્ધવિવેક અને બીજી વાતો ાત્ર, સખીના પત્નો ા, રતવતું શાસ્ત્ર ગુજ, સ્ત્રીહૃદય ગુજ, માતૃપ્રેમ અને બીજી વાતો ા, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા ાત્ર, દામ્પત્ય જીવન ૨૧, વહેમી પતિ ગુજ, આરોગ્ય અને સુખ ાત્ર.

આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૪૫૦

સટ ૫ મો:-સામાજિક વાતો ાત્ર, રમુજી વાતો ા, ભત્રી બાબી ગુજ, પતિ પ્રભુ છે ગુજ, મંદગી અને માવજત ા, વાતનું વતેસર ગુજ, ધરણીના શોખ ગુજ, પારસી સતીઓ ાત્ર, એકાદશી ાત્ર, રાણકેવી ા.

આખો સટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૬ હો:-શિવાજીની બા ાત્ર, સાસુની સિખામણુ ગુજ, કાયદાનું અંતાર ગુજ, નામ વગરનો નવલકથા ૧૧, નારીબિષક ા, આસિક ધર્મ ગુજ, નવા સાધિયા ગુજ વીર તારા (બે બાગ) ૨૧, ગરબાનાં ગીતો ગુજ.

આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૪૫૦

સટ ૭ મો:-મેકમ ડેમીડા ા, સામાજિક વાતો બાગ-૨ ગુજ, ગુણિયલ ગૃહિણી ગુજ, સ્ત્રીસ્વતંત્ર્ય ગુજ, દક્ષિણી રાંધણકળા ગુજ, સતી નસીબા ાત્ર, સંસાર દર્શન ાત્ર, ભૂમિમાતા-આનંદમઠ ૧૧, આળવિધવા ગુજ, સાચાં સહોદર ૧૧.

આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૪૫૦

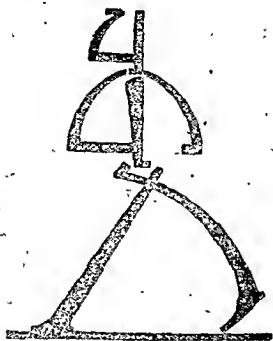
સટ ૮ મો:-થેપડા અથવા એક પર બીજી ગુજ, સુકન્યા ગુજ, વીરંગના નીલાદેવી ગુજ, રાસનન્દિની ા, પ્રતિજ્ઞાનો સ્વયંવર ૧૧, વિમાની ગીતાવાદ ગુજ.

(દરેકનું ચોરટાજ અલગ સમજવું)

દેશબંધુ-સ્ત્રી શક્તિ કાર્યાલય, કે જા પી ૬, સુરત.

પુસ્તકાલયોમાં યુવક તો જોઈએ જ

સરસ વાર્તાઓ, કાવ્યો અને નાટકો
ગ્રેરક ચિત્રો અને - છબીપ્રસંગો
આદ્ય, ખેરાક અને રમતો પર લેખો
ચીન, જાપાન, રશિયા પર વિવેચનલેખો
ઉડતી કલમે, ચકલીનું ચણ, બિલ્ડુઓનાં
પાનાં-એ ખાસ વિભાગો

વિદ્યાર્થીઓ, યુવાનો અને પ્રૌઢાને ઉપયોગી
વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩) પરદેશમાં રૂ. ૪૫૫ શિ. ૭
પુસ્તકાલયોને નમુનાનો અંક મફત મોકલાશે.

રમતો

અને

વ્યાયામ

સંઘવ્યાયામ	૧-૨-૦
પંચ વ્યાયામ	૦-૧૪-૦
રમતોના નિયમો	૧-૦-૦
સાદી રમતો	૧-૦-૦
માનવશરીર	૧-૮-૦
કવાયત	૦-૮-૦
અભ્યુદાયના પત્રો	૦-૬-૦
ગ્રે. વ્યાયામનામાળા	૦-૭-૦
ખોધક પત્રક	૦-૪-૦
આસન	૦-૪-૦
કુસ્તી	૦-૪-૦

દરેકનું ટપાલખર્ચ અલગ.

૧૧ પુસ્તકો સામટા મંગાવ-
નારને ઘેર બેઠા રૂ. ૭-૮-૦માં
મળશે.

તમારા બાળકો
માટે

બાલકુંજના પાઠો

અને ભાગ ૦-૮-૦

સૂચીપત્ર માટે

યુવક કાર્યાલયને
લખો.

યુવક કાર્યાલય, પા. કરાડી, ૭, સુરત

ધી મહાગુજરાત પબ્લિકશિંગ કંપની લિમિટેડ.

* બોર્ડ ઓફ ડાયરેક્ટર્સ *

શ્રી. પ્રભાશંકર રામચંદ્ર ભટ્ટ બે. બી. (ચેરમેન)

શ્રી. હંસાબેન મહેતા

શ્રી. યુસુફભાઈ એ. ફાઝલભાઈ (મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, નેશનલ સ્ટુડીયો લિ.)

શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ (મેયર વડોદરા)

શ્રી. બોગીલાલ એન. ચોકસી

શ્રી. ચંદુલાલ જોશલાલ પરીખ

શ્રી. સારાભાઈ ચોકસી (મેનેજિંગ ડિરેક્ટર)

અમારાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પ્રકાશનો

- ૦ પાસિક્રિક (શ્રી. ભાસ્કરરાવ વિદ્યાંસ) ૦-૧૨-૦
- ૦ ગીતાંજલિ અને બીજાં કાવ્યો (શ્રી. નગીનદાસ પારેખ) ૧- ૪-૦
- ૦ દ્વિરેફની વાતો ભાગ ત્રીજો (શ્રી. સમનારાયણ પાઠક) ૧-૧૨-૦
- ૦ તીર્થસલિલ-શ્રી. અરવિંદ ઘોષ, મહાત્મા ગાંધી, શામા શેલાં, ટાગોર
અને બદ્દાંત રસેલ સાથેનો સુંદર વાર્તાલાપ. મહાપુરુષોના ક્રોડ સાથે ૨-૮-૦

ટુંક સમયમાં પ્રસિદ્ધ થનાર પ્રકાશનો

- ૦ જાગૃત ચીન (શ્રી. ઉત્સવ પરીખ)
- ૦ જાપાન (શ્રી. ડુંગરશી ધરમશી સંપટ)
- ૦ સંસ્કૃતિના સંગમ (ટાગોર કૃત)

આ ઉપરાંત અમે બે વર્ષના રૂા. ૨૦-૦-૦ ના લવાજમથી આહકો બનાવવાની યોજના પણ હાથ ધરી છે. આ સર્વ પુસ્તકો બજારમાં લગભગ રૂા. ૩૨-૦-૦ માં મળશે. પણ આહકોને તે પુસ્તકો ઘેર બેઠાં મળશે. વધુ માહિતી માટે લખો—
સર ફિરોજશાહ મહેતા રોડ, બોમ્બે કો-ઓપરેટીવ ઇન્સ્ટિટ્યુ. બિલ્ડિંગ
સુખમ્ ૧.

— લાયબ્રેરીમાં વસાવવા જેવાં નવાં પ્રકાશનો —

નવલકથાઓ—

ગૃહલાગ	સૌરિન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય	૨-૦
સુકતપંખી	" "	૨-૮
નિરુપમા	" "	૧-૮
નારી	" "	૨-૦
લાલ માટીનો રસ્તો	" "	૨-૮
વિકાસ	યુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦
નિવેદિતા મા. ૧-૨	શુભવંતરાય આચાર્ય	૩-૮
મમતા	ચરફખાણુ	૨-૦
વિન્નતા	મોહનલાલ સુ. ધામી	૧-૮
કોરી કિર્તિય	શુભવંતરાય આચાર્ય	૧-૮
કોણુ યુનેગાર ?	" "	૧-૦
વિરાટનો ઝળો	" "	૧-૦
ભરમાંગના	" "	૧-૪
રાજરાણી	" "	૨-૦
નવવિધાન	ચરફખાણુ	૦-૬
અરક્ષણિયા	" "	૦-૬
હેમામહેન	" "	૦-૫
યુગાંતર	સિવરાંકર શુક્લ	૧-૪
વિશંગ કળા	દુર્ગેશ શુક્લ	૧-૮
લગ્ન ધર્મ કે કરાર ? ભો. દિવેદિયા		૧-૮
સંહાર	ઐયુબખાન ખલીલ	૨-૦
દિલ્લેદારની કન્યા	પુરખીન	૧-૦
ઉરદાર	બાણુરાવ ભેશી	૧-૮
સ્વાર્પણ	બદ્રકુમાર યાગ્નિક	૦-૧૨
પ્રિયતમા	મો. સુ. ધામી	૦-૧૨

હાસ્યરસની નવલકથા-નવલિકાઓ—

તાત્પારાવતુ તાવીજ સનતકુમાર વીણુ	૧-૮
દારયહાટિણાં મસ્તકુશીર	૧-૮
ખીલખીલાટ ઐયુબખાન ખલીલ	૧-૪
રામચેટી નટવરલાલ શુચ	૧-૮

નોકા નગરીઓ	ઓલીઆ ભેશી	૨-૮
દારયવિલાસ	મસ્તકુશીર	૩-૦

કુંઠી વાર્તાઓ—

હૃદયમંથન ભા. ૧-૨	એન્ટન ચેખોવ	૧-૧૨
ગામધણી	યુનીલાલ સુ. શુદાર	૧-૮
સીમંતિની	યજુર્વેદી	૧-૦
પાખડીઓ	ગિરીશ ભટ્ટ	૧-૮
ત્રિભેદ	ધૂમકેતુ	૧-૮
ગૃહલક્ષ્મી	મદલાદ બ્રહ્મભટ્ટ	૧-૦
નંદિતા	મુરેશ ગાંધી	૧-૮
પીડિતોની કથાઓ	રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
નયનનાં નીર	જેઠાલાલ ત્રિવેદી	૧-૦
સમાજની બીતરમાં	રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
સ્વર્ગની પરીઓ	મૂળશંકર વ્યાસ	૧-૦
સંધ્યાના રંગ	બાણુરાવ ભેશી	૧-૪
મધુરજની	મદુલ	૧-૮
સોરડી વિભૂતિઓ	મનુભાઈ જોષાણી	૦-૧૨
પરાગ પુષ્પો	પુરુષોત્તમ ચૌહાણ	૦-૧૪
ખિન્દુ	મદલાદ બ્રહ્મભટ્ટ	૧-૪

બીજાં પ્રકાશનો—

રાષ્ટ્રીય ઉદ્યોગ	મો. સુ. ધામી	૧-૮
પંચિની	કૃષ્ણલાલ શીખરાણી	૧-૮
પરપ્યા પછી ભા. ૧-૨-૩	બાનુપ્રસાદ દવે	૨-૧૨
બ્રહ્મચર્ય ગીમાંસા	ડો. જટારાંકર નાદી	૩-૦
એનિસિનીયા પર	ઓધાર	
	ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ	૨-૦
જીવન ચક્ર	ધૂમકેતુ	૧-૦
રૂપરાણી	ક્રસાડોરા ડાંકન	૩-૦
મારા વિના નહિ ચાલે	ધનવંત ઓઝા	૦-૧૨
પ્રેમોપચાર અને આસનો	બાનુપ્રસાદ	૧-૮
પરપ્યા પહેલાં	મો. સુ. ધામી	૧-૮

લખો

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ : [કાઠિયાવાડ.]

તૈયાર છે !

— ખરીદ કરો —

તૈયાર છે !

વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી

(રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ, કચેરીઓ અને પંચાયતોએ ખરીદ કરવા મંજૂર થયેલું)

નેક નામદાર દીવાન સાહેબના આમુખ સાથે રાજ્યમાં પહેલવહેલું તમામ પ્રકારની માહિતીથી ભરપૂર એલું આ મોટું સચિત્ર પુસ્તક બહાર પડેલું છે. તેમાં રાજકર્તાઓ, રાજ્યધરના-કારોબાર તમામ ખાતાઓની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ, રાજ્યના નાના મોટા વેપારીઓ, વેપાર-સેન્ટ્રલો, લોકજીવન, પ્રાંતમાંથી ચાંડી ગામડાંઓની નજીવ નેવી હકીકત, રાજ્યની અનેક સંસ્થાઓ, ગૃહસ્થો અને સ્થળોનો પરિચય, પ્રાચીન અને હાલના રાજકુટુંબના ફોટાઓ ઉપરાંત ખીજા અનેક ચિત્રો, પોસ્ટ, રેલવે, કાયદા-નિર્ણયોની સમજ, ખંડણી-રાજ્યો અને ખીજા વિવિધ પ્રકારની ઉપયોગી માહિતી તેમાં આપેલી છે. વડોદરા રાજ્યનો ખરો ચિતાર આ ડિરેક્ટરી આપી શકે છે.

વડોદરા રાજ્યના આ સર્વગ્રાહી લોમિયાની ઉપયોગિતા માટે રાજ્યની તમામ કચેરીઓએ, લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોએ તે ખરીદ કરવા રાજ્ય તરફથી ચોગ્ય હુકમો થયેલા છે. દરેક એકિત, વેપારી કે ગમે તે સંસ્થાને તે એક આતિ ઉપયોગી (Ready Reference તરીકે) સાધન છે. જદ ડીરેક્ટરી ખરીદ કરે અને તેમાંથી અવલ્ય લાભ મેળવે. આટલો ઉપયોગી ને મોટો જગદાર સચિત્ર પાઠ પૂંકાનો અંચ હોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ છે.

— લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોને ઓછા દરે મળે છે —

મળવાનું સ્થળ : પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., વડોદરા.

અગર જો : વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી પબ્લીશીંગ કંપની, વડોદરા.

ખાસ લાભ

અમૂલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

મૂળ કિંમત ઘટાડેલી કિંમત

- ૧ વગર દોકડાનો વૈદ્ય (ધરગથ્થુ ઉપચારોનું પુસ્તક) ૨-૦-૦ ૦-૧૧-૦
- ૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ) ૨-૦-૦ ૦-૧૧-૦
- ૩ વૃદ્ધાવસ્થામાં તંદુરસ્તી (વૃદ્ધોએ સરીર સાચવવાના ઉપાયો) ૧-૮ ૦-૮-૦
- ૪ વહુને શિખામણ (જાઓ માટે આરોગ્યસંગ્રહ) ૧-૦-૦ ૦-૫-૦
- ૫ હૃદયોગ (યોગી સમચરકના ગ્રંથના આધારે) ૧-૪-૦ ૦-૭-૦

આ પાંચેય પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૭-૧૨-૦ થાય છે,

છતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૨-૧૦-૦ માં મળશે.

* પોસ્ટેજઅર્થ અદાગ. આવી અમૂલ્ય તક રજો ગુમાવતા.

લખો : — પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ. રાવપુરા
વડોદરા.

આપની લાઇબ્રેરીમાં આ નવાં પુસ્તકો વેઈએ જ.

અક્ષરના આં ૨-૮ શ્રી બેકાર
શ્રી બેકારની આ નૂતન શૈલીએ લખાયેલી દારૂ
કષ્ટિકાઓ ખરેખર અદ્ભુત છે.

શ્રીદેવી ૩-૦ શ્રી બંકિમચંદ્ર
બંકિમચંદ્રનું આ પુસ્તક ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ
અત્યંત ખત્યું છે.

આમીજીભ (આગવેદ) ૩-૦ શ્રી રામરાય મુનશી
આમજીવનના આલેખન અભ્યાસીએ આ આમ-
રાયદાસ સમ્યું છે. ડૉ. આનંદરાજે મુખ અને
લેડી વિદ્યાગૌરી નિલકંઠે એમના ઉપદેશાવલોકનમાં
એને આગવેદના ધર્મશાસ્ત્ર તરીકે વર્ણવ્યું છે.

ઈશ્વરનું ખૂન ૨-૪ શ્રી દિવ્યાનંદ
ધર્મશાસ્ત્રના વિલાસવિધિઓના પડદા ચોરી
ઈશ્વરના અસ્તિત્વનું સમ્ય દર્શન રજૂ કર્યું છે.

અલેન ૩-૮ શ્રી નિરુપમારેની
બંગાળના સમાજજીવનની અદ્ભુત સમીક્ષા ૨૫૦
ચારૂખાણના સદાચારીએ કરી છે.

ગંગાનાં નીર ૨-૮ શ્રી. હંદ્ર વસાવડા
શોકાના સર્જકે સમ્ય રીતે આ વાર્તા વણી આનવ-
હેવાને મુખ્ય કર્યાં છે.

સુલેગા ૨-૮ શ્રી સીતારામ શર્મા
પ્રભુચંદ્રાણીની આ નવલે સમાજના દબાવે પ્રદેશો
કરી નૂતન સમાજચર્યાનું ચિત્ર દર્શ્યું છે.

કદયાણને માર્ગે ૧-૮ રમણિક દલાલ
રાષ્ટ્રીય વિલચાલની ગૂંચણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે.

સ્વાધ્યાય ૧-૪ ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ
વત્સલાનની અદ્ભુત કિશોરોદીની વિરલત આલેખના
કરી છે.

થોડી કોણ ? ૧-૦ શ્રી. દિવ્યાનંદ
ઈશ્વરી પ્રેરણાથી આ પુસ્તક સમ્યું છે, એમ
વિવેચકોએ કહ્યું છે.

વલ્કલ ૮-૧૨ જસવંત કાકર
દિગંત ૧-૪ મોહનિચંદ્ર
જીવનનિર્માણ ૨-૦ ચિરંતન

પ્રતાપના ગંગાવિકારી મહેતા
આશા ૧-૦ મહંતજી પરમાર
પ્રીતમની પ્યાસ ૧-૦ દિવ્યાનંદ

આનંદખત્રીસી ૧-૪ જહુરાય ખંધડિયા
શાસરજના ૧-૦ વાડીલાલ શાહ
જગુભાઈ રાવળ

આજકાલ ૧-૦ પુરોહિતમ પારખ
એકાદી ૧-૧૨ નર્મદાશંકર શુક્લ
રાસનલિની ૧-૦ કેશવ શેઠ

મંદારમાલા ૦-૧૨ કેશવ શેઠ
કવિવર ટાગોર ૦-૧૨ જીવનચરિત્ર
જીવંત જવાલા ૦-૮ મનનીય લેખો

આમ-રાજ ધ્યાવલી
ગામડાનું સ્વરાજ ૦-૪ ઇંદુલાલ પાત્રિક
આપણું રાજ્ય ૦-૪ ડાહ્યાભાઈ પટેલ
શુદ્ધ અને ગામડાં ૦-૪ રામરાય મુનશી

આપણી બાળકધ્યાવલી
કશ્મીની ખીંછીથી ૦-૪ રવ. ગિજુભાઈ
હરતાં ફરતાં ૦-૪ સોમાભાઈ ભાવસાર

બોલિયો મત ૦-૬ દિનેશ કાકર
સુરલી ૦-૮ ડૉ. શિવુભાઈ
દહીવડાં ૦-૬ હિમતલાલ ગધંકે
ધરતીનો બાળમજો ૦-૬ ઇંદુભાઈ ભટ્ટ

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, બદર : અમદાવાદ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો-સાયબેરીઓ માટે નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

યુગ્મશતનો નામ (ક. મા. મુનશી) ૩-૦-૦	દિવના ડંખ (અમૃતલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦
કોનો વાંક ? (પાંચમી આવૃત્તિ) ૨-૮-૦	રસમર્તિઓ (૨. શેઠ) ૧-૪-૦
નરસેયો " ૧-૮-૦	આવતી કાઠના ધડવૈયા (જી. દેસાઈ) ૨-૦-૦
નવલિકાઓ " ૨-૦-૦	સુવાસયંદ્ર - વિપ્રદાસનો અનુબંધ ૨-૮-૦
ચોડાંક રસસર્જનો " ૨-૦-૦	ધૃંદાવન " ૨-૦-૦
સોપાનુદ્રા ૧ થી ૪ " ૪-૮-૦	ગિદ્દ " ૦-૮-૦
કલાપીની પત્રધારા " ૩-૦-૦	શાંધાશળી (જાંઘીભયંદ્ર) ૦-૮-૦
હૃદયત્રિપુટી " ૧-૧૨-૦	જીવનની ઝાંખી (જી. દેસાઈ) ૨-૦-૦
આમખાતા " ૦-૧૩-૦	ખાળા બટુકે " ૦-૧-૦
કલાપીઆલમ્બ " ૪-૦-૦	સોલંકીયુગની કીર્તિકથાઓ(મિચી) ૨-૦-૦
દાસ્યમંદિર (રમણલાલનીલકઠ) ૨-૦-૦	દિનેશ (દિ. મુ. શાહ) ૨-૦-૦
રાષ્ટ્રનો પર્વત ,, (નવી આવૃત્તિ) ૨-૦-૦	રશ્મિ (ધનામી નવલ) ૨-૮-૦
તા. રાજમાતા (ઉચ્ચગણ્ય ઓઝા) ૩-૮-૦	વિજૃતિમંદિર (અશોક દગ) ૨-૦-૦
ધની વણકર " ૨-૦-૦	શ્રીબેરનાદી " ૨-૮-૦
રશ્મિયા બા. ૧-૨ " ૩-૦-૦	વિદ્યાનો આદર્શ " ૧-૦-૦
સ્વતંત્ર જર્મની " ૧-૮-૦	મુક્તધારા " ૦-૮-૦
કાલિયાનારી રાજદમ્બ " ૨-૦-૦	જ્યોત અને જ્વાળા મુ. વ. શાહ ૨-૮-૦
સત્યાગ્રહ વિક્રમ (જેઠાલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦	ઐતિહાસિક કથામંજરી ૨-૮-૦
સુરેખા " ૨-૮-૦	દિલ્લી સંસ્કૃતિ અને અદિસા ૨-૦-૦
રંગા " ૧-૮-૦	શ્રી. ગોસંખી
કમાલ (રમણીકમાલ દલાલ) ૨-૮-૦	નાગમતિ (સોમકથા) ૧-૦-૦
જીગીજ્ઞાન " ૨-૦-૦	દેશદર્શન ૩-૦-૦
સુવર્ણ " ૨-૮-૦	ગુલામી વરેપાર બા. ૨ જો ૩-૦-૦
લક્ષ્મીનાં અંધન " ૧-૦-૦	અરેમિયન નાષ્ટસ ૪-૮-૦
સાહુચરીની શોધમાં (મામાસાહેબ) ૧-૮-૦	અંસારી કે સંન્યાસી (જાંઘીભયંદ્ર) ૧-૮-૦
ધંધા (સાદિલવિદ્યારથી) ૧-૮-૦	કથામંજરી બા. ૧-૩ જો ૪-૦-૦
વાંકનિવાનો (સાદિલવિદ્યારથી) ૨-૦-૦	(કુટી વાતોઓનો સંગ્રહ)
આત્મહીનતાનો યુવરંજ ઐતિહાસિક નવલ	પશુમાંથી દેવ (જેમ્સ એક્લન) ૦-૧૨-૦
બા. ૧-૨ (સાદિલવિદ્યારથી) ૪-૮-૦	વિચારવન " ૦-૮-૦

સાયબેરીઓને સારું કમિશન આપવામાં આવે છે.

જ્યો. જીવનલાલ એન્ડ સન્સ.

લગ્નપત્તણ રોડ, વીલાપારલા.

ગાંધીરોડ, ને પીરમથા રોડ, અમદાવાદ

૩૧ મૌલિક ગ્રંથો

સાથર શ્રી૦ રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ દ્વારા અત્યાર
મુદ્રીમાં ૩૧ મૌલિક ગ્રંથો બહાર પડી ગયા છે.

૧	જયંત	(નવલકથા)	૨-૦-૦
૨	શિરીષ	"	૨-૮-૦
૩	કોઈકલા	"	૨-૮-૦
૪	હૃદયનાથ	"	૨-૮-૦
૫	સ્નેહયજ્ઞ	"	૨-૮-૦
૬	દિવ્યચક્ર	"	૨-૮-૦
૭	પૂર્ણિમા	"	૨-૮-૦
૮	ભારેલો અગ્નિ	"	૩-૦-૦
૯	આમલકમી ભા. : ૧	"	૨-૮-૦
૧૦	આમલકમી " : ૨	"	૨-૮-૦
૧૧	આમલકમી " : ૩	"	૨-૮-૦
૧૨	આમલકમી " : ૪	"	૩-૦-૦
૧૩	બંસરી	"	૨-૮-૦
૧૪	પતલાલસા	"	૨-૮-૦
૧૫	કમ	"	૨-૮-૦
૧૬	ક્ષિતિજ પૂર્વાર્ધ	"	૨-૮-૦
૧૭	ક્ષિતિજ ઉત્તરાર્ધ	"	૨-૮-૦
૧૮	શોભના	"	૨-૮-૦
૧૯	હૃદયવિભૂતિ	"	૨-૮-૦
૨૦	છાયાનંદ	"	૨-૮-૦
૨૧	ઝાકળ	(નવલિકાસંગ્રહ)	૨-૮-૦
૨૨	પંકજ	"	૨-૮-૦
૨૩	શંકિતહૃદય અને સંયુક્તા	(નાટકો)	૨-૮-૦
૨૪	નિહારિકા	(કાવ્યસંગ્રહ)	૨-૦-૦
૨૫	અનન અને સાહિત્ય ભા. : ૧	(સાહિત્ય વિષયક લેખો)	૨-૮-૦
૨૬	અનન અને સાહિત્ય ભા. : ૨	"	૨-૮-૦
૨૭	મુવર્ણ-૨જ	(શ્રી. રમણલાલ દેસાઈ દ્વારા વિચારમંચન) સંગ્રહ-શ્રીમતી જાળા-મજમુદાર	૩-૦-૦
૨૮	પરી અને રાજકુમાર	(સામાજિક ૭ નાટકો)	૧-૮-૦
૨૯	અંજની	(નાટક)	૨-૦-૦
૩૦	આત્મનિ	(આગળઅનની ઉત્તિ સંબંધી વિવેચન)	૨-૦-૦
૩૧	તેજચિત્ર	(રચાયિત્ર)	૨-૮-૦

મળવાનું : મહાર. મહાર. શેઠની કંપની પ્રિન્સ રફીદ
મુલ્ય : ૨

દરેક લાયખેરીઓએ વસાવવા લાય

પ્રવાસવર્ણનનું એક અદ્વિતીય પુસ્તક

શ્રી. સુન્દરમે લખેલો દક્ષિણહિંદના પ્રવાસ

દક્ષિણાયન

પૃષ્ઠ : ૨૬૮ છતાં મૂલ્ય ફક્ત ૧-૧૩-૦.

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત નવાં પુસ્તકો

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ પહેલો ધૂપછાયા અને બીજી ૨-૮-૦
નવી વાંચાણી

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ બીજો આપણા ઉબરમાં, ચિતાના ૨-૮-૦
અંગારા શા. ૧-૨ અને
બીજી નવી વાંચાણી

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ ત્રીજો તદ્દન નવી વાંચાણી છપાય છે
યુગવંદના નવી આવૃત્તિ ૨-૮-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત નવી આવૃત્તિઓ

પૌરાણિક નાટકો બીજી આવૃત્તિ ૨-૮-૦

શિશુ અને સખી બીજી આવૃત્તિ ૨-૦-૦

નર્મદ : અર્વાચીનોમાં આવે પહેલી આવૃત્તિ ૧-૪-૦

: : મળવાનું મુખ્ય સ્થળ : :

આર. આર. શેઠની કંપની ઇ બુકસેલર્સ ઇ પ્રિન્સેસ સ્ટીટ
પબ્લિશર્સ મુંબઈ ૨

વ્યાયામ જ્ઞાનકોષ

ખંડ ૧ લો.

સંપાદક : શ્રી. સરદાર કતાચય ચિંતામણી મુલ્લમદાર, ખી. એ. એલ. એલ. ખી.

ગુજરાતી ભાષાના વ્યાયામસાહિત્યમાં આજસુધી 'આર્ય' એક પણ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું નથી. ખાંડાં માસિકો, વર્તમાનપત્રો અને સાક્ષરોએ આ પુસ્તકને પુસ્તકાલયોમાં તેને ખાસ સ્થાન આપવા માટે બ્રજામણ કરેલી છે. આ પ્રથમ ખંડમાં વ્યાયામનો ઇતિહાસ આપીને બાળકો માટે દેશી-વિદેશી રમતો વિગતવાર હકીકત તથા અનેકવિધ ચિત્રો સાથે આપેલો છે.

મંથપાલ બંધુઓ, તમારા બન્નેમાં આ પુસ્તકને કાયમનું સ્થાન જરૂર આપો. પુસ્તકાલય ખાતાના નો. ઉપરી અધિકારી સૂચના નં. ૩ તથા ૧૭ થી આ પુસ્તકો માટે ખાસ પસંદ કરી અજબૂત ભાલામણ કરેલી છે. તે અનુસાર દરેક પુસ્તકાલયને રૂ. ૫) થી આપવાની સવલત કરેલી છે. ટપાલખર્ચના બાર આના છુદા પડે છે. પણ પુસ્તકાલય ખંડજની મારફત મંગાવનારને તે ખર્ચમાં પણ બચત થશે.

મારાડી ભાષામાં છ ખંડ પ્રગટ થયા છે અને હજી ચાર પ્રગટ થવાના છે. તે જ ધારણે ગુજરાતી ભાષામાં પણ વધે વધે એકેક ખંડ બહાર પડવાનો છે. આ ખંડોમાં દેશી-વિદેશી ફસરતો તથા મહેનતો, ધનુર્વેદ, મહાવિદ્યાશાસ્ત્ર, કુરતી, સૂર્યનમસ્કાર, સ્વાસ્થ્યવિચાર વગેરે અનેક ઉપયોગી વિષયો આવશે.

વ્યાયામ માસિકનાં માહકને રૂ. ૫૦૦. દરેક ખંડનાં અઢારથી માહક થવાને - રૂ. ૬ અને દરેક માહકને રૂ. ૭)થી આપવામાં આવે છે. ટપાલખર્ચ આ ઉપરાંત બાર આના પડે છે.

દરેક પુસ્તકાલયમાં, સંસ્થામાં તથા ઘરમાં પણ આ પુસ્તક ખાસ રાખવા યોગ્ય છે. માટે ચાહુ બન્નેમાં જ આ પુસ્તકનો સમાસ કરી મોકલી આપો.

વ્યાયામ કાર્યાલય, રાવપુરા : વડોદરા

તમારાં બાળકોને ગમી જાય તેવું સાહિત્ય

બાલશક્તિ ગ્રંથમાળા શિરીષ ગ્રંથમાળા

બારથી સોળ વરસના બાળકોશોરો માટે પ્રાણવાન તથા છત્રાસપ્રેરક બલસાહિત્ય. લેટ પુસ્તક સહિત.

પુસ્તકો સાત

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા બે.

છ થી દશ વર્ષના બાળકો માટે જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપે તેવું રસીલું મુંદર અને સચિત્ર બાલસાહિત્ય. લેટ પુસ્તક સહિત પુસ્તકો છ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા એક.

વધુ વિગત માટે લખો—

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર,

૨૬૦ ગાંધીરોડ,
અમદાવાદ

નવીન પ્રકારનું
હાસ્ય સાહિત્ય

હૈયાં ઠારે તેવું હળવું સાહિત્ય

પ્રસિદ્ધ દરનારી

શિષ્ટ મિષ્ટ અને
ધૈર્ય સાહિત્ય

કામધેનુ ગ્રંથમાળા

ચંદ્રકુંજ મેસોનીક હોલ સામે-રાજકોટ

૧૯૪૨-૪૩ માં અમારા તરફથી પ્રસિદ્ધ થનારાં પુસ્તકોની યાદી

૧ હાસ્ય પ્રકાશ

૫ ભૂત સૃષ્ટિ પર હાસ્ય દષ્ટિ

૨ હાસ્યકથિંગાઓ

૩ હાસ્ય ગીતાવલિ

૪ હાસ્ય ભક્તિ

૬ આનંદ મંગલ

૭ સવશ્લિષ્ટ રામાયણ

૮ ચતુર વશિકોની વાતો

૯ શુદ્ધ અને ગીતાવલિ

૧૦ નાગરિકા

વગેરે...વગેરે...વગેરે

પહેલું પુસ્તક ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ હાસ્યસાહિત્યકાર શ્રી જહુરાય કી. ખંધડીઆ કૃત

“ હાસ્ય પ્રકાશ ” ૧૫-૮-૪૨ ને રાજ બહાર પડશે.

તા. ૧૩-૮-૪૨ પહેલાં શ. ૧) હાખલ શી બરી નામ નોંધાવનાર આદેશને સર્વ પુસ્તકો
અડધી કિંમતે મળશે. વધુ વિગત માટે સૂચીપત્ર મંગાવો.

બાળકો તેમ જ મોટાઓ-સહુને એકસરખા આનંદ આપનાર
દૂરબીનમાંથી જોવાનાં ચિત્રોનાં કાર્ડ અને રચતો.

હિંદુસ્થાન, લોક, પ્રદેશ, જાવા, આફ્રિકા, યુરોપ વગેરે દુનિયાના તમામ ભાગોના
દેખાવોનાં; હાથી, વાઘ અને બીજાં જંગલી અને ભાતભાતનાં પ્રાણીઓનાં
તથા કુદરતના દેખાવોનાં રંગીન તેમ જ સાદાં

ચિત્ર કાર્ડ

૧૦૦ કાર્ડની કિંમત રૂ. ૪૨-૦-૦ છૂટક દરેકના રૂપિયા ૦-૮-૦.

બોલફેમ	૦-૧૨-૦	વાઘો શીખવાડવાનું બોર્ડ	૧-૦-૦
નારાખડી શીખવાડવાની રીત	૧-૧૨-૦	ગોળેંગની રમત	૦-૮-૦
આંક શીખવાડવાની રીત	૧-૦-૦	ફિડરગ્રાઉન્ડ બોક્સ નં. ૧	૧-૮-૦
બૂગોળની પરિભાષા સમજાવવાનું બોર્ડ	૧-૦-૦	યુનિવર્સલ ટેન્ડ્રેઈનર	૦-૮-૦

૧૦ પૉકેટ સ્ટિરીઓસ્કોપનાં કાર્ડનાં સેટની કિં. રૂ. ૨-૮-૦.

મોબેક્ષ (Building boxes)	નં. ૧	નં. ૧ A	નં. ૨
	૧૦-૦-૦	૧૫-૦-૦	૨૧-૦-૦

હિન્દુઓનાં પવિત્ર વેદ ગ્રંથો અને ઋષિમુનિપ્રણીત શાસ્ત્રોનાં મૂળ તેમજ સાદા, સરલ, લોકલગ્ય ગ્રંથો સહિત સરસ્વતી કિંમતે પ્રસિદ્ધ કરનાર હિન્દુસ્તાનની એક અગ્રણ્ય સંસ્થા સ્વાધ્યાય મંડળની ગુજરાત શાખા રાવપુરા વડોદરા તરફથી ગુજરાતીમાં સર-થયેલી; વેદાનું સરળ ગુજરાતી ભાષાન્તર

સ્વાધ્યાય-ગ્રન્થ-માળા

વાર્ષિક લવાનમ રૂ. ૫)

પરદેશ માટે શીર્ષાંગ ૧૨

દરવર્ષે અગાઉથી ગ્રાહક ધનારને આશરે ૧૫૦૦ પાનનું

સંગીત ધાર્મિક સાહિત્ય આપવામાં આવે છે.

ચાલુ પ્રથમ વર્ષનાં બન્ને પુસ્તકો

- (૧) વેદામૃત : ૫૨૬ કિંમત રૂપીયા ત્રણ. નીચેનાં વિષયો લીધા છે. સ્વાધ્યાય મંડળનો પરિચય, તમે ક્યાં હતા છો ? આત્મજ્ઞાન નો ખરો અર્થ, પ્રાચીન તથા અર્વાચીન આચાર્યો, પંડિતો તથા પ્રાદેશીય દ્વારા કરવામાં આવેલી “વેદસ્મૃતિ” મહાત્મા ગાંધીજી વિગેરે દેશનેતાઓનાં સ્વાધ્યાય મંડળનાં કાર્ય માટેનાં અભિપ્રાયો, ચલુવેદ પ્રથમ અધ્યાય તથા અથર્વવેદનાં ઉત્સાહપ્રેરક મંત્રોનું ગુજરાતી ભાષાન્તર વિગેરે લખવા યોગ્ય સાહિત્ય.
- (૨) શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા પ્રથમ વિભાગ : ૫૨૬ કિંમત રૂપીયા ત્રણ. વિદ્વદ્વર્થ પંડિત શ્રી. શ્રીપાદ દામોદર સાતવલેકરજીની દિન્દી “પુરુષાર્થ બોધિની ટીકા”નાં ગુજરાતી ભાષાન્તર સહિત. (જુઓ આ સાચેની નહેરાત.)

બીજા વર્ષમાં છપાનાર પુસ્તકો

- (૧) મૃત્યુને દૂર કરવાનો ઉપાય : ભગવાન-વેદની વિશિષ્ટ શૈલીથી મનુષ્યે મૃત્યુને દૂર કેમ કરવું તેના સરલ સુગમ ઉપાયો આ પુસ્તકમાં બતાવ્યા છે.
- (૨) શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા ભા. ૨ : શ્રી. પંડિત સાતવલેકરજીની પુરુષાર્થ બોધિની ટીકા સહિત. (જુઓ આ સાચેની નહેરાત)
- (૩) માનવી આયુષ્ય : ન્યારે ઇંગ્લેન્ડ, જાપાન, જર્મનીનું સામાન્ય આયુષ્ય ૬૦ વર્ષ છે ત્યારે હિન્દુસ્થાનમાં માત્ર ૩૫ વર્ષ જ છે. ભગવાન વેદ “ક્ષતે જીવેમ શરદઃ”ની યોગ્યતા કરે છે. તમારે દીર્ઘ આયુષ્ય પ્રાપ્ત કરવું હોય, બ્રહ્મચારી ઇશ્વરપ્રેરણી ભીષ્મ પિતામહનો, તેજસ્વી દીર્ઘ આયુષ્ય પ્રાપ્ત કરવાના ઉપાયો સંબંધી સાચો ઉપદેશ સાંભળવો હોય તો વાંચો.
- (૪) એકાદશીનો ઉપવાસ : દરેક માસની એકાદશી જ ઉપવાસ માટે કેમ પર્યાદ કરવામાં આવેલી છે, પશ્ચિમ અને અગાસને દિવસે ચંદ્રની ગતિથી જેવી રીતે સમુદ્રમાં ભરતી ઓટ યાય છે, તેવી જ રીતે “ચન્દ્રમા મનસો જાયતે” એ વાક્ય અનુસાર મનુષ્યના મન અને શરીર ઉપર ચંદ્રની વધઘટની કેવી અસર યાય છે, તે સમજાવનાર શાસ્ત્રીય પુસ્તક.
- (૫) સાચી શાન્તિનો ઉપાય : આમાં સમાજ તથા વ્યક્તિ માટે સાચી શાન્તિ રચાવવાની વૈદિક પદ્ધતિનું સુંદર નિદર્શન છે.
- (૬) આસન : “સીર્ઠનું હું નેચર” “કુદરત તરફ વળો”નું સમર્પન કરવું અને પશ્ચિમનાં સુંદર “ફીઝીકલ-કલ્ચર” પુસ્તકોથી પણ વિશેષ લોકપ્રિય આ પુસ્તક છે. આરોગ્યની ખરી આરાધના કરવી હોય તો આ પુસ્તક જરૂર ઘરમાં વસાવો.

સ્વાધ્યાય મંડળનાં સઘળાં પ્રકાશનો મળવાનું ઠેકાણું.

માનંદ મંત્રી : નટવરલાલ જેઠાલાલ મહેતા
બી. એ. એલ. એલ. બી. વડીલ

વ્યવસ્થાપક : સ્વાધ્યાય મંડળ, ગુજરાત શાખા

રાવપુરા—વડોદરા.

॥ ઓરૂ ॥

આપણી દરકાષ ધાર્મિક ક્રિયામાં એક અભોધ નાનકડો બ્રાહ્મણ બહુકે પશુ, નાગરવેગ્રવું પાન તે ઉપર સોપારી, અને કંકુ ચોખા ચઢાવી બોલાવરાવે છે કે-ક્રમ્વેદાય નમઃ, યજુર્વેદાય નમઃ, સામવેદાય નમઃ, અથર્વવેદાય નમઃ. કેટલો ભાવ ? કેટલી ભક્તિ ? અને કેટલી શ્રદ્ધા ? વેદજ્ઞાનનો અધિયુનિઓનો ચાલતો આવેલો કેવો સુંદર, ભવ્ય વારસો ?

આર્યપ્રજાની એકતા તથા તેના સંસ્કારની પવિત્રતા જળવી રાખવામાં વેદનું સ્થાન સર્વોપરી છે. છતાં વેદમાં શું છે તે આપણે જાણતા નથી. જાણવું હોય તો સત્વર સ્વાધ્યાય-અથવાજાનાં બ્રાહ્મણ યાવ. વેદનો સ્વાધ્યાય આપણે શા માટે કરવો જોઈએ તે જાણવું હોય તો શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા વાંચો.

યોગેશ્વર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર કહે છે.....

વેદં પવિત્રમોક્ષકાર ક્રક્ક સામ યજુરેવ ચ । જાણવા યોગ્ય પવિત્ર ઝંકાર, ઝગ્ગવેદ, સામવેદ, તથા યજુર્વેદ પશ્ય હુંજ છું. અ. ૪. શ્લોક ૧૦ વેદાનાં સામવેદોસ્મિ । વેદોમાં સામવેદ હું છું. અ. ૧૦ શ્લોક ૨૨

જ્ઞાન અને વૈરાગ્યની સાક્ષાત્ મૂર્તિ- સમાન, શ્રીમદ્ભાગવતકાર, ભક્તનશિરોભણી શ્રી. શુકદેવજી મહારાજ ભાગવત મદા-

પુરાણમાં કહે છે...વેદ એ સ્વયંભૂ સાક્ષાત્ નારાયણ છે. સ. ૨ અ. ૬ શ્લોક ૪૦ મો...બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, અને વૈશ્યે શુશ્રુક્ષ્માં નિવાસ કરી વેદાંગો તેમજ ઉપનિષદો સદિત વેદાધ્યયન કરી તેનાં અથર્નું જ્ઞાન સંપાદન કરવું, અને પછી ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરવો. ૭, ૧૨, ૧૩, ૧૪, શ્લોકો.

મહાયુનિ શ્રી વેદવ્યાસજી ધીર, મંબીર, વાણીમાં કહે છે. દિજ જાતિને વેદો અવશ્ય જાણવાનાં હોવાથી શકિત-અનુસાર વેદો-ઈતિહાસ પુરાણો, વિગેરે ખાસ જાણવા જોઈએ. એ જાણ્યો વેદનોજ મદિમા ગાયો છે. તેમજ સ્મૃતિકારો તથા મદાન આચાર્યોએ વેદજ્ઞાનની મદત્તા દમોશ દર્શાવી છે.

સમસ્ત ભારતવર્ષમાં સનાતન વૈદિક ધર્મના દિગ્વિજયનો ઝંડો ફરકાવનાર ભગવાન શંકરાચાર્યજી ધોળાણા કરે છે.....વેદનું નિત્ય અધ્યયન કરો ? વેદમાં કહેલાં કર્મો સારી રીતે કરો અને તે વડે ઇશ્વરની આરાધના કરો.

(ઉદ્દેશ્ય પંચક)

સુપ્રસિદ્ધ વલ્લભ સંપ્રદાયનાં સંસ્થાપક આચાર્ય શ્રી વલ્લભા-
ચાર્યજી બોધ આપે છે... ભગવાન પોતેજ અંતઃકરણને પ્રસન્ન
કરવા માટે શ્રુતિ રૂપે પ્રકટ થયા હૃદયની મલિનતા દૂર કરવા
માટે ભગવાને શ્રુતિ પ્રકટ કરી છે. રૂપ પ્રપંચમાં આસક્ત થયેલા
પોતાના અંશરૂપી જીવોને પરમાત્માનો સાક્ષાત્કાર જે રીતે થાય તે
પ્રકારનો ઉપદેશ કરવાનું કામ વેદનું છે. વેદનું અધ્યયન અને યજ્ઞ
કરવાથી ધર્મ, અર્થ, કામ વિગેરે સિદ્ધ થાય
છે. પરંતુ વેદનું મુખ્ય પ્રયોજન તો
પોતાનાં અંશરૂપ જીવોને પરમાત્માનો

સાક્ષાત્કાર કરાવવાનું છે.

ભગવાન શ્રી ભાષ્યકાર શ્રીમદ્ રામાનુજઆચાર્યજી મહારાજ
પોતાનાં “ વેદાર્થ સંગ્રહ ” માં વેદ પ્રશંસા કરતાં કહે છે...
વેદોજ સર્વ જગતનું હિત કરનાર છે.

શ્રી સ્વામી નારાયણ સંપ્રદાય સંસ્થાપક ભગવાન શ્રી સહજા-
નંદજી મહારાજ કહે છે—(સત્સંગી જીવનમાં) “ સર્વ પ્રમાણોમાં
“ વેદ ” પરમ પ્રમાણ છે, એવું તત્વદર્શી પુરાતન મહર્ષિઓ
કહે છે. ” નારાયણનાં મુખે આવિર્ભાવ પામેલા હોવાથી “ વેદ
અપીર્યેય ” છે, તે બધાજ સાહિત્ય-ગ્રંથોમાં તે સ્વતઃ પ્રમાણ
છે. માટે નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીઓએ તે નારાયણ સ્વરૂપ વેદનું
ધ્યાન કરવું.

દૂર દૂર પશ્ચિમમાં આર્યસંસ્કૃતિનાં સનાતન તત્ત્વોનો અજોડ પ્રચાર કરનાર ભગવાન
રામકૃષ્ણદેવનાં પરમશિષ્ય સ્વામી શ્રી વિવેકાનંદજી કહે છે... વેદો દિન્દુઓની પરમસંમેલન

ભૂમિકા છે. આપણા વેદ, અને ઉપનિષદો, એ સર્વ પ્રકારનાં
બળની મોટી ખાણ છે. તેમાં એટલી બધી શક્તિ બરેલી છે કે
તે સમગ્ર જગતને બળવાન તેમજ તેજસ્વી બનાવી શકે તેમ છે.
આપણે દિન્દુઓ વેદ વાક્યને ધર્મ રહસ્યનાં ચનાતન ઉપદેશ તરીકે
ગણીએ છીએ. અને જ્યારે આપણે એ પવિત્ર ગ્રંથની સમક્ષ ઉભા
રહીએ ત્યારે આપણી વચ્ચેના ધાર્મિક મતભેદ અને કલહ એકદમ
અંધ થઈ જવા જોઈએ. મતભેદનાં નિરાકરણ માટે વેદ એ
આપણી વરિષ્ઠમાં વરિષ્ઠ અદાલત છે. હવે આખા દિન્દુ-

સ્તાનનાં તમામ લોકોમાં કરી પણ ભેદ રાખ્યા વગર વેદોનો પ્રચાર
થવા દો. જે સર્વોપરિ રથાનને માટે વેદ અસંલયીન યોગ્ય છે, અને તે યોગ્યતાનો આપણે
સ્વીકાર પણ કરીએ છીએ, તે રથાન વેદને આપો, જે રાનભંડાર, જે સંસ્કૃતિ આજ સેકેડો
વર્ષથી બ્રહ્મણ્યોએ દૂરની માફક બળની રાખ્યા છે તે તેમજ દેવે એ બંડારના ખરા માલીક
જનસમુદાયને સ્વાધીન કરી દેવા જોઈએ.

વેદનાં મહાન જ્ઞાન-મંડારનો ઉપયોગ કરવાનો અધિકાર સમગ્ર મનુષ્યજાતિને છે

એની જ્ઞેશ્વર ધોષણ કરનાર આદ્ય આર્યસમાજના ઉદ્ધારક મહર્ષિ સ્વામી શ્રી દયાનંદજી મહારાજ પ્રતિપાદન કરે છે કે-
ઉશ્વરની બનાવેલી જે ચાર મંત્રસંહિતા છે તેજ સ્વતઃ પ્રગણ્ય માનવા યોગ્ય છે, અન્ય નહિ, સર્વ મનુષ્યો વેદ બણી બણાવીને, તથા સાંભળી સંભળાવીને, વિજ્ઞાનને વધારીને સારી વાતો મદ્ય કરી ખરાજ વાતો ત્યાગ કરીને કુખોથી મુક્ત થઈ આનંદને પ્રાપ્ત કરે ? દેશની ઉન્નતિ શી રીતે સાધશે ? દેશને જે રોમ લાગ્યો છે તેની દવા તમારી પાસે નથી, માટે હજી પણ સમજીને વેદાદિ

અનુસાર દેશોન્નતિ કરવા માંડશે તો સારું છે. વૈદિકધર્મનાં પ્રચાર સિવાય દેશોન્નતિ અસંભવિત છે.

મહાસિદ્ધ તપોનિધિ ગોરવામી શ્રી વિજયકૃષ્ણ મહારાજ વદે છે...ધર્મ સંબંધી કોષ્ટપણ વિષય સમજવો હોય તો પ્રાચીન ગ્રંથોન વાંચવો, વેદ, ઉપનિષદોનું ગયાથું જ્ઞાન યથા વગર હિન્દુ શાસ્ત્રો સમજી શકાતાં અધરાં છે.

યોગોગ્રેષ્ઠ શ્રી અરવિંદ ધોષ કહે છે.....ઋષિઓ સ્વયં કહે છે તેમ વેદ રહસ્યમય શબ્દોથી ભરેલાં છે. એ શબ્દો એવા છે કે જેનો ગૂઢ અર્થ તત્ત્વદર્શન મદ્ય કરી શકે.

જે ગૂઢ અર્થ અને ઉચ્ચતર બોવૈજ્ઞાનિક જ્ઞાન આધ્યાત્મિક સત્ય, એ મંત્રોમાં રચાવિત કરેલાં છે, તેજ એ પુસ્તકને “ વેદ ” એવું નામ આપે છે, “ વેદ એટલે જ્ઞાનનો ગ્રંથ. ” આથીજ વેદમાં વિજ્ઞાનનાં સત્યો તેમજ ધર્મનાં સત્યો સમોપેલાં છે એવું સ્વામી શ્રી દયાનંદજી કહે છે તેમાં જરાપણ અતિશયોક્તિ નથી. ખારી પોતાની તો પ્રતીતિ છે કે આધુનિક જગતને જેવું જ્ઞાન નથી, એવાં વિજ્ઞાનનાં સત્યો પણ વેદમાં છેજ. અમરતત્વ મદત્તર સત્ય, મર્ત્ય સત્તાનું તુલનાત્મક મિથ્યાત્વ, સત્ય અને

મિથ્યાનું મિથ્ય, મનુષ્યની આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ, જે એને ઇદૈશ્વરિક અર્થોત્ સંસારિક સત્તામાંથી હોડાવી, પારલૌકિક મુખ્ય (મુક્તિ) મુખી પહોંચાડે છે, આ બધું પ્રાચીન ઋષિઓની વાણીમાં “ વેદમાં ” તાદરૂપ યાય છે.

સ્વાધ્યાય મંડળનાં મુયોગ્ય સંચાલક પંડિત શ્રી સાતવત્રેકજીએ હેત્તમાં ૨૨ વર્ષમાં વેદવિષયક અનેક નાના મોટા ગ્રંથો સંસ્કૃત, હિન્દી, મરાઠી તેમજ ગુજરાતીમાં પ્રસિદ્ધ કરીને ભારતવર્ષની મહાન સેવા કરી છે. તેમનાં સંગીન કાર્યથી આપણા દેશનાં આચાર્યો, નેતાઓ, આદિત્યસેવકો, યુનિવર્સિટીના તેમજ સંસ્કૃત પાઠશાળાનાં પ્રોફેસરો અને અધ્યાપકો, અને વિદ્વાન સાધુ સંન્યાસીઓ કેટલા ગંદાટ થયા છે તે તેઓનાં તરફથી આપવામાં આવેલા અગિપ્રાયો ઉપરથી જાણી શકાય છે.

વિશ્વવંશ મહાત્મા ગાંધીજી સેવાગ્રામ તા. ૨-૨-૪૧ નાં પત્રથી લખે છે.....માઈ સાતચલેકરજી ! વેદોંકે પુસ્તક પ્રકાશનકે લિયે, ધન્યવાદ ! આપકે પ્રચારકાર્ય પર મેં તો હમેશા મુગ્ધ રહા હું !....." વાપુકા આશીર્વાદ "

કાશી શ્રી કાલેલકરજી કહે છે

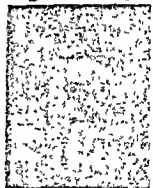
પં. શ્રીપાદ દામોદર સાતચલેકરજીકે કાર્યસે કોન પરિચિત નહીં હૈં । સ્વાધ્યાય મંડલ દ્વારા ઉન્હોંને સંસ્કૃત ભાષા, વેદવિદ્યા, ઔર ભારતીય સંસ્કૃતિ કા

પ્રચારકે લિયે અનન્ય નિષ્ઠાસે જો મહેનત ઉઠાયા હૈં વહ શાયદ આજકે જમાનેમેં અદ્વિતીય હૈં । હિન્દી ઔર મરાઠી ભાષાદ્વારા ઉન્હોંને વૈદિક ઔર ભારતીય સંસ્કૃતિકા પરિચય ભારતકો કરવાયા હૈં । વે વૈદિક મંત્રોંકે કેવલ અર્થ હો નહીં કરતે હૈં કિન્તુ મંત્રોંકા દોહન કરકે ઉનમેંસે જિતના અમૃત-દુગ્ધ નિકલ સકતા હૈં વહ સારા દુઠકરકે હમારે સામને ધર દેતે હૈં । ઉપનિષદોંકે અર્થ લગાનેમેં મો પંડિતજોને અપની પ્રતિભાકા અચ્છા પરિચય દિયા હૈં ।

વડોદરાની સુપ્રસિદ્ધ ગાયકવાડ ઓરીએન્ટલ સીરીઝનાં પ્રખર સંચાલક શ્રી. વિનયતોષ ભટ્ટાચાર્યજી એમ. એ. પી. એચ. ડી. લખે છે કે.....The Swadhyaya Mandal of Aundh is engaged in the most landable work of popularizing amongst the Hindi Knowing public, the noble teachings embodied in the Vedas and the Puranas. The Hindi translation of the Atharvaveda and the Mahabharata will for ever stand as a Glorious monument of the industry, labour and foresight of the organisers of the Mandal.

ખરોડા કોલેજનાં સંસ્કૃતનાં પ્રોફેસર શ્રી ગોવિન્દલાલ હ. ભટ્ટ, એમ. એ. લખે છે.....

"સ્વાધ્યાય મંડળ", વૈદિક સાહિત્ય, યોગ, મહાભારત તથા ગીતા વિષેનાં અનેક ઉચ્ચ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરી વિદ્યાર્થીઓની ખરેખરી સેવા બજાવી રહ્યું છે. પંડિતજીની ગીતા ઉપરની "પુરુષાર્થ જોધિની" ટીકા યુગરાતીમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે, યુગરાતની ધાર્મિક જનતાને આથી વધુ ભારે લાભ થશે એમાં શંકા નથી. દરેક ધર્મપ્રિય વ્યક્તિએ આ ગ્રંથ ખરીદવા જેવો છે તેમાં બરાબર અતિશયોક્તિ નથી

કચ્છરેટર ઓફ લાયબ્રેરીઝ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય ખાતાનાં, વડા શ્રી અંબાક વિનાયક વાકનીસ, એમ. એ. સ્વાધ્યાય મંડળની રા. ૧૦૦) ની યોજના વધારી લેતાં લખે છે—“ આ યોજના પ્રમાણે જેટલા જેટલી આહુક થવાય તેમ વધારે સારું.”

*

શ્રી કન્યાલાલ માણેકલાલ મુનશી, મુંબાઈ સરકારનાં ભૂતપૂર્વ શ્રદ્ધ-સચિવ, મંડળને પ્રોત્સાહન આપતાં લખે છે કે.....
“ તમારા પ્રયાસ ધણીજ સ્તુત્ય છે, ગુજરાત ઉપર તમે ઉપકાર કરી રહ્યા છો.”

*

મુંબાઈ ધારાસભાના ભોઠગ પ્રમુખ શ્રી. વાસુદેવ ગણેશ માવલંકર લખે છે.....

I congratulate the Mandal on the valuable services, it is rendering to the cause of Indian Culture.

*

પ્રસિદ્ધ યથેર્થ ઉપયોગી પુસ્તકો, આપણને સેધે ભાવે મળી શકે તેવી યોજના વધારી શકા સરખી છે. હું આ યોજનાની સફળતા ઇચ્છું છું.

*

ભોઈસંમ્રહી, ગીતાબાસ, સ્વામી શ્રી વિદ્યાનંદજી મહારાજ જણાવે છે કે.....

ગુજરાતી વિભાગ વડોદરામાં આહુ કરવાથી ગુજરાતની જનતાને પણ વેદામૃત પાનનો અવગ્રહ લાભ મળશે. આ જનકલ્યાણનાં કાર્યમાં પડિતજનો ધણા વર્ગોનો પરિશ્રમ છે. પ્રશ્ન: તેમનાં પરિશ્રમને સફળ કરે, અને એમનાં કાર્યને જનતાનો સારો સહયોગ મળે એમ ઇચ્છું છું. મારા તેમને આશીર્વાદ છે.

સ્વાધ્યાય મંડળનાં સઘળા પ્રકાશનો મળવાનાં ઠેકાણાં

- ૧ સ્વાધ્યાય મંડળ ગુજરાત રાજ્યા, રાવપુરા—વડોદરા
- ૨ શ્રી ગૂર્જર ગ્રંથ રત્ન કાર્યાલય, ગાંધી રસ્તા—અમદાવાદ
- ૩ શ્રી. અંબાલાલ ડાહ્યાભાઈ, લખાવાડ—નડીયાદ
- ૪ શ્રી. વ્યવસ્થાપક કી. રા. પુ. “આર્યમંકાશ” પ્રેસ,
આર્યન રોડ—આણંદ
- ૫ ધી પોષ્ટુલર બુક સ્ટોર, ટાવર રોડ—સુરત
- ૬ પં. નારાયણ મૂળજી બુકસેલર, ઠાલગાદેવી રોડ—મુંબાઈ ૨
- ૭ ધી જનરલ બુક ડીપો, બજાર—પાટણ (ઉત્તર ગુજરાત)
- ૮ પુરુષોત્તમ ગીગીભાઈ બુકસેલર—સાવનમર

યોગેશ્વર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રની સનાતન તત્ત્વવીણા

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

ભાગ ત્રણ દરેકના ૩. ત્રણ

- ૧ વેદ, ઉપનિષદ્ અને ગીતાનું તાત્પર્ય એકજ છે, એ વેદ, ઉપનિષદ્ તથા અન્યશાસ્ત્રોનાં મૌલિક અવતરણો અને દષ્ટાન્તો સાથે જાણુ' છે ?
- ૨ આ વિશ્વમાં વિવિધતાની પાછળ એકતા છે, વિભિન્ન તત્ત્વોમાં અભિન્નતા બ્યાપે છે એની ઝીંખી કરવી છે ?
- ૩ અધ્યાત્મવાદ તથા સાર્વભૌમિક તત્ત્વજ્ઞાનનાં સિદ્ધાન્તો સમજવા છે ?
- ૪ વેદાન્ત અને બ્યવહારનાં રહસ્યોને જાણવાં છે ?
- ૫ જ્ઞાન, કર્મ તથા ભક્તિની ત્રિવેણીનાં દર્શન કરવાં છે ?
- ૬ સાધ્ય તથા યોગના ભેદ અંશેદને પીછાનવા છે ?
- ૭ સ્વાર્થ, પરાર્થ, પરમાર્થ, પુરુષાર્થ, કર્મ, સંન્યાસ, આસક્તિ, અનાસક્તિ, લોકસંગ્રહ, જન્મ મરણ, પુનર્જન્મ અને મોક્ષનાં રહસ્યો સમજવાં છે ?
- ૮ યોગ, યુદ્ધ, દાન, અહિંસા, પ્રેમ, સંયમ સેવા અને સમર્પણના અર્થ તથા તાત્પર્યને જાણવા છે ?
- ૯ મનુષ્યનાં વિવિધ શરીરો, અવતારવાદ, વર્ણાશ્રમધર્મ, ભતિનિશ્ચય, સિદ્ધિનાં સાધન તથા પરમેશ્વર પ્રાપ્તિ સમ્બન્ધી શાસ્ત્રીય જ્ઞાન મેળવવું છે ?
- ૧૦ ગુરુ, શિષ્ય, શિક્ષણ, સંસ્કાર, સ્વધર્મ અને સ્વરાજ્યના વિષયમાં ઉન્નત વિચારો જાણવા છે ?

તો પંડિત શ્રી સાતવળેકરજીની વિસ્તૃત અને વિદ્વત્તાપૂર્ણ પુરુષાર્થબોધિની ટીકાવાળી શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાને અવશ્ય વાંચો-ખરીડો

“ ગુજરાતીમાં તૈયાર છે: ”

૧ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા ભાગ ૧	૩- ૦-૦	૪ વૈદિક સરસ્વતી	૦-૩-૦
૨ વેદામૃત	૩- ૦-૦	૫ સંસ્કૃત પાઠભાળા ભાગ ૧	૦-૧-૦
૩ યજુર્વેદ અધ્યાય ૧	૦-૧૨-૦	૬ ,, ,, ભાગ ૨	૦-૧-૦

વૈદિક સમ્પત્તિ

લેખક : સ્વર્ગસ્થ પંડિત રઘુનંદન શર્મા, સાહિત્ય ભૂખણ

આસરે ૯૦૦ પાનના આ જુદા જુદા અન્યતી કિંમત રૂ. ૮ યરો. ટપાલ ખર્ચ જુદા.

આ અદ્વિતીય અન્યમાં એના વિદ્વાન લેખક વૈજ્ઞાનિક, ભૌતિક, આધ્યાત્મિક, રાજનૈતિક, સામાજિક, વિષયોનું અને પ્રાચીન તથા અર્ચાચીન સાહિત્ય વનસ્પતિ-શાસ્ત્ર, ખગોળ, ખગોળ, જ્યોતિષ, લિપિ તથા ભાષા આદિ અનેક વિષયોનું દિગ્દર્શન કર્યું છે. તેમજ જુદા જુદા વિષયો પર લખાએલા અનેક પાઠ્યાલય તથા પીર્વાલ વિદ્વાનોના વિવિધ અન્યોનું વિવેચન કરી આય-સિદ્ધાન્તોને યુક્તિ તથા પ્રમાણો વડે પુષ્ટ કર્યા છે. આ પુસ્તકમાં વેદ અને વૈદિક સભ્યતાનું સુંદર સમર્થન કરેલું છે. યજ્ઞોમાં આયુર્વેદ જ્યોતિષ, ખગોળ, વાસ્તુ, પદાર્થ વિજ્ઞાન, ધર્માપાલન, સર્વ-ભૌમ-રાજ્યાસન આદિ સમ્પૂર્ણ શાસ્ત્રોનો સંગ્રહ કેવો છે એ યોગ્ય પ્રમાણો સહિત દર્શાવ્યું છે. વૈદિક સભ્યતા તથા સંસ્કૃતિના દરેક ઉપાસકને આ વિરલ પુસ્તક જોવા-જાનીદર્શ અથવા આગ્રહ-પૂર્વક ભણામણ કરીએ છીએ. ગુજરાતી ભાષાન્તરના આદક યથા નામ નોંધાવે.

વ્યવસ્થાપક : કાન્તિલાલ ગીરધરલાલ શાહ

સ્વાધ્યાય મંદળ-ગુજરાત શાખા, રાવપુરા, વડોદરા,

स्वाध्याय सङ्ग, औंध (जिहो सतारा)नां हिन्दी पुस्त

किंमत	टपावअर्थ	देवतापरिचय-अर्थमाला	किंमत	टपा
१ ऋग्वेद-संहिता	५)	१) १ रुद्रदेवतापरिचय	०।।	०)०
२ यजुर्वेद-संहिता	२)	२ ऋग्वेदार्थ रुद्रदेवता	०।।०	०)०
३ सामवेद	३)	३ देवताविचार	०)०	०)०
४ अथर्ववेद	३)	४ अग्निविद्या	१।।	०)०
महाभारत आदिपर्व	६)	५ अलङ्कारभूमिशिक्षा		
” सभापर्व	२।।	१ प्रथम भाग	०)०	०)०
संस्कृत पाठशाळा	६।।	२ द्वितीय भाग	०)०	०)०
यै. यज्ञसंस्था भा. १	१)	३ वैदिक पाठमाला प्रथम पुस्तक	०)०	०)०
अथर्ववेदका सुभोधि साध्य		आगमनिर्भरमाला		
१ प्रथम काण्ड अधिपु	२)	१ वैदिक रत्नपद्धति	०।०	०)०
२ द्वितीय काण्ड	२)	२ भानवी आधुष्य	०।	०)०
३ तृतीय काण्ड	२)	३ वैदिक सभ्यता	०।।	०)०
४ अतुर्थ काण्ड	२)	४ वैदिक चिकित्साशास्त्र	०।०	०)०
५ पञ्चम काण्ड	२)	५ वैदिक स्वरान्तरणी भङ्गिना	०।।	०)०
६ षष्ठ काण्ड	२)	६ वैदिक शर्पविद्या	०।।	०)०
७ सप्तम काण्ड	२)	७ भृत्युका दुर करनेका विषय	०।।	०)०
८ अष्टम काण्ड	२)	८ शिवसंस्कृतका विनय	०।।	०)०
९ नवम काण्ड	२)	९ वेदमे अर्था	०।।	०)०
१० दशम काण्ड	२)	१० वैदिक धर्मकी विशेषता	०।।	०)०
११ अकादश काण्ड	२)	११ तर्कसे वेदका अर्थ	०।।	०)०
१२ द्वादश काण्ड	२)	१२ वेदमे राजन्यपुत्राश्च	०)०	०)०
१३ त्रयोदश काण्ड	१)	१३ वेदमे दोहोके करणाने	०।०	०)०
१४ चतुर्दश काण्ड	१)	१४ वेदमे कृषिविद्या	०)०	०।०
१५ यी १८ सुधी ४ काण्ड	२।।	१५ अक्षय्यर्था विन	०)०	०)०
छत और अछत	१।।	१६ छद्मकृतिका विकास	०।।	०)०
लगवद्गीता (पुरुषार्थभोधिनी) ६)	१।।	उपनिषद्-माला १ मशीपनिषद् १)	०)०	
महाभारत सभासोप्यना (१-२) १)	०।।	२ ३० उपनिषद् १।	०।०	
वेदसंयथशिक्षक (भा. १-२) ३)	०।।	१ वैदिक अप्पारम्भविद्या	०।।	०)०
योगसाधनमाला		२ गीता बेभभावा १ यी७ भा. पा।	१।।	
१ संध्योपासना	१।।	३ ओता-समीक्षा	०)०	०)०
२ योगना आसन (अग्नि) २)	०।०	४ यज्ञोपवीत-संस्काररदस्य	१।।	०।।
३ अक्षय्य	१)	५ भगवद्गीता (प्रथम भाग)		
४ योगसाधनशी तैयारी	०।।	(आयानन्दी साध्य) १)	०।०	
यजु. अ. उ६ शान्तिका विषय	०।।	६ भक्त के भगवान्	०।।	०)०
शतपथभोधाभृत	०।	७ वेदकृत प्रवचनशास्त्र	०)०	०)०

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે

શ્રી. રમણલાલ દેસાઈ, કવિવર ટાગોર, શરદ્દાખ્યુ, નિરુપમાદેવી
બંકિમખાખ્યુ વિ. લોકપ્રિય લેખકોનાં

છેલ્લાં નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ

- (૧) નાના કુદનવીસ ૧-૦-૦
(શ્રી. દેસાઈનું નવું પુસ્તક)
(૨) મારું જીવન ને કાર્યક્ષેત્ર ૧-૨૨-૦
શ્રી. દેસાઈ અનુવાદિત હેત્રી
ફાઈનું જીવનચરિત્ર

શરદ્દાખ્યુ

- (૧) કૃત્તવતી ૨-૦-૦
(શરદ્દાખ્યુની તદ્દન નવી સળંગ નવલકથા)
(૨) શરદ્દવંદના ૨-૮-૦
(અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ સોની)
(૩) વિવાહિતા ૩-૦-૦
(શરદ્દાખ્યુ સંપાદિત)
(૪) ચાંદ્રખ ૨-૮-૦
(શ્રી. રમણલાલ સોની અનુવાદિત
જેલી નવી સળંગ નવલકથા)
(૫) કમલિની ૩-૦-૦
(શરદ્દાખ્યુ સાથે બાર બંધાઈ
સાક્ષરોએ બધેલી સળંગ નવલકથા)
(૬) જયશ્રી ૩-૦-૦
(શરદ્દાખ્યુ સાથે બીજા લોકપ્રિય
લેખકોએ લખેલ સળંગ નવલકથા)

બંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય કૃત
શ્રાદ્ધવી ૩-૮-૦
(બંકિમખાખ્યુની સળંગ નવી નવલકથા)

કવિવર ટાગોર

- (૧) નગરલક્ષ્મી ૨-૮-૦
(૨) માધુવી ૧-૪-૦
(૩) જ્ઞાનંદી ૧-૮-૦
(૪) વિભાવરી ૨-૮-૦
(૫) શાલી ૨-૮-૦
(૬) ભાષ્યબહેન ૨-૮-૦

નિરુપમાદેવી

- (૧) શ્યામલી ૩-૦-૦
(શ્રી. ભોગીલાલ ગાંધી અનુવાદિત
સળંગ નવલકથા)
(૨) પતિપત્ની ૨-૦-૦
(શ્રી. રમણલાલ ગાંધી અનુવાદિત
હૃદયભેદક વાતો)
(૩) બહેન ૩-૮-૦
(નિરુપમાદેવીની વખણાયત્રી
અત્યુત્તમ નવલકથા)
(૪) અન્નપૂર્ણાતું મંદિર ૨-૦-૦
(જે સળંગ નવલકથા દ્વારા ગુજરાતે
નિરુપમાદેવીને પિછાન્યા છે)

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

લુકસેલર્સ અને પબ્લીશર્સ
૧૪૦, મિન્સેલ સ્ટ્રીટ : સુબર્બ ર.

મોટાં બાળકો માટે—

બાળકો જરૂર મોટાં થાય-સૌંદર્ય પંદરનાં થાય, જીવ્યે તેમને
શુભાત્મ અને પરાક્રમનાં પુસ્તકો વાંચવાની તાત્કાલિક જાગૃતિ.
તેમને માટે બાંધેલે તેજુ વાચન તૈયાર જ રાખ્યું છે.

શિકાર
પ્રવાસ
ક્રિકેટ
સ્કાઉટીંગ
પરાક્રમ
સાહસ
બહારવટું

ક્રિકેટ
મા
ર
મા
બા

૧ ગોરીલાનો ગ્રેમ	૦૧
૨ પૂછડિયાના પ્રદેશમાં	૦૧
૩ શિકારિકા-૧	૦૧
૪ ગેબી સુદિ-૧	મેશા ૨
૫ " " -૨	
૬ શિકારિકા-૨	૦૧
૭ ચાંદા પર ચઢાઈ	૦૧
૮ આફતે મહા	૧૦
૯ મોતના પંજામાં	૦૧
૧૦ ચીલુગારી	૦૧
૧૧ લક્ષુ	૦૧
૧૨ સંકટની શોધમાં	૧૦
૧૩ જોતીઓ સંસ્કાર	૧૧
૧૪ માયાવી દેશ	૧૧
૧૫ દંભી અને બીજા પાત્રો	૦૧
૧૬ શિકારિકા-૩	૦૧

આખા સેટના પોણાતેર રૂપિયા
રસવારી શોપડીઓ : પાંચાં પૂર્ણ : માફક કિંમત

ગાંડીવ બાળમાસિક ૬-૦-૦ ગાંડીવ બાળપખવાદિક ૫-૦-૦

હાસ્યમૂર્તિ ન્યોર્તાત્રિ દવેકૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ ૫-૦-૦

બાલોદ્યાનમાળા (૮૬ પૃ) ૨૭-૨-૦ ચાલો લજવીઓ (૧૨ પૃ) ૭-૮-૦

બકેર પટેલ (૨૦ પૃ) ૫-૧૦-૦

જર્જ હીલ

પરતડાલિયા

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦ : વાંચકો સવાળામ : પટ્ટેશ રૂ. ૫-૦-૦ છટકે નકલ રૂ. ૦-૬-૦

: અવરણાપક :

: સંતો :

વાપણલાઈ નારણભાઈ અમીન (બી. કોમ).
મંત્રી, પ. સ. સં. મંડળ વિ.

મહિતાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ

અનુક્રમણિકા

સાહિત્યસભાઓ સ્થાપો...	...	...	તંત્રી સ્થાપેથી ...	...	...	૪૫૬
સાહિત્યસંઘિનું અવનવું	...	...	શ્રી. છોટાલાલ મા. કામદાર.	...	...	૪૬૧
સોવિયેટ રશિયાનાં અખબારો	...	...	...	...	...	૪૬૭
પુસ્તકપરિચય ...	...	...	શ્રી. મ. પ્ર. વ્યાસ, 'અ-દ્રષ્ટા'	...	...	૪૭૦
			શ્રી. નામકુમાર મુકાતી, શં. સો. પટેલ...			
માસિકો મળ્યા તારોખ	...	...	...	...	...	૪૭૮
સામયિકોમાંથી શું વાંચશો ?	...	...	...	...	...	૪૭૯
પુસ્તકાલય નોંધ	...	...	...	...	...	૪૮૨
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિ. ની બહેરાત નં. ૧, ૨...	...	...	...	...	...	૪૮૪
સિ. વા. ની ૨૨ મી પરીક્ષા પરિણામ સહિત નિવેદન	...	...	...	...	...	૪૮૬

સામયિક ટોહન

અગ્નિકુંડમાં લેગેલું શુભાખ	...	...	...	...	...	૪૮૧
મન જુવાન તો શરીર પશુ જુવાન	...	...	...	...	...	૪૮૩
કાળદૂતના સાદ વચ્ચે પશુ સરસ્વતીની છપાસના	...	...	...	...	...	૪૮૬
પ્રાચીનતા સામર્થ્ય	...	...	...	...	...	૪૮૯
આંધળો માનો કાગળ	...	...	ઇન્દુલાલ ગાંધી	...	...	૪૯૨
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિ. નો ૧૮ મો વા. અહેવાલ	...	...	...	...	...	૪૯૪
પુસ્તકાલય ખાતાના સૂચના, સંસ્કરણો છ.	...	...	...	...	...	૪૯૨

આ માસિક વહેદારમાં 'ધી લુહાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ'માં અજાણાલ વિ. દસરે
પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ સિ. ને માટે જાપી પ્રમિદ કર્યું. તા. ૧૫-૬-૪૨

ગુણગુરુદેવી

અને શ્રીહિતોપદેશ

વાર્ષિક "વાચન" રૂ. ૪૫૫ - ૧
પ્રદેશ મારે, મિ. ૧૦

તમારી હાથપેરીમાં
આવે છે? ન આવતું
હોય તો અરેટમાં
દાખલ કરો;

આસ ની તંત્રીની જાતી દેખદેખ નીચે ૧૬ વર્ષથી
મી ઉપયોગી વિષયો રમુ કરતું અરેટ માસિક પત્ર

વ્યવસ્થાપક "ગુણગુરુદેવી", હુદાજામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા

વાર્ષિક આ હ દેને
બેટ પુસ્તકે
વિના મૂલ્યે
આપવામાં આવે છે.

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો સાથો
ઈતિહાસ ગુજરાતીમાં રજુ કરવું
અનોડ પુસ્તક

હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઈતિહાસ

[દરેક મહાસભાના પ્રમુખના ફોટા સહિત]

ભાગ ૧-૨-૩

મૂલ્ય રૂ. ૧૧-૦-૦

લાયબ્રેરીને ઉપયોગી

ફોર્મ-રીપોર્ટ વગેરેનું

છાપકામ કરાવવા માટે

બંધીનું પ્રેસ

હુદાણામિત્ર પ્રેસ

રાવપુરા-વડોદરા

ભાગ્યો 'પુસ્તકાલય' માસિક છેલ્લા

કેટલા વર્ગોથી નિયમિત ગદાર પડે છે

રાષ્ટ્રીય મહાસભા નિવાસીઓ
'શ્રદ્ધાભિયાગમાં' (G. A.) નાં

હતી માટે સમાજસાલના અગ્રણીઓ
રેકર્ડ શુક્ર તરીકે ચાલુ છે.

ભારતીય સમાજશાસ્ત્ર

રેકર્ડશુક્ર તરીકે મંજૂર કરવામાં
આવેલી છે.

દેખક: સીમનલાલ મગનલાલ રોહટર

મૂલ્ય રૂ. ૧-૬-૦

શ્રી સ્વામી બાલમનમાજીનું પુસ્તક ૧૦૧

પુરૂષ ભગવાનની વાર્તાઓ

લેખકો :

અંબેડકર મ. બા.દ.

વધા

ડી. એન. મૂર્તિ

મૂલ્ય રૂ. ૦ ૬-૦

સહિયમશ્રદ્ધા એક

અમૂલ્ય પુસ્તક

મગ્ધેદ સંહિતા

ડું ગુજરાતી ભાષાંતર

ભાગ ૧-૨-૩-૪-૫

અનુ. ડા. મોતીલાલ ર. પોરડા,
બી. એ. એલ. એલ. બી.

મૂલ્ય રૂ. ૧૦-૪-૦

:: આ પુસ્તકો તમે વસાવ્યા છે ? ન વસાવ્યા હોય તો

આપુલ—જાવનીની અસલ એતિ-
હાસીક વીર મંગાર અને કર્ણસયી
બરપુર નવસકથા

રાજયોગી

અને

પરમાર ધારાવર્ષાદેવ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૮-૦-૦

ચિરાગીના કૃતિનાસના સાચા હૃદય-
બેદક બનાવો રચુ કરતી પ્રેમ-સૌર્યથી
બરપુર નવસકથા

બલહક બંકાદેવડા

વાને

મહારાય સૂરતાણુ

ભાગ ૧-૨

મૂલ્ય રૂ. ૬-૮-૦

લાયબેરીનાં જુનાં તેમજ નવાં

પુસ્તકોનું બાઈન્ડીંગ

પાકાં પ્રાંતુ' મુદર અને મંગળુત

કીટાપત્ત લાવથી કરી આપીશું

એક વખત હાત્ર સોંપી

ખાત્રી કરે.

લુહાણામિત્ર પ્રેસ,

રાવપુરા-વડોદરા

પણા વખતથી તમે જેની
સદ જોના હતા તેની
નવી આવૃત્તિ

વિશ્વભારતી

[બીજી આવૃત્તિ]

રૂબરૂ:
કવિનર રવિન્દ્રનાથ ટાગોર

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

ખાજોને રસ પડે તેની
વાતોનો સુંદર સંગ્રહ

પંચતંત્રની વાતો

ભાગ ૧-૨

સંપાદક:

અંદાજે ૭૨ મ. ભટ્ટ

મૂલ્ય રૂ. ૧-૦-૦

આજે જ લખો:—લુહાણામિત્ર પ્રેસ, રાવપુરા, વડોદરા ::

રેકૃ લાયબ્રેરીમાં ખાસ વસાવવા લાયક ઉપયોગી પુસ્તકો

૧ હિંદી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ ભા. ૧-૨-૩ ૧૧-૦-૦	૨૩ મનુષ્ય જનમણુ ૦-૧૨-૦	
૨ રાજ્યોગી યાને પરમાર ધારા વર્ષોદેવ ભા. ૧-૨ ૮-૦-૦	૨૪ ગ્રામીન પૂર્વ ૦-૧૨-૦	
૩ ખલહક બેંગા દેવકા ભા. ૧-૨ ૬-૮-૦	૨૫ હિંદુસ્થાનમાં જુદા જુદા રાજ ૦-૧૨-૦	
૪ મહાત્મા ગાંધીજીનું જીવન ૪-૦-૦	૨૬ નરસિંહ મહેતા ૦-૧૧-૦	
૫ વિશ્વભારતી ૧-૦-૦	૨૭ સામાજિક સુખરૂપતા ૦-૧૧-૦	
૫ કૃષ્ણવાહી ૦-૪-૦	૨૮ નોકાપણ ૦-૧૧-૦	
શ્રી સયાજી સાહિત્યમાળા		
૧ અગ્નેદ સંહિતા ભા. ૧ થી ૫ ૧૦-૪-૦	૨૯ ધન વિદ્યા ૦-૧૧-૦	
૨ વેપારની ચાવી ૧-૧૨-૦	૩૦ હિંદની સફર નીકળેલા વહાણુવડીઓ ૦-૧૧-૦	
૩ મિશ્રુત ૧-૧૨-૦	૩૧ પરિવર્તનવાદ ૦-૧૦-૦	
૪ વિજ્ઞાનના વિધાયકો ૧-૧૨-૦	૩૨ હિંદુસ્તાનના ભોકો ૦-૧૦-૦	
૫ માફ જીવન અને કાર્ય ક્ષેત્ર ૧-૧૨-૦	૩૩ ગ્રામીણોનાં શુભાશુભ લક્ષણો તથા વધુ વિજ્ઞાન ૦-૧૦-૦	
૬ ઇસ્તીમના સમયનું હિંદ ૧-૧૦-૦	૩૪ રચાનીક સ્વરાભ્યાસની સંરચાઓ ૦-૬-૦	
૭ જીવાનીની ચાવી ૧-૮-૦	૩૫ જાતની રાજનીતી અને હિંદ ૦-૮-૦	
૮ કેનેડાનું જ્વાળાદાર રાજ્યતંત્ર ૧-૮-૦	૩૬ મેજેસ્ટીનીસના સમયનું હિંદ ૦-૮-૦	
૯ કેમલજી ૧-૮-૦	૩૭ રેડીઓ અને ટેલીવીઝન ૦-૮-૦	
૧૦ ભારતીય સમાજચાત્ર ૧-૬-૦	૩૮ કળા વિષે અવગન ૦-૭-૦	
૧૧ આપણું ગ્રામીન રાજ્યતંત્ર ૧-૪-૦	૩૯ તરવાની કળા ૦-૭-૦	
૧૨ ઉદ્દભાગોની ઉત્પત્તિ ૧-૪-૦	શ્રી સયાજી ખાલજ્ઞાન માળા	
૧૩ કળા જ્ઞાનો બુઝોચો ૧-૨-૦	૧ પંચતંત્ર વાતો ભા. ૧-૨ ૧-૦-૦	
૧૪ ભાષા વિજ્ઞાન અવેશકા ૧-૧-૬	૨ સર્પ-નમસ્કાર ૦-૮-૦	
૧૫ મહીપતરામ ૧-૧-૦	૩ સીતા ૦-૬-૦	
૧૬ નેક્સનનું જીવન ચરિત્ર ૧-૦-૦	૪ જુદા જનવાનની વાતો ૦-૬-૦	
૧૭ વસ્ત્રજ્ઞ ૧-૦-૦	૫ મહામદ એમરો ૦-૬-૦	
૧૮ છગલાં અને હિંદુસ્તાન ૦-૧૫-૦	૬ વાષિલાઓનું સુખરાત ૦-૬-૦	
૧૯ ખેતીના ઉપદ્રવો ૦-૧૪-૦	૭ આયોનું આદિ નિવાસ સ્થાન ૦-૬-૦	
૨૦ સરોવરના જીવો ૦-૧૩-૦	૮ કરોળીઆનાં કાવચાં ૦-૬-૦	
૨૧ મળ વિદ્યા ૦-૧૨-૦	૯ મીલની સુલાકાત ૦-૬-૦	
૨૨ સર્પ ૦-૧૨-૦	૧૦ પચાસ પ્રેરક પ્રસંગો ૦-૬-૦	
	૧૧ છાંચાનું જીવન ૦-૬-૦	

જેન લખો:- વ્યવસ્થાપક : હુલોણામિત્ર પ્રેસ, રાવપુરા-વડોદરા

ચાતુર્માસનું ધાર્મિક વાચન

સહમત સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ નીચેલા દરદીર્ઘકાળનાં દોરવણી નીચે સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની પ્રવૃત્તિ આજુ બ જ છે. અત્યારની બેઠક મોઘવારી છતાં પુસ્તકોનું મૂલ્ય વધારવામાં આવ્યું નથી; એટલું જ નહિ પણ નવાં પ્રકાશનો પણ દેજ અગાઉના ધોરણે જ પ્રસિદ્ધ થાય છે. ચાતુર્માસમાં મનન કરવા યોગ્ય ધર્મી પુસ્તકો મળે છે, તેમાંના કેટલાકની યાદી નીચે આપી છે:

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	કદમૂલ્ય	મૂલ્ય
મહાભારતનું આદિ-સભાપર્વ—આવૃત્તિ ૩ જી ...	૮૦૦.....	૭૫x૧૦.....	૬)
વન ને વિરાટપર્વ—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૭૨૦.....	..	૫)
શાંતિપર્વ—આવૃત્તિ ૧ શ્રી ...	૮૫૬.....	..	૬)
શ્રીમદ્ભાગવત—બે ગ્રંથમાં, ૨૭ ચિત્રો ...	૧૩૪૪.....	..	૬)
શ્રીમદ્ ભાગવતી ભાગવત—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૯૨૮.....	..	૫)
તુલસીકૃત રામાયણ—બે ગ્રંથમાં ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૩૨.....	..	૬)
શ્રીમાનસ રામાયણ—બે ગ્રંથમાં, ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૦૦.....	૬૫x૧૦.....	૫)
શ્રીવાલ્મીકિ રામાયણ—બે ગ્રંથમાં ૩૫ ચિત્રો... ..	૧૫૨૮.....	..	૬)
શ્રીજ્ઞાનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા—આવૃત્તિ ૭ મી ...	૮૮૮.....	૫x૬.....	૩)
શ્રી મનુસ્મૃતિ—મૂળ શ્લોકો તથા ભાષાંતર સહિત... ..	૬૪૦.....	૫x૭૫.....	૨)
તુકારામ ગાથા—બે ગ્રંથમાં—સરળ ભાષાંતર ...	૧૮૪૦.....	..	૪) III
શ્રીદાસબોધ—(રામદાસ સ્વામીકૃત) આવૃત્તિ ૩ જી... ..	૬૪૮.....	૫x૬.....	૨)
શ્રીપ્રીતમદાસની વાણી—આવૃત્તિ ૨ જી ...	૫૬૦.....	૫x૭૫.....	૧) I
શ્રીબલ્લભસાગર—ભાગ ૧ લો—૯૩૧ બજનો ...	૬૮૮.....	..	૨)
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ભાષાંતરવાળી ૧૪ મી આવૃત્તિ... ..	૪૮૦.....	૩૦x૪૫.....	૦) II
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ગુજરાતી ભાષાંતર (શ્લોક વિનાની) ૨૮૮.....	..	..	૦) III
શ્રીમદ્ પંચરત્ન ગીતા—ગુજરાતી (મોટા અક્ષર)... ..	૬૦૦.....	૫x૬.....	૦) III

આ ઉપરાંત સ્વપ્ન પંડિતારકૃત સ્વર્ગનાં ૧૦ પુસ્તકો, સંત મહાત્માઓનાં તથા અન્ય ઐતિહાસિક ચરિત્રો, સ્વામી સમતીર્થ તથા વિવેકાનંદના સદુપદેશો, આગળ ધરી જેવા ઉત્સાહ અને ચેતનાગ્રેસ્થ ગ્રંથો, આર્થભિષદ, વૈદકસંબધી પ્રિયારો, આયુર્વેદ નિબંધમાળા ભાગ ૧-૨, ટૂંકી વાર્તાઓ, ભારતનાં સ્ત્રીસ્ત્રનો, અને બાળોપયોગી પુસ્તકો, ઇત્યાદિ મળશે. વધુ વિગત માટે સૂચિપત્ર મંગાવો.

સૂચના:—(૧) ક્રિમત ઉપરાંત ટપાલખર્ચ દરેકનું જુદું લાગે છે. (૨) જે પત્રમાં બહેરખર્ચ વાંગીને મંગાવો તે પત્રનું નામ અવશ્ય લખવું. (૩) એકસાથે રૂપિયા ૨૫) નાં પુસ્તકો બેનારને દરેક ટકા વળતર મળશે.

સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય

અમદાવાદ-બેદ્ર પાસે; મુંબઈ-૨ કાલણાદેવી રોડ, હાથા બિલ્ડિંગ.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિતા કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : છ થી આઠ વર્ષનાં બાલકો માટે.

૧ હાથીનું નાક ૨ સંગીતસાચી ૩ ચિત્રલેખા ૪ ત્રણ હીકારી

બાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૫ રતનીયો ૬ મોતીયો ૭ મણિયો ૮ ચતુરો ૯ લંદરદેશ ૧૦ કુરિયો ૧૧ લાણિયો ૧૨ મરધાભાઈ
૧૩ પંડિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫ મંગામ ૧૬ લિંપણી ૧૭ કાલપિંચા ૧૮ ભગો ૧૯ લાલિયો
૨૦ હેમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ સજુર ૨૩ ગુંદરિયો ૨૪ રાવજી ૨૫ બાલવિનોદિની ૨૬ સોણલિયો
૨૭ કાળિયો ૨૮ નાચુઆર ૨૯ મુખાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ બેલવાળો ૩૩ કામગ્રી
૩૪ ધરતીમાતા ૩૫ ગોરિયો ૩૬ રેડિયો ૩૭ બાપનાં વેલુ ૩૮ કુશારી ૩૯ સોનાનાં પગલાં
૪૦ ગરબી ગુજરાત ૪૧ વહોલિયો ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનેયો ૪૪ રાજદંડ ૪૫ ધનિયો
૪૬ બટમોચરો.

અમી શો ક બાલપુસ્તક માલા : દશથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૪૭ મહારાષ્ટ્રનો મહારથી ૪૮ ત્રણ તપેલાં ૪૯ ચીની વાતો, ૫૦ શા મટિ ? ૫૧ કેશીનાં પર
રૂપીના બાગમાં ૫૩ : ૫૪ કુલ્લલ જે ખંડ ૫૫ મુદ્રાસક્ષ ૫૬ થી પટ રાંભાનું રસોણધર : ત્રણ
ખંડ ૫૯ આપણાં મિત્રો ૬૦ મંમત ગીતો ૬૧ અવળચંડો ૬૨ અલિત ચમત્કાર ૬૩ અજબ
દુનિયા ૬૪ સુદાપુરી ૬૫ લોણી સુલદા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિહાર પાંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
મોટી વાતો જે ખંડ ૭૩ બાલકોનું સ્વર્ગ ૭૪ બાલપાઠો ૭૫ નરવીર નેપોલિયન ૭૬ આમગીતો
૭૭ ચંદ્રલાલા ૭૮ રાજ કોજ ૭૯ ચિત્તાનો ચિત્કાર ૮૦ મરનિયો ૮૧ સમ્રાટ સિકંદર ૮૨
કૂલચંદ્રી ૮૩ કાગળના કિમિયા ૮૪ મીરાંબાઈ ૮૫ દમાબાજ દુશ્મન ૮૬ મુંદર સંવાદો
૮૭ હેમરાજ ૮૮ રાણા પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાલીઓ-છ ખંડ ૯૫ ગણદેવો ૯૬ પત્ર-
પેઢી ૯૭ લેનિન ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મહાસલા જે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વડવાઈઓ
જે ખંડ ૧૦૩ : ૪ હેતશતી નજર જે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ હાસ્યતરંગ ચાર ખંડ ૧૦૯ નીચી
નોંધપાત્રી ૧૧૦ પ્રવાસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણ, કેમ છું ? જે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાઈઓ
જે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રલેખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોપગાંની દુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૯ નરસેયો ૧૨૦ સાગરની
રાણી ૧૨૧ નગીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ કંચ ૧૨૩ લાલનો લેજ ૧૨૪ ગંગો ગાંધી ૧૨૫ હીકારી.

નં : ૧ ના બાર આના. નં : ૨૫, ૪૬, ૭૩, ૮૯ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦,
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં : ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં દરેકના ત્રણ આના.

બાલવિનોદ કાર્યાલય : મલાડ [મુખાઈ]

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

ચૌહાદવી	૨-૮-૦
રાજસંન્યાસી	૩-૦-૦
પ્રદીપ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦
રજકણુ	૧-૮-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩-૪	૭-૦-૦
પડધા-નાટકો	૦-૧-૦
હુએન સાંગ	૦-૩-૦
વનરાજ	૦-૧-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :
નવી આવૃત્તિઓ

વેવિશાળ	૨-૮-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૬-૮-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-ખીએ	૧-૧૦-૦
રઢિયાળી રાત-ભાગ ૧થી૪	૪-૧૪-૦
રાણા પ્રતાપ	૧-૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨ ના	૩-૦-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨-૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૨-૮-૦
જેલઆફિસની ખારી	૧-૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આવૃત્તિ)	૧-૦-૦
હાલરહાં	૦-૮-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત :

અડધે રસ્તે	૩-૦-૦
નવાં વિવેચનો	૨-૪-૦
રમા-નાટક શરદખાસુ.	૨-૦-૦
અદ્ધાનંદ મેઘાણી	૧-૦-૦
ચાંદની (નવી આવૃત્તિ)	૦-૫-૦
સોલ સતી	૧-૪-૦

શ્રી. યુનીલાલ વ. શાહ કૃત :

વિલોચના	૩-૦-૦
અવંતિનાથ	૨-૦-૦
કર્મચોગી રાજેશ્વર	૨-૦-૦
રાજહત્યા	૨-૦-૦

શ્રી. નરસિંહભાઈ ઇ. પટેલ કૃત :

ઈશ્વરનો ઇન્કાર (નવી આવૃત્તિ)	૧-૮-૦
લગ્ન પ્રપંચ	૩-૮-૦

શ્રી. રમણીકલાલ દલાલ કૃત :

કલ્યાણી (નવલકથા)	૨-૦-૦
સુવર્ણ	૨-૦-૦
પરિમલ (કાવ્યસંગ્રહ)	૨-૦-૦
શુકિતદાર (વાર્તાસંગ્રહ)	૧-૪-૦

શ્રી. મનુભાઈ મેઘાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૧-૮-૦
કાળિયાર અને ખીજ પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩(નવી આવૃત્તિ)	૨-૪-૦
ખાટીમીઠી ખાળવાતો	૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજીકૃત :

ખાંઠાના જેલ (સચિત્ર)	૩-૦-૦
દંભી દુનિયા	૩-૦-૦

ચા-વર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, વગેરે	૨-૮-૦
આરસીના લીતરમાં	૧-૪-૦
હારતના મહાન વૈજ્ઞાનિકો	૩-૦-૦
છપનપ્રવાહ	૧-૦-૦
રંભા (સહિયુગ નવલકથા)	૧-૪-૦

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

લાયબ્રેરી શાલાવે જિવાં આ સુંદર પ્રકાશનો

આ જે જ વ સા વી ઉણુ પ પૂરી કરો

મહાત્મા ગાંધીજી અને
દોકા કાલેલકરનાં હાર્દિક
શુભાશીર્વાદ : સાથે સોનામાં
સુગંધની ગરજ સારણ અને ખુ
અને અદ્વિતીય એવું : આ
પહેલું જ પુસ્તક

ઉર્દુ લિપિ પરિચય

જેનાથી : :
એકજ મહિનામાં ઘણી જ
સહેલાઈથી ઘેર બેઠાં ઉર્દુ
શીખી શકાય છે.
— એક કાગળ-સચિત્ર —
મૂલ્ય : આઠ આના

== તમારી યુસાફરીને ==

સહેલી-સગવડભરી ને મોજુલી
ખનાવવી હોય તો !

ટ્રાવેલર્સ ગાઇડ

ની

એક નકલ તમારી ખાસે રાખો.
... એમાં ...

જેવા ને ગણવા લાયક સ્થળોનાં
નામ, વર્ણન, તેમ જ
કર્થાથી ને કેવી રીતે જવાય છે
એ તમામ માહિતી વિગતવાર
તૈયાર અપાયેલી છે.
સંખ્યાબંધ ચિત્રો
૬૦૦ ગ્લેઝ પાનાં
હળદાર પાકા પૃષ્ઠાનું
પુસ્તક

મૂલ્ય રૂ. ત્રણ

ખ ડ ખ ડા ટ હ સોની
ગમગીતી હર જાય-રાતી
સૂરત હસતી યાય એવાં
રમુછ

જ્ઞાન સાથે ગમતના ખજાના
શ્રી. બેઠારનાં નવાં આકર્ષણો

અક્ષરના આં

રૂ. ૨-૮-૦

સનમની શોધમાં

રૂ. ૨-૮-૦

હું રાજા હોઉં તો !

રૂ. ૨-૦-૦

રમતા રામ

રૂ. ૨-૦-૦

કલમ આબુક

રૂ. ૧-૪-૦

નિરાશમાં આરામનાં અમૃત સિંચે !
હુ ખીને દિલાસાનાં દાન દે !
રડીયલને ધડીબરમાં રસયતા કરે !
એવાં વિનાદી વાચનના
એક સદ
હરેક હાસ્યરસિકની
લાયબ્રેરીમાં હોવો જ
જોઈએ.

રાષ્ટ્રવાદી હિન્દી

— શીખવા મારે :—
એ તેવાં પુસ્તકો પાછળ
પેસા બગાડવા કરતાં આ
એકજ પુસ્તક ખરીદી નાખો

હિંદુસ્તાની પ્રારંભ

— હરેક જાણીતા પત્રકારે
— હરેક હિન્દી જાણકારે
એને મુકતકરું વખાણી છે.
— એકજ વર્ષમાં —
એની બીજી આવૃત્તિ છપાઈ છે,
એજ એની સુંદરતા ને ઉપ-
યોગિતાનું સાચું સર્તીશીક્ટ છે.
— ૧૩૬ પાનાં —

કિંમત : આઠ આના

ચાલુ જમાનામાં

હરેકને હરેક પ્રકારનું બ્વલહાર
જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે જ !
એને મારેનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

જનરલ

ઈન્ફરમેશન ગાઇડ

રૂ. ૦-૮-૦

વિમાનો નવો કાયદો

રૂ. ૧-૮-૦

અમદાવાદ ગાઇડ

રૂ. ૨-૦-૦

વધુ પુસ્તકો સાથે ખરીદનારને
ફક્ત રૂ. ૨૫ પિયામાં

ખુ ક સે લ ર્સ એ ન્ડ પ પ્લી શ સ

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત

જ રી ક સ ભુ ર

આટલું વાંચીને પાતું ફેરવો. તમારે માટે લાયઝેરીઓમાં સારાં સારાં પુસ્તકો રાખ્યા છે. તો છેક નાનાં બાળકો માટે જે કંઈ સહેલાઈથી મળી શકે એમ છે તે તો રાખ્યા.

વાંચવાની મળ કિ. ૦-૧૨-૦

આઠ પુસ્તકોનો સેટ. કહ્યો આવડે પછી તરત અનુક્રમે એક એક ચોપડી બાળકને આપી જુઓ. એટલી મળ પડશે કે ખાવા બોલાવશે તો પણ નહિ આવે.

શિશુ વાચનમાળા કિ. ૧-૦-૦

ઉપરના જેવાજ કે પુસ્તકોનો સેટ વાચનની શરૂઆત કરતાં બાળકો માટે ખૂબ ઉપયોગી છે.

લક્તનાં બાલગીતો

ગાઇ ગાઇને બાળકો નાચવા માંડશે. કિ. ૦-૪-૦

ગુંજન કિ. ૦-૫-૦

સોનાલાલ ભાવસારનાં સત્કારામર્શ બાલગીતોનો અનુભવ સમઠ. (૧૩)

ચોખવટથી વાંત કરજો

શ્રી. દિનેશ કોઠારકૃત બાલુનાં પંચગોનો ભંડાર તમને પેટ પકડીને જરૂર હસાવશે. કિ. ૦-૪-૦

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

બાલસાહિત્ય ગ્રંથમાળા : માંડામાં

આ નવી પ્રકાશનસ્થાન બાલસાહિત્ય ટૂંક સમયમાં ભોંકપ્રિય નીવડ્યું છે. વાંતોએનો સરળ અને ચાલ્યો આવેલો ચીલો છોડી વૈજ્ઞાનિક બાલસાહિત્ય પોસવાનો સાચાલકો ધરાવે રાખે છે. આ રજા તેના પ્રકાશનો.

પૈકું

કિ. ૦-૫-૦

ઉંદરમામા

કિ. ૦-૫-૦

મંત્રયુગના વિકાસમાં પૈકાનું સ્થાન બાલોચિત શૈલિમાં.

શ્રી. મસ્તકશીર બાળકો માટે હાસ્યરસની જમાવટ કરે છે.

લોકનાયકો

કિ. ૦-૫-૦

ચોપટની મુસાફરી

કિ. ૦-૫-૦

હિંદી લોકનાયકોના પ્રેરણાત્મક જીવનપ્રસંગો.

પેટ ચાલતાં પ્રાણીઓ જાણવા જોમ માહિતી રજૂ કરે છે.

ચાંદા મામા

કિ. ૦-૬-૦

ખગોળ જેવા વિષયને નાગરિકસ પરિવેષ પોતાની સરળ શૈલીમાં રજૂ કરે છે. આ પ્રકાશનો તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવવા માટે કોઈની બજામજીની જરૂર નથી, આજેજ મંગાવો.

બાલ સાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

- (૧) ગુજરાતી ભાષાનું ૨૨ વર્ષથી પ્રકટ થતું સૌથી પ્રથમ ૬ થી ૧૬ વર્ષ લગીનાં બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓનું સુંદર દળદાર અને ઉપયોગી માસિક છે.
- (૨) બાળકો રંગ અને ચિત્રોનાં ખૂબ શોખીન હોય છે. માસિકનાં સંખ્યાબંધ પાનાં દ્વિરંગી શુદ્ધથી માત્ર 'આલજવન' જ શોખાવી શકે છે. ગોંધી કિંમતનાં આદેશો ઉપર છાપેલાં એકરંગી અને પૂર્વરંગી આંખાં પાનાંનાં ચિત્રો માત્ર 'આલજવન' જ આપી શકે છે.
- (૩) ૧૨ અંકોમાં મળી આશરે ૬૦૦ પાનાંનું નક્કર અને ચિત્રયુક્ત વાચન આપે છે; એટલે 'આલજવન' બાળકોના બીજા કોઈપણ પત્ર કરતાં સુંદર, ઉપયોગી, અને લોકપ્રિય હોવા ઉપરાંત સૌથી વધારે સસ્તું છે.
- (૪) ૧૨ અંકોમાં ૧ દિવાળી અંક, ૧ બાળક અંક અને એક બીજો ખાસ અંક મળી ૩ અંકો ખાસ અંકો તરીકે વિશેષ પાનાં ને ચિત્રો સહિત અપાય છે.
- (૫) અને એ બધાં ઉપરાંત આશરે ૧૬૦ પાનાંની અસંખ્ય ચિત્રોવાળી દળદાર સુંદર લેટચોપડી દપાલખર્ચ પછી લીધા સિવાય દર વર્ષે લેટ અપાય છે.
- (૬) 'આલજવન'નું લવાજમ રૂ. ૩ છે. પણ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર રૂ. ૨ મા છે. એમાં રૂ. ૧ ની કિંમતની લેટ ચોપડી મફત મળે તે બાદ કદા તો માત્ર રૂ. ૧.૦૦ માં તમને જે વાચનસામગ્રી મળે છે તે અલગ છે.

માટે જ

'આલજવન' ગુજરાતી ભાષાના કોઈપણ બાળકોના પત્ર કરતાં વધારે ફેલાવો પામેલું છે.

આલજવન કાર્યાલય-વડોદરા

નમ્રતાના અંક મંગાવો. પુસ્તકાલયોને વિનંતી મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

દેશપરદેશમાં છોકરા
અને છોકરીઓમાં સારા
વાચનનો શોખ હતો
કરીને પોષી રહ્યું છે.
યુવાન પણ અસહ્ય જી-
વર્ગને વાંચતા શીખવા
સહચારી રાક્યું છે.
ગુજરાતના દુર્ભર
સ્ત્રીઓ અને બાળકોમાં
સાહિત્ય, સંગીત અને
કળાના સંસ્કારોના બીજ
વાવી રહ્યું છે.

ત્રિશ્લી સુંદર ચિત્રો, ગીતો, વાતો, સંવાદો, વિનોદ, પ્રવાસ અને સાદસના વર્ણનોથી
ભરપૂર ૬૨ મહિને નિયમિત રીતે બહાર પડતું

—આલમિત્ર માસિક—

હજી તમારા કુટુંબમાં નથી આવતું ?

પ્રતિદિન આંધકોની સંખ્યા વધતી જાય છે એ જ બતાવે છે કે જે બાળક 'આલમિત્ર'
વાંચે છે તે આંધક બનવા વડીલોને વિનવે છે. આજે જ તમારા બાળકનું નામ આંધક તરીકે
નોંધાવો. ઓગસ્ટ માસથી 'આલમિત્ર' ૨૧મું વર્ષ શરૂ થયું છે. ઓગસ્ટથી કે જાન્યુઆરી-
થી આંધક થઈ શકાય છે.

વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૪) = પરદેશ માટે વાર્ષિક શિલિંગ ૮
લખો:—વ્યવસ્થાપક, 'આલમિત્ર' કાર્યાલય-ચરોતર એન્ક્યુરેશન સોસાયટી, આણંદ

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગમી જાય તેવાં સાદાં ને સરસ વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો
આપીને બાળકે બાલકુનિયામાં પોતાનું સ્થાન ક્યારેય બેઠે જાય છે]

બાળક

તંત્રી : સી.આલમિત્ર વ્યાસ

લવાજમ : રૂ. ૫૫૦ બે

પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

સુદક્ષિણ હોવા છતાં તેના કદ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સસ્તામાં
સસ્તા પત્ર તરીકે હજી પણ પ્રગટ થતું રહ્યું છે: વીસ વર્ષ પૂરાં થવાની ખુશાલીમાં
આવતી દિવાળી ઉપર તેનો ખાસ “દિવાળી અંક” પ્રગટ થનાર છે.

બાળકને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં 'બાળક'ને અવશ્ય સ્થાન આપશો

'બાળક' કાર્યાલય : રાવપુરા : વડોદરા

ખેહાર પડી ચૂક્યું છે :—

અર્થશાસ્ત્રના અતિ મહત્વના અંગ નાણાવટાના વિષય.

ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં પહેલું જ પ્રકાશન

હિંદનું નાણાવટું

લેખક : જયન્તીલાલ હ. મહેતા, (બી. ડી. એમ.)

અર્થશાસ્ત્ર તથા નાણાવટાના મહદનીશ અધ્યાપક

આ પુસ્તકમાં શરાફી, સહકારી પ્રવૃત્તિ, બ્યાપારી, ઔદ્યોગિક તથા હૂંદિયામણની જેકે, રિઝર્વ જેકે તથા હિંદી નાણાખજાર અંગેના પ્રશ્નોની અભ્યાસપૂર્ણ છલાવટ કરવામાં આવી છે.

આમુખ લેખક : શ્રી. ડૉ. જયોતીન્દ્ર મહેતા, વિદ્યાધિકારી વડોદરા રાજ્ય.

પરિચયકાર : શ્રેષ્ઠ શ્રી. પ્રાણલાલ કેવકરજી નાનજી.

પૃષ્ઠસંખ્યા : ૪૩૪

સોલ એજન્ટસ :

મુદ્રણ રૂ. ૩-૮-૦

મુકુંદલાલ એચ. મહેતાની કં.

(પાકું પૂકું)

રાવપુરા, વડોદરા.

પુસ્તકો ક્યાં બંધાવશો ?

આજના મોંઘવારીના વખતમાં ફાટી ગયેલાં નવાં પુસ્તકો વસાવવાં મુશ્કેલ છે.

એટલે

જૂનાં પણ ચલાવી શકાય તેવાં પુસ્તકો ફરી બંધાવી પુસ્તકાલયના વાચકોમાં આહુ રાખો.

એ માટે

કિફાયત ભાવે બાંધવાતું અમદાવાદનું વર્ષોજૂનું ને જાણીતું મથક

ચરાવંત બુક બાઇન્ડિંગ વર્ક્સ

પાનકોર તાકો, હાલગરવાક, અમદાવાદ.

ભાવતાલ માટે આજેજ પુછવો.

સસ્તું સાહિત્ય કાર્યાલયનાં તમામ પુસ્તકો અમારે ત્યાં બંધાય છે, એ અમારી કામ કરવાની પ્રવીણતા અને ખાતરી માટેનો અચૂક પુરાવો છે.

વડોદરા રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયો માટે તથા ઈનામો માટે મંજૂર થયેલું

— ગુજરાતી સાહિત્યનું એક અનોખું અંગ —

કાગળ

[લેખક : શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

કાગળ શેઠાઈ અને છે, ઠેવી રીતે અને છે, ઝેટલી જતનો અને છે તે તથા કાગળની જૂદી જૂદી જાતોની સમજ આપતું ગુજરાતી ભાષાનું સૌથી પ્રથમ અને અગ્રેય સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત એક રૂપિયા.

દરેક પુસ્તકાલય વસાવવાનું ન ચૂકે.

મુદ્રણકલાનો એક મહત્વના અંગ કમ્પોઝિંગની આકૃતિઓ

સાથે ઝીણવટભરી, સમજ આપતું પ્રથમ ગુજરાતી સચિત્ર પુસ્તક. કિંમત બાર આના.

કોમ્પોઝીટર

[લે. : જયંતકુમાર યાજ્ઞિક]

મહાગુજરાતનાં વર્તમાનપત્રો તથા સાહિત્યકારો તરફથી આ બન્ને પ્રકાશનોને સારો આવકાર મળેલો હોય

દરેકે દરેક પુસ્તકાલયોએ રાખવા લાયક છે.

મળવાનું દેશ : — શ્રી. જયંતકુમાર યાજ્ઞિક શેઠેરી, બાજવાડા, વડોદરા.

ન વ સૌ રા ધ્રુ નો સે ટ

બળવાખોર પિતાની તસ્વીર

કિં. ૨-૮-૦

આખરીશ સ્વાતંત્ર્યના ઇતિહાસનું એક ગૌરવનું પ્રકરણ શ્રી. ઇંદુલાલ યાજ્ઞિકની પ્રેરણા સાથે.

લયલાના પત્રો

કિં. ૨-૦-૦

એક લોકપ્રિય 'બિંદુ' સાહિત્યકારની સફળ કૃતિનો સફળ અનુવાદ. શ્રી. રમણલાલ વે. દેસાઈની પ્રશંસામય પ્રસ્તાવના સાથે.

વિરાટ બળે છે ત્યારે

કિં. ૧-૮-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી અને 'એવીલી શેલીમાં' અદિત રસભરી નવલકથા.

દરેક પુસ્તકાલય રાખે છે. તમારે ત્યાં ન હોય તો આજે જ ઓર્ડર મૂકો.

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર—નડિયાદ.

શ્રી. રમણલાલ પી. સોની

અનુવાદિત એ નવાં છેલ્લાં પુસ્તકો

શરદ્ધાબુ

કવિવર ટાગોર

તું છેલ્લું નવું પુસ્તક

તું છેલ્લું નવું પુસ્તક

શરદ વંદના

ક્ર

નગરલક્ષ્મી

શ. રા. અઢી

શ. રા. અઢી

શરદ્ધાબુ સંપાદિત

રૂપમાધુરી (શ. ત્રણ)

એ ન. એ મ. ઠક્કરની કંપની

બુકસેલર્સ અને પબ્લીશર્સ

૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨.

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન આપ કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંગ્રાહક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જટારાંકર ત્રિવેદી.

જેમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, સગભાવસ્થામાં પાળવાના નિયમો, સગભાવસ્થામાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની માવજત, દાયણનું કર્તવ્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતાને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિશેની સૂચનાઓ, બાળકો અને માવજત, બાળકની પીડનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકનાં દરદો અને તેના ઉપાયો વિ. વિષયો રૂ. પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકના જ્ઞાનથી પ્રસૂતાને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને શરીર નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકદ્વપતરુ” માસિકના આઠકોને. લેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ લેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિકે કાર્મસી

ગાંધીરોડ-અમદાવાદ.

કાલ્યાણી-મુંબઈ.

ચીટાપુર-મુરત.

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો અને હાઇસ્કૂલો માટે
મંજૂર થયેલું રમણીક અરાલવાળાનું પ્રાણુવાન પ્રકાશન

પ્રતીક્ષા

વડોદરા રાજ્યના પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરે જેની ત્રીસ નકલો ઉત્તેજનાર્થે ખરીદી છે તે અગેય અને સુગેય કાવ્યો, ભિમિંગીતો ને સ્થાનેટોથી સમૃદ્ધ કાવ્યસંગ્રહ—
કવિશ્રી ઉમાશંકર જોષીના પ્રવેશક તથા ટિપ્પણ સહિત, કનુ દેસાઈ, ચિત્રિત અત્યંત મનોહર સુખચિત્ર, કુમાર ગિન્ટરીની આકર્ષક છપાઈ, બિંચા. એન્ડીક કાગળ, ૧૫૨ પૃષ્ઠ, છતાં મૂલ્ય રૂપીઆ દોઢ, ત્રણ મંગાવતાં પોસ્ટેજ માફ.

ચોકસી અંધર્સ, ખાલા હનુમાન, અમદાવાદ.

દરેક પુસ્તકાલયે અવશ્ય વસાવવા લાયક

પ્રો. શંકરલાલ શાસ્ત્રીનાં ^{વિક્રાનોએ} _{વખાણેલાં} જે પ્રાણુવાન પ્રકાશનો :

(૧) પાનદાની : મૌલિક અને મનોહર નવલિકાઓનો સુંદર સંગ્રહ. રસિક કલાવિધાન, વાસ્તવકર્ષન અને જીવંત પાત્રોથી આકર્ષક નીવડતી આ નવલિકાઓ તેમના નિર્દેશ કટાક્ષથી તમને ય જે ઘડી હસાવશે. પથ્ય અને રાચક સાહિત્ય 'પુસ્તકાલય' કહે છે કે 'પાનદાની' પુસ્તકાલયો ખુશીથી વસાવે. દ્વિરંગી ચિત્ર : સુંદર જેકેટ : ઉત્તમ છપાઈ : પાકું પૂઠું : કિંમત રૂ. ૧૫

(૨) સાહિત્યદ્રષ્ટાને : સંસ્કારી, પ્રાસાદિક અને રમતિયાળ શૈલીમાં સાહિત્યનાં વિવિધ સ્વરૂપો વિષે વિશદ વિવેચનો, તેમ જ સાહિત્યકોનાં રસપ્રદ રેખાચિત્રો. મૌલિક તેમજ નલરૂપથી, વિશિષ્ટ તેમજ વિદ્રતાપૂર્ણ પત્રલેખોનો આ સંગ્રહ સાહિત્યક્ષેત્રે નવી જ વાત પાડે છે. 'પુસ્તકાલય' કહે છે કે સાહિત્યના અભ્યાસીઓને તથા વિદ્યાર્થીઓને આ પુસ્તક ખાસ ઉપયોગી છે.

દ્વિરંગી ભાવવાહી ચિત્ર : સુંદર જેકેટ : આકર્ષક છપાઈ : પાકું પૂઠું : કિં. રૂ. ૧૫

પ્રાપ્તિસ્થળ (૧) પ્રો. શંકરલાલ જી. શાસ્ત્રી, ૮૦ કિંગ્ડમ રોડ, જૂનાગઢ
(૨) પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., ૮. રાવપુરા, વડોદરા

બાળકો ને
કચડી નાખો
નહિ.

બા
લ
સ
ખા

બળદ ઘડતાં, બાળકોના માસિક માટે ૨-૪ આના, ઘોડાં પાન કે
'ચાલ્યું' આવે છે હવે ! એવાં વિચારથી દોરાઈ જાયો નહિ.
બાળક કચડાય નહિ તે સૌથી-પહેલું જુઓ.

'બાલસખા'ના પસંદગી આપને ધ્યાન કરાવશે, એવો અમારો
નમ્ર દાવો છે. બધી રીતે એ આપને સંતોષ આપશે. વડોદરા રાજ્યનાં
પુસ્તકાલયો માટે વાર્ષિક લવાજમ કેવળ રૂ. ૨-૧૪-૦ છે.

એક વરસ 'બાલસખા'ને પુસ્તકાલયમાં સ્થાન આપી જુઓ.
કામગીરી તથા કરી એવી પ્રગતિ એણે પાંચ વરસમાં કરી છે.

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

સંપાદક : સૌ. વિદુલતા

ટૂંક વખતમાં શરૂ થશે

વાર્ષિક લવાજમ : પાંચ રૂપીઆ.

કાર્યાલય : રાયપુર, અમદાવાદ

હિન્દુસ્તાન અને મેળભિન્ન

(સ્થાપના ૧૯૧૨)

ગુજરાતનું અનોખું અઠવાડિક

ગુજરાતી ભાષા બોલનારી જનતાની અખંડ અને એકધારી સેવા “ હિન્દુસ્તાન ” પર ૧૯૧૨ થી કરે છે. દેશ અને પરદેશમાં હિન્દુસ્તાન પ્રકાશન એકસરખું લોકપ્રિય છે. તમે પણ આહક બનો:—

૧. “ હિન્દુસ્તાન ” સચોટ માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે.
૨. સર્વકીય પક્ષો અને વાદોની સમીક્ષા કરે છે.
૩. છેલ્લા બખરો પૂરા પાડે છે.

વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૬)

પરદેશ માટે : પોંઠ ૧)

લખો :— ધી મેનેજર,

હિન્દુસ્તાન ન્યુઝપેપર્સ લીમીટેડ ૨૧ હાલ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

બાળકો માટે જિજ્ઞાસાપ્રેરક અને પ્રાણવાન સાહિત્ય

બાલ જગત

(બાળકોનું માસિક)

તંત્રીઓ :

હન્દુલાલ હ. કોઠારી

દીરતન લટકારી

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા ત્રણ

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર

૨૬૦, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

વાચનાલયના
બજેટમાં

માખરે મૂકવા
જેવું

સર્વોગસુન્દર
સચિત્ર માસિક
નવચેતન

વાચનાલયમાં આવનાર
એકે એક વાચકને
અંતોષે છે.

卐

આ લોકપ્રિય માસિક હંમણું
કલકત્તાથી વડોદરા આવ્યું છે.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬૮/-
હિંદ બહાર રૂ. ૮૫/-

卐

‘નવચેતન’ કાર્યાલય
કાઠી પાસે, વડોદરા.

સાહિત્ય
રાજકારણ
અર્થતંત્ર
જેવા અવતા વિષયોમાં નવદિષ્ટિ ફેળવવા.

રેખા

વિવિધતા
અનુભવતા
અનન્યર

વાંચવું જ
વસાવવું જ
રહું.

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં તે માસનું
ઉત્તમ વાંચન સમાયું છે.

[વાર્તાઓ, તાલિકાઓ, કટાક્ષચિત્રો,
રાજકીય નોંધ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,
માસની કિતાબ અને નવું વાચન,
માનસશાસ્ત્ર અને જાતપદ
આવું વૈવિધ્ય, સાદી ભાષામાં રજૂ થતું
બીજે કંયાંય નહિ મળે.

અને સાથે

ગૂજરાતના સમર્થ વ્યવસાયકોરનાં
ચકોરનાં

વ્યંગ ચિત્રો

આટલું છતાં

રેખા

ગુજરાતનું સરતામાં સરતું માસિક છે.
દરમાસે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાચન

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૬૮-૦	પરદેશમાં વર્ષના રૂ. ૮૦-૦	દુકાન નકલ ૦-૪-૦
------------------------------	--------------------------------	-----------------------

આપના આમ પ્રતિકાલયમાં

રેખા વસાવી કુનિયા
સાથે રંગ માંડા.

સાહિત્યસંભાળો સ્થાપો.

—તંત્રીસ્થાનેથી

હિંદના બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રાંતોની પ્રાંતિક ભાષાઓના ઉત્કર્ષ અર્થે તે તે પ્રાંતના વિદ્વાનોએ સાહિત્ય સંભાળો અથવા પરિષદમંડળો સ્થાપ્યાં છે. આપણે ત્યાં ગુજરાતી સાહિત્યના ઉત્કર્ષ અને વિકાસ અર્થે ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ સ્થપાયેલી છે. એ પરિષદ તરફથી વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ ચાલે છે. ગુ. સા. પરિષદ મંડળ અવારનવાર અધિવેશનો ભરી સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં જાગૃતિ લાવે છે. એના દ્વારા સન ૧૯૩૬ ના એપ્રિલ માસની તા. ૭, ૮ અને ૯ ના રોજ પાટણ ખાતે ઉજવાઈ ગયેલું હેમસારસ્વતસત્ર તેમ જ ગયા વર્ષે કવિ શ્રી. ખગરદારના પ્રમુખપદે મળેલું અધિવેશન એ તો જાણે તાજા જ દાખલા છે.

આપણી આ સાહિત્ય પરિષદ દ્વારા ગુજરાતી ભાષામાં પરભાષામાંથી ઉત્તમ પુસ્તકો, પૃષ્ઠ પ્રસિદ્ધ કરવાનું કાર્ય હાથ ધરાયું છે. અને વિવિધ ભાષાઓનાં પસંદગી-પાત્ર પુસ્તકોનાં ભાષાંતરો પણ એના દ્વારા પ્રસિદ્ધ થશે.

પરિષદના આગલા પ્રમુખ ગુનંધ સરકારના માણ ગૃહમંત્રી અને આપણા જાણીતા સાહિત્યકાર શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશીએ એ સંસ્થાને જીવંત રૂપ આપ્યું અને આજે કવિ શ્રી. ખગરદારના પ્રમુખપદે એ સક્રિય કામ કરતી થઈ ગઈ છે. એના દ્વારા પરિષદના કાર્યની માહિતી આપતી તેમ જ આપણા સાહિત્યના સમાચારોની વિગત વર્ણવતી એક પત્રિકા “ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકા” પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે.

પરિષદને કાર્યસ્ત બનાવવા માટે એના પ્રમુખશ્રી એમની નાનુક તબિયત છતાં અત્યંત શ્રમ લઈ રહ્યા છે. એમને એ કાર્યમાં સહાયભૂત થવા માટે આપણા સાહિત્યના ક્ષેત્રમાં કામ કરતી સંસ્થાઓ તેમ જ વ્યક્તિઓએ એના સભ્ય થઈ જ જવું જોઈએ. અને એના વધુ સંખ્યામાં સભ્યો નોંધાઈને એને બળવત્તર બનાવવી જોઈએ. તો જ એ આપણા સાહિત્યની પ્રતિનિધિરૂપ સંસ્થા થઈ શકે.

આપણાં પુસ્તકાલયો સાહિત્યપ્રચારનું કાર્ય કરે છે. એનો કાર્યપ્રદેશ સાહિત્ય-

પ્રચારનો છે. ગુજરાતનાં મોટાં મોટાં ગામો તેમ જ વડોદરા રાજ્યનાં શાળાવાળાં લગભગ તમામ ગામોએ પુસ્તકાલયો છે. ઉપર જણાવ્યું તેમ તેમનો કાર્યપ્રદેશ પણ સાહિત્યપ્રચારનો છે. એટલે પુસ્તકાલયો એ સાચી સાહિત્યસંસ્થાઓ છે.

આપણે ત્યાં પુસ્તકાલય એટલે પુસ્તકોનું સંગ્રહસ્થાન એવો અર્થ કરનારા પણ અનેક છે. એ ભ્રમણા દૂર થવી ઘટે. પુસ્તકાલયોને સાચાં કાર્યક્ષમ બનાવવા માટે તેમને સાચી સાહિત્યસંસ્થાઓ બનાવવી જોઈએ. તેમાં પુસ્તકવાચન, અધ્યયન-અભ્યાસનું કામ તેમ જ સાહિત્ય અને વિવિધ વિષયનાં પુસ્તકોની ચર્ચાઓ થવી જોઈએ. તે માટે પુસ્તકાલયોમાં આવી સાહિત્યસંસ્થાઓ ઊભી કરવી જોઈએ.

આવી સાહિત્યસંસ્થાઓ ગુજરાતભરમાં સ્થપાય તો આપણી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ, જે કેન્દ્રવર્તી સંસ્થા છે તેની શાખાઓરૂપે આ સંસ્થાઓ કાર્ય-કરી શકે. ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની આ સંસ્થાઓએ સભ્ય થઈ જવું જોઈએ. અને એના કાર્યપ્રદેશનો વિસ્તાર કરી સાહિત્યપ્રચારની એની શુભ નેમને બર લાવવી જોઈએ.

એમ થશે તો ગામડાંની સાહિત્યસંસ્થાઓ સભ્ય થતાં આ પરિષદ મંડળ જે આજે ઘણેભાગે વિદ્વદ્ભોગ્ય સંસ્થા ગણાય છે તેને બદલે તેની કાર્યદિશાનું સુકાન ગામડાં તરફ ફેરવાશે; અને ગ્રામજનતાને ઉપયોગી સાહિત્યપ્રચાર તરફ તે પોતાનું ધ્યાન જરૂર રોકશે.

મહાત્મા ગાંધીજીએ પણ પરિષદના ગયા અધિવેશન પ્રસંગે એવા જ ભાવનો સંદેશો મોકલ્યો હતો કે, પરિષદ ગામડે વસતાં હોતો ભાઈબહેનો માટે જરૂર કંઈક કરશે.

મહાત્માજીના ઉપરના સંદેશાનો પરિષદમંડળ પાસે અમલ કરાવવા માટે આપણી ગામડે સ્થપાયેલી તમામ સાહિત્યસંસ્થાઓ એની સભ્ય થઈ જાય અને સામાન્ય સભા વખતે પોતાનો મત દર્શાવી એને ગ્રામસાહિત્યાભિમુખ પણ બનાવી શકે.

સાહિત્ય પરિષદના કાર્યવિકાસ અર્થે વયોવૃદ્ધ છતાં કાર્યતત્પર કવિશ્રી જે શ્રમ લઈ રહ્યા છે તેને વેગવાન બનાવવા માટે આપણે આટલું તો અચૂક કરીએ જ.

દરેક પુસ્તકાલય સાહિત્ય પરિષદના સભ્ય તરીકે નોંધાયેલો. અને પોતાને ત્યાં એની એક શાખા સ્થાપી સાહિત્યપ્રચારના સાર્થક ધ્યેયને અપનાવે.

સંસ્થાઓ માટે એના સભ્ય થવા માટે બે વર્ષે રૂ. બે લવાજમ છે. એને લગતી વધુ માહિતી તેમ જ વિગત નીચેના સરનામે એક પત્ર લખવાથી મળી શકશે. એના સભ્ય થનારને પરિષદ તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી માસિક “ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ” પત્રિકા મફત મોકલવામાં આવે છે, જેમાંથી શુદ્ધ સાહિત્યને લગતી વિવિધ પ્રવૃત્તિની માહિતી તેમ જ નવાં બહાર પડતાં પુસ્તકોની વિગત પણ મળશે.

આ તો એક પંથ અને દો કાજ જેવું કામ છે. એ લાલ લેવા આજે જ તત્પર બનો.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

પ્રખ્યાત મુસાફર અને હિમાલય વિષે પુસ્તકોના લેખક સર ફ્રાન્સિસ યંગ હસ્ત્યન્તરુ નામ અંગ્રેજી ભાષા જાણવાવાળાને પરિચિત હશે. તેણે ‘ માન્ચેસ્ટર ગાર્ડિયન ’માં એક લેખ લખી શ્રી. અરવિંદ ધોષ તથા તેમના આશ્રમને ભાવભરી અંગૂલિ આપી છે.

આ અંગૂલિમાં એક આશ્ચર્યકારક ખીના જાણવાની મળી આવે છે કે, અરવિંદ ધોષના તાજેતરમાં પ્રગટ થયેલ પુસ્તક ‘ લાઇફ ડિવાઇન (Life Divine) ’ની થોડી ઘણી નકલો ઇંગ્લંડ પહોંચી છે. તે પુસ્તકની ‘ નોબેલ પારિતોષિક ’ મોટે ભાગમણ કરવામાં આવી છે. સર ફ્રાન્સિસ કહે છે કે ‘ આ પુસ્તક કોઈ પણ યુગના હિંદીની મહાન કૃતિ ગણાય તેવું છે. ’

આનો અર્થ એટલો તો થયો કે, સ્વીડનની અનિશ્ચિત પરિસ્થિતિને અંગે ૧૯૪૧ માં નોબેલ પારિતોષિકો આપવામાં આવ્યાં નહોતાં તે ચાલુ સાલમાં આપવામાં આવશે.

x

x

x

કાગળની તર્ગોને પહોંચી વળવાને એવી સૂચના કરવામાં આવી છે કે લંડનમાં પાંચ ન્યાયાધીશોની એક કમિટી નીમવી. આ કમિટી પ્રગટ થનાર બધાં પુસ્તકો જોઈ જાય અને કચરાપટ્ટી લાગતાં પુસ્તકોને રદ કરે તથા બાકીનાં પુસ્તકો વચ્ચે કાગળની વહેંચણી કરે.

આ દરખાસ્ત, શક્ય હોવા છતાં તદ્દન અવ્યવહારુ છે. પાંચ ન્યાયાધીશોની વાત બાજુએ મૂકતાં, એક પણ સંપૂર્ણ સાહિત્યનો જ્ઞાતા હોય તેવો ન્યાયાધીશ મળવો મુશ્કેલ છે. આપણે ડૉ. સેમ્યુઅલ જૉહાન્સનનો જ દાખલો લઈએ. તેના સમયમાં તે સાહિત્યમાં એકલો ગણાતો. તેને જો આં સત્તા આપવામાં આવી હોત તો તેણે ‘ એ ’ની કવિતા પ્રગટ થવા દીધી હોત ખરી ? કેમ કે તે કવિતાને તે કંટાળો આપે તેવી ગણતો હતો. હોરેસ વોલ્પોલને ઘણાખરા સમકાલીન લેખકો પ્રત્યે ભાવ નહોતો; સિવાય કે તેઓ ઉમરાવ-વર્ગના હોય અથવા તો છટનની શાળામાં બણ્યા હોય. ક્રીટસ અને શેલીની તેમના જીવતાં જરા પણ કદર થઈ નહોતી. કાગળની તર્ગો દરમિયાન પણ ક્રીટલાંક જોખમો ન લઈ શકાય તેવાં હોય છે.

x

x

x

પૂર્વના દેશોના લોકો અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સના લોકો વચ્ચે વધારે સારી સમજણ ફેલાવવાના હેતુથી જાણીતી લેખિકા પર્લ બેક ‘ ઇસ્ટ એન્ડ વેસ્ટ એસોસીએશન ’ની સ્થાપના કરી છે. આ સંસ્થા કેળવણીવિષયક રહેશે તથા કોઈ પણ જાતનો નફો કરશે નહિ.

તેણે એક લેખક મંડળ નીમ્યું છે. આ મંડળમાં આધુનિક અમેરિકન સાહિત્ય તથા પત્રકારિત્વની જાણીતી વ્યક્તિઓ છે. આ મંડળનું કાર્ય, આધુનિક જગતમાં પૂર્વના શાળા સંબંધે પુસ્તકોના પ્રકાશનને ઉત્તેજન આપવાનું છે.

x

x

x

યુગકિંગનો એક સંદેશ જણાવે છે કે ત્યાં માર્ચની આખરમાં બરવામાં આવેલ

ચીનના રાષ્ટ્રીય ઇસ્લામીક ફેડરેશનમાં કુરાનનું ચીની ભાષામાં ભાષાંતર કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો.

અર્ચા દરમિયાન એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે ભાષાંતરનું કાર્ય, કોષ એક વ્યક્તિ માટે વધારેપડતું હોવાથી ચીનના મુસલમાન વિદ્વાનોના વ્યક્તિગત ચત્નો કળાશ્રુત થયા નથી.

ચીનના મુસ્લીમો માટે અને ખીજો જગતના મુસ્લીમો માટે એમ બે ' મેનીફેસ્ટો ' (જાહેરાતો) તૈયાર કરવામાં આવી છે. છેલ્લી જાહેરાતમાં ભારપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું છે કે આક્રમણ સામેની રાષ્ટ્રીય લડતમાં ચીનના વીસ લાખ મુસલમાનો સક્રિય ફાળો આપી રહ્યા છે.

છેલ્લાં તેરસો વર્ષ થયાં મુસલમાનો સાથેનો ચીનના એક પછી એક સંબંધોનો વર્તીવ ન્યાયયુક્ત છે. રાજ્યે મરિજ્જો બાંધી આપી છે, અને રાજ્યનાં જોખમદારીભરેલા હોદ્દા ઉપર મુસલમાનોની નિમણૂંક કરવામાં આવી છે. મુસલમાનો અને ખીજા ચીનાઓ વચ્ચે ફાટ પડાવવામાં મંચુયરો નિષ્ફળ નીવડ્યા છે અને અત્યારના ચીન જાપાનના યુદ્ધમાં દેશના યુદ્ધચત્નોમાં મુસલમાનોએ મોટો ફાળો આપ્યો છે.

x

x

x

ઉજ્જવનના ઐતિહાસિક સંશોધન મંડળવાળા પંડિત સૂર્યનારાયણ વ્યાસ તથા તેમના સાથીઓએ ૧૯૪૪ માં વિક્રમની ૨૦૦૦ મી સંવત્સરી ઉજવવાનો નિર્ણય કરીને અગાઉ જણાવ્યા ગયું છે. વિક્રમના સમયમાં ભારતવર્ષ કળા, સાહિત્ય તથા શૌર્યમાં મહાન હતો. હિંદના સુવર્ણયુગનો તે સ્પષ્ટ હતો.

શ્રી. કનૈયાલાલ મુન્શી આ દરખાસ્તને ' રાષ્ટ્રીય અભૂતપૂર્વ મહોત્સવ ' તરીકે ઉજવવાને ટેકો આપતાં જણાવે છે કે ' વિશ્વવિદ્યાલયો, દેશભરની સાહિત્યસંસદો તથા કળા મંડળો, તેમ જ વિદ્યાના ઉત્કર્ષ માટે કામ કરતી પરિષદોએ ઐતિહાસિક મંડળને સાથ આપી આ ઉત્સવને ફતેહમંદ બનાવવો જોઈએ. હિંદ બે હજાર વર્ષમાં શું મેળવ્યું છે તેવું સરવૈયું કાઢવાની આ તક છે. "

x

x

x

કાવ્યનું જૂનામાં જૂનું મનાતું છાપેલ પુસ્તક ચીનથી આવેલ આશ્રિતો પાસે છે અને તેને હાલ દુરત તે વૉશિંગ્ટનના કોંગ્રેસ પુસ્તકાલયમાં રાખવામાં આવ્યું છે. આ પુસ્તક ધ્રુ. સ. ૧૦૮૪ પહેલાં પ્રગટ થયાનું માનવામાં આવે છે. સહીસલામતી માટે આવેલ ખીજા લગભગ ત્રણ હજાર ચીનનાં પુસ્તકોમાં, સહેજ ઓછાં પ્રાચીન પુસ્તકો પણ છે. પ્રગટ ન થયેલ હસ્તલેખો પણ છે. મધ્યકાળના મિંગવંશનો સત્તાવાર ઇતિહાસ તથા સ્થાનિક ઇતિહાસ પણ તેમાં છે.

પશ્ચિમના સંસ્કૃતિજ્ઞોને કેટલીક વાર યાદ આપવાની જરૂર છે કે છાપખાનાની કળામાં પણ તેઓ મોખરે નથી. સમય પ્રાચીન વસ્તુઓને વધારે પ્રાચીન બનાવે છે; પણ પશ્ચિમના જગતમાં છાપવાની શોધ થઈ ત્યાર પહેલાં છપાયેલ કાવ્યપુસ્તક ચીનની પ્રાચીન સંસ્કૃતિની ' આધુનિકતા ' પર ધડીભર વિચાર ઉત્પન્ન કરાવે છે.

છાપખાનાના ફેલાવાથી તથા પુસ્તકો પ્રગટ કરવાના ધંધાની ખીલવણીને અંગે

પુસ્તકોની કિંમત ઘટી છે. ત્યારે પુસ્તકો હાથથી લખાતાં અને તેમ કરવામાં પૂરતી ધીરજ તથા હિંમતની જરૂર હતી ત્યારે પુસ્તકો પ્રતિ માન તથા પ્રેમથી જોવાનું. જે જળવી રાખવા જેવું હોય તેને જ અંધસ્થ કરવામાં આવતું. એટલે ચીનના પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોને સાચવ રાખવાની પીપીંગ રાષ્ટ્રીય પુસ્તકાલયની ચિંતા સમજી શકાય તેમ છે. કોંગ્રેસ પુસ્તકાલય આ પુસ્તકોની ફિદમ લઇને તેમને હજુ વધારે જીવન આપવા તૈયારી કરે છે તે જાણવું રસદાયક થઇ પડશે.

x

x

x

હિંદમાં લેખકોનો ધંધો અતિ ગરીબ છે. ઘણાપણ હિંદી લેખકોને તંત્રીની મુખારક બાદોને અથવા તો લેખની પ્રસિદ્ધિને જ બદલા તરીકે માની લેવાનું હોય છે. એટલે હિંદમાં લેખનપ્રવૃત્તિનો ધંધો તરીકે સ્વીકાર કરવામાં મોટું જોખમ રહેલું છે.

અમેરિકાના યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સનો દાખલો આનાથી તદ્દન જાણો છે. ૪થી એપ્રિલના “સેટર” રિવ્યુ ઓફ લિટરેચર”માં જણાવ્યા મુજબ, મિનીઆપોલિસની લેખિકા એલન પ્રાક્ટરને તેની નવલકથા ‘ટર્નિંગ લીવ્સ’ (Turning Leaves) માટે મીડ-રેન્જીક મેગેઝીનનું દશ હજાર ડોલરનું ધનામ મળ્યું છે. (અત્યારના હિસાબે આ રકમ લગભગ ત્રીસ હજાર રૂપિયાથી વધારે થાય). તે જ અંકમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ‘આટલાંટિક મન્યક્ષી’ની દશ હજાર ડોલરની નવલકથાની આઠમી હરિક્ષાઈની મુદત ૧લી મેએ પૂરી થઇ. તેમાં વિષય અથવા કૌત્વ પર પ્રતિબંધ મુકાયો નહોતો.

હિંદી લેખકોને પોતાના પુસ્તકો પ્રગટ કરવા માટે અનેક વખત પ્રકાશકોની લાચારી કરવી પડે છે, અને પ્રકાશક જે અંધ રકમ આપે તેથી સંતોષ માની લેવો પડે છે. તેમને આ અમેરિકન જાહેરાત દિંગ કરી મૂકશે. વ્યવસ્થિત પ્રકાશનની ખામી તથા લોકસમૂહના અશિક્ષિતપણાને લઇને વાચકોના ટેકાને અભાવ, આ વસ્તુરિયતિ માટે જવાબદાર ગણી શકાય. જેમ હિંદમાં આદર્શ પ્રકાશક હજુ ઉત્પન્ન થવાનો છે, તેમ પુસ્તકો ખરીદે તેવી જનતા પણ હજુ વધવાની બાકી છે. તેમ ન થાય ત્યાં સુધી તો લેખકોએ એટલું જ માની સંતોષ લેવાનો છે કે તેઓ લખવા ખાતર જ લખી રહ્યા છે અને પૈસા કરતાં આંતરપ્રેરણાને સંતોષવા તેમ કરી રહ્યા છે.

x

x

x

શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં પુસ્તકોના પરદેશી ભાષાંતરથી લાભલાભ થયાનું મિ. એ. આરોન્સન ધારે છે. તેમાં ભાષાંતરકારનો દોષ નથી. ટાગોરના વિશિષ્ટ વિચારો પ્રદર્શિત કરવા માટે અંગ્રેજ ભાષા અનુરૂપ નથી. જોકે અને હોફ્મન્સને પણ તેવા જ અનુભવ થયાં હતાં. મિ. આરોન્સનના મત પ્રમાણે, તે માટે અંગ્રેજ કરતાં ફ્રેન્ચ ભાષા વધારે અનુકૂળ છે.

ભાષાંતરકારોની ખીજ મુશ્કેલી એ હતી કે, અંગ્રેજ ભાષાંતર દ્વારા જ ટાગોરનાં પુસ્તકોનો પરિચય તેમને કરવો પડે છે. અંગ્રેજ સિવાયની બીજી ભાષાઓમાં કેટલાંક સરસ ભાષાંતરો થયાં છે. દાખલા તરીકે, એન્ડ્રુ ગાઇડનું ‘ગીતાંજલિ’ તથા ‘પોસ્ટ ઓફિસ’નું ફ્રેન્ચ ભાષાંતર, ફ્રેડરિક વી. ઇડનનું ‘ગીતાંજલિ’ તથા ‘ગાર્ડનર’નું ‘ડય’ ભાષાંતર તેમજ મિસિસ સ્ટનહૂમનું ‘ધી કેસન્ટ મૂન’નું ફ્રેન્ચ ભાષાંતર.

સીધા બંગાળીમાંથી બહુ ઓછાં ભાષાંતર થયાં છે. તેમાં નીચેનાં ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવાં છે. પ્રો. એચ. વી. ગ્વેરનેપતુ 'ગીતાંજલિ'ના અમુક ભાગતું જર્મન ભાષાંતર; એચ. હીમેનતું 'ધી ક્રેસન્ટ મૂન'નું સ્વીડિશ ભાષાંતર, 'કિંગ ઓફ ધી ડાર્ક એમ્પાઇર'નું ડૉ. એફ. બ્લેન્ક અને ડૉ. લેરિન એકરેલએકેતું ભાષાંતર, ડૉ. કાલિદાસ નાગ અને પીઅરીશન જીવેતું 'બાલક'નું ફ્રેન્ચ ભાષાંતર, જેનોષ્ટ અને અમિયા ચક્રવર્તીતું 'રેડ એલીએન્ડર્સ'નું ભાષાંતર અને હૂર ખી. ધવલેતું 'માશી'ની વાર્તાઓનું ડચ ભાષાંતર.

x

x

x

દેશના ઘણા ભાગોમાંથી ઉઠેલા વિરોધને અંગે પબ્લીક પ્રોસીક્યુશનના ડિરેક્ટરે લંડનના ત્રણ આગેવાન પ્રકાશકો તથા બે લેખકો પર કહેવાતું બીભત્સ સાહિત્ય પ્રગટ કરવા માટે કામ ચલાવવાનું નક્કી કર્યું છે. આવા કડક નિયંત્રનની જરૂરીઆત અને અગત્ય પર ભાર મૂકવાની ભાષ્યે જ જરૂર હોઈ શકે.

પુસ્તકે તો જ્ઞાનના વાહન તથા આદર્શ ઉચ્ચ કરવાના સાધનરૂપે કાર્ય કરવું જોઈએ. તેને દૂષિત કરવું તે તો ધર્મલોપ કયો જ્યેતું છે. જ્યાં સુધી મનુષ્યસ્વભાવ છે તેવા રહેશે ત્યાં સુધી બીભત્સતાતું અસ્તિત્વ તો રહેવાતું જ; પરંતુ તેનો પ્રચાર કરવો તે લેખકોને તથા પ્રકાશકોને ઘટતું નથી.

x

x

x

સુંદર દેખાવનાં પુસ્તકો આંખ તથા હાથને આનંદજનક થઈ પડે છે. 'વર્ધનાં પચાસ પુસ્તકો'નું ન્યુયોર્કમાં પ્રદર્શન ખુલ્લું મૂકતાં, પ્રો. અર્વિન એડમેને સાહિત્યનાં પુસ્તકોના બાહ્ય રૂપરંગ પર થોડું કહ્યું હતું. હિંદી પ્રકાશકો બાહ્ય રૂપરંગને સામાન્ય બહુ અગત્ય આપતા નથી. અલ્પખત, પુસ્તકનાં લખાણ કરતાં બાહ્ય દેખાવની અગત્ય ઓછી છે, પણ તેથી તેના પર લક્ષ ન આપવાની વાત જરાજર નથી.

x

x

x

'વિશ્વભારતી'એ સામાન્ય વાચક માટે વિજ્ઞાન તથા સંસ્કૃતિનાં પુસ્તકોની એક માળા પ્રગટ કરવાનું નક્કી કર્યું છે. જે લોકો એક યા બીજી કારણે અંગ્રેજી પુસ્તકોના વાચનથી પોતાની અપૂર્ણતા પૂરી ન કરી શકે તેમ હોય તેવાઓની કેળવણી, આવા પુસ્તકોના અભાવે અટકી પડી છે. ઘણા વિષયોના પ્રાથમિક જ્ઞાનને માટે પણ આપણે પરદેશી ભાષાનો આશ્રય લેવો પડે તે દરેક ભાષાપ્રેમીને માટે શરમની વાત છે. શ્રી. ટાગોરને આ વસ્તુ અસહ્ય થઈ પડી હતી. ઘણાખરા વિષયોનું પ્રમાણભૂત જ્ઞાન આપી શકે તેવા વિદ્વાનોની આપણે ત્યાં ખોટ નથી, પરંતુ ઘણાખરા વિદ્વાનો જે ભાષા દ્વારા પોતે શીખ્યા અને શીખવે છે તે સિવાય બીજી ભાષામાં પોતાના વિચારો વ્યક્ત કરવાનો યત્ન કરવા કાં તો નારાજ હોય છે અથવા અશક્ત હોય છે. શ્રી. ટાગોરે આનો અંત લાવવા નિષ્ફળ કયો અને પોતાનાં પુસ્તકો 'વિશ્વ-પરિચય' તથા 'પાયરસ'અથવા આ માળાનું ધોરણ નક્કી કર્યું.

શ્રી. પ્રમથ ચોધરીએ 'પ્રાચીન હિંદુસ્તાન', શ્રી. પ્રમથનાથ સેનગપ્તાએ 'પૃથ્વીપરિચય' ડૉ. પદ્મપતિ બટ્ટાચાર્યે 'આહાર-ઓ-આહાર્ય', શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરે 'પ્રાણુતત્ત્વ' લખી આપી બહાર પડાવ્યા. શ્રી. નીતિ બી. ગોસ્વામીનો 'બંગાળી સાહિત્યનો ઇતિહાસ' તથા શ્રી. ચારુચંદ્ર બટ્ટાચાર્યનું 'પદાર્થવિજ્ઞાનનું' પુસ્તક બહાર પડવાનાં છે.

આ પુસ્તકોનાં રૂપરંગ, તેની કિંમત જોટલાં જ આકર્ષક છે. ઘણાં ખર્ચાં પુસ્તકોની કિંમત આઠ આના છે. માળાતું નામ લોકશિક્ષા અથમાળા છે.

શ્રી. રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના જન્મદિવસે, દર વર્ષે એક સો રૂપીઆની કિંમતનો સુવર્ણચંદ્રક કવિની પ્રતિમાના વિશિષ્ટ અંગ પર લેખ લખનાર વિદ્વાનને આપવામાં આવશે.

અખ્યાત વિદ્વાનવેતા, તત્ત્વવિદ્ અને કેળવણીકાર આચાર્ય રામેન્દ્ર સુંદર ત્રિવેદીનાં બધાં પુસ્તકો અગટ કરવાનો બંગીય સાહિત્ય પરિષદે નિષ્કૃષ્ટ કર્યો છે. તેમના મૃત્યુની ત્રેવીસમી સંવત્સરી ગઈ તા. ૬. ફી જુને હતી. આચાર્યનાં ઘણાંખર્ચાં લખાણો અત્યારે મળી શકતાં ન હોવાથી પરિપક્વો નિષ્કૃષ્ટ રતુત્ય છે. આચાર્ય ત્રિવેદી હમેશાં બંગાળીમાં જ લખાણો આપતા હતા. 'વૈજ્ઞાનિક શબ્દકોષ' તેમનો સાહિત્યમાં અગ્રગણ્ય ફાળો છે.

શ્રી. રામનરેશ ત્રિપાઠીએ તાજેતરમાં 'ત્રીસ દિન' નામક પુસ્તક લખ્યું છે અને નવી દિલ્હીના સસ્તુ સાહિત્ય મંડળે રૂ. ૧૫ ની કિંમતે તે અગટ કર્યું છે. આમાં પંડિત માલવિયાજીનું ચરિત્ર છે. લેખકે એક નવી જ શૈલી પ્રસંદ કરી છે. નામ દર્શાવે છે તેમ બનારસ વિશ્વવિદ્યાલયના સ્થાપક 'શાહી વાયક'ની સાથે ગાળેલ ત્રીસ દિવસની આ નિત્યનોંધ છે. પુસ્તક ખૂબ રસદાયક છે. પુસ્તકનું ખાસ આકર્ષણ તો એ છે કે, શ્રી. માલવિયાજીએ પોતે જ પોતાના જીવનકૃતિમાં એક સાહિત્યપ્રેમી પાસે વર્ણન કર્યું છે.

રશિયા પોતાની સંસ્કૃતિ જાળવવા માટે અત્યારે બધુંકર બુદ્ધ ખેલી રહેલ છે. 'વિશ્વવાણી' એ જુન ૧૯૪૨ નો અંક 'સોવિયેટ સંસ્કૃતિ અંક' કાઢ્યો છે. તેમાં રશિયન જીવનની વિવિધ બાજુ પર લખાયેલ પ્રમાણશૂલ લેખો છે. સામાન્ય વાચકને તેમાંથી રશિયન સંસ્કૃતિ, ધર્મ, વિજ્ઞાન તથા રાજકારણ સંબંધી કંઈ ને કંઈ જાણવાનું મળે છે. સોજા લેખોમાંથી શ્રી. ગોપાળ હલદરનો 'સોવિયેટ સંસ્કૃતિ'; ડૉ. એન. રહેમાનનો 'સોવિયેટ અને વિજ્ઞાન' અને શ્રી. મોહનચંદ્ર સેંગરનો 'સોવિયેટ સંસ્કૃતિ અને ધર્મ'નો નિર્દેશ કરવો આવશ્યક છે.

'વિશ્વવાણી' અવારનવાર ખાસ અંકો કાઢીને હિંદી સાહિત્ય ક્ષેત્રમાં અનુકરણીય દાખલો બેસાડે છે.

બુદ્ધને અંગે મુકાબેલા પ્રતિબંધ અને નિયમનને અંગે પ્રકાશનને હીક ધક્કો પહોંચે તે સ્વાભાવિક છે. ફક્ત સાહિત્યક્ષેત્રમાં જ વિચરતા પ્રકાશકોની મુશ્કેલી વધારે છે. છતાં ધારવાડની 'મનોહર અથમાળા' સરસ રીતે આલી રહી છે. આ માળાના એકાવનમાં પુસ્તકના પ્રકાશન વખતે ગડગમાં એક મહોત્સવ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. કાર્યક્રમમાં ભાષણો, કવિતાઓ તથા નાટક હતાં. પણ ખાસ બે બાબતોનો નિર્દેશ કરવો ઘટે છે. એક તો લેખકો તથા વાચકોના પ્રતિનિધિઓ વચ્ચે એકબીજાની મુશ્કેલીઓની ચર્ચા થઈ હતી. અને બીજું, પી. ઇ. એન. ની કથાઓ કાનડા લેખક મંડળ સ્થાપવાની યત્ન કરવામાં આવી હતી,

વાર્ષિક સાડાતણુ રૂપીઆના લવાજમમાં ' મનોહર મંચમાળા ' છેલ્લાં નવ વર્ષથી ૬ પુસ્તકો આપે છે. અત્યાર સુધી પ્રગટ થયેલાં પચાસ પુસ્તકોમાં નવલકથા, નવલિકા, કાવ્ય, નિબંધ, એકાંકી તથા લાંબાં નાટકો-એમ સાહિત્યનાં બધાં અંગોનો સમાવેશ થાય છે. સલાહકાર મંડળના સભ્યોના કારણે તે માટે ઘણું મેન જાય છે, પણ મંત્રી અને સામાન્ય તંત્રી શ્રી. જી. બી. જોશી (પોતે પણ લેખક છે) તેના અથાગ પરિશ્રમ તથા પૈર્ષ વિના માળા આજની સ્થિતિએ પહોંચી ન હોત.

x

x

x

૧૯૩૪ ની શરૂઆતમાં નીકળેલું મરાઠી માસિક ' મનોહર ' દિનપ્રતિદિન લોકપ્રિય થતું જાય છે. તેના જૂનના ' શતાંક 'માં છેલ્લા આઠ વર્ષમાં માસિક કરેલ કાર્યની તંત્રીએ નોંધ લીધી છે. તે સમય દરમિયાન માસિકમાં ત્રણ સંપૂર્ણ પુસ્તકો-એ આત્મકથા અને એક નવલકથા-ઉપરાંત ઘણા અગત્યના લેખો આવ્યા છે.

x

x

x

આંકસફર્ડ યુનિવર્સિટી પ્રેસની હિંદની શાખાએ ' આજનું રાજકારણ ' શીર્ષક હેઠળ, ચાલુ બનાવેા વિષે મરાઠીમાં ચોવીસ પાનાંની પુસ્તિકાઓ કાઢવાનું શરૂ કર્યું છે. આ પુસ્તિકાઓ ' જંગતના રાજકારણ ' પરની આ પ્રેસની પુસ્તિકાઓ જેવી જ છે. અત્યાર સુધીમાં ચાર પુસ્તિકાઓ બહાર પડી છે. શ્રી. ડી. જી. કર્વેકૃત ' હિંદી કારખાનાં ', શ્રી. આર. કે. ટટનિસકૃત ' વર્તમાન યુદ્ધ ' તથા ' રશિયા ' ઉપરની શ્રી. પી. જી. નેકરની પુસ્તિકા.

છાટાલાલ માનસિંગ દામદાર

૩૬

જ્ઞાનનું સર્વસ્વ

જ્ઞાનનો સખંધ હૃદયે સાથે, ગ્રહા સાથે છે એટલું કહેવું બસ નથી. એ મળવાનું સાધન પણ જાણવું જોઈએ. ઉપનિષદકાર કહે છે, જ્ઞાન મેળવવાનું સાધન છે તપ. તપસા દ્વારા વિજિજ્ઞાસસ્થ । ' તપ વડે બ્રહ્મ જાણવાની ઇચ્છા કર. ' ઉપનિષદ જોને તપ કહે છે તેને જ ગીતા સેવા કહે છે. જેમ આપણે ખૂબ ખાઈએ તો તેટલેથી કાંઈ પુષ્ટ થતાં નથી, હિલટો અપચો થઈ રોગ લાગુ પડવાનો સંભવ રહે છે. પ્રુષ્ટિ તો વ્યાયામ કરી જૂખ પેદા કરી ખાધેલું અન્ન પચાવીએ તો જ પ્રાપ્ત થાય છે, તેમ જ્ઞાનની જૂખ પેદા કરી જ્ઞાન ખાઈએ તો જ તે પચે છે. નહિ તો જ્ઞાનનો પણ અપચો થાય છે. અને જ્ઞાનની જૂખ તપશ્ચર્યા વ્યાયામ સિવાય ઉત્પન્ન થતી નથી. તેથી તપશ્ચર્યા એ જ્ઞાનનું અત્યંત આવશ્યક સાધન, તત્ત્વજ્ઞાનના અભ્યાસનો પહેલો પાઠ, પહેલું પગથિયું છે. તપશ્ચર્યા એ જ જ્ઞાનનું પહેલું પગથિયું છે એટલું જ નહિ પણ તે જ્ઞાનનું સર્વસ્વ છે,

વિમોચા માયે

સોવિયેટ રશિયાનાં અખબારો

ગયા અઠકે અમે “રશિયાનાં સામયિકો”ને લગતી ઊડતી હકીકત આપતો શ્રી. ઇ. મા. કામદારે લખેલો લેખ આપ્યો હતો. આ અઠકે રશિયાનાં વર્તમાનપત્રોને લગતી વિસ્તૃત માહિતી આપતો લેખ “નવસૌરાષ્ટ્ર”માં પ્રકટ થયેલો તે આ નીચે આપ્યો છે. —તંત્રી.

સોવિયેટ રૂઝ કોષ્ટ અન્ય અક્ષરેણુ છે. નાઝી ગરુડે એને પીંખી નાખવા આરંભેલી આક્રમણનો એ કોષ્ટ અન્ય તાકાતથી સામનો કરી રહ્યું છે. એના તાકાતભર્યા કસેવરને ઘડવામાં જે શક્તિએ અગત્યનો ફાળો આપ્યો છે એ તો ગમે તેવા પ્રગતિશીલ વ્યક્તિ-રાષ્ટ્રની પ્રશંસાને પાત્ર છે. એ શક્તિ તે રૂઝનાં વર્તમાનપત્રો છે.

સોવિયેટ રૂઝની એ અખબારી આવશે સોવિયેટ ક્રાન્તિ પછી પુનર્જીવન પામતી જનતાને પ્રગતિસાધક માર્ગો ચીંધ્યા છે. રૂઝી જનતાનું ઉન્નત અને સુસંસ્કૃત કસેવર ઘડવામાં આ અખબારો માનાં ધાવણુસમાં ખન્યાં છે.

વર્તમાનપત્રો અને દીવાલપત્રકો

આજના નૂતન રશીઆનું કસેવર આ વર્તમાનપત્રોએ ધડકું છે. સર્વોગ ઉન્નતિ સાધવામાં, અને જગતની કોઈ પણ પ્રભુ કરતાં જરાય કનિષ્ઠ નહિ એવો દરજ્જો પ્રાપ્ત કરવામાં પત્રોએ જ અન્ય ફાળો આપ્યો છે.

અખબારના સદાઓ કરતાં ય જે લાંબાંચોંઠાં રંગબેરંગી, સચિત્ર કે સાદાં પત્રકોએ જનતાને સદાય પ્રગતિને માર્ગે ધપાવે રાખી છે, તેવાં દીવાલપત્રકોનું મહત્ત્વ પણ કોઈ રીતે ઓછું અગત્યનું નથી.

આજના રશીઆનું નાનામાં નાનું ગામડું જુઓ, નાઝી ખોખામ્બારા કે લશ્કરે મચાવેલા ફેરથી તારાજ થયેલા એના લતા અને શેરીઓ જુઓ, આવા સર્વબંદી વિનાશનો સમજ મને સામનો કરવાની પ્રેરણા પાઠ જનારાં દીવાલપત્રકો અચૂક નજરે પડવાનાં જ. પ્રગતિ તૈયાર કરવામાં એ ભીંતપત્રકોએ ખૂબ સરળતા કરી આપી છે.

એ કરોડ નકલનો ફેલાવો

ઝારના સમયમાં સારાય રશિયામાં ફક્ત ૮૫૯ અખબારો હતાં, આજે ૯ હજાર પત્રો જુદી જુદી ૭૦ પ્રાંતિક બાવાઓમાં પ્રકટ થાય છે. લાખથી પણ વધુ નકલો આજે રૂઝની પ્રગતિ પહોંચે છે.

મોરકો ઉપરાંત વિવિધ પ્રાંતોની ૧૫ રાજ્યધાનીઓમાંથી મોટાં અને પ્રમાવશાળી પત્રો પ્રકટ થાય છે, જેનો ફેલાવો ૧ કરોડ ૯૦ લાખનો છે. આ ઉપરાંત પણ ખીખાં મોટાં શહેરોમાંથી પ્રસિદ્ધ યતાં પત્રોનો ફેલાવો ૧ કરોડ ૨૦ લાખ છે. ખેતરો અને કારખાનાઓ માટે પ્રસિદ્ધ યતાં પત્રો તો જુદાં જ. તેનો ફેલાવો ૧ કરોડ નકલોથી ઓછો નથી. પ્રકટ યતાં અખબારોની આ જમાતે સોવીએટ યુનીયનના પછાત પ્રાંતોને, અને ઝારના સમયમાં વસાહત જેવા વિસ્તારોને રાજ્યકર્તા રશીઆનોની હરોળમાં મૂકી દેવા માટે પ્રયાસો કર્યા છે. “પ્રગતિ” એ જ તેમનું સર્વપ્રથમ ધ્યેય રહ્યું છે.

હિંદમાં વર્તમાનપત્રો કેટલાં ?

હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા પ્રાંતો-માંથી નીચે પ્રમાણે વર્તમાનપત્રો પ્રકટ થાય છે:—

મદ્રાસમાં ૨૮૫, બુંબઈમાં ૨૬૦, બંગાળમાં ૭૦૪, સંયુક્ત પ્રાંતમાં ૧૩૨, પંજાબમાં ૪૩૬, બિહાર ઓરિસ્સામાં ૧૩૬, મધ્યપ્રાંત અને વરાહમાં ૫૮, આસામમાં ૪૬, દિલ્લી ૧૦૪, અને સરલ્હ પ્રાંતમાં ૧૮, મળી કુલ ૨૬૧૫ વર્તમાનપત્રો આને હિંદમાં પ્રકટ થાય છે.

થાય, તેનું નિરાકરણ કરવામાં શ્રેષ્ઠ ફાળો આપ્યો છે.

સંગઠનો અને પંચાયતોનાં પત્રો

મોરકોમાંથી પ્રસિદ્ધ થતાં પત્રો કાં તો સરકારી ખાતાઓ અથવા તો ટ્રૂડ યુનીઅનોની માલિકીનાં છે. તે બધાં ખેડૂતો, કામદારો, લાલ લશ્કર, લાલ નૌકાદળ અથવા ખૂદ સરકાર સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

મોરકોમાંથી પ્રસિદ્ધ થતા પત્ર “ઇન્ડેપેન્ડેન્સ”નો ફેલાવો ૧૫ લાખનો છે, કોમ્યુનિસ્ટ પક્ષના મુખ્યપત્ર “પ્રવદા”નો ફેલાવો બાવીસ લાખનો છે. જુવાનોના અખબાર “કોમ્સો-ગોલરકાયા પ્રવદા”નો ફેલાવો ૭ લાખનો છે. બાળકોના રાજ્યના પત્ર “પરોનીઅરકાયા પ્રવદા”નો ફેલાવો ૮ થી ૫૦ હજારનો છે અને “ટ્રૂડ” પત્ર ટ્રૂડ યુનીઅનની માલિકીનું છે.

નિષ્પક્ષપાત માર્ગદર્શન

મોરકો સિવાયનાં બીજાં મોટાં શહેરોમાંથી પ્રસિદ્ધ થતાં દૈનિક પત્રોની સંખ્યા ૫૦૦ ની છે. ગામ અને નિવૃત્તા સેવીએટ (પંચાયત)નાં ૪૫૦૦ પત્રો છે, ત્યારે ૪૬૦૦ પત્રો ખેડૂત અને કામદાર સમિતિઓનાં છે.

સેવીએટનાં આ પત્રો હંમેશાં રાજકીય, આર્થિક અને સામાજિક ક્ષેત્રોમાં પ્રગતિપદ્ધતિ માટે સખ્ત લડત ચલાવનાર પોદા બની રહ્યાં છે. હેલ્થનાં ૨૫ વર્ષોમાં જારના સમયની નિર્મળતા બાગલા, અજાનતા, ગરીબાઈ વગેરે દૂરથી અને પ્રાંતિક પૂર્વમંદ નાખૂદ થવા પાછળ આ વર્તમાનપત્રોનો ફાળો ઓછો નથી.

ખેતીવિપયક, કારખાનાઓવિપયક, લશ્કર અને નૌકાદળ વિપયક અથવા કોઈ પણ વિષયોના કોઈપણ પ્રશ્ન બંને થાય, આ પત્રો એકદમ સ્વતંત્ર માર્ગ મદલ કરે છે. એઓ કોઈની શેઠમાં તણનાં નથી. પ્રગતિપદ્ધતિ પત્રો પાસેથી સ્વતંત્ર દર્શનની જ આશા રાખે છે. આથી દરેક સમસ્યાનો સારી રીતે નિમ્નલ થઈ શકે છે, રશીઆ યુદ્ધમાં સંડોવાયું તે પછીથી

રશિયામાં બીનરશિયન ભાષામાં પ્રકટ થતાં પત્રોમાં પણ ઘણો વધારો થયો છે. આને તેની સંખ્યા ૨૧૮૮ ની છે. સેવીએટ પત્રોએ હેલ્થનાં ૨૫ વર્ષોમાં અગ્રગતિ સાધી છે. પરિણામે રૂસની અખબારી આલમમાં છાપવાના કાગળોની હંમેશાં એવું રહી હતી, જે કે કાગળનો ઉલ્લેખ બીજા બાદ આ આલમનો ચોર વિકાસ થયો છે.

સેવીએટમાં કોષ્ટપણ પત્ર ખાનગી વ્યક્તિ કે વ્યાપારી સંસ્થાની માલિકીનું નથી. એકેએક અખબાર રાજકીય, સામાજિક, સામ્યવાદી, ખેડૂત, કામદાર, રાષ્ટ્રીય એવા જુદા જુદા પક્ષોની માલિકીનાં છે.

આ બધાં પત્રોએ સેવીએટની પ્રગતિ સાધતાં જે કોષ્ટ અંતરાયો અથવા સમસ્યાઓ ઉત્પન્ન

આ પત્રોએ આગ્રિતો માટે મકાનો તેમ જ બીજી વ્યવસ્થાનો પ્રશ્ન ચર્ચ્યો છે. ખેતી અંગેનો કાર્યક્રમ પૂરો કરવા સૂચનો આપ્યાં છે, યુદ્ધ ઉત્પાદનના પ્રશ્નો પર પોતાની કલમ ચલાવી છે અને રાહ બતાવ્યો છે.

સ્વયંસેવક બાતમીદારો

રૂસના વિશાળ દેહને આટલી ઝડપથી જીતત કરનાર આ અખબારી આલમની વસતિ જુઓ તો ૫૦ હજાર પત્રકારોની. એમણે રશીઅન પત્રકારિત્વને આટલી ઉચ્ચ કક્ષાએ આપ્યું છે. તેઓ રશીઅન સમાજમાં નિઃશંક આગળપડતું સ્થાન ધરાવે છે.

હજારો માણસો યુદ્ધભેરના પર લડે છે. અને લાખો ઇસમ યુદ્ધ ઉત્પાદનને કામે લાગી ગયા છે, ત્યારે પ્રજામાં શાંતિ વ્યવસ્થા અને હિંમત જળવી રાખવામાં આ આલમના માનવોએ પ્રશંસનીય કામગીરી બજાવી છે-પ્રજાની મહાન સેવા કરી છે.

આ પત્રોને સહાય કરનારા અવૈતનિક પત્રકારોનું જૂથ પણ નાનું નથી. કામદાર ખેતરપત્રીઓ, ખાણ ખેતરપત્રીઓ, સૈનિક બાતમીદારો, નાવિક બાતમીદારો વગેરે જૂથો તો આ વિશાળ આલમને ખૂંદી વળતી જમાતો છે.

છાપાંએ આપેલી તાલીમ

બધા ખેતરપત્રીઓ જે જે સ્થળે વસે છે ત્યાંના લાભાલાભ સમજાને, કશાં જ વેતન વિના આ પત્રોને સમાચારો પૂરા પાડે છે.

આવા કેટલાક ખેતરપત્રીઓને કારખાનાઓના વ્યવસ્થાપકો કે વડાઓ દ્વારા કેટલીય મુશીબતો વેઠવી પડે છે, પણ તેઓ પોતાનું કાર્ય આજી રાખે છે. તેઓ માત્ર ખેતરપત્રીઓ જ નથી, તેઓ તો પોતાના આવા કાર્ય દ્વારા પોતાના સોવિયેટની ઉન્નતિના સાધકો બની રહ્યા છે.

૧૯૨૪માં આવા બાતમીદારોની સંખ્યા ૧૦ હજારની હતી. ૧૯૩૬માં તે વધીને લાખની બની હતી.

સોવિયેટ રૂસના આ આજના ધડવૈયાઓએ પોતાની તાલીમ કોષ-નિશાળ કે પાઠશાળામાંથી મેળવી નથી હોતી. ધણખરાએ તો પોતાનાં ગામોની અનેક દીવાલો પર ઠેરઠેર ચોડાયેલી પત્રિકાઓમાંથી પત્રકારિત્વની પ્રેરણા મેળવેલી હોય છે.

નૂતન રશિયાનું દરેક ગામ જુઓ તો તેની મોટી દીવાલો પર દેશભરની ખબરો, સ્થાનિક ખબરો, ટીકાઓ, સૂચનાઓ, કાટૂંનો, અને બીજાં રાષ્ટ્રીય પત્રોની કાપલીઓ પત્રના ઢંગમાં ગોઠવવામાં આવેલી હોય છે. આ કાર્ય સૌ સ્વેચ્છાએ જ કરે છે.

કુરસદના સમયે ગામમાંથી કેટલીક ખબરો એકઠી કરે છે અને જીંત પર તેને વ્યવસ્થિત રીતે ગોઠવે છે.

[અનુસંધાન પૃ. ૪૭૦ને હેઠે]

સોવિયેટ અખબારો

દેશપરદેશના સમાચારોનું સંપાદન કરી દુનિયાભરની અખબારોત્તમે તે પૂરા પાડનારી સોવિયેટ સમાચાર સંસ્થા 'ટાસ' એજન્સી નામથી જાહેર કરે છે.

*

હિંદન ખાતેના એ એજન્સીના સંવાદકાતા એડુ રાયસ્ટેઇન સોવિયેટ અખબારોત્તમે અહીં પરિચય આપે છે.

*

સોવિયેટ સંસ્થાઓમાં આજે નવહજાર પત્રોનું સંપાદન થાય છે. આ પત્રો સંસ્થાઓની ૭૦ ભાષાઓમાં છપાઈ પ્રકટ થાય છે. આ પત્રોની કુલ ૩ કરોડ ૮૦ લાખ નકલો છપાય છે.

પૂરવિહર

૧. આરસીની લીતરમાં—લેખિકા: શ્રી. વિનોદિની નીલકંઠ; પ્રકાશક: ગુજરે અંધરલ કાર્યોદય, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ. કાલિન કદનાં ૫૪ ૮+૧૫૦, આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦, ૧૯૪૨.

શ્રી. વિનોદિની નીલકંઠ આપણા સાહિત્યમાં એક સરસ લેખિકા છે. આ પુસ્તક, અગાઉ તેમણે લખેલું " રસદાર " બહાર પડી ગયા પછી ધણે વખતે લખ્યું છે. આરસીને તડકામાં મૂકતાં જેમ મેઘધનુષના વિવિધ રંગો જોવા મળે છે, તેમ લેખિકા બહેને જંગલ-આરસીમાં જોયેલાં વિવિધ દ્રવ્યોનાં દબદબ ચિત્રો રજૂ કર્યાં છે. એમની રમતિયાળ છતાં એકધારું આકર્ષણ જમાવી રાખતી વાર્તાકથનની શૈલી પુસ્તક પૂરું વાંચ્યા સિવાય નીચે મૂકવા દે તેવી નથી. એમની આ શૈલીમાં કવિત્વ છે, કલાની રજુઆત પણ છે. લેખિકા બહેન આલું સારું લખી શકે છે, પરંતુ તેમના એ લેખનનો લાભ આમ કવચિત જ જનતા પામી શકે છે; કારણ. તેઓ કોઈના કહેવાથી કલમ ચલાવતાં જ નથી; માત્ર લખવાની પ્રેરણા જગતાં હજારો કામ પડતાં મૂકી તેઓ લખવા ભેસી જાય છે. એટલે ધણે વખતે એમને લખવાની જગેસી પ્રેરણાના ફળસ્વરૂપ આ કવિત્વભર્યાં વિવિધ ચિત્રાત્મક વાર્તાકથનો સૌ પુસ્તકાલયો પોતાને ત્યાં જરૂર વસાવી લે.

૨. મારી કચ્છયાત્રા—લેખક: મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી; પ્રકાશક: દીપવંદ્ય ખાંદ્યા, છોટા સરાફા ઉત્તેન, (માળવા) કાલિન કદનાં ૫૪ ૩૨+૩૦૭, સચિત્ર કવર આચ્છાદન સહિત બોર્ડપટીનું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦.

મુનિરાજ શ્રી. વિદ્યાવિજયજીએ અગાઉ " સિંધયાત્રા " અને એવા બીજા પ્રવાસને લગતા વર્ણનાત્મક ગ્રંથો લખ્યા છે. મુનિશ્રીએ પાદપ્રવાસ દરમિયાન તે તે સ્થળોને લગતી માહિતીઓ એ ગ્રંથોમાં આપી હતી. આ પુસ્તકમાં પણ તેઓશ્રીના કચ્છના પ્રવાસનું

[સાંધણ પૃ. ૪૬૯]

ચેતાવાયેલી ચીનગારી

આવી ભીતપત્રિકાઓએ તો એક મદાન શક્તિ તરીકે બામ બજાવ્યો છે. આજના મદાપ્રાણ રશીઆને ઘડવામાં અને તે માટે લડત ચલાવવામાં ભીતપત્રિકાઓએ સૌથી વિશેષ અને શક્તિશાળી ભાગ બજાવ્યો છે. અખતારો કરતાં પણ આ દિવાલપત્રોએ ગામોમાં સારી અસર ઉપજાવી છે. ૧૯૨૪માં ફક્ત પાંચ હજાર ભીતપત્રિકાઓ આલેખાતી હતી, આજે ૧૦ લાખથી પણ વધુ ભીતપત્રિકાઓ લખાય છે. તેનો દેહ ઘડવા રોકાયેલા તંત્રી, સંપાદક, ખચરપત્રી અને લેખકો વગેરે મળીને લાખો માણસોની એક અનેાખી આલમ બની રહે છે. ૪૭૦]

વર્ણન છે. માત્ર વર્ણન જ નહિ પરંતુ ત્યાંની ભૌગોલિક અને ઐતિહાસિક વિગતો વર્ણવવાનું પણ તેઓ ચૂક્યા નથી. ઉપરાંત, કચ્છની નામાંકિત વ્યક્તિઓની ઓળખ પણ તેમણે આપી છે. એટલે કચ્છને લગતી પ્રાચીન-અર્વાચીન ઐતિહાસિક ભૌગોલિક તેમ જ સામાજિક માહિતી જાણવા માગનારને તે આમાંથી મળશે. લેખક સર્વધર્મ સમન્વયની દૃષ્ટિએ સર્વ વિગતો જોતા હોવાથી આ ગ્રંથમાં ધાર્મિક તટસ્થતા પણ જોવા મળે છે. પ્રવાસમાં ઉપયોગી થાય તેવા પ્રવાસમાર્ગ દર્શાવતો એક નકશો પણ આપવામાં આવ્યો છે.

૩. કુમકુમ—લેખક: શ્રી. કિશનસિંહ ચાવડા, પ્રકાશક: મેસર્સ એન. એમ. ત્રિપાઠીની કંપની, મુંબઈ-૨. કાઉન કદનાં ૫૭૪ ૨૪+૩૧૧, મુંદર સચિત્ર કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. અડી. ૧૯૪૨

પુસ્તકનો પ્રવેશક આપનાર શ્રી. ગુલાબદાસ ઝોક્કરના શબ્દોમાં કહીએ તો, શ્રી. કિશનસિંહ ચાવડાને નામે ચડેલ અનેક અનુવાદગ્રંથોમાંનો આ કંઈ એમનો એક અનુવાદગ્રંથ નથી, પરંતુ એમણે લખેલી અને પ્રયત્ન જ પ્રકટ થયેલી સોળ ટૂંકી વાર્તાઓનો આ સંગ્રહ છે. શ્રી. કિશનસિંહની આ સમગ્ર ભૌલિક વાર્તાઓ વાંચી જતાં સહેજે કહી જવાય છે કે, શ્રી. ચાવડા એક સિદ્ધહસ્ત અનુવાદક તો છે જ એટલું જ નહિ પણ એક સિદ્ધહસ્ત નવલિકાકાર પણ છે. એમની વાર્તા રજૂ કરવાની શેલી એકધારી હોખને તેના વાચન દરમિયાન જરાય વિશેષ પડતાં ગુરસે થઈ જવાય તેવી એક જ બેઠકે પૂરી કરવાનું મન થાય તેવી છે. એમની આ વાર્તાઓમાં કળા અને સૌંદર્યનો એમણે એવો સરસ મુમેન સાધ્યો છે કે એમને આપણા સાહિત્યના એક અચ્છા કલાવિષ્ણુ અને સૌંદર્યપારણું લેખક તરીકે ઓળખાવાતાં ભાગ્યે જ કોઈ વિવેચક સંકોચ અનુભવશે. અને એમની વાર્તાની ખરી ખુબી તો એ છે કે, એ કલા અને સૌંદર્યદર્શનને પંથે આમળ ને આમળ વધતાં શૃંગાર રસ વહાવતાં છતાં, વાચકને કદાચ લાગે કે હમણાં જ ખીભત્સતા આવી જશે; પરંતુ એ માટેની એમની કાળજી કોઈ અન્ય રીતે એને ટાળી દે છે. કુદરતને જોતાં જ તેના પ્રત્યે નાક સીકોડનારાઓને એમાં એમણે કલાનું દર્શન કરાવ્યું છે, રામજણીઓમાં પણ માતૃત્વની બાવના જુસાઈ ગયેલી નથી હોતી એની અન્ય પ્રતીતિ એમણે વાચકને એમની 'ભિખારણુની કુવા'માં દર્શાવી છે. અને સમાજ જેના પ્રત્યે હમેશાં તિરસ્કારની નજરે જુએ છે અને જેના મરણની પણ કોઈ પરવા કરતું નથી તેવા વ્યંડળો માટે પણ દર્દી લાગણી વ્યક્ત કરવાનો અવસર વાચકને "મીનનો અવાજ"માં આપ્યો છે.

આમાંની એકેએક વાર્તા કુચિપૂર્વક વાંચવી ગમે તેવી છે. પુસ્તકાલયો પોતાને ત્યાં વસાવવા પ્રયત્ન કરે.

૪. શ્રી ભજનસાગર—ભા. ૧ લો, પ્રકાશક: સસ્તુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય, ભદ્ર, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં ૫૫૬ ૪૮+૬૪૦, કવરે આચ્છાદન સહિત 'ગોડ'પટ્ટીનું 'પૂકું', મૂલ્ય રૂ. ૨. ૧૯૪૨. -

ઉપર્યુક્ત સંસ્થા તરફથી જુદાંજુદા ભક્તોનાં રચેલાં ભક્તિપ્રેરક ભજનોનું નાના કદનું "ભજનસાગર" બહાર પડેલું. તેની સં. ૧૯૮૨ ની સાલમાં તેરમી આવૃત્તિ પ્રકટ થયેલી. ત્યારપછી લાંબા ગાળે એમાં વધુ સંખ્યામાં ભજનો ઉમેરીને દળદાર ગ્રંથમાં આ પહેલેા ભાગ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે.

સહ. સ્વામીજીની ઉત્તરાવરથા મુખ્યત્વે પ્રભુભજન અને કથાશ્રવણમાં વ્યતીત થઈ હતી. અને તે સમય દરમિયાન તેઓથીએ આપણા પ્રાચીન અર્વાચીન ભક્તકવિઓનાં ભજનો સંગ્રહિત કરેલાં. જુદા જુદા ભજનસંગ્રહોમાંથી વીણી વીણીને એકત્ર કરેલાં ભજનો આ સંગ્રહમાં અપાયાં છે. ભક્તિરસિક જનતાને એ ભજનો આંતર આનંદ આપે તેવાં છે. કેટલાંક તો મોઢે ચઢી જાય તેવાં તેમ જ લોકમોખ્ય પણ થઈ ચૂકેલાં છે. એટલે ગામડે વસતી ભક્ત-પ્રજાને એ વાંચવાં ગમે તેવાં છે.

૫. મુખ્યોદ્ધ કથાસાગર—પ્રયોજક: સ્વામી ગણેશાનંદ. પ્રકાશક અને કદ ઉપર મુજબ. મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૦-૦૦.

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિનો પરિચય અમે "પુસ્તકાલય"ના એપ્રિલ-૧૯૪૦ ના અંકમાં ૫૫૬ ૧૭૪ પર આપ્યો છે. એ આવૃત્તિ સહ. સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ પાછળથી ખરીદી લીધાનું જાણમાં આવ્યું હતું. એ જ પુસ્તકની આ નવી આવૃત્તિ છે. છપાઈ-સફાઈ અને શુદ્ધિ આ આવૃત્તિમાં ઠીક જળવાયાં છે.

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

૬. વડોદરા રાજ્યની વસતિગણતરી (સન ૧૯૪૧) - ૧૯૪૧ની સાલમાં રાજ્યમાં થયેલી વસતિ ગણતરીના માહિતીભર્યા આંકડા આ પુસ્તકમાં આપવામાં આગ્યા છે. એ આંકડાઓ પરથી રાજ્યની વસતીની શું રિયતિ છે તે જાણવા મળે છે. ઉપરાંત પાછલી વસતિગણતરી અને તત્કાલીન રિયતિની તુલનાનું પણ સારું સાધન મળી રહે છે. આ ઉપરાંત રાજ્યમાં અત્યારની પ્રજાશિક્ષણની, રહેઠાણની તેમ જ સાંસારિક અને ગુજરાનનાં સાધન વગેરે રાજ્યનાં કર્યા અને ગામોની રિયતિનો અભ્યાસ કરનારને કિંમતી માહિતી મળે તેમ છે. પુસ્તકાલયોમાં, માહિતીગ્રંથ તરીકે આ પુસ્તક અવશ્ય હોવું ઘટે.

૭. અણ્ણહિલવાકનો સુવરાજ (પૂર્વોર્ધ અને ઉત્તરોર્ધ) - લેખક: શ્રી નૌતમકાન્ત સાહિત્યવિહારી; પ્રકાશક: જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, પીરમથા રોડ, અમદાવાદ; સન ૧૯૪૧; કાઉન ૧૬ પેજ કદનાં ૫૫૬ પહેલા ભાગનાં ૧૯૬ અને બીજા ભાગનાં ૨૪૨; બંને ભાગનાં સચિત્ર આચ્છાદન સહિત પાકાં પૂઠાં, મૂલ્ય અનુક્રમે રૂ. ૨ અને રૂ. ૨ાા.

જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તકભાગાના પુસ્તક ૧૦૨ તથા ૧૦૩ રૂપે પ્રસિદ્ધ થતી, ગુજરાતના આવડા રાજ યોગરાજના સમયની આ એક ઐતિહાસિક નવલકથા છે. યોગરાજ કેટલો ન્યાયી, શુદ્ધિશાળી, પરાક્રમી અને આવડા રાજ્યોના કુળની કીર્તિને વધારનારો હતો તે આ વાર્તા ખાસ દર્શાવે છે. આવડા રાજ્યની વધતી જતી કીર્તિનો નાશ કરવા સોલંકીઓ કંઈ ને કંઈ

પ્રયાનો કરે છે; રાજ્યમાં વસતી જુદી જુદી કોમેને અંદરેઅંદર અચડાવી કલહ ઉપગમે છે; પ્રજાના નેતાઓને અનેક જાતનાં પ્રલોભનો જતાવી, યોગરાજ સામે જુદા જુદા આલેષો મુકાવે છે અને ઉશ્કેરે છે. છેવટમાં બળવો ભગે છે, અને એમાં યોગરાજને કાને ' પોતાના પુત્ર ક્ષેમે વેપારીઓનાં વહાણ લૂંટ્યાં છે ' એ હકીકત આવતાં, યોગરાજ, પોતાના ચાવડા કુળને લાગેલા લાંછનથી અચાવવા પોતાની જાતે ચિતા ખડખડી બળી મરે છે.

આ વાર્તા, વાચકને, યોગરાજના સમયની રાજનીતિ, યુદ્ધનીતિ તથા યુધ્ધતથ્યા કેવાં હતાં તે જાતવી, સાચા રાજવીઓ કેવા હોઈ શકે તેનો ખ્યાલ સામાન્યપણે ઠીક આપે છે. વાર્તા એકંદરે સારી છે. અને વસ્તુગૂંથણી પણ ઠીક છે.

અ-‘દ્રષ્ટા’

૮. શંખેશ્વર મહાતીર્થ—પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યમાં જૈન લેખકોએ કાળો આપેલો છે તે સર્વને સુવિદિત છે. અર્વાચીન ગુર્જર સાહિત્યમાં પણ તેમણે પોતાની યશસ્વી પ્રજ્ઞાલિકા બજાવી રાખી છે. સુનિરાજ જયન્તવિજયજીનું રચાન અર્વાચીન સાક્ષરસમાજમાં બહુજી છે. તેઓ ઇતિહાસ અને શિક્ષાલેખોમાં ખૂબ રસ ધરાવે છે. તેમની પ્રૌઢ લેખિની દ્વારા અત્યાર સુધીમાં વિહારવર્ણન, આજુ, બ્રાહ્મણવાડા, હેમચંદ્ર-વચનામૃત, અશ્વેદ પ્રાચીન જૈન લેખ સદૌહ વગેરે ઉપયોગી ગ્રંથો રચાયા છે. ' શંખેશ્વર મહાતીર્થ ' ના પ્રકાશનથી તેમના કીર્તિસ્થંભોમાં એકનો ઉમેરો થયો છે.

શંખેશ્વર તીર્થ એ જૈનોનું પ્રાચીન, પ્રભાવક અને મહત્વનું તીર્થ છે. જુદાકાળના ' જંગલમાં ડોકિયું ' કરી લેખકની સંશોધનવૃત્તિએ આ તીર્થના એક સળંગ ઇતિહાસની કહીઓ મેળવી છે. તીર્થની ઉત્પત્તિ, પ્રતિમાની ઉત્પત્તિ, તેના પ્રભાવ-માહાત્મ્ય-ચમત્કારો, શંખેશ્વર ગામનો ઇતિહાસ, તેની પ્રાચીન બહોળલાક્ષી, તેનું વર્તમાન સ્વરૂપ, મંદિરની રચના વગેરેનું સર્વાંગ સુંદર વર્ણન એક સાચા ઇતિહાસકારની અદાથી પુસ્તકમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. શિક્ષાલેખોવાળો ભાગ પુરાતત્ત્વરસિકોને અત્યંત ઉપયોગી નીવડવા સંભવ છે. ગુજરાતના ' પઢિયાર ' નામથી સુપ્રસિદ્ધ દેશના ઇતિહાસમાં અને ગુજરાતના શૃંગલાખ્યદ્ધ ઇતિહાસની સંકલનામાં આ શિક્ષાલેખો અતિ ઉપયોગી યાવ તેમ છે. લેખકે આ શિક્ષાલેખો પાછળ પોતાના કિંમતી સમયનો ભોગ આપી ઇતિહાસસર્જનમાં અમૂલ્ય ફાળો આપેલો છે.

આ ગ્રંથના બે વિભાગ પાડવામાં આવ્યા છે: પહેલામાં આ તીર્થનું ઐતિહાસિક અને વર્તમાનકાલિક વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે, અને તે સોળ પ્રકરણોમાં વહેંચી નાખવામાં આવ્યું છે. તે ઉપરાંત શિક્ષાલેખોનું ગુજરાતી ભાષાંતર, શંખેશ્વર જતાં માર્ગમાં આવતાં ગામોની હકીકત અને બીજી ઉપયોગી હકીકતો પરિશિષ્ટરૂપે આપવામાં આવેલ છે. બીજા વિભાગમાં ૧ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત વિભાગ, ૨ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત ઉદ્ધૃત વિભાગ, ૩ ગુજરાંતી-હિંદી વિભાગ, અને ગુજરાતી-હિંદી ઉદ્ધૃત વિભાગ ઉપરાંત તીર્થ સંબંધી કથો, સ્તોત્રો, સ્તુતિ, શ્લોક છંદ, સ્તવનાદિ પ્રચૂર માહિતી પીરસવામાં આવી છે.

પ્રાચીન રચાપત્તના નમૂનારૂપ મંદિર નેટલું મનોહર છે તેટલું જ તેનાં પંદર ચિત્રો આપી પુસ્તકને મનોહર બનાવવામાં આવ્યું છે. તીર્થ પર શ્રદ્ધા અને ભક્તિ રાખનાર સંસ્મરને તે આ ગ્રંથ નેટલો ઉપયોગી છે તેના કરતાં પ્રાચીન ભાષા, રીતરિવાજો, શિક્ષાલેખો, કૃતિઓ

અને પ્રાચ્ય વિદ્યા શોખીનોને આ ગ્રંથ વધુ ઉપયોગી નીવડવા સંભવ છે. દૂરકમાં ‘શંખેશ્વર’ સર્વસંગ્રહ જેવો આ ગ્રંથ બન્યો છે. તેમાં શંખેશ્વરની ભવ્યતા, પ્રાચીનતા અને અવતનતાને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે, અને આરામપુરણીમાં બેઠાં બેઠાં પરિચીલન કરવાથી શંખેશ્વરની ભવ્ય યાત્રાનો લાભ વાચક મેળવી શકે તેમ છે.

૯. પાવાગઢથી વડોદરામાં પ્રકટ થયેલા છુરાવલા પાર્શ્વનાથ—આ પુસ્તક ઉમર લેખકનું નામ હાપવામાં ન આવ્યું હોત તો પણ અંદરનાં થોડાં પાનાં ઉપલાવનાર લેખકની શૈલીથી પરિચિત હરમોષ વાચક કહી શકત કે તેના લેખક પંડિત લાલચંદ્રજી હોવા જોઈએ. મંડિતજીની વિદ્વતા, તેમની ઇતિહાસઅન્વેષણશક્તિ, અને તેમનો પ્રાચીનતાપ્રેમ પાને પાને દૃષ્ટિગોચર થાય છે. ગુર્જર સાક્ષર સમાજમાં ભાગ્યે જ કોઈ પંડિતજીની લેખિનીને નહિ પીછાનતું હોય. તેમની સાહિત્યસેવા વિપુલ અને વિવિધતાભરી છે અને તેમની સાક્ષરતા હંડા અભ્યાસ, વિશાળ વાચન અને નહર હડીકતો ઉપર નિર્ભર થયેલી છે.

આ પુસ્તક, તેનું નામ સૂચવે છે તેમ, ફક્ત છુરાવલા પાર્શ્વનાથ સંબંધી હકીકતો કે ઘટનાઓ આપીને અટકતું નથી. પરંતુ તેમાં કેટલાંયે મહત્ત્વનાં સ્થળો, પુસ્તકો અને વ્યક્તિઓ વિષે સપ્રમાણ ઇતિહાસ રજૂ કરવામાં આવેલો છે. પાવાગઢની ક્ષતિકા, વડોદરાના રાજ્યકર્તાઓ, જૈનમંદિરો-મૂર્તિઓ, પાવાપતિના પૂર્વજ વીર વૃષ્ણીરાજ ચૌહાણ અને અન્ય ચૌહાણ મહારાજાઓ, જૈનમંત્રીશ્વરો આદિનો પ્રમાણિક ઇતિહાસ આ ગ્રંથમાં નજરે પડે છે. સંખ્યાબંધ પ્રસિદ્ધ અને અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથોના અન્વેષણ અને અચાગ જહેમતથી અહીં કહીબંધ ઇતિહાસ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. પુરાતત્ત્વના અભ્યાસીઓને, ઇતિહાસના સંશોધકોને, તીર્થપ્રેમીઓને અને કાવ્યશોખીનોને આ ગ્રંથમાંથી કંઈ ને કંઈ નવીન જાણવાનું મળે તેમ છે. ઇતિહાસ અને પુરાતત્ત્વના જ્ઞાનના નિયોડરૂપ આ ગ્રંથમાં પ્રત્યેક હકીકતના પુરાવા, પાસંતરો, મતાંતરો અને ટિપ્પણીઓ આપી લેખકે પોતાની ઉચ્ચ શ્રેણી અને સંસ્કરણશક્તિનો સહજ પરિચય કરાવ્યો છે. તીર્થના મહિમા, રમરજો, સ્તોત્રો, યાત્રા-સંધો, મંદિર, મંડપ, દેવકુલિકાઓ, ઉપદ્રવો, હાદરો વગેરેનો ક્રમબદ્ધ ઇતિહાસ અહીં રજૂ થયો છે. ગુજરાતના ઇતિહાસ સાહિત્યમાં આ વિદ્વતાપૂર્ણ ગ્રંથ એક મહત્ત્વનો અને આવકારદાયક ઉમેરો કરે છે અને પંડિતજીની ષષ્ટી કીર્તિને વધુ દૈહીપ્રમાણ જનાવે છે.

નાગકુમાર મકાતી

૧૦. ઇન્ડો આર્યન એન્ડ હિન્દી (અંગ્રેજી)—લેખક: શ્રી. સુનીતિકુમાર ચેટરજી, પ્રકાશક: ગુજરાત વનોક્યુલર સોસાયટી અમદાવાદ. મૂલ્ય. રૂ-૮-૦

ગુજરાત વનોક્યુલર સોસાયટીના અનુરનાતક સંશોધન વિભાગના ઉપક્રમથી ભાષા-શાસ્ત્રના વિષયમાં નિષ્ણુત એવા ગ્રેફેસર સુનીતિકુમાર ચેટરજી તરફથી અંગ્રેજીમાં અપાયલાં આઠ વ્યાખ્યાનો હિંદુસ્તાનમાં આર્ય ભાષાનો વિકાસ કેવી રીતે થયો તેના પર કેટલોક નવો જ પ્રકાશ ફેંકે છે. આર્યોના પ્રાગૈતિહાસિક પૂર્વજો યુરોપ અને એશિયામાં ફેલાઈ ગયા તે પૂર્વે તેમની ભાષા એક હતી, ધણા પ્રાચીનકાળ પૂર્વે તેઓ યુરોપ અને એશિયાના જુદા જુદા પ્રદેશોમાં જુદાં જુદાં ભાગોમાં જઈ પ્રવેશ્યા અને તે તે પ્રદેશોની ભાષા અને સંસ્કૃતિની તેમના પર કેવી અસર વધ વગેરેની રસપ્રદ વિગતો અભ્યાસીઓને આનંદ આપે તેવી છે.

બીજો વિભાગ હિંદી ભાષાના વિકાસને અંગેનો છે જે તે ભાષાના કેટલાક પ્રશ્નોની નવેસરની વિચારણા રજૂ કરે છે.

ભાષાશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં આ પુસ્તક એક મૂલ્યવાન ઉમેરો છે. ગુજરાતીમાં એવું ભાષાંતર આવકારક થઈ પડશે અને અભ્યાસીઓ એ વિષયને વધારે સારી રીતે સમજી શકશે. આવી વ્યાખ્યાનમાળા યોજવાની પરિપાટી સ્થાપવા માટે સોસાયટી અભિનંદનને પાત્ર છે. આવી જ વ્યાખ્યાનમાળા ગુજરાતી ભાષાના વિકાસને અંગે યોગ્ય એ ઇચ્છવા જેવું છે. નરસિંહરાવ પછી એ પ્રદેશમાં કોઈએ ખાસ પ્રયત્ન કર્યોનું જાણવામાં નથી.

૧૧. છુદ્ધિપ્રકાશ : લેખસંગ્રહ લા. ૨ જો - સંપાદકો: શ્રી. નવલરામ જ. ત્રિવેદી, એમ. એ. તથા શ્રી. અનંતરાય મ. રાવળ, એમ. એ., પ્રકાશક: ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી, અમદાવાદ. પૃષ્ઠસંખ્યા ૪૫૮, કિ. રૂ. ૧-૮-૦. ૧૯૪૨.

છુદ્ધિપ્રકાશ લેખસંગ્રહ ભાગ પહેલાની જેમ આ સંગ્રહ પણ યોગ્ય પ્રતિનિધિ લેખોની ચૂંટણીથી ઉપકારક બન્યો છે. પ્રથમ ભાગમાં લેખસામગ્રીના જે વિભાગો હતા તે સૌ ઉપરાંત બીજા ભાગમાં 'શિક્ષણ વિચાર'નો વિભાગ ઉમેરવામાં આવ્યો છે. 'છુદ્ધિપ્રકાશ' પોતાની નીતિ અનુસાર સાહિત્ય-જગતની અને સમાજની જે એકધારી સેવા કરી રહ્યું છે તેની યાદીએ આ બંને લેખસંગ્રહો તેમની પોતાની રીતે ઉપયોગી બની રહેશે એમાં શંકા નથી. આમાંના ઘણા લેખો અનુસ્નાતક વિદ્યાર્થીઓને કેટલાક અપ્રાપ્ય લેખો મેળવવા માટે સાંતુકૂળ બનવા ઉપરાંત જિજ્ઞાસુઓને પણ 'છુદ્ધિપ્રકાશ'ની પ્રગતિના માર્ગચૂક સ્તંભો જેવા લાગશે.

૧૨. આપણા કવિઓ—ખંડ ૧ : (નરસિંહ યુગની પહેલાં)—લેખક શ્રી. કેશવરામ કાશીરામ શાસ્ત્રી, પ્રકાશક: ઉપર પ્રમાણે, કાઉન કદનાં, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૪૦૫૪૩૬, કિ. રૂ. ૧-૦-૦. ૧૯૪૨

શ્રી. કેશવરામ શાસ્ત્રીનું નામ હવે ગુજરાતી સાહિત્યજગતમાં અગ્રણ્ય રહ્યું નથી. પ્રસ્તુત પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિ તેમને તેમની સાહિત્યિક પ્રગતિના સોપાનમાર્ગનાં કેટલાંય પગલાં આગળ લઈ જાય છે. વિષયનો તત્ત્વરપણી અભ્યાસ, પ્રાકૃત અપભ્રંશ વગેરેનો નિકટ પરિચય, રસનિષ્ઠ ઔચિત્યદષ્ટિ અને સિદ્ધહસ્ત લેખનકલાનાં અહીં દર્શન થાય છે.

ઇ. સ. ૧૨૯૭ થી ઇ. સ. ૧૪૦૦ સુધીનો લગભગ સો વર્ષનો સમય જેને શ્રી. કે. મા. મુનશી પોતાના "Gujarat and its Literature"માં A Century of change—અર્થાત્ અધિકારયુગ કહે છે તે વિધાનનો સફળ રીતે પ્રતીકાર કરવા ઉપરાંત લેખકે ગૌર્વર અપભ્રંશ (પ્રાચીન ગુજરાતી)થી માંડીને નરસિંહ મહેતાના કવનકાળ સુધીના સમયનો સાહિત્યઇતિહાસ ઉપલબ્ધ સાહિત્યકૃતિઓનાં સાધનો દ્વારા રજૂ કર્યો છે. આમ ઇસ્વી સનના છઠ્ઠા સદાયો માંડીને પંદરમા સદાય સુધીની સાહિત્યકૃતિઓનો સળંગ પરિચય થવાથી ભાષાનાં સ્વરૂપોમાં જે ફેરફારો થયા છે તેના પર નવો જ પ્રકાશ પડી સમગ્ર ભાષાસ્વરૂપનો વિકાસ યોગ્ય રીતે સમજવામાં જે અનુકૂળતા થઈ છે તેને માટે સાહિત્ય-

જનતા લેખકની ઝણી રહેશે. ગુજરાતી સાહિત્યમાં જેન લેખકોનો જે ફાળો છે તે વિશે ઘણા ઉલ્લેખો ઉદાપોહો થયા છતાંય તે તરફ અત્યાર સુધી જે દુર્લભ સેવાતું હતું તે રીતિતે પ્રવૃત્ત ગ્રંથના પ્રકાશનથી ઘણું અંશે દૂર થઈ છે એટલું જ નહિ પણ તેણે સાહિત્યના અભ્યાસીઓને એ વિશે એક નવી દૃષ્ટિ પણ આપી છે.

મરાઠી સાહિત્યમાં મરાઠી બાપાને નવમા સૈકાથી અને સાહિત્યને બારમા સૈકાથી સ્વીકારવામાં આવ્યાં છે. સુકુંદરાજ, યાનેશ્વર, નામદેવ વગેરે જે કાળમાં થયા તેને મરાઠી સાહિત્યના પ્રથમ યુગ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ યુગ એટલે ઇ. સ. ૧૨૦૦ થી માંડીને ઇ. સ. ૧૪૫૦ સુધીનો યુગ. ગુજરાતી સાહિત્યમાં લગભગ આ જ ગાળામાં કરી જ સાહિત્યપ્રવૃત્તિ ન થઈ હોય એમ માની શકાતું ન હતું. શ્રી. શાસ્ત્રીના પ્રયત્ને સાહિત્ય ઇતિહાસના એ અંકોગ જે કાંઈ ઉપલબ્ધ સાહિત્યની સામગ્રી દ્વારા સાંધી શકાયા છે એથી ગુજરાતી સાહિત્યજગતને સાહિત્યનો સળંગ ઇતિહાસ મેળવી આપવાનું માન લેખક જરૂર લઈ શકે. પુસ્તકના પ્રારંભમાં કરેલી બાબતો ચર્ચા અભ્યાસયોગ્ય છે.

આવા કાળમાં પણ પાંચસો પાનાંનું આ અભ્યાસ યોગ્ય પુસ્તક એક રૂપિયામાં મેળવી અભ્યાસીઓ પોતાનો પુસ્તકસંગ્રહ સમૃદ્ધ બનાવવાની આ તક જતી નહિ કરે એમ આશા રાખીએ.

—દા.

૧૩. કેસૂડો અને સોનેરુ તથા કોજામિ ? —લેખક: હરિશ્ચંદ્ર ભ. ભટ્ટ; પ્રકાશક: ધી પ્રાક્ષિક પ્રેસ, ૨૨, કલ્યાણદાસ બિલ્ડિંગ, ગોવળિયા ટેંક રોડ, મુંબઈ; મુખ્ય વિદેતા: આર. આર. શેઠની કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ; પૃષ્ઠ ૧૦૯, પૂઠું કાચું; કિંમત ૧-૦-૦.

આ ચોપડીમાં ગુજરાતના ઊંચતા કવિ શ્રી. હરિશ્ચંદ્ર ભટ્ટની સ્વતંત્ર રચેલી કવિતાઓ તથા એક લાંબી પોલિશ બાપા ઉપરથી રચેલી કવિતાનો સમાવેશ થાય છે. સ્વતંત્ર કવિતાઓમાં પહેલી કવિતા 'કેસૂડો અને સોનેરુ' નામની છે. અને પોલિશ ઉપરથી રચેલી કવિતાનું મથાણું 'કોજામિ' છે. આસ આ ચોપડીનું નામ આ બે કવિતાનાં નામ બેમાં કરી પાડેલું છે. આ નામ કલ્પિત લાગે છે, તથા તેના ઉપરથી ચોપડી સંબંધી ખ્યાલ કંઈ આવતો નથી.

સ્વતંત્ર કવિતાઓ જુદા જુદા વિષયો સંબંધી છે. એમાં 'એ નેનમાં', 'દેવે છુપાઈ' 'અલકલટની શોભા', 'સદેદ ચંપાનાં ફૂલોને' વગેરે સુદર છે.

પોલિશ ઉપરથી રચેલી કવિતા લાંબી છે. એમાં એક માણસને અગમ્ય નાદ સંભળાય છે. એ નાદ સંભળાવાને લીધે એની શાંતિ નાશ પામે છે, એ શાંતિ કાયમ રહે તથા પોતે કુટુંબસુખ પૂર્વવત્ ભોગવી શકે તે માટે તે તથા તેની પત્ની પ્રયત્ન કરે છે. પરંતુ આખરે તેનાથી એ નાદને વશ થયા વગર રહેવાનું નથી, અને તેથી એ મૃત્યુ પામે છે. પાછળ એની સ્ત્રી દુઃખી થાય છે. આ વસ્તુમાં રાગ અને ત્યાગ વચ્ચેનું ધર્મજ્ઞ અને છેવટે ત્યાગનો વિન્ય દેખાય છે.

આ ચોપડી કવિતાપ્રેમીઓને એકંદરે ગમશે, એની કિંમત કંઈક વધારે લાગે છે. સામાન્ય ભણેલાને આ ચોપડી ખાસ આકર્ષી શકશે નહિ.

શ. સો. પટેલ

સામયિકો

૧ બાલમિત્ર—તંત્રીઓ: શ્રી. પુરુષોત્તમ શાહ અને શ્રી. નટવરલાલ દવે; પ્રકાશક: ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટિ, આણંદ. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩-૮-૦.

ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટિ તરફથી છેલ્લાં એકવીસ વર્ષ થયાં આ બાલમાસિક પ્રકટ થાય છે. સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીન સાહેબે ચરોતરમાં શિક્ષણપ્રચારનો ભેખ લીધો તેમ બાલશિક્ષણ માટે પણ તેમના પ્રયત્નો ઓછા નહોતા. એમણે વસો ખાતે બરેલો બાલ-શિક્ષણ તાલીમવર્ગ તો બહુ તાત્કાલે જ હોય તેમ ધણાય શિક્ષકોને બહુતો છે. તેવું જ બાળકોના શિક્ષણમાં સાથ આપે તેવું, બાલવાચનપ્રચાર માટે ભારે શુભરાતી ભાષામાં માત્ર એકાદ આંગળીને વેઢે ગણાય તેટલાં જ બાલમાસિકો હતાં ત્યારે, બાળકો માટેનું ઉમદા વાચન આપતું આ માસિક શરૂ કરેલું અને એણે સહગતના અવસાનકાળપર્યંત તો એતું એ ધ્યેય બળવી રાખ્યું હતું. પરંતુ પાછળથી એ ધ્યેય પૂરતા પ્રમાણમાં જળવાયેલું નોંધ શકાયું નહોતું; તે સંબંધે નોંધવું પડે છે.

ગયા માસથી એના નવા તંત્રીઓએ એને નવી જ સમગ્ર વટ સાથે પ્રકટ કરવા માંડ્યું છે. અને આ સપ્ટેમ્બર અંકમાં એક પણ ભેખ એવો અપાયો નથી કે જે બાળકોને પાંચવો ગમે તેવો ન હોય; એટલું જ નહિ પરંતુ ઉપયોગિતાની દૃષ્ટિએ પણ એના લેખો ખાસ વાચનપાત્ર છે. દરેક ભેખ બાળકને કંઈ ને કંઈ નવું જ બહુવાતું આપે છે. કાલ્પો કેટલાંક ખાસ બાલભોગ્ય હોઈને બાળકોને ગાવાં-મોઢે કરવાં ગમે તેવાં છે.

તંત્રીઓ ભવિષ્યમાં બાળકોને આવું ને આવું ઉપયોગી અને બાળકોની નિરાસા તૃપ્ત કરે તેવું વાચન આપતા રહે એજ અભીપ્સા.

૨ નવચેતન (રંગભૂમિ અંક)—તંત્રી અને પ્રકાશક : શ્રી. ચાંપશી વિ. ઉદેશી; કોડી રોડ, વડોદરા. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧-૬-૦

આપણે ત્યાં ન્યારથી સિનેમાનો પ્રચાર શરૂ થયો ત્યારથી કેમ બહુ રંગભૂમિની કહાણી શરૂ થઈ છે અને એનાં કલાવૈવિધ્ય બહુ દ્રવે જવા બેઠાં હોય તેમ લાગે છે. એને અનુલક્ષીને મુંબઈ રેડીઓ સ્ટેશનના શુ. ડિરેક્ટર શ્રી. ચંદ્રવદન મહેતાએ તેમજ શુભરાત સાહિત્ય સભાએ રંગભૂમિ-નટ્યર રચાપવાના પ્રયત્નો કરેલા. તેનાં પણ કંઈ પરિણામ જણાયાં નથી; જ્યારે “નવચેતન” વર્ષે એકાદ રંગભૂમિ અંક પ્રકટ કરી આપણને એની યાદ તાજી કરાવે છે. આ અંકમાં રંગભૂમિના વ્યવસાયમાં સક્રિય કાર્ય કરતા જણીતા નટો અને સંચાલકોના આપણી રંગભૂમિની હાલની પરિસ્થિતિ દર્શાવતા લેખો છે. રંગભૂમિ, અને નાટ્યકલાના શોખીનોને આ અંક જરૂર ગમશે.

માસિકો મળ્યા તારીખ

નામ	પુસ્તક	અંક	માસ	તારીખ
કિશોર	૭	૫-૬	મે-જુન	૨૬-૮-૪૨
કુમાર	૧૯	૮	ઓગસ્ટ	૨૫-૮-૪૨
ખેતીવાડીવિજ્ઞાન	૩૦	૯	સપ્ટેમ્બર	૨-૯-૪૨
ગુપ્તસુન્દરી	૩૮	૧	સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૨
મામજીવન	૧૨	૧૦	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
ધરશાળા	૨	૧૦	ઓગસ્ટ	૧૧-૮-૪૨
ચરોતર	૧૨	૮	ઓગસ્ટ	૧૬-૮-૪૨
ચિત્રમય જગત	૨૮	૬	સપ્ટેમ્બર	૩-૯-૪૨
નવચેતન	૩૮	૫	સપ્ટેમ્બર	૧-૯-૪૨
ઊર્મિ અને નવરચના	૭	૫	ઓગસ્ટ	૨-૯-૪૨
નૂતન શિક્ષણ	૮	૧	સપ્ટેમ્બર	૨-૯-૪૨
ખાદીદાર	૨૦	૮	શ્રાવણ	૨૬-૮-૪૨
પ્રસ્થાન	૧૭	૨	જેઠ	૩-૯-૪૨
બાલજગત	૪	૯	સપ્ટેમ્બર	૨-૯-૪૨
બાલજીવન	૨૨	૮	ઓગસ્ટ	૯-૮-૪૨
બાલમિત્ર	૨૨	૨	સપ્ટેમ્બર	૨-૯-૪૨
બાલસખા	૬	૨	જુલાઈ	૧-૭-૪૨
બાળક	૨૦	૯	સપ્ટેમ્બર	૧-૬-૪૨
શુદ્ધિપ્રકાશ ત્રિમાસિક	૮૮	૪	એપ્રિલ-જુન	૩૦-૭-૪૨
યુવક	૧૨	૮	સપ્ટેમ્બર	૬-૯-૪૨
રેખા	૪	૧	ઓગસ્ટ	૩૦-૭-૪૨
વૈદકવ્યતરુ	૪૭	૮	ઓગસ્ટ	૬-૮-૪૨
બ્યાયામ	૨૭	૮	ઓગસ્ટ	૧૫-૮-૪૨
શારદા	૩૭	૫	ઓગસ્ટ	૧૫-૮-૪૨
શિક્ષણ અને સાહિત્ય	૩	૧૧	ઓગસ્ટ	૧-૮-૪૨
સૌરાષ્ટ્રશિક્ષક	૧૫	૨	જાન્યુ.-માર્ચ	૩-૬-૪૨
સ્ત્રીજીવન	૩	૧૦	ઓગસ્ટ	૧૦-૮-૪૨
સ્ત્રીબોધ	૮૬	૬૮	ઓગસ્ટ	૯-૮-૪૨
સ્કાઉટવીર	૧૧	૧	જુન	૧૫-૬-૪૨

ભિર્મિ અને નવરચના :

ઓગસ્ટ : ૧૯૪૨

માતૃમંદિર : હિંદુ મુસ્લીમ
ઐક્યપ્રેરક “રક્ષાબંધન” પુસ્તકના
લેખક શ્રી. હરિકૃષ્ણ પ્રેમીની લખેલી
આ નાટિકામાં એ જ હિંદુમુસ્લીમ
એકતાનો ઉપદેશ અપાયો છે. કેમકે
જગડાની આગ લગાડતા લોકોને એ
ખાસ વંચાવવા જોઈએ છે.

સંસારચક્ર : આપણા સામા-
જિક કેપડાનાં ગૂંચળાં આ લેખમાં
છે. પહેલા પ્રસંગમાં પતિને અણુ-
ગમતી પત્નીનો, બીજા પ્રસંગમાં
આખરને નામે આપણા સમાજમાં
ચાલતાં આંધળિયાં, ત્રીજામાં ન પરણ્યા ધૃષ્ટતા
યુવાનની વિધવિધ મૂંઝવણો અને ચોથામાં
બીઓની ખુશામતખેરીને લગતી વિચાર
બુનિકા આપેલી છે.

મારું શરીર મેં શી રીતે બગાડ્યું ?
એક બહેન ઉપરનો પ્રશ્ન પૂછે છે. તેમાં પોતે
ક્યાં ક્યાં કારણે શરીરવ્યાધિને વહેારી લીધી
તેનું વર્ણન આપ્યું છે. અને તેના ઉત્તરમાં
ગણીતા નિસર્ગોપચારક શ્રી. રમણલાલ એન્જ-
નિયરે સુધારવાના સાચા રસ્તા મૂક્યા છે.

ફિશીયર : એન્જુન : ૧૯૪૨

મૈથુરની ઔદ્યોગિક પ્રગતિ : ત્યાંની
સરકારે પોતાનાં સંસ્થાનેનો ઔદ્યોગિક વિકાસ
સાધવાનો આરંભ કર્યો. સરકાર અને પ્રગતિ

સહકારયુક્ત પ્રવર્તનો પરિણામે ત્યાંની ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિ ઠીક ઠીક ફાલી ફૂલી છે. ત્યાં જંગલની તેમ જ ખેતીજમીની પેદાશ ખૂબ જ છે. ઉપરાંત અન્ય કુદરતી ઉત્પાદનો પણ સારા પ્રમાણમાં છે. પરિણામે સરકાર તરફથી પણ નીચે પ્રમાણે કારખાનાં તેમ જ પ્રજના પોતાના બંડોળ વડે પણ સંખ્યાબંધ કારખાનાં ત્યાં સ્થપાયાં છે. અને તે ધમધાકાર કામ કરી રહ્યાં છે.

ભારતવાસી હીરુ નથી : એક સખમરીનના આપત્તિકાળે મરણવા બૂની મરણની પણ પરવા ન કરનાર એક ભારતીય એન્જિનિયરની બહાદૂરીની કથા આ લેખમાં છે.

વક્તા કેમ થવાય ? વક્તા થવા માટેની જુદી જુદી જાણવા જોગ વિમતો આ લેખમાં છે. જોગતા વક્તાઓને એ ઠીક ઉપયોગી થાય તેમ છે.

“ કુમાર ” : ઑગસ્ટ : '૪૨

સ્વ. મહાદેવભાઈ : ગઈ તા. ૧૫-૮-૪૨ ના રોજ મહાત્મા ગાંધીજીના જમણા હાથ અને રહસ્યમંત્રી શ્રી. મહાદેવભાઈનું અવસાન થયું તેમની સંક્ષિપ્ત જીવનરેખા આ લેખમાં આપી છે. એમણે ‘ મીરાંની ભક્તિ ’ જેવી અનન્ય ગાંધીજી પ્રત્યેની ભક્તિથી એમનું જીવનસર્વરૂપ એમને ધરી દીધું હતું તે પોતે એમનામાં જ જાણે સંભાળ ગયા હતા. જીવિતની ક્ષણેક્ષણ સ્વરાજસાધનાના તપમાં વિલીન કરીને દેશકાર્યના ઓરસિયા ઉપર સુખડની માફક ઘસાઈ ગયેલા એમના જીવનની માત્ર મહેક જ હવે રહી છે.

વી. શ્રીનિવાસ શાસ્ત્રી : હિંદના રાજદારી ક્ષેત્રમાં વર્ષો થયાં કામ કરતા શ્રી. વી. શ્રીનિવાસ શાસ્ત્રીનું આ જીવનચરિત્ર છે. એઓ સાચે જ સર્વન્ટસ ઓફ ઇન્ડિયા સોસાયટીમાં સ્વ. ગોખલેનું સ્થાન સાચવે છે. ગોખલેની પેઠે જ એમનામાં ઐદિક પ્રમાણિકપણ સાથે ઉચ્ચ આદર્શવાદિતા છે; ચાહે તેવા વિરોધનો સામનો કરવાની તૈયારી અને ભિંમના વેગમાં તણાઈ ન જવાની એમનામાં મક્કમતા છે.

વર્ધા આશ્રમ : ‘ વર્ધા આશ્રમ ’ એટલે ઠાકરજી આશ્રમ ન સમજશો. એમાં તો મહાત્માજીની દેખરેખ નીચે અથવા એમની પ્રેરણાથી વર્ધા કર્યામાં અથવા તેની આજુબાજુ જે રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ ચાલે છે તે બધીનો સમાવેશ થાય છે. એને લગતી વિવિધ વિમતો આ લેખમાં છે.

ગુણસુન્દરી : સપ્ટેમ્બર : '૪૨

યુગરેખા : આ કાવ્યમાં સાસુવહુના સંવાદરૂપે બન્ને વહેલી સવારે શું કરે છે તે માર્મિક રીતે જણાવ્યું છે.

માનવતાના મહેરામણમાં આ આરાધ કયાંથી ? આપણા સામાજિક અનિષ્ટો બધી ખારા સંસારમાં મીઠી વીરડીઓ પણ હોય છે તેના ત્રણ કથાપ્રસંગો આ લેખમાં છે.

મારી વીતકકથા : એક ત્યજયેલી તરુણી પોતાના પતિનું માનસપરિવર્તન થતાં અને ઘરબાર છોડી જતાં આખરે એકાદ શુભેચ્છકના સમન્નવવાથી એ પતિએ ત્યજતાનો કેવો સ્વીકાર કર્યો છે એ ઘટના એનાં અથાવિત વીતકો સાથે વર્ણવવામાં આવી છે.

ચાલતી ગાડીએ : આ એક હળવી નિર્બંધિકા છે. નાનંદી મોટાં સૌ આ જગતમાં

સવારથી માંડી સાંજ સુધીમાં કેટલીય વાર ચાલતી ગાડીએ વળગી પડે છે તેનું સુંદર દળનું બ્યાન આ લેખમાં છે.

ચિત્રમય જગત : સપ્ટેમ્બર : ૧૯૪૨

એશિયાખંડનું રાજકારણ : આજે એશિયામાં જાપાન જોર પર આવ્યું છે. તે વખતે એશિયાનાં જુદાં જુદાં રાષ્ટ્રોનાં રાજકારણ-તેમાં પણ ખાસ કરીને-ચીન-જાપાનનાં રાજકારણના પૂર્વેતિહાસથી માંડી આજ સુધીના એના રાજદારી બનાવેલું વિદગાવસોકન આ લેખમાં આપવામાં આવ્યું છે.

પ્રાર્થનાનું સામર્થ્ય : એક મહાન વિજ્ઞાનવેત્તાને પ્રાર્થનાના બળ પર ભાર મૂકતો સાંભળાએ ત્યારે આપણને સહેને આશ્ચર્ય ઉપજે. અહીં એવા જ એક વિજ્ઞાનવેત્તા જોણે ૩૩ વર્ષ સુધી વિજ્ઞાન વિષયમાં સંશોધનકાર્ય કર્યું હતું અને જોને કેન્સરના વિષય બાબત નોંધીક જંગનો મેડલ મળ્યો હતો તે કહે છે, કે બીજા કોઈ પણ પ્રલાજથી ન મળે એવા કેન્સરનો મધુ માત્ર પ્રાર્થના વડે સુકાઈને રૂઝાઈ જતો જોયો છે. એ વૈજ્ઞાનિક અહીં પ્રાર્થનાનું બળ શું છે તે જણાવે છે. એ લેખ “ સામાયિક હોલન ” વિભાગમાં આ અંકમાં અન્યત્ર ખાસ વાંચો.

નાઝીપંથની હરેરકિતઓ : જર્મનીના નાઝી પક્ષના આગેવાનોએ અનેક વાર ઉચ્ચ-રેલાં આ અભિમાની વચનો તેમના માનસનું સાચું પ્રતિબિંબ પૂરું પાડે છે. જગત નાઝીવાદનું વિરોધી કેમ છે તે આ લેખમાં આપેલી ૩૫ ઉકિતઓ પરથી સહેને જણાઈ આવે તેમ છે.

પ્રસ્થાન : જુન : ૧૯૯૮

કળામાં વ્યક્તિતા, રાષ્ટ્રીયતા અને આંતરરાષ્ટ્રીયતા : વિખ્યાત કલાકાર પ્રો. નોમ્સ એચ. કમિન્સની સિતેરમી જન્મજયંતિ ગઈ તા. ૨૨-૫-૪૨ ના રોજ હિંદનાં કલા-કેન્દ્રોમાં ઉજવાયેલી. તદ્દનુસાર અમદાવાદ મુકામે પણ ઉજવાઈ હતી: તે પ્રસંગે જાણીતા કવિ શ્રી. સુન્દરમ્ (ત્રિશુવનદાસ લુહાર) એ કલાકારના ઉપરના વિષયને લગતા દર્શાવેલા વિચારો આ લેખમાં આપ્યા છે.

અકષાત્રમાનું આત્મપુરાણ : આપણા જાણીતા હાસ્યસમ્રાટ શ્રી. જ્યોતીન્દ્ર દવે એમની લાક્ષણિક હાસ્યકટાક્ષમરી શૈલીએ અર્ધદશાબ્દીના અનુભવો આપે છે.

વ્યાયામ મીમાંસા અથવા આપણો વ્યાયામ : આ લેખમાં વ્યાયામના પ્રકારો-જેવા કે, નૈસર્ગિક વ્યાયામ, રાત્રિ આદિ દ્વારા વ્યાયામ, દેહસૌંદર્ય અને દેહસૌંદર્ય માટેના વ્યાયામ, સરકસિયા વ્યાયામ વગેરે વ્યાયામની પ્રક્રિયાઓની મીમાંસા આપવામાં આવી છે.

શારદા : ઑગસ્ટ '૪૨

આત્મનિરીક્ષણ : દર માસે, સાક્ષર શ્રી. રમણલાલની વિવિધ વિચારશ્રેણી “શારદા”ના પહેલા પાને આપવાની તંત્રીએ કરેલી યોગના મુગ્ધ આ અંકે લેખકે, વ્યક્તિ અને સામાયિક પાંપની અયગમણમાંથી નીપજતી તકરારો ને સુદીની તુલના આપી છે. ઉપરાંત આખો ય અંક જાણીતા પ્રૌદિસરોની કલમે તૈયાર થયેલો હોઈ બધા જ લેખો વાચન માગી જ લે છે,

મી. મહાદેવ દેસાઈનું ખેદજનક અવસાન :

ગુજરાતી સાહિત્યને માટે હમણાં હમણાં વારાફરતી શોકના પ્રસંગો જ આવતા જાય છે. થોડાક વખત પર એના અઠંગ અભ્યાસી અને બહુશ્રુત અને જૂતી પેઢીના સાક્ષરો શ્રી. આનંદશંકર કુવ અને શ્રી. અંબાલાલ છુ. જાની સરખા પ્રખર સાક્ષરોના અવસાનથી ન પુરાય તેવી ખોટ સાહિત્યજગતને પડી. થોડાક વખત વીત્યો ત્યાં, દેશમાં રાજદારી આદોલનો શરૂ થયાં, અનેક દેશનેતાઓ જોલ બેગા થયા; અને એ જોલ ગયેલા નેતાઓમાં આપણા એક સિદ્ધહસ્ત લેખક અને અચ્છા કલમખાજ શ્રી. મહાદેવ દેસાઈનું તો હંમેશને માટે ત્યાં જ બસિદાન દેવાઈ ગયું.

સ્વ. મહાદેવભાઈની ગુજરાતી સાહિત્ય જગતમાં બાગ્યે જ ઓળખ આપવાપણું હશે. સાહિત્યમાં રસ લેનાર તમામ વ્યક્તિ તેમનાથી-તેમની લેખનશૈલીથી સુપરિચિત છે. તેઓ એક અચ્છા મૌલિક લેખક હતા; તેમની વર્ણનશક્તિ અજબ હતી. હરકોઈ બનાવનું હાથ ધ્યાન-તાદશ ચિત્ર તેમની કલમ દોરી શકતી; અને મહાત્માજી સરખાનું લેખનરહસ્ય જનતાને સમજવામાં તેઓ એક સફળ સમજાવનાર તરીકે તેઓ આપણી સમક્ષ હતા. તેઓનાં અનુવાદપુસ્તકો વાંચતાં, એ પુસ્તકો પરભાષાના અનુવાદ જ નહિ, પરંતુ જાણે કોઈ મૌલિક પુસ્તક જ વાંચતા હોઈએ તેવી તેમની લેખનશૈલી સરળ અને એકધારી હતી.

આજે એ સાહિત્યકાર આપણી પાસેથી અદસ્ય થયા છે. પરંતુ એમની પુસ્તકોની ફોરમ આપણી સમક્ષ છે, તેટલાથી જ હવે તો સંતોષ માનવો રહ્યો. પ્રજા સહજગતના સેવા-ભાવી આત્માને શાંતિ જ અર્પશે.

સાહિત્યજગતને પણ શોષવું પડશે—આજે દેશભરમાં-દુનિયાભરમાં ઝંઝાવાત વાઈ રહ્યો છે. દરિયાપારના દેશો યુદ્ધદાવાનજમાં સળગી રહ્યા છે ત્યારે ત્યાંની બળ-બળતી વરાળો આપણે ત્યાં આવતાં તેનાં સીધાં કે આડકતરાં પરિણામો જરૂરસર કરવાનો વખત આપણને પણ આપ્યો છે. સાહિત્યજગતને પણ એને માટે શોષવા વારો ક્યાં ઓછો છે ?

આજે કાગળની મોંઘવારી અનહદ વધી ગઈ છે. દોઢ આને રતલ મળતા કાગળના આજે રતલના બાર આના સુધી બજારમાં બોલાય છે. સરકાર નિયમનના હુકમો કરે છે, પરંતુ તેની કેટલી અસર થાય છે તે તો જાતે જોવા આવે ત્યારે જ સમજાય. પરિણામે પ્રકાશકો નવું સાહિત્ય પ્રકટ કરતાં અટકી ગયા છે. આથી પુસ્તકાલયો માટે નવીન ખોરાક આવતો

ઓછો થયો છે. સામયિકો જેમ તેમ છૂટી જવા માટે તરફડિયાં મારી રહ્યાં છે બ્યારે કેટલીક પગભર સંસ્થાઓ-આપણા ગુજરાતની નવજીવન પ્રકાશન મંદિર જેવી ચિંતનશીલ અને નક્કર સાહિત્ય આપતી—સિદ્ધહસ્ત અને ચુનંદા લેખકોનાં પુસ્તકો અદ્ય મૂલ્યે જનતા સમક્ષ લાઇ જતી સંસ્થા પર, ખિ. સરકારે સીલ લગાવી તેના નિર્દોષ સાહિત્યપ્રચારને પણ રૂંધ્યો છે.

“હરિજન” પત્રો રાજદ્વારી વિચારો પ્રસરણનારાં ગણી તેના પ્રકાશન અને પ્રસિદ્ધિ પર અંકુશ મૂકવામાં આવે એ સદ્ધ લેખાય; પરંતુ એ સંસ્થા દ્વારા પ્રસિદ્ધ થયેલાં સાહિત્ય-વિષય પુસ્તકો-જનતાની નૈતિક, સામાજિક અને આર્થિક ઉત્તરિગ્રેસર પુસ્તકો-ને પણ કેદ કરવામાં આવે એ ખરે જ ખેદજનક લેખાય. એથી તો શિષ્ટ સાહિત્યનાં અને અનેક નિર્દોષ પ્રચારપાત્ર પુસ્તકોથી અનેક વાચકો-ખીનરાજદ્વારી વાચકો ના મનનો ખોરાક પણ અટકી જશે.

આ તો એ પ્રકાશનસંસ્થાઓની વાત ચઇ. આજે તો આપણા સંખ્યાબંધ ગણ્ય-માન્ય લેખકો પણ જેલના સળિયા પાછળ પુરાઇ ગયા છે. એમની લેખનસૌરભથી પણ હાલ તો ગુજર સાહિત્ય વંચિત બન્યું છે.

ધ્વિવરને પ્રાર્થાએ અમારા સાહિત્યક્ષેત્રના ઝળકતા સિતારાઓ એમની સાહિત્યપ્રસાદી જનતાને આપવા જેવો સમય સત્વર આવે.

પુસ્તકાલયોને મદદ

સા. પુ. ઉમરાખ (તા. પલસાણા) રૂ. ૨૩)નું એક ધડિયાળ એ જ ગામના રહીશ પટેલ હગનલાલ હરિભાઈ તરફથી.

સા. પુ. ચાવડ (તા. દામનગર)ને રૂ. ૨૧) ચાવડ (હાલ મુંબઈ)ના શેઠ દારકા-દાસ કેશવજી તરફથી.

સા. પુ. પાટણને રૂ. ૪૦)નું કપાટ નંગ ૧ શ્રી. મહેન્દ્રરાય કલ્યાણુરાય વહિયા તરફથી તેમના સ્વ. પુત્ર અનિલકુમારના સ્મરણાર્થે.

સા. પુ. ખાવડ (તા. કડી)ને રૂ. ૧૬) પટેલ લાલભાઈ ઝવેરદાસ, ૧૦) પટેલ નારણભાઈ મગનદાસ, ૧૦) પટેલ જેષ્ઠતાભાઈ કિશોરદાસ, ૧૦) અંબારામ જેડીદાસ, ૨) ડો. ઓચ્છવલાલ માણેકલાલ શાહ તરફથી.

સા. પુ. સામપૂરા (તા. કામરેજને રૂ. ૧૫૦) દોહસો પા. કલ્યાણુજી નથુભાઈ તરફથી તેમના કાકા પા. લક્ષ્મીભાઈ જયરામના સ્મરણાર્થે.

પ્રકાશન બંધ

“ સુવક ” માસિકના કાર્યકર્તાઓ જેલ ગયા હોવાથી તેનું પ્રકાશન હાલ મોકુફ રહ્યું છે.

“ સુવાસ ” હાલના સંજોગોને કારણે બંધ થશે કહે છે.

વડોદરાની જનતાને—આપણા રાજ્યમાં હમણાં ચાલતી રાજદ્વારી પ્રવૃત્તિ સંબંધે ઉપર મુજબનું એક ચોપનિયું પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. તેમાં સરકાર અને પ્રજામંડળના સંબંધો દર્શાવી જનતાએ કેવી રીતે વર્તવું તેને લગતાં સૂચનો આપ્યાં છે. એ આપ્તબંધ એક વાર “ સચાજીવિનય ”ના તા. ૨૪-૮-૪૨ ના અંક સાથે વધારા તરીકે વહેંચાયું હતું.

પુસ્તકો ભસ્મીભૂત—પાટણ હાઈસ્કૂલના મકાનને લાગેલી આગના પરિણામે કહે છે કે, એ સાળાના પુસ્તકાલયનાં ૩૧. સાત હજારની કિંમતનાં પુસ્તકો પણ ભસ્મીભૂત થયાં છે.

રાજ્ય બહાર

ભાવનગર રાજ્યમાં પ્રૌઢ શિક્ષણ યોજનાનો અમલ કરવા એક સંઘ રચાયો છે. યોજના મુજબ કહે છે કે, અબણ પ્રોફેસર માત્ર ૧૧ માસમાં લખતાં વાંચતાં શીખે છે. એ માટે જાહેર જનતાનો સંઘે સાથ-સહકાર માગ્યો છે. એ યોજનામાં સક્રિય ઉપયોગી કામ કરનારને અમુક મહેનતાણું આપવાની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

પરદેશ

યુકેઇન પ્રદેશના ગોગોલ ખાતે રહેતા એક પ્રતિષ્ઠિત લેખકના મકાનને પાપમાલ કરતાં નાઝીઓએ તેનાં કિંમતી પુસ્તકો તથા આખાં તેમ જ અર્ધાં પૂતળાંઓનો પણ ના કર્યો છે. તે પહેલાં થેડા જ વખત પર જાણીતા રશિયન લેખક ટૉલ્સ્ટૉયના “યસ્ના પોસ્યાના” નામનું ઐતિહાસિક રહેઠાણ પણ નાઝીઓની વિનાશક પ્રવૃત્તિનું ભોગ બન્યું હતું.

પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.

જાહેરાત નં. ૧

રાજ્યનાં ગ્રા. પુ. નાં બજેટમાં લાકડીસામાન ખાતે જે રકમ સાધવામાં આવે તેમાં ચાલુ મુદ્દની મોંઘવારીના કારણે ભાવમાં વધારો થયેલો હોય મંડળ મારફતે જેમાં લાકડી સામાન તૈયાર કરાવેલો હોય તે પુસ્તકાલયના મંત્રીબાઈઓએ કખાટ ખાતે રૂ. ૩૮-૦-૦ પેપર રેન્ડ ખાતે રૂ. ૪-૮-૦, અને હાથાવાળી ખુરશી ખાતે રૂ. ૫-૮-૦ સને ૧૯૪૨-૪૩ન વર્ષના બજેટ ખાતે સાધવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

આ જાહેરાત પુસ્તકાલય ખાતાના ગે. રા. રા. મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સા. નં સંમતિપૂર્વક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

વા. ના. અમીન
મંત્રી

જાહેરાત નં. ૨

રાજ્યનાં કર્યા તેમજ ગ્રા. પુસ્તકાલયોને આથી જાણાવવામાં આવે છે કે હાલની રાજકીય પ્રવૃત્તિને લઈને સરકારે પત્રો ઉપર મૂકેલા અતિબંધ એ કેટલાંક રાષ્ટ્રીય પત્રો તથા માસિકોનાં પ્રકાશનો અચોક્કસ મુદત મુદ્દી બંધ પડેલાં હોવાથી એવાં પત્રો મંગાવનાર પુસ્તકાલયો તરફથી તેનું વાચન ન મળવાના કારણે વારંવાર લવાજમ પરત મંગાવી બીજાં પત્રોનાં લવાજમ ભરવા અનેક માગણીઓ આવે છે. આવી માગણીઓવાળાં પુસ્તકાલયોને વ્યક્તિગત જવાબો આપવા અશક્ય હોવાથી આ જાહેરાત દ્વારા જાણાવવામાં આવે છે કે બંધ પડેલાં પત્રો માસિકો સરકારી અંકુશો દ્વારા ચર્ચા કરીથી પોતાનું પ્રકાશન ચાલુ કરેથી બંધ રહેલી મુદત પૂરતી લવાજમની મુદતમાં વધારો કરી આપશે. તેમ છતાં તેવાં પત્રોનું પ્રકાશન કરીથી ચાલુ નહિ થાય તો તેમનું લવાજમ પરત મેળવવા મંડળ બનતા તમામ પ્રયત્નો કરશે. ને પરત મળેલું લવાજમ જે તે પુસ્તકાલયને મળે આપવામાં આવશે. માટે હાલ તુરંત એ બાબત કાંઈએ ઉધરાણી નહિ કરવા વિનંતિ છે.

વડોદરા
તા. ૮-૯-૪૨

વા. ના. અમીન
મંત્રી

ચર્ચાપત્રનો સાર

ગુલા અંકે “બ્રેટ” શીર્ષક ને લેખ છપાયેલો તેમાંની કેટલીક બાબતો “બાલજીવન”ને ઉદ્દેશીને લખાઈ હોવાનું મानी તેના તંત્રી શ્રી. રમણલાલ ના. શાહે અમારા પર એક ચર્ચાપત્ર મોકલી આપ્યું છે. “પુસ્તકાલય” માસિકમાં ચર્ચાપત્રો કવચિત જ લેવાનું ધોરણ હોઈને તેમાં પણ આજના વખતમાં ચર્ચાપત્રોના વાદ ઇષ્ટ નહિ જણાતાં એ પત્રનો સાર આ નીચે આપ્યો છે:

સાહિત્યના પ્રવાહના વહેણના સાક્ષાત પરિચય માટે હંમેશાં નવી ચોપડીઓ પ્રકટ થાય ત્યારે તેના ફકરા, વાર્તાનો ઉતારો કે ચિત્રો અમુક અમુક માસિકોમાં આપવામાં આવે જ છે. ગુજરાતનાં અત્યંત સમર્થ અને સુંદર માસિકો “કુમાર”, “શારદા”, “નવચેતન” વગેરેમાંથી આવા અનેક દાખલા હું બતાવી શકું એમ છું. બાલસાહિત્યનાં ને ને નવાં પુસ્તકો પ્રકટ થાય તેમાંથી ને વિશેષ ધ્યાનપાત્ર મને લાગે તેની વાનગી અર્થે એ પુસ્તકોમાંથી અમુક ભાગ સો ટકા બાલોપયોગી હોય તો તે “બાલજીવન”માં ચિત્રો સાથે છાપવામાં “વ્યાપારી કાવાદાવા”ની કોઈ વાત છે એ તો કોઈક x x x એકપક્ષી x x x સિવાય કોઈ કબૂલ નહિ જ કરે. x x x

વળી આ જ રીતે અંગ્રેજી ભાષાના Childrens Encyclopedia, My Magazine, Childrens Magazine, Childrens Treasure House વગેરેનાં ચિત્રો વપરાયલાના દાખલા બતાવી શકાય એમ છે. ચિત્રો આ રીતે માસિકમાં ખુશીથી આપી શકાય એના સમર્થનમાં અનેક દલીલો રજૂ થઈ શકે એમ છે. હાલ એ વિશે લંબાણ કરવા જરૂર નેતો નથી. x x x x

માસિકમાંથી અમુક નફો કરવો જ એવી કોઈ પણ યોજના મારી પાસે કદી હતી નહિ અને છે પણ નહિ. x x x અમે જે ચિત્રો નવાં બહાર પડતાં પુસ્તકોમાંથી (આપણી અને બીજી ભાષાનાં શિષ્ટ માસિકો અને પત્રોમાં આપવાનું ધોરણ છે તે સુગમ) આપીએ છીએ. એ બધાં ચિત્રો અને એવા બધા લેખોમાં. રોકાવેલાં પાનાં ‘બાલજીવન’નાં કુલ પાનાં બાર મહિને અપાય છે તેમાંથી બાદ કરીએ તો પણ જે ચિત્રો અને જે પૃષ્ઠો અમે આપી શકીએ છીએ તે x x x x પત્રોના કરતાં તો ખચીત જ વધારે છે. x x x

બેટ ચોપડી આપીએ છીએ તે પણ માસિકનાં પાનાં કે ચિત્રો ઓછાં કરીને બિલકુલ નહિ. બીજાં બાળકોનાં પત્રો કરતાં-વધુ વાચન, વધુ પાનાં અને વધુ ચિત્રો ‘બાલજીવન’ માસિકમાં આપ્યા પછી જ બેટ ચોપડી આપવામાં આવે છે, અને તે પણ અમારા જ ટપાલખર્ચથી ગ્રાહકને મોકલીએ છીએ.

[“બ્રેટ” શીર્ષક લેખ છાપતી વખતે આજુ” અંગત માની લેવાશે એવો અંગતે ખ્યાલ જ નહોતો. કદાચ બીજાં પણ કોઈને એવું લાગે તો તે લાઇ આવી કોઈ ચર્ચામાં હાલના સંજોગમાં તો ન જ ઉતરે એમ ઇચ્છીએ છીએ. આજે ચર્ચાઓના વખત જ કયાં છે ?—તંત્રી]

શિષ્ટ વાચનની રેર માં પરીક્ષા

‘સ્વર્ગોત્ત’ હોહન ‘તુ’ પરિણામ સહિત નિવેદન

ઉપરોક્ત પરીક્ષા, જાહેર થયા પ્રમાણે તા. ૨૬-૭-૪૨ ના રોજ ને તે સ્થળે લેવાઈ ગયેલી. એને માટે ગુજરાત કાલિયાવાડનાં ૪૪ ગામોનાં ૨૯૮ ઉમેદવારોની અરજીઓ આવેલી. તેમાંથી ૩૫ ગામોનાં ૧૧૯ બાઈએનોની ઉત્તરવહીઓ અમારા તરફ આવેલી હોવાથી કુલ ૧૧૯ જણે આ પરીક્ષાનો લાભ લીધો હોવાનું જણાઈ આવે છે. પરીક્ષામાં એકેલાં ઉમેદવારોની ધંધાવાર સંખ્યા નીચે પ્રમાણે છે:—

૩૬ શિક્ષક, ૬૨ વિદ્યાર્થી, ૧ વેપારી, ૩ ખેડૂત, ૧૪ ધરકામવાળાં તથા ૩ પરચુરણ મળી કુલ ૧૧૯, જેમાં ૧૪ નેટલી એનો છે.

ઉત્તરપત્રો તપાસતાં એકેલાં ઉમેદવારોમાંથી ૮૬ ઉત્તીર્ણ થાય છે, એટલે પરીક્ષાનું પરિણામ, આ વખતે, લગભગ ૭૨.૨૭ ટકા આવેલું ગણાય. ઉત્તીર્ણ થનારાંમાં ૩૬ શિક્ષકો, ૪૪ વિદ્યાર્થીઓ, ૧ વેપારી, ૩ ખેડૂતો, ૩ પરચુરણ, તથા ૧૦ ધરકામ કરનારાં છે, પૈકી ૧૩ એનો છે.

અગાઉ પ્રસિદ્ધ થયેલી સદર પરીક્ષા માટેની જાહેરાતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પરિણામ-પત્રકના પ્રથમ ૨૦ નંબરો ઉપરાંત * ચિહ્નવાળાં ટ્રે. કૉલેજોનો લાભ સમૂળરો નહિ પામેલા શિક્ષકો, અંગ્રેજી પાંચ ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓ, ખેડૂત ૫ ઇંતર ધંધાદારી ઉમેદવારો પૈકી ઉત્તીર્ણ થનાર બાઈઓ તથા બહેનો ગુણાનુક્રમે ૦-૮-૦ નું ઉત્તેજનાર્થ ધનામ મેળવવા પાત્ર હરે છે. જેને તેને મળતી ધનામની રકમ જેના તેના નામની સામે શેરાના ખાતામાં દર્શાવવામાં આવી છે. કુલ રૂ. ૪૨૧ નાં ૪૫ ધનામે આ પરીક્ષા અંગે વહેંચાશે ને તે અત્રેની તેમ જ ઉમેદવારોની સગવડ ખાતર શિરસ્તા મુજબ રોકડ અપાશે. છતાં જેમની ઇચ્છા ધનામની રકમ પૂરતી કિંમતનાં પુસ્તક લેવાની હશે તેઓ પુસ્તક, અલખત, મંગતી શકશે. તેથી ધનામ મેળવવા બાગ્યશાળા નીવડેલાં બાઈબહેનોને વિનંતિ કે પોતાને ધનામ રોકડમાં જોઈએ છે કે પુસ્તકરૂપે, તથા તે ડાઈની આરક્ત રૂપરથી મંગાવી લેવું છે કે ટપાલ રસ્તે, તે ચાલુ માસ આખર સુધીમાં જેણે તેણે અવસ્ય જણાવી દેવું. મુદત વીત્યે ને તે રકમ અત્રેથી જેને તેને ખર્ચે મનીઓર્ડરથી રવાના કરી દેવાની તજવીજ રહેશે.

અગાઉની પરીક્ષાઓની માફક આ વખતે પણ ને તે સ્થળના શિક્ષક, મંત્રી કે અન્ય ગૃહરથોએ નિરીક્ષક તરીકેની સેવા અર્પી પરીક્ષાના કામમાં ને મદદ કરી છે તે બદલ એ સર્વેનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

સીઉમેદવારો પૈકી ૨ જણે પરસ્પરમાંથી ઉતારો દ્યો હોવાની ખાતરી થવાથી એ બે સિવાય બાકીના ઉત્તીર્ણ-અનુતીર્ણ ૧૧૭ ઉમેદવારોનાં પરિણામ નીચે પ્રમાણે:—
૪૮૬]

પરિણામ

શેરો

નંબર	નામ	ગામ	ધંધો	અભ્યાસ	ગુણ	ધનામ
૧	હીરાલાલ નરસિંહરામ વ્યાસ	પટોદ	શિ. મે. સિ.	૭૩	૫)	
૨	ભીમજીભાઈ જગનલાલ પંડ્યા	ઝર	શિ. સિ.	૭૧	૪)	
૩	તુળસીભાઈ હાથીભાઈ પટેલ	કાસર	શિ. મે. સિ.	૭૦	૩)	
૪	ભાઈલાલભાઈ ખાવાજીભાઈ પટેલ	વિમ્નોલી	"	૬૭	૨)	
૫	ચંદુલાલ દામોદર દવે	કાસર	શિ. વ. ૭	૬૬	૧)	
૬	ખુશાલભાઈ કાળીદાસ પટેલ	મોભારોડ	શિ. મે.	૬૪	૧)	
૭	ભાણુભાઈ દાનભાઈ જોષિયા	શાહપુર	શિ. ઉ.	૬૨	૧)	
૮	પ્રેમશંકર ગાલાભાઈ પંડ્યા	તરવડા	શિ. પૂ.	૬૧	૧)	
૯	શાંતિભાઈ આરામભાઈ પટેલ	વસો	વિ. અં. ૭	૬૧	૧)	
૧૦	ગાલાભાઈ જોરદાસ પટેલ	શેરયા	શિ. ગુ. ૬	૬૦	૧)	
૧૧	રતિલાલ ગોવિંદજી મહેતા	દહીડા	શિ. મધ્યમ	૬૦	૧)	
૧૨	ડાહી કેકોભાઈ કરકરિયા	નવસારી	ધરકામ	૬૦	૧)	
૧૩	બાલકૃષ્ણ મણિશંકર પંડ્યા	અમરેલી	મેટ્રિક	૬૮	૧)	
૧૪	મોહનદાસ ક્ષાનદાસ નિખાત	અડવી	શિ. મધ્યમ	૫૮	૧)	
૧૫	ધન અરદેશર મહેતા	નવસારી	ધરકામ	૫૭	૧)	
૧૬	પસ્તાની પ્રજલાલ ભવાનભાઈ	અમરેલી	વિ. અં. ૭	૫૭	૧)	
૧૭	સોનાબેન શંકરભાઈ પટેલ	ગવાસદ	શિ. ઉ.	૫૭	૧)	
૧૮	ગાલાભાઈ પુરુષોત્તમ પાઠક	પોખ્યા	શિ. પૂ.	૫૬	૧)	
૧૯	જીવણલાલ મથુરદાસ શાહ	"	શિ. મે. પૂ.	૫૬	૧)	
૨૦	અતુરભાઈ નારણભાઈ પટેલ	વણુછરા	શિ. મે. સિ.	૫૫	૧)	
*૨૧	નાજી ચુસ્તાસેય કોટવાલ	નવસારી	ધરકામ	૫૪	૦૧ ઉ.	
*૨૨	રતી ડોસાભાઈ કાંગા	"	"	૫૪	૦૧ ઉ.	
૨૩	હરગોવિંદદાસ મોરારજી પંડ્યા	ચાડિયા	શિ. મે. સિ.	૫૪		
૨૪	જેઠાલાલ પ્રભુલાલ દસર	રામપુર	શિ. પૂ.	૫૩		
*૨૫	મિરજશંકર ગાલાભાઈ પંડ્યા	તરવડા	શિ. ગુ. ૬	૫૩	૦૧ ઉ.	
૨૬	ચુનીલાલ દામોદર ભટ્ટ	મહુદરા	શિ. મે. સિ.	૫૩		
*૨૭	ધમરભાઈ હીરાભાઈ પટેલ	પટોદ	મુ. ઉ. ગુ. ૬	૫૨	૦૧ ઉ.	
૨૮	દલપતરામ વિઠ્ઠલદાસ પટેલ મિસ્ત્રી	ભાવડા	શિ. મે. સિ.	૫૧		
૨૯	ભાઈશંકર મણિશંકર ભટ્ટ	દહીડા	શિ. પૂ.	૫૦		
૩૦	ગોસ્વામી ચંચળપુરી જેતપુરી	શ્રીચાલ	શિ. પ્રથમ	૫૦		
૩૧	અંબાલાલ ધમ્વરભાઈ પટેલ	ગાડા	વિ. અં. ૬	૫૦		
૩૨	કેશવલાલ મરઘાભાઈ પટેલ	ધણુપ	શિ. ઉ.	૫૦		

૩૩ રાઘવજી રવજી જાની	વાંઝીઆ	શિ. પ્રથમ	૪૯	
૩૪ ત્રિભુવન રામજી રાવજી	નાના માચીઆળા	"	૪૮	
*૩૫ જયંતિલાલ કરશનજી મહેતા	અમરેલી	વિ. અ. ૫	૪૮	૧૧ ઉ.
*૩૬ નારાયણદાસ માધવદાસ આચાર્ય	તાંતાસણ	શિ. અ. ૪	૪૭	૧૧ ઉ.
૩૭ ભોગીલાલ ચુનીલાલ પટેલ	વસો	વિ. અ. ૬	૪૭	
૩૮ કાંતિલાલ મોનજી પંડ્યા	અમરેલી	વિ. અ. ૭	૪૭	
*૩૯ રૂક્મણીબેન પ્રાણજીવન ભટ્ટ	ઝર	ધરકામ ગુ. ૪	૪૬	૧૧ ઉ.
*૪૦ રૂક્મણી નારણજી ઉપાધ્યાય	દહીડા	" ગુ. ૬	૪૬	૧૧ ઉ.
*૪૧ તરલાદેવી શિવકુમાર દવે	વડોદરા	વિ. અ. ૫૧	૪૫	૧૧ ઉ.
૪૨ વામનરાય એમ. ભટ્ટ	અમરેલી	વિ. અ. ૭	૪૫	
*૪૩ આશાભાઈ ત્રિકમભાઈ પટેલ	કાસર	વિ. અ. ૪	૪૫	૧૧ ઉ.
૪૪ કુંદનલાલ ગિરધરલાલ ત્રિવેદી	ધમીજ	બે. મેટ્રિક	૪૫	
૪૫ જીવરાજ નાનજીભાઈ રામાણી	સણોસરા	શિ. ઉ.	૪૫	
*૪૬ નાણુ અમરદેશ કરકરિયા	નવસારી	ધરકામ	૪૫	૧૧ ઉ.
૪૭ હીરાલાલ કાશીરામ દવે	સેલાવી	શિ. મે. સિ.	૪૫	
૪૮ આપાભાઈ કાશીભાઈ પટેલ	વસો	વિ. અ. ૭	૪૫	
*૪૯ સુરીબેન લલ્લુભાઈ	વડોદરા	વિ. સ્ત્રી. અ. ૫૧	૪૪	૧૧ ઉ.
૫૦ નાનાલાલ રણછોડભાઈ જોશી	મોટાઆંકડીઆ	શિ.	૪૪	
૫૧ રાવજીભાઈ પુરુષોત્તમ પટેલ	વસો	વિ. અ. ૭	૪૪	
*૫૨ સવજી મોવિંદભાઈ ભુવા	અમરેલી	વિ. અ. ૫	૪૩	૧૧ ઉ.
*૫૩ દયાશંકર ગૌરીશંકર વ્યાસ	મેવાસા	શિ. ગુ. ૬	૪૩	૧૧ ઉ.
૫૪ નરભેરામ ત્રિકમદાસ	મોટાઆંકડીઆ	શિ. ઉ.	૪૩	
*૫૫ શાંતાબેન નરસિંહરામ વ્યાસ	પાટોદ	ધરકામ ગુ. ૬	૪૩	૧૧ ઉ.
૫૬ પા. રામભાઈ કુલાભાઈ	ગાડ	ખેતી મેટ્રિક	૪૩	
*૫૭ શાંતિલાલ ભુરાભાઈ દવે	મોટાઆંકડીઆ	ચોરટમેન ગુ. ૬	૪૩	૧૧ ઉ.
૫૮ સાણુભિયાં મોટાભિયાં ચૌહાણ	વડાવલી	શિ. મધ્યમ	૪૩	
*૫૯ નરસિંહદાસ બળદેવદાસ ત્રિવેદી	નાના માચીઆળા	વિ. ગુ. ૫	૪૩	૧૧ ઉ.
*૬૦ ગંગદાસ હરિભાઈ કાબરીઆ	અમરેલી	વિ. અ. ૫	૪૩	૧૧ ઉ.
*૬૧ બારોટ મનુ સામત	"	"	૪૨	૧૧ ઉ.
*૬૨ હિંમતલાલ હરજીવન મસાણી	"	વિ. ગુ. ૭	૪૧	૧૧ ઉ.
૬૩ શંકરલાલ મોહનલાલ પટેલ	શેરયા	શિ. ગ્રં. ૫.	૪૧	
*૬૪ ગોરધનભાઈ રણછોડભાઈ પટેલ	કાસર	ખેતી ગુ. ૬	૪૧	૧૧ ઉ.
*૬૫ કાંતિલાલ મણિલાલ શુક્લ	વસો	વિ. અ. ૫	૪૧	૧૧ ઉ.
૬૬ લાભશંકર ટીડાભાઈ ઠાકર	સિદ્ધપુર	વિ. બ્રાહ્મ.	૪૧	
૬૭ ચિમનલાલ બેચરદાસ પંડ્યા	કાસર	શિ. પ્રથમ	૪૦	
૬૮ અકબરી કેશવલાલ જાદવભાઈ	અમરેલી	વિ. અ. ૬	૩૯	

*૧૯ પા. રાવજીભાઈ પુરુષોત્તમભાઈ	કાસર	વિ. અં. ૩	૩૬	ના ઉ.
૭૦ પટેલ ડાહ્યાભાઈ ચતુરભાઈ	ગાડા	વિ. અં. ૬	૩૯	
*૭૧ વિજયાપાંખેન અંદોલસાઈ ક્ષત્રિય	વડોદરા	વિ. સ્ત્રી. અ. પા.	૩૮	ના ઉ.
૭૨ મજીડીયા પ્રાણજીવન દુર્લભજી	અમરેલી	વિ. અં. ૬	૩૭	
૭૩ રામભાઈ દયાભાઈ પટેલ	મહુદરા	ખેતી. ગુ. ૬	૩૭	
*૭૪ મણિબેન કાળીદાસ શાહ	કનીપુર	ધરકામ ગુ. ૪	૩૫	ના ઉ.
૭૫ મહેતા યુનીલાલ માધવજી	નાના આંકડીઆ વેપાર	અં. ૨	૩૫	
૭૬ જયંતિલાલ મોહનદાસ	અડવી	વિ. ગુ. ૫	૩૫	
૭૭ ભાઈલાલ હેમરાજ	ડોલાસા	વિ. ગુ. ૬	૩૪	
૭૮ શંભુભાઈ માધવલાલ રાવળ યોગી	મહુદ	શિ. પૂ.	૩૪	
૭૯ ચંદુલાલ કેશવલાલ શાહ	વસો	વિ. અં. ૪	૩૪	
૮૦ નવલ લક્ષ્મીશંકર બોશી	અમરેલી	વિ. અં. ૪	૩૪	
૮૧ નાનાલાલ ત્રિભુવન રાવળ	નાના માચીઆળા	વિ. ગુ. ૫	૩૩	
૮૨ રતિલાલ ભોગીલાલ દવે	વસો	વિ. અં. ૬	૩૨+૨	
૮૩ નિમાવત હિંમતલાલ મોહનલાલ	અમરેલી	વિ. અં. ૨	૩૦+૩	
૮૪ નરભેરામ ભીમજી	મોટા આંકડીઆ	શિ.	૩૦+૩	
૮૫ ગંગાદાસ અમૃતલાલ ભૂતા	અમરેલી	વિ.	૩૦+૩	
૮૬ મધુસૂદન કલ્યાણજી	"	વિ. અં. ૬	૩૦+૩	
૮૭ કાંતાબેન જયકૃષ્ણ પંડયા	તરવડા	ધરકામ ગુ. ૫	૨૫	
૮૮ સુખદેવ કૃપશંકર મહેતા	અમરેલી	વિ. અં. ૨	૨૫	
૮૯ દલ્લા એમ. એ.	"	વિ. અં. ૩	૨૪	
૯૦ મૈનાબાઈ દા. વૈધ	"	ધરકામ ગુ. ૬	૨૧	
૯૧ પ્રેમસુખરાય અનંતરાય છાયા	"	વિ. અં. ૪	૨૧	
૯૨ મનહરલાલ હરિલાલ દોશી	"	વિ. અં. ૪	૨૦	
૯૩ છોટુભાઈ પુરુષોત્તમ ઘાટલિયા	"	"	૨૦	
૯૪ ભૂપતરાય નાનાલાલ શાહ	"	વિ. અં. ૫	૨૦	
૯૫ દોશી સંતિલાલ નરભેરામ	"	વિ. અં. ૧	૨૦	
૯૬ શામજી લખમજી રાઠોડ	"	વિ. અં. ૧	૧૯	
૯૭ ચિમનલાલ હરિલાલ દોશી	"	વિ. અં. ૬	૧૮	
૯૮ માળવી માધવલાલ પ્રેમજી	"	વિ. અં. ૩	૧૮	
૯૯ આશુભાઈ નાનજી મહેતા	નાના માચીઆળા	વિ. ગુ. ૫	૧૮	
૧૦૦ ભદ્રેશ્વર મનુભાઈ હંસરાજ	અમરેલી	વિ. અં. ૪	૧૬	
૧૦૧ ચિમનલાલ કાકરશી પટેલ	"	વિ.	૧૫	
૧૦૨ હમનલાલ નારણદાસ	"	વિ.	૧૫	
૧૦૩ ભાઈપંદ મંગળજી ગોંડલિઆ	"	વિ. અં. ૨	૧૪	
૧૦૪ પ્રભુદાસ પ્રાણજીવન બદ	નાના માચીઆળા	વિ. ગુ. ૬	૧૪	

૧૦૫ મોકંડરાય વિઠ્ઠલરાય ભટ્ટ	અમરેલી	વિ. અં. ૨	૧૩
૧૦૬ કાંતિલાલ હરિલાલ દેસાઈ	"	વિ. અં. ૫	૧૩
૧૦૭ મણિયા પ્રાણીજન દુર્લભજી	"	વિ. અં. ૬	૧૨
૧૦૮ કોરડિયા કાંતિલાલ મગનલાલ	"	વિ.	૧૨
૧૦૯ રવિન્દ્રકુમાર શ્રીપ્રસાદ ભટ્ટ	"	વિ. અં. ૭	૧૧
૧૧૦ શામળજી ભગવાન લુવા	"	વિ. ગુ. ૫	૯
૧૧૧ શિવલાલ મણિશંકર	"	વિ. ગુ. ૬	૬
૧૧૨ ત્રિવેદી ચંદ્રશંકર દેવશંકર	"	વિ. ગુ. ૬	૫
૧૧૩ જોશી નટવરલાલ હરિદાસ	"	વિ. ગુ. ૭	૪
૧૧૪ વોરા શાંતિલાલ અમૃતલાલ	"	વિ.	૪
૧૧૫ જોશી અમૃતલાલ નાગજી	"	વિ. અં. ૪	૨
૧૧૬ જૂપતરાય ગોકળદાસ પરીખ	"	વિ. અં. ૪	૨
૧૧૭ મગનલાલ રણછોડદાસ	"	વિ. ગુ. ૬	

અનુત્તીર્ણીની સંખ્યામાં વિદ્યાર્થી વર્ગન મોટે ભાગે હોષ તેઓ પૂરતી તૈયારી વગર પરાણે પરાણે બેઠેલા લાગે છે. તૈયારી વગર વિદ્યાર્થીઓને આવી પરીક્ષામાં બેસવાને ઉત્તેજવા એ આ મોંઘવારીના સમયમાં કાગળના દુર્વ્યયને નાહકતું ઉત્તેજન આપવા અશક્ય છે, એની લાગતાવળગતાઓએ નોંધ લેવી ઘટે.

ત્રેવીસમી પરીક્ષા માટે મ. ગાંધીજી કૃત 'ત્યાગમૂર્તિ' અને બીજા લેખો 'એ પુસ્તક નમૂદ થયેલું' હોષ એની તારીખ વગેરે માટે આવતા અંકમાં જાહેરાત છપાશે તે જોઈ લેવા લાગતા વળગતાઓને વિનંતિ છે.

સામયિક દોહનું

અગ્નિકુંડમાં ઊગેલું ગુલાબ

ગયા રવિવારની હડતાલ અને શોકસભાઓમાં જેઓએ ભાગ લીધો હશે તેમાંના અનેકને ખબર નહિ હોય કે કેવા સર્વસ્વત્યાગી વીરને, કેવા સંસ્કારમૂર્તિને અને કેવા પુષ્પથી મૃદુ છતાં વજ્રથી વધુ લોખંડી બાંધવના વીરમૃત્યુને તેમણે અંજલિ આપી છે.

રાષ્ટ્રના મહાલયના ધુમ્મટો, સુવર્ણકળશો, પતાકાઓ, રથો અને ગભારાને તો સૌ કોઈ જોઈ શકશે અને વખાણશે. નહિ દેખાય એ મહાલયને ટકાવતા પાયાના પથ્થરો; નહિ ખ્યાલ રહે એ મહાલયમાં ચડવાના રંક પગથિયાના અસ્તિત્વનો.

મહાલયનું પગથિયું

આરસના અનેક ટુકડાઓએ પોતાને પ્રતિભામાં કેરાવા ધમ્મણું હશે, તો એક ટુકડાએ કશું હશે કે ભાઈ શિદ્ધી, મને તો પગથિયું જ બની અહીં પડ્યો રહેવા દેજે આ માટીમાં.

વજીલાત ખેડી હોત તો જે હિંદના સર્વોત્તમ ધારાશાસ્ત્રીઓની હરોલમાં શોભી ઊઠત, ક્ષેત્રિનીને ઉપાસી હોત તો અનેક ભાષાઓના વિરલ સાહિત્યકારમણિ લેખે વિખ્યાત થાત અને જાહેર જીવનના મેદાનમાં સ્વતંત્રપણે ઊભા હોત તો આજે હિંદને બીજે જવાહર જડી રહેત, એવા એક ગુજરાતી યુવાને મહાલયનું પગથિયું જ બની જઈ સ્વાર્પણની અવધિ બતાવી.

સૈને ખોટ પડી

મહાત્મા ગાંધીજીનું મંત્રી-કાર્ય એટલે અગ્નિ-કુંડના ખેર-અંગારામાં શયન અને ખાંડાતી ધાર પરનાં પગલાં. એ શયન અને એ યાત્રાને પૂરાં પચીસ વર્ષો સુધી વેકનર મહાદેવભાઈ કેવળ મંત્રી નહોતા, ગાંધીજીની છાયા હતા, ગાંધી-પ્રતિભાનું આભામંડલ હતા, ગાંધીજીના મનોરાજ્યના જલતા દીપક હતા.

મોતીના દાણા જેવા અક્ષરો, વ્યાસમુખેથી મહાભારત ક્રીડતા ગણપતિથી વેગવંતી કલમ, હમરો પત્રોના લહીઆ, સેંકડો વાર્તાલાપોના શિદ્ધી, અને મહાત્માજીને મળવા આવતાં સેંકડો દેશી વિદેશી યાત્રિકોના વહલસોયા યઈ પડેલા મહાદેવભાઈના અવસાને ગાંધીજીનો જમણો હાથ છેલ્લો છે, કટ્ટેખનો કટકો કાપ્યો છે, તેમ જ દેશદેશવરી કેંક નર-નારીઓના મર્મજંધુને આંચકી લીધો છે.

અગ્નિકુંડનું ગુલાબ

ગાંધીજીની સાથોસાથ એણે જેલો અને મહેસો સેઓં, ગાંધીજીના ઉત્તરકાળના તપસ્વીજીવનના, એ યૌવનની પૂરજાદારમાં અતેવાસી બન્યા. બીજા કેંકને સળગાવી શુષ્ક કરી મૂકતી, કેંકને દંબી બનાવતી તો કેંકને અધશ્રદ્ધાણુ વેદીઆ બનાવતી એ તપશ્ચર્યા

મહાદેવભાષની રસિકતાને, દિલચુલાખીને, વિવેકશુદ્ધિને કે કવિતાને ન કરમાવી શકી એ એક અદ્ભુત વાત ગણાશે.

ટાંગોર, મોતીલાલજી, દાસગાળુ વગેરે આજે હયાત હોત તો રડત. આજનાં અનેક નેતા-નયનો સળળ ય.નશે. અનેક આગેવાનોનાં કુટુંબોનાં નાનાંમોટાં સર્વ. આંસુ સારશે. મહાદેવભાષ તો ધરધરના વહાલસોયા શુદ્ધાત હતા.

અનતશત્રુ માનવપ્રેમી

અતિશયોક્તિ નથી. હિન્દના થોડાક વાઘસરેપો, કેટલાક ગોરા હાકેમો, અને સંખ્યાબધ સરકારી અધિકારીઓ ય શોક કરશે. મહાદેવભાષની સંસ્કારિતાને અમી-રૂપરૂં તેમાંના ધણીખરાને ખાનગી મંત્રણાઓ દરમ્યાન થયો હશે. કેંક થીજેલાં હૈયાંને એનાં સૌજન્ય-કિરણે ઓગાળ્યાં હશે. ગાંધીવાદને ગાળો દેનારા પણ મહાદેવનું નામ લેવાતાં જીભ કચરશે.

દોહાલા પંથ પર

ગાંધીજીના મનોરાજ્યની સીમ પલે પલે વિસ્તરતી રહી, એનાં મંથનો ક્ષણેક પણ વિરમ્યા નહિ. એ ચતુર્દિશાના સીમાવિસ્તારની સાથેસાથ ધપતા મહાદેવભાષના પંથ સૌલભા નહિ હોય. ચુરુના કેંક ઉર-પ્રદેશોની અગેચ્છતાનાં તાળાં દેખી પોતે થંબ્યા હશે, બાપુની મનોભોમનાં કેટલાંય ગર્દીરોને કાંટે ઊભા એ કમ્પ્યા હશે, અંપલાવતાં ખચકાયા હશે, પાછા બળવાની વિચાર-પજાએ મૂંઝવ્યા હશે; એની કસોટીની કારમી પજા તો એણે પોતે પણ ટપકાવી નહિ હોય, એટલે ઠાઠ વાર મહાત્માજી વાચા ખોલશે ત્યારે ગળીશું.

ઈશ્વરને વહાલા

કલ્પના ય જેની. આવતી નથી, એવા અતિ દોહાલા એ પંથ પર મહાદેવ આગળ ને આગળ ચાલ્યા. પાછળ રહી જતા સોનેરી સંસાર માટે વલખાં એણે માર્યાં નહિ. એ તો આત્મવિશેષનની મહાકથા-અરે નહિ, મહાકાવ્ય મૂકી ગયા

ઈશ્વર ! મૃત્યુને તું વિશ્વના ઉકરડા વાળવા મોકલે છે, તેમાં તેણે જૂથજૂથથી આ કુળ તો નથી ઝાડી નાખ્યું ? રણ નહિ, તારી ચેતના અકળ છે માટે અરણ્યક છે એણું તો નહિ કહીએ. તું જેને ખતમ કરવા માગે છે તેને પાગલ બનાવી મૂકે છે અને જેને છાતીએ લેવા ચાહે છે તેને નિદ્રા આપે છે, એ વાત શું અત્યારે પ્રલક્ષ બતાવી રહ્યો છે પ્રશ્ન !

જે તપસ્વિની એતું કંઈ જ ન પામી.

મહાદેવભાષના ખોળાઆ પાસેથી પૂરી ચાકરી વસૂલ કરી લેનારી દુનિયાને એક જ શ્રદ્ધાથી ભરી દેએ હે વિશ્વજનની ! કે તેમને તમે પોતે જ ખોળામાં લીધા છે. આ શ્રદ્ધા જે તમે નહિ વરસાવો, તો નક્કી જે હૈયાં તો તૂટી પડશે; એક ગાંધીજીનું ને બીજું મહાદેવભાષનાં રનેહગંગા શ્રી. દુર્ગાબહેનનું. એ અણુમીઠી તપસ્વિની સ્વામીની કાપાની ચાકરી કરવા તો ન પામી, સ્વામીનું શય સળગાવવા તો ન પામી, એ શયની રાખ પણ ન પામી. અરે એ ચિંતાને તો શું એ ચિંતાસ્થાનનો ય પતો ન પામી !

મન જીવાન તો શરીર પણ જીવાન !

સાઠ વરસની ઉંમરે મને લાગ્યું કે મૃત્યુ નજીક છે. લાગ્યું કે મનની સ્ફૂર્તિ ઓછી થઈ ગઈ છે. નવા વિચારોમાં એને રસ નથી રહ્યો. કામ કરવાની એની શક્તિ નાબુદ થઈ છે. લાગ્યું—અથવા લાગે છે એમ મેં ધારી લીધું—કે શરીરની અંતિમ થકાવટની એ ધાણીઓ વરતાવા માંડી છે. જગતના તમામ રંગો અને રૂપો તથા મારી આંખો વચ્ચે જાણે એક પડદો ન પડી ગયો હોય !

આજે હું અહોતેરે પહોંચ્યો છું. આજે શરીર અને મન વચ્ચે જે એકતાનતા હું અનુભવી રહ્યો છું તે સાઠ વરસની ઉંમરે મને અલભ્ય, અમલકારિક, લાગતી, અત્યારે હું જાણું છું કે એવી એકતાનતા તો સાવ સ્વાભાવિક છે. એમાં અમલકાર જેવું કશુંયે નથી. રહસ્ય ફક્ત આટલું છે: મન જીવાન તો શરીર પણ જીવાન.

આ રહસ્ય મને પોતાની મેળે નહોતું સમજાયું; કોઈ ખીનએ મને એવું બાન કરાવ્યું. આજે હું જીવતો છું, તે કદાચ, મારા એ ‘ યુરને ’જ આભારી છે.

એક હસમુખ નિવાસસ્થાન

એક સવારે હું સ્ત્રીમની ફેડીએ ફેડીએ ફરવા નીકળેલો. ખેતરોની પેઢી પાર મેં એક ખેડૂતનું ઘર જોયું. વરેમાથાથી અવગણી ન થકાય એવું નિમંત્રણ પાઠવતું એક હસમુખ નિવાસસ્થાન. હું એ ઘરની નજીક પહોંચ્યો તો જ દય વરસનો એક છોકરો એમાંથી દોડતો દોડતો નીકળ્યો. બહાર સૂકનું એક પુરણું ઝાડ હતું. ઝાડની નીચે એક બાંકડો હતો. બાંકડા ઉપર બેસીને મેં એ છોકરા સાથે વાતચીત શરૂ કરી.

અને થોડા જ વખતમાં એ છોકરાના ચતુર્તાના અવાજથી જુદો તરી આવતો એક ખીન અવાજ મારે ઠાને પડ્યો. એક સ્ત્રીનો એ અવાજ હતો. પેલા ઘરમાંથી એ આવતો હતો. એ યુસ્સાભર્યો હતો. મેં છોકરા સામે જોયું. એક વિમુક્ત સ્મિત કરીને એણે કહ્યું: “ એ તો બા છે; દાદાને સમજાવી રહી છે. ”

“ શી બાજત ? ” મેં પૂછ્યું.

“ અરે એ તો એમ છે કે દાદા શહેરમાં જતા માગે છે. પેલો નવો બંબો આવ્યો છે ને, તે જોવા. બા કહે છે કે એ રસ્તો જૂલો જશે અથવા કોઈ ગાડીગાડીની અડક્ટે આવી જશે. અથવા એવું જ ઠાંકક થશે. બંબો જોવા શહેરમાં જવાનો વિચાર જ ખોટો છે એમ બા કહે છે. ” ઉરેરાટભરી રીતે છોકરો સહેજ હાથપાયો: “ પણ મારે પોતાને પણ બંબો જોવા જવું છે. અને દાદા મને લઈ જ જવાના. તમે જોજો—જેવું હોય તો. ”

દાદા !

એ જ જાણે. વાતચીતને અધવચ્ચે જ છોડીને, દાદા ઘરના બાજુમાંથી બહાર પડ્યા. અહીં જ પૃથ્વી માણસ. પરંતુ એમની આસમાની આંખો જુઓ તો પ્રાણીથી હલનચલન અને

સ્ફૂર્તિથી ચાલ. એમણે મારી સામે જોઈને આનંદભરી રીતે ડોકું ધુણાવ્યું. મેં કહ્યું: “ તમને કાંઈ વાંધો ન હોય તો થોડીક વાર વિશ્રાન્તિ લેવા માટે અહીં થોભવાનો મારો ઇરાદો છે. ”

“ બેશક. આપની મરજી પડે તેટલી વાર. ” એમણે જવાબ દીધો. બેસવા માટે આ સારી જગ્યા છે. અહીંથી પ્રકૃતિ-દર્શન પણ સારું થાય છે. તમને કેમ લાગે છે ? મન થાય છે કે થોડીક વાર અહીં આપની સાથે રહી આસપાસની કેટલીક રસદાયક વસ્તુઓ આપને દેખાડું. પણ આ છોકરો અને હું બન્ને શહેરમાં જવા ઉપડ્યા છીએ. જરાક ખોટી થઈએ તો કદાચ બસ ગુમાવી બેસીએ. ”

છેતના એક વળાંક સુધી તેમની સાથે સાથે જવાની મેં તેમની રજા મેળવી લીધી. અને ચાલ્યા.

મેં પાછું વળી જોયું તો છોકરાની આ બારણામાં ઊભી હતી. એના ચહેરા ઉપર ગમગીનીની રેખાઓ અંકાઈ ગઈ હતી. છુટ્ટાજી આવી રીતે શહેર તરફ ચાલી નીકળ્યા છે તે હકીકત પ્રત્યેની અસંમતિ તેના મોં પર સાફ તરવરતી હતી. મને થયું કે મેં એવો જ બાવ બીજો ક્યાંક પણ જોયો હતો. ક્યાં જોયો હશે ? એકાએક મને સાંભરી આવ્યું. અને હું ચમકી ઉઠ્યો ! હા, તે જ સવારે મેં એવો બાવ જોયો હતો—મારા દર્પણમાં, મારા જ ચહેરા ઉપર !

મિત્ર, સલાહકાર અને વૈધ !

“ બિચારી સ્ત્રી ! ” વૃદ્ધે વાતની શરૂઆત કરી “ એ તો માને છે કે મારે ગળે ગલપટેા વીંટળાળે, પુરાણા ગધેડાની પેટે તડકામાં પડ્યા રહેવું જોઈએ. એવું કહ્યું માનું તો તો એક વરસમાં જ ખલાસ થઈ જાય ! ”

અમે જુદા પડ્યા ત્યારે એમણે મને ફરી વાર આવવાનું આમંત્રણ આપ્યું. હું ફરીવાર ગયો. અનેક વાર ગયો. કારણ કે મને લાગ્યું કે મને મારો મિત્ર ફક્ત મિત્ર જ નહિ, પરંતુ સલાહકાર અને વૈધ પણ મળી ગયો છે ! એણે આખી જિંદગી ખેતર ઉપરના પોતાના એ ઝુંપડામાં વીતાડેલી; અને જે ‘ શહેર ’માં એ અવારનવાર જતો, તેમાં અને એક ગામડામાં જાગ્યે જ ઝાઝો ફરક હતો. પરંતુ એને તો એ નાનું વર્તુલ વિશ્વ જેટલું જ વિશાળ ભાસતું; કારણ કે એ વર્તુલના અણુએ અણુથી એ પરિચિત હતો. એમાં રહેનાર નરનારી સાથે એને મમતાની ગાંઠ હતી. એક એકના જીવનમાં એ રસ લેતો. માર્ગમાં મળતાં ત્યારે થોભાવીને તેમનાં જીવનની ઝીણી ઝીણી વિગતો વિશે પણ દિલસોજીથી પૂછી લેતો. કાંઈ દુઃખનદારે પોતાની દુઃખનમાં કોઈ નવા પ્રકારની સજનવટ કરી હોય અને એ એની નજરે પડે તો તે એની તારીફ ક્યાં વગર રહે નહિ. કોઈપણ માણસના વેપારને કે કોઈપણ ગૃહિણીના ઘરકામને ફાયદાકારક નીવડે એવો કોઈ પણ વિચાર એને સૂઝે તો તે નિઃસ્વાર્થભાવે એને કહ્યા વગર રહે નહિ. દોસ્તીની બાબતમાં તો કહેવું, કે તે તદ્દન હિંમતી જ હોય !

એટલે તે છુટ્ટો છે એવો વિચાર કોઈને આવે જ નહિ. પોતાના મનને કરમાવી મૂક-

વાની સગરડ એણે વૃદ્ધાવસ્થાને કદી આપેલી જ નહિ ! અને પરિણામે વૃદ્ધાવસ્થા એના શરીરને પણ ક્રમભાવી નહોતી શકી.

બે ચાવીઓ

એની અખંડ જીવાનીની ચાવીઓ બે હતીઃ એક તો, એને જીવનમાં રસ હતો—અન્યેય રસ હતો, અખૂટ રસ હતો. અને બીજી, એણે શૈશવ સાથેનો પોતાનો સંપર્ક કદી પણ છોડ્યો નહોતો. શહેરનાં પર્યાટણો હોય કે ખેતરો સોંસરવી ફેડીઓ ઉપર જવાનું હોય—પેલો નાનો છોકરો તો સદા એની સાથે ને સાથે.

આઠખલ—કાળના છુઝગો લાંબી અને તંદુરસ્ત જિંદગી માણતા. તેની પાછળ પણ મને તો આ જ રહસ્ય દેખાય છે. કુદરતને જોણે જીવાતાં એ જીવનોમાં એકએક કુટુંબનાં અનેકાનેક કુટુંબીજનો અરસપરસ લાગણીની સાંકળોથી સંગઠિત રહેતાં—પછી ભલે તેમની સંખ્યા આઢે તેટલી મોટી હોય. વૃદ્ધોની આસપાસ છોકરાં તો સદા હોય જ. એ છોકરાંની આંખો દ્વારા, સુરખીઓ જૂના જગતી નિત્યનૂતન સુંદરતા અને અન્યથાઓનું પાન કરતા. અને એ જ છોકરાંઓના સવાલો મારફત, પોતાના દૂર દૂર ઓસરી ગયેલ શૈશવના સંસ્કારો એક વાર ફરીથી જન્મત કરતા.

આ વૃદ્ધ તરુણ મિત્રની મુલાકાત પછી મેં મારા જીવનમાં સાક્ષરૂં કરી નાખી. મારી જૂની ટેવને પરિણામે મને સહજ થઈ ગયેલી કેટલીક નિર્ણયક અગમ્યેતીઓને મારે છોડી દેવી જોઈએ, નિષ્ક્રિયતાનું અને ભયનું ઝેર મારે મારા જીવનમાંથી કાઢી નાખવું જોઈએ એમ મને લાગ્યું. પહેલાં તો પ્રવાસની વાત નીકળતાં વેંત હું ઢીસોઢક થઈ જતો. ધરના ધબૂચલામાંથી મારા જેવા વૃદ્ધ માણસથી હવે નીકળાય જ નહિ એમ હું માનતો. જીવાનિયાઓની દોસ્તીથી હું હંમેશાં દૂર રહેતો. અપરિચિતનો પરિચય કરતાં હું સદા થરથરતો—પછી તે અપરિચિત ચહેરા હોય, અપરિચિત દસ્યો હોય, કે અપરિચિત વિચારો હોય !

જીવનની સાધના

હવે તો હું એ બધી વસ્તુઓને વધાવી લઉં છું. હવે મને જ્ઞાન થયું છે કે મારા જીવનનો આધાર જ આવા નિત્યનૂતન પરિચયો ઉપર છે. કોઈ અધજન જેમ ઉપસેલા અક્ષરો ઉપર આંગળીનાં ટેરવાં ફેરવી ફેરવીને મનને પ્રકાશિત કરવા આઢે, તેમ હું હવે મારી બધીએ છિદ્રિયો વડે જીવનસંપર્કની સાધના કરી રહ્યો છું.

આજે ઇતિહાસની ધનધોર ગર્જનાઓ વચ્ચે, જીવન ઉપરની આપણી શ્રદ્ધા ટકાવી રાખવાનું કામ કોઈ કોઈ વેળા અશક્ય બની જાય છે. પરંતુ જીવનનો આનંદ એટલી નજીકની વસ્તુઓમાંથી માણી શકાય છે કે કેટલીક વાર તો આપણે એ વસ્તુઓને જોઈ જ નથી શકતા. ઋતુએ ઋતુએ નવા નવા લેખાશા ધારણ કરતાં ખેતરો અને વૃક્ષો, ઉધા અને સંધ્યાના રંગો, પાંડોશીને આંગણે રમતું બાળક, આસપાસના માણસો સાથે દોસ્તીભર્યો સંપર્ક, અને....

જીવનમાં શ્રદ્ધા એ જ જીવાનીની શુર્યાવીઓ છે.

કાળદૂતના સાદ વચ્ચે પણ સરસ્વતીની ઉપાસના.

વીર અને જવાંમદ્ ચીનાઓ શિક્ષણના ઇતિહાસમાં સોનેરી યુગનું સર્જન કરી રહ્યા છે. કાળદૂતના સાદ વચ્ચે પણ તેઓ સરસ્વતીદેવીનું પરમબ્રહ્મતની અદાથી આરાધન કરી રહ્યા છે. સર્વનાશ અને ફનાગીરી વચ્ચે પણ તેઓ સરસ્વતીદેવીનો ઉન્નત ધ્વજ દિગંતમ ફરકાવી રહ્યા છે.

જાપાની ઔઝારો અમરાપુરી જેવાં ચીનનાં શહેરો ઉપર અવિરત ઔઝારાઓ ચલાવે છે અને જોતજોતામાં અનેક શહેરો અને ગામો સ્મશાન જેવાં વેરાન બની જાય છે. ફનાગીરીને પથે વિચરેલા દેશબ્રહ્મ ચીનાઓ પોતાના આ સર્વનાશને લાપરવાઈની નજરથી જોઈ રહે છે અને જાપાનીઓ સામે જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી બૂઝવાનો તેમનો નિશ્ચય વધુ અને વધુ દૃઢ બને છે.

ગિરિમાળાઓની કંદરાઓમાં

જાપાની ઔઝારો ચીનાઓની સઘળા કુન્યવી વસ્તુઓ અને માલમતાઓનો નાશ કરી શકે છે પરંતુ તેમનાં સરસ્વતીમંદિરોનો નાશ કરી શકતાં નથી.

આજે એક શહેરમાં શાળાઓ અને કોલેજોનો અગ્નિ-બોમ્બોથી નાશ થાય છે. તો બીજેજ દિવસે તેઓ શહેરથી સેંકડો માઇલો દૂર નિર્જન ગિરિમાળાઓની કંદરાઓમાં ફરી પાછી જીભી યથ જાય છે. સાથે સાથે વિદ્યાર્થીઓ માટે રહેવાનાં બૂંપડાંઓ અને તેમને માટે ખાવાની વ્યવસ્થા પણ ઘોર વન વગડાઓમાં થઈ જાય છે અને જાણે કંઈ પણ બન્યું ન હોય તેમ વિદ્યાર્થીઓ અને વિદ્યાર્થિનીઓ, શિક્ષકો અને પ્રૌદેસરો તેમના શિક્ષણવ્યવસાયમાં ગુંચાઈ જાય છે.

ચીનમાં સુશિક્ષિત મનુષ્યોનું પ્રમાણ તેની વસ્તીની સરખામણીમાં ઘણું જ નજીવું છે. દર ૧૦,૦૦૦ શહેરીઓ દીઠ ફક્ત ત્યાં એક કોલેજ છે. ચીનના મહાસેનાધિપતિ માર્શલ ચીઆંગ-કાઈ-શેક આ પરિસ્થિતિથી સુપરિચિત હોઈ તેઓએ વિદ્યાર્થીઓને રાષ્ટ્રીય સેનામાં જોડાવાનું આહ્વાન આપ્યું નથી અને તેમનો અભ્યાસ ચાલુ રાખવાનો હુકમ ફરમાવ્યો છે.

ચીનની સંસ્કૃતિનો નાશ કરવા માટે જાપાનીઓ શાળા અને કોલેજોને ‘લશ્કરી લક્ષ્યો’ તરીકે તારાજ કરી નાખે છે. આ ધૃણાત્મક નીતિ અખત્યાર કરીને જાપાનીઓએ ચીનની ૧૦૮ કોલેજોમાંથી લગભગ ૭૫ કોલેજોનો નાશ કરી નાખ્યો છે.

પરંતુ ચીનાઓની ધીરજ અને હિંમત આશ્ચર્યજનક છે. ઘોર આફત સમયે પણ તેઓ કદી પણ હિંમત હારતા નથી. રાષ્ટ્રની વિપત્તિ તેમના માનસને લોખંડી બનાવે છે અને નવા નવા માર્ગો શોધવાની તેમને ઝેરણા આપે છે.

નવું માળખું

જમીનદોસ્ત થયેલી શાળા અને કોલેજોના અવશેષોમાંથી જે કંઈ બચ્યું હોય છે તે બધું તેઓ શહેરોથી ૧૫૦૦ માઇલ દૂર પહાડી ઝાટો અને નિર્જન જંગલોમાં ઉપાડી જાય છે અને ત્યાં તેઓ એમાંથી શાળા અને કોલેજનું નવું માળખું બિંદુ કરે છે.

ચીનાઓ ખુનખાર યુદ્ધના સર્વનાશ વચ્ચે પણ ગાયો અને વિદ્યાપીઠોને બહુ પવિત્ર સમજે છે અને તેમને બચાવવા માટે પોતાના જીવનનું અલિદાન પણ તુચ્છ સમજે છે.

જાપાની બોમ્બોથી નેનકોંગ શહેર બ્યારે બરમીભૂત થયું ત્યારે નેનકોંગ કોલેજના એક પ્રોફેસરે વિદ્યાર્થીની એક આદર્શ ગાય બચાવવા માટે એક હજાર માછલીની મુસાફરી કરી હતી.

બોમ્બપ્રદ્યુ સુકોંગ શહેરનું અવલોકન કરવા માટે આવેલા એક અમેરિકન પત્રકાર જાપાની બોમ્બરોની સંહારલીલા વખતે શહેરનાં અનેક રોમાંચક દશ્યોનું વર્ણન કરતાં કહે છે કે શહેરથી થોડેક દૂર એક નાનકડી ટેકરીની ખીણો વચ્ચે સુકોંગ વિદ્યાર્થીઓના “ સાયન્સ હોલ ” સૂરજના આછેરા પ્રકાશમાં ઝગમગી રહ્યો હતો. એનું નૈસર્ગિક સૌંદર્ય હૃદયને આલ્લાદ આપતું હતું. સર્વનાશ સમયે પણ સુકોંગમાં સરસ્વતીની ન્યોત જલતી રહી હતી એ વિચારે એનું હૃદય પુલકિત થતું હતું.

અચાનક જાપાની બોમ્બરોનો રાક્ષસી ધુધવાટ આકાશના અનંત પટમાંથી અવની ઉપર ઊતરી પડ્યો અને થોડીક જ શ્વેતોમાં અગ્નિ અને રોદાટક બોમ્બોની વૃષ્ટિથી એ ટેકરી ધમધમી રહી.

કારમો કડાકો

શું થઈ રહ્યું છે એ જોવાનો હજુ બે આંખો પ્રયાસ કરે તે પહેલાં તો એક કારમો કડાકો કણપટ ઉપર અથડાયો અને બીજી જ પળે એ સુંદર “ સાયન્સ હોલ ” ખીણો વચ્ચેથી અદશ્ય થયો. એ હૃદયંગમ મકાનના ખંડેરોમાંથી લાલધુમ નવાળાઓ આકાશ તરફ ભગ્નૂં રહી હતી.

ખીણે દિવસે ૩૦૦ મનુષ્યો એ ખંડેરોમાં બોદકામ કરી રહ્યા હતા અને અવશેષ વસ્તુઓને બચાવવા માટે ભગીરથ પ્રયત્નો આદરી રહ્યા હતા. એ અમાનુષી બોમ્બમારાથી ૧૬ વિદ્યાર્થીઓ મરણને શરણ થયા હતા. તેમની છિન્નભિન્ન થયેલી લાશોનો કમકમાટી-ભર્યો દેખાવ કાળનું પણ કાળજી કંપાવે એવો હતો.

સાયન્સનો પ્રોફેસર આ કુરુણ દશ્ય ગંભીર વદને નીરખી રહ્યો હતો. એની આંખોમાં અશ્રુ ઉભરાયાં હતાં, એના વદન ઉપર ઝ્વાનિ પથરાઈ ગઈ હતી. બીજી જ પળે તે સ્વસ્થ અને પાસે ઊભેલા વિદ્યાર્થીઓને સંબોધીને બોલ્યો: “ આવતી કાલે બાબુના સ્થળે હંમેશા મુજબ વગેો ચાલશે. બધાં વખતસર હાજર થઈ જશે. ”

કીઆંગમાં મિ. ચાહ નામના અધ્યાપકે પોતાની કોલેજનું સ્થળ છ વખત બદલ્યું છે. અત્યારે તે પોતાના વતનથી ૧૨૦૦ માઈલ દૂર આવ્યો અને એણે ૬૦ વિદ્યાર્થીઓ માટે નવી કોલેજ ઊભી કરી છે. અહીં પણ જાપાનીઓએ કાતીલ બોમ્બમારો ચલાવ્યો છે એટલે પોતાની કામચલાઉ કોલેજને વધુ દૂરના પ્રદેશમાં ખસેડવાની તે તૈયારી કરી રહ્યો છે.

બોમ્બમારાથી એની પત્ની, એનો પુત્ર, એના બે ભાઈ અને બહેન મરણ પામ્યાં છે અને જગતમાં એનું સ્વજન કહી શકાય એવું હવે કોઈ રહ્યું નથી. છતાં પણ પ્રોફેસર ચાહ શિંભત હાથો નથી અને પોતાનું જીવનકાર્ય આગ નિશ્ચયપૂર્વક આગળ ધપાવે જાય છે.

જંગલમાં મંગલ

નિર્જન જંગલમાં કોલેજ બિભી થાય છે અને વિદ્યાર્થીઓ જંગલને પોતાનું ઘર બનાવે છે.

સરસ્વતીદેવીની ઉપાસના કરવા માટે વિદ્યાર્થીઓ ઉત્સાહથી બોમ્બપ્રૂફ અને કાદવનાં ખુંપડાંઓમાં હીમશીષુ ઠંડીમાં સૂઈ રહે છે. એ ટંક મુઠ્ઠીભર ચોખા અને શાકભાજી તેમના આશાભર્યા જીવનને ટકાવી રાખે છે અને રાતના અંધાર પહોરોમાં તેલનો ટમટમતો નાનકડો દીવડો તેમના અધકારમય જીવનમાં નવલંકાત પ્રેરણાનો આછોરો પ્રકાશ પાથરે છે.

સને ૧૯૩૭ ના ઓગસ્ટ માસમાં જાપાની બોમ્બમારાથી બચવા માટે ચીની વિદ્યાર્થીઓને નિર્ભય પ્રદેશોમાં ખસેડવાની શરૂઆત થઈ.

કેટલીક શાળાઓએ મંદિરોમાં વાસો કર્યો, કેટલીક શાળાઓ ખાનગી ઘરોમાં ફરીકામ થઈ, કેટલીક શાળાઓની ગિરિકંદરાઓમાં સ્થાપના થઈ, જ્યારે કેટલીક શાળાઓએ પર્વત-માળાઓની આડે મોટી ખાઈઓ ખોદીને એમાં મુકામ કર્યો.

ઉપરોક્ત સ્થળોમાં શાળા અને કોલેજો બિભી થતાં કુદરતી રીતે જ પુસ્તકોની તાણ પડવા લાગી તેથી શિક્ષકો અને પ્રાઈસરો સ્મરણશક્તિથી વિદ્યાર્થીઓને કેળવણી આપવા લાગ્યા. આવાં નિર્ભય સ્થળોમાં સ્થળોએ પણ જાપાની બોમ્બરોનું આક્રમણ થતાં કેટલીક વખત દિવસનો મોટો ભાગ વિદ્યાર્થીઓ અને પ્રાઈસરોને છુપા આશ્રયસ્થાનોમાં ગુજરવો પડતો હતો.

ઘોર રાષ્ટ્રવિપત્તિ સમયે પણ જ્ઞાનદીપકની અખંડ જ્યોત જલતી રાખનારા એ ધરા અને અટંકી ચીનાઓને હજારો વંદન હોજો.

(તા. ૨૩-૮-૪૨ ના અઠવાડિક “ મુબઈ સમાચાર ”માંથી)

સ્ત્રીઓની ખુશામત છોડો !

સ્ત્રી પ્રેરણામૂર્તિ છે એમ કહીને એ બિચારીને ભોળવશો મા. આજ સુધી એને પુરુષે રમકડું જ માન્યું છે. ઘણી જાતનાં રમકડાં એ બની ચૂકી છે. હવે એને તમારા ‘મહાન’ જીવનનું નવું રમકડું બનાવતા નહિ. તમે તો એ પ્રેરણામૂર્તિમાંથી પ્રેરણા મેળવીને મહાન બનો ત્યારે ખરું, પરંતુ તેનો બિચારીનો તો આજે જ સત્યાનાશ થવાનો છે, કારણ કે એ માની એસશે કે ચોતે તમારી પ્રેરણામૂર્તિ છે ! અને એના જીવનમાંથી પુરુષાર્થ તથા વિચાર-શક્તિ બંને હુમ્મ થશે.

વધુમાં, તમારી ખુશામતથી ખુશ થઈ એ તમારી આજે ભોગવે છે તે કરતાં વધુ ગુલામી ભોગવવા માંડશે, તમને પ્રેરણાની જરૂર છે એમ માની તમારી આગળ અધું ધર્મ જ કરશે, અને તમે આખર સુધી એ ઢીંગલીને દેવીનું નામ આપી રમાડ્યા કરશો !

કૃપા કરી એવું પદ સ્ત્રીને આપતા નહિ. પ્રેમના આવેશમાં તમને ઘડીભર એમ લાગી આવે તોયે એ વૃત્તિ તમારા મનમાં દબાવી રાખજો. સ્ત્રીને તમે સ્ત્રી માનો, માણસ માનો, સમાનધર્મી માનો, એટલું જ બસ છે. એથી વિશેષની મુદલ જરૂર નથી.

(“ ભૂમિ અને નવચરના ”માંથી)

પ્રાર્થનાનું સામર્થ્ય

આ નાનકડા લેખનો લેખક ઇશુ ખ્રિસ્તનો કોઇ અંધભક્ત કે એકાદો લેભાગુ પાઠરી નથી. એના લેખકનું નામ ડૉ. એલેક્સીસ કૅરલ છે. રૅફરેલર ઇન્સ્ટી-ટ્યુટમાં તેમણે ૩૩ વરસ સુધી સંશોધનકાર્ય કર્યું છે. કૅન્સરના સંશોધનને માટે તેમને નોર્થોક્-જર્નલ મેડલ મળ્યો છે; રક્તવાહિનીઓને સીધી લેવાની શોધ કરવા માટે નોબલ પ્રાઇઝ મળ્યું છે. વૈદ્યકીય વ્યવસાયમાં તેમણે ઘણી વાર પ્રાર્થનાના ચમત્કાર તજરે જોયા છે. બીજા કોઇ પણ ઇલાજથી ન મટે એવા કૅન્સરનો પ્રભુ માત્ર પ્રાર્થના વડે સૂકાઇને ફલાઇ જતો એમણે જોયો છે. એમણે Man-The Unknown નામનું એક સુંદર તાત્ત્વિક પુસ્તક પણ લખ્યું છે.

પ્રાર્થનાનો અર્થ માત્ર એકલી આરાધના કે પૂજા નથી. માનવપ્રાણીના અંતઃકરણમાં આરાધના કરવાની જે એક અદૃશ્ય બાવના કુદરતી રીતે જ રહેલી છે, તેના રફાટ પ્રાર્થનારૂપે થાય છે. એટલે પ્રાર્થના માનવપ્રાણીના દિલમાંથી ઉત્પન્ન થતી એક સૌથી મહાન શક્તિ છે.

મનુષ્યના શરીર ને મન ઉપર પ્રાર્થનાની કેટલી બધી હાડી અસર થાય છે એ પ્રાર્થના કરતી વખતે તેની આંતરગ્રંથિઓમાંથી ઉત્પન્ન થતા સ્રાવ ઉપરથી સિદ્ધ કરી શકાય છે. પ્રાર્થના ક્યો પછી શારીરિક શક્તિમાં વધારો થયેલો જણાય છે, બૌદ્ધિક સ્ફૂર્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, નૈતિક જીવસેા નિર્મોલુ થાય છે, અને માનવપ્રાણીઓના માંડોમાંડેના સંબંધનું વધારે સ્પષ્ટ અને સત્યસ્વરૂપે જ્ઞાન થાય છે. પ્રાર્થનાની આ સીધી અસર છે.

જો તમે દરરોજ અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરવાની ટેવ પાડશો તો તમારું સમગ્ર જીવન ધરમળથી પલટાઇ જશે. એ પસંદો તમે પોતે અનુભવી શકશો, એટલું જ નહિ પણ બીજાઓને સુદ્ધાં તમારા બાજુ વર્તીવમાં એ પ્રતીત થશે. આપણાં કર્મો ને વર્તન પર પ્રાર્થનાની અચૂક છાપ દરોગાયર થયા વિના રહેતી નથી. પ્રાર્થના વડે જેમને માનસિક શાંતિ પ્રાપ્ત થયેલી હોય છે તેમના મુખારવિંદ પર એક જાતની અનેરી શાંતિ છવાઇ રહે છે. તેઓ દરેક કાર્ય મક્કમ શાંતિપૂર્વક કરે છે. એક જાતનો આત્મવિશ્વાસ તેમના શરીર પર પ્રતીત થાય છે. તેમના આંતરમાનસમાં કોઇ અજાજ શક્તિની ચિનગારી પ્રગ્લવિત થઇ રહી હોય છે. તેઓ પોતાના અંતરાત્માનું દર્શન કરી શકે છે. પોતાની કુદ્ર સ્વાર્થપરાયણતા, લાલચ, લોભ, ભીતિ, ક્ષતિઓ વગેરે બધું તેઓ જોઇ શકે છે. પ્રાર્થનામાંથી અંતે એક જાતની નૈતિક ઉપકારવૃત્તિ અને બૌદ્ધિક નમ્રતા ખીલે છે. આવી રીતે માનવ આત્મા બન્યતાના સામ્રાજ્ય પ્રતિ પોતાની મુસાફરી આદરે છે.

પ્રાર્થનાનું સામર્થ્ય પણ શુરુવાકર્ષણના સામર્થ્ય જેટલું જ સત્ય છે. ડાકટર તરીકેનો મારો પોતાનો એવો અનુભવ છે કે જ્યારે બધા વૈદ્યકીય ઉપચારો નિષ્ફળ નીવડે છે ત્યારે માત્ર દિલપૂર્વક પ્રાર્થના કરવાથી કેટલાંક દરદીઓ તેમનાં દરદની યાતનાઓથી, માનસિક

શોક ને દિલ્લીરીથી બચી ગયાં છે. આ દુનિયામાં પ્રાર્થનાનું જ માત્ર સામર્થ્ય એટલું પ્રબળ છે કે તેની આગળ આપણે જેને 'કુદરતી કાનૂનો' કહીએ છીએ, એ કાનૂનો પણ પસંદાઈ જાય છે. મારા કહેવાનો આશય એવો છે કે પ્રાર્થના કુદરતના કાનૂનો ઉપર પણ વિજય મેળવે છે. કોઈ વાર નાટકી દબે, અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે ને એની અસર તાત્કાલિક થાય છે ત્યારે આપણે એને 'ચમત્કાર' કહીએ છીએ. પણ જિંદગીભરે શાંતિપૂર્વક પ્રાર્થના કરનારાં નરનારીઓના જીવનમાં તો આવા ચમત્કાર હરહંમેશ જાન્યા જ કરે છે.

પ્રાર્થનાનો અર્થ-ધણાં લોકો બહુ જ સંકુચિત કરે છે: રોજ ને રોજ ઇરાવિક શબ્દોમાં ઇરાવેલે વખતે, પોતાની આશીશ માગણીઓ પૂરી પાડવા માટે કે પોતાની દુર્બળતા છુપાવવા માટે પ્રભુ આગળ વાચના કરવી એ ખરી પ્રાર્થના નથી. મનુષ્યનાં વ્યક્તિત્વનો સંપૂર્ણ વિકાસ થવા માટે પ્રાર્થના એક અનિવાર્ય કર્મ છે: જોડો વિચાર કયો પછી અનિવાર્ય બની ગયેલી એ ક્રિયા છે. પોતાની પામરતાનું માણસને જ્યારે સંપૂર્ણ જ્ઞાન થાય છે ત્યારે તે પ્રાર્થનાનો આશ્રય લે છે. મનુષ્યની સર્વોત્તમ શક્તિઓનો અંતિમ વિકાસ એના પૂર્ણરૂપે પ્રાર્થનામાં પ્રગટ થાય છે. પ્રાર્થના કરતી વખતે જ આપણા શરીર, માનસ ને આત્માનો સુસંયોગ સિદ્ધ થાય છે: એમાંથી આ ક્ષુદ્ર માનવસજ્જેકાને અપાર, કોઈપણ સંજોગોમાં વિચલિત ન થાય એવું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

'માણે અને તમને મળશે' એ પ્રશ્નના શબ્દો સાચા છે, એવો માનવજાતિનો અનુભવ છે. અનુભવે એ વાત પૂરવાર કરી બતાવી છે. સાચી વાત છે કે મરણ પામેલું બાળક પ્રાર્થના કરવાથી સજીવન નહિ થાય, પણ રેડિયમની પેઠે પ્રાર્થનામાંથી સામર્થ્યની એકસરખી પ્રકાશમાન જ્યોત જળહળ્યા કરે છે.

ત્યારે સવાલ એવો ઉત્પન્ન થાય છે કે પ્રાર્થનામાંથી આપણને આટલી બધી અગાંધ શક્તિ કેવી રીતે પ્રાપ્ત થાય છે? આ પ્રશ્ન વિજ્ઞાનના ન્યાયક્ષેત્રમાં નથી આવતો. એનો જવાબ આપતાં પહેલાં મારે જણાવવું જોઈએ કે બધી પ્રાર્થનાઓમાં એક વસ્તુ સર્વસામાન્ય હોય છે. ખ્રિસ્તીઓનાં પ્રાર્થના-ગીતોમાં કરેલી ઈશ્વરની આરાધનામાં કે કોઈ શિકારીએ શિકાર કરવા માટે નીકળતા પહેલાં, સારો શિકાર મળે એટલા માટે ગુનરેલી ખુદાની બંદગીમાં એક જ મૂલગામી સત્યનું દર્શન થાય છે. મર્યાદિત શક્તિવાળો પામર માનવપ્રાણી અમર્યાદિત શક્તિના સાગર સમા મહાન ઈશ્વરને પ્રાર્થે છે કે હે પ્રભો! મારી શક્તિ મર્યાદિત છે. તું મદદ કર. પ્રાર્થના કરતી વખતે આપણે સમગ્ર નિશ્ચયનું સંચાલન કરનારા શક્તિના અખૂટ ઝરા સાથે સંયોગ પામવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ. એમાંથી થોડીક શક્તિ, એકાદી ચિન્તનશી, એકાદ તણુપ્રેમ આપણે માગીએ છીએ. પ્રાર્થના કયો પછી આપણી દુર્બળતાનો, અપૂર્ણતાનો નાશ થાય છે; આપણું અંતઃકરણ સુદૃઢ બને છે.

પણ માત્ર આપણી ધૂનને સંતોષવા ખાતર આપણે પ્રભુને ગમે ત્યારે બોલાવી ન શકીએ. પ્રાર્થનાનો ખરો અર્થ એ છે કે આપણે પ્રભુ જેવા થવાનો પ્રયત્ન કરીએ, પ્રભુમય જીવન, ગાળવાનો પ્રયત્ન કરીએ. આપણે પ્રભુ પાસે ગમે તે, માગ્યા કરીએ, એ કંઈ પ્રાર્થના નથી. પ્રાર્થનાનો હેતુ એના કરતાં વધારે ઉચ્ચ, વધારે જીવનવળ છે. પ્રભુ આપણાં માનસમય

સામે ખડા છે, એમ માનીને આપણે પ્રાર્થના કરવી જોઈએ. પ્રભુના અસ્તિત્વના સંવેદનની આપણને જાણ થાય તો જ એ ખરી પ્રાર્થના છે. એક વાર કોઈ એક ગામડાના ચર્ચમાં એક ખેડૂત ધનુષ્ઠિસ્તની પ્રતિમા આગળ એકથો બેઠો હતો. કોઈએ તેને પૂછ્યું: 'તું શાની રાહ જોઈ રહ્યો છે?' તેણે જવાબ આપ્યો કે 'હું પ્રભુને નિરખી રહ્યો છું' ને પ્રભુ મને નિરખી રહ્યા છે.' પ્રભુ આપણને યાદ કરે એટલા માટે જ આપણે પ્રાર્થના કરતા નથી, પણ આપણે સુદ્ધાં પ્રભુને જૂલી ન જઈએ, એટલા માટે પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

ત્યારે પ્રાર્થનાની વ્યાખ્યા કેવી રીતે કરી શકાય? માણસ પ્રભુને પહોંચવાનો, તેને પામવાનો પ્રયત્ન કરે છે. સર્વના સર્જનદાર સમી કોઈ અદૃશ્ય ને અદ્વિત શક્તિની સાથે સંયોગ સાધવાનો પ્રયત્ન કરે છે, એ જ પ્રાર્થના છે. માનવપ્રાણી પોતાના તારણદાર સાથે, સત્ય, શિવ ને સુંદર તત્ત્વ સાથે, શક્તિ સાથે બોલવાનો પ્રયત્ન કરે છે એ જ પ્રાર્થના છે. પ્રાર્થનાનો આ આદર્શ બુદ્ધિ કદી પણ જાણી શકતી નથી, સમજી શકતી નથી. કેમકે પ્રભુના સ્વરૂપનું વર્ણન કરવાની શક્તિ વિચાર ને ભાષા બંનેમાં નથી.

ત્યારે આપણે અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરીએ છીએ ત્યારે આપણા શરીર ને આત્મામાં અવનવી સંવેદનાઓ જાગૃત થાય છે, સત્યને પંથે આપણું રૂપાંતર થાય છે. ઇશ્વરને કહ્યું છે કે પ્રાર્થના કરનાર દરેક જાણુને કંઈ ને કંઈ તો શીખવાનું મળે જ છે.

આપણે દરેક સ્થળે પ્રાર્થના કરી શકીએ છીએ: રસ્તામાં, જમીનની અંદરની રેલવેના ડામામાં, ઑફિસમાં, દુકાનમાં, નિશાળમાં, પોતાની ઓરડીની એકાંતમાં કે ગમે તેવા નિર્જન સ્થાનમાં: માનવમેદનીથી જીભરાતા મંદિરમાં પણ આપણે અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરી શકીએ છીએ. પ્રાર્થના કરવા માટે સમય, સ્થાન ને આસનનું બંધન નથી.

પણ પ્રાર્થના કરવાથી જીવનમાં પલટો ચતો હોય તો જ એ ખરી પ્રાર્થના છે; નહિ તો પછી સવારમાં આપણે પ્રાર્થના કરીએ ને આખો દિવસ હેતાનિત્તમાં ગાળીએ, તો એ પ્રાર્થના તદ્દન અર્થહીન બની જાય છે. સમગ્ર જીવન પલટાવી નાખે, આચારવિચાર ને રહેણી પલટાવી નાખે એ જ ખરી પ્રાર્થના છે; બાકી તો માત્ર પોપટપંચી કે શાબ્દિક જીજ્ઞાસ છે.

બીજા કોઈ પણ જમાના કરતાં અત્યારે જ રાષ્ટ્રના અને પ્રજાઓના જીવનમાં પ્રાર્થનાની અનિવાર્ય જરૂરત છે. ધાર્મિક બુદ્ધિના અભાવને પરિણામે અત્યારે માનવજાત વિનાશની ગતિ આગળ આવી પહોંચી છે. મહાન શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનું, પૂર્ણતા મેળવવાનું સૌથી રસાળ ક્ષેત્ર આપણી બેદરકારીથી હજી તદ્દન અજાણ્ય પડ્યું રહ્યું છે. પ્રાર્થનામાં કેટલું અમયોદ સામર્થ્ય છે, એનો આપણને ખ્યાલ નથી. આપણા ખાનગી જીવનમાં સુદ્ધાં પ્રાર્થનાને પ્રથમ સ્થાન પ્રાપ્ત થવું જોઈએ. માનવ આત્માનો વિકાસ કરવો હોય તો આ ક્ષેત્રનો વિકાસ કયો વિના છૂટકો નથી. ને આપણે અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરતાં થઈએ તો આસા છે કે સુવર્ણયુગની આપણી જુગજૂની જંખના કદાચ સફળ થાય.

— હેમંત

(સપ્ટેમ્બર '૪૨ ના " ચિત્રમય જગત " માંથી)

આંધળી માનો કાગળ

અમૃત લરેલું અંતર જેલું, સાગર જેવડું સત્
પૂનમચંદના પાનીઆ આગળ ડોશી લખાવતી ખત,
ગંગા એનો મુંબઈ કામે;
ગીગુલાઈ નાગજી નામે.

લખ્ય કે' માડી, પાંચ વરસમાં ખોંચી નથી એક પાઈ ૫
કાગળની એક ચબરખી પણ, તને મળી નથી ભાઈ !
સમાચાર સાંભળી તારા;
રોવું મારે કેટલા દા'ડા ?

ભાણુનો ભાણીઓ લખે છે કે, ગજુ રોજ મને લેજો થાય ૧૦
દન આખો બય દાળિયું ખેંચવા રાતે હોટલમાં ખાય,
નીત નવાં છુગડાં પે'રે,
પાણી જેમ પઈસા વેરે

હોટલનું ઝાઝું ખાઈશ મા, રાખજે ખરચીખૂટનું માપ ૧૫
દવાદારના દોકડા આપણે કાઢશું ક્યાંથી ખાપ !
કાયા તારી રાખજે રૂડી;
ગરીબની ઈજ છે મૂઢી.

ખોરડું વેચ્યું ને ખેતર વેચ્યું, કૂખામાં કયો છે વાસ
બરનો રોટલો જડે નહિ તે દિ' પીઉ છું એકલી છાશ,
તારે પકવાનનું ભાણું:
મારે નિત બરનું ખાણું. ૨૦

કેખતી તે દિ' કરણાં, પાણી કરતી કામેકામ
આંખ વિનાનાં આંધળાને હવે કોઈ ન આપે કામ,
તારે ગામ વીજળીદીવા
મારે અહીં અંધારાં પીવા.

લખીતંગ તારી આંધળી માના વાંચજે ઝાઝા જુહાર ૨૫
એકે રહ્યું નથી અંગનું ઢાંકણ, ખૂટી છે કોઠીએ બર,
હવે નથી જીવવા આરો,
આવ્યો ભીખ માગવા વારો.

ઈન્દુલાલ ગાંધી

(સપ્ટેમ્બર '૪૨ ના "યુવક"માંથી)

સને ૧૯૪૨-૪૨

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ-વડોદરા

(વડોદરા રાજ્યની સહકારી મંડળોએ સંબંધી સંવત ૧૯૩૦ ના નિર્ણય છઠ્ઠીની કલમ ૯ અન્વયે નં. ૭૧૬ થી તા. ૩૧-૩-૨૪ ને રાજ્ય નોંધવામાં આવ્યું છે.)
૩૭૫

મુકરર કરેલું ભંડોળ	રૂ.	૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાવવા કાઢેલું ભંડોળ	રૂ.	૫૦,૦૦૦-૦-૦
ભરાયેલું ભંડોળ	રૂ.	૩૯,૬૦૦-૦-૦
વસુલ આવેલું ભંડોળ	રૂ.	૩૯,૬૦૦-૦-૦
રિઝર્વ ફંડ	રૂ.	૧૧,૯૦૦-૦-૦

મંડળનું નોંધેલું સરનામું
રાવપુરા, વડોદરા.

સાધારણ સભાના પ્રમુખ

રા. રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, વડોદરા

ઉપપ્રમુખ

રા. રા. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ એમ. એ.

પ્રિન્સિપાલ, એચ. વી. શ્રોધ મેમોરિયલ હાઈસ્કૂલ, વડોદરા

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

રા. રા. ચુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, બી. એ. એલએલ. બી. વડોદરા (અધ્યક્ષ)

રા. રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, મંત્રી સા. પુ. શિનોર

રા. રા. ચિમનભાઈ મૂળજીભાઈ અમીન, પ્રતિનિધિ સા. પુ. વડોદરા

રા. રા. ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, મંત્રી સા. પુ. વરણામા

રા. રા. વિષ્ણુપ્રસાદ પ્રદેહાદણ પંડ્યા, મંત્રી સા. પુ. પાદરા

રા. રા. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી

રા. રા. અંબાલાલ વિકુલભાઈ ઠક્કર, વડોદરા

રા. રા. શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ, સ્નાતક, વડોદરા

રા. રા. રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ, ધટાલા

મંત્રી

રા. રા. વાઘજીભાઈ નારજીભાઈ અમીન, બી. કૉમ. વડોદરા

ઓડિટર

મેસર્સ આંખાંજી અમીન એન્ડ કંપની, રજિસ્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ, મુંબઈ

“ પુસ્તકાલય ” માસિક ખાતેથી વર્ષ દરમ્યાન થયેલી બચતમાંથી માસિકના તંત્રીને એક માસના પગારના યોગસના રૂ. ૫૦) આપવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે.

(૧૦) હિસાબ:—

આ સાથેના નકતોટાના પત્રકમાં જણાવ્યા મુજબ નિવેદનવાળા વર્ષમાં મંડળે રૂ. ૩૦૩૯-૧-૯ નો ચોખ્ખો નફો કર્યો છે, તે તથા ગઈ સાલમાં નફો ખાતે વધેલા રૂ. ૦-૧૪-૧૧ મળી કુલ રૂ. ૩૦૪૦-૦-૮ નફો થાય છે તેની વ્યવસ્થા નીચે મુજબ કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને ભલામણ કરે છે:—

	રૂ. આ. પા.
(૧) રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂ. ૧૨૬૬૦-૦-૦ થશે)	૭૬૦-૦-૦
(૨) સભાસદોને શેરનું સાડાચાર ટકા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૧૭૦૩-૧-૦
(૩) નોકરોને એક માસનો પગાર યોગસ તરીકે આપવા	૩૪૪-૦-૦
(૪) ઈન્વેસ્ટમેન્ટ્સ રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવા (જે હવે રૂ. ૪૫૫૦-૦-૦ થશે)	૨૨૩-૧-૦
(૫) આવતા વર્ષના નકતોટા ખાતે લઈ જવા	૬-૫-૮
	રૂ. ૩૦૪૦-૦-૮

(૧૧) નિમણૂક:—

(૧) મંડળના વ્યવસ્થાપકો પૈકી (૧) શ્રી. સુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, વડોદરા, (૨) શ્રી. રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ, ઇટોલા, અને (૩) શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ, પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી-એ ત્રણ વ્યવસ્થાપકો ચાહુ સાથે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થાય છે. નિવૃત્ત થતા વ્યવસ્થાપકો ફરી ચુંટાવાને પાત્ર છે અને તે માટે તે ખુશી છે. હિપર મુજબ વ્યક્તિગત સભાસદોની બે જગા અને પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓના પ્રતિનિધિઓની એક જગા એ રીતે ત્રણ જગા પૂરવાની થાય છે. તે પૂરવા આપને વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

(૨) નવા વર્ષના ઑડિટરો નીમવા તથા તેમનું લવાજમ નક્કી કરવા વ્યવસ્થાપકો આપને વિનંતિ કરે છે.

(૧૨) મંડળ માટે પોતાનું મકાન બાંધવા યા ખરીદવા બાબત:—

ગત સામાન્ય સભામાં મંડળનું પોતાનું મકાન બાંધવા યા ખરીદવા બાબત રૂ. ૨૫૦૦૦) સુધીનું ખર્ચ કરવા ફરાવ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ફરાવને મે. રા. રૂ. સહકારી અધિકારી સાહેબ તરફથી તેઓના કી. નં. ૧૮૦૩ તા. ૨-૪-૪૨ થી મંજૂરી મળી છે. અનુકૂળ જગો મેળવવા તપાસ ચાહુ છે.

(૧૩) સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીન રમારક વાચનાલય:—

વડોદરાનું ન્યુબ્લિકી બાગ વાચનાલય જેને સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીનની યાદગીરીમાં

મંડળે ચલાવવાનું ઠરાવ્યું છે, તેની સને ૧૯૪૨ ના વર્ષની લોકમદદ તરીકે અગાઉ મુજબ રૂ. ૬૦) મેસર્સ જગનલાલ નરોત્તમદાસ ઝવેરી, મુંબાઈ, તરફથી મળ્યા હતા, તે બદલ તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે. સરકાર પંચાયત મદદ કર્યાના વાચનાકર્યોને આપવાનું ધોરણ હવે બંધ થયું છે, જેથી તે ખાતેથી મદદ મળી નથી.

વડોદરા
તા. ૬-૬-૪૨ }

વા. ના. અમીન
મંત્રી

અખાલાલ વિઠ્ઠલભાઈ ઠંકર
રાવણભાઈ જોરાભાઈ પટેલ
શંકરભાઈ સોમાભાઈ પટેલ
વિશ્ણુપ્રસાદ પ્ર. પંડયા
વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલ
ચીમનભાઈ મુ. અમીન
ન. ગી. શાહ

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો

યુ. સ. સ. મંડળ લિ. વડોદરાના ચેટાનિયમોમાં કરવાના સુધારા વધારા

મૂળ કલમ નં. ૭

૭ મંડળને નોંધવાની અરજ ઉપર સહી કરનાર મૂળ સભાસદો ગણાશે, અને તે સિવાય સભાસદ થનારે

ક ઠરાવેલા નમૂના પ્રમાણે દાખલ થવા અરજ કરવી જોઈશે; તે અરજ વ્યવસ્થાપક મંડળે બહુમતીથી સ્વીકારેલી જોઈશે.

જ તે ૧૮ વર્ષનો અગર તેથી વધારે ઉંમરનો હોવો જોઈશે.

ગ તેણે ઓછામાં ઓછો એક શેર લેવો જોઈશે.

ટીપ—હરકોઈ પુસ્તકાલય પણ મંડળનો સભાસદ થવાને પાત્ર ગણાશે, અને જે તે વખતમાં પુસ્તકાલયનો મંત્રી સભાસદના સધળા હક્ક ભોગવશે.

તા. ક. ટોષપણ સભાસદ આ મંડળના ૪૦ કરતાં વધારે શેર ખરીદ કરી શકશે નહિ.

સુધારો કરવા રજુ કરેલી કલમ નં. ૭

૭ મંડળને નોંધવાની અરજ કરનાર મૂળ સભાસદો ગણાશે, અને તે સિવાય સભાસદ થનાર હસમ

ક વડોદરા રાજ્યનો રહીશ હોવો જોઈએ; તે અઢાર વર્ષનો અગર તેથી વધારે ઉંમરનો હોવો જોઈએ;

ગ તેણે ઠરાવેલા નમૂના પ્રમાણે દાખલ થવા અરજ કરવી જોઈશે; તે અરજ વ્યવસ્થાપક મંડળે બહુમતીથી સ્વીકારેલી હોવી જોઈશે; અને

ઘ તેણે ઓછામાં ઓછો એક શેર લેવો જોઈશે;

ઙ વડોદરા રાજ્યમાં આવેલું હરકોઈ પુસ્તકાલય, સહકારી મંડળી વા કેળવણીની સંસ્થા પોતાના નામે શેર ધારણ કરી શકશે, અને જે તે સંસ્થાના મંત્રી વા વ્યવસ્થાપક મંડળના અન્ય સભ્ય પોતાના વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવથી જે તે સંસ્થા માટે સભાસદના સધળા હક્ક ભોગવશે.

ચ ટોષપણ સભાસદ આ મંડળના ૪૦ કરતાં વધારે શેર ખરીદ કરી શકશે નહિ.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી

તારીખ ૩૧ માઈ જુલાઈ સને ૧૯૪૨ ના રોજ

ભંડોળ અને ફેવું

૧ ભંડોળ—

સત્તાધારી થાપણુ:—૨૦૦૦ શેર દરેક રૂ. ૨૫)નો.

૫૦૦૦૦—૦-૦

ખરાવવા કાઢેલી થાપણુ:—

૫૦૦૦૦—૦-૦

ખરાયલી થાપણુ:—૧૫૮૪ શેર દરેક રૂ. ૨૫)નો.

૩૯૬૦૦૦—૦-૦

વસુલ માગેલી થાપણુ:—૧૫૮૪ શેરના દરેકના

રૂ. ૨૫) પ્રમાણે

૩૯૬૦૦૦—૦-૦

૨ રિઝર્વ ફંડ:—

ગયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે
 ઉમેરો ગયા વર્ષના નફાની વહેંચણી પૈકીના
 સાધારણ સભાના ડરાવ પ્રમાણે જુકડેયો વિભા-
 ગના (૧૪૫૦) અને ગંડળના (૯૭૫) મળીને.

૯૪૭૫—૦-૦

૨A હન્ડેસ્ક્રેમન્ટસ રિઝર્વ:—

ગયા વર્ષના સરવાલામાં જણાવ્યા પ્રમાણે
 ખરાડા બેંક, ટાટા હાઇડ્રો અને ટાટા પાવરના
 શેરના ભાવફેરના

૪૬૦૦—૦-૦

૨B નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું ફંડ

૫૭૩-૧૦-૦

૧૪૦૦—૦-૦

૩ નોકર સહાયક ફંડ:—

૫૭૬-૨-૩

૪ મકાન ફંડ:—

૪૬૬૦—૦-૦

૫ ફેવું:—(વગર તારણુડું)

૧ થાપણુ:—મુદતબંધી ખાતે (વ્યાજુકા)

૨૦૬૩૨૦-૧૦-૧

૨ પરચુરણુ ફેવું (વગર વ્યાજુકા)

૧ ગ્રા. પુ. ની ખરીદ પેટે એડવાન્સ

૧ પુસ્તકો માટે ૫૩૩૮-૦-૪

૨ બજેટની બચત ૨૬૧૧-૨૫-૦

૩ બજેટ માટે લોકમદદ ૧૬૩૪-૧૩-૮

૨ છતર પ્રાદેશી તરફથી જમા ૭૭૦૪-૧૨-૭

૩ જુકડેયોના જમા ૫૬૨૦-૧૧-૬

૨૨૬૧૦-૫-૪

૪ ચાલુ વર્ષના ખર્ચ પેટે આપવાના ખાકી

૧૬૦-૬-૦

૬ માગણી નહિ થયેલું રિવિડન્ડ:—

૨૩૦૭૦-૧૧-૪

૭ પુસ્તકાલય માસિક:

૩૮૫-૧૫-૬

૭૭૩૩-૧૧-૭

મંડળ લિ. વડોદરા

મંડળના દેવા તથા લહેણાનું સરવાળું

મિલકત અને લહેણું	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
૧. શિલકી સામાન:— ૩૧-૭-૪૧ સુધીની પડતર કિંમત બાદ ધસારો પાછલો	૫૩૪૦-૧૩-૬ ૩૯૪૧-૩-૬ ૧૩૯૯-૧૦-૦ ૨૦-૦-૦ ૧૩૭૨-૧૫-૦ ૨૦૦-૦-૦	
બાદ ચાલુ સાલે સિ. સામાન ખાતેથી વેચેલી વસ્તુઓના બાદ ચાલુ સાલનો ધસારો		
૨ માલ સ્ટોકમાં:—મંત્રીએ સર્ટિફિકેટ કરેલી યાદી મુજબ પુસ્તકો વિ. પડતર કિંમતે		૧૧૭૯-૧૦-૦ ૭૫૭૧-૧૦-૯
૨A પ્રકાશન ખાતાનાં પુસ્તકો (પડતર કિંમતમાંથી વેચાણના બાદ જતાં)		૧૯૫૯-૨-૩
૩ લહેણું:—(સદર) પુસ્તકાલયો અને અન્ય માહકો પાસે બાકી		૨૭૯૮-૭-૫
૪ ઇન્વેન્ટમેન્ટસ:—(પડતર આવથી)		
*બરોડા સો. કો. બેંક લિ. ના ૫૦૦ શેર દરેક રૂ. ૫૦) નો ભરાયેલા રૂ. ૩૭-૮-૦	૧૮૭૫૦-૦-૦	
*મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંક લિ. ના ૪૦ શેર દરેક રૂ. ૨૫) નો ભરાયેલા રૂ. ૧૫)	૬૦૦-૦-૦	
ચેટલાદ સહકારી બેંક લિ. ના ૧૨૦ શેર દરેક રૂ. ૧૦ નો	૧૨૦૦-૦-૦	
અમરેલી ખેતીવાડી ચેડી લિ ના ૧૦૦ શેર દરેક રૂ. ૧૦) નો	૧૦૦૦-૦-૦	
વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ના ૪૦ શેર દરેક રૂ. ૫૦) નો ભરાયેલા રૂ. ૨૫)	૧૦૦૦-૦-૦	૨૨૫૫૦-૦-૦
ધી બેંક ઓફ બરોડા લિ. બરોડાના શેર નં. ૮૦ ચાલુ બખરભાવે રૂ. ૧૧૬-૪-૦ પ્રમાણે	૯૩૦૦-૦-૦	
ધી ટાટા પાવર ક્લા. લિ. મુંબઈના પ્રેક્ષર-સ શેર નં. ૬ ચાલુ બખરભાવે રૂ. ૧૬૦૦) પ્રમાણે	૯૬૦૦-૦-૦	
ધી ટાટા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક પાવરસપ્લાય કું લિ. ના પ્રેક્ષર-સ શેર નં. ૬૦ ચાલુ બખરભાવે રૂ. ૧૫૫ પ્રમાણે	૯૩૦૦-૦-૦	૨૮૨૦૦-૦-૦
અ બોમ્બે કો. ઇ. સો. લિ. નાં ડિવિડેન્ડસ ૩૬ % નાં રૂ. ૫૦૦૦) પૈકી બાકી	૧૭૫-૦-૦	
વડોદરા કો. લે. મો. બેંક લિ. નાં ડિવિડેન્ડસ ૩ % નાં કુલ ૫૦૦૦) નાં	૫૦૦૦-૦-૦	
*વડોદરા કો. લે. મો. બેંક લિ. બીજી ડ્રેણીનાં ડિવિડેન્ડસ ૩૬%નાં કુલ ૨૫૦૦૦)નાં ભરાયેલાં	૫૦૦૦-૦-૦	

મંડળના સર્ટિફિકેટ લાઇબ્રેરિયરી કો. અમરેલીના યોજના શેર ઉપર તથા ડિવિડેન્ડસ ઉપર તથા
બરોડા પ્રેક્ષરના શેર ઉપર વસુલ માગેલી નહિ તેવી માગની ૨૬મ રૂ. ૩૩૩૧૫-૦-૦.

૮ ટ્રસ્ટ ફંડો:—

૩૧-૭-૪૧ ના બાકી

સ્થાયી ટ્રસ્ટ ફંડોના ૧૮૬૦૩-૯-૭

ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના ૫૧૭-૦-૦ ૧૯૧૨૦-૬-૭

ઉમેરો ચાલુ વર્ષનો વધારો

સ્થાયી ટ્રસ્ટ ફંડોના ૨૮૯૧-૭-૨ ૪૬૨૨-૨-૦

ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડોના ૧૭૩૦-૧૦-૧૦ ૭૭૭-૧-૫

ઉમેરો નાહ અચાચેલું બ્યાન્ડ ૨૪૫૧૬-૧૩-૦ ૨૪૧૮૮-૧૪-૬

બાદ ચાલુ ટ્રસ્ટ ફંડમાંથી ખર્ચાયા ૩૨૦-૧૪-૬

૯ ગ્રોવિન્ડ ફંડ:—

૧૦ નફા તોટા ખાતુ

અણકડેયો વિભાગનો ૧-૧૧-૩૫ થી

૩૧-૧૦-૪૦ સુધીનો પાંચ વર્ષના નફાની બાકી ૫૭૨૪-૧૪-૬

બાદ વહેંચણીના સાધારણ સમાના ઠરાવ મુજબ

૧ ડેપોવિભાગના નોકરોને અર્ધી

માસનો પગાર બોનસ તરીકે ૩૫-૦-૦

૨ મંડળના રિઝર્વ ફંડ ખાતે ૧૪૫૦-૦-૦

૩ મંડળના મકાન ફંડ ખાતે ૪૨૩૯-૧૪-૬ ૫૭૨૪-૧૪-૬ ૦-૦-૦

૪ સને ૧૯૪૦-૪૧ ના નફાતોટાની બાકી

બાદ વહેંચણીના સાધારણ ઠરાવ મુજબ

૧ રિઝર્વ ફંડ ખાતે ૯૭૫-૦-૦ ૩૯૯૧-૧૪-૫

૨ સમાસદોને શેરનું પાંચ ટકા

લેખે ડિવિડન્ડના ૧૬૭૨-૧૪-૦

૩ નોકરોને એક માસનો પગાર

બોનસ તરીકે ૩૨૩-૦-૦

૪ મંડળના નવ નોકરોને દરેકને

રૂ. ૩૦) પ્રમાણે મોંઘવારી ભરતું ૨૭૦-૦-૦ ૦-૧૪-૧૧

૫ મકાન ફંડ ખાતે ૭૫૦-૧-૬ ૩૯૯૦-૧૫-૬

ઉમેરો નફાતોટાના હિસાબમાં જણાવેલો

ચોખ્ખો નફો. ૩૦૩૬-૧-૬

૩૩૧૧૪-૦-૬

ગ્રાહિતરના રિપોર્ટ

અમે મંડળનું સરવાલુ તેને લગતા ચોપડા અને વાઉચરો સાથે તપાસી જોયું છે. અને જોઈતા સધળા ખુલાસા અને માહિતી અમને મળ્યાં છે. અમે આથી નિવેદન કરીએ છીએ કે આ સરવાલું મંડળના ચોપડામાં બતાવ્યા પ્રમાણે અને અમને મળેલા ખુલાસા અને માહિતી અનુસાર તા. ૩૧ મી જુલાઈ ૧૯૪૨ એ મંડળની સ્થિતિનો સાચો અને યથાર્થ હેવાસ રજુ કરે છે અને તે કાયદાનુસાર બનાવેલું છે. વિશેષ જણાવવાનું કે મંડળના સરવાલામાં બતાવેલાં સધળાં ઇન્વેસ્ટમેન્ટ્સ અમે જાતે તપાસી ખાતરી કરી છે.

વડોદરા.

Apaji Amin & Co.

તા. ૪-૬-૪૨

Registered Accountants, Auditors

*નવસારી કો. લે. મો. બેંક લિ. નાં ડિવિડન્ડર્સ ૩૬ % નાં કુલ રૂ. ૫૦૦૦) નાં	૩૩૩૫- ૦-૦	
મદ્રાસ સે. કો. લે. મો. બેંક લિ. નાં ડિવિડન્ડર્સ ૩૬ % નાં કુલ રૂ. ૫૦૦૦) નાં	૫૦૦૦- ૦-૦	
ખરોડા કો. ઇ. સો. લિ. મહેસાણાનાં ડિવિડન્ડર્સ ૪ % નાં કુલ રૂ. ૫૦૦)	૫૦૦- ૦-૦	૧૯૦૧- ૦-૦
સેવિંગ્સ:—		
ધી બેંક ઓફ ખરોડા લિ. ખરોડા ૧%	૨૧૬૬- ૬-૧	
ધી સે. બેંક ઓફ ઇડિયા લિ. મુંબઈ ૧૩%	૫૪૧૪-૧૩-૧૦	
પો. ઓ. સેવિંગ્સ બેંક ૧૩%	૯૯૯૨-૧૧-૬	
ક્યુરેટર ઓફ સ્ટેટ લાયબ્રેરી-પત્રા માસિકોના ટેન્ડરની ટીપોગ્રીફ ખરોડા બેંકમાં સેવિંગ્સ ખાતે ૧%	૨૭૦- ૦-૦	૧૭૮૪૪- ૨-૫
મુદતબંધી:—		
વડોદરા કો. ઓ. લે. મો. બેંક લિ. ૨૩%	૪૦૦૦૦- ૦-૦	
ધી બેંક ઓફ ખરોડા લિ. ખરોડા ૧૩% અને ૧૩%	૯૧૬૦૦- ૦-૦	
ધી સે. બેંક ઓફ ઇડિયા લિ. મુંબઈનાં કેશ સર્ટિફિકેટ ૨૩%	૧૮૫૫૦- ૦-૦	
પાંચ વર્ષનાં પો. ઓ. કેશ સર્ટિફિકેટ ૨૩%	૮૮૧૨ ૮-૦	
કરબજી અને સિનાર બેંકોંગ યુનિયન ૨૩%	૫૦૦- ૦-૦	
વડોદરા કો. ઓ. કેવિટ સો. લિ. ૩%	૫૦૦૦- ૦-૦	૧૬૬૨૬૨- ૮-૦
સરકારી લોનમાં રોકાણ:—		
ત્રણ ટકાની ૫૧-૫૪ ની ગવર્નમેન્ટ લોન દાર્શનિક રૂ. ૨૫૦૦૦) આજના બજાર ભાવે રૂ. ૯૯-૧૪-૦ ગણ સાલના સરવાલામાં જથ્થાવ્યા પ્રમાણે રૂ. ૯૬-૧૨-૦ પ્રમાણે		૨૪૧૮૭- ૮-૦
લહેણ વ્યાજ:—		૩૭૪૩- ૨-૮
૫ શકમંદ લહેણ:—		
બેડા ડિ. સે. કો. બેંક લિ. (ફડયામાં) ના ૨૦ શેર દરેક રૂ. ૫૦) નો	૧૦૦૦- ૦-૦	
બેડા ડિ. સે. કો. બેંક લિ. (ફડયામાં) ચાપણ	૧૩૦૦- ૦-૦	૨૩૦૦- ૦-૦
૬ સ્ટેટ ફંડોનું ઇન્વેસ્ટમેન્ટ:—		
૩૬ ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન દાર્શનિક કિંમત રૂ. ૧૮૦૦૦) ખરિદ કિંમત	૧૭૨૬૩- ૦-૮	
પુ. સ. સ. મં. લિ. ના શેર નં. ૧૫૯ દરેક રૂ. ૨૫) નો	૩૯૭૫- ૦-૦	૨૧૨૩૮- ૦-૮
૭ શિલક:—		
ધી બેંક ઓફ ખરોડા લિ. ખરોડા ચાલુ ખાતે	૭૩૮૭- ૬-૪	
ધી સે. બેંક ઓફ ઇડિયા લિ. મુંબઈ ,,	૧૮૨૦- ૨-૯	
રોકડ હાથ ઉપર	૮૨- ૦-૬	૯૨૮૯-૧૨-૭
		૩૩૧૧૭૪- ૦-૯

વડોદરા } વા. ના. અમીન
તા. ૬-૬-૪૨ } મંત્રી

ચીમનભાઈ મુ. અમીન
ન. ગી. શાહ

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસભો

અખાસાલ વિકૃલભાઈ ઠંકર
રાવજીભાઈ જોરાણા
શંકરભાઈ સોમાળાઈ પટેલ
વિષ્ણુપ્રસાદ મ. પંડ્યા
વલ્લભભાઈ મુ. પટેલ

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

૧-૮-૪૧ થી ૩૧-૭-૪૨ સુધીના નફાતોડાનો હિસાબ

ઉત્પન્ન	રૂ. આ. પા.	ખર્ચ	રૂ. આ. પા.
યુનિફોર્મ શેર સર્ટિફિકેટ શી	૧-૦-૦	પગાર	૪૦૩૪-૦-૧
ખાલ શી	૬૯-૦-૦	પોસ્ટેજ	૩૮૧-૧૪-૩
૧૨ નામફેર શી	૨-૮-૦	હામામણ	૨૬૫-૭-૦
ત્રા માસિકાના કમિશનના	૧૯૭૨-૧૦-૯	કન્ટિનન્ટ	૩૦૩-૧૮-૧
સ્તક વેચાણમાં મળેલો નફો	૪૨૨૦-૧૪-૦	મકાનભાડું	૪૬૮-૦-૦
પાનનું ઉત્પન્ન:—		ઇલેક્ટ્રીક ચાર્જ	૧૪૮-૮-૧
રોકડ મળેલું	૨૨૦૫-૪-૮	સુસાધરી ખર્ચ	૧૩-૬-૦
લહેણ થયેલું	૩૭૪૩-૨-૮	આગના વીમાનું પ્રિમિયમ	૧૮૭-૮-૦
		આડીટ શી	૫૦-૮-૦
		શિલ્પી સામાનનો ઘસારો	૨૦૦-૦-૦
		સ્ટાફના ગ્રાવીડન્ટ ફંડમાં	
		મંડળનો ફાળો	૯૫-૧૨-૦
			૧૧૪૨-૫-૬
		ચાપણો ઉપર આવેલું વ્યાજ	૩૦૩૨-૮-૧૧
			૯૧૭૪-૧૪-૪
		નફો	૩૦૩૬-૧-૯
	૧૨૨૧૪-૦-૧		૧૨૨૧૪-૦-૧

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરા

ટ્રેડિંગ એકાઉન્ટ તા. ૧-૮-૪૧ થી ૩૧-૭-૪૨ સુધીનો

	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
૮-૪૧ ના રોજ માલ સ્ટોકમાં	૮૨૧૮-૧૫-૦	
મેરો ૩૧-૭-૪૨ સુધીની ખરીદી	૩૮૭૧૬-૭-૪	
	૪૬૮૩૩-૧-૪	
૧-૭-૪૨ સુધીનું વેચાણ		૪૩૫૮૨-૬-૭
૧-૭-૪૨ ના રોજ માલ સ્ટોકમાં		૭૫૭૧-૧૦-૬
સ્તક વેચાણમાં રહેલો ચોખ્ખો નફો	૪૨૨૦-૧૪-૦	
	૫૧૧૫૪-૪-૪	૫૧૧૫૪-૪-૪

ઉપરનો નફાતોડાનો હિસાબ તપાસ્યો છે અને તે યથાચર છે.

વડો, તા. ૪-૮-૪૨

Apaji Amin & Co.
Registered Accountants
Auditors

“ પુસ્તકાલય ” માસિકનો હિસાબ અને ૧૯૪૧ નો (૫૫ ૧૬ માનો)

ઉત્પન્ન

લવાજમ ૧૩૫૪ ગ્રાહકનું તથા છૂટક વેચાણના
નહેરખખરના
જી. ખ. ના આવવાના બાકી

૪૬૬૩-૬-૦

૬૮૬-૧૨-૯

૧૬૩-૪-૦

૫૫૪૩-૬-૯

અર્થ

હામણી ખાતે

૧૪૭૧-૮-૯

અંક ૧, ૨, ૩, ૪, ૭, ૯, ૧૦ : ૧૬૦૦ પ્રત
અંક ૫, ૬ : ૧૫૫૦ પ્રત; અંક ૮ : ૧૫૨૫
પ્રત; અંક ૧૧, ૧૨ : ૧૫૭૫ પ્રત;
(ફોર્મ ૯૪૧૧ મેટર+૧૯૧ સરકપ્પરના તથા
૧૮૧૧ જી. ખ. ના)

કાગળના વપરાશ ખાતે

૨૦૧૯-૧૧-૩

પોસ્ટેજ અર્થ ખાતે

૪૪૫-૦-૦

સંપાદન તથા ગ્રાહીયું ખાતે

૧૧-૧-૦

ગ્રા. પુ. ને મદદ ખાતે

૨૦૬-૮-૦

તંત્રીના પગાર ખાતે

૬૪૫-૦-૦

“ જોનસ + મોંઘવારી બચ્ચુ

૮૦-૦-૦

નર, જંકાત, મજૂરી ખાતે

૪૮-૧૫-૩

બચત

૫૦૨૭-૧૨-૩

૫૧૫-૧૦-૬

૫૫૪૩-૬-૯

૫૫૪૩-૬-૯

તારીજ

૧૫મા વર્ષ આખરની બચત

૫૭૮૧-૨-૧

ઉમેરો ૧૬ મા વર્ષની બચત

૫૧૫-૧૦-૬

પુસ્તક વેચાણ (જાપાનની ડેબીટ)

૧૦-૧૫-૬

વ્યાજનું ઉત્પન્ન

૫૬-૨-૩

૧૯૪૨ ના લવાજમના

૩૮-૦-૦

૧૯૪૨ ની સાલ માટે જી. ખ. ના

૧૫-૦-૦

૧૬૩-૪-૦

૧૭૪૬-૭-૦

૨૩૬૨-૩-૦

૨૧૧૫-૦-૪

૬૪૧૬-૧૪-૪

૬૪૧૬-૧૪-૪

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. વડોદરાના

વર્ષ	સભાસદ સંખ્યા	શેર સંખ્યા	વસુલ આવેલી શેરની મૂલ્ય રા.	રિઝર્વ ફંડ રા.	મુદતપ્રધી યોગ્ય થાપણ રા.	ચોક્કસ નફો રા.	શેર બેંક વહેંચેલું વિડન-ડટકા	ખરીદી રા.	વેચાણ રા.
૩૧-૩-૨૫	૨૧૮	૨૫૭	૫૩૨૫	•	૪૫૬૬	૫૬૭	૬	૧૩૧૦૯	૯૪૦૨
૩૧-૩-૨૬	૨૯૪	૩૩૬	૮૦૬૦	૨૫૦	૧૫૭૭૮	૮૦૮	૬	૨૨૬૮૦	૧૮૫૧૭
૩૧-૩-૨૭	૩૧૩	૩૬૨	૮૮૭૦	૫૦૦	૨૭૦૩૯	૬૭૬	૬	૨૪૫૩૨	૨૩૯૬૦
૩૧-૩-૨૮	૩૨૪	૩૯૧	૯૬૨૫	૭૫૦	૪૧૧૪૦	૧૧૩૭	૬	૩૦૦૪૯	૩૨૯૫૨
*૩૧-૧૨-૨૯	૩૪૭	૪૪૧	૧૦૯૨૫	૧૦૫૦	૬૩૫૭૬	૧૫૦૪	૬	૪૪૭૯૯	૫૧૮૯૧
૩૧-૧૨-૩૦	૩૬૮	૫૨૪	૧૩૦૧૦	૧૪૩૦	૮૫૦૨૩	૨૬૭૬	૬	૩૧૬૨૩	૩૬૬૭૩
૩૧-૧૨-૩૧	૩૮૯	૬૯૦	૧૭૧૭૦	૩૨૭૫	૧૦૬૦૦	૫૨૩૭૯	૬	૪૧૫૨૪	૪૧૬૨૯
૩૧-૧૨-૩૨	૪૦૬	૭૩૯	૧૮૩૭૫	+ ૭૦૬૬	૧૨૭૫૪૧	૭૪૨૩	૬	૫૪૨૪૦	૫૭૨૬૮
*૩૧-૭-૩૪	૪૩૨	૮૭૫	૨૧૮૦૫	+ ૬૬૧૩	૧૬૫૮૭	૨૧૮૫	૬	૯૮૬૯૯	૧૦૫૭૧૧
૩૧-૭-૩૫	૪૪૪	૯૧૮	૨૨૮૯૦	+ ૬૯૪૫	૧૭૩૯૬	૫૨૩૯૬	૪૬	૪૩૪૧૫	૪૮૪૬૭
૩૧-૭-૩૬	૪૭૩	૧૦૦૯	૨૫૧૬૫	+ ૮૦૦૯	૧૮૦૨૩૦	૨૩૫૨	૪૬	૪૨૪૩૨	૪૮૭૯૩
૩૧-૭-૩૭	૪૮૭	૧૦૬૪	૨૬૫૮૦	+ ૧૧૭૪૮	૧૯૪૬૪૭	૧૦૧	૪૬	૩૪૧૫૭	૩૮૩૭૨
૩૧-૭-૩૮	૫૦૦	૧૧૧૪	૨૭૮૫૦	+ ૧૧૯૬૪	૨૬૧૨૫૫	૨૭૧૮	૪	૩૭૧૯૦	૪૦૫૯૭
૩૧-૭-૩૯	૫૦૫	૧૧૫૩	૨૮૮૨૫	+ ૧૨૨૩૮	૧૬૬૨૫૪	૩૭૭૫	૪૬	૩૭૯૦૫	૪૨૨૫૦
૩૧-૭-૪૦	૫૨૫	૧૨૭૫	૩૧૮૭૫	+ ૧૫૨૨૪	૧૭૮૯૨૪	૨૮૦૫	૪૬	૩૫૯૫૫	૩૯૧૮૫
૩૧-૭-૪૧	૫૩૯	૧૪૧૩	૩૫૩૨૫	+ ૧૫૭૭૫	૧૯૬૭૫૫	૩૮૬૨	૫	૪૪૨૫૮	૪૮૪૦૦
૩૧-૭-૪૨	૬૦૫	૧૫૮૪	૩૯૬૦૦	૨૩૧૯૨	૨૦૯૩૨૦	૩૦૩૯	—	૩૮૭૧૯	૪૩૫૮૨

*૨૧ માસનો હિસાબ ૨૧૯ માસનો હિસાબ નવા રકમમાં નફાની વહેંચણી સરખી રાખવાનું
 † આ. આંકડા બે વર્ષના છે,

છેલ્લાં અદાર વર્ષની પ્રગતિના આંકડા

વિતપન્ન રૂ.	ખર્ચ રૂ.	પુસ્તક પ્રકાશન માટે રોકાયેલી રકમ રૂ.	પુસ્તકાલય માસિક			ટ્રસ્ટ ફંડો	
			વિતપન્ન	ખર્ચ	નફો અગર તોટા	સંખ્યા	રકમ
૧૪૭૩	૮૮૫	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૨૦૬૯	૨૩૬૨	૦	૦	૦	૦	૦	૦
૪૧૭૨	૩૪૯૩	૧૬૫૬	૧૩૬૩	૧૪૫૮	૬૫ ખોટ	૦	૦
૫૯૨૦	૪૭૮૩	૪૧૭૫	૨૯૦૦	૩૨૩૧	૩૩૦ ખોટ	૦	૦
૧૧૭૪૨	૧૦૨૩૮	૬૦૪૨	૩૧૫૦	૩૧૦૯	૪૦ નફો	૧	૧૫૧
૧૦૪૫૨	૭૭૭૬	૭૭૭૮	૬૭૦૬૭	૬૬૨૭૬	૬૭૨૦ નફો	૨	૩૫૨
૧૧૯૯૪	૯૬૧૫	૮૨૭૫	૩૮૮૯	૩૬૬૬	૨૨૨ નફો	૬	૧૯૫૫
૧૪૨૩૯	૧૦૮૧૬	૮૮૫૭	૪૩૨૭	૩૮૩૪	૪૯૩ નફો	૮	૨૧૫૭
૨૧૮૬૯	૧૯૬૭૪	૮૦૮૩	૪૨૧૧	૩૮૪૭	૩૬૩ નફો	૧૧	૬૦૮૬
૧૪૧૪૯	૧૧૭૫૨	૬૫૨૧	૪૩૮૦	૩૭૫૪	૬૨૫ નફો	૧૨	૮૦૭૬
૧૩૭૪૦	૧૧૩૮૮	૧૭૦૬	૪૬૫૩	૪૧૨૩	૫૨૯ નફો	૧૭	૧૧૮૪૮
૧૧૦૪૧	૧૦૯૪૦	૫૫૬૩	૪૯૧૧	૫૦૦૪	૬૩ ખોટ	૨૫	૧૪૩૩૧
૧૧૨૮૭	૮૫૬૯	૪૬૪૦	૪૯૩૩	૪૬૬૦	૨૭૦ નફો	૩૩	૧૮૨૫૦
૧૧૬૯૧	૭૯૧૫	૩૮૦૦	૫૨૩૩	૪૪૨૪	૮૦૯ નફો	૩૭	૧૯૪૩૧
૧૧૧૭૦	૮૩૬૫	૨૮૮૦	૫૫૪૪	૪૮૨૭	૭૧૭ નફો	૩૯	૧૯૨૪૪
૧૨૫૭૭	૮૭૧૪	૧૮૭૪	૫૨૦૨	૩૯૮૬	૧૨૧૬ નફો	૪૦	૧૯૩૬૨
૧૨૨૧૪	૯૧૭૪	૧૯૫૯	૫૫૪૩	૫૦૨૮	૫૧૫ નફો	૪૨	૨૪૧૯૮

ફંડ, ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ, મકાન ફંડ તથા નોનર સહાયક ફંડની રકમનો સમાવેશ કરેલો છે.

૩૨-૭-૪૨ સુધીના સત્તરમા વર્ષના મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં જાહેર કરેલા
સભાસદોની યાદીના અનુસંધાનમાં
૧૯૪૧-૪૨ ના વર્ષમાં

નવીન દાખલ થયેલા સભાસદોની યાદી

સભાસદ નંબર	નામ	શેરસંખ્યા
૫૫૯	બાલ પુ. ગવર્નમેન્ટ ઇન્ડીઅન સ્કૂલ, ઠીકા	૧
૫૬૦	સા. પુ. ખાનપુર (તા. વડોદરા)	૧
૫૬૧	અંબાલાલ વિઠ્ઠલભાઈ ઠક્કર, વડોદરા	૧
૫૬૨	નટવરલાલ અંબાલાલ ઠક્કર, વડોદરા	૧
૫૬૩	સા. પુ. મુ. મોખાસણ (તા. કંકેલ)	૧૫
૫૬૪	„ „ મુ. માણેજી (તા. વડોદરા)	૨
૫૬૫	ગોકુલદાસ દારકાદાસ રાયચુરા, વડોદરા	૧
૫૬૬	સા. પુ. મુ. ઈંદાડ (તા. સાવલી)	૧
૫૬૭	વિશ્ણુપ્રસાદ પ્રદાદજી પંડ્યા, પાદરા	૧
૫૬૮	સા. પુ. મુ. ચાપડ (તા. વડોદરા)	૧
૫૬૯	મેચરલાલ મોહનલાલ ઠક્કર, વડોદરા	૧
૫૭૦	મંગળદાસ હર્ષિવરદાસ શાહ, વડોદરા	૧
૫૭૧	મૂળશંકર છોટાલાલ યાજ્ઞિક, વડોદરા	૧
૫૭૨	હરગોવિંદ રેવાશંકર મહેતા, વડોદરા	૧
૫૭૩	કાન્તિલાલ નરસીલાલ મહેતા, વડોદરા	૧
૫૭૪	શાન્તિલાલ લાલચંદ દોશી, વડોદરા	૧
૫૭૫	મુરલીધર ગોરખનદાસ પસારી, વડોદરા	૧
૫૭૬	જગનલાલ દલસુખરામ ઠક્કર, વડોદરા	૧
૫૭૭	સા. પુ. મુ. કુરાલ (તા. પાદરા)	૧
૫૭૮	ભાઈલાલભાઈ અટોલભાઈ પટેલ, મુ. સમગતલાલ	૨
૫૭૯	સા. પુ. મુ. નગીસરા (તા. સાવલી)	૧
૫૮૦	આપાભાઈ રાવજીભાઈ પટેલ, વડોદરા	૧
૫૮૧	કેશવલાલ મથુરદાસ શાહ, વાઘેડીઆ	૧
૫૮૨	હાકોરભાઈ મગનભાઈ અમીન, વડોદરા	૧
૫૮૩	સા. પુ. મુ. વણુછરા (તા. પાદરા)	૨
૫૮૪	પારેખ વ. હે. સા. પુ. વિસનગર	૧૦
૫૮૫	ત્રિભોવનદાસ કાળીદાસ પટેલ, વડોદરા	૧
૫૮૬	રવિકાંત દેવીદાસ શાહ, મુંબઈ	૧
૫૮૭	હિરાલાલ ત્રિકમલાલ પટેલ, વડોદરા	૨
૫૮૮	અંબાલાલ ભાઈલાલભાઈ પટેલ, વડોદરા	૧
૫૮૯	સા. પુ. મુ. વડદલા (તા. પાદરા)	૧
૫૯૦	સા. પુ. મુ. માનપુરા (તા. પેટલાદ)	૨

૫૬૧	સા. પુ. મુ. મેથી (તા. કર્જળ)	૨
૫૬૨	માધુરી રવિકાંત શાહ, મુંબઈ	૧૦
૫૬૩	પુરુષોત્તમદાસ દેવીદાસ શાહ, મુંબઈ	૧૦
૫૬૪	સા. પુ. મુ. શોભાસણ (તા. દ્વોદ)	૩
૫૬૫	સા. પુ. મુ. કમાલપુર (તા. ખેરાળ)	૧
૫૬૬	સા. પુ. મુ. વિઠ્ઠલપુર (તા. અમરેલી)	૧
૫૬૭	શનાભાઈ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ, વડોદરા	૧
૫૬૮	ત્રિકમલાલ પુરુષોત્તમદાસ દલાલ, વડોદરા	૧
૫૬૯	મંત્રી રોશન ખઝાર બાલકીઆ સા. પુ. મુ. આંગલીઆસણ (તા. મહેસાણા)	૧
૬૦૦	સા. પુ. મુ. વેડા (તા. વિગ્નપુર)	૧
૬૦૧	સા. પુ. મુ. સણોસરા (તા. અમરેલી)	૧
૬૦૨	સા. પુ. મુ. શેરખી (તા. વડોદરા)	૧
૬૦૩	સા. પુ. મુ. ચરાડુ (તા. મહેસાણા)	૧
૬૦૪	સા. પુ. મુ. નાના કરાળા (તા. ચિનોર)	૧
૬૦૫	સા. પુ. મુ. હાંડોદ (તા. સંખેડા)	૧
૬૦૬	પટેલ કનુભાઈ ગોરધનભાઈ, મુ. વડોદરા	૧
૬૦૭	સા. પુ. મુ. તરકતલાવ (તા. અમરેલી)	૧
૬૦૮	ચિમનભાઈ હરિભાઈ અમીન, વરણામા	૧
૬૦૯	મંત્રી, અનમૂયા પતિયા પુસ્તકાલય મુ. અનમૂયા (તા. ચિનોર)	૧
૬૧૦	શાહ નટવરલાલ ગિરધરલાલ, મુ. ચિનોર	૧
૬૧૧	સા. પુ. મુ. કતેપુર (તા. કર્જળ)	૧
૬૧૨	સા. પુ. મુ. સામરા (તા. કર્જળ)	૧
૬૧૩	સા. પુ. મુ. જુગેદા (તા. તિલકવાડા)	૧
૬૧૪	સા. પુ. મુ. ખેરીસણા (તા. ઢી)	૧
૬૧૫	સા. પુ. મુ. સેરીસા (તા. કલોલ)	૧
૬૧૬	સા. પુ. મુ. વિઘ્નોલી (તા. પેટલાદ)	૧
૬૧૭	સા. પુ. મુ. મેરણાણ (તા. કામરેજ)	૧
૬૧૮	અંબાલાલ બાપાલાલ પંડ્યા, વડોદરા	૧
૬૧૯	સા. પુ. મુ. ગંગેટ (તા. ચાણુરમા)	૧
૬૨૦	માધવભાઈ દસનજી બક્ષ આરક સીમોદરા (તા. નવસારી)	૪
૬૨૧	સા. પુ. મુ. વીરજી (તા. કર્જળ)	૧
૬૨૨	સા. પુ. મુ. ગરાડી (તા. ચિનોર)	૧
૬૨૩	જાણ ગંગાગઢેન તે રવ. બગાભાઈ લખાભાઈ અગ્રેવળાં મર્મપત્ની મુ. ધામજી (તા. નવસારી)	૧
૬૨૪	સા. પુ. મુ. કાંદા (તા. પાંદરા)	૧
૬૨૫	મુન્નાતી નાનાથમ લાવણેરી, કાનપુર (યુ. પી.)	૧
૬૨૬	મનુભાઈ રામભાઈ પટેલ, વડોદરા	૧
૬૨૭	પ્રાણલાલ મુનીલાલ દલાલ, વડોદરા	૧

પુસ્તકાલય સં સં મંડળ લિંને મળેલાં ટ્રસ્ટ ફંડો

(સન ૧૯૪૧-૪૨ માં)

ટ્રસ્ટ ફંડ ૪૧ સું*

રા. રા. મંત્રીજી, પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં

મુ. વડોદરા

સવિનય વિનુષ્ઠિત કે, વસોના સ્વ. મોતીભાઈ નરસિંહભાઈ અમીન સાહેબ પુસ્તકાલય ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપકપદે લાંબા વખત સુધી અને તે પછી વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રી તરીકે તથા પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળના અધ્યક્ષ તરીકે જીંદગીની છેલ્લી થડી સુધી કાર્ય કરી, પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને વિકસાવવામાં જે અવિરત શ્રમ કર્યો છે, તે બદલ વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે તેમનું એક સમારક કરવાનો ઠરાવ કરેલો, તે ઠરાવ આધારે વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો તરફથી સમારક ફંડમાં જે રકમ ભરાઈ છે અને હવે પછી ભરાશે તે આપના મંડળને નીચેની શરતોએ અમો ટ્રસ્ટફંડ તરીકે સોંપીએ છીએ તો તે સ્વીકારી આભારી કરશે.

શરતો

૧. આ ફંડને “ સ્વ. મોતીભાઈ નરસિંહભાઈ અમીન સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ ” નામ આપવું.
૨. આ ફંડમાં સન ૪૦-૪૧ ની આખર સુધીમાં રૂ. ૪૨૬૧-૬-૦ વસુલ આવ્યા છે. હજુ આ ફંડ પ્રુફ્ફ રાખવામાં આવ્યું છે. જ્યાં સુધી એ બંધ ન થાય ત્યાં સુધીમાં રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ પાસે જે રકમ આવે તે વર્ષ આખરે આ ફંડમાં ઉમેરી લેવી.
૩. રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે, આ ફંડનો જિપયોગ “ સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીન સમારક ગ્રંથમાળા ” પ્રસિદ્ધ કરવા માટે ઠરાવેલો હોઈ એ ગ્રંથમાળાના વહીવટ માટેની જે યોજના રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના વ્યવસ્થાપક મંડળે ઠરાવ નં. ૬ / ૪૦-૪૧ થી મંજૂર કરી છે, તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ ફંડમાંથી રૂ. ૧૫૦૦) અડે, એક હજાર પાંચસો રૂપિયા પૂરા ગ્રંથમાળાના સંચાલન માટે ચાલુ થાપણ તરીકે રાખી બાકી જે રકમ રહે તે જથ્થા થાપણ ગણી તેનું વ્યાજ ઉપજવવા માટે ટ્રસ્ટ એકટ પ્રમાણે રોકવી.
૪. રૂ. ૧૫૦૦ ની ચાલુ થાપણ, જથ્થા થાપણનું વ્યાજ તથા પુસ્તક વેચાણ ખાતેથી મળેલો નફો વધીને રૂ. ૨૦૦૦) સુધીની જ્યારે જ્યારે ચાલુ ત્યારે ત્યારે તેમાંથી રૂ. ૫૦૦) જથ્થા થાપણ ખાતે લઈ જવા.
૫. ગ્રંથમાળાની વહીવટી યોજનામાં જણાવ્યા પ્રમાણે, ગ્રંથમાળાના વહીવટ માટે નીમાવલી

* વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવ નં. ૨૨ તા. ૧૧-૧૧-૪૧ થી આ ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે.

પેટા સમિતિએ, પસંદ કરેલું પુસ્તક, સ્વ મોતીભાઈ ન. અમીન સાહેબની પુણ્ય તિથિએ, પુ. સ. સ. મંડળે પ્રસિદ્ધ કરવું.

૬. આ ગ્રંથમાળા અંગે, ગ્રંથમાળાની વહીવટી યોજનાની કલમ ૧૩ માં જણાવ્યા પ્રમાણે પુ. સ. સ. મંડળે કાર્ય કરવું.

૭. રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે, પુસ્તક સંપાદનનું કાર્ય કરવાનું હોવાથી તે અંગે રાજ્ય પુ. મંડળને જે ખર્ચ થાય તે ચાલુ ચાપણુમાંથી રાજ્ય પુ. મંડળના મંત્રીની માગણી થએ આપવો.

૮. પુ. સ. સ. મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં આ ફંડનો હિસાબ બહાર પાડવો.

વડોદરા
તા. ૧૦-૧૦-૪૧ }

મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા
રામજીભાઈ કાશીભાઈ પટેલ
મંત્રીઓ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ.

ટ્રસ્ટ ફંડ નં. ૪૨X

રા. રા. પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. ના મંત્રીજી,
મુ. વડોદરા

સવિનય જણાવવાનું કે નનસાડ તા. કામરેજ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ અર્થે શ. ૧૦૧) અંકે એકસો એક પુરા ટ્રસ્ટ ફંડ તરીકે નીચેની શરતોએ સોંપીએ છીએ તે સ્વીકારી આભારી કરશે:—

શરતો

૧. આ ટ્રસ્ટ ફંડ " નનસાડ તા. કામરેજ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ " એ નામથી ઓળખાશે.
૨. મૂળ રકમ કાયમ રાખી તેનું વ્યાજ નનસાડ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિભાવ ખાતે ખર્ચવા દર વર્ષે પુસ્તકાલયના સેક્રેટરીએ મોકલી આપવું.
૩. આ ફંડની રકમ ટ્રસ્ટ એકટ પ્રમાણે રોકવી.
૪. મંડળના વાર્ષિક રિપોર્ટમાં આ ફંડનો હિસાબ બહાર પાડવો.
૫. આ ફંડનો મૂળ હિદેશ લક્ષ્યમાં રાખી ટ્રસ્ટની શરતોમાં ખાસ જરૂરના પ્રસંગે ફેરફાર કરવાની સત્તા મંડળને આપવામાં આવે છે.

નનસાડ
તા. કામરેજ
તા. ૧૫-૧૨-૪૧ }

નરસઈભાઈ રણછોડભાઈ લાલભાઈ
સ. દ. પોતે
મુ. નનસાડ તા. ૧૫-૧૨-૪૧

* જ્યવરથાપક મંડળના ડરાવ નં. ૪૪ તા. ૨૧-૧૨-૪૧થી આ ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વીકારવામાં આવે છે.

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી

ટ્રસ્ટફંડોનો હિસાબ

અનુક્રમ નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ આપનારનું નામ	ટ્રસ્ટ ફંડ સ્વી- કાર્યોની તારીખ	રકમ શ.
૧	૨	૩	૪	૫
૧	દીવાળીયા સમારક જ્ઞાનપ્રચારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. માણેકલાલ કિશોરભાઈ પટેલ, પિંછીજ	૪-૩-૨૮	૧૫૧
૨	રહેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. તુલસીભાઈ બકોરભાઈ અમીન, બાદરણ	૧૪-૬-૩૦	૧૦૧
૩	વટાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	" : "	૩૦-૮-૩૧	૧૦૧
૪	મી. સયાણરાવ ગાયકવાડ ટ્રસ્ટ ફંડ	પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના એક હિસાબતી	૩૦-૮-૩૧	૫૦૧
૫	ખત્રી વલ્લભદાસ જમનાદાસ મૂળજી ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. નટવરલાલ ગિરધરલાલ શાહ, શિનોર	૩૦-૮-૩૧	૧૨૬
૬	ઝારોળા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, બાદરણ	૨૭-૧૨-૩૧	૧૦૧
૭	સ્વ. ધનીબહેન ભક્ત સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભુલાભાઈ પરસોતમભાઈ ભગત, ધામણ	૨૭-૩-૩૨	૧૦૧
૮	સ્વ. લખાભાઈ ગોવિંદભાઈ ભક્ત ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ભગાભાઈ ગોવન, ધામણ	૩૧-૭-૩૨	૧૦૧
૯	શ્રી બોર્ડન સમારક ટ્રસ્ટ ફંડ	મંત્રીઓ, બોર્ડન સમારક ફંડ	૩૦-૭-૩૩	૧૦૧ +૧૪૪૧
૧૦	કરજણ તાલુકાનાં ૧૦ ગામમાં પુસ્તકાલયો ખોલવા સાર મદદ આપવાનું ટ્રસ્ટ ફંડ	રા. ચુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહ, કરજણ	૨૮-૧-૩૪	૧૦૦
૧૧	નાની નરોલી તા. માંગરોળ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિ- ભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. નાની નરોલી	૨૬-૭-૩૪	૩૨૧૨+ ૨૩-૧૩-૭

મિંડળ લિ વડોદરા

તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીનો

કયાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રા.	ખચીયા રા.	બાકી ખર્ચવાના રા.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
પુ. સ. સ. મંડળના ૬ શેરોમાં	૧૦૦-૮-૦	૧૦૦-૮-૦	૦-૦-૦	પીલ્લીજ સા. પુ. ને મોકલવી આપવી.
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૫૨-૨-૦	૫૨-૨-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી રહેલ સા. પુ. ને બેટ આપવાં.
"	૪૬-૧૦-૦	૪૬-૧૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદી વડોદરા સા. પુ. ને બેટ આપવાં.
મં.ના ૨૦ શેરોમાં	૨૩૩-૨-૦	૨૩૩-૨-૦	૦-૦-૦	વડોદરા રાજ્ય પુ. પરિષદ મંડળને આપવી.
પુ. સ. સ. મંડળના ૨૫ શેરોમાં	૨૯૧-૬-૬	૨૦૩-૧૦-૬	૮૭-૧૨-૦	શિનોર, સંખેડા અને તિલકવાડા તાલુકાનાં સા. પુ. ને મદદ કરવા.
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૪૫-૨-૦	૪૦-૨-૦	૫-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઝારાળા સા. પુ. ને બેટ આપવાં.
"	૪૪-૨-૦	૪૪-૨-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ધામણ સા. પુ. ને બેટ આપવાં.
"	૪૧-૧૦-૦	૪૧-૧૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને ઝોરણા સા. પુ. ને બેટ આપવાં.
પુ. સ. સ. મંડળના ૪૦ શેરોમાં	૩૬૦-૦-૦	૨૯૫-૪-૦	૬૪-૧૨-૦	વડોદરા રાજ્યનાં પછાત ગામેમાં નવીન બોર્ડન સ્મારક સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની મદદ કરવા.
રૂ. ૧૦૦) પુરા ખચીય ગયા છે.	૦-૦-૦	૦-૦-૦	૦-૦-૦	કરજણ તાલુકાનાં પુસ્તકાલયોને મદદ કરવા (મુદલ રકમનો ઉપયોગ કરવો).
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૯૯૮-૧૩-૮	૮૭૨-૧૩-૮	૧૨૬-૦-૦	નાની નરોલી સા. પુ. ના મંત્રીને મોકલવી.

ક્રમિક અવકાશ નંબર	દ્રુટ ફંડનું નામ.	દ્રુટફંડ આપનારનું નામ.	દ્રુટફંડ સ્વી- કાષીની તારીખ.	રકમ રૂ.
૧	૨	૩	૪	૫
૧૨	ડબોહી નરસિંહભાઈ શંકરભાઈ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિ- ભાવ ફંડ	રા. આદિતભાઈ મથુરભાઈ રા. અબાલાલ શંકરભાઈ	૯-૬-૩૪	૨૦૦૦
૧૩	સ્વ. દેવીદાસ હરગોવિંદદાસ શાંદ સ્મારક ફંડ	રા. મણિલાલ મં. કાશીવાળા રા. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ	૨૯-૬-૩૫	૨૧૫૭
૧૪	સ્વ. રણછોડભાઈ બૂલાભાઈ સ્મારક ફંડ	ભક્તિભાઈ રણછોડભાઈ ઓરણ્યા	૨૪-૧૧-૩૫	૫૦૦
૧૫	શ્રી. પીલાભાઈરાવ ધનામ ફંડ	રા. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા અમરેલી	૨૯-૧૨-૩૫	૧૦૦
૧૬	પલાણ્યા સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. પલાણ્યા	૨૯-૧૨-૩૫	૫૦૦
૧૭	સ્વ. ન્યુટન મોહન દત્ત સ્મા- રક ફંડ	વ્યવસ્થાપક ન્યુટન મોહન દત્ત સ્મારક ફંડ	૨૯-૧૨-૩૫	૫૦૧
૧૮	કંડારી તા. કરજણ સ્વ. અ. રણછોડભાઈ સ્મા. પુ. નિ. ફંડ	રા. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, ભાદરણ	૮-૧૧-૩૬	૧૦૧
૧૯	બાંધણી તા. પેટલાદ સાર્વ- જનિક પુસ્તકાલય નિભાવફંડ	મંત્રી સા. પુ. બાંધણી	૨૨-૧-૩૭	૬૦૦
૨૦	આગ્રોડ તા. વડોદરા સાર્વ- જનિક પુસ્તકાલય નિભાવફંડ	મંત્રી સા. પુ. આગ્રોડ	૨૨-૧-૩૭	૧૦૦
૨૧	નાની નરોલી તા. માંગરોળ સા. પુસ્તકાલય નિભાવફંડ	મંત્રી સા. પુ. નાની નરોલી	૨૮-૨-૩૭	૨૦૦
૨૨	બહુચરાળ તા. ચાણરમા સા. પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુ. બહુચરાળ	૨૮-૨-૩૭	૩૦૦

ક્યાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું હિપનેસ વ્યાજ રૂ.	ખર્ચાયા રૂ.	ખાજી ખર્ચવાના રૂ.	વ્યાજની રકમનો શું હિપયોગ કરેલો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૫૮૦-૦-૦	૫૧૦-૦-૦	૭૦-૦-૦	ન. શં. સા. પુ. ના વાર્ષિક નિભાવ માટે ડમેન્ટિ મોકલવી.
"	૪૯૦-૭-૮	૪૮૩-૫-૩	૧૦૭-૨-૫	કરનાળા સા. પુ. ને નિભાવ માટે રૂ. ૫૦૭ સુધી અને કરનાળા ગ્રામ ઔષધાલયને નિભાવ માટે રૂ. ૨૫૭ સુધી આપવા.
"	૧૨૨-૮-૦	૯૭-૪-૪	૨૫-૩-૮	ઝોરણા તા. કામરેજ સા. પુ. ને પુસ્તકો ખરીદી આપવા.
"	૨૨-૧૨-૦	૧૬-૩-૦	૩-૯-૮	વરસડા તા. અમરેલીના શ્રી. ગ. લ. સા. પુ. ના વાચકોને ધનામ આપવામાં ખર્ચાવી.
"	૧૧૩-૧૨-૦	૯૫-૧૪-૬	૧૭-૧૩-૬	પલાણા સા. પુ. ના નિભાવ માટે મોકલવી.
પુ. સ. સ. મં. સિ. ના ૨૦ શેરામાં	૧૨૬-૬-૦	૧૨૬-૬-૦	૦-૦-૦	શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ માટેનાં પુસ્તકો આજી કિમતે ખરીદવામાં મદદ કરવા રાજ્ય પુ. મંડળને આપવી.
પુ. સ. સ. મં. ડળના ૪ શેરામાં	૨૧-૦-૦	૨૧-૦-૦	૦-૦-૦	પુસ્તકો ખરીદીને સ્વ. અમીન રજુછોડ-ભાઈ રમારક પુસ્તકાલય કંડારીને શ્રી. મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ તરફથી ભેટ' એવા સિક્કો મારી મોકલવી આપવાં.
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૧૭૩-૪-૦	૧૭૩-૧૩-૩	૩૯-૬-૮	ખાંધણી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૭૭-૦-૦	૫૯-૧૪-૧૦	૧૭-૧-૨	આગેડ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૩૮-૮-૦	૨૯-૧-૪	૯-૬-૮	નાની નરોલી સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૫૭-૧૨-૦	૪૩-૧૦-૩	૧૪-૧-૯	બહુચરાણ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.

અંગ્રેજી નંબર	ટ્રસ્ટ ફંડનું નામ.	ટ્રસ્ટફંડ આપનારનું નામ.	ટ્રસ્ટફંડ રવી-કાર્યાની તારીખ.	રકમ રૂ.
૧	૨	૩	૪	૫
૨૩	સ્વ. સંતોષભાઈ બૂલાભાઈ દેસાઈ સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ (નનસાડ તા.કામરેજ સા.પુ.ખાટે)	રા. લક્ષ્મીભાઈ ગોવિંદજી દેસાઈ, નનસાડ	૨૮-૨-૩૭	૧૦૧
૨૪	સ્વ. લક્ષ્મીબેન તે દેસાઈ સંતોષભાઈ બૂલાભાઈનો ધર્મપત્ની સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ (સીસોદ્રા તા.નવસારી સા.પુ.ખાટે)	રા. મોરારજી કાલિદાસ દેસાઈ, નનસાડ	૨૮-૨-૩૭	૧૦૧
૨૫	મોટા આંકડીઆ તા. અમરેલી સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી, સા. પુ. મોટા આંકડીઆ	૮-૮-૩૭	૪૦૦
૨૬	કુરાલ તા. પાદરા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય કુરાલ તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭	૪૦૦
૨૭	ડેરાલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય ડેરાલી તા. કરજણ	૧૦-૧૦-૩૭	૧૦૧
૨૮	મોભા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય મોભા તા. પાદરા	૧૦-૧૦-૩૭	૬૦૦
૨૯	સૌ. દિવાળીબાઈ મગનલાલ જોશી ટ્રસ્ટ ફંડ (બાકરોલતા.પેટલાદસા.પુ.ખાટેનું)	મગનલાલ ઇન્દિરલાલ જોશી બાકરોલ	૨૬-૧૧-૩૭	૧૦૧
૩૦	બાકરોલ તા. પેટલાદ સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય બાકરોલ તા. પેટલાદ	૩૧-૧૨-૩૭	૮૦૦
૩૧	શ્રી. હરગોવિંદ શામજી પાઠક સ્મારક ટ્રસ્ટ ફંડ (બાસ પુસ્તકાલય ચલાલા ખાટેનું)	મૂળશંકર ગોરીશંકર ભટ્ટ પ્રતાપરાય ગિરધરલાલ મહેતા, મંત્રીઓ, હરગોવિંદ શામજી પાઠક સ્મારક સમિતિ	૩૧-૧૨-૩૭	૧૧૦૦
૩૨	આમચક સા. પુ. નિભાવ ફંડ	મંત્રી સા. પુસ્તકાલય આમચક તા. મહુવા	૨૬-૧-૩૮	૩૦૧
૩૩	બાઈલાલ વ્યાસ સ્મારક ફંડ	દયાશંકર બા. શુક્લ, મંત્રી બાઈલાલ વ્યાસ સ્મારક સમિતિ, સુરત	૮-૮-૩૭	૫૧૧

ક્યાં રોકેલી છે.	આજ સુધીનું ઉપજેલું વ્યાજ રૂ.	ખર્ચો થા રૂ.	બાકી ખર્ચવાના રૂ.	વ્યાજની રકમનો શું ઉપયોગ કરવો ?
૬	૭	૮	૯	૧૦
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૧૯-૧૪-૦	૧૪-૧૪-૦	૫-૦-૦	નનસાહ તા. કામરેજ સા. પુ. ને લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવાં.
"	૧૯-૧૪-૦	૧૯-૧૪-૦	૦-૦-૦	સીસોદ્રા તા. નવસારી સા. પુ. ની લોકમદદ તરીકે ગણી વ્યાજની રકમનાં પુસ્તકો ખરીદીને મોકલી આપવા.
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૭૦-૦-૦	૫૬-૦-૦	૧૪-૦-૦	મોટા આંકડીઆ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૭૦-૦-૦	૫૬-૦-૦	૧૪-૦-૦	કુરાલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૧૫-૧૨-૦	૧૨-૪-૦	૩-૮-૦	ડેરોલો સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૯૪-૮-૦	૭૩-૮-૦	૨૧-૦-૦	મોભા સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
પુ. સ. સ. મંડળના ૪ શેરોમાં	૧૮-૦-૦	૧૮-૦-૦	૦-૦-૦	બાકરોલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
૩૩% ટકાની ગવર્નમેન્ટ લોન	૧૨૬-૦-૦	૯૮-૦-૦	૨૮-૦-૦	બાકરોલ સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
"	૧૭૩-૪-૦	૧૩૪ ૧૨-૦	૩૮-૮-૦	ચક્કાસા સા. પુ. ને બજેટ બનાવવા મોકલી આપવી.
"	૪૭-૪-૦	૩૬-૧૨-૦	૧૦-૮-૦	આમચક સા. પુ. ને મોકલી આપવી.
મુદત કાવગ	૩૬-૮-૬	૦-૦-૦	૩૬-૮-૬	ભાષજાલ વિશ્વનાથ વ્યાસ સ્મારક યંત્રમાળા શરૂ કરવી.

પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી

કાયમ ફંડની રકમોની યાદી

વડોદરા રાજ્યનાં ગ્રામ તથા કરગા પુસ્તકાલયોએ મંડળમાં જમા મૂકેલી કાયમ ફંડની રકમો તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીનું વ્યાજ ચઢાવી જે તે પુસ્તકાલયની બાજુ માટે અને પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. કોષ્ટ પુસ્તકાલયને પોતાના નામ સામે જણાવેલી રકમમાં ફેરફારી હોવાનું જણાતાં અને તુર્તજ ખપ્પર આપવી. આ રકમમાં શેરની રકમનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

તા. ક.-(૧) * આ નિશાનીવાળાં દરેક પુસ્તકાલયોનો એક શેર રૂ. ૨૫) નો છે.

એક કરતાં વધુ શેર જેમના છે તે દરેક સામે શેરસંખ્યા જણાવી છે.

(૨) પુસ્તકાલયે મકાનદુરસ્તી ખાતે વાર્ષિક બજેટમાં અચત કરી અનામત

રાખેલી રકમ મોટા અક્ષરે છાપી છે.

અમરેલી મહાલ

આંકડીઆ(નાના)	૧૦૨-૩-૦	*તરકતલાવ	૭૬-૫-૩	પીપળસમ	૧૫-૧૨-૧૦
આંકડીઆ(મોટા)	૧૦૭-૧૫-૪	દહીડા	૨૫-૬-૯	*લાલાવદર	૫૬-૧૦-૭
કમીગઢ	૪-૦-૬	*દેવરાજીઆ	૩૭-૪-૬	રાજરથળી	૨૮-૧-૫
કેરાળા	૪-૩-૭	દેવળીઆ	૬૭-૩-૨	વરસવડા	૧૩૬-૮-૧૦
કેરીઆ ચાડ	૨૦૬-૧૨-૨	પીંડવાબળ	૫૦-૩-૨	*વિઠ્ઠલપુર	૩૧-૧-૧૧
ખીજડીઆ ખારી	૧૮-૨-૧૦	ખાખાપુર	૧૪૪-૩-૩	*સણોસંરા	૩૨-૩-૦
ગાવડકા	૩૬-૧-૦	મંડારીઆ(નાના)	૨૮-૮-૧	સાજીઆવદર	૬૦-૧૩-૧૧
ગોખરવાળા(મોટા)	૩૪-૧૧-૩	*મંડારીઆ(મોટા)	૬૨-૧૫-૨	અમરેલી સામુદ્રી	
ચક્કેરગઢ	૧૧૮-૧-૨	*મંચીઆળા(નાના)	૩૦-૧-૬	માતા વાચનાલય	૨૪૪-૧-૪
(૨) ચાડીઆ	૧૦૫-૪-૪	„ (મોટા)	૭૨-૧૧-૦	સોનારીઆ	૧૬-૧૫-૬
ચાંદગઢ	૧૬૦-૬-૭	માળીલા	૫૬-૧-૯	મેડી	૩-૨-૧
(૪) જળીઆ	૧૧૨-૧૩-૪	માંગવાપાળ	૪૧-૪-૮	ખીજડીઆ	
રંગપુર	૧૩૧-૫-૯	માલવજી	૪-૦-૭	રાંદેડીઆ	૧૭-૭-૭
*જેશિંગપુરા	૩૨૬-૨-૨	*માંડવડા (મોટા)	૬૫-૧૦-૧૧	*વાંકીઆ	૪૮૪-૪-૧
(૨) ઢાલરવા	૬૬-૭-૫				

ઓખામંડળ મહાલ

*આરંભડા	૬૦-૬-૫	ધીણકી	૨૬-૧-૩	*વરવાળા	૨૧૮-૧૪-૨
કાસણવેલ	૩૨-૭-૧૦	ગોપી રાજપુરા	૫-૬-૧	ખણીઆ	૭-૨-૬

કોડીનાર મહાલ

અરણેજ	૩૮-૧૪-૭	જાજર	૫૬-૧૪-૧૧	સિંધાજ	૩૦-૫-૧
આલીદર	૩૫-૭-૨	ડોળાસા	૫૦-૧૨-૦	પાંચ પીપળવા	૨૬-૬-૦
કાળ	૮૪-૮-૩	વડનગર	૩૬-૨-૧૧	અડવી	૧૫-૪-૧૧
માલસરમ	૧૪-૧૧-૦	ગેંઢેલની ખાણ	૫-૩-૧૦	દેવલપુર	૨-૦-૬
મામમાગ	૫-૧-૯	વેંચણ	૧૪૮-૭-૭		

ખાંસા-પેટામહાલ

કુંગારાળા	૯૨-૧૫-૬ તાંતણીઆ	૯૭-૮-૫ પીપળવા	૩૫-૧૩-૪
*ખાંસા	૧૨૪-૧૫-૧૧ *વાંકીઆ	૪૨-૮-૧૦ બાડ	૨૬-૧૩-૧
*સમડીઆળા(મોટા)	૯૩-૫-૫		

દામનગર મહાલ

કાંચરડી	૪૩-૧૫-૧ *નાના રાજકોટ	૨૦૦-૧૫-૯ હાકિતડ	૭-૧૦-૭
ખીજડીઆ	૪૧-૧૪-૭ નારણગઢ	૩૧-૪-૫ હીરાણા	૮-૭-૪
*ગણેશગઢ	૧૩૫-૧-૪ રામડા	૧૦-૧૩-૧ *શાખપુર	૬૨-૫-૧૦
છબાડીઆ	૮૦-૫-૧૧ રૂપાવટી	૧૧૭-૧૧-૦ આંખરડી	૧૭-૧૧-૬
ધામેલ	૧૩૩-૦-૧૧ વીરપુર	૬૧-૧૩-૫ ઠાંસા	૪-૧-૬
મૂકણીઆ	૪૧-૭-૭		

ધારી મહાલ

આંખરડી	૩૭-૪-૬ (૬) ચલાલા મ.	(૨) ધારગણી	૨૫૩-૦-૯
કમી	૨૦-૭-૮ કું. કુંડ	૧૩૬-૨-૬ *મલગામ	૭૪-૦-૭
કેરાળા	૩૧-૧૫-૫ છરા	૧૪૬-૪-૪ ભાડેર	૧૨૧-૪-૧૧
ખીઆ	૭૩-૫-૯ મર	૯૯-૧-૭ વીરપુર	૫૭-૧૨-૬
ગરમલી	૩-૯-૬ દસખાણીઆ	૮૫-૯-૧૦ સરસીઆ	૧૯૮-૭-૪
*ગોવિંદપુર	૯૮-૮-૬ દીતલા	૧૫-૫-૨ કુડલી	૧૪-૩-૭
(૬) ચલાલા	૧૪૯-૪-૭ *દેવળા	૪૦-૭-૫ નાગધરા	૪-૦-૭

લીમકટા પેટામહાલ

*લીમકટા	૯૭-૧૨-૧		
	રતનપુર : મહાલ		
કુશિયગીઆ	૪૬-૧૨-૧૧ મોણપુર	૧૩૫-૯-૪ શિયાનગર	૮૮-૧૧-૩

કામરેજ મહાલ

અથાસા	૪૫૯-૫-૫ જોખા	૭૮-૪-૮ લરાકાણા	૧૬-૧૨-૧૧
આરતા	૧૨૮૦-૦-૯ ટીખા	૨૧૨-૮-૬ લાડવી	૧૦૭-૧૧-૦
*ઓરણા	૨૧-૧-૧ કુંગરા	૧૪૪-૩-૭ વાવ	૨૧૩-૧૫-૬
કરજણ	૭૫-૮-૫ દિગસ	૧૦૯૫-૬-૦ વિહાણ	૨૩૮-૧૦-૯
*કામરેજ	૭૭૬-૨-૭ દેલાડ	૨૬૬-૧૪-૮ વેળાન	૧૭૨-૭-૧૦
ઠાસમાડા	૧૩૦-૧-૫ ધાતવા	૧૦૬૩-૪-૫ સામપુરા	૧૨૯-૮-૮
ઠાળામરયાણા	૧૫૮-૭-૧૦ નગોડ	૨૫૭-૫-૩ *શેવણી	૩૮૩-૨-૮
ખાનપુર	૯૭-૧૦-૧૦ નનસાડ	૨૬૫-૧૫-૧ સેગવા	૧૯૧-૫-૯
ખોલેશ્વર	૧૬૨-૩-૫ નેત્રંગ	૯૧-૧૨-૮ શેખપુર	૯૧-૧૫-૧૨
ધણા	૪૨૯-૮-૨ પાલી	૧૬૨-૮-૭ મોવાળી	૧૬-૧૪-૩
ગીખલી	૪૩૯-૧-૬ ભિરવ	૯૬-૧૨-૧૦ ખોલવડ	૧૨૯-૧૧-૫
કોદરા	૧૨૭-૧૩-૭		

ગણદેવી મહાલ

અબોટા	૮૭-૯-૦	દેવધા	૧૯૯-૩-૪	*વસોટી	૪૨૪-૧૪-૦
કેસલી	૧૫-૨-૪	દેસરા	૧૫૪-૫-૪	વડસાંગલ	૬૫-૧૨-૪
ખખવાડા	૪૧૭-૬-૫	ધકવાડા	૪૧-૧-૨	પાટી	૫-૫-૫
*ગડત	૭૫૦-૧૧-૩	*ધમડાછા	૧૮૧૨-૭-૪	*સોનવાડી	૯૨-૧૧-૦
મંગોર	૧૦૬-૫-૬	પાયરી	૧૫૬-૦-૮	ભાઠા	૨૦-૧૨-૨
તળોદ ફળીઆ	૧૧૭-૧-૧	(૪) માણેકપુર	૧૫૪-૯-૬	દેવસર	૨૨-૧૭-૨
તોરણગામ	૨૨૦-૫-૭	માસા	૨૨૭-૭-૦	તલીઆરા	૩૮-૧૧-૪

નવસારી મહાલ

અલુરા	૭૧-૨-૪	દેલવાડા	૧૭૦-૪-૧૧	મીરજાપુર	૩૯-૧૩-૨
*આમલી	૨૬૬-૬-૨	*નડોદ	૫૦-૦-૧૧	વડોલી	૭૬-૧૧-૭
આમડપુર	૧૧૧-૧૦-૬	નીમજાપ	૩૨-૧૨-૭	*વીરાવળ	૨૮૯-૧૫-૭
*ઉમરાદ	૧૯-૪-૮	પરજાણુ	૪૫૬-૧-૩	વેગલપુર	૧૨૯-૧૦-૧૧
(૫) કરાખદ	૧૨-૧૪-૮	પોપડા	૧૨૭-૦-૩	સાગરા	૧૪-૮-૪
કરબાપાર	૨૧૨-૨-૦	ખોરસી	૧૦૪-૦-૦	(૨) સંદલપુર	૫૨૫-૧૩-૦
કડોલી	૩૨૦-૬-૧૧	ભાઠા	૮૫-૧૧-૪	(૩) ધામણ મ.	
કાળાકાછા	૨૦૨-૧૪-૩	ભીનાર	૧૧૦-૩-૩	ઉ. ફ.	૨૧૧-૧૪-૪
કાલાસણા	૪૫૯-૭-૧૦	*મહુવર	૬૪-૧૧-૯	નવસારી રેશન વા.	૨૪-૦-૭
છાપરા	૭૩-૨-૬	મોંગરોળ	૬૮-૧-૨	આસણા	૫૧-૧૨-૧૦
કામેલ	૧૩૫-૧૦-૭	માણેકપુર	૫૫-૨-૬	*પડા	૧૯૪-૬-૩
કાંતી	૮૩-૭-૫				

પલસાણા મહાલ

અરતાન	૨૪૩-૨-૨	ખરવાસા	૧૩૨-૧૧-૨	*નિયોળ	૨૪૧-૮-૭
અત્રોલી	૧૯૦-૧૫-૧૦	ગાંગપુર	૬૩૨-૪-૯	બલેશ્વર	૧૦૦-૧૫-૨
ઘેટાળવા	૧૧૦-૭-૫	ધલુડા	૭-૨-૧	ખામેન	૨૪૮-૧-૧
(૩૦) ઉમરાખ	૯૭૮-૪-૪	ચલયાણુ	૧૫૭-૧૦-૫	ખારસડી	૧૨૫-૧૩-૬
(૩) એના	૩૧૫-૮-૧૧	તળોદરા	૪૪-૧૨-૯	સોયાણી	૧૪૯-૦-૧૧
કડોદરા	૭૧-૨-૧૦	ઘુડી	૧૬૬-૧૫-૦	વણેસાપિસાદ	૨૦૬-૩-૧૧
કરણુ	૫૬-૭-૨	ધામડોદ એના	૧૬૩-૧૪-૬	સાંકી	૪-૪-૩
મંગાધરા	૮૫-૧૫-૧	હુંભા	૧૪૭-૧૩-૧૧	વંઝોળાઆ	૮-૫-૧

મહુવા મહાલ

એડચ	૧૫-૧૫-૧	ઉમરા	૧૩-૦-૧	અધાત્રી	૫-૯-૨
*આમચક	૧૮૫-૭-૧	કરચેલિયા	૪૪૨-૫-૬	કરેલ	૨૨૨-૧૩-૧
*આમરોલી	૯૫-૭-૧૦	કવીઠા	૪૯-૮-૧૧	ગાંગડીઆ	૨૩-૯-૭
ધોળાકુષ	૬૧-૯-૩	*કાન્હી	૩૯૫-૧૨-૫	ગુણસવેલ	૧૦૦-૩-૧
વલેવલ	૧૬-૧૨-૧	કાસ	૧૬૮-૧૦-૧૧	ખીલખડી	૧૫-૭-૯
ફંગરી	૧૪-૧૦-૩	સાંખા	૧૫-૧૦-૧૦	ધડોઇ	૧૨૮-૧૩-૧૦

નિહાલી	૨૧-૭-૬	વલવાડા	૫-૧૫-૪	બામણીઆ	૫-૭-૧
બુટવાડા	૩૯-૧-૩	વિલણપુર	૯૫-૭-૬	બારતાડ	૧૯-૫-૧૧
મહુવા,	૩૬-૫-૬	હળદવા	૧૧-૮-૮	શેખપુર	૫૬-૭-૭

માંગશાલ મહાલ

આંકડોદ	૨૨-૬-૧૧	(૪)નાની નરોલી	૧૦૧-૬-૫	સિમોદરા	૭૮-૫-૮
કંટવા	૧૩૪-૩-૫	મોસાલી	૨૪૨-૪-૯	શિયાળજી	૫-૧૨-૨
કુંવારદા	૧૩-૧૦-૮	લીંડીઆદ	૬-૮-૭	ખોરીદરા	૧૮-૨-૯
કોસાડી	૫૯-૫-૪	લીમોદરા	૨૮-૪-૧	લુહારા	૪-૨-૨
ગીજરામ	૧૧૨-૪-૩	લોંબાડા	૬૩-૧૦-૪	*દીણોદ	૧૬-૮-૮
તરસાડી	૪૫-૦-૮	સરદા	૧૪૬-૧૧-૦		

વ્યારા મહાલ

કંટાસવાણ	૮-૧૪-૫	બેડચીત	૪૪-૧૫-૨	જેશિંગપોર	૧-૮-૯
*કપુરા	૭૦૦-૧૧-૩	ખોરખડી	૧૦-૧૨-૮	વાંસકુધ	૮૮-૧૨-૧
આંખીઆ	૭-૦-૧૧	અંધારવાડી દૂર	૨૨-૧૧-૯	ખાનપુર	૧-૮-૬
ખુંટાડીઆ	૨૩-૮-૬	સરા	૭-૧-૦-૧	કાંજળુ	૩૬-૧૨-૫
ગડત	૫૮-૬-૦	સાંકળી	૫-૫-૮	ધાટ	૮-૧૫-૩
કલકવા	૭૦-૧૫-૬	રૂપવાડા	૧૧૮-૧૧-૦	ચીખલવાવ	૫-૫-૬
ડોળકુધ	૩૧-૬-૫	કપુરા મ. દુ. કુંડરપૃષ્ઠ-૧૦-૮		પાડી	૨૫-૧૩-૬
ડોલવળુ	૧૪૩-૨-૯	બેડકુવા દૂર	૮-૨-૨	ધાણી	૮-૨-૨
પંદમ. કુંગરી	૬-૧૦-૮				

સોનગઢ મહાલ

ટોકરવા	૭-૭-૧૦	સોનગઢ	૩૪૬૩-૧૩-૧૦	ખરસી	૫-૧૧-૧
સિંગપુર	૨૬-૧૨-૭	ધમોડી	૬-૧૨-૦	ડોસવાડા	૨૮-૦-૮

આતરસુખા પેટામહાલ

આંજલેલ	૧૧-૧-૧	દેવકરણુના મુવાડા	૮૧-૧-૫	ઉકરડીના મુવાડા	૧૫-૨-૪
આતરસુખા	૮૬-૨-૮	ખારીઆ	૧૦૦-૭-૨	ધડીઆ	૧૫-૧૦-૬
કનીપુર	૨૪૩-૪-૧૦	વ્યાસ વાસણા	૩૪૫-૧૩-૨	સંદેસર	૮-૧૩-૩
(૮)કાણીએલ	૧૫-૮-૮	સીહોરા	૨૩-૧૧-૪	કમાલખંધ વાસણા	૨૭-૭-૫
ગરોડ	૪૫-૧૫-૪	લીલોલ	૧૬૧-૧૩-૧૧	વડાલી	૨૬-૦-૩

કડી મહાલ

અગોળ	૧૨૪-૩-૦	કાસવા	૬૪-૪-૭	નાની કડી	૧૦-૧૨-૧
આકુંદરા	૮૧-૧૧-૫	કુંડાલ	૯૨-૧૪-૧	ગલોદરા	૩૮-૦-૨
આદરજ મેડા	૧૦૪-૧૦-૦	*ખાવડ	૧૮૬-૧૫-૧૧	ચારોલ	૭૯-૧૨-૧૦
*કંદ્યાણુપુરા	૧૩૬૧-૨-૨	ખોરજના દોડા	૭૭-૧૪-૧	(૫)જુલાસણુ	૧૩૭-૬-૦
કણ્જરી	૯૬-૧૦-૬	(૨)કડી(મ.દુ.કુંડ)	૧૯૩-૧૪-૯	*ડરણુ	૧૭૯-૧-૧
કરજસણુ	૧૨૬-૧૦-૯	કેચલ	૧૭૧-૫-૦	*ચોળ	૪૩૯-૩-૩

બાદી (કુમારપુરા)	૧૦-૨-૭	કુનેત્રા	૧૪-૪-૮	*ધુમાસણ	૨૭૧-૪-૧
ચાલાસણ	૧૦-૭-૦	રંગપુરડા	૨૬-૧-૪	માયાસણ	૪૨-૫-૨
*દેહિસણ	૧૦૪-૪-૪	રંગપુર (નગાસર)	૧૧-૮-૮	નગરાસણ	૫-૧૫-૪
નંદાસણ	૧૧૭-૧-૧૧	વિડગ	૬૮-૦-૨	વડાવી	૭૨-૭-૧૧
ભટાસણ	૫૬-૮-૩	સરસાવ	૧૨૧-૧-૬	છેટાડ	૩૮-૧૫-૧૧
મણિપુર	૧૧૦-૦-૭	સુરજ	૯૦-૩-૫	છાંટવા	૩૦-૧૫-૮
શિયાપુરા	૯-૧૪-૭	સાદરા	૪૨-૧૧-૧	ઢોરીઆ	૧૮-૧૧-૬
અંબાવપુરા	૫-૫-૩	લુણાસણ	૧૪૩-૮-૭	આણુંદપુરા	૨૧-૮-૨
ચડાસણ	૨૧-૪-૩	નસલપુર	૧૫૦-૬-૨	વાધરોડા	૧૩-૧૫-૨
ગોઠાસણ	૨૬૧-૨-૦	*ભોરીસણ	૯૦-૧-૫	સેદરડી	૪૪-૬-૫
વડુ	૧૫૧-૫-૧૧	ડાંગરવા (૨૦)	૬-૧૪-૫	અળદેસણ	૪૨-૦-૧૧

કલોલ મહાલ

(૨) અમુવા	૨૪-૧૨-૯	*પીપળજ	૮૩૬-૪-૪	વડાવરવામી	૮૭-૧૨-૫
ઓળા	૪૬-૯-૮	ડોંગુચા	૧૬૬-૧૨-૨	*લિંખોદરા	૩૨૦-૮-૭
આદરજ મોટી	૬૭-૧૦-૯	(૨)ધમાસણ	૬૫-૧૩-૧૦	વડસર	૮૦-૧૦-૩
ઇસંડ	૩૫૪ ૧૩-૮	ધાનજ	૧૬૦-૧૩-૮	વાવોલ	૬૧૨-૨-૧
ઉનાચિ	૧૨-૫-૧૦	*પલિયડ	૯૯૨-૮-૦	(૧૧)વેડા	૪૪-૮-૩
કુંડાસણ	૩૫૧-૮-૨	ભોરીસણ	૩૦-૮-૦	વાગોસણ	૮૫-૩-૯
કોલવડા	૪૨૬-૧-૪	(૬)જાલવા	૨૦-૧૧-૧૧	*સરઢવ	૧૩૭૨-૪-૬
કોઠા	૧૨૯-૦-૭	બાદોલ	૫૬-૬-૬	સાંતેજ	૯૯-૫-૩
*ખોરજ ડાબી	૧૧૪-૪-૬	*મુખારકપુર	૧૭-૭-૯	*સેરથામ.દુ.ફં.કં	૧૩૪-૩-૨
*નારડીપુર	૨૮૨૩-૩-૪	ખીસેવરપુરા	૮-૧૫-૭	(૧૨)સોળ	૧૧-૩-૯
(૨)અમલા	૬૨-૮-૭	રકનપુર	૨૭-૧૪-૧૦	(૩)સોભાસણ	૮-૫-૨
નસપુર	૧૯૧-૩-૩	રાંચરડા	૩૬૦-૮-૪	*સેરીસા	૫૩-૧૪-૨
*ટીટોડા	૩૪-૮-૯	,ખાંજરાપોળ વા.	૧૮-૬-૬	પલસાણ	૪૫-૧૨-૬
(૪૦)પાનસર	૪૯૪-૬-૧૦	*રંધિમ	૧૬૭-૬-૯	વાસણ	૭૦-૧૩-૪
નાસમેદ અઢાણ	૨૧-૧૧-૧	(૪૦)પાનસર		તારાપુર	૧૬ ૬-૦
(૧૫)મોખાસણ	૯-૧-૦	મ. દુ. ફંડ ૧૦૦-૨-૦		(૫)રૂપાલ	૫૧૦-૦-૫

ખેરાણુ મહાલ

*ઉણાદ	૧૨૪-૦-૫	ડમોડા	૪૯-૩-૫	સળસપુર	૬૫-૩-૯
*ઉઠાલ	૨૬૨-૫-૦	(૧)અઢાદરપુર	૩૨-૧૫-૧	રંગપુર	૫૪-૧૨-૨
*કમાલપુર	૪૬-૪-૮	બાખીપુર	૩૭-૧૫-૩	સિપોર	૩૬૧-૬-૬
*કરબડીઆ	૨૪૩-૧૮-૭	મછાવા	૨૫-૪-૬	હસનપુર	૩૬-૨-૫
(૨)કલીપુર	૧૮-૦-૧	(૨)મહેકપુર	૪૭-૧-૮	વિકોડા	૫૬-૬-૭
કેસીપા	૩૬-૮-૩	મોળીપુર	૧૭-૬-૫	શેખપુર	૪૩-૧૫-૯
ચાણુસોલ	૬૧-૧૦-૯	પાનહા	૩૧-૨-૨	મુંદીઆ	૪૨૫-૫-૧૦
બરકો	૩૮૭-૧૧-૮	રાજપુર	૫૯-૧૫-૭	હીરવાણી મોટી	૮૫-૨-૨
થાંગણ	૧૫-૧૦-૧૦	મંડાલી	૫૫-૧૦-૧૧	શોભાસણ	૮૮-૯-૭
ડભાડ	૧૮૧-૫-૧૦	લુણવા	૧૪૫-૭-૫	ત્રાંસવાડ	૩૪-૧-૧૧
કરશનપુરા	૮૦-૭-૩	મંદ્રોપુર	૧૦-૬-૬	મહાસણ	૬-૨-૫
ચાડા	૫૦-૯-૩	બજાદ	૫૫-૨-૭		

આણંદમાં મહાલ

અંબાલા	૪૪-૫-૯	*ચા. મ. ડું. ૬૩	૪૨-૭-૨	મણીઆરી	૧૪૮-૧૦-૩
*કનોડા	૨૨૨-૧૨-૭	ચવેલી	૧૦૦-૨-૧	મુઢેરા	૨૮૫-૪-૭
આદિવાડા	૬૯-૮-૨	છમીઝા	૧૧૦-૯-૯	રૂપપુર	૫૨-૧૦-૦
*કંબોઈ	૨૦૯-૭-૪	મુણસર	૪૬-૬-૩	ડોડીવાડ	૧૨૪-૧૩-૦
અરિયક	૩૧-૨-૬	*ગંગેટ	૩૧-૧૨-૧	રણેલા	૬૪-૬-૧
મીઠા ધરવા	૪૧-૧૨-૮	ટાકેદી	૧૨-૧૪-૪	ફોંચાલ	૪૨-૧-૯
ગેલીઆવાસણા	૫૬-૫-૬	સદુથળા	૩૪-૨-૭	જસલપુર	૪૪-૨-૦
ધરવામપુર	૭૫-૧૪-૪	બનુચરાજી	૧૯૬-૧૪-૬	મેરવાડા	૧૩૦-૧૧-૬
દાલરી	૧૩૭-૧૩-૧૦	જેતપુર	૯૯-૫-૮	મોટપ	૨૧૭-૦-૧૦
કેસણી	૫૬-૫-૮	જીતોડા	૧૬૩-૧૨-૨	લણવા	૩૩૦-૧૩-૪
ખાંગેશ	૩૫-૬-૯	ચડાસણા	૧૧૨-૧૩-૦	*વડાવલી	૨૬૩-૮-૧
(૩) ખોરસમ	૩-૧૧-૯	ભાટસર	૬૫-૫-૦	વીરતા	૧૬૫-૮-૨
ધરમેડા	૮૪-૨-૭	(૧૭) ધીણોજ	૭૧૭-૨-૦	વેણુપુર	૧૧૫-૯-૧
દાણોદરંડા	૯૭-૩-૩	,, મ. ડું. ૬૦	૮૬-૨-૬	મંખતપુર	૧૫૬-૧૧-૮
દાંતકોટી	૫૩-૧૩-૧	પલાસર	૪૦૪-૨-૨	સેલાતી	૧૫૨-૧૪-૫
ગાંધુ	૮૯-૭-૯	પીંપળ (૪)	૧૦૫-૧૩-૬	ધાણીધરડા	૫૫-૨-૫
ગોખરવા	૭૨-૧૫-૧	પીંદારપુર	૮૭-૧-૪	મીઠી ધારિયલ	૬૧-૧૩-૭
કારોડા	૧૨-૫-૧૧	પ્રાણજીવાડા	૧૮૧-૧૫-૫	સરસાવ	૯-૫-૧

દહેગામ મહાલ

*કસનપુર મોટા	૧૧૨૪-૬-૯	જલુંદરા મોટા	૬૭-૧૧-૧૦	*મહુદરા	૫૧-૩-૦
,, મ. ડું. ૬૬	૩૫-૬-૭	*જીડવા	૯૩-૩-૮	*દાથીજીજી	૧૨૫-૧૧-૭
કંવાડા	૧૩૬-૫-૭	ધારીસણા	૧૧૮-૧૪-૦	હાલીસા	૧૬૩-૫-૨
કરોલી	૨૯૧-૧-૫	*નાદોલ	૩૮-૬-૩	વાસણારોડા	૩૮-૪-૩
ચિત્રોડા	૯૪-૧૦-૧	*પરંતીઆ	૧૧૬-૦-૭	સોનારડા	૫૮-૧૩-૪
ચંદ્રાળા	૬૨-૫-૧૧	પાટનાકુવા	૭૬-૪-૮	સાંપા	૬૮-૧૪-૮
ધમીજ	૨૦૦-૧૦-૨	*ખણીએલ	૬૧૪-૦-૬	*જાલા	૧૫૩૨-૧૨-૧
ગણુદણ	૭૨-૧૫-૩	*માવડા	૧૨૧-૫-૨	પાલજ	૭-૫-૧૧
ધણિયોલ	૬-૧૪-૧૧	સીડોલી મોટી	૧૦-૮-૨	રાહપુર	૧૩-૬-૪
આલમપુર	૨૫-૧૪-૪	ઉદણ	૫૭-૧૨-૧૧	લતારપુર	૧૩-૩-૦
વાસણા ચોપરી	૧૭-૧-૧૧	*મગોડી	૨૮-૬-૯		

પાટણ મહાલ

અંબાપુરા	૭૫-૬-૫	જંગરાજ	૨૯૮-૬-૨	મેસર	૪૩-૯-૪
કોસા	૫૬-૧૧-૧૦	ધારણોજ	૨૧-૯-૭	*રણજ	૧૬૬-૬-૦
કોંલુવા	૨૮-૧૧-૧૧	નવાપુરા	૬૪-૧૪-૪	સરીઅલ	૩૭-૮-૧
એદલા	૧૫-૩-૧૧	ડેર	૧૦-૩-૬	*મ. ડું. ૬૦ મ. ડું. ૬૩	૧૨૫-૧૨-૧

(૪) કુલુધેર	૯૪૮-૧-૮	કણી	૫૮-૪-૧૧	બોરસણ	૪૫-૬-૭
ખીમીઆણા	૧૫-૧૧-૧૧	ડામડી	૨૧-૬-૭	કુધારામપુરા	૪૮-૬-૪
ચાણ	૧૦-૧૩-૧૧	બીલવણ	૧૬-૩-૧	વિસલવાસણા	૪૭ ૧૧-૪
ખારી વાવડી	૨૩-૩-૬	અધાર	૪૨-૬-૧૦	વાગડોદ	૧૦-૧૨-૫
ચંદુભણા	૩૭-૭-૭	સમોડા	૫૧-૧૨-૩	મહમદપુર	૩૮-૧૮-૬
પોટણ બાલ પુ.	૧૮૩-૨-૪	સરના	૨૪-૧૩-૩	રવાળી	૧-૧૧-૧
મીઠી વાવડી	૮૫-૧-૨				

મહેસાણા મહાલ

*આખજ	૧૪૮-૬-૭	પાસોદર	૧૩૦-૧૧-૦	લોંચ	૨૨૪-૧૩-૮
આપાપુરા	૪૭-૨-૭	*ચલોલ	૧૨-૩-૬	વડરમા	૧૭૭-૬-૪
ધડા	૭૦-૭-૦	બાગેસણા	૧૮૯-૫-૬	સાલડી	૧૭૫-૩-૪
જોરણુંગ	૧૬૬-૨-૪	બાલડીઆ	૧૬૪-૬-૬	સીડોસણ	૩૫-૧૦-૩
દેવરાસણ	૧૮-૧૧-૭	માકણજ	૫૮-૧૧-૧૦	હાડવી	૬૪-૧-૩
દેલા	૫-૩-૫	મુદરડા	૧૭-૫ ૮	આંખડીઆસણ	૨૪-૭-૧૧
પદારીઆ	૧૩૭-૧૧-૦	મેઢિ	૧૬૮-૧-૪	સાંગણપુર	૨૬-૨-૪
પુનાસણા	૬-૭-૧૧	લાખવડ	૭૫-૬-૨	દેડીઆસણ	૧૧-૧-૬
ધનપુરા	૭-૧૨-૫	*ચરાડુ	૩૨-૧૫-૦	ખદલપુર	૪૫-૧૪-૨
ધાંધુસણ	૨૮-૪-૪	(૨) લાંધણજ	૧૬-૧૦-૧૦	પાલાવાસણા	૬૮-૮-૪
નવી શેઠાવી	૪-૧-૫	મીઠા	૨૧-૪-૬	સામેત્રા	૪૫-૧૨-૧૦
બેંસણા	૫૧-૭-૧૦	કુકસ	૨૦-૨-૬	પાંચોટ મ.દુ.કુંડ	૪૭-૧૦-૧૦
*પાંચોટ	૫૦૪-૧-૦	*શુદાપાલડી	૨૧૫-૧૩-૧૧		

વિજાપુર મહાલ

ખણસા	૪૭-૧૧-૮	બોર	૧૭૬-૩-૪	(૮) લોદ્રા	૫૮૫-૧૪-૪
*અંબોડ	૬૮-૧૩-૧૦	મહાદેવપુરા	૬૮-૬-૦	(૯) વડાસણા	૨૫-૧૩-૫
*આગલોડ	૧૪૬૧-૧૦-૧	ગવાડા	૧૨૨૫-૧૪-૭	રણુસીપુર	૬૩-૧૪-૧૦
આન્ગેલ	૫૭૫-૪-૫	મુદરાસણ	૧૪-૬-૬	રિદ્રોલ	૨૦૮-૮-૪
ઉપખલ	૧૦૩-૬-૬	ગેરીતા	૧૪૨-૩-૨	હરણાહોડા	૧૦-૮-૧
કેલીસણા	૫૫-૧૫-૩	*ગોઝારીઆ	૨૨૬-૦-૫	ડામલા	૨૨૧-૧૫-૧૧
*કોલવડા	૬૬૭-૧-૬	ચડાસણ	૮૩-૩-૩	દમાવાડીઆ	૪૦૬-૧૩-૬
ખરણા	૧૪૭-૩-૩	(૨) જેપુર	૪૫-૭-૨	દેલવાડા	૧૨૪-૧૩-૪
પેદામલી	૬૮-૧-૬	*જંત્રાલ	૨૮૬-૪-૧૦	દેવડા	૧૬૬-૧૪-૩
પુધરા	૨૪૮-૮-૨	(૨૪) દીટાદણ	૬-૩-૮	પાગેલ	૨૩૧-૪-૩
ફલુ	૮૬-૪-૧	મહુડી	૬૮-૧૪-૭	પારસા	૭૮-૧૫-૫
નવા કુદેડા	૮૩-૬-૪	માઢી	૩૪-૧૧-૩	*પીલવાઈ	૨૧૩-૬-૬
આમણવા	૧૩૭-૧૩-૬	*માણેકપુર	૪૦૭-૧૩-૫	નવા રામપુરા	૨૫-૬-૬
ખીલીઆ	૧૧૧-૧-૬	માથોસણ	૨૧૫-૧-૨	પાલડી વ્યાસ	૩૨-૫-૧
*ખીથોદરા	૬૭-૧૧-૫	રણુસણ	૧૬૬-૦-૫	*વસપ	૧૩૩-૧૦-૦
(૨) બાવસોર	૬૦-૧૨-૨	લાકરોડા	૬૪-૩-૦	„એ.વી. રફલ વા. ૧૦૬-૫-૧	

૧૯૪૨] પુ. સ. સ. મંડળ લિમિટેડનો અઢારમો વા. અહેવાલ પૃષ્ઠ

વિહાર (૧૫)	૧૦૪-૧૦-૧૧ સંઘપુર નવા	૬૨-૧-૧ મોરવડ	૪૧-૧૧-૧
તાતોસણ	૩૬-૧૪-૭ સંઘપુર	૫૨-૧૩-૬ *ખરોડ	૫૧-૧૦-૧
*વેડા	૧૪૮-૧૦-૧૧ સોખડા	૧૩૧-૩-૧૦ ધનપુરા	૪૪-૦-૮
*સમો	૧૧૪-૫-૧૦ હીરપુરા	૧૪૪-૦-૪ ઇબરામપુરા	૩-૧-૧
સરદારપુર	૪૫-૨-૬ પહુરમા	૬૦-૦-૮	

વિસનગર મહાલ

ઉદ્ધવપુર	૨૨૭-૩-૧ ધાધરેટ	૭૩-૨-૪ રાગગઢ	૫૧-૧૧-૧
*કમાણા	૩૧૨-૪-૦ *જોતલવાસણા	૪૪૭-૬-૮ ગણેશપુરા	૪૧-૧૫-૭
કંસારાકુહ	૧૦૬-૨-૨ *તરભ	૧૧૮-૨-૧૦ લાજીડી	૧૬૫-૫-૨
*કાંસા	૮૮૮-૪-૧ દવાડા	૬૫-૫-૮ મગરોડા	૬૬-૪-૧
કુવાસણા	૧૨૬-૨-૩ દહિયાળ	૮૬-૧૧-૧૧ વાલમ મહિલા	૨૫-૦-૬
*ખડોરણુ	૮૭-૭-૬ દેણુપ	૫૧૬-૦-૨ *વાલમ મંડુ. કુંડ ૧૦-૧૨-૨	
ખરવડા	૧૨૫-૧૩-૨ બોહરવાડા	૭૭-૧૧-૫ સદુથળા	૨૬-૬-૧૧
ખરસદા	૭૦-૬-૬ પાલડી	૮૬-૧૪-૬ વડુ	૭૧-૧૧-૭
ગુજ	૧૬૮-૬-૫ આસણા	૮૪-૨-૭ સવાલા	૭-૫-૧૦
ચિત્રોડા મોટા	૨૫-૧૫-૫ સેવાલીઆ	૧૨૫-૩-૬ ખલપુર	૬૩-૧૦-૭
શુસી	૪૧-૩-૫ ધામણવા	૪-૧૧-૪ બાકરપુરા	૧૪-૪-૭
સાવણસણા	૨૬-૧૫-૦ થાપોટા	૮૦-૬-૬ પુદગામ	૬-૧૦-૭
રંગાકુહ	૩૪-૮-૩ *બાલક	૨૬૮-૨-૮ રાત્રીસણા	૧૫-૩-૬

સિદ્ધપુર મહાલ

અમુઢ	૬૦-૮-૨ મહેરવાડા	૧૦૬-૦-૧૧ ભાંખર	૧૮-૧૫-૧
*હિનાવા	૧૭૫૬-૧-૬ મુંડાણા	૨૪-૭-૧૧ રામપુર (ઉઝા)	૪-૮-૧૦
ઉપેરા	૧૮૬-૧૦-૧૧ વડવાડા	૮૧-૭-૧૧ જુણાવ	૧૫૧-૧૨-૩
ઐકાર	૩૨૪-૩-૮ સુગણપુર	૪૧-૧-૧ મકતુપુર	૧૫૪-૧૫-૧૦
કોકોસી	૨૮-૧૧-૬ વણાગલા	૨૩-૦-૫ મેક્ષોળ	૩૬-૩-૬
મામવાડા	૧૦-૧૦-૧૧ નાગવાસણા	૩૫-૩-૨ વિરોળ	૧૧૮-૧૫-૧૧
*કુંડાવ	૭૮૩-૧૨-૬ કલ્યાણા	૧૫૧-૧૩-૮ સીહી	૨૨૮-૧-૮
ડાભી	૬૭-૧૫-૬ કહોડા	૨૭૬-૫-૮ સેપ્રાણા	૩૮-૭-૬
ડોંડેરાલ	૪૨-૭-૪ કાંબળા	૨૨૪-૬-૭ સુજુક	૧૧૭-૫-૪
*દાસજ	૨૬૦-૪-૫ ગાંગલાસણ	૪૦-૫-૧૧ હાથપુર	૧૨૦-૦-૨
ખટાસણા	૬૨-૧૧-૦ ચંડાળજ	૪૮-૧૦-૧૧ સમોડા	૦-૦-૧૦
કરણપુર	૫-૭-૫ જગન્નાથપુરા	૭૫-૬-૬ રસલપુર	૨૦-૬-૬
દેથળા	૨૦-૨-૩ વનાસણ	૮-૬-૨ રણછોડપુર	૬૩-૦-૦
કુંવારા	૧૨૫-૬-૬ બિલિયા	૧૦૪-૧૧-૦ આ.યુ.વા. સિદ્ધપુર	૧૦-૧-૬
મેયાણા	૩૮-૮-૭ *ખાણસણવાડા	૫૦૩-૧૫-૧	

હારીજ પેટામહાલ

જમણપુર	૪૧-૬-૩	દુતાવાડા	૭૭-૩-૭	વાંસા	૪૫-૨-૫
જશોપુર	૧-૧૨-૧૧	બોરતવાડા	૧૨૮-૪-૦	*હારીજ	૪૧૪-૫-૫
પીપલાણા	૧-૪-૮	*અડીઆ	૫૬-૪-૧૧		
કરજણ મહાલ					
*અટાલી	૯૯-૨-૪	મેથી મઃ દુ. ફંડ	૫-૦-૧	બચાર મ. દુ. ફંડ	૧૮-૧૦-૪
અમરા	૧૯-૯-૯	ગંધારા	૨૪૦-૪-૧૦	*વિરજણ	૧૩૮-૧-૦
*ઉરદ	૨૦-૪-૪	ચોરંદા	૪૮૫-૧૨-૦	(૨૦) વેમારડી	૧૧૪-૧૧-૩
ઉમજ	૮૪-૧૧-૯	છંછવા	૩૦૧-૧-૭	લીસોડ	૭૧-૩-૧
ક્રિયા	૯-૧૪-૯	(૪) જૂની જયરડી	૨૧-૧૪-૭	સણીઆદ	૧૪૮-૭-૧
કલા	૧૪૧-૧૫-૧૦	(૪) નવી જયરડી	૧૧૨-૧૦-૧	સંભોધ	૧૦૮-૩-૬
*કંડારી	૩૧૯-૮-૨	તેગવા	૫૭-૧-૪	*સામરા	૧૫-૧૫-૧
,, મ. દુ. ફંડ	૩૭-૭-૯	દેલવાડા	૮૭-૧૧-૪	સારંગ	૧૬-૧-૫
કંધારીઆ	૨૦૮-૧૫-૩	પિંગળવાડા	૯૭-૦-૧	સાંસરોદ	૪૩-૮-૮
કહોણા	૯૦-૯-૦	*કંતેપુર	૩૧-૪-૩	સાદરણા	૨૧૨-૧-૧૧
(૪૦) કરજણ	૧૦૧-૫-૧૦	(૫) બચાર	૧૫૭-૨-૨	સાંપા	૭૫-૧૧-૪
કાસમપુર	૧૦૭-૨-૧૧	(૯) બરયાણા	૧૭-૭-૧	(૪) સુરવાડા	૮૫-૧૩-૨
*કુરાઇ	૩૨-૧૦-૨	(૮) બરયાલી	૭૪-૦-૦	(૨) હાંડોદ	૨૧૪-૨-૧૧
(૨) કોડીઆ	૨૦૨-૦-૧	માંગરોજ	૧૨૨-૩-૧૧	સણાપુરા	૨૧૦-૦-૭
કોરલ	૨૨૦-૩-૦	માત્રોજ	૧૦૭-૨-૧	સગડોળ	૦-૪-૧૧
અણુરજ	૨૧૨-૨-૬	ખિયાગામ	૧૯૦-૨-૮	નિશાળીઆ	૫૪-૧૨-૭
*કોલીઆદ	૩૧૭-૦-૧૦	લાકોદરા	૪૮-૭-૩	સાયર	૨૧-૨-૦
ધામણગ	૪૩-૧૨-૩	(૨) મેથી	૭૫૭-૧૧-૧	હળદરવા	૨૭-૮-૬
ખાંધા	૪૨૩-૧૨-૧	મેસરાડ	૯૪-૦-૮	લતીપુર ટોંબી	૩૭-૬-૫
*ગણપતપુરા	૨૯૧-૧-૫	(૨) દેરાલી	૨૨-૧૩-૪	(૪) દેથાણ	૧૭૧-૩-૨
કરણ	૧૭-૦-૦	રોપા	૨૧-૧૫-૦	(૨) રણપુર	૪૧૪-૮-૧૧
				(૯) ચરપુર ટોંબી	૩૯-૧૫-૨

હોલોઈ મહાલ

અકોટી	૩૫-૪-૯	કુંવરપુરા	૩૩૯-૧-૨	નડા	૧૩૭૨-૧૩-૧૧
અમરેશ્વર	૧૦૫-૧૧-૮	*કુંડેલા	૪૪૩-૪-૧૧	નારીઆ	૧૧૧-૬-૧૦
અંતોલી	૭૦-૦-૩	કુંવરવાડા	૭૬-૧-૪	પલાસવાડા	૨૭૪-૮-૩
કરજોટ	૧૧૨-૭-૫	ગામડી	૭૭-૧૪-૩	(૩) પુનીઆદ	૮૫-૭-૧૦
પુડા	૩૨-૦-૩	છત્રાલ	૧૪૭-૧૩-૧૧	ફરતીકુહ	૨૧૪-૧૫-૧
કરાળી	૮૪-૮-૫	*જૂની માંગરોળ	૩૦૧-૬-૮	બહેરામપુરા	૩૪-૩-૭
કડબરા	૧૩૧-૭-૫	જાવાતલાવડી	૫૫-૦-૧૧	બાણજ	૩૮-૯-૭
કારવણ	૧૫૭-૮-૧	ઢોલાર	૪૭-૨-૬	*બોરોઆદ	૧૩૮-૬-૧૧
કારવણીઆપુરા	૧૩-૯-૧	(૩) યુવાની	૨૯૭-૧૧-૫	ભીમપુરા	૨૭-૪-૮
*કુકડ	૧૫૧-૨-૧	*ધમેલી	૧૧૭-૧-૨	*ભીલાપુર	૨૪૪-૧૫-૫

મેનપુર	૩૦૬-૧૨-૫	વાયદપુર	- ૧૨-૧૫-૩	*સિતપુર	૩૫૬-૨-૧૧
મંડાળા	૧૨૦૬-૩-૪	*વણાદરા	૨૨૨-૦-૫	સુક્ષ્મતાનપુરા	૧૬-૦-૧૧
ગાવલી	૮૬-૬-૧	વસાઇ	૫૨-૨-૧	(૮)નાનાફેક્ષણાઆ	૧૪૫-૪-૯
રાજલી	૨૪૧-૭-૧૦	બ્યારા (૨)	૨૬૮-૩-૬	કરમાલ	૪૮-૮-૫
વડોળ	૩૪૮-૧૦-૯	સાઠોદ	૨૬૪-૧૨-૬	સમશેરપુરા	૩૨-૧૧-૭
*વઢવાણા	૧૨૧-૩-૫	સીમળીઆ	૪૧-૧૫-૧૧		

તિલકવાડા મહાલ

આંમરોલી	૫૫૭-૪-૨	(૧૦) કરનાળી	૨૧૦-૭-૦	*સુજોડા	૪-૦-૫
---------	---------	-------------	---------	---------	-------

પાદરા મહાલ

અમોળ	૧૫૮-૦-૩	નેદરા	૬-૦-૮	મહમદપુરા	૮-૦-૬
*અંબાડા	૧૬૨-૩-૨	તાજપુરા	૧૬૭-૨-૧૦	બાણપુર	૩૩-૩-૪
*આમળા	૯૬૪-૫-૯	તિથોર	૨૨૫-૮-૩	લાતીપુરા	૩૪૫-૧૫-૬
ઉમરાવા	૧૨૩-૮-૨	નરસીપુરા	૩૧-૧૧-૧૦	*વડલા	૯૧-૮-૨
કણ્ણાટ	૩૭૦-૧-૮	*દરાપુરા	૧૭૭૦-૭-૫	*વડુ	૩૪૧-૩-૧
કરણીકુવા	૬૦-૬-૬	દણોલી	૪૨-૨-૧૦	(૨) વણ્ણરા	૧૮૬-૭-૧
કરખડી	૧૪૦૨-૦-૯	દૂધવાડા	૫૯૮-૪-૨	*વીરપુર	૮૭-૨-૧૦
,, મ. હ. ફંડ	૧૪-૮-૧૦	*પાદરા મોડિંગ-		વિશ્રામપુર	૬૩-૦-૨
કદ્યાણકુધ	૨૬-૫-૦	હાલિસ વા.	૩૯-૪-૧૧	શાણપુર	૨૫૮-૧૨-૭
*કાંદા	૬૦-૧૨-૪	(૨) પાટોદ	૫૪-૬-૧૦	*સરસવણી	૪૫૯-૮-૦
*કુરાલ	૧૧૪-૧૩-૬	*પાદરા	૩૨૩-૬-૭	*સાદરા	૯૪-૧-૧
કોટણા	૭૮-૨-૧૧	,, મ. હ. ફંડ	૬૬૩-૬-૯	*સાંધી	૮૦૭-૪-૩
*ગવાસદ	૭૨૭-૧-૬	*પીંપળી	૮૫-૯-૧૧	સાંપલા	૮૯-૧૧-૫
,, મ. હ. ફંડ	૩૫-૧-૪	ભોળ	૧૬૦-૧૦-૪	*સેગકુવા	૩૮૨-૦-૨
ગામેડા	૫૬-૫-૩	મહુવડ	૧-૫-૧	*સોખડા ખુદ	૩૧૩-૧૦-૭
*ગોરીઆદ	૩૩૯-૧૦-૪	*માસર	૭૨૦-૯-૯	સોખડારાધુ	૯૦-૭-૧
*ઘાંધળ	૪૮૫-૦-૦	*મુજપુર	૧૩૨૦-૫-૮	હુસેપુર	૧૦૦-૧૦-૬
*ચાણસદ	૫૧૧-૭-૦	(૨)સુવાલ	૨૩૬-૧૩-૮	*રણ	૧૭-૯-૫
ચિત્રાલ	૩૨૯-૫-૮	મોભા	૪૩૯-૧-૫	*સાંગમા	૫૨-૧૩-૧૦
જલ્લામપુર	૩૨૯-૮-૧૧	પીંડપા	૭૩-૨-૫	(૪) જુજુ	૧૦૪-૯-૨
(૪) ડબકા	૧૯૩-૮-૪	બદારી	૪૩-૧૫-૧૧	દરાપુરા મ. હ.	
*ડાંભાસા	૧૨૫૦-૮-૧૦	બ્રાહ્મણવસી	૨૪-૯-૪	ફંડ	૭૬-૧૨-૬
સાદડ	૨૬-૮-૨	રાજુપુરા	૧૮૩-૮-૩	મળતણ	૫-૦-૯
લોલા	૫-૦-૮	આંતી	૧૩-૩-૫	એકલખારા	૨૫-૩-૯

પેટલાદ મહાલ

અગાસ	૨૪-૭-૧૦	*કાલીદા	૧૨૨૩-૧-૫	પાડગોલ	૧૭૬-૫-૮
અરડી	૬૦-૩-૧	કોઠાવી	૧૧-૧-૧	*પીહીજ મ. હ.	
કણીઆ	૩૫-૧૫-૪	*પડાણા	૪૨૯-૨-૨	ફંડ	૪૪-૧૪-૮
*કોતલી	૧૧૭-૨-૧૦	,, મ. હ. ફંડ	૯૦-૧૫-૫	પેટલી	૧૯૬-૨-૧૧
મંગાપુરા	૨૫-૧૪-૬	પક્ષોલ	૨૮૯-૦-૮	*વિમ્મોલી	૫-૮-૧૦
*દંતાસી	૪૬૧-૧-૦	મેધવપુર	૧-૦-૧	*બાંધણી	૪૬૮-૦-૯

બાલીન્ટા	૩૨-૧૦-૫	*મહેળાવ	૧૨૫૭-૧૨-૯	થલેડી	૧૦૪-૧૦-૮
બાંટવા	૧૭-૩-૫	*માલાવાડા	૨૪૫-૩-૧૦	*ધર્મજી મ. પુ.	૫૯૮-૩-૭
*બડકદ	૩૬૨-૨-૯	મોગરી	૮૪૭-૫-૫	*નવાગામ	૧૩૦૮-૧૩-૬
ભાટીએલ	૧૧-૧૫-૫	મોરડ	૯૬-૧૦-૩	*વિશ્રામપુરા	૨૨-૫-૧૦
ભાળેલ	૩-૪-૩	*રોમોલ	૮૩-૨-૦	વિરોલ	૧૧૯-૨-૬
મધરોલ	૧૯૭-૭-૩	,, મ. ડુ. ફંડ	૭-૬-૫	*માણુજ	૩૬૦-૧૪-૨
(૮)આકરોલ	૩૦૪-૬-૫	રાગોદડી	૧૨-૧૪-૧૧	આમણોલી	૧૫-૬-૫
*કાસર	૮૭-૧૪-૧૦	રણુ	૦-૧૦-૮	*સંજયા	૩૪૪-૧૪-૬
ખણુસોલ	૧૭-૮-૧	રણુજ	૧૪૦-૧૦-૧	સાંસિદ	૨૧-૧૦-૮
*ગાડા	૧૦૬-૪-૪	વટાવ	૭૫-૩-૫	સિદ્ધોલ	૭૮૨-૯-૧
ધુટેલી	૬૧-૦-૩	પચરાણીઆ	૧૮-૧૧-૦	*સીમરડા	૨૬૫-૬-૧૦
જોળ	૩૩-૦-૪	*શેખડી	૬૭-૦-૭	સુંદરણી	૧૫-૦-૮
ડમોહિ	૨૪૫-૧૩-૧૦	ડેમોલ	૩૬૮-૬-૧૦	લીંબાલી	૨૭-૦-૭
મલાતજ	૨૮૨-૨-૨	ત્રંબોવાડ	૨૨-૧૫-૧૧	બંડેરજ	૪૩-૧૩-૯
બડકદ મ. ડુ. ફંડ	૫-૦-૮	સુંદરા	૩૦-૭-૯	(૨)માનપુરા	૧૩૧-૪-૯

બાદરણ મહાલ

કણુઝ	૧૩૦-૧૧-૧૦	*આરોળા	૯૨૧-૨-૧૦	*રેલ	૧૧૨૨-૧-૪
કિંબોલ	૨૪૮-૦-૫	,, મ. ડુ. ફંડ	૨-૫-૯	,, મ. ડુ. ફંડ	૬૮-૧૨-૮
કોસિંદ્રા	૩૨૧-૧૩-૧	*પીંપળી	૨૮૮-૫-૪	લાલપુરા	૧૧૦-૧૩-૪
*ગંબીરા	૯૪૭-૧૪-૬	*આમણુગામ	૧૬૦૧-૭-૧૦	*વટાદરા	૧૬૪-૬-૯
ચમારા	૧૮૮-૦-૨	*બાદરણ બા. પુ.	૭૧૯-૦-૦	વાસણા	૭૫-૦-૦
ચુવા	૨૩૮-૮-૧	*સુંદણુ	૨૩૮-૧૪-૬	આમણુગામ-	
*જલુંધ	૧૨૪-૦ ૧૦	શેરડી મોટી	૨૬-૨-૦	મ. ડુ. ફંડ	૨૫-૫-૦
કોસિંદ્રા મ. ડુ.		*રણોલી મ. ડુ.		*વાલવોડ	૧૫૫૦-૧૪-૧
ફંડ	૨૫-૧૨-૨	ફંડ	૩૮૪-૭-૩	*જહાજ	૧૭૧-૫-૩
*જોશીકુવા	૪૭૩-૪-૦	*જલસણુ	૪૧૭-૧-૧		

વડોદરા મહાલ

અકોટા	૧૦-૧૧-૦	ધનિયાવી	૧૧-૧૩-૧૦	*કોયલી	૫૨૪-૮-૮
આમલીઆરા	૨૪-૩-૨	ધનોરા	૧૨-૯-૯	(૨)માણુજ	૦-૧-૧૧
અટલાદરા	૪૨-૯-૫	*પદમલા	૫૦૫-૫-૩	*મેધાકુષ	૧૪૬-૦-૩
આળેડ	૨૪૧-૨-૩	અટલાદપુરા	૩-૧૫-૧૧	રાયપુર	૨૭-૧-૪
(૨) અંકોડીઆ	૪૪૨-૧૦-૩	*ઉડેરા	૨૫૩-૫-૯	*રણોલી	૧૫૨૩-૪-૫
બીલ	૨૫૬-૧૧-૧૦	ઉડીઆમેલાદ	૯-૨-૫	રમણુગામડી	૧૨૫-૨-૨
*ખાનપુરા	૫૫-૬-૦	(૩)કરચીઆ	૯૭-૧ ૨૦	રવાદ	૨૬૪-૮-૦
ગોકુળપુરા	૪૮-૪-૧	કલાલી	૩૭૬-૧-૧૦	વડલા	૪૭-૪-૧૧
ગોરવા	૩૨૦-૫-૧	કારીપુરા	૧૪૬-૧-૩	વેમાલી	૫-૧૨-૮
ગોસિંદ્રા	૧૦-૧૨-૧	કેલનપુર	૧૦-૭-૬	વડસર	૯૬-૩-૨
દુમાડ	૭૭-૧૩-૦	બાયલી	૧૧૦૩-૩-૭	*શસ્ત્રા	૧૨૦-૮-૮
ગો. ૧	૧૫-૨-૪				

કરોળીઆ	૬-૧૧-૪	*સમીઆલા	૧૦૮-૧૧-૭	*સેરખી	૧૯૬-૮-૫
*આપડ	૧૪૦-૦-૬	(૨) સલાડ	૧૯૭-૧૧-૭	*સેવાસી	૧૨૦-૧-૩-૩
*છાણી	૧૯૪૩-૫-૬	ચુદરપુરા	૪૭-૩-૬	*સોખડા	૮૧૩-૨-૭
જાંબુવા	૨૭૮-૧૪-૭	પાતળવેણી	૧૬૦-૩-૬	સોનારકુઈ	૫૪-૬-૧
તંતારપુરા	૧૧૧-૧૨-૩	ફાંજલપુર (પોર)	૬-૭-૩	સિંધવાસણી	૯૬-૬-૩
તરસાળી	૧૯૭-૧૪-૧૧	આજવા	૧૨૭-૪-૭	*સાંકરદા	૧૪૬-૫-૫
દયરથ	૭૭૧-૧૩-૪	*ખીલ		ચાંદાપુરા	૬-૧૪-૧
દામાપુરા	૩૪-૦-૦	-મ. દુ. ફંડ	૩૧૮-૨-૫	હરણી	૮૬-૬-૧૧
વડસાલા	૧૪૫-૬-૭	મહાપુરા	૨૬-૩-૦	*અણખી	૨૦૭-૦-૭
(૧૦) વરણામા	૩૮૭-૬-૬	*મકરપુરા	૩૬૭-૨-૦	સમસાળાદ	૨૦૭-૧૩-૦
મ. દુ. ફંડ	૫૪૪-૦-૮	મારેકા	૫-૧૧-૪	અંપાડ	૪-૦-૧૧
વાસણીકોટરીઆ	૨૮૩-૦-૧૦	માંજલપુર	૧૦૩-૧૪-૧૦	લાલછપુર	૩૨-૨૦-૫
*સમા -	૮૩-૬-૬				

વાઘોડીઆ મહાલ

કુમેટા	૧૨-૧૩-૪	રવાલ	૩૮૨-૭-૩	(૪૦)વાઘોડીઆ	
ગળદરા	૩૬-૦-૦	શંકરપુરા	૫૨-૧૪-૧૧	મ. દુ. ફંડ	૧૮૦-૬-૩
(૬)જરોદ	૧૯૮-૧૫-૧૧	રાહકુઈ	૬-૧૦-૩	*કરમાલીઆપુરા	૫૬-૧૧-૧૦
કાશીપુરા	૬૭-૧૦-૫	આસોજ	૩૨-૧૫-૪	યુગલપુર	૦-૫-૮
કાંડીઆપુરા	૧૦૨-૧૪-૧	લીશોરા	૩-૧-૧	સાંગાડોલ	૩૨-૧૪-૮

શિનોર મહાલ

(૨) આનંદી	૫૭-૧૨-૬	*અનસુયા પતિયા પુ. ૩૫૫-૧૪-૨	માલેથા	૬૫-૧૫-૩	
અચીસરા	૧૫૬-૧૧-૧૦	તેરસા	૫૦-૧૧-૧૦	(૨) વણીઆદ	૮૮-૧૨-૧
*અંબાલી	૧૬૧-૧૨-૪	દામનગર	૬૪-૭-૫	*વરખડ	૧૩૬-૨-૬
કણ્ઠેકા	૧૧૮-૫-૪	દામાપુરા	૧૩૦-૧-૩	સિરોળા	૧૦૧-૨-૬
*નાના કરોળા	૭૩-૩-૭	દરીઆપુરા	૭૨-૮-૧૧	*સીમળી	૧૪-૭-૬
(૩) મોટા કરોળા	૭૧૪-૧૧-૧૦	પુતીઆદ	૧૧૮-૫-૧૧	*સાદલી	૮૭૫-૬-૬
*કુકસ	૧૮૨-૧-૩	ફાંજળીઆમોટા	૪૦૬-૬-૧	સેગવા	૧૫૮-૧૦-૧૦
*છાણુબોધ	૬૩-૧૩-૬	બરકાલ	૮૨૧-૧૧-૫	મીઠોળ	૮૧-૮-૨
*જાંકડ	૫૬૦-૧૦-૦	ખાલજીઆ	૮૬-૬-૭	*સેનતળાલ	૨૫૧-૬-૬
ટોંગશેદ	૭૧-૧૪-૬	*માલપુર	૨૬-૦-૧૧	નાના હખીપુરા	૮૫-૬-૫
*ટોંબરવા	૪૧૨-૧૩-૪	માલસર	૧૦૪૮-૧૫-૬	*ઉતરાજ	૪૧૧-૬-૮
તરવા	૨૦૫-૧૩-૩	*માંજરોળ	૬૪-૧-૫	*ગરાડી	૭૫-૬-૦
ખીચલી	૩૦-૫-૧	માંડવા	૫૦-૫-૧૧		

સંખેડા

અલ્હાદપુરા	૫૧-૫-૧૦	બોડેલી	૧૧૬-૧-૧	માલપુર	૬૩-૧૪-૦
અરીહા	૧૦૨-૧૫-૧૧	ફાંફટ	૩૬-૭-૬	ચુડેર	૪-૬-૪
આનંદપુરા	૧૦-૪-૪	ભાટપુર	૮૬૮-૧૨-૫	*ચુંડીઆ	૮૬-૭-૭
કસુંખીઆ	૪૧૪-૦-૦	મગનપુરા	૮-૧૧-૬	પીહા	૫૦-૦-૭
*કાનીહા	૧૨૬-૭-૫	માડણી	૧૨૭-૬-૨	લોટીઆ	૨૬-૧૦-૫
ખુનવાડ	૨૧૨-૧૫-૭	માહુ	૭૭-૧૩-૪	ગેરડા	૬૭-૧૦-૧
કાંડા	૬૫-૧૦-૬	માંજરોળ	૨૩૮-૬-૧૦	ઝાળ	૧૬-૬-૪

ચંદાનગર	૫૨-૧૧-૨	ડોળમર	૧૩-૫-૧૦	સરડીઆ	૨૨૫-૧૪-૨
ટીઆ	૧૫૧-૩-૯	તાંદલજી	૧૯૯-૦-૦	સોનગીર	૨૧૪-૧૪-૪
રાજનગર	૧૭-૧૦-૩	નંદપુર	૧૩-૩-૩	*દાંડોદ	૨૭૧-૬-૧
રતનપુર	} ૨૯-૯-૫	પરવટા	૩૨-૧૪-૩	પતરા	૫૬-૭-૫
કમારજી		પાણેજી	૩૪-૧૫-૯	સુધીયોડા	૪૮-૧૦-૧
*મટોદ	૧૪૩-૦-૨	(૨) પીપળસહ	૮-૪-૭	સુધા	૬-૭-૨
લાહરસ	૧૫-૨-૮	*સંખેડા	૬૮૪-૬-૪	સંખેડા મ. કુ. કંડ	૧૬-૧૧-૭
વાગેયા	૬-૧૩-૧૦	વરેલી	૧૨૧-૯-૯	પાટણા	૪૭-૬-૮
વાસણા	૧૧૪૭-૧૦-૬	ગોલાગામડી	૧૦-૯-૯	દરેશ્વર	૧૨-૧-૧

સાવલી મહાલ

અંજેસર	૨૪૫-૧૦-૮	*ડેસર	૧૫૨-૧૩-૯	મંજુસર	૫૫૧-૧૩-૧
અર્ધાદ્રા	૧૫-૦-૧૦	ડેસર મ. કુ. કંડ	૩૫-૩-૨	ચારદાપુર-વેજપુર	૨૨૦-૧૪-૧
ઉત્તમનગર	૭૫-૧૩-૦	ધનતેજ	૧૯૨-૪-૧	ચાંતિપુર-વેજપુર	૧૦૨-૬-૦
આખરીઆ	૨૮૬-૧૦-૯	(૮) ધર્મપુર	૨૩-૨-૬	રાણીઆ	૮૭-૩-૧
બાવલા	૬-૩-૧૧	*નગીસરા	૭૭-૧-૫	રાણીપુરા	૬૬-૪-૧
કડાચલા	૮-૧૫-૯	નાની બાડોલ	૩૪-૧૧-૨	વરસડા	૨૦૫-૧૦-૬
દુલસીપુરા	૧૧૬-૧-૯	પીળેલ	૪૮-૧૧-૭	વાલાવાવ	૧૪૪-૧-૧
બંદીઆળ	૨૨-૬-૧	*જાકરોડ	૩૭૬-૩-૦	વેજપુર	૧૧૪૨-૪-૧
સાંઘાસાલ	૩૬-૦-૪-૬	*રતનપુર	૧૨૨-૧૧-૭	ગોટી બાડોલ	૮૦-૧૪-૦
મરધીઆ	૫૦-૬-૩	મેરાકુવા	૬-૧૨-૯	*કનકોડ	૨૪-૨-૬
(૪) માંગડીઆ	૧૫૬-૬-૦	મુડેલા	૬૭-૧૫-૫	બદ્યા	૪-૩-૦
ગોહડા	૪૭-૧૪-૩	મુવાલ	૧૪૦-૧-૨	રામનગર પેટા	
કુંડાવ	૨૬૦-૬-૪	સમલાણા રોચન વા.	૬૪-૧-૭	પરા પસવા	૧૦-૩-૮
પોહવા	૧૦૨-૧-૭	લામડાપુરા	૪૫-૬-૪	વેજપુર મ.કુ.કંડ	૮૦-૬-૪
વરેશ્વર	૪૮-૧૨-૪	વેમાર	૨૧-૬-૮		

દા. ન. વાચનાલયો

અમરપુરા	૨૩-૬-૫	દાસોર	૫૪-૪-૫	મદીસા	૫૮-૫-૬
આગોદ	૧૯૬-૪-૬	કુંજરાવ	૫૫-૫-૮	રતનપુરા	૧૭-૬-૭
આંત્રોડી	૭૦-૨-૮	ખાનપુર	૪૮-૧૧-૧૦	રજા	૨૫-૧૪-૬
નાવલી	૩૮-૪-૦	પોઠાસર	૧૨૫-૫-૭	વામુડા	૧૨૬-૦-૧
પબ્બોરા	૧૮-૩-૭	સીંગાના	૨૪-૬-૧૧	વડલા	૭૧-૧-૬
પડોળા	૫૬-૧-૪	છી ડી	૨૫-૬-૬	સામરખા	૬-૦-૮
વાસલ	૭૦-૧૫-૭	નાવાડ	૧૫૫-૧૦-૨	સારથા	૨૨-૧૧-૧૦
વાસણા	૧૪૧-૮-૬	*પીપળાવ	૧૧૧-૬-૧૧૦	સોંજવાડા	૪૧-૧-૨
વીળા	૨૭૭-૫-૨	બોચાસજી	૨૪-૭-૨	સિદ્ધન	૨૩-૧૧-૮
સજાવ	૧૮૬-૧૨-૪	મરોડા	૨૬-૧૦-૧૧	સરિમર	૨૬-૧૦-૧૧

તા. ૩૧ મી જુલાઈ સન ૧૯૪૨ સુધીનો, પુસ્તકપ્રકાશનનો સ્ટોક

ક્રમ સંખ્યા	પુસ્તકનું નામ	નકલો	છાપેલી કિંમત	ફલ	છપવાની કિંમત
૧	૮૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલિ	૯૬	૮-૦-૦	૭૬૮-૦-૦	૩૬૦-૦-૦
૨	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧૫૧	૩-૦-૦	૪૫૩-૦-૦	૨૧૨-૫-૬
૮	કુમારનાં શ્રીરત્નો આ. ૩ ૭ પાટી	૧૩૨	૧-૮-૦	૭૬૮-૦-૦	૧૦૩-૮-૩
	" " કામી	૪૦૬	૧-૪-૦	૫૧૧-૪-૦	૩૮૩-૭-૦
૧૧	અખ સમાદકાર બા. ૨ નો	૨૭૬	૦-૧-૦	૧૦૩-૮-૦	૪૮-૮-૩
૧૭	અપ્રમણિકા અને ભરત	૩૯	૦-૧૧-૦	૨૬-૧૩-૦	૧૧-૭-૦
૧૮	ઉત્તર દિગ્વિસ્તાની સંગીતનો દત્તિદાસ	૧૧	૦-૧૪-૦	૫૩-૬-૦	૨૫-૦-૬
૨૨	કસરત અને આરોગ્ય	૫૪	૦-૧૪-૦	૪૭-૪-૦	૨૨-૨-૬
૨૩	કેટલાક રોગો-બા. ૨ નો	૧૨૫	૦-૧૩-૦	૧૦૧-૮-૦	૪૩-૧૫-૩
૨૪	પ્રગતિને પંથ	૨૨૦	૧-૧-૦	૨૩૩-૧૨-૦	૧૦૩-૨-૦
૨૬	ભૂરચના	૨૫૯	૦-૧૧-૦	૧૭૮-૧-૦	૭૫-૧૪-૦
૨૭	માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ શિક્ષણકળા	૧૪૨	૦-૧૪-૦	૧૨૪-૪-૦	૫૮-૪-૦
૨૮	રોગ અને આરોગ્ય	૬૪	૧-૫-૦	૧૨૪-૬-૦	૫૫-૧-૩
૨૯	માનીનો પ્રાકૃતિક દત્તિદાસ	૧૬૦	૦-૧૩-૦	૨૩૫-૧૦-૦	૧૦૧-૧૫-૩
૩૧	વિદ્યાશાળા	૨૮૬	૧-૧-૦	૩૦૩-૧૪-૦	૧૩૪-૧-૦
૩૨	શિક્ષણનો સામાન્ય	૨૦૫	૦-૧૧-૦	૧૮૯-૧-૦	૮૦-૬-૩
૩૩	સિદ્ધ	૨૦૭	૦-૧-૦	૭૭-૧-૦	૩૬-૬-૩
૩૪	દિવના દત્તિદાસની વાતો	૬૮	૦-૧૨-૦	૫૧-૦-૦	૨૩-૧૪-૬
૩૫	આદારશાસ્ત્ર	૧૪૦	૦-૧૪-૦	૧૧૧-૪-૦	૬૧-૮-૬
૩૮	આગવેળાઓ	૧૪૦	૦-૧૩-૦	૧૨૧-૧૪-૦	૫૨-૧૧-૬

૩૯	વૈયાસિક ન્યાયમાળા	૨૪૪	૧-૮-૦	૩૬૬-૦-૦	૧૭૧-૬-૦
૪૦	મોન્ટીસેરી પદ્ધતિનો આત્મા	૨૧૪	૧-૨-૦	૨૪૦-૧૨-૦	૧૧૨-૧૩-૬
૪૧	તારાશાસ્ત્ર	૧૮૧	૦-૧૨-૦	૧૩૫-૧૨-૦	૬૩-૧૦-૩
૪૨	રામાયણરહસ્ય	૧૪૧	૦-૬-૦	૫૨-૧૪-૦	૨૪-૧૨-૬
૪૪	હાડપિંજર	૧૮૪	૦-૮-૦	૯૨-૦-૦	૪૨-૨-૦
૪૬	વીર ગાર્હીહઃ ૨ જી આવૃત્તિ	૭૪૬	૧-૮-૦	૧૧૨૩-૮-૦	૭૦૨-૧-૦
૪૭	આર્યોની ઓળખાણ	૨૦૯	૦-૫-૦	૬૫-૫-૦	૨૪-૮-૦
૪૯	વાર્તાનાં પુસ્તકોનો પરિચય ભા. ૨ જો	૮૪	૦-૮-૦	૪૨-૦-૦	૩૬-૬-૦
૫૧	પરિમલ	૫૨૦	૦-૫-૦	૧૬૨-૮-૦	૯૧-૬-૬
૫૨	બાલવિજ્ઞાન-ભા. ૩ જો	૧૬૮	૧-૮-૦	૨૫૨-૦-૦	૧૯૬-૧૪-૦
૫૭	અર્વાચીન સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો	૧૫૦	૨-૦-૦	૩૦૦-૦-૦	૧૪૦-૧૦-૦
૬૦	૪૦૦૦ પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલિ	૪૨૭	૫-૮-૦	૨૧૩૫-૦-૦	૧૦૦૦-૧૨-૬
૬૧	પ્ર. અવૃત્તિ બાપણો ને લેખો ભા. ૧ જો	૧૦૮	૧-૮-૦	૧૬૨-૦-૦	૧૦૧-૪-૦
૬૪	શુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧૭૯	૧-૧૨-૦	૩૧૩-૪-૦	૧૪૬-૧૩-૬
૬૬	અમીન સાહેબના ફોટા માઉન્ટેડ	૬૩	૦-૮-૦		૩૧-૮-૦
૬૮	બાલકુંજના પાઠો	૧૦૮	૦-૪-૦	૨૭-૦-૦	૨૨-૨-૬
૬૯	સારી રીતભાત	૭૦૩	૦-૪-૦	૧૭૫-૧૨-૦	૧૪૪-૨-૬
૭૦	સ્વર્ગીયુ' દોહન	૫૮૫	૧-૮-૦	૮૭૭-૮-૦	૬૮૫-૮-૬
					૬૨૮૭-૧-૦

નોટિસ

આથી ખબર આપવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડના સભાસદોની અદારમી વાર્ષિક સાધારણ સભા રાવપુરા, વડોદરામાં આવેલી મંડળની રજીસ્ટર્ડ ઓફિસમાં રવિવાર તા. ૧૧ મી ઑક્ટોબર સને ૧૯૪૨ ના રોજ ખપોરના સાડાખાર વાગે નીચેનાં કામો કરવા મળશે:—

૧. તા. ૧-૮-૪૧ થી તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીના ૧૨ માસનો વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ તથા ઑડિટરે તપાસેલો હિસાબ મંજૂર કરવા.
૨. નફાની વહેંચણી જાહેર કરવા.
૩. નવા વર્ષ માટે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ, ઑડિટર તથા વ્યવસ્થાપક મંડળના હોદ્દો છોડતા ત્રણ વ્યવસ્થાપકોને બદલે ખીજાઓને નીમવા અગર તેમને ફરોથી ચૂંટી કાઢવા.
૪. નવા વર્ષની આવક તથા ખર્ચનું અંદાજપત્ર મંજૂર કરવા.
૫. પેટ્રોનિયમની દુરસ્તી કરવા બાબત. (મૂળ નિયમ તથા કરવાનો સુધારો-વધારો રિપોર્ટ સાથે સામેલ છે).
૬. પ્રમુખ તરફથી સભામાં બીજું જે કામ રજૂ થાય તે કરવા.

સર્વ સભાસદોને વખતસર સભામાં પધારવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે.

તા. ૭-૬-૪૨ }
વડોદરા.

વ્યવસ્થાપક મંડળની આગાથી
વા. ના. અમીન
મંત્રી.

ટીપ્સ:—વ્ય. મંડળમાં ખાલી પડેલી જગાઓ માટે ઉમેદવારી કરવા ઇચ્છનાર સભાસદો પોતાની લેખી ઉમેદવારી સાધારણ સભાની તારીખ પહેલાં સાત દિવસ અગાઉ મંડળની ઑફિસે મોકલવી જોઈશે. આવા ઉમેદવાર ડોઈ પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે ઉમેદવારી કરવા માગતા હોય તો તે પુસ્તકાલયના મંત્રી વા પ્રતિનિધિ તરીકે તેમને સ્વીકાર્યો બદલનો જે તે પુસ્તકાલયનો દરાવ પોતાની ઉમેદવારી સાથે મોકલવો જોઈશે, અને જે તે સ્વતંત્ર રીતે ઉમેદવારી કરતા હોય તો તેમની ઉમેદવારીને ખીજા એક સભાસદનું લેખી અનુમોદન સદર ઉમેદવારી સાથે મોકલવું જોઈશે.

આવતા માસની કાર્યદિશા

- (૧) અંદાજે ટકાવારીના ધોરણે જ મંજૂર થાય છે; માટે તે પ્રમાણે જ ગોઠવી મદદની માગણી કરશે. કસ્ટોઓએ અને મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો માટે આ સૂચના ખાસ ધ્યાનમાં લેવા વિનંતિ છે.
- (૨) બાળકો માટેનાં કમી કરવા પાત્ર પુસ્તકો કમી કરાવો. અને નવીન પુસ્તકો વસાવો.
- (૩) મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલયોએ તેમને ઉપયોગી વાચન ઉપરાંત રમત ગમત વાસ્તે ઉપયોગી સાધન સાહિત્ય વસાવવું.
- (૪) કબાટ વગેરે સાહિત્ય બનતા સુધી યુદ્ધકાળ દરમ્યાન સ્થાનિક મહાલ કે ગામમાં અનુકૂળતા પ્રમાણે તૈયાર કરાવવું, આ માટે માગણી કરવી.
- (૫) થોડું લઘુલ્લં પ્રૌઢો માટે પણ વાચનપ્રચાર માટેની પુસ્તિકાઓનો પ્રચાર કરો.

વડોદરા,
તા. ૮-૬-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

પુસ્તકાલય ખાતુ

સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખા

જાહેરાત નંબર ૮ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

પંચાયત મદદની માગણી ન કરવા બાબત

આ જાહેરાતથી મહેસાણા પ્રાંતનાં સ્થાનિક સુધરાઈની સ્થળસીમામાં આવેલાં કરળા પુસ્તકાલયોના તથા મહિલા તેમ બાલ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને જણાવવામાં આવે છે કે ચાલુ સાથે મહેસાણા પ્રાંત પંચાયતે પુસ્તકાલયોને નિભાવ માટે અદા કરવા સાર પંચાયત મદદની જે રકમ મંજૂર કરી છે તે રકમ ફક્ત માત્ર પુસ્તકાલયોને નિભાવ માટે અદા કરવાની છે. માટે ચાલુ સાથે મહેસાણા પ્રાંતના કરળા પુસ્તકાલયો તથા મહિલા તેમ જ બાલ પુસ્તકાલયોને પ્રાંત પંચાયત મદદ મળવાની નથી, જેથી દરેક પોતાના અંદાજે પ્રાંત પંચાયત મદદ ગણવા સિવાય બનાવી અને મંજૂર થતા મોઢસી આપવાના છે.

વડોદરા,
તા. ૮-૬-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ,
મદદ. વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૫ સન ૧૯૨૨-૨૩

વિષય

“ The Indian P. E. N. ” નામના અંગ્રેજી માસિકની

કર્યા પુસ્તકાલયોને ખરીદવા લલામણ

અખિલ વિશ્વ લેખક મંડળની અખિલ હિન્દ કેન્દ્ર તરીકેની એક શાખા મુખ્યમથા છે.

આ સંસ્થાના સ્થાપક શ્રીમતી સોશીલા વાડીઆ છે. અને તેના

માસિકની વિગત

હાલના પ્રમુખ શ્રીમતી સરોજની નાયકુ છે. આ કેન્દ્ર તરફથી

“ The Indian P. E. N. ” નામનું અંગ્રેજી માસિક

નીકળે છે. તેનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૨-૦-૦ છે. જે પુસ્તકાલયોને જુલાઈથી ગ્રાહક થવા

મરજી હોય તેમને દોઢ વર્ષનું લવાજમ રૂ. ૪-૮-૦ પડશે, એમ તંત્રીશ્રી જણાવે છે. આ

માસિકમાં અખિલ હિન્દની જુદી જુદી અગ્રગણ્ય ભાષાઓના કવિઓ, નિબંધકર્તાઓ અને

નવલકથાકારોનાં પુસ્તકો અને સાહિત્ય વિશે નિબંધ, વિવેચનો, આપવામાં આવે છે, તેમ જ

અખિલ હિન્દના નિષ્પક્ષ સમાચારો આવે છે.

આ માસિકનો હેતુ હિન્દમાં એક રાષ્ટ્રભાવના (National Unity) કેળવવા

ઉપરાંત દરેક પ્રાંતના ભાષાસાહિત્યમાં શુ” શુ” વિશિષ્ટ તરફ

માસિકનો હેતુ

છે અને અખિલ હિન્દની સંસ્કારિતાની દૃષ્ટિએ તે કેટલું અપ-

નાવી લેવા જેવું છે તે પણ ખતાવે છે. આજે વિભાજન પડી

જવાની જે બીતી ઉભી થઈ છે તેને ટાળવા માટે ખરેખર જુદી જુદી ભાષાનાં વિશિષ્ટ

તરફનો લાભ જુદી જુદી ભાષાના સાહિત્યકારો અપનાવી લઈ હિન્દની અવિભિન્નતા જાળ-

વવામાં પૂરતી મદદ કરે એ દૃષ્ટિ છે, એમ તંત્રીશ્રી જણાવે છે. ખરેખર આ દૃષ્ટિ આવકાર-

પાત્ર છે. સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં પણ જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં બીજી ભાષાનાં લેખકોનાં શુ”

શુ” વિશિષ્ટ દૃષ્ટિબિન્દુઓ છે તે જણાવવા વાચકવર્ગ ઉત્સુક હશે.

ઉપરના હેતુને ધ્યાનમાં લઈ આ સામયિક કર્યા પુસ્તકાલયો ખરીદે એ ઇચ્છયાન્વેષ

છે. માટે અમે કરીશી આ સામયિક ખરીદવા કર્યા. પુસ્તકા-

લયો પુસ્તકાલયોએ લયોના ધ્યાન પર લાવીએ છીએ. આ પહેલાં પણ અમે સૂચના

આ સામયિક ખરીદવા નં. ૬, સન ૧૯૧૧-૧૨ થી સદર સામયિકની લલામણ તમામ

લલામણ

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને ‘પુસ્તકાલય’ માસિક દ્વારા કરી હતી.

આજે છે કે, સાર્વજનિક કર્યા પુસ્તકાલયો આ સામયિકને

અપનાવશે. સામયિકની જરૂરી વિગત આ નીચે આપી છે:

સામયિકનું નામ	તંત્રી	સ્થળ	લવાજમ
The Indian P. E. N.	Sophia Wadia	“Arya Sangh” 22, Narayan Dabholker Road, Malabar Hill, Bombay.	Rs. 3-0-0

ઉ. ઓ. પટેલ

મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

ચં. દિ. યાકનીસ

વ્યવસ્થાપક

સૂચના-નં. ૬ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે લલામણ કરવામાં આવેલાં.

નં.	નામ.	પ્રકાર.	લવાજમ.	સ્થળ.
૧	નૂતન ગુજરાત	રોજનું	૨૪-૦-૦ પુ. માટે ૨૨-૦-૦	મેડાલ રફીટ, કોટ, મુંબઈ
૨	આર્યપ્રકાશ	સાપ્તાહિક	૪-૦-૦	આર્યપ્રકાશ પ્રેસ, આણંદ
૩	આયુર્વેદ જગત	માસિક	૧-૮-૦	તાંત્રી પ્રતાપકુમાર પોપટભાઈ વૈદ્ય, ભૂદેવર કેપેક્સ રફીટ મુંબઈ-૨

વડોદરા,
તા. ૫-૬-૪૨

એ. મા. પટેલ

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક.

સ્વ. શ્રી. અમીન સાહેબની ત્રિરંગી તસ્વીર (ફોટોચિત્ર)

સ્વર્ગસ્થના એક અપ્રકટ ફોટો-ચિત્ર પરથી ત્રિરંગી તૈલચિત્ર તૈયાર કરાવી
૧૫" x ૨૦"ની સાઈઝમાં ઉત્તમી તસ્વીર પ્રકટ કરવામાં આવી છે.

માઉન્ટ કરાવેલા ફોટાના ૦-૮-૦ છે.

અને માઉન્ટ સાથે સારી ફ્રેમમાં મઢાવેલા તૈયારનો રૂ. ૧-૨-૦ છે.

મહેલા ફોટા બહારગામ મોકલી શકાતા નથી.

મહાલ મંડળ મારફત મંગાવવાથી પોસ્ટેજ ખર્ચ માં ફાયદો થશે.

મંડળમાંથી મંગાવનારે ૦-૫-૦ પોસ્ટેજ મોકલવું.

હવે જુજ નકલો રહી છે. તમારા પુસ્તકાલયમાં આ અમર આત્માની
તસ્વીર આજેજ વસાવે અને એમની યાદગીરી કાયમ કરો.

આજેજ લખો—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ૦

પો. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

- લાયબ્રેરીમાં વસાવવા જેવાં નવાં પ્રકાશનો -

નવલકથાઓ—

ગૃહયાગ	સૌરિન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય	૨-૦
મુક્તપંખી	" "	૨-૮
નિરુપમા	" "	૧-૮
નારી	" "	૨-૦
લાલ માટીનો રસ્તો	" "	૨-૮
વિકાસ	સુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦
નિવેદિતા બા. ૧-૨	શુભવંતરાય આચાર્ય	૩-૮
મમતા	ચરદાશુ	૨-૦
વિન્દેતા	મોહનલાલ સુ. ધામી	૧-૮
કોરી કિતાબ	શુભવંતરાય આચાર્ય	૧-૮
કોણ શુભેશ્વર ?	" "	૧-૦
વિરાટનો ઝગ્ગો	" "	૧-૦
ભરમાંગના	" "	૧-૪
રાજરાણી	" "	૨-૦
નવવિધાન	ચરદાશુ	૦-૬
અરક્ષણિયા	"	૦-૬
હેમાચલેન	"	૦-૫
યુગાંતર	શિવશંકર શુક્લ	૧-૪
વિભંગ કળા	દુર્ગેશ શુક્લ	૧-૮
લગ્ન ધર્મ કે કરાર ?	મો. દિવેદિયા	૧-૮
સંહાર	ઐયુબખાન ખલીલ	૨-૦
કિલ્લેદારની કન્યા	પુસ્કીન	૧-૦
ઉરદાર	બાબુરાવ જોશી	૧-૮
સ્વાયંધુ	ભદ્રકુમાર યાગ્રિક	૦-૧૨
પ્રિયંતમા	મો. સુ. ધામી	૦-૧૨

નકો નગરીઓ   ઓલીઆ જોશી   ૨-૮

હારવવિલાસ   ખરતદાશીર   ૩-૦

કુંડી વાર્તાઓ—

હૃદયમંથન બા. ૧-૨	એન્ટન ચેખોવ	૧-૧૨
આમૃતધણી	સુનીલાલ મુ. લુહાર	૧-૮
સીમંતિની	ચન્નુવેદી	૧-૦
પાંખડીઓ	મિરીસ બદ	૧-૮
ત્રિભેટો	ધૂમકેતુ	૧-૮
ગૃહલક્ષ્મી	પ્રદલાદ બલભટ	૧-૦
નંદિતા	સુરેશ આંધી	૧-૮
પીડિતોની કથાઓ	રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
નયનનાં નીર	જ્ઞાલાલ ત્રિવેદી	૧-૦
સમાજની ભીતરમાં	રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
સ્વર્ગની પરીઓ	મૂળશંકર બ્યાસ	૧-૧
સંધ્યાના રંભ	બાબુરાવ જોશી	૧-૪
મધુરજની	મુકુલ	૧-૮
સોરઠી વિશ્વતિઓ	મનુભાઈ જોષાણી	૦-૧૨
પરાગ પુષ્પો	પુરુષોત્તમ ચૌહાણ	૦-૧૪
બિન્દુ	પ્રદલાદ બલભટ	૧-૪

બીજાં પ્રકારનાં—

રાષ્ટ્રીય ઉદ્ધોમ	મો. સુ. ધામી	૧-૮
પદ્મિની	કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી	૧-૮
પરપથ પછી બા. ૧-૨-૩	બાનુપ્રસાદ દવે	૨-૧૨
લક્ષ્મણ મીમાંસા	ડો. જટાશંકર નાદી	૩-૦
એનિસિનીયા પર	આચાર	
	ચંદલાઈ બદ	૨-૦
જીવન ચક્ર	ધૂમકેતુ	૧-૦
ફરાણી	હસાડોરા ડંકન	૩-૦
મારા વિના નહિ ચાલે	ધનવંત ઝોઝા	૦-૧૨
પ્રેમોપચાર અને આસનો	બાનુપ્રસાદ	૧-૮
પરપથ પહેલાં	મો. સુ. ધામી	૧-૮

લખો

નવયુગ પુસ્તક ભંડાર : રાજકોટ : [કાઠિયાવાડ]

તૈયાર છે !

— ખરીદ કરો —

તૈયાર છે !

વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી

(રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ, કચેરીઓ અને પંચાયતોએ ખરીદ કરવા મંજૂર થયેલું)

નેક નામદાર હીવાન સાહેબના આમુખ સાથે રાજ્યમાં પહેલવહેલું તમામ પ્રકારની માહિતીથી ભરપૂર એલું આ મોટું સચિત્ર પુસ્તક બંધાર પડેલું છે. તેમાં 'રાજકર્તાઓ', રાજ્યવ્યવસ્થા-કારોબાર તમામ ખાતાઓની વિવિધ પ્રતિષ્ઠા, રાજ્યનાં નાના મોટા વેપારીઓ, વેપાર-સંજ્ઞાઓ, લોકજીવન, પ્રાંતમાંથી માંડી નામડાંઓની નાણુવા જેવી હકીકત, રાજ્યની અનેક સંસ્થાઓ, શૃદ્ધરો અને સ્થળોનો પરિચય, પ્રાચીન અને હાલના રાજકુટુંબના ફોટાઓ હપરાત ખીલ અનેક ગિરો, પોર, રેલવે, કાયદો-નિબંધોની સમજ, ખંડણી રાજ્યો અને બીજી વિવિધ પ્રકારની ઉપયોગી માહિતી તેમાં આપેલી છે. વડોદરા રાજ્યનો ખરો ચિતાર આ ડિરેક્ટરી આપી રાકે છે.

વડોદરા રાજ્યના આ સર્વગ્રાહી હોમિયાની ઉપયોગિતા માટે રાજ્યની તમામ કચેરીઓએ, લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોએ તે ખરીદ કરવા રાજ્ય તરફથી થાથ હુકમો થયેલા છે. દરેક વ્યક્તિ, વેપારી કે ગમે તે સંસ્થાને તે એક અતિ ઉપયોગી (Ready Reference તરીકે) સાધન છે. આ ડિરેક્ટરી ખરીદ કરો અને તેમાંથી અલભ્ય લાભ મેળવો. આટલો ઉપયોગી ને મોટો બંધાર સચિત્ર પાસ પૂકાનો અંચ ફોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ છે.

— લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોને ઓછા દરે મળે છે —

મળવાનું સ્થળ : પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., વડોદરા.

અગર લખો : વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી પબ્લીશીંગ કંપની, વડોદરા.

તમારાં બાળકોને ગમી જાય તેવું સાહિત્ય

બાલશક્તિ ગ્રંથમાળા

શિરીષ ગ્રંથમાળા

ખારથી સોળ વરસના બાળકોશોરો માટે પ્રાણવાન તથા જીવસાપ્રેરક બાલસાહિત્ય, લેટ પુસ્તક સહિત

પુસ્તકો સાત

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા બે.

છ થી દશ વર્ષના બાળકો માટે જ્ઞાન સાથે ગમ્મત આપે તેવું રસીકું સુંદર અને સચિત્ર બાલસાહિત્ય.

લેટ પુસ્તક સહિત પુસ્તકો છ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા એક.

વધુ વિગત માટે લખો—

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર,

૨૬૦ ગાંધીરોડ, અમદાવાદ

આપની લાઇબ્રેરીમાં આ નવાં પુસ્તકો જોઈએ જ.

અક્ષલના ખાં ૨-૮ શ્રી બેકાર
શ્રી બેકારની આ નૂતન શૈલીએ લખાયેલી દાર્શનિક
કલ્પિતો ખરેખર અદ્ભુત છે.

શ્રીદેવી ૩-૦ શ્રી બંકિમચંદ્ર
બંકિમચંદ્રે આ પુસ્તક ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ
અનુષ્ઠાન કર્યું છે.

આંશીઝમ (આમલેન) ૩-૦ શ્રી રામરાય મુનશી
આમલેનના આલેખન અવધારીએ આ આમ-
લેનના સ્વરૂપને ડો. આનંદમોહન મુનશીએ
લેખી વિદ્યાગોરી નિષ્કર્ષે એમના જીવનકાળમાં
એને આમલેનના ધર્મશાસ્ત્રી તરીકે વર્ણવ્યું છે.

હંધરનું ખૂન ૨-૪ શ્રી દિવ્યાનંદ
ધર્મધરના વિવાસવિધિઓના પછાત સ્તરી
હંધરના અસ્તિત્વનું સમ્યક્ દર્શન રજૂ કર્યું છે.

બહેન ૩-૮ શ્રી નિરુપમાદેવી
બહેનના સમાજજીવનની અદ્ભુત સમીક્ષા સ્વ-
યંજીવનના સદાધારીએ કરી છે.

ગંગાનાં મીર ૨-૮ શ્રી. ઉદિ વસાવેડા
શોભાના સજ્જકે સંભળી રીતે આ વાર્તા વહી મોનવ-
દેખાને મુખ્ય કર્યાં છે.

મુલગા ૨-૮ શ્રી સીતારામ શર્મા
પ્રજ્વલિતોલની આ નવલ સમાજના દંભને જુલો
કરી નૂતન સમાજચર્ચાનું ચિત્ર દોર્યું છે.

કલ્યાણને માર્ગે ૧-૮ રમણીક દલાલ
રાષ્ટ્રીય દિલ્લાલની ગુણવત્તા કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે.

સ્વાધ્યાય ૧-૪ ડો. હરિપ્રસાદ દેસાઈ
વૈજ્ઞાનિકની અદ્ભુત ક્ષિપ્રોસોદીની વિસ્તૃત આલોચના
કરી છે.

શોભીકોણ ? ૧-૦ શ્રી. દિવ્યાનંદ
ઈન્દ્રી પ્રેક્ષાથી આ પુસ્તક સમૃદ્ધ છે, એમ
વિવેચકએ કહ્યું છે.

વલ્કલ ૮-૧૨ જસવંત દાદર
દિગંત ૧-૪ મોહિનીચંદ્ર
જીવનનિર્માણ ૨-૦ ચિરંતન

પ્રસ્તાવના ગંગનિવહારી મહેતા

આશા ૧-૦ મકનજી પરમાર

પ્રીતમની પ્યાસ ૧-૦ દિવ્યાનંદ

આનંદબત્રીસી ૧-૪ જુદાયા બંધકિયા

રાસરંજના ૧-૦ વાલીલાલ શાહ

આજકાલ ૧-૦ પુરુષોત્તમ પારેખ

એકાકી ૧-૧૨ નમંદાશંકર શુક્લ

રાસનલિની ૧-૦ કેશવ શેઠ

મંદારમાલા ૦-૧૨ કેશવ શેઠ

કવિવર રાગોર ૦-૧૨ જીવનચરિત્ર

જીવંત જવાલા ૦-૮ મનનીય ભેખે

ધર્મ-શાસ્ત્ર ધ્યાવલી

ગામડાનું સ્વરાજ ૦-૪ ઉદુલાલ યાજ્ઞિક

આપણું રાજ્ય ૦-૪ ડાલાભાઈ પટેલ

મુદ્દા અને ગામડાં ૦-૪ રામરાય મુનશી

આપણી બાળકધ્યાવલી

કલમની પીછીથી ૦-૪ સ્વ. ગિજુભાઈ

હરતાં ફરતાં ૦-૪ સોમાભાઈ ભાવસાર

બોલિયો મત ૦-૬ દિનેશ દાદર

મુરલી ૦-૮ ડો. શિવુભાઈ

દર્શકાં ૦-૬ હિમતલાલ મથક

ધરતીના બાળકો ૦-૬ ઉદુભાઈ ભટ્ટ

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ભદ્ર : અમદાવાદ

દુનિયાબરના સિદ્ધહસ્ત લેખકોનાં જ પુસ્તકો આપતી

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિ

સને ૧૯૩૫ થી ૧૯૩૬ સુધીનાં પાંચ વર્ષમાં નીચેનાં ૨૦ પુસ્તકો અપાયાં છે તે ઉપરથી આપ જોઈ શકશો કે ઉત્તમ લેખકોનાં જ પુસ્તકો આ ગ્રંથાવલિમાં અપાયાં છે.

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિનાં પ્રકાશનો

- ૧ ભારેલો અગ્નિ ૨ વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૨ ભૈરવી શરદખાણુ ૨-૮-૦૦
- ૩ કુંભુદિની ટાંગોર ૩-૦-૦૦
- ૪ પંકજ ૨. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૫ સાવકી મા શરદખાણુ ૨-૮-૦૦
- ૬ પ્રેમાશ્રમ-૧ પ્રેમચંદણ ૩-૦-૦૦
- ૭ પ્રેમાશ્રમ-૨ પ્રેમચંદણ ૨-૮-૦૦
- ૮ વિપ્રદાસ શરદખાણુ ૩-૦-૦૦
- ૯ ઠગ (આચેશા) ૨. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૧૦ અનુરાધા બીહીદી શરદખાણુ ૩-૦-૦૦
દેરાણી નેકાણી અને નારીનું મુલ્ય
- ૧૧ ચરિત્રહીન શરદખાણુ ૩-૮-૦૦
- ૧૨ શુભદા શરદખાણુ ૨-૦-૦૦
- ૧૩ પ્રભાતકિરણ પ્રભાતકુમાર
મુખોપાધ્યાય ૨-૮-૦૦
- ૧૪ નવીના (શેષપ્રશ્ન)
પૂ. ઉ. સાથે શરદખાણુ ૩-૦-૦૦
- ૧૫ ક્ષિતિજ (પૂર્વધ) ૨. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૧૬ દંભી દુનિયા અડાલગ ૩-૦-૦૦
- ૧૭ દરિદ્રનારાયણ ૧ આચાર્ય ૨-૮-૦૦
- ૧૮ દરિદ્રનારાયણ-૨ આચાર્ય ૩-૦-૦૦
- ૧૯ બિડલાં દ્વાર મેધાણી ૨-૦-૦૦
- ૨૦ શોભના ૨. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
- ૨૧ થી ૨૦ પુસ્તકો માટે બીજા પાના ઉપર જુઓ

વિરાટ ગ્રંથાવલિ

- આ ગ્રંથાવલિ મરજિયાત છે. તેનાં પુસ્તકોમાંથી અમારી સંસ્કાર ગ્રંથાવલિના ગ્રાહક વતીરે કોઈ પણ મનપસંદ પુસ્તક ચોધી કિંમતે મળે છે.
- ૧૯૩૫ થી ૧૯૩૬ સુધીનાં પાંચ વર્ષમાં ૨૫ પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે.
- ૧ સ્વર્ગ અને પૃથ્વી રેનેદરરિમ ૨-૦-૦૦
  - ૨ જીવનયાત્રા શરદખાણુ ૧-૪-૦૦
  - ૩ રવિકિરણ ટાંગોર ૩-૦-૦૦
  - ૪ સળ અધન દિવેદીઆ ૨-૦-૦૦
  - ૫ જીવન અને સાહિત્ય-૧ ર. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
  - ૬ સુવર્ણરત્ન ૨. વ. દેસાઈ ૩-૦-૦૦
  - ૭ ઘેરાતાં વાદળ આચાર્ય ૨-૦-૦૦
  - ૮ પુરાતન જ્યોત મેધાણી ૧-૮-૦૦
  - ૯ વહેતી ગંગા આચાર્ય ૨-૦-૦૦
  - ૧૦ હાંધા ચરમા લ. મુ. ગાંધી ૨-૮-૦૦
  - ૧૧ દત્તા શરદખાણુ ૨-૦-૦૦
  - ૧૨ નારીહૃદય કલાપી ૧-૮-૦૦
  - ૧૩ અખળપતિ રમાકાંત મોતમ ૨-૮-૦૦
  - ૧૪ સત્તા અને બીજી વાંતો યુ. મોકર ૧-૮-૦૦
  - ૧૫ જીવન અને સાહિત્ય-૨ ર. વ. દેસાઈ ૨-૮-૦૦
  - ૧૬ પરી અને રાજકુમાર ૨. વ. દેસાઈ ૧-૮-૦૦
(સામાજિક ૬ નોટકો)
  - ૧૭ સોરઠી ગાથા મયૂર ૨-૦-૦૦
  - ૧૮ રૂપજીવિની શીકાંત દુલાવ ૨-૮-૦૦
  - ૧૯ પ્રેમયાત્રા રમાકાંત મોતમ ૨-૮-૦૦
  - ૨૦ જળસંગ્રાહિ આચાર્ય ૩-૦-૦૦
  - ૨૧ અંજની ૨. વ. દેસાઈ ૨-૦-૦૦
  - ૨૨ અપૂર્વ-ભારતી શરદખાણુ ૩-૮-૦૦
(પરોડાણી ૧-૨)
  - ૨૩ કોલેજિઅન દિવેદીઆ ૨-૦-૦૦
  - ૨૪ હુગેશનંદીની બંકિમ બાણુ ૨-૦-૦૦
  - ૨૫ કપાલકુંડલા બંકિમ બાણુ ૧-૮-૦૦
  - ૨૬ થી ૪૦ પુસ્તકો માટે જુઓ બીજા પાના

આ ગ્રંથો જ પુસ્તકો સસ્તે બાવે મેળવવા માટે સંસ્કાર ગ્રંથાવલિના ગ્રાહક બનો.

આગ્રેજ આર. આર. શેઠની કંપની બુક્સેલર્સ પ્રિન્સેસ રોડ
લખો:- પબ્લિશર્સ મુંબઈ-૨

સંસ્કાર ગ્રંથાવલિનાં નવાં પ્રકાશનો

૨૧ જય સોમનાથ	ઠાકેયાજીવ સુનશી	૩-૦-૦
૨૨ પિયાસી	સુદેરમ	૨-૮-૦
૨૩ તુલસીકયારો	અવેરચંદ મેધાણી	૨-૮-૦
૨૪ હૃદયવિભૂતિ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૨૫ કિતિજી ઉત્તરાધ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૨૬ રામકહાણી	ગુણવંતરાય આચાર્ય	૩-૦-૦
૨૭ અધુરું સ્વપ્ન પૂર્વાધ	બાબુભાઈ શુક્લ	૩-૮-૦
૨૮ અધુરું સ્વપ્ન ઉત્તરાધ	બાબુભાઈ શુક્લ	૩-૦-૦
૨૯ છાયાનર	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૩૦ રખારણ	રમાકાંત ગૌતમ	૨-૮-૦

વિરાટ ગ્રંથાવલિનાં નવાં પ્રકાશનો

૨૬ લાવણ્ય	રતીન્દ્રનાથ ટાગોર	૧-૧૨-૦
૨૭ સ્વાધ્યાય ખંડ ૧	પ્રો. કામદાર	૨-૦-૦
૨૮ નવી વહુ	ચરદયંદ્ર યદોપાધ્યાય	૩-૮-૦
૨૯ ખમા બાપુ	ચંદ્રવદન મહેતા	૨-૮-૦
૩૦ પ્રાપ્તિનતિ	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૦-૦
૩૧ ચાર સ્વાધ્યાય અને માલંચ	રતીન્દ્રનાથ ટાગોર	૧-૧૨-૦
૩૨ શાહિની	ભોયીન્દ્રરાવ દિવેદિયા	૩-૦-૦
૩૩ મનોરમા	બંકિમચંદ્ર યદોપાધ્યાય	૨-૦-૦
૩૪ કૃષ્ણકાંતર્તુ વીલ	બંકિમચંદ્ર યદોપાધ્યાય	૨-૦-૦
૩૫ તેજચિત્રા	રમણલાલ દેસાઈ	૨-૮-૦
૩૬ દુર્ગા	ચરદયંદ્ર યદોપાધ્યાય	૨-૮-૦
૩૭ સ્વાધ્યાય ખંડ ૨	પ્રો. કામદાર	૩-૦-૦
૩૮ વહુરાણી વિલા	રતીન્દ્રનાથ ટાગોર	૨-૮-૦
૩૯ રાજર્ષિ	રતીન્દ્રનાથ ટાગોર	૨-૮-૦
૪૦ કમલા	ચરદયંદ્ર યદોપાધ્યાય વિ. ખાર શ્રેષ્ઠ	૨-૮-૦

મળવાનું : મુખ્ય સ્થળ : આર. આર. શેઠની કંપની પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ મુખ્ય ૨

દરેક લાયખેરીઓએ વસાવવા લાયક

પ્રવાસવર્ણનનું એક અદ્વિતીય પુસ્તક

શ્રી. સુન્દરમે લખેલો દક્ષિણહિંદનો પ્રવાસ

દક્ષિણ યન

પૃષ્ઠ : ૨૬૮ છતાં મૂલ્ય ફક્ત ૧-૧૩-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત નવાં પુસ્તકો

મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ પહેલો	ધૂપછાયા અને બીજી નવી વાર્તાઓ	૨-૮-
મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ બીજો	આપણા ઉભરમાં, ચિતાના અંધારા ભા. ૧-૨ અને બીજી નવી વાર્તાઓ	૨-૮-૦
મેઘાણીની નવલિકાઓ ખંડ ત્રીજો	તદન નવી વાર્તાઓ	છપાય છે
સુગવંદના	નવી આવૃત્તિ	૨-૮-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત નવી આવૃત્તિઓ

પૌરાણિક નાટકો	બીજી આવૃત્તિ	૨-૮-૦
શિશુ અને સખી	બીજી આવૃત્તિ	૨-૦-૦
નર્મદ : અર્વાચીનોમાં આદ્ય	પહેલી આવૃત્તિ	૧-૪-૦

:: મળવાનું મુખ્ય સ્થળ ::

આર. આર. શેઠની કંપની ઇ બુકસેલર્સ ઇ પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ
પબ્લિશર્સ મુંબઈ ૨

આ પુસ્તકો આપે પુસ્તકોલયમાં વસાવ્યાં છે ?

માત્ર થોડી જ નકલો સિલકમાં છે.

નગત કાલંબરીઓમાં સરસ્વતિયંત્રુ	પરિવદનવૃત્તિ બા. ૨-૩	૧-૮-૦
સ્થાન શ્રી. નાનાલાલ કવિ ૧-૪-૦	સરળ સંખ્ય શાસ્ત્ર સ. સા. માળા ૧-૬-૬	
ચોધવર્ણી ૧-૮-૦	ખાંડાની ધાર રા. ના. પાઠક ૨-૮-૦	
કમ્પીરસાહેબનું ખીજક બા. ૧-૨ ૩-૦-૦	શ્રીમદ્દરાજ જીવનકળા પ્રસ્થાન કા. ૧-૮-૦	
સ. સા. માળા	રાધારાણી ચરદયંદ્ર ૦-૮-૦	
રાજા હામીરામ બહાદુર ૧-૧૪-૦	પેથાવરથી મોરકો માંડિવ સા. મંદિર ૧-૮-૦	
સદહર મીમસા ૦-૧૩-૦	કથાદારય ૨-૮-૦	
પુણ્યકથા નાનાલાલ કવિ ૨-૪-૦	કથાકલાપ ૨-૮-૦	
જિંદગીનું સાદૃશ્ય ગો. હા. દેસાઈ ૧-૮-૦	કથાકલગી ૨-૮-૦	
ચિત્ર-પદ્મપ્રસ્થ સ. સા. કાપોલય ૫-૦-૦	કથામણિ ૨-૮-૦	
સોનેરી સૂચનો. ૦-૪-૦	મો. ન. અમીન રસલભાઈ વોરા ૦-૨-૦	
બાળકોની વાતો ૦-૪-૦	જીવનશિક્ષણ મણિભાઈ દિવેદી ૧-૮-૦	
યરવડાના મંદિરથી (અંગ્રેજી) ગાંધીજી ૦-૨-૦	આત્મદેવતા મહીજીભાઈ પટેલ ૧-૮-૦	
ગાંધીસાહિત્યચર્ચા નવજીવન કા. ૦-૨-૦	બારી બહાર પ્રફેદાઈ પોરેખ ૧-૪-૦	
ગાંધીકૃત્ય પ્રસ્થાન કા. ૦-૪-૦	અજંતાનો યાત્રી જ્યોતિ કા. ૦-૮-૦	
રાજાજીની વાતો ૦-૩-૦	કુદરત અને કળાધામર્મા	
સામ્યરમતી ૧-૪-૦	૧૦, દિવસ ૧-૮-૦	
સંતનાં રમરણો મીસીસે પોલાક ૧-૦-૦	મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ ગણિતશિક્ષણ ૦-૧૨-૦	
જવનિકા રેખા કાપોલય ૦-૧૨-૦	સો. કી. પટેલ	
બિંદુ ચરદયંદ્ર ૦-૮-૦	મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ વ્યાકરણશિક્ષણ ૦-૧૨-૦	
સદયરીની શોધમાં જીવનલાલ સન્સ ૧-૮-૦	સો. કી. પટેલ	
સુરેખા ૨-૮-૦	રમુજ કુચકા ધી. ટો. શાહ ૦-૮-૦	
તરલા ૨-૮-૦	કુમારની પ્રવાસકથાઓ ૦-૮-૦	
કલાપીની વનધારા ૩-૦-૦	કેંપનાનાં પ્રતિબિંબ ૦-૮-૦	
વૃંદાવન ૨-૦-૦	સ્વીટઝરલેન્ડની સ્વતંત્રતા ૧-૪-૦	
જંગીકાખાન ૨-૦-૦	વર્ધમાન સન્સ	
દિંદી સંસ્કૃતિ અને અદિમા ૨-૦-૦	ચિટ્ટીવાચન દ. મુ. મંદિર ૦-૪-૦	
અણ્વીલવાડનો યુવરાજ ૨-૦-૦	યુગસતી કવિતા ૦-૩-૦	
આવતી કાલના ઘડવૈયા ૦-૧૨-૦	આપણા આર્થિક પ્રશ્નો ૦-૪-૦	
વિશ્વતિમંદિર જીવનલાલ મહેતા ૨-૦-૦	કલા અને કારીગરી બા. ૧-૨ ૧-૪-૦	
રસપાન માંડિવ સા. મંદિર ૧-૮-૦	દ. મુ. પ્ર. મંદિર	
પતિહાસ દિગ્દર્શન બ. ક. હાંકાર ૧-૮-૦	નૃપરેખા કનુ દેસાઈ ૧-૮-૦	

Library	50-0-0	મંગાલદિ	૦-૪-૦
Vols. 1 to 5.		ચાંદરડાં	૮-૮-૦
Cyclopaedia	15-0-0	અભિદિગ્ધ :	૧-૪-૦
Vols. 1 to 10.		રાસપાખડી	૦-૮-૦
The master classics	30-0-0	નર્મદ ચિત્રાવલી	૨-૦-૦
Vols. 1 to 11.		રાજ્ય અને રાજકારણ	૧-૮-૦
બાળબેબન બા. ૧થી૪ સો. કી. પટેલ	૦-૧૨-૦	તક્ષશિખાની રાજમાતા	૩-૮-૦
ગૃહદીપિકા બા. ૧-૨	૧-૧-૦	મો. નં. અમીન છવન અને કાર્ય	૨-૮-૦
અંતરના દિવડે	૦-૬-૦	ચરદુયંદ	૨-૮-૦
જૂની ગુજરાતી બાષા	૧-૧૨-૦	લેડી વિદ્યાગૌરી મણિમંદોતસવ અંક	૧-૮-૦
આપણી શિક્ષણસંસ્થાઓ	૧-૦-૦	કેળવણીની કળા	૧-૪-૦
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિચય	૦-૧૦-૦	શેરયાની આર્થિક તપાસ	૦-૪-૦
સંત્ય કપીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦	કોપલાનીના બેબો	૨-૦-૦

ખાસ લાભ

અમુલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

મૂળ કિંમત ધટાડેલી કિંમત

૧ વગર દોકડાનો વૈદ્ય (ધરગથુ ઉપચારશુ' પુસ્તક)	૨-૦-૦	૦-૧૧-૦
૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનો સંગ્રહ)	૨-૮-૦	૦-૧૧-૦
૩ વૃક્ષાવસ્થામાં તંદુરસ્તી (૪દોષે ચરીર સાચવવાના ઉપાયો)	૧-૮	૦-૮-૦
૪ વહુને શિખામણ (ઓઝો ગારે આરોગ્યસંગ્રહ)	૧-૦-૦	૦-૫-૦
૫ હઠયોગ (યોગી સમચરકના અંધના આધારે)	૧-૪-૦	૦-૭-૦

આ પાંચેય પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૭-૧૨-૦ થાય છે,
છતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૨-૧૦-૦ માં મળશે.

પોસ્ટેજખર્ચ અલગ. આવી અમુલ્ય તક રજો ગુમાવતા.

લખો:—

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

વ્યાયામ જ્ઞાનકોષ

ખંડ ૧ લો.

સંપાદક : શ્રી. સરદાર હતાત્રય ચિંતામણી મુલુમદાર, બી. એ. એન. એલ. બી.

ગુજરાતી ભાષાના વ્યાયામસાહિત્યમાં આજમુખી આવું એક પણ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું નથી. બધાં માસિકો, વર્તમાનપત્રો અને સાક્ષરોએ આ પુસ્તકને પુસ્તકાલયોમાં તેને ખાસ સ્થાન આપવા માટે બલામણ કરેલી છે. આ પ્રથમ ખંડમાં વ્યાયામનો ઇતિહાસ આપીને બાળકો માટે દેશી-વિદેશી રમતો વિગતવાર દર્શાવેલી છે અનેકવિધ ચિત્રો સાથે આપેલા છે.

મંથપાલ બંધુઓ, તમારા બજેટમાં આ પુસ્તકને કામમળું સ્થાન જરૂર આપો. પુસ્તકાલય ખાતાના એ. ઉપરી અધિકારી સૂચના નં. ૩ તથા ૧૭ થી આ પુસ્તકો માટે ખાસ યસંદ કરી મજબૂત બલામણ કરેલી છે તે અનુસાર દરેક પુસ્તકાલયને રૂ. ૫) થી આપવાની સલાહ કરેલી છે. ટપાલખર્ચના બાર આના જુદા પડે છે. પણ પુસ્તકાલય મંડળની મારફત મંજૂરનારને તે ખર્ચમાં પણ બચત થશે.

મરાઠી ભાષામાં ૭ ખંડ પ્રગટ થયા છે અને ૬૭ ચાર પ્રગટ થવાના છે. તે જ ધિાણે ગુજરાતી ભાષામાં પણ વર્ષે વર્ષે અઢેક ખંડ બહાર પડવાનો છે. આ ખંડોમાં દેશી-વિદેશી કસરતો તથા મહેનતો, ધનુર્વેદ, મસ્લવિદ્યાશાસ્ત્ર, કુરતી, સૂર્યનમસ્કાર, સ્વાસ્થ્યવિચાર વગેરે અનેક ઉપયોગી વિષયો આવશે.

વ્યાયામ માસિકનાં પ્રાદર્શને રૂ. ૫૦. દરેક ખંડના અગાધયો પ્રાદર્શ યનારને રૂ. ૬ અને છૂટક પ્રાદર્શને રૂ. ૭) થી આપવામાં આવે છે. ટપાલખર્ચ આ ઉપરાંત બાર આના પડે છે.

દરેક પુસ્તકાલયમાં, સંસ્થામાં તથા ઘરમાં પણ આ પુસ્તક ખાસ રાખવા યોગ્ય છે. માટે આજ બજેટમાં જ આ પુસ્તકનો સમાર કરી મોકલી આપો.

વ્યાયામ કાર્યાલય, રાવપુરા : વડોદરા

બાળકો તેમ જ મોટાઓ-સહુને એકસરખો આનંદ આપનાર દૂરબીનમાંથી જોવાનાં ચિત્રોનાં કાર્ડ અને રમતો હિંદુસ્થાન, લંકા, પ્રલદેશ, જાવા, આફ્રિકા, યુરોપ વગેરે દુનિયાના તમામ ભાગોના દેખાવોનાં; હાથી, વાઘ અને બીજાં જંગલી અને ભાતભાતનાં પ્રાણીઓનાં તથા કુદરતના દેખાવોનાં રંગીન તેમ જ સાદાં

ચિત્ર કાર્ડ

૧૦૦ કાર્ડની કિંમત રૂ. ૪૨-૦-૦

છૂટક દરેકના રૂપિયા ૦-૮-૦.

બોલરોમ	૦-૧૨-૦	વાક્યો શીખવાડવાનું બોર્ડ	૧-૦-૦
બંસાખડી શીખવાડવાની રીત	૧-૧૨-૦	ગોળેબની રમત	૦-૮-૦
આંક શીખવાડવાની રીત	૧-૦-૦	હિંદુસ્તાન બોક્સ નં. ૧	૧-૮-૦
જૂગોળની પરિભાષા સમજાવવાનું બોર્ડ	૧-૦-૦	ધુનિવરસય હેન્ડ ટ્રેફનર	૦-૮-૦

૧૦ પૉકેટ સ્ટિસીએસ્કોપનાં કાર્ડ : કાર્ડના સેટની કિં. રૂ. ૨-૮-૦.

બોલો (Building boxes)	નં. ૧	નં. ૧ A	નં. ૨
	૧૦-૦-૦	૧૫-૦-૦	૨૧-૦-૦

ખાસ ઘડાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માનં જૂજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	બેવાની કિંમત	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	બેવાની કિંમત
૩૧. આ.		૩૧. આ.	૩. આ.		૩૧. આ.
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નાગાવલી ભા. ૧ લો	૫-૪	૧-૮	વીર ગાર્ફિલ્ડ	૧-૦
			૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દષ્ટિએ શિક્ષણ	૦-૭
૫-૦	૪૮૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નાગાવલી ભા. ૨ લો	૩-૧૨	૧-૫	રામ અને આરોગ્ય	૦-૧૦
			૦-૧૩	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૦-૧
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧-૮	૮-૧૧	શિક્ષણનો આશય	૦-૧
૦-૧૪	કચરત અને આરોગ્ય	૦-૭	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની વાતો	૦-૧
૧-૧	પ્રગતિને પંથે	૦-૮	૦-૮	હાડપિંજર	૦-૪
૮-૧૧	ભૂરચના	૦-૫	૦-૫	પરિમલ	૦-૩
૧-૧	વિદ્યાશાળા	૦-૮	૨-૦	ફલછામ	૦-૧૪
૦-૬	સિંહ	૦-૩	૧-૦	અ. સૌ. પ્રમારી	૦-૧૦
૦-૧૪	આહારશાસ્ત્ર	૦-૭	૦-૧૦	મદનમંદિર	૦-૧
૦-૧૩	બાળકેળવણી	૦-૭	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયમાળા	૦-૧૨
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર	૦-૬	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મા	૦-૬
૦-૬	શમાયણ રહસ્ય	૦-૩	૦-૫	આર્યોની ઝોળખાણ	૦-૨
૦-૬	એષ્ટ સલાહકાર ભા. ૨ લો	૦-૩	૧-૧૨	બુકર ટી. પોલિંગ્ટન	૧-૦
૦-૧૧	મધુમક્ષિકા અને જ્રમર	૦-૫	૧-૮	બાલવિજ્ઞાન ભાગ ૩ લો	૧-૪
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૦-૭	૨-૦	અર્વાચીન સાંપ્રજનિક પુસ્તકાલયો	૧-૦
૦-૧૩	દેવલાલ રાગો—ભા. ૨ લો	૦-૬	૧-૮	Flowers of Life	૧-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે

શ્રી. રમણલાલ દેસાઈ, કવિવર ટાગોર, શરદખાણુ, નિરુપમાદેવી
બંકિમચાણુ વિ. લોકપ્રિય લેખકોનાં

છેલ્લાં નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ

(૧) નાના કુદનવીસ ૧-૦-૦
(શ્રી. દેસાઈનું નવું પુસ્તક)

(૨) માડું જીવન ને કાર્યક્ષેત્ર ૧-૧૨-૦
શ્રી. દેસાઈ અનુવાદિત હેન્ડી
ફોર્ડનું જીવનચરિત્ર

શરદખાણુ

(૧) કૃષ્ણવત્તી ૨-૦-૦
(શરદખાણુની તદ્દન નવી સળંગ
નવલકથા)

(૨) શરદવંદના ૨-૮-૦
(અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ સોની)

(૩) વિવાહિતા ૩-૦-૦
(શરદખાણુ સંપાદિત)

(૪) માંદખૂખ ૨-૮-૦
(શ્રી. રમણલાલ સોની અનુવાદિત
દેસી નવી સળંગ નવલકથા)

(૫) કમસિની ૩-૦-૦
(શરદખાણુ સાથે ખાર બંગાળી
સાક્ષરોએ લખેલી સળંગ નવલકથા)

(૬) જયશ્રી ૩-૦-૦
(શરદખાણુ સાથે બી.એમ. લોકપ્રિય
લેખકોએ લખેલ સળંગ નવલકથા)

બંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય કૃત

શ્રીદેવી ૩-૮-૦
(બંકિમચાણુની સળંગ નવી નવલકથા)

કવિવર ટાગોર

(૧) નગરલક્ષ્મી ૨-૮-૦

(૨) માધવી ૧-૪-૦

(૩) આનંદી ૧-૮-૦

(૪) વિભાવરી ૨-૮-૦

(૫) બાલી ૨-૮-૦

(૬) ભાષાબહેન ૨-૮-૦

નિરુપમાદેવી

(૧) શ્યામલી ૩-૦-૦
(શ્રી. ભોગીલાલ ગાંધી અનુવાદિત
સળંગ નવલકથા)

(૨) પતિપત્ની ૨-૦-૦
(શ્રી. રમણલાલ ગાંધી અનુવાદિત
હૃદયભેદક વાર્તા)

(૩) બહેન ૩-૮-૦
(નિરુપમાદેવીની વખણાયેલી
આત્મકથા નવલકથા)

(૪) અન્નપૂર્ણાનું મંદિર ૨-૦-૦
(જે સળંગ નવલકથા દ્વારા યુજારાતે
નિરુપમાદેવીને પિછાન્યા છે)

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુકસેલર્સ અને પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
૧૪૦, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ ૨.

આ ચિત્ર

ગાંડીવ. કુમારમાળાનું
 ગુચ્છળજેટમાં મૂકવાની
 તમને - યાદ આપવા
 મુક્યું છે. 'વંદેચાપ્રી : ૧૨૫૫ શ.'

ગાંડીવ કુમારમાળા = શૂરાતન

(વધુ વિગતો માટે પુસ્તકાલયના આગલા અંકો જુઓ.)

ગાંડીવ બાળમાસિક	૪-૦-૦	ગાંડીવ બાળપખવાડિક	૫-૪-૪
હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. લ્હોતીદ્ર-દવે કૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ	૫-૦-૦		
બાલોધાનમાળા (૮૦ પૃષ્ઠ) ૨૪-૧૨-૦	ચાલો શાળનીઓ (૧૨ પૃષ્ઠ) ૭-૮-૦		
બદોર પટેલ (૨૦ પૃષ્ઠ) ૫-૧૦-૦	બધા રોગા પાઠ ૫૬	૧-૪-૦	

ગ્રાંડીવ

पुस्तकालय

देशभां श. ३-८-०

: वार्षिक दवाजम :

परदेश श. ५-०-०

एक नकल श. ०-१-०

आवश्यक :

पाण्डुनाथ नारायणार्थ मनीन (जी. ई. मं.)

भवितात प्रकाशक व्यास

मं. नं. ५. स. स. मं. नं. ६.

पुस्तक १७ रु'

ऑगस्ट १९४२

अंक १० भा

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

ભારોભાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિના કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

બાલવિનોદ ગ્રંથાવલિ : છ થી આઠ વર્ષનાં બાલકો માટે.

૧ હાથીનું નાક ૨ સંગીતશાસ્ત્રી ૩ ચિત્રરેખા ૪ ત્રણ દીકરા

બાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૫ રતનીયો ૬ મોતીયો ૭ મણિયો ૮ ચતુરો ૯ હંદેશ ૧૦ ભુરિયો ૧૧ શાણિયો ૧૨ મરવાસાધ
૧૩ પંડિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫ અંગારામ ૧૬ લેખજીશી ૧૭ કાલિયેલો ૧૮ ભગી ૧૯ શાલિયો
૨૦ હેમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ સમુદ્ર ૨૩ ગુંદરિયો ૨૪ રાવજી ૨૫ બાલવિનોદિની ૨૬ સોજીલિયો
૨૭ કાળિયો ૨૮ નામકુમાર ૨૯ મુંબાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ બિલવાળો ૩૩ કાગળનો
૩૪ ધરતીમાતા ૩૫ ગોરિયો ૩૬ રેડિયો ૩૭ આપણાં વેણુ ૩૮ દુલારી ૩૯ સોનાનાં પત્રો
૪૦ ગરબી ગુજરાત ૪૧ વહેંતિયો ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનેયો ૪૪ રાજદંડ ૪૫ મનિયો
૪૬ બરમોગરો.

અશોક બાલપુસ્તકમાલા : દશથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૪૭ મહારાષ્ટ્રનો મહારાથી ૪૮ ત્રણ લપેલાં ૪૯ ચીની વાતો ૫૦ શા માટે ? ૫૧ કુટુંબ પર
ક્રીડા બાળમાં ૫૩ : ૫૪ કુરુક્ષેત્ર બે ખંડ ૫૫ મુદ્રારાક્ષસ ૫૬ થી પદ રંગાનું રસોણધર : ત્રણ
ખંડ ૫૯ આપણાં મિત્રો ૬૦ ગંમત ચીતો ૬૧ અવગચ્છો ૬૨ અલ્પિત અમરકો ૬૩ અજબ
દુનિયા ૬૪ સુંદરપુરી ૬૫ ભોળા મુલદા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિદ્યાર પાંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
મોટી વાતો બે ખંડ ૭૩ બાલકોનું સ્વર્ગ ૭૪ બાલપાઠો ૭૫ નરવીર નેપોલિયન ૭૬ માંખગીતો
૭૭ ચંદ્રલાગા ૭૮ રાત્રી ભોજ ૭૯ ચિત્તાનો ચિત્કાર ૮૦ મકનિયો ૮૧ સમ્રાટ સિંહ દર
ફલગજરી ૮૩ કાગળના કિમિયા ૮૪ મીરાંબાઈ ૮૫ હમાબાજ દુશ્મન ૮૬ સુંદર સંવાદો
૮૭ ક્ષેત્રરાજ ૮૮ રાણા પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાર્તાઓ-૭ ખંડ ૯૫ ગદ્યકથાઓ ૯૬ પત્ર-
પેઠી ૯૭ લેનિન ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મહાસભા બે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વસવાડાઓ
બે ખંડ ૧૦૩ : ૪ ઉત્તરાતી નજર બે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ હાસ્યવર્ણન ચાર ખંડ ૧૦૬ નીચી
નોંધપાથી ૧૧૦ પ્રવાસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણ, કેમ છું ? બે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાઈઓ
બે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રરેખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોપગાંની દુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૯ નરસેયો ૧૨૦ સાગરની
રાણી ૧૨૧ નગીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ દગ ૧૨૩ લાલાનો મેજ ૧૨૪ ગજો મોંઘી ૧૨૫ હીમલ્લી.

નં : ૧ ના બાર આના. નં : ૨૫, - ૪૬, ૭, ૮૯ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં : ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં દરેકના ત્રણ આના.

બાલવિનોદ કાર્યાલય : સલાહ [મુંબાઈ]

ચાતુર્માસનું ધાર્મિક વાચન

સહગત સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીએ નીચેના દરદીર્ઘજ્ઞાનો દોરવણી નીચે સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની પ્રગતિ ચાલુ જ છે. અત્યારની બેદર મોંઘવારી છતાં પુસ્તકોનું મૂલ્ય વધારવામાં આવ્યું નથી; એટલુંજ નહિ પણ નવાં પ્રકાશનો પણ હજી અગાઉના ધોરણે જ પ્રસિદ્ધ થાય છે. ચાતુર્માસમાં મનન કરવા યોગ્ય પણાં પુસ્તકો મળે છે. તેમાંનાં કેટલાંકની યાદી નીચે આપી છે:

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	કલ્પિત મૂલ્ય
મહાભારતનું આદિ-સભાપર્વ—આટલિ ૩ જી ...	૮૦૦.....	૭૫૫૧૦.....૬)
૧) વન ને વિરાટપર્વ—આટલિ ૨ જી ...	૭૨૦.....	,, ...૫૧
૨) દ્રોણપર્વ—આટલિ ૬ થી ...	૮૫૬.....	,, ...૬)
શ્રીમદ્ભગવત—બે પ્રંથમાં, ૨૭ ચિત્રો ...	૧૩૪૪.....	,, ...૬)
શ્રીમદ્ ભગવતી ભાગવત—આટલિ ૨ જી ...	૬૨૮.....	,, ...૫)
દુલસીકૃત રામાયણ—બે પ્રંથમાં ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૩૨.....	,, ...૬)
શ્રીમાનસ રામાયણ—બે પ્રંથમાં, ૩૦ ચિત્રો સાથે ...	૧૪૦૦.....	૧૧૧૫૧૦.....૫૧
શ્રીવાલ્મીકિ રામાયણ—બે પ્રંથમાં ૩૫ ચિત્રો... ..	૧૫૨૮.....	,, ...૬)
શ્રીજ્ઞાનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા—આટલિ ૭ થી ...	૮૮૮.....	૫૪૬ .....૩)
શ્રી મનુસ્મૃતિ—મૂળ શ્લોકો તથા ભાષાંતર સહિત... ..	૬૪૦.....	૫૪૭૧૧.....૨૧
દુર્કારામ ગાથા—બે પ્રંથમાં—સરળ ભાષાંતર ...	૧૮૪૦.....	,, ...૪૧૧
શ્રીદાસગોષ્ઠી—(સમદાસ સ્વામીકૃત) આટલિ ૩ જી... ..	૬૪૮.....	૫૪૬ .....૨)
શ્રીપ્રીતમદાસની વાણી—આટલિ ૨ જી ...	૫૬૦.....	૫૪૭૧૧ .....૧૧
શ્રીભજનસાગર—ભાગ ૧ થી—૬૩૧ ભજનો ...	૬૮૮.....	,, ...૨)
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ભાષાંતરવાળી ૧૪ થી આટલિ... ..	૪૮૦.....	૭૧૧૫૧૧.....૧૦૧
શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા—ગુજરાતી ભાષાંતર (શ્રીકે વિનાની)૨૮૮.....	,, ...	,, ...૦)૧૧
શ્રીમદ્ પંચરત્ન ગીતા—ગુજરાતી (મોટા જીવર)... ..	૬૦૪.....	૫૪૬ .....૦૧૧૧

આ ઉપરાંત સ્વતંત્ર પ્રકાશનકૃત સ્વર્ણનાં ૧૦ પુસ્તકો, અંત. મહાત્માજીનાં તથા અન્ય ઐતિહાસિક ચરિત્રો, સ્વામી સમતીય તથા વિવેચનરૂપના સદુપદેશો, આંગળ ૧૧ જેવા ઉત્સાહ અને ચેતનાપ્રેરક ગ્રંથો, આયંબિષક, વૈદ્યકસંબંધી વિચારો, આયુર્વેદ નિબંધમાળા ભાગ ૧-૨, ટુંકી વાર્તાઓ, ભારતનાં ઓરતો, અને બાળોપયોગી પુસ્તકો, કત્યાદિ મળશે. વધુ વિગત માટે સૂચિપત્ર મંગાવો.

મુચના:—(૧) કિંમત ઉપગત દપાલખ્ય દરેકનું જુદું સાગે છે. (૨) ને પત્રમાં ભરેલખર્ચે વાંગીને મંગાવો તે પત્રનું નામ અવરજ સખ્યું. (૩) એકસાથે રૂપિયા ૨૫) નાં પુસ્તકો લેનારને હજી દેકા વગર મળશે.

સરતુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય
રામદાસ-ભાદ્ર પાસે; ગુજા-રં કાલમાદેવી રોક, હાથી (નર્સિંગ).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ સાળાઓમાં ઇનામ અને પુસ્તકાલય માટે અને પુસ્તકાલય-ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૨. મુબઈ હાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાયમિક અને માધ્યમિક સ્કૂલોના વિદ્યાર્થીઓનો હાયસ્કેરીઓ માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની ૨૫ (પચીસ) નકલો વડોદરાનાં પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત પબ્લિકલિયર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
૪. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગ માટે સુજ-માં લેખકેલ 'કચ્છ હુન્નરકોશ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારાં પુસ્તકોમાં ગણે છે.
૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામ-ગિક પત્રોએ સારાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના થોડાક અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવાનું જોઈએ એટલું જ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય એવી પેઠીની મંત્રીઓએ કરવી જોઈએ...

...પરમથુ દુનંદોનાં આ નવતાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ધણાં બધાં પડ્યાં છે, અને તેમણે મને તેવી ભદ્રેશનેનાં ચોક્કાં સાથે બધાર પડે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલા પ્રયોગોનાં માત્ર નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતાભર્યું બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...થોડા અર્થે જો કોઈ વાઠવને આછવિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક જોઈ જવા જેવું છે. કારણકે જોઈ મૂઠીએ જાતમહેનત કરીને પૈસા કમાઈ લેવા છે...

'શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ).
...વર્તમાન જીવનમાં રહીને કેટલાક દુનંદો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પાડું મેળવી શકે-એવા પ્રકારના તુરખા આ ક્રમમાં બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં યોગ્ય-સંપ્રદાયે આમાં કેટલીક ભૂલદાર અને બીજાં પુસ્તકોમાં ભાગ્યે મળે તેવી ઉપયોગી દ્રષ્ટીએ તેમાં પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરખ વાંચવા જેવું છે; તેમાંથી સ્ત્રી સ્ત્રીની રુચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેવો નહીં.

'ગુજરાત સાહિત્ય સંજ્ઞાની દાર્થવાદી' (અમદાવાદ).
...આવાં પ્રભુ ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને ઉદ્યોગોના પ્રચાર માટે ઉમીદવાદી સંસ્થાઓએ ઉત્તેજન આપી, મામલોગોને સજીવ કરવામાં સાંચ અને સદકાર આપવો જોઈએ.

'આગજીવન' માસિક (વડોદરા)
વધુ ખીનરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મંદિત મંગાવો.

ધરણેમાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો.

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુન્નરરી ધરણરી સંપદે લખેલા

"આમુખ" સાથે

નકલકારક હુન્નરરી

ભાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ સખેલા વિવિધ લેખોસાધન હુન્નરરીથી લરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા નકા એટલેક કાગળ, સાક્ષીય શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગેટઅપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(વી. પી. પી. ટપાલખર્ચ ૧૩ આના જુડે.)

મંગાવવા માટે લખો:— /

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બનર,

ચોરંટ સિતુગરા (અંબર-કચ્છ).

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

ચોલાદેવી	૨-૮-૦
રાજસંન્યાસી	૩-૦-૦
પ્રવીણ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦
રજકણ	૧-૮-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩-૪	૭-૦-૦
પરધાનાટકો	૦-૬-૦
હુંએન સાંગ	૦-૩-૦
વનરાજ	૦-૬-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :
નવી આવૃત્તિઓ

વેવિશાળ	૨-૮-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૬-૮-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો	૧-૧૦-૦
રઢિયાળી રાત-ભાગ ૧થી૪	૪-૧૪-૦
રાણી પ્રતાપ	૧-૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા.૧-૨ ના	૩-૦-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨-૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૨-૮-૦
જેલખાંદિસની આરી	૧-૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આવૃત્તિ)	૧-૦-૦
હાલરહાં	૦-૮-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત :

અડધે રસ્તે	૩-૦-૦
નવાં વિવેચનો	૨-૪-૦
રમાનાટક શરદબાણ	૨-૦-૦
અક્ષાન્દ મેઘાણી	૧-૦-૦
માંડની (નવી આવૃત્તિ)	૦-૫-૦
સોલ સતી	૧-૪-૦

શ્રી. ચુંનીલાલ વ. શાહ કૃત :

વિલોચના	૩-૦-૦
અવંતિનાથ	૨-૦-૦
કર્મચોગી રાજેશ્વર	૨-૦-૦
રાજહત્યા	૨-૦-૦

શ્રી. નરસિંહભાઈ ઇ. પટેલ કૃત :

ઈશ્વરનો ઈન્કાર (નવી આવૃત્તિ)	૧-૮-૦
લગ્ન પ્રપંચ	૩-૮-૦

શ્રી. રમણીકલાલ દલાલ કૃત :

કલ્યાણી (નવલકથા)	૨-૦-૦
સુવર્ણ	૨-૦-૦
પરિમલ (ઝબ્બસંમદ)	૨-૦-૦
મુક્તિદાર (વાતોસંમદ)	૧-૪-૦

શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૧-૮-૦
કાળિયાર અને બીજા પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩(નવી આવૃત્તિ)	૨-૪-૦
ખાટોગીરી બાળવાતો	૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજીકૃત :

ખાંડાના જેલ (સચિત્ર)	૩-૦-૦
ઈંભી ડુનિયા	૩-૦-૦

ચાન્દર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, ઝવેર ૨-૮-૦	
આરસીના લીતરંમાં	૧-૪-૦
ભારતના મહાન વૈજ્ઞાનિકો	૩-૦-૦
જીવનપ્રવૃદ્ધ	૧-૦-૦
રંભા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૧-૪-૦

ગૂર્જર અંથરતન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

...વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓએ વસાવવા જેવાં....

સમાજનાં મૂળ

લેખક : પ્રો. વ્યોમેશચંદ્ર જ. પાઠક
એમ. એ. એલ એલ. બી. બાર-એલ-બો.

લગ્નના પ્રકાર, સમાજસુધારણા, શાંતિસંસ્થા જેવા સામાજિક મૂળભૂત પ્રશ્નો પર રસિક રીતે ચર્ચા કરતા, પ્રતિભાવંત શૈલીમાં લખાયેલા મહત્વના દશ નિબંધો ... પાકું પૂકું : કિં. રૂ. એક

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પ્રેરક અને સરલ શૈલીમાં સચિત્ર નાની ચોપડીઓ

સીતા ૦-૧-૬ શ્રીરામ ૦-૩-૦
હનુમાન ૦-૧-૬ શ્રીકૃષ્ણ ૦-૪-૦

ફોરમ

આપણા મહાપુરોના પ્રેરક પ્રસંગો ને નિઝાસા જમવે એવી એકસો ચરિત્રકથા

છૂટી બાર લહરી ૨-૮-૦
પાકી બાર સાથે ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

દેશ દેશના મહાપુરોના પ્રેરક સંપૂર્ણ સચિત્ર જીવનચરિત્રો

કમાલ આતા તુક ૦-૫-૬
મુસોલિની ૦-૨-૦
વર્તમાન યુગના વિધાયકો ૦-૧૪-૦

વિવેચન લે. પ્રો. મોદનલાલ દવે ૧-૮-૦

કાવ્યકળા " " ૧-૮-૦

સાહિત્યકળા " " ૧-૦-૦

પ્રો. દવેનાં પુસ્તકો આ વિષયનાં મનો

શકનાં પુસ્તકોમાં સરતાં છતાં તરફથી

વિદ્વાતા સાથે રસિક શૈલીમાં લખાયેલાં છે.

સંવાદો પ્રો. વ્યોમેશચંદ્ર પાઠક ૧-૦-૦

પરાગ " " ૧-૦-૦

વહેમી " " ૦-૮-૦

૨૧. પ્રો. પાઠકનાં આ મોટા પુસ્તકોમાં વિનોદ, મર્મ અને અધ્યાત્મ સાથે

જિંદગી દેવા રસાભાવિક છે.

તેજછાયા નવમનગોરી પાઠક ૧-૪-૦

આકાશનાં કૂલ જ્યોત્સ્ના મુકત ૦-૧૪-૦

મુક્તિના રાસ ૦-૪-૦

પ્રતિષ્ઠિતા કાવ્યલેખિકાના આ મહેદોમાં

ઓહલ્ય સાથે જિંદગી કવિતા દેખાવ છે.

નવયુગની સ્ત્રી શારદાપ્રસાદ વર્મા ૦-૧૨-૦

વનવનની વેલી " ૦-૧૨-૦

ગીતાની વ્યાખ્યા શ્રી. અરવિંદ શોષ ૦-૮-૦

આ પુસ્તકની સતત માગણી એ જ

એની શોધપ્રિયતા દર્શાવે છે.

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા-સુરત

‘દાળ જગડી તેનો દિવસ જગડયો’ અને ‘અથાણું જગડ્યું’ તેનું વર્ષ જગડ્યું’
તમારો દિવસ પણ ન જગડે અને વર્ષ પણ ન જગડે. તે માટે

શ્રી. વર્ન્ડતાબહેન દેસાઈકૃત

આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરી જુઓ.

કહેવત છે કે

‘કાશીનું મરણ ને સુરતનું જન્મજય’
એ સુરતનાં આ મંડકારી નાગર બહેને
સ્વાનુભવ ઉપરથી લખેલું ભાતભાતનાં ભાવતાં
બોજનો બનાવતાં શીખવતું:

લગભગ ૪૦૦ પાનાંનું આ પુસ્તક
પરજીતી કન્યાઓને લગ્નલેટ તરીકે
એક આશીર્વાદ સમાન ધર્મ પઠશે.

એક જ અભિપ્રાય

“...આ પુસ્તકમાં આપણા આહારની
સામાન્ય અને વિશિષ્ટ વાનીઓ વિગતવાર
આપેલી છે. એટલું જ નહિં: પણ જીર્ણ જીર્ણ,
ધાન્ય તથા વનસ્પતિના સ્વભાવ, ખાનવપ્રકૃતિ

પરની તેમની અસર, જગડેલી રસોઈ સુધારવાની રીતો, કયા જન્મજય બેડે કયી વાનીઓ હોવી
જોઈએ તથા કયા તહેવારોમાં કયી વાનીઓ બનાવવી જોઈએ વગેરે બાબતોની પણ સમજણ
તેમાં આપેલી છે. પુસ્તકની પૂરવણીરૂપે અંખાયેલો ખાનપાનની વસ્તુઓના શુદ્ધરોપોનો વિભાગ
જેટલો ઉપયોગી છે એટલોજ માર્ગદર્શક ‘રસોઈનાં મૂળતત્ત્વો’ પરનો ડો. કાન્તિલાલ પંડ્યાનો
પ્રવેશક છે. ‘રસોઈ વિષે મારું જ્ઞાન તો બહુજ ઓછું છે’ એવા એકરાર છતાં શ્રી. હસા
મહેતાએ રસોઈ એ એક કળા હોવા વિષે લખેલો આમુખ સમજી વાચન પૂરું પાડે છે.
એકંદરે જોતાં આરોગ્યને યોગ્ય દષ્ટિકોણ બળવીને સર્વગ્રાહી નગરે લખાયેલું આ પુસ્તક
પાકશાસ્ત્રનાં પુસ્તકોમાં એક સારું ઉમેરો છે.”—‘પ્રજાપંથુ’ ૩૦-૮-૪૨

મુંદર રૂપરંગ

*

કલામય મુદ્રણ

*

રૂપીઆ ત્રણ.

.....

.....

.....

અમારાં આગામી પ્રકાશનો

સ્વ. ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો (શ્રી. વિશ્વપ્રસાદ ર. ત્રિવેદીના પ્રવેશક સાથે) ૨-૦-૦
લીલાંસૂકાં પાન (શ્રી. વિજયરાય વૈષ્ણ, સંપાદિત: નર્મદ યુગના નિબંધો) . ૨-૮-૦
રાવજીવદેવ (શ્રી. સ્વપ્નચંદ્રા નર્મદાકાવ્યોનો સંગ્રહ) . આશરે ૧-૮-૦
સંવેદના (નંદકુમાર પાઠકનાં કાવ્યો) ૧-૮-૦

અન. અમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કમ્પની પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

લાયબ્રેરી શાલાવે જીવાં આ સુંદર પ્રકાશનો

આ જે જ વ મા વી ઉ છુ પ પૂ રી ઠ રો

મહાત્મા ગાંધીજી અને
કાકા કાલેલકરનાં દાર્શિક
શુભાશીર્વાદ સાથે સોનામાં
સુગંધની મરજ સારણું અને ખુ
અને અદિતીય એવુ આ
પહેલું જ પુસ્તક

ઉર્દુ લિપિ પરિચય

:: જોનાથી ::

એકજ મહિનામાં ઘણી જ
સહેલાઈથી ઘેર બેઠાં ઉર્દુ
શીખી શકાય છે.

— એક ઠાગળ-સચિત્ર —
મૂલ્ય : આઠ આના

= તમારી મુસાફરીને =
સહેલી-સમજાવતી ને મોજાલી
બનાવવી હોય તો !

ટ્રાવેલર્સ ગાઇડ
ની

એક નકલ તમારી પાસે રાખો.
... એમાં ...

જોવા ને જણવા બાવક સ્થળો-
નાં નામ, વર્ણન, તેમ જ
ઠપાંથી ને ઠેવી રીતે જવાય છે
એ તમામ માહિતી વિગતવાર
તૈયાર અપાયેલી છે.

સંખ્યાબંધ ચિત્રો
૬૦૦ ગ્લેઝ પાનાં
દળદાર પાકા પૃષ્ઠ
પુસ્તક

મૂલ્ય રૂ. ત્રણ

ખ ડ ખ ડા ટ હ સો !
ગમગીની ફર બાંધ-રોતી
સૂરત હસતી થાય એવાં
રમુછ

જ્ઞાન સાથે ગમતના ખમતના
શ્રી. બેઠારનાં નવાં આકર્ષણો

ચાકલના ખાં

રૂ. ૨-૮-૦

સનમની શોધમાં

રૂ. ૨-૮-૦

હું રાજ હોઉં તો !

રૂ. ૨-૦-૦

રમતા રામ

રૂ. ૨-૦-૦

કલમ ચાબુક

રૂ. ૧-૪-૦

નિરાધારમાં આધારનાં અમૂલ્ય ચિન્હો !
દુઃખને દિવાસનાં ઘન દે !
રડીવધને ધર્મચરમાં રસપેલા કરે !
જીવાં વિનોદી વાચનનો
એક સદ

હરેક હાસ્યરસિકની
લાયબ્રેરીમાં હોવો જ
જોઈએ.

રાષ્ટ્રવાધાં હિન્દી

— :: રીખવાં મારે :: —

અમે તેવાં પુસ્તકો પાછળ
પૈસા બગાડવા કરતાં આ
એકજ પુસ્તક ખરીદી નાંખો

હિંદુસ્તાની પ્રારંભ

— દરેક બાળીના ૧૫ મારે

— દરેક દિંદી બાળીના

એને મુકતકંઠે વખાણી છે.

— એકજ વર્ષમાં —

એની બીજી આદતિ બપાઈ છે,

એજ એની સુંદરતા ને જીવ

મોગિતાનું સાચું સર્વોચ્ચ છે.

— ૧૩૬ પાનાં —

કિંમત : આઠ આના

ચાલુ જમાનામાં

હરેકને હરેક પ્રકારનું બપાઈ

જ્ઞાન ગ્રેળવવાની જરૂર છે જ !

એને મારેનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

જનરલ

ઈન્ફરમેશન ગાઇડ

રૂ. ૦-૮-૦

વિમાનો નવો કાયદો

રૂ. ૧-૮-૦

અમદાવાદ ગાઇડ

રૂ. ૨-૦-૦

નવે પુસ્તકો સાથે ખરીદનારને

ફિત રૂ. ૨૫ પાનાં

ખુ ઠ સે લ રી એ ન્ડ પ ખ્લી થ સં

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સૂરત

જ રી ક સ પુ ર

આટલું વાંચીને પાનું ફેરવો. તમારે માટે લાયબ્રેરીઓમાં સારાં સારાં પુસ્તકો રાખે છે તો છેક નાનાં બાળકો માટે જે કંઈ સહેલાઈથી મળી શકે એમ છે તે તો રાખે.

વાંચવાની મળ કિં. ૦-૧૨-૦

આ પુસ્તકોનો સેટ કછો આવડે પછી તરત અનુક્રમે એક એક ચોપડી બાળકને આપી જુઓ. એટલી મળ પડશે કે ખાવા બોલાવશે તો પશુ નહિ આવે.

શિશુ વાચનમાળા કિં. ૧-૦-૦

ઉપરના જેવોજ ૬ પુસ્તકોનો સેટ વાચનની શરૂઆત કરતાં બાળકો માટે ખૂબ ઉપયોગી છે.

ભક્તનાં ખાલગીતો

માધ માધને બાળકો નાચવા માંડશે. કિં. ૦-૪-૦

ગુંજન કિં. ૦-૫-૦

સોમાબાઇ બાવસારનાં સત્કારાયલાં ખાલગીતોનો મનોરમ સંગ્રહ.

ચોખવટથી વાત કરજો

શ્રી. દિનેશ દાદારકૃત માણની પરાક્રમેનો બંડાર તમને પેટ પકડીને જરૂર દસાવશે. કિં. ૦-૪-૦

પ્રાપ્તિસ્થાન : ખાલસાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

ખાલસાહિત્ય ગ્રંથમાળા : માહાસા

આ નવી પ્રકાશનસંસ્થાનું ખાલસાહિત્ય ટ્રસ્ટ સમયમાં લોકપ્રિય નીવડ્યું છે. વાર્તાઓનો સરળ અને સાદ્યો આવડો ચીલો છોડી વૈજ્ઞાનિક ખાલસાહિત્ય પીરસવાનો સંચાલકો ઇરાદો રાખે છે. આ રહ્યાં તેનાં પ્રકાશનો—

પૈડું

કિં. ૦-૫-૦

યંત્રયુગ્મના વિકાસમાં પૈડાનું સ્થાન બાલોચિત શૈલિમાં.

લોકનાયકો

કિં. ૦-૫-૦

દિંદો લોકનાયકોના પ્રેરણામય જીવનપ્રસંગો

ચાંદા મામા

કિં. ૦-૬-૦

ખગોળ જેવા વિષયને નાગરદાસ પટેલ પોતની સરળ શૈલીમાં રજૂ કરે છે. આ પ્રકાશનો તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવવા માટે કામની ભલામણની જરૂર નથી. આજેજ મંગાવો

ઉંદરમામા

કિં. ૦-૫-૦

શ્રી. મરતકર્પીર બાળકો માટે હારથરસની જમાવટ કરે છે.

ચોપટની મુસાફરી

કિં. ૦-૫-૦

પેટે ચાલતાં પ્રાણીઓ જાણવા જેમ માહિતી રજૂ કરે છે.

ખાલ સાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

ઉગતી પ્રજાનું અજોડ માસિક

ખાલમિત્ર

તંત્રીઓ :

દરેક અંકમાં

લવાજમ :

પુરુષોત્તમ શાહ, એમ. એ.

ચાળીસ પાન

દેસમાં : ચાર રૂપિયા

નરવરલાલ દવે, બી. એ.

આઠપૃષ્ઠ પુસ્તક

પરદેશમાં : આઠ સિલિંગ

આગસ્ટ અને જાન્યુઆરીથી

સચિત્ર લેખો

માર્વાજનિક પુસ્તકાલયો માટે

ગ્રાહક થવાય છે.

જાહેરખાતેથી મુક્ત

સાધારણ રૂપિયા

આગસ્ટ માસથી ખાલીસસુ વર્ષ શરૂ થયું છે.

અસહ્ય મોંઘવારીમાં પણ એના રૂપ, રંગ, કદ કાયમ છે.

એના લખાણોમાં અપૂર્વ ફેરફારો શરૂ થયા છે.

ખાલસામયિકોમાં એણે અનોખી ભાત પાડી છે.

હજારો ખાળકોનું એ આનીતું છે.

એના નિયમિત વાચનથી

ખાળકો નવીન ઘડેતર પામશે.

તમૂનાનો અંક મંગાવી ખાત્રી કરો. આજે જ લખો :

વ્યવસ્થાપક:—“ખાલમિત્ર” ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન ગ્રાસ કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંપ્રાદક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જશરાજકર ત્રિવેદી.

એમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, સગર્ભાવસ્થામાં પાળવાના નિયમો, સગર્ભાવસ્થામાં યતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની આવજત, કાયમી કર્તવ્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતિને યતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિશેની સૂચનાઓ, ખાળકોને અને આવજત, ખાળકની પીડનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, ખાળકોનાં ફરો અને તેના ઉપાયો વિ. વિવંધો ૨૯ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકના જ્ઞાનથી પ્રસૂતિને સંપૂર્ણ જ્ઞાન ગણી શકે છે અને શરીર નિરોગી-નાખી રહે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકદ્વયતરુ” માસિકના ગ્રાહકોને ભેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ લેટની ડિ. રૂ. ૧-૪-૦

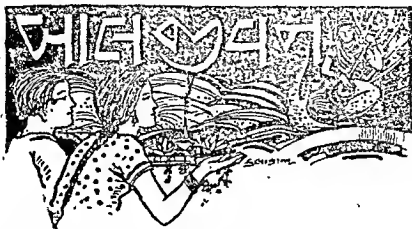
લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિક ફાર્મસી

ગાંધીરાજ-અમદાવાદ.

હાલગાદેવી-મુંબઈ.

ચોટાપૂલ-સુરત.

પુસ્તકાલય માટે બાળકોનું પત્ર પસંદ કરતી વેળા
પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ નીચેની વિગતો લક્ષમાં રાખે

- (૧) ગુજરાતી બાપાનું ૨૨ વર્ષથી પ્રકટ થતું સૌથી પ્રથમ કથી ૧૬ વર્ષ લગીનાં બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓનું સુંદર દેખાડર અને ઉપયોગી માસિક છે.
- (૨) બાળકો રંગ અને ચિત્રોનાં ખૂબ શોખીન હોય છે. માસિકનાં સંપાદક પાનાં દ્વિતીય સુલભથી માત્ર 'પાલજીવન' ન શોધાવી શકે છે. ગોંધી કિંમતનાં આટલે રોકેડો ઉપર હાથેલાં એકરંગી અને પૂર્ણરંગી આખાં પાનાંનાં ચિત્રો માત્ર 'પાલજીવન' ન આપી શકે છે.
- (૩) ૧૨ અંકોમાં મળી આવશે ૧૦૦ પાનાંનું નક્કર અને ચિત્રયુક્ત વાચન આપે છે. એટલે 'પાલજીવન' બાળકોના બીજા કોઈપણ પત્ર કરતાં સુંદર, ઉપયોગી અને હોદ્દાપ્રિય હોવા ઉપરાંત સૌથી વધારે સસ્તું છે.
- (૪) ૧૨ અંકોમાં ૧ દિવાળી અંક, ૧ બાળક અંક અને એક બીજી ખાસ અંક મળી ૩ અંકો ખાસ અંકો તરીકે વિશેષ પાનાં ને ચિત્રો સહિત અપાય છે.
- (૫) અને એ બધા ઉપરાંત આવશે ૧૬૦ પાનાંની અસંખ્ય ચિત્રોવાળી દેખાડર સુંદર ભેટચોપડી કે પાઠ્યપુસ્તક પછી કોઈપણ સિવાય ૬૨ વર્ષે એક અંક મળે છે.
- (૬) 'પાલજીવન'નું લવાજમ રૂ. ૩ છે. પણ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર રૂ. ૨૫૫ છે. એમાં રૂ. ૧૦ ની કિંમતની ભેટ ચોપડી મફત મળે તે બાદ કરે તો માત્ર રૂ. ૧૫૫ માં તમને જે વાચનસામગ્રી મળે છે તે અનેક છે.

માટે જ

'પાલજીવન' ગુજરાતી ભાષાના કોઈપણ
બાળકોના પુત્ર કરતાં વધારે ફેલાવો પામેલું છે

પાલજીવન કાર્યાલય-વડોદરા

નમૂનો અંક મંગાવો, પુસ્તકાલયોને વિત્રા મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

આપની લાઇબ્રેરીમાં આ નવાં પુસ્તકો જોઈએ જ.

અક્ષરના ખાં ૨-૮ શ્રી બેકાર
શ્રી બેકારની આ નૂતન શૈલીએ લખાયેલી હારમ
કલ્પિતઓ ખરેખર અદ્ભુત છે.

શ્રીદેવી ૩-૦ શ્રી બંદિમયંદ્ર
બંદિમયંદ્રનું આ પુસ્તક ઐતિહાસિક, દષ્ટિએ
અનુપમ બન્યું છે.

આમીઝમ (આમવેદ) ૩-૦ શ્રી રામરાય મુનશી
આમજીવનના આજીવન અવધાસીએ આ પ્રામ-
શાસ્ત્રીય સમ્યું છે. ડૉ. આનંદચંદ્ર દુવ અને
લેડી વિદ્યાચોરી નિલકંઠે એમના હોયદ્વારમાં
એને ગામડાંમાંના ધર્મચંદ્ર તરીકે વર્ણવ્યું છે.

ઈન્દિરચંદ્ર ખૂન ૨-૪ શ્રી દિવ્યાનંદ
ધર્મપુરધોની વિલાસનિધિઓના પાદા ચોરી
ઈન્દરના અસ્તિત્વનું બલ્લ દર્શન રજુ કર્યું છે.

બહેન ૩-૮ શ્રી નિરુપમાદેવી
બંજાળના સમાજજીવનની અદ્ભુત સમીક્ષા રવ-
સાદુભાષુના સહાયથીએ કરી છે.

ગંગાનાં નીર ૨-૮ શ્રી. હિંદુ વસાવડા
ચોલાના સર્જકે લખ્ય રીતે આ વાર્તા વલ્લુ માનવ-
દેવને મુખે આવી છે.

મુસગા ૨-૮ શ્રી સીતારામ ચર્મા
પ્રણયત્રિશોણની આ નવલે સમાજના હંસને ખુલ્લો
કરી નૂતન સમાજચર્યાનું ચિત્ર દોર્યું છે.

કલ્યાણને માર્ગે ૧-૮ રમણિક દલાલ
રાષ્ટ્રીય હિલચાલની નૂવલ્લી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે.

સ્વાધ્યાય ૧-૪ ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ
તત્ત્વજ્ઞાનની અદ્ભુત દિશાસોદીની વિસ્તૃત આલોચના
કરી છે.

ચોગી કોણ ? ૧-૦ શ્રી. દિવ્યાનંદ
ઈન્દરી પ્રેરણાથી આ પુસ્તક સર્જ્યું છે, એમ
વિવેચકોએ કહ્યું છે.

વલ્કલ ૧-૧૨ જસવંત ઠાકર
દિગંત ૧-૪ મોદિનીચંદ્ર
જીવનનિર્માણ ૨-૦ ચિત્રંતન

પ્રતાપના ગગનવિકારી બેટા
આશા ૧-૦ મકનદી પરમાર
પ્રીતમની પ્યાસ ૧-૦ દિવ્યાનંદ
આનંદજીવીરી ૧-૪ જદુરાવ બંધારિયા
રાસરંજના ૧-૦ વાડીલાલ ઠાકર

ગંગુભાઈ રાવંગ
આજકાલ ૧-૦ પ્રકાશભાઈ પારેખ
એકાદી ૧-૧૨ નર્મદાચંદ્ર શુક્લ
રાસનલિની ૧-૦ રેણુ શેઠ
મંદારમાલા. ૦-૧૨ કેશવ શેઠ
કવિવર ટાગોર ૦-૧૨ જીવનચરિત્ર
જીવંત જવાલા ૦-૮ મનનીલ લેખો

આમ-રાજ યંત્રોચ્છી

ગામડાનું સ્વરાજ ૦-૪ હરુલાલ વાઘેક
આપણું રાજ્ય ૦-૪ ડાલાભાઈ પટેલ
ચુલ્લ અને ગામડાં ૦-૪ રામરાય મુનશી

આજથી બાળકોનાં પાઠ

કલમની પીંછીયો ૦-૪ ૨૧. ગિજુભાઈ
હરતાં ફરતાં ૦-૪ સોમાભાઈ ભાવડા
બોલિયો મત ૦-૬ દિનેશ ઠાકોર
મુરલી ૦-૮ ડૉ. હિતુભાઈ
દહીવાં ૦-૬ દિનતલાલ મજે
ધરતીના બાળકો ૦-૬ હરુભાઈ ભાં

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ભદ્ર : અમદાવાદ

આ પુસ્તકો આપે પુસ્તકાલયમાં વસાવ્યાં છે ?

માત્ર થોડી જ નકલો સિલકમાં છે.

જગત કાદબરીઓમાં સરસ્વતિચંદ્રનું	
સ્થાન શ્રી. નાનાલાલ કવિ	૧-૪-૦
ચોષપર્વણી	૧-૮-૦
કમ્પીરસાહેબનું બીજક બા.	૧-૨ ૩-૦-૦
સ. સા. માળા	
રાગ છબીલરામ બહાદુર	૧-૧૪-૦
સહકાર મીમાંસા	૦-૧૩-૦
પુષ્પકંથા નાનાલાલ કવિ	૨-૪-૦
જિંદગીનું સાક્ષ્ય જો. કા. દેસાઈ	૧-૮-૦
ચૈતન્યમહાપ્રભુ સ. સા. કાપીલય	૫-૦-૦
સોનેરી સૂચનો	૦-૪-૦
બાળકોની વાતો	૦-૪-૦
પરવકાના મંદિરેથી (અંગ્રેજી) મધીજી	૦-૨-૦
ગાંધીસાહિત્યસમિ નવજીવન કા.	૦-૨-૦
મધીકૃત્ય પ્રસ્થાન કા.	૦-૮-૦
રાગજીની વાતો	૦-૩-૦
સાબરમતી	૧-૪-૦
સંતનાં રમરણો મીસીસ પોલાક	૧-૦-૦
જ્વનિકા રેખા કાપીલય	૦-૧૨-૦
જિંદુ શરદ્વંદ્ર	૦-૮-૦
સહચરીની શોષમાં જીવનલાલ સન્સ	૧-૮-૦
સુરેખા	૨-૮-૦
તરલા	૨-૮-૦
કલાપીની પત્રધારા	૩-૦-૦
ટંદાવન	૨-૦-૦
જંગીકખાન	૨-૦-૦
દિદી મરકૃતિ અને અદિપ્રા	૨-૦-૦
અજીલીલવાડોનો યુવરાજ	૨-૦-૦
આવતી ઠાલના ધર્મવૈયા	૦-૧૨-૦
વિભૂતિમંદિર જીવનલાલ મહેતા	૨-૦-૦
રસપાન માંડિવ સા. મંદિર	૧-૮-૦
ધતિદાસ દિગ્દર્શન બ. ક. દાશેર	૧-૮-૦

પરિવદ્વૃત્તિ બા. ૨-૩	૧-૮-૦
સરજી રાજ્ય શાસ્ત્ર સ. સા. માળા	૧-૬-૬
ખાંડાની ધાર રા. ના. પાલક	૨-૮-૦
શ્રીમદ્દરાજ જીવનકળા પ્રસ્થાન કા.	૧-૮-૦
રાધારાણી શરદ્વંદ્ર	૦-૮-૦
પેશાવરથી મોરકો માંડિવ સા. મંદિર	૧-૮-૦
કયાદારય	૨-૮-૦
કયાકલાપ	૨-૮-૦
કયાકલગી	૨-૮-૦
કયામણિ	૨-૮-૦
મો. ન. અમીન રસુલભાઈ વોરા	૦-૨-૦
જીવનશિક્ષણ મણિભાઈ દિવેદી	૧-૮-૦
પ્રામદેવતા મહીજીભાઈ પટેલ	૧-૮-૦
બારી બહાર પ્રદાદ પારેખ	૧-૪-૦
અજાંતોનો યાત્રી ભવેતિ કા.	૦-૮-૦
કુદરત અને કળાધામર્મી	
૧૦ દિવસ	૧-૮-૦
મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ મણિતશિક્ષણ	૦-૧૨-૦
સો. કી. પટેલ	
મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ બ્યારણશિક્ષણ	૦-૧૨-૦
સો. કી. પટેલ	
રમુજ કૃત્ય બી. ટો. શાહ	૦-૮-૦
કુમારની પ્રવાસકથાઓ	૦-૮-૦
કલ્પનાનાં પ્રતિબિંબ	૦-૮-૦
સ્વીટઝરલેન્ડની સ્વતંત્રતા	૧-૪-૦
વર્ધમાન સન્સ	
ચિટ્ટીવાયન દ. મુ. મંદિર	૦-૫-૦
સુખરાતી કવિતા	૦-૩-૦
આપણા આર્થિક પ્રશ્નો	૦-૫-૦
કલ્પ અને કારીગરી બા. ૧-૨	૧-૪-૦
દ. મુ. પ્ર. મંદિર	
નૃત્યરેખા	૧-૮-૦

Home Health Library	50-0-0
Vols. 1 to 5.	
Waverly Encyclopaedia	15-0-0
Vols. 1 to 10.	
The master classics	30-0-0
Vols. 1 to 11.	

ભજનના વા. ૧થી૪ સો. ધી. પટેલ	૦-૧૨-૦
હીપિકા વા. ૧-૨	૧-૧-૦
તંત્રના દિવસે	૦-૬-૦
ત્રી ગુજરાતી ભાષા	૧-૧૨-૦
પાપણી ચિહ્નસંસ્થાઓ	૧-૦-૦
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિચય	૦-૧૦-૦
કવિ કબીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦
દગાંદહરિ	૦-૪-૦
પાંદરડાં	૦-૮-૦
અગ્નિદિવ્ય કે. મં. રાંમણેકર	૧-૪-૦
સપ્તર્ષિ	૦-૮-૦
નમંદ ચિત્રાવલી	૨-૦-૦
શબ્દ અને રાજકારણ	૧-૮-૦
તત્ત્વચિંતાની રાજમાતા	૩-૮-૦
મે. ન. અમીન જીવન અને કાર્ય	૨-૮-૦
સરદશ્યં	૨-૮-૦
સેડી વિલામોરી મજિગદોતસવ અંક	૧-૮-૦
કેળવણીની કળા	૧-૪-૦
ચેરયાની આર્થિક તપાસ	૦-૪-૦
કોપલાનીના બેબો	૨-૦-૦

લખો:—

પસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ.,

ટાદશ.

સા હિ રમ્ય
રાજકારણ
અર્થતંત્ર
જેવા જીવતાં વિષયોમાં નવદિદિ કેળવવા

રેખા

વાંચકોને
વસાવવું જ
રહ્યું.

વિવિધતા
અનુભવતા
અનાદંબર

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં. તે માસનું
ઉત્તમ વાંચન સમાયું છે.

પ્રવાર્તાઓ, નાટિકાઓ, કટાક્ષચિત્રો,
રાજકારણ નોંધ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,
માસની કિતાબ અને નવું વાંચન,
માનસશાસ્ત્ર અને જોતપક
આયુર્વેદવિદ્ય, સાદી બાનીમાં રમ્ય યતું
બીજે ક્યાંય નહીં મળે.

અને સાથે

ગૂંચાતના સમયે વ્યંગચિત્રકાર
ચકોરનાં

વ્યંગ ચિત્રો

આદર્શ છતાં

રેખા

ગુજરાતનું સસ્તામાં સસ્તું માસિક છે.
દરમાસે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાંચન

વાર્ષિક	પરદેશમાં	૫૨૬
લવાજમ	વર્ષના	૧૩૫
૨-૮-૦	૩-૮-૦	૦-૪-૦

આપના આમ પસ્તકાલયમાં
રેખા વસાવી દુનિયા
સાથે રમ મારો.

પુસ્તક ૧૭ મું

ઓક્ટોબર-૧૯૪૨

અંક ૧૦ મો

સ્થાનિક પંચાયતો અને અ-વ વર્ગ સુધરાઈઓની

પુસ્તકાલયોને મદદ

—તંત્રીસ્થાનેથી

વડોદરા સરકાર પ્રબલઉન્નતિનાં કામો માટે હમેશાં આગળ પડતું અને લોકકલ્યાણકારી પ્રવૃત્તિઓમાં પહેલ કરનાર તરીકે સર્વત્ર પંકાય છે. એણે પોતાની પ્રબળ પ્રગતિ અને ઉન્નતિ અર્થે પ્રાથમિક શિક્ષણ ફરજિયાત ઠરાવ્યું અને એ પ્રાથમિક શિક્ષણ પામેલી પ્રબલ તેટલું જ લાણીને ધંધે વળગતાં લણેલું ભૂલ્લી ન જાય તેમ જ આગળ લણેલી પ્રબલ પોતાનો જ્ઞાનવિકાસ નિરંતર સાધ્યા કરે તે અર્થે શાળા ત્યાં પુસ્તકાલયોની સ્થાપના કરી. આ પુસ્તકાલયોના નિભાવ અર્થે, પ્રબલ પોતાનામાંથી જેટલી રકમ એકઠી કરે તેટલી જ સરકારમદદ તેમજ ગ્રાંત પંચાયત મદદ તે પુસ્તકાલયોના નિભાવ અર્થે આપવાનું સામાન્ય ધોરણ પણુ ઠરાવ્યું. વળી ગ્રામ પંચાયતો પણ પોતાના સ્થાનિક પુસ્તકાલયને મરજિયાત મદદ કરી શકે એવું એ સ્થાનિક પંચાયતોના નિર્ણયમાં પણ ઠરાવાયું. આ સિવાય અ-વ વર્ગની સુધરાઈઓ પણ મરજિયાત મદદ કરના પુસ્તકાલયોને આપી શકે એવું પણ ધોરણ પ્રચલિત છે.

ઉપર્યુક્ત સુધરાઈઓ અને સ્થાનિક પંચાયતો પોતપોતાની સ્થળ-સીમામાં વસતી પ્રબળની શારીરિક તંદુરસ્તી જળવવાની અને વિકસાવવાની, અને તે માટે ઔપધાલયો ચલાવવાની તેમ જ ધતિર લોકોપયોગી શુભ પ્રવૃત્તિઓ કરે છે. તો તેણે પોતાનાં ગ્રામજનોનો માનસિક વિકાસ થાય તેવી પ્રવૃત્તિ પણ કરવી જોઈએ. આ પ્રવૃત્તિને મદદ આપવા કેટલીક ગ્રામ પંચાયતો પોતાના બજેટમાં સ્વલ રાખે છે; પરંતુ પાછળથી એ મદદ જે તે પુસ્તકાલયને એક ચા બીજા કારણે વખતસર મળતી નથી વા કેટલીક વાર બિલકુલ પણ મળતી નથી.

સ્થાનિક ગ્રામ પંચાયતોની આવી સ્થિતિ છે ત્યારે કોઈકોઈગ્રાંત પંચાયતોએ કરનાઓને મદદ આપવામાં કાપ મૂકવા માંડ્યો છે, વા કોઈ કોઈએ કરના પુસ્તકા-

લથોને સદંતર મદદ નહિ આપવાનો ઠરાવ કર્યો છે, જે ગયા અંકે પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી છપાયેલ જાહેરાત નં. ૮ પરથી સહજે જોઈ શકાય તેમ છે.

દિવસે દિવસે પ્રજાની વાચનભૂખ વધતી જાય છે; જનતા પુસ્તકાલયોનું મહત્ત્વ અને ઉપયોગિતા દિન પર દિન વધુ સમજતી ચાલે છે અને તેનો ખડોળા પ્રમાણમાં લાભ લેવા લાગી છે તેવે વળતે, તેને આ સ્થાનિક સંસ્થાઓ તરફથી મદદ ન મળે તો તેટલે દરજ્જે એ જનતાને મળતા માનસિક જોરાકમાં કાપ પડે—Rationing થાય—એ દેખીતું જ છે. એક ખાલુ જનતા પોતાની વાચનભૂખ સંતોષવા સારા પ્રમાણમાં નાણાં લેગાં કરવા પ્રેરાય છે તેવા વળતે તેને સ્થાનિક સંસ્થાઓમાંથી અત્ય મદદ મળે વા જિલકુલ ન મળે તો તેટલે દરજ્જે તે અસંતુષ્ટ રહે એ સ્વાભાવિક જ છે.

આ ખાખત મહાલ પુ. પરિષદો, પ્રાંત પુ. પરિષદો વગેરેની બેઠકોમાં શ્રીમંત સરકારને, આવી સ્થાનિક સંસ્થાઓ તરફથી પુસ્તકાલયોને ફરજિયાત મદદ આપવાનું ધોરણ ઠરાવવાને લગતા ઠરાવો કરવામાં આવેલા. એ ઠરાવોનું શુભ પરિણામ હવે આવે છે.

શ્રીમંત સરકાર તરફથી તા. ૨૪-૯-૪૨ ની આજ્ઞાપત્રિકામાં, પુસ્તકાલયોને અ-ચ વર્ગ સુધરાઈઓએ તેમ જ સ્થાનિક પંચાયતોએ કરવાનાં ફરજિયાત કામોને લગતી કલમમાં પુસ્તકાલયોને ફરજિયાત મદદ આપવાનો સુધારાનો મુસદ્દો પ્રસિદ્ધ થયો છે.

શ્રીમંત સરકારે પ્રજાના આ માનસિક વિકાસના કાર્યને સ્થાનિક સંસ્થાઓએ ફરજિયાત કામોમાં ગણવાને લગતો ઉપર્યુક્ત જે સુધારાનો મુસદ્દો પ્રસિદ્ધ કર્યો છે તેને અમે આવકારીએ છીએ અને પ્રજાકલ્યાણનાં કાર્યો કરવામાં શ્રીમંત સરકારની આ ઉદાર નીતિ માટે ધન્યવાદ વ્યક્ત કરીએ છીએ.

આ સ્થળે અમે સ્થાનિક પંચાયતો તેમ જ અ તથા ઘ વર્ગ સુધરાઈઓના માનવંત હોદ્દાઓને વિનંતિ કરીએ છીએ કે, તેઓની સંસ્થાઓ કરવાનાં પ્રયોગોની ફરજિયાત કામોમાં પુસ્તકાલયોને પણ સ્થાન આપે અને ખીલાં એવાં કાર્યોમાં થોડી થોડી કસર કરીને પણ જ્ઞાનદાતા પુસ્તકાલયોને સમૃદ્ધ કરવામાં વિશેષ ધ્યાનો આપશે તો જનતાની માનસિક ઉન્નતિ થતાં કમશઃ સાવંદેશિક પ્રગતિ સાધી શકવામાં ઠીક ઠીક સરળતા પ્રાપ્ત થશે. કારણ કે જેમ જેમ જનતા પુસ્તકાલયોનો વધુ ને વધુ લાભ લેતી થશે તેમ તેમ તે વધુ સારાસાર વિચાર કરતી થશે અને પરિણામે એ સંસ્થાઓનાં કાર્યો વધુ ઉજ્જવળ બની દીપી ઊઠશે.

આજ્ઞા રાખીએ આપણા રાજ્યની અ-બ વર્ગની સુધરાઈઓ તેમ જ સ્થાનિક પંચાયત સંસ્થાઓ શ્રીમંત સરકારની આ શુભ નેમને ખર આણવા માટે આ લોકભદ્ર પ્રવૃત્તિને વધુ પ્રમાણમાં પોતાનો ધ્યાનો આપવા પ્રેરાશે અને શ્રીમંત સરકારના ઉપરની કલમના સુધારાને સક્રિયપણે સહકારશે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવું

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ કોંગ્રેસના ગ્રંથપાલના છેલ્લા રિપોર્ટ પરથી જણાય છે કે, ત્યાંના પુસ્તકાલયમાં હિંદના અભ્યાસ માટેનું એક કેન્દ્ર છે. હિંદનાં સંસ્કૃતિનાં ધામે, પોતાના કાર્ય સંબંધી કોંગ્રેસ પુસ્તકાલયની સાથે પત્રવ્યવહાર કરી શકશે અને પ્રદલામાં, હિંદના અભ્યાસ સંબંધી અમેરિકન વિદ્વાનો તથા જળવણીકારોની પ્રવૃત્તિઓ સંબંધી તેમને ખબર આપવામાં આવશે.

બે વર્ષ પહેલાં કોંગ્રેસ પુસ્તકાલયના હિંદી અભ્યાસના અધ્યક્ષ ડૉ. પોલમેને હિંદની તથા મધ્યપૂર્વમાં એક વર્ષ સુધી ફરીને તપાસ કરી હતી. આ દેશમાં તેણે આઠ મહિના ગાળ્યા તે દરમિયાન હિંદના દરેકે દરેક ભાગમાં ઘૂમી વળ્યા હતા. અને કોલેજો તથા યુનિવર્સિટીઓની ખાસ મુલાકાત લીધી હતી.

આ મુલાકાતોના પરિણામે હિંદની લગભગ દરેક કોલેજ અને યુનિવર્સિટીએ વૉશિંગ્ટનમાં પોતાનું દરેક પ્રકાશન મોકલવાનું નક્કી કર્યું છે. આને લઈને કોંગ્રેસ પુસ્તકાલય અત્યારે અમેરિકન વિદ્વાનો તથા જળરજ્જનતોને હિંદની વિદ્વતા સંબંધી પ્રગતિની ચોક્કસ ખબર આપી શકવાની સ્થિતિમાં છે.*

હિંદ સંબંધી જનરો ચિત્રો તથા સંસ્કૃત, હિંદી અને ખીછ ભાષાઓની હસ્તલિખિત પ્રતોના સંગ્રહો પુસ્તકાલય માટે મેળવવામાં આવ્યા છે. હિંદી સંગીતની આમોદિન રેકર્ડો ખરીદ કરવાની યોજના પુસ્તકાલયે શરૂ કરી છે.

ન્યારે ડૉ. પોલમેન અહીં હતા ત્યારે મલખારકાંઠાની ડેટલીક વૈદિક વિધિઓનાં ચલચિત્રો બનાવવાની તેને તક મળી હતી. આમાં લગ્નક્રિયા તથા વાળ ઉતરાવવાની ક્રિયાઓનો સમાવેશ થતો હતો. એમ માનવામાં આવે છે કે આ ફિલ્મોનો મંદ્રહ અપ્રતિમ છે.

હિંદી સિનેમા ઉદ્યોગ સંબંધી પણ તેણે તપાસ ચલાવી હતી અને ન્યુયોર્કના આધુનિક કળાના સંગ્રહશાળાના ફિલ્મ ગ્રંથપાલને ડેટલીક હિંદી ફિલ્મો મેળવી તેનો અચાર કરવાનું મુચ્ચું છે.

* મુસ્લીમ માલિકીનાં તથા મુસ્લીમ તંત્રીઓ હેઠળ આવતાં પ્રકાશનોની સંખ્યા વધતી જાય છે. ઉચ્ચ ધોરણે જળણી રાખનારાં ત્રણ માસિકો તેમના તરફથી પ્રગટ થાય છે. 'મૃતિકા', કાઝી અફસરફીન આહમદ તરફથી ઋતુ પ્રમાણે પ્રગટ થાય છે. અબ્દુર રહેમાન તરફથી 'શીપ મહાલ' નામનું માસિક પ્રગટ થાય છે. 'શીપ મહાલ' હિંદુ તથા મુસ્લીમ સંપર્કોનો સહકાર મેળવી શક્યું છે.

પરંતુ ત્રણેમાં નિઃશંકપણે ચેષ્ઠ તો 'ચતુરંગ' ત્રૈમાસિક છે. તેના તંત્રી હુમાયુન

* આ વિષે પણ વિગત "પુસ્તકાલય" માસિકના જુન-૪૨ અંકમાં પૃષ્ઠ ૨૮૦ પર જુઓ. "હિંદ અને અમેરિકાની સાંસ્કારિક એકત્વ".

કપીર છે અને તેનું અત્યારે ચોથું વર્ષ ચાલે છે. ચૈત્ર અંકમાં શુદ્ધેવ બ્રોઝ, કામાક્ષીપ્રસાદ ચટ્ટોપાધ્યાય, મણીન્દ્ર રે વગેરે લખ્યપ્રતિષ્ઠ લેખકોના લેખો છે. આ ત્રૈમાસિકનો પુસ્તકાલય લેખકનો વિભાગ ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવો છે.

*

*

*

નિરક્ષરતા દૂર કરવા માટે બિહારની પ્રાંતિક સમૃદ્ધ શિક્ષણ કમિટીની યોજના સ્તુત્ય અને આવકારદાયક છે. પોતે સ્થાપેલી ગ્રામ્ય પુસ્તકાલયો માટે એક પુસ્તકશ્રેણિ પ્રગટ કરવાની તેની યોજના છે. નવશિક્ષિત પ્રૌઢો માટે પુસ્તકો લખવા પ્રખ્યાત હિંદી તથા ઉર્દૂ લેખકોને આમંત્રણ આપવામાં આવેલ છે. અને તે માટે તેમના તરફથી પ્રોત્સાહન મળી રહ્યું છે.

*

*

*

શ્રી કાશીનાથ ત્રિવેદીકૃત બાળસાહિત્યમાં ' મેરા ઘર ' બહાર પડેલ છે. બાળકો સમગ્ર શકે તેવી ભાષામાં તેમના પોતાના ઘર સંબંધી બધી હકીકત આ પુસ્તકમાં કહેવામાં આવી છે. આ પુસ્તકથી તેમને વધારે બાળુવાની જિજ્ઞાસા થાય છે. તેમાં ગમ્મત સાથે જ્ઞાન બરેલું હોય પુસ્તક ખૂબ ઉપયોગી નીવડશે.

*

*

*

કાનડા સાહિત્ય પરિષદના સાપ્તાહિક મુખપત્ર ' કાનડાનુદી 'માં બહુબાણા મુખ્ય, આશુ વર્પતું દેવરાજ બહાદુર પારિતોષિક ચાર પુસ્તકોને આપવામાં આવ્યું છે. પ્રો. આર. વી. જાગીરદારને ' ગીત ગાંભીર્ય ' માટે રૂ. ૨૦૦), વિઘ્નપુરના શ્રી આદ્ય અનંતાચાર્યને ' અષ્ટાંગ હૃદય ' માટે રૂ. ૩૦૦) તથા બેંગલોરના શ્રી. પી. ટી. નરસિંયારને ' અદલ્લા ' માટે તથા મહિમુરના શ્રી. કે. એચ. નરસિંહસ્વામીને દરેકને રૂ. ૧૦૦) આપવામાં આવ્યા છે.

*

*

*

ધારવાડના કણ્ઠાટક વિદ્યાવર્ધક સંઘે નવેમ્બર ૧૯૪૧ થી ઑક્ટોબર ૧૯૪૨ સુધીના વર્ષમાં પ્રગટ થયેલ શ્રેષ્ઠ કાનડી ભાષાનાં પુસ્તકો માટે અગીઆર પારિતોષિકો જાહેર કર્યા છે. આ અગીઆરમાંથી ત્રણ વાર્તાઓ માટે, બે આધુનિક કાવ્યો માટે, બે પ્રાચીન પુસ્તકોની સંશોધિત આવૃત્તિઓ માટે, બે વિજ્ઞાનનાં પુસ્તકો માટે તથા બીજાં બે-ત્રણે ઉપલા વર્ગોમાં સમાસ ન થઈ શકે પરંતુ અત્યારની માગણીને સંતોષતા હોય તેવાં પુસ્તકો માટે-સાપ્તવામાં આવેલાં છે. જાહેરાતમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવવામાં આવ્યું છે કે, કોઈ વિભાગમાં ઇનામને લાયક પુસ્તક નહિ હોય તો બીજા વિભાગનાં પ્રકાશનોને તે આપવામાં આવશે. લેખકોએ ૩૧ ઑક્ટોબર પહેલાં પોતાનાં પુસ્તકોની પાંચ નકલો મોકલવાની છે.

*

*

*

કાનડા સાહિત્ય પરિષદની વાર્ષિક બેઠક આવતા ડિસેમ્બરમાં શીમોત્રા ખાતે ભરાવાની છે.

*

*

*

શ્રી આર. એસ. પંડિત, દહેરાદૂન કારાગારમાં ગયે વર્ષે રાજકીય ગુન્હા માટે સજા [સાંજણ સામેના પૃષ્ઠને ૪૩]

પુસ્તકપસંદગી

હાલમાં પુસ્તકાલયો એ રીતે લોકપ્રિય બને છે: (૧) વર્તમાનપત્રોથી (૨) પુસ્તકોથી. વર્તમાનપત્રો સંસ્કારી સાહિત્ય આપે છે, પણ અંશતઃ; બ્યારે પુસ્તકો વિશેષરૂપે સંસ્કાર-સિંચન કરે છે. તેમ છતાં વર્તમાનપત્રો ઇતિહાસ ઘટે છે ને પુસ્તકરૂપે ઇતિહાસ પ્રસારે છે. આમ એ બાબતમાં એકબીજાનું સહમિલન થયા સિવાય સમાજનું ઘડતર અધુરું રહે છે.

પરંતુ હાલના સમયમાં વિવિધ મંતવ્યો બળવત્તર બનતાં જાય છે. તેથી દરેક પોતાના મંતવ્યને આગળ લાવવા પ્રયત્ન કરે છે. આના પરિણામે તટસ્થતા સાચવી રાખનાર મતને ઘણું શોષવા વખત આવે છે. અને તેનો પ્રચાર ઓછો હોય છે. તેમ છતાં બાહ્યદષ્ટિએ પુસ્તકાલયને આદર્શ બનાવવા અનેક યોજનાઓ થઈ રહી છે.

આપણા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોને આદર્શ બનાવવા માટે સામાન્યતઃ નીચેનું ધોરણ અપનાવાયેલું છે: (૧) સારી લોકમદદ, (૨) પૂરતું કાચમદદ, (૩) પુસ્તકાલયનું પોતાનું મકાન, (૪) વધુ પુસ્તકસંખ્યા, (૫) વધુ વાચકો, (૬) વંચાપણાં પુસ્તકોનો મોટો આંકડો, (૭) પુસ્તકસાચવણી ને સ્વચ્છતા અને (૮) સંચાલકો તરફથી વ્યવસ્થિત નિયમન. આદર્શ પુસ્તકાલયની આ પાસણીશી છે. પણ તેમાં કેટલું તથ્ય છે, તે તો યોગ્ય તપાસણીથી નક્કી થઈ શકે. તેમ છતાં ઉપરની જણાવાયેલી રીતો જનતાનું આકર્ષણ સમોટ રીતે કરે છે જ. હાલ તો આ રીત બીજો માર્ગ મળતાં સુધી જરૂર ઉપયોગી છે જ.

હમણાં હમણાં પ્રસિદ્ધ થયું સાહિત્ય સંસ્કૃતિને સાચવે છે ? બે સાચવી શકે તેવું હોય તો તેનો કસ કાઢતાં કેટલા ટકા આવે ? તે નક્કી થયું જોઈએ. એ માટે પ્રાચીન સાહિત્ય તરફ પ્રથમ નજર કરવી પડશે. એ સાહિત્ય જે જમાનામાં લખાયું તે વખતે આર્થિક સંસ્કૃતિને શિખરે હતો. અને તેણે જ આપણા ઉચ્ચ અને સંસ્કૃતિના ઔરવને

[૫. પરંતુ સાંધણ]

બોગવતા હતા ત્યારે તેમણે ' મુદ્રારાક્ષસ 'નું અંગ્રેજી બાપાંતર તૈયાર કર્યું હતું. મુંબઈની ન્યુ બુક કંપનીએ તે પ્રગટ કર્યું છે.

વિખ્યાત હિંદી લેખક ડૉ. મુકરાજ આનંદ ' લેટર્સ ઓન ઇન્ડિયા ' (હિંદ વિશે પત્રો) તૈયાર કરી રહ્યા છે. તે થોડા વખતમાં રૂઢેજ તરફથી પ્રગટ થશે.

બહુ થોડાને ખબર હશે કે ' એન્સાઇક્લોપીડીઆ બ્રિટાનિકા 'નું સંપાદન તથા પ્રકાશન પહેલેથી હમણા સુધી રોકડીય સંસ્થાના હાથમાં હતું. અત્યારે હવે તે પૂરેપૂરું અમેરિકનોના હાથમાં છે. દર દસ અંગ્રે પંદર વર્ષે તફાવત નવી આવૃત્તિ કાઢવાની યોજના હવે પડતી મૂકવામાં આવી છે. તેને બદલે હવે વાર્ષિક સુધારા કરવાની યોજના અમલમાં મુકવાથી આર્થિક સ્થિતિ પણ સબર બની છે.

છાયાલાલ માનસિંગ કામદાર

સાચવ્યું છે. હાલ કદાચ પ્રાચીન સાહિત્યને પચાવવું અઘરું પડે છે, કારણ કે પ્રાચીન સંસ્કૃતિને પચાવવા જેટલી શક્તિ આજે આપણે શુભાવી છે. એટલે જ ગમે તેમ લખાવું, ગમે તે મતનો પ્રચાર કરવું છીએ સાહિત્ય જોરશોરથી પ્રચાર પામી રહ્યું છે. આ શું સાચું દિગ્દર્શન છે ? જે પ્રાચીન સાહિત્યે સંસ્કૃતિને ચિરંજીવ રાખી છે, અને હાલ જે સાહિત્ય દેખાય છે તેમાં આટલો બધો તફાવત શાથી છે ? આટલું મોટું અંતર કેમ પડે છે ? આ એક મુખ્ય પ્રશ્ન છે.

અર્વાચીન સાહિત્ય, સમાજનાં ઉપર ઉપરનાં થરોને જ રૂપે છે, જ્યારે પ્રાચીન સાહિત્ય અંતરતલ ભેદીને છેક ઉડાણમાં રૂપે હવું. તે વખતના લેખકોને કીર્તિ કે ધનની પરવા ન હતી. હાલ તો સાહિત્યને નામે એક ધીકતો ધધો ચામે છે. અને તેથી જ પ્રાચીન સાહિત્ય જે ઠાંસી-ઠાંસીને ધણું રંગવું હવું, તે હાલનું સાહિત્ય ધણી રીતે લાંબું લાંબું લખાઈને પ્રચાર પામવા છતાં તેનું તારતમ્ય તો અલ્પ જ હોય છે. અને એક વર્ગ તો કદપના પણ કરે છે કે, આ રીતે જે સાહિત્યનું વહેણ નહિ બદલાય તો ધણું અનિષ્ટો ઉત્પન્ન થશે.

હાલના સાહિત્યનું આયુષ્ય કેટલું ? પ્રાચીન સાહિત્યની કોટિનું સાહિત્ય ચિરંજીવ કેમ રહી શક્યું ? એનું ગૌરવ કોણ લેઈ શકશે ? જે આધુનિક સાહિત્ય સાચા સુવર્ણસમ હોય તો તે આજથી પચાસ વર્ષ આદ્ય પણ તેના પ્રત્યે તેટલા જ માનથી જોવાનું જોઈએ. એટલે આનો અર્થ એ નથી કે હાલનું સાહિત્ય તદ્દન નિરર્થક છે. પણ તેમાં નફર સાહિત્યના રૂકા ઓછા હોય છે.

આમ છતાં આજની જનતાની ગ્રાહક શક્તિ ક્ષીણ થવાથી તે પ્રાચીન સાહિત્ય પચાવી શકે તેમ નથી. તેથી જ હલકા બરતું સાહિત્ય પ્રચાર પામે છે. તેમાં ય ખાસ કરીને નાટક, નવલકથા, નવલિકા, વાર્તા, રમુજ કાવ્યો વગેરેને અગ્રસ્થાન મળેલું છે. અને આજ સાહિત્ય વચ્ચાય છે. ખર્ચોતી રકમનો મોટો ભાગ વર્તમાનપત્રો અને ઉપરનું સાહિત્ય જ ખાઈ જાય છે અને નગદ સાહિત્ય માટે અલ્પ ભાગ જ ખર્ચાય છે. એવા સાહિત્યનો પ્રચાર તો તેથીય અલ્પ જ છે. હરકોઈને વિશાળ દ્રષ્ટિથી જોતાં આ કથન સત્ય જ લાગશે.

આમ છતાં કંઈક જોવું તો જોઈએ જ. નગદ સાહિત્યનો પ્રચાર થવો જોઈએ. દા. ત. ઇતિહાસ, ભૂગોળ, ઉચ્ચ કક્ષાનાં સ્ત્રી અને બાલસાહિત્યો, સામાજિક ને વ્યાવહારિક બાબતોને ઊંડેથી રૂપેલું સાહિત્ય, કેળવણી ને માનસશાસ્ત્રનું સાહિત્ય અને છેવટે આધ્યાત્મિક સાહિત્ય. સદ્ભાગ્યે આ સાહિત્ય છે અને વધે છે; પણ બધું મર્યાદિત અવસ્થામાં. બાકી જન્મ તો થઈ ચૂક્યો છે. પણ શૈશવ અવસ્થામાંથી જે પચાવવા પ્રયત્ન કરાય તો જ આગળ જતાં હુંસાતી સંસ્કૃતિનો વિકાસ થઈ આયોવર્ત ઉન્નતિને પામી શકે. એટલે આવા સાહિત્યને રચાવ આપવું જ જોઈએ.

આપણા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ આ બાબત ખાસ લક્ષમાં મે તેવી વિનંતિ અહીં અસ્થાને નથી. આપણી ચીજે પડેલી પ્રવૃત્તિને રૂકા સહેજ ફેરવવાની જરૂર છે. વાચકો ઘડી જવાનો, મદદ ઓછી મળવાનો ને આદર્શ પુસ્તકાલય હોવાનો કીર્તિદંડન નીચે ભત્તરી જવા જેવાં બયસ્થાનો ત્યજ્યાં જોઈએ. આમાં નૈતિક હિંમત જોઈશે. શુરુઆતમાં અડચણો પડે તેમ છતાં જેની શરૂઆત શુભ છે, તેનું છેવટ પણ શુભ આવશે. બાકી દાંત તો આપણે આંકડાં

ને સંખ્યાની ભ્રમજાળમાં ભટકીએ છીએ, અને તેથી જ દરિદ્રાઈએ યા તમજાવી તે તરફ દોટ મૂકીએ છીએ.

ધણી શિક્ષક ભાઈએ પુસ્તકાલયોના મંત્રી છે તેમને તો ખાસ વિચારવાનું છે. તમારે દસ્તક કુમળાં પુખ્તો વિકસવા આવી છે. તેમને ઉચ્ચ સાહિત્ય આપો અને સમાજને પણ પીરસો. પણ એ નગદ સાહિત્ય-તેમનો માનસિક વિકાસ સાધે તેવું સાહિત્ય-હોય તે ખાસ જોજો. રમતિયાળ અને છોંછરૂ સાહિત્ય વસાવો નહિ. એવાં પુસ્તકો વસાવતી વખતે પ્રયોજનો આકર્ષે છે. પ્રયોજનો તરફ દુર્લક્ષ કરો. તેમ છતાં અન્યાય થાય નહિ તે વિચારો. અને બાળકો મોટેરાને અનુસરે છે માટે જો સાચું સાહિત્ય વસાવાશે તો બાળકો પણ તે મુજબ બાવિ નાગરિકત્વને સાચવવા સક્તિમાન થશે.

પણ ઉપરનું કથન વ્યક્તિત્વ ઉપર અવલંબે છે અને અવલંબશે. ‘કાળને બનાવનાર રાગ છે’ એ ન્યાયે પુસ્તકાલય ખાતું જરૂર કંઈક કરી શકે. પણ લોકશાહી સંસ્થાને સત્તાની ખૂંચ નહે. પણ એકંદર રીતે જોતાં ન્યાં ન્યાં સડો છે, તે કાઢવા સત્તા જરૂર કંઈક કરી શકે. બાકી હાથ તો પ્રજાનાં નાણાં, ને સરકારનાં નાણાં હાથના પ્રચારાત્મક સાહિત્યમાં વપરાય છે ખરાં, પણ નગદ સાહિત્ય માટે ઓછાં-ધણાં ઓછાં.

‘રાજા કાલસ્ય કારણમ્’ એ ન્યાયે, પુસ્તકાલય ખાતું બીજી બાજતો માફક, પુસ્તકખરીદીમાં જરૂર ટકાવારી કરાવી ચુસ્તપણે અમલ કરાવી શકે તેમ છે. કારણ કે ધણી મંત્રીઓ એક યા બીજા પ્રયોજનથી લલચાય છે. પણ સત્ય અધારામાંય દેખાય છે, એ ન્યાયે સાચું સાહિત્ય ટકી રહે છે. વખતે હિલુપ લાગે પણ તે વધુ પ્રકાશ આપવા જ.

અંતમાં આશા રાખીએ કે, ખાતા તરફથી ટકાવારી કરે, ને વિમાસવું પડે તે કરતાં, સમજીને પ્રવાહને પિછાણી સાચું સાહિત્ય પીરસાય તો જ જગતની સેવા કરી ગણાય. બાકી આજે થોડાંક ઉભરાતા સાહિત્યમાં વીણુગની મહેનત ક્યાં સિવાયનો પુસ્તક-પસંદગીનો તો પ્રવાહ ગાંઠિયા જ છે અને રહેશે.

એક શિક્ષક

વણુમાગ્યું મૂલ્યાંકન

તમારું “પુસ્તકાલય” સરસ પ્રગતિ કરી રહ્યું છે. તેમાંના કેટલાક લેખો હું રસથી વાંચી ગયો. સાહિત્ય-બદલે ચુજરાતી વાક્ય તો જ પરદેશી સાહિત્ય વિષે વિવિધ વાનગીઓ સમાચારને પ્રગતિ આપી * * * તેને અનેકવિધ વિસ્તારી રહ્યા છો.

(ઝા.) શ. ગ. શાસ્ત્રી
(બદાકદીન કોલેજ-નવાગઢ)

દુનિયાના અન્ય દેશોમાં લોકો ન્યારે પુસ્તકો અગ્નિમાં હોમી રહ્યા છે ત્યારે આપણે તો વિશાળ પ્રમાણમાં પુસ્તકો ફરતાં કરવાં જોઈએ. કારણ કે દરરોજ યુદ્ધકાળે પુસ્તકો એક મદાન મિત્રસત્તાની ગરજ સારે છે.

—જહાન હુસૈન રફિકેકર

વાચનતરંગ (છાયાનટ : એક અવલોકન)

“આ ‘છાયાનટ’ કોઈ રાંગ નથી, કોઈ નટ નથી. હા, એ એક એવા અદૃશ્ય નટની દૃષ્ટના છે કે જેની છાયા આપણને છોડતી નથી અને જેનું નર્તન આપણને નીચે અને નીચે ઉતારે છે. કોઈ એવો એળો. આ દેશ ઉપર ફરતોજ રહે છે કે જે રાષ્ટ્રીય પ્રગતિના માર્ગને રાધ્યાજ કરે છે, અને આપણા નિશ્ચયો અને સંકલ્પોને ફળીભૂત થવા દેતો જ નથી. એને નામ ગમે તે આપો; એનાં કારણો ગમે તે શોધો. અણુધારી જગાએથી અણુધારી વ્યક્તિઓમાં અણુધાર્યો કારણે એ એળો પ્રગટી ઉઠે છે.”

પ્રસ્તાવનામાંથી લેખકના પોતાના વિરોક્ત ઉદ્દગારમાં જ ‘છાયાનટ’નો પરિચય તો આપી જાય છે. છતાં જરા હંકાણુમાં ફિતરીએ. શ્રી. દેસાઈએ ‘ભારેશો અગ્નિ’ ‘કુગ’ વગેરે ઐતિહાસિક નવલો લખી છે. તે ઉપરાંત આ ‘છાયાનટ’ પણ એક ઐતિહાસિક નવલ જ ગણી શકાય. જો કે તેઓ પોતે તો આ નવલને સામાજિક ગણાવે છે, છતાં એ સને ૧૯૪૧ના મુંબાઈ-અમદાવાદ જેવા જાણીતા શહેરોમાંનાં કોમી રમખાણુને તેમ જ છેલ્લાં દશેક વર્ષથી ઊભા થયેલા રાષ્ટ્રીય પ્રગતિ અવરોધક મૂંઝવાડા, મુસ્લીમ લીગ, નિષ્ક્રિય બહુતર, સમાજની કાયરતા. વિચારોને આચારમાં મૂકવાની શિથિલતા સમયાનુસાર સમયસૂચકતા વાપરી હીટલરવાદ, શાહીવાદ કે ગાંધીવાદ-જે અનુકૂળ પડે તેમાં ભળી જઈ જન બચાવવાની બીરતા, ઉજળા જણાતા પ્રતિષ્ઠિત વર્ગની સભ્ય હુમ્મલા અને એવા અનેક પ્રશ્નો કે જે વડે સમસ્ત હિંદની પ્રગતિનો અવરોધ થઈ રહ્યો છે તે સર્વેનું દૂધદૂ વણું કરતી આ નવલકથા ઐતિહાસિક કહી શકાય. દેશમાં ઊભા થતા આવા વૈવિધ્યભર્યા પ્રસંગોને લેખિકામાં ઉતારી કેટલી પ્રમળ અસર કરી શકાય છે, તેનું આ આદર્શ દર્શાવે છે.

ગૌતમને મધ્યમાં પકડી રાખી તેની આસપાસ કોમેન્ટોની હડતાલ; ક્રિકેટ મેચ, અને તેમાંથી ઊભી થયેલી કોમી રમખાણુની બચબરી પરિસ્થિતિ; કેદખાનાંની પશુતા; પ્રત્યેક સુધારાને કેવળ શબ્દથી જ અપનાવતી પ્રજાની પોકળતા; અને શ્રીમંતાઈની રાક્ષસી દાઢઃ આ સર્વ પ્રસંગો ગોઠવવામાં ખૂબ જ કલાત્મકતા રહેલાં છે. એક પ્રસંગમાંથી બીજા પ્રસંગમાં એમ છેવટ સુધી ગૌતમને લઈ લેખક ઘૂમે છે અને એ રીતે સાચા ક્રાન્તિયાદક-સુધારક-દેશસેવકનો માર્ગ હિંદમાં કેટલો બધો અસકલ-કડો કે મુશ્કેલીની પરાકાષ્ટાદિય હોય છે, તે સ્પષ્ટ અને યથાર્થ બતાવ્યું છે. વર્તમાન બહુતર તેમ જ વેડફાઈ જતું વર્તમાન યૌવન પણ બતાવવું લેખક ભૂલ્યા નથી.

હિંદમાં કયો ‘છાયાનટ’ ઘૂમી રહ્યો છે તે નીચેના ફકરામાં લેખક જણાવે છે:

“હિંદુ ધર્મ ! અગને પશુરથાને મૂકનાર એ ધર્મ તજીશ તો મુસ્લીમ, બૌદ્ધ, ખ્રિસ્તી, કાઈપણ ધર્મ અમને ઝડપી લેશે. ઝડપથી અમને ગળે વળગારો, નહીં તો ...

“ન્યાત, નત, કામ, ધર્મ” સહને વચમાં ન લાવતાં રાષ્ટ્રીય બાવના ખીલવી દેશને સ્વાતંત્ર્યનો મંત્ર આપી રહેલી મહાસભા મુસ્લીમોને પાપાળે છે એમ હિંદુ મહાસભાએ શોધી કાઢ્યું.

“રાષ્ટ્રીય મહાસભા અને હિંદુ મહાસભા બન્ને અંદરખાનેથી એક જ છે અને ... અને મુસ્લીમદ્રોહી છે એમ મુસ્લીમ લીગે શોધી કાઢ્યું.”

“ રાષ્ટ્રીય મહાસભામાં વ્યવહારકુશળતા નથી એવી વિનિતપદ્ધતિ રોષ કરી.

“ સમાજવાદીઓએ એવું કે મહાસભા તે અર્થવાદની-સામાજ્યવાદની મિત્ર છે.

“ પ્રધાનપદમાં ન સંમંડાયલા દેશનેતાઓને લાગ્યું કે મહાસભામાં હીટલરશાહી ચાલી રહી છે.

“ અને કેંકને જેખાણું કે સપળાં કૃષ્ણેણું મૂળ ગાંધી છે.

“ સત્તાતનીઓને લાગે છે કે અંત્યજોને હરિજન બનાવી ગાંધીએ ધર્મ બોલ્યો.

“ અર્ધશાસ્ત્રીઓને લાગે છે કે ખાદી ઉપર બાર મૂકી ગાંધીએ વ્યાપાર કુખાળ્યો.

“ સુધારકો કહે છે કે ચારિત્ર્ય ઉપર બાર મૂકી ગાંધીએ રાજકીય સંસ્થાને મદ બનાવી દીધો.

“ રાજસ્થાની પ્રભુ કહે છે કે ગાંધીજીએ રાજકોટના ઉપવાસ આદરી ઉલ્લેખી દીધો.

“ વિદ્વાનો બધાંબધા ઉપર આવી ગયા. હિંદી અને ઉર્દૂની પટાખાજ ચાલી રહી.

“ પશ્ચિમની સભ્ય હુસ્સાએ મહાકુશળની જ્ઞાપા પ્રગટાવી.

“ હિંદની પેઢી દર પેઢીની મૂળાંક ટોચે ચઢી અને ઢંટા એટલા સપળા કુચ્છો કૃષ્ણશક્તિને વિરુદ્ધ પધા.

“ હિંદ પરાધીન છે એ સમજાવિસરાઈ ગયું. એવું કુખ નથી હિંદુને કે નથી મુસલમાનને: એટલા માનવી એટલા વાડા, વાડા એટલા ગ્રધકા.

“ હિંદમાં રાવજી, ડુધીધન, કંસ, આંસી, જયચંદ, અમીચંદ અને બાછરાવના ઓળા પથરાઈ ગયા.

“ હિંદની રંગભૂમિ ઉપર એ છાપા આજ નૃત્ય કરી રહી છે.

“ આજ શયતાન સાક્ષ પડે છે.

“ આજ હિંદ તાળા પાડી એમને વધાવી રહ્યું છે !

“ છાપાનટને કૂલદાર વાપ છે.

“ હિંદની પ્રગતિ !

“ અને પ્રશ્નને નામે આ પ્રગતિ !

“ દેશને નામે આ પગલાં !

“ દેશાભિમાનના સપથ સાથે સર્વ કાય !

“ અને તે બહુ ગંભીરતાપૂર્વક !

“ હસે છે ગોર પશ્ચિમ ! પત્રીસમાંથી ચાળીસ કરોડ સંખ્યા વધારનાર હિંદમાં માનવીઓ નામે છે ? અર્ધમાનવી ? પશ્ચિમની આંખમાં પ્રભુ ચમકે છે. કાળી પ્રભુઓ ક્યારેય પાત્ર છે, એમ કહેતો હિટલર પશ્ચિમના માનસને વાળીમાં મૂકે છે

“ હસે છે આપણા છાપાનટ !

“ હજી જયચંદનો નિર્વંશ ગયો નથી.

“ હિંદની વ્યક્તિ વ્યક્તિમાં તે હજી સજીવન છે.

‘ વઢી રક્તાર બેઠંગા ને પડેલે થી વો અબ કો હથ ’

આગળ વધતાં વળી લેખક બોલી હોડે છે:

“ સૂરને પ્રસનાર રાહુ અને કેટુ ! એક ધડ વચરવું મુખ: બીજું મુખ વચરવું કળધ:

“ હિંદના સૂરને પ્રસી જનાર કાણ ? કોઈ પરદેશી નહિ ! કોઈ ગોદાનહિ ! હાલ-

વાસી નતે રાહુ અને નતે કેટુ છે. ”

આમ લેખક પોતાના હૃદયમંથનમાંથી સરી પડતા, નૂન સત્ય બતાવતા છાપા-ઓળા આખીયે નવલમાં પ્રસરાવે છે.

જેમ પોતાના વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ થોડા સમય પર પ્રવચન કરતાં આચાર્ય કિષ્કાની-

હજીએ તેમને માટીનાં પૂતળાં કલાં હતાં, તેમ જ શ્રી. દેસાઈએ પણ ખોટા આડંબરની પાછળ ઢંકાઈ રહેલી આપણી-સમસ્ત હિંદની અધાધુનિ આમ ખુલ્લી કરી બતાવી છે-અને તે પણ સહ કાંઈને ચકિત કરી નાખે તેવી વિચારશીલ સંકલના વડે, તેજસ્વી શૈલીથી અને નામદને પણ શરાતન ચલાવે તેવી જોમદાર બાબામાં. ગુજરાત નહિ પણ સમસ્ત હિંદ પોતાનું જગતમાં યોગ્ય સ્થાન નિહાળી લે. પોતાના માર્ગને રોકક 'અદૃશ્ય હાયાત'ને ઓળખી-પિછાની લે, અને તેને દૂર કરવા મન, વાણી અને કર્તવ્યથી, સતત અને અવિરત શ્રમ તથા અડગ શ્રદ્ધા દ્વારા પ્રયત્ન આદરે, તો ખીલે દશકે હિંદ કંઈ જુદું જ બની રહે, અને ત્યારે જ શ્રી. દેસાઈની આ નવલને આપણે-હિંદે સાચી પિછાની કહેવાય. અને ત્યારે જ આનંદથી પુલકિત બની જતું એ લેખકનું સ્નેહાળ હૃદય 'આદર્શ' સિદ્ધિ 'ને મધ્યે આ વાતોનો ખીલે ભાગ લખી શકે.

રવિ

વાચકોની ચોક્કીદારી

આપણા સાક્ષરો અને મહાસાક્ષરોના પ્રયત્નો અત્યાર સુધી સંસ્કારવાંચુ અને સાહિત્યવાંચુ વર્ગ માટે હતા, જે કે તેમના પર તેની અસર પહોંચતી હતી કે કેમ તે પણ એક પ્રશ્ન છે. 'ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકા'ના છેલ્લા અંકમાં શ્રી. અરેશર અબરદારે 'સાહિત્યના એકવાડ'નો પ્રશ્ન ચર્ચી ગુજરાતી લેખકોને પોતાની બાબને વધુ નહિ અમડાવવાનો આગ્રહ કર્યો છે. તેઓ લખે છે કે:

“મારે બહુ જ ખિન્નતાથી કહેવું પડે છે કે કેટલાંક વર્ષથી વારંવાર, માનસરોવર, સમાજ-સાક્ષરવાદ, પ્રજાજનન સાક્ષરવાદ આદિ અનેક અરાખોટા વાદના ખોટા સિદ્ધિતાથી એકપાછળ એક એમ ગાડવિયા પ્રવાહથી આપણા કેટલાક સારા લેખકોએ પણ આપણા સાહિત્યમાં આવો ગંદવાડ આણ્યો છે અને હજી તે આણે છે.”

તેમની આ ફરિયાદ ખોટી નથી, પણ એવા લેખકો પોતાને મહાન પ્રગતિવાદી અને પ્રાણુવાન તરીકે ઓળખાવે છે અને મુંવાળા સહચાર જેવા વિષયો ચર્ચી નોંધાન યુવકો અને યુવતીઓની વિષયવાસના ઉત્કેરી મૂકે છે. કવિત્રી પણ કહે છે કે:

“આપણાં ધણાં સામયિકો કેટલાંક વર્ષથી ચાલતા વારંવારની જાણે ગલીય વાર્તાઓ પ્રગટ કરે છે, ગંદાં ચિત્રો આપે છે અને એ રીતે સમાજના નીચલા વર્ગને તેમ જ જગતી પ્રલને તેના અધમ વિકારો પોષીને વધારે ઉડા ગર્વમાં ધકેલે છે.”

આ ફરિયાદ ખોટી નથી, પણ ખરી રીતે વાચકોએ ચોક્કીદારનું કામ કરવું ઘટે છે. થોડાં વર્ષ પર મુંબઈના એક પત્રમાં 'ગોરા.યુરોપનું અજ્યુ' દાસ્તાન 'ના મધ્યમાં નીચે યુરોપનો 'એકવાડ' પ્રગટ થતાં તે સમયે એક વાચકે વાંધો ઉઠાવી સરકારનું લક્ષ્ય એવતાં વિષય આગળ પ્રગટ થતા અંધ પડ્યો હતો. વર્તમાનપત્રોના તંત્રીઓએ આવા વિષયો અને વાર્તાઓ પ્રગટ ન કરવી જોઈએ એ ખટું છે, પણ વાચકો વાંધો ન ઉઠાવે તો વાચકોને તેવું જ સાહિત્ય જોઈએ છે એમ માની લેવામાં આવે છે. આપણા અનેક સાક્ષરો અને સાહિત્ય પંચિદના એક વાંના સ્થળોને શ્રી. અબરદાર જેને 'સાહિત્યનો એકવાડ' કહે છે તેમાં રસિકતા અને કળા જણાઈ હતી અને અશિષ્ટ અને બાઈબલને સાથે બેસીને વાંચી ન શકે તેવું સાહિત્ય લખવામાં તેઓ ગૌરવ લેતા હતા. એ એકવાડ વધુ ને વધુ ધૂસતો ગયે છે અને હવે તો તે એટલો દુર્ગંધ મારે છે કે માથું ધાટી જાય છે. પણ શ્રી. અબરદારે હવે કલમ ઉપાડી છે એટલે તેની શુભ અસર ચલી જોઈએ.

[મુબઈ સમાચાર]

અક્ષરજ્ઞાન પંછીની લોકકેળવણી

સામાન્ય જનસમૂહને અક્ષરજ્ઞાન મળવું જ જોઈએ, એ સૂત્રનો આજે લોકલાહી સિદ્ધાંત પર ચાલતાં તમામ રાષ્ટ્રોએ રાષ્ટ્રસંચાલન માટેનો એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત સ્વીકાર્યો છે. આ સિદ્ધાંતનો હેતુ એ છે કે રાષ્ટ્રની તમામ વ્યક્તિઓ તેના સંચાલનમાં પોતાનો વ્યક્તિ તરીકેનો યોગ્ય ફાળો આપે અને સમાજની એકંદર પ્રગતિમાં પોતાની જવાબદારી સાથે રાષ્ટ્રીય જવાબદારીનો સુમેળ સાધે. તાત્પર્ય કે, રાષ્ટ્રીય જીવનને સમાન કક્ષાએ લાવી આપાય સમૂહનો સર્વોદય સાધવાનો છે. આ હેતુ પાર પાડવા માટે પ્રગ્નને ફરજિયાત પ્રાથમિક શિક્ષણની સવચ્ચત તમામ લોકશાહી રાષ્ટ્રોએ કરી આપી છે, એટલું જ નહિ પણ પ્રાથમિક શિક્ષણ મળ્યા બાદ તે પંછીના પુખ્ત ઉંમરે પહોંચતા સુધીના પૂરક વર્ગો ધંધાધરી શાળાઓ ઉપરાંત આંતર રાષ્ટ્રી પ્રગ્નના માનસનો વિકાસ સાધવા દરેક દેશમાં યથોચિત પ્રયાસો ચાલુ છે.

ઉપરના જ હેતુઓને અનુસરી આપણા કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજે ફરજિયાત પ્રાથમિક કેળવણી દાખલ કરી. અને તેનું શુભ પરિણામ આપણે આજે સાક્ષરતાના વધેલા પરિણામ ઉપરથી સહેલાઈથી જોઈ શકીએ છીએ. પ્રાથમિક શિક્ષણ મેળવ્યા બાદ વાચનનો શોખ ચાલુ રહી દરેક વ્યક્તિ પોતાનો વ્યક્તિગત વિકાસ સાધી શકે તેમ જ સામાજિક વિકાસ સાથે સાથે તે પોતે આગેકદમ ભરે તે માટે પ્રાથમિક શિક્ષણનાં પૂરક તરીકે ગામડે ગામડે પ્રગ્નને મદત વાચન માટે પુસ્તકાલયો પૂરાં પાડવાની યોજના કરી. આ યોજનાઓના પરિણામે ગામડાંઓનો સામાન્ય વર્ગ પોતાની વ્યક્તિગત અને સામાજિક જવાબદારી બરાબર સમજતાં થયો છે, એ આપણને તેના રોજના જીવન પરથી સહજ સમજાય છે, પરંતુ હજીએ રાજ્યે સામાજિક વિકાસ માટે કરેલા કેટલાક કાયદાઓનો લાભ લોકો સારી રીતે ઉઠાવી શક્યા નથી તેનું કારણ કેળવણીનો પૂરતા પ્રમાણમાં ફેલાવો નથી તે છે. વળી અક્ષરજ્ઞાન પામ્યા છતાં આ ગામડાંઓમાં રહેલાં હજીએ ઘનરો નિરક્ષરો પોતાની વ્યક્તિગત જવાબદારી તેમ જ સામાજિક જવાબદારી નથી સમજતાં, એ આપણને તેમના વ્યાવહારિક જીવન ઉપરથી સમજાય છે. આ જાણીને લશ્કારી કેવાઈ પુનઃ પ્રોત્સાહન નિરક્ષરો માટે શિક્ષણવર્ગો ઉઘાડ્યા છે અને કેટલાંય બાળજોડોને તાલીમ અપાઈ છે. વળી લોકકેળવણીના માર્ગમાં મદદરૂપ ચાલુ તેવી રીતે રાજ્યે બાબત્તર શાળા દ્વારા પરદેશી સાહિત્યમાંથી દેશી ભાષાઓમાં કેટલાંય ઉત્તમ પુસ્તકોના અનુવાદો આપ્યા છે. તેમ જ રાજ્યના પ્રકાશન ખાતા મારફત રાજ્યની કેટલીય પ્રવૃત્તિઓની વિવિધ માહિતી પ્રગ્ન સમક્ષ મૂકી છે. 'પરંતુ' આ બધું સાહિત્ય રાજ્યના તમામ વર્ગોને આકર્ષતું નથી. ગામડાંની રેખાંતે રહે તેવાં સાહિત્યની હજી જરૂર ઊભી છે, એમ ગામડાંમાં ફરતાં વાર જ આપણને માલુમ પડે છે. ગામડાંનાં પુસ્તકાલયોમાં ગિરધરકૃત રામાયણ કે બીજાં આખ્યાનો, ધાર્મિક સાહિત્ય તરીકે સસ્તા સાહિત્યનાં એક પડો અને ભજનોના સંગ્રહો, તથા યોગીક સ્ત્રીઓપયોગી વાંચાંઓએ સામાન્ય જનતાને આકર્ષ્યા છે; એ ચારં ચોપડી ભણેલાં ભાઈબહેનો જે લગભગ બહેણા પૈંડીનાં ૮૦ ટકા જેટલાં છે તેમના બરતું સાહિત્ય બંધુ જ જુદું છે. એટલે આવી ભણેલો ભાઈબહેનોને પુસ્તકાલયમાં પ્રીતિપૂર્વક આકર્ષવાં કઠિન છે;

તેમ જ ગામડામાં જતાં દૈનિક અને સામયિક હજી આ વર્ગના લોકોને પૂરતા પ્રમાણમાં વાંચવા મળતાં નથી અગર વાંચીને તેનો વિચારપૂર્વક નિર્ણય બાંધવાની તક તેમને મળતી નથી.

વચ્ચેના વર્ગના અગર વ્યાપારિક અને રાજકીય જીવન માળનાર કે શહેરી જીવનને સ્પર્શ કરનાર વ્યક્તિઓ સિવાય ખેતી અને તેના આનુષંગિક ધંધામાં રોડાયેલા શ્રમજીવીઓએ આપણાં વાચનાલયો અને પુસ્તકાલયોનો વિનિયોગ થોડા પ્રમાણમાં કર્યો છે. વળી પુસ્તકાલયોના વાચકોની સંખ્યા પૈકી ઘણો મોટો ભાગ શાળામાં ભણતા વિદ્યાર્થીઓનો છે અને તેમને ઉપયોગી સાહિત્ય હવે પુસ્તકાલયો ધીમે ધીમે વસાવતાં ચલાવે છે. એટલે બાળોપયોગી સાહિત્ય જે કંઈ થોડું પુસ્તકાલયોમાં છે તેનો ઉપયોગ થાય છે. પરંતુ નવીન પ્રૌઢ શિક્ષિતો માટે તો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેના થોડા ધાર્મિક કે નૈતિક ગ્રંથો સિવાય તેમને આકર્ષનાર વિશેષ કશું નથી.

પ્રૌઢ શિક્ષણના જે વર્ગો ચાલે છે અગર એ કાર્યમાં જે ભાઈઓ રસ લે છે તે ભાઈઓએ તેમને વાંચવા માટે પૂરતું સાહિત્ય પણ ઉપજાવવું જોઈએ એ અનિવાર્ય છે. આ ઉદ્દેશથી મે. રા. રા. વિદ્યાધિકારી સાહેબે એક સમિતિ નીમી છે અને તે પોતાનું કાર્ય કરવાની યોજનાની પ્રાથમિક શરૂઆત માટે શબ્દભંડોળ અને પ્રસંગો નક્કી કરવા માટે વડોદરા પ્રાંતમાં અખતરાઈપે કામ શરૂ કર્યું છે. તે આ જ માસિકમાં છેવટના ભાગમાં છપાયેલી સૂચના પરથી જોઈ શકાશે. આ સમિતિ એમ માને છે કે ગામડામાં આજે આપણે સર્વદેશીય વિકાસની દૃષ્ટિથી લોકસમૂહની કેળવણી હાથ ધરવી જોઈએ. આપણે જોને પ્રૌઢ શિક્ષણ કહીએ છીએ તે એકલું અક્ષરજ્ઞાન આપવાથી પૂરતું થતું નથી, પરંતુ મેળવેલું જ્ઞાન તેને ઉપયોગમાં લેવાની તક ક્યાં ક્યાં છે ને કેટલી છે તેનો વિચાર કરી નવા સાહિત્યનું સર્જન કરવું રહ્યું.

અક્ષરજ્ઞાન અપાતું હતું તેવા પ્રસંગે આ પ્રૌઢ અશિક્ષિતોની મુલાકાત લેખકે લીધી છે. તેમનામાં અક્ષરજ્ઞાન મેળવવાની જરૂર કેળવવામાં કેટલી મુશ્કેલી છે તેનો પણ અનુભવ કરેલો છે. કારણ, તેઓ પોતે એમ કહે છે કે અમારે ભણવાની કંઈ જરૂર નથી; અમે તો ખેતરની મજૂરી કરીએ, અગર પટેલ કે શેઠ શાહુકારની મજૂરી કરી ગુજરાન ચલાવીશું; અમને અભણ હોવાથી કંઈ મજૂરી મળતી નથી એવું નથી. તેમને બ્યારે વધુ સમજાવીએ છીએ અને જણાવીએ છીએ કે બધાં કાપડાઓ પુષ્કળ હોય ત્યાં દરેક પ્રજાજનની ફરજ છે કે તેને કાપડાઓની સામાન્ય સમજ હોવી જોઈએ, લેવાડેવડના હિસાબોની પોતાના ખર્ચ પૂરતી તોંધ રાખવી જોઈએ. આપણાં વિકાસોના આદેશો બીજા પાસેથી સાંભળવા કરતાં પોતે થઈ વાંચી અને સમજે તોં કેટલો સંતોષ થાય ! વ્યવહારમાં, મુસાફરી કરતી વખતે, ધંધાઈ શહેરોમાં, જતી વખતે ભણતરની કેટલી કિંમત છે તે સમજ શકાય તેમ છે. વળી બ્યારે આપણાં કંઈ શારીરિક વિકાર કે ગામમાં અસ્વચ્છતાના કારણે કોઈ રોગચાળો થયો હોય તો ભણતરવાળા માણસો લોકોને કેવી રીતે સમજ આપી પોતાની આરોગ્યતા સંચાલવામાં મદદ કરે છે તે જણી શકાય તેમ છે. આ ઉપરાંત ગામડામાં આવતાં નાનાં નાનાં ઉલ્લોગો અને ખેતીવાડીને કેટલો સંબંધ છે, આપણી ગરીબ પ્રજાને ત્યાં થોડાં

વીધાંમાં કુટુંબનો નિર્વાહ ચલાવવાનો હોય ત્યાં ખેતી અને ખીજ ખેતીને લગતા નાના ઉદ્યોગો ભણવાની આવશ્યકતા માટે શિક્ષણની જરૂર છે.

આ બધું સમજાવતાં એ અભણ ભાઈઓ કહે છે કે અમે એ બધું અમારી આવડત પ્રમાણે કરીએ છીએ અને અડચણ આવે ત્યારે વેડી લઈએ; પણ આ મોટી ઉંમરે અમારે ભણવાની ઉપાધિ નેહતી નથી. સમગ્ર નિરક્ષરો કેટલીક બાબતો બળે જીતે તો તે ભણવાની હા પાડે છે અને શિક્ષક પોતાનું કાર્ય કરે છે. કહેવાનો હેતુ એ છે કે મહામુશીબતે શિક્ષકો પ્રચાર કરી અભણ લોકોને શીખવે; પણ પછી તેને જે આવડાસન આપ્યું હોય તેવી જાતનાં પુસ્તકો તેને વાંચવા ન મળે તો તે કેવળ નિરાશ થાય છે, એટલું જ નહિ પણ ખીજ નિરક્ષરો ભણવાં તૈયાર થતા અટકે છે. એટલે આજે આપણે જે સાહિત્ય વિપુલ પ્રમાણમાં નેહએ છીએ તે એ ગામડામાં જે હેતુથી આપણે નિરક્ષરોને અક્ષરજ્ઞાન આપ્યું છે તે હેતુઓ પાર પાડવા તેને પોતાના ઓછા બુદ્ધિવિકાસ છતાં સહજમાં સમજાય અને વાંચવા મન લક્ષ્યાય તેવી બાષામાં લખાયેલાં વૃત્તપત્રો ચિત્રપોથીઓ, પત્રિકાઓ, પુસ્તકો વગેરેની જરૂર છે. હમણાં હમણાં બુદ્ધને લગતી પ્રચારપત્રિકાઓ, રાષ્ટ્રીય યુદ્ધમોરચાને લગતાં ખેડૂતોને સંબોધાઈને તૈયાર થયેલાં પોસ્ટરોએ મુસાફરીમાં જતાં આવતાં તેમનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે, એ તેમની વાતો ઉપરથી સંહજ સમજાય છે. નિરક્ષરતાનિવારણના કાર્યમાં અને તે પછીના વાચન માટે પણ આવા જ પ્રયાસોની જરૂર છે. ગામડાના ખેડૂત કે મજૂરને પોતાનું જીવન કેમ ચલાવવું તે દર્શાવનારી ચિત્રપોથીઓ, વાર્તાઓ, તેમ જ ધાર્મિક મંત્રેલનોને લગતી કથાઓ, રાજ્યના કાયદા કાનૂનોની સમજાય તેવી પુસ્તિકાઓ, બહેનો માટે સામાજિક કાયદાઓ, શૃદ્ધઉદ્યોગો, ધાર્મિક વાતો, તેમ જ જીવનચરિત્રો તથા ગામડાના સમાચારો આપતી પત્રિકાઓ તેમને આકર્ષશે.

ગુજરાતભરમાં આ પ્રકારની પત્રિકાઓ રચાનિક કેળવણીના નિષ્ણાતો અને સામાજિક કાર્યકરોના સહકારથી તૈયાર થઈ સમૂહમાં વહેંચવામાં આવે અગર ઠાઈ પ્રકાશનસંસ્થા પાસે બહોળા પ્રમાણમાં તૈયાર કરાવી બહુ જૂજ કિંમતે વેચવામાં આવે અને ગામડામાં ફેલાવો થાય તો અક્ષરજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યા પછી પોતાની જવાબદારી જરાબર અદા કરવા માટે દરેક ભણેલો માણસ પોતાનો મત બદલશે અને રાષ્ટ્રીય જીવનમાં લોકો જે નીચલા યરમાં છે તેઓ પોતે પોતાના પર નિરક્ષરતાનું પડ છે તે દૂર ચલાવી ચતા લાભો વિચારતો થશે.

આપણાં સ્થાપિત થયેલાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનો આ હેતુ છે. ઈચ્છીએ કે આપણાં પુસ્તકાલયોમાં આપણી ગામડાની ગરીબ જનતાને જોઈતું સાહિત્ય આપણને વહેલી તકે મળે.

વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં પસાર થયેલા ઠરાવો

તા. ૧૧ મી ઑક્ટોબર ૧૯૪૨ ના રોજ શ્રી. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહના પ્રમુખપણા નીચે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ વડોદરાની ઑફિસમાં બપોરના સાડાંબાર વાગે વાર્ષિક સાધારણ સભા મળી હતી તેમાં નીચેના ઠરાવો પસાર થયા હતા:—

૧. તા. ૧-૮-૪૧ થી તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીના બાર માસનો ઑડિટરે તપાસેલો હિસાબ તથા વ્યવસ્થાપક મંડળનો રિપોર્ટ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. વ્યવસ્થાપક મંડળે નફાની કરેલી વહેંચણીની બલામણુમાં થોડાક ફેરફાર કરીને નીચે પ્રમાણે વહેંચણી કરવાનું નક્કી કરવામાં આવે છે:—

૩. ૩૦૪૦-૦-૮ ની વહેંચણી:

૧. રિઝર્વ ફંડ ખાતે	૭૬૦-૦-૦
૨. સભાસદોને શેરનું ચાર ટકા લેખે ડિવિડન્ડ વહેંચવા	૧૫૧૨-૨-૦
૩. નોકરોને એક માસનો પગાર બેનસ તરીકે	૩૪૪-૦-૦
૪. મંડળના નવ નોકરોને માસિક રૂ. ૨-૦-૦૦ પ્રમાણે મોંઘવારી બચ્ચુ આપવા	૨૧૬-૦-૦
૫. ઈન્વેસ્ટમેન્ટ રિઝર્વ ફંડ ખાતે લઈ જવા	૧૯૮-૧૦-૦
૬. આવતા વર્ષના નફાતોટા ખાતે લઈ જવા	૯-૪-૮

૩૦૪૦-૦-૮

“પુસ્તકાલય” માસિકના તંત્રીને માસિક ખાતેની વર્ષ દરમિયાન થયેલી ખચતમાંથી રૂ. ૫૦-૦-૦ બેનસના અને રૂ. ૨૪-૦-૦ (માસિક રૂ. ૨-૦-૦૦) પ્રમાણે મોંઘવારી બચ્ચુ આપવાનાં મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૩ સને ૧૯૪૨-૪૩ માટે સાધારણ સભાના પ્રમુખ તરીકે શ્રી. રા. રા. મુનુભાઈ શંકરભાઈ પટેલ અને ઉપપ્રમુખ તરીકે શ્રી. રા. રા. નાનાલાલ નાથાલાલ શાહે નીમવામાં આવે છે.

મંડળના ઑડિટર્સ તરીકે મેસર્સ આપાજી અમીન એન્ડ કું. ને રૂ. ૫૦-૦-૦ નો મહેનતાણાથી નીમવામાં આવે છે.

વ્યવસ્થાપક મંડળના સભાસદો પૈકી શ્રી. રા. રા. સુનીલાલ પુરુષોત્તમદાસ શાહે વડોદરા, શ્રી. રા. રા. રાવજીભાઈ જોરાભાઈ પટેલ-છેટાસા, અને શ્રી. રા. રા. વલ્લભભાઈ મૂળજીભાઈ પટેલ પ્રતિનિધિ સા. પુ. સાધી, એ ત્રણ વ્યવસ્થાપકો ચાલુ સાલે નિયમ મુજબ નિવૃત્ત થતા હતા પણ તેમની જગ્યાએ પ્રીબ કોષ્ટ હરીફ ઉમેદવાર નહિ હોવાથી વ્યવસ્થાપક મંડળના સભ્યો તરીકે તેમણે ચાલુ રહેવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

૪. સન ૧૯૪૨-૪૩નું અંદાજપત્ર નીચે પ્રમાણે મંજૂર કરવામાં આવે છે:

ઉત્પન્ન

પત્રોત્તુ કમીશન	૨૦૦૦-૦-૦
પુસ્તકોત્તુ કમીશન	૪૦૦૦-૦-૦
વ્યાજોત્તુ ઉત્પન્ન	૨૬૦૦-૦-૦
રૂ.	૮૬૦૦-૦-૦

ખર્ચ

પગાર	૪૪૦૦-૦-૦	વીમાત્તુ ગ્રીમિયમ	૨૦૦-૦-૦
પોસ્ટેજ	૪૦૦-૦-૦	સુસાધરી ખર્ચ	૫૦-૦-૦
છપામણ	૩૫૦-૦-૦	ગ્રાહીટ શી	૫૦-૦-૦
કંટીનન્ટ	૩૫૦-૦-૦	ગ્રાવિડન્ટ ફંડમાં મંડળનો ફાળો	૨૭૫-૦-૦
મકાનભાડું	૫૦૦-૦-૦	આકરિમક ખર્ચ	૧૨૫-૦-૦
ઇલેક્ટ્રીક ખર્ચ	૧૭૫-૦-૦		૬૮૭૫-૦-૦

ઉપર પ્રમાણે મંજૂર કરેલા ખર્ચની હદમાં રહીને એક હેડ નીચેથી બીજા હેડ નીચે ખર્ચ કરવાની સત્તા વ્યવસ્થાપક મંડળને આપવામાં આવે છે.

ખ. વ્યવસ્થાપક મંડળે ઠરાવ નં. ૭૪ તા. ૫-૪-૪૨ થી મંડળના રેટાફ માટે જે ગ્રાવિડન્ટ ફંડની ચોજના નક્કી કરી છે તેને આ સભા બહાલી આપે છે.

ફ. પેટા નિયમોની કલમ ૭ માં સુધારા વધારા કરીને નીચે પ્રમાણેની કલમ નં. ૭ મંજૂર કરવામાં આવે છે:

કલમ નં. ૭. મંડળને નોંધવાની અરજી કરનાર મૂળ સભાસદો ગણ્યાશે, અને તે સિવાય સભાસદ થનાર ઇસમ

ક. વડોદરા રાજ્યનો રહીશ હોવો જોઈએ.

જ. તે અઠાર વર્ષનો અગર તેથી વધારે ઉંમરનો હોવો જોઈએ.

ગં. તેણે ઠરાવેલા નમુના પ્રમાણે દાખલ થવા અરજ કરવી જોઈશે; તે અરજ વ્યવસ્થાપક મંડળે બહુમતીથી સ્વીકારેલી હોવી જોઈશે; અને

ઘ. તેણે ઓછામાં ઓછો એક શર ભેગો જોઈશે.

ઙ. વડોદરા રાજ્યમાં આવેલું દરકોષ પુસ્તકાલય, સહકારી મંડળો વા ડેવલપ્મેન્ટ સંસ્થા પોતાના નામે શેર ધારણ કરી શકશે અને જે તે સંસ્થાના મંત્રી વા વ્યવસ્થાપક મંડળના અન્ય સભ્ય પોતાના વ્યવસ્થાપક મંડળના ઠરાવથી જે તે સંસ્થા માટે સભાસદના સંધળા હક્ક ભોગવશે.

ચ. કોઇપણ સભાસદ આ મંડળના ૪૦ કરતાં વધારે શેર ખરીદ કરી શકશે નહિ.

ઉપરના ૭ ઠરાવ સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

વડોદરા,

તા. ૧૧-૧૦-૪૨ }

નાનાલાલ નાથાલાલ શાહ

પ્રમુખ

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળના વ્ય. મં. ની વાર્ષિક સભા

(વ્ય. મં. ના સભ્યો ઉપર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલ કામકાજ)

વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળની કારોબારીની સન ૪૨-૪૩ ની વાર્ષિક સભાનું કામ, સાલાનુબાદ બેઠક ભરીને ન કરતાં, પરિપત્રથી કરી લેવાનું ફરમાન, મંડળના પ્રમુખ સાહેબનું થવાથી, કાર્યક્રમનો પરિપત્ર ફેરવતાં, ૧ શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ, ૨ શ્રી. રામભાઈ કા. પટેલ, ૩ શ્રી. નટવરલાલ જિ. શાહ, ૪ શ્રી. સુનીલાલ મ. દેસાઈ, ૫ શ્રી. કાવસજી એ. ગણુદેવીઆ, ૬ શ્રી. કલ્યાણરાય ન. જોશી, ૭ શ્રી. જયવતીબહેન ન. દેસાઈ અને ૮ શ્રી. જેઠાભાઈ લા. પટેલ એ સભ્યોના લેખી અભિપ્રાય મળેલા. તેમાં પહેલા છ સભા સદાએ સૂચવેલા કાર્યક્રમને સર્વોચ્ચ સંમતિ આપી છે. અને છેલ્લા બેએ આંશિક સંમતિ આપી છે. આ પ્રમાણે આવેલા લેખી અભિપ્રાયો તા. ૨૭-૯-૪૨ ના રાજ્ય મંડળના પ્રમુખ રા. બ. શ્રી. ગોવિંદભાઈ હા. દેસાઈ સાહેબ રૂબરૂ કરતાં બહુમતીના ધોરણે નીચેનાં કામો બહાલ કરવામાં આવ્યાં છે:—

- ૧ તા. ૧-૩-૪૨ની કારોબારી સભાએ પગારવધારો તથા પ્રો. ફંડની યોજનાનો અમલ મંજૂર કરેલો તે અન્વયે જ સહમંત્રી રા. નાણુકલાલ નં. ચૌકસીના પગાર ખાતે વધુ ખર્ચાયેલા રૂ. ૩૫), ૬ રાજ્ય પ્રચારક શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલના પગારવધારા ખાતે ખર્ચાયેલા રૂ. ૨૮) તથા ક. શ્રી. નાણુકલાલ નં. ચૌકસી અને શ્રી. વલ્લભભાઈ મૂ. પટેલના પ્રો. ફંડ . સાતે ખર્ચાયેલા રૂ. ૩૫-૧૧-૦ ના બજેટ ઉપરાંતના ખર્ચને બહાલી આપવામાં આવે છે.
- ૨ સન ૧૯૪૧-૪૨ ના ઉત્પન્ન ખર્ચનો હિસાબ તથા અહેવાલ મંજૂર રાખવામાં આવે છે.
- ૩ સન ૧૯૪૨-૪૩ નું રા. ૪૪૫૦)ના ખર્ચનું અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને તે પ્રમાણે ખર્ચ કરવાની મંત્રીને સત્તા આપવામાં આવે છે.
- ૪ તા. ૧-૩-૪૨ ની કારોબારી સભામાં સ્વીકારાયેલી પ્રો. ફં. ની યોજનાનો કલમ ૫ ને નીચે પ્રમાણે છે તે, જરોડા બેંકે, દ્રવ્યસંચય નામનું સ્વતંત્ર ખાતું ખોલવાની ના પાડવાથી રદ કરવામાં આવે છે. “ કલમ ૩ પ્રમાણે સર્વ નોકરોની દર માસે એકઠી થતી રકમ, જરોડા બેંકમાં દ્રવ્યસંચય નામના ખાતાથી, રાજ્ય પુ. મંડળના નામે એકસહા જમા મૂકવી અને તેનું જે વ્યાજ મળે તે જે તે નોકરના ખાતામાં એકઠી થયેલી રકમના વરાડે વર્ષ આખરે જમા આપવું.”
- ૫ જરોડા બેંકે દ્રવ્યસંચય ખાતું ખોલવાની ના પાડવાથી, મંડળના જે તે નોકરના પ્રોવિડન્ટ ફંડની રકમ, રાજ્ય પુ. મંડળના ખોપડે જમા રાખવી અને તેનું વ્યાજ જરોડા બેંકના સેવિંગ ખાતાના જે તે વખતના ધોરણ મુજબ વર્ષ આખરે ગણી જે તે નોકરના ખાતામાં જમા આપવું.

૬ બે પ્રાંત વચ્ચે એક પગારદાર પ્રચારકની યોજના હાલના ચાલુ ધોરણે જારી રાખવી.

વસો,
૧-૧૦-૪૨

રામભાઈ કા. પટેલ
મંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો

સને ૧૯૪૧-૪૨ ની સાલનો

અહેવાલ

મુજ મહારાજા,

૧. પૂરી થયેલી સન ૧૯૪૧-૪૨ની સાલનો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો વિગતવાર આનંદ થાય છે. અહેવાલ આપની સમક્ષ રજૂ કરતાં આનંદ થાય છે.

૨. વડોદરા રાજ્યની જ નહિ, પણ હિંદભરની સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના આદ્ય પ્રવર્તક કે. શ્રીમંત સયાજીરાવ મહારાજ સાહેબે સન ૧૯૧૨ માં સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરી કલેખના સભ્યો સમક્ષના પ્રવચનમાં જાહેર કરેલું કે—

“ પુસ્તકાલયનો લાભ થોડાં અંગ્રીજી બહેણાં જ હો એવી મર્યાદા (આંટ) ન રાખવી જોઈએ; પરંતુ તે લાભ વધારેમાં વધારે કવી રીતે લઈ શકે એ જ હેતુ સતત લક્ષમાં રાખવો જોઈએ. એ જ હેતુથી મેં આખા રાજ્ય માટે ત્રામ પુસ્તકાલયોની યોજના ઘડાવી છે. એ યોજના પાર પાડવા માટે પ્રજાએ પોતાની શક્તિ અનુસાર પોતાનો હિસ્સો આપવાની જરૂર છે. મહેનત કર્યા વગર કંઈ પણ કામ બનતું નથી. સ્વાર્થત્યાગ કર્યા વગર જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. ”

શ્રીમંત સરકારની એ મહત્ ભાવનાની સિદ્ધિ અર્થે અને તેઓશ્રીનો આદેશનું પ્રયાશક્ય પાલન કરી દેખાડવાની પ્રજાને તક મળે એટલા ખાતર સન ૧૯૨૫ માં રાજ્યનાં મોટાં પુસ્તકાલયોની પ્રથમ પરિષદ ગણુદેવી મુકામે બરાઈ. તે વખતથી જ આ મંડળનો ઉદ્ભવ વાસ્તવિક રીતે થયો ગણી શકાય. સન ૧૯૨૫ થી ૧૯૨૯-૩૦ લગી મંડળની પ્રવૃત્તિ વર્ષે વર્ષે પરિષદ બરવા પૂરતી જ હતી; પણ તે પછી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને મદદ આપવાના સરકારી ધોરણે મંડળને રૂ. ૧૦૦૦ ની વાર્ષિક મદદ આપવાની યોજના મંજૂર કરવાની શ્રીમંત સરકારે કૃપા કરી અને પાટણમાં મળેલી પાંચમી પરિષદે મંડળનું બંધારણ ઘડ્યું ત્યારથી મંડળની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ ક્રમે ક્રમે અસ્તિત્વમાં આવી છે.

૩. મંડળના ઉદ્દેશ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) રાજ્યના ચારે પ્રાંતમાં વિખરાયેલાં પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની પ્રગતિ સાધવી અને તેમને સુવ્યવસ્થિત બનાવવાં; (૨) પુસ્તકાલય વિદ્યાળાં ગામોએ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવામાં ખાતાને સહકાર આપવો; (૩) પુસ્તકાલયોના કાર્યકર્તાઓ વચ્ચે તથા સરકાર અને રચાનિક સંસ્થાઓ સાથે સહકાર સાધવો; (૪) પ્રજામાં વાચનનો શોખ

ફેલાવવો; (૫) પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિઓષક સાહિત્ય-પ્રકટ કરવું;-(૬) શિષ્ટ સાહિત્યના વાચનનો પ્રચાર વધારવો; (૭) પુસ્તકાલયનું વહીવટી કામ શીખવવા તાલીમ વગેરે ભરવા યા ભરાય તેમાં મદદ કરવી; (૮) ખાતાના સહકાર અને સલાહ મુજબ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનો પ્રચાર કરવો અને તપાસણીનું કામ કરવું.

૪. ઉપરના ઉદ્દેશો વ્યવસ્થિત રીતે પાર પાડવા માટે પ્રાંત, મહાલ અને જૂથ મંડળો

પેટા મંડળો

રચવામાં આવ્યાં છે. આ મંડળો રાજ્ય પુ. મંડળની સલાહ ને દોરવણી મુજબ ખાતાના ક્ષેત્રમાં યથાશક્તિ કાર્ય કરે છે. પૂરા થયેલા વર્ષ દરમ્યાન વડોદરા, નવસારી, મહેસાણા અને અમરેલી એ ચારે પ્રાંતમંડળોની વાર્ષિક સભાઓ મળી હતી. તેમના અહેવાલનો સારમાગ પુસ્તકાલય માસિકના ૧૯૪૧ ના નવેમ્બર અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. મહાલમંડળો તથા જૂથમંડળો પણ બધા જ મહાલોમાં યોગ્યતાં છે, પણ તે બધાં હજુ પૂરાં જગતાં બન્યાં નથી. જેઓ જગતાં છે, યાને જેમની વાર્ષિક સભાઓ અહેવાલના વર્ષે ભરાઈ છે, તેવાં જૂથ તથા મહાલમંડળોનાં નામ નીચે પ્રમાણે છે:—

(૧) જગતાં જૂથમંડળો

વડોદરા પ્રાંત:—(૧) ડેસર (૨) બચાર (૩) વેમાર (૪) સોખડા રાણ (૫) ભાદરજ (૬) આસોજ (૭) દરાપુરા (૮) વેળપુર (૯) રથું (૧૦) કેરીન્દ્રા તા. સંખેડા (૧૧) વસો (૧૨) મકરપુરા (૧૩) સોખડા (૧૪) દશરથ (૧૫) શિનોર (૧૬) પેટલાદ (૧૭) સોહજા (૧૮) વરણામા. મહેસાણા પ્રાંત:—(૧૯) વેળપુરા (૨૦) વાઘમ (૨૧) પલીપડ (૨૨) કીનાડે (૨૩) કંબોઇ (૨૪) કમાણા (૨૫) બોકરવાડા (૨૬) દેણપ (૨૭) સંડેર (૨૮) વામન (૨૯) કડી (૩૦) નારીપુર (૩૧) કંડ (૩૨) ડાંગરવા (૩૩) વડુ (૩૪) ખાવડ (૩૫) ડાણ (૩૬) સુરજ (૩૭) રાજપુર. નવસારી પ્રાંત:—(૩૮) ગણદેવી (૩૯) ગડત (૪૦) અંબેડા (૪૧) ધમગાજા (૪૨) પલસાણા (૪૩) નવસારી. (ગઇ સાલ ૩૯).

(૨) જગતાં મહાલમંડળો

વડોદરા પ્રાંત:—(૧) વડોદરા (૨) શિનોર (૩) સાવલી (૪) ડમોઇ (૫) વાપોડીયા (૬) પેટલાદ (૭) ભાદરજ (૮) કરજળ (૯) પાદરા (૧૦) સંખેડા (૧૧) તિલકવાડા; મહેસાણા પ્રાંત:—(૧૨) ચાણુરમા (૧૩) કડી (૧૪) વિઝાપુર (૧૫) કલોલ (૧૬) સિદ્ધપુર (૧૭) વિસનગર (૧૮) ખેરાળુ (૧૯) આતરમુંઝાં (૨૦) દારીજ (૨૧) પાટણ (૨૨) મહેસાણા; નવસારી પ્રાંત: (૨૩) ગણદેવી (૨૪) પલસાણા (૨૫) માંગરોળ (૨૬) નવસારી (૨૭) મહુવા; અમરેલી પ્રાંત: (૨૮) દામનગર (૨૯) અમરેલી (૩૦) ખાંભા (૧) કોડીનાર. (ગઇ સાલ ૩૨).

જે મહાલ મંડળોની સભા ભરાયાનાં નિવેદનો તેમ દિસાગ અમારા તરફ આવ્યાં છે, તેમની જ ગણતરી કરેલી છે.

જૂથ મંડળો તથા મહાલ મંડળોમાં છેલ્લાં ચાર વર્ષો દરમ્યાન આવેલી જનશ્રુતિ અહેવાલવાળા વર્ષમાં એકંદરે ટકી રહેલી જણાય છે. છતાં મહેસાણા અને અમરેલી પ્રાંતની

ન્યૂય મંડળની તથા નવસારી અને અમરેલી પ્રાંતની મહાલ મંડળોની પ્રવૃત્તિ મેળા પડેલી દીસી આવે છે, જેની નોંધ સદરહુ જાને પ્રાંતનાં જવાબદાર મંડળોએ લેવી ધટે. છઠ્ઠીએ છીએ કે એકવાર કામ કરતાં છતાં હાલમાં શિથિલ બનેલાં તેમજ મૂળથી જ ઊંધતાં રહેલાં મંડળો નવીન વર્ષ દરમ્યાન ઊંધ ઉડાડી દહન પેતપેતાની ફરજે બજાવવા મંડી પડશે. વાર્ષિક અહેવાલ તો વર્ષ પૂરૂં થતાં જ મોકલી આપવાનો વહીવટ રાખવાની મહાલ મંડળોના મંત્રી મહાશયેને અમારી હંમેશની માફક આગ્રહભરી વિનંતિ છે, જેથી વરણતઃ જગતાં ને કામ કરતાં મંડળોની ગણુનાં પણ ઊંધતાંની કોટિમાં થવાનો સંભવ ન રહે. વળી એકલો હિસાબ માત્ર ન આવે પણ વર્ષ દરમ્યાન કરેલી કામગીરીનો અહેવાલ પણ આવે એ ખાસ ઇચ્છવા-યોગ્ય ગણીએ છીએ. જે તે પ્રાંતમાં આવેલાં તમામ મહાલ મંડળોએ આમ કયું છે કે નહિ તે જોવાની જે તે પ્રાંત મંડળની ફરજ હોઈ જે તે સાત્રે ભરાતી વાર્ષિક સભા વખતે મંડળના અહેવાલમાં આ બાબતની ખાસ નોંધ લઈ શિથિલ મહાલ મંડળોને ટકારવાની પદ્ધત અખત્યાર કરવા પ્રાંત મંડળને ખાસ બલામણુ કરીએ છીએ એ જ પદ્ધત ન્યૂય મંડળો પરત્વે મહાલ મંડળોએ પણ સ્વીકારવી રહી.

૫. રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિને સંગઠિત બનાવી એનું તંત્ર એકંધાર અને સુવ્યવસ્થિત ચલાવવાની યોજનાઓ વિચારવા તથા પોતાની મહત્ત્વાકાંક્ષાઓ અને જોછતી સવસ્તો તથા રાહતોની માગણી પુસ્તકાલય ખાતા આગળ તેમજ શ્રીમંત સરકાર સમક્ષ સમૂહગત રીતે રજૂ કરવાના આશયથી સને ૧૯૨૪-૨૫ થી શરૂ થયેલી પરિષદ પ્રવૃત્તિને મંડળે જારી રાખી છે, એટલું જ નહિ પણ સમસ્ત રાજ્યની પરિષદો ઉપરાંત પ્રાંત વ મહાંક પરિષદો ભરવાનું ધોરણુ સન ૧૯૩૦ થી સ્વીકાયું છે. દર પાંચ વર્ષે રાજ્ય પરિષદ, ત્રણ વર્ષે પ્રાંત પરિષદ અને બાકીનાં દર વર્ષે મહાલ પરિષદ ભરવાની નીતિ જાહેર કરાઈ છે. તે મુજબ અહેવાલવાળું વર્ષ પ્રાંત પરિષદ માટેનું હતું. છતાં રાજ્ય પરિષદ ભરાયા પછી ત્રીજે વર્ષે પ્રાંત પરિષદ ભરાય ને તે પછી પાંચમે વર્ષે રાજ્ય પરિષદ ભરાય તે પહેલાં ચોથે વર્ષે પાણું મહાલ પરિષદ ભરવાનું રહે એ કમ વ્યાપકારિક દષ્ટિએ બરાબર નહિ લાગવાથી, તેમજ મહાલ પરિષદોએ લાંબા ત્રણ વર્ષ વિચારેલા પ્રશ્નો ચોથા વર્ષે પ્રાંત પરિષદોમાં વિચારાયા બાદ પાંચમે વર્ષે સીધાં રાજ્ય પરિષદમાં વિચારાય એ પદ્ધત વધારે આવકારલાયક હોવાથી અહેવાલવાળા વર્ષે મહાલ પરિષદો ભરવાની જ બલામણુ કરવામાં આવેલી. પણ લદાઈના તેમજ મોંઘવારીના સંજોગેને લઈ માત્ર છ જ મહાલ પરિષદો અહેવાલવાળા વર્ષે ભરાઈ શકેલી. મહેસાણા પ્રાંતનાં ધીજોળ ગામે પ્રાંત પરિષદ નોતરવાનો પણ ઉત્સાહ અહેવાલવાળા વર્ષે દેખાડેલો. અહેવાલના વર્ષ દરમ્યાન ભરાયેલી પરિષદોની રચણ, તારીખ વગેરેની હકીકત પરિશિષ્ટ ૪ થામાં સામેલ રાખી છે.

૬. મંડળની ચાલુ કામગીરી ઉપરાંત (૧) ગ્રામ પુસ્તકાલયો માટે સરતી કિંમતનાં મકાનોની યોજના તૈયાર કરવા માટે નીમાયેલી સમિતિ પાસે

અમલી કાર્ય

૬૦૦ × ૩ = ૧૮૦૦] ની યોજના (પ્લાન સાથે) મેળવી લેવાનું;

તેમજ મંડળની કારોબારીની ગણ સાલની વાર્ષિક સભાએ

કરાવ્યા પ્રમાણે (૨) બંધારણ સમિતિએ સુધારેલા બંધારણના સુસંધાને “ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં પ્રસિદ્ધ કરાવી તેની છૂટી નકલો કારોગારીના સંખ્યે ઉપરાંત પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળો તરફ મોકલી આપી તેમના અભિપ્રાયો મંગાવવાનું (૩) મંડળના મહેકમની શ્રેડ તથા પ્રેવિડન્ટ ઇન્ડની યોજના માટે નીમાયેલી સમિતિનો નિર્ણય મેળવી કારોગારી પાસે બદાલ કરાવી લેવાનું (૪) રવ. મો. ન. અમીન રમારક ઇન્ડની રકમનું ફરદ કરી પુ. સ. સ. મંડળને રકમ સોંપી આપવાનું (૫) ગ્રામ વાયક મંડળો સ્થાપવા માટે જરૂરી પ્રચાર કરવાનું, તથા (૬) પત્રવ્યવહાર દ્વારા પુસ્તકાલય શિક્ષણની મૂળ યોજના અધિ રાખવી કે કેમ તે પ્રશ્નની વિચારણા માટે નીમાયેલી સમિતિનો નિર્ણય મેળવવાનું અંમલ કરી અહેવાલવાળા વર્ષ દરમ્યાન મંડળના મહેકમે કયું છે.

૭. ઉપરોક્ત પ્રાંત, મહાલ અને જૂથ મંડળોની પ્રવૃત્તિ ઉપરાંત રાજ્ય મંડળે સમગ્ર રાજ્ય માટે જે કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડી છે, તેમાંની એક શિક્ષણ વર્ગ પ્રવૃત્તિ શિક્ષણવર્ગોની છે. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં સારી સંગીનતા સાધવા માટે તાલીમ લીધેલા અધ્યાપકોની સંખ્યા વધારવાના આશયથી પ્રાંતવાર શિક્ષણવર્ગો યોજવાની પ્રથા મંડળે પુસ્તકાલય ખાતાની ફરમાશથી સન ૧૯૩૧ થી આગ્રહપૂર્વક આણુ કરી છે. તે મુજબ અહેવાલના વર્ષ દરમ્યાન મહેસાણા પ્રાંત માટે દેહગામ કરખામાં સન ૧૯૪૨ ના મે માસની તા. ૪-૫-૬ ના દિવસોએ, અને વડોદરા પ્રાંત માટે શિનોર મહાલના બરકાલ ગામે એ જ માસની તા. ૧૮-૧૯-૨૦ મી તારીખોએ એમ બે વર્ગો ભરવામાં આવ્યા હતા, અને તેનો લાભ અનુક્રમે ૨૩ અને ૫૪ જણે લીધો હતો. અહેવાલના વર્ષે એ રીતે કુલ ૭૭ જણને પુસ્તકાલયના વહિવટી તથા પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણ કામની આવશ્યક તાલીમ આપવામાં આવી હતી. આર્થિક તેમજ અન્ય વ્યવહાર કારણોને લઈ સન ૧૯૩૬-૪૦ ની સાલથી મંડળે દરસાલ ચારે પ્રાંતના વર્ગ ભરવાને બદલે બધા પ્રાંતના વર્ગો ભરવાની નીતિ સ્વીકારી હોવાથી મહેસાણા તથા વડોદરા એ બે જ પ્રાંતોના વર્ગો અહેવાલના વર્ષે ભરવામાં આવ્યા હતા. શરૂ થયેલા નવા વર્ષમાં એ જ ધોરણે નવસારી અને અમરેલી પ્રાંતોના વર્ગો ભરવાની ગોઠવણ છે. શિક્ષણ વર્ગોને અંગે મંડળના નિવેદનના વર્ષે રા. ૨૩૬-૦-૯ નો ખર્ચ થયો છે. વર્ગમાં અપાતી તાલીમના પ્રતાપે પુસ્તકાલયોનું વર્ગીકરણ વગેરે કરી નાખી પુસ્તકાલયને વ્યવસ્થિત કરી નાખવાનો ઉત્સાહ તો લગભગ બધાને પ્રગટે છે, પણ તેને આચારમાં યુક્ત બતાવવાનું બધા તરફથી નથી બનતું એ ખેદનો વિષય છે. આશા રાખીશું કે નવીન વર્ષ દરમ્યાન એ ઉત્સાહ સર્વત્ર મૂર્ત સ્વરૂપ લેશે. મુશ્કેલી જણાય ત્યાં પ્રાંત પ્રચારકનું આગમન પોતાને ત્યાં થાય ત્યારે તેની મદદથી વર્ગીકરણની કામગીરી નિયમસર પૂરી કરી લેવાની કાળજી તાલીમ લીધેલા મંત્રી બાઈએ તો ખસુંસ રાખે.

૮. પુસ્તકાલય સંસ્થાનું તંત્ર મુખ્યવસ્થિત રીતે ધોરણસર ચાલે તેટલા માટે તેમની તપાસણી થતી રહેવાની અને સ્થાનિક કાર્યકર્તાઓને પડતી ને નડતી મુશ્કેલીઓનું નિવારણ કરી યોગ્ય તે દોરવણી ને સમજૂત વખતોવખત આપતા રહેવાની જરૂર છે. આ કાર્યની જવાબ

દારી શ્રીમંત સરકારે મહાલ શાળાધિકારીઓને શિર રાખી છે, તેમના એ કાર્યની પ્રતિભા

પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના રસિયા, બોમિયા ને સેવાભાવી શિક્ષકો જે જે મહાસે મળી આવે તે તે મહાસે તેઓને માનદ પ્રચારક તરીકે નીમવામાં આવે છે. અહેવાલના વર્ષે એવા ૧૨ માનદ મહાસ પ્રચારકોએ ૬૩ પુસ્તકાલયોની ભેટ લીધી હોવાનું જણાયું છે. માનદ મહાસ પ્રચારકો ઉપરાંત પ્રાંત પ્રચારકો નીમવાની નીતિ સન ૧૯૩૫-૩૬ થી મંડળે સ્વીકારી છે. આર્થિક તેમજ વ્યવહાર કારણોસર જે પ્રાંત વચ્ચે એક પ્રચારક રોકવાનું ધોરણ સન ૧૯૩૬-૪૦ થી સ્વીકારવામાં આવ્યું છે ને પ્રચારકોની નિમણૂક તથા દોરવણીની જવાબદારી, પ્રાંત મંડળોની સમ્મતિપૂર્વક, રાજ્ય મંડળે સંભાળી લીધી છે. તદ્દનુસાર નિવેદનના વર્ષે વડોદરા અને નવસારી પ્રાંતોના પ્રચારક તરીકે રા. હગનભાઈ મયુરભાઈ પટેલની, તથા મહેસાણા ને અમરેલી પ્રાંતો માટે રા. બાઈશંકર ટીકાભાઈ દાકરની નીમણૂક ચાલુ રાખવામાં આવી હતી.

પૂરા થયેલા વર્ષ દરમ્યાન રા. હગનભાઈએ ૧૬૯ વડોદરા પ્રાંતનાં તથા ૭૭ નવસારી પ્રાંતનાં મળી કુલ ૨૪૬ ગામોની ફેરણી કરી છે. એમની એકંદર કામગીરી ૨૭૫ દિવસની થઈ છે. ત્યારે રા. બાઈશંકરે ૨૩૦ મહેસાણા પ્રાંતનાં અને ૫૩ અમરેલી પ્રાંતનાં મળી કુલ ૨૮૩ ગામોની ફેરણી કરી છે. એમની એકંદર કામગીરી ૨૯૩ દિવસની થઈ છે. પૂરા થયેલા વર્ષ દરમ્યાન પચાસદાર પ્રાંત પ્રચારકો દ્વારા નીચે પ્રમાણે કુલ ૫૨૯ પુસ્તકાલયોની તપાસણી સુવ્યવસ્થા પુસ્તકવિધિ અને વર્ગીકરણને લગતી કામગીરી થઈ શકી છે:—

વડોદરા પ્રાંત	મહેસાણા પ્રાંત	નવસારી પ્રાંત	અમરેલી પ્રાંત	કુલ
૧૬૯	૨૩૦	૭૭	૫૩	૫૨૯

આ સંખ્યામાં વર્ષ દરમ્યાન રાજ્ય પ્રચારકની ફેરણીની ૫૩ અને માનદ મહાસ પ્રચારકોની કામગીરીની ૬૩ સંસ્થાઓ ઉમેરતાં અહેવાલના વર્ષે કુલ ૬૪૫ પુસ્તકાલયોની તપાસણી પ્રચારક સંસ્થા દ્વારા મંડળે કરી છે. આ સંખ્યા ગઈ સાલ કરતાં ૯૪ જેટલી વધારે છે, તેની સસંતોષ નોંધ લઈએ છીએ. આ પ્રચારક સંસ્થા શરૂ થયેલા નવા વર્ષમાં પણ ચાલુ રાખવાની મંડળની નેમ છે. આશા રાખવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ અને વ્યવસ્થાપકો પ્રચારકોના આગમનને વધારી લઈ તેમની મદદથી પોતપોતાના પુસ્તકાલયને સુવ્યવસ્થિત બનાવવાની તથા જણાવેલી નીતિઓ તત્કાળ દૂર કરવાની પોતાની ફરજ યોગ્ય રીતે અદા કરતા રહેશે. પ્રાંત પ્રચારકોએ તપાસેલાં ૫૨૯ પુસ્તકાલયોમાંથી જેમનું પુસ્તકવિધિ તથા વર્ગીકરણનું કામ દરેકા ધોરણ પ્રમાણે પૂરું થયેલું છે, તેમની સંખ્યા પ્રાંતવાર નીચે પ્રમાણે છે:—

વડોદરા પ્રાંત	મહેસાણા પ્રાંત	નવસારી પ્રાંત	અમરેલી પ્રાંત	કુલ
૧૬૩	૧૫૮	૭૬	૩૬	૪૩૩

ઉપર પ્રમાણે ૪૩૩ પુસ્તકાલયોનું કામ પૂરેપૂરું થયેલું હોવાનું અહેવાલના વર્ષની તપાસણીમાં જણાયું છે; બાકીનાનું એ કામ ફોર્મને અભાવે શરૂ કરાવી શકાયું નથી કે થોડુંક શરૂ કરી આપી બાકીનું પૂર્ણ કરી લેવાની આવશ્યક બધી સમગ્રૂત પ્રચારકોએ આપી છે. આ આંકડો ગઈ સાલ આ ખાતે નોંધાયેલી ૪૭૨ ની સંખ્યામાં ઉમેરતાં એકંદર ૯૦૫

પુસ્તકાલયોનું વર્ગીકરણનું કામ, ખાતાએ દરાવેલા ધોરણે, પૂરું થયું હોવાનો આશરો નીકળે છે. પ્રચારકોનાં નામ તથા તેમની કામગીરીનો ખ્યાલ મેળવવા પરિશિષ્ટ ૫ મું જેવા વિનંતિ છે. માનદ પ્રચારક ભાષ્યોની નિઃસ્વાર્થ સેવા બદલ તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

અહેવાલના વર્ષમાં માનદ પ્રચારકોની સેવામાં કંઈક મંદતા આવેલી જણાય છે, તે પ્રાંત પ્રચારકોની કામગીરી વધારે વ્યવસ્થિત અને કારગત બની છે એટલે માનદ પ્રચારકોને ફરવાની ખાસ જરૂર નથી એવી માન્યતાને લીધે હોય એ બનવાનોગ છે. પરંતુ સ્થાનિક મુશ્કેલીઓના નિવારણ માટે તેમજ પ્રાંત પ્રચારકોએ કરેલી સૂચનાઓનાં અમલ માટે જરૂરી માર્ગદર્શન ને સહાય આપવાનું કામ તો માનદ પ્રચારકો દ્વારા જ સિદ્ધ થઈ શકે. એટલા માટે આશા રાખીશું કે જે મહાસોમાં માનદ પ્રચારકોની નિમણૂક જ ન થઈ હોય તેવા મહાસોમાં એ કાર્ય કરવાને ઉત્સાહી શિક્ષક આગળ આવશે ને જે મહાસોમાં માનદ પ્રચારકો નિમાવા હોય છતાં ચાંત હોય તેઓ સ્વીકારેલી એ સ્વયંસેવા મથાશક્તિ બજાવવા માંડશે.

૬. તપાસણી ઉપરાંત, દર સાલ ૫૦ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાની શ્રીમંત સરકારની

નીતિને ધર લાવવામાં પણ આ મંડળ પુસ્તકાલય ખાતાને

નવીન પુસ્તકાલયો પોતાના પ્રચારકો દ્વારા પૂરતો સાચાં આપે છે. અહેવાલના વર્ષે

સરકારી બજેટની કાપકુપને કારણે ૩૦ જ નવીન પુસ્તકાલયો

ઉઘાડવાનું હરેલું. તે વ્યાપ્તમાં પચ્ચવહાર, રૂબરૂ મુલાકાત વગેરે દ્વારા મંડળે પુસ્તકાલય ખાતાને સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો હતો. શાળાવાળું એક પણ ગામ પુસ્તકાલય વિનાનું ન હોય એવી સ્પૃહણીય રીતિ પ્રાપ્ત કરવાનું માન, આ સાલ, મહેસાણા પ્રાંતના વિસનગર તથા હારીજ મહાસોને મેળવી આપવા બદલ એ મહાસોના કાર્યકર્તાઓને ધન્યવાદ !

૧૦. પ્રત્યેકકારક પુસ્તકાલય પ્રતિષ્ઠિત મહત્ત્વ જનસમૂહને સમજાવવા કાળે દર વર્ષે

વસંતપંચમીનો દિવસ ખાસ પુસ્તકાલય પર્વણી તરીકે ઉજવ-

વાનું ધોરણ છેલ્લાં અગિયારેક વર્ષથી મંડળે સ્વીકાર્યું છે. તે

સુખ્ય એ મંગળ પર્વ દર વર્ષે અનેક રથને ઉજવાય છે; અને

સરઘસ, પુસ્તકવાચન, પુસ્તક-પ્રદર્શન, વાર્તાકથન, રમતગમત, સભા-સંગ્રહનો, સંભાષણ, રથાનિક પુસ્તકાલય સંસ્થાના કાર્ય ને હિસાબની રજુઆત, બજનમંડળો વગેરે વિવિધ કાર્યક્રમ રખાય છે. નિવેદનના વર્ષે આ પર્વણી ઉત્સવ ચારે પ્રાંતમાં અનેક રથને ઉત્તરો હતો. એમાંથી છત્રીસ રથોના અહેવાલ મંડળ તરફ આવેલા તેનો સાર ‘પુસ્તકાલય’ માસિકના સન ૧૯૪૨ ના ફેબ્રુઆરી-માર્ચના અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે. આ નવીન વર્ષે પર્વણી ઉત્સવ વધુ રથને ઉત્સાહવેરે ઉજવાય એવા સાનુકૂળ સંજોગો. પ્રાપ્ત થાય તે માટે પરમકૃપાળુ પરમાત્માને પ્રાર્થના ચુમ્બરીએ છીએ.

૧૧. જનતા શિષ્ટ વાચન તરફ આકર્ષીત અને એકા સાહિત્યને બદલે જીવન-

ચરિત્ર કે જીવનવિકાસમાં ઉપયોગી થઈ પડે એવા અન્ય

શિષ્ટવાચન પ્રચાર વિષયોના વાચન તરફ વળે એ સદ્દેશુથી મંડળે શિષ્ટવાચનની

પરીક્ષાની યોજના છેલ્લાં અગિયારેક વર્ષથી હાથ ધરી છે. નિવેદનના વર્ષે પણ એ યોજના ચાલુ રખાઇ હતી.

નિવેદનના વર્ષ દરમ્યાન એ પરીક્ષાઓ યોજાઇ હતી. ૨૧મી પરીક્ષા કાકાસાહેબ કાલેલકર કૃત સ્મરણ યાત્રાના પ્રેરણાત્મક જીવનપ્રસંગોની રખાઇ હતી, જેમાં ૧૪૧ ભાષા બહેનો બેઠાં હતાં ને ૧૧૯ ઉત્તીર્ણ થયાં હતાં; ત્યારે ૨૨મી પરીક્ષા સ્વ. મો. ન. અમીન રમારક ગ્રંથમાળાના પ્રથમ પુષ્પ તરીકે પ્રસિદ્ધ કરાયેલ “ સ્વર્ગોત્તું દોહન ” એ નામના પુસ્તકની જુગાઇ માસની ૨૧મી તારીખે લેવાઇ હોઇ તેનો લાભ ૧૧૯ જણે લીધો છે. આ યોજના અંગેની ધનામવહેચણી ખાતે રૂ. ૯૦-૬-૦ નો ખર્ચ નિવેદનના વર્ષમાં થયો છે; અને અગાઉની સભામાં ૬૫૧ પ્રમાણે ધણાંખરાં ધનામે જે તે મહાસની પરિષદોમાં પ્રમુખશ્રીને હરતે વહેંચવાની તક સાધવામાં આવી છે. રાજ્ય મંડળની આ યોજનાનું અનુકરણ કેટલાંક ઉત્સાહી મહાસમંડળોએ પણ હવે કરવા માંડ્યું છે. એજ આ યોજનાની કષ્ટતા અને ઉપકારકતાની સાબિતી લેખારો. અહેવાલના વર્ષ દરમ્યાન પાદરા, વડોદરા, ભાદરણ, શિનોર, કડી, ચાણુરમા, સિદ્ધપુર, વિસનગર. ખેરાજી અને અમરેલી એ ૧૦ મહાસોએ એવી પરીક્ષા યોજાઇ હતી. તે બદલ એ મહાસમંડળોના ઉત્સાહી કાર્યકર્તાઓને ધન્યવાદ આપી એ ધોરણે દર વર્ષે ચાલુ રાખવાની તેમને તેમ જ તેમનું અનુકરણ કરવાની બીજા મહાસોના કાર્યકર્તાઓને ભ્રામણ કરીએ છીએ. શિષ્ટસાહિત્યનો પ્રચાર વધે એમાં જ ગણ્યાવી જોધએ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિની ખરી સાર્થકતા !

૧૨. હિતકર અને બોધક સાહિત્યના વાચનની નિયમિત રેવથી જીવનવિકાસ સાધવામાં માર્ગદર્શક અને મદદગાર થવાના સુભાશયથી મંડળ વાચક મંડળ વડોદરા વાચક મંડળની જે યોજના સન ૧૯૩૩-૩૪માં શરૂ કરેલી, તેનું કામ જોધએ તેનું સંતોષકારક નહિ જણાયાથ મંડળની કારોબારીએ ગઇ સાક્ષી વાર્ષિક સભામાં મૂળના ધોરણની એ યોજના આરોપ લખી તેને રથાને ગ્રામ વાચકમંડળોની પ્રવૃત્તિનો અખતરો હાથ ધરવાનું દરાવેલું. ગ્રામ વાચક મંડળની સ્વીકૃત યોજના નીચે મુજબ છે: -

ગ્રામવાચક મંડળની યોજના

- (૧) અહવાડિયામાં નિદાન એક ચોપડી વા ૨૦૦ પૃષ્ઠો જેટલું વાચન કરવાની રેક લેનાર શિક્ષકો, વિદ્યાર્થીઓ અને અન્ય વાચકોનું આ મંડળ બને.
- (૨) મંડળના સભાસદો દર અહવાડિયે વા પખવાડિયે બેગા ગજે અને તે સુદત દરમ્યાન ચોતે શું વાંચ્યું, કેટલું વાંચ્યું, શું સમજ્યું, શું ગમ્યું, શું ન ગમ્યું, એ બાજતો વિનંદીથી વિવરણ અને ચર્ચા કરે: ઉપયોગી વિષય પર નિર્ગંધ વાચન પણ કરી શકાય.
- (૩) રાત્રે રાત્રે પ્રચારપાત્ર ઉપયોગી પુસ્તકોના વાચનવર્ગો પણ ક્ષણિવાતારે ઉત્સાહી વાચક દ્વારા યોજા શકાય.
- (૪) સ્ત્રીઓ, બાળકો, તેમજ વૃદ્ધ જનોનો વાચનરસ જાગૃત કરી તેમને વાચનસાહિત્યને બેઠાં પડે પાડવાના માર્ગ યોગ્ય.

ઉપરોક્ત યોજનાના અમલ માટે અહેવાલવાળા વર્ષ દરમિયાન મંડળે પત્રવ્યવહારથી, પરિષદોમાં તેમજ શિક્ષણવર્ગોમાં દરાવ તથા વિવેચનો દ્વારા તેમજ પ્રાંત પ્રચારકો દ્વારા યથા-શક્ય પ્રયત્નો કરેલા, જેને પરિણામે અનેક સ્થળે ગ્રામ વાચકમંડળો સ્થપાવાની આશા બંધાઈ છે. વડોદરા પ્રાંતમાં ઝારોળા તા. ભાદરણ, અવાખલ તા. શિનોર અને ગાડાં તા. પેટલાદ ગામોએ આવાં વાચકમંડળો ચાલતાં ચર્ચા હોવાની ખબરો મળી છે. જે તે સ્થળોના ઉત્સાહી કાર્યકર્તાઓને તેમજ વાચક વર્ગને ઉપર નિર્દિષ્ટ બાબતો પૈકી જની શકે તેટલીનો અમલ કરવાનું દરાવી વાચકમંડળ સ્થાપી દઇને તેની ખબર અત્રે રા. પુ. મંડળને તેમજ પોતાના મંદાલ પુ. મંડળને આપી દેવાની ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ. અને પ્રાંત પ્રચારકોને તેમ માનદ મહાલ પ્રચારકોને, શરૂ થયેલી આ નવી સાક્ષમાં, આ માટે ખાસ પ્રચાર કરી સ્થાનિક ગ્રામ વાચકમંડળો ઠેર ઠેર સ્થાપન કરાવી, તેની લેખી ખબરો આ તરફ મોકલાવી આપવાની ખાસ નોંધ લેવા સૂચવીએ છીએ.

૧૩. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિષયક શિક્ષણ ઘેરબેઠાં સુલભ કરી આપવા ખાતર પત્ર-વ્યવહાર દ્વારા પુ. શિક્ષણની યોજના મંડળે સને ૧૯૩૪-૩૫

પ્રમાણપત્ર માટેની થી હાય ધરેલી. સન ૧૯૪૦-૪૧ સુધી ચાલુ રહેલા તેના પરીક્ષા અમલ દરમિયાન મળેલા અનુભવ પરથી તેમાં નરેરી ફેરફાર કરવાનું ઈષ્ટ જણાયેલું. આથી મંડળની કારોવારીની

ગમ્મસાલની વાર્ષિક સભાએ પુસ્તકાલય ખાતાના મદદનીશ વ્યવસ્થાપક અને મંડળના સહમંત્રીની સમિતિ નીમેલી. તે સમિતિએ આ બાબત યોગ્ય વિચારણા કરી દરાવ્યું છે કે “ પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ વિષયક શિક્ષણ ઘેરબેઠાં મેળવીને ગ્રંથપાલતની પરીક્ષા પસાર કરવા માગનારાંઓ માટે શ્રી ઉ. મો. પટેલ સંપાદિત ‘ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકીકરણ ’ એ પુસ્તકનો અભ્યાસ આવશ્યક દરાવવો, અને તેમાં પુસ્તકોના વર્ગીકરણ કામની આવડતને ખાસ મહત્વ આપવું. સદર પુસ્તકના અભ્યાસમાં તેમજ વર્ગીકરણવિધિના શિક્ષણમાં પડતી મુશ્કેલીઓનું નિવારણ મંડળના સહમંત્રી પાસેથી જે તે ઉમેદવારે પત્ર-વ્યવહારથી મેળવી લેવું: વર્ષમાં બે વાર પરીક્ષા લેવાનું રાખવું.”

અહેવાલવાળા વર્ષમાં જુની યોજના મુજબ તૈયાર થયેલા ૧૫ ઉમેદવારોની પરીક્ષા માર્ચ માસમાં લેવામાં આવેલ ને તેમાંથી ઉત્તીર્ણ થયેલા ૧૪ ઉમેદવારોને પુ. ખાતાના વ્યવસ્થાપક સાહેબ તથા મંડળના મંત્રીની સંમુક્ત સહીવાળાં પ્રમાણપત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. પ્રમાણપત્રોની ખીજ પરીક્ષા આ ઑક્ટોબર માસમાં નહર કરવામાં આવી છે. એનો લાભ ઉત્સાહી ઉમેદવારો નરેર લે એમ ધમ્મીએ છીએ.

૧૪. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિના અઠંગ સેવક સ્વ. શ્રી. મોતીભાઈ અમીનની યાદગીરી

સ્વ. મો. ન. અમીન આખર સુધીમાં એકત્ર થયેલા રૂ. ૪૨૬૧-૬-૦ નું દ્રરડ ડીડ રમારક ફંડ કરી પુ. સ. સ. મંડળને વહીવટ માટે સોંપી દેવામાં આવ્યું છે, ને તે પુ. સ. સ. મંડળની વ્યવસ્થાપક સભાએ દરાવ

નં. ૨૨ તા. ૧૧-૧૧-૪૧ થી સ્વીકાર્યું છે. આ ટ્રસ્ટ પછી નિવેદનના વર્ષની આખર સુધીમાં રૂ. ૨૦૯) સદરકુ ફંડ ખાતે વસૂલ આવેલા તે પછુ પુ. સ. સ. મંડળને, ટ્રસ્ટની ચરત મુજબ, સુગ્રત કરો દેવામાં આવ્યા છે.

૧૫. સ્મારક ગ્રંથમાળાના પહેલા પુષ્પ તરીકે સ્વ. અમૃતલાલ સુ. પડિયારનાં સ્વર્ગમાળાનાં આખ્ય પુસ્તકોમાંથી ચુનંદા લેખોનો સંગ્રહ સ્મારક ગ્રંથમાળા 'સ્વર્ગોત્ત' દોહન નામે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. એ પુસ્તકની વેચાણ માટે ૧૫૦૦ નકલો છપાવી છે, જેમાંથી ૬૦૦ જેટલી નકલો ખપી ગઈ છે. ગ્રંથમાળાના કાયમના આદક તરીકે ૨૫૦ પુસ્તકાલયોનાં નામ નોંધાયાં છે. રાજ્યનાં બાકીનાં પુસ્તકાલયો ગ્રંથમાળાના કાયમના આદક તરીકે પોતાનાં નામ નોંધાવી દઈ સ્વ. અમીન સાહેબ પ્રત્યે પોતાની ભક્તિ પુરવાર કરે એ ઇચ્છવાયોગ્ય. બીજા પુષ્પ તરીકે જાણીતા ગ્રામસેવક શ્રી. જયલભાઈ મહેતાપ્રણીત. "ભીંતપત્રો"નું પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવાનું હરાબું છે.

૧૬. વેચી નાખવા હરેલા સિનેમા મશીનનો નિકાલ માલકના અભાવે થઈ શક્યો નથી. કોષપણુ હિસાબે એનો નિકાલ કરી નાખવાનું કારોગારી સભાએ ગઈ સાથે હરાબું છે. તેના અમલ માટે તજવીજ સાથે છે.

સિનેમા

૧૭. ઉપરોક્ત પ્રાંતિક તથા માનદ પ્રચારકો ઉપરાંત મંડળ તરફથી નિમાયકા પ્રચારદાર રાજ્ય પ્રચારક ભાઈ વલ્લભભાઈની સેવા પછુ અહેવાલની સાથે ચાલુ રહી છે. તેમણે નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવાના, પ્રાંત મંડળની વાર્ષિક સભાના, રાજ્ય પુ. મંડળ

રાજ્ય પ્રચારક

તરફે યોગ્યતાં પુસ્તકાલય શિક્ષણવર્ગોના, પરિવટોમાં દાખલ રહી તેની કાર્યવાહીને દોરવાના તેમજ ફેટલાંક ગ્રામ પુસ્તકાલયોની તપાસણીના વગેરે વગેરે કામે કુલ ૫૩ ગામોની ૭૬ દિવસમાં ફેરણી કરી છે. પ્રચાર તથા તપાસણીની કામગીરી ઉપરાંત મંડળના હિસાબ કિતાબ અને ઓફિસના દફતરી કામની જવાબદારી પણ રાજ્ય પ્રચારકને માથે મુકાયેલી છે. એ જવાબદારી સંતોષકારક રીતે સંભાળવા ઉપરાંત ગ્રામ પુસ્તકાલયોનાં બજેટમંજૂરીના કામે ખાતાને પૂરતો સહકાર આપવાની, નવીન પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પૂરી કરી આપવા માટે પ્રતિષ્ઠા અને મહાસેના કાર્યકર્તાઓ સાથે પત્રવ્યવહાર કરી બજેટો તથા રકમો મંગાવી આપવાની, તેમજ જૂથ અને મહાલ મંડળોને જાગતાં રાખવાની ફરજે એમણે બજવી છે. એ સિવાય મંડળના બંધારણમાં સુધારા વધારા કરવા માટે નિમાયેલી સમિતિએ રજુ કરેલા મુસદ્દાને છપાવી તેની નકલો લાગતાવળગતાંઓને મોકલી છે. તદુપરાંત સ્મારક ફંડનો હિસાબ રાખવા, વસૂલ આવતી રકમોની પાવતીઓ બરવા વગેરેની કામગીરી પણ એમણે કરી છે.

૧૮. સહમંત્રી તરીકે શ્રીયુત નાણુકલાલ નંદલાલ ચોક્કસીની સેવા પછુ ચાલુ રખાઈ છે. નિવેદનની સાથે એમણે સિષ્ટ વાયનની પરીક્ષાઓ અંગેનું પરીક્ષાની જાહેરાતથી માંડીને તે અરજીઓ મંગાવી, પ્રમનપત્રો કાઢી છપાવી પહોંચતા કરવા તથા ઉત્તરપત્રો તપાસી પરિણામ

સહમંત્રી

પ્રસિદ્ધ કરવા લગીનું તમામ કામ, ગ્રામ વાયક-મંડળો ઉભાં કરાવવા અંગે જરૂરી પત્ર-વ્યવહાર તેમ પ્રચાર કરવાનું કામ, મૂળ યોજના મુજબ તૈયાર થતી ગુની ટૂંકડીનો અભ્યાસ પૂરો કરાવવાનું તથા પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા ગોઠવી તદ્દગેનું તમામ કામ કરવા ઉપરાંત ઉપરોક્ત બધા જ શિક્ષણ વર્ગોમાં હાજર રહી તથા ગોધરા સ્ટુડન્ટ લાયસેંસીંગ અધિકારીના સમય દરમિયાન, વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું ક્રિયાત્મક શિક્ષણ આપવાની તથા ધોણાનું મુકામે જરાયેલી મહેસાણા પ્રાંત પરિષદમાં હાજર રહી તેની કાર્યવાહીને દોરવાની કામગીરી બજાવી છે. મંડળને લગતો પત્રવ્યવહાર તથા પ્રાંત તેમજ મહાક પ્રચારકોની માસિક ડાયરીઓ તપાસી તેમની તાલીમ, દોરવણી તથા દેખરેખની કામગીરી, તેમજ સ્વ. મોતીભાઈ ન. અમીન સ્મારકમાળા અંગે જરૂરી પત્રવ્યવહાર કરવાની તથા હસ્તલિખિતો મંગાવી, વાંચી વંચાવડાવી સમિતિ પાસે બહાલ કરાવવાની તમામ કામગીરી પણ સહમંત્રીએ જ બજાવી છે. સહમંત્રીની બહારગામની કામગીરી કુલ ૧૮ દિવસની થઈ છે.

૧૯. પરિષદ પ્રવૃત્તિની શરૂઆતથી મંડળનું મંત્રીપદ સંભાળતાં રહેલા શ્રી મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા, અહેવાલના વર્ષે, રાજનામું આપી મંત્રી-માનદ મંત્રીઓ પદેથી છૂટા થયા છે. એમના રાજનામાનો સ્વીકાર કરતાં, મંડળની વ્યવસ્થાપક સભાએ તેમની એકધારી સારી સેવાની નોંધ લીધી છે. શ્રી. કાશીવાળા મુખ્ય મંત્રીપદેથી છૂટા થતાં જોડીયા માનદ મંત્રી તરીકે કામ કરતા શ્રી રામભાઈ કા. પટેલે મુખ્ય મંત્રી તરીકેની જવાબદારી ઉઠાવી લીધી છે. અહેવાલવાળા વર્ષે દરમિયાન એમણે મંડળના મહેકમની ચાલુ કામગીરી પર દેખરેખ રાખવા ઉપરાંત પેટલાદ મહાક મંડળની સભા તથા પરિષદમાં તેમજ મુખ્યમંત્રીના ભરાયેલી અખિલ હિન્દ પુસ્તકાલય પરિષદમાં વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના પ્રતિનિધિ તરીકે હાજરી આપી હતી.

૨૦. મંડળની કારોબારી સમિતિના પ્રમુખ તરીકે, સમાજહિતનાં કાર્યોમાં ઘણો ઉત્સાહ ધરાવનાર વડોદરા રાજ્યના નિવૃત્ત નાયબ દિવાન રા. બ. પ્રમુખપદ ગોવિંદભાઈ હાચીભાઈ દેસાઈ સાહેબની સેવા નિવેદનના વર્ષે દરમિયાન ચાલુ રહી છે. તે બદલ તેઓશ્રીનો આભાર માનીએ છીએ, ને તેમની ધમ્મજા હવે નિવૃત્ત થવાની છે, પણ મંડળના હિતની ખાતર હજી નવીન વર્ષે પણ તેમની સેવાનો લાભ જારી રાખવાની તેઓશ્રીને વિનંતિ કરીએ છીએ.

૨૧. મંડળના ઉદ્દેશને માન્ય રાખી તેની સિદ્ધિ અર્થે વાર્ષિક રૂ. ૧૨૦૦૦ ની માદ આપવાનું નવું ધોરણ શ્રીમંત સરકારે સન ૧૯૩૮-૩૯ થી રાજ્યાશ્રય અને પ્રાંત પાંચ વર્ષ માટે મંજૂર કરવાની કૃપા કરી છે. તે મુજબ નિવે-પંચાયતોની મદદ દનની સાથે રૂ. ૧૨૦૦૦ સરકાર મદદના મળ્યા છે. ચારે પ્રાંત પંચાયતોએ પણ પોતાને બાંહે પડતો ફાળો આપી પંચાયત પક્ષની એટલી જ રકમ પૂરી પાડી છે. આ બદલ શ્રીમંત સરકાર તથા પ્રાંત પંચાયતોનો સંકલ્પ અહેવાલ માનીએ છીએ.

૨૨. સંન્યાસિત પુસ્તકાલયો અને વાચનાલયોની કુલ સંખ્યા અહેવાલના વર્ષે ૧૪૪૧

છે, જેમાંથી ૧૨૩૮ સંસ્થાઓ બંધારણમાં દરેલી શી (લવાન્તમ)

મંડળના સભ્યો, કાર્ય- બરોને મંડળના સભ્ય તરીકે ચાલુ રહી છે. પ્રાંતવાર સંસ્થાઓ

પદ્ધતિ અને હિસાબ. તથા તેમાંથી લવાન્તમ આપનારાની સંખ્યા માટે પરિશિષ્ટ

શુ' જોઈ લેવા વિનંતિ છે. સંસ્થાઓ ઉપરાંત વ્યક્તિગત

સમાસદો કરવાનું પણ આપણું ધોરણ છે, ને તેને માટે આશ્રવન સભ્યનું લવાન્તમ રૂ. ૨૫

અને વાર્ષિક સમાસદનું લવાન્તમ રૂ. ૩૫ છે. એ જન્મે વર્ગીના સભ્યો મંડળના ચોપડે નોંધાય

એ બહુ ધ્યેયવાન્તો હોઈ તે માટે જનતા પ્રયાસ કરવા મંડળની કારોબારી સમિતિના સભ્યોને

વિનંતિ કરીએ છીએ.

મંડળના બંધારણ પ્રમાણે ૧૬૫૫ મળી ૨૧ સભ્યોનું એક વ્યવસ્થાપક મંડળ સન

૧૯૪૯-૪૦ માં ઝારોળા મુકામે બરાયેલી ૭ મી રાજ્ય પુ. પરિષદની બેઠકમાં ચુંટવામાં

આવેલું. તેમાં અવસાન તથા રાજીનામાના કારણે કારોબારીએ કરેલા સુધારાવાળું વ્યવસ્થાપક

મંડળ હાલ કામ કરી રહ્યું છે. એના સભ્યોનાં નામ પરિશિષ્ટ ૩ જામાં આપેલાં છે.

વ્યવસ્થાપક મંડળની વાર્ષિક સભા, દર સાત પ્રાંત મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ

મળી ગયા બાદ, સાપ્તેમ્બર માસમાં બરાય છે, ને તેમાં પૂરા ચથેલા વર્ષનો અહેવાલ-

હિસાબ ને નવી સાલનું બજેટ રજૂ કરી બહાલ કરાવી લેવામાં આવે છે. તે પછી

પણ વર્ષ દરમ્યાન ઉપસ્થિત યતા પ્રશ્નોની વિચારણા ને નિર્ણય વ્યવસ્થાપક મંડળે કરવાના

પ્રસંગ પડે છે. પણ તેવે વખતે વ્ય. મં. ના સભ્યો આખા રાજ્યમાંથી ચુંટાયેલા અને પોત-

પોતાના વ્યવસાયોમાં રોકાયેલા હોવાથી વખતોવખત મધ્યાહ્નાડનો ખર્ચ કરી અને

કિમતી વખતનો ભોગ આપી બધા સભ્યોની સભા બોલાવવાનું શક્ય તેમ ઉચિત

નહિ લાગતું હોવાથી વડોદરા પ્રાંતમાંથી ચુંટાઈ આવેલા સભ્યો સાથે માનદ-

મંત્રી રાજ્ય પુ. મંડળે વિચારવાના સામાન્ય પ્રશ્નોની ચર્ચા કરી લઈ તે પર દરેક સભાસદના

અભિપ્રાય ટપાલ દ્વારા મેળવીને નિર્ણય કરી લેવાનો સામાન્ય વહીવટ મંડળે સ્વીકાર્યો છે.

છતાં અહેવાલવાળા વર્ષમાં મંડળના મુખ્ય મંત્રીના રાજીનામાનો તથા મંડળના મહેકમના

પગારની ટ્રેડ તથા પ્રોવિડન્ટ ફંડની ચોજના જેવા મહત્વના પ્રશ્નોનો નિકાલ કરવાનું પ્રાપ્ત

થવાથી માર્ચ મહિનામાં વ્યવસ્થાપક મંડળની ખાસ બેઠક મળી હતી. એણે ચથેલા મંડ-

ળનો ઉપજ-ખર્ચનો વિગતવાર હિસાબ પરિશિષ્ટ ૧ માં સામેલ છે.

૨૩. મંડળની ઓફીસ સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરીમાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલય શાખાની કચેરીમાં

ઓફીસ

ચાલુ રહી છે.

૨૪. આ મંડળને વખતોવખત જોઈતી સગવડ અને સહાય આપી મંડળના કાર્ય

પરતે સહાનુભૂતિ ધરાવવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના

આભાર

વ્યવસ્થાપક મે. વાકનીસ સાહેબનો તથા મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

રા. રા. ઉમેદશાહ સાહેબનો, મંડળના રચનાત્મક કાર્યને

પહેંચી વળાય તે માટે રાજ્ય તરફની મદદ ચાલુ રાખવા બદલ નામદાર મંત્રીમંડળનો

અને પંચાયત પક્ષની મદદ પૂરી કરી આપવા બદલ ચારેય પ્રાંત પંચાયતોનો, શિક્ષણવર્ગમાં તેમ પરિષદમાં હાજરી આપવા પૂરતી શિક્ષકોની કામગીરી ગણુવા માટે મંજૂરી આપવા બદલ મે. રા. રા. રાજ્ય વિદ્યાધિકારી સાહેબનો, સમાસદ સંસ્થાઓના લવાનમ વસુલ કરી આપવા બદલ પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ.નો અને મંડળનો હિસાબ ને સરવૈયું વગર શીએ ઑડિટ કરી આપવા બદલ રાજ્યમાન્ય એકાઉન્ટન્ટસ મેસર્સ આચાર્ય અમીન એન્ડ કો. નો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા, તા. ૧૫-૬-૪૨

રામભાઈ કા. પટેલ

માનદ મંત્રી

વ. રા. પુ. મંડળ

તમને પોતાને પૂછો—

દશ ગાઉ ચાલવાની તાકાત મહારામાં આવી છે ?

તથુ ગાઉ દોડતા સુધી મહારો શ્વાસ ચતુટ રહી શકે છે ?

કુસ્તી, ન્યુજુલ્સ કે બોક્સીંગ-બજારમુખિત વડે હું મહારો પોતાનો બચાવ કરી શકું એમ છે ?

મહને લાડી કે લાકડીના દાવ આવડે છે ?

જમૈયો કે ભાલાનું ચમકણું ફળ જોઈ અને ચમક તો નથી થતી ને ?

મહારા ચાર સોગતીઓ બેગા ઉભા રહેતાં મને આવડે છે ? એમની સાથે સાથે હું પગ ઉપાડી શકું છું ? એમની સાથે સાથે હું હાથ ઉપાડી શકું છું ? કે પછી બેગા રહેતાં, ચાલતાં, હાથ ઉપાડતાં હું એવી અવ્યવસ્થા કરી શકું છું કે જેથી મહારા જ સોગતીઓને હું ભારે થઈ પડું છું ?

મહને તરતાં આવડે છે ?—પછી બીજાને તારવાની વાત.

મહને ઝાડ ઉપર ચડતાં કે બોત ઠેકતાં બધ તો લાગતો નથી ને ?

હું બણેસો હોવાથી ભૂત પ્રેતમાં ન માનું પણ મને બણેસાને અધારામાં એકલા જતાં બચતી બમરીઓ તો કરડતી નથી ?

આ બધાનો સંતોષકારક જવાબ હું આપું નહીં ત્યાં સુધી હું નિર્બળ જ છું.

અને નિર્બળનું બળ ‘ રામ ’ માની હાથપગ જોડી બેસી રહી હું બધા જ બળધારીઓ આગળ નાકલીટી એચતો બેસી જ રહેવાનો ?

હાથમાં લાડી પકડ્યા સિવાય લાડી ખાતાં આપણને આવડે ખરી ?

દર વર્ષે મુંગાઈ યુનિવર્સિટી વીસ વીસ હજાર મેટ્રીક્યુલેટેડને બંદાર પાડે છે. પાંચ વર્ષમાં લાખની સંખ્યાએ પહોંચનાર એ પેઢીમાં દેહની નિર્જળતા દૂર કરનાર કેટલા તૈયાર થયા ?

—સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ

પરિશિષ્ટ ૧ હું

સન ૧૯૪૧-૪૨ ના ઉત્પન્ન-ખર્ચનો હિસાબ

(તા. ૧-૮-૪૧ થી તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીનો)

જ	ઉ
૧૭૬૬-૧૨-૦ સાવજનિક પુસ્તકાલયો તરફથી લવાજમ અને મદદના	૧૩૦૭-૪-૦ મહાત્મ તથા પ્રાંત મંડળોને ફાળવણીના
૧૨૦૦-૦-૦ સરકાર મદદ	૭૩૩-૧૫-૭ પ્રાંત મંડળોને પ્રાંત પ્રચારક ખાતે મદદના
૧૨૦૦-૮-૦ પ્રાંત પંચાયત મદદ	૭૮૫-૩-૩ સહમંત્રીનો પગાર તથા મુસાફરી ખર્ચ
૬૭-૮-૪ વ્યાજ	૬૮૬-૧૧-૬ રાજ્ય પ્રચારકનો પગાર તથા મુસાફરી ખર્ચ
૫૩-૨-૬ પરચુરણ ઉત્પન્ન	૨૩૬-૦-૯ શિક્ષણ વગીનો ખર્ચ
૨૨-૬-૦ પાઠ્ય પુ. તરફથી પ્રાંત પ્રચારકની ખાસ કામગીરી બદલ પગારના	૬૦-૬-૦ શિ. વા. ની પરીક્ષાઓનાં ધનનામ તથા પુસ્તક ખર્ચ
૩૦-૨-૦ મહેસાણા પ્રાંત પુ. મં. ને પાઠવી સાથે વધુ અપાયેલી મદદ પરત જમા લીધી તેના	૬૮-૫-૯ કંટીંગ્ટ તથા મોરટેજ ખર્ચ
૦-૭-૬ 'પુ. પ્રવૃત્તિની માહિતી' ની પત્રિકાના વેચાણના	૬૨-૮-૦ છપામણી ખર્ચ
૫૩-૨-૬	૪૧-૬-૯ મંત્રીઓ તથા વ્ય. મં. ના સભ્યોના મુસાફરી ખર્ચના
૪૨૮૬-૧૪-૧૦	૩૫-૧૦-૦ સ્ટાફના પ્રેવિડન્ટ ફંડ ખાતે
	૪૦૫૦-૭-૭
	૨૩૬-૭-૩ સાલ આખર બચત રહી તે
	૪૨૮૬-૧૪-૧૦

વડોદરા તા. ૪ થી સપ્ટેમ્બર ૧૯૪૨

અમે ઉપરનો ઉપજ-ખર્ચનો હિસાબ તપાસ્યો છે ને તે બરાબર છે.

(Sd). Apaji Amin & Co.
Registered Accountants
Auditors.

તા. ૩૧-૭-૪૨ આખરનું સરવાળું

જ	ઉ
૬૨૧૪-૨-૭ ચાલુ ફંડ (રાજ્ય પુ. મં. તુ') ૫૨૭૭-૧૧-૪ સન ૧૯૪૦-૪૧ આખરનું	૧૮૬-૨-૩ પુસ્તકોનો સ્ટોક (વેચાણ બાદ જતાનો ખર્ચ)
૨૩૬-૭-૩ સન ૧૯૪૧-૪૨ ની બચત.	૧૨૨-૬-૩ બાલ સાહિત્ય સર્વ સંગ્રહ ભા. ૧ લા ખાતે (સ્ટોક નં. ૧૮૪)
૩૫૧-૧૫-૬ અનામત દેવા	૬૬-૬-૦ બાલ સાહિત્ય સર્વ સંગ્રહ ભા. ૨ ના ખાતે (સ્ટોક નં. ૨૨૩)
૧૩૫-૦-૦ શ્રી સ. મ. દ. ફંડના વ્યાજની.	
૧૧૦-૦-૦ સન ૪૦-૪૧ આખરના	

પરિશિષ્ટ ૩ બું

વ્યવસ્થાપક મંડળની યાદી

પ્રમુખ :

રાવ બહાદુર શ્રી. ગોવિંદભાઈ હાથીભાઈ દેસાઈ

માનદ મંત્રી :

શ્રી રામલાઈ હાથીભાઈ પટેલ-વસો

સભાસદો :

- ૧ રાજપ્રિય શ્રી મોતીલાલ છોટાલાલ દેસાઈ, વડોદરા
- ૨ શ્રી મગનભાઈ શંકરભાઈ પટેલ, વડોદરા
- ૩ શ્રી નટવરલાલ ગીરધરલાલ શાહ, શિનોર
- ૪ શ્રી ચીમનભાઈ હરીભાઈ અમીન, વરણામા
- ૫ શ્રી જયવતીબેન ન. દેસાઈ, વડોદરા
- ૬ શ્રી સુનીલાલ પુરષોત્તમદાસ શાહ, વડોદરા
- ૭ શ્રી હરિવંશભદાસ સુ. શાહ, પેટલાદ
- ૮ શ્રી મહાસુખભાઈ સુ. શેઠ, વિસનગર
- ૯ શ્રી સુનીલાલ મગનલાલ દેસાઈ, વડોદરા
- ૧૦ શ્રી મણિલાલ મંગળજી કાશીવાળા, વાધોડીઆ
- ૧૧ શ્રી બાપુલાલ વિઠ્ઠલદાસ ગામી, ટડી
- ૧૨ શ્રી જેઠાભાઈ લાલદાસ પટેલ, મહેસાણા
- ૧૩ શ્રી નાનજીભાઈ જેઠીદાસ પટેલ, ધીણોળ
- ૧૪ શ્રી કાવસજી એલજી ગણુદેવીઆ, ગણુદેવી
- ૧૫ શ્રી કનૈયાલાલ જમનાદાસ મગસુદાર, નવસારી
- ૧૬ શ્રી કસનજી દયાળજી દેસાઈ, નવસારી
- ૧૭ શ્રી પ્રતાપરાવ ગીરધરલાલ મહેતા, અમરેલી
- ૧૮ શ્રી ગોહનલાલ વીરજીભાઈ પટેલ, ,,
- ૧૯ શ્રી કલ્યાણરાવ નથુભાઈ જેશી, દારકા

પરિશિષ્ટ ૪ થું

પરિષદોની હકીકત

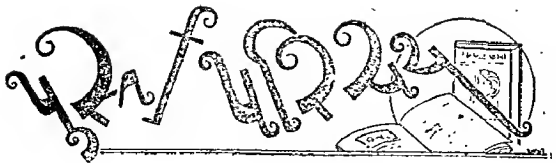
ક્રમ	પરિષદ	તારીખ	સ્થળ	અધ્યક્ષ
૧	કડી મહાલ પાંચમી પરિષદ	૫-૧૦-૪૧	કંડ	કસોલ વિભાગ શાળાધિકારી શ્રી દા. ગો. માલસે
૨	વિળપુર મહાલ ૨૭	૨૫-૧-૪૨	ખીલોદરા	"
૩	પેટલાદ મહાલ ૬ઠી	૧૫-૩-૪૨	સિહોલ	શ્રી ગો. દા. રામચુરા
૪	કોડીનાર મહાલ ૨૭	૨૨-૩-૪૨	ધાંટવડ	પ્રાંત સુબા શ્રી કામરજીવ ગો. દેસાઈ સાહેબ
૫	મહેસાણા પ્રાંત ૪થી	૧૨/૧૩-૪-૪૨	ધીણોળ	શ્રી મહાસુખભાઈ ચુનીલાલ શેઠ
૬	વિસનગર મહાલ ૬ઠી	૨-૫-૪૨	ગોડવા	"
૭	સાવલી મહાલ ૨૭	૧૭-૫-૪૨	વેમાર	શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ

પરિશિષ્ટ ૫ થું

પ્રાંત તથા માનદ પ્રચારકોએ કરેલી પુસ્તકાલય તપાસણી

ક્રમ	કથા પ્રાંત વ મહાલના અચારક	કેટલાં ગામ તપાસ્યાં
૧	શ્રી હમનભાઈ અંધુરભાઈ પટેલ	વડોદરા તથા નવસારી પ્રાંત ૧૬૬+૫૭
૨	શ્રી બાઈશંકર ટી. ઠાકર	મહેસાણા તથા અમરેલી પ્રાંત ૨૩૦+૫૩
૩	શ્રી છોટાભાઈ રાવજીભાઈ પટેલ	વડોદરા મહાલ માનદ ૭
૪	શ્રી હમનલાલ સોમેશ્વર જોશી	સાવલી મહાલ માનદ ૧૧
૫	શ્રી સોમાભાઈ ગરળડભાઈ	" ૫
૬	શ્રી ચતુરભાઈ નારણભાઈ પટેલ	પાદરા મહાલ માનદ ૬
૭	શ્રી અંબાલાલ દારકાદાસ પટેલ	બાદરજી મહાલ માનદ ૪
૮	શ્રી છોટાલાલ મોતીલાલ રાવળ	સિદ્ધપુર મહાલ માનદ ૧
૯	શ્રી નાનજીભાઈ જીંઠીદાસ પટેલ	ચાણુરમા મહાલ માનદ ૬
૧૦	શ્રી સીતારામ સોમનાથ શુક્લ	કડી મહાલ માનદ ૬
૧૧	શ્રી જયશંકર જી. બટ	આતરસુબા મહાલ માનદ ૩
૧૨	શ્રી હમિયાશંકર લ. દવે	વિસનગર મહાલ માનદ ૫
૧૩	શ્રી નંદલાલ પુરષોત્તમ ત્રિવેદી તથા	દામનગર મહાલ માનદ ૭
૧૪	શ્રી પ્રાણજીવન બવાનીશંકર જોશી	" મહાલ પુ. મં. ના મંત્રી

૧. રસપાન—લેખક: પ્રો. મોહનલાલ પાર્વતીશંકર દવે; પ્રકાશક: ગાંધીવ સાહિત્ય મંદિર, સુરત. કાઉન કદનાં ૫૪ ૮ + ૨૧૪, કવર આન્ડ્રાઇન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

પ્રો. દવે આપણા સાહિત્યના એક ડાઙ અભ્યાસી લેખક છે. એઓએ અવારનવાર પ્રસંગોપાત આપણા હેટલાક સાહિત્યકારો અને એમની કૃતિઓનો પરિચય આપતાં જે વ્યાખ્યાનો આપેલાં તેનો આમાં સંગ્રહ કરેલો છે. એમાં આપણા રસકવિ દયાદામને તેમ જ વીર નર્મદને લગતાં ૨ વ્યાખ્યાનો અપાયાં હોઇને ખીજાં ગણીતા જૂના વિવેચક નવલરામ, સાક્ષરશ્રી નરસિંહરાવ, ગુજરાતી સાહિત્યને નક્કર એવો સમૃદ્ધ ફાળો આપનાર સ્વ. સાક્ષરશ્રી કમળાશંકર ત્રિવેદીનો તેમ જ તેમની કૃતિઓનો પરિચય પણ આપ્યો છે; બ્યારે છેલ્લા બેમાં અવોગીન યુગતું કાવ્યસાહિત્ય અને સંસ્કૃત સાહિત્યના અણુમૂલ રત્ન સરખી ગણાતી સાહિત્યકૃતિ—શકુન્તલાતું અવલોકન રસમરી રીતે કરાવ્યું છે.

સાહિત્યમાં રસ સેતા અને એ સાહિત્યકારોના જીવન વિષે ગણુવા ધ્રુવિજનારને સાહિત્ય-રસયુક્ત સાહિત્યપાન આમાંથી મળશે. સાહિત્યના અભ્યાસીઓને આ પુસ્તક ઠીક ઉપયોગી નીવડે તેવું છે.

૨. સર્વોદયની જીવનકળા—અનુવાદક: શ્રી. ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ, પ્રકાશક: નવજીવન પ્ર. મંદિર, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં ૫૪ ૨૮+૩૪૦, બોર્ડ પરીતું પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. બે.

ગણીતા વિદેશી વિદ્વાન વિચારક શ્રી. એલ. પી. નેક્સના "Constructive citizenship"ના સ્વતંત્ર અનુવાદરૂપ આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. એમાંના સિદ્ધાંતોને આપણા દેશ-કાળને અનુરૂપ બનાવવાની અનુવાદકે ઠીક દ્રશ્યતા દાખવી છે.

પુસ્તકનો પ્રવેશક-પરિચય-લખનાર શ્રી. મગનભાઈ દેસાઈએ એને કમયોગના સામાજિક ભાષ્ય તરીકે ઓળખાવ્યું છે તે મધ્યાર્થ જ છે. ગીતામાં જેમ એક વ્યક્તિને સંયોધી કમયોગ સહયોધવામાં આવ્યો છે તેમ, આ પાશ્ચાત્ય લેખકે, આ પુસ્તકમાં સમાજ-સામુદાયિક સંગઠિત—ને હિંદેશી સામાજિક કમયોગતું દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. એમાં આપણા સામાજિક એવા અનેક પ્રશ્નોની ઝીણવટભરી જણાવટ કરવામાં આવી છે. અને તેને લગતા નીતિનિયમો પણ સમગ્રવવામાં આપ્યા છે. આમાં—આ સામાજિક કમયોગમાં અંકિતહિત પણ ફેવું સાધી શકાય છે તે પણ વ્યથાર્થ રીતે બતાવ્યું છે.

અને એને અનુરૂપ પુસ્તકના નામ પ્રમાણે "સર્વોદયની જીવનકળા"—સૌ ધાઈની

ઉન્નતિ માટેનું જીવન જીવવાના શાસ્ત્રરૂપ આ પુસ્તકને સદને દેખી શકાય. પુસ્તકાલયો આ પુસ્તક ખુશ્મશી વસાવી લે.

૩. સંસ્કારલક્ષ્મી—(સચિત્ર) લેખક: શ્રી. હુંગરશી ધરમશી સંપટ; પ્રકાશક મેસર્સ એન. એમ. દક્કરની કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ. સુંદર આકર્ષક પૃથ્વી પેદી સાથે કાઢિન કદનાં ૫૫૪ ૫૫૫, પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૫

આપણે ત્યાં સ્ત્રીઓને લગતા જુદા જુદા વિષયો પર જુદા જુદા લેખોએ કસમે ચલાવી છે અને જે તે વિષયને લગતું જ્ઞાન આપવા પ્રયત્નો થયા છે; જ્યારે સ્ત્રીઓના પ્રશ્નોને લગતો બાગ્યે જ કોઈ વિષય આ પુસ્તકમાં ઉતારવો રહી ગયો હશે. એટલે, આ પુસ્તક ખરી રીતે કહીએ તો “ સ્ત્રી સર્વસંબંધ ” સરખો થયો છે. એનો પરિચય આપવા જતાં—એમાં અપાયેલા વિષયો ગણાવવા જતાં—લખાણુ થાય. એટલે દુકામાં એટલું જ કહીએ કે સ્ત્રીસમાજના પ્રશ્નોમાંનો બાગ્યે જ કોઈ આ પુસ્તકમાં રહી જવા પામે હશે. શ્રી. સંપટ ખરે જ, આપણા સર્વસંબંધરૂપ છે. તેમની લેખિની દ્વારા ધાર્મિક, સામાજિક, આર્થિક અને રાજકારણના વિષયો આપણને જણાવા મળે છે; ત્યારે સ્ત્રીસમાજનું એક સર્વોગ પુસ્તક મળે એ પણ સ્વાભાવિક જ છે.

સ્ત્રીસર્વસંબંધ સરખું આ પુસ્તક સઘળા ગુજરાતી મહિલાઓ. અપનાવે એટલી આશા લેખક—પ્રકાશક રાખે તો તે વધારે પડતી નહિ લેખાય. રિયલિટાનાં પુસ્તકાલયો અવરથ ખરીદે.

૪. પંચતંત્રની વાર્તાઓ—ભા. ૧-૨; લેખક: શ્રી. ચંદ્રશંકર મણિશંકર ભટ્ટ; પ્રકાશક: હાહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, રાવપુરા વડોદરા. કાઢિન કદનાં ૫૫૪ ૮૫૧૨ (ભા. ૧) ૮૫૧૦૪ (ભા. ૨). બોર્ડપટીનું સચિત્ર પૂઠું, મૂલ્ય બન્ને ભાગનો રૂ. ૧) ૧૯૪૧

આપણે ત્યાં જુદાં જુદાં દષ્ટાંતોને આડે રાખી દિતોપદેશ આપવાની જૂની પ્રથા પ્રચલિત છે. તદ્વત્સાર સંસ્કૃત સાહિત્યમાં આ પંચતંત્રની વાર્તાઓ કોઈ અજ્ઞાત પંડિતની લખેલી હોવાની કહેવાય છે. એમાં વાર્તારૂપે બોધ સમાયેલા છે. આમાં ખાસ કરીને બાળોને ઉપયોગી વાર્તાઓ પ્રાણીઓને મુખ્ય પાત્રોરૂપે રાખી રચાયેલી છે. આવી વિદેશી સાહિત્યમાં ઇસિપ નીતિકથાઓ પણ જણીતી છે.

આ પંચતંત્રની વાર્તાઓ સરળ જાણબોજ્ય શૈલીએ જણીતા બાલશિક્ષક શ્રી. ચંદ્રશંકર તૈયાર કરેલી હોઈને ગુજરાતી ત્રી-ચોથા ધોરણનાં વિદ્યાર્થીઓને વાંચવી, સુગમ પડે તેવી છે. ઉપરાંત વાર્તારૂપે બોધ હોવાથી બાળકોને તેમાંથી કંઈ સફળબોધ પણ મળશે. એક રૂપિયાની કિંમતમાં પંચતંત્રની વાર્તાઓના આ બે ભાગ દરેક પુસ્તકાલયે વસાવવા જેવા છે. બાળોને એ જરૂર ગમશે.

મણિલાલ મે. વ્યાસ

૫. ઝરૂં લિપિચિક્ષિકા—જેલકો દંવરાજ જૈન; વિતિરાજ વિશ્નોર. પ્રકાશક: નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ. કિં. ૦-૭-૦ રૂ. ૭૬. પૂઠું દેશી કાગળનું.

નામ પ્રમાણે ગુણુ ધરાવતી આ પુસ્તિકા ખરેખર ઉર્દૂ - શીખનાર માટે આશીર્વાદ સંપન્ન છે. અત્યાર સુધીમાં જે છૂટા છવાયા પ્રયત્નો થયેલા તેમાં આ પુસ્તિકા અમર્યાને છે.

આમાં રાષ્ટ્રભાષા સાથે ઉર્દૂ લિપિમાં છાપકામ થયેલું છે. સમજૂતી સચોટ અને શિક્ષકની ગરજ સારે તેવી છે. ઉર્દૂ પ્રચારપ્રેમી અને શીખનાર જેમ અને તેમ વેળાસર ખરીદે.

૬. **ઉર્દૂ લિપિપરિચય**—લેખક: યાહ્યલ્લખ લમિહોત્રી-ગવર્મેન્ટ ટ્રેનિંગ કૉલેજ, સુરત. પ્રકાશક: શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય ટાવરરોડ, સુરત. પૃ. ૬૦+૧૬, કિં. ૦-૮-૦. પૂઠું કાગળનું.

આ પુસ્તક પણ ઉર્દૂ શીખનારને મદદરૂપ થઈ પડે તેવું છે. બાઇ અગિનહોત્રી સુરત ગવર્મેન્ટ ટ્રેનિંગ કૉલેજના હિંદીના અધ્યાપક હોઇ ખેઝિક ટ્રેનિંગ સેન્ટર કતારગામમાં પણ કામ કરે છે.

એમણે પ્રથમ છ અક્ષરો લઇને ઉર્દૂ શિક્ષણની રીત આપી છે. આથી શિખાઉ નવા ઉમેદવારને ઝાઝું સુરકેલ પડતું નથી, પણ શીખનારે ખૂબ કામેલિયત રાખી પાછલું શિક્ષણ પાકું કરવાની જરૂર રહે છે.

સમજૂતી ગુજરાતી લિપિમાં આપી છે, એ એમની વિશેષતા છે. છેલ્લે ઉર્દૂ લિપિમાં પુનરાવર્તનના પાઠો પણ લીધા છે.

એકંદરે આ ચોપડી પણ વાપરવા જેવી ખરી.

ઉર્દૂ શિક્ષણમાં જેમ આપે એવી આ બે જુદી જુદી પ્રતો સહેજે ધ્યાન ખેંચે એવી છે. કુરસદના વખતે ઘેર બેઠા નાના મોટા વિદ્યાર્થીઓ આ પુસ્તિકાઓને અપનાવી ઉર્દૂ શીખવા જરૂર પ્રયત્ન કરે.

‘દ્રષ્ટા’

ટપાલપેટી—(નવનિકા સંગ્રહ) પ્રકાશક: શ્રી. જહુભાઇ મહેતા, પ્રગતિ સાહિત્ય મંદિર, રાજકોટ; ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૮+૧૬૭, સચિત્ર સાદું પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦.

શ્રી. ‘નિરંજન’, શ્રી. મોહનલાલ ધામી, શ્રી. બાવયંદ વડેરા, શ્રી. વજુભાઇ ટાંક, શ્રી. રસિકલાલ જોશી, શ્રી. ‘પરાગ’, અને શ્રી. ‘ચિરંતન’ એ સાત લેખકોએ લખેલી બધી વાર્તાઓ મળી કુલ ૧૪ વાર્તાઓનો આમાં સંગ્રહ કરાયો છે. સમાગ્નના ઉપક્રા અને નીચલા યરના માનવીઓના જીવનનાં કડુણ અને ગંભીર દર્યો દર્શાવતી આ વાર્તાઓ વાચકને ખરેખર બોધક અને પ્રેરક થઇ પડે તેવી છે. આ સંગ્રહમાં દેશની આઝાદી ઇચ્છતા યુવકોનું પણ એક દરખ ‘બોદશેવિક’ નામની વાર્તામાં રજૂ કરાયું છે. આ વાર્તા તથા ‘વિદ્યાસને પંથે’, ‘આંસુની ફુનિયા’, ‘કાદમ્બિની’, ‘નિર્ધનનું હૈયું’, ‘પટાવાળો’, ‘ભક્તિ’, ‘ખાડીના ખૂંદનારા’, અને ‘ઉખાપાનથી અવ્યય’ એ વાર્તા ઠીક ધ્યાન ખેંચે તેવી છે.

આ પુસ્તકનું નામ દર્શાવતી ‘ટપાલપેટી’ એ પણ આ સંગ્રહમાં અપાયેલી એક ટૂંકી વાર્તા જ છે.

ખાતાસી—અનુવાદક: શ્રી રમણલાલ સોની; પ્રકાશક: શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર-રોડ, સુરત; ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ પૃષ્ઠ ૨૪૮; સચિત્ર આચ્છાદન સહિત બૅન્ડનું પૂઠું; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦.

જંગાળી સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ, ટૂંકી વાર્તાઓનાં પુસ્તકોમાંથી સુદામણી ૧૫ વાર્તાઓનો આ અનુવાદ છે. આમાંની ૧૫ વાર્તાઓમાં, જંગાળી લેખક મી. હેમેન્ડ રાખની ૧,

શ્રી જલધર સેનની ૨, શ્રી હેમલતા દેવીની ૩, શ્રી સુધીન્દ્રનાથ ઠાકુરની ૨, શ્રી પ્રભાતકુમાર મુખોપાધ્યાયની ૭ અને શ્રી મનોજ બુચની ૧ છે.

વાચકને, આ વાર્તાઓ, સમાજમાં પતિત થયેલી સ્ત્રીનું સ્થાન ક્યાં હોય છે, માછી જેની હલકી કામની સ્ત્રીઓમાં પણ સ્વાભિમાન કેવું હોય છે, સાચા પતિપ્રેમમાં વિયોગ કેવા અસહ્ય હોય છે હિંદુ સમાજમાં પુત્રીઓનો જન્મ કેટલો બારણપ હોય છે, સમાજનાં અવધૂત માનવીઓ કેવા જીવનમાં આનંદ અને સંતોષ માને છે, યોગી સંન્યાસી કેવા હોય વગેરે વગેરે સમાજજીવનનાં કંઈક કંઈક દરેકો આ પુસ્તકમાં દેખાયાં છે. તે ઉપરાંત અંધારની રાષ્ટ્રીય હીલચાલ અંગેનાં પણ બે દરેકો તથા વિલાપત અભ્યાસાર્થે જતા વિદ્યાર્થીઓનાં જીવન વિલાપતમાં કેવા પ્રકારે વ્યતીત થાય છે તે બતાવતાં પણ ત્રણ દરેકો આ સંગ્રહમાં અપાયાં છે. વાતો બધી જ સરસ છે અને તે સમાજને બોધ અને પ્રેરણા પણ આપે તેવી છે.

‘બાતાસી’ પણ એક વાર્તા છે. અને તેના નામ પરથી આ પુસ્તકનું નામ રખાયું છે.

સામયિકો

શુશુસુન્દરી—(નવરાત્ર અંક) સંપાદક: શ્રી. મૂળજીભાઈ પી. શાહ, લુહાણામિત્ર પ્રિં. પ્રેસ, રાવપુરા, વડોદરા.

“ શુશુસુન્દરી ” માસિક છેલ્લા કેટલાક વખતથી નવરાત્રના દિવસોમાં ગુજરાતીઓની ગરબા-પ્રિયતાને સંતોષવા અને તેને લગતું સાહિત્ય આપવા માટે નવરાત્ર અંકો પ્રકટ કરે છે. આ વર્ષે પણ, જાણીતા રાસસર્જક શ્રી. મૂળજીભાઈ શાહના સંપાદકત્વ હેઠળ આ અંક તૈયાર કરાવ્યો છે. સંપાદકે, અંકને નીચેના ૫ વિભાગોમાં તૈયાર કર્યો છે:—૧ પ્રાચીન રાસ, ૨ લોકરાસ, ૩ શક્તિના રાસ, ૪ રંગભૂમિના રાસ અને ૫ અર્વાચીન રાસ.

શરૂઆતમાં જ સંપાદકે આપણા રાસ સાહિત્યને લગતો એક અભ્યસનીય નિબંધ આપ્યો છે અને તે જ પ્રમાણે જો તે વિભાગને લગતા નિબંધો પણ તે તે વિભાગ સાથે અપાયા છે. પ્રાચીન રાસમાં આપણાં પ્રાચીન કવિ-કવિત્રીઓના રાસો અપાયા હોયને તે પછીના વિભાગોમાં લોકરાસમાં લોકમુખે ચડી ગયેલા, તેમ જ તે પછી રંગભૂમિના રાસમાં આપણાં નાટકોમાં આવતા રાસો આપ્યા છે. અને અર્વાચીન રાસોમાં આપણા કવિત્રી ખબરદારથી લઈને ડૉઠ આજે રાસ લખતાં નાનાં મોટાં અનેક રાસસર્જકોના રાસ આપ્યા છે. રાસ સાહિત્યમાં આ અંક ખાસ જાત પાડે છે. અને જો એને પુસ્તકાકાર તૈયાર કરવામાં આવે તો પ્રાચીન-અર્વાચીન યુગનો સમન્વય સાથે તેવા ચિરંજીવ રાસસાહિત્યનું એક સરસ પુસ્તક ગુજરાતી સાહિત્યમાં સુઝભ થાય.

એકંદરે સંપાદક અને મંચાલકોએ લીધેલો શ્રમ સફળ થયો લાગે છે.

મોઢ મહોદય—રજત મહોત્સવ અંક—સંયોજક: શ્રી. તારાચંદ્ર પોપટલાલ અગાધન:

હિંદુ સમાજમાં ગાંતિઓ અગત્યનો ભાગ બનવે છે અને જેટલે દરજ્જે ગાંતિઓની ઉન્નતિ થાય તેટલે દરજ્જે સમાજ ઉચ્ચકક્ષે જાય. આ દિશામાં કેટલાંક ગાંતિમાસિકો

પ્રયત્ન કરે છે; તેમાંનાં કેટલાંક જીગી અકાળે આથમે છે, ન્યારે કેટલાંક પોતાની ધગરા અને સેવાપરાયણતાથી સમાજમાં પોતાનું ખાસ સ્થાન મેળવી લે છે. એવે જ પ્રયાસ છેલ્લાં પચીસ વર્ષ થયાં આ માસિકે કરેલો. તેની પચ્ચીસીના ઉત્સવપ્રસંગે આ ખાસ અંક બંધીતા લેખક શ્રી. તારાચંદ્ર અડાશનએ તૈયાર કર્યો છે. તેમાં, સંપાદકે લીધેલી મહેનત ખાસ તરી આવે છે. અંકમાં જ્ઞાતિના આગેવાનોનાં ચરિત્રો અપાયા ઉપરાંત, કેટલાક વાચનસ્પી લેખો પણ આપ્યા છે. સાથે સંખ્યાબંધ જ્ઞાતિજનોની તરવીરો પણ અપાઈ છે. એકંદરે આખોય અંક મોઢ જ્ઞાતિજનતાને લગતું ઠીક સાહિત્ય આપે છે.

કલ્યાણ (હિંદી) મહાભારત—સંપાદક: શ્રી. હનુમાનપ્રસાદજી મોદાર; પ્રકાશક: ગીતા પ્રેસ, ગોરખપુર.

છેલ્લાં સોળ વર્ષ થયાં આધ્યાત્મિક સાહિત્ય આપતું “કલ્યાણ” માસિક હિંદી ભાષામાં પ્રકટ થાય છે. એ માસિકના દર વર્ષનો પ્રથમ અંક ખાસ અંક તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે. એના આ અગાઉ પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલા ગીતાંક, ગીતાવર્ત્તાંક, માનસાંક, ભાગવતાંક વગેરે વિવિધ ધાર્મિક અને આધ્યાત્મિક વિષયોને સ્પર્શતા જોડા અભ્યાસયુક્ત ખાસ અંકો બહાર પડેલા છે.

આજુ સત્તરમા વર્ષમાં એનો આ મહાભારત અંક ખાસ અંક તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યો છે. મહાભારત એ તો આપણા આર્ય સાહિત્યની નક્ષત્રમાળાનો અતિઉજ્જવલ તારક છે. એટલે જ એને માટે કહેવાય છે કે યજ્ઞ ભારતે, તજ્ઞ ભારતે । અર્થાત્ જો ભારત—(મહાભારત)માં નથી તે ભારત (ભારતવર્ષ)માં નથી. એટલે કે મહાભારતમાં સર્વ કંઈ છે. એવાં આ મહાભારતપ્રકાશનનું મહાન મુશ્કેલીમયું કાર્ય આવી વિરલ સંસ્થા જ હાથ ધરી શકે.

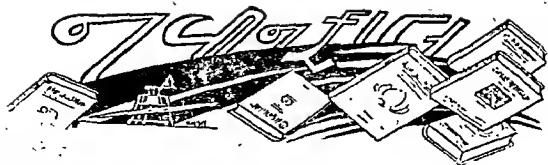
આપણે ત્યાં ગુજરાતીમાં એ પ્રસિદ્ધ કરવાના ગુજરાતી પ્રેસ તરફથી અને તે અગાઉ છૂટાછવાયા પ્રયત્નો થયા હતા. અને તે પછી એની પ્રસિદ્ધિનું મહાભારત કાર્ય સ્વ. સ્વામી શ્રી અખંડાનંદજીએ ઉઠાવી પાર પાડી આવા મોટા અંથના મોટા મોટા સાત ભાગો બનતા એાછા મૂલ્યે બહાર પાડ્યા હતા. અને કેટલાંક પુસ્તકાલયોને તો તેમના કૃપાપ્રસાદે અર્ધા મૂલ્યે મળ્યા હતા.

આજે હિંદી ભાષા ન્યારે રાષ્ટ્રભાષા થઈ છે અને આખા હિંદુભરમાં તેનો પ્રચાર થઈ રહ્યો છે ત્યારે, ગુજરાત આ મહાભારતના સરળ ભાવવાહી હિંદી અનુવાદને જરૂર અપનાવશે. જેઓ “કલ્યાણ” માસિકના ગ્રાહકો હશે તેમને તો એ મળશે જ. ઉપરાંત, જેઓ એના ગ્રાહક ન હોય તેઓ યજ્ઞ જશે તો એ વર્ષના એના લવાજમમાં સો-સો રૂપિયા ખર્ચતાં પણ અપ્રાપ્ય ગણાય તેવો આ અંક સહજ સુલભ થશે.

આ અંકમાં મહાભારતનાં શરૂઆતનાં સાત પર્વો તે તે પ્રસંગને અનુરૂપ સંખ્યાબંધ ત્રિરંગી તેમ જ સાદાં ચિત્રો સહિત આપ્યાં છે. અને બાકીનાં પર્વો આ વર્ષમાં પૂરાં પાડવાની સંચાલકોની યોજના છે. ગુજરાતી જનતા અને તમામ પુસ્તકાલયો “કલ્યાણ”ના એ વર્ષના ગ્રાહક તરીકે નોંધાઈ જઈ ક્વચિત્ જ મળતી આવી તક તત્કાળ ઝડપી લે. અને આ અમર અંકને પોતાને ત્યાં વસાવી લે.

આજુ મહાભારત સાદસ ઉઠાવી જનતામાં ઉચ્ચ જ્ઞાનપ્રચાર કરવા માટે ગીતા પ્રેસના સંચાલકોને અમારાં હાર્દિક અભિનંદન.

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

ગૂર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧ હુએનસંગ—લેખક: શ્રી. ધૂમકેતુ; મૂલ્ય ૦-૩-૦

૨ વેવિશાળ—લેખક: શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૩ સૌરાષ્ટ્રની રસધાર—ભા. ૧ ભા. —લેખક ઉપર પ્રમાણે. મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

હરિહર પુસ્તકાલય-સૂરતનાં પુસ્તકો

૪ સનમની શોધમાં—લેખક: શ્રી. બેઝાર; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

૫ ઊર્દૂલિપિ પરિચય—લેખક: શ્રી યાત્રવલ્લભ; મૂલ્ય ૦-૮-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૬ અક્કલના ખાં—લેખક: શ્રી. બેઝાર; પ્રકાશક: નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ભા. અમદાવાદ, તથા મેસર્સ એન. એમ. કચ્છરની કંપની મુંબઈ, મૂલ્ય ૨-૮-૦

૭ સામ્રાજ્યવાદ—(એનાં અવધર સ્વરૂપો) લેખક તથા પ્રકાશક: રાવત જુમાળ પાડરશિંગા, પો. દામનગર. (કાઠિયાવાડ) મૂલ્ય રૂ. બે

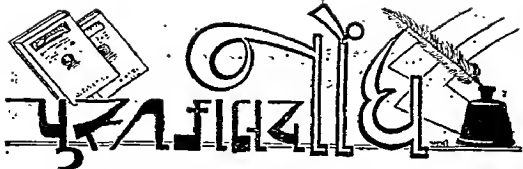
૮ ટપાલપેટી—સંપાદક: જડુભાઈ મહેતા; પ્રકાશક: પ્રગતિ સાહિત્ય મંદિર, રાજકોટ મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

૯ કલ્યાણી—લેખક: શ્રી. રમણીકલાલ જયચંદભાઈ દલાલ; પ્રકાશક: શ્રીહર કાર્યાલય, રતન પોળ, અમદાવાદ; મૂલ્ય રૂ. બે

૧૦ બાતારી—અનુવાદક: શ્રી. રમણલાલ સોની; મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

સ્વીકાર

શેઠ ભો. ચ. વિદ્યાવર્ધક પુસ્તકાલય (મહિલા અને બાલ સહિત) વડનગર: સન ૧૯૪૧-૪૨ નું વાર્ષિક નિવેદન. સા. પુ. લેખાણાનો ૧૯૩૦-૩૧ થી ૧૯૪૦-૪૧ સુધીનો ૧૧ વર્ષનો રિપોર્ટ તથા નિવેશ. મહારાષ્ટ્રી શાન્તાદેવી મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલય-નવસારીનો ૧૯૪૧-૪૨ નો વાર્ષિક રિપોર્ટ અને દિસાળ. હિ. ના. માને સા. પુસ્તકાલય-વામોડીઆનો સન ૧૯૪૧-૪૨ નો વાર્ષિક અહેવાલ. વ. હે. સા. પુસ્તકાલય-વીસનગરનું ૧૯૪૧-૪૨ નું વાર્ષિક નિવેદન; સા. પુ. કરજીવનું સન ૧૯૪૧-૪૨ નું નિવેદન.

“કુમાર”નું પ્રકાશન - “કુમાર” માસિકના ગયા સપ્ટેમ્બર અંકમાં તેના સંચાલક તરફથી તેના આહ્વાન-વાચકોએ એક નિવેદન પ્રકટ થયું છે. તેમાં, આજના અસલ મોંઘવારીના વખતમાં, “કુમાર”નું પ્રકાશન ચાલુ રાખવું કે બંધ કરવું અને ચાલુ રાખવું હોય તો તે માટે આહ્વાનની ચાલુ રહેવાની ખાતરી માગવામાં આવી છે.

આપણે ત્યાં “કુમાર” એક જ એવું માસિક છે જે આપણા જીવાનો, ઉછરતા જીવાનો સંતોષ તેવું વાચન આપે છે “કિશોર” માસિક તેવો કંઈક પ્રયત્ન કરવા મથતું હતું; પરંતુ તેના એ પ્રયત્નોમાં એ ફાળ્યું નથી. અને આ રહુંસહું એ ક્ષણ માત્ર એક જ સરોગ માસિક રહ્યું છે. તેનું પ્રકાશન જે બંધ થાય તો આપણા કિશોરો-કુમારોને તેમના બરતું સાહિત્ય મેળવવામાં નિરાશ જ થવું પડે.

એટલે આવા આપણા આવતી કાલના નાગરિકોનું ધડતર ધડતું આ માસિક હરોળ સંજોગોમાં એનું હમેશાનું ૩૫-૨૦ અને સળવટ તેમ જ લેખસમૃદ્ધ પ્રકટ થાય તે આપણે જોવું જોઈએ. એની અપારની મુશ્કેલીમાં કંઈ નહિ તો એના આહ્વાન ચાલુ રહેવાની ખાતરી અપાય તો પણ તેના સંચાલકો તેમના “કુમાર”ના પ્રકાશનમાં પ્રેતસાદિત રહી શકે.

આથી પુસ્તકાલયો જેઓ એ સામયિકના આહ્વાન હોય તેઓ ચાલુ રહીને તેમ જ પોતાનાં ગામનાં કુમારો-કિશોરોની આ ક્ષણની વાચનખૂબ સંતોષવા માટે અને તો નવા આહ્વાન તરીકે નોંધવાનું જણાવે.

નવજીવન કાર્યાલયનાં પુસ્તકો હવેથી મળી શકશે. મુબબ સરકારે સદર કાર્યાલયનાં પુસ્તકો કબજે રાખેલાં તે પરથી હવે કબજે ઉઠાવી લેવામાં આવ્યા છે. એટલે એ કાર્યાલય તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો હવે મળી શકશે. જે પુસ્તકાલયોને પોતાનાં બજેટમાં ઉપયુક્ત સંસ્થાનાં પુસ્તકોને સમાસ કરવા હશે તેમને હવે એ તક સુલભ થશે.

“ગોતીલાલ અમીન: જીવન અને કાર્ય” સ્વ. શ્રી. ગોતીલાલ સાહેબના જીવનચરિત્રના ઉપયુક્ત પુસ્તકને મુબબ સરકારના ઉત્તર વિભાગના કેળવણી ખાતા તરફથી માધ્યમિક શાળાઓના તેમ જ ટ્રેનિંગ કોલેજના વિદ્યાર્થીઓનાં પુસ્તકાલયો માટે ખરીદવા મંજૂર થયું છે.

“બાલમિત્ર”ના ઓક્ટોબર અંક પ્રકટ થનાર નથી. તેનો હવે પછીનો અંક નવેમ્બરની પહેલી તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે, એમ તે કાર્યાલય તરફથી જાહેર કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકાલયોને મળેલી મદદ

સા. પુ. માંત્રોજ (તા. ૬૨જી)ને ૬) નું મહાભારત પટેલ પુસ્તકોત્સવ સંપત-રામ તરફથી.

સા. પુ. હરિપુરા (તા. પલ્લસાણા) ને ૭) નીલાભાઈ દલપતભાઈ મહેતા તરફથી.
 શ્રી. હિંદુમતી સા. પુ. મેઘી (તા. કરજણ) ને ઑક્ટા ૨ દરેકની કિંમત ૧૫) તે શેઠ આપુલાલ દલસુખભાઈ તરફથી. ખુરસી ૧ દરેકની કિંમત ૩) તે આમજીગામના શેઠ અંબાલાલ માણેકલાલ તરફથી. ૧૦) મળૂસર તા. વડોદરાના પા. ખુશાલભાઈ જેઠાભાઈ, ૫) શેઠ શાન્તિલાલ વીરચંદભાઈ, ૫) શેઠ સાંકરચંદ મગનલાલ, ૩) શેઠ સેવકલાલ મગનલાલ, ૩) કસ્તુરચંદ મગનલાલ, ૩) શેઠ નેમચંદ મોહોલાલના દુ. વ. ક. ચંદુલાલ નેમચંદ, ૩) શેઠ બેચરલાલ વીરચંદ, ૨) પા. પરસોતમ ઇન્દિરાભાઈ, ૨) પુરોહિત બાલકૃષ્ણ નાયાલાલ, ૩) ડૉક્ટર શાંતિલાલ મોહનલાલ જાની, ૨) પા. હગનભાઈ મીઠાભાઈ, ૨) પા. દેસાઈભાઈ ખુશાલભાઈ.

સા. પુ. વાગડોદ (તા. પાટણ) ને ૨) શા. ચંદુલાલ ભાઈચંદ, ૫) શા. ઈશલાલ નાનચંદ, ૨) રા. ઈશવરાવ ગણેશરાવ આપ્ટે તરફથી.

સા. પુ. લુણાસણ (તા. કડી) ને ૧૦) દલે ચિમનલાલ જેઠાલાલ, ૬૧ સાપેર તા. દહેગામના ઠાકર મફતાજી ધીરાજી.

સા. પુ. ઓરણા (તા. કામરેજ) ને શ્રી. મણિભાઈ દિવેદી તરફથી શ. ૧૫૦) : ની કિંમતનાં ૨૧૪ પુસ્તકો, ૨-૦-૦ ડાહ્યાભાઈ નારજીજી દેસાઈ દીગસ, ૨-૦-૦ હરિભાઈ ભાણુભાઈ ભક્ત દીગસ. ૨-૦-૦ નરોત્તમભાઈ હરિભાઈ વાંઝ, ૨-૦-૦ ખુશાલભાઈ મોરારજી સ્વાદલા, ૨-૦-૦ ભગાભાઈ ફકીરા ધોરજીપારડી, ૨-૦-૦ ફકીરભાઈ ભગાભાઈ વાવ, ૧-૨-૦ મગનભાઈ નાયુભાઈ ટેકલર-ઓરણા, ૨-૦-૦ કાલીદાસ લાલભાઈ-દોલતપુર, ૨-૦-૦ જીવજીભાઈ કસનજી-નનસાડ, ૨-૦-૦ મોરારભાઈ રજીજીજી દેરોડ, ૨-૦-૦ ખુશાલભાઈ કાળીદાસ દેરોડ, ૧૨-૮-૦ ભક્તિભાઈ રજીજીજી-ઓરણા, ૧-૧-૦ રજીજીભાઈ ખુશાલભાઈ ઓરણા, ૩-૧-૦ ભક્તિભાઈ રજીજીજી-ઓરણા, ૫-૦-૦ દયારામભાઈ સીતારામ શુરા-ઓરણા, ૨-૦-૦ પરજીભાઈ જડેચરભાઈ ખાનખારા, ૨-૦-૦ નામરજી પ્રાણુભાઈ કોદરા, ૧૫-૦-૦ હરિભાઈ માધવભાઈ ભક્ત-ઓરણા, ૩૬-૦-૦ કસનજી કાલીદાસ ભક્ત-ઓરણા, ૩૬-૦-૦ નારજીદાસ લક્ષ્મીદાસ ટેકલર-ખારડોલી, ૧-૮-૦ મોરારજી ગોપાલજી-ઓરણા, ૧૮-૪-૦ પરજીભાઈ કલ્યાણજી ઓરણા.

સા. પુ. શીહી (તા. સિદ્ધપુર) ને શ્રી. નારજીભાઈ સેંધીદાસ પટેલ તરફથી શ. ૪૦) નાં પુસ્તકો.

સા. પુ. મુઢરડા (તા. મહેસાણા) ને ૬) શેઠ અમયારામ ઉગેદરામ, ૫) પોલિસ પટેલ મૂળરાજખાં, ૨) લાલખાં સુખતખાં, ૨) મિત્રી મૂળચંદ.

વ. રા. પુ. મંદળ

પ્રમાણપત્ર મારેની પરીક્ષા જાનેવારીમાં લેવાશે:—પ્રમાણપત્ર મારેની પરીક્ષા ૨૫ મી તારીખે લેવાશે એમ આ પહેલાં જાહેર કરાયું છે. પરંતુ રાજ્યના કસ્ટા વ પ્રાંત પુસ્તકાલયોના બીનતાલીમી મંદપાત્રો આ પરીક્ષાનો લાભ લે એ ખાસ ઇચ્છવા જોઈએ, એમ પુસ્તકાલય આદ્ય માનદ્ય દેવાથી અને તે માટે જરૂરી ફરમાન બહાર પડવાનો ઉશો.

રાખવું હોવાથી સદર પરીક્ષા ચાલુ માસને જાહે જાનેવારીમાં લેવાનું દરાવ્યું છે. સાગતા વળગતાંઓએ આ ફેરફારની યોગ્ય નોંધ લેવી પડે.

જાગતાં જૂથ મંડળો

વડોદરા પ્રાંત:—(૧) ખીલ, (૨) ડેસર, (૩) વેમાર તા. સાવલી, (૪) પેટલાદ, (૫) વસો, (૬) આસોજ, (૭) વેળપુર, (૮) સોમપારાધુ, (૯) શિનોર, (૧૦) કોસીન્દ્રા (૧૧) બાદરજી, (૧૨) દંડાપુરા, (૧૩) સોજીત્રા; મહેસાણા પ્રાંત : (૧૪) વાલમ, (૧૫) કંડ, (૧૬) ઉનાઈ, (૧૭) વેણપુરા, (૧૮) ખાવડ, (૧૯) કડી, (૨૦) નંદાસણ, (૨૧) વડું તા. કડી, (૨૨) સુરજ, (૨૩) વામજ, (૨૪) રાજપુર, (૨૫) ડરણ, (૨૬) લોળ, (૨૭) ચારોલ, (૨૮) મેડા આદરજ, (૨૯) ઝાંગરવા, (૩૦) ઝુંલાસણ, (૩૧) કદમાણપુર, (૩૨) સંડેર, (૩૩) કંબોઈ, (૩૪) મોટપ, (૩૫) ધીણોજ; નવસારી પ્રાંત: (૩૬) નવસારી, (૩૭) આમચક, (૩૮) ગણદેવી, (૩૯) ધમડાછા, (૪૦) ગડદ, (૪૧) અંબેટા, (૪૨) વેરમા.

જાગતાં મહાલ મંડળો—(૧) વડોદરા, (૨) કરજણ, (૩) ડબોઈ, (૪) શિનોર, (૫) સંખેડા, (૬) તિલકવાડા, (૭) સાવલી, (૮) વાધોડિયા, (૯) પેટલાદ, (૧૦) બાદરજી, (૧૧) પાદરા, (૧૨) કડી, (૧૩) ચાણુરમા, (૧૪) વિગપુર, (૧૫) આતરજી, (૧૬) પાટણ, (૧૭) હારીજ, (૧૮) સિદ્ધપુર, (૧૯) વિસનગર, (૨૦) ખેરાણી, (૨૧) નવસારી, (૨૨) ગણદેવી, (૨૩) પલસાણા, (૨૪) કામરેજ, (૨૫) અમરેલી, (૨૬) કોડીનાર, (૨૭) ઓખામંડળ.

જેમણે સંભા ન બરો હોય ને બરી હોય છતાં અહેવાલ હિસાબ હજી ન મોકલી આપ્યાં હોય તેમને તેમ કરી દેવાની ખાસ બલામણુ. પૂરા થયેલા વધ માં થયેલા કામ-કાજના અહેવાલ તથા હિસાબ તો નિદાન દરેક મોકલી આપે જ.

શિષ્ટ વાચનની ૨૩ મી પરીક્ષા:—સદરહુ જાણતની જાહેરાત ચાલુ અંકમાં અન્યન છપાઈ છે તે જોઈ લેવા શિષ્ટ વાચનનાં રસિયાંઓને વિનંતિ.

—અનુભવનો એક કાંટો શિખામણના સો યુક્તો જોડેલો કિંમતી છે.

—જેની પામે પૈસા નહિ હોય એવા જ મિત્રો તમને પૈસા ધીરવા ઉત્સાહી જણાશે.

—પોતાને બારે માનતા માણસને ખીજાઓ જલુ હળવી રીતે સ્વીકારે છે.

—કેટલાક માણસો એવા અસદિષ્ટ હોય છે કે પોતાના વિચારોને પણ સહન નથી કરી શકતા.

—લોકોને સહાય કરવાનો એક રસ્તો તેમને શિખામણ આપવા ન નીકળવાનો પણ છે.

—એક માણસની મહત્તા પાછળ અનેક નાના માણસોની મદદ રહેલી હોય છે.

—સુએઝની પૂર્વમાં તો આશ્ચર્યનાં દશ ફરમાનોની હયાતી જ નથી, એમ એક રાષ્ટ્રકવિએ નથી કહ્યું ?

—ત્રિમ પુરુષની જીમને ગતિ આપે છે, ન્યારે સ્ત્રીના હૃદય ને દુઃખનું સ્થિત હમેશાં શીતળ હોય છે.

—પોતાને સાચો મનાવવાને માણસ જોડેલો આતુર હોય છે એટલે સાચો અનવાને નથી હોતો.

—કીર્તિ માટે જલુ, મુથવાનું પરિણામ ધણાઓ માટે અપકીર્તિમાં જ આવે છે.

—ધણાં માણસો ફેફસાંમાં જ પોતાનું મગજ રહ્યું હોવાનું માનતા હોય છે.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુગારદાર પ્રાંત પ્રચારકાએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત સહ ત્યાંના પુસ્તકાલય વા વાચનાલયની સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દરેકરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે, તેમ જ પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી અગત્યની તરસાંબંધી જરૂરી સુચના-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંબંધી પ્રચારકાર્ય કયું છે:—

૧ વડોદરા નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. હમનલાલ મથુરલાલ પોલ-ભાઈ ઓગસ્ટમાં કરજણ મહાલનાં:—(૧) સાંદરણા, (૨) સામરા, (૩) ઢાણા, (૪) રોપર, (૫) દેરોલી, (૬) સહિયાદ, (૭) કરજણ, (૮) જૂની હથરડી, (૯) ધાવડ, (૧૦) બરયાણા, (૧૧) બરયાલી, (૧૨) કાસમપુર, (૧૩) નવી હથરડી.

—માહે સપ્ટેમ્બરમાં: વાઘોડીઆ મહાલ—(૧) બહિયારા, (૨) ગણેશપુરા, (૩) કામરોલ, (૪) કોટબી, (૫) જોરાદ, (૬) લીલોરા, (૭) આસોજ, (૮) સંકરપુરા, (૯) રવાલ, (૧૦) રસુલાખાદ; સાવલી મહાલ—(૧૧) ગરધીઆ.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. લાખશંકર ટી. ઠાકર-માહે જુલાઈમાં, અમરેલી મહાલનાં—(૧) મોટા માચીઆળા, (૨) નાના માચીઆળા, (૩) નાના આંકડીઆ, (૪) ધિવરીઆ, (૫) ઠેરિયા નાગસ, (૬) લાલાવદર, (૭) અમરેલી ખાત પુ., (૮) અમરેલી મદિલા પુ., (૯) ચકરગઢ, (૧૦) દેવળીઆ, (૧૧) ખીનડીઆ રાંદેલીઆ દામનગર મહાલનાં (૧૨) આંખરડી, (૧૩) નારણગઢ, (૧૪) કાંચરડી, (૧૫) હીરાણા, (૧૬) કરોડીઆ, (૧૭) વીરપુર, (૧૮) નાના રાજકોટ, (૧૯) ચાવડ, (૨૦) હમાડીઆ.

—માહે ઓગસ્ટમાં રતનપુર મહાલનાં—(૧) નવાગામ, (૨) રતનપુર, (૩) રાઠપુર, (૪) મોણપુર, (૫) મેવાસા, (૬) શિવાનગર; દામનગર મહાલનાં (૭) ખીનડીઆ; કડી મહાલનાં (૮) ડાંગરવા, (૯) દરજસણ, (૧૦) કૈયસ, (૧૧) નંદાસણ, (૧૨) માધાસણ, (૧૩) બટાસણ, (૧૪) સુરજ, (૧૫) ચાલાસણ, (૧૬) જલસપુર, (૧૭) મોઢાસણ, (૧૮) સરસાવ, (૧૯) હિટવા, (૨૦) છરાણા, (૨૧) ઉદાડ, (૨૨) રાજપુર; મહેસાણા મહાલનાં (૨૩) હાડવી, (૨૪) વડસમા, (૨૫) નવી રોડાવી વા.

—માહે સપ્ટેમ્બરમાં: કડી મહાલનાં—(૧) ધુભાસણ, (૨) ઝુલાસણ, (૩) આણંદપુરા, (૪) ચડાસણ, (૫) લુણાસણ, (૬) વામજ, (૭) વડાવી, (૮) કુમેરા, (૯) રાંદેલીઆ મહાલનાં: (૧૦) છત્રાલ, (૧૧) જિતેશ્વરપુરા; સિદ્ધપુર મહાલનાં (૧૨) ઉનાવા, (૧૩) એકોર, (૧૪) શીદો, (૧૫) રામપુરા (ઉંચા) વાચનાલય, (૧૬) વજાલદ, (૧૭) જિતીઆ, (૧૮) જગન્નાથપુરા, (૧૯) કોદોડા, (૨૦) મહેરવાડા, (૨૧) ઉપેરા.

ના. નં. ચાકસી
સદમંત્રી, વ. રા. પ્ર. મંડળ

જાહેરાત નં. ૨/૧૯૪૨-૪૩

શિષ્ટ વાચનની ૨૩ મી પરીક્ષા

શિષ્ટ વાચનની ૨૩ મી પરીક્ષા સન ૧૯૪૩ ના જાનેવારી માસની ૨૪ મી તારીખ ને રવિવારે સવારના ૭ા થી ૧૦ા ના સમયમાં જે તે સ્થળે લેવાશે. પરીક્ષા માટે મહાત્મા ગાંધીજી કૃત “ત્યાગમૂર્તિ” અને બીજા લેખો ” એ પુસ્તક મુકરર કરવામાં આવ્યું છે. એ પુસ્તકની કિંમત રૂ. ૦-૧૨-૦ હોઇ પુ. સ. સ. મંડળમાંથી મળી શકશે. જે પુસ્તકાલયોમાં એ પુસ્તક ન હોય તેમણે વહેલામાં વહેલી તકે મંગાવી લઇને તેનો છૂટથી પ્રચાર કરવો જોઇએ, તેમ પરીક્ષામાં બેસવાની પ્રેરણા પણ કરવી ઘટે. પુસ્તકને અભાવે પરીક્ષા લેવાનો વિચાર માંડી વાળવાપણું કાઢીને ન રહે એ જે તે સ્થાનનાં પુસ્તકાલયોએ જોવું જોઇએ.

ધ્વિષ્ટુક ઉમેદવારોએ પોતાનાં નામ, કામ, ઉંમર, અભ્યાસ, ધંધો તે પોસ્ટનું સ્થળ અવસ્ય જણાવી રાજ્ય પુ. મંડળના મંત્રીને શિરનામે મોકલ્યાં મોકલી તા. ૧૫ મી જાનેવારી સુધીમાં પોતાની ઉમેદવારી નોંધાવી દેવી જોઇશે. શિષ્ટ વાચનની આવી પરીક્ષાનો લાભ સમજનાર અને એનો સુરવાદ આપેલાં બાઈબલનો તો આ જાહેરાત વાંચતાં જ તેમ કરી દે એમ ધ્વિષ્ટુએ છીએ.

પરીક્ષા જે ગામે આપવાની હોય તે ગામે ટપાલ અઠવાલિયામાં કચે કચે દિવસે આવે છે તે અચૂક જણાવવું. પરીક્ષાની સુદત દરમ્યાન શિરનામનો ફેરફાર થાય તો તેની ખંખર જે તે વખતે તરત જ આપવાની નોંધ લેવા બલામણુ કરીએ છીએ.

ધનામ:—પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થતા ઉમેદવારો પૈકી પહેલા ૪ નંબરોને અનુક્રમે રૂ. ૫), રૂ. ૪), રૂ. ૩), રૂ. ૨) નું તથા નં. ૫ થી ૨૦ સુધીનાં દરેકને રૂ. ૧) નું ધનામ અપાશે. ઉપરાંત ઉત્તીર્ણ થનાર સ્ત્રીઉમેદવારો પૈકી ગુણાનુક્રમે પ્રથમ આવતી ૧૦ને તેમ જ ટ્રેનિંગ ડેવેલોપીંગ લાભ ગિલકુલ નહિ પામેલા શિક્ષકો, અંગ્રેજી પાંચ ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓ તથા સામાન્ય બહુતરવાળા ખેડૂત, કારીગર અને વેપારીવર્ગ પૈકી ઉપલા ૧૦ નંબરોને દરેકને રૂ. ૦ા નું ઉત્તેજનાર્થ ધનામ આપવાની ગોઠવણુ રહેશે. ધનામ રોકડમાં અપાશે. છતાં જેમની ધમ્મા હશે તેમને તેમની પસંદગીનાં પુસ્તક તેમના ખર્ચે મોકલી આપવાની સગવડ રહેશે.

C/O. સેન્ટ્રલ લાયબ્રેરી, વડોદરા }
તા. ૧૦-૧૦-૪૨

રામલાઇ કા. પટેલ
મંત્રી, વ. રા. પુ. મંડળ
[૫૮૫]

સામયિક દોહન

સાહિત્યનો એકવાડ

દરેક દેશનું સાહિત્ય તે દેશની મોંઘી મીરાસ છે, તેનું પવિત્ર ધન છે. એ મીરાસને જાળવવાનો, તેમાંથી પ્રેરણા લેવાનો, તથા તેની વૃદ્ધિ કરવાનો તે દેશના પ્રત્યેક જિગતા કે જિજ્ઞાસુ લેખકનો પવિત્ર ધર્મ છે. અક્ષરબદ્ધ વાણી એ માનવજાતિનું અગ્રોધ શસ્ત્ર છે. એ જ શસ્ત્રના હાથપણબધા ઉપયોગથી દરેક પ્રજા પોતાની સંસ્કૃતિનું રક્ષણ કરે છે. એ શસ્ત્ર એ ધારવાળું છે: એટલે એનો ગેરઉપયોગ કરતાં તે વાપરનારનું જ ગળું તે કાપે છે. સાહિત્યની શક્તિનું જેને યથાયોગ્ય બાન નથી તે એનો દુરુપયોગ કરી પોતાના સમાજનું તેમ જ માનવજાતિનું બારે નુકસાન કરે છે.

ગત સંગ્રહન વેળાના બાપણમાં મેં આ વિષય પર કંઈક લખાણથી બાર મહીને કહ્યું હતું, પણ હું બહુ દિલગીર છું કે આપણા કેટલાક સાહિત્યકારો હજી પણ આ વિષય સંબંધે બેખરવાઈ પોપે છે અને પોતાનું તથા સમાજનું હૃદય, ગંદું સાહિત્ય પ્રગટ કરીને કલુષિત કરે છે. આપણા સાહિત્યની શિષ્ટતા જાળવવા ખાતર એવા ગંદા સાહિત્ય પ્રત્યે મારે મારો દડ વિરોધ દરોઝા વગર છૂટકો નથી, અને એમ કહીને હું મારો તેમ જ શુદ્ધ શાંતના સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિની પ્રતિનિધિશ્વ સંરથા " શુદ્ધરાત્રી સાહિત્ય પરિષદ " નો ધર્મ જ જાળવું છું એવી મારી દડ પ્રતીતિ છે.

સાહિત્ય એ પ્રજાના સમગ્ર જૂતજીવનની તેમ જ વર્તમાન અને ભાવિ જીવનની વિસ્તૃતતા તથા ઉન્નતિ માટેના પ્રજાના સુખ સમાન અને જ્ઞા વિદ્યાનોના અને ભક્તજનોના વિચારોની શિષ્ટ મોંઘ છે. જે જોલાયું, જે લખાયું કે જે ગવાયું, તે જાણું જ સાહિત્ય નથી, અને એમાં સાહિત્યના કેટલોક અંશ હોવા છતાં તે શિષ્ટ સાહિત્ય જનનું નથી. કોઈ પણ વિચારશીલ માતપિતા પોતાનાં જન્મ્યાં આગળ તે જાણકનું ચારિત્ર્ય જગાડે કે તેના મનમાં મેલા વિચાર ઉત્પન્ન કરે તેનું સાહિત્ય-પછી તે સંભાષણરૂપે, લેખરૂપે, ગીતરૂપે કે ચિત્ર-શિલ્પ જેવી કળાઓના કોઈ રૂપે-મૂકવા છૂટકો નહિ. એ જ જતાવે છે કે માનવજાતની રવામાવિક વલણ શિષ્ટતા અને પુણ્યચરણ તરફ જ રહે છે. એ વલણમાં સારામામ સંસર્ગથી ફેર પડી જાય છે, અને તેને સન્માર્ગ તરફ નદિ વળાય તો તે સંયમ જોઈ ભેંસી અધાગતિને પંથે ગરે છે. માનસશાસ્ત્રની આ મુખ્ય વાત આપણા પ્રત્યેક લેખકે જાનમાં રાખવી જોઈએ.

વિચારની, વાણીની કે કર્મની વિશ્વાસિતા માનવપ્રજાની ખરી મહત્ત્વની શક્તિને કહી લઈ તેની અધોગતિ કરીને તેને યુગાગમીરીમાં નીચે પાડી દે છે. દુનિયાની પ્રજાઓનો હતિ-દાસ એ સ્પષ્ટ રીતે જાણે છે, બરતખાંડની મહત્ત્વની આપ પ્રજાના સંસ્કૃત સાહિત્યમાં રમને પડે]

નામે અતિવિકાસિતા પ્રગટ થઈ અને પોષાણ ત્યારે આર્થ પ્રગતી અધોગતિ થઈ અને તેને એક પછી એક હુમ્મનો લઈ આવતી અનેક પ્રજાઓની શુદ્ધામગીરીમાં બે હજાર વર્ષથી આજ સુધી સખડ્યું પડ્યું છે. ત્રીસ અને ચૌત્તીસી પ્રજાઓના ઇતિહાસ પણ એવા જ છે. આપણી નજર આગળ એ જ વિકાસિતાએ ફેંચેલી મહા સત્તુર, બુદ્ધિશાળી અને એક વેળા જગતને મુગ્ધવનારી પ્રજા આજે જર્મનીની નિર્દય શુદ્ધામગીરીમાં આવી પડી છે. આપણા આજના સુશિક્ષિત લેખકો શું આ ઇતિહાસ જાણતા નથી? કે જાણ્યા છતાં આપણી શુદ્ધામી દશામાં અંગ્રેજીના તથા તેની મારફતે યુરોપના સાહિત્યના સંસર્ગમાં આવતાં તે તે સાહિત્યમાંનાં ગદ્યાં સાહિત્યે જ આપણાં હૃદય અને મનનો કબજો એવો લઈ લીધો છે કે તે આપણે છતાં આંખે જોઈ શકતા નથી? અને તે દેશોમાંની ગદ્યકી આપણાં પવિત્ર મંદિરને કલુષિત કરીએ છીએ? આપણે ત્યારે આપણી શુદ્ધામગીરી દફનાવી દેવા કમ્મર કરીને બેઠ્યા છીએ ત્યારે શું એ યુરોપનો એકવાડ આપણે આંગણે એકઠો કરીને આપણી પ્રજાની તન્દુરસ્તી અને મનદુરસ્તી બંનેનો ખગાડ કરશું? મારા લેખક બંધુઓ, જરા સાંતિથી વિચાર કરો કે આપણા સમગ્ર જીવનને છાછ દેતો આ પ્રશ્ન શું વિચારે પાડવા કે હસીને હસેલી કાઢવા જેવો છે?

ગઈ સદીથી યુરોપ અમેરિકામાં માનસશાસ્ત્ર, સમાજશાસ્ત્ર, પ્રજનનશાસ્ત્ર આદિ અનેક શાસ્ત્રોનાં નામે સમાજના અશિક્ષિત, અર્ધશિક્ષિત, કુશિક્ષિત કે શિક્ષિત છતાં હીન-વૃત્તિઓને પોષી તેમાંથી માનસિક વિકાસિતા બેગવવા છત્તતા લોક પાસેથી ધનસંચય કરી લેવાના અભિલાષ સેવતા કેટલાક લેખકોએ નવલકથા, નવલિકા, નિબંધ, કવિતા, ગીત આદિથી અધમ સાહિત્ય ઉત્પન્ન કર્યું છે. આ અધમ સાહિત્યનો તેની કહેવાતી 'રસિકતા' ને લીધે મોટા ઉદાય થાય છે. એવો ઉદાય જોઈને તેના અનુવાદો પણ બીજી ભાષાઓમાં તેવી જ વૃત્તિના બીજા લેખકો મારફતે થાય છે, અને એમ આ અધમ સાહિત્યે પોતાનું દુષ્પ્રક બીજું કરીને આખી દુનિયાની પ્રજામાં કળા અને વારતવવાદને નામે બારે વિષમય વાતાવરણ પ્રસારવું છે. એ વાતાવરણે જ આધ્યાત્મિકતા, ધર્મચરણ, સન્નીતિપરાયણતા, સંયમ, સ્નેહ વગેરે માનવજાતના ઉચ્ચ ગુણોને દાખી દેવા માંડ્યા, અને પરિણામે આજે યુરોપ, અમેરિકા, જાપાન વગેરેની સાથે આપણા જૂના સદ્ધર્મપરાયણ દેશો પણ મહા-યુદ્ધમાં પડીને પોતાનું નિકંદન લાવી રહ્યા છે. વિચાર અને વાણીને આપણે કલુષિત કરીએ, પછી કઈ કલુષિત ચતાં વાર લાગતી નથી, અને પછી કલુષોને ધોવા પ્રકૃતિ પોતાનું મહા-શસ્ત્ર ઉપાડે છે, અને તેમાં માઠા સાથે સારાનો સંહાર પણ થાય છે. આપણે નિરાશમાં શીખી ગયા કે "For the want of a nail the Kingdom was lost"—એક ખીલીને ખાતર આખું રાજ્ય ખોવાયું, એ કહેવત વિગારવાણીની કલુષિતતાને પણ સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે, અને એને લીધે આપણા જીવનનો સર્વત્ર નાશ થાય છે.

મારે બહુ જ ખિન્નતાથી કહેવું પડે છે કે કેટલાક વર્ષથી આ વારતવવાદ, માનસ-શાસ્ત્રવાદ, સમાજશાસ્ત્રવાદ, પ્રજનનશાસ્ત્રવાદ આદિ અનેક ખરાખોટા વાદના ખોટા સિદ્ધાંતોથી એક પાછળ એક એમ ગાડરિયા પ્રવાહથી આપણા કેટલાક સારા લેખકોએ પણ આપણા સાહિત્યમાં આવો ગંદકાડ આવેલો છે અને હજી એ આવે છે. માનનાં નામ દેવાની જરૂર નથી. આપણા સમાજનો

ડાહો અને અનુભવી વર્ગ આવા ઉચ્છ્રંખલ, અનીતિમય અને ગંદા સાહિત્યથી વાકેફ છે અને તે તરફ તેમણે જાહેરમાં પણ વખતોવખત ચોતાનો અણુગમો તથા વિરોધ જાહેર કર્યો છે. આપણી ગુલામગીરી અને પરંપરાતામાંથી આપણે બચારે સ્વતંત્રતાની, સમાનતાની કે જંદુતાની ઉચ્ચ પાયરીએ ચંદવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ ત્યારે આપણી ઉન્નત ગતિને પાછી નીચે તોડી પાડતી તમામ અધમ સાહિત્યપ્રવૃત્તિને આપણે સખત હાથે દાખી દેવી જોઈએ. શાસનમાં તો માત્ર આપણી નિર્ગળ શુદ્ધિશક્તિ જ છે ને હોતી જોઈએ; સમાજની દૃઢપણી કુલ્લકલવૃત્તિને પોષવાથી તેને કદી જીવે લાવી શકાતો નથી, અને સમાજ પોતે જ જો જીવે નહિ આવે તો ગમે તેવી સ્વતંત્રતા નબી શકતી નથી. પ્રજાની નીતિ એ પ્રજાશરીરનો કંઠો છે. એ કાંઠાની દૃઢતા વિના એ શરીર તૂટી જ પડે છે.

પ્રાણીમાત્રને ચોતાની ગંદકી ઠાંકવાની જોછીવત્તી સમજ રહે છે, એ તો આપણે ધણાં પ્રાણીઓને પોતે મેલું કર્યો પછી તેની ઉપર ચોતાના પાછલા પગે ધૂળ ઉડાડીને તેને ઠાંકી દેવાની ટેવ હોય છે તે પરથી જોઈએ છીએ. એ વૃત્તિમાંથી જ માનવજાતે ધીમે ધીમે ધર્મોધર્મ, નીતિઅનીતિ, સ્વચ્છાસ્વચ્છતા વગેરેની વ્યવસ્થા કીધી છે. ચોતાના શરીરધર્મને લગતી કેટલીક ક્રિયાઓને માનવજાતે ખાનગી અને ગુપ્ત રાખવામાં ડહાપણુ વિચાલુ છે. એ ક્રિયા વ્યક્તિને ચોતાને માટે આવશ્યક અને સ્કૂલ આનંદનક પણ હોય; પણ તે ખીંચ વ્યક્તિની સંસ્કાર પામેલી દષ્ટિને તો શોભનક જ હોય છે. વળી સમાજની તેના અનુભવથી બાંધેલી નીતિમયીદાથી ટાંક વ્યક્તિ પર જાય તો તેણે નીતિભંગ કરેશે જ ગણાય. સમાજના અશિક્ષિત અને અધમ વર્ગમાં ચાલતી ગંદી કથાઓ, વાતોઓ, ગીતો વગેરે એવું બધું કાંઈ શિષ્ટ સાહિત્ય નથી; જરૂરે તે ગંદુ, અશિષ્ટ અને અધર્મનીતિપોષક હોય સાહિત્ય જ નથી.

આપણાં ધણાં સામયિકો કેટલાંક વર્ષથી ચાલતાં વાસ્તવવાદની ઓથે ધણી જ ગંદી વાતોઓ પ્રગટ કરે છે, ગંદાં ચિત્રો આપે છે અને એ રીતે સમાજના નીચલા વર્ગને તેમ જ ઊંચતી પ્રજાને તેના અધમ વિકારો પોષાને વધારે જાડા ગર્તમાં ધકેલે છે. આપણાં કેટલાંક નવીન લેખકોએ આવી ધણી વાંધાભરેલી વાતોઓ લખીને પ્રગટ કીધી છે. અને તેની સામે સમાજના સમજી વર્ગનો વિરોધ નોંધાયા છતાં એ સમજી વર્ગને જનવાણી, પ્રત્યાષાતી વગેરે વિશેષજોઈ નવાજીને ચોતાને મોટા માનસચાત્રી યા સંમોગશાત્રી લેખે ગણવાનો દંભ પણ તેમણે કર્યો છે. વાતોઓમાંથી કે ગંદાં ચિત્રોમાંથી હવે કવિતાઓનું અને ગીતોનું સાહિત્ય પણ કલુષિત થવા માંડ્યું છે. x x x એક જાણીતા લોકસાહિત્યકારે હમણાં x x x લોકગીતનો ચોથો સંગ્રહ બહાર પાડ્યો છે, તેમાં કાઠિયાવાડમાં પ્રવર્તેલાં ને પ્રવર્તતાં કેટલાંક ઉધાડાં અનીતિમય, દલકાં અને ગંદાં ગીતોનો સંગ્રહ “સમાજચાત્ર”ના દંભી જોડાં હેઠળ પ્રગટ થયો છે, અને તેનો બચાવ પણ ‘પ્રસ્તાવના’માં કરવામાં આવ્યો છે. અમદાવાદના સાપ્તાહિક “પ્રજાબંધુ”એ તેના ગર્હ તા. ૩૦ મી ઑગસ્ટ, ૧૯૪૨ના અંકમાં એ સંગ્રહમાંનાં આ ગીતો પ્રત્યે ચોતાનો સાચો વિરોધ પ્રગટ કીધો છે, તે જોઈ અંગને સંતોષ થાય છે. આપણાં ખીજાં સામયિકો પણ આવાં હીન ગીતોના સંગ્રહની ચોગ્ય રીતે “ખબર” મેશે તો તે

સાહિત્યને ઉપકારક જરૂરો, મને તેવા મોટા કે લોકપ્રિય લેખકને સમાજનો એકવાડ સંગ્રહ કરવાનો, પરવાનો મળી જતો નથી. એવા સંગ્રહથી કે એવા ગદ્ય લેખોથી કે વાર્તાથી સમાજની ઘણી કુસેવા જ થાય છે. એવો એકવાડો તે જ્યાં હોય ત્યાં જ સખડવા દઇ તેને વધારે પ્રસરતો અટકાવવો જોઇએ. આપણી શરીરની, કુટુંબની કે સમાજની શરમ તો ગુપ્ત રાખવામાં અને તેને ત્યાં જ દાખી દેવામાં આપણું શ્રેય છે. લોકરિવાજ, લોકગીત કે લોકવાર્તાનું ચોક્કસ મર્યાદામાં જ સાહિત્યમાં સ્થાન હોઇ શકે છે. કોઇ પણ વાદને કે શાસ્ત્રને નામે એવું પ્રકાશન અનિચ્છિત, અસુચિત અને ગદ્ય હાનિકારક જ બને છે. એ તો આપણી સમાજની શરમ છે, તેનો એકવાડ છે, અને એવા એકવાડને સાહિત્યમાં લાવવો એ નિર્મળ માનસનું કાર્ગ નથી; વિચાર ને વાણીની કલુષિતતામાં પરિણમે છે. આ જાતની ફરિયાદ હમણાં પાશ્ચાત્ય દેશોનાં સાહિત્ય વિષે પણ ત્યાં ખૂબ થાય છે.

ગુજરાતી સાહિત્યની શુદ્ધિ ને સ્વચ્છતા જાળવવાના શુભ હેતુથી જ હું આ લખું છું. ધન કમાવાના માર્ગ ઘણા છે, પણ એક આખી પ્રજાના મનને ને આત્માને ખગાડી તેને અધોગતિ પર લઈ જવાનું પાપ મહાભયકર છે. મારા લેખક બહુઓને અને ખાસ કરીને સામયિકોમાંના લેખકોને ને તેનાં તંત્રીઓને મારી આગ્રહભરી વિનંતિ છે કે આપણી સૌની વિશુદ્ધિ અને ઉન્નતિને ખાતર એવા લેખો લખવાથી, લખાવવાથી ને પ્રગટ કરવાથી બાંધ આવવું, અને સમયને અનુસરીને આપણી ઉન્નતિ કેમ જલદી થાય તેના નિર્માણ વિચારોથી જ સાહિત્યને વિભૂષિત કરવું. પ્રભુ સૌ લેખકબંધુઓને સમન્તિ આપે !*

અરદેશર ફ. ખખરદાર

નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થા ને અર્વાચીન દષ્ટિસ્વરૂપ

સંસદનો વાર્ષિક ઉત્સવ આપણી કંઠે પરિચિતિમાં પણ ઉજવવાનો જે સંકલ્પ આપણે રાખ્યો છે તે એક જ હેતુથી કે આપણી આ એક વાર્ષિક પ્રવૃત્તિમાં સખલન ન થાય. હંમેશની માફક આજે આપણે વૃત્ત-ગાન મહાણી રાષ્ટ્રીએ એવી મનોદશા આપણી નથી. ચારે તરફ પાશ્વર્યાળ સત્તા જમાવીને બેઠું છે; કામે શું થશે એ કોઇ કહી શકતું નથી. દેશે દેશનાં કુમળાં બાળકોને આપણે રીખાતાં જોઇએ છીએ, અને આપણી આંતરડી કંકળા ઉઠે છે. જગતભરમાં જીવાનો મૃત્યુના મોમાં ધસે છે. વિનાશનો તરંગો પ્રલયના તરંગોની માફક ચારે તરફ ફરી વળ્યા છે. જગતનો નરાત્મ કારાવાસમાં સડે છે.

આ બધી વિનાશકતા, આ બધું દુઃખ, આ બધી અશાન્તિનું મૂળ પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિની પાછળ રહેલા દષ્ટિસ્વરૂપમાં મને દેખાય છે.

રેલ, તાર, ટપાલ ને રેડીઓ વડે જગત સાંકડું થઇ ગયું છે. આ બધાં સાધનો દ્વારા અર્વાચીન યુરોપે આખા જગત પર આક્રમણ કર્યું છે; જગતની સ્વતંત્રતા પર નહિ, સારા જગતના સંસ્કાર પર. સાચુસામાં જઘાયેલા નિર્દોષ કુરુકુરિયાની જેમ આપણે તરફડીએ છીએ, ચીસ પાડીએ છીએ, પણ સાચુસામાંથી નીકળવાનો માર્ગ આપણને મળતો નથી. એમાંથી

ન્યાં સુધી આપણે મુક્ત ન થઈએ, કોઈ અમણ અધિકારમાં આપણે પ્રસાદ રહ્યા છીએ-
ન્યાં સુધી એ દષ્ટિસ્વરૂપના ભયાનક જીવો પર પ્રકાશ ન પડે ત્યાં સુધી આપણે મરવું જ રહ્યું.

યુરોપ પહેલેથી જ અચંડ પશુત્વની ભૂમિ થતી આવી છે. રોમન સામ્રાજ્યના વખતથી
એણે વિનાશકતા પસારવાની વૃત્તિ પર ભાગ્યે જ અંકુશ મૂક્યો છે.

અર્વાચીન યુરોપ શરૂ થયું તે પહેલાં ત્યાં રોમન ટ્રેથોલિક ખ્રિસ્તી સંપ્રદાયનું પ્રાગત્ય
પ્રસર્યું હતું. ઈશ્વરના નિયમોની સર્વોપરિતા મનુષ્યની મહત્વાકાંક્ષા ઉપર સ્વીકારાતી. ધર્મ,
નીતિ, નિયમન, એ માનવશક્તિથી પર અને વધારે બહીષ્ક મનાતાં આ માન્યતાથી પશુતા
કંઈક અંશે કાણુમાં રહેતી. ત્યારે નીતિ એ સમવડની વાત ન હતી; રાજ અને પ્રજા, દેવ
ને દાનવો બધાને યોગ્ય આચાર અને વ્યવહારમાં રાખનાર વિશ્વવ્યવસ્થા હતી.

યુદ્ધો થતાં વિનાશ પ્રસરતો, દુઃખ દેનાર દુઃખ દેતાં; સહન કરનારને સહેવું પડ્યું;
છતાં સર્વવ્યાપી અને અનિયંત્રિત વિનાશકતાની આડે આ વિશ્વવ્યવસ્થાની ભાવના આવીને
ઊભી રહેતી અને નિર્દોષ બચી જતી.

નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થા

આ વિશ્વવ્યવસ્થા કંઈક અંશે હિન્દુસ્તાનમાં પ્રવર્તતી ધર્માની પ્રતિકૃતિ હતી. આપણે
ત્યાં રાજાઓ શરૂતા, પશુ ગામતી બહાર. ન તેઓ શ્વાસુને સ્પર્શતાં, ન મંદિર તોડતા, ન
ગાય કે સ્ત્રીનો વાળ વાંકો કરતા. સ્વચ્છંદી લોકો પશુ હતા; છતાં આચાર પર નીતિનો
અંકુશ હતો. નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થા સનાતન મનાતી. એ વ્યવસ્થામાંથી ધણી બધે છટકી જાય,
પણ છટકવામાં સુખ કે મોક્ષ છે એમ કોઈ માનવું નહિ. દુષ્ટમાં દુષ્ટ રાજાઓને પણ ધર્મે
રચેલી વ્યવસ્થામાં રથાન પામવું રહ્યું. નિષ્કુરતા હતી, મહત્વાકાંક્ષા હતી, પણ તેને કોઈ મોક્ષનું
સાધન માનતા નહિ.

ઇ. સ. ૧૫૦૦ ની આસપાસ આ વિશ્વવ્યવસ્થાની મૂર્તિ સમાં ખ્રિસ્તી સંપ્રદાયનો
પ્રભાવ ઘટ્યો અને અર્વાચીન યુરોપનું દષ્ટિસ્વરૂપ પહેલી વાર વ્યક્ત થયું. આ પરિવર્તનને
પરિણામે આ નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થામાંથી શ્રદ્ધા ચળવા લાગી. પાશવ શક્તિ જ અગ્ર અને ખોટાની
વૃદ્ધતા કરનાર બની.

નવા દષ્ટિસ્વરૂપના એ પ્રતિનિધિ

આ નવા દષ્ટિસ્વરૂપના એ પ્રતિનિધિનો ઉદ્ભવ કરે છે: એક મેકિયાવેલી, બીજો
ક્રાન્સીસ એકન.

મેકિયાવેલીએ રાજ્યશક્તિના પરાખળને જીવનવ્યવસ્થાનું અંતિમ ધોરણ માન્યું.
રાજાની ઈચ્છા એ સર્વ શક્તિનું મૂળ; અનિયંત્રિત શક્તિ એ જ ન્યાયાસન; રોમન ટ્રેથોલિક
સંપ્રદાયમાં એણે અધર્મ જોયો; નીતિમાં માત્ર સમવડતા જોઈ.

જૂના જર્મનામાં મોટા તેમ જ નાના ઈશ્વરને આધીન હતા. અર્વાચીન યુરોપમાં થોડા
માણસોએ ઈશ્વરના વચની પ્રાપ્ત કરી. બીજા માણસોને ખોટાનાં શુભામ કરવાનું આરંભ્યું.

રાજ્યો નૈતિક વ્યવસ્થા સ્વીકારે ખરા પણ એક રાજવીને ખીજ રાજવી વચ્ચે નહિ, પોતાની અને પોતાની પ્રજા વચ્ચે નહિ, માત્ર લોકોને કાણુમાં રાખવાની એક દિગ્ગજ તરીકે..

નીતિ એક વિશ્વવ્યવસ્થાને બદલે પાસવ શક્તિનું એકમાત્ર શસ્ત્ર બની રહી અને આમ અર્વાચીન યુરોપનો આરંભ થયો.

ક્રાન્સીસ બેકન પણ અર્વાચીન યુરોપનો એક સૂતધાર; તે અર્વાચીન યુગનો અધિષ્ઠાતા છે, એમ અંમને કોલેજમાં શીખવવામાં આવતું. આ યુગનાં મોટામાં મોટા પ્રતિભાશાળી મહાપુરુષ તરીકે એની પૂજા આજે ૪૦૦ વર્ષથી ચાલુ છે.

એણે સંયમવાદ એ બીકણુનો વાદ છે, એમ પ્રતિપાદન કર્યું. એની માન્યતા હતી કે શરીરને સ્વચ્છંદ અને સંયમ બન્નેનો સરખો અનુભવ કરાવવો. સત્ય અને અસત્ય બન્નેનું 'હાપણુબધુ' મિશ્રણ કર્યું કરવું; અર્વાચીન વિજ્ઞાનના પયગમ્બરે ઉચ્ચાર્યું કે હું સંપ્રદાય રચાવવાનો નથી; મારે તો ઉપયોગિતા અને શક્તિ પ્રાપ્ત કરવાનાં સાધનો મેળવવાનાં છે.

વિજ્ઞાનને માનવીના ઉપયોગમાં આવ્યું કે જેથી પ્રકૃતિ ઉપર વિજ્ય મળે અને મનુષ્યનું બળ વધે એ એનું જીવનભરતું સ્વપ્ન હતું. વિજ્ઞાનિક પ્રયોગ પદ્ધતિ એ સત્ય-શોધનનો એક જ સીધો માર્ગ છે એ એણે જગતને શીખવ્યું; એટલે જે વસ્તુને પ્રયોગશાળામાં હું આણી શકું, જેના પર હું ત્યાં પ્રયોગ કરી શકું, બીજાને સ્પષ્ટ રીતે પ્રતીતિ કરાવી શકું એમાં જ સત્ય રહ્યું છે એમ તેણે માન્યું.

એણે મેકિયાવેલીનાં સૂત્રો પોતાનાં કર્યાં; એ ઉપરાંત એણે તો બહારના જગત પર પ્રભુત્વ મેળવવામાં જ માનવશક્તિની આત્મસિદ્ધિ જોઈ. માણસ પોતે ગમે તે હોય, પણ એ જો પ્રકૃતિના નિયમોને કાણુમાં લાવી તેનો ઉપયોગ કરી શકે તો તે ખરેખરો સશક્ત થાય; એ સિદ્ધાંતને એણે વેગ આપ્યો.

ઈસુ ખ્રિસ્તે કહ્યું કે જગતનું રાજ્ય મળે તે આત્મા જાય એ શા ખપતું? જિંદગીમાં ખ્રિસ્તને જુદાંજુદાં દગો દીધા. ચારસે વર્ષે તેને બેકને કરી દગો દીધો. આત્મા જાય તો બલે; જગતનું રાજ્ય જીતવું એજ ખપતું. બીજું.

જિંદગીનું સાર્થક

જિંદગીનું સાર્થક આત્મસિદ્ધિમાં નથી પણ સાધનપ્રાપ્તિમાં છે, એ દષ્ટિસ્વરૂપ એણે અને એના જેવા નવા વિચારકોએ આપ્યું. આ દષ્ટિસ્વરૂપનો બેદ જોઈએ. જ્યાં સુધી નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થામાં શ્રદ્ધા હતી ત્યાં સુધી વિનાશકતા તે એક નજીક સહેવાની વિપત્તિ હતી. જ્યારે બળ વ્યવસ્થાનું અંતિમ ધોરણ થયું ત્યારે વિનાશકતા એ સત્યાસત્યનું અંતિમ ધોરણ બની ગઈ.

આમ અર્વાચીન યુરોપનો વૈજ્ઞાનિક યુગ શરૂ થયો. હું જુહો હોઈ, 'હું' પાપાંખારી હોઈ તો પરવા નહિ. હું મારો રાગદેવ પોષવા કેમ પણ કરું તો તેમાં કોઈ વિશ્વનિયમ આડે ન આવે. મારે તો આ નવી દષ્ટિએ એક જ જોવાનું રહ્યું કે હું વિજ્ઞાનની મદદથી એટલી શક્તિ મેળવી શકું કે જેથી હું મારી-ખચ્છાની ધુંસરી સકલ જગત પર બેસાડી શકું.

નિયમને બદલે સ્વેચ્છા.

નિયમને બદલે આમ સ્વેચ્છા પ્રગટી. નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થામાંથી પાસપાસી પ્રયુક્તાનાં ધોરણ બદલ પડ્યાં. એને પરિણામે બે માન્યતા ઉદ્ભવી: (૧) રાજ્યસત્તાની ક્ષત્રા એ જ જીવનવ્યવહારનું ધોરણ (૨) જે રાજ્યસત્તા પાસે વિનાશકતાનાં સાધન વધારે તેની ક્ષત્રા તે જ અંતિમ વિશ્વનિયમ.

આત્માની સિદ્ધિ છોડી મનુષ્ય વિજ્ઞાનશ્રેણે પ્રકૃતિને શસ્ત્ર બનાવવા લાગ્યો. દારૂની શોધ થઈ, તોપગોળાઓ બન્યા, બંદુકો થઈ, તોપોનાં માપ વધ્યાં, વિનાશકતાનાં વર્ણો વધ્યાં; જલ, રથજે ને વાયુ વશ કરવાનાં સાધનોની શોધ થઈ રહી; વિમાને અંતરે ધાપ્યાં; ટેન્ક અને બોમ્બ ક્ષાત્રવરે સહસ્રાણુ નદીએ વધારે વિનાશકતા પ્રસારવાની શક્તિ પ્રાપ્ત કરી. પરિણામે આજે ૪૦૦ વરસમાં યુરોપની પ્રજા નદી ઝંપીને બેઠી, નદી જગતને ઝંપલાવી પીધું. વિનાશનાં સાધન લઈ એણે યાદવારથળી કરી છે. નિર્દોષોનો કચ્છરધાણ વાળ્યો છે, નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થાની વિડંગના કરતાં શીખવ્યું છે, મનુષ્યના આત્માની હરણ કરી છે અને ફેરવાની છે.

આ દષ્ટિસ્વરૂપનું એક અંગ એ જડવાદ: ખાણ, પીપ્પ; મોજ કરવી: એમાં જ જીવનની પણ સિદ્ધિ મનાઈ; ઇતિહાસનો પણ જડવાદાત્મક અર્થ થવા લાગ્યો. વર્ગ અને વર્ગ વચ્ચે વિમલ છે એમાં જ જીવનનું રહસ્ય જણાયું; કોણ કોનાથી વધારે સારું ખાપ અને પીએ તેમાં જ શ્રેષ્ઠતા સમજાઈ.

મનુષ્ય પોતે શું થયો ને તેના કરતાં શું કરી જાય છે, શું બોગવી જાય છે તેમાં જ તેની મહત્તા મનાવા લાગી. ખૂબ કમાણું, ખૂબ ખર્ચણું, ખૂબ દારૂ પીવો, ખુદ ઘોડા દોડાવવા, મોટા જુગાર રમવો, પૈસા વડે જગતને ખરીદવું, એમાં જીવનની સિદ્ધિ જણાવા લાગી. શો-દેશોને ખાવા લાગ્યા. કરારો તોડવામાં નીતિ, સ્વતંત્રતા ચૂંટવી લેવામાં મુત્સદ્દીગીરી. જુદા પ્રચારમાં કુશળતા દેખાયાં.

મોન્ટે ક્રોટો એ તો અર્વોચીન યુરોપનું પુન્યધામ, અમરાપુરી સમું સુંદર. ત્યાં રોજ કંઈકેકોનો જુમાર રમાય, રૂપાળી સ્ત્રીઓની હરણ યાય.

વિષય-લાલસા વધારવામાં અને વધતી જતી લાલસાને સંતૃપ્ત-રાખવામાં જીવનનું સાદૃશ્ય શોધવું, એ અર્વોચીન યુરોપનો ધર્મ થઈ પડ્યો.

રાજ્ય સ્થાપવાં, રાજ્યસત્તાની વિનાશકતા વધારવી, તે વડે સામાન્યો સ્થાપવાં, જગતમાં નિર્દોષ અને નિર્પણ માણસોની શાંતિ લૂંટવી, જગત બધાની સમૃદ્ધિ દોહી પોતાની અનુપ કુધાને સંતોષવી કે તે વડે વિનાશકતા પ્રસારવાનાં સાધનો બેગાં કરવાં એમાં જ યુરોપીય મુત્સદ્દીઓએ કર્તવ્ય માન્યું.

૪૦ વર્ષના આ દષ્ટિસ્વરૂપે આજે આખા જગતનું નખખોદ કાઢ્યું છે.

આ અર્વોચીન દષ્ટિનું નવું સ્વરૂપ આજે આપણને નવું લાગતું નથી, કાંઈકે કે આપણે એજ દષ્ટિ ખરી છે એમ બાળપણથી માનતા આવ્યા છીએ. પણ આ દષ્ટિમાં રહેલો જમ આપણને ધીમે ધીમે આજે સમજાય છે; વધારે સ્પષ્ટતાથી હવે સમજારો.

આ દષ્ટિ અર્વાચીન યુરોપે કેળવી; એનું અનુકરણ કરી આખા જગતે કેળવી. એનાથી માણસ વધારે સુખી થયો ? જવાબ નેહએ તો પૂછે એકાસ્થેવેદીઆના દલિતોને, સમરાંગણે વિનાશના મોમાં જતા દેશેદેશના અસંખ્ય યુવકોને, આસપાસ ખરતાં તમારાં છવનકુસુમોને, પૂછો નિર્દોષ સ્ત્રી અને બાળકોને, ને અધારી રાતે માનવબન્ધુને હાથે રાખ થઇ રહે છે તેને.

મનુષ્ય સ્વતંત્ર થયો છે ?

જા. ૪૦૦ વરસ બેકનને પંથે ચાલી મનુષ્ય સ્વતંત્ર થયો છે ? ક્યાં છે પોલાંડની સ્વતંત્રતા ? મનુષ્યવ્યવસ્થાની નિર્દય શૃંખલામાં બદલ કાણ નથી ? ક્યાં છે આજે જર્મની, જાપાન કે ઇંગ્લેન્ડ-અમેરિકાનાં મનુષ્યોનું સ્વાતંત્ર્ય ? આપણને કોલેજમાં શીખવવામાં આવતું કે ત્રાસીન હિંદમાં સ્વાતંત્ર્ય હટું નહિ. બેકનની દ્વારા આપણે ને શીખ્યા તેને પરિણામે પણ હિંદમાં સ્વાતંત્ર્ય ક્યાં છે ? મનુષ્ય માત્ર આજે એક નિર્જીવ અને નાનું ચક્ર બની આત્મવિહોણો ધસાઇ મરે છે.

આજે મનુષ્ય શું ઉદાત્ત છે ? એનામાં વિશ્વપ્રેમ ક્યાંય પણ દેખાય છે ? આજે તો એક માનવ બીજના ગળા પર છરી મૂકી બેઠો છે. ભતિવિમ્મહ, વર્ગવિમ્મહ, રાષ્ટ્રીયવિમ્મહ, સામ્રાજ્યવિમ્મહ, દ્વેષ આમ જગતનું આવરણ બની રહ્યો છે.

આજે સત્ય ક્યાંય પણ દેખાય છે ? આજનાં છાપાં સત્ય બોલી રાકે છે ? દિન અને રાતને ભયંકર કરતો રેડીઓ તો અસત્ય સિવાય કશું બોલ્યો છે ? વિમ્મહનો દાવાનળ પ્રગટે ત્યારે પહેલું મૃત્યુ તો સત્યનું થાય છે.

આજે મનુષ્યે અસ્તેય પ્રાપ્ત કયું છે ? આજે ગરીબો ને નિર્દોષોનાં ધન લૂટતાં કાણ ખંચાય છે ? વિજ્ઞાન નેને વશ છે એવી પ્રજાઓ પરસ્પર વિનાશ સાધે છે. રાષ્ટ્રોની ચોરી એ તો એમને મન રાહકારી ચઇ પડી છે. ધન હરવું, નિર્દોષોની શક્તિ હણવી એનાં કાર્તિગાન થાય છે.

કેમ કહેવાય કે ૪૦૦ વરસના આ પ્રયોગે મનુષ્ય ઉદાત્ત થયો છે ?

આટીજન્યો માનવી માને છે કે એણે જગત છત્યું છે. ખરું નેહએ તો એણે જગત બોધું અને સાથે આત્મા પણ જોયો છે.

માનવીને આજે નથી ગળ્યું સુખ, નથી એ બોમવતો સ્વાતંત્ર્ય, નથી એ રહ્યા નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થાને અનુકૂળ થતો દેવાંશ. નથી રજું એને આત્મગૌરવ, નથી મળી એને આત્મસિદ્ધિ. એ આજે જંગલી સ્વચ્છંદી વાનરો છે. એનો હાથ ટૂંકો થયો છે એ ખરું, પણ એ ટૂંકા હાથમાં એણે વિજ્ઞાન વડે વિશ્વવિનાશક વજ્ર પકડ્યું છે. એની આગળ સહસ્રાંશુ ને 'રાવણ નિર્દોષ બાળક નેવા લાગે છે અને પોતાનું સ્વરૂપ નેવાની એની શક્તિ અદૃશ્ય થઇ છે.

એક સુંદર દષ્ટાંત યાદ આવે છે. ગંગનચુળી હિમાલયનાં શિખરો વચ્ચે તિમેટમાં એક જુદા બોદ્ધ બિંદુ રહેતો હતો. ૬૦ વર્ષની તપશ્રયા વડે એણે શાન્તિ પ્રાપ્ત કરી હતી. પણ પછે 'બુદ્ધ શરણ ગચ્છામિ' રટી રટીને એણે પાંચવત્તાને વશ કરી હતી. એની દષ્ટિ સનાતન હીમનાં દર્શન કરી કરી નિર્મળ થઇ હતી. એ સુખી હતો. શાંત હતો, બાવનામય છવનનો આનંદ એણે પ્રાપ્ત કર્યો હતો. દષ્ટિ અનુકંપથી એણે સંકલ જગતને વાપેડી લીધું હતું.

આટલી ઉતાવળ શા માટે ?

એની પાસે ૨૧ વર્ષની પટ્ટી, ઓસ્ટ્રેલીઅન વિમાની એક યુવતી આવી. બાલપણથી એણે વિજ્ઞાન અને વિજ્ઞાને દીધેલી શક્તિ પોતાની કરી હતી. તેણે ગર્વથી કુલાહ નંદ તેને : પથર જેવા નકામા આ વૃદ્ધ તરફ તિરસ્કાથી જોયું અને પોતાની ઓળખાણ કરાવી.

‘ હું ૨૧ વર્ષની છું. હું વિમાનવિહારી છું. મારા જોડે એ વિષયમાં કે કાબેલ નથી. ’

‘ તમે શું ક્યું ? ’ વૃદ્ધે પૂછ્યું.

‘ હું ૯ વર્ષની હતી ’ યુવતીએ કહ્યું, ‘ ત્યારે કલાકના ૨૦૦ માઈલની ઝડ મેલબોર્નથી મુંબઈ ઉડીને આવી. ૨૦ વર્ષની થઈ ત્યારે ૩૦૦ માઈલની ઝડપે મેલબોર્નથી લંડન ગઈ. ૨૧ વર્ષે આજે ૪૦૦ માઈલની ઝડપે આખા જગતની આસપાસ ઊડી આવી

શાન્ત ને સંધ્યા તે વૃદ્ધ સાઠ વર્ષના બાવનામય જીવનથી પ્રેરાઈને પ્રશ્ન કર્યો.

‘ આવડી ઉતાવળ શા માટે ? ’

આ પ્રશ્નમાં મેકિયાવેલી અને બેકને રચેલા ૪૦૦ વર્ષનો પરપોટો ફૂટી જાય છે આવડી ઉતાવળ શા માટે ? એકબીજાનો વિનાશ કરવા ને મનુષ્યનું સ્વાતંત્ર્ય ને સ્વમા છીનવી લેવા ? જગતના ઈશે મનુષ્યને જે સુખ આપ્યું તે હરી લેવા ?

હું પણ એ વૃદ્ધ ભિક્ષુનો પ્રશ્ન કરી પૂછું છું : શા માટે ?

જે જે સાધનો છે, જે જે સમૃદ્ધિ છે, એમાંથી મોટામાં મોટી એક જ માત્ર કશીં એવી સંપત્તિ એ તો આપણી માનવતા. એક લક્ષણ એવું હોય કે જેથી પશુની ભૂમિકા છોડી આપણે દેવાંશને સ્પર્શતા હોઈએ તો તે આપણું આત્મગૌરવ.

જગતનો નાથ તો જે પોતાની માનવતાનો માલિક હોય તે, પોતાના જીવનનો વિશ્વ કર્મા બની શકે તે, પોતાના સ્વધર્મને પંથે વિચરી પોતે જ પોતાનો શાસનકાર, પોતે જ પોતાનો નિર્ધારતા થઈ શકે તે બાકીનું બધું જુઠાણું.

માનવદેહ દુર્લભ શા માટે ?

જે સંસ્કૃતિ કે સાધનસંપત્તિને માનવગૌરવ માટે માન હોય, જેની રચેલી વ્યવસ્થા માનવગૌરવ સ્વતંત્રતાથી સ્વધર્મ આચરી ન શકે તે વ્યવસ્થાને ‘ સંસ્કૃતિ ’ કહેવી એ શબ્દભ્રમ છે. એ તો દેવોના પશુ બનાવવાનું યંત્ર છે. મનુષ્યના ઉદ્ધાર અર્થે એનો વિનાશ સાધવામાં જ સમગ્ર માનવજાતિનો મોક્ષ રહેશે છે.

આપણે પલવાર થોળીને અંતરમાં દષ્ટિ નાખીએ.

જેથી માનવને સુખ ન મળ્યું, આત્મશક્તિ ન મળી, તેનું ગૌરવ ન વધ્યું. નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થાનું સામ્રાજ્ય ન રચાયું. એ વિજ્ઞાનવાદ તો માનવનો કટો વેરી છે. પ્રાચીન આર્યોએ માનવદેહ દેવોનેયે દુર્લભ માન્યો છે. દુર્લભ એ માટે કે આ દેહ આત્મસિદ્ધિ સમ્ય છે

મનુષ્યત્વ આ ક્યું અને પેલું ક્યું એમ સંતોષ લેવામાં નથી, માનવી યવામાં છે કરવું એના કરતાં થવું, એમાં જ એનો મોક્ષ છે.

માનવ એ માનવપ્રવૃત્તિનું ધ્યેય છે, સાધન નથી. એની આત્મનિષ્ઠ મહત્તા જગતની મોટામાં મોટી સમૃદ્ધિ છે; વિજ્ઞાન એ મહત્તાનું દાસ યર્થ શકે, ધ્વંસરાક્ષસ બની એને ગળી જઈ શકે નહિ.

જ્યારે આ સત્ય સમજાશે ત્યારે અતીચીન-યુરોપનું ઝેર ઊતરી જશે ને માનવવૃન્દ દેવત્વને પંથે પાછું વળશે.

વિજ્ઞાન વિનાયે શુદ્ધ અને પ્રિયતે માનવતાની ટોચ સ્પર્શી. વિજ્ઞાનની મદદથી આજે જગમાં પશુશ્રેષ્ઠો એકબીજાને ફાડી ખાય છે. આજે આપણે વિજ્ઞાનને વિસરી ન શકીએ. પણ વિજ્ઞાન પ્રાપ્ત્યની વિષમતા જરૂર તોડી શકીએ.

માનવ સૃષ્ટિનો સ્વામી છે; છે ખરો, જો પોતાની માનવતાનું સામ્રાજ્ય સાચવી રહે તો; નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થાને ઝાળખી શકે તો.

વિજ્ઞાનનાં વિષ ઉતારવાં સહેલ છે. માનવવ્યક્તિત્વનું ગૌરવ આપણે - દુનિયા રાખી શકીએ. એને સાચવવા પ્રાણ અર્પી આપણે માનવતાની સર્વોપરિતા સિદ્ધ કરી શકીએ.*

કનૈયાલાલ બાણકલાલ મુનશી

ઉત્તર ગુજરાતના ઠાકરડા

આખા ગુજરાતની અંદર જો કોઈ એક કોમને વધારેમાં વધારે અન્યાય થતો હશે તો તે કોમ ઠાકરડાની છે. આજે તેમની સ્થિતિ તદ્દન ગરીબ કંગાલ થઈ ગઈ છે; કારણ કે એ લોકો કેવળ અજ્ઞાન, અભણ રહ્યા છે. એમનાં કરતાં ઘણી વધારે પછાત ગણાતી કોમ સુરતનાં રાનિપરજની હતી, પણ એ લોકો જગત થઈ ગયા છે. પંચમહાલના ભીલોને જગાડવા માટે ભીલ-સેવા મંડળ બેઠું છે. ટેડ અને ભંગી લોકો ને અસ્પૃશ્ય ગણાતા હતા તેમની ઉન્નતિ માટે આજે પ્રુક્કળ જહેમત ઉઠાવાઈ રહી છે. પણ ખિચારા ઠાકરડાને ઉજળા પ્રજા ગણી છે તેથી તેમને કોઈ સહાય-કરવું નથી.

સાચી વસ્તુસ્થિતિ

જરા પણ અતિશયોક્તિ વિના એમની સ્થિતિ નીચે પ્રમાણે છે:—ખાવાના સાંસા હોવાને લીધે આ લોકો પાતળા સુકાઈ ગયેલા અને ગાલમાં ખડાવાળા જણાય છે, અને તેમની છાંદશી ટૂંકી હોય છે. વડોદરા રાજ્યમાં કેળવણી મંદિત અને ફરજિયાત હોવા છતાં તેમનામાં કોઈ સારા ભણેલા પેદા થયા નથી; કોઈએક પણ માણસ પાસે સારી ખેતી નથી; કોઈ એક પણ ઉદ્યોગમાં એમાંથી એકેય માણસે નામના મેળવી નથી. ડુંકામાં, આખી વસ્તી મજૂરોની બાઈબલના શબ્દોમાં કહીએ તો “પાણી ખેંચનારા અને લાકડાં કાપનારા”ની છે. જ્યારે પુરુષોમાં કેળવણીનો પ્રચાર થયો નથી ત્યારે સ્ત્રીઓમાં તો જરા જોડેલો પણ નથી. તેથી આખી કોમ, સોએ સો ટકા મરીય છે.

સ્વમાની, શૂરવીર, ટેકીલી કોમ

તે છતાં આ લોકોમાં સ્વમાનની લાગણી તીવ્ર છે. એ લોકો પોતાને ‘ઠાકર’ માને છે.

* ગુજરાતી સાહિત્ય સંસદની વાર્ષિક સભામાં આપેલું બ્યાખ્યાન.

એમની થોડી દોકરીઓ રજૂતોને પરણી છે. એમનું ખમીર રાજપૂત ક્ષત્રિયનું છે. એ બહાદુર પ્રજા છે. ડોકું આપતાં કે ડોકું કાપતાં એ અચકાય એવી પ્રજા નથી. જેની રીતે દરેક શીખ કિરપાણુ રાખે છે, તેવી રીતે દરેકે દરેક ઠાકરડો મોટો ચપ્પુ રાખે છે. અને ગામડાંઓમાં તો તલવાર લઇને ફરે છે. એમનાં યુવાનોને ઘોડેસ્વારીના શોખ હોય છે. અને તીર તથા ખંડુક તાકવાનો મહાવરો હોય છે. દશેરાના દિવસને ઠાકરડા કામ ધણું મહત્ત્વ આપે છે અને તે દિવસે ઘોડાને શણગારીને પૂજે છે, તથા ખંડુક વગેરેથી તાકવાની હરી-કાંઠાઓ રમાય છે.

નહિ ઘરના, નહિ ઘાટના !

આ લોકોની સંખ્યા નૂન નથી. અમદાવાદ જિલ્લામાં તેમજ મહેસાણા પ્રાંતમાં તેમની વસ્તી ઓછામાં ઓછી વીસ ટકા જેટલી છે અને આખા ગુજરાતમાં પાંચ લાખની સંખ્યા હોવાનો અંદાજ થઇ શકે છે. દરેક દસ માણસમાંથી એ ઠાકરડા છે. અને તે છતાં તેઓ અબણ, અગાન, નિરુઘમી, કંઠાલ અને દુઃખી સ્થિતિમાં જીવન માળે છે. એમને સુધારવા માટે સરકારે લગભગ કાંઈ જ ક્યું નથી અને તેવી જ રીતે રાષ્ટ્રીય મહાસભાએ પણ કાંઈ જ ક્યું નથી. રાનિપરજને માટે સુરત તથા નવસારી જિલ્લાઓમાં અનેક આશ્રમો અને બોર્ડિંગો છે. ખેડા જિલ્લામાં ખારેયા માટે બોચાસણમાં આશ્રમ છે, પંચમહાલમાં ભીલ-સેવામંડળ છે; પણ અમદાવાદ જિલ્લામાં તથા સાબરમતી સત્યાગ્રહ આશ્રમની પાસે રહેનારી પ્રજા જેની વસ્તી પાંચ લાખ જેટલી મોટી છે તેને માટે એક પણ આશ્રમ નથી, તેમને માટે કાંઈ ખાસ કામ થતું નથી, કેટલીક રહત અપાવવા માટે મહેસાણા પ્રાંતમાં ઠાકરડા સેવા મંડળે સાઈ કામ ક્યું હતું, પણ ત્રણેક વર્ષ પછી તે મંડળ બંધ થઇ ગયું. તેની પ્રવૃત્તિના જોરે વડોદરા સરકારે એક બોર્ડિંગ સ્કૂલ કાઢી છે. ત્યાર પછીથી શ્રી. રવિ-શંકર (મહારાજ) વ્યાસે વડોદરા સરકાર પાસે પ્રાથમિક શાળાઓ અને અમુક ગામડાંઓમાં કુવાઓની સગવડ કરાવી છે.

કિસાન સભામાં ?

ગુજરાતના બહુતીર સિપાહી ગિરાજી મન્દુલાલ યાજ્ઞિક જે આ વર્ષે સમરત હિંદની કિસાન સભાના પ્રમુખ છે તેમણે માંડવી અને માંગરોળ, વલસાડ અને પારડી જેવાં ગરીબ તાલુકાઓના રાનીપરજ તથા હાળીનો પ્રજા હાથમાં લીધો છે. એ અંકલેખર તાલુકામાં ધૂમ્પા છે. એમના એક મિત્ર રાજપીપળાનાં જંગલોમાં રહેતા ભીલોને જાગ્રત કરે છે. મન્દુલાલ સંખેડાની આસપાસના પહાત પ્રદેશમાં ધૂમે છે, પંચમહાલનાં જંગલોમાં પહોંચી ગયા છે, ગરીબ કમનસીબ બિચારા ઠાકરડાને કાંઈ સાથ આપતું નથી.

લવિષ્ય

ઠાકરડા વખતે આજસુ હશે, તેમાંથી કાઢીને દારૂચોરીનું વ્યસન વળગ્યું હશે એ વાત ખરી, પણ એ મરદ માણસો છે. રાનીપરજના જેવા એ નરમ નથી. આ લોકો આજ સહન કરી લે એવા નથી. *

સુમન્ત મહેતા

મીઠી ઉંઘ કેમ લાવી શકાય ?

ધણાઓ જણાવે છે કે માથાના તકિયાઓ-ઉંચીકા નીચે દુવાલ કે બંદુસ એવી રીતે ગોઠવીએ કે માથું નમવું રહે, હડપચીનો ભાગ અને ગરદનનો ભાગ નીચો રહે તો ઉંઘ સારી આવે છે.

કુતરાંઓ ઉપર અખતરાઓ કરવાથી માલમ પડ્યું છે કે આ વાત ખરી છે. બેળાંનો ભાગ ઉપર રહેવાથી લોહી બેળાંમાંથી નીચે ઊતરે છે.

ખિજાનાં ઉપર ધણું ગરમ ન રહેવું જોઈએ એમ પણ પ્રૌફેસર શીશરતું કહેવું છે. આ પ્રૌફેસર અમેરિકાના એક ખાતાના વડા છે. તે ખાતુ મનુષ્યની છાંદગી કેમ સુખવાસી રીતે લંબાવવી તે માટે સ્થાપવામાં આવ્યું છે.

એક ડૉક્ટર માટે કહેવામાં આવે છે કે તેઓ તદ્દન ઉંઘવગરની બિમારી બોગવતા હતા. ઉપલાં ખાતાંની મલામણથી ખિજાના ઉપરનાં દરેક ભારી કપડાં કાઢી નાખવામાં આવ્યાં અને વજનમાં હલકાં કપડાં માદરને માટે, ઓઢવા માટે વાપરવામાં આવ્યાં અને તે ડૉક્ટરને પૂરતી ઉંઘ આવી અને તંદુરસ્ત થઈ ગયો.

હંડીમાં આપણે ભારી બંદુસો વાપરીએ છીએ, પણ ગરમ છતાં વજનમાં હલકાં કપડાં વાપરવામાં આવે તો ઉંઘ સારી આવે.

રાતના સૂતી વખતે ગરમ નહિ, પણ કુકડાં પાણીએ નાહીએ તો ઉંઘ સારી આવે; વળી દુવાડથી બદનને સુટવડું નહિ, બદનને હાથોની શપટીઓથી લૂંછી સુકવી નાખવું.

બદનને કુદરતી સીધા ખિજાના ઉપર રાખવું. અરડાઈ મરડાઈ મોચરાઈને સુવું નહિ.

લંડનના જાણીતા ડૉક્ટર ગીલેસ્પી કહે છે કે બદનને આખો દિવસ બિંદુ રાખવાથી મનુષ્યના રાતના ચક્તિ સેવાની જરૂર પડે છે. તેથી જ બદનને રાતના જેટલું લંબાઈમાં સૂતેલું રાખીએ એટલું વધારે સારું.

રાતના ખિજાનાં ઉપર મનુષ્યોત્તું ખસડ પ્રેશર ઓછું થાય છે તેથી ઉંઘ આવે છે. ખિજાનાં ઉપર બહારની ચિંતાઓ તેથી જેટલી દૂર રાખી શકાય તેટલું સારું.

રાતના સૂતી વખતે પાક પરવરદિગારને સ્વાધીન થઈ જાય. “ તારી મરજી ઓ પરમાત્મા ” એવી ભાવના મગજમાં લાવીએ તો ખસડ પ્રેશર કમતી રહે અને જમ્મદી ઉંઘ આવી જાય.

ગાનારાઓ અને નાટકકારો જમ્મદી ઉંઘી જાય છે; દેવળમાં ભક્તિનાં મજનો ગાનારાઓ જમ્મદી ઉંઘી જાય છે; તે માટે કહેવામાં આવે છે કે “ ઉડો દમ ” સેવાની આદતને આધારે તેમ અને છે.

બદનને તદ્દન આરામ (Relax) આપવો; ચિંતાના કે એવા કોઈ વિચારો દૂર રાખવા; અને જો-ઉંઘ નહીં આવે તો લંબાઈમાં સૂતાં સૂતાં ઉંડા દમ સેવા. જેમ દમ ધીમે ને ઉંડા લઈશું તેમ ઉંઘ શાંત ઉંડાશુમ્મ આવશે.

વડોદરા રાજ્યનાં પ્રાંત અને કચ્છના પુસ્તકાલયોનું સન ૧૯૪૧-૪૨નું

અ. નં.	કચ્છના પુસ્તકાલયનાં નામ સ. નં. ૧૭ તા. ૨૨-૪-૨૨ ગ્રમણિ પાઠશાલા વર્ગના નંબર સહ	પુસ્તકોની સંખ્યા					વાચકોની	
		અત વર્ષ આખરની સંખ્યા	ખરીદાયેલાં નવીન પુસ્તકોની સંખ્યા	પ્રાનવી કસોડી તથા સરકાર તરફથી ભેટ મળેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા	કચ્છી થયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા	સાલ આખર બાકી રહેલી પુસ્તકોની સંખ્યા	પુરુષો	સ્ત્રીઓ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯

વડોદરા

૧	કચ્છ	૨	૪૬૯૧	૧૫૪	૧૫	૦	૪૮૬૦	૩૬૧	૫૧
૨	હોલિય	૧	૬૭૬૩	૨૧૭	૨૧	૩૬	૬૬૬૫	૪૫૬	૨૬
૩	તિલકવાડા	૪	૧૭૧૫	૬૦	૧૩	૧૦૪	૧૬૮૪	૧૪૦	૧૧૩
૪	ધર્મજ	૧	૭૫૭૫	૯૧	૨૪	૧૬	૭૬૭૧	૧૮૭	૮
૫	નાર	૩	૧૭૦૦	૫૩	૨	૦	૧૭૫૫	૧૨૭	૪૨
૬	પાદરા	૨	૭૬૩૨	૨૩૬	૩	૮	૮૧૬૩	૨૪૭	૪૧
૭	પીમ	૩	૫૨૬૮	૭૫	૮	૦	૫૩૫૧	૨૨૫	૨૧૫
૮	પેટલાદ	૧	૧૩૬૦૬	૧૬૩	૫૯	૧૬૭	૧૩૬૬૪	૨૩૪	૬૨
૯	બાદરપુર	૩	—	—	—	—	—	—	—
૧૦	બાદરજી	૧	૮૮૩૫	૧૦૫	૮	૪૦	૮૯૦૮	૨૪૧	૩
૧૧	મહેલાવ	૪	૪૪૩૭	૭૨	૨૪	૨	૪૫૩૧	૧૧૦	૧૩૫
૧૨	વસો	૧	૮૧૯૪	૧૩૫	૨૪	૨૦૭	૮૧૨૧	૨૧૧	૦
૧૩	વાધોડીઆ	૧	૬૮૫૮	૧૩૫	૧૭	૬૫	૬૯૧૫	૨૮૨	૮૯
૧૪	શિવોર	૧	૮૯૯૫	૯૮	૫૪	૮	૯૧૩૬	૩૩૧	૨૮

વાર્ષિક નિવેદન (તારીખ ૩૧-૭-૪૨ સુધીનું)

[પાછળ ચાલે]

સંખ્યા			વંચાયલાં પુસ્તકોની સંખ્યા							
વિદ્યાર્થીઓ		કુલ	પુરુષોમાં	સ્ત્રીઓમાં	વિદ્યાર્થીઓ		કુલ	અથા વર્ષ આખરે શિક્ષક (સાક્ષરમદ્ તથા અનુદાનોની પાસેથી વાંચી રહેલી તે)	લગભગની રકમ (સલાહ સંદર્ભની સંખ્યા સાથે)	
હાજી મહેલા	હાલ મહેલા				હાજી મહેલામાં	હાલ મહેલામાં				
૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬	૧૭	૧૮	૧૯	

પ્રાંત

૧૨	૧૦૬	૫૬૮	૫૦૫૧	૩૭૨	૫૧૦	૩૧૩	૧૨૪૬	૦	૧૩૬	૭૫
૦	૨૬૩	૭૪૫	૬૭૭૪	૧૧૬	૦	૧૫૩૬	૧૧૪૨૬	૦	૬	૬
૨૦	૮૬	૩૬૨	૨૦૭૨	૧૦૦૦	૬૫૫	૧૧૦	૪૧૩૭	૦	૧૦૨	૫૪
૧૦	૨૬૨	૪૬૭	૧૬૬૭	૩૧	૫૦	૩૪૫૪	૫૫૩૨	૦	૫૧૩	૨૦૫
૧૫	૧૨૨	૩૦૬	૨૨૧૫	૪૦૨	૨૧૭	૨૧૮૬	૫૦૨૦	૦	૪૮	૨૪
૨૧	૧૬૫	૫૦૪	૩૧૪૩	૧૭૮	૩૭૭	૨૪૮૧	૬૧૭૬	૧૬	૨૮૦	
૩૫	૧૮૧	૬૫૬	૧૬૮૬	૧૦૨૫	૨૪૬	૧૬૩૨	૪૮૬૨	૦	૧૪૫	
—	૧૭૭	૪૭૩	૫૧૧૦	૪૭૦	—	૨૬૭૪	૮૨૫૪	૩	૬૨૭	૬૬
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૩૧	૧૦૫	૩૮૦	૪૨૪૮	૧૫	૧૮૬૦	૬૨૦	૬૭૪૩	૮૨	૨૨૦	૨૨
૨૦	૧૩૭	૪૫૨	૧૦૩૫	૬૧૫	૧૫૦	૧૦૧૬	૩૧૧૬	૧	૩૫	૨૭
૬૨	૧૭૬	૫૦૭	૨૫૫૦	—	૨૬૫૭	૬૬૭	૬૨૦૪	—	૧૧૫	૩
૮૦	૧૮૦	૭૩૧	૪૫૮૩	૬૨૧	૪૫૦	૧૨૩૮	૬૮૬	૦	૧૨૫	૬૦
૧૬૫	૧૦૩	૬૨૭	૨૬૮૭	૨૧૪	૧૬૮૬	૧૫૩૫	૬૪૨૩	—	૨૨૧	૫૨

બડોદરા રાજ્યનાં ગ્રાંત અને કરબા પુસ્તકાલયોનું સન ૧૯૪૧-૪૨નું

આગળથી ચાલુ]

અ. નં.	કરબા પુસ્તકાલયનાં નામ સ. નં. ૬૭ તી. ૩૨-૪-૨૨ ગ્રાંતો પાડેલા વર્ગના નંબર સહ	આવક							
		લગન, મરણ્ય અગર દત્તર પ્રસંગોએ મળેલી મદદ	કાયમ ફંડ ખાતે રોકેલી મૂડીનું વ્યાજ વા ઉત્પન્ન	મદાનલાફે	સરકારમદદ	ગ્રાંત પંચાયતની મદદ	ગ્રામ પંચાયત કે સમાજસેની મદદ	પરતી વેચાણ	કેસ આવક (ખાનાં ૧૮થી ૨૬ ની)
૧		૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭

પરોક્ષ

૧	કરબા ૨	૩	૧૪૩	૫૦૫	૨૬૩	૨૧૭	૩૦૦	૧૮	૧૫૮૫
૨	ડબોઈ ૧	૦	૫૪૪	૧૪૭૫	—	—	—	૧૯૬	૨૨૧૪
૩	તિલકવાડા ૪	—	—	૧૦	૧૦૦	૧૦૦	—	૨૪	૩૩૬
૪	ધર્મજી ૧	૩૩૨	૨૨૩	૦	૨૪૦	૧૮૫	૫૦	૨૫	૧૫૬૮
૫	નાર ૩	૧૯૩	૨૭	૧૫૩	૨૦૦	૧૮૦	૦	૧૨	૮૧૩
૬	પાદરા ૨	૧૬૪	૮૭	૦	૨૭૦	૧૭૫	૨૭૫	૭૨	૧૩૩૯
૭	પીઠ ૩	૧૯૮	૨૬	૩૬	૨૭૫	૧૨૦	૦	૦	૮૦૧
૮	પેટલાદ ૧	૦	૪૨૭	૧૭૦	૩૦૦	૧૫૦	૧૦૦	૧૪૭	૨૨૨૪
૯	બદાદરપુર ૩	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૦	બાદરજી ૧	૧૯૮	૧૬૦	૨૨૪	૩૦૦	૨૦૦	૦	૫૫	૧૬૬૯
૧૧	મહેળાવ ૪	૧૮૯	૭૪	૬૬	૨૦૦	૧૦૦	૧૫	૦	૬૮૦
૧૨	વસો ૧	૮૫	૧૬૭	૫૩૦	૨૬૦	૨૦૦	—	૯૧	૧૫૦૮
૧૩	નાયોડીઆ ૧	૪	૧૫૦	૮૭	૨૩૦	૧૭૦	૫૦	૦	૮૧૬
૧૪	શિનોર ૧	૬૦	૩૦૫	૨૦	૨૦૦	૨૦૦	૨૦૦	૫૨	૧૨૫૮

વાધિક નિવેદન (તારીખ ૩૧-૭-૪૨ સુધીનું)

[પાછળ ચાલુ]

ખર્ચ									
પત્રો	પ્રસ્તો	શિલ્પી સામાન, સ્ટીરીઓ, કાર્ડ, સિલ્કો વગેરે	ફોર્મો	રાત્રી પ્ર. મંડળનું લવાજમ	સ્વ. મો. ન. અમીન રમારક ફંડ	પ્રસ્તક અધ્યાયર્થ	મકાન ફરસ્ટી	તોફરખર્ચ તથા મકાનભાડે	પરિવહ તથા શિક્ષણ ખર્ચ
૨૮	૨૯	૩૦	૩૧	૩૨	૩૩	૩૪	૩૫	૩૬	૩૭

ખાંત

૨૩૩	૩૦૫	૦	૦	૧૨	—	૩૦	૩૧૪	૪૪૮	૦
૨૮૯	૨૪૫	૨૦	૪૬	૦	૦	૨૪	૫૦	૬૦૦	૦
૮૫	૬૩	—	—	૩	—	૮	૨	૧૧૦	—
૨૯૧	૩૬૦	૦	૦	૯	૦	૨૩	૦	૫૫૪	૧
૧૫૪	૧૦૦	૦	૦	૬	૦	૦	૦	૩૨૪	૦
૩૦૩	૩૧૨	—	—	૧૨	—	૪૭	૨૯	૩૦૮	—
૧૪૯	૧૫૧	—	—	૯	૦	૦	૫૦	૩૫૪	—
૪૦૩	૩૦૬	૧	૦	૧૦	૦	૪૪	૮	૬૫૨	૦
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૫૧	૧૭૦	૦	૦	૮	—	૧૫	૧૫	૪૬૨	૦
૧૩૧	૭૨	૦	૦	૩	—	૦	૬૫	૨૦૪	૦
૨૨૬	૨૨૨	૫૩	—	૮	—	૪૦	—	૩૦૦	—
૧૪૫	૨૦૦	૦	૯	૯	૦	૦	૧૫	૩૨૪	૦
૨૧૦	૧૪૨	૯	—	૧૦	૦	૦	૨૫	૨૧૩	૦

વડોદરા રાજ્યનાં માંત અને કસબા પુસ્તકાલયોનું સન ૧૯૪૧-૪૨નું
આગળથી ચાલુ]

અ. નં.	કસબા પુસ્તકાલયનાં નામ સ. નં. ૧૭ તા. ૨૨-૪-૨૨ પ્રમાણિ પડેલા વર્ગના નંબર સહ	ખર્ચ ચાલુ					કાયમ ફંડ, સ્થાવર		
		ચાલુ સાહે કાયમફંડ ખાતે મૂક્યા તે	કીરદાર	કુલ ખર્ચ (ખાનાં ૨૮ થી ૩૯ નું)	વર્ષ આખરે સિલક (સિક્કા મદદમાંથી તથા બન્ટેડમાંથી ખર્ચવાની બાકી રહેલી તે)	કુલ (ખાનાં ૨૮ થી ૪૧ નું)	કાયમફંડની રકમ સાલ આખરે કેટલી રહી અને ક્યાં મૂકી છે	મકાનની કિંમત તથા કમ સાલ બંધાવ્યું	પુસ્તકાલયની કિંમત
૧	૨	૩૮	૩૯	૪૦	૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫
વડોદરા									
૧	કરજી ૨	૩૦૦	૪૭	૧૬૮૯	૦	૧૬૮૯	૫૬૫૮	૧૬૭૨	૫૬૪૫
૨	ડબોઈ ૧	૦	૩૩૪	૧૬૦૮	૧૬૩	૧૭૭૧	૨૪૮૧૦	૧૬૦૦૦	૧૬૨૩૨
૩	તિલકવાડા ૪	—	૨	૨૭૩	૩૪	૩૦૭	૧૭૪	૩૦૦૦	૨૧૬૦
૪	ધર્મજી ૧	૩૦૦	૪૦	૧૩૭૮	૦	૧૩૭૮	૧૨૬૧૭	૧૭૩૮૭	૮૩૫૩
૫	નાર ૩	૨૦૦	૦	૭૮૪	૦	૭૮૪	૩૨૫૦	૧૨૭૨૪	૭૬૬૨
૬	પાદરા ૨	૨૦૦	૫૩	૧૨૬૪	૫	૧૨૬૯	૩૨૬૭	૭૨૦૦	૮૬૧૪
૭	પીઝ ૩	૨૫૦	૪૯	૧૦૧૨	૦	૧૦૧૨	૫૩૪૪	૬૮૮૨	૫૧૭૦
૮	પેટલાદ ૧	૩૦૦	૬૦	૧૭૮૪	—	૧૭૮૪	૧૮૬૬૬	૧૬૪૦૦	૧૫૪૩૧
૯	બહાદરપુર ૨	—	—	—	—	—	—	—	—
૧૦	બાદરજી ૧	૩૦૦	૮૬	૧૨૦૭	૩૪૬	૧૫૫૩	૧૦૫૪૩	૧૨૭૦૦	૧૦૬૩૦
૧૧	મહેજાવ ૪	૧૫૦	૨૮	૬૫૩	૨૭	૬૮૦	૨૫૪૬	૧૨૦૧૬	૫૭૪૪
૧૨	વસો ૧	૩૦૦	૪૧	૧૧૬૦	૦	૧૧૬૦	૫૮૦૦	૭૩૮૧	૭૭૨૦
૧૩	વાધોડીઆ ૧	૧૮૪	૪૮	૯૩૪	૦	૯૩૪	૨૦૨૪	૧૫૭૫૩	૬૧૩૬
૧૪	શિનોર ૧	૨૦૦	૫૧	૧૦૧૬	૦	૧૦૧૬	૬૫૧૦	૪૬૦૧૫	૧૪૩૬

વાર્ષિક નિવેદન (તા. ૩૧-૭-૪૨ સુધીનું)

૪૬	લાકડી સામાન, સ્ટીલીઓગ કાફી વગેરેની કિંમત	અને ન'અમ મલકત
૪૭	ખતર સામાનની કિંમત	
૪૮	ફલ (ખાનાં ૪૩ થી ૪૭૫)	
૪૯	પુસ્તકો આપવા લેવાનો વખત	
૫૦	પેપરો વાંચવાનો વખત	
૫૧	મંત્રી શાળાના શિક્ષક છે કે ખાનગી વ્યક્તિ ?	
૫૨	શરો	

भूत

૧૧૭૫	૧૨૬	૧૯૮૬૬	૧૦૧થી૬	૯ થી ૬	ખાનગી
૨૮૮૩	૦	૫૬૬૨૫	૮૧થી૧૦૧	૮૧થી૧૦૧	સદર
૩૫૧	૦	૬૨૧૫	૪ થી ૭	૬થી૧૦૧	સદર
૨૨૦૩	૦	૪૦૫૬૦	૨ થી ૬	૧૧ થી ૬	ખાનગી
૧૪૦૦	૦	૨૪૦૩૬	૩ થી ૬	૧૨ થી ૭	સદર
૧૪૨૨	૩૨૦	૨૦૮૫૩	૧૦થી૧૧	૯ થી ૧૨	ખાનગી
૧૬૧૩	૦	૧૯૫૦૬	૫ થી ૭	૪ થી ૭	સદર
૪૧૩૬	—	૫૭૬૩૩	૩ થી ૬	૮ થી ૬	સદર
—	—	—	૮ થી ૧૧	૮ થી ૭	ખાનગી
—	—	—	૪ થી ૬	—	—
૩૬૪૦	૨૮૮	૩૮૧૦૧	૩ થી ૭	૮ થી ૭	ખાનગી
૧૧૩૭	૧૬૬	૨૧૬૨૨	૮ થી ૧૧	૮ થી ૧૨	ખાનગી
૨૮૭૫	—	૨૩૭૭૬	૩ થી ૬	૨ થી ૬	સદર
૧૬૦૭	૦	૨૬૨૨૪	૩ થી ૭	૧૦ થી ૭	સદર
૧૬૫૨	૮૬	૨૬૪૪૧	૮ થી ૧૧	૪ થી ૭	ખાનગી
		૩૧૫૬	૮ થી ૧૧	૪ થી ૭	ખાનગી
		૨૬૪૪૧	૮ થી ૧૧	૪ થી ૭	ખાનગી
		૮૬	૮ થી ૧૧	૪ થી ૭	ખાનગી

૧૫	સંખેડા ર	૪૪૫૬	૧૧૮	૧૫	૧૨૪	૪૪૬૫	૩૭૭	૧૮૫
૧૬	સાવલી ૩	૧૧૪૬૭	૫૨	૯૪	૦	૧૧૬૧૩	૧૯૯	૫૬
૧૭	સોણના	૧૦૯૩૧	૧૭૨	૧૦૭	૯	૧૧૨૦૧	૧૫૩	૧૬૭
૧૮	વડોદરા જયસિંહરાવ સા. પુ.	૧૫૫૨૩	૧૨૫	૨૮૧	—	૧૫૯૨૯	૫૨૦૦૦	—
કુલ		૧૩૬૯૪૯	૨૦૯૧	૭૬૯	૮૧૯	૧૩૮૯૯૦	૫૬૦૬૬	૧૨૩૬

મહેસાણા

૧	આંતરસુખાઈ	૩૨૮૩	૫૯	૩૧	૧૧	૩૩૬૨	૮૦	૮૫
૨	ઉંઝા ૨	૪૫૫૪	૧૦૨	૭	૨	૪૬૬૧	૩૮૪	૧૮
૩	દડી ૩	૬૬૮૮	૧૩૨	—	—	૬૮૨૦	૬૧૫	૨૩૦
૪	કશોલ ૨	૬૬૪૧	૧૫૫	—	—	૬૭૯૬	૨૫૫	૧૧
૫	ખેરાળુ ૪	૪૧૪૦	૧૬૬	૦	૦	૪૩૦૬	૨૩૭	૭૮
૬	ચાલુરમા ૩	૫૬૫૬	૧૦૬	૬૮	૧૬	૫૭૭૯	૧૫૩	૧૪૦
૭	દહેગામ ૪	૩૨૧૮	૯૧	૧૧	૦	૩૩૨૦	૨૦૪	૧૭૦
૮	પાટણ ૧	૬૬૩૯	૧૯૬	૦	૨૦૩	૬૬૩૨	૧૧૬	૩
૯	મહેસાણા ૩	૧૦૧૨૪	૩૧૬	૧૬	૦	૧૦૪૫૨	૩૩૩	૨૩૦
૧૦	લાડોલ ૪	૬૫૦૦	૧૦૦	૨૭	૧૦૮૮	૫૫૩૯	૧૮૦	૧૮
૧૧	વડનગર ૧	૯૨૪૪	૧૪૬	૧૨૨	—	૯૫૧૨	૪૦૭	૫૬
૧૨	વિઘ્નપુર ૨	૬૮૪૨	૨૧૮	૪૭	૦	૭૧૦૭	૧૬૭	૩૦
૧૩	વિસનગર ૨	૭૨૬૪	૨૬૪	૧૮	—	૭૫૪૬	૩૮૦	૩૧૬
૧૪	સિદ્ધપુર ૧	૬૪૮૭	૧૪૯	૨૧૯	૩૩	૬૮૨૨	૪૦૯	૦
૧૫	ધાણોળ ૪	૨૨૧૭	૧૧૫	૩૭	૭	૨૩૬૨	૧૨૮	૧૫
કુલ		૮૯૪૯૭	૨૩૧૫	૫૬૮	૧૩૬૦	૯૧૦૨૦	૪૦૪૮	૧૩૬૬

—	340	622	4822	2656	—	8803	12050	18	100
20	190	364	2139	214	125	823	3384	0	125
10	200	430	3301	1113	318	8834	6053	185	243
—	—	42000	0940	—	—	—	0940	—	11
441	2026	10542	18052	10145	10149	26026	19806	252	8081
									1011

मिनि

33	60	266	2040	665	420	690	4225	38	181
62	253	083	8032	25	458	1408	1935	36	60
184	265	1265	4030	868	060	1014	6015	—	148
31	100	360	8400	104	141	308	4050	0	80
30	286	468	1656	162	126	406	2566	66	131
80	88	309	1618	066	690	604	8356	80	202
26	214	110	1652	1111	484	2602	1820	1	148
104	0	228	2028	84	1256	0	8030	—	48
34	46	140	8884	1006	100	318	1000	0	210
00	105	361	1621	106	610	814	3251	0	81
16	114	465	8529	100	305	013	4620	1246	150
20	184	356	1800	100	1066	082	3810	42	106
0	408	1200	0080	2306	0	6203	16442	601	160
18	346	062	1162	0	3256	1104	10441	0	07
00	132	385	1160	46	885	618	2452	61	3006
									630

૧૫	સંખેડા ૨	૨૨	૨૯	૩૭૪	૩૦૦	૨૧૦	૧૦૦	૧૫૩	૧૩૧૨
૧૬	સાવલી ૩	૧૦૯	૦	૧૦૮	૨૧૦	૧૩૦	૫૦	૪૦	૮૩૧
૧૭	સોજીત્રા	૧૪૮	૩૪૬	૨૯૪	૨૪૦	૧૮૫	૫૦	૬૭	૧૭૨૬
૧૮	વડોદરા નયસિંહરાવ સા. પુ. કુલ	—	—	—	૫૦૦	—	૬૮૩	—	૧૭૩૬
		૧૬૬૬	૨૭૬૮	૪૦૫૨	૪૧૧૮	૨૫૧૨	૧૮૭૩	૯૫૨	૨૨૨૭૪

મહેસાણા

૧	આતરસુંબાજ	૪૨	૫૮	૦	૧૨૫	૫૦	૧૦૦	૭૨	૧૨૨
૨	ઉંઝા ૨	૩	૯	૦	૧૮૫	૧૪૦	૨૫૦	૧૮૪	૧૦૮૫
૩	ઠડી ૩	૧૩૮	૬૯	૧૪૦	૨૩૫	૧૧૫	૩૫૦	૨૬	૧૧૫૭
૪	કોસાલ ૨	૧૬૨	૧૭	૮૬૩	૨૫૦	૦	૦	૩૬	૧૫૨૭
૫	ખેરાળુ ૪	૮૬	૨૬	૮૧	૨૦૦	૧૦૦	૨૦૦	૬૫	૧૦૫૮
૬	ચાણુરમા ૩	૭૫	૮૫	૦	૨૦૦	૨૫	૫૦	૩૭	૬૬૬
૭	દહેગામ ૪	૧૪૭	૭૧	૦	૨૦૦	૭૫	૧૫૦	૯૭	૯૫૬
૮	પાટણ ૧	૧૦૭	૩૧૮	૧૮૦	૧૮૫	૬૫	૧૫૦	૬૧	૧૩૦૬
૯	મહેસાણા ૩	૩	૪૭૧	૧૦૪	૪૫૦	૧૫૦	૪૦૦	૬૦	૨૧૦૦
૧૦	લાડોલ ૪	૬૯	—	૨૪૭	૧૭૦	૧૩૦	૧૦૦	૧૧	૭૪૭
૧૧	વડનગર ૧	૧૩	૪૨૮	—	૨૨૦	૭૦	૧૮૦	૦	૨૩૩૦
૧૨	વિગપુર ૨	૧૪	૬૪૧	૬૧	૨૧૦	૧૪૦	૩૦૦	૧૨૧	૧૭૨૬
૧૩	વિસનગર ૨	૧૨	૬૦૩	૦	૨૭૦	૧૩૦	૩૦૦	૮૪	૨૫૫૭
૧૪	સિદ્ધપુર ૧	૨૫	૪૦૬	૫૬૦	૨૨૦	૧૩૦	૩૦૦	૧૨૬	૨૨૨૮
૧૫	ધીણોળ	૩૪	૪૫	૨૧૭	૨૦૫	૦	૦	૩૮	૭૨૧
	કુલ	૯૩૦	૩૨૪૭	૨૫૧૩	૩૩૨૫	૧૩૨૦	૨૮૩૦	૧૧૮૫	૨૮૮૦

२४६	१४२	०	—	११	२१	३०	७	३६५	०
२१५	६६	०	०	८	०	२०	२३	२६८	०
२४३	२८०	—	—	६	—	—	—	४८४	—
३०१	२१५	३०	—	—	—	४५	—	८६६	—
३७८७	३१८४	११३	५५	१२७	२१	३२६	६०३	७०४६	१

प्रति

१०४	८७	०	६	५	०	०	१	१६५	७
२३३	१५४	०	०	१०	०	३०	११०	२७७	०
२२७	२१४	०	०	८	०	०	५१	३७२	—
२५०	१६६	०	०	५	०	०	३४	४५५	०
१७२	२०३	३५	६	८	०	०	७६	२०६	०
१३४	१३५	०	०	६	०	१४	०	२४२	०
२४४	१२४	०	०	६	०	०	०	२६४	०
२२१	१७१	०	—	१०	०	४५	३	५१५	२
४२६	४६२	—	—	२०	—	—	—	७१३	—
१६३	१५०	१०२	—	७	—	—	३८	३००	—
१५४	२४६	०	—	८	—	—	२७	२१३	—
३०६	३१६	०	०	८	०	०	२५	४८३	५१
३१०	२७५	०	८७	१०	०	७७	२१४	५३७	८
४७२	२६३	०	०	१२	०	४८	५	५६४	०
१३४	१२६	—	—	४	—	१२	२७	२१७	—
३५५३	३१०१	१२७	२६	१२७	०	—	—	—	—

૧૫	સંખેડા ૨	૨૧૮	૯૧	૧૧૬૪	૧૨૮	૧૨૬૨	૨૭૫૬	૧૫૨૮૯	૬૫૧૫
૧૬	સાવલી ૩	૦	૫૬	૬૮૯	૦	૬૮૯	૬૪૯૩	૬૦૦૦ ૧૯૬૨	૨૦૬૦૩
૧૭	સોણવા ૨	૨૬૮	૩	૧૦૮૭	૨૦૫	૧૪૬૨	૮૩૨૫	૧૩૮૫૭ ૧૯૩૧	૧૦૮૨૫
૧૮	વડોદરા જયસિંહરાવ સા. પુ. કુલ	—	૨૫૯	૧૭૪૯	—	૧૭૪૯	—	—	—
		૩૧૭૦	૧૨૪૮	૧૯૬૮૪	૯૦૮	૨૦૫૬૨	૧૨૩૩૨૪	૧૭૯૭૫૨	૧૪૬૧૧૨

મહેસાણા

૧	આતરસંગા ૪	૮૩	૪૭	૪૬૬	૧૨૬	૬૨૨	૧૪૬૦	૨૧૦૦	૩૬૫૩
૨	ઉંઝા ૨	૫૩	૧૬૬	૧૦૩૩	૫૨	૧૦૮૫	૩૬૪૮	૮૧૬૪ '૨૬-૩૯'	૫૯૪૦
૩	કરી ૩	૨૩૫	૭૮	૧૧૮૫	૦	૧૧૮૫	૪૦૩૦	૬૨૭૫	૬૭૦૧
૪	કચોલ ૨	૩૦૦	૨૯	૧૨૪૨	૦	૧૨૪૨	૧૪૦૦	૭૦૦૦ સં. ૧૯૬૬	૮૦૭૭
૫	ખેરાળુ ૪	૨૦૦	૪૨	૯૫૧	૧૩૨	૧૦૮૩	૪૭૪૪	૪૮૦૦	૪૯૦૫
૬	ચાણુઆ ૩	૦	૨૫	૫૫૬	—	૫૫૬	૨૮૦૦	૪૦૯૧ ૧૯૧૬	૬૦૬૭
૭	દહેગામ ૪	૨૦૦	૯૭	૯૩૫	૨૨	૯૫૭	૩૪૩૬	૩૭૫૦ '૧૨-૧૩'	—
૮	પાટણુ ૧	૧૭૫	૯૨	૧૨૩૪	૭૨	૧૩૦૬	૯૨૨૫	૨૫૨૦૦	૧૨૯૬૦
૯	મહેસાણા ૩	૫૦૦	૯૬	૨૨૨૦	૦	૨૨૨૦	૧૩૭૭૧	૮૪૭૦ ૧૯૧૪	૪૧૭૧૪
૧૦	લાડોલ ૪	૨૦૦	—	૯૬૦	૦	૯૬૦	૬૧૧૫	૬૬૦૨	૫૮૦૨
૧૧	વડનગર ૧	૫૧	૧૨૨	૮૨૧	૧૫૦૮	૨૩૨૯	૭૪૭૬	૭૦૦૦ ૧૯૧૧	૧૫૦૪૭
૧૨	વિગપુર ૨	૧૨૫	૩૭	૧૩૫૪	૦	૧૩૫૪	૧૨૧૨૫	૬૯૧૩ '૧૩-૧૪'	૬૨૪૬
૧૩	વિસનગર ૨	૦	૧૪૨	૧૬૦૦	૯૭૭	૨૫૭૭	૧૩૪૯૮	૧૧૫૨૫	૧૨૪૯૪
૧૪	સિદ્ધપુર ૧	૩૦૦	૧૧૬	૧૮૧૦	૦	૧૪૧૦	૭૧૮૧	૨૦૫૦૫	૭૧૪૭
૧૫	ધાંગોળા	૭૦	૨૫	૬૧૮	૧૩૫	૭૫૩	૨૫૫૦	૧૦૬૨૭ ૧૯૩૩	૩૪૨૦
	કુલ	૨૪૬૨	૧૧૧૪	૧૭૦૧૫	૩૦૨૪	૨૦૦૩૯	૮૩૪૫૯	૧૩૬૦૨૨	૧૪૦૨૩૧

૧૪૧૦	૨૧૦૧	૨૮૦૭૧	૮ થી ૧૧	૮ થી ૧૧	ખાનગી
૧૧૨	૫૨	૩૩૭૬૦	૪ થી ૭	૪ થી ૭	સદર
૧૬૮૭	૨૬૭	૩૬૦૬૧	૩ થી ૬	૮૧૧ થી ૧૦૧૧	ખાનગી
—	—	—	૪ થી ૬	૨ થી ૬	ખાનગી
—	—	—	—	૧૦ થી ૬	ખાનગી
—	—	—	—	સવારે ૭ થી રાત્રે ૮	ખાનગી
૨૦૧૦૩	૩૪૧૨	૪૮૫૭૦૩			

પ્રાંત

૬૬૨	—	૭૮૭૫	૩ થી ૬	૪૧૧ થી ૭	ખાનગી
૧૬૪૬	૦	૧૬૪૦૧	૮ થી ૧૦	૮ થી ૧૧	„
૧૬૨૬	૦	૨૧૬૩૨	૫ થી ૭	૩ થી ૭	„
૧૨૬૩	૧૩૭	૧૭૬૦૭	૬ થી ૧૦	૮ થી ૧૧	„
૧૩૧૬	૦	૧૫૭૬૮	૧૧ થી ૧૫	૩ થી ૬	„
૧૧૫૪	૭૪	૧૪૨૧૬	૪ થી ૪	૮ થી ૧૦	„
૬૦૫	૦	૭૭૬૧	૫ થી ૮	૩ થી ૭	„
૨૦૦૦	—	૪૬૪૧૫	૧૧ થી ૧૨	૧૧ થી ૧૨	ખાનગી
૩૧૫૪	૨૦૦	૬૭૩૦૬	૩ થી ૫	૧ થી ૭	ખાનગી
૧૩૭૮	૧૪૩	૨૦૦૪૦	૬ થી ૧૧	૮ થી ૧૧	શિક્ષક
૪૪૧૩	૧૧૮૧	૩૫૧૧૭	૫ થી ૭	૩ થી ૭	ખાનગી
૧૬૪૦	૧૫૬	૨૭૩૮૦	૬ થી ૧૧	૮ થી ૧૦	„
૨૨૬૧	૦	૩૬૭૭૮	૪ થી ૬	૩ થી ૬	„
૨૬૭૨	૦	૩૭૫૦૫	૬ થી ૧૦	૮ થી ૧૦	„
૬૬૫	૨૦૪	૧૭૪૬૬	૪ થી ૫	૨ થી ૭	„
૨૬૮૨૧	૨૦૬૫	૩૬૮૬૩૦	૮ થી ૧૧	૮ થી ૧૧	„
			૩ થી ૬	૩ થી ૬	„
			૪ થી ૬	૪ થી ૬	„

અમરેલી

૧	અમરેલી	૧	૧૬૭૬૪	૧૮૭	૫૧	૧૧૦૦	૧૫૬૦૨	૨૧૦	૨૬
૨	કાડીનાર	૨	૨૩૭૦	૮૬	૧૭	૦	૨૪૭૬	૧૦૬	૫૩
૩	દામનગર	૨	૨૩૫૦	૧૫૬	૫૦	૫૬	૨૪૬૭	૨૪૭	૧૫૮
૪	ધારી	૩	૨૩૧૬	૧૦૬	—	—	૨૪૨૨	૨૦૧	૮૦
૫	દારકાં	૨	૭૧૪૪	૨૪	૪૬	૦	૭૨૦૭	૧૫૮	૪૪
૬	જેટ શંખો- દાર	૨	૫૩૨૭	૧૨૬	૨૧	૧૦૮	૫૩૬૬	૧૬૫	૨૬
કુલ			૩૬૨૬૧	૬૮૮	૧૮૮	૧૨૬૭	૩૫૮૭૦	૧૦૬૦	૩૭૭

નવસારી

૧	કોટાર	૨	૫૬૬૪	૧૦૬	૭	૦	૫૮૦૭	૧૪૬	૫૨
૨	ગણદેવી	૧	૧૧૮૫૮	૧૨૦	૩૪	૦	૧૨૦૧૨	૧૦૩	૨૩૭
૩	નવસારી	૨	૮૬૪૧	૧૬૪	૬૮	—	૮૬૦૩	૩૨૬	૧૦૭
૪	પક્ષસાળા	૨	૫૧૪૪	૧૭૬	૮૨	૭૭	૫૩૨૫	૧૦૫	૫૭
૫	ખીલીમેરા	૨	૮૬૮૨	૨૦૭	૬૭	—	૮૬૮૬	૧૫૫	૧૫૮
૬	બ્યારા	૨	૮૪૧૬	૧૬૭	૬	૦	૮૫૬૫	૪૦૫	૨૭૬
૭	સોનગઢ	૩	૩૭૬૩	૪૦	૫	૦	૩૮૩૮	૧૮૧	૫૫
કુલ			૫૨૨૩૧	૬૮૦	૩૩૨	૭૭	૫૩૪૬૬	૧૪૨૭	૬૪૫

કુલ

વડોદરા	૧૩૬૮૪૬	૨૦૬૧	૭૬૮	૮૧૬	૧૩૮૬૬૦	૫૬૦૬૬	૧૨૩૬
પ્રાંત							
મહેસાણા	૮૬૪૬૭	૨૩૧૫	૫૬૮	૧૩૬૦	૬૧૦૨૦	૪૦૪૮	૧૩૬૬
પ્રાંત							
નવસારી	૫૨૨૩૧	૬૮૦	૩૩૨	૭૭	૫૩૪૬૬	૧૪૨૭	૬૪૫
પ્રાંત							
અમરેલી	૩૬૨૬૧	૬૮૮	૧૮૮	૧૨૬૭	૩૫૮૭૦	૧૦૬૦	૩૭૭
પ્રાંત							
ઓખામંડળ							
સાથે							
કુલ એકંદર	૩૧૪૮૬૩	૬૦૭૩	૧૮૫૪	૩૫૨૩	૩૧૬૨૬૭	૨૬૩૧	૧૬૫૪

ਮਿਤ

111	223	11	—	11	0	44	28	164	0
141	142	0	0	0	4	20	2	303	0
142	180	0	0	1	0	12	0	301	0
168	120	23	0	0	0	26	24	262	2
200	80	0	0	4	0	0	14	326	0
164	136	0	0	0	0	0	0	368	0
1448	221	36	0	38	12	111	133	2320	2

ਮਿਤ

21	133	8	0	1	0	13	80	146	0
314	114	0	0	10	0	0	0	403	0
411	244	—	0	12	0	0	24	646	0
266	266	0	0	6	—	—	0	218	0
203	116	—	—	—	0	31	24	363	—
188	124	0	13	4	0	0	2	838	0
131	04	0	0	4	—	—	—	188	0
1122	1110	8	13	42	18	86	66	2624	0

ਮਿਤ

3060	3168	113	44	120	21	321	103	0076	1
3443	3101	130	36	120	0	321	118	4488	16
1122	1110	8	13	42	18	86	66	2624	0
1448	221	36	0	38	12	111	133	2320	2
10411	2211	263	100	380	80	090	1886	10636	01

અમરેલી

૧	અમરેલી	૧	૪૨૪	૨૪૦	૨૪૧૬	૦	૨૪૧૬	૮૫૧૬	૨૪૬૫૦	૨૬૫૬૬
૨	કોડીનાર	૨	૧૦૦	૩૮	૭૭૧	૦	૭૭૧	૪૫૩૧	૪૧૦૦	૩૫૬૫
૩	દામનગર	૨	૧૦	૮૧	૭૭૨	૭૬	૮૪૮	૨૭૦૩	૭૩૮૦	૨૬૬૧
૪	ધારી	૩	૦	૩૪	૭૩૨	૬૮	૮૦૦	૧૨૬૭	૫૦૦૦	૧૬૫૦
૫	દ્વારકા	૨	૨૦૦	૭૫	૮૭૪	૦	૮૭૪	૧૩૪૧૬	૮૦૦૦	૭૨૬૦
૬	બેટ શંખો- દ્વાર	૨	૨૨૬	૬૫	૧૦૦૬	૦	૧૦૦૬	૧૮૬૧	૬૨૦૦	૭૨૭૬
કુલ			૧૦૧૩	૫૩૩	૬૫૭૭	૧૪૪	૬૭૨૧	૩૨૨૬૭	૫૫૩૩૦	૪૬૩૩૮

નવસારી

૧	કોડાર	૨	૦	૨૫૨	૬૬૩	૧૫	૭૦૮	૮૧૬૬	૧૨૭૦૦	૪૭૬૩
૨	ગણેશી	૧	૩૦૦	૫૬	૧૩૭૨	૨૧	૧૩૬૩	૧૧૨૨૮	૧૬૬૮૦	૩૦૫૨૫
૩	નવસારી	૨	૪૫૦	૧૦૮	૨૩૨૫	૦	૨૩૨૫	૧૨૮૮૦	૩૫૬૩૦	૨૪૬૧૩
૪	પલસાણા	૨	૧૮૦	૨૮	૧૦૦૪	૦	૧૦૦૪	૪૬૬૬૬	૬૦૦૬	૮૦૩૨
૫	ખીલીમોરા	૨	૩૦૦	૮૪	૧૨૧૬	૦	૧૨૧૬	૧૨૬૦૦	૧૦૭૫૦	૧૧૨૬૩
૬	વ્યારા	૨	૧૫૦	૫૧	૬૩૦	૦	૬૩૦	૮૨૩૦	૮૦૮૭	૧૦૧૬૫
૭	સોનગઢ	૩	૧૩૫	૧૬	૫૧૧	૧૩૬	૬૪૭	૩૮૭૮	૩૭૧૬	૪૭૩૬
કુલ			૧૫૧૫	૫૬૮	૮૦૫૧	૧૭૨	૮૨૨૩	૬૩૦૧૪	૬૩૮૬૬	૬૪૬૧૦

કુલ

વડોદરાપ્રાંત	૩૧૭૦	૧૨૪૮	૧૬૬૮૪	૬૦૮	૨૦૫૬૨	૧૨૩૩૨૪	૧૭૬૭૫૨	૧૪૬૧૧૨
મહેસાણા પ્રાંત	૨૪૬૨	૧૧૧૪	૧૭૦૧૫	૩૦૨૪	૨૦૦૩૬	૬૩૪૫૬૧	૧૩૬૦૨૨	૧૪૦૨૩૩
નવસારીપ્રાંત	૧૫૧૫	૫૬૮	૮૦૫૧	૧૭૨	૮૨૨૩	૬૩૦૧૪	૬૩૮૬૬	૬૪૬૧૦
અમરેલીપ્રાંત	૧૦૧૩	૫૩૩	૬૫૭૭	૧૪૪	૬૭૨૧	૩૨૨૬૭	૫૫૩૩૦	૪૬૩૩૮
આખામંડળ સાથે			૫૨૬					
કુલ એકંદર	૮૧૬૦	૩૪૬૩	૫૧૩૨૭	૪૨૪૮	૫૫૫૭૫	૩૧૨૦૬૪	૪૬૪૬૭૩	૪૩૨૮૪૧

પ્રાંત

૩૪૯૯	૩૧૩	૬૩૫૭૪	૯ થી ૧૦	૭૧ થી ૧૦૧	ખાનગી
૧૬૨	૧૫૬	૧૩૦૧૪	૫ થી ૬	૪ થી ૮	"
૪૭૭	૧૦૮	૧૩૩૨૯	૮ થી ૧૦	૪ થી ૬	રીટાવડે
૯૨૯	૨૫	૯૧૭૧	૮ થી ૧૦	૧૧ થી ૧૦૧	હેડમાસ્ટર
૮૦૦	૦	૨૯૫૦૯	૪ થી ૭	૪ થી ૭	ખાનગી
૧૨૩૬	૦	૧૬૫૭૩	૬ થી ૧૦	૮ થી ૧૧	"
			૫ થી ૭	૪ થી ૮	"
			૩ થી ૭	૭ કલાક	બેટ વ વગેરે
					સુ. ની મફત
૭૬૦૩	૬૦૨	૧૪૫૧૭૦			

પ્રાંત

૧૩૦૧	૧૨૫	૨૮૦૮૮	૮ થી ૧૧	૮ થી ૧૨	ખાનગી
૪૦૦૭	૮૧૪૬	૭૧૦૪૪	૪ થી ૬	૩ થી ૬	"
૧૫૮	૦	૭૫૪૦૭	૮ થી ૧૨	સદર	"
૨૨૮૪	૦	૭૫૪૦૭	૩ થી ૬	૪ થી ૧૧	"
૯૬૬	૫૧૩	૨૦૫૧૬	૭ થી ૧૦	૪ થી ૭	"
૨૦૬૮	૦	૩૬૭૪૧	૪ થી ૭	૮ થી ૧૧	ખાનગી
૧૫૦૪	૪૭૬	૨૮૪૯૨	૮ થી ૧૦	૪ થી ૭	"
૧૨૮	૨૬	૧૨૯૮૭	૩ થી ૬	૮ થી ૧૧	"
			૪ થી ૭	૪ થી ૭	"
			૫ થી ૭	૫ થી ૭	ખાનગી
૧૨૭૮૮	૯૪૪૪	૨૭૩૨૭૫			

ગ્રાંડર

૩૦૧૦૩	૩૪૧૨	૪૮૫૭૦૩			
૨૬૮૨૧	૨૦૬૫	૩૯૮૬૩૦			
૧૨૭૮૮	૯૪૪૪	૨૭૩૨૭૫			
૭૬૦૩	૬૦૨	૧૪૫૧૭૦			
૭૭૩૧૫	૧૫૫૫૩	૧૩૦૨૭૭૮			

વહોદરા રાજ્યનાં મહિલા તથા બાલ પુસ્તકાલયોનું

અ. નં.	પુસ્તકાલયનું નામ	પુસ્તકોની સંખ્યા					વાચકોની	
		મત વર્ગ આખરની સંખ્યા	પરીધાયણ નવીન પુસ્તકોની સંખ્યા	ખાનગી પ્રસંગો તથા સરકારી તરફથી બેટ મળેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા	કમી થયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા	સાલ આખરે બાકી રહેલી પુસ્તકોની સંખ્યા	પુરુષો	સ્ત્રીઓ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯
મહિલા								
૧	અમરેલી મ.	૪૩૦૮	૨૩૪	૨૬	૩૬૧	૪૨૦૭	૦	૬૮
૨	બેટ મ.	૭૫૬	૧૯	૪	૩૩	૭૪૬	૦	૧૨૭
૩	હારદાં મ.	૭૦૬	૩૯	૬	૫૮	૬૯૩	૦	૨૨
૪	ડભોઈ મ.	૧૧૩૫	૨૮	૨૬	૫૫	૧૧૨૪	૦	૩૫૩
૫	ધર્મજી મ.	—	—	—	—	—	—	—
૬	પેટલાદ મ.	૧૭૯૫	૫૬	૧૭	૦	૧૮૬૮	૦	૧૮૦
૭	બાદરજી મ.	૧૯૧૭	૧૦૮	૪૦	૫	૨૦૫૪	—	૨૪૫
૮	વસો મ.	૧૦૩૬	૭૨	૧૧	૨૫	૧૦૨૪	—	૩૦૫
૯	સોજીત્રા મ.	૧૨૮૬	૧૮૦	૭	—	૧૪૭૩	—	૨૮૨
૧૦	શિતોર મ.	૪૪૦	૦	૬	૦	૪૪૬	—	૧૧૯
૧૧	નવસારી મ.	૨૮૮૭	૯૨	૮૨	૪૦	૪૦૨૧	૭૦	૩૨૦
૧૨	વ્યારા મ.	૪૮૦	૧૨૩	૪	૦	૬૦૭	૩૨	૪૩
૧૩	ઢાંઝા મ.	૬૮૧	૧૪૫	૧૦	૦	૮૩૬	૦	૮૧
૧૪	કપોત મ.	—	—	—	—	—	—	—

૧૦	ઉઠી ગયેલા	વિઘાટીયા
૧૧	હાલ ભર્યતા	
૧૨	ફલ	
૧૩	પુરોભા	
૧૪	શ્રીઓમાં	
૧૫	ઉઠી ગયેલામાં	વિઘાટીયા
૧૬	હાલ ભર્યતામાં	
૧૭	ફલ	
૧૮	ગયા વર્ષે આખરે શિક્ષક શિક્ષક તથા બ્લોકમાંની ખર્ચવાની બાકી રહેલી તે)	
૧૯	લવાજમની રકમ (સમાવેશની સંખ્યા સાથે)	

પુસ્તકાલયો

[illegible]

વડોદરા રાજ્યનાં મહિલા તથા બાલપુસ્તકાલયોનું

આગળ પૃ. ૭૫ થી ચાલુ

અ. નં.	પુસ્તકાલયનું નામ	આવક							
		લગન, મહેરુ અગર પતેર પ્રસંગોએ મંગેલી મદદ	કાચમ રંડ ખાતે રોટલી મરીનું બાજુ વા ઉત્પન્ન	મકાનખાડું	સરકારમદદ	ગ્રાંત પંચાયતની મદદ	ગ્રામ પંચાયત કે સેમરાખની મદદ	પસ્ટી વેચાણ	ફૂલ આવક (ખાનાં ૧૮ થી ૨૬ ની)
૧	૨	૨૦	૨૧	૨૨	૨૩	૨૪	૨૫	૨૬	૨૭

મહિલા

૧	અમરેલી મ.	૩૨૭	૧૪૭	૧૫	૧૦૦	૧૦૦	૨૫	૨૪	૭૪૨
૨	બેટ ગ.	૬	૨૨	—	૫૦	૦	૨૫	૪૦	૧૮૮
૩	હારદાં મ.	૦	૫૨	૦	૭૫	૦	૨૫	૧૧	૧૮૧
૪	ડબોઈ ગ.	—	—	—	—	—	—	—	—
૫	ધર્મજી મ.	—	—	—	—	—	—	—	—
૬	પેટલાદ મ.	—	૧૦૦	—	૮૦	૮૦	૭૫	૧૦	૪૮૧
૭	બાદરખુ મ.	૧૧૮	૧૩૪	—	૬૦	૬૦	૦	૪	૧૧૧
૮	વસા મ.	૨૯	૬૩	—	૬૦	૬૦	૦	૧૦૦	૪૨૨
૯	ગોઝાના મ.	૧૨૧	૨૧	૮૩	૧૦૦	૧૦૦	૫૦	૧૦	૭૫૧
૧૦	શિંગોર મ.	—	—	—	૭૦	૭૦	૦	—	૧૧૦
૧૧	નવસારી મ.	૧૩૨૨	૨૭૨	૦	૧૦૦	૦	૧૦૦	૫૦	૨૨૬૧
૧૨	બારા મ.	૧૧	૦	૦	૪૦	૦	૪૦	—	૩૬૧
૧૩	કીકા મ.	૪૭	૧૨	૦	૭૫	૫૦	૧૫	૧૦	૪૦
૧૪	કોટા મ.	—	—	—	—	—	—	—	—

વડોદરા રાજ્યનાં મહિલા તથા બાલ પુસ્તકાલયોનું

આગળ પૃ. ૭૭વી ચાલુ]

અ. નં.	પુસ્તકાલયનું નામ	અર્થ ચાલુ					કાયમ ફંડ, સ્થાવર		
		ચાલુ સાથે કાયમફંડ ખાતે મૂક્યા તે	પ્રાચીન	ફલ અર્થ (ખાનાં ૨૮ થી ૩૯ સુધે)	વર્ષ આખરે સિલક (લોક-મંદિરમાંથી તથા બજારમાંથી અર્થવાની આપી રહેલી તે)	ફલ (ખાનાં ૨૮ થી ૪૧ નું)	કાયમફંડની રકમ સાલ આખરે રહેલી રકમ અને ક્યાં મૂકી છે	મકાનની કિંમત તથા કમ સાલ બંધાયું	પ્રમાણપત્ર કિંમત
૧	૨	૩૮	૩૯	૪૦	૪૧	૪૨	૪૩	૪૪	૪૫

મહિલા

૧	અમરેલી મ.	૧૦૦	૬૩	૭૪૯	૦	૭૪૯	૧૧૨૭	૨૧૩૦૦	૪૧૧૨
૨	બેટ મ.	૫૦	૯	૧૯૫	૦	૧૯૫	૫૫૯	૧૫૩૨	૮૮૧
૩	હારકાં મ.	—	૫	૧૮૨	૦	૧૮૨	૧૫૦૦	૩૦૦૦	૪૨૧
૪	ડોબોઈ મ.	—	૯	૨૭૯	૦	૨૭૯	—	૧૬૩૫	૧૬૧૧
૫	ધર્મજી મ.	—	—	—	—	—	—	૮૭૧૧	—
૬	પેટલાદ મ.	૪૦	૧૦	૪૮૩	૦	૪૮૩	૩૦૪૦	૦	૨૪૩૬
૭	બાદરજી મ.	૧૩૪	૨૫	૫૪૫	૮	૫૫૩	૩૫૬૨	૧૧૧૦૦	૧૮૪૪
૮	વસો મ.	૧૦૦	૩૦	૪૮૦	૧	૪૮૧	૩૧૦૦	૧૦૭૧૫	૧૪૪૪
૯	સોલજી મ.	૧૦૫	૫૨	૭૧૫	૧૧૮	૮૩૩	૫૮૬૧	૧૬૩૭	૧૫૧૧
૧૦	શિનોર મ.	૭૦	૧૦	૩૧૧	—	૩૧૧	૭૫૨	—	૩૧૧
૧૧	નવસારી મ.	૧૦૦	૨૦૦	૧૨૮૭	૦	૧૨૮૭	૬૫૩૯	૦	૩૧૨૧
૧૨	વ્યાસ મ.	૦	૦	૧૨૦	૨૫૫	૩૭૫	૧૧૧૦	૩૦૦૦	૩૧૧
૧૩	હિંજા મ.	૪૯	૧૭	૩૧૪	૪૧	૪૧૦	૧૧૫૧	—	૪૮૦
૧૪	કુલોત મ.	—	—	—	—	—	—	—	—

સન ૧૯૪૧-૪૨નું વાર્ષિક નિવેદન

અને નંગમ મિલકત			પુસ્તક આપવા લેવાનો વખત	ચેપરા વાંચવાનો વખત	મંત્રી શાળાના શિક્ષક અને આનંદી વ્યક્તિ	શેરા
સાકડી સામાન, સ્ટોરીઓ કાઝુ વગેરેની કિંમત	પ્રતર સામાનની કિંમત	ફલ (ખાનાં ૪૩ થી ૪૭નું)				
૪૬	૪૭	૪૮	૪૯	૫૦	૫૧	૫૨

પુસ્તકાલયો

૧૧૬૨	૩૨૬	૨૮૬૧૦	ગ્રાથીજા	૮ થી ૧૦	આનંદી
૬૬	૦	૪૫૩૫	૩ થી ૬	૩ થી ૬	મુખ્યશિક્ષક
૧૩૬	૦	૫૦૬૨	પાથીપા	૫ થી ૭	આનંદી
૨૮૨	૦	૧૦૫૭૬	૨ થી ૬	૨ થી ૬	આનંદી
—	—	—	—	—	—
૩૮૫	—	૫૮૬૪	૨ થી ૫	૨ થી ૫	આનંદી
૬૭૧	૧૬૮૦	૧૬૬૫૭	૨ થી ૫	૨ થી ૫	આનંદી
૮૬૫	—	૧૬૨૨૪	ગ્રાથીપા	૨ થી ૬	સદર
૩૧	૫૩૩	૭૦૨૫	સાંજના ૪ થી ૬	૧૨ થી ૬	આનંદી
૩	૦	૧૦૬૮	૨૧ થી ૬	૨૧ થી ૬	આનંદી
૮૬૪	૧૬૦	૧૦૮૨૦	સાંજે ૪ વાગે	સાંજે ૪ વાગે	સદર
૧૦૦	૦	૪૬૦૭	૪ થી ૭	૮ થી ૧૧ ૪ થી ૭	સદર
૧૭૬	૦	૧૬૦૭	૨૧ થી ૫૧	૨૧ થી ૫૧	આનંદી
—	—	—	—	—	—

१५	पाटण्डु म.	१५१३	३२	१२	०	१५५७	०	११७
१६	वडनगर म.	२५२६	४३	३७	—	२६०६	०	११७
१७	सिद्धपुर म.	५०१	२३५	०	५	७४१	०	१३१
१८	विष्णुपुर म.	१५०	४७	—	—	१६७	०	३५
१९	वातम म.	०	२८	२०१	०	२२८	०	३२
२०	विसनगर म.	—	८३	३४४	०	४२७	—	१२
कुल		२३८१७	१५५८	८२३	५८२	२५६१७	१०२	२१७४

भाषा

१	अभरेली भा.	१६२४	१२१	४७	०	१७२२	०	४०
२	असाता भा.	५८८	४१	०	०	६३०	६३	८८
३	हारका भा.	७२५	११२	२	०	८३८	०	३५
४	पेटलाह भा.	२६६३	०	५	०	२६६८	—	—
५	भादरख भा.	२२६३	१५३	३	१७	२४०२	—	—
६	वसो भा.	३५०२	१२०	—	७०	३५५२	—	—
७	उमोछ भा.	१३०८	८४	१	१६६	१२३७	—	—
८	सावली भा.	१०६०	०	६	०	१०६६	३०	५०
९	नवसारी भा.	०	०	०	०	०	०	०
१०	पाटण्डु भा.	६५४	०	३	०	६५७	१५	१०
११	वडनगर भा.	१६२१	८५	४१	०	२०४७	१०	०
१२	डोडा भा.	०	२१३	०	०	२१३	—	—
कुल		१६३०८	८३८	१०८	२५३	१७१०३	११८	२३१

—	११०	३२७	०	१६४	०	११६	२८१३	—	२८
५३	१४८	३१८	०	६०१	३७२	१८०८	३०८१	०	४०
५०	१२०	२६६	०	१४६०	४०१	१६८०	३८४१	८७	१४४
८	२७	७०	०	११५	६८	१४	१६७	०	१८
३	१०८	१४३	०	४८	६	१६१	२४५	—	२०
—	—	१२	—	३१२	—	—	३१२	—	३८
६२१	२१२६	५५२३	५०१	२८०६०	१०८१७	२०४६३	५६६०१	५४२	१४५४
									५१८

पुस्तकालय

५०	२१०	३००	०	८२५	५००	११०७५	१२४००	०	०
१७	१७८	३५६	१६७	६४६	५१	१६१८	२७८२	५२	३००
२५	१२०	१८०	—	२००	६१०	२६०	१३७०	०	२०
३२	५४०	५७२	०	०	१६०	४६८१	५१४१	०	५७
४	३५६	३६०	—	०	३८	६१५५	६१६३	१६	०
३७	३४०	३७७	—	—	३८	२६२०	२६५८	—	२५
—	३८२	३८२	—	—	—	५२६६	५२६६	—	१
२०	१८३	२८३	३१	७४४	५४	१४००	२२२६	०	१४
२३०	४००	६३०	०	०	२७०१	४४२८	७१२६	०	५१
४५	४००	४७०	१६५	३३	७०	८२५	११२३	१	१०२
४२	३६१	४४३	३२	०	३३२	४१०४	४४६६	०	०
—	१००	१००	—	—	—	—	—	११	५०
५०२	३६००	४४५३	४२५	२४४८	४८५५	४३०६२	५०७६०	८०	४६०

૧૫ પાટણ મ.	૧૭૨	—	૭૭૧	૮૦	—	—	૭	૧૦૬૨
૧૬ વડનગર મ.	૦	૧૦૦	—	૮૦	૬૦	૫૦	—	૨૬૦
૧૭ સિદ્ધપુર મ.	૫૦	૪૬	૦	૧૦૦	૧૦૦	૫૦	૬	૫૮૬
૧૮ વિંગપુર મ.	૦	૦	૦	૧૦૦	૫૦	૨૫	૨	૧૬૭
૧૯ વાલમ મ.	૧	—	—	—	૬	૬	—	૨૭
૨૦ વિસનગર મ.	૩૬	—	—	૧૦૦	—	૨૫	—	૩૭૬
કુલ	૨૨૬૬	૧૦૦૬	૮૬૩	૧૩૩૦	૭૩૬	૬૩૧	૩૭૪	૬૨૩૨

બાળ

૧ અમરેલી બા.	૧૩૪	૧૨	૦	૧૦૦	૧૦૦	૫૦	—	૧૬૬
૨ ચલામા બા.	૦	૨	૧૮	૬૦	૬૦	૦	૦	૧૬૨
૩ દ્વારકા બા.	૦	૨૩	૦	૨૫	૦	૨૫	૦	૬૩
૪ પેટલાદ બા.	૦	૧૦૦	૦	૭૦	૭૦	૫૦	૧	૨૬૧
૫ બાદરણ બા.	૯૨	૧૭૧	૧૬૬	૮૦	૮૦	—	—	૬૬૩
૬ વસો બા.	૨૪	૯૫	—	૯૦	૬૦	૧૦૦	—	૨૬૫
૭ ડોભોઈ બા.	—	—	—	—	—	—	—	—
૮ સાવલી બા.	૨૩	૧૩	૦	૩૦	૩૦	૦	—	૧૧૦
૯ નવસારી બા.	૧	—	—	૨૫	—	૫૦	—	૧૨૧
૧૦ પાટણ બા.	૫૦	—	—	૩૦	૧૫	૩૦	૧	૧૨૦
૧૧ વડનગર બા.	૦	૧૦૦	૦	૮૦	૫૦	૬૦	૦	૨૬૦
૧૨ ઉંઝા બા.	—	—	—	૫૦	૧૦	૧૫	૦	૧૧૬
કુલ	૩૨૪	૫૧૬	૨૧૭	૬૪૦	૫૦૫	૨૮૦	૨	૨૮૧૪

५५	१०	०	—	४	०	१८	२७१३	१५८	—
४०	४४	—	—	४	—	१५	१८	१४०	—
५५	५१	१०	—	४	०	१	०	१४१	०
६	७०	१११	—	—	—	०	०	३१	०
१०	५	—	—	—	—	—	—	८	—
८४	४८	—	—	३	—	—	—	८७	—
१११०	१३५७	३१०	५	४५	—	१५५	२६३८	२११३	०.३

पुस्तकालय

४२	८२	०	०	४	०	०	०	१११	०
४१	४३	०	०	२	०	३	५	७२	०
३३	३२	—	—	१	—	—	—	—	—
५८	८७	—	—	४	—	—	—	१३२	—
३८	४८	२०	—	४	—	२०	८	२०४	—
४८	१०१	५४	—	४	—	२३	२०	७२	—
३१	२७	२	०	०	०	४	०	८१	०
४०	४५	०	०	१	०	०	०	०	०
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
३७	१५	—	—	१	—	—	—	—	—
४१	५५	२	—	४	—	८	—	१५५	—
२८	२३	१५	०	३	—	—	—	—	—
४३८	१०८	१२३	०	२८	०	५८	३४३	३३	०

ધાંડવડા	૮૦૦	૧૪૮૬	૨૬૪૦	૫૦૨	૩૦૪	વાંઝીઆ	૩૭૪	૩૧૦	૫૯૩	૧૫૦	૯૮
હારા	૪૧૯	૪૭૪	૧૫૨૩	૪૩૦	૧૦૭	કુલ	૩૩૧૦	૩૦૧૦	૧૭૨૯	૩૫૯૨	૮૪૨
અડવી	૧૮૧	૫૭૦	૬૧૫	૨૮૫	૯૧						
હાહર	૫૨૨	૪૪૫	૧૨૧૯	૬૩૩	૧૬૨	દામનગર મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૧૯)					
ડોળાસા	૪૦૧	૩૭૫	૧૮૧૯	૫૮૩	૧૫૦						
દેવળી	૫૨૫	૭૭૮	૧૯૧૮	૪૯૫	૨૬૦	આંગરડી	૨૯૬	૨૦૭	૧૦૭૦	૫૭૬	૧૭૬
મીતીઆળ	૪૩૬	૪૭૮	૧૨૭૭	૫૪૪	૧૭૯	કરડાલીઆ	૨૬૩	૯૩	૩૩૪	૧૭૮	૪૩
પણાદર	૨૭૧	૧૧૭	૯૧૧	૩૯૫	૧૦૭	કાંચરડી	૧૪૬	૩૨૦	૧૦૫૮	૬૧૩	૨૬૫
પ્રાચી	૧૩૬	—	૭૦	૫૦	—	ખીજડીઆ	૪૫૨	૩૨૧	૧૭૬	૯૧	૧૧૨
વડનગર	૨૯૭	૧૭૦	૧૩૬૭	૫૨૦	૧૪૦	મણેચમઠ	૩૧૬	૪૦૯	૮૦૮	૪૪૮	૧૨૧
વેલણ	૪૨૪	૪૪૬	૯૪૬	૨૫૧	૯૬	ચાવંડા	૧૧૦૧	૮૬૧	૧૯૧૯	૧૦૦૭	૨૬૨
સરખડી	૨૧૪	૧૭૦	૧૩૧૬	૫૯૫	૧૦૫	હભાડીઆ	૩૬૫	૧૪૦	૯૪૬	૨૦૯	૨૦૫
સિંધાળ	૪૨૩	૬૦૫	૧૩૯૯	૬૭૦	૧૨૯	હાંસા	૨૯૧	૬૭૨	૫૧૪	૧૭૦	૨૪૦
હરમડીઆ	૪૨૬	૩૦૦	૧૮૭૨	૨૫૮	૮૩૩	દહિયરા	૨૩૨	૧૧૯	૪૪૭	૩૦૭	૩૮
પાંચપીપળવા	૩૮૮	૨૦૧	૪૮૯	૧૦૧	૭૫	ધામેલ	૪૭૫	૨૨૧	૧૧૨૬	૫૧૪	૭૪
કુલ	૭૧૪	૭૨૦	૨૩૭૫	૮૬૮	૩૧૭	મુકામીઆ	૪૫૪	—	૬૩૨	૧૫૮	—
						નાના	૧૦૧૦	૩૦૦	૧૦૧૦	૪૩૮	૨૪૯
						રાજકોટ	૨૮૯	૧૩૨	૫૩૨	૧૪૪	૯૪
						નારજીગઢ					
ખાંકા પેટામહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૬)											
છોગરાળા	૨૬૧	—	૯૩૬	૫૪૬	—	પાડરસિંગા	૧૭૦૩	૪૧૬	૧૩૬૩	૬૩૩	૧૭૦
ખાંભા	૧૫૦૮	૧૩૬૮	૨૭૦૯	૧૭૬૩	૨૪૧	રાગડા	૧૬૪	૨૧૮	૪૪૬	૧૯૦	૭૪
બાઃ	૩૪૮	૪૯૬	૬૮૪	૨૯૨	૧૧૭	રૂપાવડી	૨૭૯	૨૦૧	૧૩૯૨	૫૯૫	૧૦૦
સમડીઆળા	૬૪૮	૪૧૬	૧૨૨૨	૬૦૨	૨૮૯	વીરપુર	૩૩૨	૯૬	૫૩૦	૩૩૫	૧૮
(મોટા)											
તાંતપીઆ	૧૭૧	૪૭૦	૫૮૫	૨૦૩	૯૭	ચાખપુર	૬૬૩	૨૮૬	૧૭૭૬	૮૫૪	૧૧૯

હીરાણા	૧૮૨	૨૦૩	૫૬૭	૧૧૫	૫૯
કુલ	૯૦૧૩	૫૨૧૫	૧૬૮૬	૭૫૭૮	૨૨૭૪

ધારી મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૧૬)

આંખરડી	૨૪૫	૧૯૭	૭૫૬	૧૩૪	૧૪૨
કેરાળા	૨૦૨	૧૧૦	૫૬૫	૨૫૦	૯૦
ખીચા	૨૬૨	૧૨૦	૯૭૫	૨૧૬	૭૫
કુમડા	૧૩૬	૯૭	૭૦૫	૪૪૫	૬૦
નાગધરા	૧૬૫	૧૨૫	૫૬૮	૨૦૫	૯૨
ગરમતી	૯૪	૭૪	૫૧૨	૧૮૦	૩૫
ગોવિંદપુર	૪૪૭	૧૨૫	૧૨૮૬	૪૫૦	૩૩૨
મલાલાખ*	૨૫૯૪	૪૨૮૩	૪૩૮૧	૧૮૪૦	૫૧૩
છરા	૪૦૬	૯૧૦	૧૦૪૪	૩૮૦	૨૪૦
ઝર	૩૭૧	૮૩૯	૬૨૮	૩૮૮	૩૦૭
દલખાણીઆ	૫૩૩	૫૧૧	૧૨૩૮	૭૫૬	૧૩૨
દોતલા	૨૨૦	૧૮૮	૬૬૮	૨૨૫	૧૦૫
દેવળા	૪૭૪	૪૮૦	૯૭૯	૫૧૦	૩૪૫
ધારંગણી	૫૧૯	૩૨૩	૧૦૯૩	૪૦૭	૯૧
બલગામ	૪૪૦	૭૩૭	૧૫૬૯	૮૪૮	૧૯૬
બાડેર	૩૬૮	૭૮૭	૧૬૪૮	૭૧૫	૧૯૧
વીરપુર	૨૬૭	૪૫૩	૧૦૮૫	૩૭૬	૧૬૬
સરસિયા	૮૦૦	૧૦૫૪	૧૦૧૫	૯૬૮	૩૭૫
કુલ	૮૫૪૩	૧૧૪૧૬	૨૧૬૧૫	૯૩૦૭	૩૪૮૭

લીમકટા પેટા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૭)

લીમકટા	૨૧૪	૨૬૨	૧૧૩૯	૬૫૫	૧૭૨
કુલ	૨૧૪	૨૬૨	૧૧૩૯	૬૫૫	૧૭૨

રતનપુર પેટા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૧)

ખંતરીઆ	૪૧૭	૫૫૦	૬૮૩	૩૨૦	૧૪૫
નવાગામ*	૪૯૩	૪૮૭	૬૨૫	૧૮૯	૭૬
મેવાસા	૧૯૩	૬૬	૪૯૭	૯૮	૬૩
મોણપુર	૪૦૬	૨૭૫	૧૦૯૧	૩૭૭	૨૦૯
રતનપુર*	૧૨૫૬	૭૯૧	૯૩૭	૫૨૭	૧૮૪
ચાહપુર	૪૧૦		૫૫૬	૩૦૮	
શિયાનગર	૩૦૦	૨૫૯	૬૫૭	૩૫૮	૧૨૨
કુલ	૩૨૭૧	૨૪૨૮	૫૩૪૩	૨૧૭૭	૭૯૯
અમરેલી પ્રાંત	૫૧૧૦	૬૭૪૯	૧૧૮૭૦	૫૪૩૨૬	૨૨૬૪૭
કુલ એકંદર	૫૧૧૦	૬૭૪૯	૧૧૮૭૦	૫૪૩૨૬	૨૨૬૪૭

નવસારી પ્રાંત

(કુલ પુસ્તકાલય ૨૦૩)

કામરેજ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૪૩)

અયામા*	૯૩૨	૩૭૬	૮૬૦	૪૪૬	૧૨૮
આસ્તા*	૫૨૪	૫૫૦	૮૧૨	૧૪૨	૧૦૮
લિમેલ*	૯૦૧	૩૬૭	૧૨૨૪	૨૧૭	૫૪
ઝોરણા*	૧૮૮૫	૧૮૨૦	૧૩૪૩	૭૬૩	૫૩૪

કોદારા	૬૫૫	૧૮૪	૯૧૮	૬૮૧	૫૮	ઝેરવ	૨૨૬	૯૬	૩૭૫	૧૪૧	૨૭
કરગણ	૩૦૮	૧૮૧	૮૫૩	૩૩૦	૧૦૩	ભાદા	૯૦	૧૦૭	૪૬૪	૧૭૬	૮૫
કામરેજ	૧૪૮૯	૧૭૮૭	૧૭૫૫	૭૭૫	૨૫૭	માકણા	૩૬૦	૧૫૭	૪૩૫	૧૭૮	૧૪૧
કાસમાડા	૬૨૩	૧૭૬	૬૨૯	૩૨૪	૬૮	મોરથાણા	૬૧૬	૧૮૩	૭૪૦	૩૨૨	૪૨
કાળી ભર- થાણુ	૩૫૩	૩૮૦	૬૧૬	૩૪૬	૨૪૧	લાડની	૩૩૯	૨૦૨	૩૮૫	૧૧૪	૭૬
ખાનપોર	૨૯૯	૧૩૯	૪૨૪	૨૭૦	૪૫	વરીઆવ	૧૬૩૯	૧૬૦૦	૪૭૧૫	૩૫૮૦	૫૬૯
ખોલવડ	૧૪૫	૨૩૧	૨૦૫૫	૯૩૭	૭૬	વડણુ	૫૬૩	૨૮૯	૫૬૨	૨૬૨	૬૮
ખોલેશ્વર	૩૭૧	૧૭૫	૪૫૦	૧૬૩	૬૩	વાવ	૬૫૪	૨૯૪	૧૨૦૪	૯૯૦	૧૧૦
ધગા	૬૬૫	૨૭૨	૫૮૧	૬૨૯	૮૦	વિડાણુ	૩૬૧	૧૧૦	૧૨૦૪	૨૯૬	૫૪
ચીખલી	૫૧૪	૨૬૫	૬૦૩	૩૮૫	૫૮	વેળંગ	૪૨૦	૨૫૪	૫૦૫	૧૪૦	૪૮
જોખા	૪૭૯	૧૭૫	૬૬૪	૪૧૩	૬૦	ચામપુરા	૧૧૧૪	૮૫૭	૧૪૮૩	૬૨૫	૨૧૬
ટીંબા	૩૯૫	૨૩૯	૯૪૮	૩૨૪	૧૬૧	સીમાડા	૬૦૨	૨૯૩	૭૮૩	૧૦૮	૮૬
કુંગરા	૪૭૧	૧૯૮	૯૫૦	૩૨૮	૪૯	(કાસમાડી)	૨૮૧	૭૫	૪૭૩	૩૦૩	૨૯
દિગસ	૮૨૫		૧૩૯૦			સેખપુર	૩૬૪	૨૫૧	૩૩૨	૭૫	૫૮
દેલાડ	૬૪૩	૫૯૫	૬૫૧	૨૬૨	૧૦૭	સેગવા	૯૬૧	૯૬૮	૧૬૫૧	૬૮૦	૪૧૮
દેલાદ	૨૨૨	૨૩૪	૫૮૧	૨૨૦	૮૬	સેવણી	૧૦૦૧	૫૮૫	૧૩૦૮	૬૬૯	૧૬૨
ધાતવા	૩૩૫	૧૯૦	૪૮૫	૨૧૯	૧૦૫	દળધર					
ધોરણુ	૪૪૨	૨	૧૧૩૬	૨૦૨	૮૦	કુલ	૨૫૪૭	૧૪૮૦	૩૧૬૩	૧૭૮૩	૫૧૧
ધોરણુ પારડી											
નગોડ	૩૩૬	૧૭૦	૬૧૧	૨૭૮	૧૫૪	ગણદેવી મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૨૩)					
નનસાડ	૩૫૨	૮૦	૪૧૭	૨૭૬	૪૫	અબેડા	૩૪૧	૨૯૮	૧૧૬૫	૬૨૭	૧૭૧
નેવંગ	૪૨૭	૧૦૪	૨૪૮	૧૧૦	૩૮	અન્નરાજ	૮૮૮	૫૬૩	૬૩૩	૩૦૦	૨૫૧
પરગ	૧૧૭૨	૪૯૧	૬૬૬	૨૯૨	૯૬	અખ્તારા	૪૬૧	૧૬૦	૬૦૯	૩૨૯	૩૪
પાંડી	૩૪૪	૩૬૨	૨૯૪	૨૮૩	૭૩	ગાંધી	૯૩૦	૩૩૩	૧૩૧૧	૭૬૪	૧૨૧

ગંગોર	૩૧૭	૮૭	૪૩૪	૧૯૫	૫૧	નવસારી મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૪૪)					
તળોદકળિયા	૩૯૧	૨૩૭	૪૦૦	૧૭૫	૫૧	અનુરા	૩૩૨	૧૪૬	૩૩૭	૧૮૮	૩૮
તોરણગામ	૩૬૨	૧૪૭	૯૪૬	૪૫૪	૯૮	આમઝી*	૬૧૭	૫૩૩	૧૦૮૩	૪૮૪	૧૨૨
દેવધા	૨૪૮	૧૧૯	૧૩૫૦	૪૦૯	૪૪	આમનપુર	૩૨૭	૧૪૬	૯૫૪	૪૫૫	૬૬
દેસરા	૨૦૯	૬૨	૧૨૫૩	૬૪૪	૪૨	આસણા	૧૮૧	૭૩	૫૯૩	૩૦૦	૫૭
ધકવાડા	૨૫૨	૨૨૧	૬૦૩	૨૭૩	૬૮	ઉમરાઠ	૬૧૫	૧૫૧	૧૦૫૫	૬૫૪	૫૧
ધનોરી	૭૧૬	૧૪૪	૧૩૪૦	૬૬૫	૯૫	કરંખટ	૨૪૮	૧૦૪	૪૭૬	૧૩૫	૫૨
ધમડાજી*	૧૦૯૪	૩૮૩	૨૦૮૨	૮૨૭	૨૪૦	કરંખાપાર*	૪૭૧	૧૭૪	૧૪૩૪	૭૫૪	૬૨
પાથરી	૩૫૭	૨૯૩	૩૨૬	૧૧૦	૮૦	કોડાની*	૫૪૨	૪૦૪	૮૮૩	૨૯૮	૧૭૦
ભાઠા	૨૭૧	૩૬૦	૬૪૦	૨૬૨	૧૬૨	ઠાણીઆ- વાડી*	૧૩૬૫	૪૨૮૭	૧૪૬૬		૩૩૩
માણેકપુર*	૬૧૮	૧૨૭	૫૫૧	૩૩૬	૪૪	ઠાણાકાજી	૨૨૩	૨૧૨	૫૧૭	૨૫૮	૪૮
માસા*	૫૬૪	૧૨૯	૨૯૬૨	૧૫૭૮	૭૬	કુચેદ*	૧૩૦૧	૪૪૦	૭૮૧	૩૪૧	૨૬૦
પાટી	૨૭૬	૭૬	૫૪૨	૨૦૬	૪૪	કોલાસણા*	૫૧૫	૫૬૭	૪૪૧	૩૦૬	૧૬૯
વલોટી	૬૬૨	૨૪૦	૧૧૦૯	૨૮૨	૧૧૨	જાપરા	૩૫૨	૪૪૧	૪૮૩	૨૯૫	૭૨
વરસાંગડ	૨૮૧	૩૭૮	૬૫૩	૪૫૨	૬૦	છીણમ*	૭૨૬	૪૦૬	૧૦૫૫	૩૧૩	૨૫૦
સોનવાડી*	૯૦૭	૪૬૫	૧૨૭૦	૭૩૧	૨૦૯	ડામેલ	૨૨૫	૪૫	૧૧૮૯	૬૫૫	૨૧
કેસલી	૨૫૨	૩૩૮	૭૩૬	૨૬૪	૧૮૦	તવડા*	૫૩૯	૧૩૪	૧૨૪૬	૮૧૧	૫૬
તળાઆળા (ધમડાજી)	૧૯૨	૮૫૬	૫૭૫	૨૩૯	૧૧૦	દાંતી	૧૯૮	૨૨	૮૬૩	૩૨૦	૩૯
દેવસર	૮૩		૧૨૭૬	૩૬૧		દેવવામ	૩૮૮	૨૪૮	૮૯૬	૩૧૮	૧૭૯
નાંદરખા	૧૮૮	૧૯૯	૭૨૩	૨૦૮	૪૭	ધામણ*	૧૧૮૩	૭૭૬	૧૨૭૭	૭૮૫	૨૭૫
કુલ	૧૦૮૯૩	૮૦૫	૨૩૫૧૨	૧૦૬૪૪	૨૩૯૬	નડોડ	૩૨૪	૨૩૩	૫૯૭	૩૩૫	૯૫
						નીમજાઈ	૨૯૫	૧૮૨	૪૫૬	૩૫૫	૯૬
						પડવા*	૫૦૧	૨૦૦	૬૯૭	૧૫૩	૫૮

પરચાણ	૪૮૨	૮૦	૪૮૬	૪૩૦	૪૧	પલસાણા મહાલ (કુલ પુસ્તકો ૩૦)						
પરચાણ	૬૧૧	૨૩૦	૧૦૦૮	૫૨૬	૫૫	અસ્તાન	૫૪૨	૫૩૫	૫૬૬	૮૮	૮૨	
પીનસાડ	૬૪૭	૧૮૫	૬૦૨	૩૩૮	૧૧૪	અંત્રીયા	૩૬૮	૨૩૮	૪૭૭	૨૬૦	૬૧	
પોપડા	૩૪૯	૧૦૭	૪૪૫	૧૩૦	૪૩	પટાળવા	૨૮૦	૨૪૦	૫૪૨	૧૬૦	૧૦૧	
પોસરા	૫૧૨	૩૦૫	૧૦૩૬	૭૨૦	૧૨૫	હિમરાખ	૧૦૨૪	૪૫૫	૬૭૧	૧૭૫	૬૧	
ગોરસી	૩૭૩	૧૪૦	૧૩૬૨	૫૭૫	૬૦	એના	૨૭૧	૨૦૦	૧૮૩૨	૮૨૦	૧૨૦	
બાહા	૩૨૩	૧૦૬	૧૦૦	૨૬૬	૨૫	એરથાણ	૩૦૨	૨૫૬	૩૦૨	૧૪૨	૧૩૦	
બીનાર	૩૨૩	૨૧૨	૧૦૦	૪૧૦	૧૩૫	કોહરા	૧૧૩	૧૬૩	૪૨૨	૨૧૫	૧૧	
મરોલી	૬૪૨	૪૬૬	૧૫૦૦	૭૬૦	૧૩૬	કરણ	૨૮૪	૨૨૨	૪૫૨	૨૨૪	૭૪	
મહુવર	૨૬૨	૨૨૬	૧૫૬૯	૪૧૯	૭૦	અરવાસા	૨૬૫	૨૪૮	૧૪૪	૨૩૩	૧૧૨	
મંગરોળ	૪૧૨	૪૮૨	૨૮૧	૧૬૬	૨૩૦	ગંગાધરા	૧૬૯	૧૨૫	૪૭૨	૧૪૨	૮૮	
માણેકપુર	૨૦૭	૭૭	૮૩૧	૫૪૭	૫૬	ગાંધુર	૭૬૬	૪૩૦	૬૦૨	૪૬૮	૧૬૩	
મીરગપુર	૨૮૧	૧૦૨	૪૬૧	૧૬૨	૫૧	અલથાણ	૫૧૭	૩૬૬	૬૬૧	૩૨૫	૬૬	
વડોલી	૩૩૪	૩૭	૪૫૯	૩૮૬	૨૮	એળવા	૨૫૦	૧૨૫	૩૬૧	૨૦૬	૫૧	
વીરાવળ	૩૩૮	૨૦૬	૧૭૬૩	૪૨૭	૧૬૮	તળોદરા	૬૬	૩૭	૧૮૭		૩૫	
વેળપુર	૨૨૦	૬૦	૪૮૬	૧૪૫	૪૦	તાંતીયા	૨૦૫	૧૮૫	૩૬૦	૧૫૬	૧૩	
વેરમા	૧૬૫૬	૧૩૨૩	૩૭૭૧	૨૩૪૭	૪૩૫	હુંડી	૨૮૪	૩૦૨	૧૦૦૭	૪૧૧	૧૦૩	
સરખ	૪૪૯	૨૭૧	૬૩૦	૫૦૨	૧૪૫	દસ્તાન	૪૬૯	૪૦૬	૬૪૩	૧૭૨	૧૦૫	
સાગરા	૩૫૪	૧૬૮	૭૧૧	૫૧૧	૫૩	ધામડોદરા	૨૩૦	૨૪૭	૫૩૨	૧૫૨	૭૪	
સીસોદરા	૧૮૮૬	૫૨૩	૧૨૪૬	૨૬૬	૧૫૬	" હુંડા	૨૫૦	૧૬૬	૭૭૦	૩૦૨	૬૦	
સીમલગામ	૧૪૧૪	૩૫૦	૧૩૮૭	૪૨૫	૬૪	નિયોળ	૧૮૮	૩૮૬	૬૬૧	૧૬૩	૮૨	
સંદલપુર	૪૬૬		૬૪૧	૩૬૬		બુધમરા	૩૪૩	૬૬	૧૦૭૪	૧૧૭	૩૬	
કુલ	૨૫૨૧૪	૨૦૨૩૪	૪૦૦૦૧	૧૮૬૮૩	૪૪૮૭	અગ્રેશર	૨૫૮	૫૮	૧૪૪૪	૮૦૬	૧૮	

બાબેન	૨૭૬	૧૫૫	૪૬૮	૫૭	૫૦	ગુડવાડા	૧૪૬	૧૦૧	૯૪૫	૩૧૮	૭૦
બારસડી	૩૧૨	૧૩૪	૪૦૮	૧૧૬	૬૬	મહુવા*	૧૯૧૪	૪૯૬૬	૨૧૦૦	૧૦૨૫	૩૫૫
બડદલા	૨૯૪	૨૨૮	૩૯૮	૧૬૦	૧૩૩	રાણપુર	૫૮૨	૧૨૫	૫૬૪	૧૩૬	૮૭
લીંગડા	૭૮૭	૧૫૪	૮૧૬	૩૧૦	૪૫	વેલણપુર	૩૭૨	૧૫૧	૧૦૧૩	૧૭૩	૬૫
સોયાણી	૪૨૫	૬૮	૭૩૨	૨૬૬	૪૯	સાંગા	૨૩૭	૧૬૫	૬૩૬	૯૬	૫૭
વળોસા	૫૦૬	૩૪૭	૨૦૭૫	૪૭૦	૧૨૮	ઉમરા	૨૫૭	૫૦૭	૧૪૮૬	૩૫૮	૧૩૧
પિસાદ*	૨૦૧	૪૬	૪૪૦	૧૧૫	૨૩	ખરવાણ	૨૬૦	૨૬૧	૧૨૬૫	૪૦૩	૮૪
સાંકી	૪૨૦	૧૦૧	૩૪૭	૧૭૭	૪૩	કુંગરા	૨૬૬	૨૦૯	૧૦૩૭	૩૩૨	૧૨૪
હરિપુરા	૨૧૬	૬૮	૨૦૩૧	૭૫૧	૨૫૪૭	બામણીઆ	૩૧૫	૨૦૪	૪૫૫	૧૪૩	૭૩
કુલ	૨૧૬	૬૮	૨૦૩૧	૭૫૧	૨૫૪૭	બારવાડ	૨૯૦	૬૩૯	૮૧૨	૧૩૫	૧૦૪

મહુવા. મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૨૭)

અનાવલ	૨૭૬	૧૩૦	૧૭૧૪	૨૫૬	૧૧૮	મહુવરીઆ	૨૮૯	૩૦૯	૧૫૫૬	૧૧૧	૧૩૮
આમચક	૯૯૧	૪૫૦	૯૫૬	૩૧૩	૧૩૮	વલવાડા	૧૪૪	૪૮૦	૧૨૨૫	૨૩૦	૧૦૨
આમરોલી*	૪૦૧	૯૫	૩૦૦	૧૨૫	૩૨	વહેવળ	૨૯૦	૭૮	૧૬૨૪	૯૪	૬૨
ઝોડચ	૩૬૪	૮૨૦	૪૬૩	૧૦૫	૧૧૪	સેખમુર	૨૦૯	૯૦	૧૦૮૨	૫૫૬	૨૪૧
કરચેલીઆ	૫૦૮	૨૩૦	૧૭૨૮	૩૫૩	૮૮	કુલ	૧૦૮૫૨	૧૨૨૮૭	૨૯૦૮૮	૭૮૯૭	૨૯૩૪
કાન્હી	૬૨૩	૩૨૯	૧૨૭૨	૫૩૧	૮૮						

કોસ માંગરોળ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૨૧)

કુરલ	૫૩૯	૪૪૦	૫૬૫	૧૭૭	૧૦૮	કંટવા	૪૩૩	૩૯૫	૭૦૩	૧૫૧	૮૪
ગુણસવેલ	૨૮૮	૧૮૧	૧૦૬૭	૨૭૭	૧૦૬	કુંવારદા	૫૩૭	૪૪૪	૬૬૪	૧૧૫	૧૧૦
ધડાઇ	૨૯૨	૧૭૪	૬૬૮	૩૩૮	૯૭	કોસાડી	૩૧૫	૧૦	૧	૫૧૧	
ઝેરવાવરા*	૯૮૩	૭૮૬	૧૩૮૯	૪૧૮	૧૨૮	કોસ*આ*	૧૭૪૬	૫૩૪૬	૨૬૨૯	૨૦૫૪	૭૭૫
ધોળાકુઇ	૩૬૩	૨૦૦	૬૩૩	૧૫૫	૭૮	લુવારા	૮૮	૩૯	૭૪૦	૮૪	૬૮

ગીજરમ	૨૫૬	૧૮૪	૭૧૮	૧૭૦	૨૩૨	કપુરા*	૮૪૩	૩૯૦	૧૬૦૬	૨૮૧	૭૬
દીણોદ	૨૩૬		૫૦૬	૭૫		કલકવા	૨૮૪	૨૦૭	૧૩૧૨	૫૧૪	૫૯
નંદાવ	૪૧૯	૧૭૭	૫૦૬	૧૧૩	૬૬	બોરખડી	૨૧૬	૬૫	૧૬૭૪	૮૫	૨૬
નાની	૪૯૧	૧૧૬૪	૨૪૦૬	૧૨૬૨	૨૩૨	કાનપુરા		૨૦૨૩			
નરોળી*						કાંજલુ	૨૨૦	૨૩૬	૫૬૭	૧૦૫	૫૭
પીપીદરા*	૧૦૧૧	૧૦૫૩	૭૯૫	૩૨૧	૫૩૦	ગડદ	૨૯૮	૮૭	૧૧૯૫	૪૯૩	૪૯
બોરીદરા			૪૫૦			ડોસવણ	૫૦૪	૩૫૧	૨૪૯૦	૪૮૭	૧૨૨
મહુવેજ	૨૭૫	૮૭	૭૨૧	૧૨૦	૬૫	રૂથવાડા	૨૮૧	૩૭૫	૫૮૭	૭૩	૧૦૩
માંગરોળ*	૧૭૭૬	૩૦૩૯	૨૦૬૮	૧૧૩૭	૪૨૦	ખુટાડીઆ	૨૮૩	૯૦	૭૪૯	૬૦	૫૧
મોસાલી	૩૨૯	૩૫૨	૭૪૪	૩૧૮	૧૦૪	પાટી	૧૭૨	૩૨૧	૧૭૦૯	૩૪૦	૬૦
વાડળ*	૧૯૧૭	૨૦૩૫	૧૪૨૫	૫૪૬	૧૨૮	બેડમીત	૩૩૫	૨૬૧	૬૭૦	૮૬	૬૦
આકદાંડ	૯૧	૬	૫૮૮	૧૭૦	૬	વાંસકુષ્ઠ	૨૪૧	૬૨	૬૮૫	૨૬૨	૩૫
વેળાછા*	૨૦૯૨	૨૫૭૦	૧૦૧૩	૨૫૦	૩૨૧	કુલ	૪૨૭૬	૨૮૨૯	૧૭૪૭૩	૩૩૫૯	૭૮૮૭
લીંબાડા	૩૪૧	૪૮૩	૯૪૪	૪૨૨	૯૦						
લીમોદરા	૨૦૯	૬૦	૫૮૮	૩૦૩	૮૬						
સરદા	૬૦૩		૧૫૧								
સિમોદા	૩૨૦	૧૮૬	૬૬૭	૬૮	૮૪	સિંગપુર	૩૩૫	૦	૮૨૭	૧૬૯	૦
હથુરણ	૩૮૪	૩૦૬	૧૪૦૮	૬૯૪	૧૨૮	ડોસવાડા	૨૯૮	૧૦૯	૭૧૧	૧૯૨	૪૭
હથોડા	૫૬૪	૨૦૧	૧૨૩૦	૫૦૭	૯૬	કુલ	૪૧૧	૧૦૯	૧૫૩૮	૩૬૧	૪૭
કુલ	૧૩૬૩૬	૧૮૧૨૭	૨૩૦૭૦	૪૯૬૨	૩૬૨૫	નવસારી	૬૧૩૬૨	૮૩૫૧૭	૧૯૦૪૧૬	૭૬૧૦૦	૨૨૦૯૬

સોનગઢ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૨)

સિંગપુર	૩૩૫	૦	૮૨૭	૧૬૯	૦
ડોસવાડા	૨૯૮	૧૦૯	૭૧૧	૧૯૨	૪૭
કુલ	૪૧૧	૧૦૯	૧૫૩૮	૩૬૧	૪૭
નવસારી	૬૧૩૬૨	૮૩૫૧૭	૧૯૦૪૧૬	૭૬૧૦૦	૨૨૦૯૬

પ્રાંત કુલ
એકદર

બ્યારા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૧૩)

અંધારવાડી	૩૫૨	૨૨૮	૮૫૭	૩૨૬	૫૬
કેળકુળ	૨૪૭	૧૫૬	૧૩૪૯	૨૪૭	૧૩૩

મહેસાણા પ્રાંત

(કુલ પુસ્તકાલય ૪૫૫)

આતરમુખા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૧૧)

આંબવેલ	૨૬૫	૨૫૦	૫૫૬	૩૫૦	૭૨
કનીપુરમ	૮૭૦	૪૬૪	૧૫૭૩	૬૨૫	૧૫૬
કાણીએલમ	૮૬૪	૪૭૧	૨૨૦૬	૬૦૦	૧૩૨
દેવકરજીના	૩૭૨	૩૧૦	૧૫૬૦	૮૩૬	૧૪૬
મુવાડા					
બારીઆ	૩૪૨	૧૬૬	૮૫૭	૪૪૮	૭૫
ઉકરડીના	૨૬૧	૩૧૫	૬૬૦	૫૦૦	૮૮
મુવાડા					
વડાલી	૨૦૧	૧૬૫	૬૩૫	૨૬૫	૬૫
બાસવાસણી	૬૭૬	૧૬૦૬	૬૫૪	૧૩૨	૧૬૮
હીસોલમ	૬૬૬	૨૧૬	૧૧૬૮	૫૪૪	૮૮
મુડીઆ	૩૦૭	૬૫૫	૮૨૬	૩૨૦	૧૩૨
સીહોરા	૨૬૩	૨૦૦	૨૬૫	૧૭૦	૮૦
કુલ	૫૧૫૧	૫૭૫૪	૧૦૬૬૬	૫૧૨૩	૧૨૩૩

કુડી મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૫૪)

અંગોળમ	૨૪૩	૬૨	૧૬૨૧	૩૨૫	૫૫
અળદેસણ	૨૭૧	૭૫	૭૩૦	૫૪	૬૦
આદરજી	૮૭૫	૬૮૦	૧૬૩૭	૬૫૬	૨૬૦
મોડામ					
આફુદરા	૨૬૩	૧૭૩	૬૮૩	૧૬૩	૭૨
આણ્ણદપુરા	૨૨૫	૧૮૫	૪૧૬	૨૬૩	૧૬૩
મુડાડ	૨૬૮	૨૦૨	૬૦૬	૬૬	૪૫

ધરાણા	૧૭૩	૧૭૮	૬૫૧	૨૮૭	૬૦
ગોટવા	૩૧૬	૨૦૬	૭૪૪	૩૦૦	૧૨૫
કલ્યાણપુરા	૭૬૪	૫૧૨	૩૨૪	૧૭૩	૨૧૫
કંઠમ	૭૨૩	૬૪૬	૨૦૧૧	૪૭૦	૧૬૭
કણ્ણમરી	૩૮૨	૩૮૧	૫૬૧	૧૫૬	૧૧૧
કરજીસણ	૩૨૦	૨૬૬	૧૫૧૪	૪૫૫	૭૫
કારવામ	૫૫૨	૭૭૩	૭૬૫	૪૨૩	૧૭૨
કુડાલ	૪૩૬	૧૪૬	૧૧૩૫	૮૩૫	૬૬
કેપલ	૩૬૨	૧૬૭	૧૧૪૩	૫૩૦	૬૧
ખાવડામ	૬૬૬	૩૫૪	૧૭૪૩	૮૬૫	૨૦૮
ખોરજના	૪૭૫	૪૩૬	૧૪૩૬	૧૬૬	૧૧૮
દેડામ					
ગસોદરા	૨૨૦	૨૨૭	૩૬૫	૮૫	૬૨
ધુમાસણમ	૭૩૬	૨૫૦	૧૫૬૪	૬૪૫	૬૬
ચડાસણા	૩૨૮	૧૧૧	૬૮૫	૮૮	૬૧
ચારોલ	૨૫૩	૧૬૭	૮૭૩	૪૧૬	૬૪
ચાલાસણ	૨૬૦	૨૪૮	૩૨૧	૧૫૮	૭૨
જાસણપુર	૨૬૫	૨૭૫	૧૨૬૩	૨૩૮	૨૨૩
જુલાસણમ	૫૫૧	૨૪૭	૧૭૮૭	૫૩૭	૨૬૧
ડરણમ	૫૪૩	૧૭૨	૨૨૬૧	૧૧૭૦	૧૪૪
ડાંમરવામ	૧૨૬૭	૪૭૦	૨૬૩૬	૧૦૫૬	૨૩૬
દોરીઆ	૨૬૧	૨૨૮	૪૨૧	૬૬	૪૨
થોળમ	૧૧૩૩	૪૬૮	૨૦૨૮	૪૫૩	૧૬૭
દેઉસણા	૪૬૬	૧૩૨	૬૬૨	૨૨૦	૧૩૨

નાની કડી	૨૭૮	૪૩૫	૫૫૫	૪૧૧	૧૪૬	નુરજ	૩૬૧	૩૩૧	૧૭૨૫	૪૨૫	૧૨૮
નંદાસણ	૪૨૬	૬૬૮	૨૬૮૨	૧૧૭૨	૧૪૩	નગરાસણ	—	—	—	—	—
ફોલેનાથ	૨૭૮	૧૫૫	૧૧૫૩	૧૧૬	૮૦	કુલ	૨૩૭૦૧	૧૬૨૬૧	૫૭૧૮૦	૧૬૭૮૨	૧૭૫૨૨
ખોરીસણ	૫૫૬	૩૧૨૮	૬૦૭	૩૨૫	૧૨૫	કલોલ મહાલ (કુલ પુરતકાલ ૪૫)	—	—	—	—	—
બટાસણ	૪૦૮	૨૧	૮૫૦	૧૬૬	૧૦૧	અલુવા	૨૭૬	૪૬૨	૮૬૨	૬૩૬	૪૧૬
બાઈ (કુમારપુરા)	૩૧૪	૩૧૭	૧૦૭૦	૧૬૦	૮૧	આદરજ	૪૨૬	૧૨૫	૨૮૬૦	૩૦૨	૧૭
મથિપુર	૩૬૬	૨૪૧	૫૫૪	૧૩૨	૧૦૦	મોટી	૪૧૮	—	૫૨૦	૧૩૭	—
માથાસણ	૨૫૨	૪૭૫	૧૧૧૮	૧૧૬	૧૧૩	ઈસંડ	૭૮૭	૨૭૫	૧૫૭૫	૭૧૦	૨૪૭
મોકાસણ	૪૧૨	૨૮૩	૬૦૮	૨૧૮	૧૦૦	કિનાઈ	૧૨૮૧	૫૨૪	૩૨૪૨	૨૦૬૦	૧૫૧
રંગપુર	૨૭૮	૧૧૮	૪૦૫	૭૩	૫૩	કોડા	૩૩૧	૬૫	૧૨૩૫	૧૬૦	૫૬
નાંપુર	૬૮૫	૭૦૫	૧૩૬૪	૧૨૮૪	૨૨૮	કુડાસણ	૫૫૧	૨૧૬	૧૦૮૫	૧૬૧	૪૭
અપુરડા	૨૭૭	૪૨	૬૪૪	૧૦૫	૨૮	કોલવડા	૭૫૩	૨૩૬	૨૦૧૭	૧૩૧૬	૧૬૩
પુણાસણ	૩૨૫	૬૦	૭૬૨	૨૪૦	૮૦	કારોલી-ખો	૩૫૬	૧૪૦	૧૪૫૩	૫૨૦	૬૦
હોર	૬૬૨	૧૨૦	૬૫૪	૨૫૦	૪૧	રજડાલી	૩૭૭	૧૮૪	૧૬૪૮	૧૫૨૧	૧૧૭
ફુલ	૪૩૨	૪૬૬	૧૮૧૭	૩૨૪	૮૬	જામલા	૨૮૩	૨૧૧	૧૭૬૨	૨૩૫	૫૬
વડાવી	૪૨૨	૮૪૦	૬૬૧	૧૮૫	૧૧૦	જાસપુર	૩૬૭	૧૬૦	૧૨૬૫	૫૭૨	૬૪
વાધોડા	૩૦૩	૨૪૪	૧૧૨૮	૧૧૦	૫૭	ટીટાડા	૪૩૧	૬૦	૨૧૧૪	૪૫૦	૧૨૭
વામજ	૭૬૮	૩૩૨	૧૬૬૭	૧૦૫૬	૬૨	ડોમિયા	૫૬૬	૫૭૩	૧૮૩૬	૧૨૭૫	૨૨૫
વિડજ	૫૧૨	૧૩૭	૧૧૦૪	૫૬૫	૭૧	ધમાસણ	૧૧૩૦	૧૮૧	૧૭૬૩	૨૧૫	૬૬
સિયાપુરા	૩૧૩	૪૧૧	૩૩૪	૬૩	૩૨	ધાનજ	૨૬૫	૪૬૦	૬૧૧	૭૬	૧૧૫
સરસાવ	૭૧૨	૬૧૦	૧૦૩૫	૪૫૦	૧૧૦	નારદીપુર	૨૪૨૭	૨૪૭૩	૩૭૨૭	૧૪૬૫	૨૭૦
સાદરા	૧૩૮	૭૫	૫૩૦	૪૪૫	૫૦	પલસાણ	૨૮૪	૫૬૫	૬૪૬	૩૫૦	૧૬૫
સેંદરી	૩૩૫	૨૭૭	૬૭૦	૧૧૦	૧૦૫						

પલીયડા	૧૧૦૬	૧૩૦૭	૩૩૪૪	૧૭૩૦	૩૬૦	સેરયા	૧૬૧૫	૧૭૦૮	૨૫૧૧	૧૨૨૫	૨૦૬
પાનસર	૧૦૭૮	૭૨૪	૨૭૮૮	૧૩૮૪	૧૮૭	સેરીસા	૪૦૬	૪૭૬	૧૬૨૨	૧૬૧	૧૧૩
પીપળજી	૬૭૭	૩૦૫	૧૦૮૪	૫૬૦	૧૮૭	સોનજી	૨૦૩	૨૪૭	૧૪૫૪	૮૧૧	૧૮૩
બાલવા	૫૨૮	૨૧૮	૧૭૧૭	૮૬૦	૧૫૮	સોભાસજી	૨૬૩	૨૮૮	૪૨૫	૬૬	૧૬૬
બહેનવરપુરા	૧૨૦	૫૪	૩૪૮	૪૮	૧૪	કુલ	૨૮૩૭૫	૨૦૭૬૭	૭૭૭૨૭	૧૧૭૫૨	૫૬૭૪
ભોરીસજી	૩૦૩	—	૧૨૫૬	૩૭૦	—						
ભાટોલ	૩૦૭	૩૮૩	૪૪૫	૧૬૭	૧૬૮	બેરાળ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૩૬૧)					
મુખારકપુર	૩૫૫	૩૪૬	૬૨૧	૪૪૬	૬૦	અંબાવાડા	૧૬૩	૮૬	૪૮૫	૧૦	૧૨૪
મોખાસજી	૬૬૩	૩૭૪	૧૨૫૮	૪૮૬	૧૧૨	હિજા	૫૦૦	૩૩૨	૧૩૦૩	૫૮૭	૧૬૫
રકનપુર	૪૧૪	૬૬	૪૪૬	૬૦	૪૮	મંજાવા	૩૭૭	૫૫૮	૭૬૬	૬૬	૬૦
રાંચરડા	૪૬૧	૧૩૫	૧૪૬૦	૨૫૦	૧૩૫	ઉમતા	૧૬૭૨	૧૧૬૮	૫૧૭૬	૧૬૫૩	૬૩૪
રાધીજી	૧૩૬૦	૬૭૫	૪૪૦૫	૩૧૭૫	૨૦૦	શિંદાઈ	૭૧૦	૭૭૭	૧૭૭૭	૮૫૦	૫૨૮
રૂપાલ	૧૫૬૧	૧૦૨૨	૭૮૩૩	૨૪૦૩	૧૪૫	કમાલપુર	૨૫૭	૨૮૧	૫૦૮	૬૬	૩૧
લીંબોદરા	૬૦૧	૧૫૩	૨૦૮૪	૩૬૭	૫૫	ચાડા	૩૧૩	૧૦૧	૬૩૫	૧૮૦	૨૮
વડાવરવામી	૩૦૫	૪૬૫	૪૬૫	૧૬૫	૪૭	કરનટીઆ	૮૮૩	૩૬૬	૧૨૩૫	૧૨૪૬	૧૧૫
વડસર	૩૦૪	૨૫૨	૬૪૦૬	૨૪૭	૧૮૪	કરનનપુરા	૩૪૫	૩૭૨	૪૦૨	૧૫૮	૬૨
વાવોલ	૫૩૨	૫૪૦	૨૦૭૩	૮૭૩	૧૦૪	કઢીપુર	૩૮૧	૧૬૫	૧૨૦૧	૫૭૬	૬૫
વેડા	૬૬૭	૩૭૬	૨૫૨૩	૫૨૧	૬૪	કેસિયા	૨૫૮	૭૭	૬૭૧	૮૧	૪૧
વાધોસજી	૨૮૬	૫૪	૭૩૪	૧૫૦	૪૬	ચાણસોલ	૩૬૮	૨૮૪	૧૦૬૭	૪૩૨	૬૪
વાસજી	૩૬૫	૫૭૭	૧૩૩૭	૧૬૨	૧૧૫	ચાંસવાડ	૨૬૧	૧૦૫	૩૮૪	૧૭૪	૭૮
સેજ	૭૮૦	૩૮૭	૨૬૦૮	૨૮૩	૧૧૮	નરકા	૧૦૧૦	૩૫૦	૨૩૦૮	૫૫૧	૧૨૫
સરદવજી	૨૨૫૮	૨૬૬૪	૪૧૫૪	૨૦૪૦	૩૭૮	ડાભાડ	૩૬૫	૨૨૦	૧૮૦૪	૩૪૫	૧૦૫
સંતોજી	૨૮૦	૧૮૪	૧૭૨૮	૫૪૬	૬૮	ડોભાડા	૨૮૩	૧૨૫	૨૦૦૧	૪૮૫	૧૨૩

ચાંગણી	૨૪૪	૩૮	૪૦૩	૧૭૨	૧૯	ચાણુરમા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૫૪૮)					
ખલાદર	૪૭૮	૧૨૦	૧૨૭૮	૨૬૦	૧૨૨	અંબાલા	૩૧૧	૮૦	૬૬૭	૨૬૦	૩૫
ખલાદરપુર	૪૮૨	૪૬૦	૧૨૦૬	૬૩૪	૧૦૩	આદિવાડા	૩૧૭	૧૧૯	૭૪૪	૩૫૮	૬૭
ખાખીપુર	૩૧૬	૧૯૨	૭૮૫	૧૪૫	૭૪	ખરલામપુર	૨૯૮	૧૩૭	૭૧૪	૧૭૦	૩૧૩
મહાસણા	૮૬	—	૪૭૫	૮૦	૦	કનોડા	૪૮૩	૪૨૭	૧૧૪૮	૪૩૫	૩૪૮
મહેકપુર	૨૪૭	૧૬૭	૧૦૦૭	૪૧૫	૯૯	કંબોધમ	૬૨૪	૫૯૬	૧૯૮૦	૭૨૪	૧૪૧
મંદ્રોપુર	૧૩૬	૩૧૩	૮૦૯	૨૧૭	૧૮૧	કારોડા	૩૫૮	૮૪	૫૨૯	૪૯	૩૮
મંડાલી	૩૨૭	૫૦૧	૯૮૪	૪૫૮	૧૭૫	કાલરીમ	૬૩૬	૨૦૮	૧૮૩૫	૬૬૭	૬૧
ઓળાપુર	૨૯૭	૧૯૬	૭૧૮	૨૧૮	૭૮	ખાંભેલ	૧૬૪	૧૫૧	૧૦૪૯	૧૩૦	૧૬૧
રાજપુર	૩૩૩	૩૪૧	૪૧૮	૨૫૫	૮૦	કેશણી	૧૨૬	૪૬	૫૭૧	૨૪૪	૨૮
રંમપુર	૨૮૯	૨૩૫	૫૯૬	—	૨૩૭	ખેરસમ	૩૬૧	૨૦૮	૨૯	૨૮૦	૭૫
સુણુવા	૪૬૫	૧૮૫	૧૪૨૦	૬૦૦	૧૧૫	અંજેટ	૩૨૧	૩૮૪	૭૬૨	૧૭૧	૧૦૪
ચિટોડા	૧૩૯	૯૨	૧૨૬૬	૪૮૨	૧૮૦	આંબુ	૪૪૮	૫૫૧	૧૩૩૦	૬૪૫	૧૮૩
સખમપુર	૨૭૭	૨૪૪	૧૦૧૩	૪૨૨	૨૬૫	ગેલિયા- વાસણા	૨૮૪	૧૦૮	૨૭૭	૮૮	૪૪
હસનપુર	૩૪૬	૧૦૦	૫૭૦	૧૫૮	૧૫૩	ગોખરવા	૩૭૫	૧૫૯	૪૬૮	૨૨૫	૫૬
સીપોરમ	૬૮૭	૨૮૮	૩૧૧૮	૧૪૪૦	૨૫૦	ગોરાદમ	૫૭૨	૩૬૭	૧૩૫૯	૩૯૯	૧૧૮
સૂંદીઆ	૧૩૩૨	૨૧૪૫	૪૫૧૦	૧૨૨૦	૩૫૮	ચવેલી	૨૭૧	૧૫૮	૧૩૫૧	૩૫૦	૬૨
સોખપુર	૩૧૧	૧૨૪	૩૫૫	૯૫	૨૮	ચડાસણા	૩૫૮	૨૦૦	૫૯૮	૭૩	૬૮
શોભાસણ	૩૧૦	૨૪૫	૮૦૯	૩૧૦	૫૦	છગીઠા	૩૨૬	૨૯૧	૧૦૫૭	૩૩૯	૧૪૨
શીરવાણી મોટી	૩૬૪	૧૫૫	૫૪૮	૨૧૦	૧૫૫	નસલપુર	૨૯૩	૨૮૫	૪૮૩	૪૮૩	૧૦૧
કુસ	૧૬૫૨	૫૧૬૨	૧૦૭૫	૧૫૫૧	૫૨૧૦	નળાનાં	૪૮૮	૨૦૨	૯૬૧	૨૯૨	૭૭
						છતોડા	૪૦૮	૨૩૭	૧૦૫૧	૫૫૦	૭૬
						જેતપુર	૩૧૬	૧૬૭	૧૦૦૫	૨૭૦	૧૫

टाकोटी	३१२	११०	१३०	३१०	५६	पंडावली	८७०	३७७	२८०१	—	१३२
हांतकरोडी	३३३	२८२	५४५	२३१	११	वरसाध	६०२	३०२	१४५८	१८१	१११
डोडीवाणा	३२०	३४८	६०२	६३	११०	वीरता	३७५	२४५	१००१	३७०	१७१
झाणोहरडा	३६८	२६५	६५१	१२७	६२	वेणुपुरा	४५६	३६६	५७८	२६५	६५
धरमोडा	३३३	१८२	७६७	३५५	१०३	सुदुयला	३५२	१२२	५१४	५६	१४
पलासर	६७५	६६३	१६७०	३४८	२५२	संभलपुर	६५७	२२२	२२३२	१०८३	८६
धाणोधरडा	३५५	३५२	६२५	२०५	१३६	सरसाय	३१८	४७०	४४६	३७५	१५१
पीपण	६०२	३४०	१२५४	७४५	१२६	सेलावी	४८७	६१६	५०८	—	१४६
पीठारपुर	२७४	१५०	८०१	३२२	८८	मुणुसर	४१०	१६१	१६४६	१४६	४६
श्रीयाद	३२६	३१८	५६६	६४	५४	कुल	२४२२	२१८२	५६२५	१६७२	१०६३
अरीय	२७६	१८६	४२१	११७	८६						
आडाणु- वाडा	६६२	६६५	१७४३	३००	१०३	हडिगाभ भडाल (कुल-पुस्तकालय २७)					
अडुयारा	१७१३	५२७६	१६०७	१७५	२६८	भसनपुर मोटी	६४७	८५६	२०५७	६२०	२३४
भाटसर	३२७	२६८	६७४	१३०	१००	डिण्ड	१२८	३७	६५३	८६	३७
भणुआरी	३४६	२४३	१८८५	८०५	६८	कुवाडा	४३२	१५६	१८८६	८२०	५४०
भीडाधरवा	४०४	२६३	१०५४	३६३	१०४	करोली	७५६	२६५	११७४	—	१२७
भीडीधारी- यल	२०५	४२२	११६१	२६०	१२६	अडुणु	१३३	६५	८३५	८०	२२
मुंडेरा	६८१	४६४	१६८४	३७३	१४८	बिबोडा	३६३	४१६	६४६	२३७	१०६
मेरवाडा	५०१	४३१	८७१	४२५	१०६	यंद्राला	२२१	२३७	१०७८	२०५	६८
मोटप	५५५	३१६	१३०७	२०४	६१	धमी	५८४	१५३	१०४७	५६०	११७
रणेला	२८२	७६६	७१६	५५०	४२५	छात्रा	७३२	३६६	२२३७	१०००	१२१
रामपुर	३६७	६६५	७६१	३००	४८	मोटागडुंडा	३१४	७४	६८७	२४५	१७
सलुवा	१००२	४३१	१५८३	५१३	१४३	कुवाडा	४८७	५०१	१४७५	६००	१७२

ધેનીઆલ	૨૮૬	૬૬	૪૨૦	૧૦૬	૮૩	કોસા	૩૫૦	૩૨૮	૧૫૬	૧૫૬	૩૦૬
ધારીસણા	૩૭૫	૬૦	૧૨૮૮	૪૨૫	૪૫	કણી	૪૩૬	૨૫૫	૭૪૬	૧૭૫	૭૨
નાંદોલ*	૧૧૭૩	૧૧૧૦	૧૮૪૧	૧૦૪૬	૧૪૭	કોંબુવા	૨૬૮	૪૮૨	૧૪૨૪	૭૧	૬૬
પાટનાકુવા	૨૩૦	૧૨૭	૧૦૭૦	૫૩૦	૧૪૮	કુણધેર*	૨૮૬૭	૨૦૮૬	૨૬૭૫	૮૦૬	૩૫૬
પરાંતીઆ	૫૪૫	૨૧૪	૧૨૫૬	૪૪૬	૬૨	ખારીવાવડી	૪૧૦	૧૫૨	૬૮૭	૧૬૮	૪૫
બીહીઆલ*	૧૧૧૪	૧૦૩૪	૨૭૨૬	૧૬૦૦	૩૦૦	ખીગીઆણા	૩૦૬	૧૬૨	૫૧૭	૧૪૧	૧૦
ખાવડા	૪૦૨	૨૧૬	૬૫૨	૪૦૦	૭૧	અંદુમણા	૪૩૨	૧૦૮	૧૧૫૩	૧૮૧	૪૬
મગેડી	૧૦૧૦	૨૩૬	૧૪૧૧	૪૬૦	૧૩૧	ચાણ	૩૬૭	૨૫૮	૮૨૩	૧૨૮	૬૭
સોનારડા	૧૪૧	૨૩૦	૬૮૭	૨૨૫	૧૨૨	જાગરાલ*	૪૦૬	૧૨૫	૮૧૭	૨૦૬	૩૬
મહુદરા	૨૬૭	૧૫૭	૬૫૨	૧૦૬	૫૨	ડાભડી	૩૬૪	૫૦૦	૪૦૩	૧૮૦	૭૦
લવારપુર	૨૨૮	૨૪૫	૬૧૬	—	૪૮	ડેર	૨૫૩	૫૦૧	૧૬૩૬	૨૬૫	૧૧૫
સાંપા	૩૨૭	૧૬૨	૮૫૪	૫૭	૪૮	નવાપુરા	૩૨૩	૧૩૦	૬૮૭	૨૨૫	૧૩૮
વાસણારડોડ	૩૫૪	૧૪૫	૧૧૬૦	૪૭૫	૬૪	દૂધરામપુરા	૩૧૬	૧૬૬	૧૧૫૦	૭૨૦	૧૦૭
હાંથીઆલ*	૪૫૨	૧૭૦	૭૨૭	૪૩૧	૪૫	ધારણાજ	૩૬૬	૫૦૮	૧૦૩૨	૧૨૩	૫૮
હાલીસા	૩૨૦	૧૧૪	૧૫૩૭	૭૦૦	૧૦૧	બાત્રીસણા	૧૮૮૩	૩૦૨૦	૫૨૦૮	૩૪૨૦	૧૪૮૦
મણુપ	૩૧૫	૪૮૬	૮૨૫	૩૧૦	૧૬૨	પળા	૩૦૭	—	૧૫૫	૧૬૩	—
કલ	૧૧૭૩૬	૭૧૭૩	૩૨૨૬૫	૧૨૬૩૨	૨૭૨૫	મણુદ*	૨૧૪૫	૧૭૧૨	૩૦૫૫	૨૦૨૩	૪૦૩
						બોરસણ	૪૧૩	૬૧	૭૨૬	૧૫૧	૩૫
						માતપુર	૭૨૩	૩૭૬	૧૦૨૮	૩૬૪	૧૪૧

પાટણ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૩૬૬)

કુંચરાવી	૭૬૭	૨૫૭	૨૪૮૮	૧૧૮	૮૩	બીલવડ	—	—	—	—	—
બાધાર	૩૭૪	૨૩૫	૧૬૮૬	૪૫૪	૧૭૦	મીડીવાવડી	૩૮૭	૧૮૭	૭૭૭	૩૬૨	૭૬
આંબાપુરા	૩૭૫	૩૦૮	૪૪૫	૮૧	૧૦૭	મોડાત્રી	૩૭૭	૨૧૮	૪૭૫	૨૨૭	૬૨
કુંભલીવાડા	૪૦૧	૨૩૫	૧૨૪૩	૫૩૫	૧૩૪	રણુદ*	૧૨૪૭	૧૫૨૩	૩૧૧૫	૧૦૫૧	૧૭૬

મેસર, ગાંધી	૧૮૯	૧૪૧	૧૬૫૯	૨૧૧	૪૭	ધડા	૩૮૫	૨૭૬	૯૨૨	૨૧૩	૧૮૩
શ્વાવી	૬૩૬	૧૨૬	૭૬૦	૨૮૮	૧૧૯	ચરાડુ	૧૯૧	—	૧૭૦૯	૭૬૬	—
વીસલ- વાણી	૫૦૮	૩૫૫	૬૨૮	૩૧૪	૧૬૩	છડીઆરડા	૧૦૮૬	૮૭	૧૯૮૨	૬૩૧	૭૭
વામડાદ	૨૩૪	૩૦૬	૧૩૭૧	૪૬૦	૩૦૬	જગુસણ	૩૮૭	૪૬૯	૨૩૦૮	૭૨૩	૧૮૫
સામેડા	૪૨૨	૩૭૨	૩૬૮	૧૨૬	૧૨૪	જોરણગા	૪૫૦	૧૨૦	૧૯૧૪	૭૫૯	૧૨૬
સાંખારી	૪૦૬	૪૨૮	૧૯૦૩	૫૧૦	૧૬૩	દેલા	૨૮૧	૧૬૨	૮૧૫	૨૩૨	૫૫
સરીયા	૨૫૪	—	૧૭૩૨	—	—	દેવરાસણ	૨૮૬	૪૫	૧૦૫૫	૧૫૨	૩૪
સંડેર	૧૪૬૫	૧૪૭૧	૩૭૮૨	—	૩૨૦	ધાંધુસણ	૧૮૬	૮૨	૫૪૪	૧૨૬	૫૮
સરવા	૩૧૬	૩૪	૩૯૧	૭૭	૧૭૮	પઠારીઆ	૩૧૬	૪૨૮	૮૧૭	૧૬૪	૮૭
મહમદપુરા	૧૯૦	૧૧૯	૪૪૫	૫૩	૩૦	પાચોટ	૮૬૦	૧૨૭૦	૩૦૫૬	૧૦૦૭	૧૭૬
બેંદલા	૨૦૫	૩૪૭	૬૭૫	૧૫૨	૮૦	પાલોદરા	૩૮૧	૧૩૧	૧૧૨૪	૧૫૮	૬૫
ફની	૬૩૬	૬૬	૫૫૬	૨૮૪	૧૦૫	ખીસુદરા	૧૦૬૪	૬૦૪	૧૬૮૩	૬૦૦	૨૨૦
કેસ	૨૧૧	૧૭૧	૫૦૭૩૦	૧૫૨૬	૧૦૫	બસોલ	૧૮૪૮	૨૫૦૬	૨૫૮૩	૮૦૫	૩૦૨
મહેસાણા મહાલ (કુત્રપુસ્તકાલય ૪૪)						બામેસણ	૪૭૭	૪૬૭	૧૫૭૭	૭૦૧	૧૨૪
અસોડા	૧૯૬	૧૬૦	૬૨૩	૩૨૮	૬૧	બોરીઆવી	૪૪૨	૩૮૦	૧૬૫૬	૩૦૬	૮૬
અંબાસણ	૮૬૦	૧૦૦૮	૨૧૦૧	૭૬૦	૨૫૪	બેસણા	૩૫૨	૪૨૫	૭૯૧	૪૦૧	૫૨
આંબલીઆ- સણ રટેશન	૩૬૪	૩૮૪	૧૫૫	૫૦	૧૧૬	માંકણ	૩૬૮	૧૦૬	૧૬૨૮	૧૧૧	૫૩
આંબળ	૬૧૫	૯૫	૧૪૪૪	૩૦૮	૬૫	મીઠા	૨૬૦	૨૧૦	૬૧૭	૩૦૫	૧૨૯
આપાપુરા	૩૩૪	૬૫	૬૩૫	૨૧૭	૨૮	મુલસણ	૨૩૪	૧૭૨	૭૭૦	૧૯૨	૫૫
આરા	૫૫૩	૮૮૧	૭૮૯	૨૨૯	૪૬	મેલ	૫૬૫	૧૬૩	૨૦૪૩	૪૩૦	૭૬
બેરવા	—	—	—	—	—	મેલ	૩૧૯	૨૪૬	૭૭૧	૧૬૮	૮૫
મહમદપુર	૨૨૪	૧૩૩	૭૧૭	૧૨૨	૬૭	મેલીદા	૪૦૩	૧૦૩	૧૫૬૯	૬૮૩	૧૬૦

ક્રમાલ હરિ- પુરા	૨૩૮	૨૭૨	૩૬૬	૧૫૮	૩૪	ખરણાખ	૩૧૭	૦૧૦૮૮	૧૮૧	—	
લાખવડ	૨૦૪	૧૮૮	૮૧૬	૬૩૬	૮૪	ખણુસા	૩૪૮	૩૦૬	૬૬૧	૨૦૦	૭૬
લાંધણુજખ	૧૮૩૬	૩૧૨૩	૪૨૬૬	૨૬૦૩	૫૬૭	ખરોડખ	૧૨૧૦	૨૪૭૨	૨૬૬૬	૧૫૭૫	૧૨૬
લીચ	૬૧૮	૩૮૨	૩૬૬૭	૨૧૦૦	૧૫૫	ખણેશપુરા	૧૩૪	૧૧૩૦	૮૭૧	૩૫૬	૪૬૦
વડરમાખ	૫૫૬	૭૫૮	૨૪૮૨	૫૨૧	૨૨૧	મવાડાખ	૭૪૬	૩૮૮	૨૬૬૭	૧૩૪૪	૧૧૬
સાલડીખ	૭૫૪	૩૩૫	૧૫૮૨	૩૫૩	૬૪	ઝેરીતાખ*	૧૧૬૭	૧૦૪૫	૨૫૨૬	૬૭૫	૧૧૫
સાંગણુપુર	૩૦૭	૫૫	૮૪૮	૪૩૪	૮૨	ઝોઝારી- આખ*	૨૩૫૮	૨૩૨૫	૫૪૧૦	—	૨૫૫
હાડવી	૧૮૩	૧૪૮	૩૧૨	૧૦૬	૮૨	ચડાસણા*	૩૬૦	૨૮૩	૧૩૦૨	—	૪૫
તાવડીઆ	૧૬૨	૧૩૦	૫૦૮	૧૦૮	૧૦૮	ચરોડાખ*	૧૦૧૧	૮૪૧	૪૬૫૦	૬૦૬	૨૧૧
પાલાવાસણા	૨૬૬	૧૭૫	૭૪૭	૬૭	૧૭૫	જેપુર	૨૬૮	૪૬૨	૧૦૭૪	૨૫૭	૧૧૧
સામેત્રા	૨૮૩	૧૩૨૦	૧૨૫૨	૭૪૬	૫૪૪	જનંત્રાલખ	૭૨૫	૨૨૮	૨૬૩૬	૧૭૦	૬૫
મહેસાણા પો. હેડકવાટર	૨૪૮	૩૩૧	—	—	૧૦૦	ટોરાદણુખ	૬૭૬	૭૫૩	૧૬૪૬	૬૫૨	૧૨૪
આંબલી- આસણુ	૨૮૧	૫૩	૬૦૬	૧૧૦	૬૨	ડામલા	૩૦૭	૬૪	૧૪૦૭	૮૮૭	૩૦
કલ	૨૦૩૫૪	૧૮૨૨	૫૪૪૬૬	૧૬૭૪૨	૫૩૬૬	તાંતોસણુ	૨૫૮	૧૬૦	૫૬૫	૪૦૦	૧૧૬
						દમાવા-	૫૫૧	૧૧૦	૮૬૫	૪૬૫	૭૦

વિજાપુર મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૬૧)

આમલોડ*	૬૪૧	૫૧૭	૧૪૫૬	૮૬૦	૧૨૫	દેલવાડા	૩૫૬	૧૫૧	૧૬૮૬	૬૭૫	૬૭
આંબોલખ	૮૨૮	૧૦૫	૩૭૭૮	૨૩૬૦	૬૫	ધનપુરા	૨૫૫	૬૫	૧૨૪૬	૧૬૬	૧૪
ઉમખણ	૩૬૦	૩૬૭	૮૨૫	૪૧૭	૧૦૨	પકુરમા	૩૬૮	૫૩૦	૧૩૪૨	૧૬૭	૧૨૭
કુકરવાડાખ*	૧૬૬૩	૨૨૧૦	૪૩૨૬	૨૩૩૬	૩૩૪	પાલડીખ્યાસ	૩૧૩	૬૫૪	૮૨૬	૩૧૦	૩૬૧
અંબોડ	૨૨૦	૩૬૮	૬૪૦	૩૭૫	૮૨	પામોલખ	૫૧૬	૨૨૩	૧૬૬૧	૮૨૬	૧૬૭
કોલવડાખ	૧૦૭૫	૨૨૪	૨૪૬૩	૭૨૭	૫૮	પારસા	૪૩૭	—	૮૧૬	૧૨૨	—
કેલીસણા	૨૭૪	૨૧૭	૬૪૬	૨૩૦	૧૨૨	ખીલવાડખ*	૧૩૧૪	૬૦૪	૪૫૫૬	૧૫૭૫	૧૮૫
						પુષરાખ	૪૪૫	૨૬૭	૩૦૨	૧૬૧૩	૧૧૬

પેઠામલી	૩૧૪	૨૭૬	૮૫૪	—	૮૩	વેડાX	૭૬૧	૫૮	૧૬૫૨	૩૭૫	૩૭
ફેડા નવા	૨૬૮	૧૦૬	૫૯૧	—	૭૬	સમીX	૫૫૭	૮૧૪	૨૬૧૦	૬૫૦	૪૦૬
ફલુ	૨૬૮	૮૬	૧૪૬૧	૬૧૪	૩૭	સરદારપુર	૧૬૬	૮૬	૧૫૦૧	૫૦૦	૧૩૭
ધનપુરા	૧૬૧	—	૧૧૭૬	—	—	સંધપુરનવા	૪૨૬	૬૫	૭૧૧	૪૦૦	૫૫
બામણુવા	૩૭૬	૩૬૦	૧૦૪૫	૨૧૨	૧૦૬	સુદરપુર	૧૬૬	૮૩	૧૩૫૪	૫૫૦	૮૭
ખીલિયા	૨૫૧	૧૭૮	૭૬૨	—	૪૮	સોખડા	૩૧૦	૨૩૩	૭૩૬	૭૬	૮૬
ખીલોદરાX*	૧૩૩૧	૨૩૬૧	૩૨૨૩	૬૭૭	૩૧૪	હીરપુરા	૩૮૮	૫૬૬	૧૧૮૭	૮૮૩	૧૦૭
બાવસોર	૨૫૭	૧૦૩	૪૪૦	૧૨૭	૩૪	નવારામપુરા	૧૪૬	૮૦	૫૨	—	૭૦
બોરX	૪૪૨	—	૧૨૮૪	૭૦૦	—	ગુંદરાસથ	૧૬૫	૧૦૦	૮૮૨	—	૭૦
મહુડી	૩૬૮	૧૮૪	૧૬૩૦	૪૭૮	૧૭૩						
મહાદેવપુરા	૨૬૬	૧૪૨	૪૧૦	૨૪૫	૭૬	ફલ	૩૫૦	૮૭	૨૭૩૭૫	૧૦૬૬૫	૩૩૫૫૨
માણેકપુરાX	૧૨૩૧	૧૦૫૦	૧૬૮૫	૫૫૭	૪૪૧	વિસનગર મહાલ (ફલ પુસ્તકાલય ૩૬)					
માઠી	૧૬૬	૬૬	૬૪૦	૧૪૮	૮૪	ઉદલપુર	૩૧૪	૨૮૦	૧૧૦૭	૩૩૬	૧૧૬
માલોસથ	૫૦૨	૩૮૪	૧૬૭૫	૫૮૨	૨૮૭	દડાX	૧૧૫૬	૭૬૦	૨૦૭૪	૮૩૦	૧૮૦
મોરવાડ	૨૩૮	૧૧૮	૬૦૪	—	૫૭	કમાણીX	૭૧૧	૪૬૦	૧૮૫૮	૦	૧૬૩
રણાસથ	૪૦૧	૧૮૬	૨૫૬૭	૬૭૫	૬૦	કંસારાકુઈ	૨૧૫	૧૪૬	૮૭૬	૨૫૬	૬૧
રણસીપુર	૨૬૩	૮૬	૬૮૪	૩૬૫	૪૦	કાંસાX	૧૪૭૮	૭૧૧	૩૩૪૧	૮૭૪	૨૨૦
રીઢોલ	૩૭૦	૧૫૨	૩૧૧૦	૪૨૫	૪૧	કુવાસણા	૩૦૩	૨૭	૮૩૧	૨૫૧	૨૭
લાકરોડા	૧૫૭	૬૮૨	૧૨૦૭	—	૧૪૭	ખરવડા	૧૮૦	૧૩૬	૮૫૦	૩૬૫	૧૩૪
લોદ્રાX	૮૭૦	૬૪૬	૩૮૫૪	૮૭૮	૨૬૬	ખરસદા	૪૦૧	૧૫૨	૭૭૪	૨૧૦	૬૫
વડાસથX	૫૨૭	૩૫૪	૧૩૭૩	૫૬૮	૬૦	ખદલપુર	૨૬૭	૭૪	૫૫૪	૨૪૨	૩૮
વસાખX*	૧૬૫૨	૧૬૮૦	૫૭૨૬	૪૧૨૬	૩૨૪	ગુંચ	૩૭૦	૮૪૫૨	૩૫૦	૮૬૦	૪૩૦
વિહારX	૭૦૬	૧૮૦	૧૩૨૬	૬૮૦	૬૪	ખડોરથ	૩૬૮	૧૮૦	૧૩૪	૪૦૦	૮૮

ચિત્રોડા મોટા	૨૧૪	૨૦૬	૬૫૫	૨૦૦	૮૬	સાતુસણા	૩૧૦	૪૨	૩૮૮	૧૦૦	૧૪
નેતલ- વાસણા*	૧૦૩૭	૩૩૦	૧૫૦૬	૪૭૫	૧૧૦	રંગાકુષ	૨૭૯	૬૭	૫૪૭	૧૧૯	૪૭
તરભા	૭૨૫	૪૨૯	૧૮૯૪	૪૪૬	૧૪૯	સફુથળા	૨૬૨	૨૫૪	૮૫૫	૨૫૪	૧૩૪
ગણેશપુરા	૩૫૦	૩૧૦	૪૦૯	૧૨૧	૧૩૬	ધામણવા	૨૬૨	૧૨૦	૯૧૦	૧૮૧	૭૪
થસોટા	૩૫૩	૧૮૦	૬૩૫	૨૯૩	૬૦	સેવાળા	૭૦	૧૭૦	૧૧૭૫	૩૫૦	૮૩
દવાડા	૪૭૬	૨૪૪	૯૯૬	૨૦૭	૭૩	બાકરપુરા	૨૬૭	૪૧૭	૬૦૧	૮૦	૬૯
દદીઆળ	૩૪૬	૨૩૯	૧૨૫૦	૨૭૬	૮૫	કુલ	૨૦૩૫૫	૧૪૬૫	૫૩૨૮૫	૧૪૦૨૬	૫૨૨૫
ધાધરેટ	૪૦૪	૧૫૦	૬૬૫	૧૮૫	૬૩						
દેણુપા	૧૦૦૨	૧૫૭	૩૨૧૦	૧૧૭૯	૪૦૫	સિદ્ધપુર મહાલ (પુસ્તકાલય કુલ ૪૩)					
પાલડી	૨૯૯	૩૩૩	૧૧૪૯	૩૫૭	૮૯	અમદ	૩૩૬	૬૩૬	૮૩૩	૧૫૩	૧૧૩
બાસણા	૩૩૭	૨૫૬	૧૧૮૩	૪૫૫	૧૭૨	હિનાવા*	૯૭૩	૧૩૭૨	૬૨૪૫	૧૭૯૨	૩૨૫
બોકરવાડા	૪૨૨	૧૫૩	૯૧૩	૨૧૧	૭૯	ઉપેરા	૮૦૩	૧૨૯	૨૭૧૧	૮૭૩	૬૧
ગાઠવા	૯૭૭	૭૮૨	૩૦૧૮	૦	૨૫૫	ઐઠોર	૫૯૫	૨૩૮	૩૦૩૦	૮૬૦	૬૫
ભાલક*	૫૪૦	૧૨૦	૨૩૫૯	૮૩૧	૫૦	કરણપુર	૨૭૨	૧૩૫	૫૯૯	૨૦૫	૧૧૦
ભાન્ડુ*	૨૧૨૧	૧૦૬૮	૩૧૯૨	૧૨૧૬	૨૬૯	કરલી*	૯૬૮	૨૦૨૯	૧૯૬૩	૫૬૦	૫૬૮
રાજગઢ	૨૪૬	૨૧૮	૩૬૯	૧૧૦	૧૧૭	કલ્યાણા	૫૩૦	૬૪૫	૧૬૬૬	૪૩૫	૩૨૫
રાલીસણા	૨૩૫	૪૯૩	૯૪૨	૩૧૨	૧૪૬	કહોડા	૬૬૨	૪૫૧	૨૮૬૮	૧૨૨૩	૧૨૬
લાહડી	૨૬૦	૧૪૩	૭૯૬	૧૯૬	૯૭	કાઠોશી	૯૨	૭૮	૧૬૬૩	૩૪૦	૧૧૯
મગરોડા	૨૯૮	૨૩૮	૯૮૬	૪૨૭	૧૩૦	કુંવારા*	૬૧૯	૫૫૨	૨૧૫૩	૨૦૫	૨૦૧
વડ	૨૫૪	૧૫૭	૬૮૩	૩૨૮	૫૯	બટાસણા	૩૪૪	૨૪૦	૫૭૭	૧૭૨	૮૫
વાલમ*	૧૫૫૨	૨૭૯૯	૫૦૧૦	—	૪૯૫	કાંબળા	૪૫૯	૩૬૭	૨૮૭૯	૦	૨૭૭
સેવાશ્રીઆ	૩૩૧	૮૨	૫૮૩	૨૭૯	૬૨	ગાંગલાસણ	૧૮૫	૩૭૦	૫૯૩	૧૫૪	૮૩
મુંશી	૩૩૩	૧૩૧	૪૪૦	૧૫૧	૬૦	ચંડાળજ	૩૨૯	૧૫૮	૯૯૪	૧૨૧	૬૦

જગન્નાથ- પુરાખ	૩૧૮	૧૫૮	૬૪૨	૧૯૨	૪૮	સુભણુપુર	૨૫૩	૮૬	૫૩૭	૧૧૯	૫૫
દુર્ગાવખ	૧૦૫૭	૧૦૨૫	૨૪૫૫	૪૯૩	૨૨૦	સેદાણા	૪૮૦	૧૪૫	૧૩૪૭	૩૭૫	૧૧૦
ડાબી	૨૨૩	૧૨૧	૧૬૬૭	૪૯૬	૮૦	રણછોડપુરા	૨૬૯	૨૩૦	૯૮૬	૧૭૭	૮૦
ડોડરોલ	૨૭૪	૮૩	૧૧૬૦	૩૬૩	૬૨	સીદી	૨૮૨	૧૧૦	૧૧૧૦	૪૬૫	૭૮
દાસજખ	૭૨૧	૬૭૪	૨૪૪૯	૧૩૮૯	૩૪૦	સુણક	૪૨૯	૪૬૩	૧૫૦૯	૨૯૦	૧૭૧
દેયળી	૨૬૬	૨૧૮	૯૫૭	૩૬૦	૧૪૫	હાણપુર	૨૮૯	૪૨૬	૭૮૮	૨૩૯	૫૬
ખીલિયા	૪૦૨	૩૫૨	૨૭૪૧	૮૪૦	૧૯૩	કુલ	૧૮૪૦	૧૫૪૭	૬૫૨૭	૧૯૨૬૨	૫૪૫૭
નાગવાસણા	૩૦૩	૧૧૪	૫૬૯	૮૦	૩૮						
બાહાણુ- વાડાખ	૧૦૦૮	૧૦૩૨	૨૪૧૬	૧૧૨૪	૩૦૨	હારીજ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૭)					
ભાખર	૧૫૩	૭૦	૭૭૯	૧૫૫	૬૦	અડીઆ	૫૮૭	૧૮૦	૧૫૬૫	૩૧૪	૮૯
ભુણાવખ	૫૨૫	૩૫૦	૧૭૬૧	૫૪૪	૯૫	જમણુપુર	—	—	૭૮૬	—	—
મામવાડા	૨૫૧	૨૦૦	૭૩૪	૨૨૦	૧૦૦	ફનાવાડા	૨૪૫	૪૦૪	૧૦૮૦	૫૩	૯૫
મકતુપુર	૪૮૩	૫૭૦	૧૭૫૧	૮૨૨	૧૭૧	ખોરતવાડા	૩૧૫	૩૧૧	૯૮૩	૪૧૬	૧૩૦
સુમણા	૩૨૭	૩૬૬	૭૫૬	૨૦૭	૧૦૦	હારીજ*	૭૪૯	૨૭૮	૫૧૩	૧૫૫૫	૩૨૬
મહેરવાડાખ	૭૪૨	૨૬૩	૧૪૩૧	૪૪૭	૭૪	વાંસા	૨૯૫	૬૭	૭૫૫	૧૭૦	૫૬
મેથાણુ	૨૫૪	૩૬	૧૪૪૪	—	૩૬	પીપલાણા	૨૯૫	૨૭૧	૮૮૨	૧૧૯	૮૩
મેળાજ	૨૭૪	૮૩	૧૧૧૨	૧૮૯	૩૯	કુલ	૨૫૦૬	૧૫૨૧	૮૮૨	૨૬૨૭	૭૭૯
વનાસણુ	૧૭૬	—	૬૭૧	—	—						
વડવાડા	૩૦૪	૮૮	૧૦૪૦	૧૭૯	૨૮	મહેસાણા	૨૨૭૮૨૦	૧૮૦૦૮૩	૬૧૮૧૭૩	૨૦૭૨૪૧	૫૬૩૩૯
વણાગલા	૧૮૬	૨૯૭	૧૦૩૬	૧૯૯	૪૫	પ્રાંતકુલ					
વિશાળ	૨૩૫	૫૬	૧૧૦૮	૩૨૧	૬૦						
રસુલપુરા	૩૫૦	૩૨૨	૭૦૧	૧૫૮	૧૨૭						
સમોડા	૪૬૯	૧૩૦	૧૦૮૬	૧૨૬	૩૯						

વડોદરા પ્રાંત

(કુલ પુસ્તકાલય ૫૧૧) :

કરજીયુ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૮૦) :

અટાલી	૫૨૨	૪૧૭	૬૨૬	૨૧૧	૬૮	કુરાલીખ	૫૭૫	૧૮૩	૬૪૨	૪૫૦	૪૨
અમરા	—	—	૪૪૧	—	—	કોડીઆખ	૬૬૩	૩૪૨	૬૩૩	૩૮૦	૧૭
અણ્ણસુ	૩૬૩	૨૦૦	૬૨૬	૬૮૨	૮૫	કોરલખ	૬૩૩	૩૧૧	૨૧૬૩	૭૨૬	૧૭
આલમપુર	૭૨૮	૩૮૭	૩૧૨	૧૦૫	૫૮	કોલીઆખ	૭૫૪	૪૪૮	૧૨૧૩	૪૬૬	૨૮૧
આસનેરા	૩૦૭	૨૪૦	૪૦૧	૧૧૬	૪૨	ખાંધાખ	૭૧૬	૩૪૭	૫૭૬	૨૧૭	૧૧૨
ઓઝ	૪૪૫	૪૩૦	૧૨૫૧	૬૬૧	૧૧૨	ગણપતપુ.ખ	૧૪૫૬	૧૭૪૩	૬૧૮	૩૩૬	૧૭૦
ઓસલામ	૭૪૪	૪૨૩	૭૫૪	૪૨૩	૬૩	ખંધારા	૪૮૮	૩૬૫	૬૦૫	૧૪૭	૧૦૨
ઉમજ	૨૬૩	૨૭૫	૪૫૬	૨૨૮	૮૧	ચોરંદાખ	૧૦૫૭	૭૫૮	૬૬૮૬	૬૮૧	૨૩૧
ઉરફ	૫૩૬	૧૭૦	૫૨૮	૧૬૮	૬૩	ચોરશુજ	૧૮૧	૩૧૧	૬૧૭	૧૭૫	૮૦
કરજી	૩૬૦	૧૭૦	૪૪૬	૧૨૬	૫૩	છંછવા	૩૨૫	૨૩૩	૪૩૪	૧૧૨	૧૬
કણુઆ	૧૭૨	૨૬૧	૫૦૦	૧૪૧	૭૫	જૂની જીથરડી	૭૬૫	૨૬૨	૫૫૩	૩૩૨	૧૭
કરમડી	૭૦૦	૧૭૬	૧૦૧૫	૩૪૭	૧૦૧	નેગવા	૨૬૫	૧૬૫	૩૦૧	૧૫૬	૧૦૫
કલાખ	૩૬૦	૨૧૦	૪૫૩	૨૧૮	૬૦	દેથાણખ	૪૬૭	૬૭૩	૫૬૪	૨૨૬	૬૧
કંડારીખ	૨૦૬૩	૧૬૧૭	૨૧૪૧	૮૭૬	૩૪૨	દેરાની	૫૧૧	૧૩૦	૪૦૦	૧૩૮	૪૫
કંચારીઆખ	૬૩૮	૩૮૫	૪૬૬	૬૪	૭૦	દેલવાડા	૨૬૪	૨૦૩	૫૦૧	૭૭	૪૫
કોણા	૩૪૩	૪૨	૩૪૨	૧૬૮	૩૩	ધાવટખ	૧૬૩	૩૨૭	૧૨૮૬	૫૮૪	૧૧૬
કંબોધાખ	૮૨૭	૨૧૩	૮૭૬	૩૧૬	૫૮	ધામજીન	૨૫૦	૨૪૮	૩૫૪	૧૧૨	૫૩
કાશમપુર	૩૧૬	૧૪૬	૨૪૬	૮૫	૭૮	નવી જીથરડી	૩૩૧	૬૦	૨૬૦	૮૭	૩૬
કીયા	૧૧૭	૨૭૦	૬૪૦	૧૭૨	૬૮	નિશાળીઆ	૧૩૦	૧૦૪	૩૬૩	૬૩	૫૨
કુરાલિખ	૧૦૧૫	૧૫૬	૮૭૬	૫૭૪	૫૮	પાણીઆપુરા	૧૦૪૭	૪૫૫	૬૧૬	૧૩૦	૮૮
						પિંગલવાડા	૨૬૪	૧૨૫	૭૪૨	૧૬૧	૮૧
						પુરાખ	૫૮૪	૨૨૭	૬૩૮	૨૮૮	૧૧૬
						ફતેપુરા;	૩૮૦	૨૬૩	૪૩૦	૧૪૨	૬૫

ખચારખ*	૧૫૧૪	૭૦૨	૭૩૮	૩૦૦	૧૬૫	સગડોલ	૩૪૪	૧૧૧	૬૩૫	૧૬૦	૪૪
આમલુગામખ	૬૮૪	૩૦૫	૭૭૫	૩૯૦	૬૫	સણીઆદ	૪૪૧	૬૨૩	૭૮૪	૩૫૪	૧૩૩
ખોડકાખ	૬૩૯	૨૩૫	૭૩૧	૬૦૬	૧૮૪	સરપુરદીખી	૫૪૨	૪૬૫	૩૪૯	૧૯૮	૮૩
ભરયાણા	૪૬૪	૪૦૨	૮૦૪	૩૦૯	૧૦૭	સંખોષ	૨૪૧	૨૬૬	૬૦૧	૨૫૭	૮૨
ભરયાલી	૩૬૮	૨૫૦	૩૮૨	૨૮૦	૧૦૫	સાપર	૧૫૦	૨૦૦	૮૬૪	૩૩૦	૧૦૫
માંગલેજ	૭૭૪	૨૨૩	૧૯૧	૧૬૯	૭૪	સામરા	૩૭૦	૪૨૩	૬૧૭	૧૩૮	૬૬
માંત્રોજ	૩૦૫	૧૬૭	૪૭૨	૧૧૨	૫૯	સારોગખ	૬૦૬	૩૨૯	૬૬૦	૨૬૯	૭૫
માંનપુર	૪૩૬	૩૧૪	૫૨૮	૧૬૦	૬૧	સાંસરોદ	૧૩૮	—	૧૮૪૫	—	—
મિયાગામખ	૮૫૭	૪૪૦	૨૯૮૧	૭૨૩	૩૫૫	સાંદરણા	૩૬૭	૨૧૩	૩૭૮	૧૧૮	૪૯
મેથી*	૪૮૪	૩૦૫	૮૭૦	૨૯૮	૮૬	સાંપા	૩૦૬	૨૯૮	૬૦૮	૨૮૦	૧૦૬
મેસરાડ	૨૫૩	૩૯૮	૮૫૨	૨૨૩	૩૩૮	સીમળીખ	૭૧૧	૨૫૫	૮૬૬	૩૨૧	૭૪
માંગરોલ	૨૬૮	૩૦૨	૬૦૭	૧૫૦	૭૪	સુરવાડાખ	૪૮૦	૩૪૫	૬૮૨	૪૬૦	૫૪
રણપુરખ	૯૫૬	૨૭૨	૫૬૨	૪૦૦	૮૨	હળદરવા	૨૩૧	૨૯૫	૮૨૫	૨૪૭	૬૨
રારોદખ	૧૧૯૧	૨૬૪	૧૦૪૫	૪૦૩	૧૦૬	હોડોદખ	૫૭૩	૬૧૫	૮૪૦	૧૮૪	૧૪૯
રોપા	૨૮૭	૧૨૨	૪૧૫	૧૧૦	૫૭	કુલ	૪૨૫૮૬	૩૧૩૨૩	૫૮૨૧૯	૨૨૧૧૬	૭૮૩૮
વલણખ*	૧૦૨૮	૧૩૯૬	૩૨૩૬	૪૬૬	૨૩૦						
વિરજ	૪૫૨	૫૬૬	૮૭૫	૬૦૬	૧૨૬	ડભોધ મહોલ (કુલ પુસ્તકાલય ૫૦)					
વેમારખ	૧૪૭૨	૧૬૮૮	૧૩૫૦	૬૫૦	૨૪૭	અમરેશ્વર	૩૫૮	૬૫૫	૭૭૬	૩૪૦	૧૩૨
વેમારદીખ	૭૭૯	૬૬૩	૪૫૧	૧૭૧	૧૫૪	અંકોદી	૩૪૫	૧૦૧	૪૯૮	૧૧૩	૭૨
લતીપુર દીખી	૧૫૮	૬૭	૩૧૩	૨૩૨	૩૦	અંગુલ	૮૨૦	૧૯૪	૬૫૭	૨૩૨	૮૨
લીલોડ	૪૦૧	૧૦૫	૫૨૨	૮૧	૭૬	અતોલો	૧૨૭	૬૦	૭૩૦	૨૧૦	૪૮
લાંકોદરા	૪૨૦	૬૭૮	૫૫૩	૨૫૪	૧૨૬	કરણેટ	૨૫૬	૨૦૫	૬૫૪	૨૭૯	૧૮૫
સંણાપુરા	૨૬૬	૧૬૩	૩૮૨	૫૨	૪૭	કડધરા	૩૭૧	૩૦૪	૭૩૬		

વિલકવાડા પેદામહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૫)

આમરોલી*	૭૧૯	૪૨૭	૧૦૨૯	૪૬૯	૧૬૫
બરોલી	—	—	૭૯૧	—	—
કરનાળી*	૨૭૬૦	૮૮૬	૬૫૪	૩૦૬	૨૨૫
ભુજેશ	૩૧૬	૪૯૨	૫૧૫	૧૩૦	૧૧૨
પોચંગા	—	—	૪૧૭	—	—
કુલ	૩૭૯૫	૧૮૦૫	૩૪૦૬	૯૦૫	૧૦૨

ગવાસદ*	૧૭૪૬	૯૧૭	૧૬૪૮	૫૯૫	૨૩
ગામેશ	૨૦૮	૨૨૮	૧૩૮૭	૫૯૩	૧૪
ગોરિયાદ*	૮૮૫	૩૭૪	૯૩૯	૪૪૬	૮૦
ધાવજ*	૧૦૩૯	૪૫૬	૧૩૪૨	૬૦૮	૧૯૩
ચાણુસદ*	૯૪૦	૪૨૪	૧૮૦૪	૫૫૪	૨૧૯
ચિત્રાલ*	૭૨૮	૪૭૩	૮૩૮	૪૮૩	૧૦૯
ચોકારી*	૬૯૬	૪૫૦	૩૧૭૧	૩૫૦	૨૩૦
જલાલપુર*	૬૯૦	૩૭૫	૧૧૭૨	૪૪૬	૧૧૩

પાદરા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૭૧)

અમોશ	૩૭૮	૧૮૦	૯૯૧	૨૬૭	૧૭૫
અંબાડા	૩૩૯	૨૦૧	૯૪૩	૩૬૩	૮૫
આંતી	૪૦૧	૧૮૯	૧૩૬૯	૩૫૨	૧૦૫
આમળી*	૧૦૫૨	૧૯૫	૧૪૪૭	૪૨૬	૭૫
એકલબારા	૧૩૫	૧૮૬	૧૩૩૩	૧૦૫	૪૫
ઉમરાવા	૩૩૨	૫૩૯	૧૨૮૭	૫૪૦	૧૬૮
કણુમટ*	૬૫૫	૫૦૫	૧૭૧૯	૭૫૫	૧૫૭
કરણીકુવા	૨૪૯	૩૧૩	૪૯૧	૧૩૨	૭૯
કરખડી*	૧૭૬૧	૧૧૧૬	૨૮૩૯	૧૦૫૬	૨૧૫
કલ્યાણકુક	૨૮૬	૪૪૮	૨૯૧	૧૫૩	૮૫
કાંદા*	૪૮૨	૨૫૧	૪૭૫	૧૮૮	૯૮
કુરાલ	૮૮૬	૩૦૨	૧૪૪૧	૧૯૪	૧૩૦
કોટલા	૨૩૪	૨૦૦	૫૦૩	૨૧૦	૭૮
નણુપતપુરા	૩૭૫	૨૮૧	૩૦૦	૨૧૦	૫૩

ડબકા*	૮૪૭	૩૯૮	૩૨૪૪	૧૦૬૮	૯૭
ડાસા*	૮૬૩	૫૩૯	૧૪૮૪	૮૮૧	૧૧૦
તાળપુરા	૫૧૫	૩૬૫	૮૦૪	૩૪૨	૧૦૫
તિથાર	૩૨૪	૧૬૬	૨૨૨૪	૬૨૩	૫૪
દણોલી	૨૮૭	૨૩૪	૪૮૩	૧૩૦	૭૫
દરાપુરા*	૨૧૦૮	૨૦૧૦	૧૪૬૧	૬૦૦	૨૩૪
દુધવાડા*	૯૪૪	૪૯૦	૧૧૭૦	૬૦૬	૨૮૮
નેદરા	૨૦૨	૨૫૫	૪૦૬	૬૭	૭૪
નરસીપુરા	૩૩૨	૩૬૪	૧૦૪૮	૫૮૧	૧૬૩
પાટોદ	૨૭૬	૫૮૮	૭૦૮	૨૪૧	૧૨૧
પીડાપા	૨૮૫	૧૫૬	૩૨૦	૧૮૦	૫૩
પીપળી	૩૧૦	૧૬૪	૭૬૯	૩૬૨	૮૧
બદારી	૩૧૯	૨૩૬	૪૪૩	૬૩	૭૧
બોજ*	૭૯૮	૪૯૩	૨૨૮૨	૭૫૮	૧૬૧
પુરા	૨૧૭	૧૦૧	૧૧૧૬	૩૫૬	૧૬૧

બાણપુર	૨૫૬	૧૦૪	૪૨૮	૧૧૪	૭૮	સાદરા	૪૪૬	૧૧૫	૧૧૫૭	૪૮૦	૧૦૦
મહમદપુરા	૨૨૬	૧૦૩	૭૨૧	૧૦૩	૭૬	સાધી	૨૨૨૪	૧૦૬૧	૨૧૬૮	૭૬૫	૨૭૪
માસર	૧૨૧૬	૨૬૬	૧૬૪૧	૮૩૬	૭૭	સાંઘા	૧૩૩	૧૩૬	૭૮૩	૨૫૦	૧૪
મળતણ	૨૪૫	૧૬૨	૮૩૩	૨૦૩	૧૬૨	સાંગમા	૩૪૩	૪૬૧	૬૦૮	૩૧૧	૮૭
મહુવડ	૧૮૦	૨૩૪	૫૮૦	૨૭૦	૧૩૬	સાંપલા	૩૦૦	૩૧૮	૮૩૨	૨૬૩	૬૦
મુજપુર	૧૮૨૩	૬૪૦	૩૩૦૬	૪૫૩	૧૮૬	સેમકુવા	૧૦૬૭	૩૪૭	૧૩૧૭	૬૧૨	૧૨૬
મુવાલ	૮૧૩	૪૭૨	૫૪૬	૧૪૩૨	૨૪૫	સોખડાખુદ	૬૨૭	૩૪૫	૮૪૧	૩૧૮	૭૧
મેંદાદ	૨૩૨	૩૪	૩૫૫	૧૬૮	૨૩	સોખડારાણ	૧૮૧	૧૫૬	૮૪૪	૪૬૩	૭૮
મોબા	૬૬૩	૨૧	૧૧૩૧	૭૭૪	૬૦	સોમજીપુરા	૧૩૩	૧૪૫	૫૮૧	૨૦૦	૫૬
રણુ	૧૬૪૨	૮૬૬	૨૭૧૬	૮૩૩	૧૩૦	હરણુમાળ	૧૬૦	૧૨૦	૩૦૮	૧૧૧	૪૭
રાણપુરા	૨૪૧	૨૦૦	૭૪૬	૩૬૮	૧૦૩	કુંસેપુર	૨૬૬	૮૬	૩૬૮	૧૬૩	૨૪
લતીપુરા	૭૬૭	૧૬૧	૧૨૧૬	૭૫૫	૪૫	કુલ	૪૦૬૫૮	૨૫૭૩૪	૭૮૮૧૦	૨૧૭૮૮	૮૧૬૨
હુણા	૫૧૩	૨૩૮	૧૧૧૫	૪૬૨	૧૦૧						
સોલા	૧૬૦	૫૫૧	૧૧૬	૧૮૬	૭૩	પેટલાદ મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૬૫)					
વડલા	૨૮૧	૮૦	૫૧૦	૧૩૬	૪૬	અગાસ	૧૬૦	૪૦૨	૧૧૧૬	૩૧૨	૧૧૫
વડુ	૧૮૦૪	૧૪૧૩	૨૬૧૫	૧૬૪૪	૧૦૦	અરડી	૨૬૫	૧૪૭	૧૨૫૨	૪૬૬	૬૬
વણુજરા	૫૭૮	૪૦૨	૮૫૨	૧૭૦	૬૮	કણીઆ	૩૦૭	૧૦૪	૩૮૫	૬૬	૪૬
વિરપુર	—	—	૨૮૦	—	—	કોલીઆ	૪૬૧	૨૧૫	૧૧૭૫	૬૧૫	૧૧૬
વિશ્રામપુરા	૫૬૧	૬૦૨	૬૬૬	૨૦૪	૧૫૩	કાપીઆ	—	—	૨૫૮૩	—	—
શાણપુર	૫૮૬	૩૭૦	૧૫૬	—	૧૬૨	મોહાવી	૩૦૧	૧૬૭	૪૨૦	૧૦૬	૪૨
સરસવણી	૧૧૬૫	૨૬૨	૧૩૨૨	૬૪૮	૧૬૬	કાસર	૧૨૨૫	૭૫૦	૪૫૨૧	૧૧૪૮	૩૧૦
શિહોર	૨૩૬	૨૫૨	૪૧૩	૧૧૫	૬૬	ખણુસોલ	૩૬૦	૪૮૬	૩૭૧	૧૧૪	૮૪
સાદ	૧૫૭	૧૩૮	૩૪૧	૧૫૦	૧૦૮	મંગાપુર	૧૭૭	૮૩	૩૬૧	૬૫	૫૪

ગાડામ*	૧૯૯૪	૧૨૮૪	૨૧૨૦	૧૪૦૪	૧૯૮	ભોરીઆ	૪૭૮	૧૩૨	૧૧૪૯	૪૫૭	૪૨
કુટેલી	૨૫૧	૭૨૭	૮૯૦	૩૦૧	૮૮	ભાડાદમ*	૧૧૦૮	૫૪૧	૧૧૮૮	૫૦૬	૧૦૪
ચાંચામ*	૨૧૧૧	૨૫૧૬	૩૪૮૮	૨૦૨૦	૬૨૦	ભાડેરબ	૪૩૮	૨૦૮	૪૨૪	૬૭	૧૦૭
ગાલાખોરડી	૧૬૦	૫૮	૬૮૩	૧૮૫	૨૬	બાટીએલ	૨૬૪	૧૭૧	૬૮૮	૬૭	૩૬
બોળમ	૫૦૫	૧૨૮	૬૫૨	૭૪૫	૬૯	ભાળેલ	૨૬૧	૧૫૦	૫૫૨	—	૫૦
ડોહમ*	૧૭૨૨	૧૦૯૦	૨૬૫૦	૮૨૩	૧૬૫	ભૂરાકોષ*	૧૦૧૫	૧૭૫	૧૦૫૩	૫૬૪	૪૯
ડોહમ*	૭૪૦	૩૬૦	૧૪૮૧	૪૩૦	૧૫૭	મધરાળ	૩૭૧	૬૫	૧૮૦૨	૪૬૮	૩૨
ડાલી	૨૯૯	૫૭	૩૦૩	૮૬	૧૯	મલાતબ*	૧૩૪૭	૪૭૦	૨૭૭૦	૨૦૭૨	૧૨૪
ત્રાંબોવાડ	૭૨૨	૭૮	૧૪૧૭	૩૬૯	૨૮	માણુબ*	૯૦૮	૬૬૫	૧૪૨૧	૫૬૭	૧૧૪
થલેડી	૩૧૫	૨૧૬	૭૦૦	૨૩૬	૧૯૨	માનપુરા	૪૩૪	૨૬૯	૭૭૨	૧૮૧	૬૦
દાંતાલી*	૫૩૨	૧૪૧	૧૧૦૬	૨૮૦	૪૬	માલાવાડા*	૫૨૦	૧૫૭	૧૦૨૮	૨૨૮	૬૬
દેવા*	૧૪૧૫	૫૦૫	૩૪૫૩	૮૬૦	૨૧૫	મેઘનપુર	૨૯૫	૩૮૦	૪૨૩	૧૯૬	૯૨
ધૈયપુરા	૩૧૬	૭૬	૫૪૦	૧૯૪	૫૬	મોગરી	૨૧૭૧	૧૩૭૨	૨૨૭૧	૮૬૬	૩૨૮
નવાગ્રામ*	૬૭૨	૯૬૫	૭૭૦	૨૯૮	૧૧૮	મોરડ	૪૧૨	૨૬૧	૧૨૫૫	૪૭૪	૧૬૦
પલાણા*	૨૩૯૯	૨૧૧૭	૨૫૫૨	૧૪૬૨	૨૪૨	રામપુર*	૪૪૩	૩૦૫	૧૨૨૨	૮૦૩	૯૬
પલોલમ	૮૭૮	૨૮૫	૧૦૯૯	૩૬૬	૧૦૫	રામોલ*	૨૩૫૪	૧૦૨૬	૨૧૦૬	૫૪૨	૧૦૪
પાડગોલ*	૬૧૦	૧૦૬	૧૬૬૨	૩૭૧	૪૮	રામોદડી	૨૭૭	૧૭૨	૩૫૬	૧૩૫	૬૨
પેટલી*	૪૬૧	૫૦૪	૧૪૭૩	૫૪૮	૧૦૪	રાવલી	૨૭૧	૩૧૧	૧૦૭૯	૧૫૦	૧૧૫
ખાકેરોલ*	૨૫૦૮	૩૪૭૬	૩૪૮૪	૧૦૫૪	૫૮૨	રણ	૪૬૧	૪૬૦	૧૪૫૬	૬૨૫	૧૧૫
ખામણોલી	૩૫૮	૧૩૯	૧૮૬૩	—	૩૬	રણ	૩૮૮	૧૩૪	૧૪૩૩	૬૧૦	૯૩
ખાંટવા	૩૦૪	૩૦૩	૩૭૮	૬૮	૧૦૩	લીંખાલી	૨૨૩	૧૮૬	૩૪૭	૨૫૮	૧૧૩
ખાંધણી*	૨૨૪૨	૧૨૩૪	૩૧૫૩	૭૮૯	૧૫૩	વટાવ*	૫૦૪	૨૨૮	૮૧૧	૨૨૩	૪૯
ખાલીન્ટા	૨૮૧	૧૪૩	૯૪૭	૧૪૨	૪૭	વિગ્રામપુરા	૭૨૬	૭૧૨	૮૦૮	૨૬૨	૯૦

વિરલ	૪૩૫	૧૫૬	૬૫૦	૪૫૩	૭૬	બેગીકુવા*	૫૩૦	૧૫૨	૬૭૨	૪૭૪	૬૭
વિશ્વનાલી	૧૭૩	૫૮૫	૭૫૨	૨૫૬	૧૬૪	આરોળા*	૨૪૮૯	૧૮૫૯	૨૮૮૬	૧૫૪૫	૩૬૫
સંભવા	૯૬૧	૨૬૫	૧૩૮૪	૧૨૨૨	૨૧૦	દીબા	૩૮૭	૩૫૬	૧૦૦૫	૨૧૪	૧૧૦
સાંસેળ	૧૬૦	૧૩૬	૩૭૪	૬૯	૬૦	પીપળા*	૫૨૭	૩૦૦	૧૧૫૩	૪૫૩	૨૧૦
સેખડી	૫૪૦	૬૫૯	૨૯૫	૧૮૨	૯૮	પીપળા	૬૪૨	૧૯૮૧	૧૫૩૦	—	૨૫૮
સિદ્ધોલ*	૧૧૪૪	૧૩૬૫	૨૨૪૧	૧૦૩૨	૨૧૧	શીખાવ	૫૦૬	૧૪૧	૧૬૯૭	૫૪૭	૮૫
સીમરડા*	૬૧૨	૯૨	૧૧૫૪	૪૧૦	૩૯	બામણગામ*	૩૦૧૪	૮૬૦	૩૨૯૫	૧૪૭૬	૧૩૦
સીસવડ	૩૫૫	૯૭	૫૦૧	૫૯	૧૨	ભુવેલ*	૫૫૫	૨૬૬	૯૮૬	૪૪૦	૬૧
સુંદરથા*	૪૩૫	૪૪૩	૧૮૫૦	૭૦૭	૨૧૪	રણોલી*	૨૭૩૯	૧૩૨૨	૮૧૬	૫૨૦	૧૪૪
સુંદરા*	૬૬૫	૧૫૨	૭૬૭	૧૩૯	૭૪	રહેલ*	૩૩૮૮	૧૫૩૮	૧૪૫૪	૫૮૬	૩૩૫
કુલ	૪૪૫૩૨	૩૩૯૩૪	૧૯૩૭૮	૨૯૩૭૮	૭૨૧૭	લામપુરા	૨૩૫	૨૫૦	૪૭૧	૧૬૦	૮૮
						વટાદરા*	૬૪૩	૧૪૪	૩૦૨૦	૨૨૯૩	૬૪

ભાદરવ પેટામહાલ (કુલ પ્રતિકાલપ ૨૭)

કણુનટ*	૫૧૨	૨૫૯	૭૬૭	૩૮૩	૭૩	વાસણા*	૫૦૬	૧૨૦	૯૯૫	૬૨૩	૭૬
કાણીસા*	૧૨૭૯	૨૭૫	૧૧૧૮	૨૮૪	૧૦૪	શિરવા*	૨૩૪૫	૨૫૦૮	૨૮૮૭	૧૬૦૬	૪૬૮
કિંબોડ	૬૯૨	૫૯૮	૧૮૮૧	૮૧૨	૧૫૬	સુંદરથા*	૭૮૫	૫૫	૧૮૭૯	૬૦૨	૪૦
કોસિદ્રા*	૫૮૬	૫૨૪	૧૪૨૫	૪૨૪	૧૩૯	શેરડી(મોટી)	૧૯૭	૧૫૪	૯૩૨	૨૫૫	૬૭
ગંબીરા*	૨૮૩૨	૧૦૦૧	૨૭૫૫		૧૬૩	કુલ	૩૨૭૫	૧૭૩૪૫	૪૨૫૧૩	૧૬૨૫૪	૪૯૩૪
ચમારા	૪૭૩	૧૨૫	૧૪૧૦	૪૧૩	૯૩						

ચુવા	૩૪૯	૧૯૩	૧૧૦૦	૫૨૭	૬૮	વટાદરા મહાલ (કુલ પ્રતિકાલપ ૭૧)					
બલસણ*	૫૬૬	૩૩૦	૧૯૩૯	૧૦૮૭	૧૪૧	અણખી	૩૭૦	૮૪	૫૪૬	૬૦	૬૨
બલુપ*	૧૩૩૮	૭૦૩	૧૫૦૮	૬૯૦	૨૪૫	અટલાદરા	૨૭૩	૩૧૫	૯૧૨	૩૬૧	૪૬
બલોન	૭૬૧	૨૩૧	૧૪૨૨	૬૪૯	૧૪૪	અદલાદપુરા	૧૭૮	૯૮	૪૬૫	૨૧૮	૫૪

અકોટા	૨૧૦	૩૮૩	૪૮૩	૧૩૮	૧૦૭	તાંદળાળ	૨૦૧	૩૦૩	૧૦૪	૧૧૬	૭૪
આસોજા	૧૩૧૪	૧૫૫	૧૫૦૩	૩૪૩	૧૧૫	દરારથા	૯૮૭	૫૬૩	૧૭૮૦	૯૬૯	૧૦૪
આમલીઆ	૧૩૬	૨૭૫	૬૦૨	૧૯૭	૧૦૬	દામાપુરા	૨૮૬	૨૦૧	૪૪૮	૯૬	૫૮
આગેડ	૯૧૨	૩૬૮	૫૭૫	૧૯૮	૯૧	દુમાડ	૫૧૬	૬૨૭	૮૨૩	૪૫૦	૨૪૭
અકોટીઆ	૬૪૭	૧૬૩	૯૩૯	૨૭૨	૫૨	ધનોરા	૧૩૩	૩૩૦	૪૦૯	૧૨૧	૯૦
બટાલા	૨૬૪૪	૨૪૯૮	૧૫૫૨	૬૦૩	૧૭૩	ધનિયાવી	૧૬૬	૪૫	૭૬૨	૨૫૨	૬૬
ભરેરા	૪૫૯	૪૪૬	૧૦૧૬	૪૧૪	૮૩	નિગમપુરા	—	—	૧૨૭૩	—	—
કરવીઆ	૪૧૫	૧૧૮	૧૨૩૨	૭૬૩	૧૦૮	પદમલા	૭૦૧	૩૦૦	૧૨૬૩	૬૨૭	૧૦૫
કરાલી	૨૨૬	૨૬૬	૪૭૨	૧૨૨	૪૯	પાતળવેણી	૩૦૧	૨૪૩	૩૬૫	૧૦૫	૬૦
કરોડીઆ	૨૩૬	૧૫૫	૬૯૪	૧૫૯	૧૫૮	પોર	૮૪૪	૫૭૬	૧૧૫૪	૬૪૦	૧૧૯
કલાલી	૫૬૨	૫૦૪	૬૪૨	૧૯૬	૧૭૭	શાજલપુર (પોર)	૧૪૦	૫૫	૨૫૮	૫૫	૩૦
કેશનપુર	૨૯૯	૩૨૮	૫૩૫	૭૬	૯૫	બાજવા	૧૭૩	૧૧૯	૭૦૦	૫૩૨	૪૫
કાશીપુરા	૫૪૯	૩૧૩	૬૦૪	૩૦૦	૬૬	શાજલપુર (સાંકરદા)	૧૮૨	૨૧૦	૪૩૫	૨૨૭	૧૪૦
કાયલી*	૭૯૭	૩૫૬	૩૪૧૬	૨૨૯૦	૩૦૫	બીલ*	૨૨૫૫	૨૦૧૪	૧૩૨૧	૫૬૪	૨૮૭
ખાનપુર	૨૯૯	૨૫૪	૩૦૯	૧૫૫	૭૨	બાયલી*	૧૨૭૪	૯૨૭	૨૧૨૨	૬૯૦	૨૬૪
ગોકળપુરા	૩૩૮	૮૩	૩૧૦	૧૦૫	૩૮	મકરપુરા*	૭૪૫	૫૬૦	૧૫૮૩	૭૬૪	૧૫૦
ગોત્રી	૭૩૦	૫૬૬	૧૪૦૭	૪૮૮	૧૪૩	મહાપુરા	૨૩૯	૯૨	૪૪૪	૧૨૭	૪૭
ગોરવા	૮૨૯	૧૬૮	૧૨૮૮	૬૮૬	૫૫	માણેળ	૪૪૫	૬૨૮	૪૦૩	૧૫૩	૧૧૨
ચાપડ	૪૮૫	૫૮૧	૮૫૨	૨૩૬	૧૦૨	માજલપુર*	૩૧૫	૧૫૨	૧૯૯૭	૩૬૬	૪૩
છાણી*	૪૬૯૨	૫૪૫૩	૪૬૪૮	૩૬૦૦	૬૯૨	મેલકુદા	૩૭૫	૧૧૫	૮૦૮	૩૧૬	૪૬
બાજવા *	૧૫૫	૨૦૪	૬૨૦	૨૮૫	૫૨	રાયપુરા	૨૩૧	૧૪૦	૧૨૯૦	૫૪૫	૬૭
તતારપુર	૩૧૭	૩૪૮	૪૦૫	૯૬	૧૨૦	રણોલી*	૧૩૧૭	૧૧૩૦	૧૮૩૪	૯૦૪	૨૧૫
તરસાળી	૧૦૪૫	૩૪૫	૧૧૮૯	૭૫૦	૧૬૨	લાલજીપુરા	૨૨૧	૧૨૯	૮૮૦	૨૩૬	૧૧૯

રવાદા	૭૨૪	૧૧૪	૮૯૧	૨૭૬	૫૮	વાચોડીઆ મહાલ (કુલ પુસ્તકાગ્રય ૨૩)					
વડદલા	૩૧૦	૨૪૧	૫૮૭	૨૬૯	૫૩	આસોજ	૨૨૯	૧૩૦	૩૮૩	૬૩	૫૭
વડસર	૨૫૯	૨૮૦	૯૪૨	૧૬૦	૯૫	કરમાલીઆ-પુરા	૬૫૩	૧૭૫	૭૯૪	૧૭૮	૩૯
વડસાલા	૬૯૭	૨૨૬	૪૬૩	૧૧૪	૬૩	કામરોલખ	૬૦૯	૧૪૦	૪૧૪	૧૪૩	૧૦૨
વરણામાખ*	૬૨૮૧	૩૦૯૦	૨૬૪૯	૮૦૦	૨૭૦	કાશીપુરા	૨૨૧	૨૦૩	૪૩૪	૧૫૮	૧૦૪
વિરોદ	૧૮૪	૧૮૨	૭૬૨	૧૭૭	૫૩૦	કોટંગી	૩૨૬	૩૩૬	૮૮૫	—	૧૨૦
વેમાલી	૨૫૮	૩૬૫	૪૮૯	૧૧૦	૧૦૮	ખેરવાડીખ	૬૩૫	૨૬૧	૭૮૫	૨૨૮	૭૧
વાસણાકોત-રીઆ	૫૧૮	૬૪૭	૧૩૬૮	૫૭૮	૧૪૭	ખંધા	૩૩૯	૧૫૭	૩૮૭	૧૮૬	૮૫
સમા	૨૪૫	૨૪૮	૩૬૨	૨૪૦	૯૫	ગળદરા	૩૬૭	૧૨૬	૭૮૨	૧૬૫	૮૧
સમસાળાદ	૨૯૬	૩૭૧	૪૩૭	૧૦૯	૧૧૫	ગણેશપુરા	૪૦૫	૨૨૬	૩૮૬	૧૨૫	૯૫
સમસપુરા	૧૧૪૩	૩૦૦	૧૩૦૭	૫૦૪	૧૨૪	ગુમલપુર	૧૪૭	૫૦	૩૭૧	૬૯	૨૫
સમીઆલા	૩૭૪	૫૭૪	૮૬૨	૪૦૪	૧૪૨	ગુતાલ	૩૦૮	૨૧૮	૧૦૦૨	૩૭૨	૧૦૧
સરારખ	૧૧૪૩	૩૦૦	૧૩૦૭	૫૦૦	૧૨૪	જરોદખ*	૧૪૦૩	૨૦૧૫	૧૯૯૦	૧૨૭૮	૨૬૨
સલાડખ	૫૮૫	૧૮૫	૧૦૫૨	૪૪૭	૬૩	કાંડીઆપુરાખ	—	—	૨૭૭	—	—
સીસવા	૩૦૨	૮૩	૮૯૮	૩૨૫	૨૮	પાંપળીઆ	૨૮૧	૧૫૬	૬૮૦	૨૬૯	૧૧૨
સુંદરપુરા	૩૩૭	૨૬૦	૩૮૨	૧૬૨	૧૮૨	બણીઆરા	૨૪૦	૧૧૪	૬૫૭	૨૦૦	૭૪
સેરખી	૨૭૫	૨૫૬	૧૯૫૯	૨૦૩	૬૧	મોડોધરખ	૯૧૫	૫૮૭	૮૭૮	૪૭૫	૮૭
સેવાસીખ*	૧૦૩૨	૬૧૬	૧૫૬૦	૧૦૪૫	૨૦૨	રવામ	૧૦૭૩	૧૪૪૫	૯૮૧	૨૩૬	૧૭૬
સોખડાખ*	૧૬૭૦	૪૪૨	૨૪૧૨	—	૨૦૩	બીમડા	૨૬૧	૨૮૦	૮૧૮	૮૧	૧૫૬
સેવદવાસણા	૩૧૮	૧૫૫	૭૮૭	૬૪૫	૭૬	ભીમોરા	૩૬૨	૮૦	૫૩૨	૨૨૦	૩૧
સાંકરદા	૪૫૩	૨૨૫	૨૩૪૧	૧૧૭૪	૯૫	ચંદરપુરા	૨૫૫	૬૨	૨૭૪	૧૫૦	૩૫
દરણીખ	૩૮૭	૧૨૫	૭૭૭	૪૧૭	૭૪						
કુલ	૪૨૩૮૧	૩૩૭૭૮	૬૬૪૧૮	૨૧૫૮૬	૭૫૮૮	રજુલાખાદ	૧૫૩૭	૯૬૫	૯૪૯	૧૪૨	૧૪૫
						સાંકરીઆ	૪૦૪	૭૪	૩૬૩	૩૫	૨૦

सांगाडोस	२६२	३४८	७३२	२१०	१०५	दिवेर	६६१	७५१	७०१	२७५	१६६
कुस	१०३६२	७१५६	१२४०१	३८३५	२१०६	पुनीआड	६०८	४२०	७३१	३५०	१५३
						श्रीगणीआ मोटा	७८८	६८८	१५६५	६५०	२०५
शिनोर मंडोस (कुस पुस्तकालय ४२)						अरकास	११८६	१२७१	१५२४	७८७	२२४
अन्नीसर	३२३	१६७	५२७	१३३	६३	आवणीआ	२२६	१८१	३७२	१३७	८३
अन्नाभल	१०४८	४६५	१४५०	४००	३५०	भीयली	३२५	१४५	७०२	४००	७२
अन्नाली	२८४	१३६	६७१	११५	४०	भेणडा	५७६	१३०	३२७	१२७	५०
आणुंटी	१२१६	१०६२	८०५	३६१	२२१	भालपुर	१६१	७८	४३७	३६२	२६
अनसोया	७७६	३००	१०८	१६	१८	भालसर	१३३०	१०१६	१२८६	६३०	२१६
उतराज	८४५	७०१	१२४६	६०२	२००	भांजरोण	२७५	१६७	१०२४	१६८	७२
कणुणेडा	४०७	१६६	६०६	१४३	८६	भांडवा	१७०	६५	८७०	२६६	६०
नाना कराणा	३७१	४३१	५४८	१५०	१२४	मिंडोण	४४२	२७५	१२४५	७६०	२१६
मोटा कराणा कुडस	१२५२ ६२१	४७८ ५६६	१२३५ १११३	६६० ५२७	१६३ १६६	मोतेया पल्लीआड	४८० २७६	३०८ १५४	७६८ ५०३	१२७ १५७	११६ ४८
छाणुमोर्	६३८	५४७	५८१	२८५	१३३	वरण	४६३	४७०	७६६	२५८	११८
जिजडा	६१६	३६३	१११५	३००	१५०	सिरोणा	३१६	२२०	६२२	३८४	८५
टीअरवा	६२५	४३१	१२२५	४१६	१३२	सतिसणु	५२३	२५५	६२५	२३७	७४
टीगोते	४१३	१६१	४४६	१५१	४५	साढली	१०६४	१४०६	२७३६	१०४६	२६६
तरवा	३४५	३४०	३४७	१२०	५१	सांधा सीमणी	२८८ ७६४	१८२ ८२४	३५० १०२२	११२ ७२५	६५ २१०
तेनतवा	११३२	१६०६	१४४८	१०२१	२२५	सुरासाभल सेगवा	६०७ ४०४	१४७ २८८	१०१६ ७०६	३८१ १६८	७६ ६३
तेरसा	१०१	२५	४१६	६४	१५	श्रीपुरानाना	३४६	२६३	३४८	२५६	६६
दाभनभर	३०१	१६६	३१२	१८६	३५						
दाभापुरी	४२१	६८	३३६	१०८	४८						
						कुस	२६१६	१८६८	३८५२	१५६७	५३२७

સાંખેડા મહાલ (કુલ પુસ્તકાલય ૪૫)						ક્રોડા	૩૦૨	૧૬૪	૩૫૫	૧૦૫	૬૩
અરીઠા	૧૬૪	૧૪૪	૩૪૪	૫૫	૩૫	કાફટ	૨૬૭	૪૧૫	૧૦૪૬	૭૦૦	૧૨૫
અલ્હાદપુર	૨૮૧	૧૬૬	૪૩૮	૧૨૭	૭૦	ખેડેલી	૧૩૫	૨૭૬	૧૦૬૧	૪૮૬	૬૧
કુસુખીઆ	૭૧૪	૪૮૫	૧૦૮૨	૩૭૦	૨૪૫	ભાટપુરX	૧૦૫૭	૮૮૮	૧૮૮૫	૧૧૫૦	૮૧૬
કાવીઠા	૫૬૩	૪૨૮	૭૫૮	૨૪૪	૧૦૦	માકણીX	૭૨૨	૪૭૨	૧૬૪૧	૫૭૦	૧૩૮
કોસિંદ્રાX*	૧૨૭૦	૧૩૮૮	૧૫૫૪	૫૭૨	૮૬૭	માલપુર	૩૫૨	૧૮૧	૩૫૬	૬૫	૫૬
ખુનવાડ	૩૩૩	૧૪૩	૮૮૦	૨૧૦	૧૨૬	માંગરોળ	૫૪૩	૩૩૪	૮૬૧	૧૩૧	૧૫૦
મરડા	૨૧૪	૩૧૮	૫૮૧	૧૪૧	૧૧૮	માણ	૩૮૭	૫૬૬	૭૧૧	૧૦૨	૧૩૩
મુંડીયા	—	—	૮૩૨	—	—	રાજનગર	૩૬૭	૧૦૬	૩૧૫	૫૬	૩૩
ગોલાગામડી	૧૬૮	૪૭૮	૩૭૦	૬૭	૪૪	રતનપુર } કમારગ	૧૭૭	૮૩	૫૭૫	૧૨૬	૨૨
ચંદાનગર	૩૭૬	૧૩૬	૨૭૮	૮૪	૬૪	લડોલ	૫૩૦	૩૧૪	૧૦૭૧	૩૬૩	૧૫૭
ચીખોદરા	૭૩૭	૨૪૦	—	—	૮૦	લાજરસ	૨૧૬	૧૮૬	૬૧૨	૧૩૦	૫૮
જાખ	૩૧૮	૪૦૨	૩૫૮	૬૪	૮૧	રાયપુર	૨૭૪	૧૧૨	૩૧૬	૧૨૧	૭૩
ટીખા	૩૨૩	૧૬૫	૩૬૧	—	૨૬	વડેલી	૪૬૫	૨૬૬	૬૨૭	૩૧૭	૧૬૭
ડોરમાલ	૩૫૬	૩૭૩	૩૭૪	૭૮	૪૦	વાધેયા	૧૪૦	૩૮	૩૭૫	૫૫	૨૭
તાંદલગ	૨૫૩	૧૨૬	૬૦૬	૨૬૪	૪૨	વાસણીX*	૬૫૨	૧૨૩૪	૧૬૬૬	૮૪૧	૨૫૦
નંદપુર	—	—	૧૮૭	—	—	સરગી	૨૩૨	૧૭૨	૨૮૭	૮૮	૪૬
પરવટા	૨૬૦	૧૩૫	૪૮૮	૭૬	૪૮	સરડીઆ	—	—	૨૮૨	—	—
પાટણા	૨૭૪	૧૪૬	૩૮૫	૨૧૫	૫૩	સુધાધોડા	૨૫૫	૭૬	૩૮૦	૧૮૧	૨૬
પાણેજ	૩૩૧	૩૦૦	૬૭૨	૨૧૪	૧૨૫	સોનગીર હરેશ્વર	૬૧૦ ૨૪૧	૬૫૦ ૪૬૭	૫૮૨ ૫૭૩	૩૬૦ ૧૧૫	૩૧૨ ૧૧૨
પીઠા	૨૮૫	૧૮૫	૩૨૫	૧૩૦	૬	હડિડા	૫૧૫	૩૫૨	૬૭૬	૨૪૩	૭૫
પતરા	૩૮૭	૮૫	૫૩૬	૧૮૧	૭૪						
પીપળસા	૨૭૫	૮૧	૭૦૪	૨૪૩	૫૨	કુલ	૧૭૨૪	૧૭૩૫	૨૮૩૬	૮૮૬	૫૪૫

સાવલી મહાલ (કુલ પ્રસ્તાવિત ૩૨)

અંગ્રેસર	૭૧૬	૫૫૧	૮૫૫	૪૦૦	૨૦૭	મુદલા	૫૪૮	૩૨૮	૬૩૨	૧૪૧	૯૭
ધંદાડ	૨૬૫	૨૬૧	૧૦૩૬	૧૮૦	૧૨૭	મુવાલ	૩૭૧	૩૮૫	૪૧૬	૧૪૯	૧૨૦
ખાખરીઆ	૭૩૦	૩૫૫	૭૨૫	૫૦૬	૮૮	મોટીભાડોલ	૨૬૮	૭૮	૪૦૨	૨૦૭	૩૫
ગરધીઆ	૩૦૮	૨૮૩	૭૧૪	૧૩૫	૧૦૫	રાણીઆ	૩૨૭	૨૦૪	૯૦૫	૪૦૦	૧૭૨
ગાંગડીઆ	૨૬૬	૨૦૩	૩૮૭	૧૧૧	૮૮	રાણીપુરા	૩૬૬	૧૮૦	૭૧૬	૧૪૫	૮૩
ગોહડા	૩૩૨	૭૦	૧૮૯૪	—	૩૨	લામડાપુરા	૨૦૬	૩૮૦	૩૨૫	૨૨૦	૯૨
કુંડાવઝ	૭૫૦	૨૮૫	૨૧૧૩	૧૦૯૨	૬૮	વરસડા	૩૫૯	૪૮૩	૫૬૨	૧૮૧	૧૩૦
ડેસર*	૧૧૬૩	૧૪૭૨	૨૨૭૦	—	૩૪૪	વહેસર	૧૮૦	૧૩૧	૬૫૨	૧૦૫	૧૨૧
તુળસીગામ	૩૫૧	૨૪૭	૩૬૬	૨૧૧	૮૦	વાલાવાવ	૨૫૭	૨૨૨	૩૦૦	૬૮	૭૬
ધનતેજ	૫૨૪	૧૪૫	૬૬૫	૩૪૫	૭૦	વેળપુર*	૬૭૭	૧૨૨૦	૧૪૨૩	૨૮૬	૧૬૦
ધર્મપુર	૩૬૨	૨૬૦	૨૫૦	૭૦	૬૫	સમલાયા રોડે	૧૮૭	૨૦૪	૮૭૬	૨૫૦	૭૧
નમીસરા	૧૮૫	૮૦	૪૨૪	૧૩૫	૬૭	સારદાપુર	૩૪૦	૨૫૦	૧૬૫	૪૬	૫૦
નાનીભાડોલ	૧૮૯	૨૫	૪૫૬	૨૧૯	૧૮	સાંઠાસાલ*	૧૧૧૨	૨૨૮	૨૨૮૮	૮૨૪	૩૭
પોષ્યા	૪૩૨	૮૬૩	૧૦૧૭	૩૯૯	૧૫૩	કુલ	૧૪૬૦૨	૧૦૪૭૬	૨૩૯૬૪	૭૨૮૭	૩૨૦૨
પીથોલ	૨૫૨	૧૦૬	૭૬૭	૨૬૬	૫૦		૧૪૬૦૨	૧૦૪૭૬	૨૩૯૬૪	૭૨૮૭	૩૨૦૨
બહુથા	૮૭	૧૪૭	૩૪૪	૧૪૪	૩૩		૩૦૨૪૪૨	૨૧૬૧૪૪	૪૭૨૨૬૫	૧૬૬૩૭૯	૫૮૪૮૯
બાકરોલ	૧૦૫૨	૨૩૦	૧૬૫૨	૨૫૩	૧૨૬		૩૦૨૪૪૨	૨૧૬૧૪૪	૪૭૨૨૬૫	૧૬૬૩૭૯	૫૮૪૮૯
મંજુસર*	૧૦૭૬	૭૩૫	૧૬૭૯	૭૪૭	૨૨૬						

* ગુજરાત વનોદ્યપુલ સોસાયટીમાં રજીસ્ટર થયું છે.

* સ્વતંત્ર મકાન છે.

વડોદરા

તા. ૨૬-૬-૪૨

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક
પ્રસ્તાવિત ખાતું

સૂચના નંબર. ૭ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

“નવગુજરાત” પત્રના બેટપુસ્તક માટેના ખર્ચાની રકમ બાબત

હાલમાં અસાધારણ છાપકામની સાધનસામગ્રીની મોંઘવારી તથા શુક પોસ્ટના પોસ્ટેજમાં થયેલા વધારાના લીધે “નવગુજરાત” નું વાર્ષિક (બેટ પુસ્તક) પ્રથમ માઈક તેમના ખર્ચે દરેક આદક પુસ્તકાલયને પોસ્ટ મારફત મોકલી આપવું પાલવે એમ ન હોવાથી સને ૧૯૪૩ ના જાન્યુઆરીથી શરૂ થતા વર્ષે માટે તથા સવિખ્ખમાં મુદ્દ દરમ્યાન જે પુસ્તકાલય તરફથી બેટ પુસ્તક મોકલવાના પોસ્ટેજ તથા પેઈઝ વગેરે ખર્ચ પેટે સજલતાના વાર્ષિક લવાજમના રૂ. ૩-૧૨-૦ હિપરાંત ચાર આના વધારાના પત્રના માલીકને મળે તેમજ બેટ પુસ્તક મોકલવામાં આવશે. અને જેમના તરફથી વધારાના ૦-૪-૦ નહિ મોકલ હોય તેમને માત્ર “નવગુજરાત” પત્ર મળશે: એવું પત્રના રા. મેનેજર તરફથી લખ આવેલું હોવાથી આ સૂચનાથી રાજ્યનાં તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓને જાણાવવામાં છે કે સન ૧૯૪૩ ના જાન્યુઆરીથી શરૂ થનારાં પત્ર માટે બેટ પુસ્તક સાથે લવા રૂ. ૪-૦-૦ ચાર મોકલી આપવા તજવીજ કરવી.

વડોદરા,
તા. ૨૧-૬-૪૨ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ-અધ્યક્ષ

સૂચના નં. ૮ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

શ્રી સયાલવિજય પત્રનું લવાજમ વધાર્યા બાબત

આથી રાજ્યનાં તમામ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોને જાણાવવામાં આવે છે કે આશુ લડાઈ તથા કાગળની બચાંકર મોંઘવારીથી નવા સને ૧૯૪૩ ના વર્સ માટે “શ્રી સયાલવિજય” પત્રનું લવાજમ જે રૂ. ૫-૧૪-૦ હાલ છે તે લાચારીથી રૂ. ૬-૦-૦ રૂપિયા ૭ કોડ પત્રના માલિક તરફથી આ તરફ લખાઈ આવ્યું છે. તેની સર્વ પુસ્તકાલયોએ નોંધ લેવા વિનંતિ છે.

વડોદરા,
તા. ૧-૧૦-૪૨ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ-અધ્યક્ષ

સૂચના નં. ૯ સન ૧૯૪૨-૪૩

; વિષય

પત્રો માટે ટપાલતુ સરનામું

અગારી તપાસણીમાં જણાવ્યું છે કે કેટલાક ગ્રામ પુસ્તકાલયો પોતાના પુસ્તકાલયનાં પત્રો માસિક મંગાવવા માટે પોતાના ગ્રામ સિવાય બીજા રથજનું નામ આપી મંગાવે છે. આ રીતે દૈનિક કે સાપ્તાહિક પત્રો અને માસિકોની માગણી વધી જાય છે, પણ તેથી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનો હેતુ સરતો નથી. અને બીજા ગ્રામથી ટપાલ ત્યાં જાય તેવી જાતની સગવડ સંરચાને કાઢી રીતે દિતાવહ થતી નથી; બલકે, વ્યક્તિઓ પોતાના માટે આ વ્યવસ્થા હોય છે. સમગ્ર આયદે જે તે પત્ર જે તે પુસ્તકાલય કે વાચનાલયના સ્થાનિક શિરનામે મોકલવા પ્રયત્ન થશે.

આ સાથે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તથા ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ આની તોંધ લેશે અને પોતાના રથજનાં વાગળી શિરનામાં પોતાના અંદાજોમાં જતાવશે, જેમનાં અંદાજોમાં ઇતર રથજનું નામ હશે ત્યાં ઘટતો ફેરફાર થશે. છતાં રહી જાય તો પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળે જે તે રથજના પુસ્તકાલય કે વાચનાલયનું સ્થાનિક શિરનામું મંગાવી તે પ્રમાણે પત્રોના સંપાદકોને શિરનામાં મોકલવા ગે. થી તજવીજ કરશે.

પડોદરા,
તા. ૨-૧૦-૪૨

ઉ. જી. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૦ સન ૧૯૪૩-૪૩

વિષય

નવીન પ્રૌઢ શિક્ષિતો માટે વાચનપોથીઓ તૈયાર કરનાના કામે

પાયાના શબ્દોત્તું ભંગોળ તૈયાર કરવા બાબત

ઉપરોક્ત વિષય સંબંધે જણાવવાનું કે, પડોદરા રાજ્યમાં આવતા પ્રૌઢ શિક્ષણના વર્ગો દ્વારા હવે કેટલાક નવીન શિક્ષિતો તૈયાર થયા છે. આ નવીન શિક્ષિતોને યોગ્ય વાચન મળે તે માટે, નવું સાહિત્ય તૈયાર કરવા સંબંધે યોગ્ય તજવીજ કરવા, મે. રા. રા. વિદ્યાધિકારી સાહેબ તરફથી અમારા પ્રમુખપણા નીચે એક સમિતિ નિમણેલી. સદર સમિતિએ, પોતાની બેઠકો દરમિયાન, આ પ્રકારનું સાહિત્ય તૈયાર કરવા સંબંધેની ચક્રવર્તીઓ અને તે અંગે કરવાની તજવીજો સંબંધે પૂરતો વિચાર કરી ઠરાવ્યું છે કે, પ્રથમ તો આપું સાહિત્ય તૈયાર કરવા માટે, પાયાનું શબ્દભંગોળ તૈયાર કરવું જોઈએ. આ કામ રા. મહાલ શાળા-ધિકારીઓ મારફત સાફ થઈ શકે તેમ છે, જેથી તે કાર્યમાં તેમની મદદ લેવા અને સમિતિએ દરખાસ્તી યોજના પ્રમાણે તેમને કામ સોંપવા બાબત મે. રા. રા. વિદ્યાધિકારી સાહેબ તરફથી મંજૂરી મળેલી છે. તે આધારે આપને નીચેની યોજના પ્રમાણે કાર્ય કરવાનું છે:

નવશિક્ષિતો માટે જે પુસ્તકો તૈયાર કરવામાં આવે તે માટે પ્રથમ સામાન્ય ભાષા ઉપયોગમાં લે છે એવા “પાયાના” શબ્દોત્તું ભંગોળ તૈયાર કરવું જોઈએ. અને તે કામ રા. મહાલ શાળાધિકારી સા. એ પોતાની દેખરેખ નીચે એક બે ઉત્તમપદ પાસ શિક્ષકોની મદદથી નીચે પ્રમાણે કરવું:

ગામડામાં જઈ ક્યા પ્રસંગોની નોંધ લેવી તેની યોજના તેમણે ઘડી લેવી. આ પ્રસંગોમાં દાખલા તરીકે, રેલવે સ્ટેશન, માતા-મહાદેવનાં મંદિરો, બજનકીર્તન, રાતના એકથીજના આંખણમાં એકઠાં થતાં ટોળાંનાં ટહેલ-ટપ્પાં, સામાજિક પ્રસંગો જેવાં કે લગ્ન, મરણ, ધાર્મિક ક્રિયાઓ અને ગરબા, કુવા તળાવ પર સ્ત્રીઓની વાતચીત, ખેતીના કામે લાગેલા મજૂરો કે ખેતી કરનાર લોકોની વાતો વગેરે વગેરે.

ઉપરના પ્રસંગો પૈકી ગમે તે એક પ્રસંગ યોગ્ય તે વખતે એ પાંચ આંખણ લોકોના સમૂહમાં શું વાતચીત થાય છે તે જોવી. કારણ, શોડું બણેલાઓ કે નવીન પ્રૌઢો અને અંગણ લોકોની બાષામાં ઘણો ફેર નથી એ નિર્વિવાદ છે.

આ માટે જુદા જુદા સમય પણ ઉપયોગમાં લેવા પડશે. કોઈ જગાએ તમે સવાર-સાંજ આવું ટોળું જોઈ શકશો. કેટલાક ખેતરમાં જતા કે કામ કરતા પણ તમને મળશે. સાંજના પોતાના કળિયાની બેઠકે પણ કેટલાક વાતો કરતા તમને મળી આવશે. આ સિવાય સામાજિક કે ધાર્મિક પ્રસંગોએ પણ એકઠો થયેલો જનસમાજ તમને જોવાને મળી આવશે.

આમ જુદા જુદા સમયે અને પ્રસંગોએ, તમે આ લોકોમાં થતી વાતચીત તેમની જ ભાષાતી ભાષામાં તે જ વખતે અને તેટલી ઝડપથી નોંધી લો. આ નોંધમાં બધાં જ વાક્યો આવશ્યક નોંધજો, એવો અમારો આગ્રહ નથી. કેટલાક શબ્દો રહી પણ જાય એ સ્વાભાવિક છે. લોકોની વાતો સાંભળવાનું અને તેની નોંધ લેવાનું કામ બહુ કાળજીથી કરવાનું છે અને તે માટે નીચેની આખતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી:

૧. લોકોને તમારા કાર્ય સાથે કંઈ સંબંધ નથી એવા પ્રકારનું વર્તન, વાતો સાંભળતી વખતે રાખવું. મતભ્રમ કે તેઓ તરફ તમે કોઈ બીજી નજરથી જોતા નથી, એવી જાતની બાવના તેમના મન ઉપર પેદા થવા ન પામે તેમ વર્તવું.
૨. તમારા વ્યક્તિત્વની અસર અને તેટલી ઓછી કરી નાખવી.
૩. અને તો થોડા દૂર તમે તમારા શિક્ષક સાથે જાણે કોઈ બીજી જ વાત કરો છો. એવો દેખાવ રાખવો, જેથી વાતો કરનારા લોકો ચરમાર્ધ જાય નહિ અને સ્વાભાવિકપણે પોતાની વાતો જોમ કરતા હોય તેમ કંઈ જાય.

ઉપર પ્રમાણેની યોજના પ્રમાણે નિદાન દગ મિનિટ સુધી તમે જ તો સાંભળો. કદાચ તમારે આ માટે વધારે સમય લેવો પડશે; પરંતુ વાતચીત તો દશ મિનિટ નેટલી જ એકી વખતે નોંધવી.

આવા દશ પ્રસંગોની નોંધો તૈયાર કરવી.

ઉપર પ્રમાણે થયેલી નોંધ તમારે પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક તરફ મોકલી આપવી.

આ નોંધ તૈયાર કરવા માટે ઑક્ટોગરથી ત્રણ માસની મુદત આપનામાં આવે છે. એટલે તમામ મહાલ શાળાધિકારી સા.એ પોતાની નોંધો ડિસેમ્બર ૧૯૪૨ આખર સુધીમાં અથવા મોકલી આપવા તજવીજ કરવાની છે. આશા છે કે, રા. મહાલ શાળાધિકારી સા. આ કાર્ય ઉપાડી સર્વ નોંધો વેળાસર અમારા તરફ મોકલી આપશે.

સદરૂ સૂચના "પુસ્તકાલય" માસિકમાં છાપવાથી પ્રૌઢ શિક્ષણના કાર્યમાં રસ લેતા તમામ શિક્ષકોને મદદરૂપ થશે અને તેથી રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબને તેમના કાર્યમાં સરળતા મળશે. કોઈ સેવાભાવી શિક્ષક પોતાના પ્રયોગો અને નોંધો મોકલશે તે આવકારવામાં આવશે.

ઉ. મો. પટેલ

કચં દિ. વાકનોત

વ્યવસ્થાપક, પુસ્તકાલય ખાતું

અ.નં.	વર્ગ	પુસ્તકનું નામ	પ્રકાશક વા દત્તો	કિંમત
૧	ટ	દાંપત્ય ગીતા	આત્માર્ષ જગિન્નરામ વલ્લેશંકર	૦-૪-૦
૨	ક	પ્રવૃત્તો આદિય	"	૦-૬-૦
૩	ક	કવન-વિશાસ	"	૦-૭-૦
૪	ક	અખંડ દર્શન	"	૦-૧-૦
૫	ક	આર્ષદર્પિ	"	૦-૬-૦
૬	પ	ઉદ્દેશોધન	"	૦-૮-૦
૭	ક	યોગામૃત ભા. ૧ ભો નિષ્કામ ચતુર્થયોગ	"	૦-૮-૦
૮	ક	યોગામૃત ભા. ૨ ભો નિષ્કામ સત્ત્વાચર્યોગ	"	૦-૮-૦
૯	ક	યોગામૃત ભા. ૩ ભો મુપ્રદાન વિદ્યાનયોગ	"	૦-૧૦-૦
૧૦	ક	યોગામૃત ભા. ૪ ભો અભેદયોગ	"	૦-૬-૦
૧૧	ક	પરમાત્મદર્શન ભા. ૧ પ્રમુખ-આત્મ્ય	"	૦-૮-૦
૧૨	ક	પરમાત્મદર્શન ભા. ૨ ચિકિત્સા ભાગ	"	૦-૧૧-૦

મોક્ષમાર્ગના જિજ્ઞાસુઓ માટે અતિઉપયોગી જ્ઞાન અને ભક્તિરસથી ભરપૂર

ભજનોનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

ગુજરાત અને ઠાકીઆવાઠમાં જાણીતા અને માનીતા શ્રી નિરાંત મહારાજ કે જેઓએ સંસ્કૃત ભાષાથી અસાત એવા પ્રાકૃત મુમુક્ષુઓ માટે સરળ લોકભાષામાં જ્ઞાનની ગંગા વહાવી છે એ શ્રી નિરાંત મહારાજનાં ભજનોનો સંગ્રહ આજેજ ખરીદો.

શ્રી નિરાંત કાવ્ય મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

શ્રી નિરાંત મહારાજે, વહાવેલી જ્ઞાનગંગાના પ્રવાહને સુરક્ષિત જાળવી રાખનાર મહારાજશ્રીના શિષ્યો અને અનુશિષ્યોનાં જ્ઞાન અને ભક્તિયુક્ત અપ્રસિદ્ધ ભજનોના સંગ્રહનું તૃતીય તાજું જ પ્રકાશન.

શ્રી ગુરુમુખવાણી કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

વેદાન્તના વિષયોને સ્ત્રીઓ પણ સારી રીતે સમજી શકે એવી રીતે પદરચનામાં રમૂ કરતું પુસ્તક

શ્રી દિવ્ય ગિરામૃત કિંમત રૂ. ૧-૦-૦ ઘડાઉલી કિં. રૂ. ૦-૧૨-૦

ગુરુભક્તિની હિમાયત કરતું પદ્યાત્મક પુસ્તક

શ્રી ગોપાલ કાવ્ય કિંમત રૂ. ૧-૪-૦

ગુરુભક્તિ વડે યતા લાભોનું વિવરણ કરતી સ્વાતંત્ર્યયુક્ત ભજનોની
'શ્રી ગોપાલ કાવ્ય'ના અનુસંધાનરૂપ પુસ્તિકા

શ્રી ભક્તિરસામૃત કિંમત રૂ. ૦-૬-૦

વા. ક. :- ગોપાલકાવ્ય પુસ્તક ખરીદનારને 'શ્રી ભક્તિરસામૃત' પુસ્તિકા ભેટ આપવામાં આવશે.

લખો:- પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા વડોદરા

શ્રીરાક્તિ ગ્રંથમાખાનાં પુસ્તકો

સર ૧ ભો:-વધ્યા ં, કાકી ં, કાયદામાં ઓતું રયાન ં, અધોગતી ં, શુદ્ધવ્યવસ્થાની.
વાતો ં, ખાંધણી ં, અલિદાન ં, અવાટવી ં, આ ં, જયાના પતો ં.
આખો સેટ રૂ. ૨૦૦ ને બદલે રૂ. ૨૦૦

સર ૨ ભો:-પતિની પસંદગી ં, લીલીની આત્મકથા ં, ફાઇ ં, પારસી વાનીઓ ં,
વિધવા ં, કોને પરણું? ૧૧, સુધકતા ને સુંદરતા ં, હારય કુવારો ં,
શૂનના બડકા ૧૧, વિષદશ ૧૧.
આખો સેટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સર ૩ ભો:-હારય કલાપ ૧૧, દેવી ચૌધરાણી ૧૧, વીર રાજા ૧૧, હારય ઝરણા ૧૧, "જતા
મ્હા મૂકજો" ૧૧, રાસરજની ૧૧, જીવન પલટો ં, સુખી ઘર ં, અંજલિ
ગ્રંથાલુ ં, ચોરોસીતું ચક્રર ં.
આખો સેટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સર ૪ ભો:-રઝિયા બેગમ ં, શુદ્ધવિવેક અને ખીજ વાતો ં, સંખીના પત્રો ં, રટવું
શાસ્ત્ર ં, શ્રીહર્ય ં, માતૃપ્રેમ અને ખીજ વાતો ં, પારસી લગ્નગીતો અને
ગરબા ં, દામ્પત્ય જીવન ૨૧, વહેમી પતિ ં, આરોગ્ય અને સુખ ં.
આખો સેટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

સર ૫ ભો:-સામાજિક વાતો ં, રમુજ વાતો ં, લક્ષી બાબી ં, પતિ પ્રશ્ન છે ં
ખાંદગી અને માવજત ં, વાતવું વતેસરં ં, ઘરેણીનો શોખ ં, પારસી
સતીઓ ં, એકાદશી ં, રાણકેલી ં.
આખો સેટ રૂ. ૨૦૦ ને બદલે રૂ. ૨૦૦

સર ૬ ભો:-શિવાજીની બા ં, સામુની શિખામણુ ં, કાયદાનું અગ્નિ ં, નામ
વગરની નવલકથા ૧૧, નારીબિપક ં, આસિક ધર્મ ં, તવા સાધિયા ં
વીર તારા (બે ભાગ) ૨૧, ગોરમાનાં ગીતો ં.
આખો સેટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

સર ૭ ભો:-મેડમ કેમીડા ં, સામાજિક વાતો ભાગ-૨ ં, શુભિચલ શુદ્ધિ ં,
શ્રીરાત્ન ં, દક્ષિણી રાંધણિકા ં, સતી જસમા ં, ચંસાર
દર્શન ં, જીમિમાતા આનંદગદ ૧૧, જાળવિધવા ં, સાચો સંદેહ ૧૧.
આખો સેટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

સર ૮ ભો:-વેપડા અથવા એક પર ખીજ ં, મુકન્યા ં, વીરાંગના નીલાહેલી ં,
મસનન્દિની ં, પ્રતિભાનો સ્વર્ણવર ૧૧, વિમાની ગીતાખાંડ ં.
(દરેકનું ચોરસેજ અલગ સમજવું)

દેશબંધુ-શ્રી રાક્તિ કાર્યાલય, કે જા પી ૬, સુરત.

બાળકો માટે જિજ્ઞાસાપ્રેરક અને પ્રાણુવાન સાહિત્ય

બાલ જગત

(બાળકોનું માસિક)

તંત્રીઓ :

મન્દુલાલ હ. કોઠારી

કીરતન લટકારી

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા ત્રણ

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર

૨૬૦, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

તમારાં બાળકોને ગમી જાય તેવું સાહિત્ય

બાલસાક્ષિત્ર ગ્રંથમાળા શિરીષ ગ્રંથમાળા

બારથી સોળ વરસના બાળકોઓને
માટે પ્રાણુવાન તથા જિજ્ઞાસાપ્રેરક
બાલસાહિત્ય, હોટ પુસ્તક સહિત
પુસ્તકો સાત

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા બે.

છ થી દસ વર્ષના બાળકો માટે
જ્ઞાન સાથે ગમ્મત વ્યાપે તેવું રસીકું
મુંદર અને સચિત્ર બાલસાહિત્ય,
હોટ પુસ્તક સહિત પુસ્તકો છ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા એક.

વધુ વિગત માટે લખો—

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર, ૨૬૦ ગાંધીરોડ,
અમદાવાદ

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો અને હાઇસ્કૂલો માટે
મંજૂર થયેલું રમાણીક આરાલનાળાનું પ્રાણુવાન પ્રકાશન

પ્રતીક્ષા

વડોદરા રાજ્યના પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરે જેની ત્રીસ નકલો ઉત્તેજનાથે ખરીદી છે તે અગેય અને સુગેય કાવ્યો, ભિર્મિંગીતો ને સૌનેટોથી સમૃદ્ધ કાવ્યસંગ્રહ—

કવિઓ ઉમાશંકર બોધીના પ્રવેશક તથા ટિપ્પણ સહિત, કનુ દેસાઇ ચિત્રિત અત્યંત મનોહર મુખચિત્ર, કુમાર પ્રિન્ટરીની આકર્ષક છપાઈ, ભિંયા એન્ટીક કાગળ, ૧૫૨ પૃષ્ઠ, છતાં મૂલ્ય રૂપીઆ દોઢ, ત્રણ મંગાવતાં પોસ્ટેજ માફ.

ચોકસી બ્રધર્સ, બાલા હનુમાન, અમદાવાદ

વ્યાયામ જ્ઞાનકોષ

ખંડ ૧ લો.

સંપાદક : શ્રી. સરદાર દત્તાત્રય ચિંતામણી સુલુમહાર, બી. એ. એલ. એલ. બી.

ગુજરાતી ભાષાના વ્યાયામસાહિત્યમાં આજસુધી આવું એક પણ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થયું નથી. જ્યાં માસિકો, વર્તમાનપત્રો અને સાક્ષરોએ આ પુસ્તકને પુસ્તકાલયોમાં તેને ખાસ સ્થાન આપવા માટે લલમણ કરેલી છે આ પ્રથમ ખંડમાં વ્યાયામનો ઇતિહાસ આપીને બાળકો માટે દેશી-વિદેશી રમતો વિગતવાર દર્શાવેલ તથા અનેકવિધ ચિત્રો સાથે આપેલો છે.

અંચાલ બંધુઓ, તમારા બહેનમાં આ પુસ્તકને કાલમનું સ્થાન જરૂર આપો. પુસ્તકાલય ખાતાના એ. ઉપરી અધિકારી સુચના નં. ૩ તથા ૧૦ થી આ પુસ્તકો માટે ખાસ ચસંદ કરી મળજીત લાલમણ કરેલી છે તે અનુસાર દરેક પુસ્તકાલયને રૂ. ૫ થી આપવાની સવક કરેલી છે. ટપાલખર્ચના બાર આના જુદા પડે છે. પણ પુસ્તકાલય મંડળની માફત મંગાવનારને તે ખર્ચમાં પણ બચત થશે.

મરાઠી ભાષામાં છ ખંડ પ્રગટ થયા છે અને હજી ચાર પ્રગટ થવાના છે. તે જ ધોરણે ગુજરાતી ભાષામાં પણ વર્ષે વર્ષે અઢેક ખંડ બહાર પડવાના છે. આ ખંડોમાં દેશી-વિદેશી કસરતો તથા મહેનતો, ધનુર્વેદ, મલ્લવિદ્યાયાત્ર, કસ્તી, સૂર્યનમસ્કાર, સ્વાસ્થ્યવિચાર વગેરે અનેક ઉપયોગી વિષયો આપશે.

વ્યાયામ માસિકનાં આદકને રૂ. ૫૦. દરેક ખંડના અગાધથી આદક યનારને રૂ. ૬ અને પ્રથમ આદકને રૂ. ૭ થી આપવામાં આવે છે. ટપાલખર્ચ આ ઉપરાંત બાર આના પડે છે.

દરેક પુસ્તકાલયમાં, સંસ્થામાં તથા ઘરમાં પણ આ પુસ્તક ખાસ રાખવા યોગ્ય છે. માટે ચાલુ બહેનમાં જ આ પુસ્તકનો સમાસ કરી મોકલી આપો.

વ્યાયામ કાર્યાલય, રાવપુરા : વડોદરા

તૈયાર છે !

— ખરીદ કરો —

તૈયાર છે !

વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી

(રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ, કચેરીઓ અને પંચાયતોએ ખરીદ કરવા મંજૂર થયેલું)

નેક નામદાર દીવાન સાહેબના આમુખ સાથે રાજ્યમાં પહેલવહેલું તમામ પ્રકારની માહિતીય બરપૂર એકું આ મોટું સચિત્ર પુસ્તક બહાર પડેલું છે. તેમાં રાજકર્તાઓ, રાજ્યપટના-શરણાર તમામ ખાતાઓની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ, રાજ્યના નાના મોટા વેપારીઓ, વેપાર-રાજ્યવાસી, લોકચત્ર, પ્રાંતમાંથી માંડી ગામડાંઓની નજીવ નેવી દર્શાવત, રાજ્યની અનેક સંસ્થાઓ, મંદિરો અને સ્થળોના પરિચય, પ્રાચીન અને હાલના રાજકુટુંબના ફોટાઓ ઉપરાંત બીજા અનેક વિગતો, પોસ્ટ, રેલવે, કાયદા-નિર્ણયોની સમજ, ખંડણી, રાજ્યો અને બીજી વિવિધ પ્રકારની ઉપયોગી માહિતી તેમાં આપેલી છે. વડોદરા રાજ્યનો ખરેખર ચિતાર એા ડિરેક્ટરી આપી શકે છે.

વડોદરા રાજ્યના આ સર્વચાહી લોકમિયાની ઉપયોગિતા માટે રાજ્યની તમામ કચેરીઓ, લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોએ તે ખરીદ કરવા રાજ્ય તરફથી થોડા કુકો યોજાયા છે. દરેક બકિ, વેપારી કે ગમે તે સંસ્થાને તે એક અતિ ઉપયોગી (Ready Reference તરીકે) સાધન છે. આ ડીરેક્ટરી ખરીદ કરેા અને તેમાંથી અવલોક્ય લાભ લેવેલા. આટલો ઉપયોગી ને મોટો જગાર સચિત્ર પાકા પડાનો કંઈ હોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ છે.

—લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોને ઝોછા દરે મળે છે—

મળવાનું સ્થળ : પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ., વડોદરા.

અગર લખો : વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી પબ્લીશીંગ કંપની, વડોદરા.

ન વ સૌ રા ધ્ર નો સે ટ

બળવાખોર પિતાની તસ્વીર

કિં. ૨-૮-૦

આખરીય રવાનગ્વના ઇતિહાસનું એ જોરવંતુ પ્રકરણ શ્રી. ધેડુભાઈ મલિકની ગ્રેરખા સાથે.

લયલાના પત્રો

કિં. ૨-૦-૦

એક જોડકાપ્રિય લેખનું સાહિત્યકારની મુક્તિનો સ્ફુર્ણ અનુવાદ. શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈની પ્રશંસાત્મક પ્રસ્તાવના સાથે.

વિરાટ જાગે છે ત્યારે

કિં. ૧-૮-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી અને એવીસી લેખોમાં આવૃત્ત રમણી નવલકથા.

દરેક પુસ્તકાલય રાખે છે. તમારે ત્યાં ન હોય તેા આજે જ જોઈને મૂકો.

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર—નડિયાદ.

— લાંચબ્રેરીમાં વસાવવા જેવાં નવાં પ્રકાશનો —

નવલકથાઓ—

શુદ્ધલાગ સૌરિન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય	૨-૦
સુંદરપંખી	૨-૮
નિરુપમા	૧-૮
નારી	૨-૦
લાલ માટીનો રસ્તો	૨-૮
વિકાસ યુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦
નિવેદિતા બા. ૧-૨ ગુણવંતરાય આચાર્ય	૩-૮
મમતા શરદાબાણુ	૨-૦
વિજેતા મોહનલાલ યુ. ધામી	૧-૮
ઠેરી કિતાબ ગુણવંતરાય આચાર્ય	૧-૮
કેણુ શુનેગાર ?	૧-૦
વિરાટનો ઝંખો	૧-૦
બસ્માંગના	૧-૪
ગજરાણી	૨-૦
નવવિધાન શરદાબાણુ	૦-૬
અરક્ષિણિયા	૦-૬
હેમાખેન	૦-૫
યુગાંતર શિવસંકર શુક્લ	૧-૪
વિભંગ કળા ફર્ગેશ શુક્લ	૧-૮
લગ્ન ધર્મ કે કરાર ? બો. દિવેટિયા	૧-૮
સંહાર ઐયુબખાન ખલીલ	૨-૦
દિલ્લેદારની કન્યા પુરકીન	૧-૦
હરદાર બાણુરાવ બેરી	૧-૮
સ્વાર્પણ બદ્ધકમાર યાચિક	૦-૧૨
પ્રિયતમા મો. યુ. ધામી	૦-૧૨

હાસ્યરસની નવલકથા-નવલિકાઓ—

તાત્યારાવનું તાવીજ સનતકુમાર વીણુ	૧-૮
હારયજાટણાં મરતકકીર	૧-૮
ખીલખીલાટ ઐયુબખાન ખલીલ	૧-૪
રામરોડી નટવરલાલ શુચ	૧-૮

નકો નમરીઓ બોલીઆ બેરી	૨-૮
હારયવિલાસ મરતકકીર	૩-૦

કૃત્રી વાર્તાઓ—

હૃદયમંથન બા. ૧-૨ એન્ટન ચેખોવ	૧-૧૨
ગામધણી યુનીલાલ મુ. હુદાર	૧-૮
સીમંતિની મણુવેદી	૧-૦
પાંખડીઓ ગિરીશ બાટ	૧-૮
ત્રિભેટા ધૂમકેતુ	૧-૮
શુદ્ધલક્ષ્મી પ્રહલાદ બલભટ	૧-૦
નંદિતા સુરેશ ગાંધી	૧-૮
પીડિતોની કથાઓ રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
નયનનાં નીર જેઠાલાલ ત્રિવેદી	૧-૦
સમાજની બીતરમાં રજનીકાન્ત મહેતા	૧-૦
સ્વર્ગની પરીઓ મૂળશંકર વ્યાસ	૧-૦
સંધ્યાના રંગ બાણુરાવ બેરી	૧-૪
મધુરજની મુદુલ	૧-૮
સૌરકી વિભૂતિઓ મનુભાઈ બેધાણી	૦-૧૨
પરાગ પુષ્પો પુરુષોત્તમ ચૌહાણ	૦-૧૪
ખિન્દુ પ્રહલાદ બલભટ	૧-૪

બીજા પ્રકારના—

રાષ્ટ્રીય હિલોગ મો. યુ. ધામી	૧-૮
પદ્મિની કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી	૧-૮
પરણા પછી બા. ૧-૨-૩ બાનુપ્રસાદ દવે	૨-૧૨
બલચર્ચ મીમાંસા ડો. જટાચંકર નાદી	૩-૦
એબિસિનીયા પર ઝાચાર ચંદ્રભાઈ બાટ	૨-૦
શવનચક્ર ધૂમકેતુ	૧-૦
રૂપરાણી હસારોરા કંઠન	૩-૦
મારા વિના નહિ ચાલે ધનવંત ઝોઝા	૦-૧૨
ત્રેમોપચાર અને આસનો બાનુપ્રસાદ	૧-૮
પરણા પહેલાં મો. યુ. ધામી	૧-૮

— સર્વો —

નવયુગ પુસ્તક બંડાર : રાજકોટ : [કાઠિયાવાડ]

વડોદરા રાજ્યના પુસ્તકાલયો-લાયબ્રેરીઓ માટે

નવાં ખુદાર પ્રડેલાં પુસ્તકો

યુગરાતનો નાય (ક. મા. મુનશી) ૨-૦-૦	દિલના ડંખ (અમૃતલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦
કોનો વાંક ? (પાંચમી આવૃત્તિ) ૨-૮-૦	રસમૃતિઓ (ર. શેઠ) ૧-૪-૦
નરસેયો " ૧-૮-૦	આવતી કાલના ધડેલા (જ. દેસાઈ) ૨-૦-૦
નવલિકાઓ " ૨-૮-૦	સુવાસચંદ્ર વિમલસનો અનુ. ૨-૮-૦
થોડાંક રસદર્શનો " ૨-૦-૦	ધુંધાન " ૨-૦-૦
લોપામુદ્ર ૧ થી ૪ " ૪-૮-૦	ખિંદુ " ૦-૮-૦
કલાપીની પત્રધારા " ૩-૦-૦	રાધારાણી (બંકીમચંદ્ર) ૦-૮-૦
હૃદયત્રિપુટી " ૧-૧૨-૦	જીવનની જાંખી (કે. દેસાઈ) ૨-૦-૦
આમઆતા " ૦-૧૩-૦	બાળ બુદ્ધ " ૦-૧-૦
કલાપીઆદ્યમ " ૪-૦-૦	સોવંકી યુગની કાર્તિક્યાઓ(મિત્રી) ૨-૦-૦
હારયમંદિર (રમણભાઈ નીલકંઠ) ૨-૦-૦	દિનેશ (દિ. સુ. શાહ) ૨-૦-૦
રાષ્ટ્રનો પર્વત " (નવી આવૃત્તિ) ૨-૦-૦	રશિમ (કનોમી નવેલ) ૨-૮-૦
ત. રાજઆતા (વેલરંગરાય ઓઝા) ૩-૮-૦	વિભૂતિમંદિર (અશોક દવે) ૨-૦-૦
ધની વણકર " ૨-૦-૦	ચોખેરવાલી " ૨-૮-૦
રશિયા લા. ૧-૨ " ૩-૦-૦	શિક્ષાનો આદર્શ " ૧-૦-૦
સ્વતંત્ર જર્મની " ૧-૮-૦	મુક્તધારા " ૦-૮-૦
કાઠિયાવાડી રાજરમત " ૨-૦-૦	ન્યોત અને નવાળા સુ. વ. શાહ ૨-૮-૦
સમ્રાટ વિક્રમ (નેહાલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦	ઐતિહાસિક કથામંજરી ૨-૮-૦
સુરેખા " ૨-૮-૦	હિંદની સંસ્કૃતિ અને આદિસા ૨-૦-૦
રંગા " ૧-૮-૦	શ્રી. ડાસબી
કમાલ (રમણીકલાલ દલાલ) ૨-૮-૦	નાગમતિ (શૈયંકથા) ૧-૦-૦
જંગીજખાન " ૨-૦-૦	દેશદર્શન ૩-૦-૦
સુવર્ણ " ૨-૮-૦	ગુલામી વહેપાર લા. ૨ જો ૩-૦-૦
લક્ષ્મીનાં બંધન " ૧-૦-૦	અરેમિયન નાઇટસ ૪-૦-૦
સહચરીની શોધમાં (મામાસાહેબ) ૧-૮-૦	સંસારી કે સંન્યાસી (બંકીમચંદ્ર) ૧-૮-૦
ઈલા (સાહિત્યવિદ્યાર્થી) ૧-૮-૦	કથામંજરી ભા. ૧-૩ જો ૪-૦-૦
વાંકવિનાની (સાહિત્યવિદ્યાર્થી) ૨-૦-૦	(કુંકી વાર્તાઓનો સંગ્રહ)
અણ્ણીલાવાડનો યુવરાજ ઐતિહાસિક નવલ લા. ૧-૨ (સાહિત્યવિદ્યાર્થી) ૪-૮-૦	પશુમાંથી દેવ (જેમ્સ એલન) ૦-૧૨-૦
	વિનયવજ " ૦-૮-૦

લાયબ્રેરીઓને સારું કમિશન આપવામાં આવે છે.

લખો— જીવનલાલ એન્ડ સન્સ

લજપતરાય શેઠ, વીલાપારલા. ગાંધીશેઠ, ને પીરમયા શેઠ, અમદાવાદ

તમારી લાયબ્રેરીમાં આ પુસ્તક હોવું જ જોઈએ.

૫૫૫ પાનાં
૧૦૦ ઉપ-
રાંત રંગ-
બેરંગી ચિત્રો

સંસ્કાર લક્ષ્મી

સુંદર સચિત્ર
નિરંગી બોક્સ-
માં બેટ આપી
શકાય તેવા
પેકીંગમાં મળશે.

(ભાગ ૧-૨ સાથે)

જે બહાર પડતાં ખૂબ જ લોકપ્રિય બન્યું છે

૫૫૫ પાનાનાં આ પુસ્તકમાં સ્ત્રીઉપયોગી ૭૪૦ ઉપરાંત વિષયો રંગબેરંગી ચો ચિત્રો સહિત આપવામાં આવ્યા છે. યૌવ્યકેન્દ્ર, વૈદ્યકેન્દ્ર, સૌભાગ્યસાધના, ગૃહગંગા, રંજાણી, ભરત-ગૃંથણ, મોતીના પડદા, કપડાં હાપવાની કલા, રસોડું, પાઠશાળા, પ્રત્યુત્તિ, સ્ત્રીઓના તથા બાળકોના રોગો ને તેના ઉપચારો, બાળકોને, આપણા તહેવારો ને પ્રતો, કુટુંબ તથા ઘરખર્ચ નોંધ, સ્ત્રીઉપયોગી દુન્નરકલાના વિવિધ પ્રકારો, સ્ત્રીઓની દરતકલા, સુખી ગૃહસ્થાશ્રમના નિયમો વગેરે અનેકવિધ વિષયો સાથેની ભરપૂર સામગ્રી બેટ આપી શકાય તેવા સુંદર સચિત્ર, નિરંગી બોક્સમાં આપવામાં આવેલ છે. ગુરુરાતની ગૃહકુળોમાં સંસ્કારનાં અમી સિચવું આ પુસ્તક દરેક સંસ્કારી કુટુંબ અવશ્ય વસાવે તેમ જ સ્ત્રીઓને બેટ આપે એવી અમો ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

મૂલ્ય રૂ. પાંચ વી. પી. ખર્ચ બાર આના જુડું.
આને જ મગાવી લ્યો.

વખો:- એન. એમ. હક્કરની કંપની

જુહાપુર-પાલીરામ

૧૪૦ પ્રિન્સેસ, રોડ, મુંબઈ-૨

આ ચિત્ર

ગાંડીવ કુમારમાળાનું
 ગુચ્છ બજેટમાં મૂકવાની
 તમને યોદ આપવા
 મૂક્યું છે. ૧૬ ચોપડી : ૧૨૫૫ રૂ.

ગાંડીવ કુમારમાળા = શૂરાતન

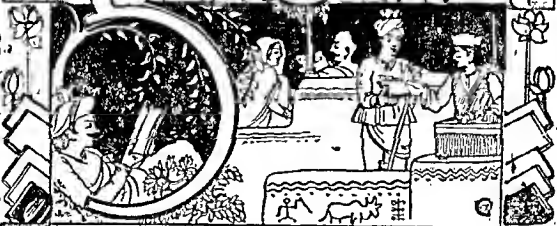
(વધુ વિગતો માટે પુસ્તકાલયના આગલા અંકો લુઓ.)

ગાંડીવ બાળમાસિક	૩-૦-૦	ગાંડીવ બાળપણનાટિક	૫-૦-૦
દાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોર્જી દેવે કૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ	૫-૦-૦		
બાલોદાનમાળા (૮૦ પૃષ્ઠ) ૨૪-૧૨-૦		ચાલો ભજવીએ (૧૨ પૃષ્ઠ) ૭-૮-૦	
બકોર પટેલ (૨૦ પૃષ્ઠ) ૫-૧૦-૦		બધા ભેગા પાક પડે	૧-૪-૦

જાનકી

પરતડાલિયા

: વાર્ષિક લવાજમ :

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦

પરદેશ રૂ. ૫-૦-૦

છૂટક નકલ રૂ. ૦-૬-૦

: વ્યવસ્થાપક :

વાપણભાઈ નારણભાઈ અગીન (બી. કૅમ)

મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ સિ.

: લેખક :

મણિલાલ પ્રભાશંકર વ્યાસ

આનુક્રમણિકા

પાપાના શબ્દોનો સંગ્રહ ...	...	...	—તંત્રીરથાનેથી...	...	...	૫૨૬
સાહિત્યચષ્ટિનું અવનવું ...	...	...	શ્રી. છોટાલાલ ગા. કામદાર	...	...	૧૦૧
મામ પુસ્તકાલયોની કાર્યક્ષમતા (૧૯૪૧-૪૨ નું વિદગાવલોકન) ...	...	...	શ્રી. ઉમેદભાઈ ગો. પટેલ	...	...	૧૦૪
પ્રાંત પુ. મંડળોની સભાઓ ને દેવાલ ...	...	...	...	...	...	૧૧૧
૧ ગોડાદરા પ્રાંત પુ. મંડળ ...	...	...	...	...	...	૧૧૧
૨ નવસારી પ્રાંત પુ. મંડળ ...	...	...	...	...	...	૧૧૭
૩ મહેસાણા પ્રાંત પુ. મંડળ...	...	...	...	...	...	૧૨૨
૪ અમરેલી પ્રાંત પુ. મંડળ ...	...	...	...	...	...	૧૨૭
પુસ્તકપરિચય ...	...	...	શ્રી. મ. પ્ર. આંસ, 'અનુક્રમણિકા'	...	...	૧૩૨
નવીન કાલ ...	...	...	...	...	...	૧૩૬
પુસ્તકાલય નોંધ ...	...	...	...	...	...	૧૩૭
આમયિક દોહન						
સાનું નાન ...	...	...	શ્રી. ધૂમકેતુ	...	...	૧૩૮
આગની દિવે અંકુરિ ...	...	...	શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી	...	...	૧૪૧
અધ અને અધમ લેખક ...	...	...	...	...	...	૧૪૫
કાગવાળી કહે છે ...	...	...	...	...	...	૧૪૬
પુસ્તકાલય પાપાના વટવટકમ મુગના, ઇં ...	...	...	...	...	...	૧૪૭

દરેક લાયબ્રેરીમાં હોવું જોઈએ

ખાસ સ્ત્રીતંત્રીની જાતિદેખરેખ નીચે ૨૦ વર્ષથી સ્ત્રીઉપયોગી વિષયોને રજૂ કરતું ગુજરાતનું અલોક માસિક પત્ર

ગુણસુન્દરી

તંત્રી : શ્રી. જયવતી દેસાઈ

સ્ત્રી-ઉપયોગી વિષયોના ખાસ મનનીય લેખો, નાણીતા કવિ-જ્ઞાના રસવર્ધી રાસ, નાણીતા લેખકોની સુંદર દ્રષ્ટી વાર્તાઓ, સ્ત્રીજગતના સમાચાર, આદિ નવલકથા,

ખાલકો માટે

ખાલવિભાગ

દરરોજ દર વર્ષે

વાર્ષિક લવાજમ : હિંદમાં રૂ. ૪૫ : પરદેશ સિલિંગ ૧૦

સાંસારિક વાર્તાઓનું ભેટપુસ્તક

નવા વર્ષનું ભેટ પુસ્તક તૈયાર થાય છે.

હાલ એનું વીસમું વર્ષ છે.

બ્રાહ્મક ન થયા હો તો આજે જ લવાજમ મોકલી નામ નોંધાવો.

વ્યવસ્થાપક “ ગુણસુન્દરી ”, C/o હુહાણામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા.

તૈયાર છે આજે જ મંગાવો તૈયાર છે

હિન્દી રાષ્ટ્રીય મહાસંભાળે ૫૦ વરસથી હિન્દની મુક્ત માટે શું શું કર્યું તેના શરૂઆતથી આત્યાર મુધીના સાચા ઇતિહાસ રજૂ કરતું અલોક પુસ્તક

હિન્દી રાષ્ટ્રીય મહાસંભાળનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩

કિંમત રૂ. ૧૦

દરેક મહાસંભાળના પ્રમુખના ફોટા સાથે

***

રજવાડાના કાવાકાવા, અંતઃપુરની સ્ત્રીઓની રાજરમત તથા અનેક લેલસરમોથી ભરપૂર ઐતિહાસિક નવલકથા

રાજયોગી યાને પૂરમાર ધારાવર્ષાદેવ

ભાગ ૧-૨ મૂલ્ય દરેક ભાગના રૂ. ૪

હુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા.

બાલવિનોદનું બાલસાહિત્ય

બા લ કે મા ટે સર્વોત્તમ છે

ભારેભાર ચિત્રોવાળાં, છ થી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિના કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

બા લ વિ નો દ થ્રં થા વ લિ : છ થી આઠ વર્ષનાં બાલકો માટે.

૧ દાપીયું નાક ૨ સંગીતશાસ્ત્રી ૩ ચિત્રરેખા ૪ ત્રણ લીકરા

બાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૫ રતનીયો ૬ મોતીયો ૭ ગણિયો ૮ ચતુરો ૯ હંદરદેશ ૧૦ ભુરિયો ૧૧ જાણિયો ૧૨ મરખાસા
૧૩ પંડિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫ અંગારામ ૧૬ લેખણશી ૧૭ કાલપિર્તા ૧૮ ક્ષો ૧૯ લલિયો
૨૦ હંમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ સચુર ૨૩ શુંદરિયો ૨૪ રાવજી ૨૫ બાલવિનોદિની ૨૬ સોણલિયો
૨૭ કાળિયો ૨૮ નાગકુમાર ૨૯ મુંબાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ ભેલવાળો ૩૩ કાચખંતો
૩૪ મરતીમાતા ૩૫ ગોરિયો ૩૬ રેડિયો ૩૭ બાપનાં નેણુ ૩૮ ફુલારી ૩૯ સોનાનાં પંખેલાં
૪૦ અરવી ગુજરાત ૪૧ વહેંતિયો ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનેયો ૪૪ રાજદંડ ૪૫ મનિયો
૪૬ બદમોગરો.

અ શો ક બા લ પુ રત ઇ મા લા : દસથી પંદર વર્ષનાં બાલકો માટે.

૪૭ મદારામૂનો મદારથી ૪૮ ત્રણ લેખેલાં ૪૯ ચીની વાતો ૫૦ શા માટે ? ૫૧ ટેથાં પર
શીના બાગમાં ૫૩ : ૫૪ કુલ્લલ જે ખંડ ૫૫ મુદ્રારાક્ષસ ૫૬ થી પટ રંભાનું રસોડાપર : ત્રણ
ખંડ ૫૬ આપણાં ગિરો ૬૦ અંમલ ગીતો ૬૧ અવલચંદો ૬૨ અક્ષિત ચમતાર ૬૩ અક્ષ
ફુનિયા ૬૪ સુંદરપુરી ૬૫ ભોળો મુબદ્દા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિદાર પાંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
ગોડી વાતો જે ખંડ ૭૩ વાલકોનું સ્વર્ગ ૭૪ બાલપાકો ૭૫ નરવીર નેપોલિયન ૭૬ કામગીરી
૭૭ અંદાસા ૭૮ રાજ ભોજ ૭૯ ચિતાનો ટિકાર ૮૦ મકનિયો ૮૧ સમ્રાટ સિંહાર ૮૨
ફૂલગજરી ૮૩ કાગળના કિમિયા ૮૪ મીરાંબાઈ ૮૫ દગાબાજ ફુરમન ૮૬ સુંદર સંવાદો
૮૭ હેમરાજ ૮૮ રાણાં પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાર્તાઓ-છ ખંડ ૯૫ ગરુડિયાં ૯૬ પત્ર-
પેટી ૯૭ ટેનિસ ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મદાસભા જે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વડાઈઓ
જે ખંડ ૧૦૩ : ૪ ઉત્તરાની નજર જે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ દાસ્યવરત્ર ચાર ખંડ ૧૦૬ નંદી
નોંધપોથી ૧૧૦ પ્રયસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણ, કેમ શું? જે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાઈઓ
જે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રરેખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોખાંની ફુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૯ નાકેવો ૧૨૦ સ્વમતી
રાણી ૧૨૧ નખીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ કમ ૧૨૩ લાલનો ભેગ ૧૨૪ ગમેા ચાંપી ૧૨૫ દીપાળી.

નં: ૧ ના બાર આના. નં: ૨૫, ૪૬, ૭૩, ૮૯ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦,
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં: ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં દરેકના ત્રણ આના.

બાલવિનોદ કાર્યાલય : સલાહ [મુંબાઈ]

પુસ્તકાલય માટે બાળકોનું પત્ર પસંદ કરતી વેળા
પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ તોચેતી વિગતો લક્ષમાં રાખે

- (૧) ગુજરાતી ભાષાનું ૨૨ વર્ષથી પ્રકટ થતું સૌથી પ્રથમ ૬ થી ૧૬ વર્ષ લગીનાં બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓનું સુંદર દળદાર અને ઉપયોગી માસિક છે.
- (૨) બાળકો રંગ અને ચિત્રોનાં ખૂબ શોખીન હોય છે., માસિકનાં સંખ્યાબંધ પાનાં દિવંગી સુદલ્લુધી માત્ર 'આલોચન' જ શોભાવી શકે છે. ગ્રંથો કિંમતનાં આડે પડેલાં ઉપર છાપેલાં એકરંગી અને રંગીરંગી આખાં પાનાંનાં ચિત્રો માત્ર 'આલોચન' જ આપી શકે છે.
- (૩) ૧૨ અંકોમાં મળી આશરે ૬૦૦ પાનાંનું નક્કર અને ચિત્રયુક્ત વાચન આપે છે; એટલે 'આલોચન' બાળકોના બીજા કોઈપણ પત્ર કરતાં સુંદર, ઉપયોગી અને લોકપ્રિય હોવા ઉપરાંત સૌથી વધારે સસ્તું છે.
- (૪) ૧૨ અંકોમાં ૧ દિવાળી અંક, ૧ બાળક અંક અને એક ખાલિ ખાસ અંક મળી ૩ અંકો ખાસ અંકો તરીકે વિશેષ પાનાં ને ચિત્રો સહિત અપાય છે.
- (૫) અને એ બધા ઉપરાંત આશરે ૧૬૦ પાનાંની અસંખ્ય ચિત્રોવાળી દળદાર સુંદર લેટરોપરી દપાલખચ પલ્લુ લીધા સિવાય દર વર્ષે લેટ અપાય છે.
- (૬) 'આલોચન'નું લગભગ રૂ. ૩ છે. પણ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર રૂ. ૨.૫૦ છે. એમાં રૂ. ૧) ની કિંમતની લેટ યોષ્ટ્રી પ્રકૃત મળે તે બાદ કશો તો માત્ર રૂ. ૧.૫૦ માં તમને જે વાચનસામગ્રી મળે છે તે અત્યંત છે.

માટે જ

'આલોચન' ગુજરાતી ભાષાના કોઈપણ બાળકોના પત્ર કરતાં વધારે ફેલાવો પામેલું છે

આલોચન કાર્યાલય-વડોદરા

નમૂનો અંક મંગાવો. પુસ્તકાલયોને વિના મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ રાજાઓમાં ઇનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય-ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
- ૨ મુંબઈ મહામાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણના વિદ્યાર્થીઓની લાયકાતો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.
- ૩ આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની રૂપ (પરીક્ષ) નકલો વડોદરાનાં પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગ્રીઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.
- ૪ આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગ માટે લુન્ન-માં ભરાયેલ 'કચ્છ હુન્નરદલોગ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.
- ૫ આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આણંદમાં મળેલી બીજી ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે સારા પુસ્તકોમાં ગણી છે.
- ૬ આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામ-વિક બોમ્બે સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

ધેરબેસાં પૈસા કમાવા આજેજ મંગાવો.

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. કુંભરની ઘરમરની સંપદ લખેલા

"આમુખ" સાથે

નફાકારક હુન્નરો

ભાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ લઘુસાધના હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, હમદા ભડાં એટિક માગળ, સાગ્રીય શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેટ અપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

('પી. પી. થી ટપાલખર્ચ ૧૩ આના ભડું')

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બજાર,

પોસ્ટ સિતુમરા (અંબર-૪૨૭).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ચોક્કસ અભિપ્રાયો

...દરેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક હોવાનું ભેગમે એટલુંજ નહિ પરંતુ તે વિશેષ વંચાય ગયેલી પૈસી મંત્રીઓએ કરતી ભેગમે...

...પરમજી હુન્નરોનાં આ ભંડોરનાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ઘણાં જગદાર પડ્યાં છે, અને હવે અમે તેવી ભંડોરોમાં ચોક્કસ સાથે જગદાર પડશે, પરંતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મહેલા પ્રયોગના માત્ર નથી પણ જુદા જુદા વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંમતીને આ પુસ્તકને વિવિધતામયું બતાવવામાં આણું છે તે છે...

...રવિવાર 'સાપ્તાહિક (મુંબઈ) ...પૈસા ખર્ચે 'તો કોઈ લાભને આલેખિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા હોય, તો આ પુસ્તક ભેગ જવા નેવું છે...કારણકે જોખી મૂકીને ભતમહેનત કરીને પૈસા કમાઈ ચકાસ છે...

...સિદ્ધાન્ત અને સાહિત્ય? માર્શિક, (અમદાવાદ). ...વર્તમાન ઇલનમાં રહીને કેટલાક હુન્નરો કરીને, માણસ પોતાના પેટ પૂરતું મેળવી શકે-એવા પ્રકારના નુરખા આ ક્રમમાં જતાવવામાં આંખ્યા છે. છતાં લેખક-સંપાદકો આમાં કેટલીક ભવદાપ અને બીજાં પુસ્તકોમાં લાગે મળે તેવી રૂચરોગી લક્ષણો નેધી પુસ્તકને ઉપયોગી બનાવ્યું છે. પુસ્તક અત્યંત વાંચવા નેવું છે; તેમાંથી હી સીના રુચિ પ્રગણે કંઈ ને કંઈ મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

'ગુજરાત સાહિત્ય સંવાની કાચવાલી' (અમદાવાદ) ...આમાં પ્રમ. ઉપયોગી પુસ્તકને રાજ્ય અને ઉદ્યોગના પ્રયાસ માટે લક્ષી યોગી સંસ્થાઓએ ઉત્તેજન આપી, અમદાવાદને સહયોગ કરવામાં આવે અને સહકાર આપેલા ભેગમે.

'સાગણવન' માસિક (વડોદરા) વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવો.

....વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓએ વસાવવા જેવાં....

સમાજનાં મૂળ

લેખક : પ્રો. બ્યોમેશચંદ્ર જ. પાઠકજી
એમ. એ. એલ. એલ. બી. બાર-એટ-બો.

લખના પ્રકાર, સમાજસુધારણા, રાતિસંસ્થા જેવા સામાજિક મૂળગત પ્રશ્નો પર રસિક રીતે ચર્ચા કરતા, પ્રતિભાવંત શૈલીમાં લખાયેલા મહત્વના દશ નિબંધો....પાકું પૂકું : કિં. રૂ. એક

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દસ વર્ષના બાળકો માટે પ્રેરક અને સરલ શૈલીમાં સચિત્ર નાની ચોપડીઓ

સીતા ૦-૧-૬ શ્રીરામ ૦-૩-૦
હનુમાન ૦-૧-૬ શ્રીકૃષ્ણ ૦-૪-૦

ફોરમ

આપણા મહાપુરુષોના પ્રેરક પ્રસંગો ને નિઝાસા જમવે એવી એકસો ચરિત્રકથા

છૂટી બાર લહરી ૨-૮-૦
પાકી બાર સાથે ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

દશ દેશના મહાપુરુષોના પ્રેરક સંપૂર્ણ સચિત્ર છબનચરિત્રો

કમાલ આતા તુકે ૦-૫-૬
સુસોલિની ૦-૨-૦
વર્તમાન યુગના વિધાયકો ૦-૧૪-૦

વિવેચન લે. પ્રો. મોહનલાલ દવે ૧-૮-૦

કાવ્યકળા " " ૧-૮-૦

સાહિત્યકળા " " ૧-૦-૦

પ્રો. દવેનાં પુસ્તકો આ વિષયનાં મૂળી શકતાં પુસ્તકોમાં સરતાં છતાં તત્તરપર્થી વિદ્વાતા સાથે રસિક શૈલીમાં લખાયેલાં છે,

સંવાદો પ્રો. બ્યોમેશચંદ્ર પાઠકજી ૧-૦-૦

પરાગ " " ૧-૦-૦

વહેમી " " ૦-૮-૦

સ્વ. પ્રો. પાઠકજીનાં આ મૌલિક પુસ્તકોમાં વિનોદ, ગર્મ અને અવ્યાસ સાથે જિંચી ઠલા સ્વાભાવિક છે.

તેજછાયા નયમનગૌરી પાઠકજી ૧-૪-૦

આંકારાનાં ફૂલ નયોતરના શુકલ ૦-૧૪-૦

સુક્ષિન્ના રાસ ૦-૪-૦

પ્રતિષ્ઠિત કાવ્યલેખિકાના આ સંગ્રહોમાં સ્ત્રીહૃદય સાથે જિંચી કવિતા દેખાય છે.

નવયુગની સ્ત્રી ચારદાપ્રસાદ વર્મા ૦-૧૨-૦

વનવનની વેલી " ૦-૧૨-૦

ગીતાની વ્યાખ્યા શ્રી. અરવિંદ ધોપ ૦-૮-૦

આ પુસ્તકની સતત માગણી એ જ એની લોકપ્રિયતા દર્શાવે છે.

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગાંધીપુરા-સૂરત

‘દાળ બગડી તેનો દિવસ બંગદયો’ અને ‘અધોલું બગદયું’ તેનું ‘વર્ષ’ બગદયું’
તમારો દિવસ પણ ન બગડે અને ‘વર્ષ’ પણ ન બગડે તે માટે

શ્રી. વાંદતાબહેન દેસાઈકૃત

આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરી જુઓ.

કહેવત છે કે

‘કાશીનું મરણ ને સૂરતનું જન્મ’
એ સૂરતનાં આ સંસ્કારી નાગર ગદને
સ્વાનુભવ ઉપરથી લખેલું ભાતભાતનાં ભાવતાં
ભોજનો બનાવતાં શાળાવર્ગ.

લગભગ ૪૦૦ પાનાનું આ પુસ્તક
પરજીતી કન્યાઓને લગ્નલેટ તરીકે
એક આશીર્વાદ સગાન યત્ન પડશે.

એક જ અભિપ્રાય

“...આ પુસ્તકમાં આપણા આદ્યારની
સામાન્ય અને વિશિષ્ટ વાનીઓ વિગતવાર
આપેલી છે. એટલું જ નહિ પણ જીદાં, જીદાં
ધાન્ય તથા વનસ્પતિના સ્વભાવ, માનવપ્રકૃતિ

પરની તેમની અસર, બગડેલી રસોઈ સુધારવાની રીતો, કયા જમણુ જોડે કયા વાનીઓ ફોપી
જોઈએ તથા કયા તહેવારોમાં કયા વાનીઓ બનાવવી જોઈએ વગેરે બાબતોની પણ સગળજી
તેમાં આપેલી છે. પુસ્તકની પૂરવણીરૂપે અપાયેલા ખાનપાનની વસ્તુઓના શુદ્ધરૂપોનો વિભાગ
જોઈએ ઉપયોગી છે એટલેજ ગાર્ગદર્શક ‘રસોઈનાં મૂળતત્ત્વો’ પરનો ડો. કાન્તિલાલ પંડ્યાનો
પ્રવેશક છે. ‘રસોઈ વિગે માફ’ જ્ઞાન તો બહુજ આપું છે’ એવા એકરાય છતાં શ્રી. હંસા
મહેતાએ રસોઈ એ એક કળા હોવા વિશે લખેલા ‘આધુનિક રસુજ વાચન પૂરું’ પાડે છે.
એકંદરે જોતાં આરોગ્યનો યોગ્ય દષ્ટિકોણ જાળવીને સર્વગ્રાહી નજરે લખાએલું આ પુસ્તક
પાઠશાળાનાં પુસ્તકોમાં એક સારો ઉમેરો છે.”—‘પ્રજ્ઞાધુ’ ૩૦-૮-૪૨

મુંદર રૂપરંગ

*

હલામય મુદ્રણ

*

રૂપીઆ ત્રણ.

અમારાં આગામી પ્રકાશનો.

સ્વ. ચન્દ્રશંકર પંડ્યાનાં કાવ્યો (પ્રો. વિષ્ણુપ્રસાદ ર. ત્રિવેદીના પ્રવેશક સાથે) ૨-૦-૦
હીલાંમુકાં પાન (શ્રી. વિજયરાય વૈષ્ણ, સંપાદિત : નર્મદ કુમના નિર્ણયો) ૨-૮-૦
રાવજીદયો (શ્રી. સ્વમસ્થનાં નવાં કાવ્યોનો સંગ્રહ) આગરે ૧-૮-૦
સંવેદના (નંદકુમાર પાઠકનાં કાવ્યો) ૧-૮-૦

જન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કમ્પની પ્રિન્સેસ સ્ટીટ, મુંબઈ-૨

આ પુસ્તકો આપે પુસ્તકાલયમાં વસાવ્યાં છે ?

માત્ર થોડી જ નકલો સિલકમાં છે.

નગત કાદંબરીઓમાં સંસ્કૃતીયંદ્રુ	
સ્થાન શ્રી. નાનાલાલ કવિ	૧-૪-૦
યોધપર્વણી	૧-૮-૦
કળીરસાહેબનું બીજક ભા. ૧-૨	૩-૦-૦
સચુજી સા. માળા	
રાગ છબીલરામ બહાદુર	૧-૧૪-૦
સહકાર મીમાંસા	૦-૧૩-૦
પ્રુષ્યકંથા નાનાલાલ કવિ	૨-૪-૦
જિંદગીનું સાક્ષ્ય ગો. દા. દેસાઈ	૧-૮-૦
ચૈતન્યમહાપ્રભુ સ. સા. કાપોલય	૫-૦-૦
સોનેરી સચનો	૦-૪-૦
બાળકોની વાતો	૦-૪-૦
પરવડાના મંદિરેથી (અંગ્રેજી) ગાંધીજી	૦-૨-૦
ગાંધીસાહિત્યસૂચિ નવજીવન કા.	૦-૨-૦
ગાંધીકૃત્ય પ્રસ્થાન કા.	૦-૮-૦
રાગજીની વાતો	૦-૩-૦
સાબરમતી	૧-૪-૦
સંતનાં સ્મરણો મીસ્ટ્રીસ ચોલાક	૧-૦-૦
જવનિકા રેખા કાપોલય	૦-૧૨-૦
ખિંદુ શરદ્વંદ્ર	૦-૮-૦
સદચરીની શોધમાં જીવનલાલ સન્સ	૧-૮-૦
સુરેખા	૨-૮-૦
તરલા	૨-૮-૦
કલાપીની પત્રધારા	૩-૦-૦
વૃંદાવન	૨-૦-૦
નંગીજખાન	૨-૦-૦
દિદી સંસ્કૃતિ અને અદિસા	૨-૦-૦
અશુભીલવાડોનો પુવરાજ	૨-૦-૦
આવતી કાલના ધડૈયા	૦-૧૨-૦
વિભૂતિમંદિર જીવનલાલ મહેતા	૨-૦-૦
રસપાન ગાંડિવ સા. મંદિર	૧-૮-૦
મિત્રાસ દિગ્દર્શન બ. ક. દાકાર	૧-૮-૦

પરિવદપ્રવૃત્તિ ભા. ૨-૩	૧-૮-૦
સરજી રાજ્યસાહ સ. સા. માળા	૧-૬-૬
ખાંડાની ધાર રા. ના. પાકક	૨-૮-૦
શ્રીમદ્દરાજ જીવનકળા પ્રસ્થાન કા.	૧-૮-૦
રાધારાણી શરદ્વંદ્ર	૦-૮-૦
પેથાવરથી. મોરકો ગાંડિવ સા. મંદિર	૧-૮-૦
કથાદારથ	૨-૮-૦
કથાકલાપ	૨-૮-૦
કથાકલગી	૨-૮-૦
કથામણિ	૨-૮-૦
મો. ન. અમીન રસુલભાઈ વોરા	૦-૨-૦
જીવનશિક્ષણ મણિભાઈ દિવેદી	૧-૮-૦
આમદેવતા મહીજીભાઈ પટેલ	૧-૮-૦
બારી બહાર પ્રદેશ પારેખ	૧-૪-૦
અજંતાનો યાત્રી નયોતિ કા.	૦-૮-૦
કુદરત અને કળાધામમાં	
૧૦ દિવસ	૧-૮-૦
મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ ગણિતશિક્ષણ	૦-૧૨-૦
સો. ડી. પટેલ	
મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ વ્યાકરણશિક્ષણ	૦-૧૨-૦
સો. ડી. પટેલ	
રસુજી કુચકા ધી. ટો. શાહ	૦-૮-૦
કુમારની પ્રવાસકથાઓ	૦-૮-૦
કરંપનાનાં પ્રતિબિંબ	૦-૮-૦
સ્ત્રીદ્વંદ્રેડની સ્વતંત્રતા	૧-૪-૦
વર્ધમાન સન્સ	
ચિટ્ટીવાચન દ. મુ. મંદિર	૦-૫-૦
ગુજરાતી કવિતા	૦-૩-૦
આપણા આર્થિક પ્રશ્નો	૦-૫-૦
કથા અને કારીગરી ભા. ૧-૨	૧-૪-૦
દ. મુ. પ્ર. મંદિર	
નૃત્યરેખા કનુ દેસાઈ	૧-૮-૦

Home Health Library 50-0-0
 Vols. 1 to 5.
 Waverly Encyclopaedia 15-0-0
 Vols. 1 to 10.
 The master classics 30-0-0
 Vols. 1 to 11.

બાળશૈક્ષણ ગા. ૧થી૪ સો. ડી. પટેલ ૦-૧૨-૦
 ગૃહદીપિકા ગા. ૧-૨ ૧-૧-૦
 અંતરના દિવડે ૦-૬-૦
 ગૂની ગુજરાતી બાષા ૧-૧૨-૦
 આપણી શિક્ષણસંસ્થાઓ ૧-૦-૦
 ગુજરાતી સાહિત્ય પરિચય ૦-૧૦-૦
 સત્ય કબીર દિગ્વિજય ૧-૦-૦
 મંગાલહરિ ૦-૪-૦
 ચાંદરડાં ૦-૮-૦
 અગ્નિદિવ્ય કે. મં. રાંમણેકર ૧-૪-૦
 રાસપાંખડી ૦-૮-૦
 નર્મદ ચિત્રાવલી ૨-૦-૦
 રાન્ય અને રાજકારણ ૧-૮-૦
 તક્ષશિલાની રાજમાતા ૩-૮-૦
 મો. ન. અમીન જીવન અને કાર્ય ૨-૮-૦
 શરદ્દયંદ્ર ૨-૮-૦
 લેડી વિલામોરી મણિમહોત્સવ અંક ૧-૮-૦
 કેળવણીની કળા ૧-૪-૦
 શેરયાની આર્થિક તપાસ ૦-૪-૦
 કોપલાનીના લેખો ૨-૦-૦

લખો:-

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ.,
 પા. બો. નં. ૧૦, રાયપુરા,
 વડોદરા.

સાહિત્ય
 રાજકારણ
 અર્થતંત્ર
 જેવા જીવતા વિષયોમાં નવદષ્ટિ કેળવવા

રેખા

વાંચવું જ
 વસાવડું જ
 રહ્યું.

વિવિધતા
 અનુભવતા
 અનાદ્યર

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં તે માસનું
 ઉત્તમ વાચન સંભાળ્યું છે.

વાર્તાઓ, નાટિકાઓ, કટાક્ષચિત્રો,
 રાજકીય નોંધ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,
 માસની કિતાબ અને નવું વાચન,
 માનસશાસ્ત્ર અને ભાવપદ-
 આપું વૈવિધ્ય, સાદી બાનીમાં રમ્ય થતું
 બીજે કયાંય નહિ મળે.

અને સાથે
 ગૂજરાતના સમર્થ બ્યંગચિત્રકાર
 ચક્રોરના

બ્યંગ ચિત્રો

આટલું છતાં

રેખા

ગુજરાતનું સરતામાં સરતું માસિક છે.
 દરમાસે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાચન

વાર્ષિક લવાજમ ૨-૮-૦	પરદેશમાં વર્ષના ૩-૮-૦	દુટક નકલ ૦-૪-૦
---------------------------	-----------------------------	----------------------

આપના આમ પુસ્તકાલયમાં
 રેખા વસાવી દુનિયા
 સાથે કમ મોડો.

લાયબ્રેરી શોભાવે એવાં આ સુંદર પ્રકાશનો—

આ જે જ. વ સા વી ઉણ પ પૂરી કરો

મહાત્મા ગાંધીજી અને
કાકા કાલેલકરના હાર્દિક
શુભાશીર્વાદ સાથે સોનામાં
સુગંધની ગરજ સારતું અને ખુ
અને અદિતીય, એવું આ
પહેલું જ પુસ્તક

ઉર્દુ લિપિ પરિચય

:: નવાથી ::

એકજ મહિનામાં ઘણી જ
સહેલાઈથી ઘેર બેઠાં ઉર્દુ
શીખી શકાય છે.

— એજ કાગળ—સચિત્ર —
મૂલ્ય : આઠ આના

= તમારી મુસાફરીને =
સહેલી—સગવડભરી ને મોજીલી
બનાવવી હોય તો !

ટ્રાવેલર્સ ગાઇડ
ની

એકે નકલ તમારી પાસે રાખો.
... એમાં ...

જોવા ને જાણવા લાયક સ્થળો-
નાં નામ, વજુન, તેમ જ
કાર્યાથી ને કેવી રીતે જવાય છે
એ તમામ માહિતી વિગતવાર
તૈયાર આપાયેલી છે.

સંખ્યાબંધ ચિત્રો
૬૦૦ ગ્લેઝ પાનાં
છબીદાર પાકા પૃષ્ઠાતું
પુસ્તક

મૂલ્ય રૂ. ત્રણ

અ કે અ ડા ટ હ સો !
ગમગીની દૂર જાય—રોતી
સૂરત હસતી થાય એવા
રસુછ

જ્ઞાન સાથે ગરમતના ખળના
શ્રી. એકારના નવાં આકર્ષણો

ચાકલના ખાં

રૂ. ૨-૮-૦

સનમની શોધમાં

રૂ. ૨-૮-૦

હું રાજ હોઉં તો !

રૂ. ૨-૦-૦

રમતા રામ

રૂ. ૨-૦-૦

કુલમ આખુક

રૂ. ૧-૪-૦

નિરાશમાં આશાનાં અમૃત સિંચે !
કુર્બાને દિવાસનાં ઘન દે !
શીપલને ધડીબરમાં રસપેલા કરે !

એવાં વિનોદી વાચનનો
એક સટ

હરેક હાસ્યરસિકની
લાયબ્રેરીમાં હોવો જ
જોઈએ.

રાષ્ટ્રભાષા હિન્દી

— : શીખવા માટે : —
ગમે તેવાં પુસ્તકો પાછળ
પૈસા બગાડવા કરતાં આ
એકજ પુસ્તક ખરીદી નાખો

હિંદુસ્તાની પ્રારંભ

— હરેક જાણીતા પત્રકારે
— હરેક હિંદી જાણકારે
એને મુક્તકંઠે વખાણી છે.
— એકજ વર્ષમાં —
એની ખીજ આવૃત્તિ છપાઈ છે,
એજ એની સુંદરતા ને ઉપ-
યોગિતાતું સાચું સર્વશીક્ષક છે.
— ૧૩૬ પાનાં —
કિંમત : આઠ આના

ચાલુ જમાનામાં
હરેકને હરેક પ્રકારનું બ્યવહાર
જ્ઞાન મેળવવાની જરૂર છે જ !
એને માટેનાં ઉત્તમ પુસ્તકો

જનરલ

ઈન્ફરમેશન ગાઇડ

રૂ. ૦-૮-૦

વિમાંનો નવો કાયદો

રૂ. ૧-૮-૦

અમદાવાદ ગાઇડ

રૂ. ૨-૦-૦

ત્રણ પુસ્તકો સાથે ખરીદનારને
ફક્ત રૂ. પિયામાં

ખુદ સેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ

શ્રી હરિહર પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ—સૂરત.

જ રી ક સ ભુ ર

આટલું વાંચીને પાત્ર ફેરવો. તમારે માટે લાયકેરીઓમાં સારા સારા પુસ્તકો રાખે છે. તો છેક નાનાં બાળકો માટે ને કંઈ સહેલોપથી મળી શકે એમ છે તે તો રાખે.

વાંચવાની મુજબ કિં. ૦-૧૨-૦

આઠ પુસ્તકોનો સેટ. કછો આવડે પછી તરત અનુક્રમે એક એક ચોપડી બાળકને આપી જુઓ. એટલી મુજબ પડશે કે ખાત્રી થોલાવશે તો પણ નહિ આવે.

શિશુ વાચનમાળા કિં. ૧-૦-૦

ઉપરના જોવાળ ૬ પુસ્તકોનો સેટ વાચનની શરૂઆત કરતાં બાળકો માટે ખૂબ ઉપયોગી છે.

ભક્તનાં બાલગીતો

ગાઇ ગાઇને બાળકો નાચવા માંડશે. કિં. ૦-૪-૦

ગુંજન કિં. ૦-૫-૦

સોનાબાપુ જાવસારનાં સત્કારાવર્ણ બાલગીતોનો મનોરમ સંગ્રહ.

ચોખ્ખાટથી વાત કરજો

શ્રી. દિનેશ દાશરૂત બાલનાં પરાક્રમેનાં બંધાર તમને પેટ પકડીને જરૂર દસાવશે. કિં. ૦-૪-૦

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય બંધાર-નકિયાદ.

બાલસાહિત્ય ગ્રંથમાળા : શ્રીમાતા

આ નવી પ્રકાશનસંસ્થાનું બાલસાહિત્ય ક્ષેત્ર સમયમાં યોગ્ય નીવડ્યું છે. વાર્તાઓનો સરળ અને ચોક્કસ આવડો ચીસો છોડી વૈજ્ઞાનિક બાલસાહિત્ય પીરસવાનો સંચાલકો ઇરાદો રાખે છે. આ રસ્તા તેનાં પ્રકાશનો—

પૈકું

કિં. ૦-૫-૦

યંત્રયુગના વિદ્યાસર્ગી પૈકાનું રચના બાલસાહિત્ય શૈલિમાં.

લોકનાયકો

કિં. ૦-૫-૦

દિંદો લોકનાયકોના ઐતિહાસિક જીવનપ્રસંગો.

ચાંદા માસા

કિં. ૦-૬-૦

અંગ્રેજી જેવા વિષયને નાગરિકાસ પટેલ પોતાની સરળ શૈલીમાં રજૂ કરે છે. આ પ્રકાશનો તમારા પુસ્તકાલયમાં વસાવવા માટે કોઈની બલામજબૂની જરૂર નથી. આજેનાં મંત્રાને.

ઉંદરમામા

કિં. ૦-૫-૦

શ્રી. મરતણ્ડીર બાળકો માટે દારૂપરસની જમાવટ કરે છે.

ચોપટની મુસાફરી

કિં. ૦-૫-૦

પેટ ચાલતા પ્રાણીઓ જાણવા એમ માલિની રજૂ કરે છે.

બાલ સાહિત્ય બંધાર-નકિયાદ.

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધૂમકેતુ કૃત :

ચોલાદેવી	૨-૮-૦
રાજસંન્યાસી	૩-૦-૦
પ્રતીપ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦
રજકણ	૧-૮-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩-૪	૭-૦-૦
પુષ્પાનાટકો	૦-૬-૦
હુએન સાંગ	૦-૩-૦
વનરાજ	૦-૬-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :

નવી આવૃત્તિઓ

બે દેશદીપકો	
(અદાનંદ-લાલાજી) મેઘાણી	૨-૮-૦
વેવિશાળ	૨-૮-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૬-૮-૦
કંઠવટી-ભાગ પહેલો-બીજો	૧-૧૦-૦
રહિયાળી રાત-ભાગ ૧થી૪	૪-૧૪-૦
રાણો પ્રતાપ	૧-૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા. ૧-૨-૩	૪-૮-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨-૦-૦
સોરઠ તારાં વહેતાં પાણી	૨-૮-૦
જેલબાંધિસની બારી	૧-૮-૦
સોરઠી સંતો (નવી આવૃત્તિ)	૧-૦-૦
હાલરહાં	૦-૮-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી કૃત :

અઠધે રસ્તે	૩-૦-૦
નવાં વિવેચનો	૨-૪-૦
રમાનાટક શરદખાણુ	૨-૦-૦
ચાંદની (નવી આવૃત્તિ)	૮-૫-૦
સોલ સતી	૧-૪-૦

શ્રી. સુનીલાલ વ. શાહ કૃત :

વિલોચના	૩-૦-૦
અવતિનાથ	૨-૦-૦
કર્મચોગી રાજેશ્વર	૨-૦-૦
રાજહત્યા	૨-૦-૦

શ્રી. નરસિંહભાઈ ઇ. પટેલ કૃત :

ઈશ્વરનો ઈન્કાર (નવી આવૃત્તિ)	૧-૮-૦
લગ્ન પ્રપંચ	૩-૮-૦

શ્રી. રમણીકલાલ દલાલ કૃત :

કલ્યાણી (નવલકથા)	૨-૦-૦
સુવર્ણ	૨-૦-૦
પરિમલ (કાવ્યસંગ્રહ)	૨-૦-૦
મુક્તિદાર (વાર્તાસંગ્રહ)	૧-૪-૦

શ્રી. મનુભાઈ જોધાણી કૃત :

શૌર્યનાં તેજ	૧-૮-૦
કાળિયાર અને બીજા પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩ (નવી આવૃત્તિ)	૨-૪-૦
ખાટીમીડી બાળવાતો	૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજીકૃત :

ખાંડાના ખેડ (સચિત્ર)	૩-૦-૦
દેલી દુનિયા	૩-૦-૦

આ-ઘર ભા. ૧-૨ ધૂમકેતુ, વગેરે	૨-૮-૦
આરસીના હીતરમાં	૧-૪-૦
રંભા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૧-૪-૦
છપાય છે :	

સોરઠને તીરે તીરે (મેઘાણી)	
સીધાં ચઢાણુ (મુનશી)	

ગુજ્જર અંચરત્ન કાર્યાલય : ગાંધી રસ્તો : અમદાવાદ

ઉગતી પ્રજાનું અજોડ માસિક

બાલમિત્ર

તંત્રીઓ :

દરેક અંકમાં

લવાજમ :

પુરુષોત્તમ શાહ, એમ. એ.

ચાળીસ પાન

દેશમાં : ચાર રૂપિયા

નરવરલોલ દવે, બી. એ.

આઠપંદ પૃષ્ઠ

પરદેશમાં : આઠ શિલિંગ

*

રંગીન મુદ્રાચિત્ર

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં

સચિત્ર લેખો

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં

સુંદર છપાઈ

સામાન્ય રૂપિયા

જાહેરખબરોથી મુક્ત

સામાન્ય રૂપિયા

આગસ્ટ મારાથી બાવીસમું વર્ષ, શરૂ થયું છે.

અસહ્ય મોંઘવારીમાં પણ એનાં રૂપ, રંગ, કદ કાયમ છે.

એનાં લખાણોમાં અપૂર્વ દ્રેશકો શરૂ થયા છે.

બાલસામયિકોમાં એણે અનોખી ભાત પાડી છે.

હજારો બાળકોનું એ ગાનીતું છે.

એના નિયમિત વાચનથી

બાળકો નવીન ઘડતર પામશે.

નમૂનાનો અંક મંગાવી ખાત્રી કરો. આજે જ લખો :

વ્યવસ્થાપક:—“બાલમિત્ર” ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગમી જાય તેવાં સાદાં ને સરસ, વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો આપીને બાળકે બાલકુનિયામાં પોતાનું સ્થાન ક્યારણેય મેળવ્યું છે]

બાળક

તંત્રી : લીખાવાઈ વ્યાસ

લવાજમ : રૂપિયા એ

પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

સુલભાજ હોવા છતાં તેના કદ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સસ્તામાં સસ્તા પણ તરીકે હજી પણ પ્રકટ થતું રહ્યું છે: વીસ વરસ પૂરાં થવાની ખુશાલીમાં આવતી દિવાળી ઉપર તેનો ખાસ “દિવાળી અંક” પ્રગટ થનાર છે.

બાળકોને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં ‘બાળક’ને અવશ્ય સ્થાન આપશે

‘બાળક’ કાર્યાલય : રાવપુરા : વડોદરા

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

સંપાદિકા : સૌ. વિદ્યુદલતા

ટૂંક વખતમાં શરૂ થશે

વાર્ષિક લવાજમ : પાંચ રૂપીઆ.

કાર્યાલય : રાયપુર, અમદાવાદ

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન ગ્રાસ કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંપાદક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જટારાશંકર ત્રિવેદી.

જેમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, અગમીવર્યામાં પાળવાના નિયમો, સગમી-વર્યામાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની માતૃજત, ઘમણનું કાર્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતિને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિશેની સૂચનાઓ, બાળકોને અને માતૃજત, બાળકની પીડાનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકોનાં દરદો અને તેના ઉપાયો વિ. વિષયો ૨૯ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકનાં જ્ઞાનથી પ્રસૂતિને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને સરીર નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકદ્વપતરુ” માસિકના ગ્રાહકોને ભેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ ભેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખા:—ગુજરાત આયુર્વેદિક કાર્મસી

ગાંધીરાડ-અમદાવાદ.

કાલ્યાણદેવી-મુંબઈ.

ચૌટાપૂલ—સુરત.

ઉગતી પ્રજાનું અજેડ માસિક

બાલમિત્ર

તંત્રીઓ :	દરેક અંકમાં	લવાજમ :
પુરુષોત્તમ શાહ, એમ. એ.	ચાળીસ પાન	દેશમાં : ચાર રૂપિયા
નટવરલાલ દવે, બી. એ.	આકર્ષક પૃષ્ઠ	પરદેશમાં : આઠ શિલિંગ
*	રંગીન સુખચિત્ર	
આગસ્ટ અને જાન્યુઆરીથી	સચિત્ર લેખો	સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો
ગ્રાહક થવાય છે.	સુંદર છપાઈ	સામાજિક રૂપિયા
	જાહેરખાતેથી ચુકત	

આગસ્ટ માસથી બાવીસમું વર્ષ શરૂ થયું છે. અસહ્ય મોંઘવારીમાં પણ એનાં રૂપ, રંગ, કદ કાયમ છે. એનાં લખાણોમાં અપૂર્વ ફેરફારો શરૂ થયા છે. બાલસામયિકોમાં એણે અનોખી ભાત પાડી છે.

હજારો બાળકોનું એ માનીતું છે.

એના નિયમિત વાચનથી

બાળકો નવીન ઘડતર પામશે.

નમૂનાનો અંક મંગાવી ખાતરી કરો. આજે જ લખો :

વ્યવસ્થાપક:—“બાલમિત્ર” ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણં

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગમી જાય તેવાં સાદાં ન સરસ. વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો
આપીને બાળકે બાલહનિયામાં ધોતાનું સ્થાન ક્યારેય મેળવ્યું છે]

બાળક

તંત્રી : લીખાભાઈ વ્યાસ

લવાજમ : રૂપિયા એ

પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

યુદ્ધભાગ હોવા છતાં તેના કદ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સસ્તામાં સસ્તા પત્ર તરીકે હજી પણ પ્રકટ થતું રહ્યું છે. વીસ વરસ પૂરાં થવાની ખુશાલીમાં આવતી દિવાળી ઉપર તેનો ખાસ “દિવાળી અંક” પ્રગટ થનાર છે.

બાળકોને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં ‘બાળક’ને અવશ્ય સ્થાન આપશે

‘બાળક’ કાર્યાલય : સર્વપુરા : વડોદરા

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

સંપાદક : સૈ. વિદ્યુદલતા

ટૂંક વખતમાં શરૂ થશે

વાર્ષિક લવાજમ : પાંચ રૂપીઆ.

કાર્યાલય : રાયપુર, અમદાવાદ

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવા માટે પાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંપાદક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જટાશંકર ત્રિવેદી.

જેમાં સ્ત્રીશારીર અવયવોનું વર્ણન, સ્ત્રીઓનાં પાળવાના નિયમો, સગર્ભા-વરણમાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની માવજત, દાયણુનું કર્તવ્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતાને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિષેની સૂચનાઓ, બાળકો અને માવજત, બાળકની પીડાનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકોનાં દરદો અને તેના ઉપાયો વિ. વિધ્યો ૨૬ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકના જ્ઞાનથી પ્રસૂતાને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને શરીર નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “વૈદ્યકક્ષપત્ર” માસિકના આઠકોને ભેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ ભેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિક ફાર્મસી

ગાંધીરોડ-અમદાવાદ.

કાલ્યાણદેવી-મુંબઈ.

ચૌદાપૂલ—સુરત.

શ્રીશક્તિ ગ્રંથમાખાનાં પુસ્તકો

સટ ૧ લેા:-વધ્યા બા, કાકી ગુજ, કાયદામાં સીનું સ્થાન ગુજ, અધીંગના બા, શુદ્ધવ્યવસ્થાની વાતો બા, પાંચણાં બા, બલિદાન બા, બવાટવી બા, મા બા, બયાના પત્રો બા.
આખો સેટ રૂ. ૨૦૦ ને બદલે રૂ. ૨૦૦

સટ ૨ બે:-પતિની પંસંદગી બા, લીલીની આત્મકથા ગુજ, રાષ્ટ્ર બા, પારસી વાનીઓ બા, વિધવા બા, કોને પરણું ? ૧૧, સુવડતા ને સુંદરતા બા, હાસ્ય કુવારો બા, ભૂતના બડકા ૧૧, વિષવૃક્ષ ૧૧.
આખો સેટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સટ ૩ બે:-હાસ્ય ન્હાપ ૧૧, દેવી ચૌધરાણી ૧૧, વીર રોઝા ૧૧, હાસ્ય ઝરણાં ૧૧, "જરા મ્હા મૂકજો" ૧૧, રાસરજની ૧૧, જીવન પદ્યો બા, સુખી ધરે ગુજ, ભરત ગ્રંથશુ બા, ચોપીસીનું ચક્ર બા.
આખો સટ રૂ. ૬૦૦ ને બદલે રૂ. ૬૦૦

સટ ૪ થો:-રઝિયા બેગમ ગુજ, શુદ્ધવિવેક અને બીજી વાતો બા, સંખ્યાના પત્રો બા, રત્ન શાસ્ત્ર ગુજ, સ્ત્રીહૃદય ગુજ, માનુષ્ય અને બીજી વાતો બા, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા બા, દામ્પત્ય જીવન ૨૧, વહેલી પતિ ગુજ, આરોગ્ય અને સુખ બા.
આખો સટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

સટ ૫ થો:-સામાજિક વાતો બા, રમુજ વાતો બા, ભલો બાળી ગુજ, પંતિ પ્રશ્ન છે ગુજ, મંદગી અને માવજત બા, વાતનું વતેસર ગુજ, ધરણીનો શોખ ગુજ, પારસી સતીઓ બા, એકાદશી બા, રાજકોવી બા.
આખો સટ રૂ. ૨૦૦ ને બદલે રૂ. ૨૦૦

સટ ૬ થો:-સિવાજીની બા બા, સાસુની સિખામણ ગુજ, કાયદાનું અજ્ઞાન ગુજ, નામ વગરની નવલકથા ૧૧, નારીબિપક બા, આસિક ધર્મ ગુજ, નવા સાચિયા ગુજ, વીર તારા (બે ભાગ) ૨૧, ગૌરમાનાં ગીતો ગુજ.
આખો સટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

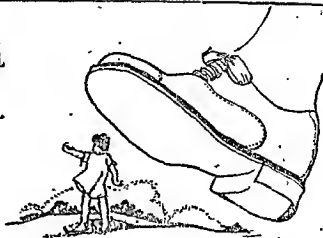
સટ ૭ થો:-મેડમ ડેમીડા બા, સામાજિક વાતો ભાગ-૨ ગુજ, શુષ્કિય શુદ્ધિ ગુજ, સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય ગુજ, દક્ષિણી સંધ્યુકળા ગુજ, સતી જસમા બા, સંસાર દર્શન બા, ભૂમિમાતા-આનંદમ્ ૧૧, બાળવિધવા ગુજ, સાચાં સહોદર ૧૧.
આખો સટ રૂ. ૫૦૦ ને બદલે રૂ. ૪૦૦

સટ ૮ થો:-થેપડા અથવા એક પર બીજી ગુજ, સુકન્યા ગુજ, વીરંગના નીલાદેવી ગુજ, રાસનન્દિની બા, પ્રતિભાનો સ્વયંવર ૧૧, વિમાની ગીતાબાદ ગુજ.
(દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમાજનું)

દેશબંધુ-શ્રી શક્તિ કાર્યાલય, કે.જી.પી.કે. સુરત.

બાળકો ને
કચડી નાખો
નહિ.

❀

બા
લ
સ
ખા

બજેટ ઘટતાં, બાળકોના માસિક માટે ૨-૪ આના, થોડાં પાન કે
'આદ્યુ' આવે છે હવે !' એવા વિચારથી દોરાઈ નાખ્યા નહિ.

બાળક કચડાય નહિ તે સૌથી પહેલું જીવો.

'બાલસખા'ના પેસેન્જરો આપને ચોખ્ખા કરાવશે, એવો અમારો
નસ દાવો છે. બધી રીતે એ આપને સતોષ આપશે. વડોદરા શાળાના
પુસ્તકાલયો માટે વાર્ષિક લવાજમ કેવળ રૂ. ૨-૫૩-૦ છે.

એક વરસ 'બાલસખા'ને પુસ્તકાલયમાં સ્થાન આપી જીવો.
કાંઈએ નથી કરી એવી પ્રગતિ એણે પાંચ વરસમાં કરી છે.

બાળકો માટે જિજ્ઞાસાપ્રેરક અને પ્રાણુવાન સાહિત્ય

બાલ જગત

(બાળકોનું માસિક)

તંત્રીઓ :

ધન્વલાલ હ. કોઠારી

કીરતન લટકારી

વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા ત્રણ

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર

૨૬૦, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

તૈયાર છે !

— ખરીદ કરો —

તૈયાર છે !

વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી

(રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ, કચેરીઓ અને પંચાયતોએ ખરીદ કરવા મંજૂર થયેલું)

નેક નામદાર દીવાન સાહેબના આમુખ સાથે રાજ્યમાં પહેલવહેલું તમામ પ્રકારની માહિતીથી ભરપૂર એવું આ મોટું સચિત્ર પુસ્તક બહાર પડેલું છે. તેમાં રાજ્યકર્તાઓ, રાજ્યઘટના-કારોબાર તમામ ખાતાઓની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ, રાજ્યના નાના મોટા વેપારીઓ, વેપાર-સંસ્થાઓ, લોકજીવન, પ્રાંતમાંથી માંડી ગામડાંઓની નજીવા જેવી હકીકત, રાજ્યની અનેક સંસ્થાઓ, શહેરો અને સ્થળોનો પરિચય, પ્રાચીન અને હાલના રાજકુટુંબના ફોટાઓ ઉપરાંત બીજા અનેક ચિત્રો, પોસ્ટ, રેલવે, કાયદા-નિયંધોની સમજ, ખંડણી રાજ્યો અને બીજાં વિવિધ પ્રકારની ઉપયોગી માહિતી તેમાં આપેલી છે. વડોદરા રાજ્યનો ખરેખર ચિતાર આ ડિરેક્ટરી આપી રાકે છે.

વડોદરા રાજ્યના આ સર્વગ્રાહી ભોમિયાની ઉપયોગિતા માટે રાજ્યની તમામ કચેરીઓએ, લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોએ તે ખરીદ કરવા રાજ્ય તરફથી થોડા હુકમો થયેલા છે. દરેક વ્યક્તિ, વેપારી કે ગમે તે સંસ્થાને તે એક અતિ ઉપયોગી (Ready Reference તરીકે) સાધન છે. આ ડીરેક્ટરી ખરીદ કરો અને તેમાંથી અલગ્ય લાભ મેળવો. આટલો ઉપયોગી ને મોટો દળદાર સચિત્ર પાકા પૂકાનો મૂલ્ય હોવા છતાં તેની કિંમત માત્ર રૂ. ૪-૦-૦ છે.

—લાયબ્રેરીઓ અને પંચાયતોને ઓછા દરે મળે છે—

મળવાનું સ્થળ : પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ.લિ., વડોદરા.

અર્જર લખો : વડોદરા રાજ્ય ડીરેક્ટરી પબ્લીશીંગ કંપની, વડોદરા.

ન વ સૌ રા ટ્ર નો સે ટ

બળવાખોર પિતાની તસ્વીર

કિં. ૨-૮-૦

આખરીશ સ્વાતંત્ર્યના ઇતિહાસનું એક ઔરવવંતુ પ્રકરણ શ્રી. ઇંદુલાલ યાચિકની પ્રેરણા સાથે.

લયલાના પત્રો

કિં. ૨-૦-૦

એક લોકપ્રિય બહુ સાહિત્યકારની સફળ કૃતિનો સફળ અનુવાદ. શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈની પ્રશંસાત્મક પ્રસ્તાવના સાથે.

વિરાટ બળે છે ત્યારે

કિં. ૧-૮-૦

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યની તેજસ્વી અને નેશાલી શૈલીમાં આવડત રસભરી નવલકથા.

દરેક પુસ્તકાલય રાખે છે. તમારે ત્યાં ન હોય તો આજે જ ઓર્ડર મૂકો.

પ્રાપ્તિસ્થાન : બાલસાહિત્ય ભંડાર-નડિયાદ.

પુસ્તક ૧૭ મું

નવેમ્બર-૧૯૪૨

અંક ૧૧ મે

પાયાના શબ્દોનો સંગ્રહ

—તંત્રીસ્થાનેથી

છેલ્લાં બે વર્ષ થયાં આપણે ત્યાં પ્રૌઢશિક્ષણના વર્ગો ચાલે છે તેના દ્વારા વાંચતાં-લખતાં શીખેલા પ્રૌઢાંગી સંખ્યા પણ ઠીક પ્રમાણમાં વધી હોવાનું આપણને શ્રી સરકારના એને અંગે બહાર પડતા હેવાલ પરથી જાણવા મળે છે. પરંતુ તેઓ વાંચતાં-લખતાં શીખ્યા પછી આગળના વાચનવિકાસનો પ્રશ્ન હજી અણઉઠકર્યો રહ્યો છે. આ માટે થોડાક વખત અગાઉ ગુજરાત પ્રૌઢશિક્ષણ સમિતિના પ્રમુખ શ્રી. જીગતરામ દવેએ લેખકો જોગ એક નિવેદન બહાર પાડી આવી-આગળના વાચન માટેની-પોથીઓ તૈયાર કરવામાં સહાયજૂત થવા માટે પ્રૌઢશિક્ષણમાં રસ લેતા લેખકોને આમંત્રણ આપ્યું હતું. પરંતુ તે પછી એ દિશામાં કોઈ વધુ પ્રયત્નો થયાનું વાંચક હાય તો તેની પ્રગતિ સંબંધે હજી કંઈ જાણવામાં આવ્યું નથી. અને ત્યાર પછી તો દેશમાં પ્રસરી વળેલું અશાંતિનું મોઝું દિનપરદિન વ્યાપક રૂપ લેતું જાય છે.

પરિસ્થિતિ આવી હોવા છતાં, વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતા તરફથી તો એ દિશાના પ્રયત્નો ગતિમાન રહ્યા જ છે. આ કાર્ય માટે, શ્રી. સરકાર તરફથી પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક શ્રી. વાકનીસ સાહેબના પ્રમુખપદે એક સમિતિ નિર્માણ છે અને એના દ્વારા પ્રૌઢોને વધુ વાચન માટે પ્રેરણા આપે તેવા સાહિત્યસર્જનની યોજના વિચારી છે, તે “પુસ્તકાલય” માસિકના ગયા અંકમાં પુસ્તકાલય ખાતા તરફથી પ્રકટ થયેલ સૂચના પરથી જાણ શકાય છે.

આપણા લેખકો અને સાહિત્ય પરિષદ જેવી સાહિત્યસંસ્થાઓ તો વિદ્વાનોના જ સાહિત્યપ્રકાશન પાછળ પડ્યા છે એટલે તેમના તરફથી આ દિશામાં પ્રયત્ન થાય એવી આંખી આશા પણ સેવવી અત્યારે તો અસ્થાને છે. ત્યારે, એ કામ માટે, આપણા

એક કારાવાસી કહે છે:

“તમારા તરફથી આવેલાં પુસ્તકો ખૂબ કામ લાગ્યાં. કારણ કે અમારે અહીંયાં વખતનો સદુપયોગ કેમ કરવો તે પ્રશ્ન છે. ફરીએ કે રેડિયો કાંતીએ તેથી આખો વખત પસાર ન થાય x x એટલે પુસ્તકો ખૂબ વંચાય છે. આશરે બારીસેક પુસ્તકો વાંચ્યાં, અને હજી બે વધારે વખત રહેવાનું થાય તો વધારે વંચાશે. x x

શ્રી. ગુણવંતરાય આચાર્યનું દરિદ્ર-નારાયણ વાંચ્યા પછી તેમનાં પુસ્તકો જે સારાં ગણાતાં હોય તે મોકલી આપશે. મેઘાણી થોડાક વાંચ્યો છે; પણ ધૂમકેતુ બિઝનેસ વાંચ્યો નથી. તેમજ કિશોરલાલ મશરવાળાનાં પુસ્તકો પણ નથી વંચાયાં. કાકા કાલેન્ડરનાં મેં વાંચ્યાં છે. તેથી તમને અનુકૂળ પડે તેમ પુસ્તકો મોકલશે. સરત સાહિત્યનાં પણ મોકલતા રહેશે. ત્રણસો પાનાંનું એક પુસ્તક આશરે બે દિવસમાં વંચાય છે એમ માની અને કેટલાંક પુસ્તકો બહુ સારાં ન હોય તો વંચાયા વગર પણ રહે એટલે આશરે પંદર પુસ્તકો હમણાં મોકલશે તો ફીક યશે. x x x

છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પુસ્તકો વંચાતાં ન હતાં તે આજે પરમાત્માએ વખત આપ્યો છે તેનો સદુપયોગ કરું છું.”

ગામઠે વસતા અને એક રીતે કહીએ તો ગામડામાં સંસ્કારપ્રચારનું કામ કરતા આપણા સુશિક્ષિત શિક્ષકો તરફ તેમ જ તેમનાથી વધુ અભ્યાસશાળી અને ગામડાના લોકસંપર્કમાં રહેનારા મે. મહાલ શાળાધિકારીઓ પર જ મીટ માંડવી રહી.

આપણા આ શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ ધારે તો આ દિશામાં સારું કામ કરી શકે. ઉપયુક્ત સૂચનામાં મે. રા. રા. પુસ્તકાલય ખાતાના વ્યવસ્થાપક સાહેબે જણાવ્યું છે તેમ, તેઓ જનતાના વધુ નિકટ પરિચયમાં આવે, તટસ્થ હોય તેમ તેમની અંદર અંદરની વાતો સાંભળે, તેમાંથી પાયાના શબ્દો-જેને આપણે રૂઢ શબ્દો કહીએ છીએ તેવા-એમની વાતચીતમાં વપરાતા શબ્દો-ખોતાના માનસપટ પર નોંધી લઈ ઘેર જઈ પોતે કરવા માંડેલી યાદીમાં ટપકાવી રાખે.

અને આ પ્રમાણે આપણા શાળ્યના આ સુશિક્ષિતો કરે તો આપણને એક સારો એવો ગ્રામ-શબ્દભંડોળ પણ મળે; અને ગુજરાતી સાહિત્યની સંસ્થાઓ જે કામ કરવા હામ ભીડતી નથી તે કામ સરળતાપૂર્વક સહજે થઈ શકે. વળી એવા શબ્દ-ભંડોળમાંથી એવા શબ્દોના વપરાશપૂર્વક ઉત્તરોત્તર ગામડાના ધાર્મિક, આર્થિક, સામાજિક વગેરે વગેરે વિષયને લગતા પ્રશ્નોની છલ્લાવટ કરતી નવા પ્રાંટોને વધુ વાચન માટે રસ લાગત કરે તેવી પુસ્તિકાઓ પણ તૈયાર કરી શકાય.

આ રીતે આ નવા વાંચતા લખતા થયેલા પ્રાંટો પુસ્તકાલયોનો લાભ લેવા પ્રેરાશે અને એ રીતે આપણાં પુસ્તકાલયો વધુ કાર્યસાધક થતાં જશે.

આમ થશે તો જ પ્રાંટ શિક્ષણપ્રવૃત્તિના પ્રયાસો કાર્ય થયેલા લેખાશે. શિક્ષક બંધુઓ ! આટલું તો કરો જ. અને બને તેટલો વધુ શબ્દભંડોળ એકઠો કરી સત્વર મોકલી આપો.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

મિ. કે. એ. હમીદના પુસ્તક મુસલમાન ઇ. આલમ (જંગતના મુસ્લીમો)નું નોબૅલ પારિતોષિક કમિટી માટે અંગ્રેજી, ફ્રેન્ચ તથા જર્મનીમાં ભાષાંતર કરવામાં આવે છે. આ અંગ્રેજી દશ ભાગમાં છે.

ચીન, જાપાન સાથેના યુદ્ધને માત્ર એક સામાન્ય જનાવ ગણી રહ્યું છે, રાષ્ટ્રીય પુનર્ધર્ટનાના કાર્યમાં નૂતન ચીનના સર્જકો મંડી પડ્યા છે.

ચીનના અંદરના પ્રદેશોમાં રહેતા મનુષ્યોને આધ્યાત્મિક પોષણ પહોંચાડવાના પ્રયત્ન પર અત્યારે ધ્યાન અપાઈ રહ્યું છે, અને ચીનની પોસ્ટ ઓફિસે શરુ કરેલ ' સંસ્કૃતિ પાર્સલ પોસ્ટ 'થી આ પ્રયત્નો કંઈક અંશે નિકાલ થયા છે.

પુસ્તકો તથા સાહિત્ય બહાર મોકલવાની મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા, નવી ખરીદવામાં આવેલી એકસો મોટર ટ્રકો પુસ્તકો, માસિકો, વર્તમાનપત્રો તથા ખીજું છાપેલ સાહિત્ય લઈ જવા માટે જુદી રાજ્યવામાં આવેલી છે. ' સંસ્કૃતિ પોસ્ટ ' માટેના પાર્સલના દરોમાં ઘટાડો કરવામાં આવ્યો છે.

યુદ્ધકાળની જરૂરીઆતને પહોંચી વળવા પોતાની જ મોટર ટ્રક દ્વારા ટપાલ અને પાર્સલ મોકલવાં તે જ ચીનની પોસ્ટ ઓફિસની બહુવિધ પ્રવૃત્તિઓનો પુરાવો છે.

જે કે લડાઈ ચાલુ છે છતાં ચીનની પોસ્ટ ઓફિસની વિકાસની યોજના તો ચાલુ જ છે. ચીન જાપાન વચ્ચે યુદ્ધની શરૂઆત થયા પછી ચીનની પોસ્ટ ઓફિસ ખાતાંએ ૧૪૦૦૦ ખાન્ય ઓફિસો, એજન્સી તથા મેઈલ ડીપો ખોલ્યાં છે અને ૫૦,૦૦૦ કિલોમિટરની નવી મેઈલ લાઈન ચાલુ કરી છે.

હૈદરાબાદ સ્ટેટના છેલ્લા વાર્ષિક રિપોર્ટ ઉપરથી જણાય છે કે ઓસ્માનિયા યુનિવર્સિટીના પ્રકાશન ખાતાંએ મુસ્લીમ લેખકોનો સર્વસંગ્રહ રચવાનું કાર્ય હાથ ધર્યું છે. આ સર્વ-સંગ્રહનું ઉર્દૂ નામ મુજમ ઉલ મુસન્નરીન-ધરલામ છે. આ જાતનો પ્રયત્ન પહેલવહેલો છે. નિઝામ સરકારે આ કાર્ય માટે મોટી મદદ આપી છે. જ્યારે સાહિત્યનો ઇતિહાસ લખાતો નહોતો કે પદ્ધતિસર તેનો અભ્યાસ નહોતો થતો તે સમયની ઘણી ખામીઓ આમ દૂર થશે. ફિરિસ્તા, અબ્દુરરઝાક, અબ્દુલ ફત્તહ, નઝમુદ્દીન, જહાંગીરી, અબ્દુલ હમીદ, ખાશીખાન અને શહેનશાહ જહાંગીર વગેરેના જીવન તથા લખાણોનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો આપણા તે સમયના જ્ઞાનમાં મોટો વધારો થશે.

' મોઝર્ન રિવ્યુ 'ના વાચકો શ્રી. દેવેન્દ્ર સત્યાર્થીના નામથી સુપરિચિત હશે. લોક-ગીતોના સંગ્રહ પાછળ તેમણે લેખ લીધો છે એમ કહી શકાય. લાંબી દાદી તથા માથે લાંબા વાળ રાખતા. ' સંગીતના આ વાગી ' મુસાફરીને અંગે ચોગાઈ ગયેલાં એવા પ્રકારનાં કપડાં પહેરે છે કે પંજાબીઓને તે પંજાબી લોક તેરા, જંગાળોએને ટાંગોરના આશ્રમવાસી તથા ગિહારીઓ, મદ્રાસવાસીઓ, મુજરાનીઓ, સિંધીઓ તથા જલંદારીઓને પણ પોતાના નર્તિભાઈ જેવા લાગે છે. તે હિંદુ વેરાળી શીખ ઉદારી, સિંધી પંડ, મુસલમાન ફકીર કે

અલમરત સાધુ જેવા લાગે છે. ગીતોના સંગ્રહ તેમનું જીવનકાર્ય બની રહ્યું છે. ૧૯૩૬ માં તેમનું 'હેલુ' પંક્તિથી પુસ્તક 'ગીધ' પ્રગટ થયું. આ પુસ્તક ખૂબ લોકપ્રિય બન્યું અને બૂનાં લોકગીતો માટે રસ ઉત્પન્ન થયો. હવે તેમનું પુસ્તક 'દિવા બન્ને સારી રાત' પ્રગટ થયું છે. આ પુસ્તકમાં, બર્મામાં ઇરાવદીની ખીણમાં, સંઘાલ પરગણામાં, આંધ્ર દેશમાં, લંકામાં તથા પકાણોના પ્રદેશમાં લોકગીતો મેળવતાં તેમને જે અનુભવો થયા તેનું વર્ણન આપેલું છે.

પટણની પ્રાંતિક જનસમૂહ શિક્ષણ કમિટીએ નવા પ્રૌઢ શિક્ષિતો માટે એક અને બે વૈસાની કિંમતની પુસ્તકાલો પ્રગટ કરવા માંડી છે. આ કમિટીએ યોગ્ય પુસ્તકો માટે શિક્ષકો તથા લેખકોને વિનંતિ કરી છે. પ્રૌઢ શિક્ષણના લાભ દર્શાવતા નાટકો લખવાને માટે તેણે રૂ. ૫૦, ૩૦ તથા ૨૦ નાં ધનામેની જાહેરાત કરી છે.

જંગાળી ગાળકો માટેના જ્ઞાનકોશ 'શિશુ ભારતી' નો દરમો ભાગ તાજેતરમાં પ્રગટ થયો છે. પહેલાં તો તે માસિકરૂપે પ્રગટ થતો હતો. હવે તે ત્રિમાસિકરૂપે પૂરો થયો છે; ૩૩૫ મનુક્રમશિકા ગણા રહી છે. શ્રી. યોગેન્દ્રનાથ ગુપ્ત તેના તંત્રી છે. પ્રથમ પ્રવાસ તરીકે તે ઇતર્ય છે. આકર્ષક ઉદાવ, પુષ્કળ ચિત્રો તથા વિષયોની પસંદગી-આ કોશની વિશિષ્ટતા ૧. દિંદી બાળકને જગતનું વિદગાવલોકન કરાવવાનું અતિ ઉપયોગી કાર્ય તે કરે છે. પહેલાં આપણે ચીન, જાપાન, કોરિયા અને જર્મી જાણ્યો છીએ. ત્યાંથી મેક્સિકો, બ્રિટિશ ઇન્ડિયા, યુરોપ, ઇંગ્લેન્ડ અને અમેરિકા પહોંચીએ છીએ. સાહિત્ય વિભાગ પણ નેટલો જ પ્રમુદ્ધ છે. ૩૩૫ તેમાં ગાંધીજીનું ચરિત્ર જ દેખાતું નથી !

ગ્વાલિયરના મહારાજા સિંધિયાએ પ્રો. એમ. ડી. અસ્તેકરને તેના પુસ્તક 'ગાનદેવ' માટે રૂ. ૧૦૦) આપ્યા છે.

રશિયાએ ઇંગ્લેન્ડમાંથી 'સોવિયેટ વૉર ન્યુસ' નામનું પત્ર પ્રગટ કરવા માંડ્યું છે. પહેલો અંક ગયા વર્ષના જુલાઈની ૧૨ થી તારીખે બહાર પડ્યો ત્યારે તેની ૧૬૦૦ નકલો છાપવામાં આવી હતી. અત્યારે તેની ૧૨,૦૦૦ નકલો છાપવામાં આવી છે, જે કે એાજામાં એાજા એક લાખ વાચકોની તેના માટે માગણી છે.

કાગળની તંગીને લઈને પાર્લમેન્ટના સભ્યો, સરકારી ખાતાં, વેપાર સંઘ, શાહી વિમાની દળ તથા બ્રિટિશ વર્તમાનપત્રોને તેની નકલો પૂરી પાડવામાં આવે છે. બ્રિટિશ પત્રો તેમાંથી ઘણા ઉતારા કરે છે.

'સોવિયેટ વૉર ન્યુસ' ને રશિયાના ઘણા ખજારો મળતા રહે છે. ચોતાના ખાસ ખજારપત્રીઓ, લશ્કરી અધિકારીઓ તથા ઔદ્યોગિક મોરચા પરના અધિકારીઓ તથા કાર્મ-કર્તા તરફથી તેને તાર મળે છે.

આ પત્રને અંગે બ્રિટિશ પ્રગતમાં રશિયા વિષે રસ જનમત થયો છે. તંત્રીને બ્રિટિશ વાચકો તરફથી દમોશાં ચોક્કસ પત્રો મળે છે. તેમાં ટેટલાક સોવિયેટ યુદ્ધ યત્ન માટે આભાર દર્શાવતા હોય છે. ખાસ કરીને લશ્કરી અમલદારો તેની વિગતો માગે છે. ઉપરિલિન દત્તા ટેટલાક પ્રત્નો અગત્યના હોય છે અને જે રટાફના માણસો કે લંડનના સોવિયેટ એલ્યી તેનો જ્ઞાન આપી ન શકે તો મોરકો તાર કરીને જવાબ મંગાવવામાં આવે છે.

છાટાલાલ માનસિંગ કામદાર

ગ્રામપુસ્તકાલયોની કાર્યક્ષમતા [૧૯૪૧-૪૨ ડું વિહંગાવલોકન]

સુને ૧૯૪૧-૪૨ વર્ષે આપણાં ગ્રામપુસ્તકાલયોએ શી કામગીરી કરી છે તે 'પુસ્તકાલય' માસિકના સપ્ટેમ્બર માસમાં ગામવાર જાહેરાત આંક-રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યા એકંદરે ૧૩૦૧ પુસ્તકાલયો છે, તે પૈકી ૧૧૯૯ પુસ્તકાલયોએ મદદ મેળવી છે. રાજ્યનાં પેટીવાળાં વાચનાલયો ૧૨૮ છે. એટલે આ સ્થળોએ વાચનાલય ઉપરાંત સને ૧૯૩૪-૩૫માં ૮૪૩૨૪ની પુસ્તકોથી ભરેલી એક પેટી અપાયેલી, આ પૈકી જે વાચનાલયો પોતાના વાચનાલય માટે વિશેષ રકમ જીતી કરે તેો થોડાં પુસ્તકો પણ વસાવી શકે છે અને ગ્રામજનતામાં નવીન પુસ્તકાલયની ભાવના જીલી કરવામાં મદદ કરે છે. આવાં વાચનાલયો પૈકી ૬૦ વાચનાલયો ગયા વર્ષે મદદ મેળવના સક્તિમાન થયાં હતાં.

રાજ્યમાં આવેલાં ૧૩૦૧ ગામડાંનાં પુસ્તકાલયોમાં ૬૭૮૮૦૪ પુસ્તકો સને ૧૯૪૧-૪૨ આખરે હતાં, વર્ષ દરમ્યાન નોંધાયેલા વાચકોની સંખ્યા ૧,૬૨,૫૭૪ તેનાં પુસ્તકો, વાચકો, ની યદ્ય હતી, ત્યારે વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા ૫,૪૧૦૭૩ ની વંચાયેલા પુસ્તકો યદ્ય હતી. ગામડાંનાં પુસ્તકાલયો પાછળ એકંદરે લગભગ અને ખર્ચના આંકડા રૂ. ૭૨૯૦૦ જેટલો થયો છે. અને જે વસ્તીને એ પહેંચી વળે છે તે લગભગ ૧૪૫૯૦૦૦ જેટલી છે. આ ઉપરથી એમ જણી શકાય છે કે સરેરાશ પુસ્તકાલયવાળાં ગામોમાં દર વીસ માણસે એક રૂપિયા પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિ પાછળ વડોદરા રાજ્યનાં ગામડાંમાં ખર્ચાય છે. લોકોની સારકારિક પ્રગતિ અને સામયિક શિક્ષણ ટકાવી રાખવા માટે આ રકમ ઘણી જ નાણી ગણી શકાય. એટલે લોકોએ વધુ રકમ ખર્ચ કરી સામાન્ય ભણેલા માણસને તેનો ઉપયોગ બતાવી આપી પુસ્તકાલય તરફ કંઈ રકમ આપવા તૈયાર થયા તેવી ઉત્તેજના પ્રેરણાઓએ અને મંત્રીઓએ પેદા કરવી રહી. આ ખર્ચ કરવાની કમતરતા પરથી સહેજે બીજાં પરિણામો જણાઈ આવે છે. તેમાં મુખ્યત્વે કરી પુસ્તક બંડોળની કમતરતા છે. નવ માણસે ચાર પુસ્તકનો બંડોળ છે. વળી ગામડાંનાં પુસ્તકાલયોમાં જે પુસ્તકસંગ્રહો છે તેમાં ઘણાં જુના પુસ્તકો અને સામયિકો પણ બંધાવી મૂકેલાં હોય છે. જેમ ગામની વસ્તી-મોટી, તેમ તેનો પુસ્તકસંગ્રહ વિપુલ હોવાને બદલે ઘટતો જાય છે અને કમી કરવા પાત્ર પુસ્તકો નહિ કમી કરાવાના કારણે કળાટોમાં ખડકાઈ રહે છે. આ વસ્તુ આપણને તેના બંધાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા પરથી વધારે સચોટપણે સહજ સમજાઈ જશે. આ પુસ્તકાલયવાળાં ગામડાંમાં એકંદરે સરેરાશ ચાર પુસ્તકે એક વાચક છે અને દર બે વાચક દીક સાત પુસ્તક વંચાય છે. વળી પુસ્તકબંડોળ સાથે સરખાવતાં વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા ઘણી કમી છે તેનું પ્રમાણ ૭ અને ૫ નું લગભગ આવે છે. વંચાતા ગયેલાં પુસ્તકોનો સંખ્યા માટે સામાન્ય ધોરણ એ છે કે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોમાં જેટલાં પુસ્તકો પુસ્તકાલયમાં હોય તેના કરતાં વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા હેતુશ્રાવ્યગણી મોટી હોવો જોઈએ. કારણ, એ ગણતરી નીચેના એ મહત્વના સિદ્ધાંતો પર થવી જોઈએ: " પુસ્તકાલયમાં દરેક વાચક માટે તેનું પુસ્તક છે " અને "દરેક પુસ્તકને તેનો વાચક છે." આ સિદ્ધાંત અનુસાર જ્યાં પુસ્તક બંડોળ રાખવામાં આવતા હોય ત્યાં જરૂર વાચકોને [૬૦૩]

નિષ્પયોગી ચતાં પુસ્તકો કચાટોમાંથી ફર થાય, વાચકોની રૂબ પ્રમાણે નવીન પુસ્તકો વસાવવામાં આવે, અને પાઠકાં વર્ષોમાં ખરીદાયલાં સારાં પુસ્તકો સામાન્ય વાચકના ધ્યાન પર તેની વિષયવારી કે ગામવારી નોંધવહીઓ પરથી અંથપાત્ર લાવે, જેથી તેનાં વાચકોની સંખ્યા, વંચાયકાં પુસ્તકોની સંખ્યા, ઘણા મેન્ટા પ્રમાણમાં જનતાને ખતાવી શકાય અને તે દ્વારા તે વધુ લોકપ્રિય બની વધુ લોકચદ્દ મોકલવા કૃતાર્થ થાય.

ઉપરના નિણયો પરથી મેં પ્રાંતવાર હાલ નબતાં સાર્વજનિકે ગ્રામપુસ્તકાલયો પૈકી જુદી જુદી દૃષ્ટિએ ક્યાં ક્યાં સારામાં સારા પુસ્તકાલયો પુસ્તકાલયોની કાર્ય-જાણ્યાં છે તેની નોંધ અહીં મૂકવા પ્રયત્નો કર્યો છે. મારા બીજા ક્ષમતા માટેના અંથપાત્ર અને ચંત્રી મિત્રો પોતાના પુસ્તકાલયની જે તે દિશામાં જરૂર પૂરતી પ્રગતિ સાધવા પોતાનું બનતું કરી જાણે એ માટે નીચેના સુદાઓ પર પુસ્તકાલયોની કાર્યક્ષમતા તેઓ માપી શકે:

- (૧) નિદાન વસ્તીના જોટકાં જ સારાં વાંચવા યોગ્ય રિચતિમાં પુસ્તકો હોવાં જ જોઈએ.
- (૨) વંચાયકાં પુસ્તકો પુસ્તકના બંડાળ કરતાં નિદાન જેવડાં હોવાં જોઈએ.
- (૩) વાચકોની સંખ્યા, નિદાન વસ્તીના ૨૦ ટકા સુધી હોવી જોઈએ.

અર્થની ચતા માટે નોંધ કાઢવી જરૂરી છે. પણ એ તો સ્વાભાવિક છે કે જે કંઈ આપણે ખર્ચાંએ છીએ તે સમૂહમાં વ્યાપક બનાવવા પ્રથમ પ્રયાસો નહિ કરીએ ત્યાં સુધી વધુ ખર્ચ કરવાથી પુસ્તકાલયની કાર્યક્ષમતાનું માપ વાસ્તવિક રીતે કાઢી શકાશે નહિ; કારણ વધુ ખર્ચ કરનારાં પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકપ્રચારનું કામ જોઈએ તેટલું થતું નથી. મારા મતે લોકરુચિ કેળવવા પ્રયાસો આદરીને તે ટકાવી રાખવા પુસ્તકો પાઠળ વિશેષ ખર્ચ કરવો જ વાસ્તવિક ગણ્યું છું. પુસ્તકાલય માટે જે આદર્શને ગામડું નક્કી કરે તેને પ્રથમ સુવાન સમાજસેવકોની ચદ્ધથી તે આદર્શને પહોંચે અને તે પહોંચી રહ્યા બાદ તે કાયમનું જાળવવા ક્યા આર્થિક ઉપાયો યોજવા તે સુવાનો જ શોધે તો જરૂર આપણાં પુસ્તકાલયોને સુધરાઈએ, ગ્રામ પંચાયતો કે સ્થાનિક બીજી સંસ્થાઓ આર્થિક સહાય કરવા ચાટે પ્રથમ નજર કરશે એ નિઃશંક છે.

ઉપરની તપાસણીની દૃષ્ટિએ અમરેલી પ્રાંતનાં ૧૨૦ પુસ્તકાલયો પૈકી નીચેનાં અમરેલી પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયો જ પોતાનું નામ આગળ લાવી શકે છે.

પુસ્તકાલયો કાર્ય-ક્ષમતાની દૃષ્ટિએ

ભંડાળની દૃષ્ટિએ

ગામનું નામ	તાલુકો	પુસ્તક સંખ્યા	વસ્તી
૧	૨	૩	૪
સોનારીઆ	અમરેલી	૫૧૮	૫૨૬
વરવાળા	ઓખામંડળ	૨૨૫૮	૨૪૦૨
પાકરસીંગા	દામનગર	૧૭૦૨	૧૩૧૩
સ્તનપુર	સ્તનપુર	૧૨૫૬	૬૩૭

આ ગામો પૈકી પાડરસોંગા, ગામનાં પુસ્તક ભંડોળ જોતાં તેના બીજા આંકડાઓ નિરાશાજનક છે તે ખરેખર તેના કામ કરનારાઓ માટે વિચારવા જેવા છે. એ પુસ્તકોના માત્ર ચોથા ભાગ જેટલાં જ વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા છે; બ્યારે વાચકો પણ માત્ર ત્રેર ટકા જેટલા જ છે.

વંચાયેલાં પુસ્તકોની દૃષ્ટિએ

નીચેનાં પુસ્તકાલયોએ પોતાના પુસ્તકાલયના પુસ્તકોના ભંડોળ કરતાં બમણાં કે તેથી વધારે સંખ્યા વંચાયેલાં પુસ્તકોની વાચનપ્રત્યાર દ્વારા ભીની કરી શક્યા છે.

ગામનું નામ	તાલુકાનું નામ	પુસ્તક સંખ્યા	વંચાયેલાં પુસ્તકો
૧	૨	૩	૪
કેરાળાં	અમરેલી	૯૦૮	૧૭૨૫
સોનારીઆ		૫૧૮	૨૦૦૮
ઝાર	ધારી	૩૭૧	૮૩૯
આંકડીઆ મોટા	અમરેલી	૬૫૫	૨૦૨૯
વિક્રમપુર		૩૨૮	૧૦૩૧
અડવી	કોડીનાર	૧૮૧	૫૭૦
જરા	ધારી	૪૦૬	૯૧૦

વાચકોની દૃષ્ટિએ

નીચેનાં પુસ્તકાલયો પોતાના પુસ્તકાલયના નિદાન વીસ ટકા વાચકો મેળવી શક્યા છે એ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

ગામનું નામ	તાલુકાનું નામ	વસ્તી	વાચકો
૧	૨	૩	૪
કેરાળા	અમરેલી	૬૪૧	૨૭૩
કેરીઆવાડ	"	૧૨૨૬	૩૦૭
જાળિયા	"	૧૪૭૪	૪૫૦
તરકતજાવ	"	૬૩૩	૧૭૪
દહોડા	"	૫૬૨	૧૪૫
મોડવડા મોટાં	"	૮૨૫	૨૦૫
વરસડા	"	૧૭૦૮	૬૦૮
માછઆવદર	"	૮૯૮	૨૧૫
સોનારીઆ	"	૫૨૬	૨૦૪
કલ્યાણપુરા	ઓખામંડળ	૫૪૯	૧૫૪
રાજપુર ગાંવી	"	૩૮૯	૧૨૭
કાંચરડી	દામનગર	૧૦૫૮	૪૬૫
નાના રાજકોટ	"	૧૦૧૦	૨૪૯
જરા	ધારી	૧૦૪૪	૨૪૦
ઝર	"	૬૨૮	૩૦૭
દેવડા	"	૯૭૬	૩૪૫
રતનપુર	રતનપુર	૯૩૭	૧૮૪

ઉપરના આંકડા અને ગામ જોતાં અમરેલી પ્રાંતમાં અમરેલી તાલુકાનાં ગામો અને સુખ્યત્વે કરી સોનારિયા ગામ ખાસ આગળ આવે છે. એ ઉપર જાણીઆ સિવાય ગામના અને મહાસના કાર્યકરોને મારા અભિનંદન છે. અમરેલી યનાં પુસ્તકાલયોને પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયો પ્રગતિની દૃષ્ટિએ કંઈ ક્રીક કામ કરી રહ્યાં છે. વિનંતિ. સર્વદેશીય પ્રવૃત્તિ સાધવા અને ખાસ કરીને બાળવાચકોની સંખ્યા વધારવા અને વંચાયલાં પુસ્તકોની સંખ્યા વધારવા અંશપાત્ર અને મંત્રીઓ ગામડાંમાં પુરતી કાળજી રાખશે. એવી આશા નિંદાન બહુજી બુલી ન જવાય તે માટે છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં શાળાના ગમે તે વર્ગમાંથી છકી ગયેલા બાળકને તેના બરતું પુસ્તક વસાવી બહાર વાંચવા આપવાની યોજના અંશપાત્ર મંત્રીઓ ગયા વર્ષના સપ્ટેમ્બર માસમાં મૂકેલી પુસ્તકોની યાદી પરથી ખરીદ કરી બાળકની દક્ષા પ્રમાણે પુસ્તકો બહેળા પ્રમાણમાં વંચાવી તેમની સમજશક્તિ અને માનસિક ખીલવણીમાં મદદ કરશે એવી આશા છે. પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકોનો ઉપયોગ થઈ શકે તેમ ન હોય તેવાં પુસ્તકો વસાવવાં નહિ અને કમી કરવાં હોય તે કમી કરાવવાં. પુસ્તકાલયને અલગતન કરવાસૌ બાંધવો કાર્યરત થશે એવી આશા છે.

નવસારી પ્રાંતમાં આવેલાં પુસ્તકાલયો પૈકી નીચે જણાવેલાં પુસ્તકાલયો એક આ

બીજી રીતે પોતાના પુસ્તકાલયતું કાર્ય ક્રીક કરે છે. આશા છે કે

નવસારી પ્રાંતના તેઓ પોતાની બહુપે દૂર કરવા પ્રયાસો કરશે અને બીજાં પુસ્તકાલયો પોતાના પુસ્તકાલયને ઉપર બતાવેલી કાર્યક્ષમતાની જરૂરી કાલે સુધી તે પહોંચવા પોતાનો પ્રયાસ નિખાલસતાથી કરશે. નમે

ખાત્રી છે કે કાર્ય કરનાર જો અદ્યેય હશે તો યુવાન કાર્યકરો અને વાચકો મેળવવામાં, નબળાં થકી ગયેલાં પુસ્તકોને કમી કરવામાં, વિપુલ પ્રમાણમાં પુસ્તકો વધારવામાં તેમજ ગરીબ બહુિને બુલી જાય તેવી સામાન્ય પ્રજામાં વાચનનો ખડોળો ફેલાવો કરવામાં પોતે જરૂર યશ પ્રાપ્ત કરશે.

ગામતું નામ	તાલુકાતું નામ	પુસ્તક સંખ્યા	વંચાયેલા પુસ્તકો	વસ્તી	વાચકો
૧	૨	૩	૪	૫	૬
એરણુ	કામરેજ	૧૮૮૫	૧૮૨૦૫	૧૩૪૩	૫૩૪
અજરાઈ	ગણુદેવી	૮૮૮	૫૬૩૫	૬૩૩	૨૫૬
કાઠીઆવાડી	નવસારી	૧૩૬૫૫	૪૨૮૭	૧૪૬૬	૩૩૩
ધામણ	"	૧૧૮૩	૭૭૯૫	૧૨૭૭	૨૭૫
નિમળાઈ	"	૨૬૫૫	૧૮૨૫	૪૫૬	૬૬
વેરમા	"	૧૬૬૬	૬૩૨૩	૩૭૭૭	૪૩૫૫
એડંચ	મહુવા	૩૬૪	૮૨૦	૪૬૩	૧૧૪
વલવાડા	"	૧૪૪૫	૪૮૦	૧૨૨૫	૧૦૨૫
ઉમરા	"	૨૫૭૫	૫૦૭	૧૪૮૬	૧૪૫
કોસંબા	માંગરોળ	૧૭૪૬૫	૫૩૪૬	૨૬૨૬	૭૫૫
પીપોદરા	"	૧૦૧૧	૧૦૫૩૫	૭૬૫	૫૩૦
વેળાછા	"	૨૦૬૨	૨૫૭૦	૧૦૭૫	૩૨૧
માંગરોળ	"	૨૭૭૬	૩૦૭૬	૨૦૬૮	૪૨૦

નવસારી પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયોની હકીકત જોતાં ધણાં ખરાં પુસ્તકાલયો માટે નબળો ખ્યાલ આવે છે. લેખકે નવસારી પ્રાંતમાં ગામડાંમાં ફરતાં પશુ જોયું છે કે પુસ્તકોનો બંડોળ ત્યાં સારો નથી. પુસ્તકો તેના કારણે વિશેષ વંચાતાં નથી અને થોડાં સારાં પુસ્તકાલયોના કારણે પુસ્તકસંખ્યા વિશેષ જણાય છે. ધણાંખરાં પુસ્તકાલયો વાચનાલયોની રીતિમાં છે. ગામડાંના અંધપાંત્રોએ દર વર્ષે પુસ્તકાલયની પ્રગતિ માટે નીચે પ્રમાણે તજવીજ કરવી જોઈએ અને રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબો જે નિદાન ત્રણ વખત ગામે જાય છે તેઓ આ બાબતમાં કાર્યકરોને મળી પૂર્ણ હિતસાદ અને સંતોષથી તેમની પાસેથી કાર્ય લેશે એવી આશા છે.

(૧) પુસ્તકો પાછળ ધણી મોટી રકમ ખર્ચવી, તેમાંથી દર વર્ષે

(અ) બાળકો માટે વિપુલ પ્રમાણમાં બાળવાચન વસાવવું,

(આ) જોડી ગયેલાં બાળકો ગમે તે વર્ગમાંનાં હોય તેમને નિદાન વર્ષમાં બે ત્રણ વખત નાની નાની ચોપડીઓ વાંચવા આપવી;

(ઇ) શાળામાં બધાં જ બાળકો માટે વાચન આપવું;

(ફ) ધાર્મિક અને શૈક્ષણિક વાર્તાસાહિત્ય તેમજ જીવનચરિત્રો ખરીદવાં.

(૨) વાચકોની નોંધવહી બરાબર રખાવવી.

(૩) આપ-લે નોંધવહીમાં પુસ્તકો બરાબર નોંધાય તે જોવું.

(૪) કમી કરાવવા પાત્ર પુસ્તકો અને સામગ્રિકો કપાટોમાં બરાબર રહ્યાં હોય તે દૂર કરાવવાં.

આશા છે કે આવતા વર્ષના કાર્યક્રમમાં રા. મહાલ શાળાધિકારી સાહેબો આ વસ્તુ ખાસ લક્ષમાં લેશે અને પ્રાંતનાં તમામ પુસ્તકાલયો પોતાની પ્રગતિ સુધારવા પૂરતી મહેનત કરશે અને ગામડાની ગરીબ બહેલી અગતી ખરી સેવા કરશે.

મહેસાણા પ્રાંતનાં ગ્રામપુસ્તકાલયોના આંકડા તપાસતાં માલૂમ પડે છે કે પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યાના પ્રમાણમાં કાર્યક્ષમ પુસ્તકાલયોની સંખ્યા મહેસાણા પ્રાંતનાં ઉપર જણાવ્યા બંને પ્રાંત કરતાં ધણી કમી છે. વળી આ પુસ્તકાલયોના પુસ્તકબંડોળ સાથે તેનાં વંચાવણાં પુસ્તકો જોતાં પશુ સંતોષકારક પ્રગતિ જણાતી નથી અને અત્યેક ગામની વસ્તીના પ્રમાણમાં તેમ જ બહેલાંઓની સંખ્યાના પ્રમાણમાં પુસ્તકાલયોનો ઉપયોગ કરનાર ઘસમો થોડા છે. આશા છે કે વિદ્યાર્થીઓ, જોડી ગયેલાં બાળકો, અને બહેનોમાં વાચનપ્રચાર વધારવા આ ગ્રામપુસ્તકાલયોના મંત્રીઓ અને અંધપાંત્ર બાપ્તોઓ આગળ આવશે અને તેમના પુસ્તકાલયમાં જીર્ણ અને જનતાને ખીનઉપયોગનાં પુસ્તકો કમી કરાવતા રહેશે.

મહેસાણા પ્રાંતમાં થોડાં પુસ્તકાલયો જોડે કામ જોડે સર્વાંગ સુંદર તો નહિ કરી

શકાય, પણ ખીનઓ કરતાં કંઈક ઠીક હશે તેવાં ગામોની હકીકત આ નીચે આપી છે. તેમાં વ્યાસવાસણા અને ઘડીઆ તા. આતરસુંળા, સામેત્રા તા. મહેસાણા, બોરીસણા તા. કડી બાલીસણા તા. પાટણ તથા બહુચરાજી તા. ચાણુરમા એ ગામોમાં સૌથી વધુ સારું વાચન થયાનું જણાયું છે.

ગામનું નામ	તાલુકાનું નામ	પુસ્તક બંડોળ	વંચાયેલાં પુસ્તકો	વસ્તી	વાંચકો
૧	૨	૩	૪	૫	૬
વ્યાસવાસણા	આતરસુંળા	૬૭૯	૧૯૦૯	૧૫૪	૧૬૮
ઘડીઆ	"	૩૦૭	૬૫૫	૮૨૬	૧૩૨
બોરીસણા	કડી	૫૫૨	૩૧૩૮	૮૦૭	૧૨૫
બહુચરાજી	ચાણુરમા	૧૭૧૩	૫૨૯૯	૧૬૦૭	૨૯૮
બાલીસણા	પાટણ	૧૮૮૩	૩૦૨૦	૫.૦૮	૪૮૦
સામેત્રા	મહેસાણા	૮૮૦	૧૩૨૦	૧૨૫૨	૫૪૪
બકોલ	"	૧૮૪૮	૨૫૦૬	૨૫૮૩	૩૦૨
લાંધણજ	"	૧૮૩૬	૩૧૨૩	૪૨૯૬	૫૯૭
ખિસોદરા	વિજાપુર	૧૩૩૧	૨૩૯૧	૩૨૨૩	૩૧૪
શુભ	વિસનગર	૩૭૦	૮૪૫	૨૬૫૦	૪૩૦
વાલમ	"	૧૫૫૨	૨૯૯૯	૫૦૧૦	૪૬૫
કરસી	સિદ્ધપુર	૯૬૮	૨૦૨૪	૧૯૬૩	૫૬૯

ઉપરનાં પુસ્તકાલયોમાં પણ વાચકો વધુ પ્રમાણમાં આકર્ષાય તેવો ખાસ પ્રયાસ કરવા કાર્યકરોને મારી આગ્રહભરી વિનંતિ છે અને ને માટે તેઓ નવીન વાચકોને સંતોષવા પૂરતી કાળજી રાખે એવી આશા છે.

આખા પ્રાંતમાં કાર્ય કરનાર માનદ પ્રચારકો, પગારદાર પ્રચારકો, અંથપાલ અને રા. તપાસનીસ સહીબોને પોતાની ફેરણી દરમ્યાન નીચેની બાબતોમાં પોતે થઈ કંઈ માર્ગ-દર્શક કાર્ય કરવા વિનંતિ છે.

(૧) ગામકાના પુસ્તક બંડોળમાંથી કયરો પુસ્તકો, છણું પુસ્તકો, ખીનઉપ-યોગનાં પુસ્તકો તથા કયરા પાનવાળાં કે ઉધાંધળી ગુફસાન પામેલાં પુસ્તકો કમી કરાવવાં.

(૨) વંચાયેલાં પુસ્તકોની સંખ્યા વર્ષ આખરે પુસ્તક બંડોળથી નિદાન બમણી સંખ્યા થાય તે માટે પોતે સારાં પુસ્તકો શોધી તેનો પ્રચાર કરવામાં મદદરૂપ થાય.

(૩) બાળકોને કોઈ અંથપાલ કદીય ન વિસરે. નિદાન માસમાં એક વખત હરકોઈ બળુતા કે બળેલા બાળકને મફત સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાંથી પુસ્તક

વાંચવા મળવું જોઈએ એવી સિસ્ત સર્વ પુસ્તકાલયોના અંચપાત્રો અને મંત્રીઓ સ્વીકારે.

(૪) સહકારના ધોરણે એક ગામથી બીજા ગામે મંત્રી કે અંચપાત્ર મારફત એક-મેકનાં સારાં પુસ્તકોના વાચનનો ફેલાવો કરે.

(૫) મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો પોતાની કાર્યક્ષમતા ને ઘણી મંદ છે તે વધારે સમાજસેવાની દૃષ્ટિએ પ્રગ્ને લાભદાયી રીતે કાર્ય કરવાથી પુસ્તકાલયને વધુ નાણાં મળશે.

મહેસાણાનાં પુસ્તકાલયો માટે ને મેં જુલાઈનું છે તે તમામ આજતો વડોદરા પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયો માટે પણ લાયક પડે છે. વળી વિશેષમાં કહું તો વડોદરા વડોદરા પ્રાંતનાં પ્રાંતમાં જૂના વખતથી ચાલતાં ઘણાં પુસ્તકાલયો છે. મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો પુસ્તકાલયો પણ મહેસાણા જેટલાં જ છે. પરંતુ તેમનો કાર્યક્ષમતા મહેસાણા જેટલી જ છે, એ અરેખર-શોચનીય છે. ત્રીસ વર્ષ પછી પણ જ્યારે પ્રજાકીય દૃષ્ટિએ કામ કરી મદદ મેળવવાની હોંશ રાખતાં પુસ્તકાલયો ગામના વીસ ટકા લોકોને પણ વાચકો બનાવી ન શકે ત્યારે તેના કાર્યકરોને પોતાના કામમાં ઘણી મોટી ખામીઓ છે એમ કબૂલ કરવું જ રહ્યું.

પુસ્તકાલયો વડોદરા રાજ્યમાં એ ફેટુથી સ્થપાયાં છે: (૧) દૈવત બહેલું ભૂલી ન ગય, (૨) નહું જ્ઞાન અને વિચારો મેળવી પોતાનું જીવન ઉચ્ચતર બનાવે.

આ બંને આશયો તો ત્યારે જ ફળે કે જ્યારે પ્રગ્નેનો મોટો વર્ગ એ પુસ્તકાલયમાં આવતા લોકમોગ્ય સાહિત્યનો ઉપયોગ કરતો હોય. આશા છે કે આ સિદ્ધાંતોને અમલમાં લાવવા માટે વડોદરા પ્રાંતનાં પુસ્તકાલયોના અંચપાત્રો અને મંત્રી ભાઈઓ જરૂર સહકાર આપશે. આશા છે કે પુસ્તકાલયના અંચપાત્ર અને મંત્રીઓ આજકોને પોતાનું કેન્દ્ર બનાવશે અને દરેક વર્ગના દરેક આજકોને નિદાન માસમાં એક વખત પુસ્તક તેને પસંદ હોય તેવું વાંચવા આપશે એવી આશા છે. ગરીબ બહેનો અને બેડૂતોમાં પણ પુસ્તકાલયનાં જૂનાં માસિકો, અઠવાડિકો અને પુસ્તકોના વાચનનો બહોળો ફેલાવો કરશે જીર્ણ માસિકો, નિરૂપયોગી પુસ્તકો, સામાન વગેરે કમી કરાવશે અને પુસ્તકો પાછળ પૂરતાં નાણાં ખર્ચશે.

વડોદરા પ્રાંતમાં સારાં પુસ્તકાલયોની સંખ્યા પણ ઘણી જ જૂજ છે. મારી નજરે ને થોડાં છે તે આ નીચે આપું છું. મકાનવાળાં પુસ્તકાલયોમાં વ્યવસ્થાનું સ્વરૂપ ઘણે સ્થળે કથળ્યું છે. નિયમિતતા અનિયમિતતામાં પરિણમી છે. આ હુઝાદ બીના હુજા ત્યાંના જીવાન કામ કરનારા અને મદદ આપનારા વડીલવર્ગો વહેલી તકે સમજે તોં સારું છે; નહિ તો પુસ્તકાલયો પોતાની સ્વતંત્રતા ગુમાવશે એ નિઃસંશય છે. આશા છે કે એ પુસ્તકાલયો પોતાનું કાર્ય આ લેખમાં જણાવેલી કાર્ય-ક્ષમતાની દૃષ્ટિએ વિચાર કરી પોતાની ઉણપો દૂર કરશે.

ગ્રાન્ટનું નામ	તાલુકાનું નામ	પુસ્તક અંકો	વંચાયેલાં પુસ્તકો	વસ્તી	વાચકો
૧	૨	૩	૪	૫	૬
પીપળોધ	તા. ભાદરજી	૬૪૨	૧૯૮૧	૧૫૩૦	૨૫૮
પિસાધ	તા. ડભોધ	૩૮૧	૫૫૮	૬૨૭	૧૮૬
સાઠોદ	"	૫૮૨	૯૧૦	૧૮૨૭	૨૬૧
જુન્ઢો	તિલકવાડા	૩૧૬	૪૬૨	૫૧૫	૧૧૨
વડુ	પાદર	૧૮૦૪	૨૪૧૩	૨૬૧૫	૬૦૦
ચાંગા	પેટલાદ	૨૧૧૧	૨૫૧૬	૩૦૮૮	૬૨૦
બાકરોલ	"	૨૫૦૮	૩૪૭૬	૩૪૮૪	૫૮૨
છાણી	તા. વડોદરા	૪૬૬૨	૫૪૫૩	૪૬૪૮	૬૬૨
બીલ	"	૨૨૫૫	૨૦૧૪	૧૩૨૧	૨૮૭
સમસાબાદ	"	૨૬૬	૩૭૧	૪૩૭	૧૧૫
જરોદ	વાયોડીઆ	૧૪૦૩	૨૦૧૫	૧૯૦૦	૨૬૨
રવાલ	"	૧૦૭૩	૧૪૪૫	૯૮૧	૧૭૬
તેનતલાવ	શિનોર	૧૧૩૨	૧૬૦૯	૧૪૪૮	૨૨૫
સાઠલી	"	૧૦૬૪	૧૪૦૯	૨૭૩૬	૨૬૬
વાસણા	સંખેડા	૬૫૨	૧૨૩૪	૧૬૬૬	૨૫૦
હરેશ્વર	"	૨૪૧	૪૦૭	૫૭૩	૧૧૨
પોધયા	તા. સાવલી	૪૩૨	૮૬૪	૧૦૧૭	૧૫૩
ડેસર	"	૧૧૬૩	૧૩૭૨	૨૨૭૦	૩૪૪

ઉપરનાં પુસ્તકાલયો પણ પોતે વાચકો ધધારવા તથા બાળકોથી ભણેલું જૂની ન જવાય તે માટે પોતાનું બનતું કરતા રહી આ સંસ્કારિક પ્રવૃત્તિને વેગ આપવા પુસ્તક પ્રયાસો કરશે એવી આશા છે. બીજા ગ્રામ પુસ્તકાલયો પૈકી વરણામા તા. વડોદરા અને રણોલી તા. ભાદરજીમાં પુસ્તકસંગ્રહો ધણા મોટા છે. પરંતુ વંચાયેલાં પુસ્તકો અને વાચકોની સંખ્યા જોતાં તે ખાસ નોંધપાત્ર ચતા નથી. ૫૧૧ પુસ્તકાલયોમાંથી માત્ર આટલાં જ પુસ્તકાલયો પોતે કંઈક કીક કામ કરતાં પોતાના વાર્ષિક નિવેદનમાં જણાવે છે તેનું મૂળ કારણ તો વર્તમાનપત્રો પાછળ અઢળક ખર્ચ અને સામાન્ય ગરીબ વર્ગમાં સારા ધાર્મિક, નીતિ અને વાર્તાનાં તેમ જ બીજાં ધંધાનાં ઉપયોગી પુસ્તકોનો ઓછો પ્રચાર તથા મકાનવાળાં કે સ્વતંત્ર રીતે ચાલતાં પુસ્તકાલયોની બાળકો તરફ નિષ્કાળ છે. મને ખાતરી છે કે આ આખો લેખ વાંચ્યા પછી મારા મિત્રો પોતાના આ નિઃસ્વાર્થ સેવાકાર્યમાં ખરા ઉદ્દેશને તે બર લાવવા માટે જ સાર્વજનિક નાણાંનો સફળપ્રયોગ કરવા પ્રેરાશે.

ઉમેશભાઈ માતીભાઈ પટેલ

પ્રાંત પુઠ મંડળોની સભાઓ ને હેવાલો

૧. વડોદરા પ્રાંત પુઠ મંડળની વાર્ષિક સભા

વડોદરા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા તા. ૨૭-૬-૪૨ ના રોજ બપોરના એક વાગે, સેન્ટ્રલ લાઇબ્રેરીમાં, મંડળના પ્રમુખ શ્રી. જયવતીબહેન ન. દેસાઈ હાજર નહિ રહી શકવાના કારણે, પેટલાદની રાજરત્ન મિલ્સના મેનેજર શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહના પ્રમુખપણા નીચે ભરાઈ હતી. તે પ્રસંગે કરેજણ મહાલમાંથી મહાલ શાળાધિકારી શ્રી. શાન્તિલાલ પી. શાહ, તથા હિરદના શ્રી. પુરષોત્તમ કા. પટેલ; વડોદરા મહાલમાંથી માણેજના શ્રી. છોટાભાઈ રા. પટેલ; શિનોર મહાલમાંથી છાણભોધના શ્રી. હરિભાઈ શંકરભાઈ; પેટલાદ મહાલમાંથી માણેજના શ્રી. જયશંકર મ. પાઠક; પાદરા મહાલમાંથી વણછરાના શ્રી. ચતુરભાઈ ના. પટેલ તથા રા. પુ. મં. ના વ્ય. સભ્યોમાંથી પેટલાદના શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ; વસોના શ્રી રામભાઈ કા. પટેલ અને શિનોરના શ્રી. નટવરલાલ ગિ. શાહ અને તે ઉપરાંત પુ. સ. સ. મંડળના મંત્રી શ્રી. વાઘજીભાઈ ના. અમીન; 'પુસ્તકાલય' માસિકના તંત્રી શ્રી. મણિલાલ વ્યાસ તથા રા. પુ. મં. ના સહમંત્રી શ્રી. ચૌકરી; રાજ્ય પ્રચારક શ્રી. વલ્લભભાઈ અને પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હમનભાઈ વગેરે પણ હાજર હતા.

આ સભામાં થયેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છે:—

ઠરાવ ૧—તા. ૨૮-૬-૪૧ ની વાર્ષિક સભામાં થયેલા કામકાજની મિનિટ્યૂક ને વાંચરામાં આવી તેને બહાલી આપવામાં આવી છે.

ઠરાવ ૨—પ્રાંત પ્રચારક શ્રી. હમનભાઈ મ. પટેલના પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતે ને રૂ. ૧-૧૪-૦ નો ખર્ચ થયો છે તે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૩—સન ૪૧-૪૨ નો વાર્ષિક અહેવાલ અને હિસાબ સર્વાનુમતે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૪—સન ૪૨-૪૩ ના વર્ષ માટે નીચે પ્રમાણે પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ, મંત્રી, ઉપમંત્રી તથા વ્ય. મં. ના સભ્યો ચૂંટવામાં આવે છે.

પ્રમુખ—શ્રી. જયવતીબહેન ન. દેસાઈ, મંત્રી—શ્રી. ચિમનભાઈ હ. અમીન
ઉપપ્રમુખ—શ્રી. હરિવલ્લભદાસ યુ. શાહ ઉપમંત્રી—શ્રી. છોટાભાઈ રા. પટેલ
વ્ય. મં. ના સભ્યો—શ્રી. શાન્તિલાલ પી. શાહ, શ્રી. ચતુરભાઈ ના. પટેલ, શ્રી. જય-
શંકર મ. પાઠક, શ્રી. પુરષોત્તમ કારીભાઈ, શ્રી. હરિભાઈ શંકરભાઈ ઉપરાંત વડોદરા પ્રાંતના,
રા. પુ. મં. ના વ્ય. મં. ના સભ્યો.

ઠરાવ ૫—સન ૪૨-૪૩ નું નીચે પ્રમાણે અંદાજ મંજૂર કરવામાં આવે છે:

જમીન	ઉધાર
૧૩-૦-૦ શિલક	૧૪-૦-૦ છપામણી
૧૩૦-૦-૦ ફાળવણી	૧૦-૦-૦ કંટીન્ટ-પોસ્ટલ
૨૪૫-૦-૦ રા. પુ. મં. ની મદદ	૧૪-૦-૦ મંત્રીને પ્રવાસખર્ચ
૩૮૮-૦-૦	૩૫૦-૦-૦ પ્રાંત પ્રચારકનો માસ ૮ નો પગાર, પ્રો. ફંડ, કંટીન્ટ અને પોસ્ટલ

કરણ ૬—હાલના પ્રસંગો જોતાં, પ્રાંત પરિષદ બરાબર મોડું રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે. અને સંજોગો સુધાર્યે પ્રાંત પરિષદ અગેનું તમામ કાર્ય કરી લેવા પ્રમુખ, ઉપ-પ્રમુખ, મંત્રી અને ઉપમંત્રીને સત્તા આપવામાં આવે છે.

કરણ ૭—રવ. શ્રી. મો. ને. અમીન સાહેબના અવનિયંત્રિતનું મોટું પુસ્તક, વડોદરા પ્રાંતનું એકેએક પુસ્તકાલય અપનાવે એવું વડોદરા પ્રાંત પુ. મંડળની આ સભા ઇચ્છે છે.

કરણ ૮—પુસ્તકોની ગોઠવણી બાબતમાં, પુસ્તકાલય ખાતાએ પ્રસિદ્ધ કરેલ સૂ. નં. ૧૩ નું ધોરણ, ૧૦૦૦ ની અંદરની પુસ્તકસંખ્યાવાળાં પુસ્તકાલયો માટે મરજિયાત ઠરાવવું, એમ આ સભા પુસ્તકાલય ખાતાને નિર્નય કરે છે.

કરણ ૯—પ્રાંત પ્રચારક એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં જાય ત્યારે વિશેષ ભથ્થુ જે રૂ. ૫) આપવામાં આવે છે તે ચાલુ રાખવાને આ સભા રા. પુ. મં. ને બલામણુ કરે છે.

કરણ ૧૦—સન ૪૨-૪૩ માં રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી આવનારી ફાળવણી, જે તે મહાલ મંડળોને, તેમના તરફથી પાછલી સાલનો હિસાબ-નિવેદન આવે અદા કરવા મંત્રીને અને સત્તા આપવામાં આવે છે.

સન ૧૯૪૧-૪૨ નો હેવાલ તથા હિસાબ

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના છેવટના બંધારણને અનુસરીને, સન ૧૯૩૦-૩૧ થી આ મંડળની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. અને તેનો ઉદ્દેશ રાજ્ય પુ. મંડળના જે ઉદ્દેશો છે તેને પોતાના પ્રાંત પૂરતા અમલમાં ચૂકવા તે છે.

મંડળનું કાર્ય

મહાલ પુસ્તકાલય મંડળો

રાજ્ય પુ. મંડળના ઉદ્દેશ પ્રમાણે, વડોદરા પ્રાંતના અગિયાર મહાલોમાં, મહાલ પુ. મંડળ સ્થપાઈ ચૂક્યાં છે. અને તે દરેક નીચે જણાવેલાં કંઈ ને કંઈ કાર્ય કરતાં પણ થઈ ગયાં છે. આ વર્ષમાં તિલકવાડા અને સંજોડા મહાલ પુ. મંડળ સિવાયના તમામ મહાલ મંડળોએ પોતાની વાર્ષિક સભાઓ ભરી હતી તથા તમામ મહાલ મંડળોએ પોતાનું નિવેદન અને હિસાબ પણ અત્રે મોકલવી આપ્યાં હતાં.

મહાલ મંડળોનું સામાન્ય કાર્ય નીચે પ્રમાણે છે:—

- (૧) જે વર્ષે રાજ્ય વા પ્રાંત પરિષદ બરાબર તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિષદ ભરી;
- (૨) દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ટ વાચનની એક પરીક્ષા લેવી;
- (૩) રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી મોટાંઓ માટે લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાને, દરેક જૂથ મંડળ ઉપર સૂચના કાઢી પ્રચાર કરવો તથા પરીક્ષાના પુસ્તકની માગણી આવતાં તે પૂરી પાડવાની તજવીજ કરવી;
- (૪) શાળાવાળા પુસ્તકાલય વિનાના ગામે પુસ્તકાલય ઉઘાડવા પ્રયત્ન કરવો;
- (૫) જૂથ મંડળોને મદદ કરવાં, તેમની વાર્ષિક સભાઓ ભરાવવી, જૂથમાં આવેલાં

પુસ્તકાલયો પાસે સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવડાવવાં તથા જૂથ મંડળોને જે કાર્ય કરવાનાં જણાવ્યાં છે તેનો અમલ કરાવવો;

(૬) જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં 'ગ્રામ વાચક મંડળ' સ્થાપવા પ્રયત્ન કરવો.

૨. જૂથ યુ. મંડળો

કેળવણી ખાતાએ શાળાઓ માટેનાં જે સેન્ટરો ગોઠવ્યાં છે તે જ સેન્ટરોને રાજ્ય પુ. મંડળની ભલામણથી પુસ્તકાલય ખાતાએ જૂથ મંડળ તરીકે રવીકાર્યાં છે. આવાં જૂથ મંડળો વડોદરા પ્રાંતમાં ૧૫૫ છે. આમાંથી સાવલી મહાલમાં ૩૨, વેળપુર, વેમાર; પાદરા મહાલમાં સોખડા રાધુ, દરાપુરા અને રણુ; કરજણ મહાલમાં બચાર; ભાદરણ મહાલમાં ભાદરણ; વડોદરા મહાલમાં આંસોજ, મકરપુરા, સોખડા, દશરથ અને વરણામા; સંજેડા મહાલમાં કોસિદ્રા; પેટલાદ મહાલમાં વસો, સોજીત્રા અને પેટલાદ; અને શિનોર મહાલમાં શિનોર મળી કુલ ૧૮ જૂથ મંડળોએ પોતાના જૂથની વાર્ષિક સભાઓ ભરી છે. બીજાં કેટલાંક જૂથ મંડળોએ સભાઓ ભરી હશે; પણ તેના અહેવાલો આપ્યા નહિ હોવાથી તેની નોંધ લીધી નથી. જૂથ મંડળોની જાગૃતિ કેટલા પ્રમાણમાં છે તે આ આંકડા ઉપરથી આપ સૌ કોઇને સારી પેઠે સમજશે. મહાલ મંડળોના હાથ-પગ, જૂથ મંડળો, જે કાર્ય કરતાં નહિ થ જાય તો મહાલ મંડળોનું કાર્ય બરાબર દીપી શકવાનું નથી, અને એમાં જોઇએ તેટલી સફળતા પણ મેળવી શકવાના નથી; જેથી મહાલ મંડળો આ પ્રશ્ન ખાસ વિચારે અને જૂથ મંડળોને જાગ્રત કરવા ખાસ પ્રયત્ન કરે એવી આશા છે.

જૂથ મંડળોનું કાર્ય નીચે પ્રમાણે છે:—

- (૧) જે તે જૂથ મંડળ વાર્ષિક સભા ભરે અને તેનું નિવેદન મહાલ, પ્રાંત તથા રાજ્ય મંડળ તરફ મોકલી આપે.
- (૨) જૂથમાં આવેલાં એકે એક પુસ્તકાલય-વાચનાલયનું વાર્ષિક નિવેદન ભરાવે તથા સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવડાવે અને તે તમામ એકત્ર કરી ખાતા તરફ મોકલી આપે.
- (૩) જૂથમાં આવેલાં શાળાવાળાં પુસ્તકાલય વિનાના ગામે પુસ્તકાલય ખોલવા પ્રયત્ન કરે.
- (૪) જૂથમાં આવેલાં એકે એક પુસ્તકાલયની વાર્ષિક તપાસણી કરે.
- (૫) મહાલ તથા રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી લેવાતી શિ. વા. પરીક્ષાઓનો પ્રચાર કરે.
- (૬) જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં 'ગ્રામ વાચક મંડળ' સ્થાપવા પ્રયત્ન કરે.

૩. મહાલ પરિષદો

આ વર્ષમાં ફક્ત પેટલાદ અને સાવલી એ બે જ મહાલ મંડળોએ મહાલ પરિષદ ભરી છે, જ્યારે બીજા મહાલો મોંઘવારી અને બીજા કેટલીક પ્રતિકૂળતાઓના કારણે મહાલ પરિષદો ભરી શક્યા નથી.

૪. પગારદાર અને માનદ પ્રચારકો

પ્રાંત તરફથી પગારદાર પ્રચારક રોકવાની યોજના હેઠળ છ વર્ષથી શરૂ કરવામાં આવી છે. આ વર્ષે પણ પ્રચારક તરીકે ચાલુ રહેલા ભાષ છગનભાઈ મ. પટેલે વડોદરા મહાલનાં ૫, પાદરા મહાલનાં ૬૬, કરજણ મહાલનાં ૭, શિનોર મહાલનાં ૪૧, ઝોણ

મહાલનાં ૪૮ અને વાધોડીઆ મહાલનાં ૨ મળી કુલ ૫૦ પુસ્તકાલય-નામનાલયની તપાસણી કરી છે.

આ સિવાય વડોદરા મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. છોટાભાઈ રાવજીભાઈ પટેલે ૭, સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. જગનલાલ સોમેશ્વર જોશીએ ૧૧, અને શ્રી. સોમાભાઈ ગડબડભાઈએ ૫ તથા પાદરા મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. ચતુરભાઈ નારણભાઈ પટેલે ૬ અને બાદરણ મહાલ માનદ પ્રચારક શ્રી. અંબાલાલ દારકાદાસે ૪ મળી કુલ ૩૩ પુસ્તકાલયોની તપાસણી કરી છે. ખીજા મહાલોમાં પણ નિમાયતા માનદ પ્રચારકોએ કામગીરી કરી હશે, પણ તેઓની ડાયરી અને આવી નહિ હોવાથી, તેનો ઉલ્લેખ થઈ શક્યો નથી.

૫. પુસ્તકાલયપર્વણી

ગામડાંના લોકોને પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિમાં રસ લેતા કરવાને, આ 'પર્વણી દિન' ઉજવવાની ખાસ જરૂર છે. આ વર્ષમાં શિનોર મહાલમાં શિનોર અને અવાખલ; કરજણ મહાલમાં કંડારી; તિલકવાડા મહાલમાં કરનાળી જુનેઠા; વડોદરા મહાલમાં વરણામા; પેટલાદ મહાલમાં વસો; પાદરા મહાલમાં સાંગમા અને સાવલી મહાલમાં વેળપુર એ ૬ ગામોએ 'પર્વણીદિન' ઉજવવામાં આવ્યો હતો. ખીજાં સ્થળોએ પણ ઉજવાયો તો હશે. પણ તેના અહેવાલ અહીં ન આવવાથી, તેની તોંધ લઈ શકાઈ નથી.

આ વર્ષમાં એકે એક મહાલ અને જૂથ મંડળે 'પર્વણીદિન' ઉજવવા માટેનો સારા પ્રયાશમાં પ્રચાર કરશે એવી આશા છે.

૬. શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા

જનતામાં શિષ્ટ વાચનનો પ્રચાર બહોળા પ્રમાણમાં થાય તે માટે રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી શિ. વા. નાં પુસ્તકોની પરીક્ષા લેવાની યોજના અયાગિર વર્ષથી ચાલુ કરેલી છે. નિવેદનના વર્ષમાં રાજ્ય પુ. મંડળે 'સ્મરણુવાત્રા' અને 'સ્વર્ગોત્' દોહન' એ બે પુસ્તકોની પરીક્ષા લીધી હતી. આ પરીક્ષામાં વડોદરા પ્રાંતના અમુકને ૪૪ અને ૨૬ ભાષ્યોએ લાભ લીધો છે. આ વર્ષે પાદરા, વડોદરા, બાદરણ અને શિનોર એ મહાલ મંડળોએ પણ વિદ્યાર્થીઓ માટે રા. પુ. મં. ના ધોરણે સ્વતંત્ર પરીક્ષાઓ લીધી હતી. પ્રાંતનાં ખીજાં મહાલ મંડળો પણ આવી પરીક્ષાઓ લેવાનું કાર્ય હાથ ધરશે એવી આશા છે.

૭. ગ્રામ વાચકમંડળ

પુસ્તકાલયના વાચકો વધે અને તે નિયમિતપણે શિષ્ટ પુસ્તકો વાંચતા થાય, એ હેતુથી વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળે 'ગ્રામ વાચકમંડળ'ની યોજના પ્રસિદ્ધ કરી છે. આ યોજના નીચે પ્રમાણે છે:—

- (૧) અઠવાડિયામાં નિદાન એક ચોપડી વા ૨૦૦ પૃષ્ઠો જેટલું વાચન કરવાની ટેક લેનારા શિક્ષકો, વિદ્યાર્થીઓ અને અન્ય વાચકોનું આ મંડળ બને,
- (૨) મંડળના સભાસદો દર અઠવાડિયે વા પંખવાડિયે ભેગા મળે અને તે મુદત દરમિયાન પોતે શું વાંચ્યું, કેટલું વાંચ્યું, શું સમજાવ્યું, શું ગમ્યું, શું ન ગમ્યું એ બાબતો વિષે છૂટથી વિવરણ અને ચર્ચા કરે. ઉપયોગી વિષયપર નિબંધવાચન પણ કરી શકાય.

૧૯૪૨) પ્રાંત પુ. મંડળોની વાર્ષિક સલાહો અને ૪૧-૪૨ના હેવાલો ૬૧૫

૩ રાત્રે રાત્રે પ્રચારપાત્ર ઉપયોગી પુસ્તકોના વાચનવર્ગો પણ ફળિયાવાર ઉત્સાહી વાચક દ્વારા યોજી શકાય.

૪ સ્ત્રીઓ, બાળકો તેમજ વૃદ્ધ જનોનો વાચનરસ જાગ્રત કરી, તેમને વાચનસાહિત્ય ઘેર બેઠાં પૂરું પાડવાના માર્ગ યોજાય.

આ યોજના નિવેદનના વર્ષમાં જ અસિદ્ધ થઇ હોઈ હતી જોઈએ તેટલો એ દિશામાં પ્રચાર કરી શકાયો નથી. આશા છે કે, મહાલ અને જૂથ મંડળો આ યોજનાને સારી પેઠે સમજી લઇ, જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં ગ્રામ વાચક મંડળ રચાવવા જરૂર પ્રયત્ન કરે. નવીન પુસ્તકાલયો.

પેટલાદ, ગાદરણ, શિનેર, ડોહાઈ અને કરજણ આ પાંચે મહાલોમાં શાળાવાળા એકે એક ગામે પુસ્તકાલયો ઉઘડી ચૂક્યા છે. એટલે હવે બાકીના ૬ મહાલોમાં, એ દિશામાં પ્રયત્નો કરવાના રહે છે. નિવેદનના વર્ષમાં વડોદરા મહાલમાં ૬, પાદરા મહાલમાં ૪, સાવલી મહાલમાં ૧, વાઘોડિયા મહાલમાં ૧, તિલકવાડા મહાલમાં ૨, સંખેડા મહાલમાં ૧ અને ડોહાઈ મહાલમાં ૧ મળી કુલ ૧૩ નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘડતાં વર્ષ આખરે ૨૬ ગામ બાકી રહે છે. આ ગામોની મહાલવાર યાદી પરિશિષ્ટ ૧માં આપી છે. આશા છે કે, નવીન વર્ષમાં જે તે મહાલ તથા જૂથ મંડળના કાર્યકરો પોતાના બાબતમાં બની શકે તેટલાં ગામોમાં નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા પ્રયત્ન કરશે.

૯ ફરતા પુ. ની પેટીઓ

શેઠશ્રી ચિમનલાલ ગિ. જવેરચંદ લક્ષ્મીચંદ તરફથી મળેલી રકમ પર સરકાર, પંચાયત મદદ મેળવી બનાવેલી ફ. પુ. ની પુસ્તકો સાથેની પેટીઓ, સરવુ સાહિત્ય વર્ષિક કાર્યલય તરફથી આવેલાં પુસ્તકોની પેટીઓ અને કરજણ મહાલ માટે શ્રી. આનંદકુંવરબા તરફથી અપાયેલાં પુસ્તકોની પેટીઓનો ઉપયોગ જે તે સ્થળે સારા પ્રમાણમાં થઇ રહ્યો છે.

૧૦ પ્રાંત અને મહાલ મંડળોની ફાળવણી

પ્રાંત અને મહાલ મંડળોને પોતાની પ્રવૃત્તિ અંગે થતા ખર્ચને પહોંચી વળવા સાર, રા. પુ. મંડળ તરફથી જે ફાળવણી મળે છે તે નિવેદનના વર્ષમાં રૂ. ૫૧૦-૧૦-૨ ની મળ્યા હતા. આમાં રૂ. ૧૨૭-૧૧-૦ પ્રાંત મંડળને પોતાને માટે અને રૂ. ૩૮૩-૧-૦ મહાલ મંડળો માટે આવેલા હતા, જે મહાલ મંડળોને પૂરેપૂરા પરિશિષ્ટ ૨ માં જણાવ્યા પ્રમાણે અદા કરવામાં આવ્યા છે.

આભાર

વખતોવખત સલાહ અને સૂચના આપવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી. સાહેબો, રા. પુ. ના મંત્રીઓ તથા પોતાના મહાલમાં સેવાવૃત્તિથી પુસ્તકાલયોની તપાસણી કર્યો બદલ માનદ પ્રચારકોનો અને આ સિવાય એક યા બીજી રીતે જે જે બાબતોએ મદદ આપી છે તે સર્વેનો આભાર માનવામાં આવે છે.

(સહી) સૌ. જયવતી દેસાઈ

પ્રમુખ

વડોદરા પ્રાંત પુ. મંડળ.

પરિશિષ્ટ ૧ જી

શાળાવાળાં પુસ્તકાલય વિનાનાં ગામો : ૨૬

વડોદરા મહાલ ૭	સાવલી મહાલ ૭	૨ અલવા	૫૦૧
૧ અંપાડ ૩૪૩	૧ આણુંદોનું મુવાડું ૩૩૪	૩ આમોદર	૬૬૫
૨ કપુરાઈ ૪૮૦	૨ કડાછલા ૩૪૪	૪ કુમેટા	૫૪૫
૩ કોટણા ૫૦૦	૩ કુતપાડ ૫૦૭	૫ તરવા	૬૪૧
૪ ખલીપુર ૩૪૦	૪ ધંટિયાળ ૫૮૧	૬ ફલોડ	૫૦૪
૫ કોસિંદ્રા ૩૦૦	૫ બાંજુગોરલ ૩૨૬	૭ મછીપુરા	૩૫૦
૬ રાધવપુરા ૩૬૭	૬ રાસાવાડી ૨૫૪	૮ સંખેડા મહાલ ૩	
૭ મોતીયાપુરા	૭ વેમાર ૪૬૦	૧-કાળી તસાવડી	૩૨૭
પાદરા મહાલ ૧	વાઘોડીઆ મહાલ ૭	૨ લોટિયા	૨૬૯
૧ મદાપુર ૨૬૫	૧ અડીરજી ૪૯૧	૩ મુરિયા	૨૨૧
તીલકવાડા મહાલ ૧			
૧ નેમલગઢ ૨૯૮			

પરિશિષ્ટ ૨ જી

મહાલ મંડળોની ફાળવણી

નીચે પ્રમાણે ને તે મહાલ મંડળોની ફાળવણી, રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી પ્રાંત પુ. મંડળને મળેલી તે ને તે મહાલ મંડળને પૂરેપૂરી અદા કરવામાં આવી છે.

૧ કરજળ ૫૧-૧૨-૦	૫ પેટલાદ ૮૪-૧૫-૦	૬ શિનોર ૩૦-૬-૦
૨ ડોમોઈ ૨૫-૧૪-૦	૬ બાદરજી ૨૯-૧૨-૦	૧૦ સંખેડા ૩૩-૧૨-૦
૩ તિલકવાડા ૪-૮-૦	૭ વડોદરા ૩૯-૬-૦	૧૧ સાવલી ૨૪-૧૨-૦
૪ પાદરા ૪૧-૧૦-૦	૮ વાઘોડિયા ૧૬-૫-૦	૩૮૩-૧-૦

પરિશિષ્ટ ૩ જી

સન ૪૧-૪૨ નો હિસાબ

જી	ઉ
૬૭-૮-૦ પાછલી સાલની સીલક	૩૨૯-૧૨-૬ પ્રાંત પ્રચારકનો પગાર તથા મુસાફરી ખર્ચ
૧૮-૮-૯ પ્રાંત મંડળની	૧-૧૪-૦ પ્રાંત પ્રચારકના ગ્રાવિડન્ટ ફંડના
૪૮-૭-૩૬. પુ. પેટીઓ ખાતેની બચત	૧-૪ ૬ પોસ્ટેજ ખર્ચ
૨૦૦-૦-૦ વડોદરા રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી પ્રાંત પ્રચારકના ખર્ચ ખાતે મદદના	૩૩૨-૧૫-૦
૨-૮-૦ ક. પુ. ની પેટીઓની બચત ખાતે: ધરજી ભુકો વેચી તેના	૬૪-૪-૦ વર્ષ અખરની સિલક
૧૨૭-૧૧-૦ રા. પુ. મંડળ તરફથી મળેલી ફાળવણી	૧૩-૪-૯ પ્રાંત મંડળની
૩૬૭-૧-૦	૫૦-૧૫-૩ ક. પુ. ની પેટીઓ ખાતે બચત
	૩૬૭-૦-૦

૨. નવસારી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

નવસારી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા, તા. ૬-૯-૪૨ ના રોજ રાખવામાં આવેલી, પણ તે દિવસે કારમ નહિ થવાથી, તા. ૧૩-૯-૪૨ ના રોજ નોનકારમ સભા, રા. રા. નવસારી પ્રાંત શાળાધિકારી શ્રી. બાલચંદ્ર વ્યાસ સાહેબના પ્રમુખપણા નીચે ભરવામાં આવી હતી. આ સભામાં રા. નવસારી મહાલ શાળાધિકારી સાહેબ રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા; રા. રાજેન્દ્રપ્રસાદ જ. મજમુદાર; રા. મંત્રી સા. પુ. આમલા; તથા રા. શંકરલાલ નાયજી દ્વે વગેરે પણ હાજર હતા.

આ સભામાં ચર્ચેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છે:

ઠરાવ ૧—વાર્ષિક હેવાલ તથા હિસાબ; સભા સમક્ષ પ્રમુખ સાહેબ જે વાંચી સંભળાવ્યો તે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

દા. મૂ.—રા. રા. શ્રી નવસારી મહાલ ટકો—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા શાળાધિકારી સાહેબ,

ઠરાવ ૨—નવા વરસ માટે વ્યવસ્થાપક કમિટી : પ્રમુખ, મંત્રીશ્રી વગેરે નીચે પ્રમાણે નીમવામાં આવે છે:—પ્રમુખ; રાજરત્ન કનેચલાલ જ. મજમુદાર; મંત્રીશ્રી : રા. રા. મગનલાલ ઇ. દેસાઈ, રા. રા. કમનજી દયાલજી દેસાઈ. સભાસદો : રા. રા. કાવન સહ એક્સલ ગણદેવિયા, (ગણદેવી) રા. રા. મણિલાલ હરિલાલ મોદી, (વેલાળા) રા. રા. નવસારી પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબ, (નવસારી) નવસારી મહાલ શાળાધિકારી સાહેબ, (નવસારી) રા. રા. કામરેજ મહાલ શાળાધિકારી સાહેબ, (ગણદેવી) રા. રા. ગોકલલાલ લાલભાઈ ધામણ, (નવસારી) રા. રા. કાંદોરભાઈ નારણજી દેસાઈ, (કંદોર, કામરેજ)

દા. મૂ.—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા, અનુ.—શંકરલાલ નાયજી દ્વે,

ઠરાવ ૩—નવા વર્ષનું અંદાજ બજેટ મંજૂર થયા.

જ	ઉ
૩૦-૪-૮ શ્રી પુરાંત બાકી	૫૦-૦-૦ શ્રી પ્રચારના પગાર ખાતે
૪૦-૦-૦ વડોદરા રા. પુ. મંડળના ફાળાના	પ્રોવિડન્ટ ફંડ ખાતે
૨૫-૦-૦ વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી મદદના	૩૦-૪-૮ શ્રી કન્ટીનન ખર્ચ ખાતે
૬૫-૪-૮	૧૫-૦-૦ મુસાફરી વગેરે
	૬૫-૪-૮

ઠરાવ ૪—ચાલુ સાલે પ્રાંત પરિષદ ભરવા માટેની યોગ્યતા-અયોગ્યતાની વિચાર કરી, પરિષદ ભરવાનું મોકુફ રાખવું. આગળ ઉપર સવડે ભરવી દા. મૂ.—રા. રા. નવસારી મહાલ દા. ટકો—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા, શાળાધિકારી સાહેબ,

ઠરાવ ૫—જે પ્રાંત વચ્ચે એક પ્રચારક ફોકલો : તથા તેનો ખર્ચ પ્રાંત મંડળની સ્થિતિ અનુસાર વડોદરા રા. પુ. મંડળમાંથી પાડવો. દા. મૂ.—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા, દા. ટકો—રા. રા. મંત્રી સા. પુ. આમ ત્રી.

કરોવ ૧—અચારક પોતાના મુખ્ય પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં જાય તો તેને માસિક રૂ. ૫૦ વિશેષ ભથ્થુ આપવું તેમ જ પ્રિવિડેન્ટ ફંડ તથા એડની યોજના વ. રા. મંડળે કરેલી છે તે આ સભા મંજૂર રાખે છે.

દા. મૂ.—નવસારી મહાલ શાળાધિકારી સા. દા. ટકો—ઉમિયાશંકર જે. મહેતા,

કરોવ ૭—સહકારના ધોરણે આગળ પુસ્તકાલયનાં બનેલ બનાવવા : તેમ જ વાર્ષિક નિવેદનો બરી ન મોકલ્યા હોય તો તે તરત ખાતા તરફ મોકલી આપવા ફરેક મહાલ તથા ન્યૂ મંત્રીને સૂચના કરવામાં આવે છે.

દા. મૂ.—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા, દા. ટકો—રા. રા. મંત્રી સા. પુ. આમલી

કરોવ ૮—આહુ સાહે પ્રાંતમાં શિક્ષણવર્ગ કયાં જારવો તે હાલની સ્થિતિ જોતાં નિર્ણય કરી રાખાય તેમ નથી. આગળ ઉપર વિચાર કરવો,

દા. મૂ.—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા, દા. ટકો—રા. રા. મંત્રી સા. પુ. આમલી

કરોવ ૯—વિદ્યાર્થીઓ તથા યોગ્ય લાભીઓ માટે શિક્ષક વાચનની પરીક્ષા રાખવાની યોજના : મહાલ મંડળોને લલામણ કરવામાં આવે છે, તેમજ રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી લેવાતી પરીક્ષાઓનો લાભ લેવા-લેવરાવવા લલામણ કરવામાં આવે છે.

દા. મૂ.—રા. રા. શંકરલાલ નાયજી દવે. દા. ટકો—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા

કરોવ ૧૦—સ્વ. ગો. ન. અમીન સમારક માળાના જે કાયમી માફક ન થયા હોય તેમને તેમ યહ જવાની લલામણ કરવામાં આવે છે.

દા. મૂ.—ઉમિયાશંકર જે. મહેતા. દા. ટકો—શંકરલાલ નાયજી દવે.

કરોવ ૧૧—પ્રાંતમાં પુસ્તકાલય માટે : કળાઈ, દખલ વગેરે ને ફરનિયરની જરૂર હોય તો તે ગયા વરસોની માફક પ્રાંત મંડળની દેખરેખ નીચે બ્યાનબી ભાવતાથી બનાવી મોકલી આપવું ને તે માટે નીચેના સંઘોની કમિટી નિમ્ની.

રા. રા. કસનજી દયાલજી દેસાઈ. રા. રા. શંકરલાલ નાયજી દવે.

દા. મૂ.—રા. રા. નવસારી મહાલ દા. ટકો—રા. રા. રાજેન્દ્રપ્રસાદ જે. મનમુહાર શાળાધિકારી સાહેબ

કરોવ ૧૨—પ્રમુખનો આહાર : આજની સભાના પ્રમુખ સાહેબ સમાવું કામ ને કુનેહથી પાર પારવું છે તે માટે તેમનો આહાર માનવામાં આવે છે.

દા. મૂ.—રા. રા. શંકરલાલ નાયજી દવે. દા. ટકો—રા. રા. ઉમિયાશંકર જે. મહેતા

સને ૧૯૪૧-૪૨ નો વાર્ષિક અહેવાલ તથા હિસાબ

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ

વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના છેવટના બંધારણને અનુસરીને સન ૧૯૩૦-૩૧ થી આ મંડળની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. અને તેનો ઉદ્દેશ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળનો ને ઉદ્દેશ છે તે ઉદ્દેશોને પોતાના પ્રાંત પૂરતા અમલમાં ચૂકવો તે છે.

નવસારી પ્રાંતની વસ્તી

નવસારી પ્રાંતના આઠ મહાલોમાં એકંદર વસ્તી છેલ્લી ગણતરી મુજબ પુરવો ૧૮૦૪૭

૧૯૪૨] પ્રાંત પુઠ મંડળોની વાર્ષિક સભાઓ અને ૪૧-૪૨ના હેવાલો ૬૧૯

તથા સ્ત્રીઓ ૧૭૨૩૮ મળી કુલ વસ્તી ૩૫૨૮૫ માણસોની છે ને પ્રાંતમાં કુલ ગામો ૭૯૯ છે તેમાં શાળાવાળાં ગામ ૨૪૩ છે.

વસ્તીની વિગત

પ્રાંતમાં માંગરોળ, મહુવા, વ્યારા અને સોનગઢ, એ ચાર મહાલમાં રાની બાઇઓની વસ્તી વધુ પ્રમાણમાં છે; વ્યારે પલસાણા, ગણદેવી, કામરેજ, નવસારીમાં ઉચ્છિન્નિયાત બાઇઓની વધુ પ્રમાણમાં છે.

મંડળનું કાર્ય

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના ઉદ્દેશ પ્રમાણે નવસારી પ્રાંતના સોનગઢ મહાલ સિવાય દરેક મહાલે પુસ્તકાલય મંડળો રચવાઈ ચૂક્યાં છે. અને તે દરેક કંઈ ને કંઈ કાર્ય કરતા થઈ ગયાં છે. પણ નિયમિત ને સંગીન કાર્ય થવાં જોઈએ તે થતાં નથી, એ બદલ ખરેખર દિલગીર થવા જોઈએ છે. આશા છે કે પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળના મંત્રી નીચેનાં કાર્યો દર વરસ બરે કરશે નહીં:

૧ જે વર્ષે રાજ્ય વા પ્રાંત પરિષદ બરાબ તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાલ પરિષદ ભરે.

૨ દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા લે.

૩ રાજ્ય તરફથી લેવાતી શિષ્ટવાચનની પરીક્ષાનો દરેક જૂથ મંડળ ઉપર મૂકના કાઠી પ્રચાર કરે અને ઉમેદવારો ઉભા કરે તથા પરીક્ષાના પુસ્તકની માગણી આવે તો તે પૂરી પાડવાની તજવીજ કરે.

૪ શાળાવાળાં પુસ્તકાલય વિનાનાં ગામે પુસ્તકાલય ઉઘાડવા પ્રયત્ન કરે.

૫ જૂથમંડળ દ્વારા જૂથના એક એક પુસ્તકાલયની તપાસણી કરાવે.

૬ જૂથમંડળને જાણત કરે, તેમની વાર્ષિક સભાઓ ભરાવે તથા કરવાનાં કામોનું વખતો-વખત સૂચન કરે.

૭ દર વર્ષે મહાલની વાર્ષિક સભા ભરે અને હેવાલ તથા હિસાબ રજૂ કરે તથા નવા વર્ષનો કાર્યક્રમ વિચારે અને સર્વે હકીકત પ્રાંત તથા રાજ્ય તરફ મોકલી આપે.

મકાનવાળાં તથા ગુ. વ. સોસાયટીમાં નોંધાયેલાં પુસ્તકાલયો

પ્રાંતમાં મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો ૩૩ છે ને ગુ. વ. સોસાયટીમાં નોંધાયેલાં ૬૭ છે. મકાન માટે શ્રીમાન મહારાણી સાંતાબાઈ મહિલા અને બાલ પુસ્તકાલય નવસારી તરફથી લોકમદદ તૈયાર છે. આ સંસ્થા આજ પાંચ વરસથી મકાન માટે સરકારમદદની માગણી ચાલુ કરે છે પણ તે મંજૂર થતી નથી. તો આ સાલ મકાન માટેની તેમની તથા છીજીમ, તવડી ગામની પણ સરકાર તથા પંચાયત મદદમાં રજૂ કરવા મે. રા. રા. ક્યુરેટર સાહેબને વિનંતિ છે.

મહાલ પરિષદો

આ સાલે ચાલુ મોંઘવારી ને ચાલુ લડાઈને લઈને પ્રાંતના કોઈ પણ મહાલમાં મહાલ પરિષદ ભરાઈ નથી તેમ જ પ્રાંત પરિષદ ભરવાનો પણ મોકો મળ્યો નથી.

શિક્ષણવગ

આ સાથે શિક્ષણવર્ગ પ્રાંતમાં રાખવામાં આવ્યો ન હતો. ગઈ સાથે કાઠિયાવાડી પુસ્તકાલયે રાખેલ હતો ને તેમાં પ્રાંતમાંના નવસારી, ગણદેવી, માંગરોળ, મહુવા, કામરેજ, વગેરે મહાલનાં મળી ૩૩ બાઇઓ તથા બુદ્ધેનોએ ભાગ લીધો હતો.

પગારદાર અને માનદ પ્રચારકો

પ્રાંત તરફથી પગારદાર પ્રચારક રોકવાની યોજના છેલ્લાં ચાર વરસથી સર કરવામાં આવી છે. આ વરસે પણ વડોદરા અને નવસારી પ્રાંત માટે એક પ્રચારક બાઇ હમનભાઈ પટેલને રોકવામાં આવ્યા હતા, જેમને મહુવા, વ્યારા, સોનગઢ તથા પલસાણા, નવસારીનાં બાકી રહેલાં પુસ્તકાલયોની તપાસણી, વર્ગીકરણ તથા હિસાબી કામ વગેરે જવારવિત કાર્ય ખત્ત અને શ્રમ લઈને કરેલ છે. તેમનું નિવેદન આ સાથે છે. તે જોવાથી તેમની કાર્યની ખાતરી થશે. પ્રાંતમાં દરેક મહાલનાં પુસ્તકાલયોનાં વર્ગીકરણ થઈ ગયાં છે. હવે એક પણ પુસ્તકાલય વર્ગીકરણ વગર બાકી નથી.

માનદ પ્રચારકોની ડાયરી “ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં આવતી નથી. તે તે બાઇઓ પોતાના પ્રચારની ડાયરી “ પુસ્તકાલય ” માસિકમાં મોકલી પ્રસિદ્ધ કરે તે કાર્યની સમજ પડે.

પુસ્તકાલયની પર્વણી

ગામડાના લોકોને પુસ્તકાલયમાં રસ લેતા કરવાને આ પર્વણીદિન ઉજવવાની ખાસ જરૂર છે. આ વર્ષે પણ પ્રાંતનાં ધણીખરાં ગ્રામ્ય પુસ્તકાલયોમાં તેમજ નવસારી કર્યાનાં શ્રીમાન મદારાણી શાન્તાબાઈ મહિલા તથા બાલપુસ્તકાલય તરફથી ઉજવવામાં આવ્યો હતો. દરેક જૂથ મંડળના મંત્રીઓએ પોતાના જૂથના પુસ્તકાલયવાળાં ગામે આ પર્વણીદિન ઉજવવા પ્રયાસ કરશે ને જનતાને પુસ્તકાલયના લાભ સમજાવશે.

શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાઓ

રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી લેવામાં આવતી પરીક્ષામાં કામરેજ, ગણદેવી, નવસારી, તથા નવસારી કર્યાનાં શ્રીમાન મદારાણી શાન્તાબાઈ મહિલા બાલ પુસ્તકાલયની બંનેઓ તથા કોળી આશ્રમના વિદ્યાર્થી બાઇઓએ સારો લાભ લીધો હતો. બીજા મહાલમાં જોઈને લાભ લેવાતો નથી તે તે લેવા વિનંતી છે.

મહાલ મંડળો તરફથી કોઈપણ મહાલમાં આ વર્ષે શિષ્ટ વાચનની પરીક્ષા રાખવામાં આવી નહોતી. નવીન વરસ માટે દરેક મહાલ પોતા તરફથી રાખે તેમ બલામજુ છે.

ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓ

ફરતા પુસ્તકાલયની પેટીઓનો પ્રચાર આ સાથે કામરેજ, મહુવા, નવસારી વગેરે મહાલોમાં થયો છે. નવીન વરસમાં દરેક મહાલના મંત્રીઓ ફરતા પુસ્તકાલયોની પેટીઓનો લાભ પોતાના મહાલનાં પુસ્તકાલયો જેમ અને તેમ વધુ લે તેવા પ્રયાસ કરશે.

પ્રાંત તથા મહાલની ફાળવણી

	૩. આ. પૈ.		૩. આ. પૈ.
નવસારી પ્રાંત	૪૮-૧૨-૦	મહુવા મહાલ	૧૪-૧૦-૦
કામરેજ મહાલ	૨૭-૦-૦	માંગરોળ "	૧૫-૧૨-૦
ગણદેવી "	૨૧-૧૫-૦	વ્યારા "	૧૦-૨-૦
નવસારી "	૩૬-૦-૦	સોનમઢ "	૨-૧૨-૦
પલસાણા "	૧૮-૮-૦		૧૬૫-૦-૦

ઉપર પ્રમાણે દરેક મહાલને તેમની ફાળવણીની રકમ મોકલી આપવામાં આવી છે.

રાજ્યની નવા વર્ષની ધારાસભામાં પુસ્તકાલયો માટે ધીમંત સરકાર તરફથી એક લાખ રૂપિયાની ગ્રાન્ટ મંજૂર થવાનું જાણવામાં આવ્યું છે. તો મે. રા. રા. ક્યુરેક્ટર સાહેબને નમ્રતા સાથે વિનંતિ કે ચાલુ મેંધવારીને લગાઈના સળખે લોકમદદ પુસ્તકાલયોને મળે તેમ નથી. તો લોકમદદની ખોટ કાઢી નાખી પૂરતા પ્રમાણમાં સરકારમદદ દરેક પુસ્તકાલયોને મળે તેમ થવા તત્ત્વવીજ થશે.

આભારદર્શન

વખતોવખત સલાહ અને સૂચના આપવા બદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબોનો, રાજ્ય પુ. મંડળના મંત્રીઓનો, નવસારી પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબો તથા ચાલુ વરસના પ્રમુખ તેમજ બીજા જે જે બાઈઓએ મદદ આપી છે તે સર્વેના અંતઃકરણ-પૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

સાલ ૧૯૪૧-૪૨ નો જમા ખર્ચનો હિસાબ

જ	ઉ
૮૧-૦-૦ શ્રી પુરાંત બાકી	૩૧-૦-૦ શ્રી કારમ ખરીદ ખાતે ઉધાર
૧-૧૦-૨ શ્રી વ્યાજ ખાતે જમા	૧૦-૬-૦ શ્રી. વ. રા. પુ. મંડળ ખાતે
૮-૧૦-૦ શ્રી કારમ વેચાણ ખાતે	૬૮-૧૦ શ્રી પુસ્તકાલ સ. સ. મંડળ ખાતે કારમના બીલના ચૂકતે.
૪૫-૧૩-૦ શ્રી નવસારી મહાલ મંડળ ખાતે	૧૯૭-૩-૦ શ્રી પગાર ખાતે ઉધાર માસ ૪ નો પ્રોવિડન્ટ ફંડ સાથેનો
કારમના જમા	૧૪૬-૪-૦ શ્રી. મહાલ મંડળોને ફાળાના આપ્યા તે.
૧૦-૦-૦ શ્રી નવસારી મહાલ મંડળ ખાતે	૧૮-૪-૬ શ્રી કન્ટીજન્ટ ખર્ચ ખાતે
ગયા સાલના લીધેલા તે પરત જમા	૪૭૨-૫-૬
૧૬૦-૬-૦ શ્રી. વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી	૩૦-૪-૮ શ્રી જણસે બાકી
પગાર માટે લીધા	૩૦-૨-૦ હાથ ઉપર રોકડા
૧૯૫-૦-૦ શ્રી. વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી	૦-૨-૮ ખરોડા બેંક સેવિંગ ખાતે
ફાળાની સાલ ૧૯૪૦-૪૧	૩૦-૪-૮
૫૦૨-૧૦-૨	૫૦૨-૧૦-૩

૩. મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સભા

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય :મંડળની વાર્ષિક સભા, તા. ૧૨-૬-૪૨ ના રાત્ર મહેસાણાના સાર્વજનિક પુસ્તકાલયમાં, મહેસાણા પ્રાંત સહકારી બેંક લિમિટેડના મેનેજર શ્રી. જેઠાભાઈ લા. પટેલના પ્રમુખપણા નીચે ભરાઈ હતી. તે પ્રસંગે ચાણરમા મહાલમાંથી બ્રાહ્મણવાડાના શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલ, ધીણેજના શ્રી. વીરભાણુ બહેચરભાઈ, ગોરાદના શ્રી. સાંકળેશ્વર-જી. વ્યાસ, સિદ્ધપુર મહાલમાંથી સિદ્ધપુરના શ્રી. મણિલાલ જી. દવે, દાસજનો શ્રી. રતનાભાઈ ખેમચંદ, વિજયપુર મહાલમાંથી વિજયપુરના શ્રી. મૂળશંકર નથુરામ; કસોલ મહાલમાંથી કસોલના શ્રી. અંબાલાલ એ. બહામડ; પાટણ મહાલમાંથી પાટણના શ્રી. શંકરલાલ બાણાભાઈ વ્યાસ, કુણુધેરના શ્રી. કાશીભાઈ રામજીભાઈ; કડી મહાલમાંથી કડીના શ્રી. મફતલાલ ર. દવે; મહેસાણા મહાલમાંથી મહેસાણાના શ્રી. ખોડીદાસ ડ. ખારોડ, પાંચોટના શ્રી. રતિલાલ વીરચંદ નાયક તથા ખેરાણુ મહાલમાંથી સુન્દિયાના શ્રી. વાડીલાલ બહેચરદાસ નાયક વગેરે પ્રતિનિધિઓ પણ હાજર હતા.

આ સભામાં ચર્ચેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છે:

ઠરાવ ૧—પ્રમુખ તરીકે રા. શંકરલાલભાઈની ફરખાસ્ત અને નાનજીભાઈના અનુમોદનથી સર્વાનુમતે રા. જેઠાભાઈને નિમવાનું મંજૂર.

ઠરાવ ૨—રજી યજ્ઞેશ નિવેદનમાંથી પ્રચારકની કામગીરીના અધિકારનું પત્રક ૧૬ કરી બાકીનું મંજૂર કરવામાં આવે છે.

[૬.—રા. નાનજીભાઈ જે. પટેલ.

અનુ.—રા. મફતલાલ ર. દવે.]

ઠરાવ ૩—વાર્ષિક હિસાબ વાંચી સભાજાવરામાં આવેલો, બરાબર દોષ સર્વાનુમતે મંજૂર.

[૬.—મૂળશંકર નથુરામ જોશી. અનુ.—અંબાલાલ અચરતલાલ ખારોડ.]

ઠરાવ ૪—પ્રચારકને આ પ્રાંતમાં ૬ માસ સુધી કામગીરી કરવા રાત્ર પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ઠરાવ્યું છે તે મુલત દરમિયાન તેમને પ્રાંતમાં ફેરણીના પ્રોગ્રામ અર્થથી અપાઘ તેમની તે બદલ યજ્ઞેશ કામગીરીની હાયરીની ર બે પ્રતો રજી યજ્ઞે તેના ઉપર મંજૂરીનો ચેરો થઈ છેવટ મંજૂરી માટે રાત્ર પુસ્તકાલય મંડળ તરફ મોકલવા વલિવટ રાખવો અને લાંબી પગાર અદા કરવાનું લખાઈ આવેથી પગાર અદા કરવો.

[૬.—રા. શંકરલાલ બાણાભાઈ વ્યાસ.

અનુ.—રા. મફતલાલ ર. દવે.]

ઠરાવ ૫—આ પ્રાંતમાં નિમાયેલ પ્રચારકને આ પ્રાંતમાં ૬ માસ અને ત્રણ માસ માટે અમરેલી કામગીરી કરવાની હરેલી છે, તેથી પ્રચારકે અમરેલીની કામગીરીની ત્રણ માસની મુલત માટે તેમને ચાલુ મળતા પગાર ઉપરાંત માસિક રૂ. ૫) પ્રમાણે રૂ. ૧૫) પંદ વધારે આપવા આ મંડળ ઠરાવે છે.

[૬.—રા. નાનજીભાઈ જે. પટેલ.

અનુ.—રા. મફતલાલ ર. દવે.]

ઠરાવ ૬—દરેક ગ્રામ પુસ્તકાલયોના સહકારના ધોરણે બજેટ બનાવવા અને ન્તાં બજેટો આ પ્રમાણે બનેલ દોષ અને મંજૂરી માટે ખાતા તરફ ન મોકલેલ દોષ તે વેળાસર મોકલી આપવા આ મંડળ દરેક મહાલ પુસ્તકાલય મંડળના હાયર્કર્ટાઓને બતાવણુ કરે છે.

—પ્રમુખસ્થાને.

કરો ૭—૨૫. મોતીબાઇ ન. અમીન-રમારક મંથપાળાના માલિક જે ન થયા હોય તેમણે થવા બાબત આ સલાહ દરેક મદદાલ પુ. મંડળના કાર્યકર્તાઓને લલામણુ કરે છે.
—મથુખરધાનેથી.

કરો ૮—દરેક મદદાલ પુસ્તકાલય મંડળોના કાર્યવાહકોને આ મંડળ આમદપૂર્વક લલામણુ કરે છે કે તેમણે પોતપોતાના મદદાલોમાં મદદાલ પુસ્તકાલય પરિષદ દાલ મેંધ-વારીનો સમય હોઇ ધણી જ સાદાધથી અને યોગ્ય ખર્ચે કરવી.
—મથુખરધાનેથી.

કરો ૯—સને ૧૬૪૨-૪૩ માટે નીચે પ્રમાણે વ્યવસ્થાપક મંડળ કરાવવામાં આવે છે.

મફતલાલ ર. દવે, કડી
શંકરલાલ કાણ્ડાબાઇ બપાસ, પાટણ
ખોડીદાસ દ. બારોટ, મહેસાણા
મુળશંકર નથુરામ જોશી, વિળપુર
અખાલાલ અચરતલાલ બારોટ, મહેસાણા
૬.—રા. નાનજીભાઇ જે. પટેલ

સાંકળેશ્વર જીભાઇ બપાસ, ચાણુરમા
છાટાલાલ મોતીલાલ રાવળ
વાડીલાલ જીવરદાસ નાયક
હમિયાશંકર લ. દવે, વાલમ, તા. વિસનગર
જેઠાલાલ લાલદાસ પટેલ, મહેસાણા
અનુ.—રા. મફતલાલ રવજીવદાસ દવે

કરો ૧૦—સન ૧૬૪૨-૪૩ ની સાલ માટે મંત્રી તરીકે રા. ખોડીદાસ હડીસિંગ બારોટની નિમણૂક કરવી.
૬.—નાનજીભાઇ જે. પટેલ

અનુ.—મફતલાલ ર. દવે

કરો ૧૧—સન ૧૬૪૨-૪૩ ની સાલ માટે નીચે પ્રમાણે બજેટ રાખવું.

જ

આવક

૧૧૬-૦-૦ ફાળવણી
૨૩૪-૦-૦ રા. પુ. મં. ની મદદ
૩૫૦-૦-૦

૬.—મફતલાલ ર. દવે

ઉ

ખર્ચ

૩૧૫-૦-૦ પ્રચારકોનો પગાર
૧૦-૦-૦ પોસ્ટલ
૨૫-૦-૦ પરચુરણ ખર્ચ
૩૫૦-૦-૦

અનુ—શંકરલાલ કાણ્ડાબાઇ બપાસ

સને ૧૯૪૧-૪૨ નું નિવેદન

ગૃહસ્થો ! મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળનું સને ૧૬૪૧-૪૨ સાલનું નિવેદન તથા હિસાબ આપતી સમક્ષ રજૂ કરવાની રજા લઉં છું.

આજુ સાથે આ મંડળમાં પ્રમુખ તરીકે અમારો નિમણૂક ધબ્બેલી અને મંત્રી તરીકે મહેસાણાના રઘીશ અને પારેખ છગનલાલ પિતાંબરદાસ સાવંનનિક પુસ્તકાલયના મંથપાલ રા. ખોડીદાસ હડીસિંગ બારોટની નિમણૂક કરેલી છે.

નિવેદનની સાથે, મદદાલ પુસ્તકાલય મંડળો પૈકી વિસનગર, વિળપુર અને કડી, આ મદદાલ પુસ્તકાલય મંડળો તરફથી મદદાલ પુસ્તકાલય મંડળની પરિષદો યોજાવવામાં

આવી છે. જણાવતાં આનંદ યાય છે કે, પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની ગઈ છેલ્લી પરિષદ સને ૧૯૩૬-૩૭ ની સાલમાં ચાણુરમા તાલુકાના જલુચરાજી મુકામે બરાચેલ, ત્યારબાદ મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળનું ચોથું અધિવેશન પણ ચાણુરમા મહાલ પુસ્તકાલય મંડળનાં ઉત્સાહી કાર્યકર્તાઓના ખાસ આમંત્ર્યથી પ્રાંતનાં મહાલ મંડળોની પરિષદ માટેની માગણીઓ હોવા છતાં ચાણુરમા તાલુકાના ધિજોજ ગામે પરિષદ યોજાવવાનું માન ચાણુરમા મહાલ પુસ્તકાલય મંડળના કાર્યકર્તાઓ જ મેળવી ગયા છે.

આ પરિષદ તા. ૧૨-૧૩ એપ્રિલ ૧૯૪૨ ના રોજ રાજરત્ન મહામુખબાઈ મુનીશાજ શેઠના પ્રમુખપણા નીચે બરાઈ હતી તેનું સંવિસ્તર વિવેચન “પુસ્તકાલય” માસિકના પાઠકા અંકમાં આવી ગયેલ છે. એટલે તે બદલ અમે વધુ વિવેચન કરવાની આવશ્યકતા જોતો નથી.

ટીપ—ઉપરની હકીકત ઉપરથી તેમ જ અત્યાર સુધીના પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રસિદ્ધ થયેલ નિવેદનો ઉપરથી પણ આપ જાણી શકશે કે અમુક તાલુકા મંડળો જેવાં કે હારીજ, આતરમુળા, પાટણ, સિદ્ધપુર અને કલોલ વગેરે તાલુકા મંડળોની તાલુકા પરિષદો વધે થયાં બરાઈ જણાવતાં નથી આવી. તો ચાલુ સાથે ઘણી સાદાઈથી અને બને તેટલા ઓછા ખર્ચે આવી મહાલ પરિષદો યોજાવવાની યોજના જે તે તાલુકા મંડળ તરફથી થશે એવી આશા રાખીએ તો અરથાને નથી.

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળની સૂચના અન્વયે દરેક મહાલ મંડળે પોતાને ત્યાં જે તે સાલમાં થયેલ કામકાજનો વાર્ષિક અહેવાલ તથા મંડળના ઉત્પન્ન અને મજૂર કરેલ બજેટને અનુસરી પડેલ ખર્ચનો હિસાબ દરસાલ પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળમાં આગસ્ટ આખર સુધીમાં મોકલવા કહ્યું છે. તે પ્રમાણે દરેક મહાલ મંડળે તરફથી નિવેદનો તેમ જ હિસાબ નિયમિત રીતે આવતા નથી, તે જણાવતાં દિલગીરી યાય છે. ચાલુ સાથે પણ મહેસાણા દહેગામ, આતરમુળા, કલોલ, વિનાપુર, વિસનગર અને હારીજ વગેરે મહાલ મંડળોનાં નિવેદનો અને હિસાબ આજસુધીમાં મળ્યા નથી. તો જે મહાલ મંડળે તરફથી રીતસર નિવેદનો તેમ જ હિસાબ ફરેલ મુદત સુધીમાં નહિ આવે તેમને મળતી ફાળવણીની રકમ અહીં અનામત રાખી જ્યાં સુધી નિયમિત રીતે હિસાબ તથા નિવેદન નહિ આવે ત્યાં સુધી અટકાવી રાખવી પડશે.

પ્રચારક સંબંધી

પ્રાંતના દરેક મહાલ મંડળ તરફથી માનનીય પ્રચારકોને, જે તે મહાલના પુસ્તકાલયોની તપાસણી તેમ જ નવીન પુસ્તકાલયો, વાચનાલયો વગેરે યોજવામાં આમગ્નતાને સદાયરૂપ યાય, એવા શુભ હિ્દેશથી નીમવામાં આવે છે. અને તે દરેક બાઈ તરફથી તેમને મળતા વખત અને અનુકૂળતાના પ્રમાણમાં જે સેવા આપવામાં આવે છે તે બદલની તેમની કામગીરીની નોંધ “પુસ્તકાલય” માસિકમાં લેવામાં આવે છે. અને તેમણે બજાવેલ આવા પ્રકારની કામગીરી બદલ અમે આ મંડળ તરફથી તેમના આભારી છીએ.

રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી પચાસર પ્રચારક સંબંધમાં અમને તા. ૭-૮-૪૨ના

લખાણથી થએલ સૂચન ઉપરથી જણાવવાની રૂઝ લાઇએ છીએ કે, હેલમાં જે વર્ષથી પગાર-દાર પ્રચારકની જગો કાયમની કરી તેમને સતત કામગીરી મળે તેવા ઉદ્દેશથી જે પ્રાંત વચ્ચે એક એ પ્રમાણે મહેસાણા અને અમરેલી આ બે પ્રાંત માટે એક પ્રચારકની રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી નિમણુંક કરવામાં આવે છે, અને બન્ને પ્રાંતોની કામગીરી આપવાનું તેમને કાયરી મંજૂર કરવાનું કામ પણ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી જ કરવામાં આવે છે. આ વહિવટ અમારા પાછલા વહિવટ સાથે એટલે જે વખતે કાયમના પ્રચારક રાખવા નેટલી નાણાની સગવડ નહોતી તેવા વખતે હંગામી માણસો રાખી જે કામગીરી લેવામાં આવી છે તેની સાથે સરખાવતાં હાલનો વહિવટ અમને ઘરાઘર જણાતો નથી.

હાલની પદ્ધતિ પ્રમાણે આ પ્રચારકની નિમણુંક મહેસાણા અને અમરેલી પ્રાંતના નામે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી કરવામાં આવે છે. કામગીરી પણ તેમના તરફથી જ આપવામાં આવે છે. કાયરી મંજૂર કરવાનું કામ પણ તેમના તરફથી જ થાય છે. માત્ર પગાર આપવાનું કામ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના હુકમ પ્રમાણે પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળે કરવાનું રહે છે.

આ વહિવટ અમને કેમ પણ રીતે બંધબેસતો લાગતો નથી એટલે આ-સંબંધમાં કાં તો પગાર આપવાનું કામ પણ રાજ્ય મંડળ તરફથી ધારાધાર ઉપાડી લેવાનું જોઈએ, કે નથી કરી પ્રચારકને લગતા આખાથે પ્રશ્નનો ઉકેલ આવી જાય.

જો તેમ નહિ તો પ્રચારકના નવ માસના પગારની રકમ ફાળવણીનો રકમના જે ઉપરાંત જે ખૂટતી રહે તે અત્રે મોકલી આપી પ્રચારકની કામગીરી સીધી રીતે અમારો દેખરેખ અને દોરવણી પ્રમાણે રહે, એ પ્રમાણે વ્યવસ્થા થવી જોઈએ તે સિવાય અત્રે પ્રચારક પાસેથી કામગીરી લેવા અશકત છીએ.

આ સંબંધમાં અમે અમારા ગઈ સાલના નિવેદનમાં પણ સ્પષ્ટ રીતે જણાવેલ છે. છતાં તે બદલ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે કંઈ વાત ધ્યાન ઉપર લીધી હોય એમ જણાઈ નથી.

એટલે જો આ પદ્ધતિ પ્રમાણે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ કામ કરવા માગતું હોય તો રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળે નિમેલ પ્રચારક પાસેથી અમે કંઈ કામગીરી લેવા માગતા નથી.

નિવેદનની સાથે નીચે પ્રમાણે બજેટ મંજૂર થયું છે. અને તેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે ખર્ચ થયો છે:

	મંજૂર	ખર્ચ થયો	કમી જાસ્તી
પ્રચારકનો પગાર	૨૭૦-૦-૦	૩૨૭-૧-૬	૬૭-૦-૬ (જાસ્તી)
પોસ્ટેજ ખર્ચ	૧૦-૦-૦	૨-૭-૬	.. .. .
પરચુરણ	૨૫-૦-૦	૧૫-૦-૬	.. .. .
	૩૦૫-૦-૦	૩૪૪-૬-૦	૬૭-૦-૬ (જાસ્તી)

ટીપ—પ્રચારકના પગાર ખાતે જે વધુ ખર્ચ પડેલ છે તે રકમ રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી મળી ગયેલ છે. એટલે વધુ ખર્ચ પ્રાંત મંડળને જોવાવાનો રહેતો નથી.

ચાલુ સાલના હિસાબનું વાર્ષિક સરવાલુ, ઉત્પન્ન ખર્ચ, દેવું, લહેણું અને મહાલ મંડળોની ફાળવણી બાબતનો હિસાબ નીચે પ્રમાણે છે:—

જ	ઉ
૧-૧૩-૬ શ્રી રોકડા શિક્ષક	૩૩-૧૫-૪ અનામત ખાતે ઉધાર
૧૩-૧૪-૦ રા. પુ. મંડળ ખાતે જમા—	૧૦-૧-૦ કડી મહાલ ખાતે ઉધાર
પાછલા લહેણા વસુલ આવ્યા તે	૩-૦-૦ વિગ્નપુર મહાલ પુ. મંડળ ખાતે ઉધાર
૨૮૯-૦-૦ રા. પુ. મં.ના અનામત ખાતે જમા	૨-૭-૬ પોરટેજ ખર્ચ ખાતે
૪૬૪-૪-૦ પ્રાંત અને મહાલ મંડળોની ફાળવણી ખાતે જમા	૬૬૫-૧૩-૨ મહેસાણા પ્રાંત સદકારી બેંક ખાતે ઉધાર
૬૪૬-૦-૦ મહેસાણા પ્રાંત સદકારી બેંક ખાતે જમા	૩૪૪-૧૨-૬ ફાળવણી ખાતે ઉધાર
૩-૦-૦ વિગ્નપુર મહાલ પુસ્તકાલય મંડળ ખાતે જમા	૩૩૭-૦-૬ પ્રચારકના પગાર ખાતે
૮-૧-૦ બોડીદાસ હડીસિંગ ખારોટના અનામત ખાતે જમા	૧૫-૦-૯ પરચુરણ ખર્ચ ખાતે
૧-૦-૮ વ્યાજ ઉત્પન્ન ખાતે જમા	૮-૧-૦ બોડીદાસ હડીસિંગ ખારોટના અનામત ખાતે
૧૪૨૭-૧-૨	૬-૧૪-૨ રોકડા શિક્ષક
	૧૪૨૭-૧-૨

ઉત્પન્ન-ખર્ચ

જ	ઉ
૧-૦-૮ વ્યાજ ઉત્પન્ન ખાતે જમા	૨-૭-૬ પોરટેજ ખર્ચ
૧૧૬-૧-૦ ફાળવણીના આવ્યા તે	૩૩૭-૦-૬ પ્રચારકનો પગાર
૨૭૫-૨-૦ રા. પુ. મંડળ તરફથી મદદના આવ્યા તે	૧૫-૦-૯ પરચુરણ ખર્ચ
૩૬૨-૩-૮	૩૫૪-૬-૦
	૩૭-૧૦-૮ રાજ્ય પુ. મંડળના અનામત રજા તે દેવા
	૩૬૨-૩-૮

દેવું-લહેણું

જ	ઉ
૩૭-૧૦-૮ રા. પુ. મંડળના અનામત દેવા	૬૭-૧૦-૬ મહેસાણા પ્રાંત સદકારી બેંકમાં જમા
૪૬-૧૫-૩ મહાલ મંડળોની ફાળવણીના અનામત દેવા	૧૦-૧-૦ કડી મહાલ પુ. મં. પાસે દેવું
૮૪-૬-૧૧	૬-૧૪-૨ રોકડા શિક્ષકમાં
	૮૪-૬-૧૧

૧૯૪૨] પ્રાંત પુઠ મંડળોની વાર્ષિક સલાઓ અને ૪૧-૪૨ના હેવાલો ૬૨૭

મહાલ મંડળોની ફાળવણી

મહાલ મંડળનું નામ	પાછલી બાકી	સને ૧૯૪૧- ૪૨માં આવી તે	કુલ	અદા કરી તે	બાકી જમા
દહેગામ	—	૧૮-૦-૦	૧૮-૦-૦	૧૮-૦-૦	૦-૦-૦
આતરસુખા	૩૩-૧૨-૦	૭-૧૪-૦	૪૧-૧૦-૦	૪૧-૧૦-૦	૦-૦-૦
કડી	૦-૦-૬	૩૧-૮-૦	૩૧-૮-૬	૩૧-૮-૬	૦-૦-૦
વિઝાપુર	૦-૦-૦	૪૩-૫-૦	૪૩-૫-૦	૪૩-૫-૦	૦-૦-૦
કલોલ	૦-૦-૩	૩૨-૧૦-૦	૩૨-૧૦-૩	૩૨-૧૦-૦	૦-૦-૩
વિસનગર	૦-૦-૦	૨૬-૪-૦	૨૬-૪-૦	૨૬-૪-૦	૦-૦-૦
મહેસાણા	૦-૦-૦	૩૬-૬-૦	૩૬-૬-૦	૪-૦-૦	૩૫-૬-૦
સિદ્ધપુર	૦-૨-૦	૪૦-૮-૦	૪૦-૧૦-૦	૪૦-૮-૦	૦-૨-૦
ખેરાળુ	૦-૦-૦	૩૩-૩-૦	૩૩-૩-૦	૩૩-૩-૦	૦-૦-૦
પાટણ	૦-૦-૦	૩૨-૧૦-૦	૩૨-૧૦-૦	૩૨-૧૦-૦	૦-૦-૦
ચાલુરમા	૦-૦-૦	૩૬-૬-૦	૩૬-૬-૦	૩૬-૬-૦	૦-૦-૦
હારીજ	૬-૬-૦	૩-૬-૦	૧૨-૧૫-૦	૧-૮-૦	૧૧-૭-૦
કુલ	૪૩-૭-૬	૩૪૮-૩-૦	૩૬૧-૧૦-૬	૩૪૪-૧૧-૬	૪૬-૧૫-૩

જોડીદાસ એચ. બારોડ

મંત્રી

જેઠાલાલ એલ. પટેલ

પ્રમુખ

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ

તા. ૧૩-૬-૪૨ ની સાધારણ સમામાં ઠરાવ નં. ૨ બે અને ૩ ત્રણથી હિસાબ તથા અહેવાલ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.

જો. હ. બારોડ

મંત્રી : મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળ

૪. અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સલા

અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળની વાર્ષિક સલા, તા. ૨૦-૬-૪૨ ના રોજ, અમરેલી સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના મકાનમાં, કાયમના પ્રમુખ તથા ઉપપ્રમુખ હાજર નહી હોવાના કારણે, અમરેલી મહાલ શાળાધિકારી શ્રી. હરિભાઈ ના. પટેલના પ્રમુખપણા નીચે ભરાઈ હતી. તે પ્રસંગે પ્રમુખશ્રી ઉપરાંત શ્રી. ભોળીલાલ ભ. મહેતા, શ્રી. પુરુષોત્તમ હીરજી જોશી, શ્રી. ઉત્તરલાલ કરસનજી જોશી, શ્રી. ભગવાનજી રાધવજી, શ્રી. હમીરભાઈ છવાભાઈ, શ્રી. લક્ષ્મણ માગજી, શ્રી. સુનીલાંબ ગણાભાઈ, શ્રી. વસંતભાઈ અંબાલાલ, શ્રી. કાળીદાસ

પ્રથુરામ, શ્રી. પ્રાણશંકર હી. જનની, શ્રી. કાનંત બાવાભાઈ, શ્રી. લાલશંકર નાનંત, શ્રી. જન-મશંકર પ્રભુજી, શ્રી. જેરામ પાંચાભાઈ, શ્રી. ખોડીદાસ હગનભાઈ, શ્રી. બાનુશંકર ગગજી, શ્રી. રમેશરાય ઉ. મન્નુમુદાર, શ્રી. નાનંત પ્રેમજી, શ્રી. બાણુજી રામજી, શ્રી. કમળાશંકર કાનંત, શ્રી. રામશંકરભાઈ, શ્રી. વિદ્યારામભાઈ, શ્રી. હંસરાજભાઈ વગેરે પણ દાખલ હતા આ સમામાં યથેલા ઠરાવો નીચે મુજબ છે:—

ઠરાવ ૧—પ્રમુખશ્રી તેમજ ઉપપ્રમુખ દાખલ ન દોવાથી આજની સમાનું પ્રમુખ-સ્થાન શ્રી. હરિભાઈ ના. પટેલ સાહેબને આપવાનું સર્વાનુમતે ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૨—સને ૧૯૪૧-૪૨ સાલનું વાર્ષિક નિવેદન તથા દિસાબ મંત્રીઓ તરફથી રજૂ થયા તે વંચાણમાં લીધા. સર્વાનુમતે મંત્રી રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૩—સને ૧૯૪૨-૪૩ સાલ માટે નીચે મુજબ વ્ય. મંડળ સૂંટવામાં આવેલ છે:—
પ્રમુખ:—રાજરત્ન મોહનલાલ વી. પટેલ, ઉપપ્રમુખ:—શ્રી. એ. રા. દ. જ. ઝામટે (સાના-ધિકારી), મંત્રીઓ:—શ્રી. ભોગીભાઈ ભ. મહેતા, શ્રી. રામશંકર તુ. મહેતા. સભ્યો:—રમેશરાય ઉ. મન્નુમુદાર-હામનગર, સુનીલાલ ડાહ્યાભાઈ-ધારી, કૃષ્ણલાલ રજુગોટ-વિલપુર, રામશંકર તુ. મહેતા, ભગવાનજી રાયવજી-ગોડીનાર, કુલમજી ભુરાભાઈ-ખાંભા, રાયજી જીવરામ-રતનપુર.

ઠરાવ ૪—ચાલુ રાષ્ટ્રમ અનુકૂળ ન દોવાને કારણે પ્રાંત પરિષદ ભરવાનું મુશ્કેલી રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૫—આપણી સંસ્થાને સ્થાયી કરી આવક નથી પરંતુ ફાળવણીની જે રાશી આવે છે તેનો પુરતકબચ્ચ કરવા અને ત્રણ સાલ કરતાં સરાસરી અર્ધ વધારે ન વાપ તે માટે કાળજી રાખવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૬—એ પ્રાંત વચ્ચે પગારદાર પ્રચારક દોકવાની અને પ્રાંત મંડળમાંથી અર્ધ ફાળવણી વ. રા. પુ. મંડળને આપવાનું બની રાકે તેમ નથી; કારણ કે અમરેલી પ્રાંતને ફાળવણી પછી એાછી દોવાથી જે રકમ આપી રાકાય તેમ નથી.

ઠરાવ ૭—પ્રાંત પ્રચારકને એક પ્રાંતમાંથી બીજા પ્રાંતમાં ફેરવવાની જગતે બચ્ચુ રા. પાંચનું આપવાનું ધોરણ સ્વીકાયું છે તે વિરોધ બચ્ચુ આપવા સમ્મત નથી એથી આ સમા બચ્ચુ નહિ આપવા ઠરાવે છે.

ઠરાવ ૮—સદાશરના ધોરણે બન્ટેલા બનાવવામાં આવે છે. અને વાર્ષિક નિવેદનો ન બરેલાં દોય તેમજે બરી ગોકલવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૯—પ્રાંત શિક્ષણ વર્ગ દ્વારા મદાલમાં ભરવો તે બાબત એનું ઠરાવવામાં આવે છે કે ચાલુ સંજોગો બરાબર નહિ દોવાથી ચાલુ સાથે શિક્ષણવર્ગ ભરવાનું બધ રાખવા ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૧૦—વ. રા. પુ. મંડળ તરફથી લેવાની સિષ્ટ વાચનની પરીક્ષાનો લાભ એમ બને તેમ વધારે પ્રમાણમાં લેવો: સિષ્ટ વાચનનો વધુ લાભ લેવાનું ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૧૧—સ્વ. ગા. ન. અમીન રમારક માગાનાં માદક વધ જવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે માટે એઓ માદક ન થવા દોય તેઓ વાપ તેમ ઠરાવવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૧૨—કંઈ મુશ્કેલી સેન્ટર ફેરવવાની ન દોવાથી આ સંજોગે કંઈ કરવાનું રહેતું નથી તેમ ઠરાવવામાં આવે છે.

૧૯૪૧ ૧૩—પ્રચારક પદાત ગામોમાં જુદાં અને અમરેલી મહાલનાં પદાત ગામો પ્રમુખ સા. ને મળી તેમનાથી તથા કસ્ટોરિયન સા. રીતે તે ગામોમાં ફેરવી કરવી એવું કસ્ટોરિયનનાં આજ્ઞા છે.

૧૯૪૧ ૧૪—આ પ્રાંત માટે તથા પ્રાંત પ્રચારક કાર્યમાં પ્રચારક રા. ૧૩૦ ની મર્યાદા અર્થે ગાય છે એટલે જી ખાતે ન. સ. પુ. મંડળ પાસે રૂ. ૧૧૫ ની મર્યાદા મળવા મંજૂર કરવા સર્વાધિકાર કરાવવામાં આવે છે.

સને ૧૯૪૨-૪૨નો હિવાલ તથા હિસાબ

સ્થાપના અને ઉદ્દેશ

પરોઢરા રાજ્ય પુરતકાસ્ય મંડળના હેવટના બંધારણને અનુસરીને સને ૧૯૩૦-૩૧થી આ મંડળની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. અને તેનો ઉદ્દેશ રાજ્ય પુરતકાસ્ય મંડળના ને ઉદ્દેશોને પોતાના પ્રાંત પુરતા અમલમાં મૂકવા તે છે.

મંડળનું કાર્ય

મહાસ અને જૂથ પુરતકાસ્ય મંડળો રાજ્ય પુરતકાસ્ય મંડળના ઉદ્દેશ પ્રમાણે અમરેલી પ્રાંતના એકે એક મહાસમાં રચનામાં મૂક્યાં છે. અને દરેક મંડળને કંઈક કાર્ય કરે છે, ગતિ મંડળ છે; કારણ કે નવાં પુરતકાસ્યો સ્થાપી શકતા નથી. આ માટે આશા છે કે પ્રાંતનાં દરેક મહાસ મંડળ નીચેનાં કાર્યો કર વર્ષે કરશે:—

- (૧) જે વરસમાં રાજ્ય વ. પ્રાંત પરિષદ બેસતી તે સિવાયના દરેક વર્ષે મહાસ પરિષદ બેર.
- (૨) દર વર્ષે વિદ્યાર્થીઓ પાસે શિષ્ટ વાગનની એક પરીક્ષાનો પણ લાભ જરૂર લેવડાવે.
- (૩) રાજ્ય પુરતકાસ્ય મંડળ તરફથી ગોઠાવેલા માટે લેવાતી શિષ્ટ વાગનની પરીક્ષાનો દરેક જૂથ મંડળ ઉપર સૂચના કાઢી પ્રગટ કરે અને ઉમેદવારો ઉભા કરે. તથા પરીક્ષાનાં પુરતકાસ્યો માગણી આવે તો તે પૂરી પાડવાની તજવીજ કરે.
- (૪) સાળાવાળા પુરતકાસ્ય વગરના ગામોએ પુરતકાસ્યો ઉપાડવા પ્રયત્ન કરે.
- (૫) જૂથ મંડળ દ્વારા જૂથનાં એકેએક પુરતકાસ્યોની તપાસણી કરાવે.
- (૬) જૂથ મંડળને જામત કરે, તેમની વાર્ષિક સભાઓ બેસાવે તથા કરવાનાં કાર્યો વખતો-વખત સૂચન કરે.
- (૭) દર વરસે મહાસની વાર્ષિક સભા બેર અને હિવાલ તથા હિસાબ રજૂ કરે. તથા નવાં વર્ષનાં કાર્યક્રમ વિગતે અને તે સર્વ હકીકત પ્રાંત તથા રાજ્ય તરફ મોકલી આપે.

ઉપર પ્રમાણે હકીકત પેટા જૂથ મંડળો નિયમિત રીતે કામ કરતાં થયાં છે અને આગેલી સૂચનાઓનો અમલ કરતા થશે એવી આશા અમલમાં નથી.

દરેક જૂથ મંડળોએ પોતાની સભા બેરી છે તે આ મહાસ મંડળની સભા વખતે જાણવું છે. દરેક પોતાનાં જાહેર અને નિવેદનો મોકલી શક્યા હશે. ન મોકલ્યાં હોય તો તેમની તપાસ કરી દરેક જૂથ મંડળ મોકલી આપે.

પ્રાંત અને મહાલ મંડળો

પ્રાંત અને મહાલોને પોતાની પ્રવૃત્તિઓને અંગે થતા ખર્ચને પડોંગી વળવા સાથે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી ફાળવણી મળે છે. તે ફાળવણી નિવેદનનાં વરસમાં રૂ. ૧૧૪-૧૨-૦ મળી હતી, જેમાં મહાલ મંડળોમાંથી ૮૬-૧-૦ મળ્યા છે, જેની ફાળવણી નીચેના કોષ્ટક પ્રમાણે કરવામાં આવી છે:

મહાલ મંડળોની ફાળવણીના આંકડો

અમરેલી	૩૭-૨-૦	ખાંભા	૪-૮-૦
દામનગર	૧૨-૮-૦	ભીમદટા	૦-૬-૦
કોડીનાર	૧૨-૧૫-૦	રતનપુર	૩-૧-૦
ધારી	૧૪-૧-૦		૮૬-૧-૦

રૂ. ૨૮-૧૩-૦ પ્રાંત મંડળને સને ૧૯૪૦-૪૧ના ફાળાના બચાં છે.

પુસ્તકાલય પર્વણી

દર સાલ મુજબ પર્વણી ઉજવીએ છીએ તેના કરતાં આજુ સાથે કંઈક વિશેષ પ્રકારે પર્વણી ઉજવવામાં આવી હતી. પર્વણી ઉજવવાના દિવસ અગાઉ શાળાના વિદ્યાર્થીઓ, બહેનો, પુસ્તકાલયના કાર્યકર્તાઓ, શિક્ષકો અને શહેરના લોકોએ સરવસમાં ભાગ લીધો હતો અને તા. ૨૯-૧-૪૨ રવિવારના રોજ સાંજના મેળાવડો રાખવામાં આવેલ હતો. મેળાવડામાં પુસ્તકાલયપર્વણી એટલે શું ? અને શા માટે ઉજવાય છે ? તેનો હેતુ શું છે ? તેમ જ શિષ્ટવાચન એટલે શું ? તે વિષે વિવેચનો થયાં હતાં.

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા સંબંધે

નિવેદનની સાથે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી “ રવગોતુ’ હોદ્દન ” નામના પુસ્તકની પરીક્ષા લેવામાં આવી હતી. આ પ્રાંતમાંથી દીક લાભ લેવાયો હતો.

પગારદાર પ્રચારક સંબંધે

નિવેદનની સાથે રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળ તરફથી આ પ્રાંતના પગારદાર પ્રચારકની ત્રણ માસ માટે પદ્ધત યોજના થય છે અને ન્યાં ન્યાં સલાહ સૂચના આપવી પડે ત્યાં જોઈતી સલાહ આપી છે. નિવેદનની સાથે પગારદાર પ્રચારક શ્રી બાલકૃષ્ણદેવ ટી. દાકરે ધારી મહાલ, દામનગર મહાલ, અમરેલી મહાલનાં ઘણાં જાગોએ ફેરવણી કરેલી હતી.

- (૧) આપ સૌને ખાસ વિનંતિ છે કે બન્ટેટ જનાવતી વખતે સદકારી ધોરણે બન્ટેટ બનાવવાની બાબત ખાસ લક્ષમાં રાખશે.
- (૨) આ મહાલનાં ઘણાંખરાં નહુકનાં ગામડાંઓમાં ફરતા પુસ્તકાલયોની પેટીઓ અમારા તરફથી પડોંગ્યાડવાની તજવીજ થાય છે. અને ગામડાંઓમાંથી આવેલી પેટીઓ અમે ખાતા તરફ મોકલાવી આપીએ છીએ.
- (૩) અમરેલી મહાલના અને સ્થાનિક સભ્યો તેમ જ પુસ્તકાલયો જે જે યુગરાત વતી. સો. ના આજીવન સભ્યો છે તેઓને દરકને બેઠનાં પુસ્તકોનાં બંડલ અમે જ પડોંગ્યાડીએ છીએ અને વ્યવસ્થા કરીએ છીએ.

- (૪) શ્રી. મોતીભાઈ અમીન સા. રમારક ફંડમાં જે મહાલ અથવા ગામડાઓની લાયસેરી-ઓએ હજુ પણ કંઈ ફાળો ન બચેો હોય તેો તે બરી આપે એમ અમારી ખાસ બલામણુ છે.
- (૫) અમરેલી પ્રાંતમાં શાળાધિકારી સાહેબ અને જે તે મહાસના મહાલ શાળાધિકારીઓ જુદા જુદા ગામોએ ફેરણી વખતે પુસ્તકાલયો તરફ ખાસ લક્ષ રાખે છે, અને સલાહ સૂચના આપે છે, જે માટે તેઓ સાહેબોનો આભાર માનવામાં આવે છે.
- (૧) અમોને વખતોવખત સલાહ અને સૂચના આપનાં અદલ પુસ્તકાલય ખાતાના અધિકારી સાહેબ, વડોદરા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળના મંત્રીઓ, પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળના પ્રમુખ, ઉપપ્રમુખ (પ્રાંત શાળાધિકારી) મહાસેના શાળાધિકારી સાહેબો અને અન્ય ગૃહસ્થો જેઓ મંડળમાં સક્રિય રસ લઈ રહ્યા છે તેઓશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

આપણા મહારાજા શ્રીમંત પ્રતાપસિંહ ગાયકવાડને શત્રે જોષ શરદઃ ક્ષી અભિનંદન આપીએ છીએ અને આ પ્રવૃત્તિઓના વિકાસમાં તેઓશ્રી જોડા રસ લે છે તે આપણા અહોભાગ્યનું ચિહ્ન છે.

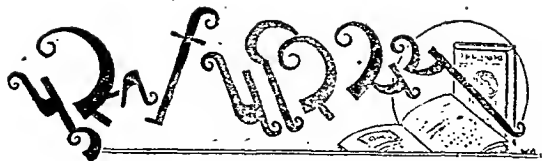
આ વરસમાં આપણે જે કાંઈ કર્યું છે તે આપ જોઈ શક્યા છે. આપણે ધન્યજીએ છીએ કે આવતે વર્ષે કાંઈ સવિશેષ સક્રિય કામ કરી શકીએ એટલું ધન્યજી આ નિવેદન પૂરું કરીએ છીએ.

શ્રી અમરેલી પ્રાંત પુસ્તકાલય મંડળનું તા. ૧-૮-૪૨ થી તા. ૧-૮-૪૨ સુધીનું
જમા-ઉધારનું સરવૈયું

જ	ઉ
૧૪-૦-૬ શ્રી પુરાંત બાઈ	૨૯૮-૬-૦ શ્રી ખેતી પેટી ખાતે
૨૨૫-૦-૦ વ. રા. પુ. મંડળ	૧૩૪-૩-૩ વ. રા. પુ. મંડળ
૧૭૮-૮-૦ શ્રી ખેતીવાડી	૫-૦-૦ અંચપાલ
૫-૦-૦ અંચપાલ	૪૯-૨-૦ અ. મ. પુ. મંડળ
૨-૬-૦ કન્ડીજન્સી	૫-૦-૦ છલાય
૨૮-૧૧-૦ અ. પ્રાં. પુ. મંડળ	૧૯-૫-૬ પ્રચાર ખાતે
૪૭-૨-૦ અ. મ. પુ. મંડળ	૫-૭-૯ સ્વાગતના
૧૨-૧૫-૦ કોડીનાર મ. પુ. મંડળ	૪૯-૮-૦ મહાસેના ફાળાના
૪-૮-૦ ખાંભા મ. પુ. મંડળ	૧૦-૧૧-૦ કન્ડીજન્સી
૧૩-૮-૦ દામનગર મ. પુ. મંડળ	૫૭૩-૧૪-૬
૧૪-૧-૦ ધારી મ. પુ. મંડળ	૬-૧૦-૩ સીલક
૦-૬-૦ ભીમકટા મ. પુ. મંડળ	૫૮૦-૮-૯
૩-૬-૦ રતનપુર મ. પુ. મંડળ	
૦-૧૪-૩ વ્યાજના	
૫૮૦-૮-૯	

ઉપર પ્રમાણે ઠરાવ નં. ૨ તા. ૨૧-૨-૪૨ થી મંજૂર કરવામાં આવ્યો છે.

હ, ના. પટેલ
પ્રમુખ, અમરેલી પ્રાંત પુ. મંડળ

૧ તરંગ—લેખક: શ્રી. પ્રો. ગોહનલાલ પાર્વતીશંકર દવે; પ્રાપ્તિસ્થાન: મોડીવ સાહિત્ય મંદિર, સુરત. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૮+૨૪૬, કવર: આચ્છાદન સહિત પાકું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

ગયા અંકે અમે પ્રો. દવેના “રસપાન”નો પરિચય આપ્યો હતો. એમનું જ રચેલું આ તરંગ પણ છે. એમાં વિવિધ વિષયને અનુલક્ષીને જુદાં જુદાં સામયિકોમાં લખેલા લેખો આપવામાં આવ્યા છે. તેમાં મુખ્યત્વે પાતાગઢની યાત્રા, હિસાદ-ઉમંગ, કંઈક નવું, શ્રી. લોકપ્રિયની આત્મકથા, જગવતી નિદ્રાદેવી, સત્ય કે અસત્ય, કલકત્તાસિકતા વગેરે વગેરે વિષય પર લેખકે કલ્પન ચલાવી છે. તેમાંના કેટલાક લેખો હજીવું વાચન આપી જાય તેવા છે, ત્યારે કોઈ કોઈ ગંભીરતાપૂર્વક વાંચી વિચારવા જેવા પણ છે. અને કેટલીકમાંથી વાતોરસ જનુ પ્રાપ્ત થાય છે. સાહિત્યનું વિવિધ રસભર્યું સાહિત્ય વસાવવા પુસ્તકાલયો એ ખુશીથી ખરીદે.

૨. દીવરિયા—લેખક: શ્રી. “પ્ર.” પ્રકાશક: લેખકના મિત્રમંડળ વતી શંકરલાલ નાયક દવે, વૈષ મહોદ્દો, નવસારી. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૪૮ + ૬, સાદું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

કેટલાંક સામયિકોમાં ફક્ત “પ્ર.” સંગ્રાહી આવતા લેખો, વાતોઓ કે કાવ્યો વાંચવામાં આવતાં ત્યારે, એ લેખોની વિશિષ્ટતાને કારણે, એના લેખકને તેમના અસહ્ય નામે જાણવાની સદગ્ ગિજ્ઞાસા ઉદ્ભવેલી. પરંતુ તેમનો પૂરો પરિચય મળવા પામેલો નહિ; ત્યારે પાછળથી એક મિત્ર દ્વારા તેમનો પરિચય અને પરિચિતિ જાણવા મળેલી.

આજના કેટલાક લેખકોની જેમ શ્રી. “પ્ર.” મૂક લેખક જણાયા છે. અને હજી પણ તેમણે, પોતે આટલું સારું લખી શકે છે છતાં સાક્ષર તરીકે પ્રસિદ્ધિમાં આવવા પ્રયત્ન કયો નથી. તેમણે લખેલાં પ્રાસાદિક કાવ્યોનો આ એક સંગ્રહ છે; અને તેમની તેને પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાની અશક્તિને કારણે તેમના મિત્રોએ છપાવી પ્રસિદ્ધ ક્યું છે. કાવ્યો લાક્ષણિક જમાનાના વાતાવરણને સ્પર્શી જાય તેવાં તેમ જ વાંચતાં વાંચતાં સદગ્ ઉદ્વેગ અનુભવાયે તેવાં છે. કેટલાંકમાં લાક્ષણિક કેટલીક વિચિત્રતાઓ પર માર્મિક કટાક્ષ પણ છે, ત્યારે કેટલાંક દ્વંદ્વશબ્દોના પ્રેરે તેવાં છે. ત્યારે તેમની પ્રાર્થનાના કાવ્યને વાંચતાં સદગ્ પછે જ જાણે અંતરમાં ઊંડા ઊતરી જવાય છે. પુસ્તકમાંનાં સવળાં કાવ્યો પ્રાસાદિક લેખકને કેટલાંક તો ગાવા માટે મોટે કરવા જેવાં પણ છે.

વાંચતો કેટલી પ્રતો સત્વર ઉપડી જાય, એમ સદગ્ ક્યું જવાય છે.

૩ તેજહાયા—લેખક: શ્રી. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ, પ્રકાશક: આર. આર. શેઠની કંપની, પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબઈ. ૨. કાઢિન કદનાં પૃષ્ઠ ૩૫૪+૮, સમિત્ત કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૃષ્ઠ, મૂલ્ય રૂ. ત્રણ. ૧૯૪૨

સાક્ષર શ્રી. રમણુભાઈ દેસાઈએ લખેલાં ભારતના ભૂત અને વર્તમાનકાલીન મહાન તેમ જ સામાન્ય વ્યક્તિવિશેષોનાં રેખાચિત્રો તેમની વિશિષ્ટ શૈલીએ આ પુસ્તકમાં આપ્યાં છે. તેમાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ, છત્રપતિ શિવાજી, મ. ગાંધીજી, મદારાજા પ્રતાપ અને સ્વામી દયાનંદ સરખી ભારતભૂપણુ વિભૂતિઓનાં પણ ચરિત્રો છે, જ્યારે આજના રાજકારણમાં ઊંડા ઊતરેલા એવા યુગરાતના મહાન રાજસ્થાન વડોદરાના ભૂતકાલીન અને વર્તમાન બે દીવાનોનાં કલમકશ મુદ્દર રેખાચિત્રો લેખકે આપ્યાં છે. આ સિવાય શ્રી. કંચનજીદેન સરખાં સાત્વિક સેવાભાવી સ્વયંસેવિકા, દાતારુંશેઠ રમણુભાઈ, વાડિયા માસ્તર અને શ્રી. ગોકુલદાસ રામચુરા સરખાં લોકસાહિત્યકારની પિછાન પણ આપી છે.

પુસ્તક વાંચતાં એક અઘ્ઠા યુગરાતી સાક્ષરની પ્રાસાદિક કલમનો નિતાર અનુભવતા હોઈએ તેમ ઘઈ આવે છે. અને મદારાજા ગાંધીજીનું તેજસ્વિત રંગૂ કરવામાં લેખકે ખરે જ, કમાવ કરી છે મએકહેવાઈ જ નય છે.

લેખકે એમની અસલ લેખનશૈલીએ જ આ પુસ્તકમાં એકધારે વાચનરસ વહાવ્યો છે. તેમાં પણ જાણે એકાદ સૂત્ર રંગૂ કરી તેના પરનું તેમનું ભાષ્ય રંગૂ કરવાની શૈલી તેા ખૂબ જ આકર્ષક છે. ઈચ્છીએ, લેખકે આપણને આવાં બીજાં આવી જ બાનીમાં વધુ તેજ-ચિત્રો આપે.

મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

૪. સામ્રાજ્યવાદ—લેખક અને પ્રકાશક: રાવતભાઈ દેસાઈજી પ્રમાણુ, પાટરસિંગા, પોં. દામનગર (દાહિયાવાડ); સન ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ પૃષ્ઠ ૧૬૧; આચ્છાદન સહીત પાકું પૂઠું મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦ અને કાચું પૂઠું રૂ. ૧-૧૨-૦

શ્રી. કુંગરશી ધરમશી સંપટનું 'મદારાજ્યોની યુદ્ધશક્તિ' અને શ્રી ભારતરત્ન ત્રિલોકસુતું 'પાસિફિક'ની માફક આ પુસ્તક પણ અત્યારે યુરોપમાં ચાલી રહેલા મહા-યુદ્ધના ટાંકણે પ્રસિદ્ધ થઈ, જર્મની, જાપાન, અમેરિકા અને આફ્રિકાના પ્રદેશોનો સામ્રાજ્ય-યુદ્ધના ટાંકણે પ્રસિદ્ધ થઈ, જર્મની, જાપાન, અમેરિકા અને આફ્રિકાના પ્રદેશોનો સામ્રાજ્ય-વાદની દૃષ્ટિએ ને ખ્યાલ આપે છે તે રાજકારણ અને યુદ્ધપ્રવૃત્તિમાં રસ ધરાવનાર સૌ કોઈને ખાસ વાંચવા જેવો છે. શરૂઆતમાં સામ્રાજ્યવાદનો જન્મ કયાંથી કયા કારણે ઉપ-રિચત થયો તે ચર્ચા, તે પછી જુદા જુદા પ્રકરણો દ્વારા ઉપર જણાવેલા પ્રદેશોનો મહત્ત્વનો ઇતિહાસ વર્ણવી તેની સાથે ત્યાંનો સામ્રાજ્યવાદ કેવો અને કેટલો ભયંકર છે તે દર્શાવ્યું છે.

લેખક રાવતભાઈ પ્રમાણુનો અત્યારના ટાંકણે આ પુસ્તકે પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયત્ન ખરેખર અભિનંદનીય છે.

૫. અઠકલના ખાં—લેખક: શ્રી. 'એકાર,' પ્રકાશક: નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, ભદ્ર, અમદાવાદ; અને મેસર્સ એ. એમ. હક્કરની કું. મુંબઈ ૨. સન ૧૯૪૨; કાઉન ૧૬ પેજ પૃષ્ઠ ૨૪૬; સચિત્ર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦ અને કાચું પૂઠું રૂ. ૨-૪-૦.

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર તરફથી પ્રસિદ્ધ થતી શુદ્ધસદ્ગતી ગ્રંથમાળાના પુ. ૩૨ ખાં રૂપે પ્રસિદ્ધ થઈ આ પુસ્તક દાસ્તરસનો એક ખમંગનો છે. પુસ્તકના લેખક રા. 'એકાર'નાં

આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં હાસ્યરસનાં પુસ્તકથી ' બેકાર ' હવે, હાસ્યનાં પુસ્તકો વાંચનારાઓમાં ભાગ્યે જ અપરિચિત હશે. હસવું એ પણ આરોગ્યની અને કંટાળેલા મગજનો થાક ઉતારવાની દષ્ટિએ અમોઘ દવા છે. એનાથી શરીરને એક પ્રકારની કસરત મળે છે. અને મન પ્રકુલિત રહે છે. ભાઈ બેકારનાં આ પ્રકારનાં આ પહેલાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો જેટલો આનંદ આપે છે તેટલો જ આનંદ આ પુસ્તકમાં પણ છે. આમાં કુલ ૨૧ વર્નાઓ અપાઈ છે. અને તે બધી જ એકબીજાની ચઢે તેવી છે. ' અકકડના ખાં ' એ આ પુસ્તકની છેલ્લી વાર્તા છે. અને એના ઉપરથી જ આ પુસ્તકનું નામ પણ અપાયું છે.

૨૫-૬૫૧

દીપોત્સવી અંકો

સંદેશ—તંત્રી: શ્રી. નંદલાલ સુનીલાલ બોડીવાળા, સંપાદક: શ્રી. પ્રભુદાસ શ્રદ્ધાજી, સારંગપુર, અમદાવાદ. મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

પ્રથમ દષ્ટિએ જ જોડીને આંખે વળગે એવા આ અંકના કવરચિત્રની ડિઝાઇન જાણીતા ચિત્રકાર શ્રી. હિરાલાલ ખન્નાએ દોર્યું છે. રાષ્ટ્રધ્વજધારિણી હિંદ માતાને અભિવંદન કરતા યુવક-યુવતીનું આ ચિત્ર નયનાભિરામી છે. આ સિવાય ઉચ્ચતા અંકે આપણા જાણીતા ચિત્રકાર શ્રી. કનુ દેસાઈનું ' પ્રકાશ-છાયાનું ' ત્રિરંગી ચિત્ર પણ અંધકાર અને ઉગરેલો સુંદર સમન્વય સમજાવી જાય છે. અને અંકની વચ્ચે વચ્ચે આવતાં શ્રી. ચંદ્રકળા બહેન પરીખનાં હલ-કુશ અને જનકીનું રામત્રનવાસનું ભાવનામયું ચિત્ર, શ્રી. ચંદુલાલ શાહનું ભગવાન ભુદ્ધ, જાણીતા ફોટો આર્ટિસ્ટ શ્રી. પ્રાણલાલ પટેલનું ઈશુ અને માંધીની સમાન માયના વ્યક્ત કરતું ચિત્ર, તેમ જ શ્રી. ભદ્રા દેસાઈનું અહારનાં જગતનું ચિત્ર અને ભિખુભાઈ આચાર્યનું અંતરંગીત ચિત્રકલાના સુંદર નમૂનાઓની ઝાંખી કરાવે તેવા છે; ત્યારે સંખ્યાબંધ ફોટોગ્રાફ જેટલા પણ ફોટોગ્રાફીના સરસ નમૂનાઓ આપે છે.

જેવી એની ચિત્રકૃતિઓ નયનાભિરામી છે તેવી જ વાચનસામગ્રી પણ આકર્ષક છે. આપણા મહાકવિ ન્હાનાલાલ રચિત- ' જ્યો જ્યો ' કાવ્ય આજના વિશ્વયુદ્ધની તાદરશતાને મૂર્ત કરતું કાવ્ય હોઇને હરિના જય જયકારની ટ્રેસણા આપે છે. આપણા મહાકવિ કાવ્યસર્જન માટે એટલા બધા તત્પર થઈ ગયા છે કે તેઓનું કાવ્યનીતરતું અંતર ઊભરાવા છતાં જુદાં જુદાં કાગળ પર ઊતરે છે. આપણે ધ્યાનીએ, તેઓએ આપવા ધારેલું " હરિસંહિતા " સ્વર પ્રસિદ્ધ થાય. આ સિવાય જાણીતા કવિ શ્રી. કેશવ શેઠનું " દીપ ! તું જલ કવણ કાગે ? " કાવ્ય સચિત્ર હોઇને આજના આપત્તકાળે દીપક કેમ જલે છે તે પ્રશ્ન પૂછ્યો છે. આ સિવાય અન્ય કાવ્યો પણ અપાયાં છે. જ્યારે જાણીતા વાર્તાનવેશ શ્રી. ધૂમકેતુની હવે પછી પ્રકટ થનાર " કણીવતી "નું એક ઐતિહાસિક પ્રકરણ સોમપતિ તૈલી એ ઐતિહાસિક નવલકથા કેવી હશે તેનો ઝાંખો પરિચય આપી જાય છે. ઉપરાંત, સ્વ. મહાદેવભાઈનું છવન, આજના આંધીના વખતનું ગત વર્ષનું તત્કાલિન સિંહાવરોહન પણ ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવું છે. એમાંથી આપણી સમક્ષ ગત વર્ષનું વાતાવરણ હૃદય ખડું થાય છે. આ ઉપરાંત બીજા પણ કેટલીક વાંચનીય સામગ્રી આ અંકમાં છે.

ને પુસ્તકાલયો ' સંદેશ "નાં વાર્ષિક ગ્રાહક હશે તેમને આ દીપોત્સવી અંક વિના મૂલ્યે મળશે નહીં.

બે ઘડી મોજ—તંત્રી: અને પ્રકાશક: શ્રી. શયદા. મુંબઈ.

“ બેઘડી મોજ ” એના દર અંકે હળવું વાચન-આમંત્રણ પચાવી. શકે તેવું વાચન આપવામાં ઠીક આગળ પડતું છે એના આ દીપોત્સવી અંકમાં શયદાએ પ્રથમ પૃષ્ઠે કળાદેવીને ચરણે પ્રાર્થના કરી છે: પોતાના પુરોગામી સાહિત્યજીવ “ વીસમી સદી ”ના તંત્રી શ્રી. હાજી મહમદ અલારખિયા શિવજીના સૂત્ર અનુસાર: “ સહન કરજો: શબ્દોત્સાર કરીશ મા. ” પોતે પણ જાણે એ પ્રત લીધું હેવાનું ન જાણાવે છે.

આ અંકમાં કેટલીક ફોટો પ્લેટસ આકર્ષક હોઈને ચિત્ર રસિકોને ધરમાં મઢાવી લેવી ગમે તેવી છે. અને સાહિત્યસામગ્રી પણ હળવા વાચનના રસિયાઓને જરૂર આનંદ આપે તેવી હોઈને વાર્તાસાહિત્ય પણ ઠીક સંગ્રહાયું છે, ન્યારે શ્રી. ખંડુભાઈ દેસાઈના વિશ્વની ભાવિ પુન: રચનાવાળો લેખ આંતરરાષ્ટ્રીય દષ્ટિએ ખાસ વાંચવા જેવો છે. વળી જાણીતા હિંદી કવિ શ્રી. પ્રદીપજી “ મુરલિ કે છોડ સૂરીલી તાન ”વાળું ગેય કાવ્ય ગાવું ગમે તેવું છે. અને કવિ ખખરદારનું “ કંચનપાત્ર ” અને આપણા રાષ્ટ્રીય શાયર શ્રી. મેઘાણીએ આપેલો સ્વ. કવિવર ટાગોરના “ ચરમ મૂલ્ય ”નો સરસ ગેય અને ભાવભર્યો અનુવાદ આપ્યો છે. એમાંની આપણા સાક્ષર શ્રી. રમણલાલ દેસાઈની “ ટેકોદોનનું જૂત ” આપણા મૂડીદાર સમાજ પર ઠીક પ્રકાશ ફેંકે છે. એકંદરે આખોય અંક શિષ્ટ સાહિત્યના વાચકો તેમ જ હળવું સાહિત્ય વાંચવા માગનારને પણ તૃપ્તિ આપે તેવો થયો છે.

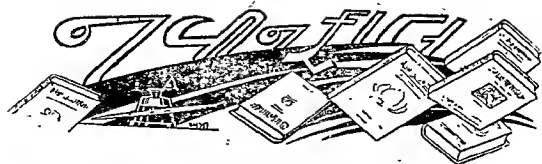
પ્રજાપ્તિ—તંત્રી શ્રી. કપિલરાય મનવંતરાય મહેતા; અમદાવાદ.

“ પ્રજાપ્તિ ”ના ખાસ દીપોત્સવી અંકની અગાઉથી જાહેરાત કર્યા સિવાય જ આ ચાલુ અંકને પણ દીપોત્સવી અંકની જેમ દળદાર-સમૃદ્ધ-ખનાવ્યો છે. કવર ડિઝાઇન પર “ હૃદયદીપકની જ્યોતને જલતી ” રાખવા ઇચ્છતી “ ઝંઝા યકી જળવવા પાલવને પસારતી ” રમણીનું ભાવનાભર્યું સુંદર ચિત્ર આપ્યું છે. સાચે જ, આ ચિત્ર દીવાળીની ભાવનાને મૂર્ત કરતું સુંદર ચિત્ર છે, એમ મુક્તકંઠે કહી શકાય.

અંકમાં જુદાજુદા લેખકોના લેખો એછા લાગે છતાં આપેલા સઘળા લેખો મનનીય હોઈને ખાસ વાચન માગી લે છે. તેમાંના અધારલેખી અઢાલુંની સંધ્યાએ, ગત સંવત્સરનું આંતર-રાષ્ટ્રીય અવસોકન રજૂ કરે છે, ન્યારે “ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે માટે કહું છું...” શીર્ષક લેખ મહાભારતયુદ્ધના એક પ્રસંગને આજના યુદ્ધકાળે જાણે અંધએસતો યાચ તેવો લાગે છે.

ગુજરાતી—તંત્રી: શ્રી. નટયરલાલ ઇચ્છારામ દેસાઈ, ગુજરાતી પ્રિ. પ્રેસ, સાસુન બિહિંગ સર્કલ, કોટ, મુંબઈ.

મુંબઈથી પ્રકટ થતું જૂનું અને જાણીતું સાપ્તાહિક “ ગુજરાતી ” દરસાલ ખાસ દીપોત્સવી અંક પ્રકટ કરે છે. આ વર્ષે પણ એણે કોઈ જાતના બાહ્યાંબર સિવાય ઉપયોગી વાચન આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે. તેમાં પણ સન ૧૯૭૮ ના જમાનાના ઇતિહાસ પર પ્રકાશ પાડે તેવા તત્કાલીન “ સ્વતંત્રતા ” સાપ્તાહિકે પત્રસ્વાતંત્ર્ય માટે જમાવેલી ઝુંબેશ અને

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર-ભાષાંતર શાખા-વડોદરાનાં પુસ્તકો

૧ બ્રહ્મદેશ—લેખક : શ્રી. રમેશ રંગનાથ ગૌતમ; મૂલ્ય રૂ. ૧-૨-૦

૨ વીર વનરાજ—લેખક : શ્રી. ધૂમકેતુ; મૂલ્ય ૦-૬-૦

મેસર્સ આર. આર. શેઠની કંપની-સુંબઈનાં પુસ્તકો

૩ તેજચિત્રો—લેખક : શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ; મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦

૪ ચૌરાની વાતો—લેખક : શ્રી. મયૂર; રૂ. ૨-૮-૦.

મેસર્સ એન. એમ. ઠક્કરની કંપની-સુંબઈ તરફનાં

૫ પાર્શ્વ—અનુવાદક : શ્રી. મુકુલ; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૬ ધરતીનો ખાલમેળો—લેખકો : શ્રી. ઈંદુપ્રસાદ ભટ્ટ; અને મણિલાલ દાશર; મૂલ્ય ૦-૬-૦

અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૭ દીવડિયા—લેખક : શ્રી. “ પ્ર. ” પ્રકાશક : શ્રી. શંકરભાઈ નાયક દવે; પૈસા મહોડો, નવસારી. મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦

૮ સ્વ. દિ. બ. અખાલાલ સાકરલાલનાં ભાષણો અને લેખો—સંપ્રાદક અને પ્રકાશક : શ્રી. વૈકુંઠલાલ શ્રીપતરાય દાકોર; બી. એ., ડોલી ફળિયા, કતારગામ, (જી. સુરત) મૂલ્ય રૂ. અઢી.

[અનુસંધાણુ પૃ. ૬૩૫નું]

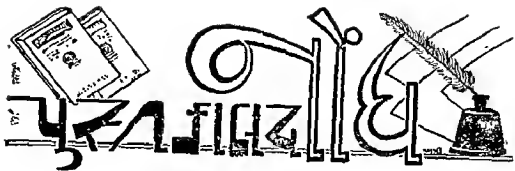
સુરત રાયટ કેસ તેમજ સંપાદકના વડવાઓને મોગલ દરબાર તરફથી મળેલી સનદ વગેરે પણ હીકીક ઐતિહાસિક માહિતી આપે છે.

આપણે ઇચ્છીએ, “ ગુજરાતી ” કાર આપણને આવી ગુજરાતના ઇતિહાસને લગતી માહિતીઓ અવારનવાર આપતા રહે.

દાંડીઓ—તંત્રી શ્રી. નટવરલાલ વીમાવાળા; સુરત.

આપણે સાં દર સાલ પ્રકટ થતા દોષોત્સવી અંકોમાં દાંડીઓએ નવી પ્રથા શરૂ કરી છે, અને તે ખાસ વાર્તાઓ પ્રકટ કરવાનો.

દીવાળીના નિવૃત્ત દિવસોમાં વાચકોને આનંદમય વાચન-વાર્તાવાચન-મજા તે હેતુએ બાહ્ય ભીમાવાળાના આ શિરસ્તાને અમે આવકારતા આવ્યા છીએ અને આજે ફરીવાર આવકારીએ છીએ. પુસ્તકાલયમાં આવતા વાર્તાસિંકો માટે આ અંકને પાકા પૂંદામાં બંધાવી વસ્ત્રો દોષ તો સાતું ચિરસ્થાપી વાચન વાચકોને જરૂર આપી રોકાય.

લિધુ અખંડાનંદજીના સ્મરણાર્થે યોજના—સરવ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયના સ્થાપક ડૉ. સ્વામી અખંડાનંદજીના સ્મરણાર્થે ઉપયુક્ત સંસ્થાના હાલના સંચાલકોએ સંસ્થા દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલાં પુસ્તકોને સરતી કિંમતે આપવા માટેની ૨ યોજનાઓ હમણાં બહાર પાડી છે. તેમાં પહેલી યોજનામાં ૧૧૯ પુસ્તકો (જેનું છાપેલું મૂલ્ય રૂ. ૨૧૬-૧૨-૦ થાય છે) તે રૂ. ૧૪૫) ની કિંમતે, તથા બીજી યોજના દ્વારા ૬૦ પુસ્તકોનો સેટ (જેનું છાપેલું મૂલ્ય રૂ. ૧૨૫-૨-૦ છે તે) માત્ર રૂપિયા ૭૫) માં આપવાની જાહેરાત બહાર પાડી છે.

સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજીની હયાતીમાં જનતા જનાર્જનના લાભાર્થે તેઓશ્રી અવારનવાર પુસ્તકોની કિંમતમાં ઘટાડો કરતા-ઢાઈ વાર અર્ધો મૂલ્યે સંસ્થાનાં પુસ્તકો જનતાને તેમ જ પુસ્તકાલયોને આપી તેની અરીમ સેવા બજાવતા. એમની જ યાદગીરીમાં સંસ્થાના હાલના સંચાલકોએ ઉપર પ્રમાણે પુસ્તકોની કિંમતમાં ઘટાડો જાહેર કર્યો છે. આ યોજનાને અનુસરીને સો સેટ આપવાની જાહેરાત કરવામાં આવી છે.

ઉપયુક્ત સંસ્થાનાં, આ યોજનામાં સમાવેશ કરવામાં આવેલાં પુસ્તકો, ઘણે ભાગે રાજ્યનાં પુસ્તકાલયોમાં વસાવાયાં હશે જ; છતાં જે જે પુસ્તકાલયો ઉપયુક્ત સંસ્થાના લાભથી વંચિત રહ્યાં હોય તેઓ આવી મળેલી આ તકનો લાભ લઈ અચૂક પોતાની શક્તિ અનુસાર પુસ્તકો વસાવી લે. સંભવ છે કે, એક યોજનામાંનાં કેટલાંક પુસ્તકો પોતાને ત્યાં હોય તેથી કદાચ આખો સેટ વસાવતાં પુસ્તકાલયો અચૂકાય, પરંતુ તે માટે કંઈ જ કારણ નથી. આવાં ધર્મનીતિપ્રેરક પુસ્તકો જોગ વધુ પ્રમાણમાં જનતા વાંચશે તેટલું વધુ સાદું છે. અને આવાં પુસ્તકો પુસ્તકાલયમાં એક કરતાં વધુ સંખ્યામાં હોય તો તે કંઈ ખોટું નથી. એટલે જે પુસ્તકાલયો હજી પણ ઉપયુક્ત સંસ્થાના લાભોથી વંચિત રહી ગયાં હોય તેઓ તો અચૂક વસાવી લે.

જે પુસ્તકાલયોનાં બજેટો મોકલાઈ ગયાં હશે અને પોતાનાં પુસ્તકાલયોમાં આ સેટ વસાવવાની ઇચ્છા હશે તેમને તેવી વિનંતિ કરતાં પુસ્તકાલય ખાતાના મે. રા. ગ. મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સા. જોગ સાદર કરતાં જરૂર સગવડ કરી આપશે.

આ વિષેની વિગતવાર માહિતી ઉપયુક્ત સંસ્થાના અમદાવાદના કાર્યાલયમાં લખવાથી મળશે.

ટૂંકા રકમની કિંમતના પ્રમાણમાં ઉપર જણાવ્યા કરતાં ઓછાં પુસ્તકોનો સેટ આપવા માટે રૂ. ૨૫) અને રૂ. ૪૦) સુધીની કિંમતનાં અદ્ય મૂલ્યે પુસ્તકો મળે તેવી યોજના [૫૩૭

સંરચના સંચાલકો ને ઘડશે તો દૂધી આવક ધરાવતાં પુસ્તકાલયો પણ સ્વામીશ્રી અખંડા-
નંદજીની યાદગીરીમાં પોતાયો જનતાં પુસ્તકો ખરીદવા પ્રેરાશે.

આજા રાખીએ સંચાલકો આવી કંઈક યોજના વિચારશે.

મ. પ્ર. વ્યાસ

વ. રા. પુ. મંડળ

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા—ગતાંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જાહેરાત નં. ૨ વાંચી શિષ્ટ-
વાચનની ૨૩મી પરીક્ષા માટે શિષ્ટ વાચનનાં રસિયાંઓએ સમયસર પોતાની ઉમેદવારી નોંધાવી
દેવી ધટે.

પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા—સદર પરીક્ષા માટે જેમની ઉમેદવારી આ પૂર્વે
નોંધાઈ છે તે તો ચાલુ જ રહેલી સમજવાની છે. તેમને પોતાની તૈયારી વધારે પાકી કરવાની
અને તેમાંય શાસ્ત્રીય પદ્ધતિના વર્ગીકરણ કામનો સવિશેષ મહાવરો મોકલવાની ખાસ બલામણુ!

—ચાલુ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ ખાતાની સૂચના લક્ષમાં લઈને કરના વ પ્રાંત પુસ્ત-
કાલયોના ખીનતાલીમી પ્રંથપાત્રો પણ આ પરીક્ષાનો લાભ અવસ્થ લે.

જગતાં જૂથ મંડળો—(ગતાંકથી ચાલુ) (૪૩) જનસલપુર તા. કડી, (૪૪) દેહિસણ
તા. કડી (૪૫) વીડજ તા. કડી.

જગતાં મહાલ મંડળો—(ગતાંકથી ચાલુ) (૨૮) કલોલ, (૨૯) દહેગામ, (૩૦)
માંગરોળ, (૩૧) કામરેજ, (૩૨) દામનગર.

જેમણે સભા ન ભરી હોય ને ભરી હોય છતાં અહેવાલ હિસાબ હજી ન મોકલી
આપ્યાં હોય તેમને તેમ કરી દેવાની ખાસ બલામણુ. પૂરા થયેલા વર્ષમાં થયેલા
કામકાજના અહેવાલ તથા હિસાબ તો નિદાન દરેક મોકલી આપે જ.

‘આયુર્વેદ જગત’ના તંત્રી તરફથી લખાઈ આવ્યું છે કે વડોદરા રાજ્યનાં
પુસ્તકાલયો પાસેથી રા. ૧-૮-૦ ને બદલે રા. ૧-૪-૦ લવાજમ લેવામાં આવશે તો જે તે
પુસ્તકાલયોએ સદર લાભ લેવા બલામણુ છે.

શિનોર મહાલ તરફથી શિષ્ટ વાચનની ૬ ફો પરીક્ષા લેવાઈ ગઈ. તેનો ૫૦
પરીક્ષોએ લાભ લીધો હતો. તે પૈકી ૪૦ ઉત્તીર્ણ થયા છે. પરીક્ષા માટે શ્રી. જુગતરામ દેવે કૃત
ગાંધીજી પુસ્તક નિયત થયું હતું. ઉત્તીર્ણ થનારને પુસ્તકરૂપે કન્યા આપવામાં આવ્યાં હતાં.
પુસ્તકાલયોને મદદ

શેઠ ઘે. ઠા. મુ. રા. પુસ્તકાલય—જેટને સદર સંરચના રચાયક શેઠશીના કુટુંબી
દરદીઓ તરફથી શેઠ શ્રી દંસરાજ માધવજી દામોદર-મુંબાઈ-એઓશ્રીએ રા. ૧૨૫૨-૧-૦
ના ખર્ચે પુસ્તકાલયના હોજને વિસ્તારી આપવામાં આવ્યો છે. આથી સદર હોલ વિશાળ
થતાં વાચકોને વધુ સગવડ થઈ છે.

સા. પુ. હરિપુરાને ૧૨) પટેલ મોતીભાઈ ગોકળભાઈ, ૧૦-૦-૦ હરેરાજ નારાયણ
દળવે, તથા ૨-૦-૦ શ્રી. રામચંદ્ર દત્તાત્રય દેવપાંડે તરફથી.

સા. પુ. મહુવડ (તા. પાદરા)ને શ્રી. રામાકાન્ત રામચંદ્ર તરફથી રા. ૯૨-૪-૧
નાં પદ પુસ્તકો.

સામયિક દોહન

સાચું જ્ઞાન

૧. તમારા સંતાન !

અને એક સ્ત્રી, જેણે પ્રેમથી પોતાનું સંતાન છાતી સરસું આંખી રાખ્યું હતું, તેણે કહ્યું: ' પ્રભુ ! અમને બાળકો વિષે કાંઈક કહો. ' અને તેણે કહ્યું:

તમારાં બાળક, એ તમારાં નથી.

અર્થાત્ જીવનસ્રોતનાં એ જીવંત છે. જીવનની પોતાની પ્રાણીભાવ પામવાની ઇચ્છા-માંથી એ આવ્યાં છે.

તે તમારી દ્વારા પૃથ્વી ઉપર આવ્યાં એ ખરું; પણ એ તમારામાંથી નથી આવ્યાં.

અને જો કે તે તમારી સાથે રહ્યાં છે, પણ તમારી માલિકીનાં નથી.

તમે એમને તમારા પ્રેમથી ભીંજી દો, પણ તમારા વિચારોથી મુગ્ધતા નહિ.

એમને પણ એમના પોતાના વિચારો છે.

તમે ભલે એમનાં શરીરને આશ્રય આપો, પણ એમના આત્માને તો મુક્તપણે વિહરવા દેજો, એમના માટે આવતી કાલનું ઉજમાનું ભવિષ્ય છે. એ આવતી કાલ-કે જે તમે જોઈ નહિ શકો, જેનો તમે સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ નહિ લઈ શકો.

જાતી શકે તો, તમે એમના જેવા યવા પ્રયત્ન કરો, પણ તમારા જેવા જ એમને બનાવવાનો પ્રયત્ન રહેવા દો.

જીવન આગળ વધતું હોય છે; એને પાછળ જવાપણું હોતું નથી.

તમે તો ધનુષની કમાન છો. તમારાં સંતાન એ એમાંથી છૂટલાં તીર છે.

જે મહાન ધનુર્ધર આ ધનુષનો ઉપયોગ કરી રહ્યો છે તેનું નિશાન તો અનંતતાના પંથ ઉપર છે. તે પોતાના સામર્થ્યથી તમને વાળે છે, કે નેથી એનાં તીર સચોટ જાય ને દૂર જાય. એ મહાન ધનુર્ધરની ઇચ્છામાં તમારી જાતને સોંપી દો. કમાનમાંથી છૂટતા તીરને એ જેમ પ્રેમથી જુએ છે, તેમ કમાનને પણ એટલા જ પ્રેમથી જુએ છે.

૨. શોક અને અશોક

પછી એક સ્ત્રી બોલી: ' અમને આનંદ અને શોક વિષે કાંઈક કહો. ' અને તેણે જવાબ વાળ્યો: અપ્રગટ શોક એનું નામ આનંદ.

એક કૂપમાંથી જ આનંદનાં અને શોકનાં જળ આવી રહ્યાં છે. જે કૂપમાંથી હાસ્યના પડધા ઉઠે છે, તે જ કૂપ વારંવાર તમારા આંસુથી ભરાય છે.

અને એ સિવાય બીજું શું હોઈ શકે ?

સાહિત્યકારની પવિત્ર ફરજ.

પ્રત્યેક સાહિત્યકાર પોતે સંસ્કૃતિનો એક મર્યાદિત હલકારો છેજ, એમ તેણે સમજવું જોઈએ. એનું કાર્ય કેટલું પવિત્ર છે તે એણે જાણવું જોઈએ. એના સમ્પ્રદાયી માનવલતિની આખી સંસ્કૃતિને ડાઘ લાગે તેવું કશું કરવાથી એણે બાધ આવવું જોઈએ. જાણેલા વચનો તો કદાચિત્ જોડી જાય છે, પણ ક્યોલા સમ્પ્રદાયી રહી જાય છે. એ સમ્પ્રદાયી એવા હોય કે તે તેના જનબંધુઓના સમગ્ર વિકાસને હાનિકર્તા હોય તો તે સંસ્કૃતિને પાછળ ઢકાવવાનું પાપ કરે છે એટલું જ નહિ પણ પોતાની પણ અધોગતિ આવતા યુગો સાથે પ્રત્યક્ષ કરે છે. સાહિત્યકારની જોખમદારી ઘણી જ છે. કેમકે એ વાણીનો અધિકારી છે, અને વાણીએ જ મનુષ્યને પથતા-માંથી જીવંતીને દિવ્યતા તરફ વાળે છે. દિવ્યતાની વાત તો મહાહલકારોએ પાસે રહી, પણ સામાન્ય માનવતાને પણ વાણીનો વ્યભિચાર નીચે પાડે છે અને તેને પાછો પથતા તરફ ધકેલે છે. મારા સાહિત્યકાર બંધુઓ, આ તેમના પવિત્ર ધર્મની વાત જરાજર સમજો, અને તાર્કાલિક ધનપ્રાપ્તિ કે પોતાના નાના મંડળની અજ્ઞાનતામાંથી કપ-જેથી પ્રથંયા મેળવવા માટે કે પોતાને પ્રયતિશીલ બતાવવા તેઓ સાહિત્યને કોઈ પણ જાતના વિકારોત્તેજક રિચારદરાંનથી અપવિત્ર કરવો પોતાના ધર્મને તથા પોતાની સંસ્કૃતિને અધોગતિ પ્રત્યે વાળે નહિ, એ જ તેમના એક જરા ચાલક અને હિતચિંતક તરીકે હું તેમને વિનંતિ કરું છું. * *

એકનું પાપ હલકારોને હુઝાડે તે તો મહાપાપ છે. સાહિત્યકારો બધા જ સંસ્કૃતિના નાના મોટા હલકારા છે, અને જે હલકારાની મશાલ ધરે છે, તે મશાલ સોને પ્રકાશ આપે ને આગળ ધપાવે, અને નહિ કે તે મશાલ મશાલથીને જ સજગાવી દે અને તેને જોનારમાં ભય, શંકા અને શ્વાનિ ઉપજાવે. એમ નહિ થાય તો જ એ હલકારો સંસ્કૃતિને ને સાહિત્યને ઉપયોગનો છે. જગતનું મધ્યબિંદુ સત્યમાં એટલે નેપામાં છે. અને નહિ કે કળામાં. કળાને લીધે આ જગત નથી પણ જગતને લીધે કળા છે, એ મહાસત્ય ને પ્રત્યેક સાહિત્યકાર સમજે ને પાળે તો તે પોતે સંસ્કૃતિનો ખરો હલકારો છે.

—અરેશર ફ. અખરદાર

તમારા અંતરમાં જેમ જેમ શોક જીડે ને જીડે જગ્યા મેળવતો હોય છે, તેમ તેમ એટલી જ વધારે જગ્યા આનંદ માટે પણ જની રહે છે.

જે પ્યાલું તમારે માટે મધુર આસવથી ભરેલું છે, શું તે જ પ્યાલું, કુંભારની ભઠ્ઠીમાં ફગળી ગળીને, પછી જ બહાર નથી આવ્યું?

જે વાંસળી પોતાના રવ વડે તમારા અંતરાત્માને શાંતિ અપાવે છે, શું તે જ વાંસળી, છરીના કાપ ખમી ખમીને પોલી નથી જની ?

જ્યારે તમે આનંદમગ્ન હો ત્યારે તમારું હૃદયમાં જીડે જીડે જુઓ, અને તમને જ આવશે કે જેનાથી તમને શોક મળ્યો હતો તેનાથી જ તમને આનંદ મળી રહ્યો છે.

જ્યારે તમે શોકમગ્ન હો ત્યારે પાછા તમારા અંતરમાં દૃષ્ટિ કરો અને તમને જણાશે કે, વસ્તુતઃ જ તમારો આનંદ હતો તે જ અત્યારે તમારો શોક જની રહ્યો છે.

તમારામાંના કેટલાક કહે છે: 'આનંદ શોક કરતાં મહાન છે;' વળી બીજા કહે છે 'ના ના, શોક મહાન છે;' પણ હું તમને કહું છું કે, એ બન્ને તો અવિભક્ત આત્મા છે.

તેઓ બન્ને સાથે જ વિચરે છે. અંજ્યારે તેમાંનો એક તમારી સાથે એકસો રંગમંચ ઉપર જોડેલો હોય છે, ત્યારે જ સ્મૃતિમાં રાખજો કે, એનો બીજો મિત્ર તમારી શય્યામાં જ સૂતેલો હોય છે.

આનંદ અને શોકનાં તોલાં વચ્ચે, તમારું જીવનદોડી હેસે ચડે છે.

જ્યારે અંતર તદ્દન ખાલી હોય, શોક અને અશોક કાંઈ એમાં ન હોય, ત્યારે જ જીવનવૃક્ષ સ્થિર અને શાંત જની રહે છે. *
ધ્રુમકેતુ

["સીંચવન"ના દાર્તિક માસના અંકમાંથી.

* અલિલ નિઝાન ઉપરથી લાવાવુદાદ

પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિના સાણસામાં જકડાયેલી

આજની હિંદી સંસ્કૃતિ

આજની પરિસ્થિતિમાં કોમી એકતા વિષે તમારી સમક્ષ પ્રવચન કરવામાં મને કંઈ આનંદ નથી આવતો એ વસ્તુનો હું ખુદ્વા દિને એકરાર કરું છું. વિલક્ષણ પ્રકારની અવાસ્તવિકતાની ભાવના મારા હૃદયમાં બાંધત ચક્ર, મારા મનનો કબજો મેળવે છે. હું હિંદી છું, છતાં પરદેશી ભાષામાં બોલી રહ્યો છું. નૂતન દિલ્હીની આ કોલેજ, કે જે સ્થાપત્યમાં કે વાતાવરણમાં હિંદી નથી ત્યાં હું બોલી રહ્યો છું. પરદેશી શાસકોના, આ પરદેશી દેખાતા પાદનગરમાં, હિંદની આવતી કાલની માતાઓ સમક્ષ બોલી રહ્યો છું. આ માતાઓમાંથી ઘણીખરીએ પરદેશી વસ્ત્રો પરિધાન કર્યાં છે. આમાંની ઘણીખરીએ, પરદેશની તાસીરનું અનુકરણ કરી, પાવડરની મોહક અમકથી, વાંકડિયા વાળથી અને કૃત્રિમ રીતે રંગેલા લાલ હોઠથી, પોતાનું સૌંદર્ય જળકાવી રહી છે. તેઓ પરદેશી ભાષા મારફતે ગૃહ-વિજ્ઞાન શીખી રહી છે.

આ ગૃહવિજ્ઞાનને આપણા દેશના લાખો લોકોના ઘરની જરૂરિયાત સાથે બાંધે જ કંઈ નિરપત છે. તે ગૃહવિજ્ઞાન અને આપણા ઘરની જરૂરિયાતો વચ્ચે આસમાન-જમીનનું અંતર છે.

મારી પહેલાંના વિદ્યાન વક્તાએ એમ જણાવ્યું છે કે આ કોલેજમાં તમે કોમી એકતાની ભાવનાનો વિકાસ સાધી રહ્યાં છો. જે કોમી એકતાની ઉન્નત ભાવના આપણા દેશમાં, દુઃખદ રીતે, ગેરહાજર છે, તેનું પુનરુત્થાન કરવાના, તેને મૂર્તિમંત કરવાના, પ્રથમ વ્યાવહારિક પાઠો તમે અહીં શીખી રહ્યાં છો. હું નેષ્ટ શકું છું તે ઉપરથી મારે તો એક જ અનુમાન પર આવવું પડે છે. એ અનુમાન એ છે કે આ સંસ્થામાં એક એવો મધ્યવર્તી ખ્યાલ પ્રવર્તે છે કે હિંદીઓમાં કુસંપ ધર કરી રહ્યો છે અને તેને દૂર કરી, કોમી એકતા પ્રાપ્ત કરવા માટે, આપણે પાશ્ચિમાત્ય સંસ્કૃતિના રંગે રંગાયેલું અને તેની પ્રખળ પ્રેરણા તળે વિકાસ પામવું જીવન જીવવું જોઈએ. બીજા સંદેહમાં કહું તો, આપણે પાશ્ચિમાત્ય સંસ્કૃતિથી ઓતપ્રોત એવું ત્યાંનું-કહેવાયું પ્રેરણાદાયી જીવન અને તેની તાસીર, કોમી એકતાનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે, અપનાવી લેવાં જોઈએ.

કોમી એકતા કોણે તોડી ?

દુર્ભાગ્યવશાત્, આવી અદા હું ધરાવી શકતો નથી. બ્રિટિશોના આગમન પહેલાં, આપણામાં કોમ કોમ વચ્ચે વેરઝેર નહોતાં. ખરું કહું તો પાશ્ચિમાત્ય સંસ્કૃતિના ધસમસતા પહેલે જ, આપણા કોમી એકતાના તરાપાને ખરાણે ચડાવી, તેના બુલ્લા કરી નાખ્યા છે. આપણા બ્રિટિશ માલિકોની રાહબરી નીચે આપણને જે કેળવણી આપવામાં આવે છે તે, આપણી કોમી એકતાની ભાવનાને પોષવાને બદલે તેનો સરિયામ વિધ્વંસ કરે છે. એ પાશ્ચિમાત્ય કેળવણીનાં પનોતાં પગલાં હિંદમાં ચયાં ત્યારથી કોમી એકતાસ નષ્ટપાપ થયો છે.

આ દેશમાં આવીને વસેલા વિદેશ કેળવણીકારોએ, વખતોવખત આપણને બારપૂર્વક કહ્યું છે કે બ્રિટિશોના આગમન પહેલાં પણ, અહીં કોમ કોમ વચ્ચે કડવાશ અને કુસંપ સિવાય બીજું કંઈ નહોતું. પેલા ભાવિક અને શ્રદ્ધાળુ બ્રાહ્મણની જેમ, આપણામાંથી કેટલાંક આ વાત સાચી માનતાં યદ્ય ગયાં. એ શ્રદ્ધાળુ બ્રાહ્મણની વાત આ પ્રમાણે છે: એક સમયે એ બ્રાહ્મણ, યજ્ઞમાં આહુતિ આપવાના પવિત્ર હેતુથી, એક બકરાને લઈ, વગડામાંથી પસાર થતો હતો. એવામાં એક એવી ઘટના બની ગઈ કે જેથી એ બ્રાહ્મણ, એ બકરાને ફતરે માનવા લાગ્યો. હકીકત એ છે કે, ત્રણ ખંધા ચોરા એ બકરાને પંડાવી લેવા માગતા હતા. તેમાંના પ્રત્યેકે, થોડે થોડે અંતરે, બારપૂર્વક અને મક્કમ અવાજે બ્રાહ્મણને કહ્યું કે: “ મહારાજ ! આપ જે ખમા પર લઈ જાઓ છો તે બકરે નથી, પણ ફતરે છે. ” આથી તે ગરીબ બિચારા બ્રાહ્મણને હેવટે એમ લાગ્યું કે તેની આંખો તેને છતરતી હોવી જોઈએ-પેલા ત્રણ માણસોની વાત સાચી જ હોવી જોઈએ. આમ વિચાર કરી તેણે બકરાને ફેંકી દીધું. ચોરાને પોતાનો શિકાર ખૂબ સહેલાઈથી મળી ગયા પામ્યો. એવી જ રીતે આપણને વખતોવખત ખૂબ બારપૂર્વક અને મક્કમ અવાજે, બ્રિટિશો કહે છે કે અમારા આગમન પહેલાં પણ, હિંદમાં કોમી એકતા નહોતી, પણ કોમ કોમ વચ્ચે જલદ વેરઝેર હતાં. આપણે પણ, વારંવાર એકની એક વાત કહેવાયાથી, એ વાત સાચી માની બેઠા છીએ.

એકતા-જીવનમાં અને મૃત્યુમાં

કેટલીક નજર હકીકતો પ્રત્યે હું તમારું લક્ષ્ય એવું કે ? બ્રિટિશોના અહીંના આગમનની લાંબો વખત પૂર્વે, હિંદુ-મુસ્લીમના વિરોધને આ દેશમાં દાખા નાખવામાં આવ્યો હતો અને તે બંને કોમો વચ્ચે સુખદ અને શાંતિભરી સમાધાનવૃત્તિ સ્થાપવામાં આવી હતી.

બંને વચ્ચે એકતા અને એખલાસની જીવંત ભાવના મૂર્તિમંત થવા પામી હતી. આ કોમી એકતાના વિધાયક અને રિઘ્દર્શક થવાનો સુયશ કપીર અને અકબરના કાળે જાય છે.

તે કાળે, હિંદુ અને મુસલમાન ઉભય સુખી હતા. ઇસાની ઐતિહાસિક વાત પરથી જેમ ક્ષણિત યાપ છે તેમ, પરસ્પરની સમજૂતી દ્વારા, તેઓએ અપ્રતિમ એકતા સિદ્ધ કરી હતી. ઇસા એ એક મુસલમાન સરદાર હતા અને તેની બહેનનું, એક બીજા મુસલમાન સરદારે હરણ કર્યું હતું. પોતાના એક ધર્મસુસ્ત પરમાર રાજપૂતની જોડે મળીને, ઇસાએ એ મુસલમાન સરદાર સાથે દાનુષ્ય યુદ્ધ કર્યું. એ બીજણ સંગ્રામમાં ઇસા અને તેનો પરમ મિત્ર પરમાર રાજપૂત બંને, પ્રાણહાતક રીતે ઘાયલ થયા. જિંદગીના છેલ્લા શ્વાસો શ્વાસો તેઓ ટેકરી ઉપર પડ્યાં હતાં ત્યારે, ઇસાના શરીરમાંથી નીકળતો લોહીનો પ્રવાહ, પરમારના શરીરમાંથી નિર્ગળતા લોહીના પ્રવાહ તરફ વહેતો હતો.

રૂબેને પોતાનું લોહી, ધર્મસુસ્ત પરમારના લોહીમાં ભળી જઈને, પોતાના પ્રાણપ્રિય મિત્રની ધર્મોભિમાનની લાગણીને દુખવે એવા ઉન્નત હેતુથી, તેણે (ઇસાએ) પોતાના લોહીના ધ્વજસમતા પ્રવાહને ખાળવા માટે રેતીની એક નાની સરખી પાળ ખાંધવાનો વત્ન કર્યો. આ જોઈને પરમારે તરત જ જવાબ આપ્યો: “ ઇસા, જીવનમાં આપણે એક ધર્મ રજા છીએ તે

જે હિંદી સંસ્કૃતિ આપણામાંના દરેકને આવરી રહી છે તેના વિરાટ સ્વરૂપ ઉપર જ આ દેશની એકતાનો પાયો અસ્તિ થયેલો છે. તમારી કોલેજમાં, હિંદી સંસ્કૃતિનું પ્રાગ્મ્ય અને તેની ચિરસ્થાપી પ્રેરણાનું ચોક્કસ યુજ્જ્વલન કરાવવામાં આવે છે ? શ્રૌપદો, કુમનદેવી દુવસ્ત્રામિનીદેવી, ભેષ્મપાંચ અને નરજહાં જેવી મહાન મહારાણીઓ તથા આ દેશની અન્ય વીરાંગનાઓની રમીલી છવનકથાઓ તમને કહેવામાં આવે છે ? તમને કહેવામાં આવ્યું છે કે આ હિંદની સન્નારીઓ, પ્રચીન ‘ બિએન્ડિયમ ’ માં રાજ કરી ગયેલી મહારાણીઓ તથા અર્વાચીન યુરોપના રાજકર્તાઓ નેટલી જ સત્તા ધરાવતી હતી ? વળી તેઓ (હિંદી સન્નારીમાં) ચારિત્ર્યમાં વધુ મહાન હતી, તમને મીરાં જેવી સંત સન્નારી વિષે કહેવામાં આવ્યું છે કે તે પ્રભુભક્તિમાં તદાકાર થઈ પોતાની ઈશ્વરપરાયણતાને નાચગાનમાં મૂર્ત કરતી હતી ? વળી તમને એ કહેવામાં આવ્યું છે કે, હિંદમાં ન્યારે અધાધુધીનું સામાન્ય પ્રવર્તનું હતું ત્યારે આવી એકનિષાએ જ હિંદને ‘ એક અને અવિભાજ્ય ’ બનાવ્યો હતો. તમને કદી તમારા દેશનાં ગામગામોમાં જઈ ત્યાંના ‘ એકતાના સાક્ષીરૂપ ’ કૂવાઓ જતાવવામાં આવે છે કે ? તમને ખબર છે કે આ કૂવાઓ સમીપે, હિંદુ અને મુસ્લીમ સ્ત્રીઓ, એકબીજાના સુખદુઃખમાં ભાગ લેવા હંમેશાં મળે છે, તેઓ પરસ્પર વિશ્વાસ રાખી, એકબીજા પ્રત્યે પોતાનું દિલ ખોલી વાતો કરે છે એ તમે જાણો છો ? પાશ્ચિમાત્મ સ્ત્રીઓની ખૂબ આગળ: ઓગણીસમી સદીની અધવચ્ચ સુધી હિંદની હિંદુ તેમ જ મુસ્લીમ સ્ત્રીઓ, કાયદેસરના હક્કો ભોગવી શકતી હતી તે તમને શીખવવામાં આવ્યું છે કે ? તમને ખબર છે કે છેલ્લાં બાર વરસના ગાળામાં હિંદનાં સ્ત્રીપુરુષોએ, આગાહીના કોઈ પણ વખત કરતાં વધુ સ્વાતંત્ર્ય હાંસલ કર્યું છે ? તમને ખબર છે કે આઝાદીની શોધમાં સંયરેકાં સ્વદેશાભિમાની સ્ત્રીપુરુષો જે બ્રિટિશ જેલોમાં અટવાઈ પડ્યાં છે ત્યાં એકતા ઘડાઈ રહી છે ? દરરોજ સાંજના હિંદુ અને મુસલમાનો, પોતાની ગીતા અને પોતાનું કુરાન ભેગાં મળીને વાંચવાને ત્યાં બ્રિટિશ જેલોમાં એકાં યાપ છે. ત્યાં એક સાથે તેઓ ‘ એક અને અવિભાજ્ય માલિક ’ની બંદગી કરે છે. મહાત્મા ગાંધીજીની પ્રેરણા તળે, હિંદી સ્ત્રીઓને એક નૂતન અને ગૌરવભર્યું દષ્ટિસ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું છે તેની તમને ખબર છે કે ? ૧૯૩૦ ની સાલમાં, હિંદના આપણા ભાગની, સમાજમાં અતિ ઊંચું સ્થાન ભોગવતી સન્નારીઓને, મહાત્મા ગાંધીજી તરફથી આદેશ મળ્યો કે તેઓએ મુંબઈમાં આવેલી દાદની દુકાનોએ જઈ ત્યાં ‘ પિકેટીંગ ’ કરવું. તેઓએ ગાંધીજીને ઇપકો દીધો. કદાચ મવાલીઓ તેમને હેરાન કરે એવી એ વનિતાઓને દહેશત રહેતી હતી. પરંતુ ગાંધીજીએ કહ્યું: ‘ તમે જાઓ અને ‘ પિકેટીંગ ’ કરો; તમે એ મવાલીઓને પણ કેળવી શકશો. ’ ખરે, ગાંધીજીની વાત સાચી હતી. ‘ પિકેટીંગ ’ કરતી વેળાએ, કોઈ પણ સ્ત્રીની છેડ થવા પાગી નહોતી. જે સ્વદેશાભિમાની લાગણી, શિષ્ટ અને મુધેરેલી વનિતાઓને, પોતાની વચ્ચે લાપ વામાં કારણશૂન્ય થઈ હતી તેને એ મવાલીઓ પણ માન આપતાં શીખી ગયા હતા.

વર્તમાન સમયમાં, આ દેશની સરાસરી સ્ત્રીનું દષ્ટિસ્વરૂપ કેવું છે તે તમે જાણતા હશો. જે તમે ન જાણતા હો તો, આપણા મુંબઈ જેવા કોઈ નગરની શરીઓમાં, તમે મારી સાથે બહાર આવો. સેંકડોની સંખ્યામાં તેઓ ત્યાં, પોતાના દેશ પ્રત્યેની કરમ આ

કરી રહી છે. પોતાની વિરાટ અને આશ્ચર્યજનક તાકાતનું તે પનિતાઓને હવે બાન થાય છે. કેમ કેમ વચ્ચે વિરોધ જગાડનારાં અને દેશના ભાગલા પાડનારાં અર્ધા અનિષ્ટ તત્ત્વો, જે બ્રિટિશ કેળવણીને પગલે પગલે, અહીં સરખા આવ્યાં છે તેને આખરે આ વીરાંગનાઓની વિરાટ શક્તિ આગાળી નાખશે.

તમને એ ખબર છે કે, ત્યારે ઇંગ્લેન્ડ, ગ્રીસ અને રોમનો જન્મ પણ નહોતો થયો ત્યારે આપણી ભારત માતા જ હતાપણ્યુક્ત પ્રેરણાનું ' એકમાત્ર ' સ્થાન હતું. આના પર ખૂબ ઊંડો વિચાર કરી જુઓ. આખી દુનિયામાં સૌથી વધુ પૂજનીય અને સૌથી વધુ યુવાન આપણી ભારત માતા છે. સર્જનજનું, સેંકડો ઉદ્દાપાતોમાં અણિશુદ્ધ અને છવંત રહેલું તેનું જે ઉદ્દાત્ત ગૌરવ છે, તેના આપણે નરીજાદાર વારસો છીએ. હા, પશ્ચિમે આપણને આ કેળવણી આપી છે અને પાશ્ચિમીય ખ્યાલોએ આપણા પર અજબ વર્ષાકરણ કરી નાખ્યું છે અને હવે આપણે બાન બૂલી બેઠા છીએ. પશ્ચિમે આપણને દારૂગોળા, વિમાનો, ટ્રેકો અને તેના જેવાં બીજાં એક હાથર અને એક સાધનો આપ્યાં છે. આ કરપીણ સાધનો વડે માણસ માણસનો સંહાર કરી શકશે. નિર્દોષ સ્ત્રીઓ અને કુમળાં બાળકોથી ભરપૂર એવાં શહેરો ઉપર પોતાનું પાશવો, તાંડવ નૃત્ય બેસી, તે સૌનું રાખના દગમાં રૂપાંતર કરી શકશે.

કેવળ સત્તા ઉપર આરુઢ થયેલી આ સંસ્કૃતિ, કે જેના ખોળિયામાં અમીરતાનો છાંટો સરખો ચે નથી તે યુરોપની સમરભૂમિ ઉપર, પોતાના સર્વનાશ તરફ, આંધળિયાં કરી ધસી રહી છે. તેના સર્વનાશમાંથી, છવનની એક એવી સ્થિતિ ઉત્પન્ન થશે કે જેમાં, હિંદ પોતાની સર્વસાધનસામગ્રીઓ સાથે, એક મહાન રાષ્ટ્ર તરીકે આગળ આવી પોતાનું અસલ ગૌરવભર્યું સ્થાન પ્રાપ્ત કરશે.

આ પ્રકારની શ્રદ્ધામાં જે અદ્ભુત પ્રેરણા સમાયેલી છે તે જ આપણને ' એક કરે છે. ' કેમકે એકતા જેનો કુનેહપૂર્વક અને દુષ્ટતાથી નાશ કરવામાં આવ્યો છે તેનું પુનરુત્થાન કરવામાં કેવળ આ પ્રેરણાત્મક શ્રદ્ધા જ આપણને સહાયભૂત થશે.

[તા. ૨૬-૧૦-૪૨ ના " જન્મભૂમિ " માંથી]

અંધ અને અધમ લેખક

સર શ્રીરાઝખાન નૂતે ' મધ્યમધતી રજકરણ ' (સેન્ટેડ ૩૨૨) નામનું એક પુસ્તક લખી પોતાની આત્યાર મુધીની કીર્તિ (!) ઉપર કળસ ચઢાવ્યો છે.

ગટરમુકાદમ મિસ ગેયોને પણ ચરમાવે એવું. હિંદની બાધકર જાદનશી કરનાર પુસ્તક લખનાર હિન્દના આ સુપુત્રે (!) પોતાની માતૃભૂમિની જાદનશી કરવામાં પાછું વાળીને જોયું નથી.

' હિન્દ એટલે વિષયભોગ્યતા, વ્યભિચાર, લાંચરસ્તવ, વહેગો અને મૂર્ખતાઓથી ભરપૂર ભૂમિ ' એ જાતનું ચિત્ર સર શ્રીરાઝખાં નૂતે વાચક સમક્ષ જિજ્ઞાસુ કર્યું છે.

અને સર શ્રીરાઝખાં પોતે લખે છે તે પ્રમાણે એ પુસ્તક એમણે પરદેશી વાચકો માટે જ લખ્યું છે !

- દુનિયાના દરેક દેશમાં અને સુસંસ્કૃત ગણતા દરેક સમાજમાં જે બીડીઓ હયાત છે

તેમાંની કેટલીક હિંદમાં પણ છે એની ના નહિ પણ હિંદ એટલે એ બધીઓ અને બીજી કશું જ નહિ, એમ કહેનાર માણસ કાં તો અંધ છે અને કાં તો અધમ છે; અથવા તો અંધ અને અધમ બંને છે.

વાઇસરોયની કારોબારીમાં બેસનાર આ શ્રીરાજખાં નૂનની નિર્લજ્જતા પણ ઓછી નથી. આ પુસ્તકમાં તદ્દન બિન-જરૂરી એવી મંદી વાતો લખીને એમણે એમના પોતાના મલિન માનસનું પ્રતિબિંબ પાડ્યું છે.

એ પુસ્તકમાં એમણે બે ફળવાણેલા હિંદીઓ વચ્ચેનો સંવાદ આપ્યો છે. એમાં એક જણ કહે છે કે, “ અખદુલ, તું મને એક મુસ્લીમ સ્ત્રી મેળવી આપે કે ? ” “ જરૂર, જરૂર, પણ મુસ્લીમ જ શા માટે ? ” એટલે પેલાએ કહ્યું, “ કારણ કે તેઓ તન્હુસ્ત અને સશક્ત હોય છે; અને તેમનાં અંગે સનાયુભરપૂર હોય છે ! ”

આવી જ જાતની હલકટ વાતોથી આ પુસ્તક ભરેલું છે. દુનિયાભરને પ્રેરણા અને પ્રકાશ આપી શકે એવી હિંદની મૂલ્યવાન સંસ્કૃતિ વિશે લખવાને બદલે સર શ્રીરાજખાં નૂનને આવી જ વસ્તુઓ લખવાનું સૂઝ્યું છે !!

જેવો જેનો રસ ! હંસ મોતીનો ચારો ચરે છે; કાગડાને વિષ્ટા ચૂંધવામાં જ અજબ આનંદ મળે છે.

[તા. ૨૧-૧૦-૧૪૨ ના “ જન્મભૂમિ ” માંથી]

કારાવાસી કહે છે -

“ પાર્સી મળ્યું. ઉપનિષદના ગ્રંથો પર અંગ્રેજી નામ નથી એટલે હજી મને મળ્યાં નથી. ઉનાળો શરૂ થયો એટલે વાચન ધટ્યું. “ હિસ્ટોરિયન્સ હિસ્ટરી ઓફ ધી વર્લ્ડ ” ના પહેલા પાંચ ખંડો વાંચી દાઢયા.

“ પુસ્તક મંગાવવાની પરવાનગી ન અપાઈ તે દિવસે જવા ફુકર હતો. જાણે કે સામયિકો પણ, છાંંડાંનાં હો કે હિંદની કોઈ ભાષામાં મને મળવાનો પ્રતિજ્ઞ હતો. પછી એકીસાથે મને x x x પુસ્તકો મારી પાસે રહેવા દેવાનો હુકમ થયો; બાકીનાં ઓફિસમાં રહે.

“ સંકર મોરો રાનડેની નવલકથાઓ મૂળ અંગ્રેજી ગ્રંથોના આધારે લખાયેલી છે. ‘ મેરી ડિવન ઓફ રોકેટસ ’ અને ‘ ગાય ડ્રૉક્સ ’ એ મૂળ નવલકથાઓ હશે, એમ લાગે છે. ‘ શિલાદિત્ય નામની નવલકથામાં કેથોલિક અને પ્રોટેસ્ટન્ટને સ્થાને જૈન હિન્દુ કલ્પીને તેનો ધર્મવિરોધ આલેખવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. એટલે રાનડે જો એની આ કથા પૂરી કરવાના હોય તો જૈન યતિઓના રીતરિવાજોનો અભ્યાસ જૂના ગ્રંથોમાંથી કરવો જ જોઈએ.

“ વેદરનો ગ્રંથ વાંચ્યો. એ જર્મન ભાષામાં છે, કંઠાકે પાંચ પાનાં પ્રમાણે વાંચતાં આવડી ગયું. તેથી કેટલો આનંદ થયો એ શું કહું ? ”

—લોકમાન્ય શિવજી

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ જેમણે અંદાલે બનાવી ન મોકલ્યાં હોય તે ચોતાના પુસ્તકાલયનાં અંદાલે બનાવી મોકલે.
- ૨ પુસ્તકાલયના કબાટની આબુખાબુ રફી ચીલે ન મૂકે. હોય તો તેને તુર્ત દર કરે. દર માસે પુસ્તકાલયનાં તમામ પુસ્તકોને ધૂળ અને ઉધાઈથી અચાવવા સાફ કરે.
- ૩ મંજૂર થયેલાં અંદાલે મળે એટલે પાવતીઓ, ધોરણ પ્રમાણે સહીઓ કરી પુસ્તકાલય ખાતામાં તુર્ત મોકલી આપો અને લોકમદદનાં નાણાં પુ. સ. સ. મંડળમાં મોકલો.
- ૪ ચોતાનાં પુસ્તકાલયોનાં અંદાલેમાં કખાત થઈ હોય તો તે ખાતાને અનિવાર્ય રીતે કરવી પડી છે એમ માની ખાતા તરફ લખાપડી ન કરવા સલાહ છે. ફેરફાર કરાવવા માટે ચાલુ માસની સૂચના વાંચીને વિચાર કરીને જ માગણી કરે.
- ૫ ત્રિમાહી નિવેદનો જૂથમંડળો ચોતાના જૂથનાં પુસ્તકાલયમાંથી મંગાવી એકુણાત કરી મોકલે. જરૂર પડે સલા બોલાવી હકીકત એકત્રિત કરવા તજવીજ કરશે.
- ૬ મહાલ પુ. મંડળો ત્રિમાસિક સભા ભરે અને નવીન પુસ્તકાલયો ખોલવાનો મહેસાણા મહાલ મંડળ અને દહેગામ મહાલ મંડળ તથા મહેસાણા પ્રાંત મંડળ અને નવસારી પ્રાંત મંડળ ખાસ વિચાર કરે.
- ૭ તમારા પુસ્તકાલયમાં કરાવ છુક, વાંધાપત્રકની ચોપડી, ઊઠી ગયેલાં ખાજકોની યાદી, વાચકનોંધવહી ન રાખી હોય તો આજે જ આ પત્રકો બાંધી તમારું કામ વ્યવસ્થિત કરો. આ ખામી હજીયે સુધરતી નથી તે માટે રા. મહાલ શાળા-ધિકારીઓ પણ ધ્યાન આપશે એવી વિનંતિ.
- ૮ તમારા નજીકના શાળાવાળા ગામે પુસ્તકાલય ન હોય તો લોકમદદ રૂપિયા પચાસથી પંચોતેર સુધી ઊભી કરવા પ્રયાસ કરો.

વડોદરા,
તા. ૪-૧૧-૪૨ }

ઉ. મા. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

વટહુકમ નં. ૩ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

પુસ્તકાલયોનાં મકાનો માટેની માગણી બાબત

૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયોનાં મકાનો બાંધવા માટે સાર્વજનિક પુસ્તકાલયના નિયમની કલમ ૧૧ થી હ્યું છે કે જે ગામના લોકો પુસ્તકાલયના મકાન

પુસ્તકાલયનાં મકાન બાંધવાના કુલ ખર્ચની કે રકમ ઊભી કરે તો તેમને સરકાર બાંધવા માટેની મદદ અને પંચાયત થઇ કે સુધી મદદ મળી શકશે.

બાબત

૨ ઉપરની કલમથી પુસ્તકાલયોને કેવી રીતે મદદ આપવી એ બાબત સ્પષ્ટ ધોરણ હ્યું નથી. તેથી તેવું ધોરણ ઠરાવવાની આવશ્યકતા જણાઇ

પુસ્તકાલયની ખામીઓ છે. કારણ કેટલાક રથોએ મકાનવાળાં પુસ્તકાલયો થયા બાદ તેનું કામ પુસ્તકાલયની દ્રષ્ટિએ ખરેખર ખૂબ જ અવ્યવસ્થિત જણાયું છે. તેમાં મુખ્યત્વે ખામીઓ નીચેની બાબતોની જણાઇ છે:

બાબત

(૧) અવરજાવક મંડળની સંખ્યા દરમાસે નિયમિત મળતી નથી.

(૨) અંચપાલનું કામ પણ નિરાશાજનક હોય છે અને કેવળ પુસ્તકો સહી કરાવી આપવાં અને પાછાં લેવાં એટલું જ તે કરે છે.

(૩) જીર્ણ, નિરૂપયોગી અને ઉધાસ લાગેલાં પુસ્તકો કમી કરાવવા તરફ પૂરતી કાળજી રહેતી નથી.

(૪) વાંચનાલય ખરાબર ગોઠવાતું નથી.

(૫) નિયમિત સમયે પુસ્તકાલય ઉઘડતું નથી.

(૬) બાળકો અને ઉડી ગયેલાં વિદ્યાર્થીઓના તરફ પૂરતું ધ્યાન અપાતું નથી.

(૭) દફતરી વ્યવસ્થા અનિયમિત રહે છે.

(૮) પુસ્તકાલયને લોકપ્રિય બનાવવા તથા લોકમદદ તે પ્રમાણમાં વધુ ઊભી કરી પુસ્તકો માટે વધુ રકમ ખર્ચી શકતા નથી.

(૯) ગામમાંથી સારા અંચપાલ નહિ મળવાના કારણે શાળાના શિક્ષકોને આ કામ ફરજિયાત કરવું પડે છે.

૩ ઉપરની અવ્યવસ્થા હોય તો પુસ્તકાલયો જે આજુબાજુનાં ગામમાં મારે આદર્શીય હોવાં જોઇએ તે ઉદ્દેશ ફળીભૂત થતો નથી અને ખર્ચનું પ્રમાણ

મદદની માગણી વખતે વધે છે. વળી પુસ્તકાલયોનો આદર્શ પ્રમાણિકપણે નિયમ બાળવાની શરતે અને ધોરણ અનુસાર કામ કરનાર યુવકો ઊભા કરવાનો

હોવો જોઇએ. સમગ્ર મકાનની માગણી કરનાર પુસ્તકાલયોને

સને ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલથી સરકાર પંચાયત મદદ જે પ્રમાણે સવડ હશે તે પ્રમાણે આપવાની હશે તો નીચેની બાબતોને પાત્ર રહી અપાયો:—

- (૧) મામની વસ્તીના નિદાન ૬૦ ટકા માણસો બહેલા હોવા નોંધાશે.
- (૨) છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી શાળાના શિક્ષક અંથપાલે પોતાની સાથે ઉપઅંથપાલ તરીકે પ્રત્યક્ષ કામ કરનાર પાંચેક સ્વયંસેવકો તૈયાર કરેલા હોવા નોંધાશે.
- (૩) છેલ્લા પાંચ વર્ષથી પુસ્તકાલયનો ઉપયોગ બહેલાં પૈકી નિદાન ૩૦ ટકા માણસોએ દર વર્ષે કરેલો હોવો નોંધાશે. આ માટે પુસ્તકોની નોંધવહી અને વાચકોનું રજીસ્ટર માત્ર આધારપાત્ર ગણાશે.
- (૪) હિંદી ગયેલાં બાળકોમાં વાચન માટે સારો પ્રચાર થતો હોવો નોંધાશે.
- (૫) પુસ્તકાલયનું વ્યવસ્થાપક મંડળ છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી નિયમિત દર માસે મળતું હોવું નોંધાશે અને પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા, પુસ્તકોનો વાચનપ્રચાર અને હિસાબ વગેરેની બરાબર તપાસ રાખતું હોવું નોંધાશે.
- (૬) પુસ્તકાલયનું અંદાજપત્ર છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી દરેલી ટકાવારીના ધોરણ પ્રમાણે બનતું હોવું નોંધાશે. અને ભવિષ્યમાં દરેલા ટકાવારીના ધોરણ પ્રમાણે જ અંદાજ બનાવવાની જવાબદારી લેવી નોંધાશે.
- (૭) વર્ગણીદાર સભાસદો ઊભા થવા નોંધાશે અને પુસ્તકાલયના નિયમો ઘડાઈ તે પ્રમાણે તેનો અમલ થતો હોવો નોંધાશે.
- (૮) અંથપાલનો રૂ. ૨૦૦)નો જમીન લેવો નોંધાશે.

ઉપર પ્રમાણે જે પુસ્તકાલયોની વ્યવસ્થા હશે અને તેમની માગણી ઉપર રા. મદાલ શાળાધિકારી સાહેબ તથા રા. રા. પ્રાંત શાળાધિકારી સાહેબની બલામણ હશે તેમને માટે સ્વતંત્ર પુસ્તકાલયના મકાન માટે અગ્રેયો સવડ હશે તે મદદ આપવા સંબંધી ધર્મિત તજવીજ થશે.

૪ સળખ આથી જે પુસ્તકાલયોના વ્યવસ્થાપકોએ પોતાના પુસ્તકાલયના મકાન માટે માગણી કરી હોય કે રૂકમ ઊભી કરી હોય તેમણે વ્યવસ્થાપકોએ ઉપર ઉપરની શરતો પ્રમાણે તજવીજ કરી રા. મદાલ શાળાધિકારી પ્રમાણે તજવીજ કરવા સાહેબ અને રા. રા. પ્રાંત શાળાધિકારી સા. મારફત માગણી આપત આમારા તરફ કરવી એટલે છેવટનો નિર્ણય થયા બાદ તેમને જણાવવામાં આવશે.

(૫) ન્યાં મકાન પાંધી શકાય તેમ નથી અગર સવડ થઈ શકે તેમ નથી છતાં વ્યવસ્થાપકોને સ્વતંત્ર પુસ્તકાલય ચલાવવું હશે તોપણ ઉપલી ભાડાના મકાનમાં શરતોને પાત્ર રહી તેઓ તે પ્રમાણે કરી શકશે. પણ તેમણે પુસ્તકાલયો ગોઠવવા નોકરખર્ચ માટે તેમ જ મકાનભાડા માટે અંદાજમાં તેટલી વધારાની લોકમદદ ઊભી કરી માગણી કરવી નોંધાશે. આથી કાયમનિધિમાં રૂકમ એટલી મૂકવાની સવચ્છત મળશે નહિ. પરંતુ સરકારમદદ નેટલી રૂકમ તેમણે કાયમનિધિ ખાતે અવસ્ય મૂકવી પડશે.

વડોદરા,
તા. ૨૦-૧૦-૪૨ } પુ. ત્રિ. શાહ.

ઉ. મો. પટેલ.
મદદ. વ્યવસ્થાપક

ટહુકમ નં. ૪ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

પરતી વેચાણની રકમના વિનિયોગ બાબત

પત્રો-માસિકોના જૂના અંકોના પરતીવેચાણની રકમના વિનિયોગ બાબતમાં સરકાર કયુલર નં. ૧૧ તા. ૨૫-૧૨-૧૪ થી ખાતાએ આ પૂર્વે હરાવેલું છે કે સદર રકમ પુસ્તકાલયના રોજમેળમાં જમા કરી કંટીનન્ટ ખાતે વાપરવી તથા એ રકમ પર સરકાર પંચાયત મદદ લેવી નહિ.

કંટીનન્ટ સિવાયના બીજા કામે આ રકમ ખર્ચાય કે નહિ એ સંબંધમાં અનેક પુસ્તકાલયો આ તરફ વખતોવખત પુછાવતાં હોવાથી સરકાર કયુલર મંજુરની પૂરવણીમાં નીચે પ્રમાણે સ્પષ્ટતા કરવામાં આવે છે:—

- (૧) પરતી વેચાણની ઉપજની રકમ ટપાલખર્ચ, સ્ટેશનરી, રેલ્વે નૂર, હેલ્ડરી વગેરે કંટીનન્ટ ખર્ચ ઉપરાંત પુસ્તકખંડામણી, પુસ્તકખરીદી, ધર્મોમાલિકોની દુટક વા વાર્ષિક ખરીદી વગેરે પુસ્તકાલય સંરચાના હિતના સાર્વજનિક ઉપયોગના હરકોષ્ટ સદર ખર્ચી શકશે.
- (૨) જોના જમાખર્ચનો હિસાબ સંરચાના રોજમેળમાં અંદાજની બીજી રકમોની ખાફ જ રહેવો જોઈએ.
- (૩) આ રકમ પર સરકાર પંચાયત મદદ મળી શકતી નહિ હોવાથી અંદાજના કામે લોકમદદ તરીકે ન લેવાય તેની ખાસ કાળજી રાખવી.

ગ્રામ્ય અધિકારીની મંજૂરીથી કમી કરાયલાં રફી પુસ્તકો કે ચોપાનિયાના વેચાણની રકમો બાબતમાં પણ ઉપરના જ ધોરણ લાગુ સમજવાતું છે.

વડોદરા,
તા. ૨૩-૧૦-૪૨ }

ઉ. ઓ. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

ગાંધીરાત નં. ૧૦ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

નવીન પુસ્તકાલયો ઉઘાડવા બાબત

સને ૧૯૪૨-૪૪માં નવીન પુસ્તકાલયો ૫૦ ઉઘાડવાનાં છે. તે આથી તમામ રા. વહીવટદાર સાહેબો, રા. મદાવ સાળાધિકારી સાહેબો તથા રાજ્ય પુસ્તકાલય મંડળની કાર્યકરોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે ચોતાની ફેરણી દરમ્યાન સરકારી સાળાવાળા ગામે જ્યાં પુસ્તકાલય ન હોય ત્યાં લોકમદદ જીભી કરાવી ને તે ગામના લોકોની અરજ સાથે નવીન પુસ્તકાલય ઉઘાડવા માટે માગણી મોકલમાં મોકલી ડિગેમ્બર આખર સુધીમાં અમારા તરફ મોકલી આપે. લોકમદદ નિદાન રા. ૫૦ થી ૭૫ સુધી જીભી થવી જોઈએ. આ નીચે

પુસ્તકાલય વિનાનાં ગામો જ્યાં શાળાઓ છે તેની યાદી આ નીચે આપી છે. આશા છે કે કાર્યકરો અને અધિકારી સાહેબો આ પ્રવૃત્તિને મદદ કરવા ચોતાથી બનતું કરશે અને નવીન પુસ્તકાલયો ડિસેમ્બર આખર સુધીમાં તૈયાર થઈ જાય તેવી તકનીક કરવામાં મદદ કરશે.

વડોદરા, ઉ. મે. પટેલ
તા. ૧૩-૧૦-૪૨ મદદ. વ્યવસ્થાપક

વડોદરા રાજ્યનાં શાળાવાળાં પણ પુસ્તકાલય વિનાનાં ગામોની યાદી

કુલ ગામ : ૧૪૨
વડોદરા પ્રાંત : ૨૬

વડોદરા મહાલ ૯	૨ થોટિયા ૪૦૯	વાધોડીઆ મહાલ ૭
૧ અંપાડ ૩૮૭	૩ સુર્પા ૨૪૮	૧ અડીરણ ૫૩૫
૨ ઉંટિયા (પોંગળવાડ) ૩૨૪	સાવલી મહાલ ૮	૨ આમોદર ૬૧૯
૩ કપુરાઈ ૫૭૮	૧ આણંદીના ગુવાડા ૪૧૯	૩ અડવા ૬૨૬
૪ ઠોટણા ૬૪૩	૨ કેડાછલા ૩૯૬	૪ કુમેટા ૪૭૩
૫ ખલીપુર ૪૩૭	૩ કુનપાડ ૫૬૫	૫ તવરા ૪૮૭
૬ ગોસીંદ્રા ૪૫૯	૪ થંટિયાળ ૭૪૧	૬ દુસોડ ૫૫૬
૭ મોતિયાપુરા ૫૦૯	૫ બાંજુગોરલ ૨૬૯	૭ મહલીપુરા ૩૨૦
૮ રાધવપુરા ૪૪૨	૬ રાસવાડી ૩૪૧	તિલકવાડા મહાલ ૧
૯ સુભાનપુરા ૪૮૧	૭ વેમાર ૫૭૭	૧ જેમલગઢ ૩૧૧
સંખેડા મહાલ ૩	૮ સમલાયા ૫૮૭	પાદરા મહાલ ૧
૧ કાળી તલાવડી ૩૯૯		૧ મહાપુર ૩૯૩

મહેસાણા પ્રાંત : ૫૦

કલોલ મહાલ ૪	૯ પીપળળ ૬૦૧	વિજાપુર મહાલ ૨
૧ નાદરી ૨૯૫	૧૦ રામનગર ૨૧૬	૧ ઇજારામપુરા ૩૪૨
૨ ભોમણી રોડાં ૪૯૮	૧૧ વડવાસા ૮૩૭	૨ હરણાહોડા ૧૨૧૬
૩ સોનીપુર ૫૭૯	૧૨ વાંસણા ચોધરી ૧૧૩૪	પાટણ મહાલ ૨
૪ હાજીપુર ૯૬૧	૧૩ શાહપુર ૭૬૯	૧ વામૈયા ૧૮૩૧
ફહેગામ મહાલ ૧૫	૧૪ શાહોલી ગોટી ૧૦૨૧	૨ સાંપરા ૧૯૯૨
૧ આંલમપુર ૭૨૯	૧૫ સલાડપુર ૫૪૩	મહેસાણા મહાલ ૧૪
૨ કડાદરા ૧૩૩૪	આતરસુઆ મહાલ ૫	૧ કુકસ ૫૫૬
૩ ગીચોડ ૧૧૦૩	૧ કમલજીવ વાંસણા ૬૨૨	૨ ચલીવા ૧૩૭૯
૪ બખોરા ૫૧૯	૨ ગરોડ ૫૦૯	૩ દુડાલી ૫૩૦
૫ બળિયાનો મંડ ૪૦૫	૩ વાધજીપુર ૪૯૨	૪ દેદિયાસણ ૯૫૨
૬ દશેલા ૧૦૪૯	૪ સંદેશર ૪૮૨	૫ ધોળાસણ ૧૧૬૮
૭ નાના બહુદ્રા ૫૩૬	૫ હીંગોલ વાસણા ૧૬૦	૬ નવી શેઠાવી ૬૫૪
૮ પાલજ ૧૨૯૩		૭ નાગલપુર ૮૮૧

૮ પુનાસણ	૮૧૦	૧૪ ધનપુરા	૨૨૮	૪ નવા દેલવાડા	૫૨૬
૯ બાસરિયા	૩૮૭	ખેરાળુ મહાલ ૮		૫ પાન્જા	૬૮૪
૧૦ મુદરડા	૧૨૩૦	૧ ગોરીસણા	૮૪૨	૬ મચ્છાવા	૭૬૯
૧૧ સોભાસણ	૭૯૫	૨ ચોટિયા	૪૯૩	૭ છાખલિયા	૧૬૦૫
૧૨ સીડોસણ	૩૦૫	૩ નાની હીરવાણી	૫૩૬	૮ મઢાસણા	૫૯૬
૧૩ વડોસણ	૧૦૨૩				

નવસારી પ્રાંત : ૪૨

પલસાણા મહાલ ૨		૫ કટાસવાણ	૮૯૫	૨૧ બાનાવાડી	૪૮૫
૧ કણાવ	૪૧૦	૬ ખાનપુર	૫૨૨	મહુવા મહાલ ૧૪	
૨ વંજેળિયા	૪૩૧	૭ ખંભાળિયા	૬૧૮	૧ અલગઢ	૩૬૧
સોનગઢ મહાલ ૫		૮ ઘાટા	૬૪૧	૨ અંધારી	૨૧૭
૧ અગાસવાણ	૬૬૩	૯ ઘાણી	૫૫૧	૩ કાંકરિયા	૪૭૩
૨ આળકુવા	૫૪૬	૧૦ ગીખલી	૭૭૫	૪ દેલવાસણા	૭૧૨
૩ ઘોડચીત	૩૮૭	૧૧ ગીખલવાવ	૫૦૬	૫ નળધરા	૪૨૬
૪ પાંચપીપળા	૪૮૯	૧૨ ઘાટ	૬૫૨	૬ પુના	૫૪૦
૫ સાલ્દેર	૭૪૬	૧૩ ખામણામણ દર	૭૭૬	૭ લસણપુર	૭૭૬
વ્યારા મહાલ ૨૨		૧૪ બેડકુવા દર	૧૨૨૫	૮ વડિયા	૪૪૪
૧ આંબિયા	૫૯૩	૧૫ બેડારાયપુર	૧૩૦૮	૯ વાઝાવાડ	૩૩૬
૨ હયામળા.	૧૩૧૪	૧૬ મરકુઈ	૬૪૫	૧૦ વાંક	૫૩૫
૩ ઉંમરવાવ નજીક	૬૬૯	૧૭ વાંકલા	૮૨૩	૧૧ વાંસકુઈ	૬૬૬
૪ ઉંમરવાવ દર	૮૦૭	૧૮ કાકડવા	૯૨૬	૧૨ હળધવા	૮૩૬
		૧૯ નેસંબપુર	૬૬૬	૧૩ જોળિયા	૬૨૨
		૨૦ વડકુઈ	૫૦૦	૧૪ વાણિયાવાડ	૪૫૬

અમરેલી પ્રાંત : ૨૧

અમરેલી મહાલ ૭		ખાંભા મહાલ ૨		૩ દુડલી	૪૦૨
૧ તરવડા	૫૯૮	૧ ત્રીકિયાળા	૪૬૭	૪ અમૃતપુર	૪૦૬
૨ માલવણ	૫૭૦	૨ રણનાથપુરા	૬૪૧	કોડીનાર મહાલ ૬	
૩ મેડી	૫૧૩	ઓખામંડળ મહાલ ૨		૧ જામનવાડા	૪૪૮
૪ અમરપુર	૫૪૯	૧ મીઠાપુર	૩૩૩૭	૨ દેવળપુર	૮૨૬
૫ ટીંબવા	૬૧૫	૨ ઓખા પોટ	૪૦૨૬	૩ પીપળા	૮૩૯
૬ પીપળલગ	૮૩૫	ધારી મહાલ ૪		૪ માલસરમ	૮૨૦
૭ ફતેપુર	૩૧૧	૧ કમી	૬૬૩	૫ માલમામ	૫૫૪
		૨ પાણિયા	૪૦૭	૬ ગોદલની ખાણ	૪૧૧

સૂચના નં. ૧૧ સન ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

કર્યા પુસ્તકાલયોએ લોકમદદ વધુ ઊભી કરવા બાબત

ચાલુ સાથે ગ્રામ પુસ્તકાલયોએ પોતાની લોકમદદ વધારે ઊભી કરી મદદ માગવાનું જણાઈ આવે છે. ગામડાંની માગણી સંતોષવી એમ અને માનીએ છીએ. એટલે કર્યા પુસ્તકાલયોને તેમની માગણી કરતાં રકમો ઓછી મંજૂર થશે. તે આશા છે કે તેમણે પોતાની લોકમદદ વધુ ઊભી કરવી અગર પત્રો ખાતે અગર બીજા સદરોએ બીનજરૂરી ખર્ચ કમી કરી નવાં પુસ્તકો તથા નોકરખર્ચની પૂરતી સવડ રાખવી. કર્યા પુસ્તકાલયોએ લોકોમાં પ્રચાર કરી વધુ લોકમદદ દાન દ્વારા ઊભી કરવી જોઈએ. કારણ, એકલા સમાસદોના લવાજમથી બીજા સામાન્ય લોકો માટે જોઈતાં પુસ્તકો ખરીદી શકતાં નથી. આશા છે કે કર્યાએ પોતે વધુ લોકમદદ ઊભી કરવા તજવીજ કરશે.

વડોદરા,
તા. ૧૭-૧૦-૪૨

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદ, વ્યવસ્થાપક

સૂચના નંબર ૧૨ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

જીલાઈ આખર સુધીમાં પુસ્તકાલયોનો ખર્ચ પડી રહે તેવી વ્યવસ્થા બાબત

આથી ગ્રામ પુસ્તકાલયોના વ્યવસ્થાપકો અને મંત્રી ભાઈઓને જણાવવામાં આવે છે કે પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ પાસે થતું કામ જીલાઈ આખર સુધીમાં પૂર્ણ કરાવવા તજવીજ થવા માટે તેમને સરકારમદદ નિદાન એપ્રિલમાં મળી જવી જોઈએ, જેથી પુસ્તકાલયોનાં છૂટાં છૂટાં અંદાજો વર્ષમાં ગમે તે વખતે મંજૂર થતાં તે ચાલુ સાલથી માત્ર ફેબ્રુઆરી સુધીમાં જ અંદાજો ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવશે. તે પછીથી આવેલાં અંદાજપત્રો પરત કરવામાં આવશે. કારણ તેનો ખર્ચ પડી વિનિયોગ જીલાઈ આખર સુધીમાં થતો નથી તો તે બાબત ધ્યાનમાં લેવા વિનંતિ છે.

ગામડાંનાં પુસ્તકાલયોને મળતી પંચાયતમદદ પણ હંમેશાં ઓગસ્ટથી એપ્રિલ સુધીમાં જ મોકલી આપવાનું હરાવવામાં આવે છે. તે પછી મદદ મળે તો તે બીજા વર્ષે ખર્ચ પડાવવા તજવીજ કરવી. આશા છે કે પુસ્તકાલયના કાર્યકર્તાઓ ગામની પંચાયતના અધ્યક્ષ સાહેબ સાથે સહકારથી કામ કરી તેમની પાસેથી મળતી પંચાયત મદદ મેળવવા નિયમ પ્રમાણે તજવીજ કરશે.

વડોદરા,
તા. ૧૭-૧૦-૪૨

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદ, વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નંબર-૧૩ સને ૧૯૪૨

વિષય

પાછલા વર્ષની અવતર

આમ પુસ્તકાલયોની કેટલીક અવતર મંડળમાં જમા રહે છે, અને કેટલીક અવતર તેઓ સ્થળ પર રાખે છે. તો તે તમામ અવતર હિસાબ ઉપરથી તારવી કાઢવી જોઈએ.

કોઈ પણ સંજોગમાં આ રકમ ઉપર બીજી સરકાર પંચાયતમદદ મળતી નથી. માટે ને રકમ જે તે સદરે ખર્ચવા તજવીજ કરવી. અગર બીજા સદરે ખર્ચવાની હોય તો તે બાબત પરવાનગી મેળવી લેવી.

આવી અવતરો માટે અંદાજમાં સ્પષ્ટ જણાવવા સૂચ્યું છે. તે છતાં કોઈ પુસ્તકાલયની ગેરવ્યવસ્થા જણાશે તો તે માટે મંત્રી કસુરદાર ગણાશે અને જવાબદારી તેમની રહેશે. માટે આશા છે કે અવતર રહેલી રકમનો નિંદાન બીજા વર્ષે જે તે બાબતમાં જરૂર હોય ત્યાં ખર્ચવા અંદાજપત્ર સાથે જ માગણી કરવી અને તેટલી બાબતો અંદાજમાં ખર્ચના સદરોમાં ઓછા રાખવા. દાખલા તરીકે પુસ્તકબંધામણીના રૂ. ૫-૦-૦ ગદ સાથે તમે ખર્ચો નથી તો આશુ સાથે કરો રૂ. ૫ પાંચ કે બેની માગણી ન કરતાં પાછલી અવતર રકમમાંથી ખર્ચવા માગણી કરવી. તેજ પ્રમાણે પરિપક્વ ખાતે ખર્ચવાની રકમ ૧ડી રહી હોય તો તે માટે અગર કોઈ બીજા કોઈ ઉપયોગમાં લેવી હોય તો તે માટે અગર કોઈ બીજા ઉપયોગમાં લેવી હોય તો તે બાબત અંદાજપત્ર સાથે જણાવવું.

વડોદરા, } પુ. ત્રિ. શાહ } ઉ. મો. પટેલ
તા. ૧૭-૧૦-૪૨ } મદદ. બવરયાપક

સૂચના નં. ૧૪ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

મંજૂર કરેલાં અંદાજો બાબત

આમ પુસ્તકાલયોનાં અંદાજો મંજૂર થઈ જે તે ગામે તરફ મોકલવાનું કાર્ય થયું છે, જે નવેંબર આખર સુધીમાં પૂરું થઈ જશે. સખજ સાર્વજનિક પુસ્તકાલયનાં મંત્રીઓને જણાવવામાં આવે છે કે મંજૂર થયેલા અંદાજ પ્રમાણે પોતાની લોકમદદની રકમ પુસ્તકાલય સદાયક સદકારી મંડળમાં મોકલવાની તજવીજ રાખે.

● મંજૂર થયેલા અંદાજપત્રો ઉપર વિશેષ રકમની માગણી થશે તો તે સ્વીકારી શકાશે નહિ. માટે મંત્રીઓ એ થી વધુ રકમ માટે માગણી કરે નહિ.

આનગી બાકાના મકાનમાં બેસતાં પુસ્તકાલયોનાં મકાનબાહુ અને નોકરખર્ચ અંદાજમાંથી પડી શકશે નહીં. માટે તે બદલ પુનઃ પુનઃ લખાપડી ન કરવા વિનંતિ છે.

જે પુસ્તકાલયોએ (કર્યા સાથે) વર્તમાનપત્રો, પુસ્તકો વગેરેની યાદી મંજૂર કરાવી ન હોય તેમણે પોતાની યાદીઓ તૈયાર કરી મોકલી આપવી.

કોષ્ટ પશુ કર્યા પુસ્તકાલયે પોતાને વર્ગદેર કરવાની રકમ પુસ્તકો ખાતે ઓછી ખર્ચી બીજા સદરે વર્ગદેર કરવાની નથી. અંદાજેમાં નક્કી કરાવી આપેલી રકમ પ્રમાણે જ પુસ્તકો ખાતે રકમ ઓછામાં ઓછી ખર્ચવી જોઈશે. કારણ પુસ્તકાલયને મુખ્ય પાથો નવીન પુસ્તકો જ છે.

અંદાજપત્રો મંજૂર રાખતી વખતે બંધ થયેલાં, રાજ્ય તરફથી કે બ્રિટિશ સરકાર તરફથી નિર્ણય થયેલાં પત્રો, નામંજૂર કર્યો છે. કેટલાંક પુસ્તકાલયોએ રકમ અનામત રાખવા જણાવ્યું છે. પણ તે પ્રમાણે અનામત રકમ રાખી સરકાર પંચાયત મદદ મંજૂર થઈ શકે નહિ. માટે જે તે પુસ્તકાલયની કક્ષા પ્રમાણે પત્ર મંજૂર કર્યું છે. તેમાં નક્કી કરેલી રકમ સુધી જ તે અગર બીજું પત્ર ફેરફાર કરાવવું હશે તો ખર્ચ પડશે. કોષ્ટ પશુ ફેરફાર કરવામાં વધુ રકમ ખર્ચવાની હશે તો માગણી સાથે વધારાની રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળમાં મોકલવાની પહોંચની નક્કી સામેલ હશે તો પત્રો શરૂ થઈ ગયાં નહિ હોય તો ફેરફાર કરી આપવામાં આવશે.

વડોદરા,
તા. ૧૭-૧૦-૪૨ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ.
મદદનીશ-વ્યવસ્થાપક.

સૂચના નં. ૧૫ સન ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

બંધ રહેલાં વર્તમાનપત્રો બાબત

૧. કેટલાંક વર્તમાનપત્રો ચાલુ વર્ષે બંધ થયાં હતાં તે હવે શરૂ થવાનાં છે. તે પૈકી વહેમાતરમ્ પત્ર સાથે પુ. સ. સ. મંડળે પત્રવ્યવહાર કરતાં તેનું જે માસ બાવીસ દિવસનું લવાજમ નવા વર્ષે મળે આપવા ત્યાંના કાર્યોલય તરફથી લખાણ આવ્યું છે. “શુભરાત સમાચાર” પત્રના તંત્રીને પણ લખવામાં આવ્યું છે. જે નિર્ણય થશે તે મંદરા તરફથી હકીકત મળે બહુદેર કરવામાં આવશે. સંજ્ઞા વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે હવે બંધ પડેલાં પત્રો સંબંધી લખાણો મે. થી કરવી નહિ.

૨. ચાલુ અંદાજમાં બંધ થયેલાં વૃત્તપત્રો અમે અંદાજ મંજૂર કરતી વખતે બનતા સુધી મંજૂર કર્યો નથી; છતાં તે ચાલુ રાખવાની માગણી આવે છે. તે સંબંધે જણાવવાનું કે જે વર્તમાનપત્રોના લવાજમમાં ફેરફાર થશે, તે વર્તમાનપત્રોનો ફેરફાર ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવશે. દા. તરીકે ‘ વહેમાતરમ્ ’ને બદલે ‘ જન્મભૂમિ ’ પેપર મૂકવામાં આવ્યું હશે તો માગણી હશે તો પુનઃ ‘ વહેમાતરમ્ ’ શરૂ કરી આપવામાં આવશે; પણ જે પત્ર

ફેરફાર કરવાથી લવાજમ વિશેષ આપવું પડશે તે વિશેષ રકમ લોકમદદ સાથે વધારાની મોકલ્યા સિવાય ફેરફાર માલ્ય થઈ શકશે નહિ. માટે તે જાળવતો પૂર્ણ વિચાર કરી વ્યવસ્થાપક સમિતિમાં દરાવ કરી મોકલી આપે ધટિત તબવીજ કરી આપવામાં આવશે.

વડોદરા,
તા. ૫-૧૧-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નંબર ૧૬ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વર્તમાનપત્રની બલામણ

સુરતથી પ્રગટ થતા દૈનિક “ ગુજરાત મિત્ર અને ગુજરાત દર્પણ ” પત્ર ગોળા ખર્ચવાળાં પુસ્તકાલયોને ટકાવારીના ધોરણે માગણી કરશે તો મંજૂર કરવામાં આવ્યું છે. સદર પત્રનું લવાજમ રૂ. ૧૬-૦-૦ પુસ્તકાલયો માટે રાખવામાં આવ્યું છે. નવસારી પ્રાંતમાં દૈનિક પત્રની ઇચ્છા જ હોય અને રૂ. ૫૦ સુધીનું અંદાજ ખર્ચ હોય તો આવા પત્રની સવડ થઈ શકે અને નિર્ચયક મેંધા દૈનિક પાછળ વધુ રકમ ખર્ચવાની જરૂર પડે નહિ. સળગ સદર સૂચનાથી ગ્રામ પુસ્તકાલયોના મંત્રીને સદર પત્રની જરૂર હોય તો અંદાજમાં માગણી કરવા બલામણ કરીએ છીએ.

વડોદરા,
તા. ૫-૧૧-૪૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

કાગળનો ટુકડો પણ કામનો છે !

રફી કાગળને સામાન્ય રીતે આપણે ફેંટી દઈએ છીએ પરંતુ તે કેટલા ઉપયોગમાં આવે છે એ નીચેની હકીકત વાંચતાં સમજાશે—

એક સામાન્ય વર્તમાનપત્રમાંથી ૨૫ પાઉન્ડ નોટલા વચ્ચેના ગોળા રાખવાનું ખોખું બને છે; એક સામયિકમાંથી બે સુરંગોના અંદરના વિભાગનું ઢાંકણ; ૬ જૂની ચોપડીઓમાંથી એક મોર્ટર-શેલ-વાલક, સાથુ પેક કરવાના કાગળોમાંથી ચાર વિમાની એંજનોની પાંખો, ૬૦ સિગારેટની પેટીઓના કાગળોમાંથી એક ગોળા પેક કરવાનું ખોખું, એક જૂના પરબીડીઆમાંથી કારતુસો રાખવાની માદી અને બાર જૂનાં પત્રોમાંથી રાષ્ટ્રલતા કારતુસો માટેની એક પેટી બનાવી શકાય છે.

અને રફી કાગળોના જાયાના ટુકડાંથી દિસાળના આંકડા માંડશે તો તમે આશ્ચર્ય જ કાગળનો એક ટુકડો પણ ખદાર નહિ ફેંટી દો એટલે અગત્યનો તમને એ સમજાશે.

[તા. ૮-૧૧-૪૨ ના “ પ્રત્યંબુ ”માંથી]

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો-લાયબ્રેરીઓ માટે.

નવાં બહાર પડેલાં પુસ્તકો

ગુજરાતનો નાથ (કે. મા. મુનશી) ૩-૦-૦	દિલના ડંખ (અમૃતલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦
કોનો વાંક ? (પાંચમી આવૃત્તિ) ૨-૮-૦	રસમૂર્તિઓ (ર. શેઠ) ૧-૪-૦
નરસંયો " ૧-૮-૦	આવતી કાલના ઇંગ્લેન્ડ (જે. દેસાઈ) ૨-૦-૦
નવલિકાઓ " ૨-૦-૦	સુવાસન્યંદ્ર વિપ્રદાસનો અનુભવ ૨-૮-૦
થોડાંક રસદર્શનો " ૨-૦-૦	કુટુંબવન " ૨-૦-૦
લોપામુદ્રા ૧ થી ૪ " ૪-૮-૦	બિંદુ " ૦-૮-૦
કલાપીની પત્રધારો " ૩-૦-૦	રાધારાણી (જાંઘીમયંદ્ર) ૦-૮-૦
હૃદયત્રિપુટી " ૧-૧૨-૦	જીવનની ઝાંખી (કે. દેસાઈ) ૨-૦-૦
આમમાતા " ૦-૧૩-૦	બાળ બટુક " ૦-૬-૦
કલાપીઆદ્યમ " ૪-૦-૦	સોજાંઈ યુગની પ્રતિકાઓ(મિત્રી) ૨-૦-૦
હારયમંદિર (રમણભાઈ નીલકંઠ) ૨-૦-૦	દિનેશ (હિં. યુ. શાહ) ૨-૦-૦
રાધનો પર્વત " (નવી આવૃત્તિ) ૨-૦-૦	રશ્મિ (ઈનામી નવલ) ૨-૮-૦
તા. રાજમાતા (વિહરગરાય ઝોજા) ૩-૮-૦	વિભૂતિમંદિર (અશોક હર્ષ) ૨-૦-૦
ધની વધુર " ૨-૦-૦	ચોખેરવાલી " ૨-૮-૦
રશ્મિ લા. ૧-૨ " ૩-૦-૦	શિક્ષાનો આદર્શ " ૧-૦-૦
સ્વતંત્ર જન્મની " ૧-૮-૦	મુક્તધારા " ૦-૮-૦
કાઠિયાવાડી રાજરમત " ૨-૦-૦	ન્યોત અને નવાળા યુ. વ. શાહ ૨-૮-૦
સત્રાટ વિક્રમ (નેહાલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦	ઐતિહાસિક કથામંજરી ૨-૮-૦
સુરેખા " ૨-૮-૦	હિંદની સંસ્કૃતિ અને અદિસા ૨-૦-૦
રંજા " ૧-૮-૦	શ્રી. પ્રાસંખી
કમાલ (રમણીકલાલ દલાલ) ૨-૮-૦	નાગમતિ (શૈર્ષકથા) ૧-૦-૦
જંગીજખાન " ૨-૦-૦	દેશદર્શન ૩-૦-૦
સુવર્ણ " ૨-૮-૦	ગુલામી વહેપાર લા. ૨ જો ૩-૦-૦
લક્ષ્મીનાં જંધન " ૧-૦-૦	અરેબિયન નાઇટસ ૪-૦-૦
સહુચરીની શોધમાં (મામાસાહેબ) ૧-૮-૦	સંસારી કે સંન્યાસી (જાંઘીમયંદ્ર) ૧-૮-૦
ઈલા (સાહિત્યવિલાસી) ૧-૮-૦	કથામંજરી ભા. ૧-૩ જો ૪-૦-૦
વાંકવિનાની (સાહિત્યવિલાસી) ૨-૦-૦	(કુટુંબી વાર્તાઓનો સંગ્રહ)
અણહીલવાહનો યુવરાજ ઐતિહાસિક નવલ લા. ૧-૨ (સાહિત્યવિલાસી) ૪-૮-૦	પશુમાંથી દેવ (જેમ્સ એલન) ૦-૧૨-૦
	વિજયપૂજન " ૦-૮-૦

લાયબ્રેરીઓને સારું કમિશન આપવામાં આવે છે.

લખો— જીવનલાલ ઍન્ડ સન્સ.

લજપતરાય રોડ, વીલાપારલા.

ગાંધીરોડ, ને પીરમશા રોડ, અમદાવાદ

આપની લાઇબ્રેરીમાં આ નવાં પુસ્તકો જોઈએ જ.

‘ચંદા’ - ૨-૮ શ્રી. ઇન્દ્ર વસાવડા

જૂનાગઢના સિદ્ધહરત લેખકની હવે લખાયેલી ચંદા ગ્રામજનનું પ્રતિબિંબ છે; ચંદા આજની નવલોમાં ક્ષમા અને સહિષ્ણુતાના ગુણોને સુંદર રીતે વિકસાવે છે.

અક્ષલતા ખાં ૨-૮ શ્રી બેકાર
શ્રી બેકારની આ નૂતન શૈલીએ લખાયેલી દારમ-કલ્પિતઓ ખરેખર અદ્ભુત છે.

શ્રીદેવી ૨-૦ શ્રી. બંકિમચંદ્ર
બંકિમચંદ્રનું આ પુસ્તક ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અનુપમ બન્યું છે.

આમીજમ (ગામવેદ) ૩-૦ શ્રી રામરાય મુનશી
ગ્રામજનના આજન અવધારીએ આ ગ્રામ-રાષ્ટ્રપાત્ર સમ્યું છે. ડૉ. આનંદરાંજક મુખ અને લેડી વિદ્યામૌરી નિલકંઠે એમના ઉપોદ્ધાતમાં એને ગામડાંઓના ધર્મગ્રંથ તરીકે વર્ણવ્યું છે.

ધર્મચરણ ખૂન ૨-૪ શ્રી. દિવ્યાનંદ
ધર્મપુરધરાની વિદ્યાસચિવિઓના પદદા ચોરી હુશ્વરના અસ્તિત્વનું લખ્ય દર્શન રચ્યું છે.

બહેન ૩-૮ શ્રી નિરુપમાદેવી
બંજાળના સમાજજનનની અદ્ભુત સમીક્ષા ૨૧૦ સારૂબાણના સદાધ્યાયીએ કરી છે.

ગંગાનાં નીર ૨-૮ શ્રી. ઇન્દ્ર વસાવડા
ચોસાના સર્જકે લખ્ય રીતે આ વાર્તા વણી માનવ-દેખાને મુગ્ધ કર્યાં છે.

મુલગા ૨-૮ શ્રી સીતારામ ચમો
પ્રખ્યાતિગણની આ નવલે સમાજનું દંભને પ્રુલ્લેક કરી નૂતન સમાજચલાનું ચિત્ર દોહ્યું છે.

કલ્યાણને માર્ગે ૧-૮ રમણિક દલાલ
રાષ્ટ્રીય વિલ્યાલની ગ્રંથળી કરી ગાર્ગ્યેયન કર્યું છે.

સ્વાધ્યાય ૧-૪ ડૉ. દરિપ્રસાદ દેસાઈ
વત્સાનની અદ્ભુત દિશાસોડીની વિસ્તૃત આલોચના કરી છે.

ચોગી કોણ ? ૧-૦ શ્રી. દિવ્યાનંદ
હુશ્વરી પ્રેક્ષાથી આ પુસ્તક સમ્યું છે, એમ વિવેચકોએ કહ્યું છે.

વલ્કલ ૧-૧૨ જસવંત દાસ

દિગંત ૧-૪ મોદિનીચંદ

જનનિર્માણ ૨-૦ ચિરંતન

પ્રસ્તાવના ગમનવિદારી મહેતા

આશા ૧-૦ મકનજી પરમાર

પ્રીતમની પ્યાસ ૧-૦ દિવ્યાનંદ

આનંદખત્રોસી ૧-૪ જુહારામ બંધુપા

રાસરંજના ૧-૦ વાડીલાલ શાહ

જગુભાઈ રાવળ

આજકાલ ૧-૦ પુરુષોત્તમ પારેખ

એકાકી ૧-૧૨ નમંદાંજક મુકલ

રાસનલિની ૧-૦ રેણ શેઠ

મંદારમાલા ૦-૧૨ કેશવ શેઠ

કવિવંર ટાગોર ૦-૧૨ જીવનચરિત્ર

જીવંત જવાલા ૦-૮ મંતનીમ શેખે

ગામ-ગણ ગ્રંથાવલી

ગામગણુ સ્વરાજ ૦-૪ ઇન્દુલાલ વાલિ

આપણું રાજ્ય ૦-૪ ગણાભાઈ પટેલ

શુદ્ધ અને ગામડાં ૦-૪ રામરાય મુનશી

આપણી બાળગ્રંથાવલી

કલમની પીંછીથી ૦-૪ રવ. જિતુભાઈ

દરતાં ફરતાં ૦-૪ સોમાગાઈ બાવરામ

બોલિયો મત ૦-૬ રિનેશ કોરે

સુરલી ૦-૮ ડૉ. જિતુભાઈ

દર્દીવશ ૦-૬ દિમતસાલ મયંક

ધરતીનો બાળમેજો ૦-૬ ઇન્દુભાઈ ભટ્ટ

: લખો :

નવચેતન સાહિત્ય મંદિર, બદર : ગામઠાવાદ

— લાયબ્રેરીમાં વસાવવા જેવાં નવાં પ્રકાશનો —

નવલકથાઓ—		નકો, નગરીઓ, ઓલીઆ, જોશી	
શુદ્ધ્યાગ સૌરિન્દ્રમોહન મુખોપાધ્યાય	૨-૦	દોસ્તવિલાસ મસ્તકકીર	૩-૦
મુક્તપંખી	૨-૮	હંકી વાર્તાઓ—	
નિરુપમા	૧-૮	હૃદયમંથન ભા. ૧-૨	જેન્ટન ચેખોવ ૧-૧૨
નારી	૨-૦	ગામધણી	ચુનીલાલ મુ. લુહાર ૧-૮
લાલ માટીનો રસ્તો	૨-૮	સીમંતિની	યજ્ઞવેદી ૧-૦
વિકાસ ચુનીલાલ વ. શાહ	૩-૦	પાંખડીઓ	ગિરીશ ભટ્ટ ૧-૮
નિવેદિતા ભા. ૧-૨	શુભવંતરાય અમ્રયાચ ૩-૮	ત્રિભેટા	ધૂમકેતુ ૧-૮
મમતા	શરદ્દ્યાણુ ૨-૦	શુદ્ધલક્ષ્મી	પ્રદ્ભાદ બક્ષમટ ૧-૦
વિન્દેતા	મોહનલાલ મુ. ધામી ૧-૮	નંદિતા	સુરેશ ગાંધી ૧-૮
ઠોરી કિતાબ	શુભવંતરાય આચાર્ય ૧-૮	પીડિતોની કંથાઓ	રજનીકાન્ત મહેતા ૧-૦
કોણુ શુભેચાર ?	” ” ૧-૦	નયનનાં નીર	જેદાલાલ ત્રિવેદી ૧-૦
વિરાટનો ઝબ્બો	” ” ૧-૦	સમાજની ભીતરમાં	રજનીકાન્ત મહેતા ૧-૦
ભરમંગિના	” ” ૧-૪	સ્વર્ગની પરીઓ	મૂળશંકર વ્યાસ ૧-૦
ગજરાણી	” ” ૨-૦	સંધ્યાના રંગ	બાબુરાવ જોશી ૧-૪
નવવિધાન	શરદ્દ્યાણુ ૦-૬	મધુરજની	મુકુલ ૧-૮
અરક્ષિણી	” ” ૦-૬	સોરઠી વિભૂતિઓ	મનુભાઈ જોધાણી ૦-૧૨
હેમાખેન	” ” ૦-૫	પરામ પુણે	પુરુષોત્તમ ચૌહાણ ૦-૧૪
મુર્ગાતર	શિવશંકર શુક્લ ૧-૪	ગિન્દુ	પ્રદ્ભાદ બક્ષમટ ૧-૪
વિભંગ કળા	ફર્ગેશ શુક્લ ૧-૮	બીજા પ્રકાશનો—	
લગ્ન ધર્મ કે કરાર ?	મો. દિવેદિયા ૧-૮	રાષ્ટ્રોપ ઉલ્લેખ	મો. મુ. ધામી ૧-૮
સંહાર	ઐયુબખાન ખલીલ ૨-૦	પદ્મિની	કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી ૧-૮
કિલ્લેદારની કન્યા	પુરુષોત્તમ ૧-૦	પરપણ પછી	ભા. ૧-૨-૩ બાનુપ્રસાદ દવે ૨-૧૨
હરદાહ	બાબુરાવ જોશી ૧-૮	અભયચર્ચ મીમાંસા ડો. જટાયકર	નાંદી ૩-૦
સ્વાર્પણ	બદ્રકુમાર યાગ્રિક ૦-૧૨	એનિસિનીયા પર	આધાર
પ્રિયતમા	મો. મુ. ધામી ૦-૧૨	ચંદ્રભાઈ ભટ્ટ	૨-૦
હાસ્યરસની નવલકથા-નવલિકાઓ—		અવનમક	ધૂમકેતુ ૧-૦
તારવારાવનું તાવીજ સનતકુમાર વીણુ	૧-૮	રૂપરાણી	દસાદોરા ડંકન ૩ ૦
હારવર્ષાટણાં	મસ્તકકીર ૧-૮	મારા વિના નહિ ચાલે	ધનવંત ઝોઝા ૦-૧૨
ખીલખીલાલ	ઐયુબખાન ખલીલ ૧-૪	પ્રેમોપચાર અને આસનો	બાનુપ્રસાદ ૧-૮
રામરોટી	નટવરલાલ છુય ૧-૮	પરપણ પહેલાં	મો. મુ. ધામી ૧-૮

લખો

નવયુગ પુસ્તક બંડાર : રાજકોટ : [કાકિયાવાહ]

ખાળકો તેમજ મોટાઓ-સહુને એકસરખો આનંદ આપનાર
 દૂરબીનમાંથી જોવાનાં, ચિત્રોનાં કાર્ડ અને રમતો.
 હિંદુસ્થાન, લંકા, બ્રહ્મદેશ, જાવા, આફ્રિકા, યુરોપ વગેરે દુનિયાના તમામ ભાગોના
 દેખાવોના; હાથી, વાઘ અને બીજાં જંગલી અને ભાતભાતનાં પ્રાણીઓનાં
 તથા કુદરતના દેખાવોનાં રંગીન તેમજ સાદાં

ચિત્ર કાર્ડ

૧૦૦ કાર્ડની કિંમત રૂ. ૪૨-૦-૦	છૂટક દરેકના રૂપિયા ૦-૮-૦.
બોલફેમ ૦-૧૨-૦	વાઘો શીખવાડવાનું બોર્ડ ૧-૦-૦
બારાખડી શીખવાડવાની રીત ૧-૧૨-૦	ગોળેમની રમત ૦-૮-૦
આંક શીખવાડવાની રીત ૧-૦-૦	હિંદુસ્તાન બોક્સ નં. ૧ ૧-૮-૦
બૂગોળની પરિભાષા સમજાવવાનું બોર્ડ ૧-૦-૦	યુનિવર્સલ હેન્ડ ટ્રેસર ૦-૮-૦
૧૦ પૉકેટ સ્ટિરીઓસ્કોપનાં કાર્ડ : કાર્ડના સેટની કિં. રૂ. ૨-૮-૦.	
ઑબેક્ષ (Building boxes) નં. ૧ ૧૦-૦-૦	નં. ૧ A ૧૫-૦-૦
	નં. ૨ ૨૧-૦-૦

ખાસ લાભ

અમૂલ્ય તક

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતનાં પુસ્તકો

	મૂળ કિંમત	ઘટાડેલી કિંમત
૧ વગર દોકડાનો વૈદ્ય (પરમથુ ઉપચારોનું પુસ્તક)	૨-૦-૦	૦-૧૧-૦
૨ પ્રભાત પ્રાર્થનામાળા (વિવિધ પ્રાર્થનાઓનાં સંગ્રહ)	૨-૦-૦	૦-૧૧-૦
૩ વૃદ્ધાવસ્થામાં તંદુરસ્તી (વૃદ્ધોએ શરીર સાચવવાના ઉપાયો)	૧-૮	૦-૮-૦
૪ વહુને શિખામણ (ઑઝો માટે આરોગ્યસંપદ)	૧-૦-૦	૦-૫-૦
૫ હઠયોગ (યોગી રામચરકના પ્રાર્થના આધારે)	૧-૪-૦	૦-૭-૦
આ પાંચેય પુસ્તકોના આખા સેટની મૂળ કિંમત રૂ. ૭-૧૨-૦ થાય છે, છતાં પ્રચારને ખાતર માત્ર રૂ. ૨-૧૦-૦ માં મળશે. પોસ્ટેજખર્ચ અલગ. આવી અમૂલ્ય તક રહે ગુમાવતા.		

લખો:-

પુસ્તકાલય સ. સ. મં. લિ. વડોદરા

અમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

ગુજરાતજી ટાઇપીસ્ટ:ગંગાબેન પટેલ ૧-૪-૦	રાસમંદિર ગો. દા. રાયચુરા ૧-૦-૦
યૌગિક સાધન અરવિંદ ઘોષ ૦-૮-૦	ગાંધીયુગની વાર્તાઓ ૦-૧૨-૦
રાસપાંખડી ચી. લો. ગાંધી ૦-૮-૦	પ્રેમલીલા-ભાગ ૧-૨ ૧-૪-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ વોરા ૦-૨-૦	રસિયાના રાસ ૧-૦-૦
પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકનો સાથી ૧-૦-૦	નગાધિરાજ ૧-૮-૦
નવલક કથાઓ અંદ્રશંકર ભટ્ટ ૦-૧૦-૦	હુહાની રમઝદ ૧-૮-૦
કથામંત્રિ ગાંધિવ સા. મંદિર ૨-૮-૦	કુળદીપક ૧-૮-૦
અમૃતસરિતા ભા. ૧-૨ ૩-૦-૦	કાઠીઆવાઠથી કન્યાકુમારી ૧-૦-૦
મહામુખભાઈ શેઠ	કુચગીતો ૦-૧૨-૦
કમનસીબ કુમારીકા ૦-૩-૦	સોમનાથની સખાતે ૧-૮-૦
અનવર કાવ્ય ૨-૦-૦	હાસ્યઢક્તર ૧-૮-૦
સચિન કાવ્ય સંરિતા ૪-૨-૦	સોરઠપતિ ૧-૮-૦
ગ્રામદેવતા મ. કા. પટેલ ૧-૮-૦	ઢાલચિપડાની દશ વાર્તાઓ ૧-૦-૦
બાળદાન પ્રા. કા. મુનશી ૦-૮-૦	કાઠિયાવાઠની લોકવાર્તા ભા. ૨જો ૧-૦-૦
ચાંદરણાં પ્ર. ગિ. મહેતા ૦-૮-૦	નવલખ સોરઠ શ્રી. રાયચુરા ૧-૮-૦
શારીરિક તંદુરસ્તી ૧-૪-૦	લખેશરી ૨-૮-૦
રવિશંકર અંબરીઆ	સોરઠી વીરાંગનાની વાર્તા ૨-૦-૦
હરિગીત ગીતા ૦-૮-૦	સોરઠરાણી ૧-૮-૦
બાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪ ૦-૧૨-૦	રાજ્ય અને રાજકારણ ૬-૮-૦
સોમાભાઈ કી. પટેલ	શ્રી. હરકાન્ત શુક્લ
બાળકોનો બાગ ૦-૬-૦	ગો. ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય ૨-૮-૦
બાળગણિત ભા. ૧-૨, ૦-૫-૦	સત્ય કપીર દિગ્વિજય ૧-૦-૦
જીવનસંહારણાં (શારદા મહેતા) ૨-૮-૦	મહંત રતનદાસજી
બાલસાહિત્ય સર્વસંગ્રહ ભા. ૧-૨ ૨-૨-૦	ગંગાલહરી ર. પ્રે. મદ્દ ૦-૪-૦
છત્રપતિ શિવાજી વા. મુકાદમ ૫-૮-૦	ગજવે દુમતો કોષ મૂળવંતરાય ૧-૪-૦
સામાજિક શૃંખલાઓ ૦-૮-૦	ઋણછોટની વાણી ૧-૪-૦
યુવક કાર્યલય	જવનિકા રેખા કાર્યાલય ૦-૧૨-૦
	રામસિંહ રાઠોડ અં. મ. ભટ્ટ ૦-૬-૦
	ક્રીટોક્ષર કોલમ્બસ ૦-૬-૦
	કુંભાર વીરસેન ભા. ૩ ૦-૬-૦

લખો:-

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પા. બો. નં. ૧૦, રાયપુરા-વડોદરા.

આપણા સ્ત્રીસમાજના વિવિધ પ્રશ્નોની છણાવટ કરનાર

લીધીતા રાષ્ટ્રીય કાર્યકર્તા અને લેખક :

શ્રી. ઇન્દુલાલ યાજ્ઞિકની કલમે લખાયેલાં

ગુણિયલ ગુર્જરીઓનાં ગુણદર્શક મનોરમ રેખાચિત્રો

કુમારનાં સ્ત્રીરત્નો

નવી આવૃત્તિ સુંદર રૂપ-રંગ અને આકર્ષક કવર જેકેટ સહિત પ્રકટ થઇ છે

આ નવી આવૃત્તિ આજે જ મંગાવો.

કાચું પૂઠું મૂલ્ય રૂ. સવા, પાકું પૂઠું રૂ. દોઢ.

મોતીલાલ ઝામીન લેખક : શ્રી. પુ. ઇ. શાહ, એમ. એ. જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતને સેવાનાં સાચાં મૂલ્યો
સમજાવનાર એ નરદેવના જીવન-
માંના જાણુવા જેવા પ્રસંગો
એમાં બાલેખાયેલા છે.

લગભગ સાતસો પૃષ્ઠના આ
પુસ્તકનું પકતરથી પણ ઓછું
મૂલ્ય રૂ. અઢી છે.

સેંકડો પુત્રોના પિતા

“ મોતીલાલને ઇકરા નહોતો. અને એમના કાકા એમને ઇકરા માટે ફરી પરજાવવાનો આજ્ઞ
લઇ બેઠેલા. ત્યારે મોતીલાલએ કહેલું કે, ‘વંશરક્ષિ માટે તો મારા કરતાં વધેજ પરજા માટે તો
સેંકડો ઇકરા છે. અને ખરેજ, એ ગુજરાતની સેવા કરવા સેંકડો પુત્રો મૂજી થવા છે. ”

“ હું ‘શલામણ કંઈ છું કે તમારાં પિતાપર્યો માટે પુરવડો ખરીદ્દો; પણ એમાં સૌથી
‘પહેલું’ રવ. મોતીલાલ ઝામીનનું જીવનચરિત્ર લઇ લેજો. * * એ ગુજરાતને
ગૌરવ અપાવી ગયા છે. એ શિશુના આદર્શ દતા અને આ નવાં વનાર શિક્ષા-દક્ષિણ
સમક્ષ આપ એ બન્નેનાં જીવન દર્શાવે માટે મૂકેલું. ”

—ડૉ. હરિપ્રસાદ રેસાઈ.

મંગાવવા માટે આજેજ લખો—

પુસ્તકાલય સં. સં. મં. ૬૫ લિ.

પો. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા—વડોદરા

દુનિયાભરના દેશોની હરોળમાં ઉચ્ચત મંસ્તકે

ઊભતો પૂર્વના એકજ દેશ : જાપાન !!

જાપાનમાં આપાતી સર્વાંગી કેળવણીની માહિતી વિષે એક
ખાહોશ અને સારગ્રાહક પ્રવાસીએ આપેલી
વિમર્શોથી ભરપૂર પુસ્તક

“ જાપાનની કેળવણી ”

મૂળલેખક : શ્રી. મણિલાલ બાલાભાઈ નાણાવટીના અંગ્રેજી ઉપરથી
દેશાનુભૂતિ ધ્વજનાર કરેલ જણે આ પુસ્તક વધુમાં વધુ વાંચવું જોઈએ.
એન્ટિક કાગળ પર છાપેલાં લગભગ સોએક પૃષ્ઠ અને આર્ટપેપર પર
છપાયેલ ૧૬ ફોટો પ્લેટ છતાં

મૂલ્ય માત્ર ૦-૮-૦

સ્વ. શ્રી. અમીન સાહેબની ત્રિરંગી તસ્વીર (ફોટોચિત્ર)

સ્વર્ગસ્થના એક અપ્રકટ ફોટો-ચિત્ર પરથી ત્રિરંગી તૈલચિત્ર તૈયાર કરાવી
૧૫" x ૨૦"ની સાધનમાં ઉપલી તસ્વીર પ્રકટ કરવામાં આવી છે.

માઉન્ટ કરાવેલા ફોટાના ૦-૮-૦ છે.

અને માઉન્ટ સાથે સારી ફ્રેમમાં મઢાવેલા તૈયારનો રૂ. ૧-૨-૦ છે.
મઢેલા ફોટા બહારગામ મોકલી શકાતા નથી.

મહાલ મંડળ મારફત મંગાવવાથી પોસ્ટેજ ખર્ચમાં ફાવેલો થશે.
મંડળમાંથી મંગાવનારે ૦-૫-૦ પોસ્ટેજ મોકલવું.

હવે જીજ્ઞાસુ નકલો રહી છે. તમારા પુસ્તકાલયમાં આ અમર આત્માની
તસ્વીર આજેજ વસાવો અને એમની યાદગીરી કાયમ કરો.

આજેજ લજો—પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિં.

પો. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા, વડોદરા.

ખાસ ઘટાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માત્ર જુજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	કેવાની કિંમત	શ. આ.	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	કેવાની કિંમત	શ. આ.
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકો- ૫- ૪		૨. આ.	૧-૮	વીર શાર્ફીલ્લ		૨. આ.
	ની વર્ગીકૃત નામાવલી			૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ		૧-૦
	ભા. ૧ લો				શિક્ષણ		૦-૭
૫-૦	૪૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી		૩-૧૨	૧-૫	રોગ અને આરોગ્ય		૦-૧૦
	ભા. ૨ નો			૦-૧૩	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ		૦-૬
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ		૧-૮	૦-૧૧	શિક્ષણનો સામાર્થ		૦-૫
૦-૧૪	કસરત અને આરોગ્ય		૦-૭	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની વાતો		૦-૬
૧-૧	પ્રગતિને પંથે		૦-૮	૭-૮	હાઠપિંજર		૦-૪
૦-૧૧	ભૂસ્થના		૦-૫	૦-૫	પરિમલ		૦-૩
૧-૧	વિદ્યાશાળા		૦-૮	૨-૦	કૃતજ્ઞાન		૦-૧૦
૦-૬	સિંહ		૦-૩	૧-૦	અ. સૌ. કુમારી		૦-૧૦
૦-૧૪	આહારશાસ્ત્ર		૦-૭	૦-૧૦	મદનમંદિર		૦-૬
૦-૧૩	બાળકેળવણી		૦-૭	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયમાળા		૦-૧૨
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર		૦-૬	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મા		૦-૬
૦-૬	રામાયણ રહસ્ય		૦-૩	૦-૫	આર્યોની ઝોળખાણ		૦-૨
૦-૬	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર ભા. ૨ નો		૦-૩	૧-૧૨	જુકર ટી. વૉશિંગ્ટન		૧-૦
૦-૧૧	મધુમક્ષિકા અને જમર		૦-૫	૧-૮	ખાલવિજ્ઞાન, ભાગ ૩ નો		૧-૪
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ		૦-૭	૨-૦	અર્વાચીન સાંવજનિક પુસ્તકાલયો		૧-૦
૦-૧૩	કેટલાક રોગો—ભા. ૨ નો		૦-૬	૧-૮	Flowers of Life		૧-૦

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા

તમારી લાયબ્રેરીમાં આ પુસ્તક હોવું જ જોઈએ.

૫૫૫ પાનાં
૧૦૦ ઉપ-
રાંત રંગ-
બેરંગી ચિત્રો.

સંસ્કાર લક્ષ્મી

સુંદર સચિત્ર
નિરંગી બોક્સ-
માં બેટ આપી
શકાય તેવા
પેકીંગમાં મળશે

(ભાગ ૧-૨ સાથે)

જે બહાર પડતાં ખૂબ જ લોકપ્રિય બન્યું છે.

૫૫૫ પાનાના આ પુસ્તકમાં સ્ત્રીઉપયોગી ૭૪૦ ઉપરાંત વિષયો, રંગબેરંગી સો ચિત્રો સહિત આપવામાં આવ્યા છે. કેશગુંથન, વેળીગુંથન, સોનાગરુમાર, ગુદગુંગાર, રંગોળા, ભરત-ગૂંથણ, મોતીના પડદા, કપડાં છાપવાની કલા, રસોડું, પાકસાજી, પ્રસાદિ, સ્ત્રીઓના તથા બાળકોના રોગો ને તેના ઉપચારો, બાળકોને, આપણા તહેવારો ને પ્રતો, કુટુંબ તથા ઘરખર્ચ નોંધ, સ્ત્રીઉપયોગી દુનનરક્ષાના વિવિધ પ્રકારો, સ્ત્રીઓની હસ્તકલા, સુખી ગૃહસ્થાશ્રમના નિયમો વગેરે અનેકવિધ વિષયો સાથેની ભરપૂર સામગ્રી બેટ આપી શકાય તેવા સુંદર સચિત્ર, નિરંગી બોક્સમાં આપવામાં આવેલ છે. ગુજરાતની ગૃહસ્ત્રીઓ સંસ્કારના આવી સિંચણું આ પુસ્તક દરેક સંસ્કારી કુટુંબ અવરજવસાવે તેમ જ સ્ત્રીઓને બેટ આપે એવી અગ્રે ખાસ ભલામણ કરીએ છીએ.

મુદ્રક ડૉ. પાંચ વી. પી. ખર્ચ બાર આના જુહાં.

આને જ મંગાવી લેયો.

જાણો:— એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

બુકસેલર્સ—પબ્લીશર્સ

૧૪૦ પ્રિન્સેસ, સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

આ ચિત્ર

ગાંડીવ કુમારમાળાનું
 ગુચ્છ બજેટમાં મુકવાની
 તમને યાદ આપવા
 મુકયું છે. ૧૬ ચોપડી : ૧૨૫૫ રૂ.

ગાંડીવ કુમારમાળા = શૂરાતન

(વધુ વિગતો 'મારે પુસ્તકાલયના આગલા અંકો જુઓ.)

ગાંડીવ બાળમાસિક	૪-૦-૦	ગાંડીવ બાળપણવાડિક	૫-૦-૦
હાસ્યમૂર્તિ શ્રી. જ્યોર્જી દલે કૃત રંગતરંગ ચાર ભાગ	૫-૦-૦		
બાલોદાનમાળા (૮૦ પૃષ્ઠ) ૨૪-૧૨-૦		ચાલો વાજવીઓ (૧૨ પૃષ્ઠ) ૭-૮-૦	
બંદોર પટેલ (૨૦ પૃષ્ઠ) ૫-૧૦-૦		બધા ભેગા પાકું પૂકું	૬-૪-૦

જગન્નિલક

પ્રસ્તાવિત્રી

: વાપિક લવાજમ :

દેશમાં રૂ. ૩-૮-૦

પરદેશ રૂ. ૫-૦-૦

છુટકે નકલ રૂ. ૦-૧-૦

: વ્યવસ્થાપક :

: તંત્રી :

વાઘજીભાઈ નારણભાઈ અમીન (બી. કોમ)
મંત્રી, પુ. સ. સ. મંડળ લિ.

મણિલાલ પ્રેમાશંકર વ્યાસ

પુસ્તક ૧૭-મું

ડિસેમ્બર ૧૯૪૨

અંક ૧૨ મો

પત્રો શરૂ થયાની માહિતી સન ૧૯૪૨-૪૩

યાદી નં. ૧ : સંખ્યા ૩૭૮

નીચે જણાવેલાં ગ્રામ પુસ્તકાલયો તથા વાચનાલયો તરફથી લોકમદદની રકમ તથા બજેટ તા. ૧૦-૧૨-૪૨ સુધીમાં આવી ગયાં છે, એટલે તેમને તા. ૧ લી બનુઆરી ૧૯૪૩ થી પત્રો શરૂ કરાવી આપવાની વ્યવસ્થા થઈ છે. તા. ૧૭-૧૨-૪૨ સુધીમાં જેમની લોકમદદની રકમ તથા બજેટો આવી ગયાં હશે તેમને પણ ૧ લી બનુઆરીથી પત્રો શરૂ થશે. યાદી પૈકી તેમ જ બીજાં ગ્રામ પુસ્તકાલયો તરફથી સરકાર પાંચાચત મદદ મેળવવાની પાવતીઓ ખાતા તરફ મોકલવામાં ન આવી હોય તેઓ સત્વરે મોકલી આપે.

ચેરલાદ—કાસર, ગાડા, નવાગામ, પેટલાદ બાલ, મહિલા પેટલાદ, બાકરાલ, રજી, વસો બાલ, વસો મહિલા, સોજીત્રા મહિલા, અરડી, પલાણા, ભાગેશ, બંડરેજ, માણજ, માનપુરા, રામપુર, રામોલ, વટાવ, શેખડી, સીમરડા, સીવવાઇ, મેવજપુર, વિશ્રામપુરા, સળવા, સાંસેદ, સુંદરણા, મોરડ.

લાદરજી—ગંભીરા, રહેલ, સીરવા, ભાદરજી બાલ, ભાદરજી મહિલા, ચમારડ, જલસજી, જલુધ, ઝારોળા, પીપળોઇ, બામજીગામ, વટાદરા, રણોલી.

વડોદરા—ઠાપલી, છાણી, રણોલી, સેવંસી, ઉડેરા, ગોત્રી, દશરથ, બાગવા, બીમ, વરજીમા, સોનારકૂંધ, આનપુર, મહાપુરા, પાતલવેણી, કરાલી, માણેજ, કેલનપુર, સમા, દામાપુર, કાજલપુર (સાંકરદા).

પાદરા—ગવાસદ, અબકા, મુનાલ, હુસેપુર, પાટોદ, રજી, વડુ, ગણપતપુરા, કરેજજી—અણુરતુ, ગંધારા, કાસમપુર, સીરજી, કંડારી, ગણપતપુરા, બચાર, મેલી, વલજી, હાંડોદ, કરજી, જૂની જીથરડી.

ડહોઇ—નૂડા, પલાસવાડા, લાંગરચંલી, સાંડોદ, માવલી, બાણજ, અંતોલી, કારવજી, કુંવરવાડા, રાજલી, વસાઈ, ફરતીકૂંધ, મહેલી, કરાળી, કુંવરપુરા.

શિનોર—આનંદી, કુકસ, તેનતલાવ, ફેફળીઆ, શિનોર મહિલા, મિંદો સેમવા, અંબાલી.

સાવલી—રાણીઆ, બહુયા, ડેસર, ધનતેજ, રાણીપુરા, વેજપુર, સાંઘણા તુલસીપુરા, પોષયા, વન્ડેસર.

વાઘોડિયા—રસુલાબાદ, અમૃતપુરા, માંડોધર, છટોલી, સાકરીઆ, પીપળાજ અંકરપુરા, ચતાલ, રવાલ, લીલોરા, આબ્તા કંપાઉન્ડ.

સંખેડા—ઠાસીદ્રા, ઝરવજી, દીંગા, માલુ, માંજરોલ, સરગી, કાંટા. તિલકવાડા—કરનાળી.

દહેગાય—તદોલ, મોટા ધસનપુર, ચીલોડા, સોનારડા, છાલા.

કડી—કંડ, ખાવડ, ધરાણા, જુલાસજી, ઝાંગરવા, મેડા આદરજ, રાજપુર, સરસાં કુલેત્રા, બોરીસજી, વડાવી, માયાસુલ, આણુંદપુરા, દોરીઆ, કલ્યાણપુરા, ગવોદોરા.

[અહસંધાન (વા. અનુક્રમણિકા)ના પ્રથમ ભાગ]

આ માસિક વડોદરામાં 'ધી લુહાણામિત્ર મિ', પ્રેસમાં અંબાલાલ વિ. દ્રુરે પુસ્તકાલય સ. સ. મંડળ લિ. ને માટે છાપી પ્રસિદ્ધ થયું. તા. ૧૫-૧૨-૪૨

દરેક લાયબ્રેરીમાં હોવું જોઈએ

ખાસ સ્ત્રીતંત્રીની નતિદેખરેખ નીચે ૨૦ વર્ષથી સ્ત્રીકેપયોગી વિષયોને રજૂ કરતું ગુજરાતનું અલેક માસિક પત્ર

ગુણસુન્દરી

તંત્રી : શ્રી. જયવતી દેસાઈ

વાર્ષિક લવાજમ : હિંદમાં રૂ. ૪૫ : પરદેશ ચિલિંગ ૧૦

સ્ત્રી-કેપયોગી વિષયોના ખાસ મનનીય લેખો, નવીતા કવિ-ઓના રસભર્યા રાસ, નવીતા લેખકોની સુંદર દ્રષ્ટી વાર્તાઓ, સ્ત્રીજગતના સમાચાર, આદ્ય નવલકથા,

ખાલકો માટે
ખાલવિભાગ
ઉપરાંત દર વર્ષે

સાંસારિક વાર્તાઓનું ભેટપુસ્તક

નવા વર્ષનું ભેટ પુસ્તક તૈયાર થાય છે.

હાલ એવું વીસમું વર્ષ છે.

આલોક ન થયા હો તે આજે જ લવાજમ મોકલી નામ નોંધાવો.

વ્યવસ્થાપક “ ગુણસુન્દરી ”, C/o હુહાણામિત્ર પ્રેસ, વડોદરા.

તૈયાર છે આજે જ મંગાવો તૈયાર છે

હિન્દી રાષ્ટ્રીય મહાસભાએ ૫૦ વરસથી હિન્દની શુદ્ધિ માટે શું શું કર્યું તેના શરૂઆતથી અત્યાર સુધીના સાચા ઇતિહાસ રજૂ કરતું અલેક પુસ્તક

હિન્દી રાષ્ટ્રીય મહાસભાનો ઇતિહાસ

ભાગ ૧-૨-૩

કિંમત રૂ. ૧૦

દરેક મહાસભાના પ્રમુખના ફોટા સાથે

કે જ ને

રજવાડાના કાવાદાવા, અંતઃપુરની સ્ત્રીઓની રાજરમત તથા અન્ય લેલવારઓથી ભરપૂર ઐતિહાસિક નવલકથા

રાજઓગી ચાને પુરમાર ધારાવર્ષાદેવ

ભાગ ૧-૨ મૂલ્ય દરેક ભાગના રૂ. ૪

હુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ, વડોદરા.

ખાલવિનોદનું ખાલસાહિત્ય

ખાલકો માટે સર્વોત્તમ છે

સારોસાર ચિત્રોવાળાં, છથી પંદર વર્ષનાં ખાલકો માટેનાં
આ ૧૨૫ પુસ્તકો વિના કોઈપણ પુસ્તકાલય અધુરું છે.

ખાલવિનોદ ગ્રંથો વર્ણિત : છથી આઠ વર્ષનાં ખાલકો માટે.

૧ હાથીનું નાક ૨ સંગીતશાસ્ત્રી ૩ ચિત્રોમાં ૪ ત્રણ દીકરા

ખાલવિનોદમાલા : આઠથી બાર વર્ષનાં ખાલકો માટે.

૫ રતનીયા ૬ મોતીયા ૭ મહિયા ૮ ચંદ્રો ૯ લંદેરા ૧૦ સુરિયા ૧૧ સાલિયા ૧૨ મરખાસા
૧૩ પંડિતજી ૧૪ કલાવતી ૧૫ અંજારામ ૧૬ લેખણી ૧૭ કાલિયા ૧૮ ભગો ૧૯ લાલિયા
૨૦ દેમલતા ૨૧ રણધીર ૨૨ સમુર ૨૩ ગુંદરિયા ૨૪ રાવજી ૨૫ ખાલવિનોદિની ૨૬ સોલિયા
૨૭ કાળિયા ૨૮ નાગકુમાર ૨૯ મુખાઈ ૩૦ મેનાવતી ૩૧ અલકા ૩૨ મેલવાળો ૩૩ કામનંદો
૩૪ ધારતીમાતા ૩૫ ગૌરિયા ૩૬ રેડિયા ૩૭ બાપનું વેણુ ૩૮ કુલારી ૩૯ સોનાનાં પત્રવાં
૪૦ ગરબી ગુજરાત ૪૧ વહેંતિયા ૪૨ લંકાની લાડી ૪૩ કનેયો ૪૪ રાજદંસ ૪૫ ધનિયા
૪૬ બટમોજરી.

અશોક ખાલપુસ્તકમાલા : દશથી પંદર વર્ષનાં ખાલકો માટે.

૪૭ મહારાષ્ટ્રનો મહારથી ૪૮ ત્રણ વણેલાં ૪૯ ચીની વાતો ૫૦ શા મટિ ? ૫૧ કેળ્યાં પર
૩૫૧ના બામમાં ૫૩ : ૫૪ કુલદલ જે ખંડ ૫૫ મુદ્રારાક્ષસ ૫૬ થી પદ રંભાનું રસોધન : ત્રણ
ખંડ ૫૬ આપણું મિત્રો ૬૦ અંમલ ગીતો ૬૧ અવળચડો ૬૨ ગણિત અમલોર ૬૩ અજબ
દુનિયા ૬૪ સુંદરપુરી ૬૫ ભોળા સુભદ્રા ૬૬ થી ૭૦ વિજ્ઞાનવિદાર પાંચ ખંડ ૭૧ : ૭૨ નાની
મોટી વાતો જે ખંડ ૭૩ બાલકોનું સ્વર્ગ ૭૪ બાલપાકો ૭૫ નરવીર મેયોલિયન ૭૬ મામગીતો
૭૭ ચંદ્રસાગર ૭૮ રાખ ભોજ ૭૯ ચિત્તોનો ચિતાર ૮૦ મકાનિયા ૮૧ સમ્રાટ સિંહદેવ
કૃષ્ણજરી ૮૩ કામળના કિમિયા ૮૪ મીસોબાઈ ૮૫ દગાબાજ દુરમન ૮૬ સુંદર સંવાદો
૮૭ લેમરાજ ૮૮ રાણા પ્રતાપ ૮૯ થી ૯૪ અમારી વાર્તાઓ-છ ખંડ ૯૫ મહાકવિ ૯૬ પત્ર-
ચેડી ૯૭ લેનિન ૯૮ ગીતકથાઓ ૯૯ : ૧૦૦ આપણી મહાસભા જે ખંડ ૧૦૧ : ૨ વડાપાંચજો
જે ખંડ ૧૦૩ : ૪ ઉત્તમી નજર જે ખંડ ૧૦૫ થી ૮ હાથવટાં આર ખંડ ૧૦૬ નીચી
નોંધપાથી ૧૧૦ પ્રવાસકથાઓ ૧૧૧ : ૧૨ કોણ, કેમ શું ? જે ખંડ ૧૧૩ : ૧૪ નવી નવાઈઓ
જે ખંડ ૧૧૫ ચિત્રોખા ૧૧૬ થી ૧૮ ચોપમાંની દુનિયા ત્રણ ખંડ ૧૧૯ નરસેયો ૧૨૦ સામસી
રાણી ૧૨૧ નગીનાવાડી ૧૨૨ ત્રણ કન ૧૨૩ લાલોનો ભેળ ૧૨૪ ગમેા ગાંધી ૧૨૫ હીરાશુભી.

નં: ૧ ના બાર આના. નં: ૨૫, ૪૬, ૭૩, ૮૬ થી ૯૪, ૯૭, ૯૯, ૧૦૦, ૧૧૦,
૧૧૩, ૧૧૪, ૧૧૬ થી ૧૧૮, ૧૨૦, ૧૨૨, ૧૨૩ ને ૧૨૫ ના છ આના. નં: ૨ થી
૪, ૪૭, ૬૦, ૬૧, ૭૭ ને ૮૧ ના ચાર આના. ને બાકીનાં દરેકના ત્રણ આના.

ખાલવિનોદ કાર્યાલય : મલાડ [મુખાઈ]

પુસ્તકાલય માટે બાળકોનું પત્ર પસંદ કરતી વેળા
પુસ્તકાલયના મંત્રીઓ તીવ્રેની વિગતો લક્ષમાં રાખે

- (૧) 'બાલજીવન' સાપાનું ૨૨ વર્ષથી 'મકદ થતું' સૌથી પ્રથમ ૧ થી ૧૬ વર્ષ લગીના બાળકો અને વિદ્યાર્થીઓનું સુંદર દળદાર અને ઉપયોગી માસિક છે.
- (૨) બાળકો રંગ અને ચિત્રોનાં ખૂબ શોખીન હોય છે. માસિકનાં સંપાદક પાનાં દિવંગી શુદ્ધથી માત્ર 'બાલજીવન' જ શોભાવો શકે છે. મોંઘા કિંમતનાં આટલેટો ઉપર છાપેલાં એકરંગી અને પૂર્ણરંગી આખાં પાનાંનાં ચિત્રો માત્ર 'બાલજીવન' જ આપી શકે છે.
- (૩) ૧૨ અંકોમાં મળી આશરે ૧૦૦ પાનાંનું તક્કર અને ચિત્રયુક્ત વાચન આપે છે; એટલે 'બાલજીવન' બાળકોના બોલ કોઈપણ પત્ર કરતાં સુંદર, ઉપયોગી અને લોકપ્રિય હોવા ઉપરાંત સૌથી વધારે સસ્તું છે.
- (૪) ૧૨ અંકોમાં ૧ દિવાળી અંક, ૧ બાળક અંક અને એક બોલ ખાસ અંક મળી ૩ અંકો ખાસ અંકો તરીકે વિશેષ પાનાં ને ચિત્રો સહિત અપાય છે.
- (૫) અને એ બધા ઉપરાંત આશરે ૧૬૦ પાનાંની અસંખ્ય ચિત્રોવાળી દળદાર સુંદર લેટઆઉટ ટપાલખર્ચ પૂરું લીધા સિવાય દર વર્ષે લેટ અપાય છે.
- (૬) 'બાલજીવન'નું સંવાનમ રૂ. ૩ છે. પણ પુસ્તકાલયો માટે માત્ર રૂ. ૩.૫૦ છે. એમાં રૂ. ૧ ની કિંમતની લેટ ચોપડી મફત મળે તે બાદ કરે તો માત્ર રૂ. ૧.૫૦ માં તમને જે વાચનસામગ્રી મળે છે તે અલ્પ છે.

માટે જ

'બાલજીવન' શું જોતી સાપાના કોઈપણ
બાળકોના પત્ર કરતાં વધારે ફેલાવો પામેલું છે

બાલજીવન કાર્યાલય-વડોદરા

નમૂનાનો અંક મંગાવો. પુસ્તકાલયોને વિના મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

પુસ્તકાલયોને વિના મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે.

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાનાં પ્રમાણપત્રો :

૧. વડોદરા રાજ્યના કેળવણી ખાતાએ શાળાઓમાં ધનામ અને પુસ્તકાલયો માટે અને પુસ્તકાલય-ખાતાએ તમામ પુસ્તકાલયો માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.

૨. ગુજરાત હલાકાના સરકારી કેળવણી ખાતાએ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક સ્કૂલોના વિદ્યાર્થીઓની લાયબ્રેરીઓ માટે આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગને મંજૂર કર્યા છે.

૩. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગની ૨૫ (પચાસ) નકલો વડોદરાના પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર અને ૧૧ (અગીઆર) નકલો અમદાવાદની ગુજરાત જનકિયુલર સોસાયટીએ ઉત્તેજન માટે ખરીદી છે.

૪. આ પુસ્તકના પહેલા અને બીજા ભાગ માટે ગુજરાત સરકારે 'કચ્છ દુનિાવલોગ' પ્રદર્શનમાંથી પ્રમાણપત્ર (Certificate of Merit) મળ્યું છે.

૫. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગને આજુદમાં મળેલી બીજા ગુજરાત પુસ્તકાલય પરિષદે આનાં પુસ્તકોમાં ગણ્યા છે.

૬. આ પુસ્તકની ઉત્તમતા માટે અનેક સુપ્રસિદ્ધ સામયિક પત્રોએ સારામાં સારા અભિપ્રાયો આપ્યા છે.

વેરબેસેં પેસા કમાવા આવજો મંગાવો !

કચ્છ વેપારી મંડળના પ્રમુખ,

શ્રી. હુન્નરશી ધરમશી સંપદે લખેલા
" આયુષ " સાથે

નફાકારક હુન્નરો

કાગ ૧-૨-૩

નિષ્ણાતો અને અનુભવીઓએ લખેલા વિવિધ ભરોસાપાત્ર હુન્નરોથી ભરપૂર પુસ્તક

૭૫૦ પાનાં, ઉમદા ભદ્રા ચૈત્તિક કાગળ, યાસીય શુદ્ધ સુંદર છપાઈ અને આકર્ષક ગ્રેડ અપ

કિંમત ૭ (સાત) રૂપિયા

(સી. પી.વી. ટપાલખર્ચ ૧૩ આના બદલે)

મંગાવવા માટે લખો:—

સંચાલક : શ્રી લક્ષ્મી પુસ્તકમાળા

નંબર ૩ ચોક બાલર,

પોસ્ટ સિતુમરા (અંબર-૪૨૭).

આ પુસ્તકની ઉત્તમતાના ધોરણક અભિપ્રાયો

...રેક પુસ્તકાલયમાં આ પુસ્તક દોહુજ નેહએ જોટવુજ નહિ પાતુ તે વિશેષ જવાબ જોઈ પેશી મંત્રીઓએ કરી નેહએ...

...ધરમશી હુન્નરોનાં આ ભવનાં દેખાતાં પુસ્તકો આપણે ત્યાં ધર્મો બદલાં પડ્યાં છે, અને દરબે જમે તેવી ભદોસોનાં ચોક્કસ સાથે બદલ પડશે, પાતુ આ પુસ્તકની વિશેષતા તેમાં મૂકેલા પ્રશોજ માત્ર નથી પણ બુદ્ધા બુદ્ધા વિષયોના સારા અને અનુભવી લેખકો પાસે લખાવેલા લેખોને સંજોગે આ પુસ્તકને વિવિધતાસધુ બનાવવામાં આવ્યું છે તે છે...

...યોદા ખર્ચે જે ટોપ લાખને આલચિકા મેળવવા માટે પ્રયત્નો કરવા દોષ, તે આ પુસ્તક નેહ બવા નેહ છે...કારણકે જોખી મૂકીએ ભવમહેનત કરીને પેસા કમાઈ યકાપ છે...

...શિક્ષણ અને સાહિત્ય' માસિક, (અમદાવાદ).
...વર્તમાન ઇષ્ટનમાં રહીને કેટલાક દુનિા કરીને, માણસ પોતાના પેઠ પાતુ મેનરી થો—મેલા પ્રકારના પુસ્તકો આ ક્રમમાં બતાવવામાં આવ્યા છે. છતાં લેખક—સંચાલકે આમાં કેટલીક ભવદા અને બીજાં પુસ્તકોમાં સાગ્ય મળે તેવી લખણો દર્શકતા નેપી પુસ્તકને લખણો બનાવ્યું છે. પુસ્તક અવરજ વાંચવા નેહ છે; તેમાંથી સી સીની રૂચિ પ્રમાણે કંઈ ને કંઈ મન્યા વગર રહેશે નહીં.

'ગુજરાત સાહિત્ય સંભાની લાયવાઈ' (અમદાવાદ)

.. આનાં પ્રભ લખણો પુસ્તકને રાજ્ય અને લોગોના પ્રચાર માટે લગી વધેલી સંજોગોએ ઉત્તેજન આપી, અમલોગને સંજોગ કરવામાં રાખ અને સદકાર આપતો નેહએ.

• આમલખન' માસિક (વડોદરા)

વધુ ખાતરી માટે બીજા અભિપ્રાયોની પત્રિકા મફત મંગાવે.

....વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓએ વસાવવા જેવાં....

સમાજનાં મૂળ

લેખક : પ્રો. વ્યોમેશચંદ્ર જ. પાઠકજી
એમ. એ. એલ એલ. બી. બાર-એટ-લો.

લગ્નના પ્રકાર, સમાજસુધારણા, જાતિચંદ્રા જેવા સામાજિક મૂળગત પ્રશ્નો પર રસિક રીતે ચર્ચા કરતા, પ્રતિભાવંત શૈલીમાં લખાયેલા સંકેતવના દશ નિબંધો...પાકું પૂકું : કિં. રૂ. એક

પુરાણનાં પાત્રો

સાતથી દશ વર્ષનાં બાળકો માટે પ્રેરક અને સરલ શૈલીમાં સચિત્ર નાની ચોપડીઓ

સીતા ૦-૧-૬ શ્રીરામ ૦-૩-૦

હનુમાન ૦-૧-૬ શ્રીકૃષ્ણ ૦-૪-૦

ફોરમ

આપણા મહાપુરુષોના પ્રેરક પ્રસંગો ને નિવાસા જગવે એવી એકસો ચરિત્રકથા

છૂટી બાર લહેરી ૨-૮-૦

પાકી બાર સાથે ૩-૦-૦

અમર મહાજનો

દેશ દેશના મહાપુરુષોનાં પ્રેરક સંપૂર્ણ સચિત્ર જીવનચરિત્રો

કમાલ આતા લોક ૦-૫-૬

મુસોલિની ૦-૨-૦

વર્તમાન યુગના વિધાયકો ૦-૧૪-૦

વિવેચન લે. પ્રો. મોહનલાલ દવે ૧-૮-૦

કાવ્યકળા, " " ૧-૮-૦

સાહિત્યકળા, " " ૧-૦-૦

પ્રો. દવેનાં પુસ્તકો આ વિષયનાં મળી

ચક્રતાં પુસ્તકોમાં સરતાં છતાં તત્ત્વપદો

વિદ્યતા સાથે રસિક શૈલીમાં લખાયેલાં છે.

સંવાદો પ્રો. વ્યોમેશચંદ્ર પાઠકજી ૧-૦-૦

પરાગ " " ૧-૦-૦

વહેગી " " ૦-૮-૦

૨૧. પ્રો. પાઠકજીનાં આ મૌલિક પુસ્તકોમાં

કોમાં વિનોદ, મર્મ અને અવધાસ સાથે

જિંદગી કલા રવાનાવિક છે.

તેજછાયા જયમનમૌરી પાઠકજી ૧-૪-૦

આદારનાં ફૂલ ન્યોતરના શુભ ૦-૧૪-૦

મુક્તિના રાસ ૦-૪-૦

પ્રતિષ્ઠિત કાવ્યલેખિકાના આ સંગ્રહોમાં

ઓહદવ સાથે જિંદગી કવિતા દેખાય છે.

નવયુગની સ્ત્રી ચારહાસસાદ વર્ગો ૦-૧૨-૦

વનવનની વેલી " ૦-૧૨-૦

ગીતાની વ્યાખ્યા શ્રી. અરવિંદ ધોપ ૦-૮-૦

આ પુસ્તકની સતત માગણી એ જ

એની લોકપ્રિયતા દર્શાવે છે.

યુગાન્તર કાર્યાલય, ગોપીપુરા-સૂરત

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો-લાયબ્રેરીઓ માટે

નવાં ખાસ પડેલાં પુસ્તકો

ગુજરાતનો નાય. (ક. મા. મુનશી) ૩-૦-૦	દિવના ડંખ (અમૃતલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦
કોનો વાંક ? (પંચમી આટલિ) ૨-૮-૦	રસમૃતિઓ (૨. શેઠ) ૧-૪-૦
નરસેયો " ૧-૮-૦	આવતી કાલના ધર્મયોગ (જ. દેસાઈ) ૨-૦-૦
નવલિકાઓ " ૨-૦-૦	સુવાસચંદ્ર (વિપ્રદાસનો અનુ.) ૨-૮-૦
ચોડાક રસદર્શનો " ૨-૦-૦	ધૃંદાવન ૨-૦-૦
લોપામુદ્રા ૧ થી ૪ " ૪-૮-૦	ખિંદુ ૦-૮-૦
કલાપીની પત્રધારા " ૩-૦-૦	રાધારાણી (જાંકીભચંદ્ર) ૦-૮-૦
હૃદયત્રિપુટી " ૧-૧૨-૦	જીવનની ઝાંખી (કે. દેસાઈ) ૨-૦-૦
મામમાતા " ૦-૧૩-૦	ળાળ ળાકુંક " ૦-૧-૦
કલાપીઆદ્યમ્મ " ૪-૦-૦	સોલંકી યુગની કીર્તિકથાઓ(ગિઝી) ૨-૦-૦
હાર્યમદિર (રમણભાઈનીલકંઠ) ૨-૦-૦	દિનેશ (દિં. મુ. શાદ) ૨-૦-૦
રાષ્ટ્રનો પર્વત " (નવી આટલિ) ૨-૦-૦	રશિમ (ધનામી નવમ) ૨-૮-૦
ત. રાજમાતા (ઉચરંભરાય ઓઝા) ૩-૮-૦	વિભૂતિમદિર (અશોક દર્શ) ૨-૦-૦
ધની વણકર " ૨-૦-૦	ચોખેરવાલી " ૨-૮-૦
રસિયા ભા. ૧-૨ " ૩-૦-૦	શિક્ષાનો આદર્શ " ૧-૮-૦
રવતંત્ર જર્મની " ૧-૮-૦	મુક્તધારા " ૦-૮-૦
ઠાઠિયાવાડી રાજમત " ૨-૦-૦	જ્યોત અને જ્વાળા મુ. વ. શાદ ૨-૮-૦
સમ્રાટ વિક્રમ (જેઠાલાલ ત્રિવેદી) ૨-૮-૦	ઐતિહાસિક કથામંજરી ૨-૮-૦
મુરેખા " ૨-૮-૦	દિંદની સંસ્કૃતિ અને અદિસા ૨-૦-૦
રંગા " ૧-૮-૦	શ્રી. ઠાસંખી
કમાલ (રમણીકલાલ રલાલ) ૨-૮-૦	નાગમતિ (ચૈયંકથા) ૧-૦-૦
જર્ગીજખાન " ૨-૦-૦	દેવદર્શન ૩-૦-૦
મુવણી " ૨-૮-૦	ગુલામી વહેપાર ભા. ૨ ને ૩-૦-૦
લક્ષ્મીનાં જંધન " ૧-૦-૦	અરેભિયન નાષ્ટસ ૪-૦-૦
સહયરીની શોધમાં (મામાસાદેજ) ૧-૮-૦	સંસારી કે સંનવાસી (જાંકીભચંદ્ર) ૧-૮-૦
ધંધા (સાદિલવિધારી) ૧-૮-૦	કથામંજરી ભા. ૧-૩ ને (કુંકી વાર્તાઓનો સંગ્રહ) ૪-૦-૦
વાંકિવિનાનો (સાદિલવિધારી) ૨-૦-૦	પશુમાંથી દેવ (જેમ્સ એલન) ૦-૧૨-૦
અમૃદીલવાડનો યુવરાજ ઐતિહાસિક નવલ ભા. ૧-૨ (સાદિલવિધારી) ૪-૮-૦	વિજયવંશ " ૦-૮-૦

લાયબ્રેરીઓને સાદું કમિશન આપવામાં આવે છે.

લખો— જીવનલાલ ઓન્ડ સુન્ડ

જન્મપતરાય રોડ, વીલાપારલા.

ગાંધીરોડ, ને પીરમશા રોડ, જમખાવાડ

હારથ રસનાં પૈ નવાં પુસ્તકો

રા. બેકાર કૃત આ પ પુસ્તકો જરૂર વસાવો.

• હું રાજા હોઉં તો	રૂ. ૨-૦-૦
• સનમની શોધમાં	રૂ. ૨-૮-૦
• કલમ આબુક	રૂ. ૧-૪-૦
• અક્કલના ખાં	રૂ. ૨-૮-૦
• રમતા રામ	રૂ. ૨-૦-૦

પાંચે પુસ્તકોના સેટની કિંમત રૂ. ૧૦-૦-૦

સુપ્રસિદ્ધ માતૃખંડાળી લેખકોએ લખેલો અને

રા. રમણલાલ સોનીનો અનુવાદ કરેલો

ન વો ન વ લિ કા સં ગ્ર હ

ખા તા સી

મૂલ્ય રૂ. ૨-૮-૦

—: ખીજાં વાંચનાલાયક પુસ્તકો :—

માધવી	(ટાગોર)	૧-૪-૦
પતિપત્ની	(નિરૂપમાહેવી)	૨-૦-૦
કૃષ્ણકાન્તનું વીલ	(બંકિમભાણુ)	૨-૮-૦
દુગેશનંદિની	(")	૩-૦-૦
વિજયા	(શરદ્દેવભાણુ)	૨-૮-૦
જ્ઞાનદા	(")	૨-૮-૦
શેષપ્રસ્ન	(")	૩-૦-૦
રેણુની મા	(")	૩-૮-૦
અકિત	(રા. મધુકર)	૧-૮-૦

શ્રી હરિ હર પુસ્તકાલય:-સૂરત

ઉગતી પ્રજાનું અજોડ માસિક

બાલમિત્ર

તંત્રીઓ :

પુરુષોત્તમ શાહ, એમ. એ.
નટવરલાલ દવે, બી. એ.

દરેક અંકમાં

ચાળાસ પાન
આકર્ષક પૃષ્ઠ
રંગીન મુખચિત્ર
સચિત્ર લેખો
સુંદર છપાઈ

લવાનમ :

દેશમાં : ચાર રૂપિયા
પરદેશમાં : આઠ શિલિંગ

*
આગસ્ટ અને જાન્યુઆરીથી
આરંભ થવાય છે.

જાહેરખબરોથી સુક્ત

સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો માટે
સામાન્ય રૂપિયા

આગસ્ટ માસથી બાવીસમું વર્ષ શરૂ થયું છે.
અસહ્ય મોંઘવારીમાં પણ એનાં રૂપ, રંગ, કદ કાયમ છે.
એનાં લખાણોમાં અપૂર્વ ફેરફારો શરૂ થયા છે.
બાલસામાયિકામાં એણે અનોખી ભાત પાડી છે.

હજારો બાળકોનું એ માનીતું છે.

એના નિયમિત વાચનથી

બાળકો નવીન ઘડતર પામશે.

નમૂનાનો અંક મંગાવી જાત્રી કરો. આજે જ લખો :

વ્યવસ્થાપક : — “બાલમિત્ર” ચરોતર એજ્યુકેશન સોસાયટી, આણંદ

બાળક માસિક ૨૦ વર્ષ પૂરાં કરે છે

[બાળકને ગમી જાય તેવાં સાદાં ને સરસ વિવિધતાપૂર્ણ લખાણો
આપીને બાળકે બાલદુનિયામાં પોતાનું સ્થાન કયારનું ધે મેળવ્યું છે]

બાળક

તંત્રી : લીખાભાઈ બ્યાસ

લવાનમ : રૂપિયા બે

પરદેશ માટે પાંચ શિલિંગ

સુદક્ષિણ હોવા છતાં તેના કદ, કાગળ, પૃષ્ઠ વગેરે એનાં એ કાયમ રહી સંસ્તામાં
સરતા પત્ર તરીકે હજી પણ પ્રકટ થતું રહ્યું છે: દરેક દિવાળી ઉપર તેના ખાસ

“દિવાળી અંક” પ્રગટ થાય છે. બાળકોને બાળક ગમે છે માટે

પુસ્તકાલયમાં ‘બાળક’ને અવશ્ય સ્થાન આપશે

‘બાળક’ કાર્યાલય : રાવપુરા : વડોદરા

૧૯૪૧-૪૨માં બહાર પડેલાં નવાં પુસ્તકો

શ્રી. ધુમકેતુ કૃત :

ઓલારેવી	૨- ૮-૦
રાજસંન્યાસી	૩- ૦-૦
પ્રદીપ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦
રજકણ	૧- ૮-૦
તણખા મંડળ ૧-૨-૩-૪	૭- ૦-૦
પડધા-નાટક	૦- ૬-૦
હુએન સોંગ	૦- ૩-૦
વનરાજ	૦- ૬-૦

શ્રી. ઝવેરચંદ મેઘાણી કૃત :

નવી આવૃત્તિઓ

બે દેશીપકો (અદ્વાનંદ-લાલાજી) મેઘાણી	૨- ૮-૦
વેવિશાળ	૨- ૮-૦
રસધાર-ભાગ ૧ થી ૫	૬- ૮-૦
કંકાવટી-ભાગ પહેલો-બીજો	૧-૧૦-૦
રહિયાળી રાત-ભાગ ૧થી૪	૪-૧૪-૦
રાણા પ્રતાપ	૧- ૮-૦
સોરઠી બહારવટિયા ભા. ૧-૨-૩	૪- ૮-૦
નિરંજન-નવલકથા	૨- ૦-૦
સોરઠ તારાં પહેલાં પાણી	૨- ૮-૦
જેલમાંફિસની ખારી	૧- ૮-૦
સોરઠી ચંતો (નવી આવૃત્તિ)	૧- ૦-૦
હાલરહાં	૦- ૮-૦
પ્રતિભાઓ (નવી આવૃત્તિ)	૧-૧૨-૦

શ્રી. કનૈયાલાલ સુનશી કૃત :

અકથે રસ્તે	૩- ૦-૦
નવાં વિવેચનો	૨- ૪-૦
રમા-નાટક ચરહખાણુ	૨- ૦-૦
ચાંદની (નવી આવૃત્તિ)	૮- ૫-૦
સોલ સતી	૧- ૪-૦

શ્રી. સુનીલાલ વ. શાહ કૃત :

વિલોચના	૩- ૦-૦
અપંતિનાથ	૨- ૦-૦
કર્મચોળી રાજેશ્વર	૨- ૦-૦
રાજહાયા	૨- ૦-૬

શ્રી. નરસિંહભાઈ ધ. પટેલ કૃત :

ઈશ્વરનો ઈન્કાર (નવી આવૃત્તિ)	૧- ૮-૦
લગ્ન પ્રપંચ	૩- ૮-૦

શ્રી. રમણીકલાલ દલાલ કૃત :

કલ્યાણી (નવલકથા)	૨-૦ ૦-૦
સુવર્ણ	૨- ૦-૦
પરિમલ (કાવ્યસંગ્રહ)	૨- ૦-૦
મુક્તિકાર (વાર્તાસંગ્રહ)	૧- ૪-૦

શ્રી. મનુભાઈ મેઘાણી કૃત :

શીર્ષનાં તેજ	૧- ૮-૦
કાળિયાદ અને બીજી પ્રાણીકથાઓ	૧-૮-૦
જનપદ ભા. ૧-૨-૩(નવી આવૃત્તિ)	૨-૪-૦
ખાદીસીડી ખાળવાનો	૦-૧૨-૦

શ્રી. તારાચંદ પો. અડાલજીકૃત :

ખાંદાના ખેલ (સચિત્ર)	૩- ૦-૦
દંભી દુનિયા	૩- ૦-૦

ચાન્ધર ભા. ૧-૨ ધુમકેતુ, વગેરે	૨- ૮-૦
આરસીના હીતરચાં	૧- ૪-૦
રંજા (રાષ્ટ્રીય નવલકથા)	૧- ૪-૦

સોરઠને તીરે તીરે (મેઘાણી)
સીધાં અંધારું (સુનશી)

ગુજર અંચરતન કાર્યાલય : ગોંધી રસ્તો : ચામદાવાદ

કોમુદી

[સચિત્ર માસિક પત્ર]

સંપાદિતા : સૌ. વિદ્યુલતા

ટૂંક વખતમાં શરૂ થશે

વાર્ષિક લવાજમ : પાંચ રૂપીઆ.

કાર્યાલય : રાયપુર, અમદાવાદ

સ્ત્રીવર્ગને ખાસ ઉપયોગી

પ્રસૂતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન ખાસ કરવા માટે વાંચો

પ્રસૂતિવિજ્ઞાન

લેખક, સંપાદક અને પ્રકાશક, વૈદ્ય રવિશંકર જટારાંકર ત્રિવેદી.

જેમાં ઔશાનીર અવયવોનું વર્ણન, સગમીવસ્થામાં પાળવાના નિયમો, સગમી-વસ્થામાં થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, ગર્ભિણીની માવજત, દાયજીનું કર્તવ્ય, પ્રસવની અવસ્થાઓ, પ્રસૂતાને થતા રોગો અને તેના ઉપાયો, પ્રસવ વખતે આવતી અડચણો વિશેની સૂચનાઓ, બાળકો અને માવજત, બાળકની પીડાનાં પ્રથમનાં લક્ષણો, બાળકોનાં રોગો અને તેના ઉપાયો વિ. વિષયો ૨૯ પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલ છે. આ એક જ પુસ્તકની શાનથી પ્રસૂતાને સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળી શકે છે અને શરીર નિરોગી રાખી શકે છે.

આ પુસ્તક “ વૈદ્યકદ્વપત્તુ ” માસિકના આઠકોને લેટ આપવામાં આવે છે.

માસિકનું વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩ લેટની કિં. રૂ. ૧-૪-૦

લખો:—ગુજરાત આયુર્વેદિકે કાર્મસી

ગાંધીરોડ:—અમદાવાદ.

કાલજાદેવી—મુંબઈ.

ચોટાપુલ—સુરત.

શ્રીશક્તિ ગ્રંથમાળાનાં પુસ્તકો

સટ ૧ લો:-વંધ્યા ૦, કાકી ગુજ, કાપદામાં સ્ત્રીનું સ્થાન ગુજ, અધોગત્રા ૦, ગૃહવ્યવસ્થાની વાતો ૦, અધિષ્ઠા ૦, અભિદાન ૦, મવાટવી ૦, મા ૦, જયાના પત્રો ૦, આખો સેટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૨ બે:-પતિની પસંદગી ૦, લીલીની આત્મકથા ગુજ, રોષ ૦, પારસી વાનીઓ ૦, વિધવા ૦, કોને પરણું? ૧, સુધકતા ને સુંદરતા ૦, હાસ્ય કુવારો ૦, ભૂતના ભડકા ૧૫, વિષટકા ૧૫, આખો સેટ રૂ. ૬૫૦ ને બદલે રૂ. ૬૫૦

સટ ૩ બે:-હાસ્ય કલાપ ૧૫, દેવી ચોધરાણી ૧૫, વીર રોઝા ૧૫, હાસ્ય ઝરણાં ૧૫, "જરા મહા મૂકળે" ૧૫, રાસરજની ૧૫, જીવનપદ્યો ૦, સુખી ધર ગુજ, ભરત ગૂંથણ ૦, ચોપાસીનું ચક્ર ૦, આખો સટ રૂ. ૬૫૦ ને બદલે રૂ. ૬૫૦

સટ ૪ ધો:-રઝિયા બેઝમ ગુજ, ગૃહવિવેક અને બીજી વાતો ૦, સપ્તીના પત્રો ૦, રટવનું સાસ્ત્ર ગુજ, સ્ત્રીહૃદય ગુજ, માતૃપ્રેમ અને બીજી વાતો ૦, પારસી લગ્નગીતો અને ગરબા ૦, દામ્પત્ય જીવન ૨૫, વહેમી પતિ ગુજ, આરોગ્ય અને સુખ ૦, આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૫૫૦

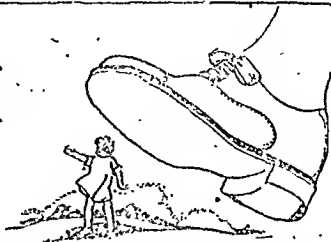
સટ ૫ ધો:-સામાજિક વાતો ૦, રમુજ વાતો ૦, બકી બાબી ગુ, પતિ પ્રભુ છે ગુ, માંદગી અને માવજત ૦, વાતનું વતેસર ગુ, ધરણીના શોખ ગુ, પારસી સતીઓ ૦, એકાદશી ૦, રાણકેલી ૦, આખો સટ રૂ. ૨૫૦ ને બદલે રૂ. ૨૫૦

સટ ૬ ધો:-શિવાજીની બા ૦, સાસુની શિખામણ ગુ, કાપદાનું અદાન ગુ, નામ વગરની નવલકથા ૧૫, નહીંબિપ્રક ૦, માસિક ધર્મ ગુ, નવા સાચિયા ગુ, વીર તારા (બે ભાગ) ૨૫, ગેરમાનાં ગીતો ગુ, આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૫૫૦

સટ ૭ ધો:-મેડમ ડેમીડા ૦, સામાજિક વાતો ભાગ-૨ ગુ, ગ્રંથિયક ગૃહિણી ગુ, સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય ગુ, દક્ષિણી રાંધણિકા ગુ, સતી જસમા ૦, સંસાર દર્શન ૦, ભૂમિમાતા-આનંદમઠ ૧૫, બાળવિધવા ગુ, સાચાં સંહાર ૧૫, આખો સટ રૂ. ૫૫૦ ને બદલે રૂ. ૫૫૦

સટ ૮ ધો:-થેપડા અથવા એક પર બીજી ગુ, મુકન્યા ગુ, વીરમના નીચાદેવી ગુ, રાસનન્દિની ૦, પ્રતિબાનો સ્વયંવર ૧૫, વિભાતી ગીતાબાધ ગુ, (દરેકનું પોસ્ટેજ અલગ સમજવું)
દેશબંધુ-શ્રી શક્તિ કાચી લય, કે જા પી ૬, સુરંત.

બાળકોને
કચડી નાખો
નહિ.

બા
લ
સ
ખા

બજેટ ઘટતાં, બાળકોના માસિક માટે ૨-૪ આના, થોડાં પાન કે
'આદ્યુ' આવે છે હવે !' એવા વિચારથી કોશંક જાઓ નહિ.
બાળક કચડાય નહિ તે 'સોથી પહેલું' જુઓ.

'બાલસખા'ના પસંદગી આપને થોડાં દરખાસ્તો, એવો અમારો
નમ્ર દાવો છે. બધી રીતે એ આપને સંતોષ આપશે. વડોદરા શાખાનાં
પુસ્તકાલયો માટે વાર્ષિક લવાજમ દેવળ રૂ. ૧-૧૧-૦ છે.

એક વરસ 'બાલસખા'ને પુસ્તકાલયમાં સ્થાન આપી જુઓ.
કાંઈએ નથી કરી એવી પ્રગતિ એણે પાંચ વરસમાં કરી છે.

બાળકો માટે જિજ્ઞાસાપ્રેરક અને પ્રાણુવાન સાહિત્ય

બાલ જગત

(બાળકોનું જ સાસિક)

તંત્રી :

કન્દુલાલ હ. કોઠારી

'વાર્ષિક લવાજમ રૂપિયા ત્રણ.

અનુપમ સાહિત્ય મંદિર

૨૬૦, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ.

આ પુસ્તકો આપે પુસ્તકાલયમાં વસાવ્યાં છે ?

માત્ર થોડી જ નકલો સિલકમાં છે.

જગત કાઠંગરીઓમાં સરસ્વતીચંદ્રનું	પરિવર્તનવૃત્તિ ભા. ૨-૩	૧-૮-૦
સ્થાન શ્રી. નાનાલાલ કવિ ૧-૪-૦	સરજ-રાજ્યશાસ્ત્ર સ. સા. માળા ૧-૬-૬	
યોગપર્વણી " ૧-૮-૦	ખાંડાની ધાર સા. ના. પાઠક ૨-૮-૦	
કબીરસાહેબનું બીજક ભા. ૧-૨ ૩-૦-૦	શ્રીમદ્દરાજ જીવનકળા પ્રસ્થાન કા. ૧-૮-૦	
સયાજી સા. માળા	રાધારાણી ચરદ્વયંદ્ર ૦-૮-૦	
રામ જીબીધરામ બહાદુર " ૧-૧૪-૦	પેથાવરથી મોરકો ગાંડિવ સા. મંદિર ૧-૮-૦	
સહકાર મીમાંસા " ૦-૧૩-૦	કયાહાર્ય " ૨-૮-૦	
પુણ્યકંથા નાનાલાલ કવિ ૨-૪-૦	કયાકલાપ " ૨-૮-૦	
જિંદગીનું સાક્ષ્ય ગો. હા. દેસાઈ ૧-૮-૦	કયાકલગી " ૨-૮-૦	
ચૈતન્ય મહાપ્રભુ સ સા. કાર્યાલય ૫-૦-૦	કયામણિ " ૨-૮-૦	
સોનેરી સ્મૃતિ " ૦-૪-૦	ગો. ન. અમીન રમણભાઈ વોરા ૦-૨-૦	
બાળકોની વાતો " ૦-૪-૦	જીવનશિક્ષણ મણિભાઈ દિવેદી ૧-૮-૦	
યરવડાના મંદિરથી (અંગ્રેજી) માંધીજી ૦-૨-૦	આમદેવતા મહીજીભાઈ પટેલ ૧-૮-૦	
માંધીસાહિત્યસચિ નવજીવન કા. ૦-૨-૦	બારી બદાર પ્રદાદ પારેખ ૧-૪-૦	
માંધીકૃત્ય પ્રસ્થાન કા. ૦-૮-૦	અજંતાનો યાત્રી જ્યોતિ કા. ૦-૮-૦	
રાજજીની વાતો " ૦-૩-૦	કુદરત અને કળાધામમાં	
સાબરમતી " ૧-૪-૦	૧૦ દિવસ " ૧-૮-૦	
સંતનાં સ્મરણો મીસીસ પોલાક ૧-૦-૦	મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ અધ્યુતશિક્ષણ ૦-૧૨-૦	
જીવનિકા રેખા કાર્યાલય ૦-૧૨-૦	સો. કી. પટેલ	
બિંદુ ચરદ્વયંદ્ર ૦-૮-૦	મોન્ડીસોરી પદ્ધતિએ વ્યાકરણશિક્ષણ ૦-૧૨-૦	
સહયરીની શોધમાં જીવનલાલ સન્સ ૧-૮-૦	સો. કી. પટેલ	
સુરેખા " ૨-૮-૦	રમણ કુચકા ધી. ટી. શાહ ૦-૮-૦	
તરલા " ૨-૮-૦	કુમારની પ્રવાસકથાઓ " ૦-૮-૦	
કલાપીની પત્રધારા " ૩-૦-૦	કરુણાનાં પ્રતિબિંબ ૦-૮-૦	
વૃંદાવન " ૨-૦-૦	સ્વીટ્ઝરલેન્ડની સ્વતંત્રતા ૧-૪-૦	
જંગીજીખાન " ૨-૦-૦	વર્ધમાન સન્સ	
દિંદી સંસ્કૃતિ અને અહિંસા " ૨-૦-૦	ચિઠ્ઠીવાચન દ. મ. મંદિર ૦-૫-૦	
અણ્ણીલતાડોનો સુવરાજ " ૨-૦-૦	શુજાતી કવિતા " ૦-૩-૦	
આવતી કાલના ધડવેયા " ૦-૧૨-૦	આપણા આર્થિક પ્રશ્નો " ૦-૫-૦	
વિભૂતિમંદિર જીવનલાલ મહેતા ૨-૦-૦	કલા અને કારીગરી ભા. ૧-૨ ૧-૪-૦	
રસપાન ગાંડિવ સા. મંદિર ૧-૮-૦	દ. મ. મ. મંદિર	
ઇતિહાસ દિગ્દર્શન બ. ક. દાકાર ૧-૮-૦	નૃપચરણ કનુ દેસાઈ ૧-૬-૦	

Home Health Library	50-0-0
Vols. 1 to 5.	
Waverly Encyclopaedia	15-0-0
Vols. 1 to 10.	
The master classics	30-0-0
Vols. 1 to 11.	

બાળશૈક્ષણ બા. ૧થી૪ સો. કી. પેટલ	૦-૧૨-૦
ગૃહદીપિકા બા. ૧-૨	૧-૧-૦
અંતરના દિવડે	૦-૬-૦
જૂની ગુજરાતી ભાષા	૧-૧૨-૦
આપણી શિક્ષણસંસ્થાઓ	૧-૦-૦
ગુજરાતી સાહિત્ય પરિચય	૦-૧૦-૦
સૂત્ર કબીર દિગ્વિજય	૧-૦-૦
મંગલાલકરિ	૦-૪-૦
ચાંદરડા	૦-૮-૦
અગ્નિદિવ્ય કે. મં. રામલોકર	૧-૪-૦
રાસપાંખડી	૦-૮-૦
નર્મદ ચિત્રાવલી	૨-૦-૦
રાજ્ય અને રાજકારણ	૬-૮-૦
તક્ષશિલાની રાજમાતા	૩-૮-૦
મો. ન. અમીન જીવન અને કાર્ય	૨-૮-૦
ચરદ્વંદ્ર	૨-૮-૦
લેડી વિદ્યાગૌરી મહિમહોત્સવ અંક	૧-૮-૦
કળવણીની કળા	૧-૪-૦
શેરયાની આર્થિક તપાસ	૦-૪-૦
કોપલાતીના લેખો	૨-૦-૦

લેખો:—

પુસ્તકાલય સં. સ. મં. લિ.,

પા. બો. નં. ૧૦, રાવપુરા,

જડોદરા.

સાહિત્ય

રાજકારણ

અર્થતંત્ર

જેવા જીવતા વિષયોમાં નવદષ્ટિ ફેળવવા

રેખા

વાંચકો જ

વસાવડો જ

રહ્યો.

વિવિધતા

અનુભવતા

અનાદંબર

રેખાને વિશિષ્ટ બનાવે છે.

એક એક અંકમાં તે માસનું

ઉત્તમ વાચન સમાયું છે.

[વાર્તાઓ, નાટિકાઓ, કર્તાચરિત્રો,

[રાજકીય નેધિ, અર્થશાસ્ત્રીય લેખો,

[માસની કિતાબ અને નવું વાચન,

[માનસશાસ્ત્ર અને જાતપદ

આપું વૈવિધ્ય, સાદી બાનીમાં રમ્ય યતું

બીજે કયાંય નહિ મળે.

અને સાથે

ગુજરાતના સમર્થ વ્યંગચિત્રકાર

ચકોરના

વ્યંગ ચિત્રો

આટલું જતા

રેખા

ગુજરાતનું સરતામાં સસ્તું માસિક છે.

દરમાસે ૧૦૦ પાનાનું સમૃદ્ધ વાચન

વાર્ષિક — પરદેશમાં — છટક

લવાજમ — વર્ષના — નકલ

૨-૮-૦ ૩-૮-૦ ૦-૪-૦

આપના આમ પુસ્તકાલયમાં

રેખા વસાવી દુનિયા

સાથે જગ મારો.

કાગળ માટે કાગારોળ

—તંત્રીસ્થાનેથી

જયારથી યુરોપીય યુદ્ધ આરંભાયું ત્યારથી-ખરેકે તે પછી સ્વીડન-નોર્વે દુસ્મન દેશોને હાથ ગયા ત્યારથી-આપણે ત્યાં કાગળની તાંગી પડવી શરૂ થઈ છે. પરંતુ તે પછી કાગળ મેળવવા માટે હિંદુસ્તાનમાં જે સુશીળતા ઊભી થઈ છે તેનું તો વર્ણન જ થઈ શકે તેમ નથી.

ઉપર જણાવેલા દેશો સુખ્યત્વે દુનિયાનાં ઘણાં બજારોને કાગળ પૂરો પાડતા. તે ઉપરાંત કેનેડા-અમેરિકાનો કાગળ પણ હિંદમાં આયાત થતો. પરંતુ ઉપરના સંલેગો ઉપસ્થિત થયા પછી કેટલોક વખત થયાં એ દેશાવરથી આવતા કાગળની આયાત લગભગ, હવે તો કહો કે, સદંતર જ બંધ થઈ ગઈ છે.

જે કાગળ પર વર્તમાનપત્રો છપાતાં તે ન્યુસપ્રિન્ટ અથવા રફ કાગળ જે યુદ્ધ-કાળ પહેલાં બહુ બહુ તો આર રૂપિયે એક રીમ મળતું તે આજે આલીસ રૂપિયે પણ મેળવવું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે. ત્યાં પછી પુસ્તકો અને સાહિત્યસંસ્કાર પ્રચાર માટે ચાલતાં માસિકો-સામયિકોમાં વપરાતા ગ્લેઝ કાગળ તેમ જ કીમલેડ (કુલરકેપ-વખ-વાના) કાગળની કિંમતોની તો વાત જ ક્યાં કરવી ! કાગળની મિલોના મંડળ તરફથી છાશવારે બહાર પડતા કાગળના ભાવે આજે બહાર જનતાને કેટલો કાગળ મળે છે તેની સરકારે તપાસ કરી જોવા જેવી છે.

ઉપરની વાતને બાજુ પર રાખીએ અને વિચારીએ કે, જેને વાપરવા માટે કાગળ જોઈએ તે ગમે ત્યાંથી ગમે તે દામ આપીને પણ મેળવશે; પરંતુ જ્યાં કાગળ બનાવતી હિંદી મિલોમાંથી ખુદ હિંદી સરકારે જ ૬૦ નેવું ટકા મિલકત્યાદન લેવાનું ધોરણુ મધ્યસ્થ સરકારે બહાર પાડ્યું છે ત્યાં પછી બહાર જનતાના વપરાશ માટે માત્ર દસ ટકા બાકી રહે છે. એ દસ ટકામાંથી આપણા દેશની કાગળ બનાવતી મિલો કેને કેટલો કાગળ પૂરો પાડશે તે જ સવાલ છે.

દેશમાં સંજ્યાબંધ છાપખાનાં છે, સંજ્યાબંધ પુસ્તકપ્રકાશકો છે અને વિવિધ વિષયને લગતાં સાહિત્ય પ્રકટ કરતાં સામયિકો પણ વિપુલ સંજ્યામાં છે ! આ સંજોગોમાં આપણા દેશમાં કાગળ બનાવનારી મિલો કોને કેટલો માલ પૂરો પાડી શકશે ? અરે, એટલે બધે—આ વાપરનારો સુધી એ મિલોનો માલ જશે કે કેમ તે પણ એક સવાલ જ છે ! કારણ કે એક યા બીજી રીતે નફાખોરી માટે તાકી રહેલા શિકારી સરખા કેટલાક વેપારીઓ જનતાના લલના લોભે પોતાને ધી-કેળાં કરવા માટે મયદાને તૃપ્તિ પડવાના ! !

આ માટે મૂળે, આપણે ત્યાં કાગળ ઉત્પાદન કેટલું છે અને કયા પ્રાંતમાં કેટલો કાગળ ઉત્પન્ન થાય છે તેના આંકડા તપાસીએ.

હિંદુસ્તાનમાં, જાણુવા પ્રમાણે, કહે છે કે, ૬૩૦૦૦ ટન કાગળની સરેરાશ ઉત્પન્ન હોવાની ગણતરી કરવામાં આવે છે. તે પૈકી ૪૬૦૦૦ ટન બંગાળમાં, ૭૦૦૦ ટન બિહારમાં, ૭૦૦૦ ટન પંજાબમાં, ૬૦૦૦ ટન યુક્ત પ્રાંતોમાં, ૩ હજાર ટન દક્ષિણમાં, ૬૦૦૦ ટન ઓરીસામાં, ૨૦૦૦ ટન ત્રાવનકોરમાં, ૬૦૦૦ ટન મૈસૂરમાં, ૧૦૦૦ ટન આંધ્રમાં, ૫૦૦૦ ટન નિઝામ સ્ટેટમાં અને ૧ હજાર ટન ગુજરાત-કાઠિયાવાડમાં ઉત્પન્ન થતો હોવાનો આ વિષયના નિષ્ણાતોનો અભિપ્રાય છે.

આ ઉત્પાદન પૈકી ૬૦ ટકા પ્રમાણે લગભગ ૮૫૦૦૦ ટન કાગળ તો મધ્યસ્થ અને પ્રાંતિક સરકારો અને દેશી રાજ્યો તેમ જ યુદ્ધપ્રયાસો અંગે આદ્યો જશે; બાકીના દસ હજાર ટન કાગળનું 'હિંદી મિલોનું' ઉત્પાદન આખા હિંદની વસ્તીને કેટલા પ્રમાણમાં પહોંચી વળી શકશે તે વિચારવું અસ્થાને નહિ લેખાય.

સાહિત્ય અને સંસ્કારપ્રચાર તેમ જ વિદ્યાવૃદ્ધિમાં હિંદમાં બંગાળ મોખરે આવે છે. એ બંગાળ પ્રાંતને ઉપરના હિસાબે પોતાને ત્યાં બનતા માલના વરાહે વધારે જોઈએ. તે પછી સાહિત્યપ્રચાર અને સંસ્કારિતામાં મુંબઈ પ્રાંત આવે, અને પછી અન્ય પ્રાંતો આવે. આ બધાને સાગે દસ હજાર ટનમાંથી કેટલો કાગળ આવે ? તેમાં પણ વસ્તીના ટકા જોતાં મુંબઈ પ્રાંતને તો લગભગ ૬૩૦૦ ટન કાગળ જોઈએ. તે રીતે જોતાં ગુજરાતને સાગે માત્ર ૧૦૦ ટન માલ આવી શકે. સેંકડો ટનની જરૂરિયાતવાળા ગુજરાતની માત્ર ૧૦૦ ટન કાગળથી શી ભૂખ ભાંગવાંની હતી ?

વળી આજના રેલવેની અનિયમિતતાના જમાનામાં એક પ્રાંતનો માલ બીજા પ્રાંતમાં લઈ જવાની હાડમારી તો જીલીજ છે. એ સંજોગોમાં, જ્યારે રેલવે વેગનો મેળવવાની તાણાતાણ આવી રહી છે તેવે પ્રસંગે, સ્વાભાવિક છે કે દરેક પ્રાંતને પોતા પોતાના પ્રાંતમાં બનતા કાગળ પર જ આધાર રાખવો પડે. આ રીતે જોતાં ગુજરાત, જેનું ઉત્પાદન માત્ર ૧ હજાર ટન જેટલું જ છે તેમાંથી ગુજરાત કાઠિયાવાડને કેટલો

કાગળ મળવાનો ? તેમાં પણ છાપવાના કાગળો, લખવાના કાગળો અને અન્ય વ્યાપારોપયોગી કાગળોની વિવિધતા જોતાં ગુજરાતને કાગળની ગાળતમાં ફેટલો ભૂખમરો વેઠવો પડશે ? તેનો વિચાર કરવા જતાં સહેજે ઊંડા નિઃશ્વાસની ગતીમાં ગળડી પડાય છે.

સરકાર જે કંઈ પગલું ભરતી હશે તે તો જોઈ વિચારીને જ ભરતી હશે. તેણે આ પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ પણ કયો જ હશે; છતાં આજના કટોકટીના કાળે આવી વસ્તુ ધ્યાનગહાર રહી નથી તે પણ સ્વાભાવિક છે.

પરદેશથી કાગળો મેળવવાનું જ્યારે કેવળ અશક્ય થઈ પડ્યું છે તેવા કાળે, સરકારે, હિંદમાં ખનતા કાગળ ઉત્પાદનના નેણ ટકા પોતા માટે રાખવાના કરાવ્યા છે તેમાં, અમને લાગે છે કે ધરખમ ઘટાડો કરવાની જરૂર છે. કારણ કે આ અગાઉ પણ, કહે છે કે, લગભગ સરકાર ૭૫ ટકા ઉત્પાદન લેતી જ હતી. ત્યારે પણ જાહેર જનતાએ કાગળ મેળવવાની અસહ્ય મુશીબત વેડી છે અને હજી વેઠયે નથી છે ત્યાં આ નેણ ટકા જાહેર થયા પછી પોતાની કાગળની ભૂખને કેવી રીતે અહ્યાંથી પણ મંહોંચી જણવું એ મહાન અને વિકટ એવો મૂંઝવણભર્યો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થઈ ગયો છે.

આવા સંજોગોમાં કાગળની અસહ્ય માંઘવારી અને તંગી વેઠવાને પરિણામે સાહિત્ય અને સંસ્કારપ્રચારનું કાર્ય કરનારાઓને ભારે ફટકો પડ્યો; સંખ્યાબંધ જુદા જુદા વિષયોને લગતાં સામયિકોનું અસ્તિત્વ નાશ પામ્યો, અનેક પુસ્તક-પ્રકાશકો મૂંઝવણમાં મુકાશે, અને લેખકોની પણ શું સ્થિતિ થશે તેનો તો ભાગ્યે જ વિચાર કરવાને અવકાશ રહેશે.

આ સિવાય કાગળ વિના કોને ચાલશે ? શાળા-કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીને કાગળ વિના નહિ ચાલે, કોઈપણ વેપાર કરતા વેપારીને કાગળ વિના નથી ચાલવાનું, જાહેર સંસ્થાઓને પણ કાગળનો ખર્ચ ડગલે ને પગલે પડવાનો છે ! આજે કેટલીક સ્કૂલો-કોલેજો જાંઘ છે અને કેટલાક વેપાર-વણજો પણ જાંઘ જેવા છે ત્યારે પણ કાગળની આટલી તાણાતાણ છે તો પછી એ બધા પોતપોતાના કામમાં નિયમિતપણે લાગી ગયાં હશે ત્યારે કાગળની કેટલા વિશાળ પ્રમાણમાં જરૂર પડશે ! અને તેના પરિણામે, એ માગ વધતાં ઉપરુક્ત સંસ્કારપ્રચારનાં ધ્યેયલક્ષી સામયિકો માટે ધીમે ધીમે અસ્ત પામવા સિવાય બીજો શો માર્ગ રહેશે વાડ ?

આ ગાળતમાં, દેશમાં અસ્તિત્વ ધરાવતાં લેખકમંડળો, પ્રકાશકમંડળો અને વર્તમાનપત્રો તેમ જ સામયિકોના સંચાલકો અને છાપખાનાવળાઓએ એકત્ર થઈ મધ્યસ્થ સરકાર પર હિંદી મિલો પાસેથી તેણે લેવાના કાગળના આ નેણ ટકામાં ધરખમ ઘટાડો કરવા સૂચવતું એક પરિપત્ર તાકીદે ચોકલી આપવું જરૂરી છે.

સાહિત્યસૃષ્ટિનું અવનવનું

ચાલુ વર્ષના મેની ૧૫ થી તારીખે, મિસ્ત્રી વિશ્વવિદ્યાલયની પત્રકારિત્વની શાળાએ પોતાનું વાર્ષિક ધનામ 'તા કુંગ પાઓ' (Ta Kung Pao)ને આપ્યું છે. ભૂતકાળમાં આ ધનામ પરદેશનાં બહુ થોડાં જ પત્રોને આપવામાં આવેલ છે. ખરી રીતે તો આ માન આપ્યા વીનને મળ્યું કહી શકાય. વીનના હાથખાનાની પ્રગતિમાં જગત કેવો રસ ધરાવી રહ્યું છે તેનું તે પ્રતીક છે.

૧૯૪૦ ના ડિસેમ્બર માસની પહેલી તારીખે વીનને એક કરોડ પાઠાંની શ્રેણિ દિતને આપ્યાની જાહેરાત થતાં, લંડનની ફ્લીટ સ્ટ્રીટમાં 'ચાઈનીસ ન્યુસ એજન્સી'ની સ્થાપના થઈ. ત્યારબાદ બે મહિને તેની ઓફિસ ન્યુ યૉર્કમાં સ્થાપવામાં આવી હતી. જો કે યુરોપના યુદ્ધની જાહેરાત થતાં સુધી વીનનાં પત્રો ફેરવના તારનાં ગ્રાહક નહોતાં, પરંતુ ત્યારથી વીનનાં પત્રોમાં પરદેશી ખબરની અગત્ય વધતી રહી છે. આજે તો અમેરિકા અને બ્રિટનના ખબર આપતા લાખો શબ્દો દર મહિને તાર દ્વારા મોકલવામાં આવે છે.

સુદની પરિસ્થિતિ ચાલુ હોવા છતાં ભારતીય વિદ્યા બવને, હિંદી સંસ્કૃતિના અભ્યાસ માટેની અંધમાળાનાં પુસ્તકો શરુ કરી દીધાં છે. ડૉ. પુસલકરનું લખેલું 'ભાસ' તથા શ્રી. કુંગોશંકર શાસ્ત્રી અને શ્રીમતી સુશીલા મહેતાનું લખેલ 'ભાગવત ધર્મ' અત્યારે છપાઈ રહ્યાં છે. આ માળાનાં પુસ્તકોની પૃષ્ઠસંખ્યા લગભગ ૧૨૫ ની રહેશે અને કિંમત રૂ. ૧-૪-૦ રહેશે.

મહાન સંસ્કૃત કવિ પંડિત જગન્નાથ મોગલ શહેનશાહ શાહજહાંના સમયમાં થઈ ગયાની વાત સુવિદિત છે. 'પ્રભુદ્ધ ભારત'ના સપ્ટેમ્બરના અંકમાં ડૉ. જતીન્દ્ર વિમલ ચોપરી એમ સાબીત કરવા માગે છે, કે પંડિતરાજ મોગલ દરબારમાં શાહજહાંના સમયમાં હતા એટલું જ નહિ પણ સત્તરમા સદીની શરુઆતથી ૧૬૫૯ સુધી હતા; એટલે કે દાસ શિક્ષિતના મૃત્યુ સુધી હતા.

તાજેતરમાં રાજકીય ફેદીઓએ પોતાના જેલના અનુભવો પ્રગટ કરવા માંડ્યા છે. શ્રી. રામજીની 'જેલ ડાયરી' તો છેક ૧૯૨૧ માં પ્રગટ થઈ હતી. શ્રી. એમ. એસ. કરચલરે 'ત્રિગ્વી જેલ' નામક પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે. તેમાં બીજા સત્યાગ્રહી સુલકાવધને સાક્ષિમનુ જેલજીવનનાં ચિત્રનો પણ સમાવેશ થાય છે. તામિલ નાડ પ્રાંતિક મદાસભા સમિતિના મંત્રી તથા મદાસભા સાપ્તાહિક 'હિંદુસ્તાન'ના તંત્રી શ્રી. કે. સત્તમોપને 'કારાગૃહનાં સ્મરણો' પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે.

મદાસભા એક અમગણ્ય માર્શિક 'કલિક'ના તંત્રી શ્રી. આર. પુખ્તમતિએ 'સખ્ય સખ્યા તથા મદિના' પુસ્તકાગારે સચિત્ર પ્રગટ કરેલ છે. પહેલાં આ લેખો માસિકમાં છપાયા હતા.

બંગાળીમાંથી ટાગોરનાં પુસ્તકોનો તામિલ અનુવાદ કરવાની પરવાનગી ' કૃદ્ધિમંત્ર પબ્લિશિંગ હાઉસ 'ને મળી છે. માળાના પહેલા પુસ્તક તરીકે ' બે બહેનો ' સત્વર પ્રગટ થશે. ત્યાર પછી દ્વિતી વાતોનો સંગ્રહ પ્રગટ થશે.

એફ. ડબ્લ્યુ. બેઇનના પુસ્તક ' *Heifer of the Dawn* 'નું તામિલ ભાષામાં શ્રીમતી કે. સાવિત્રી અમ્મલે કરેલું ભાષાંતર તામિલ નાઝ્માં ખૂબ પસંદ પડતાં, તે લેખકનાં બીજાં પુસ્તકો પણ પ્રગટ કરવાની ગોઠવણ ચાલી રહી છે.

સંસ્કૃત, હિંદી અથવા અંગ્રેજીમાં ભારતીય સંસ્કૃતિ ઉપર લખાયેલ મૌલિક નિબંધો માટે, વરલી (સુબર્બ)ના ભારતીય વિદ્યા ભવને પાંચ પારિતોષિકોની જાહેરાત કરી છે. પહેલું પારિતોષિક રૂ. ૧૫૦ નો સુવર્ણચંદ્રક છે. બીજા ચાર નિબંધોને દરેકને-રૂ. ૨૫ ની કિંમતનો રત્નચંદ્રક મળશે. નિબંધો ૧૯૪૨ ના ડિસેમ્બરના આખર સુધી મોકલવાના છે. સુવર્ણચંદ્રક મેળવતા નિબંધના હક્ક ભવનને રહેશે.

ચીનના ડેંગવણી ખાતાના પ્રધાન મંડળે પાઠ્ય પુસ્તકો તથા આકરમંથો છાપવા માટે તાજેતરમાં ચાર લાખ ડૉલર જુદા કાઢ્યા છે. પ્રતિબંધોની સખ્તાઈને અંગે દેશને પોતાના પ્રગ પર જિભા રહેવાની ફરજ પડી છે. પરિણામ એ આવ્યું છે કે પ્રકાશકોના સહકારથી રાજ્ય વધારે જોખમદારી ઉપાડી રહ્યું છે. અગત્યનાં પુસ્તકો જ પ્રસિદ્ધ કરીને રાજ્ય બેસી રહેતું નથી; પરંતુ સ્થાનિક ઉદ્યોગોને મદદ આપીને રાજ્ય કાગળ તથા રેશનરી પણ પૂર્ણ પાડે છે.

ઉપરાંત ડેંગવણીનું પ્રધાન મંડળ ડેંગવણીવિષયક મોટો સર્વસંગ્રહ તૈયાર કરી રહેલ છે. ચુદ્ધસમયના છાપકામની ખાસ વિશિષ્ટતા તો એ છે કે ' ચોવીસ ચીન વંશોના ઇતિહાસ 'નું ચીનની આમભાષામાં ભાષાંતર થઈ રહ્યું છે. અચારનો આટલો બોળો હોવા છતાં ' સામાજિક વ્યવહાર ' પ્રધાન મંડળ ' લોકકથાઓ તથા બીજા વાચનનાં પુસ્તકો છાપવા માટે પ્રકાશકો સાથે વાટાઘાટ કરી રહ્યું છે.

૧૯૪૨ ના યુલિટઝર પારિતોષિકોની જાહેરાત થતાં લેખનપ્રવૃત્તિ અમેરિકામાં લેખકને કેટલું માન તથા પૈસો અપાવે છે તે બતાવી આપે છે. ચોપડીઓ ખરીદી અને વાંચી શકે તેવાની સખ્યા ત્યાં મોટી છે. આપણે ત્યાં તો બન્ને સખ્યા નાની છે.

નવલકથા માટેનું ઇનામ થોડું થોડું મિસ એલન ગ્લાસગોને, તેના છેલ્લા પુસ્તક ' *In This Our Life* ' (ઇન ધિસ અવર લાઇફ) માટે, કવિતાનું પણ મોડે મોડે વિલિયમ રોઝ બેનેટને તેના પુસ્તક ' *The Dust Which is God* ' (ધી ડસ્ટ વિચ ઇઝ ગોડ) માટે, ઇતિહાસનું માર્ગરેટ લિયને ' *Rebellion in Washington* ' (રીબેલ ઇન વૉશિંગ્ટન) માટે, જીવનચરિત્રનું મિ. ફોરેસ્ટ વિલ્સનને ' *Crossader in Crinoline* ' (ક્રોસડર ઇન ક્રિનોલાઇન) માટે જાય છે. પોતાના પુસ્તકને અંગે મળેલ માન ભોગવવા માટે મિ. ફોરેસ્ટ વિલ્સન લાંબુ જીવ્યા નહિ તે શાયનીય છે. ૪૪ી મેએ તેમને આ ખજાર મળ્યા અને તા. ૯ મી મેએ તો તેઓ ગુજરી ગયા.

છારાલાલ માનસિંગ કામદાર.

ગુજરાતી સાહિત્ય અને તળપટ્ટી ભાષા

સાહિત્ય એ પ્રજાજીવનનો અરીસો છે, જનતાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓનું પ્રતિબિંબ છે, એમ સર્વત્ર સ્વીકારાય છે. સાહિત્ય લોકમાનસના અભ્યાસથી જ ધડાય છે. પણ પ્રશ્ન એ ઉપરિચિત થાય છે કે આપણે 'લોક'માં ગણતરી કેવી કરીએ છીએ ? 'લોક' એટલે જે વિદ્વાનો જ હોય, જેણે વિદ્યાપીઠની પદવીઓ મેળવી હોય તે જ કે પછી રસ્તા સાફ કરનારા ભંગી, ખેતી કરનારા ખેડૂતો કે મજૂરો અને વાઘરી વગેરે લોકો પણ ખરા ? જો ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસથી જ ગુજરાતના લોકો વિશે ઠાઠ જાણવા પ્રયત્ન કરે તો વિદ્વાનો, યુનિવર્સિટીના પદવીધરો અને મધ્યમ વર્ગના સુખી જીવડાઓ સિવાય બહુ બાકીના આ 'લોક'માં સમાવેશ થઈ શકે. જો આપણે હકીકત વર્ણુ કહીએ છીએ તે ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગાંધીયુગ પહેલાંના સાહિત્યની વાત થાય છે-જડશે નહિ.

ગુજરાત અને ગુજરાતી સાહિત્યના સહજાગ્યે અસહકારની રાષ્ટ્ર-વ્યાપી પહેલી ચળવળ પછી લેખકો આવી જનતાની આસપાસ ચોતાનું વસ્તુ વણે છે. પણ તેમાં એક ખામી છે. કોળી, વાઘરી, ધારાળા વગેરે પ્રમુખ લોકો વાતો કે નાટકોનાં પાત્રો છે ખરા, પણ કેટલેક સ્થળે તેમને ઝાળખ્યા વગર રજૂ કરવામાં હોય એમ પણ લાગે છે.

સાહિત્યમાં હકીકત વર્ણુ પાત્ર મૂકવા માટે સાહિત્યકારે તે પાત્રની રહેણીકરણી, તેની બોલીચાલી, તેના સામાજિક સ્થિતિ, તેની આર્થિક સ્થિતિ, એ બધું જાણવું જોઈએ; તેમના મનોભાવો પારખવાની શક્તિ મેળવી જોઈએ. ભયપ્રદ પ્રસંગે કે આનંદના સમયે તેઓ કેમ વર્તશે તે જાણવાની વેધક દષ્ટિ કલાકારમાં હોવી જોઈએ. અને આ દષ્ટિ જ્યાં સુધી ન આવે, જ્યાં સુધી ખેડૂતની સાથે સંમતિ ન અનુભવાય ત્યાંસુધી સાહિત્યમાં ખેડૂતનું પાત્ર મૂકવું એ, રાજાઓ ખેડૂતો પર દયા કરવા થોડાક પૈસા ફેંકે છે તેના જેવું છે. લેખકમાં વિવિધતા છે એમ સાબીત કરવા એ પાત્ર મુકાયું છે. એ ખેડૂતનાં કુખો જાણે છે, રે રીયાતા માનવપ્રત્યે સદાનુભૂતિ વધે એ માટે એને સાહિત્યમાં રજૂ કરે છે એમ લેખકનો દાવો છે. એ એનો દાવો બસે રહ્યો; પણ એ દાવો સ્વાર્થ કરવા તે કદી ખેડૂત પાસે ગયો છે ? તેણે કદી હાથમાં દળની કુંકરી લીધી છે કે વૈયાખ મહિનાના તાપમાં હાથમાં કોઢળા લપ્પને સાંકીઓ ખોદી છે ? અને ન્યાંસુધી તેણે આમે નથી ક્યું ? ત્યાં સુધી ખેડૂતજીવનનું ખરું દર્શન મળવું હુકમ છે. જગત-સાહિત્યમાં સ્થાન ધરાવતી સાહિત્યકૃતિઓ વિવિધ ક્ષેત્રોના અનુભવ લીધા પછી લખાએલી છે. ગુજરાતમાં એવો એક પણ વીરસો જાણ્યો છે ખરા ? પીડિતોનાં ગીતો ગાનારે પીડિતોનાં હૃદયનાં સ્પન્દનો જાણવાનો પ્રયાસ કયો છે ખરા ? અને ન્યાંસુધી એ પ્રયાસ નથી થયો ત્યાંસુધી જગતસાહિત્યમાં ગુજરાતી સાહિત્યનું સ્થાન ન પણ આવી શકે !

આપણી નવલકથાઓમાં આપણે સમાજના નીચલા યરનાં પાત્રો જોઈએ છીએ. એ પાત્રો મૂકવા ખાતર મુકામાં હોય છે. દરગિત્ત એ પાત્રોની બાપા કોઇ ગ્રેન્યુએટને પણ ટપી-ગપ તેવી હોય છે. ગુજરાતી ખેડૂત, વાઘરી કે ભંગી આવી ભાષા બોલે ખરા ? વર્તમાન વારતવિક્રતામાં વ્યાપી રહેલી આ ગોટામાં ગોટી અવાસ્તવિકતા નથી ? જેવું જોઈ છે તેવું રજૂ કરવું તેનું નામ વારતવિક્રતા, એમ વાસ્તવિકતાના પૂનરીઓ માને છે; છતાં

મજૂરો અને ખેડૂતો કેળવાએલા માણસો જેવી ભાષા નથી બોલતા છતાં તેમની પાસે સંસ્કારી ભાષા બોલાવવી એ અવાસ્તવિકતા તો ખરી ને ?

સાહિત્યમાં તળપદી ભાષાનું સ્થાન નક્કી કરવા માટે આપણે જરા ભૂતકાળમાં નજર કરીએ. જે ભાષા વિદ્વાનોમાં બોલાતી હતી તેમાં અથો લખાતા, પણ ત્યારે એ અથોએ પ્રસિદ્ધિ ન મેળવી ત્યારે તેમાં લોકભાષાના અંશ ભયો. વેદો મહાસંસ્કૃતમાં છે એટલે એ વેદને જાણનાર તો ફક્ત વિદ્વાનો જ રહ્યા. સામાન્ય જનતા સંસ્કૃત બોલતી હતી ત્યાર પછી સંસ્કૃતમાં અથો લખાયા. ભાષામાં ફેરફાર થવાના જે વેગ, છાહ્વોદોષ, અશિક્ષિતતા વગેરે કેટલાંક કારણો છે તેને લઈને બિન્ન બિન્ન જગ્યાએ સંસ્કૃત ભાષામાં બિન્ન બિન્ન ફેરફારો થયા. અને માગધી, શૌરસેની અને પૈશાચી વગેરે પ્રાકૃત ભાષાઓ જન્મી. બુદ્ધ અને મહાવીરે આ વલણ તપાસ્યું અને લોકપ્રિય થવા માટે-જનતામાં તેમના અથોનું રહસ્ય સમજાય તે માટે બુદ્ધે માગધી અને મહાવીરે અર્ધમાગધી, શૌરસેની, માગધી અને પૈશાચી એ ત્રણેયનો સમન્વય સાધતી ભાષામાં પોતાના વિચારો રજૂ કર્યા. જે કે પાછળથી ઇ. સ. પૂર્વે ૧૫૦ ની આસપાસ બૌદ્ધ ધર્મપદ્ધતિ સંસ્કૃતમાં ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું.

‘જેવું પાત્ર તેવી ભાષા’ એ સુત સંસ્કૃત નાટ્યકારોને પણ કબૂલ હતું. એટલે નીચલો થરનાં પાત્રો માટે પ્રાકૃત ભાષાનો ઉપયોગ થતો અને ઉપલા વર્ગનાં પાત્રો સંસ્કૃતમાં બોલતાં.

સોળમી સદીમાં આ જ હેતુ લક્ષ્યમાં લઈને તુલસીદાસે હિંદીમાં-લોકભાષામાં રામાયણ રચ્યું, રાનેશ્વરે અને એકનાથે મરાઠી ભાષા દ્વારા ધર્મોપદેશ કર્યો. આમ આપણે જાણીએ છીએ કે સાહિત્યના ખેડાણની શરૂઆતથી જ નીચલા થરના લોકોની ભાષાને સાહિત્યમાં યોગ્ય સ્થાન મળ્યું છે.

શુજરાતી ભાષાનો વિકાસ પણ એ જ સૂચવે છે. આપણા પ્રથમ દક્ષનાં જૂના લેખકો લોકભાષામાં જ લખતા હતા. વિદ્વાનો માટે જૂડું અને સામાન્ય જનતા માટે જુદું એવા વાગ ત્યાં હતા જ નહિ. એવા વાગ તો આગણીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધ પછી પડ્યા છે.

અંગ્રેજ સાહિત્યમાં પણ આપણે જોઈએ તો તળપદું વાતાવરણ, રજૂ કરનાર સ્કોટ અને ટોમસ હાર્ડીની નવલકથાઓ કે કાવ્યો સારા પ્રમાણમાં ખ્યાલિ પામ્યાં છે.

હમણાં હમણાં શુજરાતી લેખકો તળપદી ભાષાનું મહત્ત્વ સમજતા થયા છે. એવું માન શ્રી.ત્રવેશ્વરજી ગેધાણીને તેમ જ આમચર્ચના સાહિત્યના પક્ષકાર ‘સાહિત્ય’કાર સ્વ. મહેન્દ્રભાઈ કાંટાવાળાને ધટે છે. ગેધાણી, રામચુરા તેમ જ શ્રી. અગાસનએ કોઈવાવાડી દંતકથાઓ તથા લોકસાહિત્યનો સારો અભ્યાસ કર્યો છે અને પોતે કાઠિયાવાડી હોવાથી તેમની લોકવાર્તાઓમાં તળપદું તત્ત્વ ઠીક પ્રમાણમાં પ્રવેશ્યું છે; છતાં ભાષાની દૃષ્ટિએ જોઈએ તો અગાસન ને રામચુરા બહુ સફળ નથી.

શ્રી. ગેધાણીની સામાજિક વાર્તાઓમાં પણ તળપદું વાતાવરણ પ્રાધાન્ય ગોળવે છે. તેમની કોઈ પણ વાર્તા કે નવલિકા વાંચનારને એવા ખ્યાલ જરૂર આવશે કે તે કાઠિયાવાડીનો વીરશૂનિ સાથે પરિચય સાધી રહ્યો છે.

શ્રી. ‘ધૂમકેતુ’એ નીચલા થરનાં પાત્રોનું સજીવ આલેખન કર્યું છે, એમનાં મનોભાવો એ જરાખર ઝીલી-રાક્યા છે; છતાં એમનું ભાષાનું વાહન તો સંસ્કારી જ હોય છે.

નવા લેખકોમાંથી શ્રી. ઉમાશંકર જોષી, શ્રી. સુંદરમ્, શ્રી. રા. ના. પાઠક, પન્નાલાલ પટેલ અને નિરુ દેસાઈમાં પ્રાંતીય વાતાવરણ સર્જવાની શક્તિ છે.

શ્રી. ઉમાશંકર જોષી વગેરે જેવા લેખકોને આમજીવનનો યોડેધણે અંશે અનુભવ છે, એટલે તેમની કૃતિઓમાં આમજીવનના ચડાટ વિશેષ પ્રમાણમાં માલમ પડે છે. શ્રી. ઉમાશંકરની 'ચક્ષોતુ' બૂત 'નામની વાર્તામાં, 'ઉચ્છ્વ ચરકલડી' 'કલ્લા' વગેરે નાટકોઓમાં તેમ જ 'પારકાં જપ્તમાં' શુદ્ધ ઇંદરિયા ભાષા છે. તેમણે તો પોતાનાં કાવ્યોમાં પણ એ ભાષા લાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. દા. ત. 'સાબરનો ગોડીઓ.'

'સુંદરમ્'ની આમજીવનની વાર્તાઓ પણ આદર માગે તેવી છે. તેમની ભાષા વાતાવરણને વક્ષાદાર રહે છે. એ આપણી સામે ચિત્રી ખર્ચ કરી શકે છે. આંના સમર્થન માટે જુઓ 'પુનમડી' 'જોલકા' 'અદી' 'મોનાવેલાનું મૃત્યુ' 'મિત પિપાસી' વગેરે વાર્તાઓ.

શ્રી. રા. ના. પાઠક 'જગતનો તાત'માં તળપદુ વાતાવરણ રજૂ કરવા શક્તિમાન થયા છે. એમાં ચરોતરી ભાષાની શક્તિ ઝીલાઈ છે. શ્રી. નિરુ દેસાઈનું 'ધરતી' પણ સૂરત પરગણાની ભાષાનો પમરાટ ફેલાવી શક્યું છે.

તળપદી ભાષાને સરળતાપૂર્વક રજૂ કરનાર અને તેનું જેમ અંકાવનાર એક નવો સિતારો ગુજરાતી સાહિત્યમાં દમજીયી ચમકવા લાગ્યો છે. શ્રી. પન્નાલાલ પટેલે એની વાર્તાઓ લોકજીવનમાંથી જ લીધેલી છે. એની લેખનશૈલી પણ તળપદી છે; પછી વાર્તાલાપ તળપદી હોય એમાં નવાઈ જ શી! કદવનાઓ પણ એવી જ આકર્ષક છે. તેમના આજસુધીમાં છ મંથો મળ્યા છે. 'વળામણી' 'સુખદુઃખનાં સાથી', 'જીવો દાંડ', 'મજેલા જીવ', 'જીંદગીના ખેલ' અને 'રસિયો જીવ' આ બધી કૃતિઓમાં સર્વાંગસંપૂર્ણ તળપદી તરત રજૂ થયું છે. આને લીધે શ્રી. પન્નાલાલ આટલા લોકપ્રિય થઈ શક્યા છે. અલ્પ મેળવણી લીધા છતાં, લોકજીવનનો અંતર પરિચય હોવાથી કેવી લોકપ્રિયતા મેળવી શકાય છે તેના જીવંત દાખલો પન્નાલાલ પટેલ છે. લેખક થવા માટે વિદ્યાપીઠની પદવી આવશ્યક ધારતા હોય તેમને કહેવું જોઈએ કે જુઓ આ પન્નાલાલ ! એ પદવીધર નથી છતાં સરળ કલાકાર છે. એટલે લેખક થવા માટે તો જીવનનું ખારિક નિરીક્ષણ આવશ્યક છે—કેપરજીવી માદિતી નહિ.

ગુજરાતી સાહિત્યે જો જનતામાં સ્થાન મેળવવું હશે તો તળપદી ભાષાને અવગણે કંઈ થઈ શકે એમ નથી. આ બાન ધણાખરા લેખકોને યત્ન જાય છે, એ સુભાગ્યની નિશાની છે. બિન્ન બિન્ન મનુષ્યોનાં વિચારવહેન સમજવાથી જો સાહિત્ય જન્મ પામે છે એ સાહિત્ય જ ચિરકાળ ટકવાને લાયક છે. ખીજું સાહિત્ય તો દાંપક કે ગે દાંપક પછી રમૂતિયન થઈ જાય છે.

તળપદી ભાષાના આમદમાંથી ઉત્પન્ન થતા એક ભયરયાન તરફ પણ આપણે જોઈ લઈએ. કેટલાક લેખકો તળપદી ભાષાનો એવો અર્થ કરે છે કે 'અ' 'ઇ' ને 'ઇ' ને—જદલે 'સ' લખવો, 'ક'માં 'ના' બદલે 'ચા' લખવું, 'દાંડો' કે 'બોલ' (ચારણો 'ભેંસ' ને બદલે 'બોલ' જોડે છે) નો એકાદ વાર પ્રયોગ કરવો એટલે તળપદી ભાષા થઈ ગઈ. આ મોટામાં મોટી ભૂલ છે. જેમ અમુક ચંદોના પ્રયોગ કર્યે વિદ્વેભોગ્ય ભાષા થઈ શકતી નથી, તેમ જ અમુક ચંદોના પ્રયોગથી તળપદી ભાષા બની જતી નથી. સાહિત્યમાં ખરી તળપદી ભાષા રજૂ કરવા માટે તળપદુ વાતાવરણ જાણવું જોઈએ અને એ જાણવા માટે નીચલા ઘરના લોકો સાથે સંપર્ક સાધવો જોઈએ.

તપ્પસિદ બેરાભાઈ પરમાર.

૧૯૯૮ નું બાલસાહિત્ય* [એક પત્ર]

શ્રિય ભાષિકા,

મારો ગમે! પત્ર પ્રગટ થયા પછી બરાબર એક વર્ષે આ પત્ર પ્રગટ થયું છે તે માટે મારે પ્રકાશકોનો આભાર માનવાનો છે. તેમના સમયસરના સહકાર વિના આટલી નિયમિતતા ભળવી શકત નહિ.

વર્તમાન પુસ્તકની પરિસ્થિતિને અંગે બાલસાહિત્યનાં પ્રકાશનોની સંખ્યા પર અસર થશે, તેવી માન્યતા ચાલુ વર્ષ માટે તો ખોટી પડી છે. આવતે વર્ષે શું થાય છે તે તો ભાવિના ગર્ભમાં છે.

જે જે પુસ્તકોનાં ચાલુ વર્ષમાં પુનર્મુદ્રણ થયાં છે અને પ્રકાશકોએ માહિતી પૂરી પાડી છે, તેનો પુષ્પ આ વર્ષની નોંધમાં નિર્દેશ કરેલો છે. તે ઉપરથી બાલસાહિત્યનાં પુસ્તકોની ખપતનો કેંદ્ર અંગે ખ્યાલ આપી રહ્યો.

શ્રી. નાગરદાસ ઇ. પટેલ દ્વારા સંપાદિત બાલવિનોદમાળાના પુસ્તક તરીકે 'હનૈયો' બહાર પડેલ છે. શ્રીકૃષ્ણના બાલજીવનના અનેક પ્રસંગો આમાં ચૂંથવામાં આવ્યા છે. જુદા જુદા કવિઓનાં કાવ્યોની વિવિધ કડીઓ પણ ઠેકઠેકાણે આપવામાં આવી છે. ઓગણચાળીસમા પુસ્તક તરીકે 'રાજહંસ' બહાર પડેલ છે. મહાકવિ પ્રેમાનંદના 'નળાખ્યાન' માંથી આ વાતો લીધેલ છે, અને તેથી ઠેકઠેકાણે નળાખ્યાનમાંથી કડીઓ આપવામાં આવી છે. ચાળીસમા પુસ્તક તરીકે 'ધનિયો' બહાર પડેલ છે, આમાં અદક પાંચળા ગણાતા એક હનુમનું આત્મવૃત્તાંત આપવામાં આવેલ છે. હનુમ મારેની અનેક પ્રચલિત વાતોમાંથી થોડીકનો આમાં સંગ્રહ છે. દસવીસ પુસ્તકોએ બેટપુસ્તક બહાર પાડવાની પ્રયા મુજબ એનું બીજું બેટપુસ્તક 'બટમેગરો' બહાર પાડેલ છે. તેમાં એક એકથી ચડિયાતી આઠ ચતુરાઈની કથાઓ આપવામાં આવેલી છે. આ બંધી વાતો બાળકો સહેલાઈથી યાદ રાખીને બીજને સંભળાવવાની ક્ષમ્તા કરે તેવી રસભરી છે.

બાલવિનોદ અંશાવલિના ચોથા પુસ્તક તરીકે 'ત્રણ દીકરા' બહાર પડેલ છે. આ પુસ્તકમાં 'ત્રણ દીકરા' (ગ્રાંદો, મુરજ અને પત્રન) તથા 'લદાઇની નોખત' એમ બે વાતો આવેલી છે. આ બન્ને વાતો 'જન્મભૂમિ'ના 'બાલવગત'માં પ્રગટ વર્ષ ત્યારે જ વાગકોનો ચાલ મેળવી શકી હતી. મોટા અક્ષરો તથા પાને પાને ચિત્ર-એ આ અંશાવલિની વિશિષ્ટતા હોઇ નાનાં બાળકોને ખૂબ પસંદ પડી જાય તેવી આ અંશાવલિ છે.

અશોક બાલ પુસ્તકમાળાના સાત વર્ષના ૧૧-૧૨ પુસ્તક તરીકે શ્રી. નાગરદાસ પટેલે લખેલ 'ચોપગાંની હુનિયા ખંડ ૨ ભે' પ્રગટ થયેલ છે. આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાં 'હાથી' 'વાઘ' 'સિંહ' 'દીપડો' 'ચિત્તો' 'જળચર' 'પુખા' 'લી-ડસ' તથા 'બિલાડી' વર્ગનાં પ્રાણીઓએ પોતપોતાની કથા રજૂ કરી હતી. આ પુસ્તકમાં વંદરાઓની લુટી લુટી જતોની સંચિત્ર પિછાન આપવામાં આવી છે. કેટલીક જાતોના નામથી પણ આપણે અપ-

● હંમેશા મુજબ આ પત્રમાં 'કિરોર' તથા 'કુમાર' સાહિત્યનો પણ સમાવેશ થાય છે.

† જુઓ 'પુસ્તકાલય' ડિસેમ્બર ૧૯૭૧.

રિચિત હોય એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે, એટલે આ પુસ્તકના પ્રકાશનથી વાંદરા સંબંધી આપણા જ્ઞાનમાં કીક પ્રમાણમાં વધારો થાય છે. ત્યારપછી એટ પુસ્તક ‘ગંગો ગાંધી’ પ્રગટ થયું છે. તેમાં શ્રી. રતિલાલ વિઠ્ઠલદાસ દલાલે ‘જીર, રાઇ, ધાણા, હળદર, આમલી, મરચાં, ઠોંઠમ તથા હોંગ જેવી સામાન્ય વપરાશની વસ્તુઓની ઉત્પત્તિ તથા ઉપયોગ જણાવેલ છે. હંમેશના વપરાશની વસ્તુઓ દવા તરીકે પણ કેટલી ઉપયોગી થઈ પડે છે તે પણ એમાં જણાવેલ છે.

આઠમા વર્ષના પહેલા પુસ્તક તરીકે ‘હાસ્યતરંગ ખંડ ૪ થા’ બહાર પડેલ છે. આગલા ત્રણ ભાગોની માફક આમાં પણ હાસ્યરસિદ્ધાંતુચક્રો આપવામાં આવ્યા છે, જેમાંના કેટલાક બાળકોને ખડખડાટ હસાવશે. બીજા તથા ત્રીજા પુસ્તક તરીકે શ્રી. નાગરદાસ પટેલે જુદાં જુદાં બાળમાસિકોમાં તથા જુદા જુદા પત્રોના બાલવિભાગ માટે લખેલી પંદર વાતો ‘હીરાકણી’ નામથી પ્રગટ થઈ છે. આમાંની કેટલીક વાતો બાળકોએ આ અગાઉ બીજા પુસ્તકમાં પણ વાંચી હશે, પણ કેટલીક તો પહેલી વાર જ વાંચશે. ચોથા પુસ્તક તરીકે શ્રી. પુરુષોત્તમ કૃત ‘દોષ્ટ, દેમ અને શુ’ ખંડ ૨ જે’ પ્રગટ થયેલ છે. તેમાં સામાન્ય જ્ઞાનના ૩૪ પ્રશ્નો ખુલાસાવાર ઉત્તરો સહિત આપેલા છે. ગોટાઓને પણ આ પુસ્તક સારી માહિતી આપનારું છે. પાંચમા પુસ્તક ‘ભારતકથાઓ’માં શ્રી. હર્ષદ પટેલે બંગાળ, પંજાબ, મહારાષ્ટ્ર, આસામ અને ઓરિસા દરેકની એકેક અને શુભરાતની ચાર મળી કુલ નવ કથાઓ આપવામાં આવી છે. દરેક કથાની શંખુઆનમાં તે પ્રાંત વિષેની ટૂંક માહિતી આપવામાં આવેલ છે. દરેક કથાનું વસ્તુ નવીન હોય પડેલે જ વાચને વાચકને તે મુગ્ધ કરે છે. આનું પુસ્તક દર વર્ષે એકાદ આપવા થી. હર્ષદ પટેલને આપણે આમદ કરીએ. ત્યારબાદનું પુસ્તક શ્રી. હરિલાલ ગો. પંડ્યાનાં કાળોનો સંગ્રહ ‘ધોયણી’ છે. કુદરત તથા જીવનનાં આ કાવ્યો બાળકોને પસંદ પડી જાય તેવાં છે. ઝાગરત-સપ્ટેમ્બરના સંયુક્ત પુસ્તક તરીકે ‘નવી નવાઈઓ ખંડ ૨’ બહાર પાડવામાં આવેલ છે. મોટી ઉંમરના માણસોના બ્યાસમાં પણ ન દોષ તેવી અનેક બાજો તથા પુસ્તકમાં આપવામાં આવી છે, અને પ્રુક્ષ્ણ ચિત્રો આપીને આ માહિતીને રસદાયક બનાવવામાં આવેલી છે. દશમા પુસ્તક તરીકે શ્રી. સોમભાઈ પટેલ કૃત ‘ગંગામૈયા’ બહાર પડેલ છે, તેમાં ‘ગંગામૈયા’ ‘રાતાં ફૂલ’ ‘દેડો’ ‘સસડું’ તથા ‘ચાંદા મામાને ઘેર’ એમ પાંચ કુદરતકથાઓ આપવામાં આવેલી છે.

‘બાલજીવન’ના તંત્રી શ્રી. રમણલાલ શાહે ચાલુ વર્ષે ‘ઇસપ નીતિકથાઓ ભાગ ૩’ બહાર પાડેલ છે. આ ભાગમાં ઇસપની ૩૮ કથાઓ રૂપાંતર કરીને આપેલી છે. સેખકના જણાવ્યા મુજબ દલુ આપણને ઇસપનીતિકથાઓનો એક ભાગ વધારે મળશે, તેમો આ ભાગથી જ બંધી વાતો પૂરી થતી નથી. કાગળની ગોંધવારી છતાં પુસ્તકનું કદ તથા કિંમત આગળના જેટલી જ રાખી છે.

તેમના તરફથી ચાલતી ‘બાલજીવન કિશોર ગાદિત્યમાળા’ હવે ‘પ્રશ્નધારા’ બહાર પડેલ છે. આ પુસ્તકના સંપાદક શ્રી. રમણલાલ શાહ છે. કિશોરોને ખાસ ઉપયોગી થઈ પડે તેવા અનેક સામાન્ય માહિતીના પ્રશ્નોની સરળ ભાષામાં આ પુસ્તકમાં ચર્ચા કરેલી છે. કેટલાક પ્રશ્નો તો મોટેરાઓને પણ રસ પડે તેવું છે. ત્યારપછીના પુસ્તક ‘આનંદ-તરંગ’માં બે ધડી દારૂ ઉપગમે તેવા અનેક રમુજ દુચક્રો છે.

મોઝસાથી ચાલતી બાલશક્તિ અંધાવલિના ત્રીજા પુસ્તક તરીકે શ્રી. મરત ક્ષીર કૃત ' ઉંદરમામા ' પ્રગટ થયેલ છે. આ પુસ્તકમાં શ્રી. મરતક્ષીરે પોતાની રમુજ શૈલીમાં એક ઉંદરની જીવનકથા-સાહસકથા આપી છે. બાલસાહિત્યમાં અવનવી ભાત પાડતું આ પુસ્તક બાળકોને ખૂબ ગમી જાય તેવું છે. ચોથા પુસ્તક તરીકે અંગ્રેજી પુસ્તક ' Creatures that Climb ' ઉપરથી ' પોપટની મુસાફરી ' પ્રગટ થયું છે. તેમાં જાડ પર ચડી શકે તેવાં વિવિધ પ્રાણીઓનો પરિચય આપવામાં આવ્યો છે. પાંચમું પુસ્તક ' ચાંદા મામા ' શ્રી. નાગરદાસ પટેલનું લખેલું છે. તેમાં આઠ જાણી વિમાનમાં ચંદ્રની મુસાફરીએ ઉપડે છે. આ પુસ્તકમાં વિદ્યાનની તથા લોકોની દૃષ્ટિએ ચંદ્રમાંતું વર્ણન સચિત્ર અપાયું છે. ' ગુલકંઠ ' ડૉ. મોહનલાલ જી. પાઠકે લખેલ છે. જેમ ગુલકંઠ શરીરને આરોગ્યદાયક છે, તેમ આ પુસ્તકમાં આવતી વાતો આરોગ્યને લગતી છે. ' દાંતની માવજત ' ' રાનસામ ' ' રાગના જંતુ ' ' કાનનો રોલ ' ' આંખ ' ' ચાલવાના કાયદા ' તથા ' પ્રાણુવાયુ ' આટલાં પ્રકરણોમાં લેખકે બાળકો સમજી શકે તેવી ભાષામાં શરીર તંદુરસ્ત રાખવા માટેનું વર્ણન કરેલું છે.

ભારતી સાહિત્ય સંઘની ' અરુણ અંધમાળા ' દ્વારા પ્રકાશિત થયેલ પુસ્તકોમાં શ્રી. ઇન્દ્ર વસાવડા કૃત ' જાંબુની ડાળે ' સંબંધી તો ગમ્યા વર્ષમાં લખાઈ ચૂક્યું છે. ' લુલસીનાં પાન ' માં લાલુખડેન મહેતાએ આપણને તેર વાતો આપી છે, તેમાંની ટેલકી વાતોનાં મૂળ અંગ્રેજી કવિતામાંથી લીધેલ છે. વાર્તાઓની પસંદગી સરસ થઈ છે તેમ કહેવું જોઈએ. ત્યાર પછીના પુસ્તક ' જંગલમાં મંગલ ભાગ ૨ ' માં શ્રી. હરજીવન સોમવાની લાંબી પ્રાણીકથા પૂરી થાય છે. હેલ્થી પાનાંઓમાં વાતો વિશે શંકા લાવનારને હેલ્થને તેમજે થોડા ખુલાસો કર્યો છે. સ્વ. ચમનલાલ વેખુવના ' પંચગાનીના પત્રો ' માં બાળકો પાસે પંચગની તાદશ ખડું થાય છે. ત્યાંના વાતાવરણ તથા જીવનને પ્રત્યક્ષ ખ્યાલ પુસ્તક વાંચવાથી મળી શકે છે. એવું નામ ' નરેન્દ્રકુમાર ' શ્રી. લાલુખડેન મહેતાની કૃતિ છે. નાનપણમાં તોફાની બાળક મોટી ઉંમરે કેવો થઈ જાય છે તે વાંચી તોફાની બાળકોને પોતાના ભાવિની આશા બંધાશે તથા તોફાની એટલે નકામા છે, એમ ગણુવાતું માન્યતાએ બૂલવું જોઈશે. ' કમ અને કંપારે ' માં આપણાં જાણીતા લેખક શ્રી. કુંગરશી સંપટે વિમાનોનો ઇતિહાસ બાળકોને ગમી જાય તેવી ભાષામાં આપેલો છે. શ્રી. સંપટ બીજા ભાગમાં રડીમરો અને વરાળપંતોનો ઇતિહાસ આપવાનો છે.

સૂરતના ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિરે દોઢે વર્ષ સુધી બાળપ્રકાશનની પ્રવૃત્તિને મંદ પાડી નાખી હતી તે પાછી ચાલુ કરી છે. ' બકુલ ભાગ ૨ ' માં ' પરીકન્યા ' તથા ' રૂપાં માથી ' નામની બે વાતો છે. હેલ્થી વાતમાં રાજમહેન્દ્રમાં રમાતી ખટપટનો ભેગ થઈ પડેલ રાજકન્યાની વાત આવે છે. ' નીલમ ભાગ બીજો ' માં ' કાળજરખા ' તથા ' રાણીનો મુગટ ' ની વાત છે. પહેલી વાતમાં અનેક કુખને અંગે કાળજરખાના રતનેશ્વર સાથે લગ્ન થાય છે, પણ તે પહેલાં તેને આકરી કસોટીમાંથી પસાર થવું પડે છે. ' રાણીનો મુગટ ' કાળજરખાને રહેતા નથી તે વાતની પ્રતીતિ કરાવે છે. ' એક હિતો રાજા ભાગ ૧-૨ ' માં રાજાઓની કહેવાતી ધૂનને અંગેની ચાર વાર્તાઓ આવે છે. એક

રાજા મીની વાંસે ગાંડો બને છે તો બીજો સંગીત પાછળ. ત્રીજા રાજાને પુત્ર ન હોવા છતાં સામા રાજાના બચથી તે જાન કાઢીને જાય છે ને ભજતાને જ રાજકુમાર ઠરાવી દે છે, તો સામા રાજા રાજકન્યાને બદલે ખવાસણુ પરણાવે છે. બન્ને રાજામાંથી કોણુ ખાટયું તે તો વાંચનારે શોધવું પડશે. ચોથી વાતમાં નિયમોના બંધનમાં જકડાયેલ રાજા થોડી મુક્તિ મળતાં કેટલો આનંદ પ્રાપ્ત કરે છે અને ફરીથી તે બંધનોમાં જકડાવાની 'ના' પાડે છે તેની વાત છે. 'હીરાકણી' માં ખરેખરી જુદિને પ્રાપ્ત કરવાની ત્રણ વાતો 'ઉતાવળા સો બાવરા' 'અગમ જુદિ વાણિયા' તથા 'પુણનાં મૂળ પાતાળમાં' એમ ત્રણ વાતો છે. પુસ્તિકાનું 'હીરાકણી' નામ ચોથા જ અપાયેલ છે. 'કીર્તિસ્તલ ભાગ ૩' માં મહારાષ્ટ્રીય ઇતિહાસની બાર વાતો શ્રી. શામરાવ આગરકરે આપી છે. ઇતિહાસમાંથી વીણેલી આ વાતો બાળકોને રોચક લાગશે. 'પંચામૃત' માં એક કવિતા, એક વાર્તા, એક જીવનચરિત્ર, એક રમત તથા એક સાચો કિસ્સો, એમ વિવિધ પ્રકારની પાંચ વિવિધ વસ્તુઓ આપવામાં આવી છે. વર્ષો પહેલાં 'દક્ષિણામૂર્તિ' પ્રકાશન મંદિરે 'પ્રગટ કરેલ આ નામના પુસ્તક સાથે નામનો ગોટાળો થઇ જવાનો સંભવ છે. 'હીરાકણી' માં પણ તેમ જ બન્યું છે. અશોક બાલપુસ્તકમાળામાં ચાલુ વર્ષે જ 'હીરાકણી' નામક પુસ્તક બહાર પડેલ છે. 'અમી-ઝરણુ' માં શ્રી. કસનજી દેસાઈએ મહાપુરુષોના જીવનના નાના બનાવોનો સંગ્રહ કર્યો છે. બારેય પ્રસંગો બાળકોને બોધક થઇ પડે તેવા છે. યુજ્જરાતના ઇતિહાસની 'આરસી' માં શ્રી. ખડેરાવ પવારે ઇતિહાસના પંદર પ્રસંગો કાવ્યમાં ગુંથ્યા છે. આ કાવ્યો સહેલાઈથી યાદ રહી જાય તેવા છે.

આ સંસ્થાએ ચાલુ વર્ષમાં 'બકોર પટેલ ભાગ ૨૦' મો બહાર પાડીને બકોર પટેલનાં વીસ પુસ્તકોનું એક જુદું ગુચ્છ કયું છે. આ વાતોની બાલપ્રિયતા મઠે હવે કયું કહેવાપણું રહ્યું નથી. ચાલુ ભાગમાં 'હત્રી', 'વિલાયતી ચકડોળ', 'આવાનો ચટાકો' અને 'દાક્તરના ય દાક્તર' એમ એકએકથી ચડિયાતી ચાર વાતો આપેલી છે.

અમદાવાદના નવચેતન સાહિત્ય મંદિર તરફથી ચાલતી 'આપણી બાળવ્રંથમાળા' માં આજ એ જ પુસ્તકો પ્રગટ થયાં છે. 'દર્શક' માં શ્રી. હિમ્મતલાલ અર્ધકની દશ બાલ-વાતોનો સંગ્રહ છે. આમાંની ઘણી વાતો બાળકોને હસાવે તેવી છે. 'આ તે કાંઈ ગામ', 'બધું પૂછીને કરો' તથા 'નવાળી ન્યાય' બાળકો યાદ રાખીને બીજાને સંભળાવે તેવી વાતો છે. ચોથા વર્ષનું છેલ્લું પુસ્તક 'ધરતીનો બાળમેળો' છે. જુદા જુદા દેશનાં બાળકો આવીને પોતાના દેશના રીતરિવાજોની વાતો આમાં રજૂ કરે છે. મૂળ અંગ્રેજી પુસ્તક ઉપરથી આ પુસ્તક ઉતારવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકને સચિત્ર બનાવવામાં આવ્યું છે.

સરતના યુગાંતર કાર્યાલયે શ્રી. શારદાપ્રસાદ વર્મા કૃત 'પુરાણનાં પાત્રો' ની માળા શરૂ કરી તેનાં પાંચ પુસ્તકો બહાર પાડ્યાં છે. આકથો દશ વર્ષ સુધીનાં બાળકો સમજી શકે તેવી ભાષામાં લખાયેલ આ પુસ્તકો બાળકોને સત્વર ગમી જાય તેવાં છે. 'સીતા', 'હનુમાન', 'કુવકુમાર' તથા 'શ્રીકૃષ્ણ' માં દ્રુકમાં રસમય શૈલીમાં તેમનાં ચરિત્રો આપવામાં આવેલાં છે. 'રામચંદ્ર' માં 'રામચંદ્ર', 'ભરત', 'લક્ષ્મણ' તથા 'શવણ' નાં ચરિત્રો સાથે લીધાં છે. બધી ચોપડીઓમાં ચિત્રો આપવામાં આવ્યાં છે. શ્રી. શારદા-

પ્રસાદ વર્માની શૈલીથી આપણે હવે તો ખુબ પરિચિત હોઈને તે સંબંધી વિશેષ લખવાની જરૂર નથી. આ માળામાં બીજા પાત્રો તેઓ હવે સત્વર આપે તેમ હમ્મશીએ.

સરવુ સાહિત્ય વર્ષક કાર્યાલય તરફથી બહાર પડતી બાલસાહિત્યમાં બે પુસ્તકો બહાર પડેલ છે. હિંદી પુસ્તક ઉપરથી અનુવાદ કરાવીને 'ભારતીય નીતિકથાઓ' બહાર પાડવામાં આવેલ છે. તેમાં મહાભારતની આવૃત્તિઓની પર વાતોના સંગ્રહ છે. મહાભારત સમજવામાં બાળકોને ઉપયોગી થાય તેવું આ પુસ્તક છે. 'બાળકોની વાતો-ભાગ ૨' માં બુદ્ધા બુદ્ધા માસિકોમાં આવેલ ૬૧ બોધપ્રદ બાળવાર્તાઓનો સંગ્રહ છે. વિવિધતાની દૃષ્ટિએ આ સંગ્રહ બાળકોને ગમી જાય તેવો છે. બાળકોને પુસ્તકોના કદ પ્રમાણે તેનું મૂલ્ય ઘણું ઓછું ગણી શકાય.

શ્રી. રમણલાલ સોનીએ ભાગવત તથા ઉપનિષદો પરથી કથાઓ રચીને 'કથામંગલ' બહાર પાડેલ છે. ભાગવતની પાંત્રીસ તથા ઉપનિષદોની અઠાર મળી કુલ ત્રેપન વાતોનો સંગ્રહ આ પુસ્તકમાં છે. વાર્તાઓને અંતે કેટલાક સૂચક પ્રશ્નો મૂકવામાં આવેલા છે, જે વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી થઈ પડશે. શ્રી. સોની આવી જ જાતના 'કથામંગલ' રામાયણ, મહાભારત તથા છતર ધર્મોનાં પુસ્તકો પરથી આપણને આપવાની છે. ફક્ત એક જ સૂચના કરવાનું મન થઈ આવે છે અને તે એ કે આ પુસ્તકની કિંમત સંબંધી. વિદ્યાર્થીઓને જ નહિ, પરંતુ બીજાઓને પણ મુલબં બને તે ખાતર આવાં પુસ્તકોની કિંમત બની શકે તેટલી ઓછી રાખવાની જરૂર છે.

નડિયાદના વિઠ્ઠલ કન્યા વિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી. દેસાઈબાઈ નાથાબાઈ પટેલ કૃત 'કિશોર રામાયણ' યુવકોના યુગધર્મ કાર્યાલયે બહાર પાડેલી છે. શ્રી. દેસાઈબાઈએ પોતાના જ્ઞાનવિદ્યા દરમિયાન 'શિશુરામાયણ', 'બાલરામાયણ' અને 'કિશોર રામાયણ' લખ્યાં તે પૈકી છેલ્લું જ પ્રસિદ્ધ થયું છે. આ પુસ્તકમાં શ્રેષ્ઠની રામાયણ પ્રત્યેની ભક્તિ ઠેર ઠેર દૃષ્ટિગોચર થાય છે. રામાયણ અને મહાભારત આપણે અમૂલ્ય વારસો છે અને બુદ્ધા બુદ્ધા દૃષ્ટિબિંદુથી તે વિશે અનેક પુસ્તકો લખી શકાય તેમ છે. સ્મારકમાળાના પુસ્તક તરીકે બહાર પડેલ હોય, યુદ્ધની મોંઘવારી છતાં પુસ્તકની કિંમત ઓછો રાખી શકાય હોત.

શ્રી. દેસાઈબાઈએ લખેલાં 'શિશુ રામાયણ' અને 'બાલરામાયણ' સત્વર પ્રસિદ્ધ થાય અને 'કુમાર રામાયણ' તેઓ સત્વર લખે તેમ આપણે હમ્મશીએ.

અમદાવાદની શ્રી. રામકૃષ્ણ સેવા સમિતિ અવારનવાર મહત્ અથવા તો નજીવી કિંમતે લોકોપયોગી પુસ્તકો પ્રગટ કરે છે. તેણે સત્યેન્દ્રનાથ મહુમદારના પુસ્તક પરથી અનુવાદ કરાવીને 'બાળકોના વિવેકાનંદ' પ્રકટ કર્યું છે. આ પુસ્તકમાં સ્વામી વિવેકાનંદનું જીવન ટૂંકમાં આવેલ છે. પણ ભાષા જોતાં મોટી ઉંમરનાં બાળકોને તે ગમે તેવું છે.

'મારો બાગ'ના લેખક શ્રી. રતિલાલ ગોરીશંકર ઓઝાએ 'સાચી સુંદર વાતો' બહાર પાડી છે. તેમાં સત્તર વાતો આવેલી છે. આમાંની કેટલીક વાતો અગાઉ એકથી વધારે વખત પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલી હશે, પણ તેથી આ પુસ્તકની કિંમત ઓછી થતી નથી.

શ્રી. મનુભાઈ જોષાણીકૃત ' જનપદ ' ભાગ ૨-૩ આશુ વર્ષે બહાર પડેલા છે. પહેલો ભાગ પ્રસિદ્ધ થતાં જ શ્રી. મનુભાઈએ પોતાનું રચાન આપસાહિત્યમાં નક્કી કરી લીધેલું છે. આ બે ભાગોમાં મળીને કુલ ૨૩ રેખાચિત્રો આપણને મળે છે. અને એ રીતે ગામડા અગર શહેરોમાં નિત્યજીવનમાં મળી આવતી દરેક યાત્રિની વ્યક્તિત્વ રેખાચિત્ર આવી જાય છે. શ્રી. મનુભાઈની શૈલી વિશે હવે બે મત નથી. તે વાંચતાં વાંચકને પોતે જોયેલી વ્યક્તિત્વ રેખાચિત્ર જ જાણે કેમ હોય તેમ લાગે છે. પાછળ. તળપદા સખ્દોના અર્થો આપીને પુસ્તકની કિંમત વધારી છે.

શ્રી. ગુર્જર અંધરતન કાર્યાલયે ગુર્જર બાલમંથાવલિ શ્રેણી ત્રીજીના બેટપુસ્તક તરીકે ' અમર યાત્રાધામો ' બહાર પાડેલ છે. આ પુસ્તકમાં ' અવન્તિકા, અથુરા, બળદેવજી, ગિરિરાજ, વૃંદાવન, કામવન, અન્નેર, પંદરપુર ' વગેરે તેર યાત્રાસ્થળોનાં વર્ણન શ્રી. રમણલાલ શાહે આપેલાં છે. પુષ્કળ ચિત્રો આપીને આ પુસ્તકને બાળકો માટે જ નહિ પરંતુ મોટાઓ માટે પણ ઉપયોગી બનાવવામાં આવ્યું છે દરેક યાત્રાધામનો ઇતિહાસ આપવામાં આવેલ હોય ઇતિહાસના શોખીન વાંચકોને પણ ગમી જાય તેવું પુસ્તક બન્યું છે.

આજ સંસ્થાએ આશુ વર્ષમાં શ્રી ' ધૂમકેતુ ' નાં બે પુસ્તકો પ્રગટ કર્યાં છે. બન્ને પુસ્તકો તેમની ' સસ્તી સાહિત્ય વાટિકા ' માં પ્રગટ થાય છે. ' હુએનસંગ ' (જોના ખરો ઉચ્ચાર ' ટરન-ચવાઈ ' હોવાનું શ્રી. ધૂમકેતુ પહેલે પાને જ કહે છે. છતાં તે ઉચ્ચારથી આપણે પરિચિત હોઈએ તેથી કે બીજા ગમે તે કારણથી તેમણે ખરા ઉચ્ચારનો ઉપયોગ કર્યો નથી.) નું ચરિત્ર વર્ષો અગાઉ ' કુમાર ' માસિકમાં પ્રગટ થઈ ગયેલું તે પુસ્તકારૂપે પ્રગટ થાય છે. શ્રી. ધૂમકેતુની શૈલીથી જીવનચરિત્ર વાંચવામાં રસદાયક બન્યું છે. બીજું પુસ્તક ' વીર વનરાજ ' જરા વિસ્તૃતરૂપે લખાયેલ છે, અને કુમારોને ખાસ પ્રેરણાદાયક થઈ પડે તેવું છે. શ્રી. ધૂમકેતુ હજુ આપણને બીજાં ધણાં જીવનચરિત્રો આપવાની ઇચ્છા રાખે છે, તે આપણને સત્વર આપે તેમ ઇચ્છીએ.

શ્રી. રતિલાલ અધ્વર્યુએ સંગીતપ્રવેશ પોથીનો પહેલો ભાગ બહાર પાડેલ છે. તેમાં પોતાનાં પ્રસિદ્ધ તથા અપ્રસિદ્ધ ગીતો સ્વરાંકન સાથે આપેલાં છે. શ્રી. અધ્વર્યુ પોતાનાં બીજા પુસ્તકોથી અત્યાર અગાઉ આપણને જાણીતા છે. તેમના આ ગીતોના સંગ્રહમાં પ્રહસન તરીકે સંગ્રહાયેલાં ત્રણ ગીતો તો ખૂબ ગમી જાય તેવાં છે, અને અમદાવાદમાં ત્રણેક વર્ષ પહેલાં મળેલ શિક્ષક પરિષદમાં ગવાયેલ ' મારી બજુવાની પીડા મેટાડો કોઈ ' ની સહેજે યાદ આપે છે. આ સંગીત પ્રવેશપોથીના વધારે ભાગ બહાર પાડવાના શ્રી. અધ્વર્યુના મનોરથો સત્વર સફળ થાય તેમ આપણે ઇચ્છીએ.

આ ઉપરાંત પણ બીજાં પુસ્તકો બહાર પડ્યાં હશે, પણ તેમનાં નામ જાણમાં ન હોય આપી શકાયાં નથી. નજીકના ભવિષ્યમાં કદાચ કોઈ પુસ્તક જોવાનો સુયોગ પ્રાપ્ત થશે તો તે વિષે બનતી નોંધ લેવામાં આવશે.

અંતે લેખકો તથા પ્રકાશકોના મહેસા સહકાર માટે ફરીથી આભાર માની આ પત્ર પૂરો કરું છું.

છાયાલાલ માનસીંગ કામદાર

શ્રી. નાગરદાસ ડ. પટેલ (મલાડ) દ્વારા સંપાદિત
બાલવિનોદભાષાનાં પુસ્તકો

- ૧ રાજકંઠસ ૦-૩-૦
- ૨ કેનેયો ૦-૩-૦
- ૩ ધનિયો ૦-૩-૦
- ૪ બટગોગરો ૦-૧-૦

બાલવિનોદ બ્રંધાવલિ

- ૧ તજુ દીકરા (નાગરદાસ પટેલ) ૦-૧-૦

અરોહ બાલપુસ્તકભાષાનાં પુસ્તકો

- (૫૦૦ પાનાનું સચિત્ર વાગત વાર્ણિક લગ્નમ રા. ૨-૮-૦)
- ૧ મોપખાની ફુનિયા-ખંડ ૨ (રમણલાલ નાનાલાલ શાહ) ૦-૧-૦
- ૨ ગમેા ગંધી (રતિલાલ વિદ્યાદાસ દલાલ) ૦-૩-૦
- ૩ હાસ્યતરંગ ખંડ ૪ થો (નાગરદાસ પટેલ) ૦-૩-૦
- ૪ હીરકણી (") ૦-૧-૦
- ૫ મોજુ દેમ અને શું ખંડ ૨ (પુરોત્તમ ઢ. પટેલ) ૦-૩-૦
- ૬ ભારતકથાઓ (૬૫૬ પંડ્યા) ૦-૧-૦
- ૭ ચોગણી (હરિલાલ પંડ્યા) ૦-૩-૦
- ૮ નવી નવાઇઓ ખંડ ૨ (રમણલાલ શાહ) ૦-૧-૦
- ૯ ગંગામૈયા (સોમભાઈ પટેલ) ૦-૩-૦

બાલજીવન કાર્યાલિય-વરોદનાં પુસ્તકો

- ૧ હસપ નીતિકથાઓ-ભાગ ૩ ૧-૦-૦

બાલજીવન કિશોર સાહિત્યમાળા

- ૧ પ્રમખારા (રમણલાલ નાનાલાલ શાહ) ૦-૧-૦
- ૨ આર્નલ્ટરંગ (") ૦-૧-૦
- ૩ શ્રી. ગૃહ્યર અંધરત્ત કાર્યાલિય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો
- ૧ જનપદ ભાગ બીજો (મનુભાઈ જોષાણી) ૦-૧-૦
- ૨ જનપદ ભાગ ત્રીજો (") ૦-૧-૦
- ૩ અમર યાત્રાધામો (રમણલાલ શાહ) ૧-૦-૦
- ૪ જી એન સંગ (ધૂમપા) ૦-૩-૦
- ૫ વીર વનરાજ (") ૦-૧-૦

શુગંતર કાર્યાલિય-સુરતનાં પુસ્તકો
પુરાણનાં પાત્રો (લે. શારદાપ્રસાદ વર્મા)

- ૧ રીતા ૦-૧-૬
- ૨ હનુમાન ૦-૧-૬
- ૩ ક્રવ્યકમાર ૦-૧-૬
- ૪ શ્રી કૃષ્ણ ૦-૪-૦
- ૫ રામચંદ્ર ૦-૫-૦

બાલશક્તિ બ્રંધાવલિ-મોગાસાનાં પુસ્તકો

- ૧ ઉદરમામા (મસ્તકાકીર) ૦-૫-૦
- ૨ પોપટની ગુમારી (છંદુલાલ ઢ. રેહારી તથા કીરતન લટકારી) ૦-૫-૦
- ૩ ચાંદામામા (નાગરદાસ પટેલ) ૦-૫-૦
- ૪ ગુલકંદ (મોહનલાલ પાઠક) ૦-૫-૦

श्री. भारती साहित्य संघ (अरमहावाह तथा सुंभछ) नी अरुण अथमाणांना पुस्तके

१ नं०खुनी शणे	(छन्द वसावडा)	०-८-०
२ तुलसीनां पान	(बाणुण्हेन महेता)	०-५-०
३ नंगलमां मंगल वा. २	(हाणुवन सोसिया)	०-५-०
४ पंयगनीना पत्रा	(स्व. यमनवास दोणुव)	०-४-०
५ ओनुं नाम नरेन्द्रकुमार	(बाणुण्हेन महेता)	०-४-०
६ इस अते झारे	(डुंगरशी संपद)	०-५-०
श्री गांधीव साहित्य मंदिर-सुरत		
१ अक्रुड भाग १	(अनंत)	०-३-०
२ नीलम भाग २	(")	०-४-०
३ ओक हतो राज भा. १	(परमास)	०-३-०
४ छीराखुली	(भानुशंकर नोषी)	०-४-०
५ छीतिस्तंभ भाग ३	(शामराव आगरकर)	०-५-०
६ ओक हतो राज भा. २		०-३-०
७ पंयामृत	(भानुशंकर नोषी)	०-७-०
८ अगीअरखुं	(इसनळ भ. हेसास)	०-३-०
९ आरसी	(ખડેરાવ પનાર)	०-४-०
१० अहार पेटल भाग २० नो	(हरिप्रसाद व्यास)	०-८-०
आपखी भाणअथमाणा (वारिक लवान्म मे रुपया)		
(प्रकाशकः नवचैतन साहित्य मंदिर, अरमहावाह)		
१ हर्डीवडा	(डिम्भलवास मथुंके)	०-६-०
२ धरतीतो भाणसेणा	(छन्दप्रसाद भट्ट तथा "बाणुवास हाकर)	०-६-०

प्रदीखुं पुस्तका

१ भारतीव नीतिकथा		०-६-०
२ भाणकेनी वातो भाग २ (सं. स्व. भिक्षु अणंजानंद)		०-६-०
३ इया मंगण	(रमणुवास सोनी)	१-४-०
४ डिशार रामाणखु	(हिसाअभाप नाथाभाप पेटेल)	१-०-०
५ भाणकेना विवेकानंद	(सत्येन्द्रनाथ भणुमहार)	
(दिस आनानी दीश्टो मोकलनारते भक्त)		
६ सायी सुंदर वातो	(रतिलास गोरशंकर ओआ)	०-३-६
७ संगीत प्रवेशपोथी	(रतिलास अध्वर्यु)	०-८-०
पुनर्मुद्रखो		
१ अलिभाभा	(सौ. विद्याण्हेन)	०-५-०
२ अक्षरभाणा	(नागरदास पेटेल)	०-६-०
३ व्यासक जोर	(रमणुवास शाह)	०-५-०
० गुरंर अंधरतन कार्यालयनां पुनर्मुद्रखो		
४ भाटी भीडी भाणयतो	(मनुभाप न्वेधाखी)	०-१२-०
५ सुंदर वातो	(गिणुभाप)	०-६-०
६ मेरे	(")	०-६-०
७ अलिखाभा	(विद्याण्हेन)	०-५-०
८ छलरजं	(मेधाखी)	०-८-०
९ परशुराम	(धूमरेतु)	०-३-०
१० यांभी	(मोधीण्हेन)	०-५-०
११ यडवा	(धूमरेतु)	०-६-०
१२ प्राणीवखुंन	(यंद्रशंकर भट्ट)	०-५-०

૧૩ ધરતીકંપ	(પ્રિયવદન બહી)	૦-૪-૦
૧૪ ક્યાગીતો	(સોમાબાજ બાવચાર)	૦-૮-૦
૧૫ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા શ્રેણી ૧ થી		૨-૦-૦
૧૬ વિદ્યાર્થી વાચનમાળા શ્રેણી ૫ થી		૨-૪-૦

બાલવિનોદ કાર્યાલય (મલાડ) નાં પુનર્મુદ્રણો

(બાલવિનોદમાળા દરેકની કિંમત ૩ આના)

૧૭ બૂંગો	છઠી આવૃત્તિ	
૧૮ સાલિયો	ચોથી	
૧૯ ઉદ્દેશ	છઠી	
૨૦ સોશ્વલિયો	ત્રીજી	
૨૧ ફુલારી	બીજી	
૨૨ ધરતીમાતા	બીજી	
૨૩ રણધીર	ચોથી	
૨૪ રાવજી	ચોથી	
૨૫ વક્ત્રિયો	બીજી આવૃત્તિ	
૨૬ ગરબી યુવરાત	બીજી	
૨૭ સોનાનાં પગલાં	બીજી	
૨૮ મુંબાજ	બીજી	
૨૯ કાળિયો	ત્રીજી	
૩૦ બાણિયો	છઠી	

૩૧ લંકાની લાડી	બીજી આવૃત્તિ	
૩૨ રતનિયો	આઠી	
૩૩ ભંગો	પાંચમી	

અશોક બાલ પુસ્તકમાળાનાં પુનર્મુદ્રણો

૩૪ રંબાલું રસોધકર ખંડ ૨	ચોથી આવૃત્તિ	
૩૫ નાની મોટી વાતો ખંડ ૧૦	ત્રીજી	
૩૬ વિમાનવિહાર ખંડ ૪	બીજી	
૩૭ હાસ્યતરંગ ખંડ ૧	બીજી	
૩૮ મેયુડાં	ત્રીજી	
૩૯ રૂપીના બાગમાં	ત્રીજી	
૪૦ કેવડલ ખંડ ૧	ત્રીજી	
૪૧ આપણાં મિત્રો	ત્રીજી	
૪૨ શા માટે	ચોથી	
૪૩ કેવડલ ખંડ ૨	બીજી	
૪૪ વિમાનવિહાર ખંડ ૧	ત્રીજી	
૪૫ વિમાનવિહાર ખંડ ૨	ત્રીજી	
૪૬ રંબાલું રસોધકર ખંડ-૩	ચોથી	
૪૭ ગલ્લિયમ્	બીજી	
૪૮ સેનિન	બીજી	
૪૯ પત્રપેટી	બીજી	
૫૦ અક્ષરમાળા	સંકલેશી બીજી	

વાચનતરંગ : (આવતી કાલ)

‘આવતી કાલ’ની જ્વાળાઓ જ્યારે ‘આજ’ને સ્વરૂપે સમસ્ત હિંદને ભરખી જતી હોય ત્યારે આમ દૂર દૂર સહીસલામતીની ગોદમાં છુપાઈને તેનો પરિચય આપવામાં મૂર્ખતા અને કાયરતા, ઉભય સમાયેલાં છે એમ લાગવા છતાં, લીધેલું કાર્ય પાર પાડવામાં જ મેં ગૌરવ માન્યું છે.

એનો પ્રધાન સૂર દર્દ અને વેદના છે. હિંદમાં જાડે જાડે ઘૂસી ગએલાં ‘ગરીબી’, ‘અસમાનતા’, ‘ભૂખમરો’ અને એ બધામાંથી ઉપજતી શુભાશીની જાજરાને તોડી-ફોડી ફેંકી દેવાની અને નવેસર હિંદની પુનર્રચના કરવાનો આશય “આવતી કાલ”ને પાને પાને ઝળકી ઉઠે છે.

હિંદની શુભાશીની શૃંખલાઓ તોડવા માટે સંપૂર્ણ સંગઠન, સાર્વત્રિક હડતાળ, સત્યાગ્રહ અને આમેઘોગ એમ પાયારૂપ ગોઠવ્યાં છે. અને એ સુદૃઢ પાયા ઉપર ત્યાગ, સંયમ, બલિદાન અને સમર્પણના મહામોંઘા મંત્રો પઢાવતી ઇમારત ઊભી કરી છે. અને એ ઇમારતની ટોચે ‘સ્વરાજ્ય’ની તખ્તી લટકાવી છે.

લેખકે શરૂઆતમાં જ બતાવે મુખે આંખાવાડીઆમાં કહાવી દીધું છે કે ‘જે મહેનત કરે તે જ માસીક.’ અને આખી નવલકથા જાણે આ વિધાનને સત્ય કરવા ન મરતી હોય તેમ દોરાયેલી લાગે છે.

બમલાને સામાન્ય કેળામાંથી મહાન ઢૂંટારો અને તે પછી દાનવીર ઢૂંટારો બનાવી, ત્યાંથી ઉપાડીને મુંબાઈની ઘોડદોડની હરીફાઈના ધંધામાં મૂકી દઈ મહાન, શ્રીમંત બલભદ્ર ઠાકોર બનાવી દીધા સુધીની પ્રસંગપરંપરા વાસ્તવિક લાગતી ન હોવા છતાં, તે પછીનો ભાગ તો અતિશય ઝીણવટથી દોરાયેલો નજરે પડે છે. એટલે પાયાની અવાસ્તવિકતાની ચર્ચા કરવા જતાં તે ઉપરની સુંદર ઇમારતનો અને તેની પાછળના શુભ પ્રયાસનો લાભ જોવા પડે તે ઇષ્ટ નથી.

બલભદ્ર શ્રીમંત બને છે—મહાન બને છે. દાનેશ્વરી કણુની ટુલનામાં આવી જાય છે, પણ તેને સુખ નથી. તેને એક મહાન વ્યક્તિના બોલ વારંવાર ખટકે છે.

“એ માથું અધમ’નો છે. એ રસ્તો સાચો નથી, પરમાર્થ’નો નથી, એમાં તમારું કે જન્મતત્ત્વ કદાચ નથી. ચોતાની નત ઘસીને, ચોતાની સુખસગવડોનો ભોગ આપીને ખીલતું લલ્લું કરવું એમાં ખરી ગાણુસાહ લાગે છે.”

સંત પ્રીતભરાયના ઉપદેશક હૃદયગારની અસર બમા બલભદ્રના જીવનમાં એટલી ઊંડી થાય છે કે માર્ગમાં અનેક પ્રલોભનોની મોહજાળ પથરાયેલી હોવા છતાં, તેમાં ન ફસાતાં તે છેવટ સુધી અડગ અને અહિંસક રહી સ્વાતંત્ર્યના પ્રયત્નોમાં ગાંડો ને લેલો બનીને ધૂમે છે.

બમાબાઈનું હૃદયમંથન જતાવતાં લેખક સમાજમાંના પ્રતિષ્ઠિત ગુણો અને બમા-બલભદ્રની પવિત્ર ગુણગીરીનો અચ્છો સમન્વય સાધી બતાવે છે.

“હા, હું ચોરીનો ધંધો કરું છું, પણ એને ચારી ગણતો નથી. જેની પાસે વધારે

પડતું છે તેની પાસેથી લઈ જેની પાસે કંઈ નથી તેને વહેંચી દેવું એમાં શું ખોટું છે ?

“ અને નીતિ ? આ બધા દાનેશ્વરીઓમાં કયાં અને કેટલી નીતિ છે એ હું જાણું છું. લોકોની આંખમાં ધૂળ નાખીને ઘેરો દિવસે લૂંટ ચલાવવી એ નીતિ છે ? મનુષ્યોનાં લોહીનું પાણી કરીને મેળવેલો પૈસો નીતિની કમાણી છે ? શા માટે બોલાવો છો ? હા, હું ગરાસિયો નથી, કાળો છું; પણ ગરીબ ખેડૂતો ને મનુષ્યોનાં હાડયામ નીચાવીને તાલેવંત ચએલા જમીનદારો ને શેઠશાહુકારો કરતાં સારો છું. ”

આમ બોલ્યાને મુખે લેખક પોતાના હૃદયમાં ઘોળાતા વિષદૂંટ રજૂ કરે છે.

ત્યારપછી ખૂબ જ મંથન બાદ બળભર મિલની હડતાળમાં જોડાવાનું પસંદ કરે છે. ‘ જ્યાં સુધી તમે જૂખ્યા રહેશો ત્યાં સુધી મારે પણ ખાવું હરામ છે ’ આમ મનુષ્યોને ગ્રેરણા ને ઉત્સાહ અર્પીતો અહિંસક બલભર ચોમેર ધૂમતો-ફરતો હડતાળને વધુ ને વધુ મજબૂત બનાવતો જાય છે.

શેઠની પાસેથી મિલ ખરીદવી ને કામદાર સંઘને નામે કરવી; અંગલાને બદલે મિલની ચાકીમાં રહી સુવાળી રૂપવતી અને કુમળા કિરણની સાથે કામ કરવા જવું; ખાનપાનની અત્યંત સાદાઈને કવચિત ઉપવાસ પણ કરી લેવાની તૈયારી તથા મોડી રાત અને વહેલી પેરેઠનો માનસિક શ્રમ; આ બધું તેના જીવન-પરિવર્તનનાં કમરો પગથિયાંરૂપ છે.

પછી તો તે પરદેશ પ્રચારાર્થે ઉપડે છે. તે દરમિયાન રૂપવતી પકડાય છે. સાર્વત્રિક હડતાળ સ્થગાન સમી શાંતિ પ્રસારવતી વધુ ને વધુ પ્રચંડ સ્વરૂપ પકડતી જાય છે. ખૂનામરફી ચાલે છે. લોહીની નદીઓ વહે છે, ગ્રામોલ્લોભથી પોષણ કરતો માનુસિંગ પણ રાતના અચાનક તોપને ગોળે જોડી જાય છે. નિર્દોષ બાળ, સ્ત્રી અને વૃદ્ધોનો નાશ થાય છે. આ બધા પ્રસંગો ચીતરી લેખકે સરકારની કૂરમાં ફર દમનનીતિનો અને બીયણમાં બીયણ અસાચાર પ્રત્યેનો કારગો રોષ ઠાલવ્યો છે. પ્રત્યેક વાચક હૃદયમાંથી આંસુની નદીઓ વહી રહે તેવી કડુણા રેલાવી છે. અને ત્યાં જ લેખકની અહિંસક સ્વાતંત્ર્યયુદ્ધની સફળતાની છેલ્લી કસોટી થતી હોય છે: જાણે કે આ બલિદાન-મૂકબલિદાન જગતમાનમાં અપૂર્વ એવું રોમાંચક બલિદાન-જેને દેશવિદેશનાં ખૂદ ઇશ્વરોનાં જ પત્રોએ પણ હૃદયભીની પત્રોજલિઓ અર્પેલી એવું બલિદાન જ સ્વાતંત્ર્યયુદ્ધની છેલ્લી ને સ્વરાજની પ્રથમ કડીરૂપ હોય તેમ જણાય છે.

આમ દેવાયેલા બલિદાનની ભરમ-અર્કમાંથી નવસર્જન થતું હોય તેમ નૂતનયુગનાં મંડાલુ થાય છે. સ્વરાજ એ તેનો-તે યુગનાં માનવોનો જન્મલિદ્દ હક્ક છે; ઉત્સાહ રોષ પ્રાણ છે; સત્ય ને અહિંસા તેના મહામોદિ જીવનમંત્રો છે; સ્વાતંત્ર્ય એ તેમની માથા ને મૂડી છે; અવનિ ઉપરના પ્રત્યેક માનવને પૂરતું પોષણ મળી રહે તે માટેનો અવિરત છતાં પ્રમાણિક શ્રમ એ તેમનો દૈનિક નિશ્ચય છે; પ્રામાણિકપણ એ તેમની પ્રસન્નતા છે; રૈટિયો તેમની કામધેનુ છે; સેવા તેમનું સંગીત છે. આ પ્રકારના અસ્પષ્ટ છતાં પ સ્પષ્ટ બળુકાર ‘ આવતી કાલ ’માંથી વાગતા સંભળાય છે. નૂતનયુગની નૂતન મિલરચના તથા નાનાં નાનાં કારખાનાં વગેરેનો કાર્યસિદ્ધિદર્શક રૂપરેખા તો લેખકે પોતે પણ અને તેટલી સ્પષ્ટતાથી આછી પાતળી આંકી બતાવી છે. અહીં આ વાર્તા પૂરી થાય છે.

જો કે આ નવલકથામાં કોઈ વાદનું સચોટ સમર્થન નથી જ જણાતું; છતાંએ લેખકે ‘ અહિંસાનો વિજય ’નું વિધાન સત્ય કરવા પાછળ જ મચી રહ્યા હોય તેમ જણ

૧ પારુ:—(મૂળલેખકનું નામ નથી લખ્યું.) અનુવાદક: શ્રી. “ મૃદુલ ” પ્રકાશક: મેસર્સ એન. એમ. ઠક્કરની કંપની, પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબઈ ૨. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૮+૧૮૪, કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. એ.

પ્રકાશકના તજજ્ઞાવવા મુજબ આ નવલકથા સાચે જ નવલસસપ્રાટ શરદ્દ્યાણુની પ્રશંસા માગી શકે તેવી છે. એમાં શરદ્દ્યાણુની વાર્તાકલાનો, બદલે કોઈ કોઈ સ્થળે તેથી પણ વધુ ઉત્કૃષ્ટ વાર્તાકલાનો પરિચય મળે છે. રાજરાણી યવાની મહત્ત્વાકાંક્ષી રમણી પારુ સામાન્ય રિયતિવાળા એક બોળા ખીલ્તરને પરણી ત્યાં કેવી સ્થિતિસંગેગોમાં દિવસો ગુજરે છે; પતિની આશ્વત વેળા એને બચાવવા કેવી વિજ્ઞાન બને છે, ધરની સરમુખત્યાર સમી ફાઇનાના તેમ જ શોભી દિપરના પાપે તેને તથા તેના પતિને કેવાં કેવાં કષ્ટો સહન કરવાં પડે છે વગેરે પ્રસંગો આ વાર્તાનવેશે જાણે કોઈ સિનેમાયિન જોતા હોઈએ તેવો તાદ્દશ ચિતાર સ્વરૂપે આપણી સમક્ષ રજૂ કર્યો છે. લેખકની વસ્તુગૂંથણી અને વાર્તાશૈલી પ્રશંસાના પુખ્તો માગી શકે તેવી છે.

આપણે હૃદયથી, પ્રકાશક લેખકને સત્વર પ્રકાશમાં લાવે અને તેમની આવી કૃતિઓ પણ પ્રગટ કરતા રહે.

૨ ઠંડી ફૂરતા અને ળીળ નાટકો:—લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. ધૂમકેતુ, પ્રાપ્તિ-રયાન: ગૂર્જર અચરતન કાર્યાલય, ગાંધીરોડ, અમદાવાદ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૪+૧૬૭, સચિત્ર કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. દોઢ.

લેખકે લખેલ તજજ્ઞામંડળ ચોચામાં પ્રકટ થયેલ “ ઠંડી ફૂરતા ” ને નાટકના તખ્તા

[૪. ૧૬૫નું અનુસંધાન]

બદના પૂર્વજૂત પ્રસંગો બાદ કરતાં જણાવા સિવાય રહેતું નથી. અને એ રીતે આ વાર્તાને ‘ અહિંસક સ્વાતંત્ર્ય યુદ્ધ ’ અંગેની વાર્તા પણ ગણાવી શકાય.

મહાપુરુષની જ્વાળા પ્રગટી, ખૂનામરડા અને લોહી રેડાયાં; શાહબુદ્દીન, તૈમૂર ને ગીઝનીની હાથા ધિટિશ મુત્સદ્દાઓમાં પયરાઈ રહી. અને એમાંથી હિંદુ રહું સહું સત્ત પણ ચુસાવા લાગ્યું. નિઃસત્ત બનેલ હિંદુ શેઠ, જૂજમરો, ચોરી, લૂંટકાટ, વ્યભિચાર એમ અનેક દુર્ગુણોના દાવાનળ સળગાવ્યો. બરખી જતા દાવાનળના તાપના ત્રાસથી વ્યાકુળ બનેલું લેખકહૃદય તેનો સાચો ઉકેલ રજૂ કરે છે. એમ જોતાં ‘ આવતી કાલ ’ હિંદની ‘ આવતી કાલ ’ બની રહે એવી છૂપી છૂપી પણ આશા સેવતી બહાર પડી નહિ હોય, એમ કોણ કહી શકે ? અને આમ હૃદયના ઉડાણમાં છુપાઈ રહેલા ભાવો મૂર્તિમંત થતાં એ દર્દ અને વેદનાથી પીડિત લેખક હૃદયને આનંદની લહરિઓ ‘ પચાસ વર્ષ પછી ’ ને મથાળે લખેલી નવી વાર્તાની સિદ્ધિ તરફ ગ્રેરે તો નવાઈ નહિ.

પર ભજવી શકાય તેવાં રૂપે તૈયાર કરી આ પુસ્તકની શરૂઆતમાં પ્રથમ નાટક તરીકે મૂક્યું છે. એ નાટક અમદાવાદના શરદા મંદિર તેમ જ ગુજરાત કોલેજમાં સફળ રીતે ભજવાયું પણ હતું.

તે પછીનાં નાટકોમાં બીજું ગુજરાતના ઇતિહાસમાં અમર થઇ ગયેલ પ્રસંગ-શ્રીદેવીના વનરાજને રાજતિલક કરતાં પહેલાં શ્રીદેવીએ વનરાજનો રાજયોગ પારખી તેને શાંધી કાઢી રાજતિલક કર્યાનો-દેશપ્રેમપ્રેરક પ્રસંગને રજૂ કર્યો છે. આ એકાંકી નાટિકા પણ ભજવવા જેવી છે. અને ત્રીજી નાટિકા “પસંદગીનો વર”માં એ કાલેન્ડરિયન મિત્રો પત્નીપસંદગીમાં કેટલે દરજ્જે સફળ-અસફળ થાય છે તેનો સરસ ચિતાર આપે છે. આજનાં લગ્નની ગીમાંસા અને ચર્ચા કરતાં યુવક-યુવતીઓને નાટિકા ઠીક કટાક્ષ અર્પે તેવી છે. એકંદરે ત્રણે નાટકો પ્રસંગોપાત્ત ભજવવા જેવાં છે.

૩ રમા:—મૂળલેખક: શ્રી. શરદાબાણુ; અનુવાદક: શ્રી. માણિકલાલ ગો. જોષી, પ્રકાશક ઉપર પ્રભાણે, કાંઠેન કદનાં ૫૫૬ ૩૬+૧૬૭, કવર આચ્છાદન સહિત પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૧૯૪૨

શરદાબાણુએ લખેલ પદ્મીસમાજ પરથી રંગભૂમિ પર ભજવાય તેવી રીતે, શરદાબાણુએ પોતે તૈયાર કરેલ નાટક લે આ “રમા” છે. એના દ્વિતી અનુવાદ પરથી આ ગુજરાતી અનુવાદની યોજના થઇ છે. મૂળ પદ્મીસમાજ કથાનક જેમણે વાંચ્યું હશે તેમણે, રંગભૂમિ પર ભજવવા માટે મૂળ કથાના રચનાદિના જરૂરી કેટલાક ફેરફારપૂર્વક તૈયાર થયેલું આ નાટક જોઇ જવા જેવું છે.

૪ ગુજરાત સાહિત્ય સભા-અમદાવાદની ૧૯૪૧-૪૨ ની કાર્યવહી:—પ્રકાશક: મંત્રીઓ, ગુજરાત સાહિત્ય સભા, અમદાવાદ. ૩મી આઠ પેજ કદનાં ૫૫૬ ૧૮૦, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય રૂપિયા ૭૦.

ગુજરાત સાહિત્ય સભા તરફથી ગુજરાતી વાક્યમયમાં પ્રસિદ્ધ થતાં પુસ્તકોનું, જાણીતા વિદ્વાનો પાસે અવલોકન કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવાની યોજના છે. દરવર્ષે, આ યોજનાનુસાર, પ્રકટ થતાં અવલોકનોની માફક ૧૯૪૧-૪૨ ના વર્ષ દરમિયાન પ્રકટ થયેલાં ગુજરાતી પુસ્તકોનું શ્રી. ત્રિભુવનદાસ હુદાર, શ્રી. યશવંત શુક્લ અને પ્રો. શ્રી. ધનંજીભાઈ ફકીરભાઈએ કરેલાં અવલોકનો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આપ્યાં છે. પુસ્તકાલયો માટે આ અવલોકનો ઉત્તમ માર્ગ-દર્શન પૂરું પાડે તેવાં છે. એટલે પુસ્તકપસંદગી માટે પુસ્તકાલયના ત્રંચપાલ એક વાર આ અવલોકનો વાંચી જઇ એમાંના અભિપ્રાયને લક્ષ્યમાં લઇ પુસ્તકાલયમાટે પુસ્તકોની પસંદગી કરશે તો તેથી પુસ્તકાલયમાં કોઇ નબળું પુસ્તક ઘૂસી જવાના ભયરયાનથી તે બચી જ જશે.

આ અવલોકનો ઉપરાંત, એમાં સાહિત્ય સભા તરફથી વખતોવખત યોગ્યથેલાં વ્યાખ્યાનો પણ આપ્યાં છે, જેમાંનાં કેટલાંક અધ્યાપકોએ ઉપયોગી થઇ પડે તેવાં છે.

ગુજરાત સાહિત્ય સભાની આ પ્રવૃત્તિને અગે આવકારીએ છીએ અને દર વર્ષે આવાં અવલોકનો પ્રકટ કરતા રહે તેવી વિનંતિ કરીએ છીએ. અન્ય રચનાની સાહિત્ય સભાઓ પણ જો આવી પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરે તો તે પણ આવકારપાત્ર જ સેવાશે.

૫ દાર્શનિક શબ્દાવલિ—(શ્રી. અરવિંદકી) સંગ્રહકર્તા: શ્રી. અંબાલાલ બાલકૃષ્ણ પુરાણી; પ્રકાશક: શ્રી અરવિંદ કાપોલય, આણંદ. કાઉન કદનાં હાથખનાવટના કાગળનાં પૃષ્ઠ ૮+૧૧૬+૨૪, બોર્ડનું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦.

તત્ત્વજ્ઞાન વેદાંતના અભ્યાસીઓને એ વિષયમાં વપરાતા ખાસ પારિભાષિક શબ્દોનો હિંદી, અંગ્રાજી, ગુજરાતી અને મરાઠી ભાષાના પદોય સાથેના શબ્દોનો આ બહુ મહેનતે તૈયાર થઈ શકે તેવા સંગ્રહ છે. તત્ત્વજ્ઞાનમાં રસ ધરાવતા અને તે વિષયમાં જિજ્ઞાસુ બિતરલાઓ માટે આ એક અમૂલ્ય સંગ્રહ છે, એમ કહેવું પડે. પુસ્તકના અંતે અંગ્રેજીમાં શબ્દાર્થરેખા આપી તેમાં પારિભાષિક વ્યાખ્યાઓ પણ આપાઈ છે.

એ વિષયના અભ્યાસીઓ માટે આ પુસ્તક સાચે જ ઉપયોગી દ્રવ્ય છે તેવું છે.

૬ શ્રીજી ધરાનશાહનો ગરબો:—લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. અરદેશર કરમજી ખખરદાર, પારસી કોલોની, દાદર, મુંબઈ. કાઉન કદનાં પૃષ્ઠ ૧૬, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૪-૦.

ગદ્યા નવેમ્બર માસમાં, ધરાનશાહનો પવિત્ર કેમલો ઉજવાયો તે પ્રસંગને અનુરૂપ કંઈક લખવા કવિશ્રીને વિનંતિ થતાં પોતાને પ્રેરણા ભગતાં લખેલ આ ઐતિહાસિક પદાંતને ગરબામાં ઉતાર્યો છે. એની પહેલી આવૃત્તિ તા. ૪-૧૧-૪૨ ના નવેમ્બરના રોજ પ્રકટ થયા પછી ઘૂસત જ તા. ૧૬-૧૧-૪૨ ના રોજ માત્ર પંદર દિવસના ગાળે આ બીજી આવૃત્તિ પ્રકટ થઈ છે, એ એની લોકપ્રિયતા પૂરવાર કરે છે. એમાં પારસીઓ ધરાનથી હિંદુ આવી વસ્યા ત્યારથી લઈને આજ પર્વતની ઐતિહાસિક વસ્તુચૂંથણી જેવ કાવ્યમાં રજૂ કરવામાં આવી છે. પારસીઓનો ઇતિહાસ જાણવાની જિજ્ઞાસા ધરાવનારને એ જરૂરી માહિતી આપશે.

૭ બંસરી:—લેખક: શ્રી. મનુભાઈ રાવ, પ્રકાશક: નવયુગ કલામંદિર, વડોદરા. કેમી કદનાં પૃષ્ઠ ૩૨, સાદું પૂઠું, મૂલ્ય ૦-૪-૦.

ભાઈ મનુ રાવ એક ઉછરતા આરાદાથી ભગતા લેખક છે. એમના આ પ્રસિદ્ધ યતા કવિતાલેખનના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તેઓ કંઈક સફળ થયા છે. લોકગીતો, સિનેમા અને નાટકોનાં ગીતોના ઢાળોમાં જુદી જુદી વસ્તુ પર લેખકે ગાવાં ગમે તેવાં કાવ્યો રચ્યાં છે. એમના આ પ્રથમ પ્રયાસને આ કાવ્ય પુસ્તકને કાવ્યરસિક જનતા અપનાવે, એમ મુશ્કેલીએ છીએ.

૮ થી ૧૨ ફૂલછાબ નવપ્રકાશન શ્રેણિનાં પાંચ પુસ્તકો:—રાણપુરથી પ્રકટ થતા "ફૂલછાબ"નું પ્રકાશન હિંદુ સંસ્કૃત્ય ધારાના કારણે, કેટલોક વખત બંધ રહ્યું તે દરમિયાન "ફૂલછાબ"ના બેઢલામાં જનતાને કંઈક વાચન આપવાના ઉદ્દેશે ઉપયુક્ત સંરચના સંચાલકોએ આ શ્રેણિની શરૂઆત કરી હતી. તે દ્વારા આજ સુધીમાં પાંચ પુસ્તકો—(૧) મરેલાનાં રુધિર અને જીવતાનાં આંસુડાંઓ, (૨) આપણું ઘર, (૩) અકબરની યાદમાં, (૪) પાંચ વરસનાં પંખીડાં અને (૫) આપણા ઘરની વધુ વાતો પ્રકટ થયાં છે. દરેક પુસ્તક એવી પ્રેરક અને રુચિકર શૈલીએ લખાયેલ છે, કે તે એકી બેઠકે વાંચી પૂરી કરી સિવાય નીચે મુકવાનું મન ન થાવ તેવી છે.

એમાંની પહેલી પુસ્તિકા-મરેલાનાં રુધિરમાં રાષ્ટ્રીય પુનરુદ્ધારકોમાંના કેટલાકની ઝડપી જીવન ઝાંખી કરાવી છે. આ પુસ્તકમાં એ પુનરુદ્ધારકો પૈકી રાજા રામમોહન રાય, સૈયદ મહમદખાન, મહર્ષિ દયાનંદ, દાદાભાઈ નવરોજી, એની બેસંટ, ગોખલે, દેશમુંદુ, સરદાર

વલ્લભભાઈ અને સરહદના ગાંધી તેમજ છેલ્લે ગાંધીજીનાં ટૂંકાં પણ પ્રેરક જીવનચરિત્રો આપ્યાં છે. બીજું પુસ્તક 'આપણું' ઘરમાં જોડતે જ ઘર માની ગયેલા આપણા અગ્રમુખ સદ્ગત અને વિદ્યમન એવા પાંચ નેતાઓના કારાવાસની કદાણીઓ આપી છે. કારાવાસની રહેણી-કંચણી અને સુખ(!)દુઃખની વિવિધ કદાણીઓ આ પુસ્તકમાંથી મળે છે. નેતાઓના જલ-જીવનનો હજારો ચિતાર આ પુસ્તક પૂરો પાડે છે; ન્યારે ત્રીજું પુસ્તક અકબરની યાદમાં સંપાદકોએ ઇસ્લામના હિંદપ્રવેશકાળથી-ઠેક સન ૭૩૨ થી માંડી વર્તમાન ઐતિહાસિક તવા-રીખમાં હિંદુ-મુસ્લીમ એકતાને લગતાં વિવિધ મિલન તેમજ વિભાજક યજ્ઞોત્તું દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. અને ચોથા પુસ્તક પાંચ વરસનાં પંખીઠાંમાં હિંદમાં પાંચ વર્ષ સુધી (અને કેટલાક તો તેથી પણ વધુ વર્ષ)નો રાજવહીવટ ચલાવતા શાસક-વાઈસરોયોની સામાજિક રસભરી અને રાજદારી તેમજ ખાનગી જીવનની રસપ્રદ અને જાણવાનું ભાહિતીઓ આપી છે. હિંદના વાઈસરોયો વિષેનો ઇતિહાસ બહુતા વિદ્યાર્થીઓને એમનો એ વિષય વધુ રુચિપ્રદ શૈલીનો આ પુસ્તકમાંથી મળશે, ન્યારે છેલ્લું પુસ્તક આપણા ઘરની વધુ વાતો-માં બાજુ અરવિંદ ધોળ, રામજી, અને બારીન્દ્ર ધોળના જલજીવનનો પરિચય અપાયો છે. અને છેલ્લો "જેલ ઓફિસની બારી" તો ગુજરાતી સાહિત્યમાં જલજીવન વર્ણવતા શ્રી મેઘાણીએ લખેલ પોતાના જલજીવનનું હૃદયસ્પર્શી બ્યાન છે. પ્રત્યેક પુસ્તકાલયે આ શ્રેણીનાં સઘળાં પુસ્તકો વસાવી સેવા ભલામણ.

એકંદરે પાંચે પુસ્તકો દરેક પુસ્તકાલય પોતાને ત્યાં વસાવી લે. હવે આ શ્રેણીની ફક્ત પ્રસ્તિકા પ્રકટ થવી બાકી છે તે ટૂંક સુદમાં બહાર પડતાં એ શ્રેણિ પૂરી થશે. આખી શ્રેણિનું મૂલ્ય રૂ. ૩-૦-૦ છે.

૧૩ સંસ્કારલક્ષ્મી—(આદિતિ બીજી) લેખક : શ્રી. કુંભરશી ધરમશી સંપટ, પ્રકાશક: એન. એમ. હસ્તરતી કંપની, પ્રિન્સેસ રટ્ટીટ, મુંબઈ ૨. કાલિન કદનાં પૃષ્ઠ ૬૪૦, પાકું પૂઠું, સંખ્યાબંધ ચિત્રો, બેકસ બોર્ડના સંરક્ષણ સહિત, મૂલ્ય રૂ. ૫-૦-૦

આજુ વર્ષના સપ્ટેમ્બર માસમાં આ પુસ્તક પ્રકટ થયું હતું તે પછી તરત જ નવેમ્બર માસમાં આ એની બીજી આદિતિ પ્રકટ થઈ છે. માત્ર એ માસના માળામાં ફોપ પણ પુસ્તકની નકશો ખલાસ થઈ જાય એ એની લોકપ્રિયતા માટે પૂરતું કહી શકાય. આ પુસ્તકનો પરિચય અમે " પુસ્તકાલય " માસિકના ઓક્ટોબર અંકના પૃષ્ઠ ૫૭૬ પર આ અગાઉ આપી ગયા છીએ. ફરીવાર અહીં એઓના સર્વસંમત સરખા આ પુસ્તકની નવી આદિતિને અમે આવકારીએ છીએ. શક્તિશાળી પુસ્તકાલયો આ પુસ્તક અવરય પોતાને ત્યાં વસાવી લે. પહેલી આદિતિ જે પુસ્તકાલયો ન મેળવી શક્યાં હોય તેઓને આ બીજી આદિતિ બહાર પડવાથી પોતાને ત્યાં સદર પુસ્તક વસાવવાની સવલત આપવા માટે પ્રકાશકોને ધન્યવાદ.

૧૪ વિસનગર અને વડોદરા રાજ્યની હકીકત—(બીજી આદિતિ) લેખક અને પ્રકાશક: શ્રી. મહાસુખભાઈ સુનીલાલ શેઠ, મ. વિસનગર. કાલિન કદનાં પૃષ્ઠ ૪૨+૪૪૬, પાકું પૂઠું, મૂલ્ય રૂ. અઢી.

શેઠ મહાસુખભાઈએ સન ૧૯૨૫ માં આ પુસ્તકની પહેલી આદિતિ પ્રકટ કરી હતી. ત્યાર પછી આજે ન્યારે તત્કાલીન અને આજની પરિસ્થિતિમાં વિશાળ પથોડા આવી ગયો છે ત્યારે, એ પુસ્તકમાં જરૂરી સુધારા કરી આ નવી આદિતિ બહાર પાડી છે.

શેઠ મહાસુખભાઈ વિદ્યાવ્યાસંગી સન્ન્યસ હોઇને સાહિત્યપ્રચારમાં સારો રસ ધરાવે છે. તેમણે આ અગાઉ નીતિ તરંગિણી, અમૃતસરિતા, કાવ્યસરિતા વગેરે સાહિત્ય-પ્રસાદી પણ આપી છે. આ પુસ્તકમાં તેમણે વડોદરા રાજ્યની જાણુવા જોગ માહિતીઓ આપી વિસનગર કર્યાની કીક પિછાન કરાવી છે. એ શહેરમાંની વિવિધ લોકોપકારક સંસ્થાઓ, દવાખાનાં, પુસ્તકાલયો, તળાવો, અન્નક્ષેત્રો વસ્તી અને તેની પરિસ્થિતિ વગેરે વગેરેને લગતી જાણુવાજોગ માહિતીઓ આપી છે.

દરેક ગામને પોતાનો ઇતિહાસ હોય છે તેમ જ તેની વર્તમાન સ્થિતિનો તખ્તો પણ હોય છે. જનતાની જાણુ માટે આવા સર્વસંગ્રહ જેવાં પુસ્તક ગામના ઉત્સાહી કાર્યકર્તા ધારે તો તૈયાર કરી શકે. શેઠ મહાસુખભાઈએ આ દિશામાં સારો સંતુલ્ય પ્રયાસ કર્યો છે. એટલે વિસનગરના એકેએક શહેરીએ તેમ જ આજુબાજુના આવા પોતાનાં ગામનાં ઉપયોગી માહિતી પૂરી પાડનાર આ પુસ્તક અવશ્ય વસાવી લેવું જોઈએ. મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ

૧૫ ઘરફૂંકડી:—કર્તા—પ્રકાશક ઉમેશ કવિ, ભાવનગર; સં. ૧૯૯૮; ૧૬ પેજ કાઉન પૃ: ૧૬+૧૨૨; પૂઠું કાડ' બોર્ડ'નું સચિત્ર; કિં. ૧-૧૦-૦.

આ પુસ્તકે એક રચણાંકી નાટકનું હોઇ તેનો પ્રવેશક આચાર્ય શ્રી. રામનારાયણુ વિ. પાઠકે લખેલો. નાટકમાં લેખકે લગ્ન સંબંધી કેટલાક પ્રશ્નની અને ગૂંચવણોની ચર્ચા કરી છે. આને માટે લેખક ચાર યુગો ૨૦૪ કરે છે. એ દરેક યુગલનો પ્રશ્ન જુદો જુદો છે છતાં એ બધાંની ગૂંચવણોનો નિકાલ આ એક જ દ્રશ્યમાં કરી દેખાડ્યો છે. આચાર્યશ્રી પાઠકે લખે છે કે "આપણા જૂજ નાટકસાહિત્યમાં મને આ નવો અખતરો જણાયો છે, હું માનું છું કે એ બજવી પણ શકાય એવું છે." નાટક સાહિત્યના શોખીનોને વાંચતાં રમજ તો પડશે.

૧૬ રંગનાં ચટકાં:—લેખક—પ્રકાશક: ગોવિંદભાઈ રા. અમીન; સોલ એજન્ટ: આર. આર. શોની કંપની, મુંબાઇ નં. ૨; ૧ લી આવૃત્તિ ૧૯૪૨; કાઉન સોળ' પેજ પૃ. ૧૪૧; પૂઠું કાડ' બોર્ડ'નું સચિત્ર જકેટવાળું; કિં. રૂ. ૧-૪-૦.

ટૂંકી ટૂંકી વાર્તાઓના આ સંગ્રહમાં સન ૧૯૩૦ થી ૧૯૪૨ ના ગાળામાં લેખકે લખેલી (૧) સંધ્યા સમયે (૨) કેવી ગૈરી ગમે (૩) રુઝવેશો ધા (૪) દયાશંકર (૫) સાક્ષાત્કાર (૬) પરદેશગમન (૭) સમાધાન (૮) આર્ટસનો વિદ્યાર્થી (૯) માદીકરો (૧૦) કાકો અને ગણુ (૧૧) નિષ્ફળતાનો ભેદ (૧૨) ચૂક જાન (૧૩) ખીજવર (૧૪) ત્યાગી (૧૫) રંગનાં ચટકાં અને (૧૬) સન્ન્યસ મંડળી—એ નામની ૧૬ વાર્તા છે. એનું વાચન વાર્તાસિક્ષોને ગમ્મત સાથે આપણા સામાજિક જીવનનો સરસ ખ્યાલ આપશે.

૧૭ સમજનાં મૂળ—લેખક: સ્વ. વ્યોમેશચંદ્ર જનાર્દન પાઠકજી; પ્રકાશક: જયમન-ગૌરી બો. પાઠકજી, સુરત; પ્રાપ્તિસ્થાન: યુગાન્તર કાવોલય, ગોપીપુરા, સુરત; ઇ. સ. ૧૯૪૨; સોળ પેજ કાઉન પૃ. ૧૧૦; કાપડી પૂઠું; કિં. રૂ. ૧-૮-૦.

આ પુસ્તકમાં સ્વર્ગસ્થ પાઠકજીના (૧) જ્ઞાતિ સંસ્થા (૨) જ્ઞાતિ સુધારણા (૩) જ્ઞાતિની સત્તા ઘટી છે ! (૪) એક નવો પ્રશ્ન (૫) લગ્નસંસ્થા (૬) લગ્નના પ્રકાર (૭) નસિનીની નવલકથા (૮) યમલગ્ન (૯) સિદ્ધિ અને શુદ્ધિ, અને (૧૦) હોલિકોત્સવ—એ નામના દશ સામાજિક લેખો સંગ્રહાયા છે, તે સામાજિક પ્રશ્નોમાં રસ ધરાવનારાંઓએ ખાસ વાંચી જવું જોવા છે.

૧૮ દેવદૂત—લેખક: શ્રી ઈશ્વરરામ કાશીરામ જાની, બી. એ; એસ. ટી. સી પ્રકાશક: શ્રી જનાર્દન અંબાશંકર દવે, દવે રેડિયો લેખારેટરી, નેતપુર (કાઠી); ૧૯૪૨; કાઠિન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૧૬૦; સચિત્ર કાચું પૂઠું ર. ૧-૪-૦.

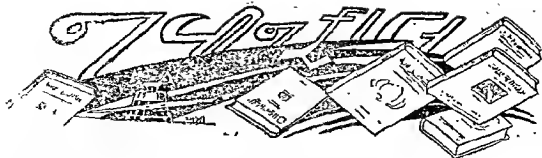
આ પુસ્તકમાં કુલ ૧૩ નવલિકાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે. એમાંની ૧૧ તો, 'કિલોસ્કર' અને 'મનોહર' નામનાં મરાઠી ભાસિકામાં પ્રસિદ્ધ થયેલ નવલિકાઓમાંથી ચૂટેલી નવલિકાઓનો અનુવાદ છે. સમાજજીવનને સ્પર્શતી આ વાર્તાઓ, સમાજનાં કંઈ ને કંઈ રહસ્યો સમજાવે છે અને તેની સાથે તે દરેક, કંઈ ને કંઈ ભાવના પણ અર્પે છે. 'ખોટું' 'ખોટું' તો; 'પડા પાછળ'; 'લાલટોપી'; 'વસન્તા'; 'પતિતા'; 'ધરનો ધાક'; 'દેવદૂત' આ વાર્તાઓ ખાસ વાંચવા જેવી છે. વાર્તાઓ બધી જ ભોધક, ગ્રેરક, ભાવના-શીલ અને તેની સાથે તે હૃદયસ્પર્શી પણ છે. આ પુસ્તકનું નામ સૂચવતી 'દેવદૂત' પણ આ સંગ્રહમાંની પહેલી જ વાર્તા છે.

૧૯ કમલા—અનુવાદક, શ્રી અયુભાઇ શુક્લ; પ્રકાશક; આર. આર. શેઠની કું., પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ; મુંબાઈ નં. ૨; ૧૯૪૨; કાઠિન ૧૬ પેજ કદનાં પૃષ્ઠ ૨૩૨ + ૮; સચિત્ર આગ્રહાદન સહિત પાકું પૂઠું મૂલ્ય ર. ૨-૮-૦.

અંગાળના બાર જાણીતા લેખકોએ લખેલાં જુદાં જુદાં પ્રકરણથી, રચાયેલી આ એક સળંગ વાર્તા, અંગાળનું એક કશું અમાનિક ચિત્ર દોરે છે. આ વાર્તાનું નામ અંગાળમાં 'બારોવારી' છે. 'બારોવારી' એટલે બારધણિયાતી એવો અર્થ થાય છે. આ વાર્તાનો અનુવાદ આ પહેલાં, શ્રી અનંદકુમાર ભટ્ટે કરેલો અને તે 'કમલિની' એ નામથી એન. એમ. હક્કરની કું. તરફથી પ્રસિદ્ધ થયો છે. અને ત્યાર પછી આ બીજા અનુવાદ શ્રી અયુભાઇ શુક્લ કરે છે. અને તે 'કમલા' એ નામે આર. આર. શેઠની કું. તરફથી પ્રસિદ્ધ થાય છે. પહેલા અનુવાદમાં પૃષ્ઠ ૨૭૮ છે; જ્યારે આ બીજામાં પૃષ્ઠ ૨૩૨ છે. પહેલો અનુવાદ તો મેં વાંચેલો જ હતો. અને તેનો પરિચય પણ 'પુસ્તકલય' માસિકના નવેમ્બર '૪૧ ના અંકમાં પ્રસિદ્ધ કરાયો છે. અને હવે આ બીજા અનુવાદ પણ મને વાંચવાનો મળે છે. વાર્તાનું વસ્તુ તો સરસ છે. પરિચિત સ્ત્રી કમલા-કમલિની જન્મમાંથી જૂલી પડે છે. અને તે પછી તેનું જીવન કેવું છિન્ન બિન્ન યથ જાય છે, સંસાર કેવો ઝેરમય બની જાય છે તેનો આથે-હુથ ચિતાર આ વાર્તા આપે છે, પરિચય તો આ પહેલાં મેં આપેલો છે, એટલે હવે અહીં વિશેષ લખવાનું હોય નહિ. ફક્ત અનુવાદ વિષે કંઈક કહું: અને અનુવાદમાં પહેલો અનુવાદ જેટલો સ્વાભાવિક અને સરળ લાગે છે તેટલો આ બીજા નથી લાગતો. મૂળ અનુવાદથી આ અનુવાદ જુદો પાડવા માટે, ઠાંઈ ઠાંઈ ઠેકાણે, જે વાક્યરચના વા બાપાશૈલિ સ્વાભાવિક હોય તે ફેરવીને કૃત્રિમ કરવાની જરૂર પડી છે. અને તેથી વાર્તાનું વસ્તુ સરસ હોવા છતાં, વાચનમાં તે નિરસ બની જાય છે.

ગુજરાતી સાહિત્યની દુનિયામાં હમણાં હમણાં આવાં કેટલાંય પ્રકાશનો એવડાવા માંડ્યાં છે. પણ એનો શું અર્થ છે? આમ કરવાથી તો છેવટે મૂળલેખકની કૃતિ જુદા જુદા અનુવાદકોની જુદી જુદી બાપાશૈલિ અને વાક્યરચનાથી કદાપી અને ખેડોળ બની જવાનો સંભવ રહે છે, અને તેથી મૂળ લેખકની મહત્તા અને વાચકોની તેના પ્રત્યેની મમતા પણ ગુમાવવાની ધારતી રહે છે. અનુવાદકો અને પ્રકાશકો, સાહિત્ય આદરમાં આવી દરિયા કરતા કાં ન અટકે ?

'અ-૬૫૮'

૧ ગૂજરાત અંતરજ્ઞ કાર્યાલય-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧ રમા—મૂળલેખક: શરદાબાજી; અનુ: માણેકલાલ જો. જોષી; મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

૨ ઠંડી કૂરતા અને ઊંઘ નાટકો—લેખક: ધૂમકેવડ; મૂલ્ય રૂ. દોઢ

૨ કૃષ્ણાબ કાર્યાલય, રાણપુરનાં પુસ્તકો

૩ મરેલાનાં રુધિર અને જીવતાનાં આંસુમાં, ૪ આપણું ઘર, ૫ આકબરની યાદમાં, ૬ પાંચ વરસનાં પંખીડાં, ૭ આપણા ઘરની વધુ વાતો—દરેકના સંપાદકો શ્રી. અવેરચંદ મેઘાણી અને મગનલાલ સતીશભાઈ; અને મૂલ્ય ૦-૮-૦

૩ આર. આર. શેઠની કંપની-મુંબઈનાં પુસ્તકો

૮ રખારણુ - લેખક: શ્રી. રમાકાન્ત ગૌતમ, મૂલ્ય રૂ. ત્રણ

૯ મેઘાણીની નવલિકાઓ—ભા. ૧-૨; દરેકનું મૂલ્ય રૂ. અડી

૪ નવજીવન પ્રકાશન મંદિર-અમદાવાદનાં પુસ્તકો

૧૦ મનુષ્યની સર્વાંગીન કેળવણી—શ્રી. ગોપાલદાસ જીવાભાઈ પટેલ, મૂલ્ય ૦-૧૪-૦

૫ શુભાન્તર કાર્યાલય-સૂરત તરફથી

૧૧ પુરાણનાં પાત્રો—લેખક: શ્રી. શારદાપ્રસાદ વર્મા, મૂલ્ય ૦-૧૫-૬

૬ અન્ય પ્રકાશકો તરફનાં પુસ્તકો

૧૨ વિસનગર—લેખક: શેઠ મહાસુખભાઈ યુનીલાલ, મુ. વિસનગર, મૂલ્ય રૂ. અડી

૧૩ દાર્શનિક શબ્દાવલિ—સંપાદકો: શ્રી. અંબાલાલ બા. પુરાણી; પ્રકાશક: અરવિંદ કાર્યાલય, આણંદ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૧૨-૦

૧૪ શ્રીજી હરિશંકરના ગરબો—લેખક અને પ્રકાશક: કવિશ્રી અરવિંદ શરદાભાઈ, પારસી કોલોની, દાદર, મૂલ્ય ૦-૪-૦

૧૫ દેવદૂત—લેખક: શ્રી. કેશવરામ કા. જાની, પ્રાપ્તિરથાન-વર્ધમાન એન્ડ સન્સ, પાવધુની મુંબઈ, મૂલ્ય રૂ. ૧-૪-૦

૧૬ ગુજરાતી સાહિત્ય સભાની ૧૯૪૨-૪૨ ની દાર્પવાહી, પ્રકાશક: મંત્રીઓ, ગુજરાત સાહિત્ય સભા, અમદાવાદ. મૂલ્ય રૂ. ૨-૦-૦

૧૭ અસ્કારલક્ષ્મી—(બીજી આવૃત્તિ) સંપાદક: કુંગરશી ધરમશી સંપટ, પ્રકાશક: એન. એમ. ઠક્કરની કંપની, પ્રિન્સેસ રોડ, મુંબઈ. મૂલ્ય રૂ. પાંચ

૧૮ માનવી આશુક્ય—મૂળલેખક: શ્રીપાદ દામોદર સાતવજેકર; પ્રકાશક: રવાબ મંડળ, (ગુજરાત શાખા) વડોદરા. મૂલ્ય ૦-૬-૦

પુસ્તકાલયોની તપાસણી

પુનારદાર પ્રાંત પ્રચારકો તથા માનદ પ્રચારકોએ નીચેનાં સ્થળોની મુલાકાત લઈ ત્યાંના પુસ્તકાલય વા વાચનાલયની સંસ્થાઓ તપાસી છે અને દફતરી કામની અવ્યવસ્થા દૂર કરી છે, તેમ જ પુસ્તકોના વર્ગીકરણ વગેરેની કામગીરી જાળવી તત્સંજ્ઞાથી જરૂરી સચવા-સમજૂત આપી છે; તેમ જ પુસ્તકાલય વગરનાં સ્થળોએ પુસ્તકાલય ખોલવા સંજ્ઞાથી પ્રચારકાર્ય કયું છે:—

૧. વડોદરા-નવસારી પ્રાંત પ્રચારક રા. છગનભાઈ મથુરભાઈ પટેલ-
માહે ઑક્ટોબરમાં-વાઘોડિયા મહાલનાં (૧) સાકરીઆ (૨) ખંધા (૩) માંડોધર
(૪) સાંગાડોળ (૫) કાશીપુરા (૬) ગુતાલ (૭) ખેરવાડી (૮) ગુગલપુર (૯) ગળદરા (૧૦) લીમડા
(૧૧) પીપળાઆ (૧૨) બણીઆરા; સાવલી મહાલનાં (૧૩) ઈંદાડ (૧૪) લામડાપુરા
(૧૫) પીંચોલ (૧૬) સમલાયા (૧૭) નાની બાડોલ (૧૮) ગાંગડીઆ; વડોદરા મહાલનાં
(૧૯) આમલિયારા; કામગીરી દિન ૨૫.

—માહે નવેમ્બર માસમાં-કરજણ મહાલનાં (૧) મેથી (૨) જંજવા (૩) કલા
(૪) લતીપુર ટીંચી (૫) કંચારીઆ (૬) સીમળા; કામગીરી દિન ૭.

૨. મહેસાણા-અમરેલી પ્રાંત પ્રચારક રા. ભાઈશંકર દી. કાકર-માહે
નવેમ્બરમાં (૧) ડુંગવ તા. સિદ્ધપુર; મહેસાણા મહાલનાં (૨) મહેસાણા પરા
વાચનાલય (૩) મહેસાણા પોલિસ હેડક્વાર્ટર સા. પુ. (૪) લોંચ; હારીજ મહાલનાં
(૫) ખેરતવાડા (૬) હારીજ (૭) જમણપુર (૮) અડીઆ (૯) પીપલાંણા (૧૦) વાંસાં
(૧૧) કુનાવાડા; પાટણ મહાલનાં (૧૨) ચંદુમણા.

૩. સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. સોમાભાઈ ગરખડભાઈ-માહે
ઑક્ટોબરમાં (૧) સાંઠાસાલ (૨) બાકરોલ (૩) વાલાવાવ (૪) ડેસર (૫) સતનગર (વા.);
માહે નવેમ્બરમાં (૭) વરસડા (૮) વઝેસર (૯) ચારદાપુર.

૪. સાવલી મહાલ માનદ પ્રચારક રા. છગનલાલ સોમેશ્વર જોશી-માહે
સપ્ટેમ્બરમાં (૧) ગાંગડીઆ; નવેમ્બરમાં (૨) ઉત્તમનગર (વા.)

૫. કલોલ મહાલ માનદ પ્રચારક રા. ડાહ્યાલાલ અંબાલાલ બ્રહ્મભટ્ટ-
માહે ઑગસ્ટથી નવેમ્બર મુઘીમાં (૧) ભોયણ રોકડ (૨) કારોલી (૩) તારાપુર (વા.)
(૪) ખેરીસણા.

૬. દામનગર મહાલ પુ. મંડળના મંત્રી રા. રમેશ ઉ. મજમુદાર-માહે
ઑક્ટોબર-નવેમ્બરમાં (૧) હખાડીઆ (૨) રામડા (૩) ઠાંસા (૪) કુંદણીઆ.

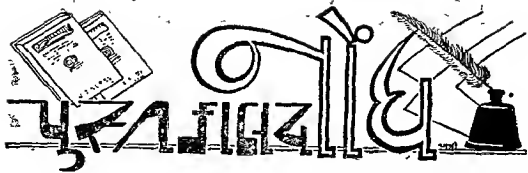
૭. દામનગર મહાલ માનદ પ્રચારક રા. નંદલાલ પુરુષોત્તમ ત્રિવેદી-
માહે ઑક્ટોબરમાં (૧) હીરાણા (૨) કરોલીયા (૩) વીરપુર (૪) રાજકોટ.

તપાસણી દરમ્યાન પ્રચારક જે જે ખામીઓ દર્શાવી હોય તે તે વેળાસર સુધારી લેવા
તથા જે સચવા-સમજૂત આપી હોય તેનો યોગ્ય રીતે અમલ કરવા જે તે મંત્રો બાઈએને
ખાસ બલામણુ છે.

ના. નં. ચોકસી

સક્રમંત્રી

∴ પુસ્તકોની હોળી કરનારાઓ—હમણાં હમણાં દેશમાં કેટલેક સ્થળે ભાંગફોડાની પ્રવૃત્તિ કેટલાક ઉશ્કેરાયેલા લોકો તરફથી આવ્યરવામાં આવે છે. તેમાં કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ પુસ્તકોની હોળી કરતા વા પુસ્તકોને સળગાવી દેતા હોવાના સમાચારો બહાર આવે છે.

પુસ્તકો તો આપણી પવિત્ર સરસંવતી છે. એ વિદ્યાર્થીઓને એનો આનંદ નહિ તો કાલે પણ ખંપ પડવાનો છે. તેના આવા હાલ કરવા આપણી 'સંસ્કારી વિદ્યાર્થી' આલમ માટે ખરેખર શોકપાત્ર ગણાય. હરકોઈ પુસ્તકને, અરે કાગળનાં ટૂંકડાને પણ, પૂગ અડકતાં ને ગ્રામ પાપ માનતી તેને આગ લગાડવાનું ઘૃણિત કૃત્ય ખરેખર, આપણા આવૃત્તી કાલના એ નાગરિકો માટે બિલકુલ લાજનમ નથી. આપણે ધ્રુષ્ટીએ, હવે એ વાનરસેનાઓ એવાં ઘૃણિત કાચી કરતાં અડકે અને સારા સંસ્કાર પ્રાપ્ત કરે.

સસ્તુ સાહિત્ય વ. કાર્યાલય તરફનાં સંસ્તી કિંમતનાં પુસ્તકોની યોજનાની ત્રીજી યાદીને લગતી પુ. ખાતા તરફથી આ અંકમાં અન્યત્ર પ્રસિદ્ધ થયેલ સંચના અવસ્થ વાંચો અને તે યોજનાનો લાભ લેવો હોય તો પુસ્તકાલય ખાતાના મે. રા. રો. મદદનીશ વ્યવસ્થાપક સા. તરફ વેળાસર લખી મોકલો.

પુસ્તકાલયને મદદ

વિજાપુર મહિલા પુસ્તકાલયને રૂ. ૫૦ રૂપિયા સ્વપાયાંય નેપી હરિપ્રસાદ વિકૃલદાસ તરફથી.

—અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ યતું દૈનિક પત્ર 'સેવક' તા. ૯-૮-૪૨ થી તા. ૬-૧૧-૪૨ સુધી બ'ધ રહેલું તેટલા દિવસની મુદત તેના સંચાલકે વધારી આપી છે. તે જ પ્રમાણે 'સંદેશ' તા. ૭-૮-૪૨ થી તા. ૨૯-૮-૪૨ સુધી બ'ધ રહેલ તે મુદત પણ વધારી આપી છે. તેવી જ રીતે ગુજરાત સમાચારે પણ વધારી આપી છે.

વ. રા. પુ. મંડળ

શિષ્ટવાચનની પરીક્ષા—તા. ૨૪-૧-૪૩ ને રવિવારે મહાત્મા ગાંધીજીનું “ત્યાગભૂતિ અને બીજા લેખો” એ પુસ્તકની ૨૩ મી પરીક્ષા લેવા હરેલી છે. તેને માટે ઉમેદવારી નોંધાવી દેવાની શિષ્ટ વાચનરસિક જનતાને ખાસ બલામણુ !

પ્રમાણપત્ર માટેની પરીક્ષા—જાનેવારીમાં લેવા હરેલી આ પરીક્ષા માટેની તારીખો છેવટની નહીં થયે પરીક્ષાર્થીઓને વ્યક્તિગત ખર્ચ આપવામાં આવશે. દરમ્યાન તૈયારી આશ રાખવાની બલામણુ !

કહે, “ આખી ચોપડી ક્યારની નેઈ ગયો છું. મગજમાં બધું ગોઠવાયું છે, લખી આપું એટલી જ વાર. ”

‘સદ્ગોષ્ઠતત્ક’નું કુદૈવ કે એને એ સચનાઓ હવે કોઈ કાળે મળવાની નથી.

એક વાર બેલગામ નેલમાંથી છૂટીને મહાદેવભાઈ આબ્યા અને ગીતા ઉપર લખેલી એક સુંદર અંગ્રેજી ચોપડીનું હસ્તલિખિત એમણે મારા હાથમાં મૂક્યું. આખી ચોપડી વાંચી એના નિરૂપણથી હું મોહિત થયો. મેં કહ્યું, “ મહાદેવભાઈ, આ ચોપડી તમે અંગ્રેજો માટે લખી છે. એ લોકોની મનોભૂમિકા ઉપર જઈને તમે એમને ગીતાગાન સમજાવ્યું છે. કોઈ અંગ્રેજ લખતો હોય એમ જ તમે લખ્યું છે. ” મહાદેવભાઈ કહે, “ પૂ. બાપુજીએ મને આ કામ સોંપ્યું એટલે નેયું બન્યું તેવું કયું છે. એમના હાથમાં સોંપી દષ્ટિ એટલે હું મુક્ત થયો. ” ચોપડી પ્રસિદ્ધ કરવાની મેં વાત છેડી, ત્યારે કહે “ જે એનો વિચાર સરખો કયો નથી; બાપુજીના ચરણે એ અર્પણ કરી, એટલે મારું કામ પૂરું થયું. હવે નવરાશે બાપુજી એ બેશે. એમને પસંદ પડે તો આગળની વાત. ”

પછી એ ચોપડી વિલાયતથી ગાંધીજીને મળવા આવેલો એક પ્રતિભાશાળી કાલેન્ડરના પોતાની સાથે લઈ ગયો. હજી એ ચોપડી છપાઈ નથી.

સેન્ટ્રાલિસસને થઈ ગયાને ૬૦૦ વરસ થયાં. એનો ઉત્સવ દુનિયાભરમાં મનાયો, મહાદેવભાઈએ તરત એના જીવન વિષેની પાંચ-દસ ચોપડીઓ મંગાવી વાંચી કાઢી અને ગૂંજરાતને એ સંતોનો પરિગય કરાવતી એક લેખમાળા લખી આપી.

મહાદેવભાઈની અંગ્રેજી લેખનશૈલી ઉપર મુગ્ધ થનારા અસંખ્ય લોકો છે. ‘પણ’ પેમની ગૂંજરાતી શૈલી અને ગૂંજરાતી ભાષા પ્રત્યેની ભક્તિ જરાય જીતરતી નથી. યોગ્ય કામ્યે યોગ્ય શબ્દ ગમે ત્યાંથી પકડી આણીને યોગ્ય ઠેકાણે ખેસાડી દેવો, એ કળા તો મહાદેવભાઈની જ. તેઓ જે તાર્કિક મીમાંસા લખવા બેસત, તો તેમણે ગૂંજરાતને અનેક પમતી ચોપડીઓ આપી હોત. જોન મોરલીની On Compromise જેવી અધરી ચોપડીનો એમણે જે સમર્થ અનુવાદ કયો છે, તે ઉપરથી એમની શક્તિનો ગૂંજરાતને ખ્યાલ આવ્યો જ છે.

પણ, મહાદેવભાઈએ પોતાની કલમ અને પોતાની તમામ જીવનશક્તિ ગાંધીજીને ૧૨જે જ અર્પણ કરેલી. એટલે આ ૧૫ વરસ ગાંધીજીએ જે જે કયું, વિચાર્યું અને કહ્યું, એનો તાદસ્થ ચિતાર એમણે ગૂંજરાત આગળ અને જગત આગળ રજૂ કયો છે. એમના એ સાપ્તાહિક કામળો જ્યારે અંચાકારે છપાશે ત્યારે ગૂંજરાતી સાહિત્યમાં જ નહિ, પણ દુનિયાના સાહિત્યમાં એ એક અનૈક કાળો થશે. જર્મન કવિસમ્રાટ ગટે સાયેનાં સંભાપણો ગાંધીને એકરમાન જર્મન સાહિત્યમાં અમર થયો છે. મહાદેવભાઈના આ પત્રો જગતને મળશે ત્યારે એકરમાનને પ્રથમ સ્થાન છોડીને બીજું સ્થાન લેવું પડશે.

મહાદેવભાઈના જવાનો આઘાત એટલો તાજો છે અને એટલો આકરો છે કે એમને વિશે વ્યવસ્થિત તો શું પણ કયું અવ્યવસ્થિત લખવાનું પણ રૂઝવું નથી. એટલે, જેમ તેમ વખત કાઢીને આ અશ્રુભીની અંજલિ મોકલી છે. ગૂંજરાતી વાચકો ક્ષમા કરશે.*

કાકા કાલેલકર

* “ પ્રસ્થાન ” માસિકના આપાદ-આવૃત્તિ ૧૯૬૮ ના અંકમાંથી.

તમાકુની તવારીખ

કોલંબસ માત્ર અમેરિકા જ શોધ્યાનો જથ્થા ખાટી જાંબ તેમ નથી, પરંતુ જે તમાકુનો આજે દુનિયાભરમાં જુદેજુદે સ્વરૂપે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે તેની શોધ ૧૪૯૩માં કરવાનો જથ્થા પણ તેને ફાળે જાય છે. એ સાલમાં ટોઆગો બેટ તેણે શોધી કાઢ્યો. એ બેટ ઉપર તમાકુ મોટા પ્રમાણમાં ઊગતી અને કચ્છાના રાગથી તમાકુનાં પાંદડાંના વીંટલા કરી તેના છેડે સળગાવીને ફૂંકતા. આધુનિક બીડી-સિગારેટના પૂર્વજને આ ટોઆગો નામ અપાયેલું હતું.

ઇ. સ. ૧૫૬૦માં અમેરિકામાં વસેલા સ્પેનિયાર્ડો સોપહેલાં તમાકુ પીતાં (ધુમાડો લેતાં અને કાઢતાં) શોધ્યા. સર જૉન હૉકિન્સે ઇ. ૧૫૬૫માં વિલાયતમાં તમાકુ દાખલ કરી. કેટલાકનું માનવું એવું છે કે સૌથી પહેલા સર ક્રાન્સિસ ટ્રેક અને સર વૉલ્ટર રૅલે ૧૫૮૫ માં તમાકુનાં પાન વિલાયતમાં લાવ્યા.

ઇ. ૧૫૫૯માં પોર્ટુગલના દરબારમાં ફ્રેન્ચ એલમ્બી તરીકે ગણેલા જૉન નિકૉટિ રાણી ક્લેરીન દે મેદાસીને તમાકુનાં પૂી બેટ મોકલ્યાં, અને ત્યાર પછી ફ્રાન્સમાં તેનો વપરાશ વધી ગયો અને નિકૉટનું નામ ચિરમરણીય બન્યું.

એ જ અરસામાં ફ્રાન્સ અને પોર્ટુગલમાંના પોપના પ્રતિનિધિએ ઇટાલીમાં વિરોધાત્મકતા દરહના ઓસડ તરીકે તમાકુ દાખલ કરી અને તેને 'સંત પાલો' (Herbe sainte) નામ આપ્યું.

તમાકુનું જેમ ઠેરઠેર ભાવબીતું સ્વાગત થયું છે, તેમ જ તેના ઉપયોગને ધૂતકારી કાઢવામાં પણ આવ્યો છે. ઇ. ૧૫૯૯માં હેન્રી જ્યુટસ નામના વિદ્વાને લખેલા ખોરાક-વિષયક એક નિબંધમાં લેખનને અંતે તમાકુના ઉપયોગ વિષે લખ્યું છે. તેણે એમાં તમાકુનાં ગુણગાન વર્ણવતાં જણાવ્યું છે કે 'તે કોઈ પણ જાતની મનોવ્યથા, સુસ્તી તેમ જ સરહી અને પવનને લીધે છાતીમાં આવતા સોગ તથા ઘણું મટાડે છે.'

૧૬૦૫માં એ જ રાજાના અમલમાં ઓક્સફર્ડમાં ચએલી ઔપધવિષયક ચર્ચાસભામાં રાફેલ શેરિયસ નામે નિષ્ણાત ઠાકતરે તમાકુની તરફેણ કરી હતી. ઇ. ૧૬૧૪ માં વિલિયમ બાર્ક્લે નામના ઠાકતરે 'તમાકુ-ગુણ વર્ણન' લખ્યું. તેમાં જુદાજુદા રોગો ઉપર ઔપધ તરીકે તમાકુ વિષે લખ્યું છે કે, તે સંધિવા, ફેફસ, મૅલૅન્કોલી (melancholia) અને સોગને મટાડે છે.

૧૬૦૪માં વિલાયતના રાજ પહેલા જેમ્સે જહુ કડક ચબ્દોમાં તમાકુને વખોટી કાઢી હતી. ૧૬૧૫માં કૅમ્બ્રિજના વાઇસ-ચાન્સેલરે ફરમાન બહાર પાડ્યું કે કૅમ્બ્રિજના કોઈ પણ વિદ્યાર્થીએ, શિષ્યવૃત્તિ મેળવનારે કે સનાતકે સેન્ટ મેરીના દેવાલયમાં તમાકુ લાવવી નહિ; લાવશે તેને યુનિવર્સિટીમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવશે. ૧૬૯૦માં પોપ ક્લોસન્ડ ૧૨માએ તમાકુ ફૂંકનારનો બહિષ્કાર કરનાર ફરમાન પ્રસિદ્ધ કર્યું હતું.

હિન્દમાં ઇસુની સાતમી સદીમાં સુગંધી દ્રવ્યોની બીડી ફૂંકવાનું પ્રચલિત હતું અને તમાકુનો પહેલો પ્રવેશ હિન્દને પશ્ચિમકિનારેથી ફિરંગીઓ-મારફત થયો. ત્યાંથી તમાકુનો છોડ ખમ્મપુર પહોંચ્યો અને છેક સત્તરમી સદીમાં શહેનશાહ અકબરના અસ્તકાળમાં દિલ્હીની કચેરી સુધી તમાકુ પહોંચી.

૪. ૧૬૦૪-પના અરસામાં, અકબરના રાજ્યઅમલના અંતકાળે અબુલ ફઝલનો આસદ બેગ નામનો નોકર દખ્ખણી મોગલ દરબારમાં તમાકુ લાવ્યો. બાદશાહી હકીમોએ અકબરને તમાકુનો સ્પર્શ કરવાની ના પાડી, પરંતુ આસદ બેગના સંતોષને ખાતર તેણે બેત્રણ ચપટી તમાકુ લઈ તેની ફૂંક લીધી. તેના હકીમો આથી ખૂબ મૂંઝાયા. આવી કોઈ વસ્તુને ઉલ્લેખ તેમની કિતાબોમાં નહોતો, તેથી અળખી વસ્તુને ઉપયોગ બાદશાહ કરે તે તેમને ન રમ્યું. પરંતુ બાદશાહને નવાનવા અખતરાઓનો શોખ હોવાથી તેણે તેને તમાકુના ગુણુદોષ નક્કી કરવાનું કામ એ હકીમોને જ સોંપ્યું ! બાદશાહી હકીમે અકબરને જણાવ્યું કે કોઈ કિતાબમાં તેનો ઉલ્લેખ નથી. ‘આ કોઈ નવી વસ્તુ છે અને તેને વિષે કોઈ પણ હકીમે આજ સુધી કંઈ જ લખ્યું નથી.’ આસદ બેગે જવાબ આપ્યો કે ‘આ નવી વસ્તુ ઉપયોગી છે કે નહિ તે નક્કી કરીને પછી જ તેનો સ્વીકાર કે ઇન્કાર કરવો બેધર્યો.’ હકીમ કહે, ‘આ વસ્તુ યુરોપથી આવેલી છે. અમે યુરોપવાસીનું અનુકરણ કરવા નથી માગતા.’ પરંતુ ડાહ્યા માણસો અને હકીમો પાસે કોઈ નવી વસ્તુ આવે તો પહેલાં તેના ગુણુદોષ તેમણે પારખવા બેઠાં. એવો આસદ બેગે જવાબ આપ્યો. છેવટે સત્તાન્વેષણની ઇચ્છાવાળા અને વિશાળ દષ્ટિબિન્દુવાળા બાદશાહે જણાવ્યું કે, ‘આપણી કિતાબોમાં કોઈ વસ્તુ વિષે ન લખ્યું હોય અને પરદેશથી તે આવી હોય તેટલા માટે તેનો તિરસ્કાર કરવો યોગ્ય નથી. એથી આપણે પ્રગતિ નં કરી શકીએ.’

૫. ૧૬૧૭માં જહાંગીર બાદશાહે તમાકુ પીવાથી મગજ તેમજ શરીર ઉપર થતી માફી અસરને કારણે તમાકુના ઉપયોગ સામે પ્રતિબંધ મૂક્યો. પણ તે પછી તો તમાકુનો પગપેસારો વધી ગયો. હિંદુસ્તાનમાં તે ફેલાઈ ગયો. તેનો ફેલાવો અટકાવવાનું મુશ્કેલ બન્યું. તમાકુનો પાક એટલો બધો વધી પડતો કે બેઠૂતો અરધો પાક જ લેતા અને બાકીનો સડી જતો.

શરૂઆતમાં જૈન કંપનીના હાથમાં તમાકુનો વેપાર હતો અને તેની મારફત કંપનીને પુષ્કળ આવક મળતી.

આમ, તમાકુ અનેક તડકાઈયામાંથી પસાર થઈ આજે સાડાચારસો વર્ષે ઇન્ડિયા-બરમાં ફેલાઈ ગયો છે.*

(સૂચિત)

—૧૦

આવતા માસની કાર્યદિશા

- ૧ તમારા અંદાજમાં મંજૂર થયા પ્રમાણે પ્રાંત પંચાયત મહદ અને સરકાર મહદની પાવતીઓ પુસ્તકાલય તરફ જલદી મોકલો.
- ૨ લોકમહદની રકમ પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ તરફ મોકલો અને કાયમનિધિની રકમ જે તે સ્થળે મૂકવાં તજવીજ કરો.
- ૩ શાળામાં જે પુસ્તકાલયો છે તેઓ કબાટની આબુખાબુ લાગાર અને કચરો નાખી મૂકે છે અને શાળાનાં બૂનાં દફતરો ખડકી રાખે છે તેમ પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકોમાં ઉધેઈ લાગી પુસ્તકો ખરાબ થાય છે તે માટે આ માસની સૂચના બુઓ.
- ૪ કસબા પુસ્તકાલયોમાં પણ પુસ્તકાલયની વ્યવસ્થા તરફ અને પુસ્તકોના વર્ગીકરણના કામે ગ્રંથપાલોની નિષ્કાળજી જણાય છે તો પુસ્તકો મુબ્યવસ્થિત રાખવા અને વિષયવાર ગોઠવવા તજવીજ કરવી.
- ૫ ઠરેલા ધોરણ કરતાં વાચકોને વધુ પુસ્તકો વાંચવા નહિ આપતાં થોડાં થોડાં પુસ્તકો નિયમ પ્રમાણે આપવા તજવીજ કરવી, જેથી વધારે માણસોમાં પુસ્તકોનો ફેલાવો થઈ શકે.
- ૬ ત્રિમાહી પત્રકો જેમના તરફથી ન આવ્યાં હોય તેમણે મોકલી આપવાં.
- ૭ હજી લણીને ભૂલી ન જાય એ ઉદ્દેશસર શાળામાંથી ઉઠી ગયેલાં પછાત કોમનાં તથા બીજાં બાળકોની યાદી શાળા તેમ જ પુસ્તકાલયના દફતરે રાખવા ઠયુ છે તે બાબત અમલ થવા મંત્રીઓનું અને રા. હાલ શાળાધિકારી સા. તું ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

સૂચના નંબર ૧૭ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

પુસ્તકાલયોની સ્વચ્છતા બાબત

મામ પુસ્તકાલયોની તપાસણીમાં જણાયું છે કે પુસ્તકાલયોમાં પુસ્તકોની વ્યવસ્થા તરફ અને તેના સરસામાનની વ્યવસ્થા તરફ જોષ્ટ્રએ તેવી કાળજી રહેતી નથી. એ વાત સાચી છે કે શિક્ષકો સોફોને સમગ્રત આપી નાણાં જીભાં કરવામાં અને પુસ્તકાલયો નબાવવા મોટો ફાળો આપે છે. પરંતુ પુસ્તકો આપ્યા પછી તેને ગર્ભે તે સ્થિતિમાં નાખી મૂકવાં અને પુસ્તકોની આગુબાગુ ભાંગેલો સામાન, કચરો અને બીજો નકામો સામાન રાખી મૂકવાના કારણે પુસ્તકાલયનો દેખાવ એક મંગારની ઓરડી જેવો દેખાય છે. વર્તમાનપત્રો પાછળ સવિશેષ ખર્ચ કરવાની આદતના કારણે પુસ્તકાલયનું દૃષ્ટર ખાલીના સારા રૂબાલમાં રખાતું નથી, તેમ જ જૂનાં પુસ્તકો કમી થતાં નથી એટલું જ નહિપણ તેને કપેવ લાગેલી હોય છે તેને સાફસૂક કરી તેવાં પુસ્તકો દૂર કરવાની કાળજી પણ રખાતી નથી. આવી અસ્વચ્છતા હોય ત્યાં પુસ્તકાલય લોકપ્રિય કેવી રીતે નીવડે ? પુસ્તકાલયની સ્વચ્છતા રાખવી એ મંથપાલ અને મંત્રી એ બન્નેની મદત્તવની જવાબદારી છે. કામ કરનાર મંથપાલ શિક્ષક આસિરદંટ હોય છે, મંત્રી શાળાના મુખ્ય શિક્ષક હોય છે અને એમની પાસે બહુક વીરો, મોટી ઉંમરના બહુતા વિદ્યાર્થીઓ અને બહુને જોડી ગયેલાં બાળકો પુસ્તકોની મુલાકાત માટે આવે. શું તેમને આ બંધી અવ્યવસ્થા ગમતી હશે? ખચિત, તેમને એ ગમતું નથી. તે માટે મંથપાલ મંત્રી અને ઉપર જણાવેલી ઉપલી કોટીના વાંચકોને સંપ સાંધે અને પોતાની નૈતિક જવાબદારી સમજે તો પુસ્તકાલયોની સ્વચ્છતા રાખવામાં તેઓ સક્ષમ થાય.

આ સૂચના દ્વારા આપી તમામ પુસ્તકાલયોના મંત્રી અને મંથપાલોને વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે ત્યાં ત્યાં ઉપર જણાવેલી સ્થિતિ હોય તે તાકીદે દૂર કરશે અને પુસ્તકાલયનાં પુસ્તકો વ્યવસ્થિત ગોઠવશે. રા. મહાલ યાજ્ઞાધિકારી સાહેબો પોતાની તપાસણી અને મુલાકાતના પ્રસંગે પ્રત્યક્ષ જણાતી ઉપરની ખામીઓ વહેલી તકે દૂર થાય તેવી તોલારી રાખશે એવી આશા છે.

વડોદરા,
તા. ૮-૧૨-૪૨ }

પુ. ત્રિ. શાહ

ઉ. મો. પટેલ
મદદ. વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૮ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

આનંદ મહાલ પુ. પ્રચારકોની નિમણૂક બાબત

પુસ્તકાલયોની તપાસણી અને સુવ્યવસ્થા માટે રાજ્ય પુ. મંડળ તરફથી નિમંત્રાત્રા ને. પ્રાંત પ્રચારકો ઉપરાંત જે તે મહાલની પુસ્તકાલયપ્રવૃત્તિની સુરક્ષિતતા, સંગીનતા, અને

સહકારરૂપિ ખીલવવાના સહુદેશથી મહાલની જરૂરિયાતના પ્રમાણમાં જે તે મહાલ ખાતે માનદ પ્રચારકોની નિમણૂક વખતોવખત જાહેર કરવામાં આવે છે. આ નિમણૂક જે તે મહાલમાંના સેવાભાવી શિક્ષકવર્ગમાંથી જે તે મહાલ મંડળ વા મહાલ પરિષદના દંરેવ પરથી રાંત્ય પુ. મંડળેની ભલામણ આવે તે ધ્યાનમાં લેખને ખાતા તરફથી જાહેર કરવામાં આવે છે. તે મુજબ ચાલુ સન ૧૯૪૨-૪૩ ની સાલ માટે જુદા જુદા મહાલો તરફથી પસંદ થઈ આવેલા તેમ જ વર્ષોથી જે માનદ સેવા બજાવતા આવેલા અનુભવી ભાષાઓ પૈકી નીચેનાને માનદ મહાલ પ્રચારકપદે નીમવામાં યા રાખવામાં આવે છે:—

વડોદરા પ્રાંત

મહાલનું નામ

પ્રચારકનું નામ અને ઠેકાણું

વડોદરા

(૧) શ્રી. છોટાભાઈ રાયજીભાઈ પટેલ, માણેજ

(૨) શ્રી. લક્ષ્મીભાઈ રાયજીભાઈ પટેલ, સમવાલા

સાવલી

(૧) શ્રી. હમનલાલ સોમેશ્વર જોશી, ઇરાડ

(૨) શ્રી. સોમાભાઈ ગરબાભાઈ જોશી, વેજપુર

શિનોર

(૧) શ્રી. હરિવલ્લભ બાળાશંકર વેઢ, શિનોર ઠ. પુ. મંડપાલ

(૨) શ્રી. હરિભાઈ શંકરભાઈ „ ડાણભોઈ

પાદરા

(૧) શ્રી. ચણુભાઈ નારણભાઈ પટેલ, વણુછરા

મહેસાણા પ્રાંત

કડી

(૧) શ્રી. રીતારામ સોમનાથ, ડાંગરા

(૨) શ્રી. હીરાલાલ શિવલાલ, સરસાવ

(૩) શ્રી. નર્મદાશંકર જ. દવે, રંગપુરડા

ખેરાળુ

(૧) શ્રી. હીરાલાલ ભાઈશંકર ત્રિવેદી, મંત્રી, ખેરાળુ મ. પુ. મં.

ચાણુસ્મા

(૧) શ્રી. નાનજીભાઈ જે. પટેલ, બાલજીવાડા

(૨) શ્રી. જોરાભાઈ લાલદાસ પટેલ, ભાટસર

(વસનગર

(૧) શ્રી. ઉમિયાશંકર લ. દવે, વાઘમ

કલોલ

(૧) શ્રી. ડાહ્યાલાલ અ. બ્રહ્મદે, સેરીસા

આતરસુઆ

(૧) જયશંકર દોડાભાઈ ભટ્ટ વ્યાસવાસણી

નવસારી પ્રાંત

ગણદેવી

(૧) શ્રી. મણિભાઈ એલ. દેસાઈ, મંથપાલ ઠ. પુ. ગણદેવી

(૨) શ્રી. લક્ષ્મીભાઈ કુંવરજી, વલોડી

અમરેલી પ્રાંત

રતનપુર

(૧) શ્રી. ભાણુભાઈ દાનભાઈ જેઠાણીયા, રાહપુર

દામનગર

(૧) શ્રી. નંદલાલ પુરપોતમ ત્રિવેદી, દામનગર

(૨) શ્રી. રમેશ ઉ. મજુદાર, દામનગર

કોડીનાર

(૧) શ્રી. ભગવાનજી ગ્રામજી, ચાંદવડ

આશા રાખવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત મહાલ પ્રચારકો પોતપોતાના મહાલ પૂરેલી બની શકતી કામગીરી વર્ષ દરમિયાન કરી દેખાડશે, અને જે તે મહાલની પુસ્તકાલય સંસ્થાના મંત્રીઓ તેમને જોઈતી માહિતી પૂરી પાડશે, તેમ જ તેમની સલાહ અને મદદથી પોતાની જાણપો પૂરી કરી દેશે. બીજા મહાલોમાં સેવાભાવી કાર્યકરો જે તે મહાલ મંડળ મારફત ઊભા થઈ પોતાના પુસ્તકાલયોને કાષ્ઠપણુ પ્રકારના બદલાની અપેક્ષા સિવાય ઉપયોગી કાર્ય કરવામાં પોતાનો ફાળો આપશે.

વડોદરા }
તા. ૮-૧૨-૪૨

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

સૂચના નં. ૧૯ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલયની યોજના નં. ૩

સસ્તુ સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય તરફથી ફેટલાંક પુસ્તકો ઓછી કિંમતે આપવા માટેની એક યોજના મારા જાણવામાં આવી. આ યોજનામાં રૂ. ૧૨૫)નો એક સેટ રૂ. ૭૫) ની કિંમતનો મળતો હતો. વડોદરા રાજ્યનાં ત્રામ પુસ્તકાલયોની પ્રસ્તુતપરીદશકિત ધણી ઓછી છે તેનાં બે કારણો છે: એક તો વર્તમાનપત્રો પાછળ વધુ પડતો ખર્ચ કરે છે અને બીજું, તેમના કુલ અંદાજની રકમ પણ ધણી ઓછી હોય છે. જેથી 'પુસ્તકાલય'ના તંત્રી થી. મણિલાલ વ્યાસને મેં વિનંતિ કરી હતી કે સસ્તુ સાહિત્ય કાર્યાલયના કાર્યકરો સાથે વાટાઘાટ કરી મામડાના યોગ્ય ભણેલા તેમ જ વધારે ભણેલા લોકોને વાચન માટે અનુકૂળ એવા જીવનચરિત્ર અને બોધક પુસ્તકો, જેના જાપઅક્ષરો નિદાન આજે બીજાં છપાતાં પુસ્તકો કરતાં જરા મોટા અને છૂટા પડતા હોય તેવાં યોગ્ય પુસ્તકોની યાદી જે રૂ. ૨૫) માં મળે તેવા એક સેટ તૈયાર થશે તો અમે તેની પુસ્તકાલયોને બલામણુ કરીશું.

ઉપર પ્રમાણેના અમારા વિચારોને તે કાર્યાલયના સંચાલકોએ સ્વીકાર્યો છે અને રૂ. ૪૦-૪-૦ ની કિંમતનાં પુસ્તકો રૂ. ૨૭-૮-૦ માં આપવા સ્વીકાર્યું છે. આ યોજના માત્ર વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે છે. એનો લાભ બીજાં પુસ્તકાલયોને કે વ્યક્તિઓને કદાચ મળતો નથી. સમજ ને ત્રામ પુસ્તકાલયોને આવાં નૈતિક, બોધક અને ચરિત્રવિષયક પુસ્તકો વસાવવાની ઇચ્છા હોય તેમણે જન-નુઆરી તારીખ ૧૦-૧-૪૩ સુધીમાં અમારી મારફત માગણી કરવી. આશા છે કે પુસ્તકાલયો આનો સારો લાભ ઉઠાવશે.

રૂ. ૪૦-૪-૦ નાં પુસ્તકો માત્ર રૂ. ૨૭-૮-૦ માં

જે સળંગનો કે લાપચેરીઓ અગાઉ જાહેર થયેલી યોજના નં. ૧ અને નં. ૨ મુજબનાં પુસ્તકો એક યા બીજા કારણથી ખરીદી શકે તેમ ન હોય તેઓ આ યોજના મુજબનાં ૨૨ પુસ્તકો જેની છપેલી કિંમત રૂ. ૪૦-૪-૦ છે તે માત્ર રૂ. ૨૭-૮-૦ માં તા. ૨૪-૧૨-૪૨ થી તા. ૧૩-૧-૪૩ સુધીના ૨૧ દિવસ સુધી પુ. સ્વામી શ્રી અખંડાનંદજીના રમરણાર્થે અપાશે.

એ પુસ્તકોની યાદી નીચે મુજબ છે :—

પુસ્તકનું નામ	પૃષ્ઠ	મૂલ્ય
સ્વામી રામતીર્થના ઉપદેશો અંથ ૧ લો	૫૬૪	૨-૦-૦
” ” ” અંથ ૩ લો	૫૨૮	૨-૦-૦
” ” નું ચરિત્ર અંથ ૪ થો	૬૭૨	૨-૦-૦
સ્વામી વિવેકાનંદ અંથ ૧ લો	૫૯૬	૨-૪-૦
” ” અંથ ૨ લો	૬૦૦	૨-૪-૦
” ” ભા. ૮ મો	૩૮૪	૧-૮-૦
” ” ચરિત્ર ભા. ૬ મો	૭૮૪	૩-૦-૦
” ” ” ભા. ૧૦-૧૧ મો	૫૬૦	૨-૮-૦
દાસબોધ (રામદાસસ્વામી દ્વારા)	૬૪૮	૨-૦-૦
બળનસાગર ભા. ૧ લો	૬૮૮	૨-૦-૦
રામકૃષ્ણ પરમહંસ ચરિત્ર	૬૦૮	૧-૦-૦
મહાત્મા સરળદાસ વિ. નાં ચરિત્રો	૨૫૬	૦-૧૦-૦
શ્રી રામચંદ્ર તથા નાગ મહાશય	૩૩૬	૧-૮-૦
સ્વામી શ્રી બલ્લાનંદજી ને શિર્વાનંદજી	૪૨૪	૧-૬-૦
આખ્યાનમાળા અંથ ૧ લો	૭૦૮	૨-૦-૦
” ” અંથ ૨ લો	૭૨૦	૨-૦-૦
વૈદિક વિનય	૮૪૦	૨-૧૨-૦
ઉપદેશસારસંગ્રહ	૩૮૪	૧-૦-૦
સુબોધ સનાકર	૩૧૦	૦-૧૨-૦
કતલખાતું	૬૬૬	૨-૪-૦
શુભ સંગ્રહ ભા. ૨ લો	૫૪૪	૧-૧૨-૦
શુભ સંગ્રહ ભા. ૯ મો	૭૩૬	૨-૦-૦

નોંધ—ઉપર પ્રમાણે રૂ. ૪૦-૪-૦નાં ૨૨ પુસ્તકોનો સેટ માત્ર રૂ. ૨૭-૮-૦માં મળશે.

આ ૨૨ પુસ્તકો દ્વારા મળતાં પૃષ્ઠોની સંખ્યાનું વાચન અને તેનું વળતર તો આજે આટલા રૂપીઆના કોરા કાગળમાં પણ નથી મળતું !!

વડોદરા }
તા. ૧૧-૧૨-૧૯૨૨ }

ઉ. મો. પટેલ
મદદનીશ-અવરધાપક

સૂચના નં. ૧૯ સને ૧૯૪૨-૪૩

વિષય

વડોદરા રાજ્યનાં પુસ્તકાલયો માટે ભલામણ કરવામાં આવેલાં સામયિકો

અ.નં.	નામ	પ્રકાર	લવાજમ	સ્થળ
૧	પરમાર્થ પત્રિકા	પાશ્વિક	રૂ. ૪-૦-૦	તંત્રી, પરમાર્થ પત્રિકા, રાજકોટ
૨	ગુજરાત સંશોધન મંડળનું ત્રિમાસિક. Journal of the Gujarat Research Society.	ત્રિમાસિક	૩-૪-૦	તંત્રી, ગુજરાત રિસર્ચ સોસાયટી ડૉ. રફલ. ઍફ. હકેનિભીકસ એન્ડ સોશીઓલોજી, યુનિવર્સિટી ઍફ બોમ્બે મુંબઈ ૧ [તમામ કર્યા પુસ્તકાલયોએ અવરજ વસાવવા યોગ્ય સામયિક]
૩	કનક	માસિક	૩-૦-૦	કાર્યાલય શાહપુર, મોઢવાડાની પોળ, અમદાવાદ

વડોદરા,
તા. ૬-૧૨-૪૨ } એ. મા. પટેલઉ. મા. પટેલ
મહદનીશ વ્યવસ્થાપક

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિમિટેડ

(સહકારી મંડળો સંબંધી નિબંધ અન્વયે વડોદરામાં નોંધાયેલું.)

રજીઓની યાદી

૧૯૪૩

ન્યુ હયર્સ ૩	...	૧ લી જાન્યુઆરી	શુક્રવાર	...	૧
*શ્રીમંત મહારાજ સા. નો વાઢ દિવસ	...	"	"	...	૧
મકર સંક્રાન્તિ	...	૧૪ મી જાન્યુઆરી	ગુરુવાર	...	૧
વસંત પંચમી	...	૬ મી ફેબ્રુઆરી	શુક્રવાર	...	૧
મહાશિવરાત્રી	...	૪ થી માર્ચ	ગુરુવાર	...	૧
હરે બિલાહ	...	૧૯ મી "	શુક્રવાર	...	૧
હોળી	...	૨૦ મી }	રવિવાર	}	૨
"	...	૨૨ મી }	સોમવાર		
રંધપંચમી	...	૨૬ મી "	શુક્રવાર	...	૧
ગ્રી પડવો	...	૫ મી એપ્રિલ	સોમવાર	...	૧
રામનવમી	...	૧૩ મી "	મંગળવાર	...	૧
આપાદી એકાદશી	...	૧૩ મી જુલાઈ	મંગળવાર	...	૧

વડોદરા રાજ્યનાં સાર્વજનિક પુસ્તકાલયો માટે પુસ્તકોની બહામણની યાદી નં. ૩ અને ૧૯૪૨-૪૩

૧૩૨

અ.નં.	વર્ગ	પુસ્તકનું નામ	પ્રકાશક વા કર્તા	કિંમત
૧	શ	મરેલાનાં રૂધિર ને જીવતાનાં આંકુડાંબી	સોરભ કાર્મલય, રાણપુર	દરેકના આઠ આના
૨	શ	આપણું ઘર	"	
૩	શ	અમરની યાદમાં	"	
૪	શ	પાંચ વર્ષનાં પંખીડાં	"	
૫	K	Military Studies No. I & II	G. M. Jadhav	૬ ટક. each
૬	ગ	સોનેરી શિખામણ	ભટ્ટ પુરોષોત્તમ શિવરામ ગવડાકર	૦-૬-૦
૭	જ	શ્રી આવશ્યકસાધાર્ણ	"	૧-૦-૦
૮	ચ	વગડાનાં ફૂલ	મકનજી પરમાર	૨-૦-૦
૯	જ	સ્વામી શ્રી દેવકૃષ્ણાનંદ ચરિતામૃતમ	સત્યંગ ઔપ્રમ સુ. પાદરા	૧-૪-૦
૧૦	ક	આપણાં પહેલાં	મોંધી કાન્તિલાલ મગનલાલ	૦-૬-૦
૧૧	ક	યુદ્ધ અને ગામડાં	મુનશી રામરાય મોહનરાય	૦-૪-૦
૧૨	ક	આપણું રાજ્ય	પટેલ ગણભાઈ મ.	૦-૪-૦
૧૩	ક	ગામડાનું સ્વરાજ્ય	વાલિક મનુલાલ કે.	૦-૪-૦
૧૪	મ	ગીઝરી (બાલકાવ્યો)	રમણિક કિશનલાલ મહેતા, અમદાવાદ	૦-૪-૦
૧૫	મ	જુસરી	મનુ રાવ, વડોદરા	૦-૪-૦
૧૬	મ	નિમંત્રણ	શ્રી મુન્ડેન પ્રચારકસેન, વડોદરા	૦-૪-૦
૧૭	લ	વિસ્તમર (આ. ૨ જ)	શ્રી. મહાસુખભાઈ ગુનીલાલ, વિસમગર	૨-૮-૦
૧૮	ચ	પુરાણનાં પાત્રો સીતા		૦-૪-૦
૧૯	ચ	દંતુમાન		૦-૪-૦
૨૦	"	કુવકુમાર		૦-૪-૦
૨૧	"	શ્રી કૃષ્ણ		૦-૪-૦
૨૨	"	રામચંદ્ર		૦-૪-૦
૨૩	મ	દીવડિયા	શ્રી ચારદાપ્રસાદ વર્મા, મુરત	૦-૪-૦
			" પ્ર. ", નવસારી	૧-૮-૦

વડોદરા, ઓ. મા. પટેલ
તા. ૬-૧૨-૪૨

ઉ. મા. પટેલ
મદદનીશ વ્યવસ્થાપક

ગુજરાતનું નવસંસ્કારિત માસિક

ભૂમિ અને નવરચના

તંત્રી : મોહનલાલ મહેતા
(સોપાન)

અમારા 'ભૂમિ' અને 'નવરચના' એ બે માસિકાની સામગ્રી આ માસિકમાં હવે એકત્રિત થઈ છે. 'ભૂમિ' નાં સાહિત્ય-અંગો અને અને 'નવરચના' ના ભાગેદર્શક થતા લેખો આ માસિકને સમૃદ્ધ બતાવે છે. આ માસિકનું સરતાપણ ગુજરાતમાં અલોડ છે. ગમે તે માસથી એક વર્ષ માટે આહુક થઈ શકાય છે.

સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર-નવેમ્બર અંક તૈયાર થઈ જવા આગ્યો છે. ડિસેમ્બર અંક પણ આ માસમાં જ પ્રગટ થઈ જશે.

લવાજમ રૂ. ૩-૦-૦ પરદેશ રૂ. ૪-૮-૦

ભાન્યુઆરીમાં પ્રગટ થશે

હિંદ

વિશ્વયુદ્ધના વમળમાં

લે. કુંજરસી ધરમસી સંપદ

આ પુસ્તકમાં હિંદનું રાજકીય દર્શન કરાવવામાં આગ્યું છે. હિંદની સરહદો, આક્રમણની સંભાવના, રક્ષણના સાધનો, બચાવની સામગ્રીઓ, વગેરે અનેક માહિતી આ પુસ્તકનાં પાનાંઓમાં ભરી છે. આજની કટોકટીની સ્થિતિમાં આ પુસ્તક અવશ્ય વાંચ્યો. તમારો આંડર આજે જ નોંધાવો.

ભા. ૨ તી સાહિત્ય સંઘ

૧૩૮, મેડેલ સ્ટ્રીટ : કોટ, મુંબઈ

દરેક પુસ્તકાલયમાં અવશ્ય ખરીદો

અમારાં ૧૯૪૧-૪૨ નાં પ્રકાશનો

છબનચરિત્રો

કવિવર રવીન્દ્રનાથ ઠાકુર	૨-૮-૦
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ	૧-૧૨-૦

આરોગ્ય

ઉપવાસ કેમ અને ક્યારે ?	૧-૪-૦
શરીરરચનાનું રહસ્ય	૧-૪-૦
જાતીય રોગો	૧-૪-૦
શ્રીઓનું આરોગ્ય	૧-૦-૦
હઠીલાં હોંમાં કૂરતી ઉપચાર	૧-૮-૦

ચિંતન

લગ્ન-એક સમસ્યા (બી. આ.)	૧-૪-૦
વિદ્યેશન (૧૯૪૧-૪૨)	૫-૦-૦
મહારાજાની શુદ્ધશક્તિ	૨-૦-૦
વૈજ્ઞાનિક સમાજવાદ	૨-૦-૦

વાર્તાસંગ્રહો

ત્રણ પગલાં	૨-૮-૦
હિંદીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ	૨-૮-૦
વિદ્યેસાહિત્યની વાર્તાઓ	૨-૮-૦

નવલકથાઓ

પૃથ્વીનો પહેલો પુત્ર	૨-૮-૦
ઘરની વહુ	૧-૮-૦
ગોદ	૧-૮-૦

કાવ્ય

મહોબતને માંડવે	૧-૦-૦
----------------	-------

બાલસાહિત્ય

સોની વાતો ભા. ૧-૨	૦-૧૦-૦
જંગલમાં મંગલ ભા. ૧	૦-૬-૦
જંગલમાં મંગલ ભા. ૨	૦-૫-૦
ગુજરાવ (બાલગીતો)	૦-૫-૦
કેસૂડાં (બાલવાર્તાઓ)	૦-૬-૦
છલસીનાં પાન (બાલવાર્તાઓ)	૦-૫-૦
જાંબુની ડાળે (સાલસંકથા)	૦-૮-૦
પંથગનીના પત્રો	૦-૪-૦
એનું નામ નરેન્દ્રકુમાર	૦-૪-૦
કેમ અને ક્યારે ? ભા. ૧	૦-૫-૦

[વધુ વિગત માટે સુવિગ્ર મંગાવો]

મારતી સાહિત્ય સંઘ : ૧૩૮, મેડેલ સ્ટ્રીટ : ૧૩૮, પો. બો. ૯૭૮ : કોટ, મુંબઈ

પુસ્તકાલય

પુસ્તક ૧૭ મું

[જાન્યુઆરીથી ડિસેમ્બર ૧૯૪૨]

લેખોની અનુક્રમણિકા

લેખક પુસ્તકોની પસંદગી માટે માગણી	૧૧૫	ખેડા જિલ્લા લોકશિક્ષણ તાલીમવર્ગ	
અક્ષરજ્ઞાન પદ્ધતી લોકશિક્ષણવર્ણી		વિનાયક	૩૩૫
શ્રી. ઉમેશભાઈ મો. પટેલ	૫૫૩	ગ્રામ પુસ્તકાલયોની કાર્યક્ષમતા	
અખિલ હિંદ પુસ્તકાલય પરિષદનું પાંચમું		(૧૯૪૧-૪૨નું) વિહંગાવલોકન	
અધિવેશન	૧૬૯	શ્રી. ઇ. મો. પટેલ	૬૦૩
અધ્યાપા તાલીમ છાવણી		અંધપાલના ઓરડામાં	૯
શ્રી. નિર્મળા વઘીલ	૩૪૨	શ્રી. રતિભાઈ અમીન	
અધ્યાપા તાલીમવર્ગમાં પુસ્તકાલયવિજ્ઞાન		ગુજરાત વનોકીચુલર સોસાયટી	૨૬૩
શ્રી. મ્હં. દિ. વાઘનીસ	૩૪૫	—તંત્રીસ્થાનેથી	
આમંત્રણ (કાવ્ય)		ગુજરાતી સાહિત્ય અને તળપદી ભાષા	૬૫૨
શ્રી. નારાયણ ન. ઠાકર	૩૪૪	શ્રી. વાંઘસિંહ પરમાર	
આગામી બ્લોક અને પુસ્તકપસંદગી		અર્થોપત્તનો સાર	૪૮૫
—તંત્રીસ્થાનેથી	૩૬૨	તમને પોતાને પૂછો	૫૭૦
આગામી વર્ષમાં આટલું વિચારશો ?		શ્રી. ર. વ. દેસાઈ	
શ્રી. રિણવદાસ જી. શાહ	૪૦૦	દિવાસ્વપ્ન	૧૫૩
એ કોણ હશે ?		‘ તરંગી ’	
‘ રવિ ’	૪૦૬	નવા વર્ષે	૩૨૮
એ જ્ઞાનને મુક્ત રાખો		શ્રી. ઉમેશભાઈ મો. પટેલ	
શ્રી રમણલાલ વ. દેસાઈ	૪૦૨	નવીન કાલ ૨૦, ૮૦, ૧૨૪, ૧૮૫, ૨૪૪,	
આગણીસો અઢાણુંનું બાલસાહિત્ય	૬૫૫	૨૮૮, ૩૬૭, ૪૨૨, ૫૭૦, ૬૩૬, ૬૭૨	
શ્રી. છાંદાલાલ કામદાર		નિકલ ધાતુમાંથી કાગળ	૨૮૧
કયું સામયિક ?		નિર્દોષ વ્યવસાયમાં પણ નફાખોરી	
‘ અજ્ઞાત ’	૩૫૩	—તંત્રીસ્થાનેથી	૫૨
કાગળ માટે કાગારોળ	૬૪૭	પત્રવ્યવહાર દ્વારા પુ. શિક્ષણની પરીક્ષાનું	
—તંત્રીસ્થાનેથી		પરિણામ	૨૪૫
કેલાસવાસી સ્વામીશ્રી અખંડાનંદજી		પત્રો શરૂ થયાની માહિતી સન ૧૯૪૧-૪૨	
શ્રી. મણિલાલ પ્ર. વ્યાસ	૪	૨૪-૭, ૮૯, ૧૩૨, ૧૯૨	
કોઠીનાર મહાલ બીજી પુ. પરિષદ	૧૬૫	પરદેશી સાહિત્યસંલિપ્ત અવનવું	
પુદ્ગાજી લાવખેરી		શ્રી. છાંદાલાલ મા. કામદાર	૬
શ્રી. ર. મ. રાવળ	૨૭૩		

પર્વણીકૃતિસવ

ના. નં. ચોકસી

૨૪-૨

પાયાના શબ્દોનો સંગ્રહ

—તંત્રીરચાનેથી

૫૬૬

પુસ્તકપસંદગી

'એક શિક્ષક'

૫૪૭

પુસ્તકો મોકલ્યાની માહિતી ૯૧, ૧૩૧, ૧૯૨,

૨૪૩, ૨૬૮, ૩૭૮, ૪૩૨

પુસ્તકગોઠવણી

૧૨

શ્રી. ભગેશભાઈ મો. પટેલ

પુ. સ. સ. મંડળ લિ. ની વા. સામાન્ય

સભામાં પસાર થયેલા ફરાવો ૫૫૬

પુ. સ. સ. મંડળ લિ. તુ' તપાસણી

નિવેદન '૪૦-૪૧' તુ' ૨૪-૪

પુ. સ. સ. મંડળની જાહેરાત

નં. ૧ સને ૪૧-૪૨ ૨૪-૧

પુ. સ. સ. મંડળની જાહેરાત

નં. ૨ સને '૪૧-૪૨ ૨૪-૩, ૪૮૪

પુસ્તકપરિચય ૧૫, ૧૭, ૧૧૬, ૧૭૬, ૨૩૮,

૨૮૨, ૩૫૭, ૪૧૨, ૪૭૦, ૫૭૫,

૬૩૨, ૬૬૬

શં. સો. પટેલ, 'અ.-દ્રષ્ટા', 'દ્રષ્ટા',

મ. પ્ર. બ્યાસ, ના. નં. ચોકસી. શ્રી. સુની-

લાલ પુ. શાહ.

અક્ષરના ખાં ૬૩૩, અખે (એક અધ્યયન)

૩૫૭, અભિલાષા ૧૮૧, અઘે રસ્તે ૨૮૩,

આણીલવાડનો યુવરાજ ૪૭૨, અમર યાત્રા-

ધારો ૩૬૫, અમી-શરણાં ૪૧૬, અર્પદષ્ટિ ૧૭૬,

અધુરું સ્વપ્ન લા. ૧-૨ ૪૧૩, આરસીની

લીનરમાં ૪૭, આપણા કવિઓ ખંડ ૧ લો

૪૭૫, ઇતરનો ઇન્કાર ૧૧૭, ઇબ્ને સિરાજ ૩૬૨,

ઇસ્કની બુરખુ ૨૮૦, ઇન્ડો આર્યન એન્ડ હિંદી

૪૭૪, એક માસને હિંદી ૧૭૭, એક હતો

રાજા લા. ૧ લો ૪૧૭, એને પરણું

નહોતું અને ખીજ વાતો ૩૬૦, એનું નામ

નરેન્દ્રકુમાર ૩૬૧, ઐતિહાસિક સંશોધન ૬૨,

ભટ્ટ લિપિશિક્ષિકા ૫૭૬, ભટ્ટ લિપિ પરિચય

૫૭૭, કદાક્ષકાવ્યો ૨૮૫, કથાહાસ્ય ૨૮૫,

કન્દકકિટવ પ્રોગ્રામ ૧૯, કન્દકકીવ પ્રોગ્રામ-
સમ સન્દેશનસ ૧૮૩, કવિતા ૧૨૩, કે'કવટી જા,
કચારે સમજશું ? ૨૮૧, કીર્તિરથલ લા. ૩ ને
૪૧૪, કુમકુમ ૪૭૧, કુમારનાં સ્ત્રીરત્નો ૧૧૬,
કેનોપનિયદ્ ૪૧૯, કેસડો અને સોનેર તથા
કોલંબી ૪૭૬, કૃષ્ણલાલનું વીલ ૨૮૨, કૃષ્ણ-
પ્રતીક્ષા ૨૮૩, ખાદી મીઠી બાલવાતો ૨૩૩,
ખેડ અને બોલાર ૩૬૫, ખેડૂતનો શિકારી અને
મધ્યમસરની ચાલ ૪૧૯, ગામડાનું સ્વરાજ્ય ૧૮૧,
માંદીવ બાલોદાનમાળા ૪૧૭, ગીતાંજલિ અને
ગીત' કાવ્યો ૨૩૬, ગુજરાત સાહિત્ય
પરિષદ સંમેલન ૧૩ મું અધિવેશનનો હેવાલ
અને નિર્માણસંગ્રહ ૭૦, ગુજરાતના ઇતિહાસની
આરસી ૪૧૬, ગુજરાતી સ્ત્રીઓની શારીરિક
સંપત્તિ ૪૧૯, છાયાનંદ ૨૮૪, જનપદ લા. ૨ ને
૭૧, જયશ્રી ૧૫, જલસમાધિ ૩૬૦, જનન-
વિકાસ ૧૭૭, જલ ઓફિસની ખાસી ૨૩૨,
ટપાલ ચૈદી ૫૭૭, તત્ત્વચિંતન ૧૮, તરંગ ૬૩૨,
ત્રણ દિકરા ૩૧૨, દક્ષિણાયન ૨૩૨, દેવદાસી ૬૭,
દેવાદાર ખેડૂત ૪૨૦, દંતરત્ન ૧૮૨, દ્વિવેદની
વાતો લા. ૩ ને ૪૧૩, ધરતીકંપ ૨૩૩, નગર-
લક્ષ્મી ૬૯, નદીકારક' હૃન્નરો લા. ૩ ને ૧૨૨,
નીલમ લા. ૨ ને ૪૧૬, પણ સરકારે લોકો
માટે શું કર્યું ? ૪૨૦, પરિષદપ્રમુખોનાં
ભાષણો ૬૯, પરિમલ ૧૨૨, પંચગનીના પત્રો
૩૬૧, પંચતંત્રની વાર્તાઓ લા. ૧-૨ ૫૭૬,
પાનદાની ૧૧૬, પાવાગઢથી વડોદરામાં પ્રકટ
થયેલા છરાવલા પાચીનાથ ૪૭૪, પાસિફિક ૨૩૧,
પુરુષાર્થની પ્રતિભાઓ ૩૫૬, પ્રતીક્ષા ૧૫,
પ્રતિજ્ઞા ૧૧૬, પ્રણનો આદેશ ૧૭૭, પ્રાણી-
નયન ૨૩૩, પ્રેક્ટિકલ નેનવાયોલનસ ૧૮૩,
ફૂલદાની ૧૨૧, બકુલ લા. ૨ ને ૪૧૭, બાતાસી
૫૭૭, બુદ્ધિપ્રકાશ લેખસંગ્રહ લા. ૨ ને ૪૭૫,
બે જુદાં જીવમતમાર ૨૩૦, ભારતદર્શન ૩૭૬,
ભેડ ૧૮૨, મહારાજાનાં યુદ્ધશકિત ૧૧૬,
મારી કથયાત્રા ૪૭૦, મંજૂષા ૩૬૧, માતાજી
(શ્રી.) ૧૮૨, માનવતાનાં મૂલ્ય ૬૭, માર્ગ
ગામડું ૧૭, મુલક રાજ્યવહીવટ ૪૧૮,
મુહમ્મદી દર્પણ દ્વારા ઇસ્લામી શિક્ષણ ૩૬૨,
રચનાત્મક કાર્યક્રમ, તેનું રહસ્ય અને રચના ૧૮૩,
રઘિયાણી રાત લા. ૨ ને ૧૮૦, લા. ૧ લો તથા

૪ થો ૩૬૪, રણબંકા ૩૫૬, રસપાન ૫૩૫, રસોઇનું રસાયણ ૩૬૩, રક્ષાબંધન ૪૧૪, રાજનંદિની ૧૨૧, રાજધિ ૧૬, રામકહાણી ૧૧૮, રૂપમાધુરી ૧૮૧, લગ્નની બેઠી ૪૧૩, લોકમાતા ૩૭, વડોદરા રાજ્યની સામાજિક સેવાઓ ૭૦, વ. રા. પ્ર. મં. રજત મહોત્સવ રેમારક મંથ ૨૩૦, વડોદરાનો રાજ્યવહીવટ ૪૨૦, વધારાના નફાનો કર ૧૮, વડોદરા રાજ્યની વસતી ગણતરી ૪૭૨, વિકાસ ૧૬, વિવાહિતા ૧૬, વિદ્યાર્થી વાચનમાળા શ્રેણી પુ. મી ૧૨૦, વીરપૂત ૧૧૬, વીરાંગનાની વાતો ભા. ૨ ભે ૪૧૨, વિવેચન ૧૭૬, વ્યાયામજ્ઞાનકોષ ખંડ ૧ થો ૧૧૭, શરદવદના ૬૮, શંખેશ્વર મહાતીર્થ ૪૭૩, શ્રી દત્તલીલાસાર ૨૩૬, શ્રીદેવી ૧૧૮, શ્રી ગેરેશ-અંદ્ર ૧૨૧, શ્રી ભગ્નસાગર ભા. ૧ થો ૪૭૨, સદ્ગોષ્ઠ શતકમ્ ૧૮, સતમની શોધમાં ૨૨૬, સરી નવું સૂરત ૩૧૨, સર્વોદયની જીવનકલા ૫૭૫, સંઘન્યાપામ ૬૮, સંસ્કારસંધી ૫૬૬, ૬૬૬, સુદામા સ્મરિત ૨૨૬, સુમોધ કથાસાગર ૪૭૨, સુદામાજીના કેદારા ૪૨૦, સામાજ્યવાદ ૬૩૩, સા. પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિનું એકીકરણ ૧૭૪, સુંદર વાતો ૧૮૦, સોરઠી બહારવડીઓ ભા. ૨ ભે ૭૧, સ્વ. મોતીબાઈ : જીવન અને કાર્ય ૧૭૮, સ્વર્ગોત્તર દોહન ૧૧૬, સ્વાતિ ૧૨૨, સ્વ. મણિબાઈ દેવે ૨૨૮, સ્વામીશ્રી બ્રહ્માનંદજી ને શિયાનંદજી ૨૮૧, સ્વામી દેવકૃષ્ણચરિત્રામૃત ૨૮૫, સ્ત્રીઓનું આરોગ્ય ૩૬૩, સૌરાષ્ટ્રની રસધાર ભા. ૫ થો ૨૩૩, સોરઠી સંતો ભા. ૧ થો ૨૩૨, હજરત સલમાન ફારસી ૧૭૭, હાત્રરડાં ૧૮૦, હૅમ્લેટ ૩૫૭, હેરા સારંગવત સત્ર : અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહ ૭૦, હારયાંકુર ૨૮૫, હિંદુ નાણાવહું ૩૬૫, હિંદીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ ૨૮૮, હીરાકણી ૪૧૪.

સામયિકો

કલ્યાણ (મહાભારત) ૫૭૬, કવિતા વર્ષ ૧ અંક ૬-૭ ૧૨૩, કિરણ ૩૬૬, ગાંધીવ પાસિક ૩૬૫, ગુજરાતી ૩૩૫, ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પત્રિકા મે. ૧૯૪૨ ૨૮૭, ગુણસુન્દરી (નવરાત્ર અંક) ૫૭૮, ચિત્રમય નૃમત (ખાસ મહાયુદ્ધ અંક ૧૨૩, દાંડીઓ (નવલિકા અંક) ૬૩૬,

નવચેતન (તંત્રીવનપ્રવેશાંક) ૧૮૪, જીવાઈ-જોગટ અંક ૪૨૧, રંગમંચિ અંક ૪૭૭, પ્રભબંધુ ૬૩૫, બાલમિત્ર ૪૭૭, બે ધમી મોજ (દીપોત્સવી અંક) ૬૩૫, મોઢ મહોદય ૫૭૮, રેખા ૨૮૬, શારદા ૧૮૪, સંદેશ (દીપોત્સવી અંક) ૬૩૪, સ્ત્રીજીવન (શ્રી. રમણલાલ સુ. મ. અંક) ૨૮૬, સ્વતંત્ર ભારત ૨૬૬.

પુસ્તકાલયોની તપાસણી ૨૨, ૮૫, ૧૨૬, ૧૬૮, ૨૩૬, ૨૮૭, ૩૭૦, ૪૨૬, ૫૮૪, ૬૭૩

પુસ્તકાલય નોંધ ૨૧, ૮૪, ૨૦, ૧૮૭, ૨૪૨, ૨૬૫, ૩૭૧, ૪૨૮, ૪૮૨, ૫૩૭, ૫૮૧

પુસ્તકાલયપર્વણી ૫૬

પુસ્તકોના ક્રમિકન વિષે ખુલાસો ૬૩

પુસ્તકોની આંધણી

હસનબાઈ મનસૂરી ૫૩૭

પુસ્તકાલયના હિસાબ અંગે કેટલીક સૂચનાઓ

શ્રી. રાજગોર નેશનલ લાઇબ્રેરી ૧૧૨

પુસ્તકાલયોની આગની ફરજ

—તંત્રીરથાનેથી ૨૦૮

પુસ્તકાલયોને મદદ

—તંત્રીરથાનેથી ૫૪૩

પેટલાદ મદાવ પુસ્તકાલય પરિષદ ૧૨૮-૧, ૧૬૧

પ્રશ્નોત્તરી

શ્રી. કમ્બેજીભાઈ મો. પટેલ ૪૦૭

પ્રાંત પુ. મંડળોની સમાવેશો ને હેવાલો ૬૧૧

ગજેટ માટે મહત્વના સુધારા

—તંત્રીરથાનેથી ૩૨૪

ગજેટ

શ્રી હિંમતલાલ સુ. શાહ ૩૬૩

ભારતીય ગ્રંથો (Book in India)

શ્રી. કનેવાલાલ મા. મુનશી ૨૨૦

મહેસાણા પ્રાંત પુ. પરિષદમાં પસાર

ચલેલા કરાવો ૪૧૦

મધ્યવર્તી પુસ્તકાલયમાં મુજબના ના.

ગવર્નર ૮૩

મહેસાણા પ્રાંત પુસ્તકાલય પરિષદ ૧૭

માસિકો મળ્યા તારીખ	૨૩, ૮૧, ૨૪૧,
	૨૯૦, ૩૬૬, ૪૨૭, ૪૭૮
યુદ્ધ અને પુસ્તકપ્રકાશન	
શ્રી. છાયાલાલ મા. કામદાર	૨૬૮
રફી કાગળ	૨૧૭
રશિયાનાં સામયિકો	
શ્રી. છાયાલાલ મા. કામદાર	૪૦૨
રેડિયો વર્તમાનનું વાચન	૪૦૩
વ. રા. પુ. મંડળની જાહેરાતો	૨૪, ૧૩૪,
	૧૮૮, ૨૪૪, ૩૭૫, ૩૭૬, ૩૭૭,
	૪૩૪, ૫૮૫
વ. રા. પુ. મંડળનું સુધારેલું બંધારણ	૨૫
વ. રા. પુ. મંડળના વ્ય. મંડળની	
વાર્ષિક સભા	૫૫૮
વ. રા. પુ. મંડળનો ૧૯૪૧-૪૨ નો	
અહેવાલ-હિસાબ	૫૫૬
વાંચકમંડળ સ્થાપો	
—તંત્રીસ્થાનેથી	૧૦૫
વાત વાતમાંથી	
ધર્મર પેટશીકર	૩૩૨
ચાચનતરંગ	૬૬૪
વિજયપુર મહાલ બીજી પુ. પરિષદ	૫૬
વિસનગર મહાલ ફઢી પુ. પરિષદ	૨૨૬
વાચકોની ચોક્કસદારી	૫૫૨
શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા ૨૧મીનો પ્રશ્નપત્ર	૮૭
" " " નું પરિણામ	
	સહિત નિવેદન ૧૯૩
" " ૨૨મીનો પ્રશ્નપત્ર	૪૩૩

શિષ્ટ વાચન પરીક્ષા ૨૨મીનું પરિણામ	
સહિત નિવેદન	૪૮૬
શું કરો છો ?	૨૧૬
સત્તરમું સંવત્સર	
—તંત્રીસ્થાનેથી	૧
સન ૧૯૪૧-૪૨ ના પુ. શિક્ષણવર્ગો	૩૭૩
સામયિકોમાંથી શું વાંચશો ?	૧૨૫, ૨૩૭,
	૨૬૫, ૨૯૧, ૪૨૩, ૪૭૬
સાર્થકતા	
‘ અજ્ઞાત ’	૨૬૫
સાવલી મહાલ બીજી પુ. પરિષદ	૨૭૬
સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિનાં વહેણ	૮૬, ૧૩૨,
	૧૯૧, ૨૩૫, ૨૮૫, ૪૩૧
સાહિત્યકારો અને સંસ્કૃતિયંત્રો	
શ્રી. મનુભાઈ ડ. દેસાઈ	૧૫૨
સાહિત્યસંજિવનું અવનવનું	
શ્રી. છાયાલાલ મા. કામદાર	૧૦૬, ૨૦૬,
	૨૬૬, ૩૨૬, ૩૬૭, ૪૬૧, ૫૪૧, ૬૦૧, ૬૫૦
સાહિત્યસભાઓ સ્થાપો	
—તંત્રીસ્થાનેથી	૪૬૭
સોવિયેટ રશિયાનાં અખબારો	૪૬૭
સંસ્કારનો વારસો	
શ્રી. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા	૧૦૮, ૧૫૭
સંસ્કારી વાચન	
સુરેશ ડ. જોષી	૨૧૧
સંસ્કૃત અને હિંદી ભાષાના મુશ્કેલીમ ભક્તો	૨૭૩
હિંદ અને અમેરિકાની સાંસ્કારિક એકતા	૨૮૦
ગ્રામ દાનેશ્વરી (કાવ્ય)	
શ્રી. મનુભાઈ ડ. જોષી	૧૫૨

લેખકોની અનુક્રમણિકા,

શ્રી. ‘ અજ્ઞાત ’	
સાર્થકતા (દ્વંધ વાર્તા)	૨૬૫
ક્યું સામયિક	૩૫૩
ધર્મર પેટશીકર	
વાતવાતમાંથી	૩૩૨

ઉમેદભાઈ મો. પટેલ	
પુસ્તકની ગોઠવણી	૧૨
નવા વર્ષે	૩૨૮
પ્રશ્નોત્તરી	૪૦૭
અક્ષરજ્ઞાન પછીની લોકજગત	૫૫૪
ગ્રામ પુસ્તકાલયોની કાર્યક્ષમતા	૧૦૩

એક શિક્ષક		શ્રી. ના. નં. ચોકસી	
પુસ્તકની પસંદગી	૫૪૭	પર્વણીકરસન	૨૪-૨
શ્રી. કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી		પુસ્તકાલયોની તપાસણી ૧૬૮, ૩૭૦, ૪૨૬	
ભારતીય ગ્રંથો	૨૨૦	સન ૧૯૪૧-૪૨ ના શિક્ષણવર્ગો	૩૭૩
શ્રી. ગો. દા. રાયચુરા		શ્રી. નિર્મળા વકીલ	
ચેટલાદ મહાલ ૬૬૧ પુ. પરિષદના		અગ્રામા તાલીમ ધાવણી	૩૪૨
પ્રમુખ તરીકેનું બાળજી	૧૨૮	શ્રી. પ્રતાપરાય ગિ. મહેતા	
શ્રી. ચિમનભાઈ મૂ. અમીન		સંસ્કારનો વારસો	૧૦૮, ૧૫૭
પુસ્તકોના કમિશન વિષે ખુલાસો	૬૩	શ્રી. વિનાયક	
શ્રી. છોટાલાલ મા. કામદાર		જેડા જિલ્લા લોકશિક્ષણ તાલીમવર્ગ	૩૩૫
૧૯૬૮ નું બાલસાહિત્ય	૧૫૫	મણિલાલ પ્ર. બ્યાસ	
પરદેશી સાહિત્ય સૃષ્ટિનું અવનવું	૬	ડૉ. સ્વામી શ્રી અખંડાનંદજી	૪
સાહિત્ય સૃષ્ટિનું અવનવું ૧૦૬, ૨૦૬, ૩૨૬,		શ્રી. મનુભાઈ ક. દેસાઈ	
૩૬૭, ૪૬૧, ૫૪૫, ૬૦૧, ૬૫૦		સાહિત્યકારો અને રાષ્ટ્રચિંતકો	૧૫૨
બુદ્ધ અને પુસ્તકપ્રકાશન	૨૬૮	શ્રી. ર. મ. રાવળ	
રશિયાનાં સામયિકો	૪૦૨	, ખુદાબક્ષ લાયબ્રેરી-પટના	૨૭૧
શ્રી. તપ્તસિંહ પરમાર		શ્રી. રતિભાઈ અમીન	
ગુજરાતી સાહિત્ય અને તળપદી ભાષા	૬૫૨	મંથપાલના એરડામાં (સંવાદ)	૬
શ્રી. ' તરંગી '		શ્રી. રવિ	
દ્વિસ્તંભ	૧૫૩	વાચનતરંગ	૫૫૦, ૬૬૪
તંત્રીસ્થાનેથી		શ્રી. રમણલાલ વ. દેસાઈ	
સત્તરમું વર્ષ	૧	એ જ્ઞાનને મુક્ત રાખો	૪૦૧
નિદેશ બ્યવસાયમાં પણ નફાખોરી	૫૧	શ્રી. રાજગોર નેશનલ લાયબ્રે	
વાચકમંડળો સ્થાપો	૧૦૫	પુસ્તકાલયના દિસાબ અંગે કેટલીક	
પુસ્તકાલયોની આજની ફરજ	૨૦૭	સૂચનાઓ	૧૧૩
ગુજરાત વર્તમાનલેખ સોસાયટી	૨૬૩	શ્રી. રીખવદાસ ને. શાહ	
બજેટ માટે મહત્વના મુદ્દા	૩૨૩	આગામી વર્ષમાં આટલું વિચારશો ?	૪૦૦
આગામી બજેટ અને પુસ્તકપસંદગી	૩૬૨	શ્રી. પ્રજલાલ છ. જોષી	
સાહિત્ય સભાઓ સ્થાપો	૪૫૬	જ્ઞાન દાનેશ્વરી (કાવ્ય)	૧૫૧
પુસ્તકાલયોને મદદ	૫૪૩	શ્રી. સુરેશ હ. જોષી	
પાયાના સંબંધોને સંબંધ	૫૬૬	સંસ્કારી વાચન	૨૧૧
કાગળ માટે કાગરોળ	૬૪૭	શ્રી. હસનભાઈ રહેમાનભાઈ મનસૂરી	
શ્રી. ગ્રં. દિ. વાકનીસ		પુસ્તકોની બાંધણી	૫૪
અગ્રામા તાલીમવર્ગમાં પુસ્તકાલય-		શ્રી. દિંમતલાલ યુ. શાહ	
વિજ્ઞાન	૩૪૫	બજેટ	૩૬૩
શ્રી. નારાયણ ના. ઠાકર			
આમંત્રણ (કાવ્ય)	૩૪૪		

સામયિક હોલન (લેખવાર)

અગ્નિકુંડમાં ઉગેલું ગુલામ	૪૯૧	નારાયણ કે નરોત્તમ ?	
અંધ અને અપમ લેખક	૬૪૫	શ્રી કિ. ધ. મશરવાલા	૪૪૪
અનોખો સાહિત્યસર્જક		નારીની સાધના	
કાકા કાલેલકર	૬૭૫	બાણ ક્ષિતિમોહન રોન	૩૮૨
આગની દિંદી સંસ્કૃતિ	૫૦૨	નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થા ને અવાંચીન	
આટલું તો કરો ન	૨૫૯	દષ્ટિરવશ	૫૮૯
આમગ્રજની દ્વિધા સ્થિતિ	૨૪૭	પાંદકું અને ટેકું	૩૨૧
આવતી કાલના ચાર અંધકારો	૨૦૦	પોણ પુરતકાલપ	૧૦૨
આપણો વારસો		પ્રજનો રાગરોગ: વિશ્વાસિતા	૪૪૦
શ્રી. કનેચાલાલ મુનશી	૨૫૪	પ્રત્યક્ષ સેવાનો આનંદ	૩૦૫
અંધગાં માનો કાગળ		પ્રભુને ભેટ	૩૮૯
ઉત્તરગુપ્તરાતના દાકરડા		પ્રાથમિક શાળાઓના શિક્ષકોને આદેશ	૩૧૧
ઈ. ક. ચાક્ષિક	૫૨૫	પ્રાર્થનાનું સામર્થ્ય	
ઐતિહાસિક નગરોનાં બદલાતાં નામો	૨૦૩	શ્રી. હેમંત	૧૧
૧૯૪૧ નું રાજકીય બિબ્ધ	૨૬૦	ફરિયાદભરી ચુદંદી	
કાગળમાં કરકસર કરો.	૧૦૧	શ્રી. નારદ	૩૭૬
કામદૂતના સાદ વચ્ચે પણ સરસ્વતીની		બળાત્કાર કે શિયળભંગ વખતે શું ?	
ઉપાસના	૪૯૬	શ્રી. મોહનદાસ ક. ગાંધી	૧૪૩
કંટાળો ત્યારે શું કરશો ?	૩૮૮	આગરી, જુવાર અને ધઉ ખાતાં શીખો.	૨૫૩
કારાવાગી કહે છે :	૬૪૬	ઝોગ્ય અને તેનાથી બચવાના ઉપાય	
ખોરાક વધાવવાનો કીમિયો		શ્રી. કે. કા. નની	૯૭, ૧૪૧
મે. ક. ગાંધી	૩૦૩	બગવાન આપી રહેશે	૪૫૮
ગામડાંનું પોતાનું રાજ્ય		બગવાનની બાવા	
ગાંધીજી	૪૩૯	શ્રી. કિ. ધ. મશરવાલા	૨૫૧
ગામડાંની સુરક્ષા માટે શ્રીમંતો ગરીબોને		મન જુવાન તો શરીર પણ જુવાન	૪૬૩
સંતોષશે ?		મનમનામણાં	
શ્રી. ઇ. ક. ચાક્ષિક	૧૪૧	શ્રી. મનમોહન જી. વોરા	૧૩૬
ગ્રામસંરક્ષણ યોજના	૯૪	મારે મન જીસસ એટલે ?	
ગુપ્તરાતનું એક ગામડું		—ગાંધીજી	૧૩૮
શ્રી. મ. બા. નાણાવશી	૪૪૭	ગીડી બીધ કેમ લાતી ચકાપ ?	૫૯૭
ગુલામો અને પોપટ		માનસશાસ્ત્રના કેટલાક રસપ્રદ પ્રયોગો	૩૮૬
શ્રી કિ. ધ. મશરવાલા	૪૪૪	લોકશાસન એટલે ?	૪૪૫
જગતની નવરસના	૩૧૯	વડોદરાની લોકોપકારક પ્રવૃત્તિઓ	
તમાકુની તવારીખ		શ્રી " જ "	૧૩૮
—વે.	૬૭૩	સત્તરમી સદીનું સૂરત	૨૧૦

સાચું જ્ઞાન	૬૪૬	સિંધનો પીર પગારો	૩૫
સાહિત્યનો એકવાડ		સોંધું માનવ	
શ્રી. અ. ક. ખખરદાર	૫૮૭	શ્રી. ન્યોસ્ટોના શુકલ	૪૪૩
સિનેમાએ બદીરૂપ કેમ બને છે ?		સ્થાનિક સ્વરાજ્ય	
શ્રી. કિ. ધ. મશરવાળા	૨૦૨	શ્રી. “ મ. ”	૩૮૫

સામયિક દોહન (લેખકવાર)

શ્રી. અ. ક. ખખરદાર		શ્રી. ચંદુલાલ પટેલ	
નૈતિક વિશ્વવ્યવસ્થા ને અપાર્થિવ		શુભાશો અને પોષક	૨૫૫
દરિદ્રવરૂપ	૨૮૬	શ્રી. જુગતરામ દવે	
આજની લિંદી સંસ્કૃતિ	૬૪૧	પ્રત્યક્ષ સેવાનો આનંદ	૩૭૫
સાહિત્યનો એકવાડ	૫૮૬	એમ. પી. કીની	
શ્રી. ઇન્દુલાલ યાગિકે		દોષી થા જુતારાની ?	૬૩
શ્રીમંતો ગરીબને સંતોષશે ?	૧૪૨	ધૂમકેતુ	
શ્રી. ઇન્દુલાલ ગાંધી		સાચું જ્ઞાન	૬૩૬
આંધળો માનો કામળ	૫૦૨	‘ નારદ ’	
શ્રી. કનૈયાલાલ મુનશી		ફરિયાદમરી મુંદરી	૩૭૬
આપણે વારસો	૨૫૪	શ્રી. ‘ પ્ર. ’	
કવિવર ટાગોર		લડાઈ (કાવ્ય)	૧૬૬
પ્રભુની ભેટ	૩૬૦	શ્રી. મગનલાલ જી. વોરા	
કાકા કલિલકર		સ્થાનિક સ્વરાજ્ય	૩૮૫
‘ અનોખો સાહિત્યસભ’ક	૬૭૫	શ્રી. વે.	
કે. કી. જાની		તમાકુની તવારીખ	૬૭૭
ઝોરખ અને તેનાથી બચવાના ઉપાય	૬૩, ૧૪૬	શ્રી. મં.	
‘ ગુ ’		મનમનામણી	૧૩૬
વડોદરાની લોકોપકારક પ્રવૃત્તિઓ	૧૩૬	શ્રી. મણિલાલ બા. નાણાવટી (સર)	
કિ. ધ. મશરવાળા		ગુજરાતનું એક ગામડું	૪૪૭
લગ્નવાનની ભાષા	૨૫૬	‘ રામ ’	
નારાયણ કે નરોત્તમ ?	૪૪૪	પોળ પુસ્તકાલય	૧૬૨
ગ. ગો. ધ્રુવ		શ્રી. સુમન્ત મહેતા (ડૉ.)	
પ્રાયશ્ચિક સાજાના શિક્ષકને આદેશ	૩૧૧	ઉત્તર ગુજરાતના ઠાકરડાઓ	૫૬૫
ગાંધીજી		શ્રી. ક્ષિતિમોહન સેન	
મારે મન જીસય એટલે ?	૧૩૬	નારીની સાધના	૩૭૬
ગામડાનું પોતાનું રાજ્ય	૩૩૬		
બળાકાર કે શિષ્યમંત્ર વખતે શું ?	૧૪૩		

કલોલ—નારદીપુર, પાનસર, રાધિખ, સરઢવ, સેરીસા, બેરીસણા, ઇસંડ, કોલવડા, જામલા, ધમાસણા, પલિયડ, બાલવા, મોખાસણ રૂપાઈ, વડસર, વાવોલ, વાસણા, તારાપુર, સોળ.

વિજાપુર—કુકરવાડા, ખરોડ, ગોઝારીઆ, ચરાડા, ફલુ, હીરપુરા, પકુરમા, વિજાપુર મહિલા, કોલવડા, પીલવાઈ, વડાઈ, સોખડા, બીલીઆ, રણસીપુર, હીરપુરા, નવા રામપુરા, આગલોડ, જંત્રાલ, ટીંટોદણ, બીલોદરા, ધનપુરા, જુપુર, પાલડી બ્યાસ.

વિસનગર—તરખ ભાંડુ, વાલમ, રાજગઢ, ચિત્રોડા મોટા, રાહીસણા, વિસનગર મહિલા, દેણુપ.

મહેસાણા—દેલા મીઠા, પાંચોટ, પીલુદરા, બલોલ, લાંધણુજ, પાલોદર, પઠારીઆ, આખજ, છીઆરડા, જ્યુદણ, જોરણુગ, દેવરાસણ, ધડા, મેઉ, મેવડ, તાવડીઆ.

સિદ્ધપુર—ઉનાવા, બીઠોર, કરલી, દાસજ, મકતુપુર, ઊંઝાબાલ, ચંડાળજ, ડુંગવ, જુણાવ.

ખેરાળી—ઉમતા, મલેકપુર, કમાલપુર, વડનગર મહિલા, વડનગર બાલ, હીરવાણી મોટી, ચાંગણા, ઉમતા, ડભોડા, બલાદ, રંગપુર, મોટીઆ.

પાટણ—સંખારી, મેસર, રૂની, કુણધેર, બાલીસણા, મણ્ડ, રણજ, સંડેર, પાટણ મહિલા, મીઠી વાવડી.

ચાણુરમા—પલાસર, બહુચરાજ, મોટપ, પીંપળ, ચડાસણા, આદિવાડા, સદુથળા, રણેલા, દાણોદરા, બાલણુવાડા, સંખલપુર, ઇસ્લામપુરા, ડોડીવાડા, મણીઆરી, ટાકોદી, સરસાવ.

હારીજ—હારીજ.

નવસારી—આમલી, કસ્યાપાર, પોપડા, આમડપુર, ધામણ, પડેજ, મરોલી, સીસોદરા, કરાખડ, નવસારી મહિલા, નવસારી બાલ, છાપરા.

ગણુદેવી—નાંદરખા, અજરાઈ, તોરણુગામ, ધનોરી, ધમડાજા, સોનવાડી, પાધરી, તલીઆરા.

પલસાણા—ઉમરાખ, તાંતી ચૈયા, છુંડી, વણેસા પીસાદ, હરિપુરા, અસ્તાન, ખરવાસા, નિયોળ.

કામરેજ—અબામા, દેલોદ, શામપુરા, ટીંગા, ચીખલી, ઝોરણા, કામરેજ, ભેરવ, વરીઆવ, શેખપુર, ખોલવડ.

મહુવા—ઝેરવાવરા, કોસ, શેખપુર, આમચક, સાંળા, મહુવા, વેલણુપુર, ઘોળાકુંઢ, બીલખડી, લસણુપોર, અંધાત્રી.

માંગરોળ—કોસંબા, નાની નરોલી, પીપોદરા, માંગરોળ, વેલાજા, હથોડા, મોસાલી, હથુરજ.

સોનગઢ—ડોસવાડા.

બ્યારા—કેળકુંઢ, કલકવા. વાંસકુંઢ, ઘાટ, કપુરા, ખંભાલીઆ, ધાણી.

અમરેલી—અમરેલી બાલ, અમરેલી મહિલા, મોટા આંકડીઆ, જેસીંગપુરા, વાંકીઆ, કેરાળા, અમરપુર (રસી), તરવડા.

દામનગર—દહીયરા, રામડા, આંખરડી, નાગધરા, બાડેર.

ધારી—હાંસા, ધારંગણી, ભલગામ, કમી, ચલાલા, ચલાલા બાલ.

ખાંભા—મોટા સમડીઆળા, તાંતણુઆ.

કોડીનાર—ધાંટવડ, હરમડીઆ, પાંચ પીપળવા, સીંધાજ.

રતનપુર—નવાગામ, મેવાસા, શિયાનગર, મોણુપુર.

આખામંડળ—કસ્યાણુપુરા, મેટ મહિલા, દારકાં મહિલા, વરવાળા, ડુંખણી, બરડીઆ, ગોપી રાજપુર.

આપની લાઇબ્રેરીમાં આ નવાં પુસ્તકો જોઈએ જ.

‘ચંદા’ ૨-૮ શ્રી. ઇન્દ્ર વસાવડા

ગુજરાતના સિદ્ધદેવ લેખકની કલમે લખાયેલી ચંદા ગ્રામજીવનનું પ્રતિબિંબ છે; ચંદા આજની નવલોમાં ક્ષમા અને સદિષ્ટતાના શુભોને સુંદર રીતે વિકસાવે છે.

અક્ષલના ખાં ૨-૮ શ્રી બેકાર
શ્રી બેકારની આ નૂતન શૈલીએ લખાયેલી દારૂ-કણિકાઓ ખરેખર અદ્ભુત છે.

શ્રીદેવી ૩-૦ શ્રી. બંકિમચંદ્ર બંકિમચંદ્રનું આ પુસ્તક ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અનુપમ બન્યું છે.

ગ્રામીજીવ (ગ્રામવેદ) ૩-૦ શ્રી રામરાય મુનશી ગ્રામજીવનના આજીવન અવધાસીએ આ ગ્રામ-રાષ્ટ્રચાત્ર સમ્યું છે. ડૉ. આનંદચંદ્ર ધ્રુવ અને લેડી વિદ્યાઓરી નિલકંઠે એમના વૃષોદ્ધાતમાં એને ગામડાંઓના ધર્મચંદ્ર તરીકે વર્ણવ્યું છે.

ઈન્દ્રવર્તુ ખૂન ૨-૪ શ્રી. દિવ્યાનંદ ધર્મધુરધેરાની વિદ્યાસવિધિઓના પડા ચીરી ઇશ્વરના અસ્તિત્વનું લબ્ધ દર્શન રજૂ કર્યું છે. બહેન ૩-૮ શ્રી નિરુપમાદેવી બંગાળના સમાજજીવનની અદ્ભુત સમીક્ષા સ્વંયદેશનાજીવના સદાધ્યાયીએ કરી છે.

ગંગાનાં નીર ૨-૮ શ્રી. ઈન્દ્ર વસાવડા શોભાના સજ્જક લબ્ધ રીતે આ વાર્તા વણી માનવ-હેમાં ગુણ કર્યાં છે.

સુભગા ૨-૮ શ્રી સીતારામ શર્મા પ્રજ્ઞાત્રિકાજીની આ નવલે સમાજના દંબને પ્રલેહ કરી નૂતન સમાજચયનાનું ચિત્ર દોર્યું છે. કલ્યાણને માર્ગે ૧-૮ રમણિક દલાલ રાષ્ટ્રીય દિલચાલની ગૂંથણી કરી માર્ગદર્શન કર્યું છે. સ્વાધ્યાય ૧-૪ ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ તત્ત્વજ્ઞાનની અદ્ભુત ક્ષિપ્રસોદીની વિરત્વ આલોચના કરી છે.

યોગી કોણ ? ૧-૦ શ્રી. દિવ્યાનંદ ઈશ્વરી પ્રેરણાથી આ પુસ્તક સર્મધું છે, એમ વિવચકાએ કહ્યું છે.

વકૂલ ૧-૧૨ જસવંત દાકર દિગંત ૧-૪ મોહિનીચંદ્ર જીવનનિર્માણ ૨-૦ ચિરંતન પ્રેરતાવના મગનવિહારી મહેતા

આશા ૧-૦ મકનજી પરમાર પ્રીતમની ધ્યાસ ૧-૦ દિવ્યાનંદ આનંદબત્રીસી ૧-૪ જીરુરાય ખંધડિયા રાસરંજના ૧-૦ વાડીલાલ શાહ જયુભાઇ રાવળ

આજકાલ ૧-૦ પુરુષોત્તમ પારેખ એકાકી ૧-૧૨ નર્મદાચંદ્ર શુક્લ રાસનલિની ૧-૦ કેશવ શેઠ મંદારમાલા ૦-૧૨ કેશવ શેઠ કવિવર દાગોર ૦-૧૨ જીવનચરિત્ર જીવંત જવાલા ૦-૮ મનનીય લેખો

ગ્રામ-રાજ ગ્રંથાવલી

ગામગાનું સ્વરાજ ૦-૪ ઇંદુલાલ યાસિક આપણું રાજ્ય ૦-૪ ડાહ્યાભાઈ પટેલ શુદ્ધ અને ગામડાં ૦-૪ રામરાય મુનશી

આપણી બાળગ્રંથાવલી

કલમની પીંછીથી ૦-૪ સ્વ. ગિજુભાઈ હરતાં ફરતાં ૦-૪ સોમાભાઈ બાવસારે બોલિયો મત ૦-૬ દિનેશ દાકર સુરલી ૦-૮ ડૉ. શિવુભાઈ રહીવશાં ૦-૬ દિમતલાલ મથક ધરતીના બાળમેળો ૦-૬ ઇંદુભાઈ ભટ્ટ

: લખો :

ને વચેતન સાહિત્ય મંદિર, ભદ્ર : અમદાવાદ

મોતીભાઈ અમીન લેખક : શ્રી. પુ. છ. શાહ, એમ. એ.

જીવન અને કાર્ય

ગુજરાતને સેવાનાં સાચાં મૂલ્યો
સમજાવનાર એ નરદેવના જીવન-
માંના બહુવાં જેવા પ્રસંગો
એમાં આલેખાયેલા છે.

લગભગ સાતસો પૃષ્ઠના આ
પુસ્તકનું પકતરથી પણ બોધુ
મૂલ્ય રૂ. અઢી છે.

સેંકડો પુત્રોના પિતા

“ મોતીભાઈને છોકરા નહોતો. અને એમના કાકા એમને છોકરા માટે ફરી પરજાવવાનો આગ્રહ
જણાવેલા. ત્યારે મોતીભાઈએ કહેલું કે, વંચશ્ચિ માટે તો મારા કરતાં તમેજ પરજાવે; મારે તો
સેંકડો છોકરા છે. અને ખરેખર, એ ગુજરાતની સેવા કરવા સેંકડો પુત્રો મૂકી ગયા છે. ”

“ હું બલામણુ છું છું કે તમારાં વિદ્યાર્થીઓ માટે પુસ્તકો ખરીદજો; પણ એમાં સૌથી
પહેલું સ્વ. મોતીભાઈ અમીનનું જીવનચરિત્ર લઈ લેજો. * * એ ગુજરાતને
ગૌરવ અંપાવી ગયા છે. એ શિક્ષકોના આદર્શ હતા, અને આ નવા યુગના શિક્ષક-શિક્ષિકા
સમક્ષ આપ. એ બંનેનાં જીવન દર્શાવે માટે મૂકજો. ” —ડૉ. હરિપ્રસાદ દેસાઈ.

આપણા સ્ત્રીસમાજનાં વિવિધ પ્રશ્નોની છણાવટ કરનાર

બાળીતા રાષ્ટ્રીય કાર્યકર્તા અને લેખક :

શ્રી. ઇન્દુલાલ યોસિકની કલમે લખાયેલાં

ગુણિયલ ગુર્જરીઓનાં ગુણદર્શક મનોરમ રેખાચિત્રો

કુમારનાં સ્ત્રીરત્નો

નવી આવૃત્તિ સુંદર રૂપ-રંગ અને આકર્ષક કવર જેકેટ સહિત પ્રકટ થઈ છે.

આ નવી આવૃત્તિ આજેજ મંગાવો.

કાચું પૂઠું મૂલ્ય રૂ. સવા, પાકું પૂઠું રૂ. દોઢ.

મંગાવવા માટે આજેજ લખો—

પુસ્તકાલય સંસદ મંડળ લિ.

ચો. યો. નં. ૧૦, રાવપુરા—વડોદરા.

અંમારી એજન્સીનાં પુસ્તકો

શુજાતલુ ટાઇપીસ્ટ:ગંગાભેન પટેલ ૧-૪-૦	રાસમંદિર ગો. દા. રાયપુરા ૧-૦-૦
યૌગિક સાધન અરવિંદ ઘોષ ૦-૮-૦	ગાંધીયુગની વાર્તાઓ ૦-૧૨-૦
રાસપાંખડી ચી. ભો. ગાંધી ૦-૮-૦	પ્રેમલીલા-ભાગ ૧-૨ ૧-૪-૦
કુમારી હેલન રસૂલભાઈ પેરા ૦-૨-૦	રસિયાના રાસ ૧-૦-૦
પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકનો સાથી ૧-૦-૦	નગાધિરાજ ૧-૮-૦
નતક કથાઓ ચંદ્રશંકર ભટ્ટ ૦-૧૦-૦	હુહાની રમઝદ ૧-૮-૦
કથામણિ ગાંધિવ સા. મંદિર ૨-૮-૦	કુળદીપક ૧-૮-૦
અમૃતસરિતા ભા. ૧-૨ ૩-૬-૦	ઠાઠીઆવાડથી કન્યાકુમારી ૧-૦-૦
કમનસીબ કુમારીકા ૦-૩-૦	કુચગીતો ૦-૧૨-૦
અનંતર ઠાંઠ ૨-૦-૦	સોમનાથની સપાતો ૧-૮-૦
સચિત્ર ઠાંઠ સરિતા ૪-૦-૦	હાસ્યદ્વેતર ૧-૮-૦
શ્રામદેવતા મ. કાં. પટેલ ૧-૮-૦	સોરઠપતિ ૧-૮-૦
બલિદાન પ્રા. ઠા. મુનશી ૦-૮-૦	દાલસિવડાની દશ વાર્તાઓ ૧-૦-૦
ચાંદરણાં પ્ર. ગિ. મહેતા ૦-૮-૦	નવલખે સોરઠ શ્રી. રાયપુરા ૧-૮-૦
શારીરિક તંદુરસ્તી ૧-૪-૦	લખેશરી ૨-૮-૦
રવિશંકર અંભરીઆ	સોરઠી વીરાંગનાની વાતો ૨-૦-૦
હરિગીત ગીતા ૦-૮-૦	સોરઠશાળી ૧-૮-૦
બાળલેખન ભાગ ૧ થી ૪ ૦-૧૨-૦	રાજ્ય અને રાજકારણ ૬-૮-૦
સામાભાષ કી. પટેલ	શ્રી. હરકાન્ત શુક્લ
બાળકોનો બાગ ૦-૬-૦	મો. ન. અમીન, જીવન અને કાર્ય ૨-૮-૦
બાળગણિત ભા. ૧-૨, ૦-૫-૦	સત્ય શ્રી કપીર દિગ્વિજય ૧-૦-૦
જીવનસંભારણાં (શારદા મહેતા) ૨-૮-૦	મદંત રતનદાસજી
બાલસાહિત્ય સર્વસંશુદ્ધ ભા. ૧-૨ ૨-૨-૦	ગજવેલૂમતો કેલ્ય મૂળપંડરાય ૧-૪-૦
છત્રપતિ શિવાજી વા. મુકાદમ ૫-૮-૦	મધુહોડની વાણી ૧-૪-૦
સામાજિક શૃંખલઓ ૦-૮-૦	જવનિકા રેખા કાર્યાલય ૦-૧૨-૦
યુવક કાર્યલય	રામસિંહ સોઠાક ચં. મ. ભટ્ટ ૦-૬-૦
	કીરોટોફર દોલમખસ ૦-૧-૦
	કુમાર વીરસેન ભા. ૩ ૦-૬-૦

લખો:-

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મં. લિ.

પે. બો. નં. ૧૦, રાયપુરા-વડોદરા.

ખાસ વહાડેલી કિંમતે આપવાનાં છે

માત્ર જૂજ પ્રતો સિલક છે

પાછળથી નહિ મળે માટે આજે જ મંગાવીને વસાવો.

મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત	મૂળ કિંમત	પુસ્તકનું નામ	લેવાની કિંમત
૩. આ.	૩. આ.		૩. આ.	૩. આ.	
૭-૦	૮૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૧ લો	૫-૪	૧-૮	વીર ગાર્દીદેહ	૧-૦
૫-૦	૪૦૦૦ ગુજરાતી પુસ્તકોની વર્ગીકૃત નામાવલી ભા. ૨ લો	૩-૧૨	૦-૧૪	માનસશાસ્ત્રની દષ્ટિએ શિક્ષણ	૦-૭
૩-૦	વડોદરા રાજ્યની પુસ્તકાલય પ્રવૃત્તિ	૧-૮	૧-૫	રોગ અને આરોગ્ય	૦-૧૦
૦-૧૪	કસરત અને આરોગ્ય	૦-૭	૦-૧૩	માટીનો પ્રાકૃતિક ઇતિહાસ	૦-૬
૧-૧	પ્રગતિને પંથે	૦-૮	૦-૧૧	શિક્ષણનો શાસ્ત્રાર્થ	૦-૫
૦-૧૧	ભૂરચના	૦-૫	૦-૧૨	હિંદના ઇતિહાસની વાતો	૦-૬
૧-૧	વિદ્યાશાળા	૦-૮	૦-૮	હાઈપિંજર	૦-૪
૦-૬	સિંહ	૦-૩	૦-૫	પરિમલ	૦-૩
૦-૧૪	આહારશાસ્ત્ર	૦-૭	૨-૦	કૂલછાળ	૦-૧૦
૦-૧૩	બાળકેળવણી	૦-૭	૧-૦	અ. સૌ. કુમારી	૦-૧૦
૦-૧૨	તારાશાસ્ત્ર	૦-૬	૦-૧૦	મદનમંદિર	૦-૬
૦-૬	રામાયણરહસ્ય	૦-૩	૧-૮	વૈયાસિક ન્યાયભાષા	૦-૧૨
૦-૬	શ્રેષ્ઠ સલાહકાર ભા. ૨ લો	૦-૩	૧-૨	મોન્ટેસોરી પદ્ધતિનો આત્મા	૦-૬
૦-૧૧	મધુમક્ષિકા અને બ્રમર	૦-૫	૦-૫	આર્યોની જોળખાંણ	૦-૨
૦-૧૪	ઉત્તર હિંદુસ્તાની સંગીતનો ઇતિહાસ	૦-૭	૧-૧૨	બુકર ટી. વૉશિંગ્ટન	૧-૦
૦-૧૩	કેટલાક રોગો—ભા. ૨ લો	૦-૬	૧-૮	બોલેવિજ્ઞાન ભાગ ૩ લો	૧-૪
			૨-૦	અવાંચીત સાવંજનિક પુસ્તકાલયો	૧-૦
			1-8	Flowers of Life	1-0

પુસ્તકાલય સહાયક સહકારી મંડળ લિ. રાવપુરા, વડોદરા

લાયજેરી માટે નવાં પુસ્તકો

શ્રી. શરદચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયે જે નવલકથા પર પ્રશંસાનાં પુષ્પો
વેર્યાં છે તે નવલ

પા ૩

રૂ. ૨-૦-૦

(એક રૂપગવિંત નારીની કથા)

***

શ્રી. રમણલાલ પી. સોની અનુવાદિત ગ્રેષ્ઠ બંગલકથાઓનો અપૂર્વ સંગ્રહ

બા તા સી

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦

દરેક લાયજેરીએ શા માટે

સંસ્કાર લક્ષ્મી

નું પુસ્તક વસાવવું જોઈએ ?

કારણ કે તેમાં તેના

વિદ્વાન લેખક શ્રી. હુંગરસી ધરમસી સંપટે

૭૫૦ કાયમતા ઉપયોગી એવા વિષયો ૧૨૫ રંગબેરંગી ચિત્રો સાથે ૬૫૦ પાનાંમાં
આપેલ છે. ઉપરાંત આ પુસ્તકને સુંદર ત્રિરંગી સોનેરી બોક્સમાં આપવામાં આવેલ છે.

આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિ ફક્ત બે જ માસમાં ખલાસ થતાં

નવી સુધારા વધારાવાળી બીજી આવૃત્તિ બહાર પડી છે

તેજ તેની ઉપયોગિતાનો પુરાવો છે.

કિંમત રૂ. પાંચ : : : વી. પી. ખર્ચ બાર આના જુદાં.

આજેજ મંગાવો

એન. એમ. ઠક્કરની કંપની

જુહાપુરા,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ : મુંબઈ, ૨

પબ્લીશર્સ